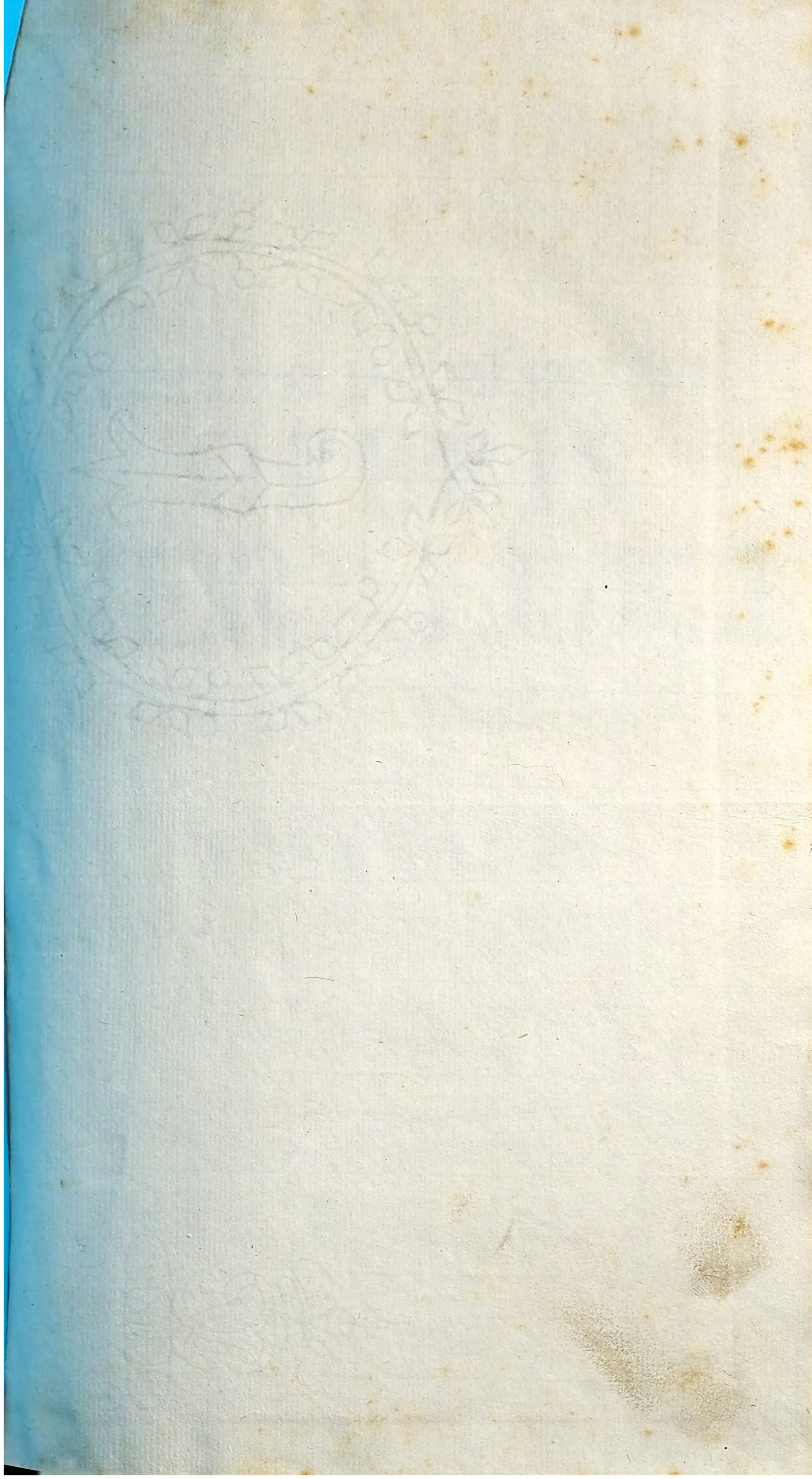
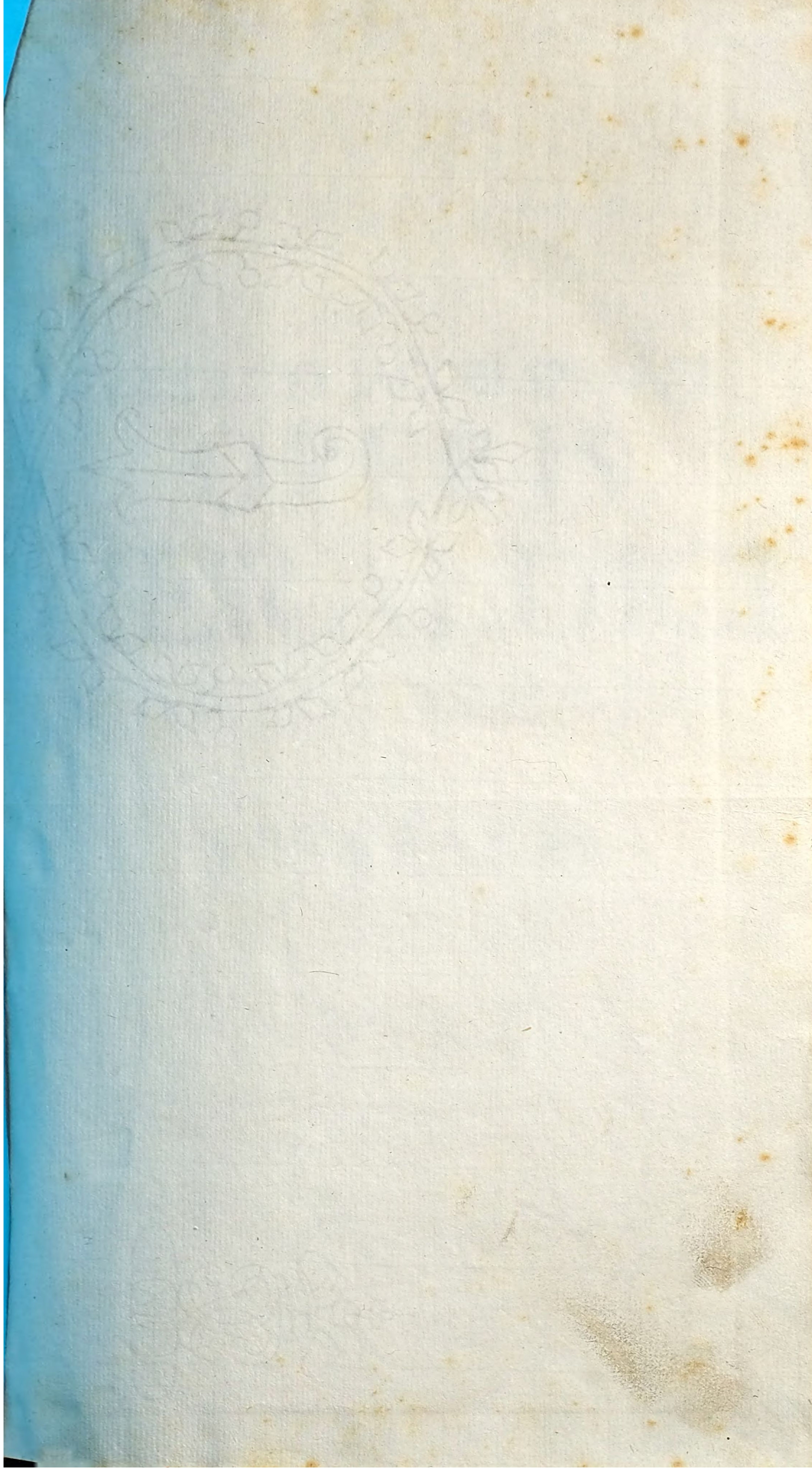

D. PHILIPPI JACOBI SPENERI
OPERIS
HERALDICI
PARS GENERALIS
&
SPECIALIS.

D. PHILIPPI JACOBI SPENERI

OPERIS

HERALDICI

PARS GENERALIS

&

SPECIALIS

INSIGNIUM
THEORIA.
SEU
OPERIS
HERALDICI
PARS
GENERALIS.

INSIGNIUM THEORIA
SEU
OPERIS
HERALDICI

PARS GENERALIS,
QUÆ CIRCA INSIGNIA, HORUM
ORIGINEM, SCUTA EORUMQUE
PARTITIONES, METALLA, COLORES,
FIGURAS, GALEAS, APICES, ALIASQUE
SCUTORUM APPENDICES ET CONSECTARIA STUDIOSO
HISTORIARUM ET VITÆ CIVILIS NOSSE
PROFICIUM VISUM EST,

ex disciplina fecialium & moribus receptis
exhibens

AUTORE
PHILIPPO JACOBO SPENERO D.
EDITIO SECUNDA.

FRANCOFURTI AD MOENUM,
EX OFFICINA ZUNNERIANA,
APUD JOHANNEM ADAMUM JUNGIIUM.

GIESSÆ, Typis JOHANNIS MULLERI,
Anno MDCC XVII.

INNOVATIONEM THEORIA

222

OPERA

PER ARTHURUM

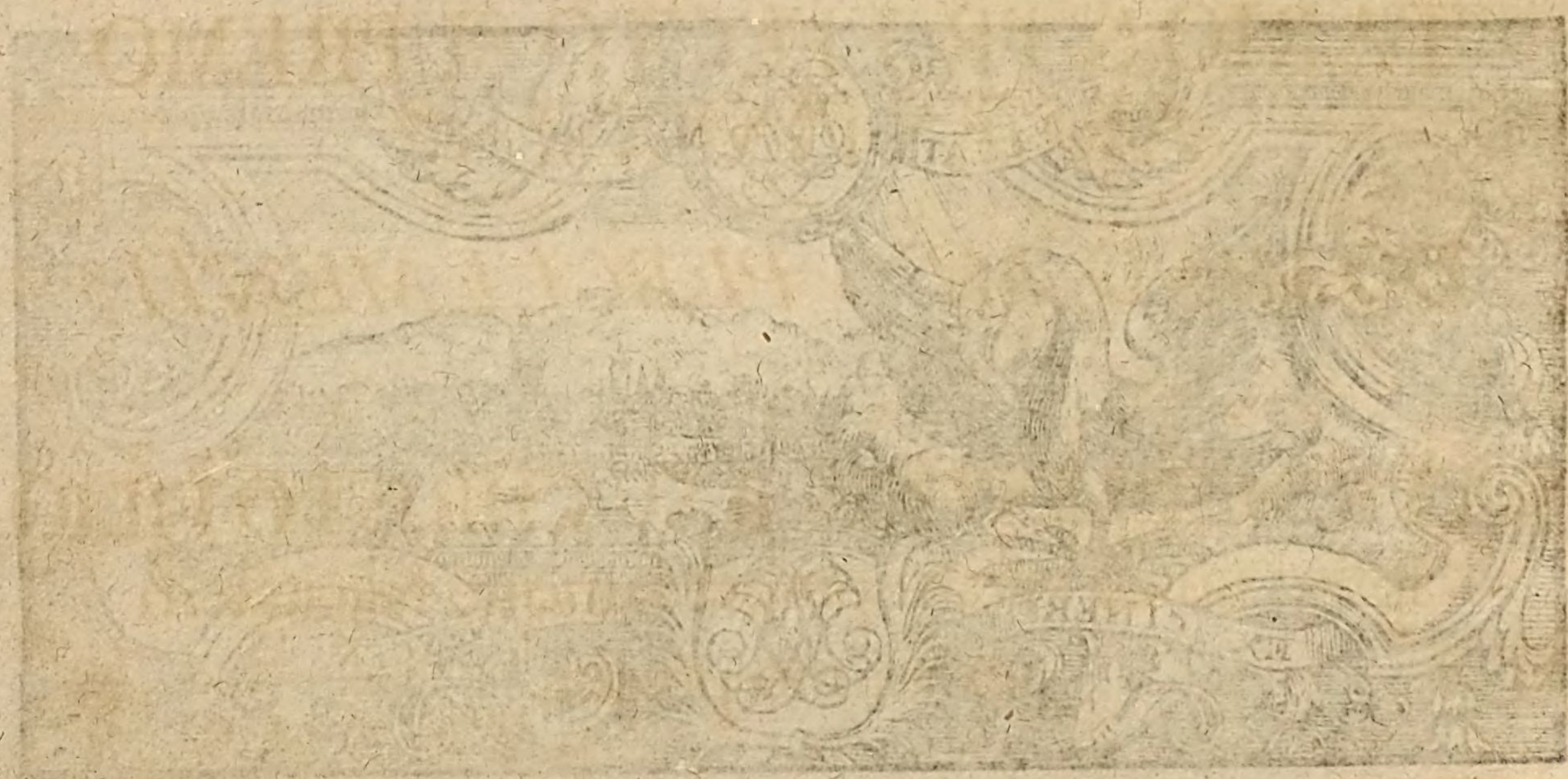
PAULUM GENTILIUM

QUE CIRCA INNOVATIONEM
ORIGINIS SCIENTIAE
PARTITIONES METAPHYSICAE
FIGURAS, GALILEI, ALIASQUE
SCIENTIARUM APPENDICES
PISTORIARUM ET ALIAS
PROPOSITIONUM VARIARUM

ex disciplina philosophiae
exhibet

PHILIPPO JACOBO STENO

EDITO

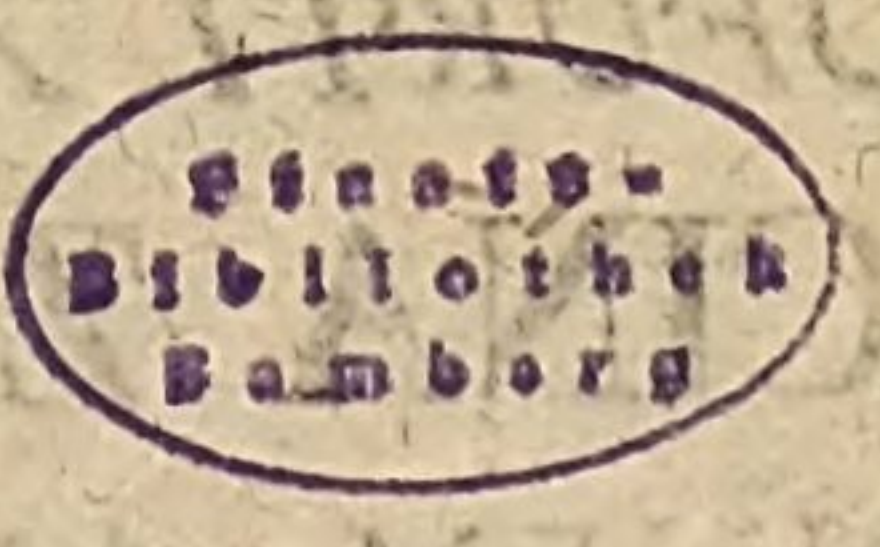
FRANCOPOLITANO AD MONASTERIUM

EX OFFICIO UNIVERSITATIS

ATQUE JOHANNI M. ADAMUM

CLAUDE TYPIS JOHANNIS MULLER

1711

ILLUSTRISSIMO
COMITI & DOMINO,
DOMINO
PHILIPPO
REINHARDO,
COMITI HANOVIAE,
REINECCIÆ & BIPONTI,
DOMINO MUNZENBERGÆ,
LIECHTENBERGÆ & OCHSEN-
STEINII,
MARESCALLO HÆREDI-
TARIO & PRÆFECTO SUPREMO
ARGENTINENSI, &c.

DOMINO MEO PERCLEMENTI,

à

PATRE CŒLESTI IN JESU CHRISTO FILIO
ipſius unico veram perpetuamque felicitatem
ex animo precor.

ILLUSTRISIME COMES,
DOMINE PERCLEMENS.

Oetum hic offero superioribus annis, cum alia studia tractare jussus essem, conceptum, nunc verò demum (nescio absens qua obstetricis dexteritate atque adeò quam feliciter) editum. Argumentum est de insignium theoria, in quibus nobilitatis & illustrium stirpium ab aliquammultis seculis decora non ultima quæsita & agnita sunt: unde ut aulam liber peteret, convenire visum est, & quidem in Rhenano tractu, cui quicquid est debet, antequam illum relinquerem, dudum exitum molitus. Nec verò quam aulam peterem diu ambigendum fuit, cum vestra Francofurto meæ proxima, Illustrissima autem Hanoica gens ea sit, cui, nec non illis, quibus cum arcta affinitate copulata est, me meosque ad singularem cultum à pluribus annis divina Pronæa obstrinxit. Puellus adhuc, prout ætas illa fert, beneficam in me & gratiosam expertus sum Illustrissimam quondam Dn. *Dorotheam Dianam* Rhingraviam eo tempore Illustrissimi Dn. *Philippi Ludovici* C. Rappolsteinii (qui me ex Baptismo susceperat, & Parentem meum, quo ductore junior usus fuerat, singulari complectebatur affectu) conjugem, mox viduam, quæ deinceps Illustrissimo Comiti

DEDICATIO.

Comiti Hanoico Dn. *Philippo Wolfgango*, avo Vestro, altera vice nupta est. Annis proficiens ex Illustrum ordine Evergetis nullis mei studiosioribus fruitus sum, quam Illustrissimis conjugibus, Comitibus *Rappolsteiniis*, Dn. *Johanne Jacobo* & Dn. *Anna Claudia* Rhingravia, Vestris profocero & profocru; eorum enim de studiorum meorum promotione, & quæ alia meæ felicitati inservirent, curæ atque beneficia non desierunt, dum in his terris agerent. Quod *Palatinam* Serenissimam Domum attinet, ex qua cœlestis Providentia & matrem dedit, & ex qua Hanovica gens propagetur conjugem dignissimam, Serenissimi Fratres Dn. *Christianus* (socer juxta & avunculus gratisimus) & Dn. *Johannes Carolus*, postquam ab anno 1654. studiis ipsorum admotus fuisset, non cessarunt gratiæ suæ in me plura documenta edere: quæ occasio etiam fuit, Parenti gratiosæ Dn. *Annæ Magdalene*, ipsorum sorori, primum innotescendi, quæ sui quoque clementissimi affectus me meosque certos non una vice vel ratione fecit. Quod verò, qui me propius attingunt, attinet, materteræ meæ maritus L. *Johannes Ernestus Varnbulerus* Consilarii & demum Cancellarii dignitate ab Illustrissima Domo Vestra ornatus, & qui studiorum moderator atque itinerum comes fuerat, nunc verò Regiminis consiliis admotus, L. *Georgius Wilhelmus Spenerus* germanus meus, à tempore bene multo Hanovicæ stirpi sua post Deum præcipua debent, & gratia perpetua gavisi sunt: ut jam de aliis fratribus duobus, quorum alter Ecclesiam in superiori Comitatu tamdiu pavit, donec tyrannide Papæa grege

DEDICATIO.

prostrato pastor pelleretur, & alibi Deo Ducē ad ministerium vocaretur, alter nunc quoque Vestris servitiis vitam tolerat, nec non sororis generis, qui in ecclesiastico & politico muneribus inserviunt, plura non addam.

Tot ergo vinculis Illustrissimæ Hanoviæ devinctum decebat, ut occasionem quærerem, qua profiterer, quantum illi proprio meorumque nomine deberem, gratiasque pro omnibus agens publicas, nostros ulteriori gratiæ obsequiosè commendarem: huic autem fini vix alia occasio commodior visa fuit, quam ut Illustrissimum nomen Vestrum præfigens libro hanc alloqui occasionem captarem: confisus quaecunque hoc munus non contemptum iri.

In Voto subsisto, dum quod quotidie factitare soleo, DEUM OPTIMUM MAXIMUM, omnis dignitatis & celsitudinis autorem & Principem, piè veneror, qui vetustam arborem Hanoicam, tot frondibus, floribus & fructibus à pluribus seculis ornatisimam ad seculi usque finem virentem vigentemque conservare, novisque subinde ramis augere gratiosè velit. Idem Te, Illustrissime Comes, cum Serenissima Coniuge Dn. *Magdalena Claudia* Palatina, nec non Serenissima Parente, & Illustrissimis* sororibus omni benedictionis suæ genere abundantissimè beet, ut quotidie mentes nova gratia, novo lumine, nova virtute cœlitus perfundantur, novi hominis beato incremento; corporis verò vires, ne annis paulatim frangantur, pariter subinde novo robore confirmantur. Inprimis verò benedicat tum thoro Vestro, ut ad paucos redacta stirps novos lætissimos surculos progerminare videat, tum regimini, ut universa provincia, & amplissimæ

DEDICATIO.

plissimæ ditiones , ejus prudentia atque nova felicitate ex iis, quæ hætenus perpeti necesse habuere, & temporum calamitatem nimium sensere , spiritum recipiant, novoque flore spes & desideria plurium annorum impleant, Ecclesia Divino Numini in veritate & pietate ferviente , politia juxta leges & publici boni regulam justè & sapienter administrata , incolis verò omnibus vitam tranquillam & prosperam ducentibus, ac beneficia cœlestia quotidie prædicantibus. Hoc verò ut fiat, Mœnanam & Rhenanam oras, hætenus hostilibus invasionibus nimium devastatas aut afflictas , pulso victoriis longius & in antiquos terminos pace felici redacto hoste, securitati, hujusque beneficio pristino decori restituat, ut *Philippo Reinhardo* Comite universam ditionem Hanoicam & vicinas refluoruisse ac constantis felicitatis initium cepisse , fera & grata glorietur posteritas. Ita velit, ita jubeat, ita faxit Benignissimus in cœlis Pater, cujus voluntas benigna , jussus potentissimus , facta omnia divina adeoque optima sunt ! Dresdæ 31. Martii 1690.

ILLUSTRISS. V. EXCELL.

ad preces & obsequia humillima

obstrictissimus

PHILIPPUS JACOBUS SPENERUS, D.

BENEVOLO LECTORI

S. D.

Ultum effluxit decennium, ex quo Pars specialis Operis Heraldici seu priores illius tres libri sub nomine *Historia insignium illustrium* publicæ luci expositi sunt. Eodem vero tempore vel multo prius hoc quoque Opus integrum elaboratum, consiliumque fuerat, simul utrumque typis mandare. Unde hinc inde legas in *Historia insignium* hanc partem generalem jam allegari, nec non in his istam historiam, tanquam secuturam, sicuti etiam plagulæ vicenis plures jam tunc excusæ, tabulæ autem tres si excipias omnes isto tempore sculptæ sunt. Verum quod nundinæ appropinquarent, nec spes esset utrumque Opus eo spatio temporis excudere, inprimis etiam quia occasionem expectabam, quæ otium subministraret, quædam in cap. 5. adhuc supplendi, mutatum propositum, & *historia insignium* prior in publico comparere iussa est, *Theoria* adhuc non-nihil dilata. Uti vero solet mora alia aliam post se trahere, ita cum singulis penè annis editio iterum procuranda destinaretur, nunquam tamen defuere quæ consilium remorarentur obstacula. Demum cum 1686. Divinitus huc Francofurto evocarer, facile prævidebam, non modo haud amplius otium mihi hic concessum iri, talibus alienis tractandis, quod prior vita permisisset, sed plane de nullo amplius cogitandum esse, unde Domino Zunnero Editori chartas meas abiturus reliqui, quasquam posset commodissime, mea nulla amplius cura interveniente, publicaret. Lapsi tamen sunt anni unus alterve, dum mea manu scripta describerentur & Typothetarum usibus aptarentur, donec demum illa facie prodiret, quæ nunc Lectoris oculis objicitur. Si vero ipsam originem hujus instituti & Operis quis scire desideret, illa est. Genealogicis studiis à pueritia penè innutritus, dum Academiam Argentoratensem incolerem, illa diligentius etiam cum *historia* eo spectante excolui, aliisque tradere cœpi, de insignibus tamen, nisi ut
illorum

AD LECTOREM.

illorum nossem typos, parum sollicitus. Ubi vero Genevam veneram, occasio fuit Celeberrimo in his studiis *Claudio Francisco Menestrierio* innotescendi, qui literis initio Lugduno missis, quod me aliquam Genealogiarum Germanicarum cognitionem habere intellexisset, commercium mecum instituere coepit: cum vero Lugduni essem, non solum in aliis benevolentiam testatus est suam, sed etiam cognito, quæ Heraldica spectarent, Germanis nostris tantum non plane ignota esse, ultro me est cohortatus, ut facem civibus meis præferrem, ad hanc etiam historiæ partem lustrandam, libertatem mihi concedens, si ita videretur, sua etiam pro meis Germaniæ exponendi. Tum primum coepi argumentum hoc excolere, & ab ipso mihi donatos libellos auctoris, nec non alios ejusdem generis evolvere: mox vero vidi, qui historiæ nostræ notitia præditus esset, & ex illis quæ aliæ gentes circa hanc materiam prodidissent aliqua proficua discere posse, & lucem vicissim affundere iis, quæ traderent exteri, sæpe in tenebris palpantes. Itaque uti docendo facilius discimus, Argentoratum reversus initium feci aliis insignium artem tradendi, adeoque ea quæ à Gallis mutuo sumseram nostris moribus accommodandi, & in aliquam methodum redigendi. Tunc primum foetus hic conceptus, sed paulatim magis magisque formatus, antequam sacris functionibus totus immergerer, hanc speciem, qua nunc prodit, induit. Ubi vero ad alia Deus me vocavit, subinde tamen spes supererat, nonnunquam quadrantem horæ supplendis iis, quæ congesta erant, à seriis occupationibus abstrahi posse, quæ verò tantum non semper me destituit, ita ut à vicennio pene augmenti parum istis accesserit, & quod supra dixi Francofurto discedens chartas editori relinquere consultum crediderim. Factum etiam hinc est, ut inprimis in Cap. 5. figuras scutis inscribi solitas complectente hinc inde lacunæ occurrant, figurarum nominibus adscriptis, ad quæ exempla insignium conquirenda erant, quæ tamen conquirere non vacavit, ut adeo lectoris industriæ relicta illa sint. Sed & multa alia cultum longe exquisitiorem requisivissent, si curiositati Lectorum satisfieri debuisset, in quod tamen ut bonas horas impenderem, aliis jam districtus à me impetrare amplius non potui. Cæterum inveniet hic Lector, quod ex modo dictis etiam mox colligit, non tam mei ingenii aliquod opus, quam ab aliis fere, inprimis exteris ante me prodita, à me autem non nisi congesta, & exemplis partim (& quidem potissimum) ex armoriali libro communi desumptis, partim ex varia communicatione suppletis, partim ex aliis etiam autoribus excerptis probata, quorum ob hoc fidem non semper in me recipio.

Ufus omnis totius tractationis ille est, ut non solum insignia nosse discat Lector, quæ quisque sibi cognitu utilia credit, verum etiam ut quæ feciales circa rem hanc literas prodidere, & quas rationes allegent,

tum

AD LECTOREM.

tum quid usus communis introduxerit, hic inveniat, quod aliquod historiæ subsidium & vitæ civilis ornamentum esse posse, non diffido.

Vale Lector benevole, & si in omni isto insignium negotio multum vanitatis & ποδὴν φαντασίαν inveneris, quam cognoscere aliquando prodest, sed eam magnificere non decet, qui meus etiam de ea sensus est, in gemisce seculo, & in id inprimis operam da, ut insigne CHRISTI crux, non tam scuto vestive Tuæ quam animæ impressa fulgeat, & tum vel regiis insignibus ornatiorem Te incedere ne dubita. Dresdæ 20. Martii 1690.

SYLLABUS PRÆCIPUORUM AUTORUM,

Quorum operibus de hoc argumento expresse editis usus sum,
& qui hic sæpius allegantur.

Theod. Hepingii de jure insignium.

Joh. Sibmacheri, Wapenbuch/ s. liber Armorialis, à P. Furstio continuatus, ut nunc ejus sint V. partes.

Silvestri Petrasancta Jesuit. Tesseræ gentilitiæ.

Nicolai Uptoni de studio militari.

Joh. de Bado Aureo tr. de armis.

Henrici Spelmanni aspilogia.

Hos tres edidit & notis illustravit Ed. Bisseus.

Claud. Franc. Menestrierii Jcf. le veritable art du blason.

Ejusd. abregé methodique des principes Heraldiques.

Ejusd. l'art du blason justifié.

Autoris majus Opus Science du Blason non vidi, sed tantum ejus Sciagraphiam, quæ 4. foliis 1659. prodiit.

Joh. Le Laboureur origines des armes.

Marc. Vullson de la Colombiere science Heroique.

Petr. du Val. observ. sur le blason.

Marc. Gilbert de Varennes Roy d'Armes.

Philib. Campanille dell' armi.

Phil. Manet pratique des armes.

Lud. Seguing de l'antiq. des armes: & thresor heraldique.

Lud. Geliot indice armorial. inde edit. à

Pailloto, sub titulo P. Paillot la vraye & parfaite science des armoiries.

Joh. Jac. Chifflet insignia eq. A. V.

Oronce Finé de Brianville jeu d'armoiries.

Seb. Feschii de insignibus.

Bartoli de armis & insigniis.

Sunt vero longe plures, quorum Operibus usus sum, sed partim non succurrunt memoriæ ista scribentis, partim non ex professo id solum argumentum tractarunt.

INDEX & ARGUMENTUM TABULARUM.

1. **E**Xhibet imagines & habitus fecialium, tum tesseras Veteribus usitatas, nec non insignia, quæ XII. tribubus Israëliticis tribui solent. Ad C. I. & II.
2. Repræsentat scutorum varias figuras, veteribus & nostris usitatas, nec non varias scutorum partitiones, in plures regiones. Ad C. III.
3. Oculis exponuntur modi scutorum jungendorum per juxtapositionem, colligationem, conglutinationem, infitionem. Tum modi, quibus conjuges illustres sua & maritorum symbola jungere solent. Ubi exempla comparent Potentissimæ Svecicæ Regiæ Ulricæ Eleonoræ, Sereniss. Electricis Saxonicæ Annæ Sophiæ, Illustrissimarum Comitum Erpachiarum Amaliæ Catharinæ, & Annæ Dorotheæ Christinæ, quarum prima regia Svecica & Danica in scuto bipertito defert, secunda Danica paterna Saxonice imponit, tertia Waldeccis avitis mariti clypeum circumdat, quarta conjugis Parmæ suam Hohenloicam jungit. Hæc ad C. III. Adduntur etiam colorum & pellium notæ. Ad C. IV.
4. Exhibentur ex figuris honorabilibus primi ordinis caput scutarium, fascia, baltheus, palus. Ad C. V. sect. 1. membr. 1.
5. Comparent pali, balthei sinistri, cantherii, cruces. Adhuc ad C. V. sect. 1. membr. 1.
6. Visuntur aliquæ adhuc cruces, decussis, limbus, peribolus, capiti agglutinata figuræ, litera Pythagorica, quadrans honorarius, conus, scutulum, & aliquæ figuræ honorabiles secundi ordinis: inprimis diminutiones figurarum primi ordinis. C. V. sect. 1. membr. 1. & 2.
7. Spectantur secundi ordinis figuræ honorabiles, tessellæ, rhombi, cunei, clathri, cuspides. Ad C. V. sect. 1. membr. 2.
8. Sequuntur reliquæ figuræ honorabiles secundi ordinis: cuspides, circuli, orbes, numi Byzantini, plinthides. Ad C. V. sect. 1. membr. 2.
9. Oculis objiciuntur figuræ humanæ (quo & angelicæ, nec non sirenes) homines integri, hermæ, membra, capita, oculi, brachia, manus, crura, pedes, corda, cadaver, calvaria, ossa. Ad C. V. sect. 2.
10. Continet figuras avium & volatilium, inprimis aquilarum, phœnicis, pelicani, struthionis, psittaci, galli, gallinæ, anseris, anatis. Ad C. V. sect. 3. membr. 1.
11. Ex avibus in hanc relata, cygnus, ardea, ciconia, grus, accipiter, falco, vultur, corvus, cornix, pica, noctua, columba, palumbes, pavo, perdix, alauda, hirundo, upupa, fringilla, picus, sturnus, carduelis, pelicanus, halcyon, merula, apodes, apes, musca, vespa, papilio, cicada, grillus, scarabæus, aranea, alæ, capita, crura & pedes, ova. Ad C. V. sect. 3. membr. 1.
12. Repræsentantur figuræ quadrupedum, leonis, leopardi, pantheræ, tygridis, gryphi, Monocerotis. Ad C. V. sect. 3. membr. 2.
13. Enumerantur aliæ quadrupedes, elephas, ursus, lupus, lynx, vulpes, aper, hystrix, erinaceus, cervus, capreolus, alce, lepus, sciurus, mustela, martes, taxus, mus. Ad C. V. sect. 3. membr. 2.
14. Reliquæ quadrupedes recensentur, castor, simia, cercopithecus, equus, asinus, mulus, camelus, bos, aries, hircus, capricornus, capra, dama, canis, felis. Ad C. V. sect. 3. membr. 2.
15. Producentur figuræ natatiliæ & reptiliæ: Ad illa referuntur varii pisces, delphini, balænæ, sturiones, salmones, lucii, barbati muli, truttæ, carpiones, tincæ,

- tincæ, percæ, capitones, haleces, aselli, anguillæ, pisces volantes, cancri; ad hæc dracones, sphinges, hydræ, amphisbana, boæ, serpentes, ranæ, testudines, cochleæ, lacertæ, salamandra, formicæ. Ad C. V. sect. 3. membr. 3. & 4.
16. Ostendantur arbores, frutices, herbæ: palma, abies, pinus, quercus, rubus, fagus, olea, nux, chamæ cerasus, morus, pyrus, malus, tilia, betula, salix, populus, vitis, ficus, sylva, trunci, folia, rosa, lilium, piper, urtica, carduus, spina, trifolium, nymphæa, papaver, brassica, rapum, allium, pisum, mergos, typha. Ad C. V. sect. 4. membr. 1. & 2.
17. Hanc occupant figuræ fructuum & florum: unde visuntur malum punicum, pomum, pyrum, pomum cydonium, cerasa, mora, uvæ, nux, nux pinea, glandes, pepones, fraga, lilia, sceptræ liliatæ, pentaphylli, rosa, tetraphylli, caryophylli, tulipa, sertum. Ad C. V. sect. 4. membr. 3. & 4.
18. Figuræ corporum cœlestium, meteororum, elementorum. Ubi Sol, Luna, stellæ, cometa, iris, nubes, fulgur, fulmen, ventus, ignis, titiones, flumen, puteus, concha, montes. Ad C. V. sect. 5. membr. 1. & 2.
19. Adferuntur utensilia & alia instrumenta, calices, vitra, canthari, lagenæ, patinæ, cochlearia, cultri, mensæ, sedilia, ollæ, athena, lecythi, chalybs igniarius, sacci, claves, candelabra, lampades, clepsydra, specula, sceptræ, scipiones, pali, forficæ, acus, forcipes, fusi, circini, normæ, seræ, pennæ scriptoriæ, pecten, clavi, terebræ, hami, unci. Ad C. V. sect. 6. membr. 1.
20. Adduntur reliqua utensilia & instrumenta; vexilla Ecclesiastica, campanæ, calix sacer, tintinnabula, tudites, mallei, secures & dolabræ, serra, falx, aratrum, vomer, ligo, pertica, furca, tridens, rastrum, currus, traha, rotæ variæ, lapis molaris, ferrum molendinare, scalæ. Ad C. V. sect. 6. membr. 1.
21. Post instrumenta residua, quæ sunt catenæ, lora, frænum, ephippium, soleæ equinæ, cornua venatoria, chelys, latrunculorum rocca, taxilli, coni, numi, panes, pulvinar, referuntur figuræ vestiariæ, in quibus pilei, caputium, coronæ, manicæ, chirothecæ, annuli, zonæ, fibulæ, calcei, soleæ, ocreæ, calcæia, molulæ, funiculi, interula, & figuræ armorum militarium, in quibus gladii, acinaces, lanceæ, hastæ, bipennes, secures, clavæ. Ad C. V. sect. 6. membr. 1. 2. & 3.
22. Militaris apparatus reliquus clavæ, sagittæ, murices, arcus, sclopetæ, mortaria, arietes, chirothecæ, scuta, galeæ, vexilla: Tum ædificia, muri, domus, tuguria, templa, turres, castella, columnæ, pyramides, portæ, fenestræ, catarractæ, pontes, sepes, tentoria, naves, anchoræ, remi, harpagines, vela: Demum literæ, voces, characteres. Ad C. V. sect. 6. membr. 3. 4. & 5.
23. Repræsentantur galeæ omnis generis, coronæ, lacinia, pallia, torques equestres. Cap. VI. & VII.

TESSERAE VETERIBUS USITATAE.

Aegyptii Idem Argivi Asiattei Babylonii Idem Cappadoces Chaldaei Corinthus Graeci

Hebraei Sacademonii Macedones Medi Parthi Scythae Sicyonii Syri Iuda Ruben

Ephraim Dan Aquilae Romanorum Dracones Vexilla Equestris Rom. Drastus Agememnon Antiochus

Idem Archimedes Arius Demosthenes Thodofius Afmonoci Cadmaei Carthaginienses Indi Reges Mannia Reges

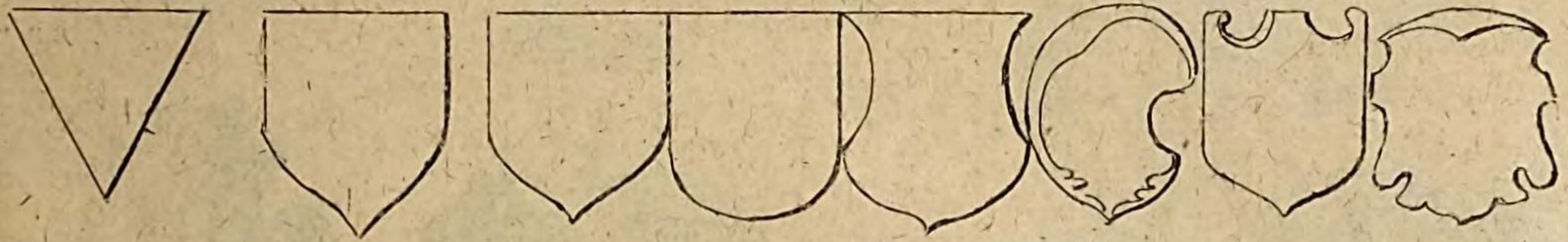
Persae Reg Phoenisium Duces INSIGNIA XII TRIBUUM ISRAELIS. Iuda Isaschar Sebulon Ruben Simeon Gad

Ephraim Manasse Benjamin Dan Affer Nephthali

Figurae scutorum antiquae

Cartouches

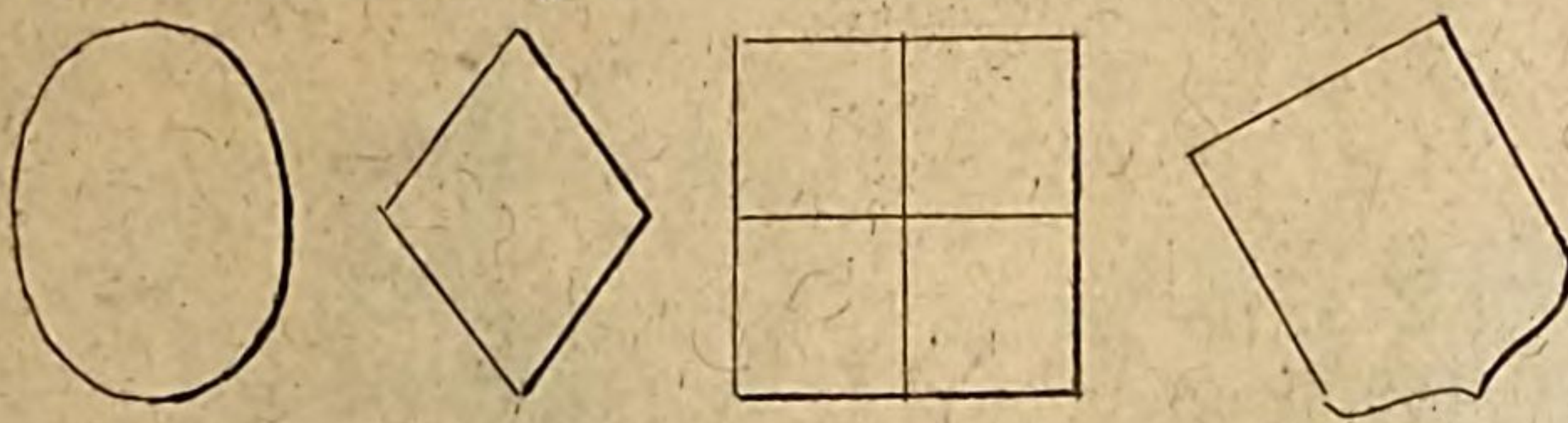

Scuta Germanis usitata

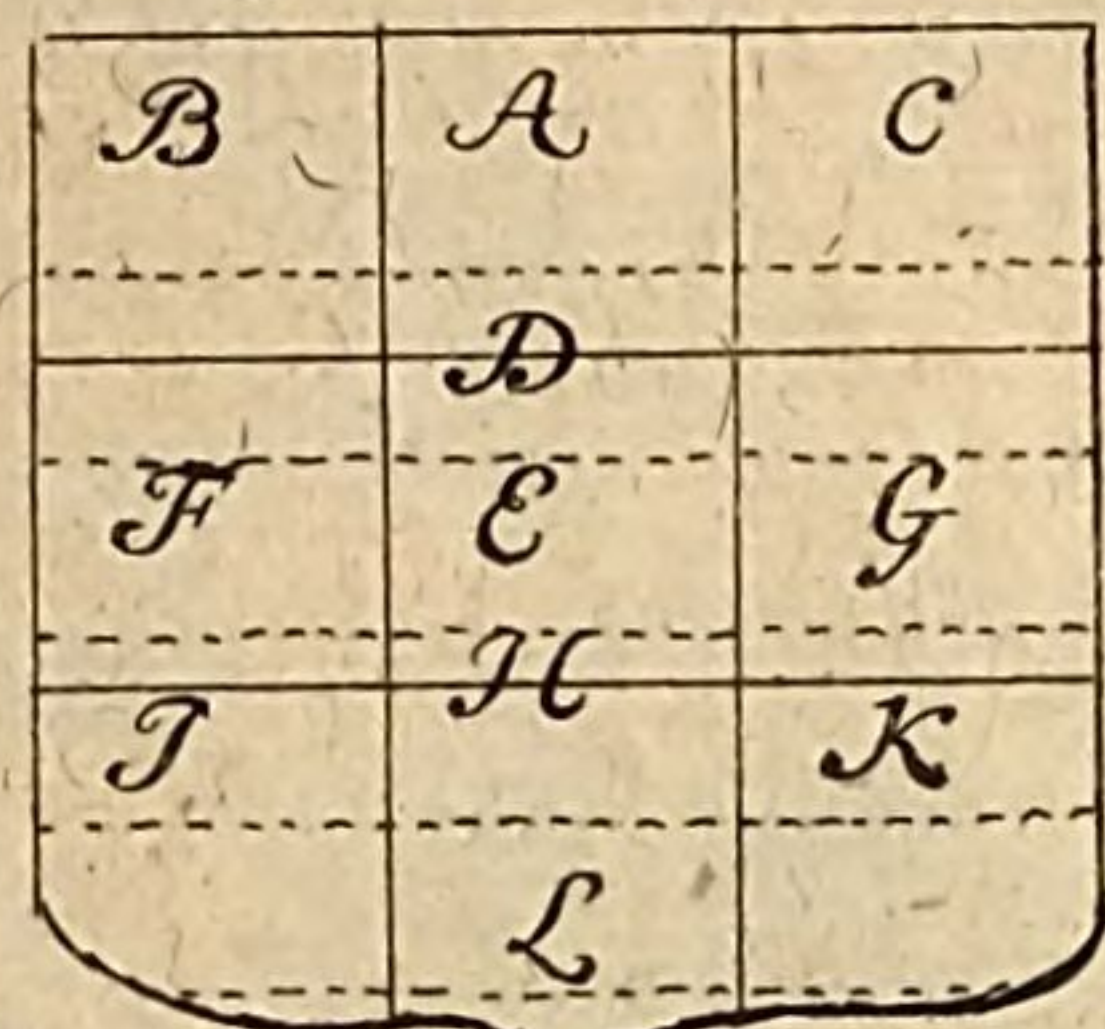
Gallis Hispanis

Italica Ovalia *Rhombi Lozenges* *Quadrata Enbanniere* *Inclinata Couche*

Regiones scuti

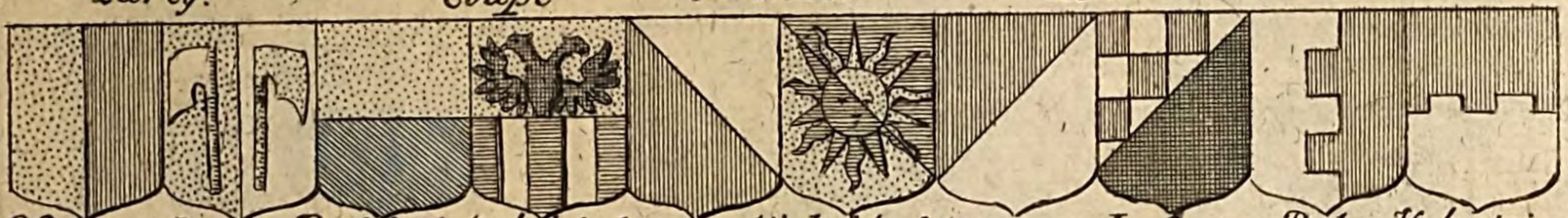
Divisiones scuti

Palaris Party.

Transversa Coupe *Diagonalis dextra Trenché*

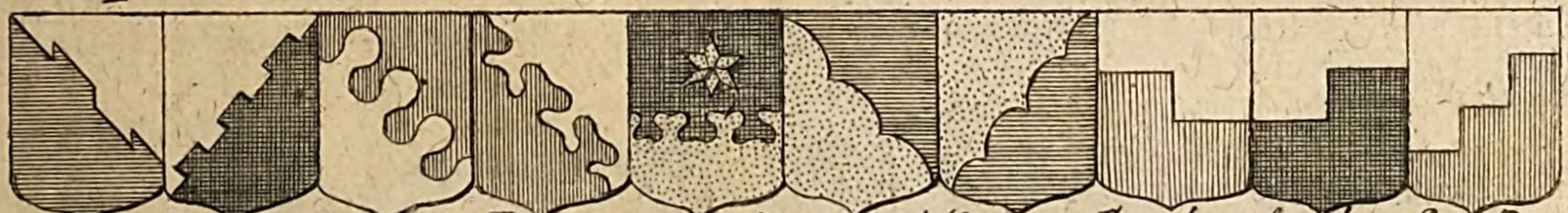
Sinistra Taille.

Per pinnas

Erdmans-dorf *Gärler-dorf* *Bo-schwarz-dorf* *Zobeltz-dorf* *Kraigga-Bur.* *Wolfschaf-fen.* *Weigs-dorf* *Lenders-heim* *Rohr Holnstein*

Per pinnas *In nubium speciem* *Per gradus*

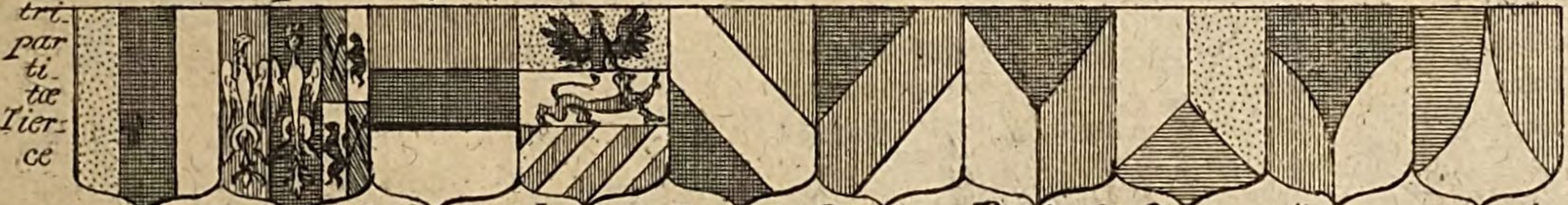

Dettelbach *Lincken* *Wolkenstein* *Panich* *Ziegler* *Heinpach* *Hochstet-ter* *Fronberg* *Aurberg* *Seibold's-dorf.*

Schürsdorf *Proser* *Haslang* *Clemad.* *Sigmar* *Rordorf* *Kelchner* *Hilinger* *Hermsdorf*

Sectio Palaris *enpal* *Transversa* *en fuste* *en bande* *en barre* *In medio* *In margine*

Enzesdorf *Irj. dr.* *Schwein* *Sebergünz* *Starsche* *Geltinger* *Prisen* *Halderman* *Mediger* *Cappel*

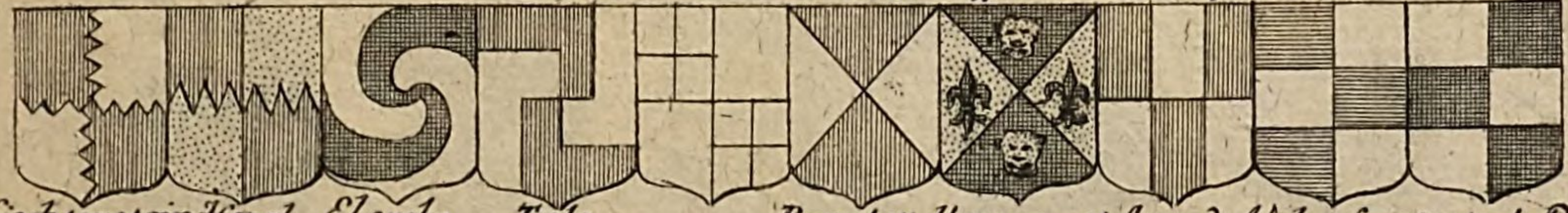
In partes *inæquales*

Per lineas *Cochleares* *Sectio quadripartita* *Cartele*

Gerstdorf *Volstett* *Trupbach* *Florianer* *Leubel* *Pessenhau* *Friedesheim* *Grossen* *zinzendorf* *C. Erthal.*

contr'cartele *Sect. decussata* *Sectio senaria*

Lichtenstein *Kerel* *Elersho-fen* *Tale* *Benstett* *Unverzagt* *Auerde* *Adelevesen* *Westerhold*

Fuelach

Modi jungendorum Scutorum.

Juxta positio.

Colligatio.

Conglutinatio.

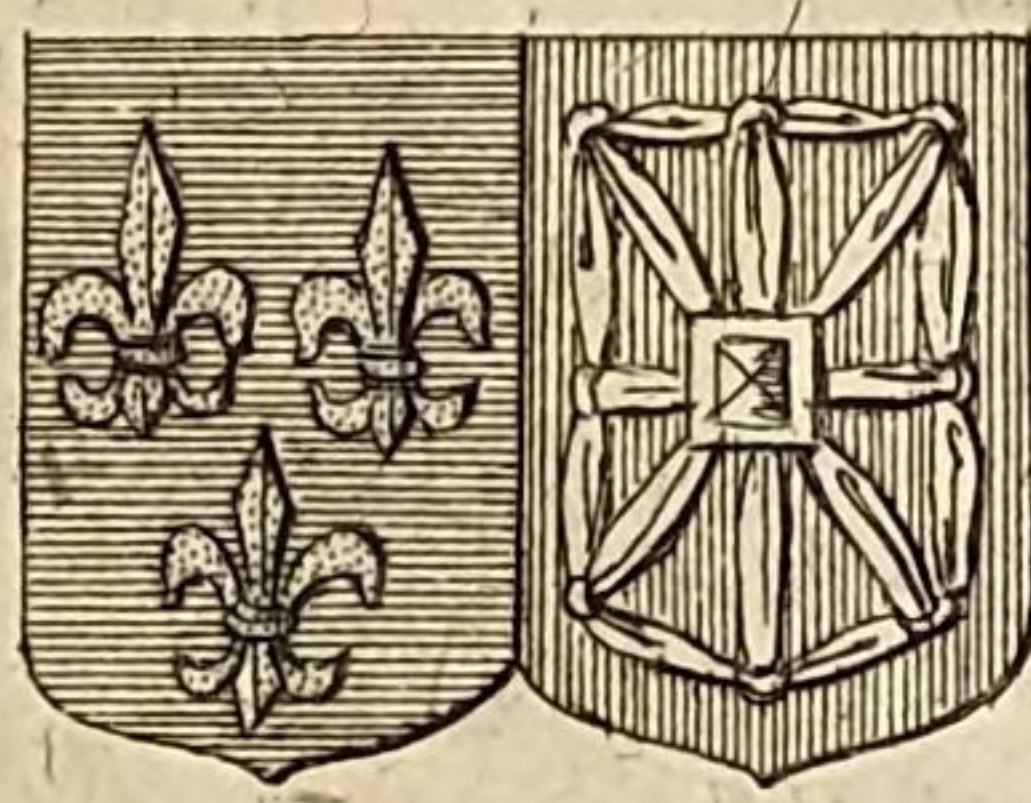
Insitio.

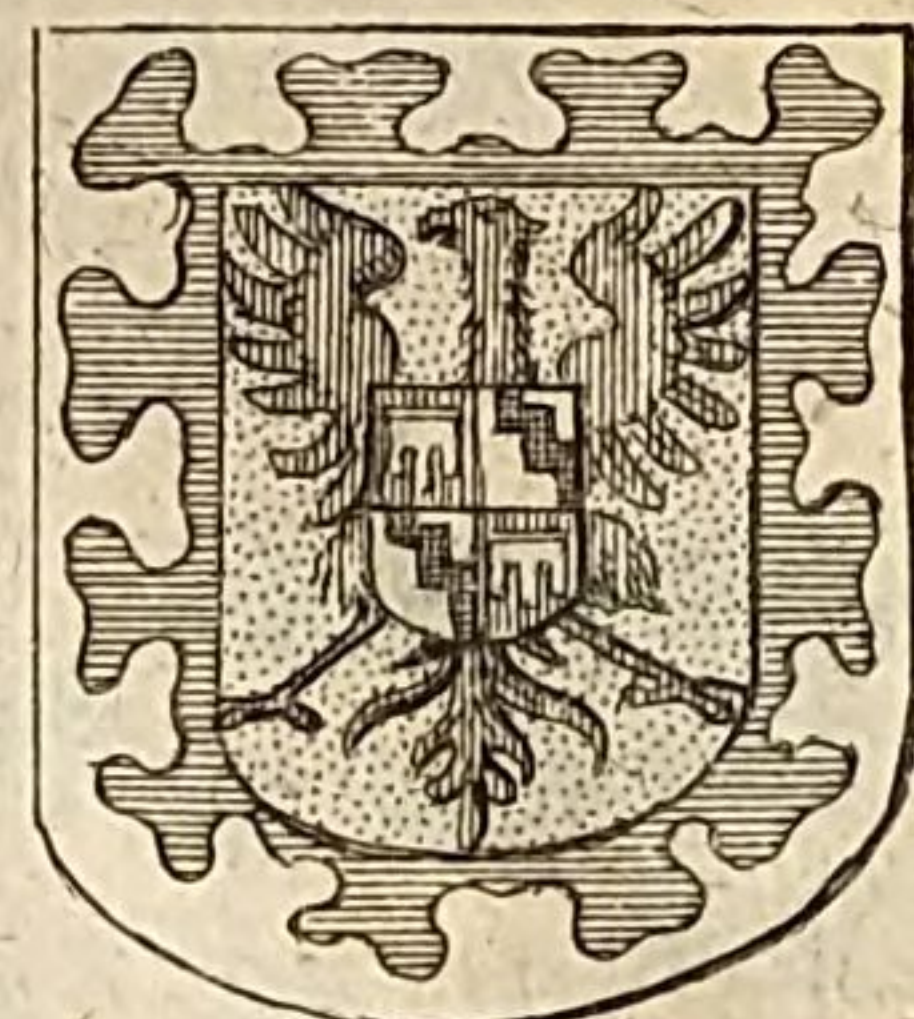
R. Daniae.

Elect. Palat. Rhen.

R. Franciae.

C. Hürstenberg.

Variae divisiones et insitiones.

R. Hispaniae.

Archid. Austriae.

B. de Loosmthal

Per partitionem

Illustrium. Conjugum scuta.

Insitionem.

Juxta positionem.

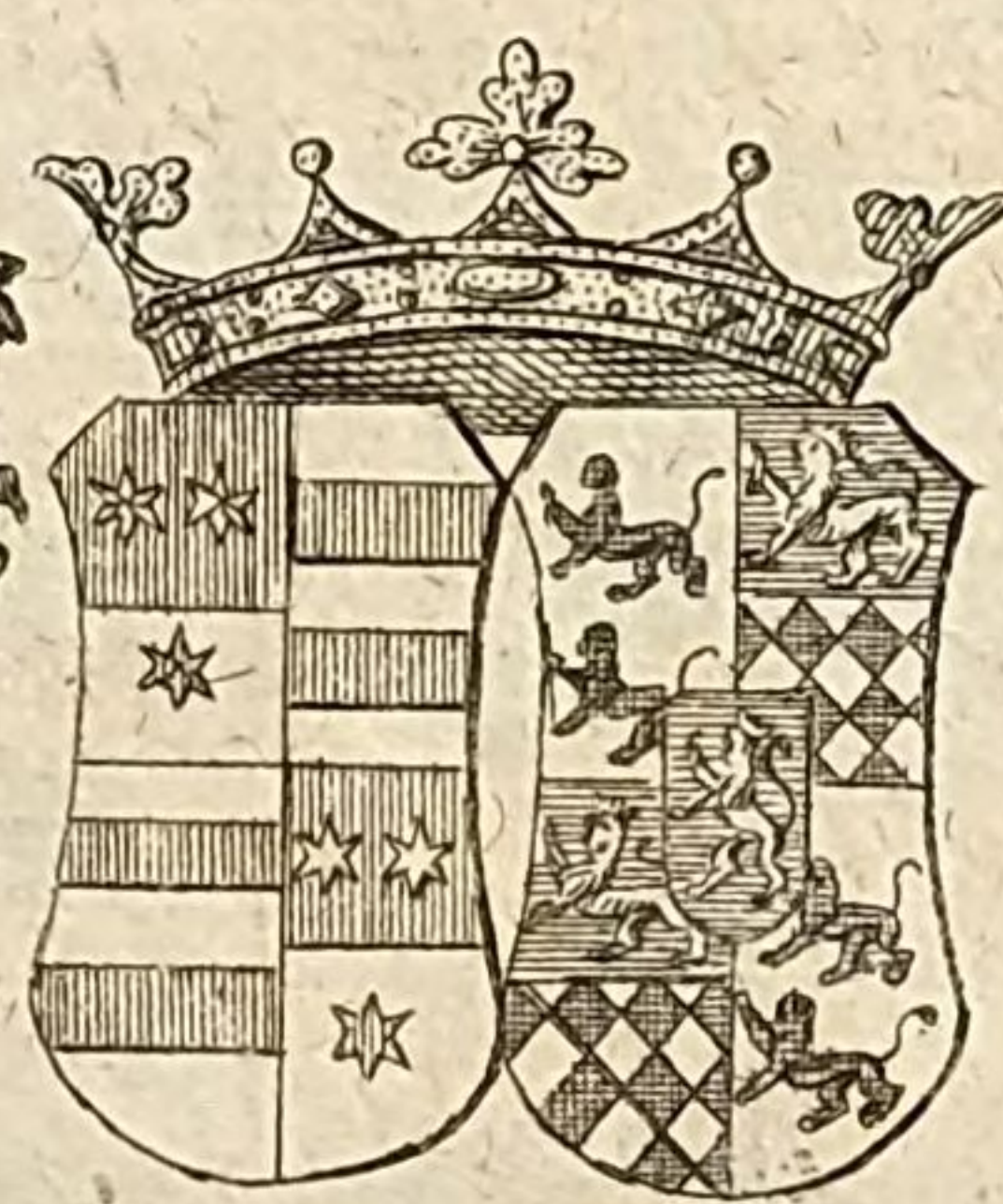
Regina Sveciae

Electr. Saxoniae.

Com. Erpacens.

Com. Erpacens.

Tincturae.

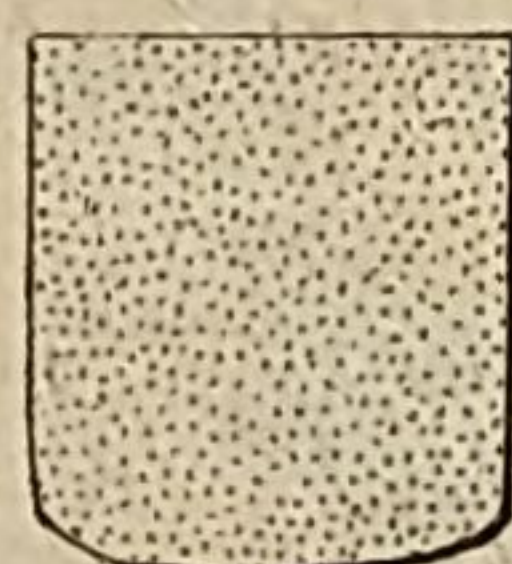
Aurum
Or
Gold. oder Gelb.

Argentum
Argent
Silber. oder Weiß.

Col. Rubens
de gueules
Roth.

Ceruleus
d'azur
Blau.

Viridis
de sinople
Grün.

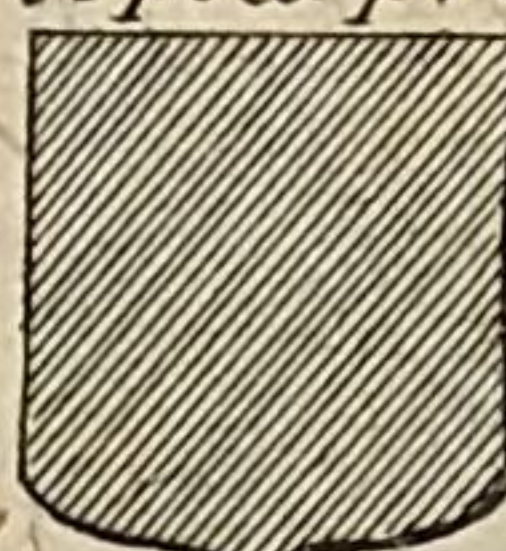
Niger
de sable

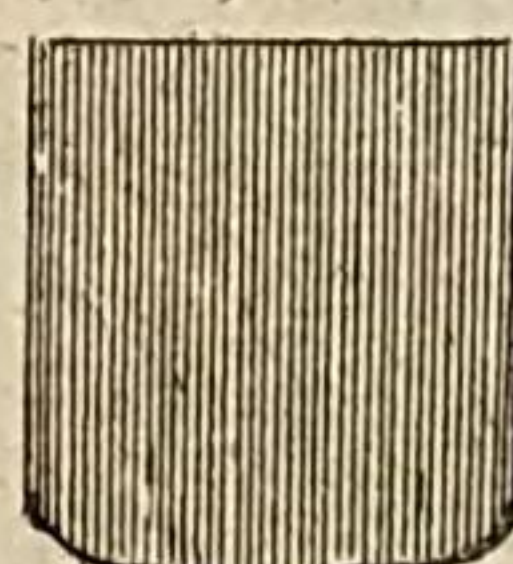
Schwarz

Purpureus
de pourpre

Pürpur

Pelles Hermionice
Hermine

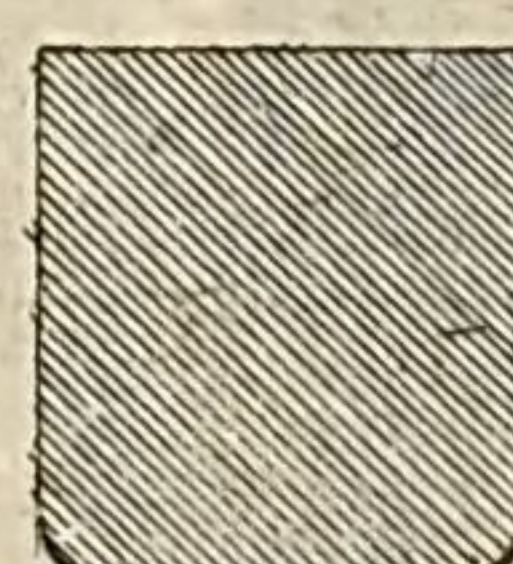
Hermelin

Contrehermine

Gegenhermelin

Pelles arie

Eisenhütlin

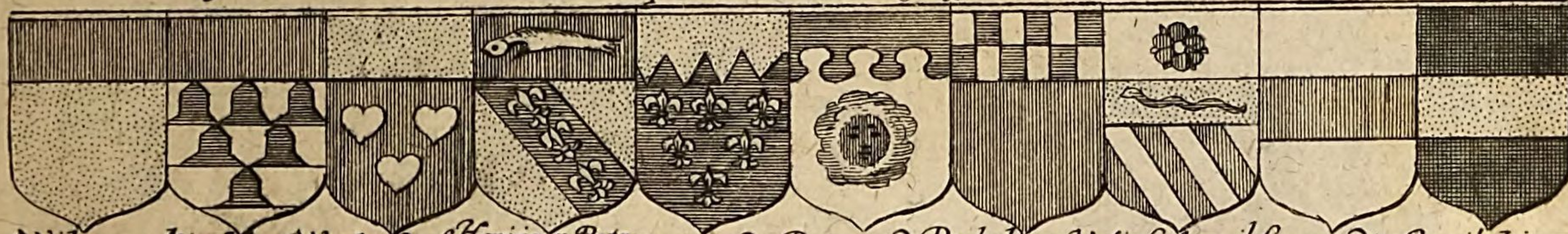
Caputcephals, chef Schilds Haupt.

Caputdentatum

Nubilatum

Tessellatum

Sustentatum Fasia, fasce Strass

Wilz

Kirchberg Wachen

dorf Kertingen Patr.

Fr. Camerer de

Razenriedt

Rochebaron

Yrsin, C. Anguil

Leonrodt

Crailsheim

Fascia her-
mionica.

Fascia cum inscriptis figuris
Fasces Charges

Fasciae comitatus aliis figuris
Fasces accompagnes

Fasciae plures

Oignies

Egk

Briffnitzer

Heimbürg

Stralenberger

Neuneck

Weissen von

Ötting

Bicken

Pallant

Pinnata alternatim Bre-
tessée et contrebreteessée.

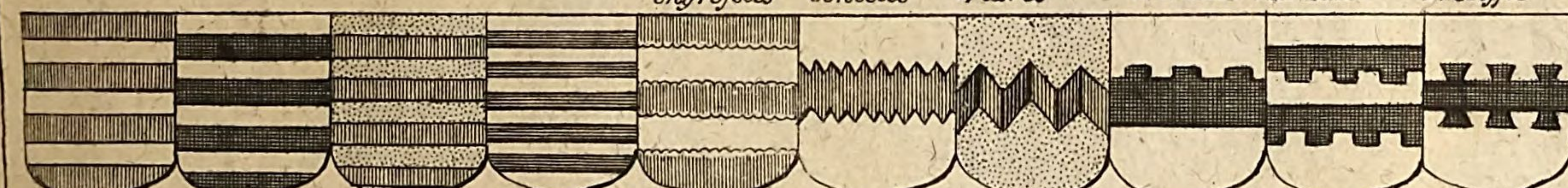
Undulata
ondée

ex truncora reticulata
mosa ecclée

Sectae

Tortuosa Pinnata superis
oreneles bastillees

Utrinq
breteessée

Burck

S. Amand

Burggr. Rin-
eck

Choufres

C. de Fronten-
hausen

Brendel de

Krumenau

Von der Lippe

Humbrecht

Patr. Franc.

Pinnata alternatim Bre-
tessée et contrebreteessée.

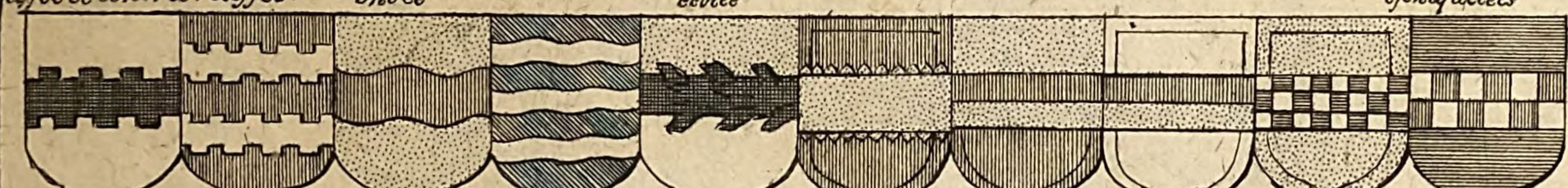
Undulata
ondée

ex truncora reticulata
mosa ecclée

Sectae

Tortuosa Pinnata superis
oreneles bastillees

Utrinq
breteessée

Werda d

Nöding

Quaden de Land

s-Mauvoisin

Gilse zu

Engelstetter

Lintlar

Sturm de

Rampenheim

Schlieben

Berg

Compositae

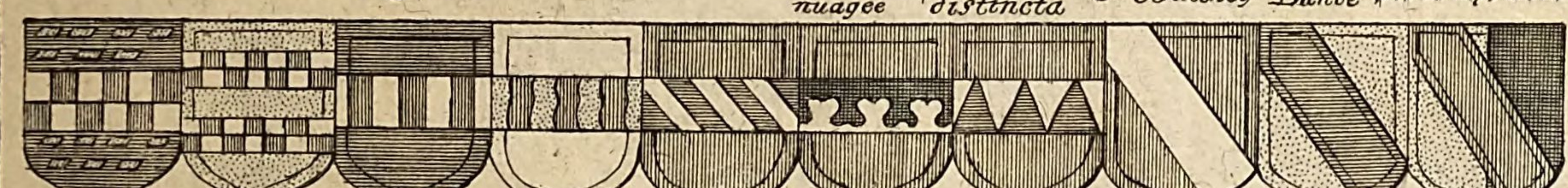
Nubilata

Triangulis

Balthes

Bande

Zwerchbaleke

Limpurg

Truchsess de

Von der Reo

Thüngen

Knob. Dorf

Bartheim

Trautenberg

Wezel de

Strässel

Lenzel

Inscriptis aliis figuris
Charges

comitati aliis figuris
accompagnes

Multiplicati

Schrenk de

Dier.

Heelndict

Kayb Patr.

Fr. Schittel

Seemann

Bar: Schänburg

Larr.

Egk

Striatus
engreslee

Dentat
dentelee

Tortuos
viuree

Pinnatus

Utrinq
pinnat
breteessée et contr.

Extruncoramoso
arbores

undofus
ondée

Bipertit
partie

Bebloy

Montcheru

Fontaine

Reibisch

Morien

Schörlemor

Quasn

B. Freiberg

Bredenbach

Kohenskirch

Patr. Fr.

Diagonaliter
foccus
trenches

Cantherys
Distinct
Chevronnee

Tessellati
Schiquettes

Cuneatus
Lorenge

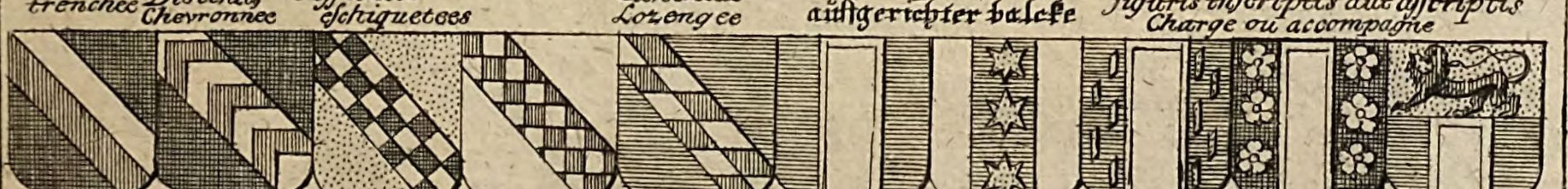
Palus. pal. pfall
aufrichter baleke

figuris inscriptis aut ascriptis
Charge ou accompagnie

figuris inscriptis aut ascriptis
Charge ou accompagnie

figuris inscriptis aut ascriptis
Charge ou accompagnie

figuris inscriptis aut ascriptis
Charge ou accompagnie

Kalder

Kudorffer

Bar: Enenck

Liebtaler

Wiese

Vonderleyen

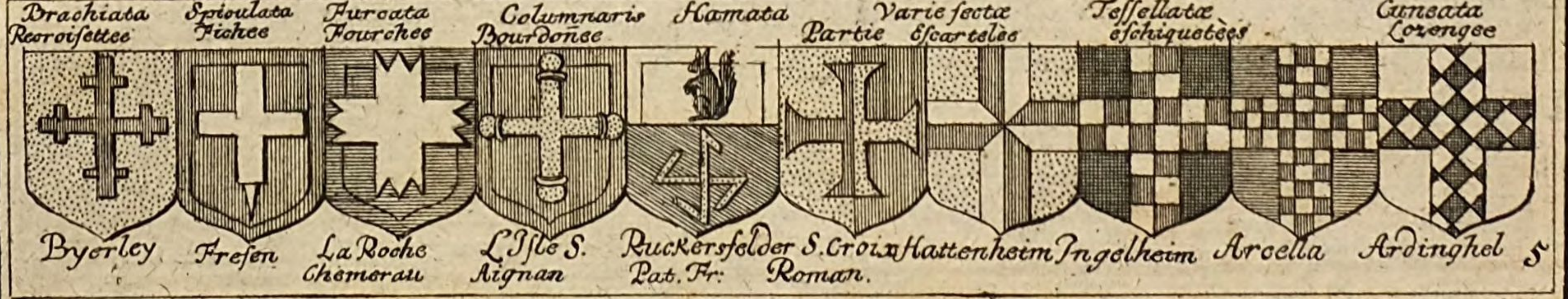
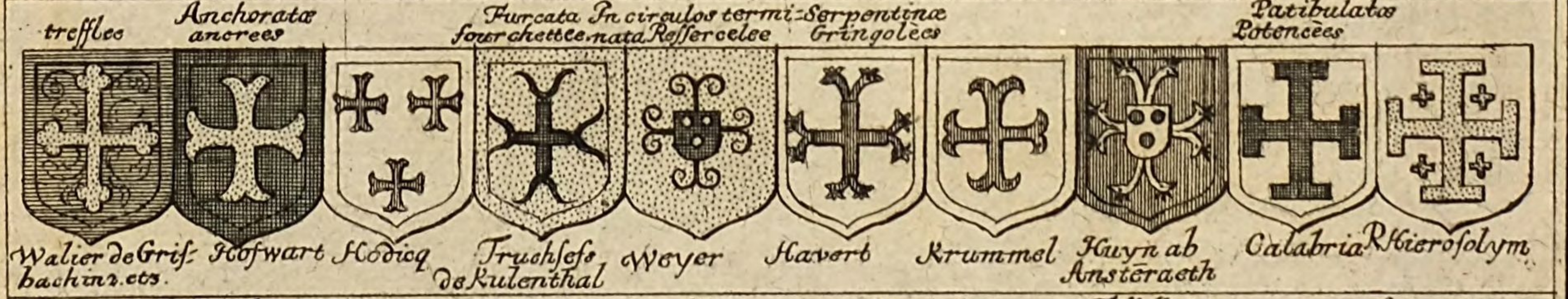
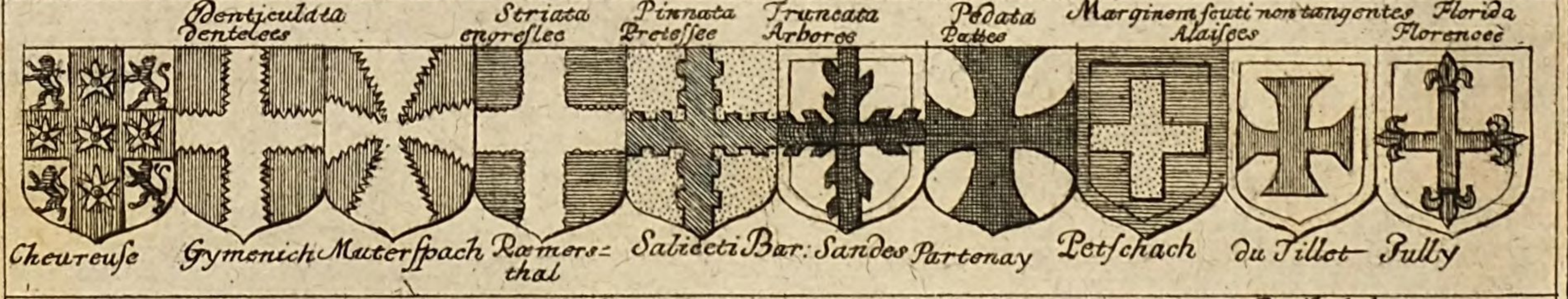
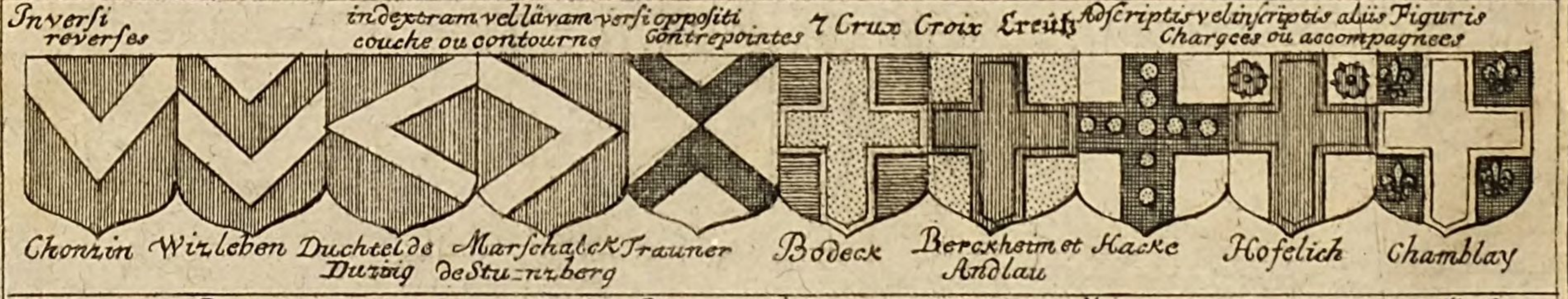
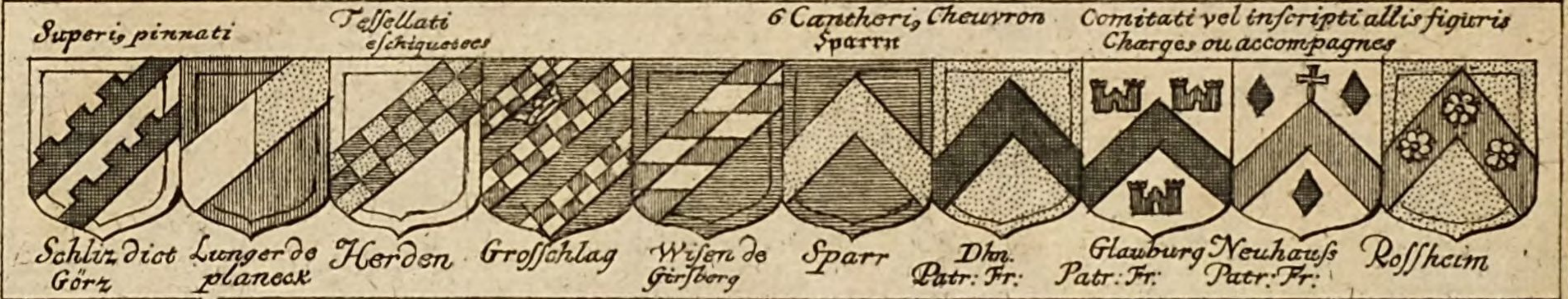
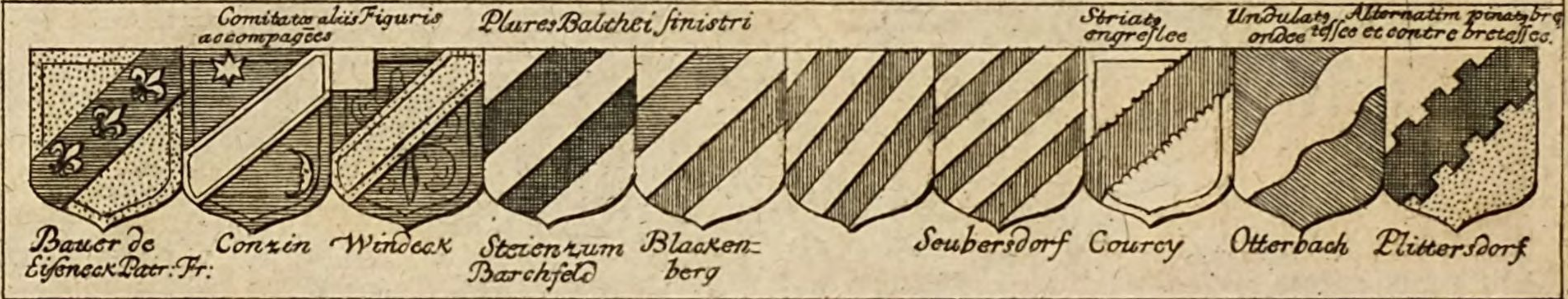
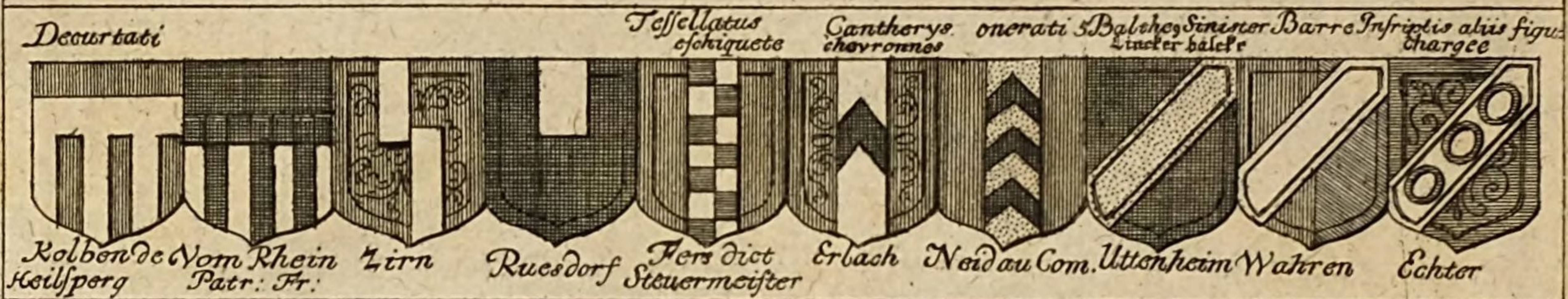
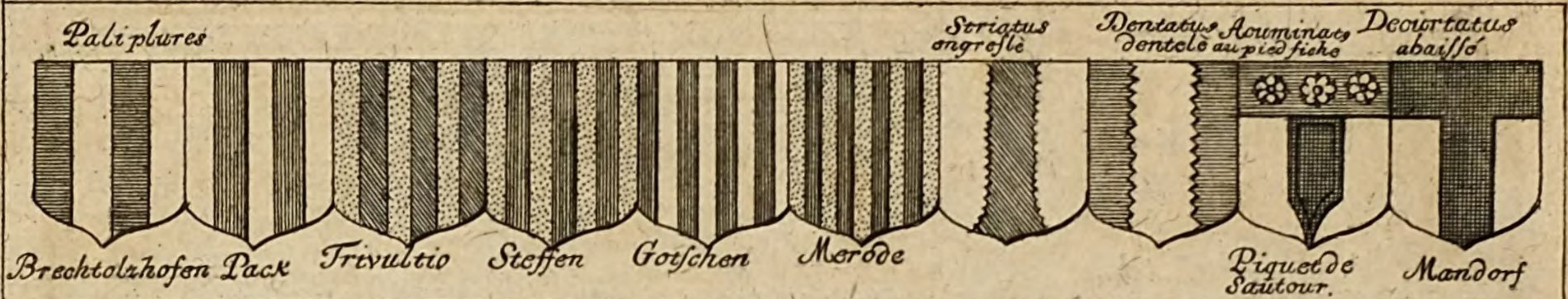
Storneck

Koheneck

Oberheim in

Schänau

Lorfuor

Clathrata Antonii Patriarchalis Melitensis de Tholosana Extenuata Plures 8. Decussis f. Crux Andreeana
Frates S. Antonii Patriarchalis Melitensis de Tholosana Nisles Sauctori.

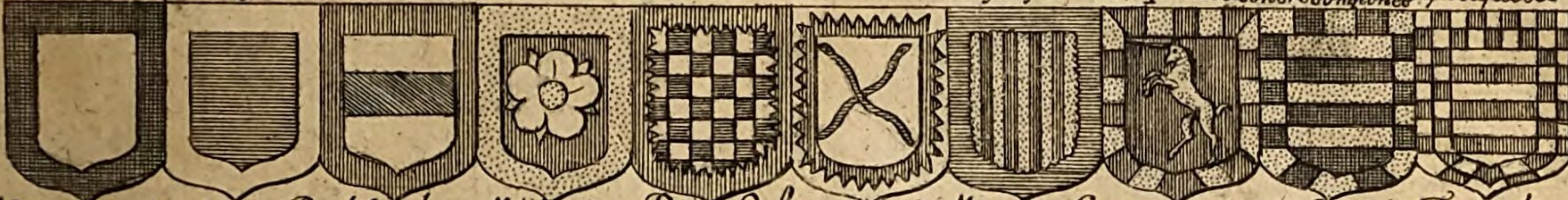
Des Quefnes Quelou Cadou Swisnerze Com. Tholosan Aubuffon Schenenburg Villars Hattstatt Vogtsberg

Ascriptis vel inscriptis aliis figuris Charges ou accompagnes Striatus engresle Dentatus Dentels Deunots Alais Plures Tessellatus, eschiquetes

Oppen Esoneck Lat. Franc. Kattiz Engeldrecht Kundbüsch Bouron de Laubespina Mäming Boisleye Ripant
Patr. Franc. Sallard Chasteauneuf

9. Limbus Bordure. Einfassung Dentatus Dentels Striatus engresle Segmentatus alter natus Segmentatus Tessellatus Componens contracomponens eschiquetes

Netterheim Gröselting Rathsamhausen Mühlheim Dremsdo Anguillaria Merode Commerstatt Seys Tangel
Baignaux

Nubilatus Nuages Inscripitis aliis figuris charges Besantes 10. Peribolus orla. Limbus Trescheur Duplex Double Florid, hilus trifoliate Capitiagg Lutina
tuus palus

Schauenburg Vivarots Hervaut Randau Wornes Bossu Desory Dandrie La Motta Fer- Esornaux Mendorf
ahaut.

Chespal Baltheus Captherus 12. Des fcutaris 13. Littera Pythagorica 14. Quadrans honorari, Franc quartier
Chesbarre chescheuiron Champagne sebtige vierung

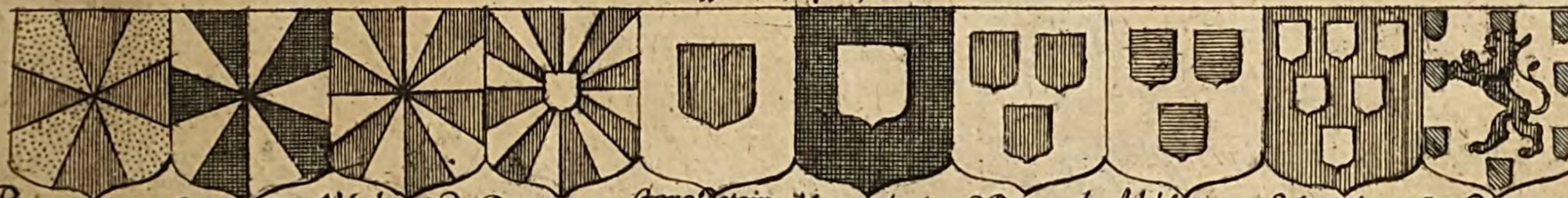
Wyl Wilbock B Windischgrer Diemantstein Dagenfeld Deichler Issoudun Jägerreuter Hohenecr Zollhofer
in s.

15. Conus f. Pin- Pinnulata fcuta
nula gyron gironne.

Eyrenried Lamoignon La Salle Koppenstein Bauran Le prevost du Cluseau Sinterhofen Mansbach Maugron
in Bourb.

16. Scutulum f. parmula
Cusson Scheldstein Plura
on orle

Beranger Engheim Walpott de Beacourt Nob. Rhon. et Patr. Nattenhoim G. Rappol Ahlfingen Schwenberg Dardallan
Bassenheim Franco. steen Bar. in 2. 1603.

Fascia angustior
Birelle

Figurae Honorabiles
Secundi ordinis

Schellendorf Küller de Lohnerren Truchsess de Scharpfenstein Gistwitz Mörsbach Bergen
Onolzheim de Rosheim Lomorsfelden

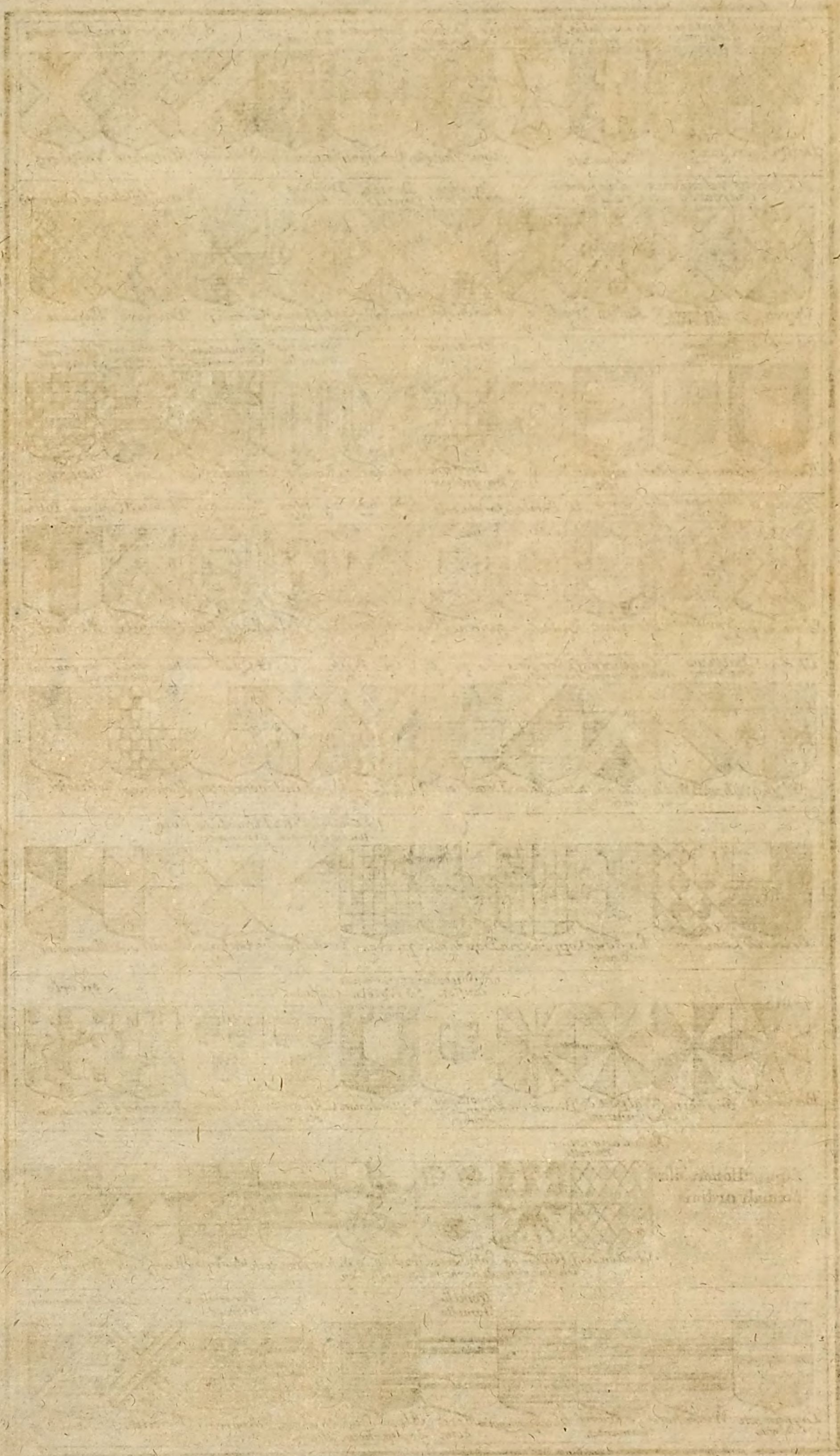
Gemellae
Turnelle

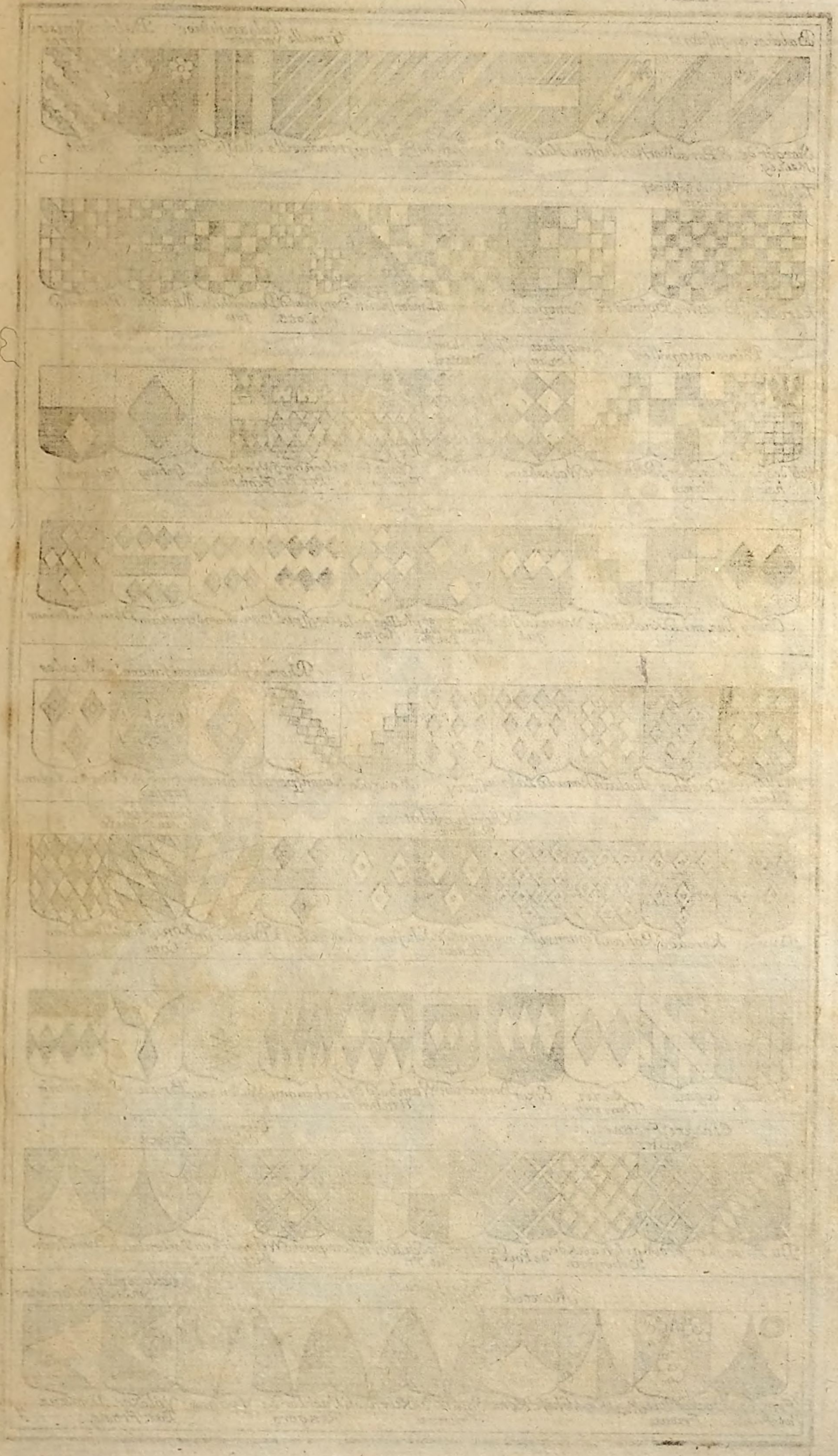
Tergemine
Tierces

Balthe, angustior
Cotice.

Layningen Wittenhorst Le Fleuvre Quinquempoix Mors Albich diot Wangen- Andree Tiercelin Tamsfelder
vel Schwitz Caumartin haem de Daxheim heim

Balthei angustiores

Gemelli Palz angustior
Vorgette

Balthei Sinistri
angustiores

Surger de S. Pore Mersuckhofen Huis Schenken de Borton Grimanville Massi Flourigny Riédé
Maurig Wierbach

Tessellæ Schach Gefchacht
Echiquier ou échiquete

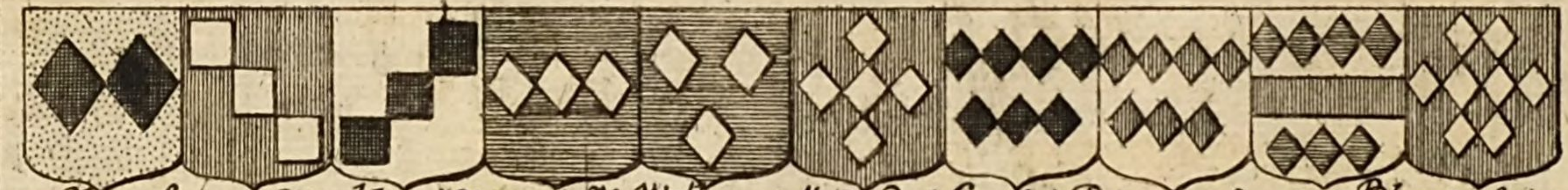
Karnikky Bröwiz Potmaritz Campen Bindema Lenderheim Bayreuth Dachenhau Münich Haunold
in 2. et 3. son

Points equipollor

Lingulata tessellæ s. rhombi
Loranges Raifen

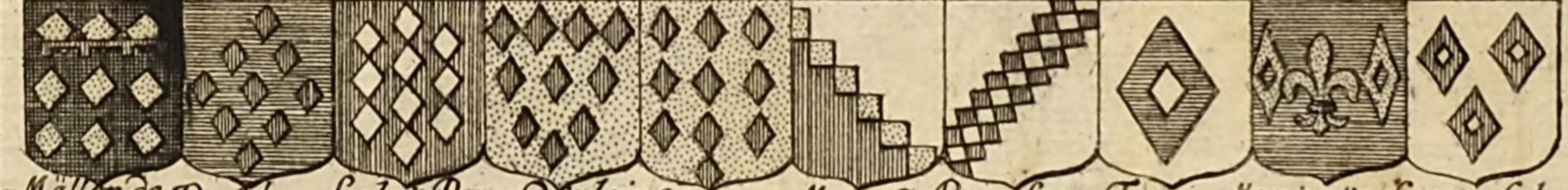

Wolf de Span Mönzberg Reinssperg Wegesheim Craon Vogt in Kaltenberg Winter de Gibing Kutenau
horns Comte Fronhausen Pat. Fr. Fronkirchen

Oberg Luxenrad Knoblauch Varennes Nu-Walbrun et Millet de la Ganyssperg Pultenberg Steinhelm Planckenstein
gut Guts de Walbrun Lat. Fr. Cosne

Rhombi plinthe rotis. maculas. Macles

Mallen de Drebber Lalain Renaud Lalain Cany Metzode Regensperg Treana Kerrio: Koe: Crater. Colon.
Ulmen tenfas

Rhombi cyclotreti
Rustres

Gumel fusi
Fuscaux Becke

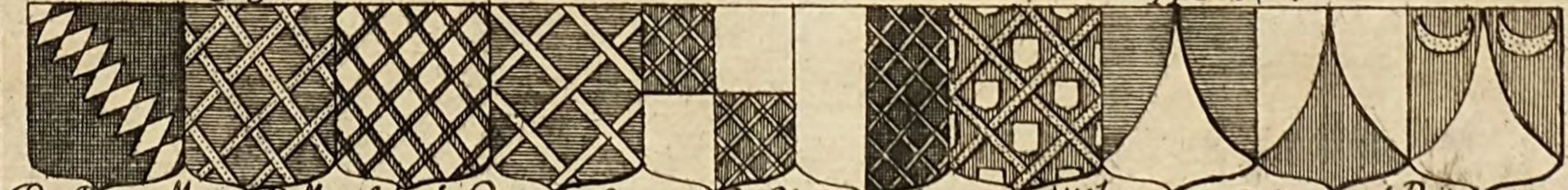
Doyeffy Kerado Rohan Pignonville Sovynere de Schefnaye Navaille D. Bavarice Königseck Du Beo
Essenau Com.

Flizing Logau Rönitz Egker Bonstetten Wambold de Lerbingen Wisentau Braun S. Marthe
Thuring Umbstad

Clathri Frettes
Gegitter

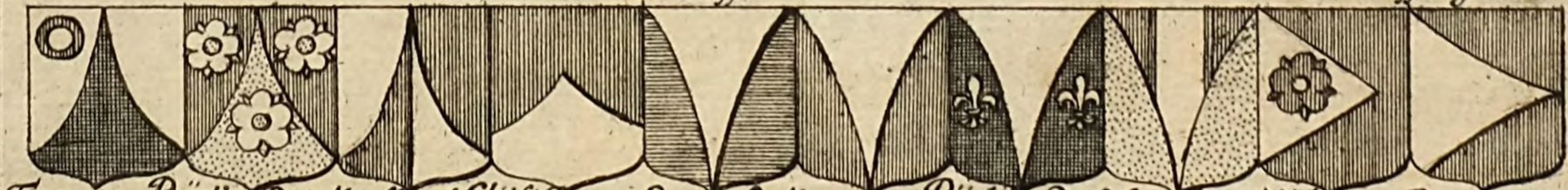
Cuspides
Chappe Epiten

Du Broc Morfeld Marschalck de de Poix Cameror de Schaderitz Tempstedt Wilwart et Raitenbuch Buchsner
Biberstein Fulda Pat. Fr. Rünsherg

Mantele Pryor solitu
Chausse

Exclatoribus
Embrassé à fenestre

Freitag Böcker Pat. Masbach Ghisi: Rom. Sauer de Kurneck Luchler de Yvonne Vöcker Domanz
Pat. Franco: Franco Thunau Ringers Pat. Franc.

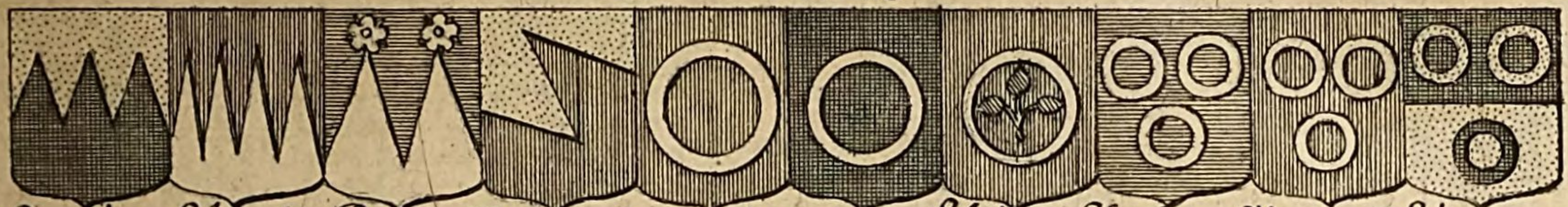
Pointe en barre Pointe Plures cuspides
en bande Pointes en saffe

Enmanché

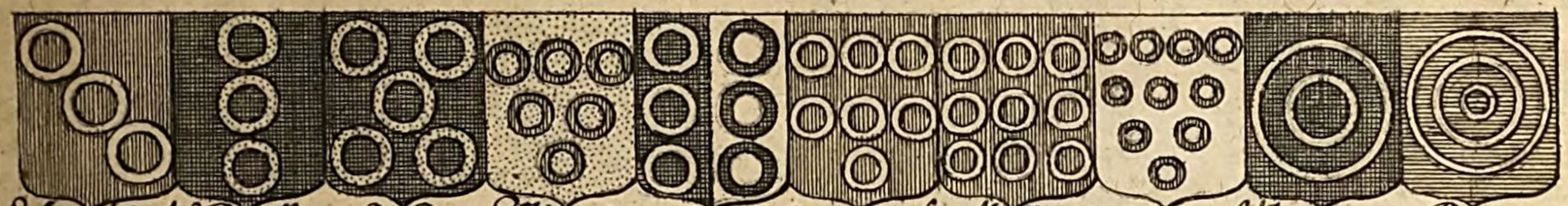
Krafft Buckheymrechtmar Platten Hausack Minckwin Burck-Königsmarck Ebnor Tottau
in 2. etc. orrede

Circuli f. annuli.
Annelets. Ring.

Stoackheim Sebmern Reiffenstein Rahlings Kaufungen Knarlingen Schilling Hornberg Neyberg Schönaau
Bettendorf Freyda

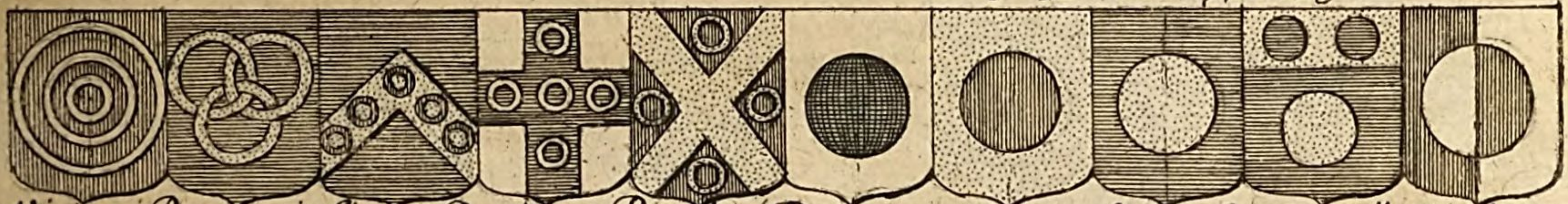
Se invicem includentes
L'un dans l'autre.

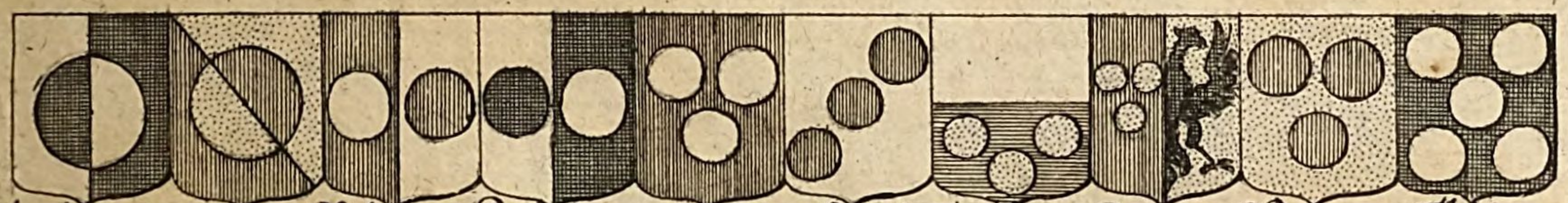
Schwalbach S. Bausan Seyder Illions Auer Coetmon La Muffe Vieuxpont Albissy Prost
Pontus

Vires

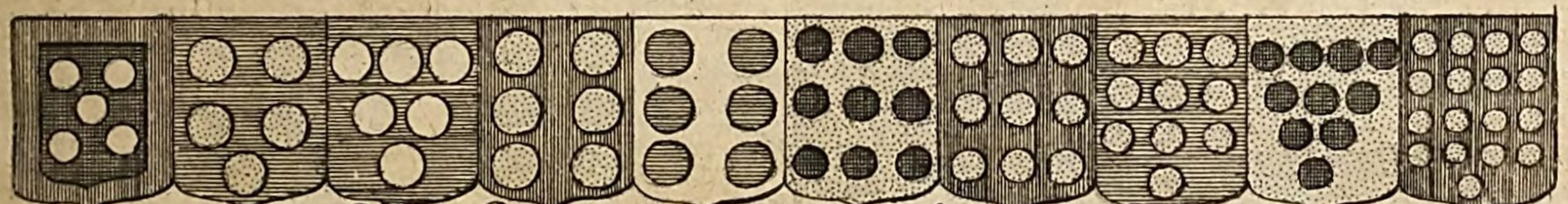
Orbes
Tourteau Kugel Bezaus Pfeiling
Numi Pyzantini Tourteau besart

Vireu Bourgeois Gyès Les Roys Macon Rancher Raetenau Keller Aymon Gremainville Kienburg
Moleron

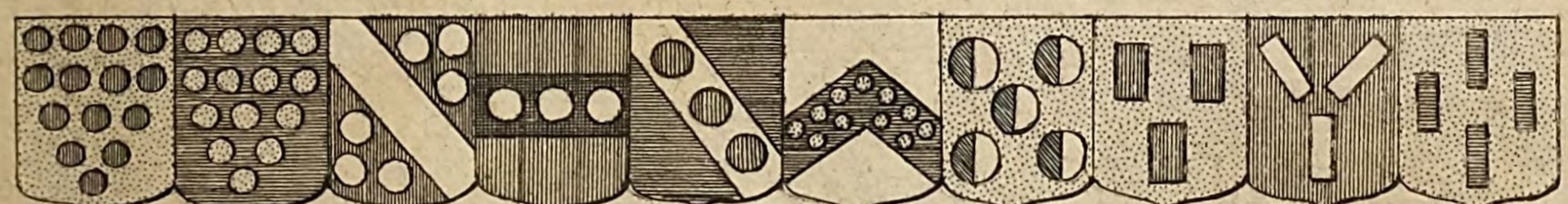

Klugheim Nanvenet Hohenreis Jarheim Amervall Straß Freyberg Daliber Bononia Flahingen

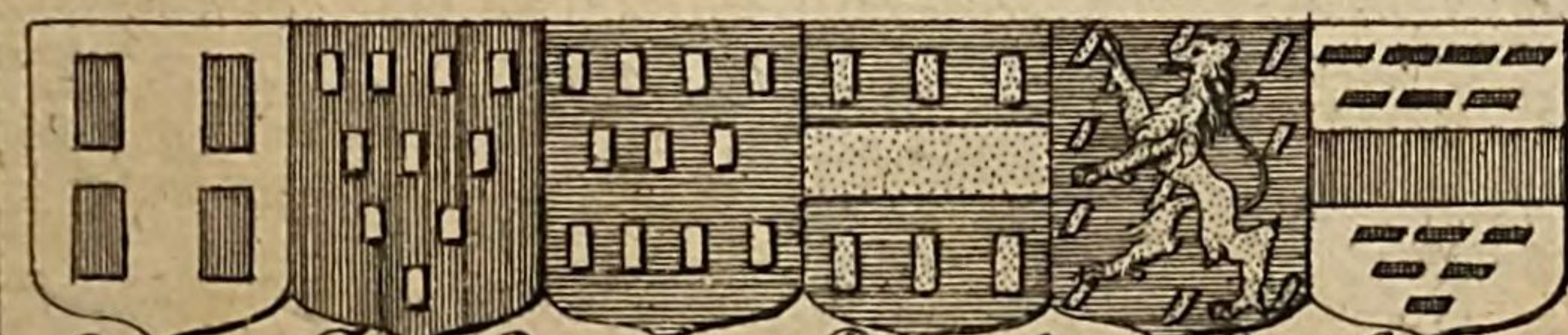
Sickingen Gast Lucs Bréchan Bresab Orellana Glosen Malastroit Rioux Tronjas Sarmiento
teall

Plinthes
Billets

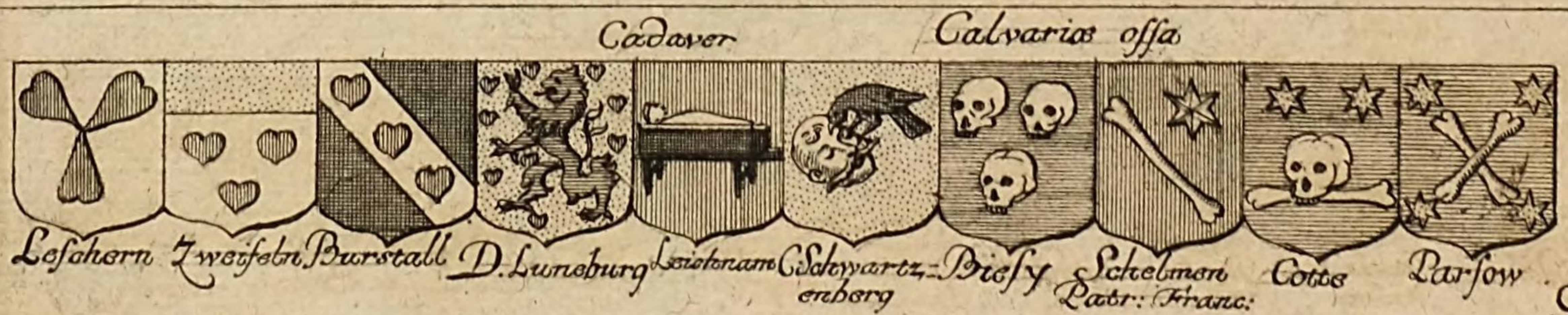
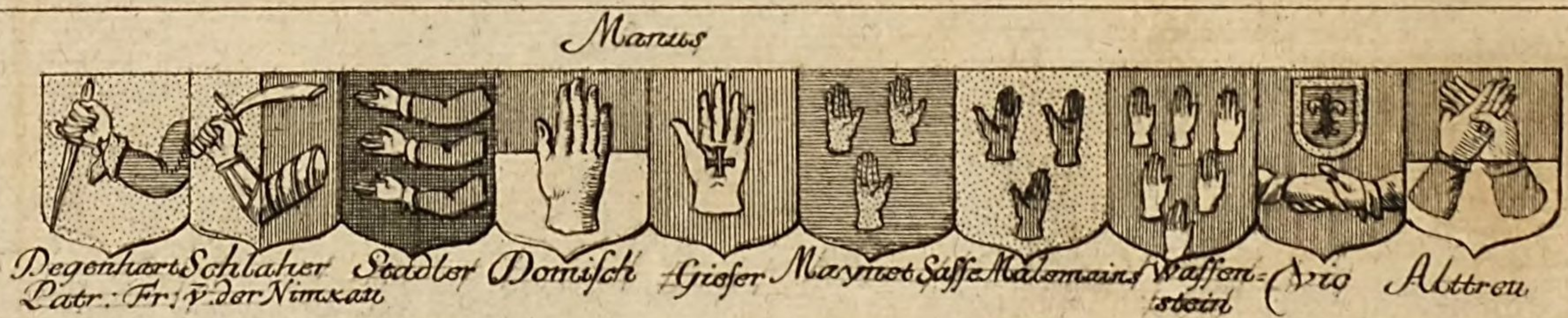
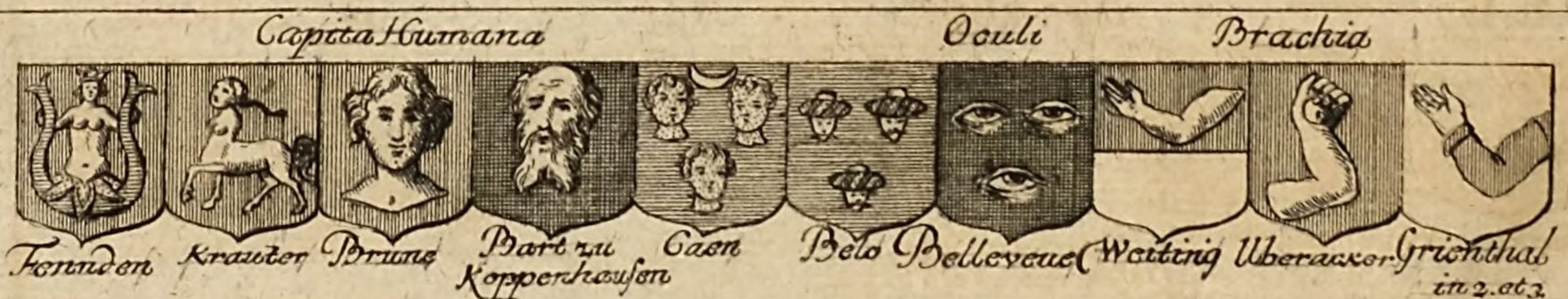
Brunsborg Buslau Guyot La Apfenthal Deucher Espinay Angulos Francken Schindel S. Priet
garde berg

Tacantes
couchées

Stolzgen Talbot Deaumanoir Pienres Com. Nassovix Grazen
Kerservant de Scharffenstein

FIGURÆ HUMANE
ISSQ. AFFINES

FIGURÆ AVIUM
ET VOLATIL,
LIV. M.

Aquila

Arnsbach Civ. Francofurt Trappen Duc. Manovic Drumbach Beloon Truchsess de Pressen
tied ad Moosm zu Biffen Wolderwald

Radonhausen Rotenhausen Schladt B. Colobrath C. Homberg Gültlingen M. Moravia Völschen Br. Eggenberg Weirich

Grafenstein Schwarzer Pontogoules Hautot Beaumont de Richard Prully Mige Ruol Prouilly Loule Eptingen Röderer de Thierberg

Moschelwitz B. Loppel Geroltowen Penner Reichart B. Sauraw Schadon Patr. Hambel Stählende Morlau
Pat. Franc. in 2. et 3. Franc. et Ulm Storcksburg

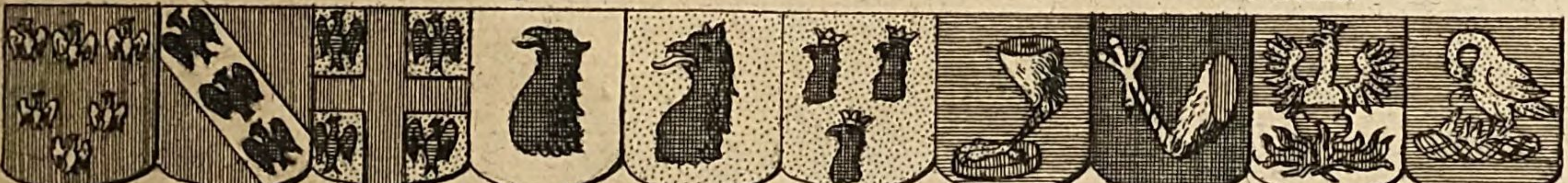

Flanz Civ. Freiff Le Gentil Portrier Kohensteiner Schenck Mühlheim Kreischelwitz Truchsess Arnfeld
de Kohenstein

Aquilula Alerionas

Capita

Phoenix Pelicanus

Chasay Hasebront Marly Proussen Rickler Rotkirch Uffsteiner Tanhausen Nioobe Honrodt
Pat. Fr. Pat. Fr.

Struthio

Pfittacus

Pilaren Le Camus Draussen B. Freund Buchenau Baumgartner Los Rouch Berlepsch Bournel
berg

Gallus Gallinacous

Gallina

Capita Gallorum

Stöckel de Harre Pat. Nefen Steinlinger Le Coog Schoneck Schwarau Hun de G. et Br. Kenna Albersdorf
Kertenberg Pat. Fr. Pat. Fr. Elvershausen berg

Anser

Anas

Adoram Gans de Hberg Gans Rist Gans B. Gans de Thier Lapier Ennsdorf Endgasser Royano S. Felici
Ludwig

Cygnus

Ardea

Wasserhuhn

Bar: de Hman- berg Clofen 172063. Schonbühl Gremper Vom Schwa- nan Bymünde Nibelshäut Beyer de Mandel de Eicke Kautzen Kautzen 172.063.

Lissonia

Grus

Vigilantia Asipitros

Dobrynsky Von Spoien Storch Patr. Weyen Weilen Sigenheim Kramich de Krenschel Wannen Froyal Pat. Th. Franc.

Falco

Vultur

Gervus

Lapporyer Signy Loaymond Falcken Falckner Falckenstein G. Falcken Falckenstein Geyor Rabensteyn Ruy. gaillard de Oßberg

Cornix

Pica

Noctua

Göler de Rablenger Waltrab Schüch Dom. Kohen- Khras Roser Nöbkerahen Atschendorf Gründert Rabensperg ack

Columba

Palmus Pavo

Kerwart Geabson Gault de Metmayer Martin Pamphilia Kalerade G. Wies Ballyon Defon Wilddeck Ruylobier

Pennis

Pirethran

Alauda Hirundo

Upupa

Fringilla Pica

Sturnus

Raphan de Lartre G. Pirckheimer Wachtel Kerkhofelder G. Svalon Loppendorf Fincken Speckts Saringer de Fersheim de Rubenheim Klabching

Carduelis Pelicani Halcyon Morula Apodes

Apes Masca Vespa

Kulsen Löffler de Eysvogel Amshorn Du. Poffaut D. Argies Laymel Barbarina Thau Prem. Patr. Duxenhausen Franc.

Papilio

Cicada

Grillus Scarabeus

Aranea

Mos

Barrin Schroetinger Grille Tausfel Schorbel Rohlinger Kay Bantzig Münsen Wonackheim de Haslach

Capita avium

Cruas Podas

Ova

Nibmefah Lütowitz Ernberg Ratzon Tamdorf Kotulinsky Grionthal Grünaw Sigrot Javorsser

FIGURÆ QUÆ
DRUPEDUM

Leo

Borstott Oberkirch Lunsburg Binsfeld Weis de Montoir Chabannes Staffel
Feyrbach

Nassau Horst Penzlon E. Dachsau Löwenstein Schönberg Walsbach Hornsberg Weissdorf Schetzl de
de Löwenstein Metzhausen

Holde Klobitz Berchtold Bispauer Schertlin Marburg Leon Sonff de Schürnding Dürschnabel
de Burtenbach Pat. Franc. Pfilsch

Görschbacher Freyberg Pat. Franc. Mengershausen Arzt Champagne Reiraach Lausning Gurtig Weisen Pastorwitz
La Basse in 2. 863.

Wenger Im Hof Eppel de Rothenberg vander Lande Glöck in Abmaier Scheiderich Landen Sonnenberg
Falanden ord. Pat. Franc. in 2. 864.

Leopardus

Boauvau G. Sarsbery Auor Hallerndorf Rebstock Schroncken Faucon Humbrecht Glanias Guyen Mardorf
de Winckel in 2. 863. de Norring Pat. Fr. na Provinz. Pat. Fr.

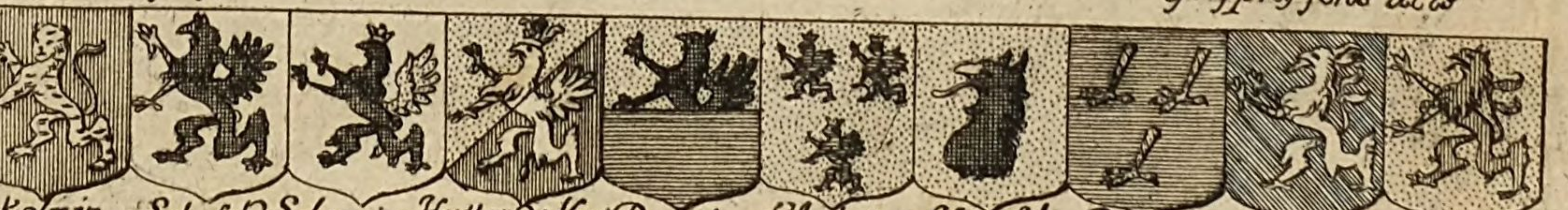
Panthera

B. Braunsack D. Svorix Caumont D. Loringia G. Garzen B. Brucholz Fichart Fernberger Alkaim Elenbeck
de Vogeln Pat. Fr. ruzgenberg

Tygris Gryphs

Gryphs sine alis

Kobitz Schefeld Schwoix Hutter de Kuet Rauscher L. Hauspino Hanssch Taquator M. Styria Unruhe
in 2. 863. Pat. Fr. in 2. 863. Pat. Fr. in 2. 863.

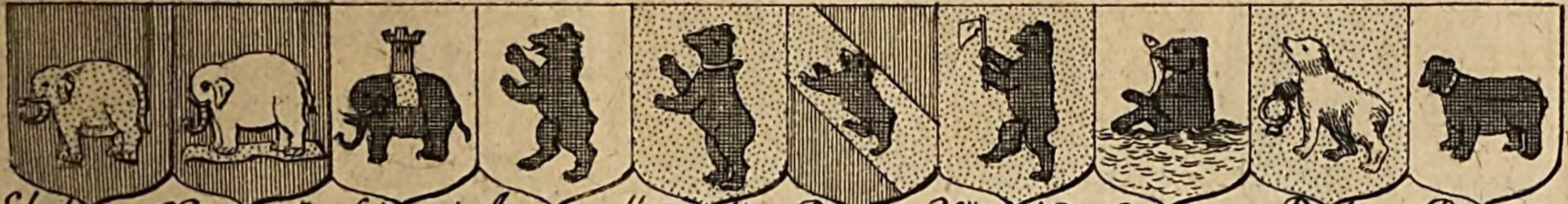
Monoceros

Teuffel de Wallenfels Gall de Schiraw Valon La Girier de Valthausen Johann de Krotendorf Porck
Pirckensce Gallenstein Neufschelles in Mündelsheim hofen 12

Elephas

ursus

Elphinston Hofen-Lur Gilgen in Appenzell S. Gallen Berna Häckelöder Strietzen in Dabok 2. et 3. Döer
stein Hilfsken in 2. et 3.

Lupus

Egolfstein Lioßmännor de Trusch Lüttitz Pfohl Francken Fioner in 2. Ottenberg Wolf Fischborn Wolf. Pat. Fr.
repper et 3.

Sundhausen Noback Fürst von Wolff Diet Perren Osorio Avellaneda Spiegel Erlbach Guldenbock
Pat. Franc. in 2. et 3. Mottornich

Lynx

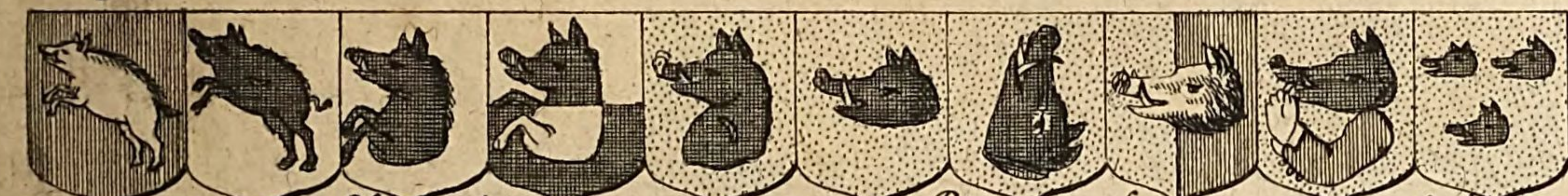
Vulpes

Aper

Romach Luxon Triebeneck Fuchs Brantstein Drescher Schaden de Leipziger la Renar Sanglier
Leipold diers

Aper

Schweiniche Schweinbock Eberspach Gaenger Gruber Hasenbourg Pülkhofen Luriburger Michaels- Lüththaler
de Peterskirche Dar. Pat. Fr. dorf

Hystrix

Erinaceo, Cervus

Porcelot Porcelos Maerschewein Le Coigneux Krommorn Hirschberg Brocken Redniger Meckwald Franckonau
dorf

Schindelben Kradelwitz Kraschoven Grumben Castner Schammer Wenzky Rappierker Bohem de Poyssell zu
de Sahnadebach Adelshausen Hackenberg

Platyceros

Capreobus

Alce

Lepus

Ottorwölff Schlichting C. Voringen Hirsberg Portner zu Dohm diet Greyff in Hainwien- B. Hasenburger
Pat. Franc. Teurn Rothfalsen 2. et 3. hausen

Sciurus

Mustela Martes Taxus

Mus

Oeth in Elbriching Keutschach Daehofne Aschwede Mustel Maggenthall Dachberg Dax diet Meisslin
2. et 3. in 2. et 3. Bolfin 2. et 3. 13

Castor

Bibra

Simia

Prag

Cercopithecus Equus

Katzenlohr

Pferdsdorf

Renner

von dem Werder

Lybülka

Amédien

Amédien

Gleibach

Groten

Könige

Wolzen

Malewitz

Marquard

Ennaukel

Lobel

Stampe

Riedheim

Riedheim

Riedheim

Riedheim

Eifel de berg

Eifel de

Eifelburg

Asken

Heldorf

Ried de

Pratzelwitz

Moyle

Schmolzen

Gardaner

Gardaner

Gardaner

Gardaner

Pögl

Ab-au

Parit

Boymund

Rindorf

Kiesel de

Kalton

Dogewitz

Gol dact

Hoheneck

Vachon

Vachon

Vachon

Pr. Bearn

Brandenburger

B. Auor

Reuber in

Markowker

Sandicell

Bornstein

Kühorn

Voit de

Riensax

Borwitz

Borwitz

Borwitz

Kaufner de

Schapsen

Ramel-

Schaf

Ebersdorf

Haugwitz

Rochenberg

Wolke

Dorcor

Ep. Brixen

Ep. Brixen

Ep. Brixen

Ep. Brixen

Lamblein

Brookot

Donat

Koschlik

Backisch

Sigerhofen

Trattner

Mosheim

Stetten

Pat. Auor

Pat. Auor

Pat. Auor

Pat. Auor

Gebfattel

Kölnpeck

Reiffenstein

Goita

Köfien

Kroetz

Horitzer

Löttinger

Murheimer

Bellendorf

Ilben

Ilben

Ilben

Geldrich de

Hundtgrund

Schreiber

Tobel

Dorstott

Sphofer

Rudn de

Katzen

Schlächter

Chaffardon

Chaffardon

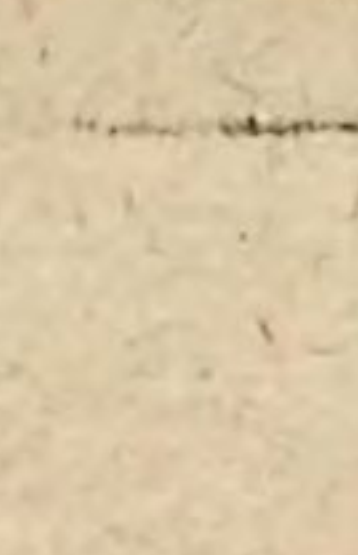
Chaffardon

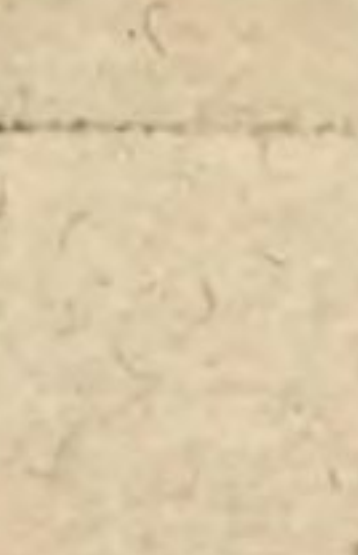
Chaffardon

Geldrich de

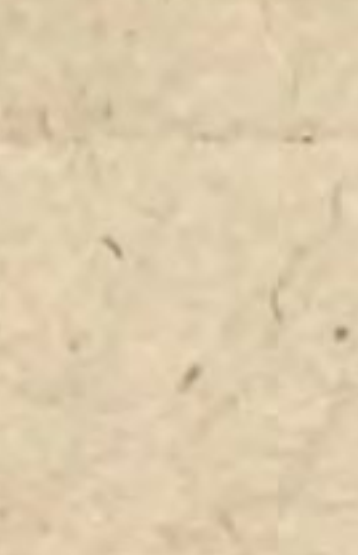
Hundtgrund

Schreiber

Tobel

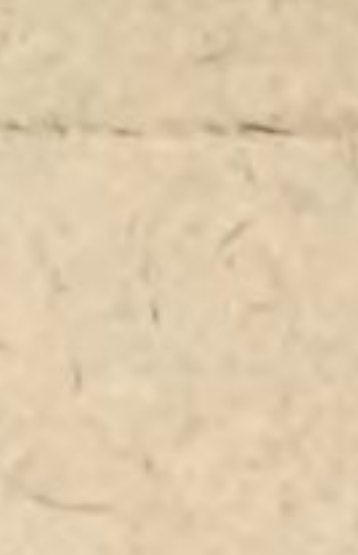
Dorstott

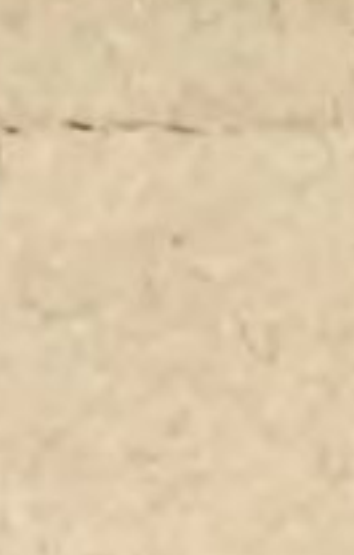
Sphofer

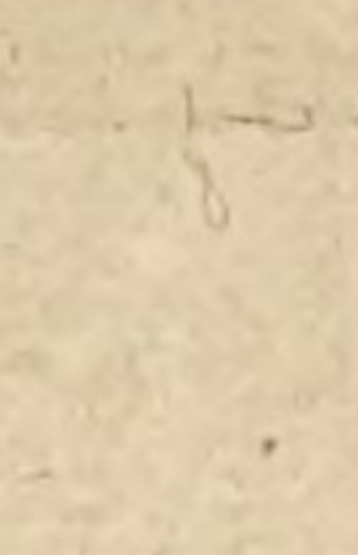
Rudn de

Katzen

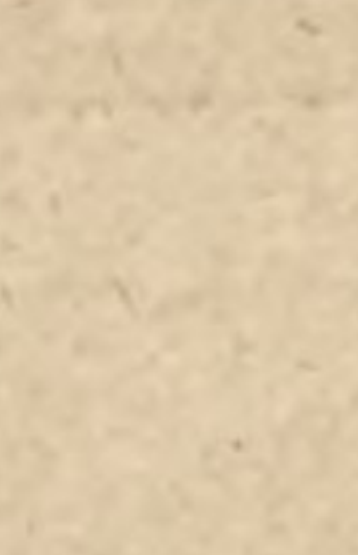
Schlächter

Chaffardon

Chaffardon

Chaffardon

Chaffardon

Piscis

FIGURÆ NATATILII

Thann Kiepler Weissbrunn B. Seidlitz Rorheim Kieckwitz Kippenheim Lorky

Delphinus *Dalena* *Sturia*

Brigido Eggensrot Falren Delphin Delphin Arvern Delphin Bardin Wahlen Elyatta Appenheimer
wald Vienna Florents

Salmo Lucius *Barbatimulli* *Truttos* *Carpio*

G. Salm Colner Schwaickel Reischaut Sammer Com. Marchion Frowtsbeck Glaubitz Karpfen
feld Montbeliard

Tinea *Perca Capitone* *Halco* *Afollus* *Anguilla* *Piscis volans*

Tanques Erbsenberger Schwartrach Chabot Ruepp Horingk Islandia Aelchingen Bülzig Senitz
in Wagenhausen

Cancer *Fischgrat spina piscis*

Verfen Melom Krebsberg Krebsen Dham Gradel de Koblenz
Lat. Franc Boden

FIGURÆ SERPENTUM ET ALIORUM REPTILIIUM

Draco

Neydeck Drachensfels Melomix Würmlingen Wurmendorf Uter Lendragon Le Granger Göltschum Gerstenberger
Borgesy Rax de la Piquemerie Phurn

Spirax *Hydra* *Amphisbæna* *Boa*

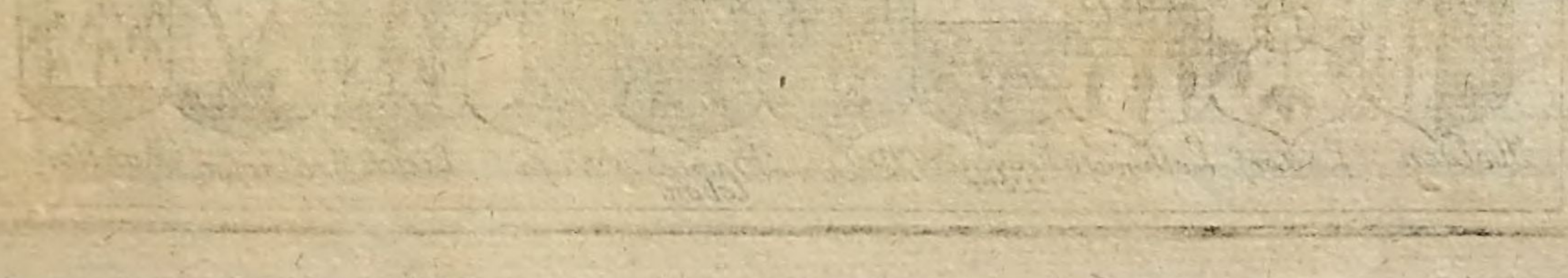
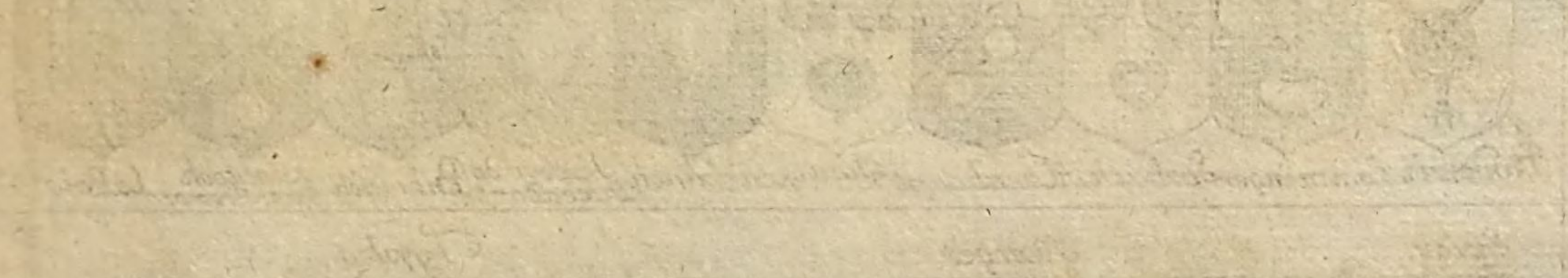
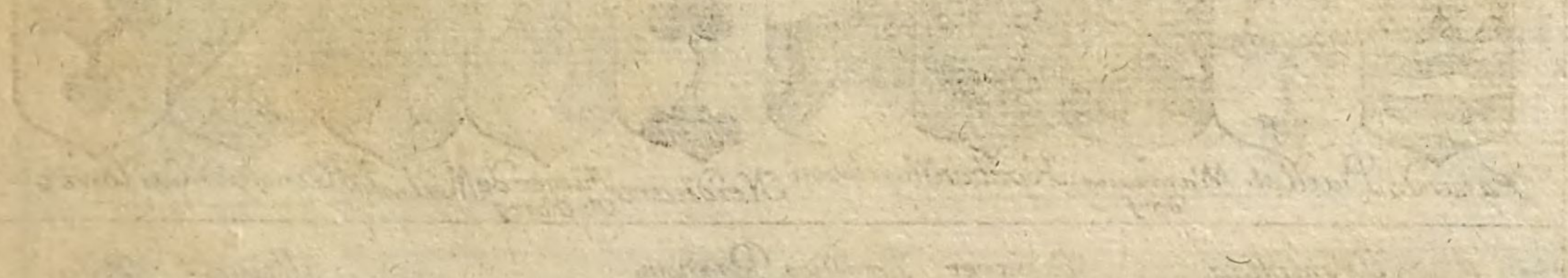
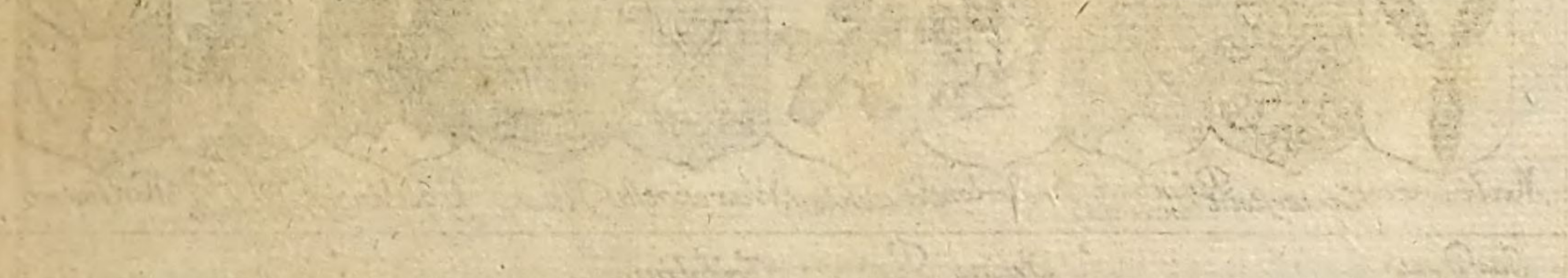
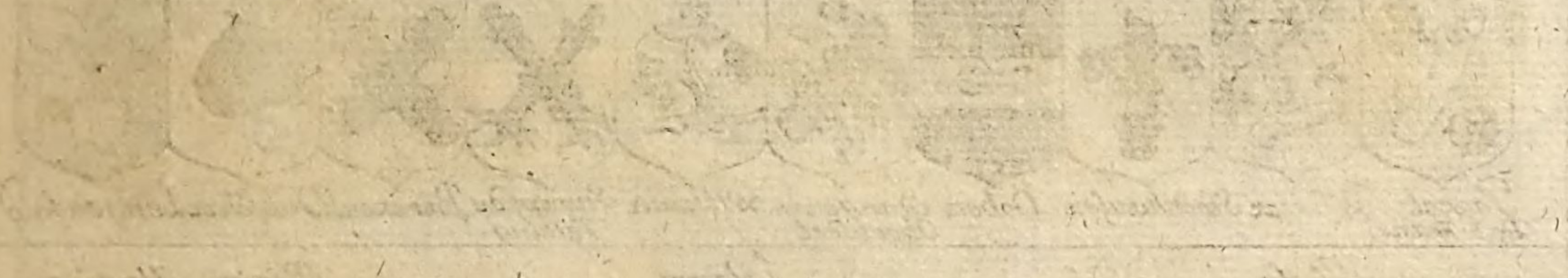
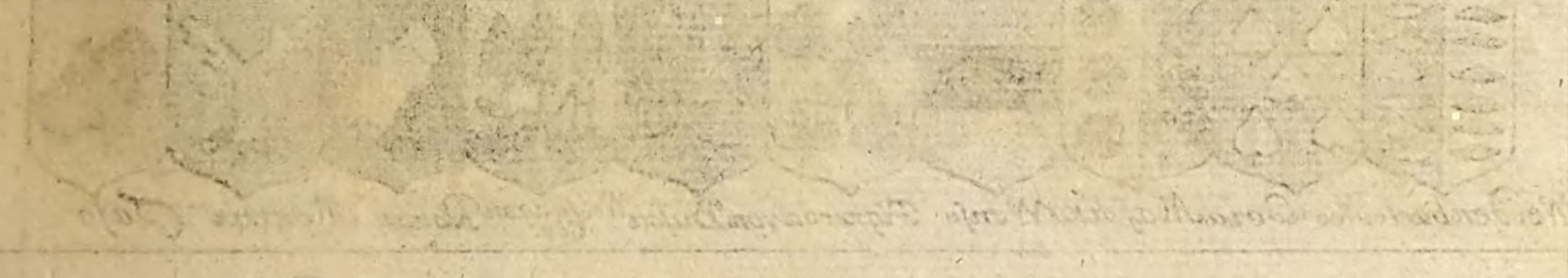
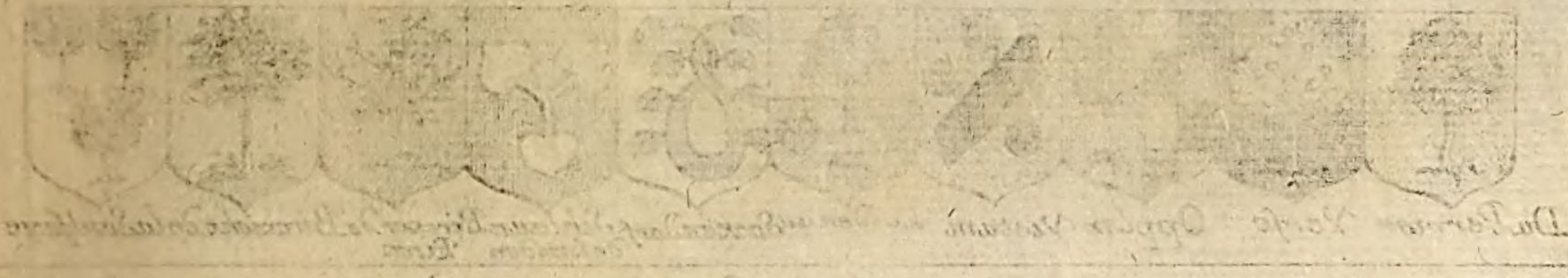
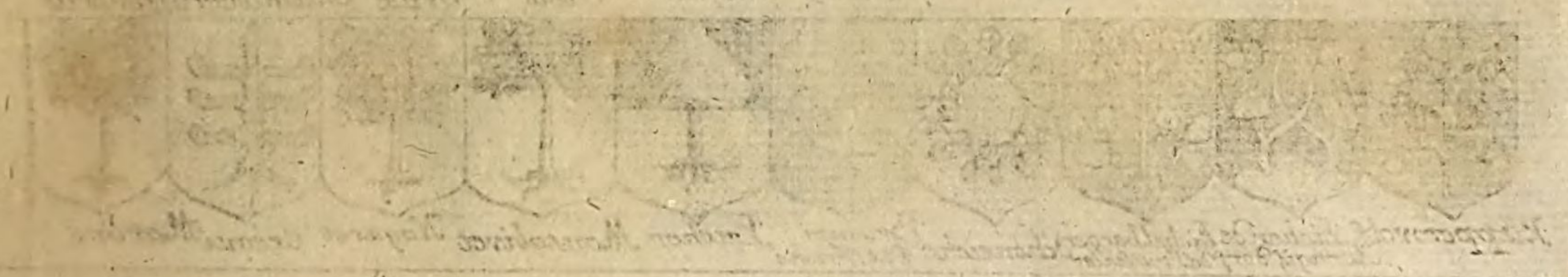
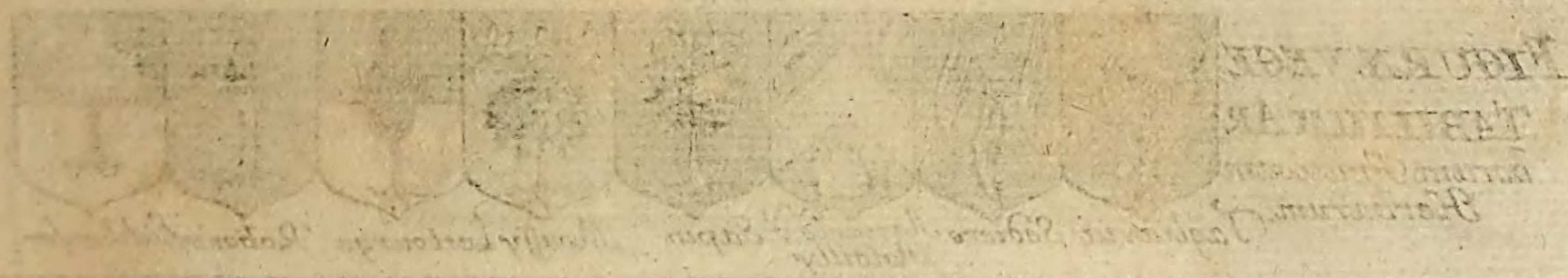
Bartholiz Anserune Joyeuse Du Bourg Baillot Breidenstein Lauron Schifflet D. Mediciani Colbert
dies Breidenbach

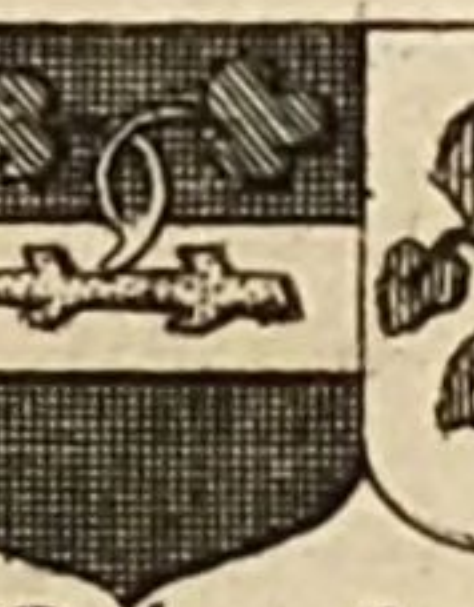
Serpens *Rana*

Paradeyfer Nathiley Frödwil Zärl Rulay Normandy Schpacken Mercury Fröschel de Frösch
in Fridthof Marzel Pat. Fr.

Testudo *Cochlea* *Lacada* *Salamandra* *Formica*

Froschen de Esslinger Alejo Schnecken Cottoreau Le Tellier Segoing Salamandris Bigot la Loff
Froschmühl haiser Chavoniers

Palma		Abies		Pinus		Robur s. Quercus					
FIGURÆ VEGETABILIVM ARBORIVM FRUTICIVM HERBARIVM.											
Tagliavia		Sediero		Arnaud d' Sapin		Mouffy Lartourge Raborer Eichtoufer					
Rubus		Fagus		Olea		Nux Chamasceraf Morus					
											
Kupperwolf		Eicher de Eichelborger		Brumm		Bucher Montolivet Nogaro Crequi Maroni					
Hörngsdorf		Schönau		Pat. Franc.							
Pirus		Malus		Tilia		Potula		Salix			
											
Du Perrier		Verse		Oppler		Victum		Lindenaus			
Sackendorf		Schlau		Bircher de Birck		de la Saulfaye		de la Saulfaye			
Populus		Vitis		Ficus		Sylva		Trunoi			
											
Weidenbach		Mendoza		Maschke		Wense		Fignera von Busch			
Wolffhagen		Ronan		Marnix		Tasse					
Folia											
											
Loeckel		Riswick		Stoekhausen		Doben		Spangen in Wilken			
Pat. Franc.		Stumpf de Bircken		Dobschitz		Lengensfeld					
Rosa		Lilium		Piper		Urtica					
											
Malinckrot		Kamerstein		Rosenbusch		Broderlone		Schachten			
Warxotsh		Thück		Göltling		Pfeffer de Hofstätt					
Carduus		Spina		Rapaceum		Trifolium					
											
Faiardo		Baillet		Warmans		Korber		Negelsben			
Neidhart		Füger de Mailich		Harnsted		Carlowitz					
Nymphaea		Papaver		Brassica		Rapum		Allium		Liso	
											
Bodewitz		Lemninger		Seebach		Maenhaupt		Chaux		Reuttschach	
Pixendorf		Bubrich		Knobloch		Le Pois					
Spica		Merges		Typha							
											
Holden		Lattorf		Lethmate		Freynde		C. Ruchheim		Bartow	
Wasa		Liesch		Mehlhofen		Manlyer					

FIGURÆ FRUCTUUM ET FLOLORUM

Malum punicum

Pomum

Pyra

Pomum Cydonium

Granate

Granata

Neborowsky

Pomereul

Holzapsel

Perutii

Flor

Perotisch diot

Cerasa

Mora

Uva

Nux Nuxpinca

Kriesen

Ruyn

Zoller

Feyfen

Schwanbeck

Görlitz

Budéc

Noce

Augusta

Vindelicorum Civ.

Glandes

Pepones

Fraga

Lilia

Schenck de Win Beilamin terstetten in 2 et 3

Thoiry

Eichelberg

von der Ragueneu

Cappellen

Frizon

Dondorf

Aniorant

Bonaguri

Dettlingen

Smising

Kranich

Ertorf

Bernheim

Baner

Behem

Steurer

Vetter von

Aldorf dict

Köckeritz

Arellano

Muntbrot

Echsteten

C. Brahe

Brumser de

Mergenthal

Im Stein

haus Patr. Fr.

Apchon

Com. de Aquilar

de Spiegelberg

Rudisheim

Im Stein

haus Patr. Fr.

Apchon

Mülwitz

Sceptra liliata

Könitz

Goldstein

Rochau

Vignacourt

Göldy

Eberstein

Vennungen

Vernsdorf

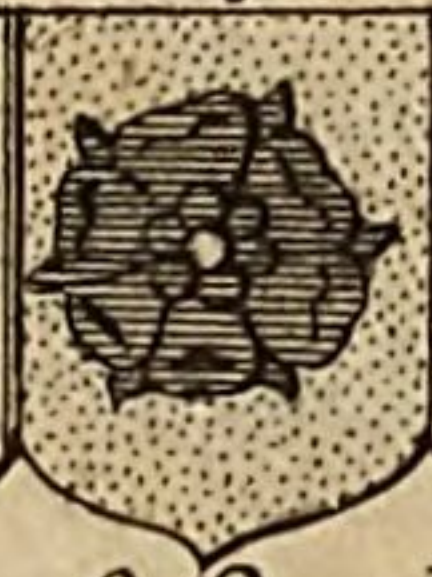
Schulier

Schönberg

Pentaphylli Flores

Quintafeuille

Rosa

Greiffenklau

de Volraths

Breante

Vergy

Salder

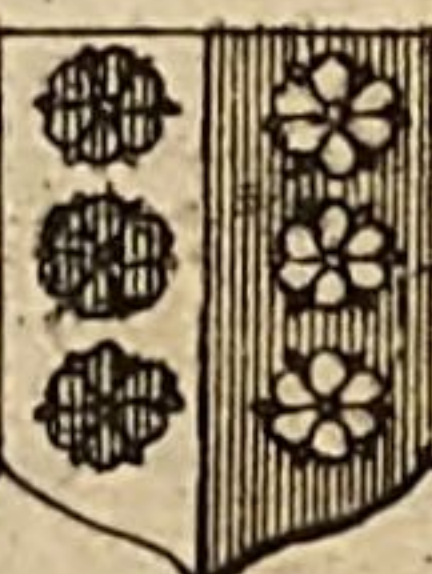
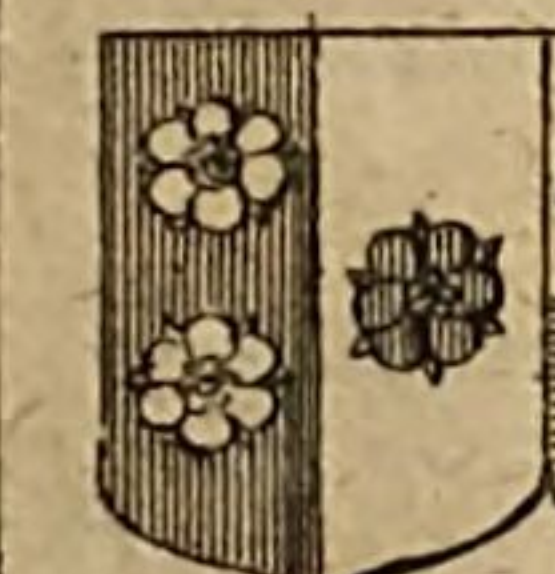
Mühlstetter

Marenholt

Kreßberg

Strackwitz

Holzhausen

B. Schlemiz

Left

Arnstett

Alvensleben

Selmiz

Alten

Dunstett

Rosenau

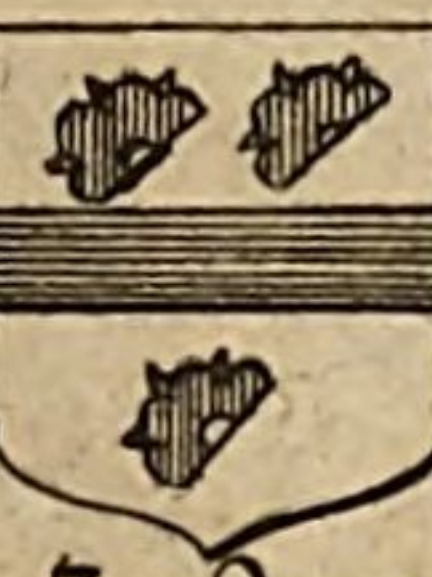
Puzen

Dalwig

Tetraphylli

Caryophylli

Tulipa Sertum

Rava

Holderman

Zwydorn

Schick

Poges

Sellenstein

Nägele

Thumery

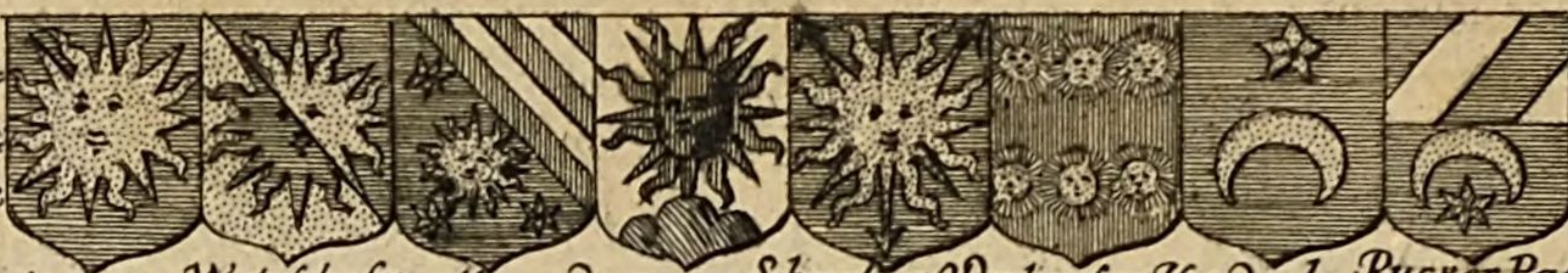
Lenberg

Schloten

Sol

Luna

FIGURÆ COR

porum Caeles-
tium Meteororum
et Elementarium

Breitenacker Wolgshafen Kutter de Sonnenberg Schmelz Oldenhausen Heydenheide Rucker Pat-
Kuttershofen mer de Klingenberg Franc.

Wolwart Demritz Beilwitz Truschke Ogigel Baumbach Hagen Bodenstein Wurmser Loiser

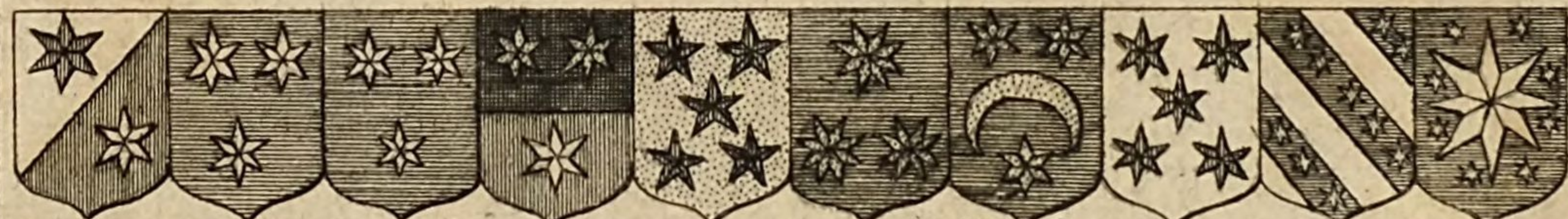

Kaufwelder Zily Fuchberg Föschel Hanstein Gleysbach Hund da Offringen Bodenhau E delstotten
in 2. et 3. Sülheim sen.

Stella

Knochen Wiernitz Lehentber de Lohentgrub Lortz Sternor de Koppeler de Stäger Sternfels Schinnen Montafis
Mißbrun Langenhardt

Quizow Rospet Blanckensee Fierer Fonseca Colmer Röschen de Allersbach Sparr Gottsfurt
Geroldseu

Cometa

Iris

Nubes

Fulgur

Fulmen

Houley Baux Moser Hacken Sager Frey de Lauthorst Wotter Reinhart Stralenfels
Finkelstein Pat. Franc.

Ventus Ignis

Fittiones

Flumen

Hagen Schneidewind Blauron Boarwitz Greiffenberg Wecken de Prandner Schürnding Spindler Schenken
Leopoldsdorf in 2. et 3. de Simau

Puteus Concha

Gefueg Rotenham Dobshütz Postor Gilser de Bronner de Plato Stalburger Neudecker von Damm
Gülse Thalhausen Pat. Franc. Rastenberg Pat. Fr.

Montes

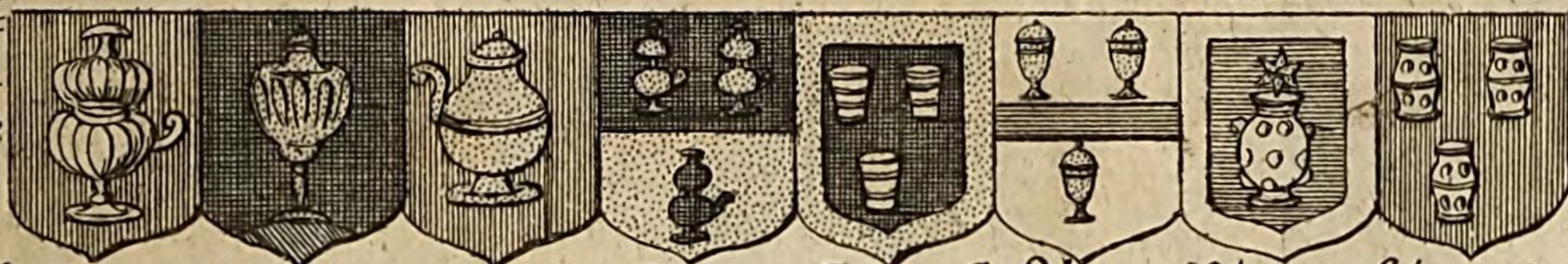

Strachwitz Brincken Landesperg Esinger de B. de Jahn Sibenerberger Hövelte Montefco Brennerberg Valckersdorf
Wildeck berg Barou

FIGURÆ UTENSILIORUM
et Aliorum
Instrumentorum

Calices

Vitra

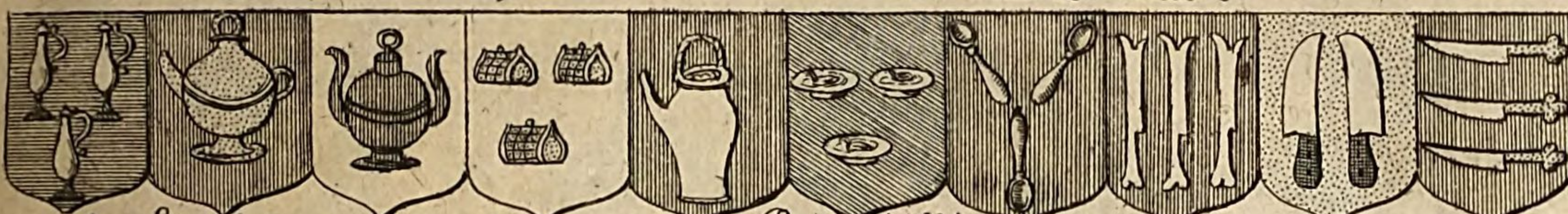
Leininger Nippenburg Kappelman Brock Doneck Goldbeck Escheryom Schoncking Glas

Cantharus

Lagena

Patinae Cochlearia

Cultri

Kannenberg Schilling de Canstat Stettenberg Vohenstein Brackbach de Schöneck Raunischüssel Korcewitz Eschelbach Wildungen Saxheim

Mensa fulcrum

Sedilia

Offae lobetres

Ahena

Locythus

Chalybs romarius

Manning Marschalck de Othem Ulterhausen Schöner de Straubenhart Dölzky Pignatelli Lara Ölhafen Schürf Stozingen

Salshelben

Sacci

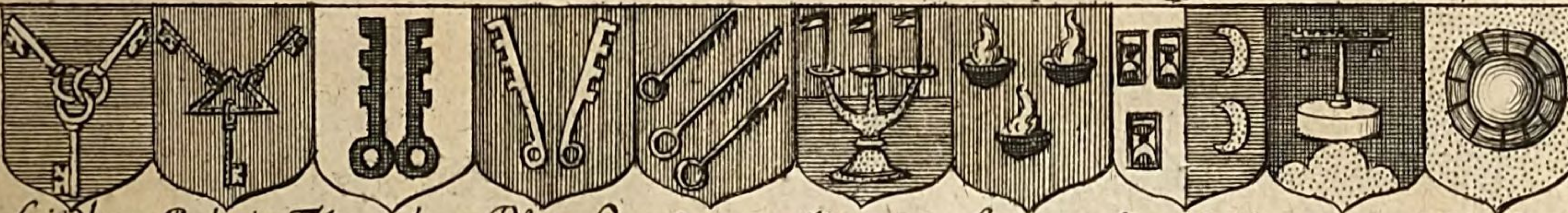
Claves

Germer Langkhofen Sacke Rölitz Keltich Wachendorf Patr. Franc. Behr Griplaw

Candelabra Lampades Clepsydra

Specula

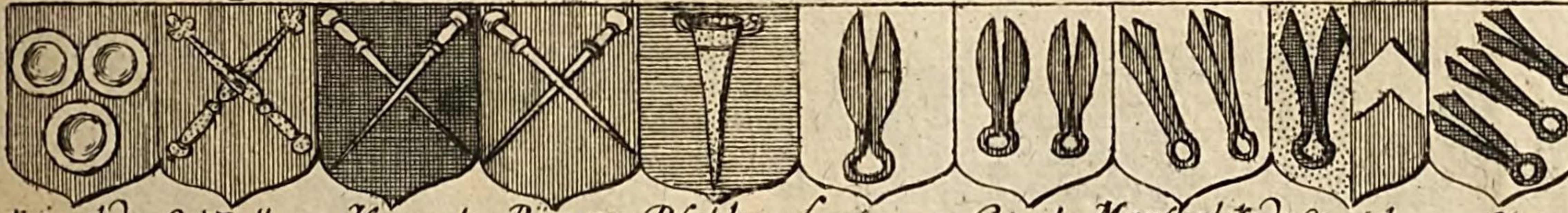

Liedlar Beheim Falckenberg Pfau de Rieberg Spetten Krage Lampen Kerstling enrode Uhrmühl Scheiding

Sceptra Scipiones

Palus

Forficis

Spiegel de Bickelsheim C. à Zollern Haynolt Römer Pfahler Langen Giech Marthalck de Schamberg Egk

Acus

Forceps

Fusus

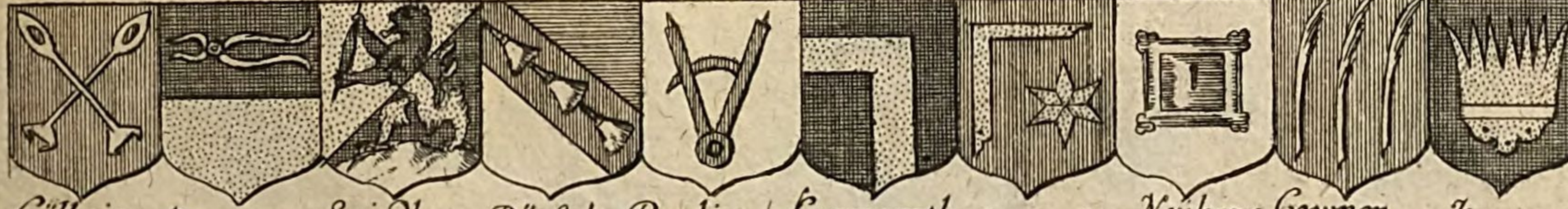
Circing

Norma

Sera

Penna scriptoria

Pecten

Collniz Zenger Spindler Börtel Perzlinger Lurmreuth Winckler Neuhaus Gowpen Kemmat

Clavi

Terebra

Hami et unci

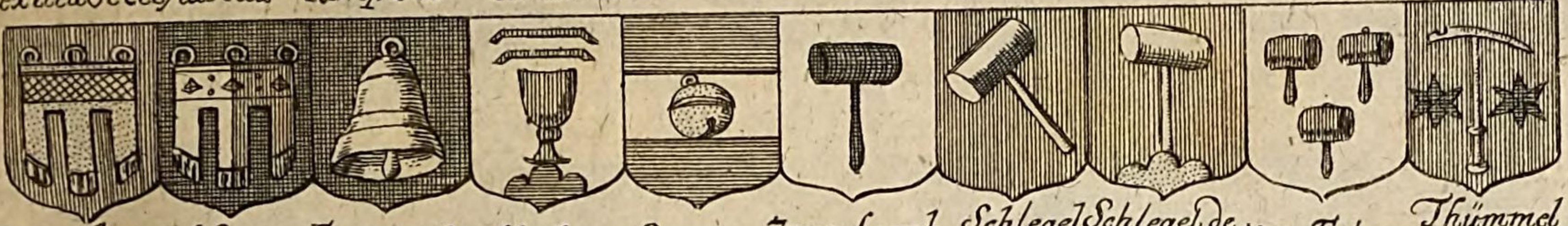
Wieladingen Habel Schaben Neber Hackhen Höwdorf Schenck de Winterstetten Gaelen Prabeck Forstmeister de Geilhausen

Bayrn de Hagen Bidenfeldt Sotern Patr. Franc. Angelloch Lohe Saurzapff Stein Bely de Belfort

Vexilla Ecclesiastica Campana Calix Tintinnabula Tuditores

Mallei

C. Kerzenberg C. Asperg Freytag Stauffenberg Gnaw Zum Lamb Patr. Franc. Schlegel Schlegel de Munchsberg Vom Falcken Thümmel

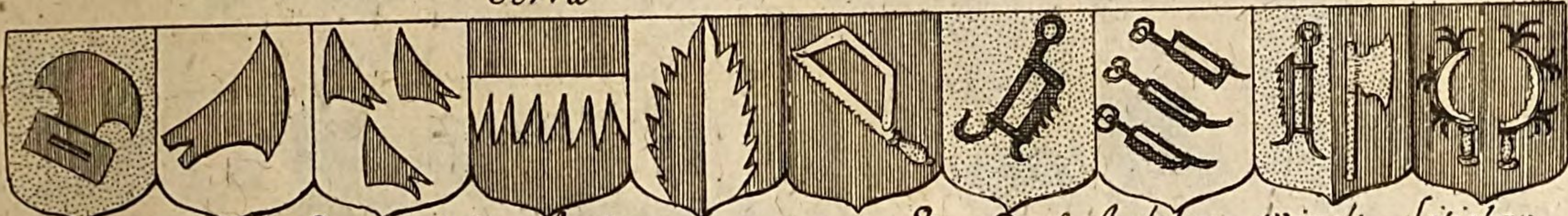
Secures et Dolabra

Neuenstein Stolzenberg Print de Bickelheim Rönker Fröbelwitz Trünzky Axt Lesh de Bipenna Steten

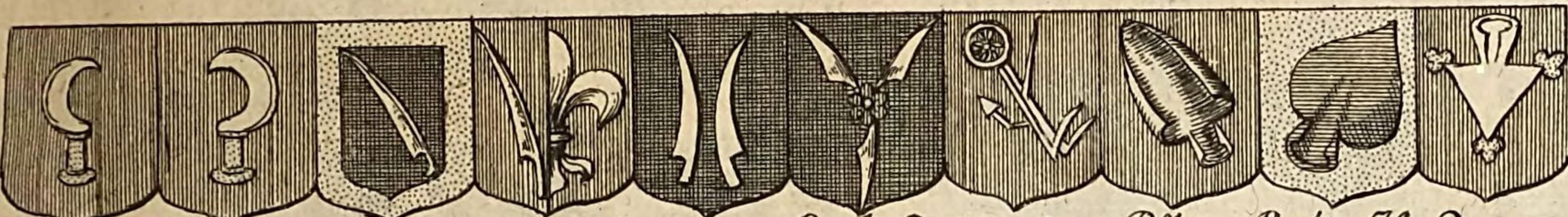
Serra

Falx

Frankenstein Fincken von den Busch Mittelbach Greiffenrot Malkas Storndorf Axleben Winolt Litichau

Aratrum Vomer

Luder Streitberg Segiser Denstatt Rastelwitz Groland Straubing Pflug Buling Haydenreich

Ligospala

Pertica

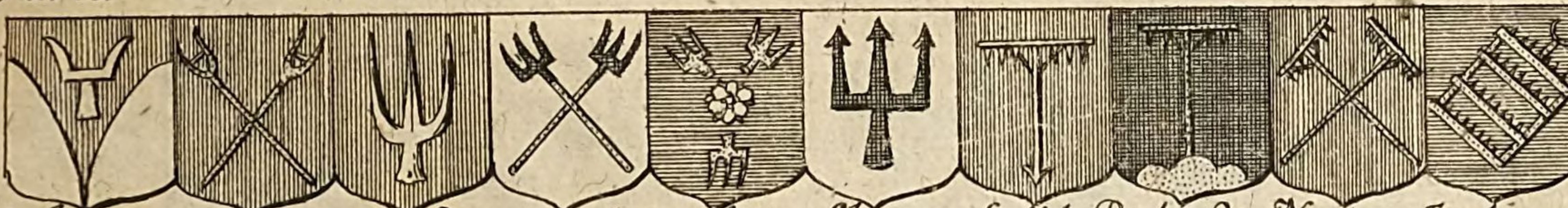
Krösig Kaldenbrun Graben Sigenhofen Iberg Schwanberg Schwencsfeld Heugel Hägkel zu der Monsternberg Altenstadt

Furca

Tridens

Rastrum

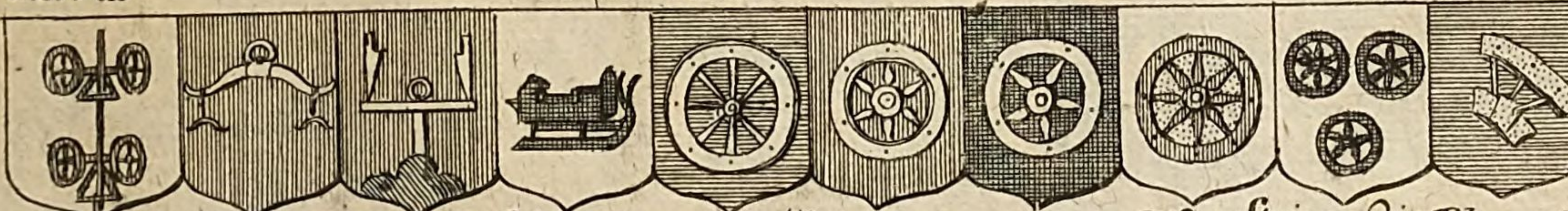
Occa

Gabelentz Gabelthofen Von der Gabel Hoppgarten Lornberg Ebnet Laffel Rechen de Hohenleinach Neuhaus Fernberger zu Egenberg.

Carrus

Traha Rota

Carrara Mengersreut Dabern Schließfeld Rödern Weichsner Berlichingen Röden Steinau diot Blanckstein

Rota Molaris

Lapis molaris

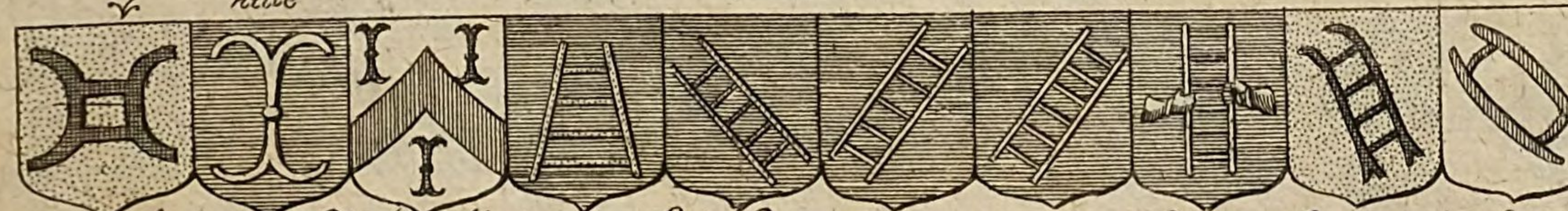
Ferrum moleninare

Rufetzer Überacker Mülmen Klencen Mülheim Schönburg Talowke Liechtenhan Reichenbach Eisenreich

Anillof. nullo

Scala

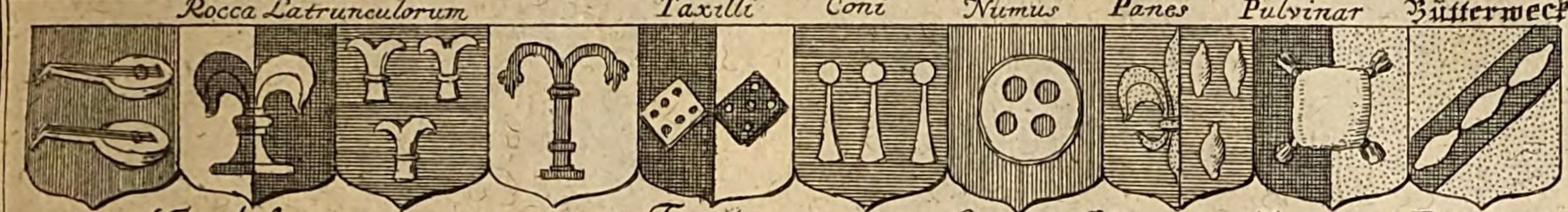
S. Cheron Artigobly La Platiere Malenthein Störn de Ostrach Ebra Wayf Steige Luzau Vasant

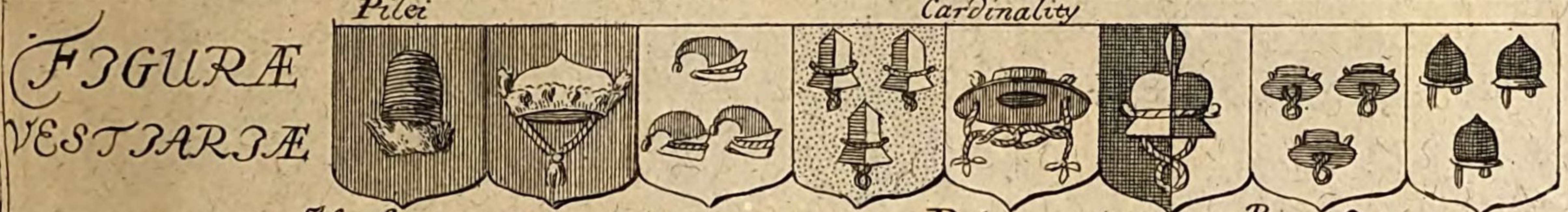
Lora Frenum Ephippia Solea equina
 Neuenhof Rohrbach Petshach Wierrand Sattelin Pöttinger de Floß Sobitschowsker Wandritsch Eysen
 Patr. Franc. Diet Vogt Perfüg Patr. Franc.

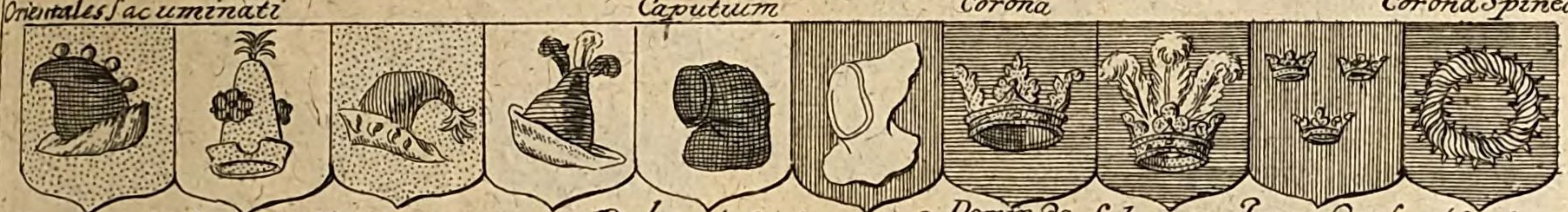
Broyes Cornu Venatoria chelys
 Ratmandorf Broyes Sulzberger in Mandelflo Gelbhorn Horneck Wormesdorf zum Jungen Landshad
 Krapfenberg Patr. Franc. Jordaner

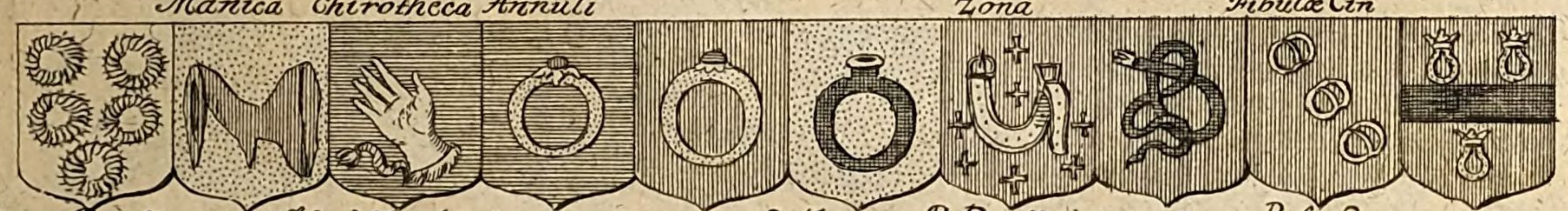
Rocca Latrunculorum Taxilli Coni Numus Panes Pulvinar Bitterweck
 Lusy Fronhofen Roquelauze Herzheim Toppler Murschehal Creuzer Hunicke Tannwitz Putterer

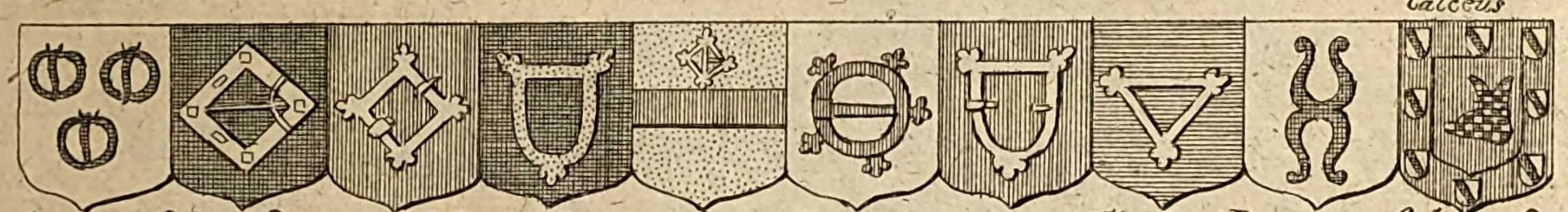
Pilei Cardinality
 Hutstocker Meyr Ronstet Wend Dobeneck Zotende Bayrnde Spiegel
 Berneck Freidenfels

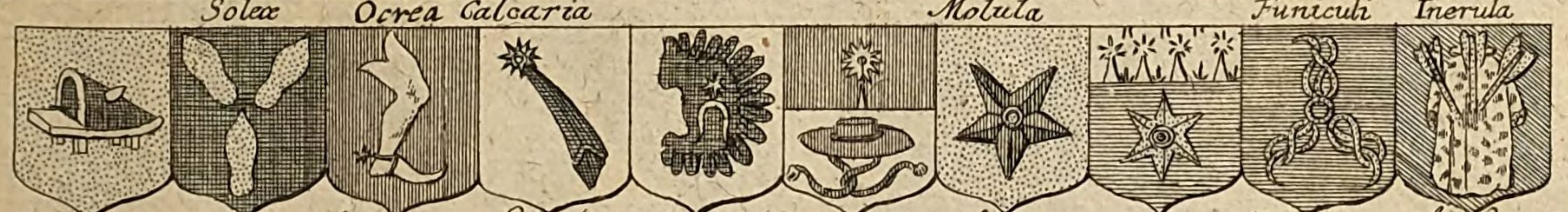
Orientalis acuminati Caputium Corona Corona Spinea
 Breisack Haberkorn Falkenstein Boduagen Dabertshofen Kranzende Domin de Schercken Jagendorf Horb
 Geispolzheim Scherfenberg

Manica Chirotheca Annuli Zona Fibulae Cin
 Meaux Bois Hastings Hendrichheim Durmenz Edelbecken in Beldersheim Kobitz Bosen de Molzberg
 Boudran Enzberg Schonaw

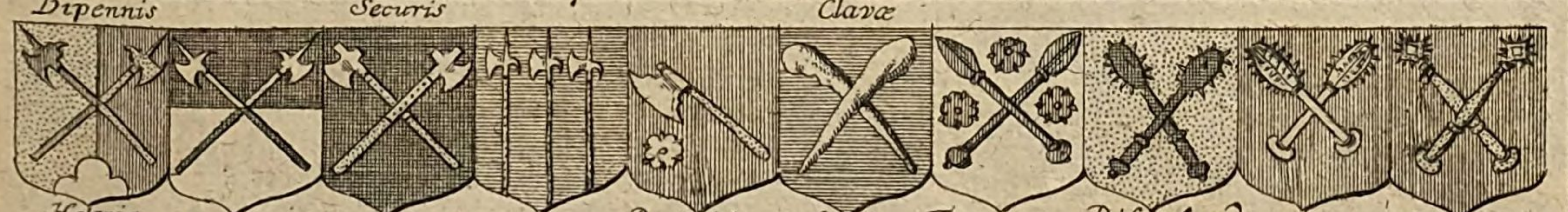
Soleae Ocrea Calcaria Molula Funiculi Inerula
 Kranitz Schenck de Wallenrod Rinderbach Bodelswing Nagel Zedlitz Flersdorf Dürckheim Calatayud
 Schmiedberg

Glady Acinaces Lancea Hastae
 Holzshuher Soler Kolbsheim Colmar Sporn Reindörffer Lanras Sirmond Zyganeret Avendagnas
 Civ. Karwinski

Bipennis Securis Clava
 Schemonsky Krebs de Pappenheim Courtiambre Horn Stibar Spies
 Diesfurt Bar. Zamolsky

Bipennis Securis Clava
 Helwig Schella Mordaxt Mutschen Bardeleben Keul Forstmeister Bischofrod Käppeler Kirchberg

FIGURAE
 morum Aedificio
 rum Literarum etc.

Clava			Streithorst			Sagitta					
Nachbuler	Ritfcher	Königsfeld	Schellamer	Streithorst	Blacha	Hander	Borck	Stöckel	Kaldenhof		
Mures											
Offner	Horb	Popschir	Wensingde	Kazdöhr	Lassota	Mlesker	Herrzenkrast	Ohnen	Romniz		
			Kramwinkel					Diet Janschowsky			
Arcus			Sclopetum Tormenta			Mortaria			Arietes		
Duchomil	ab Arcu in	Jainfen	Cattöle								
March Trevi											
Galea			Vexilla			Murus					
Musenlo	Wildungen	Frese	Helmersen	Thor	Mucheln	Beclaw	Wirsberg	Kellner	Dumpegr		
								Patr. Franc.			
Domus			Tugurium			Templum			Turris		
Auer de	vonder Luhe	Ega	Schwarzen	Klammern	Casanova	Ieschiz	Städel	Kirchheim	Eichholz		
Auberg			stein	stein							
Castellum										Urbs	
Hartheim	Kemnath	Hohenwart	Schaden	Pogrel	Schönburg	Rumold in	Hochhausen	A Turre	Rogier de la Ville		
			de Mittelbibrach			Holzheim	Patr. Franc.				
Columna			Pyramides			Porta			Fenestra		
Kurzleben	Lunata	Nacher	Wifler	Erel	Roland	Thürheim	Offenburg	Haxhausen	Fensterer		
Catarracta			Pons			Sepes					
Bruck	Hessen de	Schwarz Kopf	Arnsdorf	Lügenreuter	Pontever	Steger zu	Stapfer	Patzmgartner	Heyberger		
	Widort					Ladendorf					
Tentorium			Fenestra			Navis			Archora		
Hutte zu	Wechfler	Stuben	Parviorum	Segker	Grotowsky	Sursee	Arras	Kage	Rolshausen		
Hausbach			Gen.								
Harpago			Vela			Litera			Pentalpha		
Oppel	Cavellii	Reding	Dobritsch	Kladubsker	Mesenau	Zachareis	Magallotti	Nankowski	Degelin de	Wangen. 22	

*Galearum formæ.
Apertæ plurium figurarum.*

Clausæ

Galeæ apertæ

*Diadema
tortile.
Dairlet.*

*Galea du-
calis.*

Galea regia.

*Coronæ variae
Imperialis*

Triumphalis

Venetæ.

*M. Duc. Hetrurico.
Electoralis.*

Princ. Franc.

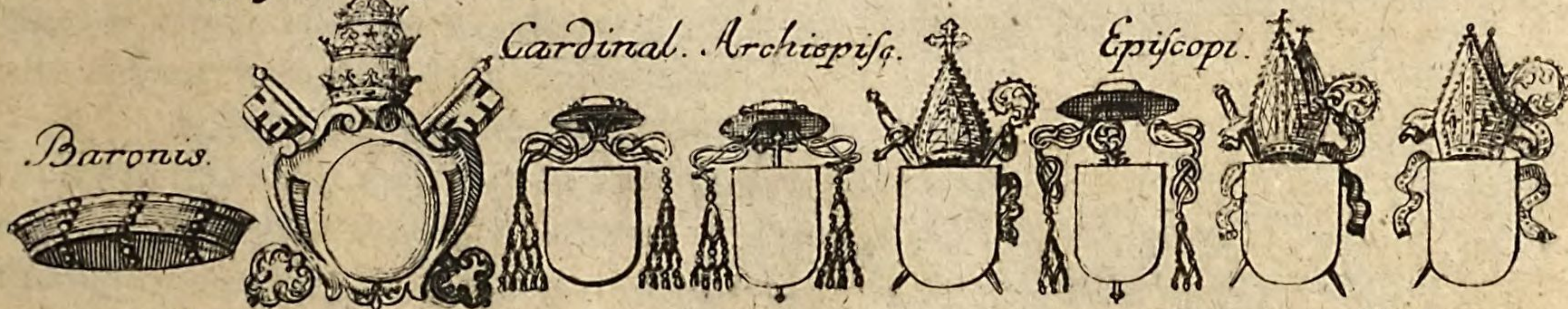
Ducalis.

Marchionis.

Comitis.

Insignia Papalia.

Abbatis.

Lacinios.

Tegumenta

Pallium.

*Torques Ordinum Equestrum.
Aurei Velleris. Sancti Spiritus. S. Michaelis. Periscolidis. Annunciationis.*

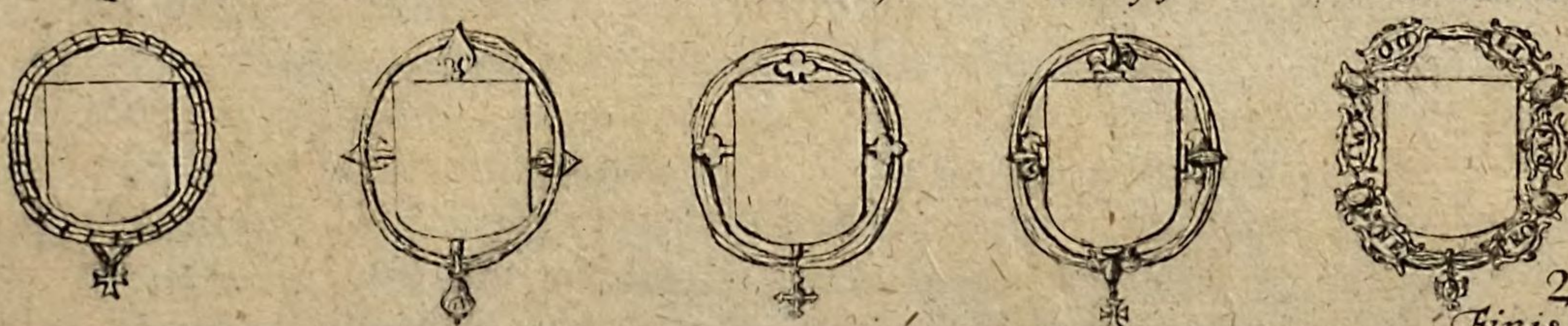
S. Stephani

S. Jacobi.

S. Maurity.

Avify.

S. Sacramenti.

IN NOMINE DOMINI.
PROLEGOMENA.

1. Argumentum.	13. Amiculum armorum. Cotte d'armes.
2. Nomina. Scientia Heroica.	14. Dignitas eorum paulatim decrevit. Quae hodie apud Gallos functiones supersint.
3. Armorialis. Scutaria. Tesseraria.	15. Reges armorum in Francia.
4. Heraldica.	16. Angliæ feciales.
5. Heraldici. Unde nomen.	17. In Germania feciales.
6. Reges armorum.	18. Feciales ordinum equestrium. Tum Principum, Comitum.
7. Ründiger der Wäper. Prosequentes. Persévantes. Creatio Heraldorum.	19. Principia artis heraldicæ. Usus.
8. Ehrenknecht.	20. Leges quando ortæ.
9. Pracones & feciales veterum Græcorum.	21. Quæ ad hanc disciplinam scitu necessaria.
10. Romanorum. Pater patratus.	22. Francorum in cultu ejus laus. Nec ea Germanis neganda.
11. Heraldorum officia & dignatio in seculis proximis.	23. Termini artis.
12. Creationis ritus. An semper ex nobilitate. Baptismus Prosequentium.	24. Artis difficultas.

§. I.

CUM de arte seu disciplina insignium agere instituimus, de quatuor hoc Argumentum. proæmio nobis agendum esset, 1. De nominibus. 2. De fecialibus. 3. De principiis & requisitis hujus artis. 4. De libris vel autoribus, quibus ea tradita legitur. Quorum hoc ad finem hujus primæ partis differemus: Nunc de tribus illis acturi.

§. II. Nomina quod concernit, scientiam Heroicam aliqui appellant, uti Marcus Vulson de la Colombiere librum inscripsit suum, sive quod aliqui Heraldorum nomen à Græco ἥρωος derivare amabant, s. quod heroum vel heroicarum actionum monumenta insignia esse arbitrantur. Nomina. Scientia Heroica.

§. III. Alii artem armorialem appellant, voce barbara, & cultores ejus armorialis. Rectius seu latinus alii scutariam vel tesserariam nuncupant, quæ enim Gallis sunt armoiries, tessera gentilitiæ vocari possunt, & in his scutorum præcipua habetur ratio. Aliter Gallietiam vocant science du blasen. Nostri Heroldes funst/ Wapenfunst. Armorialis. Scutaria. Tesseraria.

§. IV. Nomen notius aliis est, quod vocatur ars Heraldica, haud dubie ab Heraldis seu fecialibus: De quibus nunc proxima nobis cura est. Heraldica.

§. V. Heraldorum nomen, aliqui ex Græcia derivant, & comparant cum vocabulo heros: unde non raro feciales heroum nomine venire videas. vide Th. Hæping. de Jur. inf. c. 8. §. 1. m. 1. n. 11. Nonnulli Gallis adscribunt originem ab absoleta aliqua voce baron s. barant: Rectissime vero Germanicæ nostræ linguæ hæc etiam vox vindicanda est, Herold. (Unde Gallicum heraut.) Porro cum composita vox sit, de priori parte plerisque conceditur, notari Heer/exercitum: non æque vero de posteriori constat. Nonnulli in subsidium vocant Longobardicam (Germanicæ originis) vocem ald/ quæ notari ajunt servum vel famulum communem: Alii aut de ætate interpretantur: Der im Heer alt worden/ und wegen wolgeleisteter zehen-jähriger dienste / nachdem sie das vierzigste jahr erlangt hatten / zur ruhe gesetzt worden. Verba sunt Nobiliss. G. Phil. Harßdörffer Gesprächsp. Part. 3. coll. 129. p. 153. Ita ex Favino Le Labour. de l'orig. des arm. n. 75. alloquium ad milites citat: Mes soldats, vous serez appelez Heraus. Et: Vous vivrez parcy-apres exempts de plus aller en guerre & de factions militaires: Souvenez vous des privileges, que nous vous donnons, pour recompense des penibles travaux de la guerre, où vous vous estes trouvez. Hoc est: Commilitones, aliquando fecialium nomine digni habemini. Postea exempti eritis à necessitate militiæ & expeditionum. Recordamini privilegiorum, quæ vobis concedimus præmio molestorum laborum, quos in bello sustinetis. Confer Hæping. de Jur. insign. c. 6. P. 9. §. 1. n. 1459. In hunc sensum sunt illa N. Vptoni de milit. off. L. 1. c. 8. p. 17. ex Bertr. Caprioli.

prioli. Cum ita dicit: Quod olim quando imperatores patrias & regna conquerebant habebant bonos milites quosdam graviter vulneratos, & quosdam membris suis mutilatos, solebant dictis militibus de victu & necessariis providere, qui sic vulnerati postea vocabantur veterani, in tanto seu majori honore positi, quam alii milites non vulnerati, tum quia experti esse solebant in armis, tum quia pro Republica & Majestate imperatoria seipsos ad suorum corporum destructionem exposuerunt. Quorumque consilio, et si non fortitudine, obsidiones & bella, & obsidionibus & bellis diverse machine mirabilis structure honorabiliter gubernabantur. Demum processu temporis prefati milites veterani sic vocati in tali honore habebantur, ut imperatoria negotia ad adversarios & rebelles sine periculo nunciarent, & hinc inde pacem aliquando, & aliquando guerram partibus referentes, ita ut in tanta confidentia habebantur, ut secreta unius partis alteri parti licet adverse non revelarent. In quorum usum introducuntur Haraldi armorum hiis diebus. Alii in posteriori nominis parte putant latere vocem hold / ab Heer & hold / q. d. exercitui gratus. Vel si pro Heer legas Heri / Domino vel principi fidelis. Nonnulli quasi Ehrenhold dictos autumant; quæ scriptio in diplomatibus frequens est. Verum hi juxta alios discipuli sunt heraldorum. Vid. Wapenb. P. I. præfat. n. 27.

Reges armorum.

§. VI. Alio nomine feciales s. heraldos reges armorum nuncupant (Gallis roys d'armes. Germ. Wapenfönige.) Fortè quod in hoc insignium argumento judices sint litium. Fauchet del' orig. de cheval. c. 3. p. 25. possible pource que c'estoient eux, qui regloient plusieurs ceremonies guerrieres: Fortè, quod illi dirigebant plures ceremonias militares. Ita vero dicuntur non nisi primarii cujusvis aulae. Eos autem quidam (ita P. Matth. in hist. Lud. L. II.) distinguunt à communibus fecialibus, quod in eorum creatione necesse fuerit, testimonium omnium aliorum fecialium, quod idonei sint, requirere. Addunt etiam ad discrimen aliorum coronam cruciculis exornatam (couronne croisée) capite gestasse. Et usu quoque hoc in Gallia obtinet, ut primarii armorum regis tunica à reliquis fecialibus eo differat, quod liliis corona imponitur. Caterum non tantum eos qui regibus in servitio sunt, sed & in principum aulae servientes, reges armorum dictos, nec singulis tantum singulos sed & uni aliquando plures fuisse, disci potest ex indice fecialium, qui tractatui Atrebatensi adstiterint, quem ex veteri Chronico adducit Cl. Fauchet orig. des cheval. L. I. c. 3. p. 28. ubi non modo regibus Galliae & Angliae sui fuere singuli reges armorum. Verum & in comitatu Ducis Burgundiae erant Le Roy d'armes de la Toison d'or (aurei velleris) Le Roy d'armes de Portugal, le Roy de Brabant, le Roy de Bray, le Roy de Flandres, le Roy de Hainaut, le Roy de Corbie.

Ründiger der Wapen. Prosequentes Perservanten.

§. VII. In diplomatibus etiam occurrit nomen Ründiger der Wapen vel Nachfolger der Wapen: quod fortè eo retuleris, cum fecialium quasi discipuli & adjuncti (juxta Favinum, ex eorum numero, postquam aliquis septennium alteri discipulus inservierit, fecialium decedentium numerus suppletur,) vocantur prosequentes, les poursuivans. (qui aulam semper sequebantur, quacunque expeditio susciperetur.) Unde nostrâ linguâ in diplomatibus videas dici Perservanten / vel corruptius in Reichs Abschied zu Augspurg. 1500. tit. von Gottelâstern / Barservanten. Confer Limn. Jur. publ. Addit. Tom. IV. ad 6, 5, 66. Wapenb. P. I. præfat. §. 27. memorat, heraldis s. fecialibus aliquid publice proclamaturis silentium fecisse. Discrimen ordinum horum sublatum vult Ren. Erancois eff. des merveil. c. 42. p. 360. Heraut & Roy d'armes ou d'armoiries & poursuivant c'est tout un. Il se dit ainsi, car il peut porter la cotte d'armes de son Prince, & c'est luy, qui porte les accords de paix, qui denonce les armes & pretensions de son prince. Aucuns croyent, que le poursuivant est different du heraut. Heraldus, Rex armorum & prosequens idem significant: Nominis est ratio, quod principis tunicam militarem gestat, pacis condiciones fert, & bella ac pretensiones principis annunciat. Aliqui tamen credunt prosequentem ab heraldo distinguendum. Cl. Fauchet del' orig. de cheval. c. 3. p. 26. Poursuivans d'armes c'est à dire les heraux non encores qualifiez, mais attendans les places vacantes, &c. hoc est, feciales nondum in ordinaria dignitate constituti, sed expectantes munia vacatura. Ex his etiam illa sententia, quæ eos confundit, corrigenda est. Porro operæ pretium est ex Nic. Vptono audire, quæ conditio Prosequentium suo sæculo fuerit. Ita ille de milit. offic. L. I. c. 11. p. 19. 20 Post nuntios equitantes, alii nuntii habentur, qui prosecutores appellantur, qui ex prædictis equitantibus post exercitium triennale in arte equitandi ad negotia creantur, certâ solemnitate adhibitâ. Creari autem debent prosecutores non in minori festo quam in die do-

Creatio Heraldorum.

die dominica hoc modo. Aliquis Haraldus armorum tunica Domini sui indutus, præfatum creandum in manu sinistra ducens, & unum ciphum aqua & vino plenum in manu dextera tenens, accedere debet ad præsentiam Domini vel magistri ipsius creandi, à quo in præsentia multorum testium ad hoc vocatorum petere debet, quo nomine vult, ut prosecutor suus nuncupetur. Quo nomine à dicto Domino vel magistro dato, dictus Haraldus vocabit suum creandum illo nomine, projiciens partem ipsius aqua super caput creandi. Tunc accipiet Haraldus tunicam Domini præfati creandi, & ponet super caput creandi ex transverso, ita quod illa pars tunice que ordinatur pro brachiis ponatur ante & retro, & quod pars longior præfate tunice supra brachia creandi ex utraque parte pendeat, & sic præfatus prosecutor novus, uti debet tunica armorum, cum eam aliquando induat semper & non alio modo quamdiu fuerit prosecutor. Sequitur jam juramentum quod ipse novus prosecutor præstabit immediatè post suam creationem in præsentia antedicta Haraldo sic dicente; Tueris fidelis Domino sive magistro tuo qui te nominavit, imperpetuum, quacunq; fruaris dignitate. Item Domino Regi & cuicumque nobili licet hosti; item negotia quorumcunque nobilium licet hostium fideliter exequeris. Et cum inter hostes interrogatus fueris, tantum ad interrogata fideliter respondebis, nihil novi eis intimans: honestatem tuam & officii tui usque ad mortem conservabis, erisque obediens cunctis armorum haraldis ubicunque deveneris, sic Deus te adjuvet & sancta crux Dei. Et de istis notatur LXIII. dist. c. t. Domino per doc. juncta l. minime F. de relig. Et est sciendum, quod tales nuncii prosecutores possunt esse milites, & militaribus gaudere insigniis, ut de auratis, uti velvet, & aliis pannis aureis indui; non tamen sunt nobiles. Et tales vocantur milites linguæ, quia eorum precipuus honor est in custodia lingue. C. seq. p. 20. Ex quibus quidem prosecutoribus creari debent, postquam autem exercuerunt per septennium alii nuncii majores qui Haraldi armorum nuncupantur. Quorum officium est minores nuncios creare, ut superius dictum est, multitudinem populi faciliter numerare, tractatus inter Principes matrimoniales & pacis inchoare, diversa regna & regiones visitare, militiam honorare, & singulis actibus militaribus interesse desiderare, clamores publicos & proclamationes in torneamentis & similibus actibus militaribus ordinare, fidelem negotiorum relationem inter hostes deferre, & neutri favere parti in actibus bellicis, aut in pugna que inter duos aliquando nobiles geritur inclusos; sed omnia per superiorem parti vel partibus mandata, seu à parte parti fideliter & sine palliatione nuntiare. §. Et isti debent portare tunicam armorum dominorum suorum, & eisdem indui eodem modo sicut Domini sui cum in conflictibus fuerint vel torneamentis, aut aliis periculis bellicis, vel cum per aliquas regiones equitaverint extraneas. Item in conviviiis & maritagiis, ac regum & reginarum coronationibus, & Principum Ducum & aliorum magnorum dominorum solemnitatibus, dominorum suorum tunicis uti possunt; & tenentur in regionibus & regnis licet extraneis ad honorem suorum & magnificentiam dominorum. Qui quidem Haraldi aliquando creantur in actibus bellicis, ut aliquis Rex vel Princeps cognoscens industriam prosecutoris sui antequam cum hostibus congressum habeat, prosecutorem suum in præsentia commilitionum novo nomine nominabit, industriam, fidelitatem, diligentiam, honestatem & taciturnitatem prædicti sui prosecutoris commendando, eundem nobilitabit, ipsumque vel terris aut feudo sufficienti dotabit, & arma congruentia eidem & suis heredibus assignabit. §. Creantur insuper Haraldi aliquando in regum vel reginarum coronationibus seu torneamentis, eodem tamen modo ut supra. Et est sciendum, quod Haraldus, ut supradicitur, creatus jurare debet ut sequitur alio Haraldo veterano sic dicente; Tu jurabis quod omnia capitula in juramento prosecutoris contenta fideliter observabis, tractatus & negotia quaecunque tibi commissa secundum nudam & planam veritatem exequeris. Non eris in dampnum Domino tuo speciali in suis secretis quæ tibi ut secreta ab eo committuntur, vel de suis munitionibus per quas tutus esse potest. Nec eris Domino tuo in dampno de sua justitia, aut aliis suis causis que ad honestatem ejus pertinere videntur; Nec eris in dampno te suis possessionibus, sicut de Deus adjuvet & sancta crux Dei. De isto juramento notatur in lib. feudorum in c. In epistola Philiberti de forma fidelitatis coll. X. & 22. q. V. c. de forma.

§. VIII. Hisce adjungit *Limn. Iur. publ.* 6. 6. 121. Die Ehrenfnechte/Gesellschaftfnechte; quod nomen extra torneamentorum usum non usurpatum videtur.

Ehrenfnechte.

Præcones
& feciles
veterum
Græcorum.

§. IX. Porro cum Heraldī veterum præconibus & fecialibus multa ex parte respondeant, de horum apud Græcos dignitate illa ex *Ed. Bisseo*, qui alibi de Heraldīs se fufius scripturum notat, repetimus: *NN. ad Nic. Vpton. pag. 28.* Tanto eos in honore heroicis temporibus fuisse legimus apud Homerum, ut iis principes Græcorum assurrexerint: & ut ipsi regio planè more sceptragestarint. Quod non mirum debet videri, cum illis temporibus solers in eis eligendis cura stirpis haberetur, ita ut ad istam dignitatem evehi nemo possit, ejus & genus & virtus officio non responderent. Adeoque nec frustra est, quod *Æthaliden Apollonius Rhodius Argonautarum præconem Mercurio genitum asseruerit.* Ἀσίαν καὶ θεῖον τὸ γένος τῶν κήρυκων, inquit *Homeri Scholiastes vetus:* Εἰμὴς γὰρ μίγεις πανδρόσῳ τῇ κέκροπος θυγατρὶ ἔχεν υἱὸν ὀνόματι κήρυκα ἀπὸ δὲ τῶν κήρυκων γένος ὡς ἰσορεῖ πολέμαϊς & *Sacrosanctum & divinum genus præconum.* Mercurius enim ex filia *Cecropis Pandroso filium genuit, nomine κήρυκα, unde præconum origo, ut refert Ptolomæus.* Tum sacri erant & inviolabiles, ut quamvis ingratissima nuncia deferentes, nunquam nisi humaniter habiti discederint. Audi enim quam benigne Achilles (vir natura immitis & ferox, ut ipse testatur *Homerus*,) *Agamemnonis præcones duos (novem enim circum se habuisse refert Plutarchus)* quos ad auferendam *Briseida* venisse intellexerat, appellat.

Χαίρετε κήρυκες διὸς ἀγγέλοι ἢ δὲ καὶ ἄνδρες.

Pracones salvete Iovisque hominumque ministri.

ὅτι τὰς κήρυκας διὸς ἀγγέλους ὁ ἀχιλλεύς λέγει, &c. *Unaquæque civitas Græcorum (inquit Libanius Demosthenis orationem contra Timocratem explicans) binos habuit præcones, quibus ab omnium ordinum hominibus honor deferrebat, & super alios cives immunitatibus gaudebant, publicis stipendiis victitantes.*

Romanorum.

§. X. Fecialium quoque & caduceatorum apud Romanos singularis fuit religio. Confer. *Iohan. Rosin. Antiquit. Rom. 3, 21. pag. 486* cum additionibus *Thome Dempsteri*, ubi pleraque, quæ ad hanc rem faciunt, legi possunt. Primus fecialium *Pater patratus* dicebatur, quem *Blas. Vignier super Onofandr. apud Bisseum*, cum primario rege armorum comparabat. Spectabat ordo ad patricios. In eo verò officium erat, ut fidei publicæ inter populos præessent, & bellum justum iniuri suæ significarent indictione. Conferatur *Hæping. de Iur. insign. c. 6. P. 9. §. 1. numero 1458.* & in primis *Magnus Grotius* in opere incomparabili *de Iure Belli & Pac. 2, 23, 5. & 3, 3, 7.*

Pater patratus.

Heraldorum officia & dignatio in seculis proximis.

§. XI. Quæ olim præconum & fecialium fuere, (ut jam quæ fabulosa ex *Mscr. veteri de Alexandro M. & Julio Cæsare* autoribus statutorum & dignitatis huic hominum generi attributæ *Cl. Fauchet de l'orig. des cheval. L. I. c. 3. pag. 29. 30.* allegat & refert, afferre supersedeamus,) ex parte dein heraldi distributa, & nunc quoque convenire observamus: ut tamen non eadem per omnia muneris ratio sit. Hoc tempore præcipuus Heraldorum in aulis summorum principum locus est, in primis in cerimoniarum solennibus, nec minus in bello, ut & in causa insignium. Constat vero, ante aliquot secula longè majorem hominum illorum fuisse autoritatem. De quo exscribere lubet, quæ *Arn. Lalanus de congr. Frid. III. & Car. Burg. apud M. Freher. in Script. Germ. Tom. 2. habet:* Caduceatores nescio an nomenclatores dicam. *Vulgus Gallorum heraldos vocat, genus hominum Gallie, Germanisque, & reliquis ad occidentem nationibus usitatum, Italiae non perinde cognitum: genus, nobilitatem, decus principum, insigniaque per gentes familiarum nosse, ipsorum muneris habetur; quibus majoribus nobilissima quoque domus propagata: quid in quaque honestè, egregiè, sedè, turpiter factum patratumve ipsi præcipuè vel norunt, vel novisse creduntur. Tuti ac velut sacrosancti, in pace honorati, in bellis quoque quamvis sævis, intacti. Libertas ac licentia scelerata facta principum reprehendendi, minor nunc quidem, olim maxima. Ausi adire mensas regum, & resupinatum (summa id ignominie loco habebatur) panem apponere, & linteum quo mensa insternitur, medium perscindere, & alia de decoris notandi causâ facere. Sed hæc quemadmodum pleraque, robustior in vitia posteritas magna ex parte neglexit: nomen tantum & vetusta venerationis potius mæctoria quam præsens autoritas remansit.* Adde ista ex *P. Matth. Hist. Ludov. XI. L. II.* Leur principale charge regardoit la distinction des armes des familles, pour conserver les anciennes, & empêcher l'usurpation des nouvelles. Ils pouvoient defendre aux roturiers de porter des armés, qui n'étoient convenables à leur

leur

leur profession, & aux nobles de timbrer leur armoiries autrement, que leurs peres, ny au-
 vir les heaumes ou les couronner sans permission. C'estoit aussi leur devoir, de garder les
 blasons des armoiries des maisons, pour y avoir recours aux disputes, qui pouvoient naistre
 sur les differences & conformités. Ils tenoient registre des devises & couleurs des Maisons
 souveraines, comme du blanc pour France, du noire pour Angleterre, du rouge pour
 Bourgogne, du bleu pour Savoye, du jaune pour Lorraine, du verd pour Anjou. Quod
 ita reddo: Præcipua pars eorum muneris respiciebat distinctionem insignium genti-
 litiorum, ut vetera conservarentur & usurpatio novorum impeditur. In eorum ma-
 nu erat prohibere plebeios ab usu insignium, quæ conditioni non convenirent, nobiles
 verò ab assumptione alterius apicis, quam patres gestassent, vel galeæ clathratæ aut
 coronæ sine permissione. Ad ipsos pertinebat, ut servarent insignia gentilitia, atque
 ita ad eos recurreretur, quoties lis nasceretur super eorum conformitate vel differen-
 tiâ. Indiculos habebant colorum, quos domus supremæ sibi proprios vindicarunt:
 quales sunt Francis albus, Anglis niger, Burgundis rubeus, cæruleus Sabaudis, flavus
 Lotharingis, Andegavensibus viridis. conf. Cl. Fauchet, de L'orig. de cheval. L. I. c. 3.
 p. 27. 28.

§. XII. Ex his colligas in magna dignatione eos fuisse. Huc faciunt quæ ex Blas. Creationis
 Vigner, super Onof. allegat Ed. Biff. NN. ad Vpton. p. 29. Quorum illa summa est: Non ritus.
 adhibitum ad regis armorum munus, nisi ex nobilitate antiqua, prudentem, peritum
 militiæ, ac familiarum atque insignium virum: si eques prius non erat, creabatur cum
 muneri admovebatur. Solebant vero Conestabilis & Marecalli singuli singulos nomi-
 nare, quos dignos credebant, & regi exhibere, qui optimum eligeret, tum quem rex ele-
 gerat, constituto die regio amictu coccineo facto minori vellere vario, in templum du-
 cebatur, præcedentibus Prosequentibus, binis & binis, inde Heraldis & aliquo equite,
 qui gladium in vagina reconditum gestabat, cuspide sursum verso; alius gestabat tuni-
 cam, in qua insignia Francica, quibus corona immineret: inde alius coronam qua co-
 ronandus gestabat, tum Conestabilis eum manu ducebat, aut in hujus absentia medius
 inter vetustiores Marescallos incedebat, post eum frequens nobilitas. In templo co-
 ram rege è genibus juramentum præstat. Hinc surgenti detrahitur regium pallium,
 & rex cum amplexu gladium, qui ante eum gestatus fuerat, præbet, quo eum Conesta-
 bilis cingit. Inde rex ei tunicam armorum injicit, & coronam imponit, inter plausus
 festivos reliquos Heraldorum, & Prosequentium. Inde cum rex oratorium suum in-
 gressus est, ad dextram ejus in sella confidet rex armorum, dum missa dicitur, è dorso ejus
 pallium regiū sustinetur à duobus heraldis. Inde regem post sacra peracta redeuntem,
 sequitur, sed à dextris, ac inferiori regiæ mensæ, dum rex prandet accumbit. Tum re-
 gi apportatur poculum, ex quo biberat, qui aureis nummis complet, & ei donat.
 Tum à duobus Marecallis & multa nobilitate ac heraldis domum deducitur. Illi no-
 mine regis offertur habitus integer equitis, cum sermo aureo, quo ornare solent ga-
 leam. Antequam vero discedat à rege, ei offert eum, quem Marecallum suum optat,
 cui rex in signum approbationis candidum bacillum porrigit. Quamvis vero hæc de
 primario Gallie armorum rege intelligenda sunt, indicio tamen esse possunt, quod totus
 ordo non in levi honore. Interim non simpliciter requirebatur nobilitas, ut quis fecia-
 libus adscriberetur, nec eo officio nobilitas simul confertur. Ita Vpton. de milit. off.
 P. I. c. 13. p. 22. Sciendum est, quod isti Haraldi, quamvis insigniis militaribus utantur, non
 tamen sunt nobiles, neque sui Prosecutores, quia eorum officium est officium publicum, quod
 tenentur impendere unicuique hoc petenti, etiam hosti. Sed ad Uptonum qui commen-
 tatus est, Ed. Bisse. præf. ad lect. Fecialibus ignobili loco natis brevi lege interdictum iri con-
 fudit: Ubi de Anglia sua eum loqui vix dubium. In ea tamen æque ac in Gallia primus
 armorum rex Garterius semper non alius fieri potuit, quam qui avi portaret scutum, ac
 ita nobilis genere esset. Porro cum de modo inaugurandi regem armorum viderimus,
 legi etiam potest apud P. Matth. Hist. Lud. XI. L. II. quomodo Dux Burgundiæ solitus
 sit in solennitatibus majoribus creare feciales, illis poculū, quod ebiberat, porrigendo.
 Adde apud Ioh. Limn. iur. publ. I, II, 68. ex Favino cerimoniam, quo Princeps è poculo
 vinum in caput candidati effundit, nomenque ei mutat, quam baptismum (utinam
 sine profanatione sanctissimi Sacramenti, quam non possum non in ea agnoscere)
 vocabant. vide & Cl. Fauchet de L'orig. de Cheval. L. I. c. 3. p. 27. Hunc tamen baptismum
 ad fecialis creationem non pertinuisse, sed ad Prosequentes ex Le Labour, de l'orig. des
 arm.

An semper
 ex nobili-
 tate.

Baptismus
 prosequen-
 tium.

arm.n.80. videre licet: qui ita dicit: *Les pour suivans estoient baptisez, les Heraus & Roys d'armes creez & choisis de ce premier ordre successivement.* Hoc est: Prosequentes baptizabantur, ex hoc vero ordine creabantur & eligebantur successive Heraldici s. faciales, & Reges armorum. Quod autoritate probat *Marchai*, de Carolo D. Burgundia dicente, quod nuptiali solennitate cum sorore Regis Angliae *fit des Roys d'armes de ses Heraus, des Heraus de ses Pour suivans, & baptisa d'autres nouveaux Pour suivans*, quod ita sonat: Reges armorum creavit, qui faciales fuerant, in istorum ordinem Prosequentes eiecit, aliosque novos in horum locum baptisavit. Porro quod nomina attinet, nunc sola fere illis tribuuntur à certis provinciis, ut mox §. 14. videbimus: olim varia dabantur à variis ut videtur casibus, vel principis imponentis arbitrio. Talia sunt apud *Fauchet*. d. l. p. 28. *Memoire, Gontfalon, Loyauté, Papillon, Empire, Fuzil, Frontiere, Vostre vieux deduit, L'estoille, le Gras, Bataille, Voit qui peut, Vray desir, Bonnequerelle, Il dit vray plus que nuls, Hurlant, taillant, Bonne & belle, Baillant, &c.*

Amiculum
armorum.
Cotte d'
armes.

§. XIII. Ut vero dignitas suis ornamentis non careret, insigne apud omnes fere facialibus datur *amiculum sericum* (nostri *Wapenrock* / Galli *Cotte d'armes* vocant) ante & retro dependens, quod vestibus reliquis injiciunt: in amiculo utrinque acu picta vel opere segmentato inserta visuntur insignia principis. Manu autem gestant bacillum candidum. Olim vero tempore pacis amiculum non induti antrorsum gestabant in veste insignia. *Fronsp. Kriegssordnung*. Libr. I. describit: *Ein seidenkleid / wie ein Leviten rock / fornen und hinten des Kriegsberren Wapen drein gestickt / führt ein weiß stäblein in der hand / reitet ein trompeter vor ihm her.* *Menesir. L'art. du blas. justif. c. 5. p. 119.* *Le Roy d'armes, qui est l'ombre de la royauté, & qui représente la majesté, dont il porte les ordres & les commandemens avec une autorité qui trouve du respect & de la veneration parmy les ennemis mesmes, porte un sceptre & une couronne: mais differens de ceux du Roy, auxquels il ne touche point.* Hoc est, Rex armorum qui est regiae dignitatis umbra, & majestatem ejus, cujus mandata defert, repræsentat, ea autoritate, quæ venerationi est inter ipsos hostes, sceptro & corona insignis est, quæ tamen à regiis, quæ nec attingit vel sibi ullo modo arrogat, differunt. Unde cum regis nomine mittuntur, tecto capite illis respondere nefas. Conf. exemplum memorabile apud *Gramond. Hist. Franc. L. 8. p. 399.*

Dignitas
eorum
paulatim
decrevit.

§. XIV. Sicuti ex omnibus istis patere potest, faciales seu Heraldos superioribus sæculis in maxima fuisse dignitate, ita de nostro tempore eadem dicere vix possumus. Videtur notare tempus, quo cadere dignitas cepit *Cl. Fauchet de l'orig. de Cheval. c. 3. p. 36.* *Il ny a pas long temps, que l'estat de heraut estoit en plus grande recommandation, qu'il n'est à present, & qu'il se tenoit par des gens Nobles & vertueux, qui pensoient en bien estre honorez. Mais l'estat de Herant a esté r'abbastar dy par aucuns, qui y sent entrez indignes de telle charge; & le peu de compte que les Roys & Princes en ont fait, principalement depuis la mort du Roy Henry II. quand à l'occasion des troubles la pluspart des ceremonies anciennes furent mesprisees, par faute d'en entendre les origines. Non multum temporis elapsum est, ex quo conditio heraldi in majori existimatione fuit, quam hoc presenti est, & tribuebatur viris nobilibus, qui aliquod sui decus munus illud credebant. Sed ea deinceps eviuit, cum aliqui munere isto indigni irrepsere, & reges atque principes exiguo ipsos habuere loco, præcipue post mortem Henrici II. cum occasione turbarum major pars veterum ceremoniarum neglecta, quod origines earum non intelligerent. Videtur tamen in Gallia quam aliis regnis major eorum autoritas superesse. Hic enim integrum collegium facialium sub Magni Hipparchi s. Scutarii (Grand escuyer.) inspectione in regia aula locum suum habet. De illis ita *N. Besogn. L'estat de la France. T. I. P. I. c. 4. p. 128.* *Les herauds d'armes ont differens gages: & portent le titre de differentes provinces de ce royaume. Le Premier qui est Roy d'armes se nomme Montioye Saint Denis; les autres herauds s'appellent, herauds d'armes du Titre de Bourgogne, Alençon, Bretagne, Poitou, Picardie, Champagne, Orleans, Provence, Anjou, Valois, Languedoc, Thoulouze, Auvergne, Normandie, Artois, Engourlesme, Berry, Guienne, Lyonnois, Dauphiné, Bresse, Navarre, Perigord, Xaintonge, Touraine, Bourbonnois, Alsace &c. Il y a aussi les pour suivans d'armes, qui ont encores differens gages. Le Roy & les herauds d'armes sont vestus aux ceremonies de leurs cottes d'Armes de velours violet cramoisy: chargées devant & derriere de trois fleurs de lys d'or, & autant sur chaque manche, où le nom de leur province est escrite en broderie d'or. De plus le Roy d'Armes Montioye S. Denis met une couronne royale au dessus**

Quæ ho-
die apud
Gallos
functiones
superfint.

dessus de ses fleurs de lys. Ils portent une toque de velours noir, & ont des brodequins pour les ceremonies de la Paix, & des botes pour celles de Guerre. Ils sont revestus aux pompes funebres des rois ou des princes, par dessus leur cotte d'Armes d'une longue robe de deuil trainante: & triennent un baston couvert de velours violet & semé de fleurs de lys d'or en broderie. Ils portent aussi la medaille du Roy pendue au col. Pour les poursuivans d'armes, quoy qu'ils soient aussi habillez presque de mesme façon, ils ne portent point de baston, pour marque qu'ils n'ont rien à commender, & qu'ils ne sont que comme les Aydes des herauds d'armes. Leur fonction est d'aller denoncer la guerre & sommer les villes de se rendre: de publier la paix, d'assister aux sermens solennels, aux estats generaux, juremens de paix & renouvellemens d'alliance; au sacré, où ils font largesse au peuple de pieces d'or & d'argent. Ils marchent devant le Roy, lors qu'il va à l'offrande le jour de son Sacré. Ils assistent aux mariages des Roys & des Reynes, aux ceremonies des chevaliers du S. Esprit & autres, aux festins royaux: comme aussi aux baptesmes des enfans de France, où ils font aussi largesse de pieces d'or & d'argent. Aux obseques des Roys il y a tousiours deux herauds d'armes, qui se tiennent jour & nuict au pié du lit de parade, où le corps du Defunt ou son effigie de cire paroist: pour presenter le goupillon aux Princes, prelates & autres, qui viennent jeter de l'eau benite. Ils font aussi d'autres fonctions aux funerailles. Quod ita sonat. Fecialibus s. Heraldis armorum diversa sunt stipendia, & tituli etiam diversi pro ratione provinciarum hujus regni. Primus qui est *Rex armorum*, nuncupatur *Montjoye S. Denis*: reliquis nomina sunt à provinciis, Burgundia, Alençon, Britannia, Pictonio, Picardia, Campania, Aurelianensi, Provincia, Andibus, Valesia, Linguadocio, Tholosa, Arvernia, Normannia, Artesia, Engolisma, Bituricio, Aquitania, Lugdunensi, Delfinatu, Bressia, Navarra, Petricorio, Santonio, Turonio, Borbonio, Alsacia, &c. Prosecutoribus etiam armorum diversa assignata sunt stipendia. Rex & Heraldus armorum in solennibus actibus gestant amacula sua s. tunicas armorum, ex holoserico violaceo coccineo; quæ ante & retro referunt terna lilia aurea & totidem in quavis manica, ubi nomen Provinciæ cujusque scriptum extat, opere phrygionico. Imponit etiam liliis his coronam regiam primus ille armorum rex. Pileum addunt ex serico nigro, & in ceremoniis togatis cothurnati, in militaribus ocreati incedunt. In funebribus pompis regum vel principum tunicis armorum superaddunt pallium lugubre, quod solum verrit, atque gestant scipionem hoc serico violaceo, cui lilia aurea intexta sunt, obductum. Effigiem regis nummo impressum ex collo suspendunt. Prosecutores armorum, licet in cæteris eodem ferè habitu utantur, scipiones tamen, quia eis utpote fecialium adjunctis imperium non est, non gestant. Muneris eorum est, ut bellum indicant, civitatibus deditioem imperent, pacem promulgent, solennibus juramentis, comitiis. & quoties pacis articuli confirmantur vel fœdera renovantur, assistant; nec minus regum inaugurationi, ubi missilia ex argento & auro spargunt. Regem die inaugurationis ad offerendum accedentem præcedunt. Assistunt nuptialibus sacris regum & reginarum, solennibus equitum Spiritus S. ut & baptismalibus actibus filiorum regiorum, ubi similiter donaria numorum aureorum & argenteorum spargunt. Rege extincto noctu & interdum bini feciales lecto emortuali solenni, cui corpus defuncti vel effigies è cera confecta incumbit, assistunt, ut principibus, prælatis & aliis, aquam benedictam sparsuris aspergillum porrigant. Alia etiam ipsorum in justis exequialibus partes sunt. Hucusque ille. Porro illud etiam ad prærogativam fecialium in Gallia spectat, quod ex Charonda Vulson. allegat decretum Curie Parisiensis, ad heraldos causam aliquam remittentes in argumento insignium. Unde eorum libros inter modos probandi insignia refert *Haping. de jur. insign. c. 15. n. 26.*

§. XV. Ut aliqua adhuc de primo armorum rege addamus, ita *Moreaude arm. de Fr. c. 2. p. 83.* illam dignitatem describit: *Cheffouverein des herauds, sur nommé pour son excellence & autorité Roy d'armes. C'estoit proprement le censeur de la noblesse, la voix du prince, le truchement & le messager plus fidel de ses nobles & importantes conceptions. C'est de ces nobles, qui instrui soient les autres, & dressoient les Loix de l'honneur, & les regles des armes & des armoiries. On tient que comme nostre grand Roy Clovis porta premierement les fleurs de lys, & cria en guerre S. Denis Montjoye, que ce fut aussi le premier, qui institua un office de roy d'armes, pour presider sur les herauds, & avoir jurisdiction sur les armoiries, & à cette cause le baptiza de nom de son cry de guerre; d'autres disent, que ce fut le Roy Dagobert. On dit aussi que Charles Magne Roy & Empereur relevant les*

Reges armorum in Francia

les fleurs de lys au faiste de toute grandeur, remit sus l'office des herauts, & leur renouvela, & augmenta leur privilege, il les appella, disent quelques uns Compagnons des Roys, & les fit leurs principaux conseillers. Quod ita sonat. Supremum caput fecialium, suæ eminentiæ & autoritatis causa dictus *Rex armorum*. Hic proprie erat censor nobilitatis, vox principis, interpretes & nuncius fidissimus nobilium & maximi momenti propositorum. His nobilibus alii instruebantur, & formabantur leges honoris & regulæ armorum atque insignium. Creditur Magnus Noster Rex Clodoveus uti liliorum in insignibus & tessera militaris, *S. Denis Montjoye*, ita & hujus officii, regis armorum, autor esse ut præfideret fecialibus, & jus diceret in materia insignium (*inde solet etiam vocari juge & intendant general des armes & blazons de France, Iudex & Ephorus catholicus armorum & insignium in regno Francia*) unde ei nomen à tessera militari imposuerit. Alii Regi Dagoberto hoc adscribunt. (Ita *Blas. Vign. super Onosandr.* dicens primum nomine *Montioye S. Denis* appellatum fuisse equitem priscum Robertum Delfinum.) Dicitur etiam Carolus M. Rex & imperator, liliis in supremum fastigium magnitudinis humanæ evectis, dignitati restituisse fecialium officium, eorumque renovasse & auxisse privilegia, atque, ut quidam perhibent, dixisse eos *Regum Sodales*, ac præcipuos consiliarios constituisse. (*Fauchet. autem de l'orig. des chev. L. 1. c. 3. p. 25.* per errorem putat Carolo M attribui, quod Carolo IV. Imperatori debebatur diploma.) Paulo post illa de Philippo Augusto memorantur. *Oltre la Noblesse, qui leur est propre, le Roy Philippes Dieudonné les honnora du titre de chevaliers, & donna l'accollée à son Roy d'armes, nommé François de Rouffy, & ordonna par mesme moyen, qu'aucun ne seroit receu en cette charge, qui ne le fut.* Hoc est: ultra nobilitatis decus, quod illis proprium est, Rex Philippus Adeodatus adjecit titulum equestrem, & amplexu dignatus est suum regem armorum, cui nomen Francisco de Rouffy, atque simul instituit, ne quis ad hoc recipe-retur munus, qui eques non esset. *Fauchet. d. l. existimat in primis sub Philippis Pulchro & Valesio, quibus vix alius Franciæ rex pompas aulicas majoris æstimavit, dignitatē eorum in summo fuisse pretio, & ob hoc Carolum IV. Imp. in Francia educatum illis pariter studuisse. Iuramentum regis armorum ex Blasio Vign. Bisseus ad Vpton. NN. p. 29. his capitibus definit: Regi ejusq̃ sanguini fidelem futurum, quæ in damnum ejus vergant significaturum, arcana non revelaturum, in mandatis exsequendis & legationibus fidem præstiturum, in elogiis tribuendis nec favori nec odio aut vindictæ quicquam sed merito virtutis daturum: neminem inter feciales recepturum indignum, aut qui non ad minimum 6. vel 7. annis prosequentiis munia impleverit: ejus vero defectus regi vel Conestabili indicaturum: nullius merita, quæ resciverit vel adhibita diligentia resciscere potuerit, s. bello s. exercitiis nobilium aliis præstita sint, celaturum, faminarum, viduarum, orphanorum jura defensurum, diligenter perlustraturum provincias regni, ut nobilitatis stirpes, arma, merita addiscat; quod olim singulis trienniis fieri solebat, in comitatu aliquot fecialium, ut regi ejusque consilio ratio ejus reddi possit, &c.* P. seq. ejusdem regis armorum legere licet privilegia: nempe, quod exemptus sit ab omnibus tributis, ubicunque fuerit, vel quò iverit, etiam absque salvi conductus literis, in & extra regnum, cum titulus & habitus securitati præstandæ sufficiant. Causæ ejus civiles & criminales ad regem & ejus consilium remittuntur: nobiles ob demerita armis privare potest. Penes ipsum est jus conferendorum armorum & aliorum honoris insignium, quæ rex decrevit conferre, &c.

Angliæ
feciales.

§. XVI. Quæ in Anglia fecialium conditio sit, ex *Art. Duckio de Iur. & autor. Iur. Civil. L. 2. cap. 8. pag. 3. cap. 20. pag. 394. 395.* adscribere, operæ pretium videtur: In Anglia feciales sunt curiæ militaris ministri, nempe Garterius (huic ab ordine garteriæ, de jartiere s. periscelidis, nomen inditum est, confer §. 18.) Rex armorum Anglicorum qui solennitatibus Augusti ordinis periscelidis inservit, Clarencius rex armorum partium Angliæ Australium, Norroyus rex armorum partium Borealiū, & sub iis sex alii inferiores, quos heraldos dicimus. Quorum omnium præcipua munera sunt, esse nuncios belli pacisve, servare gradus, genealogias & arma familiarum, disponere solennia coronationum regum nostrorum & duellorum coram Conestabili & Marescallo; ducere funera nobilium & generosorum, ubi funerum solennia adhibentur, præter alia, quæ eorum officio incumbunt. Iidemque omnes in unum collegium adscripti, multisque privilegiis à regibus nostris donati, sub potestate & jurisdictione Conestabilis & comitis Marescalli munera sua exercent.

in Germani-
a fecia-
les.

§. XVII. In Germania nostra videtur fecialium dignitas non eadem esse, quæ in Gallia

Gallia & Anglia eis superesse ex adductis vidimus. Ex aula imperiali Amici, Viri aliqui Amplissimi, curâ illa didici: Quinque esse faciales *Imperii, cum aquila bicipiti, regni Romani, Ungariae, Bohemiae, Austriae*: Non aliam eorum functionem, quam quod solennitatibus aulicis, nuptialibus, funeribus, &c. assistant, & à Caesare per eos statibus nonnunquam sententiae aliqua, inprimis proscriptionis (exempla Erfurtenesium & Bremensium recentiora sunt) insinuentur. Unde ipsi sub aulae praefecto sunt, sed nullum habent collegium, neque aliquis inter eos *rex armorum*, aut *judex insignium* vel est vel vocatur: ita & inspectio in arma nobilitatis ad ipsos non spectat, neque cura de novis insignibus dandis. Tum nobiles & ignobiles ad hanc dignitatem, sed absque solennitate creantur. An olim dignitas hujus ordinis major fuerit, fateor me ignorare. Sed quae officia in torneamentis seu equestribus ludis ad eos spectarint, legantur apud *Ioh. Limn. Iur. publ. 6, 5, 122*. Praecipua sunt, quae huc spectant; quod illustrationi armorum & fortitioni galearum adfuerint, atque ludorum leges recitarint.

§. XVIII. Antequam de facialibus definamus, observandum est, quod *ordines equestres summorum Principum* suos quoque habeant peculiare faciales s. heraldos. ^{Faciales ordines equestrium} In Gallia ordo S. Michaelis apud *Limn. Iur. publ. 6, 6, 29. in artic. ord. Gall. 33* habet facialem, cui nomen *Mont S. Michiel*, in Anglia ordo periscelidis principem facialem, cui ab ipso ordine *Graterii* nomen, & praefectum insignium, quem *Verganara* dicunt ap. eund. *Limn. in artic. ord. Angl. 9*.

Tum hoc quoque observandum, moribus veterum, ducibus magnisque principibus suos aequae fuisse reges armorum & faciales. Exempla si velis, habuimus supra n. 6. ex *Cl. Fauchet orig. des Cheval. L. 1. c. 3. p. 28*. ubi mentionem fecit in comitatu Ducis Burgundiae regum armorum, facialium & prosequentium. conf. *Le Labour. de l'orig. des arm. n. 79*. Idem n. 80. ait; comitibus & potioribus baronibus fuisse suos faciales & prosequentes, Banneretis Dominis autem quos vocant, solum prosequentes, nisi accesserit sublimior ex munere dignitas. ^{Tum Principum, Comitum.}

§. XIX. Nunc videndum est, quibus principiis nitatur haec ars, & quae ad ejus cognitionem necessaria sint. Hic vero disiteri non possumus, operam lulum, qui talia, qualia in aliis scientiis requiruntur, hic quaerat aut à nobis principia exigat. ^{Principia artis heraldicae.} Unicum fere ubique regnat, *usus seu consuetudo*, ex placito majorum, quod tamen ^{Ulus.} nonnunquam aliqua ratione vel analogia nititur, nonnunquam pro ratione voluntas stat, derivata.

§. XX. Quae leges primae à *Baccho, Alexandro M. & Octaviano Augusto* apud *Corn. Agripp. de vanit. sc. c. 81*. referuntur, fabulas & lusus sapiunt. Ita & ridiculus est *Siculus facialis*, qui dicit *Alexandrum M.* suis insignia juxta diversa mysteria colorum ad *Aristotelis* consilium attribuisse. Quasi vero Philosophus huic curae incubisset? Potius quaecunque leges in hoc argumento longo usu, quaevis temporis esse solet, invaluerunt, eas sub *tertia linea regum Gallicorum* (sub qua ipsa insignia hereditaria fieri cepere) ortas, non dubitem. Unde antiquissimum artis hujus manuscriptum Philippo Augusto inscriptum memorat *Menestr. abbr. method. des princ. herald. p. 19*. ^{leges quando ortae.}

§. XXI. Quia vero primam originem non semper mero beneplacito, sed saepius certa ratione niti audimus, inde est, quod huic indagandae multa requirere solent ad eum, qui de hujus artis peritia gloriari velit. *Menestrierii* ista sunt *L'art du blas. justif. c. 13. p. 329*. *Le blason est une espece d'encyclopedie. Il a sa Theologie, sa Philosophie, sa Geographie, sa Jurisprudence, sa Geometrie, son Arithmetique, son histoire, & sa Grammaire. La premiere explique ses mysteres (paulo post ita explicat, quod sit una theologia fabulosa, qui donne des origines mysterieuses aux familles, & qui les fait quasi descendre des Dieux) la seconde applique les proprietés des figures, la troisieme assigne les pays, d'où les familles tirent leur origine, ceux qu'elles habitent, & ceux où leurs diverses branches se sont estendues. La troisieme explique les droits du blason, pour les brisures, les litres, la position des armes aux lieux publics à l'occasion des patronages. La cinquiesme considere les figures & leur assiette. La septiesme en examine le nombre la septieme en donne les causes, & la derniere en explique tous les termes & decouvre leurs origines.* Quod latino idiomate ita reddo. Insignium argumentum species est encyclopadia. Habet suam Theologiam, Philosophiam, Geographiam, Jurisprudentiam, Geometriam, Arithmeticam, ^{Quae ad hanc disciplinam seitu necessaria.} histo-

historiam, Grammaticam. Prima explicat ejus mysteria, nempe Theologia est fabulosa, mysteriis plenas origines familiis assignans, easque à Diis deducens. Secunda applicat proprietates figurarum, tertia ostendit regiones, quibus orta, habitent vel diversos ramos extenderint stirpes illustres; Quarta explicat jus insignium, quod attinet discernicula minorum fratrum, collocationes armorum in locis publicis, occasione paronatum. Quinta considerat figuras, earumque situm. Sexta, earum examinat numerum. Septima explicat causas; ultima evolvit terminos horumque originem. Unde de fecialibus illa requirit *Andr. Favin. theat. d'honn. L. I. cap. 4. p. 54. 55. Il leur estoit necessaire d'avoir veu mainte estrange contrée, & leu les histoires du monde, sçavoir les formes & ceremonies necessaires, tant à la creation d'un noble, que celle du chevalier, qu'ils sceussent le noble art des blazons, de peinture & l'enluminure, pour dresser les armes de ceux, que le Princes annobilissoient, pour leur vertu, selon leur inclination naturelle aux armes & aux lettres, la propriété, le naturel & la condition des oyseaux, animaux irraisonnables, terrestres & aquatiles, les vertus des plantes, arbres & fleurs, des estoilles & planetes; que du ciel ils descendissent aux entrailles de la terre, pour y apprendre le naturel des metaux, mineraux & pierres precieuses, aussi bien que de 4. elements, par le meslange desquels ils apprennoient les compositions des couleurs necessaires pour blazonner selon l'art les armes, qu'ils avoient à dresser, quels animaux devoient estre passans, naissans & rampans. Necessarium illiserat, ut multas exterarum regiones vidissent, & historias mundi legissent, ut scirent solennitates & cerimonias necessarias creandis æque nobilibus ac equitibus: ut scirent nobilem insignium artem, pictoriam & illuminatoriam, formandis insignibus eorum, quos princeps virtutis causa nobilium ordini adscriberet, ex naturali inclinatione eorum ad arma & literas, proprietatem, indolem & conditionem avium, animalium irrationalium, terrestrium & aquatiliū, virtutes plantarum, arborum, & florum, stellarum & planetarum: ut è cœlo in terræ intima viscera se demitterent, discendæ naturæ metallorum, mineralium & gemmarum, æque ac quatuor elementorum, ex quorum mixtione discebant compositionem omnium colorum ad insignia necessariorum, quæ animalia pingenda essent gradientia, erecta, nascentia &c. Ita Favinus. Quæ vero omnium horum necessitas sit, alius judicet.*

Franco-
rum in cul-
tu ejus
laus. Nec
ea Germa-
nis negan-
da.

§. XXII. Si quæ laus hujus artis vel inventæ vel excultæ esse potest, vix dubito eam *Francis* deberi, non tam, uti arguit *P. du Val*, quia præcipui termini artis ex hac lingua ad alios pervenerint, (unde & *Angli* heraldi in materia insignium utuntur *lingua Francica*) & quia figuræ quas *honorables* vocant genti sint frequentiores. (Neutra ratio Germanis opponi potest, nam 1. licet à Gallis voces in hoc argumento suas acceperint Itali, Hispani, &c. non tamen Germani; imo patebit in progressu hujus operis, non unam vocem, quam Galli originariam sibi vindicant, à nostris majoribus mutuo sumtam esse: 2. figuræ honorabiles nostris quam Gallis vix rariores esse, experientia docet.) Sed potius quia cum in aliis vix unus & alter scriptis excoluerit hanc materiam, soli Franci plures autores, quam omnes aliæ nationes, ex suis ostendere possunt. Nostris tamen eam itidem olim notiores & non parum excultam esse, varia indicia sunt. Sed diligentia sequentium non parum defecit. Dat tamen Gallus *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 550.* nostris testimonium, qu'on les tienne fort curieux, & bien entendus en la composition & conservation de leurs armes: quod & studio & peritia præstent in compositione & conservatione insignium suorum.

Termini
artis.

§. XXIII. De terminis artis observandum est, eos (inprimis apud Gallos) à communifere usu abhorre, seu eos qui communiter recepti sunt, in arte hac non usurpari. Causam ejus *Le Labour. de l'orig. des arm. p. 74.* in eo quærit, quia lingua communis semper mutatur singulis quasi sæculis, soli ergo termini artium, hujus inprimis, mansere, qui primi fuerant. Unde factum, que ces façons de parler, qui à leur naissance estoient communes indifferemment de toutes personnes, sont devenues moins vulgaires avec le temps; voire & si difficiles en quelques endroits, qu'il seroit necessaire de deterrer quelqu'un des premiers & plus anciens Heraults, pour en avoir une entiere & parfaite intelligence. Hoc est: ut termini prima origine omnibus sine discrimine cogniti, rariores cum tempore evaserint: quin & nonnunquam ita difficiles, ut necessarium esset à mortuis revocare unum è primis & vetustissimis fecialibus, si quis eorum integram & perfectam cognitionem desideret. Unde n. 155. ad intelligendos terminos curiosum ablegat ad lectionem veterum scriptorum Gallicorum. Alibi n. 116. ita loquitur:

Tous les arts ont leur termes: La Veneriel' explique d'une façon, & la Fauconnerie d'une autre. La Philosophie a ses axiomes, le barreau ses maximes, les praticiens ont leurs formes, & tous les artisans leurs termes, auxquels Jupiter mesme s'accomoderoit, s'il conversoit avec eux. Id est. Habent singulæ artes suas voces: aliter loquitur venator, aliter accipitarius auceps; Utuntur suis ^{αἱ ὁμαί} Philosophi, propriis regulis forum, practici suis formulis, & quivis artifex certis terminis, quibus ipse Jupiter, si cum illis versaretur, non refragaretur uti.

§. XXIV. Claudam hæc illis verbis, quibus lectorem affatus est luculentus hujus disciplinæ scriptor Silv. Petrasancta: *Improbis labor sanè mihi visus est is, quem jam ego in hoc volumine exegi. Erycius Puteanus Vir disertissimus, rem diffusam vocavit, delicatam scientiam, curiosam censuram: judicavitque, intelligere omnia, ordinare singula, arduum esse: sed præcipuè effatu omnia, verbis singula complecti, morosum, & immensum videri: denique existimavit difficillimum, Latina facere, ac proferre ore Romano ea, quæ Fecialium verbis enunciantur; & ostendere colores, licet ij non exprimantur, quidvè debeat penicillus sequi, calamo docere. Sic ipse.* Artis diff. cultas.

Equidem expertus sum affatim hæc omnia; dum universam artem tesserariam expositurus, studui indagare originem ejus; dividere, ac decussare scuti aream; ténias, & lemniscos in ea varios ducere; aves, feras, undas, nubes, astra, stirpes, flores, arma, moles, machinas, & quas non alias rerum formas exarare? aptare in super galeas, seu apertas, seu clathratas, seu rectas, seu versas & obliquatas; fastigiare serto seu corona; inumbrare plumis & corimbis; Crucibus monilibusque & vexillis inornare; munire Atlantibus; denique palliis atque tentoriis, prorsus ad Majestatis specimen, valere.

CAP. I.

DE INSIGNIBUS IN GENERE.

1. Insignium vox. Homonymia.	25. Vexilla.
2. Insigne.	26. Loca insignium, & usus.
3. Insigniis an insignibus?	27. In sepulchris usus.
4. Arma. Armorum insignia.	28. Effectus insignium.
5. Synonyma.	29. Actiones ex insignibus. Iudicia ob ea.
6. Germanica.	30. Probandi mali.
7. Gallica. Armes. Armoiries. Blason. Wapenung. devise.	31. Insignium mutationes.
8. Insignium variae distinctiones ex Hepingio.	32. Exstinctio, amissio, abolitio.
9. Definitiones insignium. Spelmanii. Moneti. Campanilii. Limnai. Menestrierii.	33. Affinia.
10. Causa efficiens. Moribus Gallorum. Anglorum.	34. Divisiones. Insignia Societatis Limpurg. patric. Francofurt.
11. Germanorum. An propria autoritate liceat assumere?	35. Domani & gentilitia permutata.
12. Ab Imperatore dari solent, & ejus nomine ab aliis.	36. Vtra antiquiora?
13. Insignium capaces. An tantum nobiles?	37. Insignia concessionis & patronatus.
14. Apud Germanos non solis nobilibus insignia propria sunt.	38. Mos Cardinalium ex Pontificum scutis asciscendi sua decora.
15. An fæminis convenient?	46. Insignia nobilium & ignobilium. Merca.
16. An spuris: legitimis: adoptatis?	40. Distinctio nobilium & ignobilium.
17. An Judæis: bannitis, peregrinis?	41. An inter nobilia aliqua præsent?
18. Insignia regnorum, principatuum &c.	42. Insignia simplicia & composita.
19. Insignium fines varii.	43. Vnde simplicitas aestimetur?
20. Forma externa: Interna.	44. Alia distinctiones.
21. Materia. An scutum sine figura?	45. Partes essentielles.
22. Subjecta. Etiam vestes & habitus militaris.	46. Integrantes.
23. Corpori humano impressæ figure.	47. Cur scutum insignibus dicatum. Gladii usus.
24. præcipuum subjectum arma, imprimis scutum, galea.	48. An scutum & galea universam armaturam constituent.
	49. Diplomata concessorum insignium, nobilitatis, privilegiorum nobilium. Comitivæ Palatina. Concessum D. Daringio. Brotbeckiis.

§. I.

Insignium
vox. Ho-
monymia.

DE insignibus acturi à voce ordiamur. *Homonymiam* evolvit *Theod. Heping. de Iur. Insign. I. n. 9. seqq.* Insignia dici I. egregia, magna & præclara, veluti dicuntur insignia facta, fieri. 2. Signa, symbola, notæ; ut dextra fidei insigne. 3. Rerum corporis & morum ornatus. 4. Dona militaria, vestitus, arma, signa, galearum ornatus (unde *scutum & framea, quæ à veteribus Germanis, enses & cingulum militare, quæ à recentioribus dabantur, in creandis militibus, militiæ insignia apud Authores dicuntur.* *Henr. Spelman. Aspilog. p. 2.*) 5. ornamenta dignitatum. 6. imagines majorum. 7. notæ hereditariæ familiarum, quæ significatio è reliquis singulis aliquid habet.

Insigne.

§. II. Insigne affine significato dicit *Virgil. 7. Aen. v. 656. de Aventino.*

—— *Clypeosque insigne paternum*

Centum angues, cinctamque gerit serpentibus hydram & Silius 2. 158.

Centum angues idem celatum insigne gerebat in clypeo.

Vid. Heping. de Iur. Insign. cap. I. n. 26. ubi insigne sæpius cristam galeæ infixam notat.

Insignis
an insigni-
bus.

§. III. An *insignis* æque ac *insignibus* dici possit, disputant. *Bartolum* ob illam vocem acerbè insectatus est *Laurentius Valla*, illum tamen multi secuti & antegressi sunt (confer *C. antiqua. 23. de privilegiis*) Pro *Valla* autem Latini meliores stabunt.

Arma. Ar-
morum in-
signa.

§. IV. Vocantur alias etiam arma: an jure? iterum ob hoc exagitat *Bartolum Valla*: sed ex antiquitate locis illum tuetur *Heping. de Iur. insign. cap. I. n. 27. seq. Iohan. Limn. Iur. publ. 6, 6. 5. seqq.* Vocantur etiam armorum insignia, junctis duabus vocibus. De differentia utriusque non malè *Philibertus Campanile dell' armi. c. 2. p. 7. Questo nome d' insegna è molto più generale di quello dell' armi, parioche ogni arme è insegna, ma non ogni insegna è arme. Insignium nomen generalius armorum voce, sunt enim omnia arma insignia, nec tamen vicissim. De armorum voce eruditè Spelman. Aspilog. p. 32. Insignia per catachresin non ineptam arma vocarunt, quod armis inducta armorum essent notitia, & per hoc armati. Sic authorum opera, libros & codices appellamus, quia libris & codicibus, hoc est, arboreis corticibus tabulisque olim scribebantur. Quo etiam sensu *Virgilius* videatur usurpasse pro insignibus, cum dixerit *Aeneam* per omne pelagus prospexisse, si forte uspiam cerneret celsis in puppibus arma *Caici*, hoc est non tam arma ipsa quam armorum insignia, quibus *Caicus* esset ab aliis cognoscibilis. Addittamen p. p. Sed moneo, me non affirmare, quempiam antiquorum expresse usurpasse arma pro insignibus. Post hos audiamus *Sylv. Petrasanct. tess. gentil. c. I. p. I. Existimant Budæus, & scriptores alii, arma dici ea signa quæ *Avi* extulerunt, transmiseruntque ad posteros, & quæ non sunt unius hominis vel atatis, sed familiæ, ac successionis, propterea quod concessa fuerint ab Imperatoribus, & à Regibus, uti præmia bellicæ virtutis. Sic ajunt, *Alexandro Macedoni Aristotelem* persuasisse, ut distribueret propria insignia, seu vexilla iis *Tribunis & Centurionibus*, qui præ aliis dimicaverant strenuè. Honorem enim cotem esse fortitudinis, non minus quàm iram, *Vir sapientissimus* judicavit.**

Equidem cum *Philiberto Monetio* reor; beneficio Principis, ad memoriam consignandæ & munerandæ virtutis militaris, collata hæc symbola interdum fuisse; ut per Gentis capita ad posteros hereditario jure transcriberentur. Sive integram, & novam tesseram, sive insertam veteri scuti iconem recentem illi acciperent, qui monumento eorum factorum cohonestarentur. Quin etiam sum alibi ostensurus, data nobilissimis familiis, vel à *Cæsare Aquilam adventitiam* cum illo schemate, quo *S. R. Imperio* etiam nunc ancillatur, vel ab Rege *Parthenopæo guttatum tigillum*, quo inumbrabantur ipsius lilia, monumentum utique virtutis, & fidei; quæ hi partes *Guelphas* sunt secuti, & illi partes *Gibellinas*.

Sed enim cum hæc vera sint, arbitror nihilominus, Symbola gentilitia nuncupari arma duntaxat, quia ut plurimum exprimebantur, circumferebanturque in militum armis & sapis. Nempe picturas etiam Antiqui tabulas vocarunt; propterea quod in tabulis exarabantur; atque eo spectat vetus adagium: *Apelles post tabulam.*

Subscribit sententiæ huic *meæ Tiraquellius*, Insignia, inquit, armorum nomine nuncupantur, quoniam plerumque hæc insignia in armis insculpi, & antiquis & nostris temporibus solebant: ut hinc armati, facie operta, dignoscerentur.

Quoniam autem figurabantur plerumque in scutis, idcirco peculiariter *Scuta gentilitia nominari cepta sunt*; favetque interpretationi dispositio ipsa figurarum. Cum enim ad-

pingi

pingi avicula, aut stellula, aut rose plures debent, major numerus summo loco, ubi scuti pars laxior est, & magis panditur; minor verò numerus seu monas, medio seu ino loco, ubi arctantur spatia, spectari solet, & obsequieius materiata figurati. Hæc Petrasancta.

§. V. Dicuntur etiam symbolica tessera gentilis scuti, tesserae icones, scutaria symbola gentilitia, imagines, stemmata, schemata, signa, interfignia, emblemata, notæ, argumenta, decora, tituli, figilla, ἀποδείξιματα, δείγματα, σημεία, σύμβολα, παράσημα, ἐπίσημα κοσμήματα. Quæ hinc inde videas.

§. VI. Nostri vocantur *Wapenb.* (h. est. arma) *Kleinold/ Schild und Helm.* Germanica *Vid. Heping. l. c. c. 1. n. 53.* seq. aliquando etiam *Sigel* vel *Petttschafft*/quod ultimum quasi *Betscheid*/derivare volunt à sponda lecti conjugalis, cui insignia appendere soliti fuerint veteres.

§. VII. Gallis istis nominibus utuntur, *armes, armoiries, blason, devise.* Quod Gallica Armes, Armoiries. primas duas attinet voces, ita distinguit *Le Laboureur Origines des armes n. 82.* *Les armes sont les escus & cottes d'armes figurees & ornees de nos blasons. Et les armoiries, le blason mesme consideré à part, abstraction faite des boucliers, escus ou cottes d'armes, pour estre employez à divers usages domestiques & de paix, comme pour cacheter lettres missives, seeller chartes de toutes sortes. Vox armes notat scuta & tunicas armorum symbolis nostris pictas & decoratas. Armoiries notat ipsum hieroglyphicum separatim, abstractè à Clypeis, scutis seu armorum tunicis, ut etiam adhibeatur diversis usibus domesticis & quibus pax delectatur, exempli causa epistolis obsignandis, chartis omnis generis sigillo firmandis. Quod an obtineat, alii viderint. Protritum est, quod aliqui armoiries dictum putant quasi des armes la memoire. A voce blason deduxere quidam nostrorum *Plasnierung*/quod Blason Plasnierung. legitur in diplomate, quo privilegia domus Austriacæ continentur apud *Limn. Jur. Publ. 5, 2. 32. §. Auf daß sie und ihre erben/* &c. Alia acceptione differunt etiam *devise & armes*: illud enim nonnunquam notat symbolum & emblemata, conf. *Mene- strier l'art du Blason Justifié. c. 13. p. 343.**

§. IX. Instituti nostri non est, quicquid nomine insignium venire potest, & illa generali *Heping. de Jur. inf. 2. n. 61.* definitione (qua dicit insignia compendiosa rerum & verborum symbola) continetur, hic examinare. Unde non huc spectant, quas ille c. 2. proponit, distinctiones. 1. inter insignia realia (qualia v. c. belli hasta, columna bellica, coërcitionis militaris vitis, deditionis varius supplicum habitus, victoriæ herbæ portectio, trophea, cippi, palmæ, pacis ramus oleæ, lætitiæ janua lauris & lucernis ornata, luctus pannus niger, faccus, cilicium, jejunium, demortuorum cupressinus ramus, lectica, sponzorum annulus, coronæ, aureolæ, templorum & turrium variæ pinnis aut portis impositæ figuræ) vel verbalia (quo nomina, tituli, inscriptiones) item 2. inter insignia sacra (qualia arbor vitæ, iris, circumcisio, diluvium, sabbatum, virga Aaronis, æneus serpens, litera Thau, Sacramenta, clavis domus David, crux dominica) & profana vel politica (ut tres serpentes Asia, Ibis Ægypti, elephanta Africa, cuniculus Hispaniæ, equus Italiæ, circuli & hederæ diversorum, annuli flavi Judæorum signa: quo spectant benevolentia & obsequii Papalis notæ rosa aurea, gladius inauratus & pileus s. galerus, crux aurea, claves de sepulcro Petri, Vexillum Rom. urbis & sceptrum, malleolus aureus, osculum; Jurisdictionis & imperii hasta vel sceptrum, tribunal, furca, postella & palus numellarius; nobilitatis, libertatis & servitutis pileus, coronæ, vexilla, cicadæ, luna, pilus nondum renatus, statua Rolandi, auris perforata, investitura, gladius, hasta, sceptrum, vexillum, annulus, baculus, &c. 3. inter insignia *Dignitatis universalis* (quæ iterum dividit in *Ecclesiastica, & Politica*, illa in *Divalia*, qualia Gentilibus Deorum insignia sceptrum, baculus, virga, fuscina, caduceum, nec non singulorum Deorum & Musarum, ut & Pontificum, sacerdotum, Vestalium peculiaria, & Christianis prophetarum, apostolorum, evangelistarum, martyrum, & Christianorum universim symbola; Pontificalia, qualia mitra, corona triplex, sceptrum, baltheus, cathedra, vestis purpurea, frenum, calcaria aurea, parafras albus, sandalia cruce insignita, crux, equus albus, ex quibus multa legatis communia cum cruce argentea legationis caractere; Cardinalitia, quod galerus rubeus, candida vestis, equus albus, sandalia cum udonibus, annulus, Patriarchalia, ut pallium, crux, Episcopalia pallium, crux, pedum pastorale, mitra, petasus, sandalia, linea vestis, chirotheca, Abbatica, infula, baculus, annulus, chirotheca, sandalia, Canonica, quo candida, tunica, pastoralia, & clericalia variorum monacha-

nachalium ordinum, *equestria* ordinum religiosorum & non religiosorum, quò annuli aurei, torques, armilla, baltheum s. cingulum, *Academica* rectorum sceptrum, epomis, matricula, pedelli, figilla, liber legum, claves, doctorum cathedra, liber, biretum, annulus, osculum, benedictio, baccalaureorum laurea, poetarum itidem laurea & annulus, ludimagistrorum sceptrum lignea aut ferula. Hæc, nempe *secularia*, in *Regia*, *Imperialia*, quò & in antiqua republ. Regum, dein Senatus, Consulium, Dictatorum, magistrorum equitum, præfectorum, proconsulium, prætorum, trib. pleb., præsidum, legatorum, minorum magistratuum, patriciorum, &c. insignia, post imperium verò ad Germanos translatum hucusque corona imperialis, sceptrum, ensis, folium, pomum aureum, chlamys, dalmatica, mantellum regale, sandalia, annulus &c. cum clinodiis & reliquiis, quas dicunt, Imperialibus, *Electoralia* mitra mure pontico farta, cujus pars foras prominet, toga coccinea, *ducalia*, *triumphalia*, *heroica*, qualia exuvie leonine &c.) insignia dignitatis singularis, (quæ *Wappa* dicantur, ut Imperii aquila, R. Franciæ lilia, &c.) & insignia gentilitia; ulterius 4. inter insignia *communia* (quibus tota gens utitur) & *propria*. Caterum quæ quisque de omnibus istis scire volet, ipse adeundus est *Hepingius*.

Definitio-
nes insi-
gnium.
Spelman
ni. Moneti.
Campāni-
lii. Limnæi.
Menestrie-
rii.

§. IX. Insignium aliquot adferamus definitiones ex variis. *Henric. Spelman. Aspilog.* ita definit. *Decora* (Virgilius, Clypeique insigne decorum) *symbola ad notitiam & honorem à judice militib. adscripta.* *Monetus Pratique des Armoiries n. 1. Armes & armoiries est un corps complet d'image hieroglyphique, composé du champ & sol peint ou taillé & du blason ou pieces d'image.* s. gentilis scuti symbolica tessera, excolorato vel sculpto solo atque ex symbolica imagine, substrato solo adjecta, conflatum. *Philibert. Campanile dell'armi c. 2. p. 7. l'arme è una insegna d'una ò piu figure poste in scudo con attitudine, colore & campo determinato.* Arma sunt insignia unius aut plurium figurarum in scuto collocatarum cum aptitudine, colore & campo determinato. *Joh. Limn. Jur. Publ. 6. 6, 12. ait: esse signa summi Principis auctoritate alicui concessa aut propria voluntate assumpta, personam à persona, familias à familiis, Civitates à Civitatibus, collegia à collegiis variè distinguunt.* *Claud. Francisc. Menestr. l'art du Blason justifié, ita definit. c. 12. p. 300. Les armoiries sont des marques d'honneur héréditaires, des figures & d'esmaux déterminés, données ou autorisées par les Princes pour récompense de quelque service signalé, & pour la distinction des familles,* quod ita verto: esse signa honoris hæreditaria, figuris & tincturis determinata, data vel confirmata à principe in præmium præstiti egregii servitii & distinctionem familiarum. Ipse vero autor corrigit in *Methode abrégé p. 22. 23. addens communitates, & omittens mentionem præstiti servitii.* Audiamus etiam *Petræ sanct. Tess. gentil. c. 2. p. 2. qui ita: Ut summatim aliquid statuam; arbitror, Arma hæc symbolica posse circumscribi, Tesseras gentilitias, expressas idoneo lumine, ad familiarum discrimen pariter, & ornamentum. Tesserae appellantur, ut vis communis; & Tessera gentilitia, ut vis propria earum explicetur. Idoneum lumen comprehendit, seu picta coloribus, & metallis, seu sculpta surdo opere signa, in marmore, ligno, ære. Familiarum discrimen indicat, ea censeri gentis, & prosapiæ totius symbolum, transcribere ad posterum; & non minus familias distinguere, quam viros quosque distinguat proprium nomen; uti censuit Bartholomæus Chassaneus. Denique ornamentum insinuat tacite, signa hæc in primo Auctore bellicam, & Heroicam virtutem non desiderasse; & poscere ideo jure suo, ut exstimulentur posteri ad gloriosam Avorum imitationem. Alioquin, uti cecinit sapienter Lucanus.*

----- perit omnis in illo

Nobilitas, cujus laus est in origine sola.

Felix, qui tantis animum natalibus aquas;

Et partem tituli, non summam ponis in illis.

Exprobrant certè quotidie isthæc Avorum decora; imbelles posteros gestare alienæ virtutis monumenta.

Causa efficiens. Moribus Galorum.

§. X. Rectius de his judicare licebit, si causas ordine lustremus. In Gallia causa efficiens est, ut probat *Menestr. l'art du Blason justifié. p. 319. 300. solus Rex. Videtur tamen dissentire Marcus Gilbert. de Varennes Roy d'Armes p. 2. p. 163. cum descriptioni insignium inserit: soit qu'elles ayent esté données par les princes pour mémoire & récompense de quelque fait signalé, soit qu'elles ayent pris leur source d'autre part. Sive data fuerint à principe memoriæ aut ob illustre factum præmii gratia, seu aliunde originem accepe-*

ceperint; & p. 162. l'usage n'en est ant plus depuis quelques années, & les Monarches se contentans de gratifier les plus considerables de leur subjects, des colliers de leurs ordres, ou de plus belles charges de leur estat, un chacun invente aujourd'huy des armes à sa porte: postquam ab aliquo tempore mos ille exolevit, & monarchæ contenti fuerunt, si præcipuos subditos suos præmii causa torquibus certorum ordinum exornarent, vel præcipuis officiis admoverent, hodie quivis suo arbitrio insignia fingit. De *Anglis Nicol. Vpton. de Milit. Offic. l. 4.* in fine, concedit à quovis nobili propria authoritate insignia sumi posse, quibus tamen præstent quæ princeps assignaverit; quæ vero à fecialibus dentur, non patitur majoris quam assumpta authoritatis esse. *Henr. Spelm. Aspillog. p. 3.* concedit hoc, si nuda tantum notitia ex armis peteretur; sed quia præter notitiam arma etiam nobilitatis sint indicium, non permittit ignobili, monumenta hæc nobilitatis sibi edere aut ementiri: si quod superioribus evenierit seculis, nobiles sibi ipsis sumant, levio-rem culpam, sed & honorem, judicat. Credit ergo illa demum genuina agnoscenda esse, quæ à legitimo judice sive Principe seu ab ejus ministris, nunc dierum hæc plerumque in parte Heraldis, conceduntur.

§. XI. Apud nos prohibitum non est, ut quis sibi insignia sumat juxta *Bartolum de Insign. & Armis n. 4.* (sed §. 9. ostendit, quam prærogativam habeant à principe concessa insignia) & *Limn. Jur. Publ. 6, 6, 42.* ubi tamen conditiones adjiciuntur, ne assumptione sit fraudulenta, aut in alterius æmulationem, & ne assumantur quæ solis debentur nobilibus. Vide etiam an & quomodo quis aliena insignia sibi asserere possit apud *Hæping. de Jur. Insign. c. 2. §. 12. n. 1057.* (Conf. de sumtis proprio arbitrio armis & eorum causis *Cyr. Spangenb. Adelsp. P. 2. L. 12. c. 28. p. 304. b. seq.*) Circa mutationem & amissionem idem dici posset, nisi quod c. 8. §. 1. membr. 5. n. 119. dicat, aliquando formulam concessionis insignium disertè adjici, ne mutare liceat. n. 146. & seqq. Cum potestatem adimit ignobilibus, ut sibi ipsis sumant insignia, intelligendum est de insignibus nobilibus, quamvis quædam in illo discursu occurrant, ex quibus colligatur, eum pro nobilibus insignibus habere, quæcunque deferant animalia, rosas, lilia, pallos, &c. Quid de præscriptione talium ignobilium habendum sit, vide n. 241. imprimis n. 246. ubi durius sentit de illis.

§. XII. Nihilominus etiam apud nos Augustus noster ille est, à quo ut præcipuo fonte sicut alii honores, ita hic quoque insignia conferendi vel sumpta confirmandi fuit. Vide *Hæp. de Jur. Insign. c. 8. §. 1. m. 2. n. 19. seqq.* (ubi & de Rege Romano) Imperator autem potestate suâ vel per se utitur vel per alios, sicut præter *Archiduces Austriae* (vid. *Hæp. l. c. c. 8. §. 1. m. 4. n. 71.* postea n. 75. agit de *Comite Palatino* & aliis Electoribus) etiam à Cæsare creati *Comites Palatini* potestatem insignia dandi exercent. Licentia vero hæc concessa non omnibus eadem, sed aliis amplior, aliis restrictior est. Imprimis omnibus vetitum esse non dubito, ut cuiquam Imperialem vel regiam aquilam, neque hereditariorum regnorum ditionumque, nec avita quorumvis Comitum s. Baronum arma vel insignia, nec galeam cancellatam s. apertam cuiquam aut quibusquam, cujuscunque conditionis fuerint, nec unam pluresque coronas regias in galea s. alibi elargiantur: quod ex Romanæ Imperialis potestatis plenitudine sibi communiter reservare Augustus solet. Conf. *Limn. Jur. Publ. 6, 6, 26. seqq. Hæp. d. l. n. 76. seqq. & n. 130.* ubi etiam si data sit facultas concedendi, non eadem quoque mutandi & confirmandi concessum esse existimat. *Wapenb. P. 1. præfat. §. 25. & 27.* addit qui hoc juris habeant Heraldos. *Papæ* quoque facultatem concedendi insignia, largitur idem *Hæp. c. 1. p. 1. m. 3. n. 44. & seqq.* inde Regibus n. 50. & aliis superiorem non recognoscentibus n. 56. De modis acquirendi insignia vid. caput sequens.

§. XIII. Quod eos attinet, quibus insignia debeantur, non omnes idem sentiunt. *Philibertus Campanile dell' armi* cap. 10. p. 14. 15. sub rustici nomine & exemplo omnium aliorum, qui à militaribus viris non descendunt, insignia perstringit; Unde ex Italorum sententia dixeris, solis nobilibus convenire insignia. *Menestr. in Meth. Abregé* fatetur quidem, insignia non simpliciter esse nobilitatis notas, & qui nobilitatis jure deciderit, insignia retinere adhuc posse, vicissim tamen p. 20. civium insignia illis opponit, quæ ibi definiat. *Monet. Pract. Arm. n. 1. §. 2.* gentilitia symbola scutaria germanæ ac avitæ nobilitatis certissima & propria signa existimat. Ex *Anglis Spelm. Aspillog. p. 4.* militibus tantum ascribit: Nam hic ritus propriè militaris est, licet togatis (ut equestris dignitas) permissus, quod exuta alias toga in militiam accingantur. Sic ad

Orato-

Oratores ipsosque imbelles tandem pervenit jus imaginum, sacrorum primo certaminum vi-
etoribus, præsertimque Olympiacis constitutum. Sic & p. 8 Iliacis quoque seculis suas le-
ges fuisse insignibus existimat, & putat exclusos servos (ab armis prohibitos) tyrones
& inertes, quin & ipsos illustres, nondum meritos: Unde de Helenore regio filio.
Virgilius Aen. IX.

—— *Vetitisque ad Troiam miserat armis.*

Ense levis nudo, parmaque inglorius alba.

Primum quia servâ natus, hoc quia tyro erat (ex Servio) Sic & de Camilla Virg.
Aen. IX.

Ense pedes nudo puraque interit a parma.

Et de Carthaginienfibus recentius, Silius L. 3.

—— *rudis his tunc parma.* Vicissim Virg. Aen. X.

—— *huic totum insignibus armis Agmen,* hoc est, bellis assue-

factum. Idem Spelm. p. 40. memorat, fuisse in Anglia multas familias non ignobi-
les, quæ insignibus caruerint, illis tantum dari solitis, qui in acie consisterent. Unde
in formulis litium Hastingiorum cum Ruthino quidam nobilis juratus respondit,
nihil sibi insignium accidisse, quia non ipse nec majores sui in bellis unquam descendissent.
(vid. Notas Bissei p. 94. seq.) addit: *In Hybernia (quæ antiquioris Angliæ imago est) pluri-*
mi habentur nobiles è primariis familiis etiam nunc dierum à symboli. Huc illa Gelenii de Ma-
gnit. Colon. Agripp. L. 2. p. 117. Hoc unum monuisse contentus, semper plebais ferè scuta ve-
tita fuisse. Sed quis quæso plebi modus ad suas suorumque notandas res? quæ insignia?
Dicam universè: olim signa varia fuerunt, & varius eorundem usus, nam & literas sine lite-
ris, similes lineas & ductus habuerunt, qualibus rudi quodam aut artificioso nexu expressis
nominibus diplomata Caesarum ac Regum subnotata videmus, quibus hodiè ferè similes sunt
mercatorum characteres, vasis ac sarcinis inscripti, & præter has literas Deorum, Heroum,
atque Procerum figuras, in sigilla adhibebant. Quomodo Christiani Dei veri sanctorum-
que ejus sive in ordine aliquo religioso, sive alia communitate usurpant. Denique cum qui-
libet studeret, ne diceretur parma inglorius alba, scuta pingebant quibusdam characteribus
Hieroglyphicis, quas tesseras gentilitias nunc vocamus, de quibus Plin. lib. 35. cap. 3. cum mul-
ta præclara, tum adscribit, scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum est, continebantur
imagines, unde & nomen habuere clypeorum, non ut perversa Grammaticorum subtilitas vo-
luit à cluendo. Origo, plena virtutis; & hæc plebi nunquam dicebam fuisse permissa, verum
ex antiquitate primus modus tantummodo, id est vulgo merca seu antedictus literarum ne-
xus. Non eadem vulgusque decent & culmina rerum: & inde est, quod nobiles armigeri &
scutigeri & milites dicantur in antiquis literis: etsi igitur plebi scutorum usus illicitus fuit,
aliorum tamen characterum modus ei usitatus mansit.

Apud Ger-
manos non
solis nobi-
libus insi-
gnia pro-
pria sunt.

§. XIV. Quod Germania morem concernit, ignobilibus non minus quam
nobilibus insignia tribuuntur; nec id modo formula loquendi vulgari, sed etiam stylo
curiæ: ita e. g. frequens est, ut in diplomatibus publicis, quibus insignia concedun-
tur, ista legantur verba, *solch obgenelte wappen und fleinot ewiglich haben / fuh-*
ren / und dessen in allen und jeglichen ebrlichen redlichen sachen und geschäften /
zu schimpff und zu ernst / in streiten / stürmen / kämpffen / gestechen / gesächten /
feldzügen / panieren / gezelten / uffschlagen / innsigeln / vetttschafften / fleinodern /
begräbnissen / fenstern / gemälden / und sonst an allen orten und enden nach ih-
rer ehren notthurfft / willen und wolgefallen sich freuen und gebrauchen / auch
alle und jede frenheiten / privilegien / ehr / würde / vorthail / recht / gerechtigkeiten
und gute gewohnheiten / mit geistlichen und weltlichen leben / ämptern und be-
neficien / zu haben / zu tragen / zu empfaben und auffzunehmen / wie andere un-
sere und deß H. Röm. Reichs lebens und wapens genossen leute / ic. ubi diserte
capaces dicuntur insignium, qui tamen nobiles non sunt, uti illa pericope ex diplo-
mate familiæ non nobili, quæ etiam nobilitatem non affectat, concessio docet. Itaque
non abusu vocis sed phrasi publicè approbata insignia utrisque communia esse patet.
Unde cum Hæping. Jur. Insign. c. 6 P. 10. n. 1490. seqq. ignobilibus jus insignium adimit,
apparet, eum loqui de insignibus nobilibus & equestribus, *adelich und Ritterlich*
Wapen. Nec audiendus est Caspar Lerch à Dirmstein, qui doctis scuti & galeæ jus adi-
mit. Vid. Wapenb. P. 4. Præf. n. 12.

§. XV. An *feminae* insignium capaces sint? disputatum est apud *Hæping.* An *fœmini-
Iur. Insign. c. 7. n. 23.* Sed concludit, omnino esse, quia illis claritatem originis jure *nis conve-
ostendunt* : & quidem si innuptæ, paternis solis uti, si in aliam familiam conjugio *niant?*
transiere, mariti scuto jungere propria posse. Vid. c. 3.

§. XVI. An *spurius* paterna maternaque insignia assumere possit? etiam di- An *spuriis
sputatur* apud *Hæping. de Iur. Insign. cap. 7. §. 3. num. 95. seqq.* qui eos etiam mo- legitimatis;
res, ubi cum distinctione aliqua id permittitur (Vid. *infra* c. 8. §. 40. seq.) rejicit. adoptatis?
Sax. L. 3. Landrecht. art. 72. apud Limn. Iur. Publ. 6, 6, 16.

Daß ehlich und freygebohren find
Behält seines vatters heerschild.

Deinde legitimatis tractat *Hæping. §. 4. n. 162. & seqq.* & illis quidem, qui per subse-
quens matrimonium (etiam si in articulo mortis id fiat, aut liberi ex ignobili
suscepti *fœmina*) legitimati sint, concedit: sed illis qui legitimantur re-
scripto principis, non nisi id expresse cautum sit. §. 5. num. 270. de ad-
optatis agit, & illis sub certa restrictione adoptantis insignia concedit, quod
& in arrogatis valere vult. Bartolus num. 11. dicit, jure communi spuriis
non permitti paterna insignia, sed in Thuscia de consuetudine contrarium ob-
servari.

§. XVII. Inter eos, qui à jure insignium excluduntur recenset *Hæping.* An *Judæis
d. l. num. 1448. Judæos*, atque eos ob hoc uti singulos eo Zodiaci signo quo bannitis,
quisque natus, in annulo signatorio, quod cum experientia nescio quam concor- peregrinis?
dat. Ita & *bannitos* num. 1508. Quod vero etiam *peregrinis* §. 1503. jus hoc
adimit, durius credo. Nam gentium aliquis consensus tacitus esse videtur, ut qui in
uno regno nobilis, in alio etiam sui honoris habeat aliquam prærogativam. Ut ipse
c. 8. §. 1. m. 3. n. 58. docet.

§. XVIII. Caterum nec solis hominibus singulis aut familiis sua sunt *Insigniare-
insignia*: verum etiam regnis, principatibus, dominiis, civitatibus, collegiis gnorum,
sunt. Quæ à reliquis propriissime aut *ἐξοχικὰς* dictis insignibus gentilitiis hoc principa-
tuum &c.
solum differunt, quod familias non distinguunt, sed ab alia ad aliam migrare
possunt.

§. XIX. *Finis* præcipuus esse videtur *distinctio* personæ communita- *Insignium
tis aut familiæ* ab alia: Inde Græcis notante *Henr. Spelmanno Aspilog. p. 3. ἐπίσημα* fines variū,
& *δειγματά*, hoc est *nota* vel *signa*, quod *militem* (quem inde *ἐπίσημον*, id est notatum vel
insignitum dixere) à milite designant, *aciem* ab *acie*. Hinc *Choræbi* illud apud *Virg.*
II. Aen.

Mutemus clypeos Danaumque insignia nobis Aptemus.

ubi *Pomponius*: pugnatores, inquit, ferunt insignia, ut cognoscantur: in *Clypeis* Græ-
corum erat *Neptunus*, in *Trojanorum* *scutis* *Minerva*. Sic apud *Prud. ψύχουμαχ.*

—discordialatos

Intrarat cuneos, sociam mentita figuram.

Huic principali fini alii deinde accedunt fines, qui tamen non æquè uni-
versales sunt: uti primo, 1. conservatio memoriæ celebris alicujus facti. 2.
præmium ob rem præclarè gestam. conf. c. 2. 3. incitatio posterorum ad avitam
virtutem sequendam. *Hæping. de Iur. Insign. cap. 12.* illos fines enumerat: 1. ut innote-
scerent, qui præclarè se gessere. 2. ut sint incitamenta posterorum. 3. ut adspi-
cienti admirationi sint & stupori. 4. ut serviant ornamento. 5. ut sint æternæ
monumenta gratiæ. 6. ut sint promptitudinis & obsequii Imperialis no-
ta. 7. ut appensa locis à protervia aliorum securitatem præstarent. Sed
non unius census omnes illi sunt. De veteribus eleganter *Henric. Spel-
mann. aspilog. p. 7.* Qualis quis genii & vigoris aut vere esset, viderive ma-
luerit, excogitato consentaneæ qualitatis symbolorum aliquo, armis instru-
dum curat, terroris apud hostes, distinctionis inter suos indicem, virtutis glo-
riæque apud omnes. Hinc quo regiam magnanimitatem trucemque belli Imperato-
rem

rem manifestaret, rerum apud Græcos potitus Agamemnon, clypeo (qui postea Olympiæ fano suspendebatur) leonis caput (terrorem appellat Pausanias) inclusit: adjecta inscriptione.

ἔτος μὲν φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὃ δ' ἔχων ἀγαμέμνων.

Terror hic est hominum, quique hunc gerit est Agamemnon.

Vlysses ne ex scuto minus agnosceretur servus, Typhæo insignitur, flammivomo gigantumque robustissimo. Turnus (ut intractabilem se bello prædicaret) Chimæra galeam insignivit, monstro quidem tricipiti & truculento. Veruntamen nec (quod sciam) coram leonibus unquam constitit Agamemnon, nec Vlyssi cum Typhæo res fuit, nec cum Chimæra Turno. Sic p. 12. ad tria reducit: fuisse signa ad distinctionem: emblemata ad animi indicium: minas ad inculcandum terrorem. Confer morem ex Antiq. Britann. p. 106. quo in sacrandis gladiis armis vexillisque precari solbant episcopi, ut hostibus signa essent terribilia. De insignium finibus itidem agit Clariss. Aeg. Gelen. de Col. Agripp. Manit. L. 2. p. 115. Insignia inventa sunt, primum ad evitandas in milita confusiones, ordinemque, graduum ac meritorum distinctiones, deinde in virtutis bello demonstrata, atque etiam victoriarum, monumentum, denique ad familiarum ex progenitoribus bello illustribus ortarum, à plebeis discrimen indicandum. Sic primitus perticæ, manipulum feni, marisci, surculorum, straminis &c. suspendebant, ad dictum principis & ordines observandos (unde etiamnum manipuli nomen inter militiæ vocabula persistit). Itaque priscis seculis militiæ nata nobilitas, nulli scienti admirationem causabit, si & nomina, & signa ex disciplina militari sumpserit, & ex eadem disciplina sua mysteria vellet. Nemo etiam mirabatur eos, quos nunc nobiles dicimus, militares, armigeros, validos fortes, strenuos, aliisque militaribus cognomentis insignitos olim fuisse, atque etiamnum insigniri; Proinde si militiæ veteris multos eruditos haberet literaria res publica, præclaros sane eosque vivos de nobilitate commentarios haberemus. Nunc cum per paucos toto sæpe Regno viros ea in re versatos habeamus, nihil est quod miremur, in nobilitatis mysteriis paucos instructos reperiri, ac sæpè ne ipsos quidem nobiles quicquam ea de re scire, præter fundos ac signa à majoribus accepta, cum gentilitiis quibusdam fabellis, sub quarum cortice sæpius latet origo ex antiquitate militari.

Forma externa: Insignia.

§. XX. Forma externa insignium in collocatione partium, mixtione vel collocatione colorum ac figurarum consistit: internam dixerim esse vim significativam & symbolicam: Insignium enim esse in significatione consistit.

Materia. An scutum sine figura?

§. XXI. Materiam insignium dicere possumus cum coloribus figuras. His enim constant insignita. Quæri tamen potest, an cum coloribus necessario requiratur figura, vel an solo colore possit constare? Certè antiquis aliquando usurpata scuta pura sine figuris: ita ex Plutarcho in Mario Cimbris candida scuta, si mila Carthaginiensibus & Græcis ruffata tribuit Alexander ab Alex. Dier. Gen. l. 6. cap. 22. In primis ajunt, antiquitus scuta pura ab illis gestata, qui nihil adhuc egregii designassent, nec meriti essent insignia. Aliquid simile videre est apud Virg. IX. Aen. 548. quod supra allegavimus n. 13. Parmaque inglorius alba. confer. Hæping. Jur. Insign. cap. 5. num. 11. Vocant etiam talia scuta expectationis, Escu d'attente, nostri Wartschild: Ea verò pro insignibus veris vix agnosci possunt. Sed nihilominus non dubitaverim, posse insignia vera agnosci, quæ præter ipsam scuti certo colore tincti figuram nullam aliam habent; Tum verò forma ipsius scuti pro figura accipienda est vid. Menestr. l'art du blason justif. cap. 12. p. 302. Sic & Campanile dell' armi cap. 2. p. 8. censet, ch'el campo in tal caso fosse campo & corpo insieme: hoc casu aream scuti & aream & figuram simul constituere.

Idem

Idem cum pali vel fasciæ &c. pares numero sunt diversæ tincturæ, verum adesse campum non credit. Porro rariora sunt exempla scutorum purorum; *Rubeis* Florentiæ assignant clypeum rubeum sine alia nota; ita *Bandinelliis* in Thuscia & *Mepe-ssis* in Hispania scutum simpliciter aureum attribunt. Familia *Etthal* (Franc.) *Wap.* l. p. 104. secundum & tertium quadrantem colore cyaneo pingit sine figura. *Cronberg* (Rhen.) *Wap.* l. p. 124. quartum solo minio: Sed potest divisioni cuti tribui.

§. XXII. Cum color & figuræ, quæ materiam insignium esse diximus, *cer-* Subjecta:
tum subjectum requirant, in quibus pingantur, de hoc jam agendum est. *Bartolus de* Etiam ve-
insign. n. 12. notat *vexilla, vehicula, vestes, clypeos, coopertoria lectorum.* De *vestibus* & re- stes & ha-
bitus mili-
tari quædam dicenda sunt. Reperimus autem etiam Veteres non-
tariis.
nunquam certas figuras pinxisse in vestibus: ut ibi *Demetrius* apud *Plutarchum* &
Athenæum l. 12. c. 19. chlamydem habebat, in qua polus depictus cum aureis stellis &
12. signis. In Imperatorum lorice Gorgonis Medusæ caput fuisse *Servius* memorat.
Persarum Reges selectorum suorum mille numero thoraces malis (forte Persicis,
ut Patriæ nomen indicarent) insignire consuevere: qui inde *mellophori* appellaban-
tur. Ex *Pierio Spelmanus Aspil.* p. 64. Ob hoc ex *tunicis armorum* insignium originem
deducit *le Laboureur Orig. des Armes* n. 5, 7, 8. quia illa tunica amicis & inimicis con-
specta, certum fuit indicium hominis; unde abiecere sæpe tunicas, qui rem malè gef-
ferant, & occulti esse volebant. Adducit etiam multa exempla eorum, qui ne co-
gnoscerentur, aliis usi tunicis, & alii pro illis occisi vel capti sunt: ita captus est *Wil-*
helmus Guesclinus pro *Philippo Augusto* à *Richardo Rege Angliæ*, & alius prælio ad
Auroy loco *Johannis Montfortii*, cui suam etiam tunicam armorum iste dederat, oc-
ciscus. Caterum solebant insignibus circumscribi non solum chlamydes, quas *mante-*
la vocant, sed & tunicæ s. *ephestrites*, quas armis superinduere. *Se going traité de l'*
antiqu. des arm. c. 1. p. 13. & seq. itidem probat, primario fuisse locum insignium in tuni-
cis militaribus. *Il ne faut point douter, que l'usage d'y porter les armes de sa maison ou celles*
que les Roys, Empereurs, & Princes Souverains donnoient à un soldat pour récompense de quel-
que action militaire, en ayt esté retenu, & que l'ordre & la disposition des couleurs & me-
taux & autres choses, qui composent les armoiries, n'ayent esté premierement observez sur
les cottes d'armes & autres vestemens de guerre. Post quæ adducit in argu-
mentum pelles (les fourrures) & quod animalia ob hoc respiciant ad dextram, tan-
quam ad brachium dexterum; tum quod terræ insistant. Unde & purpuram
exclusam existimat. Eidem origini terminum *consu* tribuit. *Monet. Orig. Gent. Tess.*
p. 53. ait, gentilem tesseram à *Gallis* adhibitam scuto, sagulo, id est, saguli anticæ postica-
que plagæ, ac ejusdem dimiditatis manicis. Unde & solebant mortuorum imagines
faxis incisæ representare, ut insignia vestibus inscripta apparerent. Notabile in pri-
mis est exemplum ex *Vorcestriensi templo*, allegatum ab *Edoardo Bissao Not. ad Ioh.*
de B. Aur. p. 44. Cum sceminae imago momento incumbens scutula plura gerit, qui-
bus vestis sparsa est, ut interior paterna *Verdonorum*, exterior mariti *Warrenno-*
rum, ex Comitibus *Surriæ* complecteretur. Quin nec *Equestria stragula sine symbolis*
fuere: ut *Cataphracti equites* insignibus undecunque resulgerent. Hic cultus sub ipsa ar-
morum infantia præcipue floruisse videtur: *Henrici II. tempestate & Richardi I.* *Henr.*
Spelm. Aspil. p. 67. ubi effigies ex sigillo expressa conspicitur.

§. XXIII. Corpori humano etiam impressas, quæ in scutis alias visuntur, figu- Corpori
ras legas, quæ stigmata sunt. Ita apud *Ælian.* l. 2. c. 9. τὰς γε μὴν ἀλίσκομένους αἰχμαλώτους *humano*
Σαμίων εἰζεν κατὰ τὰ πρόσωπα, καὶ εἶναι τὸ σῆμα γλαῦκα, καὶ τὸ τοῦ Ἀττικὸν ψήφισμα. Atticum *impressa*
decretum fuisse, ut facie notarentur captivi *Samii*, & quidem impressa noctua. Ali-
ter ex *Plutarcho* repetit *Iustus Lips. Elect.* 2. c. 15. p. 321. *Samios captivos Atheniensium*
noctuam inuisse, & hos vicissim illis Samanam, navis id genus est. Noctua autem *Athenien-*
sium habebatur δειγμα (vid. c. 2. n. 18.) Sed & hoc tempore aliquando cauteriorum
figuræ ex insignium emblematis desumptæ sunt; Ita cauteria liliata apud *Gallos*, un-
de *fleur delisé*, s. *flaistri*, de liliato stigmata. Præter facinorosos alias etiam cuti im-
pressas videas figuras memoriæ, devotionis vel militiæ causa.

§. XXIV. Primarium tamen subjectum insignium sunt arma, & quidem in Præcipu-
his scutum ac galea: de quibus solis deinceps agemus c. 3. & 6. Veteres tamen etiam um subje-
gladii ctum ar-

ma, in pri-
mis scutum
galea.

gladii capulo solebant familiaria signa insculpere. Ita apud Ovid. VII. Metam. 424. Theseus in signe gentis in manubrio gladii conspicuum habuit.

Cum pater in capulo gladii cognovit eburno signa sui generis.

Pausanias interfector Philippi Macedonis quadrigas capulo ensis inscriptas habuit, unde Oraculum Apollinis Regem monuisse dicitur, ut à quadrigis sibi caveret. Ita & Carolus Magnus in gladii capulo sua servavit insignia, & edicta eo signavit: quod ejusdem sit confirmare & defendere leges. vid. Hæping. de Ins. Iur. c. 10. n. 171. 172. De eodem more vid. Eduardus Biss. N.N. ad Spelm. p. 98. Idem Spelm. Aspil. p. 50. notat veteres sæpe thoraci vel baltheis eadem symbola inscripsisse, quæ clypeo, vel singulis singula P. 142. putat sub Eduardo IV. factum esse, ut ipsa insignia relictis jam nativis stationibus, clypeis, vexillis, apparatuque militari, in adium fenestris, mollique supellectili (ubi nec refert magnitudo) potissimum residerent. Paulo post, tandem enim evanuit insignitus ille armorum cultus, cujus splendor plus minus septingentis annis (si à Carolo M. repetas) per terrarum orbem non solum in honore fuit, sed summâ religione, gravissimis litibus, acerbissimis duellis, multorum nobilium procerumque virtute, cade & sanguine tuebatur.

Vexilla,

§. XXV. De Vexillis nostris res nota est, in illis præter alias figuras frequenter admodum insignia representari, atque in adversis aciebus sub diversis insignibus concurrere adversorum principum milites. Unde nonnunquam ex reportatis vexillis hostilibus aliquid decerptum, & scuto familiari insertum, exempla docent. Vide infra Parte spec. L. I. c. 65. exemplum Montmorenciorum.

Loca insi-
gnium, &
usus,

§. XXVI. Loca in quibus Insignia comparere soleant, Hæping. cap. 10. ita exprimit, ut sint vel publica, qualia templa, capellæ, monumenta & sepulcra, domus & opera publica (ut curiæ, prætoria, palatia, castra, arces, turres, muri, mænia, portæ, valvæ, telonia, pontes, horologia, tabernæ,) moneta & pondera, lapides, saxa, columnæ, limites & termini, tormenta, naves, vexilla, annuli signatorii, vel privata, quod ædificia & prædia privata, peripetasmata, equi vel animalia, eorumque coopertoria, vehicula, conopea, tentoria, clypei, scuta, galeæ, ensis capulus, supellex, pocula, patinæ, libri, alba studiosorum, vestes, panes, vasa, facci, &c. De locis vero alienis statuit, non licere illis signa sua imponere. In Diplomatis loca & negotia, in quibus insignium usus esse soleat, ita exprimi solent: In allen und jeglichen ehrlichen redlichen (si sit cum nobilitate, additur adelichen / ritterlichen:) sachen und geschäften / zu schimpff und zu ernst / in streiten / stürmen / kämpffen / (pro nobilibus additur thurnirn) gestechen / gefechten (nob. adjic. Ritterspielen) feldzügen / pänniren / gezälten / uffschlagen / innsigeln / pittschaffen / kleinodien / begräbnissen (nonnunquam additur fenstern) gemälden / und sonst an allen orten und enden / &c. Latinam formulam habes apud Hæping. Iur. inf. c. 10. n. 134. Vbi que locorum & terrarum, in omnibus & singulis honestis decentibusque actibus & expeditionibus, bellis, duellis, singulari certamine, & quibuscunque pugnis, vexillis, tentoriis, annulis, signetis, sigillis, monumentis, sepulchris, picturis, sculpturis, & universa supellectile. Nonnunquam paulo aliter: in quibuscunque honestis atque decentibus nobilibus equestribus actibus & negotiis, seriis ludicrisque bellis, duellis, oppugnationibus, conflictibus, torneamentis, hastiladiis, dimicationibus, decursionibus, expeditionibus bellicis, vexillis, tentoriis, signetis, atque sigillis, cimeliis, sepulturis, picturis, & in omnibus aliis rebus & locis, ubi & quando honoris ipsorum ratio exiget. Hörnick. Stell. notar. P. 2. p. 9.

In sepul-
cris usus.

§. XXVII. Audivimus sepulcrorum etiam mentionem fieri: & quid frequentius, quam ut videamus in faxis sepulchralibus expressa insignia, vel scuta etiam in templis, ubi nobiles humati sunt, suspensa? Hæc verò ex veteri more, de quo ista Spelm. aspilog. p. 10. Apud veteres etiam, finitis praliis arma cum insignibus Diis suspendebant in templis: mortuorum quoque insignia sepulcris assidebant. Sic Epaminonda apud Pausaniam. In veterrimo enim more fuit, viros fortes una cum armis sepelire, quod & apud Ezechielem testatum habes. 32, 27. 1 Maccab. 13, 15. Loca ubi dari insignia solita, exprimit Cyr. Spangenb. Adelsp. P. 2. L. 12. c. 42. p. 332. b.

Effectus
insignium.

§. XXIX. Effectus insignium Hæp. c. 13. enumerat diversos. Cum autem triplicia signa faciat, juxta hanc divisionem partitur illos: quorum tamen multi simpliciter accidentarii sunt. Juxta illum 1. Insignia dignitatis. 1. collationem dignitatis arguunt. 2. referuntur inter sacra. 3. eorum acceptor autorem dignitatis laudat & invocat. 4. probant electionem & quasi possessionem, non vero dant jurisdictionem.

§. di-

5. distinguunt ordines & dignitates. 6. præcedentiam, dignitatem majorem & prælationem in dubio inferunt regulariter. 7. reverentiam attrahunt. 8. signum præbent accipientis & recusantis imperium. 9. faciunt ut doctor regulariter cogi possit ad advocaturam. II. *Gentilitia*. 1. populos, provincias, civitates, ordines distinguunt. 2. Eandem aut diversam originem vel familiam monstrant (argumento tamen non solitario.) 3. antiquitatis familiæ in dubio dant testimonium. 4. claritatem generis indicant: nec tamen ob hoc nobilem ipsa insignia faciunt, aut adhuc minus imperii statum. 5. arguunt jurisdictionem & dominium. 6. securitatem vel salvam guardiam signant. 7. clientelam, feudum & beneficium notant. 8. in Ecclesia suspensam arguunt jus patronatus. 9. factam possessionis apprehensionem etiam in fisco necessariam docent. 10. ut & rei cui imposita sunt dominium. 11. appellationem rei aperiunt. 12. produnt aliquando delicta. 13. mitigant pœnam si percussus fuerit officialis non insignitus. 14. jus sigillandi tribuunt. 15. ab insignibus maximè confirmatis sub & obreptionis tollunt conjecturam. 16. in bellis profunt ad fidam levandam, in regalibus investituris, in exercitiis & ludis nobilium, in exsequiis, in divinando & augurando, in stratagematibus, in amicitia & fœderis notam. III. *Signa fœderis*. 1. rei traditionem & possessionis translationem. 2. dominium, sed non plene. 3. rei veritatem & falsitatem. 4. identitatem personæ & rei. 5. rei præstantiam notant.

§. XXIX. *Actiones*, quæ ob insignia competant Hæping. tractat. c. 14. Enumerans §. 1. remedia possessoria prisca & nova. §. 2. petitoria, ubi de actione confessoria & negatoria, ac præjudicialibus, hereditatis petitione, & rei vindicatione, tum de conditionibus ex lege, vel Canone, vel privilegio: Demum de actionibus pœnalibus & fiscalibus, &c. Exempli loco servire potest difficillima & magnis animis ac plurium annorum tractu exercitalis, quæ de jure insignia Dominorum de Hastings Com. Penbrochiæ gestandi inter Reginaldum de Grey, Dn. de Ruthen, actorem, & Edoardum de Hastings equitem; reum intercessit: quam vide apud Bissæ. NN. ad Spelm. p. 94. & seq. Ubi vero idoneus iudex non est, non semel ad arma ob insignia deventum est. Ita inter Duces Geldriæ & Juliaci res ad cruentum spectabat prælium, quod ille hujus insignia usurparet, nisi Ludov. XII. iudex electus id terminasset. *M. Gilb. de Varenn. R. d' arm. P. I. p. 157. Idem p. 156. ait Louables à la vérité sont à ce propos les Alemans & les Anglois, qui ont voulu establir des chambres de justice pour recognoître & punir ceux, qui viendroient à prendre les armes d'une race, dont ils n'auroient pris leur naissance. Id est. Laudabiles sunt circa hoc Germani & Angli, qui judicia huic usui constituerunt, quæ cognoscerent & punirent eos, qui auderent sibi asserere insignia stirpis, ex qua nati non essent.* Laudem ab extero datam utinam fervemus! De duellis ob insignia olim susceptis vid. *Ed. Bissæ NN. ad Vpton. p. 33.* ubi exempla videre licet, & quidem quod post pugnam regia autoritate insignia victori adjudicata sint.

§. XXX. De acquisitione insignium, partim ex iis, quæ superius §. 10. 11. 12. diximus, constare potest, partim c. seq. nonnulla addentur. Quod vero probationem attinet, illos probandi modos sæpe citatus Hæping. c. 15. enumerat: ut videlicet probentur. 1. antiquitate temporis vel præscriptione. 2. instrumentis vel documentis, *Wapenbrieff*. 3. testibus, maximè nobilibus. 4. fama. 5. antiquis Heraldorum libris, ut & genealogicis familiarum. 6. chronicis & documentis publicis. 7. inscriptionibus, picturis, calaturis. 8. actibus possessoriiis. 9. pacto & conventionem, evidentia, notorietate, præsumptione juris.

§. XXXI. Insignia etiam aliquando *mutari* contingit; Non tantum cum id pœnæ loco injungitur. conf. c. 2. n. 38. & c. 8. Sed & quando vel cum aucta dignitate aut accessione hereditatis augentur honoris symbola, vel cum aliis causis alia aliis mutantur. Nonnunquam id ob officium fieri potest. Ita *Bernh. Herzog. Chron. Als. L. 6. p. 234.* ex *B. Rhenano* memorat prætorum Selestadiensium, quod feudum Imperii fuit, insigne fuisse crucem quadratam, coloribus pro arbitrio aliis tinctam: Eam vero deinceps à *Bozheimiis, Hatstatiis, & Waffleris*, qui prætura illa functi erant, assumptam esse, omiſſis quæ hi prius propria gesserant. *M. Gilb. de Varenn. teste in R. d' arm. P. I. p. 161.* Clemens IV. cum primum sedem Pontificalem conscendit, arma paterna, quæ au-

rea aquilam nigram minio armatam & coronatam cum nigro 8. byzantinis argenteis impresso margine deferebant, mutavit, ut auro tantum 6. lilia carulea inscriberet. Strada tamen hujus Pontificis scutum ita repræsentat, ut aquila simplex insisteret pedibus draconi, rostro autem liliū vicinū sit. Idem Varenn. P. I. p. 80. graviter in eos invehitur, qui à majoribus accepta symbola melioribus mutare volunt. Sed P. 3. p. 493. laudat exempla eorum, qui mutarint ob causas ponderosas, nominatim *pour avoir exercé glorieusement des grandes charges, ou bien exécuté tresvalement des actions fort signales*: quod cum laude officiis magnis functi sint, vel fortia facta patrarint.

Extinctio,
amissio,
abolitio.

§. XXXII. De insignium amissione & extinctione apud *Hæping. c. 16.* tractatur. Cujus illa est summa. I. *Insignia dignitatis amitti.* 1. depositione. 2. exautoratione. 3. disvestitura. 4. degradatione. 5. abstinentia dignitatis, certo tempore finiendæ. 6. abusu insignium. 7. perditione in bello, quod apud Joannitas in usu. 8. abdicatione & mutatione insignium per victorem imposita. 9. abjectione vel projectione. II. *Gentilitia amittuntur.* 1. criminibus publicis L. maj. prodicione, ambitu, homicidio, falsi crimine, vitæ turpitudine & infamia, tyrannide. 2. libertatis amissione. 3. præscriptione. Non vero monachus professione aut adoptione nobilis à plebeis facta. Modi autem abolitionis insignium varii, abrasio, detractio, deletio, laceratio, dejectio, inversio, perforatio, fractio, remotio, cassatio, &c. Extinguuntur autem omnino insignia familia extincta, ubi ultimum cum clypeo & galea sepeliri ac sigillum confringi moris est. Quod modo dictum, gentilitia amitti criminibus publicis, non uno exemplo constat. Cum Georgius Petri Secretarius Erici R. Sveciæ Rege dejecto ad supplicium duceretur, ejus insignia nuper per scelera parta ipsiusque aurium lobi patibulo affixa, tum demum ipse suspensus, & reliqua sententiæ capita executioni mandata. *Messen. Theatr. nob. Svec. paraphr. cap. 11. p. 128.*) Similia exempla hinc inde videre licet. Imo aliquando infantes etiam ob aliorum gentilium crimen sua amittunt. Ita apud Thuan. L. 124. p. 697. Cum Joh. Ruvenus Gauriæ comes & Alexander frater Jacobo R. Scotiæ parricidiales manus intulissent, ex quibus tamen sua virtute & suorum fide ereptus est, non modo Ruvenorum nomen ut infame est abolitum, sed & fratres superstites & gentiles cum alio nomine alia insignia prioribus depositis sumere jussi sunt. Conf. de illis quæ *in pœnam* dantur Cyr. *Spangenberg. Adelsp. P. 2. L. 12. c. 30. p. 312. b. 132. p. 314.*

Affinia.

§. XXXIII. Idem *Hæping.* ex quo hætenus multa attulimus, post hæc c. 17. & seqq. agere pergit de affinibus. Quæ ei sunt 1. Signa militaria & vexilla. 2. naturalia, genitiva & gentilitia signa. (de quibus c. 18.) 3. Jus imaginum apud Romanos (c. 19.) 4. jus statuarum & simulacrorum apud Græcos & Romanos c. 20. 5. nomina. (c. 21.) 6. Tituli, inscriptiones, jus annulorum, symbola, emblemata, syntheses (*Liberen*) devisiæ, &c. c. 22.

Divisiones.

§. XXXIV. Nunc ad *divisionem insignium* pergimus. *Henr. Spelm. Aspilog. p. 4.* ea distribuit in *Heroica* (quæ heroum ætas & sequentes ad exemplar ejus obtinere) *Imperatoria* (quæ Romani imperii) & *hodierna*. Nobis horum imprimis cura est. Ea *Campanile dell'armi c. 1.* dividit in officialia, nationalia, socialia, personalia & gentilitia: sed commodius in species dispescuntur, insignia *dignitatis*, *domanii*, *communitatis* & *familie*? Insignia *dignitatis* sunt, quæ dignitatem personalem vel familiarem designant: huc spectant notæ electoralium officiorum, Saxonis enses, Brandenburgici sceptrum &c. Huc etiam Episcoporum mitræ, pedum &c. Exempla inferius non deerunt. 2. *Domanii* sunt, quæ terram aliquam, principatum, comitatum vel dominium notant, & propterea ab illis assumuntur, qui vel possident à majoribus aut ex aliarum extinctarum familiarum successione vel justam prætensionem habere se credunt. 3. *Communitatis* sunt, quibus communitas aliqua, civitas, collegium, Academia, societas &c. utuntur. De civitatum insignibus suo loco agetur. Huc referas insignia Societatis *Limpurgensis* (ut vocant *Gesellschaft zur alten Limpurg*) Nobilium Patriciorum Francofurtensium, quæ constituit scutum caruleum, superius septenis & totidem inferius aureis plinthidibus jacentibus sparsum, inducta fascia ex argento & minio duplici tractu tessellatum. Huic scuto quæ incumbit galea, jugum caruleum alarum expansarum & symbolis scuti insignitarum sustinet. Eadem insignia olim fuere Dominorum de Limpurg ad Lanum, de quibus

Insignia
Societatis
Limpurg.
Patric.
Franco-
furt.

Parte

Parte Spec. L. 1. cap. 53. num. 12. 4. *Familia* insignia sunt, quæ primo notant gentem.

§. XXXV. Fit vero non raro, ut quæ familiam notarunt primum insignia, ^{Domani} postea domanium significare incipiant, vel contra: Sicuti e.g. haud dubie lilia Fran- ^{& gentili-} cæ initio regni nota esse debebant, & suo modo nunc quoque sunt: unde Angli ^{tia permu-} cum prætensionem in regnum sibi vindicarent, ea scuto suo intulere. Nihilomi- nus eadem familiae regiae sunt insignia, quod vel inde apparet, quoniam, licet cum distinctivis notis, Principes sanguinis & famellæ iisdem utuntur. Olim tamen Dru- idenses, Curtenacenses, Veromandui ex regia etiam domo egressi, non usi sunt liliis: forte quia tum potius regno quam familiae propria videbantur. Leopardi Anglici familiae Normannicae gentile decus dein regno capere appropriari. Licet tamen observare, quod non semper illis usi, qui ex regia domo oriundi fuere. Exemplum notat Cambden. de Comit. Cornubiæ, quod Richardus Henrici III. R. Angl. frater & filius Edmundus gestarint in clypeo argenteo leonem rubrum insurgentem & coronatum intra limbum nigrum globulis s. byzantinis bullatum. Nam cum Richar- dus accepisset comitatum Pictonum, leo talis fuerat veterum comitum Pictonii. Limbus bullatus videtur assumptus ex scuto veterum Cornubiæ comitum Britannici sanguinis, quibus dare solent clypeum nigrum 15. globulis aureis insignem. Re- gni Neapolitani scutum liliarum cum fasciola impendente haud dubie à familia An- dina originem trahit, & ita familiare prius fuit, dein regnum notare cepit. *conf. He- ping. de jur. inf. c. 2 §. 10. n. 992.* Sic & fieri potest, ut quæ dignitatis fuere, gentilitia de- mum fiant. Exemplo serviunt *Buticularii Silvanectenses (Bouteillers de Senlis)* qui & nomen & insignia ex dignitate prisca, cum jam illa non amplius gauderent, retinue- runt. *conf. ex Favino Limn. Jur. publ. 6, 6, 15.*

§. XXXVI. Utra insignia, domanii an familiae, sint vetustiora? alii inquirent: ^{Utra anti-} neque enim mihi sumam arbitrium. Fuisse vero olim tesseras & scuta agris proprias, ^{quiora?} scripto Waltheri de Gaunt comitis, qui Dominium de Westgrenton in Svvale dale vendit *cum armis, dominio & terris pertinentibus, videlicet ferendum scutum sabellum cum 3. dami masculi capitibus argenteis*, probat Biffæus NN. ad Upton. p. 85. 86.

§. XXXVII. Enumeratis speciebus addit *Menestr. method. abbrev. p. 24.* duas ^{Insignia concessio-} alias insignia concessionis & Patronatus. Illa sunt, cum quis princeps suorum insi- ^{nis & pa-} gnium aliquid alteri ex gratia peculiari largitur: (*conf. c. 2. n. 50. 51.*) Verum ea cum ^{tronatus.} dignitatis insignibus non nihil commune habent, cumque iis non tam insignia tota quam aliquam eorum partem constituunt. Hæc (*patronatus*) apud nos minus sunt usitata, nisi eo notas referre velis, quas ex insignibus dominorum subjectæ civitates vel oppida gerunt. In Italia autem frequentia sunt exempla, cum Cardinales ho- noris causa Pontificis, à quo in collegium recepti sunt, symbola gentilitia suis asso- ciant.

§. XXXVIII. Porro morem illum Cardinalium non adeo veterem & su- ^{Mos Car-} periori seculo, aut decimo quinto exeunte, natum esse, facile videbit, qui insignia ^{dinalium} Cardinalium à *Iacobo Strada* epitome Pontificum & Cardinalium *Onuphry Panvini* ^{ex Pontifi-} addita, illustrabit. Nisi exemplum Joh. Jab. Selaſenati Mediolanensis Episcopi Par- ^{cum scutis} mensis à Xysto IV. 1484. creati, cujus scuto gentilitio triangulus in cephalica regio- ^{adſcenden-} ne quercum Roboreæ similem (colores enim expressi non sunt) continet, quod vel ^{di sua de-} donum Pontificis vel in ejus honorem assumptum videri potest, huc pertineat; credi- ^{cora.} derim, ex eadem Roboreæ gente Julium II. autem moris fuisse. Namque hujus decimus & undecimus Cardinales Franciscus Alidosius Forocornelienſis Episcopus Papiensis, & Faccius Sanctorius Viterbienſis Episcopus Cæſanus ilicem alter in scuti quadripartiti primam & quartam aream, alter in bipartiti priorem regionem plan- tavit. Leone X. sedem premente magis consuetudo illa invaluit. Nam in ejus clien- tibus decem reperio, qui Medicæos ipsi familiares orbes gestarent: varii vero expres- sionis modi observari merentur. Bern. Tarlatus s. Divitius Bibinas, Joh. Salviatus, Nicolaus Rodolphus Florentini modo dicti Alidosii, Aloisius de Rubeis Florentinus, Th. de Vio Cajetanus, Paulus de Cæſis Romanus, Hercules Comes de Rangoni- bus Mutinensis Sanctorii exemplum in dispositione scuti sequebantur. Triangulo cephalico inferebat pilas Sylvius Passerenus Cortonenſis. Sine speciali laterculo, Chri-

Christophorus Numanus Foro-Julianus, symbolo capitis scutarii adscripsit, Franciscus Armellinus Medices Perusinus cantheriis suis imminentes gestavit. Ob Clementem VII. eosdem orbes in scuto quadripartito Nicolaus Gaddus, bipartito Antonius Puccius Florentini usurparunt. Paulus III. ex Farnesius hunc excepit, horum ergo 6. lilia non tantum nepos Guido Ascanius Sfortia C. S. Floræ leoni gentili præposuit, quod sanguini tribui potuit; sed alii in super sedecim, ex familiis Philonardiorum de Bauccho, Jacobatorum, Gambararum, Parisianorum, Cervinorum, Laureriorum, Silviorum, Cacciorum, Pucciorum, Sfondratarum, Durantium, Artinellorum, Capiteferreorum, Crisporum, Verallorum, Maffeorum, eadem assumere: eadem fere cum prioribus dispositione, nisi quod Marcellus Cervinus de Montepolitiano (qui dein sub Marcelli 2. nomine Pontifex notam iterum omisit) & Franciscus Sfondratus, ea peculiari cephalo inferuere, & in reliquo clypeo gentilitia signa his subiecere. Dionysius Lunerus autem in tabellâ picta ex lauro familiari veluti suspendit. Tum Umbertus Gambaras suum cancerum illis circumdedit. Sub Iulio III. adhuc frequentius factitatum est, nam præter Georgium Martinusium (cujus insignia ex symbolis Montanis, sed segregatis, constare videntur) quotquot tertio Cardinalium creatione promoti sunt (uno excepto Petro Bertano Mutinensi) atque ita 13. & ex quarta promotione duo Montana emblemata assumere, cum tamen non nisi duobus sanguinis jure illa competere quiverint. In dispositione nihil novi observo, quam quod Joh. Baptista Cicada novæ parmulae inserta aquilæ pectori imposuit. Sed Aloysius Cornelius Venetus in scuti bipartiti sinistrum latus rejecit: quod miror. Cæterum ex his omnibus non nisi Martinusium Dalmatam & Mich. Sylvium Lusitanum externos observo, reliquos omnes Italos reperio. Præterea illustriores familiæ abstinuisse hoc more videntur.

Insignia
nobilium
& ignobili-
um Mercæ.

§. XXXIX. Alio respectu insignia dividuntur, quod sint nobilium vel ignobilium seu plebejorum: quæ ipsa tamen cum vera insignia sint, uti supra ostendimus, distinguenda sunt à mercatorum vel opificum notis, quas Marchas, mercantias vel merca (*Mercken*) appellant, illisque sua notant. Insignia autem in scuto vel alio analogo pingi oportet, certoque constare colore. conf. de illis *Hæping. de jur. inf. cap. 2. §. 11. n. 1029. seq.*

Distinctio
nobilium
& ignobili-
um.

§. XL. Quibus autem nobilium arma ab ignobilium insignibus differant, in expedito non est. Vix enim aliqua nota dari potest, quæ non utrique jam sit communis. Communiter tamen galeam clathris cancellatam nobilitati, reliquis clausam attribueresolent. Vid. c. 6.

An inter
nobilium ali-
qua præ-
stent?

§. XLI. Inter nobilium insignia quæ nobiliora credi debeant, disceptationem omnino vanam esse puto. conf. *Hæping. de Jur. inf. c. 2. §. 12. n. 1105. seq. c. 11. §. 1. n. 2. seq.* Huc referatur totum examen, quo *Blondellus Geneal. Franc. ass. T. 1. p. 352. seq.* exagitat, quæ *Chiffletius* de Habsburgicis insignibus eorumque præstantia jactaverat. Ex arte vero illa nobiliora habentur, quæ simplicia & figuris constant imaginariis, quas cum à natura vel alia arte nihil trahant, honoris figuras nuncupare solent. Praxis tamen contrarium probat, cum supremorum Principum insignia illis non consent, sed rerum naturalium imagines referant.

Insignia
simplicia &
composita.

§. XLII. Iterum insignia vel sunt simplicia vel composita: illa quæ una area, hæc quæ pluribus constant. Fuit vero olim minus in usu, ut areas multiplicarent, quod nunc fieri assolet, cum prætensiones ac cognationes inferunt, vel potiores provincias speciatim exprimunt.

Unde sim-
plicitas
æstimetur?

§. XLIII. Cum ex simplicitate insignia commendantur, hæc simplicitas non intelligitur, sed ea quæ est potioris area, gentilitiam tesseram complexæ: ut videlicet ea non rebus aut figuris pluribus constet, sed quam fieri simplicissime potest una. Huc illa *Phil. Cluver. Germ. antiq. L. 1. c. 44. Nobiles homines apud priscos Celtas lectissimis tantum coloribus sua singuli distinxerunt scuta, unde etiamnum ea omnium antiquissima ac maxime genuina nobilitatis ducuntur apud Germanos insignia, quæ omnium simplicissima, certis duntaxat spatiis ac coloribus distincta; in quibus vulgatissima sunt illa, quæ Græci πάλια & γὰρδαι, Latini laterculos & virgas appellarunt, ut suprac. 16. in sagis Cel-
tarum exposui, &c. conf. Limn. Jur. Publ. 6, 6, 14.*

Aliæ distin-
ctiones.

§. XLIV. Alias divisiones insignium in communia & propria, antiqua & nova, pro-

va, propria & aliena, vera & ficta vel falsa, parum ad rem facere credo. Cui volupe est, eas apud Haping. de Iur. inf. c. 2. §. 10. n. 990. & seq. videre poterit.

§. XLV. Si non in species sed partes dividuntur insignia; partes essentielles eorum *Menestr. meth. abreg. p. 24.* constituit tincturas i. e. cū metallis colores, (les esmaux) & figuras. Partes essentielles.

§. XLVI. Partes integrantes *Menestr. meth. abreg. p. 26.* quatuordecim enumerat, scutum, tincturas, partitiones, figuras, Atlantes, timbrum, cimerium, symbolum, (devise) tesseram militarem, notas distinctivas (brisures) dignitatum notas, vexilla, ordines, alias appendices scuti. Sed forte commodius ad tres reduxeris, ut sint scutum, galea & appendices. Nam tincturas partem integrantem dicere nollem, potius cum partitionibus & figuris, partim scuto partim galeæ accensendæ sunt. Sic & galea cum cimerio vel apice accipienda. Notæ distinctivæ in scuto cum reliquis figuris sunt. Dignitatis characteres item vel in scuto, vel inter appendices: quod & ordines, telamones, & nostris tamen moribus minus usitata, symbola & tesseræ militares refero. Integran-tes.

§. XLVII. Cur vero in scuto potius quam armis offensivis honos insignium quæsitus sit, vide disp. ap. *Limn. Iur. publ. 6, 6, 47.* ubi eleganter gladium penicillo, scutum tabulæ scribendis recipiendisve fortitudinis notis comparat. Quem usum vero nunc quoq; in insignibus gladius habeat eleganter ostendit *Menestr. L' art. du blas. justif. c. 10. p. 237.* ubi observat. I. equestris ordinis fuisse notam, unde in monumentis sæpe apparet ejus species adjecta scuto. 2. aliquot officia idem denotat, ut apud Gallos Conestabilem, magnum Scutarium, &c. 3. temporalem jurisdictionem Episcoporum. Addi posset 4. quod aliqui capulo gladii in sculpere arma soliti, uti §. 23. observavimus. Cur scu- tum in- signibus di- catum, Gla- dii usus.

§. XLIX. Quomodo representatione scuti & galeæ universa armatura hominis representetur, vid. ap. *Chifflet. lum. prerog. 4.* nam galea caput tegit, scutum truncum corporis refert tectum ad v. tela. Nulla vero brachiorum aut crurum notæ, quia militari lege probrosum, illa ferire. Hoc à nemine artis Heraldicæ perito hætenus observatum putat *Chifflet.* Ejus vero gloriationem *Blondell. Plen. aff. Geneal. Franc. T. 2. p. 350. f. seq.* inanem reddere conatur, nec lorica apud veteres pro scuto sumi, nec brachiorum aut crurum vulnera nisi sequiori ævo ferire prohibitum, ostendit, nec hermas in galeis tanquam parva trophæa gestatos admittit. An scutum & galea universam armaturam constituant,

§. XLIX. Antequam hoc caput concludamus, apographa aliqua inferere diplomatum convenit, quibus insignia cum nobilitatis jure concessa sint ut ex illis formulæ in hoc negotio solitæ & stylus curiæ addiscantur. Alterum esto, quo *Ferdinandus II. Augustus Davidem Doringium* nobilem dixit, insignibus ornavit, pluribus nobilitatis privilegiis instruxit & Comitem Palatinum creavit: ut ex eo etiam, quid juris in materia præcipue insignium Palatinis Comitibus dari soleat, addisci possit; quod *Lud. Hornigk stella notar. P. 2. p. 6. seq.* inseruit: alterum lingua vernacula conceptum, ut hujus idiomatis etiam termini observentur, *Brotbeckiis*, apud Wirtembergicos familiæ claræ, concessa insignia (quatuor distinctæ lineæ totidem tesseræ prius usurpaverant, quæ hic Imperiali autoritate unitæ sunt) & cum nobilitate varia ejus privilegia enumerat: quod ex *MSto* expressi. Diplomata concessorum insignium, nobilitatis, privilegiorum nobilium, Comitivæ Palatinæ. Concessum D. Doringio.

Ferdinandus II. Divinâ favente Clementia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, Rex Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatia & Sclavoniæ, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantia, Stiria, Carinthia, Carniola, Luciburgæ, Wirtembergæ, Silesiæ superioris, & inferioris, Princeps Sueviæ, Marchio Sacri Romani Imperii, & Burgoviæ, Moraviæ, Lusatiæ utriusque, Princeps Comes Habesburgiæ, Tirolis, Ferreti, Kiburgi, & Goritiæ; Landgravius Alsatia; Dominus Marchiæ Vandalorum, Portus Naonis & Salinarum, &c. Notum publicis his litteris, atque testatum facimus universis omnibus.

Et si supremum hoc Romani Imperii culmen, in quo nos Omnipotens pro divina sua voluntate constituit, tum ipsa nobis innata benignitas & mansuetudo, in eo nos identidem eniti jubent, ut omnium & singulorum nostrorum ac sacri Imperii, tum hæreditariorum regnorum, principatuum, provinciarumque, subditorum, atque fidelium honorem, commodum, incrementum, atq; salutem omnibus modis adjutam accuratamque velimus; Eos tamen merito prolixiori gratia atq; benignitate prosequi, atque amplecti, ipsorumque nomine & conditione in sublimiorem gradum evecta, cumulatoribus beneficiis & privilegiis cohonestare & munerare, animati sumus atque propensi, qui non solummodo antiqua, ingenua, honoraque stirpe profecti sunt, verum etiam juxta cum majoribus suis ad præclaram solidæ virtutis culturam, spectatamque

morum ac vitæ probitatem omne suum studium referunt, tum etiam Nobis, & sacro Romanorum Imperio, nec non Augustæ Domui nostræ Austriacæ fidei constantique obsequio, & observantiæ devotione præ aliis obnoxios sese, atque addictos demonstrant.

Quapropter attendentes, & momentis suis ponderantes integritatem, & candorem, ac nobilissimas animi dotes, & virtutum ornamenta, tum eruditionem, solertiam, usumque rerum insignem, quo spectabilem, & doctum nostrum & Imperii fidelem dilectum Davidem Döring utriusque juris Doctorem, Majestati nostræ Cæsareæ è locis minimè vulgaribus commendatum habemus, grata præterea obsequia, atque officia utilia, fidelia & indefessa, ab ejusdem progenitoribus, majoribusque, divis prædecessoribus nostris, & Augustæ nostræ Domui Austriacæ, cum primis verò ab ipso prænominato D. Davide Döring (dum mente atque industria omni in omne genus litterarum, disciplinas atque virtutes inde à primis temporibus relata, tantos progressus fecit, ut non solum gradum Doctoris, verum etiam præclaras qualitates five animi dotes fuerit adeptus, indidemque ab Illustrissimo & Celsissimo, Joanne Georgio Duce Saxoniae, Juliae, Cliviae, & Montium, Landgravio Thuringiae, Marchione Misniae, & Burggravio Magdenburgensi sacri Romanorum Imperii Archimarschallo, nostro dilecto consanguineo, & Electore, in munere Consiliarii, Aulae, & Camerae primario constitutus officii sui rationem ita inivit, ut summa consiliorum suorum ad id unicè revocata, quod cum nobis, nostræque Augustæ domui, nec non ipsius Electoris Saxoniae dilectioni, tum Sacro Imperio, atque universæ Reip. salutis, & bono futurum maxime videretur, subjectissimo studio, & quantum viribus consequi potuit, nobis, atque Electoris Saxoniae dilectioni oppidò quàm sese probavit) præ aliis non sine commendatione singularis industriae ac dexteritatis navata hæctenus, & declarata, uti nec minus, quæ idem hodieque præstat, quæque deinceps quoad unquam fieri potest, sese præstiturum obsequentissimè profitetur, ac præstare optimè poterit, atque debebit; Nos judicio deliberato exploratoque consilio, & ex certa scientia eundem Doctorem Davidem Döring, ipsiusque liberos, hæredes, omnesque ab eo legitimè descendentes, utriusque sexus, in infinitum usque, in nostrorum, & Sacri Imperii, nostrorumque Regnorum Principatuum ac ditionum, verorum germanorumque nobilium, torneamentorum, vasallagiique, & dignitatis Equestris capacium, ordinem ac gradum cooptavimus, eveximus, constituimus, ipsosque numero, atque consortio nobilium aggregavimus, inferuimus, inque eandem omnino conditionem reposuimus, ac si à quatuor usque avis, paternis ac maternis, de nobili prosapia geniti, ipsaque origine nobiles tornearii, vasallagiique & dignitatis Equestris capaces essent. Utque gratia nostræ Cæsareæ evidentia nec non nobilitationis hujus dignitas atque autoritas luculentius enitescat, & ad sera posteritatis monumenta consecretur, eidem David Döring, ipsiusque liberis, hæredibus, omnibusque ab eo legitimè descendentes utriusque sexus arma hæc gentilitia, atque insignia de integro gratiose contulimus, atque attribuimus: videlicet clypeum quadripartitum, cujus in anteriori serie superior area, & in posteriori inferior, colore nigro conspicuæ ambæ, Leones singulos præferant fulvos sive auricolores, eosque coronatos, incurvos leviter, & in pedes erectos, ambosque introrsum versos, rictu patulo, rutilaque exserta linguâ, & pedibus projectis, nec non implexa sursumque eminulâ caudâ bisulcâ utrinque insignitos. Reliquæ verò duæ areae, inferior anterioris ordinis & posterioris superior in medio transversum ita interstinctæ, ut pars utriusque inferior colore rubro, vel pyropum simulante, superior verò candido sive argenteo montem trijugem viridantem & utrinque ab imâ areâ prominentem, cujus jugum medium duobus extimis aliquantò editius, palmam recto stipite sese attollentem, & virore, ramisque propendulis conspicuam sustineat, ostendunt: insuperque cassidem cum buccula cancellata sive aperta equestrem atque torneariam clypeo supereminentem, tum tæniis laciniisve læva parte rubri, candidique, dextra verò nigri, & crocei coloris circumintectam de superque corona Regia aurea decoratam, ex qua Leo itidem coronatus, & ad formam in clypeo expressam figuratus, erecto in pedes corpore pedibusque anterioribus palmam viridem, radicatam & integram prorsum, surrigentibus emergat: prout hæc ipsa arma & nobilitatis insignia in medio litterarum Augustalium depicta, suisque coloribus accuratius deformata cernuntur.

Quibus adeo benignitatis nostræ donis, atque privilegiis ornatose eosdem volumus,

mus, & hoc ipso in ordinem, ac gradum nobilitatis cooptamus, evehimus, constituimus, nobilitatosque numero, & consortio nostrorum, & Sacri Romani Imperii veterum Germanorumque nobilium, torneariorum, vasallagii & dignitatis equestris capacium adgregamus, adæquamus, adscribimus ipsisque præmemorata armorum, atque natalium insignia hoc modo usurpare atque gestare concedimus, atque indulgemus, idque tenore præsentium de plenitudine potestatis nostræ Cæsareæ, & ex certa scientia: Volentes, statuentes atque decernentes, ut prænominatus David Döring, ejusdemque liberi hæredes, & legitime ab eo descendentes, utriusque sexus futuris omnibus perpetuisque temporibus, veri, Germanique nobiles, tornearii & feudorum atque equestris ordinis capaces sint, atque audiant, & ab omnibus & universis ubique locorum & terrarum, inque omnibus & singulis actibus atque negotiis tales habeantur, æstimentur, nominentur, & scribantur, utque insuper omnibus & singulis, honoribus, dignitatibus, libertatibus, præ eminentiis, juribus, immunitatibus, statutis, institutis & consuetudinibus sodalitiis atque consortiis, ab ordine nobilium multis retro temporibus usurpatis & post hinc usurpandis, nec non capeffendis sustinendisque majoribus, minoribusque officiis & beneficiis feudalibus, ludisque equestribus juxta cum aliis nostris, & Sacri Romani Imperii veris, Germanisque nobilibus, torneariis vasallagii & dignitatis equestris capacibus obeundis; unaque feudalibus, & quibusvis aliis judiciis, exercendis atque reddendis, tum cæteris nobilitati consentaneis actibus negotiisque judicialibus, & extrajudicialibus peragendis atque tractandis idonei & habiles, horundemque capaces & participes esse, hisque omnibus uti etiam illis supramemoratis armorum ornamentis, atque insignibus in quibuscunque honestis, atque decentibus nobilibus equestribus, actibus & negotiis, feriis ludicrisque bellicis, duellis, oppugnationibus, conflictibus, torneamentis, hastiludiis, dimicationibus, decursionibus, expeditionibus bellicis, vexillis, tentoriis, signetis atque sigillis, cimeliis, sepulturis, picturis, & in omnibus aliis rebus, & locis, ubi & quando honoris ipsorum ratio exiget, pro voluntate & arbitrio, gaudeant, utantur & fruuntur prout cæteri nostri & Sacri Romani Imperii veri, Germanique nobiles, tornearii, feudique, & ordinis equestris capaces, iisdem omnibus gaudent, utuntur & fruuntur consuetudine, vel de jure omni penitus contradictione cessante.

Præterea eidem David Döring jurium Doctori, ejusque liberis, hæredibus, omnibusque ab ipso legitimè descendentes utriusque sexus singulari indultu jus & facultatem concedimus atque largimur; in omnibus singulisque obligationibus, signetis, & sigillis litteris parentibus & clausis ipsorum signeto, sigillove appenso, sive impresso, nec non aliis quibuscunque actibus, cum nostra, tum aliorum, cujuscunque dignitatis vel conditionis ij fuerint, negotia quandocunque & qualitercunque concernentibus sempiternis de hinc ætatibus cera rubra utendi eaque prout usus exegerit, consignationes suas conficiendi omni omnino impedimento sublato.

Verum, ut Cæsaream nostram voluntatem qua in prænominatum Davidem Döring convenienter propendimus, magis, magisque declaremus certisque veluti monumentis testatorem faciamus, ipsi itemque ipsius liberis, hæredibus, & inde legitime descendentes, ejusdemque nominis, & familiæ, adeoque hac ipsa gentilitate, insignibusque armorum gaudentibus posteris privilegium hoc speciali indultu irrogatum, imputatumque volumus, ut si quando præsentibus, futurisve temporibus in Sacro Romano Imperio, unum vel plura prædia nobilia sive arces excitare, atque extruere animum induxerint, illa ipsa prædia, atque arces sive primùm exædificatas, si ve etiam emptione, aliòve justo titulo acquisitas, non solum citra cujusquam, cujuscunque dignitatis, conditionisve fuerit, contraventionem, contradictionem, impeditionemque juxta, atque alii ejusdem loci, ex veteri prosapia oriundi, & re ipsa nobiles Landsassii, & provinciales tranquillè atque secure habere, possidere possint & valeant, verum etiam eorundem nomina vel retinere, vel repudiare, immutare, aut penitus abolere, atque ita pro libitu, & arbitrato suo prædiis arcibusve nova nomina adoptare, atque imponere, sibi que ab iisdem, de iisdem vel in iisdem denominationem constituere, eoque adscititio cognomento in quibuslibet sermonibus, scriptionibus, titulis, signetis atque sigillis, & actibus, vel solo, vel una cum usitato suo agnomine in nostris nostrorumque successorum, aliorumque quorumcunque negotiis uti jus, fasque habeant, absque omni penitus impedimento.

Insuper hoc quoque pro ulteriore significatione propensionis nostræ, qua in sæpius nominatum Davidem Dôring singulari exstamus, ex Imperialis potestatis plenitudine tenore præsentium decernimus, statuimus, volumusque, ut in quacunque civitatum vel oppidorum tam Sacri Romani Imperii, quam aliorum Nostrorum Regnorum, atque ditionum hæreditariarum Jurisdictionis, ipse, ejusdem liberi jam nati vel nascituri & quicunque ab eo legitime descensuri, utriusque sexus eodem nomine & gentilitate, atque adeo iisdem armorum insignibus gaudentes (nec non eorundem viduæ) futuris perpetuis temporibus, ubivis locorum atque terrarum nunc aut in posterum vel in ipsis civitatibus, aut oppidis, vel ruri, cum uxoribus, liberis, ministris, domesticis & familiaribus tum universis facultatibus, quantiscunque, & quocunque tempore, larem familiarem figere, sive domicilium deligere, degere, & commorari voluerint, sive locum domicilio semel delectum mutare, sedemque rerum ac fortunarum suarum aliò transmovere visum fuerit, quotiescunque quidem usu venerit, non solum ipsi una cum uxoribus & tota familia ac re familiari bonisque omnibus, nullo penitus excepto aut excluso, omnibus Sacri Imperii, aliisque hæreditariis nostri & successorum nostrorum domini locis, ad sedem ibi locandam habitandumve admittantur, ibidemque ferantur; Verum etiam in omnibus ejusmodi locis à jurando in civitatem, à muneribus item civilibus, omnibus, majoribus, minoribus, Consulatu, Magistratu, forensibus aliisque functionibus, administrationibus, dispensationibus, tum curationibus, ac tutelis aliisque id genus muneribus, quacunque denique appellatione venerint, nullo excepto, nec non à collegiis tribunitiis, ejusmodi aliis civium sodalitiis, & conventibus, tum etiam impositione militum receptuque, nostris aliorumque ministeriis aulicis, aliisve præbendo, & quibuscunque præterea hospitacionibus: itidemque ab excubiis, protectionibus, operarum præstationibus ab ipsis vel per alios faciundis aliisque insuper oneribus, & servitiis omnibus, ipsi cum rebus suis omnibus mobilibus & soli usquequaque & in universum exempti, soluti que sint, nec quoquam horum præter ultroneam ipsorum voluntatem graventur, molestenturve, nec tale quid ab ipsis ullo modo vel forma exurgeatur, aut exigatur.

Adhæc idem David Dôring, ejusque liberi, & omnes ab eo legitime descendentes in perpetuum nusquam omnino locorum ubicunque per totum Romanum Imperium, ejusdemque aut nostra regna, Principatus aut Provincias, cum uxoribus, liberis, ministris, domesticis, & familiaribus subsederint, de suis uxorumve, & familiæ bonis ac rebus, quantum earum ubicunque habuerint, mobilibus, immobilibus, nulla penitus excepta, cum aliis civibus incolisve, ullis unquam collectis, accisiis, gabellis, taleis, sive indictionibus, impositionibus, aut contributionibus, quomodocunque & quacunque ex causa irrogandis, teneri, onerari que possunt nec debent; præsertim vero si ex uno loco in alium atque alium commigraverint, aut si qua aliunde bona mobilia, vel immobilia, feudalia vel allodialia, aut quæcunque alia mortis capione aliove titulo ad ipsos provenerint, quocunque loco, ac tempore, & quotiescunque nullæ omnino detractiones, aut intributiones sive una, binæ, ternæ aut ulteriores fuerint, nec in dena plus minusve parte, neque de re pecuniaria, aliisque fixis aut mobilibus possessionibus, pensionibus, cujuscunque appellationis, & ubicunque sint, nullo penitus excepto, unquam ab ipsis petantur, ullove modo, aut via exigantur vel extorqueantur, sed ab omnibus ejusmodi gravaminibus prorsum & in universum immunes exempti atque soluti sint, utque quotiescunque visum fuerit, & quocunque ex loco domicilii sui vel habitationis his post futuris etiam longissimis temporibus, nullius omnino jurisdictione obstante, absque onere aliò se conferre liberum ipsis integrumque sit, sed & rursum ibidem, si quando conditione ipsorum exigente eodem loci reverti constituerint, recipiantur ac denuo admittantur, nec minus tunc quoque iisdem illis privilegiis atque exemptionibus jam antea expressis & deinceps exprimendis potiantur, gaudeant, utantur atque fruantur.

Ulterius volumus statuimus atque decernimus, ut quæcunque de privilegiis, & exemptionibus ab omnibus civilibus, aliisque muneribus, tum à quibusque impositionibus, collectis, conditionibus, contributionibus & gabellis, nec non libero accessu atque recessu, & cæteris, commemorata hætenus fuerunt, in universis punctis atque articulis, tum speciatim in horum singulis, non solum de locis quibusve civilibus, sive urbanis, & cæteris omnibus, in quibus nominatus Dôring, & ab eodem legitime descen-

dentes, ut supra domicilium, vel habitationem constituerint, deque omnibus muneribus & oneribus, personalibus, realibus & mixtis, ordinariis & extraordinariis, etiam intuitu rei bellicæ aut alias qualitercunque, & quacunque ratione, & causa à quibusque aliis in Republ. exigendis præstandisque in genere & in specie intelligantur, exponantur & exinde usum sortiantur. Verum etiam ut idem, vel iidem omnibus hætenus recensitis, & nunc statim vel quibuscunque aliis temporibus, realiter & cum effectu uti possint, ac valeant, non obstante quod prænominatus Döring, vel ejus posterum cum suis uxoribus, oneribus ejusmodi, exactionibus, & quibuscunque aliis gravaminibus civilibus onerati sint vel fuerint, sed nec quod non nisi gratia singularis in eundem, & ejusdem posteros conferendæ ratione, atque expressione, hoc à nobis constitutur, neque etiam obstantibus quorumcunque locorum privilegiis, à Divis nostris Antecessoribus Romanis Impp. Regibusque, aut à nobis ipsismet profectis, pariterque ordinationibus, statutis, & consuetudinibus in contrarium facientibus quibuscunque: nec non nostris & Sacri Romani Imperii legibus, & constitutionibus, quibus omnibus ac singulis ex Imperialis nostræ potestatis plenitudine, in quantum nostris his concessionibus obstarent ac obstare possent, derogamus & derogatum volumus.

Utque porro prænominatus Doctor David Döring, ejusque liberi hæredes omnesque ab eodem legitime descendentes, & posterum utriusque sexus, Cæsareis nostris indultis, donis & privilegiis superscriptis liberius tranquilliusque utantur: eosdem una cum uxoribus suis, viduis, liberis & descendentibus legitimis, ministris, familiaribus, subditis, censualibus, vassallis, hominibus propriis, domesticis & necessariis omnibusque familiam clientelamve ipsorum agnoscentibus, nec solum personas sed & bona eorundem omnia, mobilia & immobilia, equestria, urbana & quævis alia, quæ vel hætenus ipsis acquisita vel deinceps legitimo titulo acquirenda, feudalia, allodialia, & quocunque tandem nomine, & ubicunque loci fuerint, in nostram, Sacrique Romani imperii, nec non hæreditariorum nostrorum Regnorum, Principatuum ac Provinciarum, tum Augustæ Domus Nostræ Austriacæ specialem gratiam, protectionem atque tutelam in perpetuum recipimus, atque adserimus, iisdem nostram & Sacri Imperii, nec non hæreditariorum Regnorum, Principatuum ac provinciarum fidem publicam, securitatem, & liberum commercium sive saluum conductum concedimus atque impertimus, tenore præsentium, ex certa scientia & Imperialis nostræ potestatis plenitudine volentes, statuentes, atque decernentes, ut omnibus ac singulis superscriptis privilegiis, exemptionibus, libertatibus, dignitatibus, honoribus, prærogativis, juribus, commoditatibus & consuetudinibus ubique terrarum & gentium potiantur & gaudeant, utantur atque fruantur, acque adeo per totum Romanum Imperium & hæreditaria nostra Regna, Principatus & Provincias, civitates, oppida, dominia & territoria sive jurisdictiones omnes, terræ marique pro necessitatibus & conditionis ipsorum exigentia, securi liberique & nullo planè impedimento, remora, atque gravamine obstante negotia sua tractare, habitare, degere, idque bellicis juxta atque aliis temporibus semperque pro usu, ac libitu suo, nostram & Sacri Imperii Cæsaream Regiamve aquilam nec non hæreditariorum Regnorum nostrorum Principatuum & Provinciarum arma atque insignia, sub nostro nostrorumque successorum sigillo, & subscriptione, vel sine iisdem omnibus suis habitationibus, arcibus, domibus, prædiis, molendinis, & quibusque possessionibus & bonis, in signum liberæ securitatis & salvæ guardiæ appicta vel affixa habere, illisque omnibus ac singulis, quibus alii in nostram, Sacrique Romani Imperii, & hæreditariorum nostrorum Regnorum Principatuum ac Provinciarum specialem gratiam atque protectionem, tutelam, atque securitatem publicam recepti tum à nobis nostrisque Divis prædecessoribus, nec non Regnis hæreditariis ipsaque Augusta Domo Austriaca, privilegio ejusmodi salvæ guardiæ donati atque instructi, gaudere, uti, fruique, fas & facultatem habeant, consuetudine, vel de jure omni penitus contradictione cessante.

Adhæc si supradictus David Döring ejusque liberi, descendentes & posterum utriusque sexus his ipsis immunitatibus, libertatibus, donis, concessionibus, atque juribus in uno fortè vel pluribus punctis, versiculis, clausulis aut articulis non utantur, tacite vel expresse, sive etiam nostro huic indulto vel privilegio in uno vel pluribus, ipsi contraverint, vel ab aliis contraveniri permiserint, vel tale quid ratum habuerint, idque semel an pluries & quotiescunque evenierit, ut nihilosecius etiam in illis ipsis arti-

culis, clausulis, versiculis atque punctis (nihil obstante contrario facto vel consensu privilegium hoc salvum atque integrum perstet,) nec tale quidpiam concessionibus nostris quibuscunque quidquam deroget vel derogare putetur, illisque adeo nec decem pluriumve annorum in usus aut præscriptio, nec alius quisquam actus privilegio contrarius, impedimento fraudi vel præjudicio esse possit.

Porrò ut sapius nominatus David Dôring, jurium Doctor, gratiam nostram Cæsaream, quâ ipsum planè singulari amplectimur, dilucidius & velut in re præsentì comperiat, & persentiscat inque evidentius supra memoratorum ipsius promeritorum, rerumque virtute gestarum testimonium, eundem & una filium ipsius primogenitum, qui & ipse gradum Doctoris jamdum obtinuit, deliberato itidem judicio, exploratoque consilio, & ex certa scientia, in dignitatem ad gradum sacri nostri palatii, aulæque Cæsareæ & Imperialis consistorii Comitum cooptamus, evehimus atque constituimus, ambosque numero & consortio cæterorum Comitum Palatinorum adgregamus, inserimus & coæquamus, idque de Romanæ Imperatoriæ potestatis plenitudine scienter & tenore præsentium volentes, statuentes, decernentes ut supradicti Doctor Dôring & filius ejusdem natus maximus in posterum universis & singulis privilegiis exemptionibus, immunitatibus, dignitatibus præ eminentiis juribus atque favoribus potiri, gaudere, uti fruique possint, ac valeant, quibus cæteri nostri sacri Palatii Comites potiuntur, gaudent, utuntur fruuntur consuetudine, vel de jure, & citra omne impedimentum.

Præterea eidem Davidi Dôring, jurium Doctori, & ut supra filio ipsius primogenito, auctoritatem nostram, facultatemque amplam concedimus, qua ambo & singulatim uterque nostra vice & nomine eis, quos fide dignos, habiles atque idoneos existimaverint (super quo conscientias ipsorum oneramus) Notariatus publici, seu tabellionatus, & judicatus ordinarii officium conferre concedere possint valeantque ita ut Notarii illi publici, atque authentici tabelliones, seu chartularii, & judices ordinarii, per totum Romanum Imperium, perque regna nostra hæreditaria, principatus & provincias tales reputentur, omnibusve ac singulis privilegiis, libertatibus, favoribus, honoribus, & commoditatibus gaudeant, utantur, fruuntur, ita officium suum, ubilibet locorum, & in omnibus judicialibus & cæteris actibus, contractibus, testamentis, ultimis voluntatibus & in quibusvis rebus ac negotiis, ad ipsorum munus spectantibus exerceant, atque administrent, perinde quam alii à Divis nostris prædecessoribus, aut nostra Imperiali auctoritate, erecti & constituti Notarii publici, tabelliones, ac judices ordinarii exercent atque administrant, illisque utuntur, fruuntur, consuetudine vel de jure, dummodo tamen prænominatus Doctor David Dôring, & filius ipsius primogenitus, ab ipsis Notariis, quocunque tempore creandis, nostra ac successorum nostrorum vice, nostroque ac Sacri Imperii nomine debitum fidelitatis juramentum recipiant, prout officiorum ejusmodi ratione, illud exigere conveniens est, bona fide & absque dolo malo.

Idem Doctor David Dôring nec non supradictus primogenitus ejusdem filius potestatem insuper habeant, quoscunque extra conjunctionem matrimonialem prosemminatos masculos atque fœminas, nobiles juxta ac ignobiles (principum duntaxat, Comitum & Baronum filiis exceptis) minores & ætate provectos, naturales five bastardos, spurios, manseros seu adulterinos, nothos atque incestuosos, & ex nefariis, & cum Canonum tum legum jure damnatis commissionibus quibuslibet, copulative vel disjunctivè quocunque nomine censeantur, ortum trahentes, legitimandi, & super defectu natalium immeritaque genitura ipsorum nota & infami nota dispensandi, hancque penitus abstergendi abolendi & tollendi ipsosque ad statum legitimum & jura naturalia reducendi, restituendique, ita ut hoc legitimatis & habilitatis illegitima sua origo neque in judicio, nec extra, non ullo quovis modo in crimen, detrimentum vel fraudem vertatur, objiciatur, aut exprobetur, nec in Ecclesiasticis vel civilibus vitæ generibus, actibus five negotiis ullatenus attendatur, sed ubique locorum legitimi audiant, habeantur atque recognoscantur, tum ad capeffendos omnis generis honores, dignitates, gradus, & status, functiones, collegia item tribunitia, aliosque honestos congressus, & opificia nullo penitus excepto tanquam legitimi & legitime nati de domo, familia, & casata parentum suorum, in omnibus provinciis, Comitatus, districtibus, civitatibus, oppidis, ac ditionibus, admittantur, recipiantur :

tur: iisdemque nec non favoribus, privilegiis, immunitatibus, prærogativis, juribus & consuetudinibus, vasallagiis, feudis atque muneribus obtinendis, suscipiendis & ob-
eundis feudalibus item aliisque quibuslibet judiciis exercendis atque reddendis, in
nullo non statu atque negotio habiles sint atque capaces, tum etiam paternis, mater-
nis & gentilitiis nominibus, ordinibus, armis atque insignibus, in quibuscunque ho-
nestis ac licitis actibus pro libitu voluntatis uti, atque gaudere, nec non ad hæreditates
ex testamento aliisve defunctorum ultimis voluntatibus, donationibus, vel ab inte-
stato adeundas, capiendas, vel participandas, apti atque idonei esse, hisque omnibus
in universum aut sigillatim potiri, uti, fruique possint, omni penitus contradictione
cessante; Quin etiam ut personæ eo modo legitimatæ omnino in quibusvis Ecclesia-
sticis, vel civilibus ex ultima voluntate, legato vel alia causa etiam vel ab intestato, &
speciatim utriusque parentibus nec non aliis necessitudine junctis, immediatè in feu-
dalibus juxta ac allodialibus mobilibus & immobilibus bonis succedant, hæcque
non secus, atque si ab illis ex legitimo matrimonio suscepti forent, jure hæreditario
obtineant, tum ad legata quævis capienda, vel participanda habiles sint, atque capa-
ces, non obstantibus ullis scriptis, vel non scriptis juribus, communibus, feudalibus,
provincialibus vel municipalibus constitutionibus, locorumve statutis aut institutis,
ordinationibus, consuetudinibus, & privilegiis contrariis, aut in contrarium
interpretandis, vel allegandis, quibus hac in parte totaliter derogatum volumus, abs-
que tamen judicio legitimæ hæredibus legitimis & naturalibus in linea superiori ac in-
feriori debitæ. Nec minus idem David Döring, itidemque filius natus maximus, illos ut
supra, illegitimè natos, vel in omnibus modis enumeratis juribus, vel in aliquibus dun-
taxat arbitrato suo, & prout visum fuerit, legitimos, atque capaces esse jubere, jus &
facultatem habebunt.

Similiter supradicto David Döring jurium Doctore, nec non filio ejusdem pri-
mogenito, auctoritatem & facultatem plenariam damus atque concedimus, qua pos-
sint & valeant, quoscunque tutores & curatores ab aliis optatos, datos atque consti-
tutos, confirmare, vel etiam ipsimet dare & constituere, eosdemque emergentibus le-
gitimis causis remove, nec non uniones prolium cum causâ cognitione confirma-
re, filios filiasque adoptare, & arrogare, tum adoptiones, & arrogationes ab aliis factas
approbare & corroborare, insuper adoptivos & arrogatos aliosque legitime natos,
& legitimatos emancipare; Servos quoque manumittere, minoribus, & qui rebus suis
supereffe nequeunt, veniam ætatis atque defectus concedere, ipsorumque minorum
atque eis similium, uti etiam horundem tutorum & curatorum, contractus, alienatio-
nes, & transactiones confirmare, iisdemque, nec non generatim in aliis omnibus, quæ
jurisdictionis sunt, auctoritatem atque decretum interponere, sed & eadem infirmare
ac revocare, cum infamibus, in quamcunque ignominiam, sive infamiam juris aut facti
inciderint, vel incidere potuerint, dispensare, ipsosque nota atque dehonestamento
omni abolito & oblitterato, in pristinum statum reponere, attollere & restituere, ita
ut à facta hac restitutione, ad honores, dignitates, functiones, expeditiones, actus &
negotia quælibet admittantur, eademque pro usu ac libitu suo obeant exerceantque,
tum ad omnia hæc perinde, ac si in nullam unquam incidissent infamiam, apti atque
idonei habeantur, omni penitus impedimento cessante.

De cætero eidem Doctore Davidi Döring & ut supra primogenito ipsius filio am-
plam insuper potestatem Cæsarea nostra auctoritate elargimur, ut ambo & uterque se-
orsim in facultatibus heri expressis, puta Juridica & Medica, Doctores & Licentiatos,
nec non artium liberalium Magistros, & Baccalaureos, tum poetas laureatos facere &
constituere possint, adhibitis tamen, in unoquoque actu Doctoris, vel Licentiatum
creandi, trinis ad minus ejusdem facultatis Doctoribus, qui creandos ejusmodi Do-
ctores, Licentiatos, prius debito modo examinatos, gradui sustinendo, atque tuendo
sufficientes & idoneos dijudicent, atque declarent, utque hoc ita reperto, ac satis per-
specto eosdem Doctores vel Licentiatos creare, creatisque solemnibus ornamenta at-
que insignia doctoralia nostra vice ac nomine, conferre valeant. Qui quidem Docto-
ratus, & Licentiæ itidemque Magisterii, Baccalaureatus, & Laureæ Poëticæ titulo ac
dignitate à modo nominatis Döringiis, patre & filio, modo præfinito decorati, atque
donati, liberam porro facultatem habeant in omnibus universitatibus, docendi, le-
gendi, disputandi, consulendi, & cæteros id genus actus quoscunque exercendi, nec
non

non gaudendi utendique omnibus favoribus, immunitatibus, præminentibus, juri-
bus, indultis, & consuetudinibus, quam ceteri in Academia Parisiensi, Bononiensi,
Patavienſi, Peruſina, Piſana, Lovaniensi, Viennensi, Ingolſtadienſi, Pragenſi, Lipſien-
ſi, Vitebergenſi, Herbipolenſi, Marpurgenſi, & Argentoratenſi & aliis Studiorum
Univerſitatibus, legitime promoti ac creati Doctores, Licentiat, Magiſtri, Bacca-
laurei vel Poëta obtinent atque exercent, conſuetudine vel de jure, omni penitus con-
tradictione ceſſante.

Exinde ſapius laudato Davidi Döring juriſum Doctori, & ut ſupra filio ejusdem
natu majori, ſpeciale hoc indultum ac privilegium cum Cæſarea noſtra autoritate,
& ampla facultate, tributum ac irrogatum cupimus, ut hominibus honeſtis atque
ſpectatis, ſi quos dignos exiſtimaverint, id quod ex ipſorum judicio & arbitra-
rio dependere volumus, idonea & convenientia qualitati perſonæ ſigna, vel etiam
arma atque inſignia, cum clypeo & galea clauſa, dare atque concedere eoſdem
cum inſignium, tum vaſallagiorum capaces efficere & conſtituere poſſint; ita qui-
dem ut à prænominatis Döringiis, modo ſupradicto, ſignis, armis, ſive inſigni-
bus clypeatis, galeatisque decorati atque donati, nec non eorundem liberi, hæ-
redes, & legitime deſcendentes, utriusque ſexus, perpetuis futuris temporibus, il-
la uſurpent ac geſtent, uſque in omnibus ac ſingulis honeſtis, decentibusque
actibus negotiis & expeditionibus, ſeriis & ludicris, in bellis, duellis, pugnis, op-
pugnationibus, dimicationibus, haſtiludiis, vexillis, tentoriis, ſignetis, ſigillis, cime-
liis, ſepulchris, picturis & aliis ubilibet locorum atque terrarum pro dignitate,
neceſſitate ac voluntate utantur, & ad univerſos ac ſingulos faventes immunitates,
honores, dignitates, prærogativas, jura & privilegia in muneribus, & feudis Eccle-
ſiaſticis & civilibus obtinendis ſuſtinendisque, juxta cum aliis per Sacrum Roma-
num Imperium, & hæreditaria noſtra regna, Principatus & Provincias, feudorum
atque inſignium capacibus, tum in feudalibus aliisque quibusvis judiciis exercen-
dis, atque reddendis habiles, capaces atque idonei habeantur, hiſque omnibus
ac ſingulis in Eccleſiaſticis civilibusque rebus vitæque generibus, gaudeant, utan-
tur, fruantur, conſuetudine vel de jure, omni penitus impedimento ceſſante, dum-
modo tamen prænominati Döringii pater & filius accuratè diſpiciant, ne vigore
Cæſarei hujus beneficii, conſeſſionis ſeu privilegii, Imperialem noſtram Regiam-
que aquilam, neque hæreditariorum noſtrorum Regnorum, ditionumque nec avi-
ta quorumvis Comitum, ſive Baronum arma vel inſignia, nec galeam cancellatam, ſi-
ve apertam, cuiquam aut quibusquam cujuſcunque conditionis fuerint, nec unam
pluresque coronas regias in galea ſive alibi elargiantur: id quod ex Romanæ Impera-
toriæ poteſtatis plenitudine expreſſim nobis volumus reſervatum.

Quod ſupereſt, univerſis ac ſingulis Electoribus, Principibus Eccleſiaſti-
cis & ſæcularibus, Prælatiſ, Comitibus, Baronibus, Dominis, Equitibus, Mi-
litibus, Vicariis, Mareſcalcis, Capitaneis Provincialibus, Nomarchis, Capi-
taneis, Vicedominis, Præſidibus, Officialibus, Judicibus Provincialibus & au-
licis, liberis, ſcabinis, judicibus centenariis ſeu criminalibus liberorum judi-
ciorum comitibus, cauſarum diſceptatoribus, Scultetis, Conſulibus, Prætoribus,
Conſiliariis, inſignium exploratoribus, accenſis ſive heraldis, Perſevantibus, civi-
bus, communitatibus ac omnibus noſtris & Sacri Romanorum Imperii, nec non
hæreditariorum noſtrorum Regnorum, Principatuum ac Provinciarum, ſubjectis
ac fidelibus, cujuſcunque dignitatis, ſtatus, aut conditionis fuerint, ſeverè ac fir-
miter hoc diplomate mandamus atque injungimus, ut ſapius nominatum Davi-
dem Döring, juriſum Doctorem, ejusdem filium natu maximum, hiſce in ipſos
collatis Palatinatibus, rebusque pertinentibus quietè gaudere, iisdem in omni ſuo
tenore, verbis, clauſulis, capitibus, ſententiis, ac periodis, uti, fruique patian-
tur, dum eundem, ipſiusque liberos, ac deſcendentes legitimos utriusque ſexus,
omnibus de hinc temporibus æque ac alios noſtros, & Sacri Imperii, noſtrorum-
que hæreditariorum Regnorum, Principatuum ac provinciarum, viros nobiles,
tornearios ac militares armigeros, in omnibus ſingulisque Eccleſiaſticis ac ci-
vilibus ſtatibus, Collegiis ac rebus, modo ſupraſcripto recipiant, reputent, di-
gnentur, ac venerentur, nec in commemoratis noſtris Cæſareis indultis, immu-
nitatibus, privilegiis, honoribus, dignitatibus, prærogativis, juriſum, commodi-
tatibus

tatibus, consuetudinibus, consortiis, sodalitiis, nec non ipsa evectione in statum, ac gradum nobilitatis, itemque superius descriptis armis atque insignibus ulla-
tenus impediunt, aut interpellent, sed iisdem in omnibus ac singulis honestis,
decentibusque, nobilibus atque equestribus, rebus, actibus & negotiis, judicialibus
& extrajudicialibus, quiete & citra ullam remoram iisdem uti & frui, eademque
totaliter retinere permittant, nec in contrarium quidquam attentantes, nec ab
aliis attentari concedentes, ullo modo & via, nisi incurrere velint nostram &
Imperii gravissimam indignationem & animadversionem, ac mulctam insuper se-
xaginta marcarum auri puri, toties quoties à quoquam ausu temerario contraven-
tum fuerit, pro dimidio Imperiali fisco seu Arario nostro, reliqua verò parte
sapius nominato Döring, ejusdemque liberis, & ab eo legitime descendentes, irremis-
sibiliter applicandam sive præstandam, salvis tamen aliorum consimilia for-
te arma usurpantium juribus atque insignibus. In quorum omnium fidem & evi-
dentiā litteras has proposuimus, appensione Cæsarei nostri Sigilli munitas, da-
tasque in nostra & Sacri Imperii civitate Ratisbona, vigesimo septimo die Mensis
Septembris, Anno à Christi Domini & Salvatoris nostri gloriosissima nativitate, Mil-
lesimo Sexcentesimo trigesimo. Imperii nostri duodecimo, Regni Hungarici deci-
mo tertio, Bohemici decimo quarto.

Ferdinand.

Vid.

P.H. von Stralendorff.

Ad Mandatum S. Cæs. Majestatis proprium.

Arnold à Clarstein.

Wir Ferdinand der Ander/ von Gottes Gnaden/ Erwählter Römischer Kayser/ zu allen zeiten Mehrer des Reichs / in Ger-
manien/ zu Hungarn/ Böhheim/ Dalmatien/ Croatien und Sla-
vonien König. Erzherzog zu Oesterreich/ Herzog zu Burgund/ zu
Brabant / zu Steyr/ zu Kärndten/ zu Crain/ zu Lützenburg/ zu
Württemberg/ Ober und Nieder-Schlesien/ Fürst zu Schwaben/
Marggraff des H. Römischen Reichs/ zu Burgau/ zu Mähren/
ober und nieder Lausnitz/ Gefürster Graff zu Habsburg/ zu Tyrol/
zu Pfirt/ zu Kyburg und zu Görz/ Landgraff im Elßaß/ Herr in der
Windischen Marck/ zu Portenau und zu Salins/ 2c.

Werkennen öffentlich mit diesem brieff / und thun kund allermänniglich / wie-
wol wir auß Röm. Kayf. höhe und würdigkeit / darinnen uns der Allmäch-
tige nach seinem Göttlichen willen gesetzt hat/ auch angeborner gute und mildig-
keit/ allezeit geneigt sind / aller und jeder unserer und des H. Reichs untertha-
nen und getreuen/ ehr/ nutz/ auffnehmen/ und bestes zu betrachten und zu beför-
dern/ so wird doch unser Kayserl. gemüth/ billich mehr bewegt / denen unser gnad
und sanfftmütigkeit mitzutheilen/ auch ihren nahmen und Stammen/ in höhere
ehre und würde zuerheben / auch mit sonderm unsern Kayf. gnaden und freyhei-
ten zu versehen / deren voreltern / und sie selbst in ehrlichem stand und wesen/ auch
in unsern und des H. Reichs diensten herkommen/ und beyneben vor andern mit
guten Adlichen sitten und tugenden auch sonderer vernunft und verstand
begabet seyen. Wann wir dann gnädiglich angesehen / wahrgenommen
und betrachtet/ die erbarkeit / redlichkeit / auch adeliche sitten/ gute tugen-
den und vernunft / damit unsere und des Reichs liebe getreue / Johann
Conrad / Johann Georg / und Johann Brotbeck / gebrüder und vettern/
vor uns berühmt worden/ auch die angenehm/ getreu / gehorsam / willige
und

und unverdrossene dienst/ so nicht allein ihre Vor-Eltern unseren hochgeehrten Vorfahren/ Römischen Kaysern und Königen am Reich/ insonderheit seines Johann Conraden Vatter Johann Brotbeck / weyland unserm geliebten Herrn Vattern und Vettern Kayser Rudolffen Christmildigster gedächtnuß in vielen unterschiedlichen wichtigen verrichtungen und Commissionen / viel lange Jahr zu des heiligen Römischen Reichs sonderbaren nutzen / bevorab/ in auffricht- und fortsführung etlicher regimenten / wider den erbfeind den Türcken/ zu seinem unsterblichen Ruhm erwiesen / dessen fußstapffen er nicht weniger neben obgedacht seinem bruder und vettern / rühmlichen nachgefolget/ in solcher treu und standhaftigkeit zu verharren / und darinnen zu continui- ren/ sich unterthänigst anerbietig machen/ auch wol thun können/ mögen und sollen.

So haben wir demnach mit wolbedachtem muth/ gutem rath und rechtem wissen / bemeldte Johann Conrad / Johann Georgen/ und Johann Brotbecken/ gebrüder und vettern / die besondere gnad gethan / und freyheit gegeben/ und sie/ ihre eheliche leibs- erben und dero selben erbens-erben/ mann und frauen- personen/ in ewigkeit in den stand und grad des adels/ unserer und des heiligen Reichs / auch unserer erblichen Königreich / Fürstenthumb und landen / recht edelgebohren / Rittermäßigen lehen- und thurniers- genoss- leuten erhebt / darzu gewürdiget/ geschöpfft / geadelt / und sie der schaar gemeinschaft und gesellschaft des adels / zugefügt und verglichen / allermassen und gestalt/ als ob sie von ihren vier ahnen/ vatter/ mutter/ und geschlech- ten/ beyderseits recht edelgebohren / Rittermäßige lehen- und thurniers- genossleute wären. Und zu noch mehrerem gezeugnuß und gedächtnuß solcher unserer gnaden und erhebung in den stand und grad des Adels/ haben wir ihnen/ ihr der Brotbeckischen / nach dem weyland unserm geliebten Anherren/ Kayser Ferdinand dem Ersten/ erlangtes/ und neben demselben von unterschiedlichen uns in glaubwürdigen gezeugnissen vorbrachten / und in kirchen/ gebäuen befundenen Epitaphiis und Monumenten geführtes wappen/ nachfolgender gestalt unirt, vermehrt und gebessert. Als nemlichen ein quartirter schild / dessen hinter unter oder blau Lasur- farb / in dem grund ein grün dreygebühlter berg / darauff die gestalt einer biß auff die mitte nacketen weibs- persohn / ohne arm / mit zurück fliegenden gelben langen haaren / auff dem kopff ein doppelter grüner lorbeerkrantz ; ober vortter in mitte nach langs in zween gleiche theil also abgetheilet / daß der hinter blau/ und vortter theil gelb oder goldfarb / im grund desselben/ ein dreyfacher nach des schilds farben abgetheilte berg oder bühel / als im blauen hintern gelb / und vortter gelben theil blau / auß der mitte des bergs / übersich nach der lini ermelter abtheilung des schilds / in die höhe gehend / ein weiß oder silberfarber weck mit vier ecken / in jedwederem obern eck / als im hintern ein gelber / und vortter ein blauer sechs eckter sterne ; der vortter unter in mitte überzwerch also abgetheilt / daß der unter schwarz ober roth / darinnen einwärts auffrecht ein bäer / dessen hindertheil im schwarzen roth/ und vortter theil im rothen schwarz/ in seinen beeden tazen / ein viereckigen gespizten gelben wecken haltend ; hinter ober veldung aber / der länge nach in zween gleiche theil abgetheilet/ daß der hinter schwarz vortter gelb / in mitte hinauff die gestalt eines jünglings erscheint/ mit bloßem haubt/ krausen braunen haaren/ und angethanem leibroek / in zween theil der länge nach abgetheilt / daß ein theil im schwarzen gelb / vortter schwarz / in seiner rechten hand übersich ein weiß viereckten wecken haltend. Auf dem schild/ ein frey offener Adlicher thurniers- helm/ und darob einer goldfarben königlichen kron gezieret / zur linken mit roth/ gelb/ schwarz und weiß/ rechter seiten aber/ mit blau/ gelb/ roth und schwarzer helindecken/ darauß erscheint zwischen zweyen in mitte überzwerch abgetheilten püffelshörnern / deren das hinter unter schwarz / vortter oder gelb / ober hinter roth/ und vortter unter theil blau / abermahls ein weiß oder silberfarber weck / wie unten im schild. Als dann solch Adlich wapen und kleint/ in mitten diß unsers Kayf. brieffs gemahlet/ und mit farben eigen-

eigentlicher außgestrichen ist / und ihnen den Brotbecken / ihren ehelichen leibs-erben und dero selben erbens-erben / mann und weibspersonen / hinfüro ewiglich also zu führen und zu gebrauchen gegönnt und erlaubt. Erheben / würdigen und setzen sie in den stand und grad des Adels / adlen / gesellen und fügen sie zu der schaar / gesellschaft und gemeinschaft / unser und des H. Reichs auch anderer unserer Erbkönigreich / Fürstenthum und lande / recht adelgebohren / lebens / thurniers-genosß und Rittermässigen Edelleuten / gönnen und erlauben ihnen solches also zu haben und zugebrauchen. Alles auß Kayf. Macht und vollkommenheit / wissentlich in krafft dieses brieffs / und meinen / setzen und wollen / daß nun hinfüro oft ernannte Johann Conrad / Johann Georg und Johann Brotbecken / gebrüder und vettern / ihre eheliche leibs-erben / und dero selben erbens-erben / mann und weibspersonen / für und für in ewig zeit recht gebohrne lebens / thurniers-genosß und Rittermässige edelleut seyn / geheissen / und von männiglichen an allen orten und enden / in allen und jeglichen handeln / geschäften und sachen / geistlichen und weltlichen also gehalten / geehrt / genennt / erkennt / geacht und geschriben werden / auch darzu all und jeglich gnad / ehr / würde / freyheit / vorthail / recht / gerechtigkeit / alt herkommen und gut gewohnheit / deren sich der adel von alters hero gebraucht / und hinfüro gebrauchen möchte / haben / mit beneficien auf Thunstifften / hohen und nidern Aemtern und lehen / geist- und weltlichen anzunehmen / zu empfangen / zu haben und zu tragen / mit andern unsern und des Heil. Reichs / auch unser erblichen Königreich / Fürstenthum und lande / recht gebornen lebens-thurniers-genosß / und Rittermässigen Edelleuten / in allen und jeglich thurnier zu reiten / zu thurnieren / mit ihnen lehen und all ander gericht und recht zu besetzen / urtheil zu schöpfen und recht zu sprechen / auch der und aller anderer adelicher sachen / handlungen / und geschäften / inner und ausserhalb gericht / theilhaftig / würdig / empfänglich und darzu tauglich / schicklich und gut seyn / und sich des alles zu sammt obgeschriebenen Adelichen wapen und kleinot / in allen und jeden ehrlichen / redlichen / Adelichen / Ritterlichen sachen und geschäften / zu schimpff und zu ernst / in stürmen / streiten / kämpffen / thurnieren / gestechen / gefechten / Ritterspielen / feldzügen / pannieren / gezelten / auffschlag / insigeln / petrischaften / kleinoten / begräbnüssen / gemälden / und sonst an allen orten und enden / nach ihren ehren / notturfft / willen und wolgefallen gebrauchen sollen und mögen / als andere unsere und des H. Reichs / auch unserer Erbkönigreich / Fürstenthum und lande / recht adelgebohrnen / lebens / thurniers-genosß und Rittermässige Edelleut / solches alles haben / sich dessen gebrauchen und geniessen von recht oder gewohnheit.

Weiter thun und geben wir vorermelten Brotbecken / gebrüder und vettern / auch diese besondere Kayf. gnad und freyheit / also daß sie / ihre eheliche haußfrauen / ihre eheliche leibs-erben und dero selben erbens-erben und nachkommen / auch ihre diener / haußgesind / lehenmann / leibeigene / hinderlassen / unterthanen und zugehörige / und alle diejenige / so ihnen zuversprechen stehen / desgleichen auch alle ihre haab und güter / ligend und fahrend / so sie jesso haben / oder inskünfftig mit rechtmässigem titul überkommen / wo und an welchen enden die gelegen oder geseßen seynd / umb keinerley sachen / spruch oder anforderung willen / es treffe an ehr / leib / haab oder güter / weder für unser und des Heil. Reichs hoffgericht zu Rothweil / noch einig land Westphälisch oder ander frembde gericht / nicht für geheischen / geladen / noch daselbst beklagt / oder weder sie / ihr leib / haab und güter / gericht / gerecht / geurtheilet / procediret / geacht noch in andre weg verfahren werden sollen / in keinerley weise / sondern wer zu ihnen gemeiniglich oder ihr einem insonderheit / oder zu mehreren spruch / flag und forderung hätte / oder zu haben vermeynte / oder gewinne / wer der oder warumb das wäre / niemand noch nichts außgenommen / daß alsdann der oder dieselben / das recht gegen ernannten Brotbecken / ihren ehewürtin / und ihrer allerseits ehelichen leibs-erben / und nachkommen / wie obsteht / desgleichen gegen ihren haab und gütern / ligenden und fahrenden / ohne alles mittel / allein vor uns als Regierenden Röm. Kaysern / und Erzherzogen zu Oesterreich und unser nachkommen / oder vor unser und derselben unserer nachkommen / Hof oder Cammergerichten / und regierungen oder den

Obrigkeiten / darinnen sie zu einer jeden zeit mit ihrem heimwesen wohnen werden / und dann gegen ihren dienern / lehenmännern / eigen leuten / und dero selben hab und gütern / allein vor ihnen den Brotbecken oder ihren ehelichen leibserben / und derselben erbens-erben / an orten und enden da sie gerichtszwang haben / wo nicht in denen gerichten / darinnen sie gefessen und gehörig / und die güter gelegen / suchen / und sonst nindert anderst / wo dahin sie auch ein jeder richter / auch mehr gemelter Brotbecken oder ihrer erben und derselben erbens-erben und nachkommen / abfordern / zurecht weisen sollen / es wäre dann sach / daß den klägern auff ihr ansuchen / das recht an den berührten orten wissenschaftlich versagt / oder gefährlich verzogen würde / in welchem fall der oder dieselben alsdann das recht gegen ihnen suchen mögen / an den enden und gerichten / da ihnen dasfüglich ist / und sich solches gebühret.

Wo aber darüber mehr gedachte Brotbecken / Ihre ehliche haußfrauen / Ihrer allerseits eheliche leibs-erben und derselben erbes-erben / Mann und Weibspersonen / ihre diener / lehenmann / eigenleute / hinderlassen und unterthanen durch jemandes / wer derselbig sein möchte oder würde / an einig unser und deß H. Reichs Hoffgericht zu Rotweil Land- oder Westfälisch oder in ander gericht / dann hierinnen begriffen ist / geheischen / geladen / daselbst beklagt / oder wider sie / ihre ehre / leib / haab oder güter gericht / geacht / geurtheilet oder procediret würde / in was schein oder wie das wäre / das alles und jedes soll ganz krafftloß / nichtig / unbindig und untauglich / und den zugeladenen / an ihre ehr / leib / haab und gütern / auch ihnen den Brotbecken / ihren haußfrauen und ehelichen leibs-erben / und derselben erbens-erben / mann und weibspersonen / an dieser unser freyheit unvergriffen und unschädlich seyn / wie wir auch wo jetzt gehörter massen dawider gehandelt und procedirt wird / jetzt alsdann und dann als jetzt / aus Röm. Kayserl. Macht vollkommenheit / ganz und gar auffheben / vernichten / cassiren und abthun / in krafft dieses brieffs. Doch die sachen und fäll / so in weyland unsers geliebten Herrn Vatters Kayf. Maximiliani deß Andern / erneuerten hoffgerichtsordnung zu Rotweil unter dem 5. titul deß 2. theils außtruckentlich begriffen seynd außgenommen.

Ferner thun und geben wir ermelten Johann Conrad / Joh. Georgen und Johann Brotbecken gebrüdern und vettern / so wol auch ihren ehelichen leibserben und dero selben erbens-erben / aus Röm. Kayf. Königlich und Landfürstlicher Macht / vollkommenheit / wissenschaftlich in krafft dieses brieffs / diese besondere gnad und freyheit / also wo es sich Ihrer gelegenheit nach / über kurz oder lang zu trüge / daß sie sich im H. Reich / desselben oder auch andern unsern Erbfürstnigreich / Fürstenthumen und landen / in stätten / märckten / oder flecken niederthun / und mit haußhäßlicher wohnung und eigenen rauch darinnen bleiben würden oder wolten / daß sie alsdann so oft und wenn sie gelüst / mit samt ihren haußfrau / findern / dienern und haußgesind / zugehörig und verwandten / so ihnen oder den ihrigen zuversprechen stehen / ihren pfenning zehren / und aller bürgerlichen / als nemlichen burgermeisters / Raths / gericht und in gemein aller und jeglicher ämter *exempt*, auch sonst aller aufflag / als jährlicher burgersteuer / ungelts / wach / gewerb vormundpfleg oder gerhabschafften / losung und raiß durch sich selbst oder andere / auch andern dergleichen ämter beschwerung und auflagen / wie die nahmen haben können / oder mögen / auch wo sie selbst wohnen / einig stuben / zunfft / oder andere dergleichen gesellschaft / nach ihren gefallen anzunehmen und zugebrauchen / und wiederum so ihnen das geliebt und gelegen ist / ohne allen entgelt / außzusagen / und darauß zu ziehen. Es wäre dann sach / daß sie ligende güter in solchen stätten / märckten und flecken erkauffen / oder an sich bringen / die in die bürgerliche mitleidung gehören würden / davon sollen sie mit steuer und in andere weg / neben der selben burgerschafft / gebürliches mitleiden tragen / auch wegen solcher bürgerlicher güter / wo dieselben außsprüchig würden / an denselben orten recht nehmen und geben / aber sonst sollen sie von wegen derselben bürgerlichen güter / wider ihren willen burger zu werden / oder bürgerliche pflicht zuthun nicht schuldig seyn: sie sollen und mögen auch auß denselben stätten / märckten / flecken / so oft und wann sie verlust / mit allem deme so ihnen zugehört / an andere ort unbelästigt

lästigt und unbeschwert derselben obrigkeit ziehen / und für den ein und abzug ganz keine steuer oder nachsteuer / weder von ihrem paarschafften ligend noch sonst von allen andern ihren fahrenden hab / gütern und zinsen / wie die genennt werden / und an welchen orten sie gelegen sein möchten / zu bezahlen / nicht schuldig seyn. Deßgleichen sollen und mögen sie auch ihrer gelegenheit nach / an ort und enden / von dannen sie gezogen / wiederum ziehen / und sich daselbst hinwieder thun / und alsdann die vor und nachberührten freyheiten und exemptionen nicht desto weniger ferner haben / und sich dero gebrauchen. Über diß thun und geben wir ermeldten Brotbecken / gebrüder und vettern / noch dazu diese besondere gnad und freyheit / also und dergestalt / daß sie / ihre ehrliche leibs-erben und derselben erbens-erben manns und weibspersonen / nun hinführo ewiglich in allen und jeglichen ihren besiglungen oder pertschafften / grossen und klein / ofnen und beschlossenen brieffen und schrifftten / so von ihnen mit ihren anhangenden oder auffgetructen insigeln und pertschafften bekräftiget / und was sachen oder wie das wäre / gegen uns und sonst jedermänniglichen / was würden / stand oder wesens sie seynd / ein roth wachs gebrauchen / und damit ihrer nothdurfft und gelegenheit nach besigeln und pertschafften sollen und mögen.

Und damit viel gedachte Joh. Conrad / Joh. Georg und Joh. Brotbecken gebrüder und vettern / ihre ehrliche leibs-erben und derselben erbens-erben / bey obgeschriebenen unsern freyheiten auch sonst bey fried und ruhe umb so viel desto ruhiger und ohn angefochten verbleiben mögen / so haben wir sie samt ihren hauß-frauen auch allen ihren erben und derselben erbens-erben / dienern / haußgesind / unterthanen / zugehörigen und verwandten / samt allen denen / so ihnen jederzeit zuversprechen sehen / auch ihr aller haab und güter / die sie jeko haben oder künftig mit rechtmässigem titul überkommen / genießen und besitzen / so viel derer immer seyn / ligend und fahrend / nichts ausgenommen / wo und an welchem ort die gelegen sind / in unsern und des H. Reichs / auch unsers löbl. Hauses Desterreich / besondere gnad / verspruch / schuz und schirm aufgenommen und empfangen / und ihnen darzu unser und des H. Reichs frey gestrackt sicherheit und geleit für gewalt zurecht gnädiglichen mitgetheilet und gegeben. Thun daß hiemit wissentlich / in krafft diß brieffs : also daß sie und die ihren / samt ihrer aller haab und güter wie obsteht / in unsern und des Reichs auch unsers Hauses Desterreich besondere gnad / verspruch / schuz / schirm und geleit seyn / auch alle und jegliche gnad / freyheit / vortheil / recht / ehr / würde / gerechtigkeit und gut gewohnheit haben / sich deren freuen / gebrauchen und darauff allenthalben im H. Reich desselben zugethanen / auch unsern erblichen Königreich / Fürstenthumben und landen / ihrer nothdurfft und Gelegenheit nach / frey sicher / unverhindert wohnen / ein- und außziehen / handeln und wandeln / dazu in kriegsempörungen / und anderer zeiten / jedesmahls ihrer nothdurfft / gefallen / und gelegenheit nach / unsern und des H. Reichs Kayf. und Königl. Adler / deßgleichen unserer Erbkönigreich / Fürstenthum und landen wappen / an allen ihren wohnungen / haab und gütern zu einem freyen / sichern schuz und Salvaguardia mahlen / an oder auffschlagen und hernach wiederum ab thun und wegnehmen lassen mögen und sollen / als andere so in unsern und des H. Reichs verspruch / schuz / schirm und geleit seyn / solches alles haben / sich dessen freuen / gebrauchen und genießen / von recht oder gewohnheit von allem männiglichen ohnverhindert / doch sollen sie sonst einem jeden umb seinen spruch und forderung an gebührenden orten und enden / rechtens statt thun / und dem nicht vor seyn. Und gebieten darauff allen und jeden Churfürsten / Fürsten / geistlichen und weltlichen / Prälaten / Grafen / Freyherrn / Rittern / knechten / landmarschalcken / landhauptleuten / landvögten / hauptleuten / vicedommen / vögten / pflegern / verwesern / amtleuten / landrichtern / schultheissen / burgermeistern / richtern / räthen / kundiger der wapen / Ehrnholden / Persevanten / burgern / gemeinden / und sonst allen andern unsern und des Reichs / auch unser Erbkönigreich / Fürstenthum und landen / unterthanen / und getreuen / was würden / standes oder wesens die seyn / ernstlich und vestiglich mit diesem brieff / und wollen daß offternante Joh. Conrad / Joh. Georg und Johann Brotbecken gebrüder und vettern / ihre leibs-erben und derselben erbens-erben / mann und weibspersonen

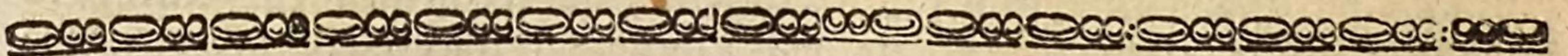
nen für und für in ewigkeit / für unsere und des H. Reichs rechtgebohrne lehens/
thurniers: genosß und Rittermässige Edelleut / in allen und jeglichen geistlichen
und weltlichen ständen/stifften und sachen/ wie vorstehet/annehmen/halten/zus-
lassen/würdigen und ehren / und an den oberzehlten unsern Kayf. gnaden / bega-
bungen/freyheiten/privilegien/ehren/würden/vortheilen/rechten/gerechtigkei-
ten/gewohnheiten / gesellschaften/ gemeinschaften / und erhebung in den stand
und grad des adels / wie auch obberührt verbessert adelich wapen und kleinot
nicht hindern noch irren/ sondern sie derer aller und jeder in allen und jeglichen sa-
chen und handlungen / inner und ausserhalb gerichtß ruhig und ohne irrung
freuen/gebrauchen/geniessen und gänzlichen dabey bleiben lassen/ und darwider
nicht thun/noch solches jemandß andern zuthun gestatten/in kein weiß/als lieb ei-
nem jeden seyn / unser und des Reichs schwere ungnad und straff / dazu ein pöen
nemlich funffzig marc lötligß golds zu vermeiden/ die ein jeder so offft er frevent-
lich darwider thäte/ uns halb in unser und des Reichs cammer / und den andern
halben theil/ vielgedachten Brotbecken/ ihren Erben und nachkommen/ so hierüß
ber beleidiget werden/unnachlässlich zu bezahlen verfallen seyn sollen/doch andern
die vielleicht das obgeschriebene Adelige wapen gleich führten / an ihren wa-
pen und rechten unvergreifflich und unschädlich. Mit urkund dieses briefß besig-
gelt/ mit unserm Kayf. anhangenden Insigel. Geben in unser Statt Wien/den
25. Monats Augusti/ nach Christi unserß lieben HErrn und seligmachers gna-
denreichen geburt 1627. unserer Reich/ des Römischen im 8. des Ungarischen im
10. und des Böhmischen im 11. Jahr.

Ferdinand.

Otto Mostis Trb.

Ad Mand. Sac. Caf. Maj. proprium.

M. Arnoldin von Starstein.

CAP II.

DE INSIGNIUM ORIGINE.

1. Capitis argumentum.
2. De origine insignium difficultas.
3. An ex natura? Notæ gentilitiæ.
4. An ante diluvium & mox post diluvium?
5. An ex Israelitarum tribuum hieroglyphicis?
6. Quid in his desideretur?
7. Davidi tributus clypeus. Iudaicæ genti.
8. An ex heroicis temporibus? An ab Assyriis?
9. An ab Aegyptiis, Pictis, Caribus, Trojanis?
10. An à Grecis?
11. An à Romanis?
12. An ab antiquis heroibus?
13. An à bellis Christianorum adv. Mauros? an ab Italis, Longobardis?
14. An à Carolo M. vel Henrico aucupe?
15. Vel Friderico I.
16. Vel ex transmarinis expeditionibus?
17. Origo non simultanea.
18. Symbola hieroglyphica veterum populorum.
19. Non constanter servata.
20. Signa militaria Romanorum.
21. Βασιλικὴ τῆς ἐρημώσεως. Matth. 24, 15.
22. Vexilla. flammula. Labarum.
23. Stendardum.
24. Scutis impressæ imagines. Veterum Σεῖγματα varia
25. Cohortum signa.
26. Romanorum mores.
27. Sigillorum imagines.
28. Nummorum.
29. Differentia veterum signorum & hodiernorum insignium.
30. Illa non familiarum notæ.
31. Aliquando tamen ad posteros transmissa.
32. Plures differentia.
33. Sententiæ Menestrierii, Labourerii, Gelenii. Welseri.
34. Spelmanni assumpta.
35. Ex ultramarinis expeditionibus usus.
36. Menestrierii sententia ad Philippi Augusti regnum referentis insignia.
37. Modi acquirendi insignia. Inprimis Donatio. Successio.
38. Quæ in penam dentur?
39. Rationes insignium. Premium virtutis & rei gestæ memoria.
40. Insignia ex spoliis victorum hostium.
41. Cum allusione ad certas circumstantias.
42. Memoria originis.
43. Exempla recentia. Corvinorum.
44. Ex officiis deducta.
45. Memoria eventuum vel casuum singularium.
46. Insignium figura ex iis quæ in provincia frequentia.

47. Ex religione assumpta.
 48. Ex conjugii.
 49. Ex paronomasia.
 50. Concessio principum.
 51. Exempla concessarum aquilarum.
 52. Concessio figuræ affinis vel particulæ.
 53. Testimonium subjectionis ex insignibus.
 54. Poeta vetus de originibus figurarum.
 55. Mutationes insignium.
 56. Sylv. Petrasancta de origine imaginum tesserarum. c. 4. An tessera gentilitiæ originem habuerint ex veterum imaginibus? c. 5. An originem habuerint ex Augusti regia & Romanis castris? c. 6. De veteri usu colorum in ve-

stibus, præsertim domi s. in urbano cultu. c. 7. De colorum usu in ludis Circensibus. c. 8. De colorum usu in bellicis expeditionibus. c. 9. An ex Circensium agmine discolori originem habuerint tessera gentilitiæ? c. 10. Ex vestium ornatu petita origo gentilium tesserarum. c. 11. Superatur difficultas, quæ videtur oriri posse ex metalli usu in pictura tesseræ gentilitiæ. c. 12. Confirmatur potius eadem sententia ex ipso usu auri argentique in apparatu rei tesserariæ. c. 13. Adferuntur quedam adhuc verosimilia, quæ svadent originem eandem gentilium tesserarum.
 57. Ægidii Gelenii sententia.

§. I

Duo hoc capite agenda nobis sunt, ut 1. in genere investigemus insignium originem, tum 2. qui modi acquirendi ea, ut & quæ certarum figurarum speciales causæ & occasiones fuerint.

§. II. Insignium origo intricatissima est ob tot autorum sententias diversas: nec parum ut intricatior esset, in causa fuit *commentum otiosum, aut veterum Heraldorum, aut quod forte magis arrideat Monachorum. Qui (ut Histriones & Pictores solent) antiquorum cultus pro atatis suæ ritum effingentes, clypeos item instructissimos cuique addiderunt.* Spelm. Aspil. p. 41. Unde illis insignia formarunt, qui de iis nunquam cogitavere. Hujus generis est, cum Salvatore insignia fingunt cruenta, cum panibus tribus calicem aureum deferentia. apud eund. p. 35.

§. III. Aliqui ab ipsa natura putant ejus rei aliquid ostensum, quando ea certis stirpibus certas notas impressit. Vid. *Limn. Jur Publ.* 6, 6, 8. De iis vero notis genethliacis peculiari scripto egit Celeberr. Theodorus Hæpingius sub titulo *Meditatio Historica de notis naturalibus, genitivis & gentilitiis*, quem tractatum de in totum majori operi de insignibus inseruit. Ad naturam provocat etiam Sylv. Petrasanct. Tess. gentil. cap. 3. p. 14. *Sum eam fiduciam, ut provocare primum ad naturam ipsam audeam: cui pudor erit, opinor, velle refragari. Quid enim? ab ea ipsa natura, nativam cuspidem in femore acceperunt tum ii, qui orti sunt ex Thebarum conditoribus; tum alii qui erant apud Thebanos ex prosapia quorundam Spartanorum. Neque in hac repræludere tantum arti natura visa est: sed dum Seleuco ejusque posteris adpinxit in cute anchoram, hac enim vero sententiam nostram, ne fluctuanti similis muneat, egregie firmavit.*

§. IV. Segoin *Trait. del' Antiq. des armes* c. 1. p. 4. ex Favino putat, jam ante diluvium fuisse in usu insignia: Sethitas gessisse signa fructuum, elementorum, plantarum. Cainitas ex artibus, quas invenerant & exercebant. Ita & post diluvium dant Japeto navem argenteam, Semoleonem. Hinc volunt monetam, quam Abraham Hetheis solvit, notatam fuisse ovium figura, sic & annulum Judæ Thamaridatum, nec non Pharaonis & Ahasveri annulos, quia eos suis notis insignitos fuisse, necessum sit, allegant, ut & Sictorum imaginem, tum symbolicas Prophetarum visiones & locutiones, conf. Simb. Wap. I. præf.

§. V. Alii imprimis Israelitarum Tribus in subsidium vocant, quibus benedictiones Gen. 49. à Patre Jacobo datæ occasionem dederint certarum figurarum, quæ postea in vexillis (nempe figuræ solidæ, non acupictæ in linteis in usu erant. Spelm.) comparuere. Porro in symbolis illis, quas singulis tribubus (malunt alii tantum quatuor principibus tribubus eas dare, Judæ, Rubeni, Ephraimo, Dano; ut singula harum vexillavelut trium viralia essent: sane quatuor animalia, quæ videre Ezechiel 1, 10. & Joannes Apocal. 4, 7. ad quatuor illarum tribuum hieroglyphica respicere videntur (assignant, non plane omnes idem produnt. Primogenito Rubeni alii adscribunt hominis imaginem, alii fascias undulatas, vel radicem mandragoræ; Simeoni gladium vel sagittam vel hastam; Levi librum apertum, aut arcam testimonii; Judæ leonem; Sebuloni navem; Isaschari asinum; Dani serpentem, vel aquilam colubrum unguibus complexam; Gadi turmam militarem, vel vexillum, cui leo Judæ impressus, aut jacentem leonem vel leonem; Asseri craterem aureum, aut hircum & super eum ramos oleæ,

Capitis argumentum

De origine insignium difficultas.

An ex natura? Notæ gentilitiæ.

An ante diluvium & mox post diluvium?

An ex Israelitarum tribuum hieroglyphicis?

oleæ ; Naphthali cervum seu capreolum ; Ephraïmo bovem, (quod Josephum vituli specie Apis aut Seraphis nomine coluissent) Manassiramum viridem ; Benjaminolum. conf. Rabbinos ad cap. 2. Num. tum *Hæping. Iur. insign. c. 2. §. 10. n. 994. 996. c. 7. §. 2. n. 49. Vpton. de milit. officio. l. 3. p. 103. Bap. IV. præf. n. 3. Segoing. de L'antiqu. des Armes c. 1. p. 7.* addit, fuisse etiam singulis tribubus suos colores juxta colores gemmarum, Judæ datum fuisse viridem, ob Smaragdum, Rubeni ob Sardium, rubeum, Ephraïmo aureum ob Chrysolithum, Dani ex albo & puniceo ob Jaspidem.

Quid in his
desidere-
tur ?

§. VI. Quæ in hac traditione vel commento desideret, audiamus ex *Ed. Bis-
sæo NN. ad Vpton. p. 38. insignia eos gestasse certum est, sed qualia, inter omnes adhuc ambigi-
tur. P. p. Si moti ultimo Iacobi vaticinio iudicium tulerint, quare diversa Simeoni & Levi,
eodem vaticinio conjunctis, insignia assignant? Bos Iosepho tribuitur, ille tamen ibi ramus eo-
que ad fontem fructifero assimilatur. Non inficias eo, Mosén, longo tempore interjecto, de
eo loquentem dixisse, Gloriam ipsius parem esse armentorum primogenitura. Moses etiam (si
Rabbino cuidam, quem edidit *Gilb. Gaulminus*) quicquam fidei adhibendum est, Iosephi cor-
pus ad pollicitas terras secum deportaturus, ad ripas Nili accessit, ibique ineffabile nomen
descriptum cum his vocibus, ascende bos, ascende, in flumen abjecit, nec mora, feretrum aquis in-
natat. Et Dan catulum leonis Moses appellat : atqui istum titulum Iacob antea Iudæ tribuerat.
Sit igitur Leo proprium insigne Iudæ ; non tamen ille prædabundus exhibebitur, sed potius re-
cumbens aut dormiens, uti fecialibus nostris placuit, & ipse monstrat textus.*

David tri-
butus cly-
peus,

Judaicæ
genti.

§. VII. Nescio an certiora sint, quæ aliis heroibus, quorum in V. T. virtus commendatur, attribuire solent. Ita Davidem volunt nota leonis se insignivisse, seu quod generale signum tribus suum fecerit, seu quia leonem occiderit : eundem etiam secutos successores reges, hanc figuram non sigillis tantum sed & vexillis inseruisse. conf. *Hæping. de Iur. inf. c. 17. n. 476.* Toti vero Judaicæ genti hieroglyphicum dari candelabrum, didici ab optimo Præceptore D. Dannhauero Hodosoph. Ph. II. p. 107. (72.)

An ex he-
roicis tem-
poribus ?

§. VIII. Alii ad alias gentes originem referunt. Vid. *Limn. Iur. publ. 6, 6, 8. Hæ-
ping. Iur. insign. c. 3. n. 9. seqq. Spelmann. aspilog. p. 33.* Ad Heroica universim tempora af-
cendere amat Sylv. Petras. *Tess. gentil. c. 3. p. 2.* qui ita : *Sum in ea Iusti Lipsii sententia, ut
credam, horum signorum initia ex heroicis temporibus omnino peti debere. Quod id fiat perspi-
cuum, incipio jam pervagari priscam omnem ætatem & vexilla explico, tum Nationum & ur-
bilium exterarum, tum Romanarum legionum, mox daturus etiam singularum familiarum,
virorum illustrium atque Heroum insignia.* Aliqui nominatim ad Assyrios recurrunt :
quorum nobiles non sine sceptro flosculi vel animalis figuram impositam habente
comparuerint.

An ab Assy-
riis ?

An ab
Ægyptiis ?

§. IX. Nonnulli Ægyptiis hoc tribuunt, quorum reges & principes leonis, tauri aut draconis caput principatus insigne gestaverint. Hoc non displicet *Spel-
manno aspilog. p. 4.* cum ex *Diodor. Sic. Bibl. L. I.* notat, Ægyptios cum ob confusionem sape à vicinis fuissent victi, dein excogitasse, ut signa cohortibus præferrentur, atque animalium, quæ nunc colunt, imagines Sauritiis, quod hastæ genus est, affixas ducibus gestandas commisisse. Unde victoria ordinis beneficio obtenta, animalibus illis veneratio. Credit etiam Israelitas ab Ægyptiis, ut vituli cultum ita insignium suorum morem, petiisse. *Apud Ægyptios enim (ita ille) floruisse constat insignia juxta Diodori fi-
dem, ab initio religionis : Hoc est ab Osiride, Græcis Dionysio & Baccho, Gentium antiquitatis
periodo, annis plus minus ante exitum Israelis ab Ægypto 400.* Alii de Pictis cogitant, de Ca-
ribus alii, cum his Herodotus adscribat, quod docuerint scuta notis insignire. Non
desunt quibus Trojani autores creduntur.

Pictis, Ca-
ribus, Tro-
janis ?

An à Græ-
cis ?

§. X. Uti Græci variarum rerum fuere inventores, ita quidam insignia etiam illis adscribunt autoribus : vel quod jam Trojanis temporibus illis usi sint, vel quod in ludis Olympicis invenerint, cum in his singuli qui certabant, prout Deum aliquem patro-
num elegerant, ejus planetae colorem assumerint, quo scuta pingerent : Sunt qui ad Alexandrum M. hunc honorem deferunt.

An à Ro-
manis ?

§. XI. Romanis quidam hunc honorem habent, quia devictorum hostium arma trophæi loco retulerint, aut duces præmii loco ob fortitudinem dona militaria & certas imagines militibus dederint. Non contemnenda in hanc rem sunt verba *Wolfg. Laz. Comm. Reip. Rom. L. 9. c. 13.* *Quemadmodum incitamenta virtutis Ro-
manis in pace quædam domique fuerant : ita foris in bellis stimuli ad res præclare gerendas ma-
jores*

jores erant. Dona scilicet militaria, prudenti ratione primum excogitata, & deinceps cum Imperio ita in aucta, ut quot quisque stipendia fecisset; quot coronas & quales meruisset, quot armillas cristasque, quot torques, quales phaleras, hastas, pila, balthrum; hæc omnia supra clypeum, & galeam apposita, in bellis gestari solita, cum pacis munia iterum foveret, domum regressus optimus quisque suspenderet; eaque ornamentorum, siue insignium loco, longa successione ad posteritatem transmitteret. Ut postquam inclinante Imperio, Marcomanni, Suevi, Boji, Franci, Gothi, Heruli, Romanarum legionum reliquiis, in limitibus Danubii & Rheni mixti accesserunt: quemadmodum linguam confusam fecerunt; ita populum etiam perfec- rint quendam, qui Romanorum, Teutonumque ritus, & mores conjunxerit. Ex quibus non in postremis arma gentilitia putandum est processisse, eaque hodie vulgo gentilitia lingua Wappæ, siue Cancellariorum vocabulo clenodia atque insignia vocantur. Quorum usum quondam Romana in Republica non minus atque hodie extitisse, mihi monumentorum scul- pturæ veterum persuaserunt. Quem locum etiam suæ probandæ sententiæ producit Sylv. Petrasanct. Tess. gentil. c. 3. p. 15.

§. XII. Æg. Gelenius de magnit. Colon. Agripp. L. 2. p. 114. ad antiquos he- roas refert. Quæ modo in clypeis geruntur gentilitia icones sunt vetustissimorum facino- rum signa ab Heroum temporibus originem habentia: existimo enim Heroes uti auspicato omnia agebant; & sacerdotes, augures aruspicesque rebus agendis adhibebant, ita habuisse ad præmia Caduceatores & feciales, eoque munere functum pro Alexandro Magno Aristote- lem; pro Numa Pompilio, pictis togis incedentes Salios in pectore ornatos ancilibus, secretis quibusdam imperii pignoribus, sicut præliorum & fortitudinis idem initium sit, quod est cha- racterum scutariorum, & par ætas, ut proinde cognata sit utrorumq; scientia, quam qui perfe- ctè didicerunt, iis concessum est dignoscere & judicare, qui ex claro à seculis stemmate sint orti, qui novi h. mines, & uti dicitur, terræ filii; nam tessera, ut sic loquar, grammatica inventa, ab heroibus prælia scientibus atque ab iisdem & eorum fecialibus, cum virtus & nobilitas pompam quaesierunt exculta ad artem, tot præcepta reperit, quot integro volumine possent conscribi, & vetustatem omnem legibus adstrictam non aliter atque linguas regulis adstri- ctas videmus plane ac nitide explicare.

An ab an-
tiquis he-
roibus?

§. XIII. Nonnulli apud Spelmannum de bellis Christianorum jam à tempore Juliani Apostatæ adversus Mauros susceptis cogitant, & originem insignium inde de- rivant: alii ab Italīs, cum Italia ut reliqua Europa Vandalorum, Gothorum, Hunga- rorum, Saracenorum, Longobardorum, (his nominatim quidam inventionem affi- gnant) armis æstualet, & partium patroni ac clientes factionum symbola introdu- cerent.

An à bellis
Christianor-
um adv.
Mauros?
an ab Ita-
lis, Longo-
bardis?

§. XIV. Non ignobiles autores Germanis, in primis Carolo M. honorem hu- jus inventi attribuunt Hucilla Henrici Spelmanni aspilog. p. 34. retulero: In hoc opi- nionum dissidio, non videam, cur Germani originem rei cederent: refert enim Tacitus Domiti- ni Cæsaris ævo, eos lectissimis coloribus scuta sua distinxisse. Et qualemcunque id sententiam ineat, nusq; reperiri puto arma Germanorum antiquitate vincentia, saltem si Munstero fi- des: Sed quæ ex Munstero allegat, ne ipse quidem probare queo omnia. Sed P. p. 35. Quamobrem in genere fatendum erit, cultum hunc nostrum recentioris esse, qui nec ante Caroli M. ætatem viguisse animadvertitur. Dubitare ergo mihi videor aliquando, an Ger- manicum illum ritum scutorum distinguendorum, de quo Tacitus, vires accepisse censeam, vul- gatumque tum demum fieri (propter populi dignitatem) cum imperium ad Germanos venerat. Vtunque serres habet, mox à Caroli M. ævo invaluisse videtur inter populos & potiores nobiles per Germaniam, Italiam, Galliam, Hispaniam, præcipue bella cum Saracenos tractantes, mox per alias Europæ regiones. Confluentibus enim undecunque in communem hostem Christia- norum copiis, ne insignis multitudo confusione premeretur, discernicula necessario adhibenda. Henrico Aucupi ut torneamentorum seu ludorum equestrium ita & insignium institu- tum alii transcribunt. vid. Wapenb. P. I. præfat. n. 10. Carolum M. & Henricum Aucupem conjungit Nobiliss. M. Welfer. L. 4. Aug. Vindelic. illis verbis: Legum quæ hodie opinione ac certo jure insignia circumscribunt, antiquissima Carolum M. non præver- tunt, à quo primum adumbratas, sub Henrico demum Aucupe & posteris per politas arbitrar. Fortissimi Imperatores militarem virtutem, cui toto pectore incumbabant, hoc ornamento ho- nestatam volvere: unde clypei & cassidis nata species, nomen quoque: nam vernaculis quibusq; linguis arma appellamus. A militibus ad reliqua postea hominum fluxere, tam effusè ut cum Europam omnem pervaserint, Asiam usque penetrarint. Vidimus ex Sinis parmulam ad- vectam,

An à Caro-
lo M. vel
Henrico
Aucupe?

vestam, in quatum alia, tum auro pictum scutum erat, panthera conspicuum: scuto incumbbat galea aperto biatu, cancellis fenestrato, laciniis seu vittis utrinque dependentibus tecta; supra galeam plumea crista surgebat, prorsus ad Europaum morem. Sive quod credibilius, Sinas hæc ab Europæis nequaquam accepisse, quin iis idem quod nobis sua sponte in mentem venisse.

Vel Friderico I.

§. XV. Alii adhuc citeriorem usum faciunt. Certe apud Italos *Iovius* testatur, tempore duntaxat *Friderici I.* in usu fuisse insignia gentilitia Quod confirmari dicas, si intuearis Cardinalium & Pontificum insignia, quæ *Onophrii Panvini* epitomæ Pontificum adjecit *Iacobus Strada*. Hic enim ante seculum undecimum nulla invenit; ipso illo sæculo & sequenti vix aliis certa symbola dantur, quam quorum familiæ diutius floruerunt: ut dubium sit, an quæ deinceps gentilitia assumpta sunt, ex usu sequentium sæculorum huc anticipando transferre voluerit, num ipso illo tempore usurpata fuerint. Ne temere me suspicari dicas, rogo ut sæculum decimum tertium lustras. Fateor ibi plerisque Pontificibus sua esse arma, sed cum primum auctori de familia non constitit, scutum reperies vacuum, quod in *Urbano IV.* *Innocentio V.* *Joanne XXI.* *Nicolao IV.* *Cælestino V.* & in principio sequentis *Benedicto XI.* & *Nicolao V.* observare licet. Idoneum hoc an fallor argumentum est, cæterorum etiam scuta non tam ex monumentis ipsis (cur enim, si sæculo id solenne fuit, duntaxat horum symbola illis inprimere coavi neglexere?) depicta, quam ex moderno usu familiis cognitis adscripta esse. Post illud tempus, cum non dubitem, consuetudinem insignium in Italia jam obtinuisse, unicum reperies *αὐτοκρατορ* *Clementem VIII.* Ann. 1424. Sed qui nunquam Romæ sedit, atque ejus ut Antipapæ nomen ibi quæri nequit. Lego tamen apud *Campanil. dell' armi* c. I. p. 7. quod in monumento *Leonis III.* qui Pontifex fuit 796. compareant rosæ, gentile ejus signum. Disputat equidem adv. hanc sententiam, quæ ab *Henrici & Friderici I.* temporibus insignia deducat, idem Italus *Philib. Campanile dell' armi*. c. I. & antiquitatem altiore de omnibus insignium generibus, officialibus, nationalibus, socialibus, personalibus & gentilitiis ostendere vult. Qui tamen rationes ponderant, reperient infirmiores.

Vel ex transmarinis expeditionibus? Origo non simultanea

§. XVI. *Transmarinas expeditiones* multi graves viri in subsidium vocant, & tum imprimis cepisse hoc institutum autumant.

§. XVII. Inter tam varias sententias verum invenire difficile admodum videtur: neque nos nobis arbitrium sumemus. Forte tamen plerasque aliquid ex vero sententias trahere, ex illo patebit, si observes, paulatim alia & alia inventa esse, & quæ uni usui adhibita erant, aliis dein adhiberi solita: donec tandem paulatim in eum modum res redacta est, quo nunc insignia sunt. Quo non nihil faciunt supra v. 11. adducta *Lazii* verba.

Symbola hieroglyphica veterum populorum.

§. XVIII. Haud dubie multum contulere ad hanc rem symbola hieroglyphica, quæ apud veteres nationibus vel populis plerisque fuisse leguntur. Ita (quæ pleraquæ exempla tabula sculpta ex *Sylv. Petrasancta* exhibet) usi traduntur *Græci* duabus coronis & trifida in medio trabe, *Athenienses* noctua vel bove, *Thebani* sphynge, *Rhodii* rosa, *Peleponesi* testudine s. limace, *Corinthii* Pefago, vel *Neptuno* utrinque mari passis pedibus assidente cum supervolante *Pegaso*, *Lacedæmonii* dracone iracundo ignivomo vel aquila, quæ draconem unguibus gerat vel litera A, *Argivi* mure vel bufone vel vulpe vel litera A, *Locrenses* cicada & supernè fidere, *Messenii* vulpe, *Arcades* Pane vel Luna (quia primi tempora ex lunæ motu observassent) *Aetoli* Hercule cornua tauri apprehendente, seu cornua revulsa tenente, *Persæ* aquila aurea vel solis effigie vel igne sacro, vel arcu & pharetra, *Macedones* clava Herculis inter duo cornua, *Thessali* equo, *Asiani* pusione ceti infidente, *Medi* 3. coronis vel fasciis duabus testalatis instar muri lateritii, *Armeni* ariete coronato vel leone, *Chaldaei* 3. flabellulis, vel vexillis, *Babilonii* columba, in quam defuisse vel defecisse *Semiramidem* credebant, vel 3. elephantis cum totidem quibus insisterent coronis, *Trojani* scropha, alii *Phryges* leone, *Smyrnenes* equo, *Scythæ* fulmine, (quia fulminis instar imanes) *Cappadoces* libra & septenis crucibus, *Syrii* trahibus ternis, quarum summa utrinque, media inferne pinnata, ima absque pinnis, *Parthi* acinace cum brachio alato, quod in fulmen definit, *Hedui* scropha, *Viterbienses* Hercule (quem *Desiderius R. Longobardorum* in dato privilegio cum *S. Laurentio* mutari iussit) *Marcomanni* apro, *Cimbri* tauro (ob culturam) *Aegyptii* Api vel 3. serpentibus undosis cum novem foliis nymphaeæ) *Petrasancta* vocat ternas boas sinuosas & reptiles, adjectaque

jectaque eis folia palustria, itidem totidem fascias cum interjectis flammulis fundis numero inæquali, *Libyes* tribus leporibus, *Hebræi* litera T. salutis. Ita Petr. La Sena Cleombrot. cap. 6. pag. 98. in gemma, quam Nicolaus Fabricius Peirescius Laur. Pignorio exhibuit, explicat duas aves, quæ hinc & illinc infanti (imagunculam enim naviculæ impositam de Mose interpretatur) venerabundæ adstant, quod *Aegyptus* est. Hinc (quis credet?) *Oseæ* II, 11. locus, & volabunt q. avis de *Aegypto*, & q. *Columba* de terra *Assyriorum*. Vt enim columba *Babylonem* designabant, de qua re vide auctorem *Pentacontarchi* (Laur. Ramir.) cap. 44. Sic *Aegyptiorum* gentem τὰ ὄρνις, aves. Ita habet & ex *Hebræo*, & trepidabunt, s. & pavebunt, ut aves quæ sunt in *Aegypto*: eademque dicendi formula, quæ nunc per gallum & aquilam *Francorum Germanorumque* nationes exprimimus. Nec immerito *Aegypti* sceptrum harum avicularum caput velut regionis character exornabat: & in numis ejus imago atque insignis civitas *Alexandria* adjecta ave representantur.

§. XIX. Ex his constare potest, non uni semper nationi unum placuisse emblemata, sed illa etiam alternata esse. Ita *Aegyptus* alias etiam crocodilo, serpente insignita fuit, præter eas imagines quas §. præced. expressimus. Porro de hisce gentilibus signis *Henrici Spelmanni* observatio digna est. Ita ille: aspilog. pag. 7. Hæc cum publica essent, vel à tutelari regionis numine (unde *Minerva Trojanorum*) vel ab animaliei sacro (ita noctua *Athenarum*) à re quapiam aut loci propria (sic *Aegyptus* insignitur geminis ibidibus, quia utraque species apud eam tantummodo reperitur) aut ceptis auspicianti, communive genio arridente deducebant; fore sic sibi secundius in præliis rati. Nam animalia singula singulis genis & cælorum virtutibus credita, persuasum habebant, coloresque, numeros & figuras omnes cuiuspiam superiorum (juxta *Platonis* & *Magni Iamblichi* sententiam) convenire.

§. XX. Non parum ad insignia contulisse etiam videntur signa militaria veterum. De quibus notat idem *Henr. Spelmann. aspil. p. 14. Romanos remissiores fuisse circa armorum insignia, quam Græci & Barbari, sed circa signa militaria accuratiores illis, ut religionem eis adhibere, festis diebus injungere & inter Deos venerari non dubitarint. Fuerunt autem prima signa Romanorum sub regibus fæni manipuli.*

Pertica suspensos portabat longa manipulos. Ovid.

Deinceps fuere *Consularia* quinque. Demum sola aquila. *Plin. Lib. 10. cap. 4. Romanis legionibus aquilam C. Marius in secundo consulatu suo proprie dicavit. Erat & antea prima cum quatuor aliis: lupi, minotauri, equi, apri, quæ singulos ordines anteibant. Paucis ante annis sola in aciem portari cepta erat: reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicavit. Imperatoria refert Vegetius Lib. 3. cap. 5. aquilas, dracones, vexilla, flammulas, tufas (ex *Lipsii* conjectura) pinas. Aquilæ imagines & signa aurea erant, hastæ argenteæ. Manus militum erat loco veteris manipuli. Cæterum ab aquila aquiliferi: à dracone draconarii, qui dracones per singulas cohortes ad prælium præferunt. Aquilam autem teste *Vegetio* gestabat semper prima cohors: Sciendum est autem in una legione 10. cohortes esse debere, sed prima cohors reliquas & numero militum & dignitate præcedit. Hæc enim suscipit aquilam, quod præcipuum signum in Romano semper est exercitu, & totius legionis insigne. conf. *Spelmann. l. alleg.**

§. XXI. Quod de religione signorum dixi, illustrare potest locum *S. βδέλυγμα* *Matthæi XXIV, 15.* ubi Salvator vocat τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως signum excidii τῆς ἐρημώσεως. Hierosolymitani proximum, quod non aliud erat, quam ut ex parallelo *S. Lucæ* *Matth. 24. XXI, 20.* patet, exercitus Hierosolyma obsidens: idque ob signa militaria. Ita *Grot. 15.*

Ego re considerata non dubito, βδ' εὐγμα vocari signa Romanorum militaria, de quibus ita Tertullianus: Religio Romanorum tota castrensis signa veneratur, signa jurat, signa omnibus Diis præponit, omnes illi imaginum suggestus insignes monilia crucium sunt. Signa ipsa crucis habuisse figuram, abunde à multis demonstratum est, affixi autem iis signis erant clupei multi alter super alterum, unde suggestus dixit Tertullianus, ut suggestum comæ Papinius: in iis clupeis erant imagines, id est προτομαί, ut Iosephus loquitur, Caesarum, eorum scilicet qui in Divos erant relati. Talia signa cum clupeis, videre est in nummis. Habet autem illud Tertullianus ex Iustino, qui ita dixerat, τὰ παρ' ὧν ἀποθησκόντων ἀνλοκρατόρων εἰκόνα: ἐπὶ τῷ τῷ σχήματι ἀνατίθετε. Arrianus: τὰ σημεῖα τῆς ἐπιλέκτε στρατίας αἰτοί, εἰκόνας βασιλέων. Apud Tacitum passim istarum insignis imaginum mentio. Propter eas imagines adorata signa, ut jam dicentem Tertullianum audivimus. Suetonius: Artabanus transgressus Euphratem, aquilas & signa Romana, Caesarumque imagines adoravit. Ideo Tacito numina legionum & bellorum Dii vocantur. Ejusdem est illud: signa & aquilam amplexus religione sese tutabatur. Talia signa Titus conspicua in castris suis posuit, quasi templum templo Hierosolymitano contrarium. Nam & Tacitus alibi ita loquitur, fulgentibus aquilis signisque & simulacris Deum, in modum templi. Et ipse Iosephus ἀλώσεως III, cap. VIII. quas σημαίας dixerat, μὲν τὰ ἱερὰ vocat. Ut & Herodianus libro IV. Ad talia signa ἐν τῷ πόλει posita, ut ad templum confugere, Iosepho Herodis procuratori suadet Alexandra, narrante historia scriptore Iosepho lib. XV. Ant. Hæc ipsa signa mox victor intulit templi ruinis, ubi milites etiam ἐθησαν ταῖς σημαίς, ut ipse Iosephus loquitur. βδ' εὐγμα & igitur ἐρημώσεως aut ἐρημωτικὰ, ut habet Hebræa locutio, cur vocentur, obscurum non est: quia scilicet ἐρημίων qua voce in τῇ ἀλώσει historia sæpissime Iosephus utitur) minabantur, non tantum cultui Iudaico (quod fecerat & illud εἶδωλον ab Antiocho allatum) sed & templo urbique.

Vexilla.

§. XXII. Præter hæc signa militaria fuere vexilla equitum (Græcis incognita, unde recentiores latina voce vocant βέζιλα) hoc est vela quadrata pericla suspenia (unde Lips. de mil. Rom. 4. dial. 5. comparat templorum vexillis, quæ in lustrationibus & processibus circumferuntur) quæ singula centuriæ gestabant, a scripto numero centuriæ; aliquando animalia in illis picta. Fuit vero etiam vexillum non semper velum, sed aliquando solida imago vel tabula quadrata, ast Flammula (ob hoc non confundenda omnino cum vexillo) semper è panno vel serico. Memorat etiam Procopius in rebus Justiniani insigne, quod Romani Bandum vocent (unde forte paner, vel fahnen.) Sic & vexilli quadrati genus, quod jam in Consularibus apparet numis, sub pilis signorum loco ultimo appensum labarum dictum. Hoc vero Imperatorium fuit & grande, nomen Imperatoris habens inscriptum literis puniceis, ipsum olim candidi potius coloris. Hoc deinceps purpureum, sæpe auro intertextum gemmis lucidum, exuta aquila universo exercitui præfectum est. Constantinus M. in vexillum crucis convertit: unde signum unde & Christi nomen vid. Cod. L. 2. Tit. de labarum s. laborum præpositis: inscriptum labaro & clypeis. Prudent. contra Symmach.

*Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum: clypeorum insignia Christus
Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.*

Sic & crux ex auro solido prælata, & hinc grande & præcipuum cujusque regni signum militare (Standard royal) deductum est. Hæc ex Henr. Spelmanno aspilog. p. 18. 19. 20. 21.

Standardum.

§. XXIII. Labari nomen faculorum lapsu cum altera Standardi, voce à Germanis ducta & stationarium s. rem stabilem significante, (judicio Spelmanni Aspilog. p. 22.) commutatum est. Nam istud quoque tantum in regio exercitu de summa rerum configente usurpabatur. Est autem (ut idem Spelmannus) malus eximia celsitudinis è carro quatuor rotis mobile erectus, cujus summitati vexillum regium, quod exercitui præest, figebatur. Credit autem ab Italis carrocium à carro dici, & ex Britone Armoricano Philippid. 2. illa de Standardo Othonis IV. in Philippum R. Fr. ducentis.

*Mox Otto imperii declarans signa, volensque
Iam quasi promeriti rem prælibare trophæi,
Standardum ædificat. miroque insignit honore.
Imperii ut fasces tanto illustrante paratu
Se dominatorem totius disputet orbis.*

Erigit

*Erigit è carro palum paloque draconem (h.e. vexillum ut explicat Spelm.)
 Implicat ut possit procul hinc atque inde videri,
 Hauriat & ventus cauda tumefactus & alis
 Dentibus horrescens rictusque patentis hiatu.
 Quem super aurata volucer Iovis imminet ala.
 Tota superficies cujus nitet aurea, solis
 Æmula, quo jactat plus se splendoris habere.*

Addit vero Standardo etiam Anglo-Saxones usos esse.

§. XXIV. Nec scuta suis caruerunt imaginibus; quod inventum Caribus attribuit Herodotus: hocque factum putat Minois atate, cui Cares, tum Leleges dicti, celeberrimi & ingeniosissimi, parebant. *Spelman. assil. p. 6.* inde ostendit, à Caribus ad Græcos devenisse, & per Asiam ad Indos usque morem sparsum. De Trojanis temporibus vix dubium esse potest. Cretenfis refert Memnonem adduxisse copias Indorum ac Æthiopum vario genere insignium. De Agamemnonis scuto Homerus Iliad. λ. v. 56.

Τῇ δ' ἐπὶ μὲν γοργῶν βλοσυρῶπις ἐρεάωντο
 δεινὸν δερκομένη· περὶ δὲ δαίμων τε φόβος τε.

In eo Gorgon terribili aspectu cincta erat

Horribiliter aspiciens: circumerat etiam terrorque timorque.

Idem Achillis, Hesiodus Herculis, Virgilius Æneæ describit scutum, & Turni Æn. 7.

*At levem clypeum sublati cornibus Io
 Auro insignibat, jam setis obsita, jam bos.
 Argumentum ingens, & custos Virginis Argus,
 Calataque amnem fundens pater Inachus urna.*

Æschylus, Euripides, Pindarus & Statius eorum, qui Thebas obsedere, emblemata scutis impressa referunt, sed non uno modo. Tydeo Æschylus dat cælum stellatum, luna medium umbonem illustrante, Pindarus Amphiarao draconem, Statius Polynici sphyn- ga, Capaneo hydram:

*Squallet triplici ramosa corona
 Hydra recens obitu: pars anguibus aspera vivis
 argento celata micat.*

De antiquis Gallis Diodor. Sic. L. 5. ὅπλοις δὲ χρωῶνται, θυρεοῖς μὲν ἀνδρομηκέσι, πεποικιλμένοις ἰδιο- τρόπως, τινὲς δὲ καὶ ζώων χαλκῶν ἑξοχαὲς ἑμόνον πρὸς κόσμον ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν ἐὺ δεδημιουργη- μένας. Armis utuntur, scutis ad staturæ virilis modum, variegatis peculiariter, qui- dam vero utebantur etiam animalium æneorum extantibus iconibus, non solum ad decorem, verum etiam securitatem affabre effictis. Ob leonem ab Hercule gestatum *Campanile dell' armi c. I. p. 5.* putat fingi, quod leonina indutus fuerit: sed hoc quoq; veteri mori non repugnat. Alias passim figuras scutorum notatas reperire licet: Ita Isis lu- nam, Osiris nunc sceptrum infessum vigili oculo, & præterea nunc aquilam, nunc so- lem, Semiramis columbam, Cadmus, & percussor Lysandri, ut & Epaminondas dra- conem, Theseus bovem vel noctuam, Adrastus serpentes uno annexu in spiras convo- lutos, Amphiaræus scutum album & puniceum, Parthenopæus sphyn- gem, quæ in- jurioso pede virum proterat, Eteocles militem in scala ad murum admota cum lemmate, nec à Marte dejiciat, Capaneus militem cum face, & lemmate, Combura- ram urbem, Hercules leonem securi armatum, Aventinus Herculis filius Hydram, Agamemnon velut iconem terroris caput leonis & tænias (paulo ante Gorgonem dedit Homerus) Ulysses delfinum, Clearchus tyrannus Heracleæ aquilam auream, Lycurgus gruem, Alcibiades Cupidinem, qui complectebatur fulmen, Alexan- der M. victoriam sedentem ac stabilem, aut equum, fortasse Bucephalum aut lu- pum, Philippus pater bigas, Arius Rex Spartanus infessum ab aquila draconem, Pa- lamedes tridentem, Cupæus filius Cygni Ligurum regis olorem, Demosthenes epi- graphem ἀγαθὴ τύχη, Eumenes aut Cererem aut Alexandrum, Hippomedon iconem hominis & ad manus ac pedes ejus agmina viperarum, Neoptolemus Minervam, Polynices iconem justitiæ vittatæ cum libra & stricto gladio, Antiochus leonem cum caduceo, aut etiam triangulos 3. implexos, Seleucus taurum, Pyrrhus Epirota & post cum Augustus Imperator Sphyn- gem, Perseus Medusæ caput colubris crinitum, L. Papirius Cursor pegasum, Pompeius leonem ensiferum, Macenas ranam, Vespasianus

Janus Gorgona vel capricornum & mundi sphæram, *Theodosius M.* vexillum inscriptum nomine salutis gestasse leguntur. Inde occasio strategemati Persarum (apud *Polyæn. L. 7.*) cum in bello adversus Ægyptios scutis insculperentur figuræ taurorum, canum, felium, crocodilorum, quæ animalia his pro Diis culta. Unde factum ut hi adversus eos, in quorum scutis Deos suos venerabantur, pugnare recusarent, atque Persis victoriam relinquerent. Conf. late de figuris scutariis veterum *Hæping. de Iur. inf. c. 2. §. 10. n. 1009. seq.*

Cohortum
signa.

§. XXV. Porro præter ea signa quæ personalia erant, legimus etiam centurias & cohortes in scutis habuisse signa, è quibus quisque suos contubernales dignosceret. ap. *Veget. de re milit. 2, 18.* Ita & Ducum nomina inscripta leguntur. De illo apud *Virgil.*

Mutemus clypeos, Danaumque insignia nobis aptemus.

Romano-
rum mo-
res.

§. XXVI. De Romanis illa *Spelmanni* huc transferre operæ pretium est. *Aspillog. p. 29.* Consularibus sæculis laborasse videtur heroicus ille cultus, cum à Romanis neglectus tum apud alias gentes dissvetior. Vigere tamen apud Græcos Barbarosque & ad posteros propagari. Romani novum imperium molientes nova militia disciplina (qua orbem subegerunt, *Vegetio* teste) usi sunt, spretoque fastu barbarico, virtuti penitus insudant, eamque omnibus nervis curant augendam. Non tam armorum picturis, quam erogatis muneribus militariis donisque imperatoriis, coronis, torquibus, armillis hastis puris, phaleris & ejusmodi. & c. p. 30. Nobilitatem autem arguebant è majorum imaginibus, quas in atriis & gentilitiis funeribus per seriem edere (uti nos insignia) solebant; (ad ea vero publicâ concessione opus fuit: vid. *Cic. pro Rullo.* Qui beneficio vestro imagines familiae suae consecuti sunt) unde insignia nostraeorum vim & vicem obtinuisse *Budæus* multique alii contendunt. (Cum vero ille mos imaginum jam tempore *Plinii* exoleverit, *Campanile* credit, antiquitatem insignium hoc argumento demonstrari posse. Sed *Budæi* mens non est, quod nullo interjecto spatio temporis successerint insignia imaginibus.) Hinc fit ut cum ad Romanorum gesta perveniatur, tacere solent historiae de armorum insignibus, crebra interim recordatione in rebus exterorum, donec omnia sub imperio coierunt. Observat deinceps, omnes propemodum icones clypeorum, quæ in nummis extant, ante principum ætatem fulmine insigniri, ac si id Romanum fuisset clypeo centrum. Inde legionibus sui clypei, imprimis post *Domitiani* & *Trajani* ævum, quorum alii hodiernum gestamen ita exprimunt, ac si è fecialium nostrorum scriniis prodissent.

Sigillorum
imagines.

§. XXVII. Nec omnino silentio prætereunda sunt sigilla veterum, quæ cum figuras certas retulerint, potuere aliquam occasionem posterorum insignibus præbere. *Macenatis* rana ex *Plin. 37, 1.* nota est. *Plinius Cæcilius Secundus* quadriga in sigillo utebatur. De *Galba* *Dio L. 5.* non obsignasse sua imagine, quemadmodum alii imperatores consueverint, literas, sed canem è navis prora prospectantem, signum à majoribus suis delatum ad se, usurpasse. Sed illa tamen sæpe non alia constabant figura, quam signantis effigie, aut alterius viri, vel Dei, quem veneratione prosequebatur obsignans. Succedere dein monogrammata: antequam utraque locum insignibus facerent. Vid. *Menestr. L'art du blas. justif. c. 9. p. 211.* Ingulfus Saxo apud *Spelmann. aspillog. p. 3.* sigillorum usum in Britannia à Normannis asserit introductum, quod de communi consuetudine interpretatur: sunt enim aliquorum optimatum, illo teste, antiquiora. Conf. *Hæping. de Iur. insign. c. 10. §. 1. n. 143.*

Nummo-
rum.

§. XXVIII. Imprimebantur etiam nonnunquam monetis & numis figuræ, imprimis quæ genti fuere propria: Ita Athenienses noctua signabant monetam. Nec tamen id perpetuum. *Servius Rex* apud Romanos primus signavit monetam, sed icone bovis. Deinde reges suas imagines imprimere solebant, inde nomina *Daricorum*, *Philippicorum*, & c.

Differentia
veterum
signorum
& hodie-
norum in-
signium.

§. XXIX. Quamvis vero ex his abunde constet, in prima jam antiquitate varia signa tum publica tum privata in usu fuisse, non una tamen ratione illa à modernis insignibus differunt. Idem homo mutabat etiam scuto inscriptam figuram, & cum nunc illa placuisset, nihil prohibebat quin ex alia causa aliam assumeret. Inde cum *Proteum* Regem Ægypti in varias figuras se transformasse fabulæ narrant, causa non improbabilis allegatur, quia insignia frequenter mutabat. *Osiris* quod diximus modo aquila, modo Sole utebatur. Ita conciliari crediderim, cum aliquan-

aliquando diversa de ejusdem viri scuto produnt autores, nam diversis figuris unus delectari potuit. Exempla habuimus: *Agamemnon* apud *Homerum* usus *Gorgonis* capite, *Pausanias* tribuit leonem. *Ulyssi* modo *Typhæum*, modo *delfinum* assignant. Ita diversa de 7. heroibus in *Thebano bello* *Eteoclem* oppugnantibus *Æschylus*, *Euripides*, *Pindarus*, *Pausanias*, *Statius*. *Quintilianus* 6, 11. *Mariano* scuto inscribit imaginem *Galli*, alii ob *Cimbros* victos boves iugo junctos. Sic & ab antiquis *Alexandro* modo leonis, modo *victoriæ*, aliquando *arietis*, *lupi*, *bucephali* emblemata tribuuntur. Ita & alio sigillo ad *Persas*, alio ad *Europæos* usus est (vid. *Heping. de Jur. insign. c. 5. n. 25.*) *Augustus Cæsar* in sigillo initio *Sphynxis*, dein *Alexandri* effigie, demum propria usus est. vid. *Sveton. in vit. c. 50.* Vicissim eodem symbolo diversos uti non prohibebatur. *Dracone* utebatur *Spartiarum* gens *Thebis*, quod & insigne fuit *Capanei*, *Mene- lai*, ejus qui *Lyfandrum* occidit.

§. XXX. Hoc ipsum argumento est, quod ob alias potius causas (vide *Limn. Illa non familiarum nota.* *Jur. publ. 6, 6, 50. seq.*) quam ob familias denotandas usurpata sunt illa signa, quod agnoscit *Spelman. aspilog. p. 50.* Itaque nec hereditaria fuerunt, nec à posteris nisi rarius, & tantum si ex notabili causa majores assumserant, usurpata. Inde apud *Diod. Sic. bibl. L. 1. Osiridis* filiis *Anubi* canis (unde figmentum, caninum habuisse caput) *Macedoni* lupus, atque ita differentia à patre & inter se emblemata dantur. *Menestr. L'art du blas. justif. c. 13. p. 319.* Id tamen rectius ex mente *Diodori*, qui dicit τὸν μὲν ἀνέβιν περιβόλαι κυνέην, τὸν δὲ μακρόν αὐτὸν λύκον προτομήν, quod refert ad exuviarum gestamen *Diodorus*.

§. XXXI. Sunt tamen etiam exempla signorum ad posteros transmissorum Aliquando tamen ad posteros transmissa. apud *Spelman. aspilog. p. 10. 11. Chryxi* apud *Sil. L. 4.* qui *B. enni* proavi *capitolium* obfidentis historiam retinuerit, *Corvinarum*,

Phæbea sedet queis casside fulva

Ostentans ales proavita insignia pugna Sil. L. 5.

Epaminonda, cujus tumulo *draconis* imaginē insigne scutum impositum, quia forte ex eo genere, qui *Sparti* appellantur: quæ *Thebis* antiquissima cognatio, & draco gentile insigne. Inde etiam apud *Virgil. 7. Æn. de Aventino Herculis filio*,

Clypeoque insigne paternum

Centum angues cinctamque gerit serpentibus hydram.

Quod post plura sæcula *Teroni* templi *Herculis* custodi bello *Punico* tribuit *Silius L. 2.* Ita apud *Stat.*

Tauroque insignis avito.

Ap. *Ovid. de Theseo L. 7. Metamorph.*

Cum pater in capulo gladii cognovit eburno signa sui generis. Ita & *Gelen. de Colon. Agr. magn. c. 2. f. 2. p. 134.* Hereditarium fuisse certarum tesserarum usum æque ac nominum & cognominum, exemplis ostenditur, ita *Scipionum* insigne *rosam* fuisse tradunt, & *domitorem* *Carthagini* jussisse octavæ legionis milites secum in triumpho *Romani* intrare *rosis* insignitos. *Frontinus* autor est, neque manus militum unquam alias hilarius aut innocentius rubuisse. *Gordius* ex agricolæ rex *Phrygiæ* pro suo & familie insigni *aratri* tesseram gessit. *Vetus signum* *prosapie Imperatoris Galbæ* fuit *catellus* in prora navis, *Seleucus* rex ejusq. posterum *anchoram* hereditarium signum cuti & clypeis impresserunt: *Pythonis* *Nisibeni* progenies *securim*, *Temas* *Thebarum* conditoris familia *hastam* gessit. *His Sylv. Petrasanct. Tess. gentil. c. 3. p. 12.* illa addit exempla, *Affamoneis* fuisse nomen regis æterni ac *Dei* exercituum, inscriptis literis vexillo מלכי, *Carthaginiensibus* ducibus *piscem* ac *superne coronam*, *Epiri* regibus *bicipitem aquilam*, *Indis* regibus tria *cymbala anea*, quæ ideo fortassis tribuuntur *Alexandro* *Indorum* domitori, *Mannia* *insula* regibus ternas humanas *tibias inflexo poplite*, *ocreisque* & *calcaribus* munitas, *Persarum* regibus aut *aquilam auream* aut *caput aprugni sagittamque infixam ori* ejus, *Phocensium* ducibus *aquilam* in tripode, *Phrygiæ* regibus suam.

Huc aliquo modo spectat locus *Sveton. de Caligula: Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit, Torquato torquem, Cincinnato crinem.* Ad quæ verba *Sylv. Petrasanct. c. 3. p. 15.* nisi hæc existimentur signa gentilitia, quæ non sunt unius viri vel ætatis, sed generis & successionis: quanam illa demum erant? Quia vero torques & cincinni, statua vel imagines non erant; quis vel tenuiter eruditus ita id interpretetur, quod *Svetonius* diceret, nobili cuique ademitas veterum imagines. Forte tamen his exemplis non aliud conficitur, quam quod aliqua quæ celebriora fuerint majorum symbola ad posteros manserint.

§. XXXII.

Plures dif-
ferentiae.

§. XXXII. Potissima fere differentiae ratio est, quod imaginariae illae figurae, quae nunc honorabiles vocantur & arti propriae habentur, plane è majorum scutis exulant, cum haec tantum rebus naturalibus vel artificialibus insignirentur: imo haec certa configuratione, situ, colorum vel arearum distinctione non effigiatae fuerunt, sed pro sculpsentis pingentisve arbitrio. Unde aliquando totae historiae in scutis representatae leguntur, aut ad minimum in eodem clypeo plures figurae, quae pingendi ratio cum emblematicis quam nostris insignibus rectius convenit. Vidimus §. 24. ex Homero scutum Agamemnonis. In scuto Achillis Vulcanus praeter siderum varietatem descriptam etiam pacis bellicae artes omnes & officia expresserat. Quidam ex Mutii Scaevola posteris ejus historiam in scuto gestabat apud Sil. 8. v. 386. & 17. v. 401. Scipio Africanus patris patruique praelia. Ita & veteres scutis inscriptiones addebant, quod cum ratione insignium nobis usitata minus convenit. vid. Limn. Jur. publ. 6, 6. 48. Engolismensis monachus & Aimoinus ad ann. 799. citante Spelm. p. 26. refert victorum ducum Britannorum scuta Regi Carolo allata, inscriptis singulorum nominibus. Conf. Limn 6, 6. 54. 55. Haping. de Jur. inf. c. 11. n. 3.

Sententiae
Menestrie-
rii, Labou-
rierii, Gele-
nii, Wel-
feri.

§. XXXIII. Ita de hoc argumento praecleari viri sentiunt. Menestr. method. ab-
breg. p. 19. Les figures des anciens boucliers & des enseignes militaires des Grecs & des Romains estoient de simples devises, qui n'ont jamais servi de marque de noblesse parmy eux, comme sont les nostres. On peut neantmoins dire, qu'elles ont servi de modelle à nos blasons, comme les Hieroglyphes des Egyptiens ont este les premiers modeles des devises H.e. *Figurae veterum clypeorum & signa militaria Graecorum & Romanorum simplices fuerunt tesserae, neque unquam fuerunt insignia nobilitatis inter eos velut nostra. Potest tamen dici, quod proplasmata fuerint nostrorum insignium, sicuti hieroglyphica Aegyptiorum primi fuerunt symbolorum typi.*

Le Labour. orig. des arm. n. 3. p. 3. Ces heros toutesfois ne s'affujettissoient pas des couleurs certaines & fixes à eux ou à leurs successeurs, & ne sçavoient que c'estoient de cent & cent pieces honorables receues par nos anciens preux. Heroes hi tamen se non adstringebant certis coloribus, qui ipsis & successoribus servarentur, nec noverant tot honorabiles tesseras, à vetustis nostris fortibus receptas. Aegid. Gelen. de Magn. Col. Agr. L. 2. f. 1 p. 130. *Per multi arma primum à Francorum Gothorumque temporibus aut serius repetunt. Sed demum vulgatiorem tum incepiss. insignium scientiam & usum, aut ab istorum tempore majorem ad nos memoriam notitiamq. potuisse dimanare, nihilominus oportebit quoque concedere, in effingendis digmatibus talium autores, quocumque tandem ceperunt tempore, respexisse ad longissima stirpium principia, & majorum suorum prima vetustissimaq. facinora repetenda & exprimenda in scutis, sicuti olim accersebant quam remotissime familiarum originem.* Ex nostris Illustris M. Welfer. L. 4. rer. August. Vindel. de differentia veterum & recentium signorum itidem praecleara. *Quoniam ut nunc usus habet, insignia non tam rebus, quam certis coloribus constant, quibus & clypeorum areae, & symbolorum imagines distinguuntur solent, videtur ejus rei initium à Romanorum aeo & moribus neutiquam petendum. Quamvis enim Romani & omnis ante eos antiquitas symbolis & insignibus uti consueverunt, haec tamen ad unum aliquod idem praescriptum cum nostri aevi insignibus non exigenda sunt; falluntur admodum qui exigunt, & res, quas ex eodem fonte natura parentis instinctu hausas fatemur, sed alio atque alio ritu, prout temporum ferebant consuetudines, constitutas fuisse videmus, imperite confundunt &c.*

Spelmanni
assumpta.

§. XXXIV. Cum non tantam diversas variorum de origine insignium sententias, sed & viderimus, quae ex antiquitate imitari potuerint, qui introducere usum modernum, quae tandem ex sententiis eligenda sit, quari potest. Malim vero aliis decisionem hanc relinquere, quam aliquid ipse definire. Si vero quid dicendum sit, ex quo lector ipse judicium formet, aliorum potius quam meis verbis dicam. Ita Henr. Spelmann. Aspillog. p. 25. *Viso libro de notitiis Imperiorum nos cum Stevvechio, Pierio, Pancirollo, Lipsio, doctissimis viris à Romanis insignibus propagari censemus. Non simul, non semel: authore incerto etiam & aeo. At Romana illa insignia legionum fuisse palam est, & gregariae multitudinis, non privati alicujus hominis aut familiae. Nec in iis quid heraldicorum characterum (qui Gallis fesses, bandes, cheverons appellantur) nec hodierna colorum observatio, nec arearum distributio. Ingenue igitur fatendum erit, hunc nostrum cultum, licet à priori deductum, à posterioribus ita auctum, mutatum, ornatum absolutumque fuisse, ut novus quodammodo videatur, quod quidem ante Normannicas irruptiones in Galliam fieri non apparet.*

paret. Normanni enim ipsi legionario illo cultu à Romanis ducto & per orbem transeunte post adventum in Gallias fruebantur. &c. Dein. p. 28. Demum legionaria ista distinctio ad particulares cepit transire. Duces, tribunos, centuriones, nobiles (cupientes invicem internosci) uti eo ævi ipsa etiam cognomina. Cognomina enim apud Francos coetaneam habuisse censeo genituram cum armorum insignibus. Neutra fuisse in usu apud Germanos, Francos, Anglos, Danos paulo ante Anglo-Normannicas ætates. Mox utraque fieri personalia. Utraque tandem gentilitia: Cognomina vero citius paulo quam insignia. Tum ex Tilio adducit Francorum nobiles sub exitum Carolinorum, qui fuit 987. cognomina sibi adscivisse, plebrosque ab illustrioribus suis feudis: rusticos & servos à ministeriis & villis quas habitabant. Sed nec feuda ante hanc ætatem hereditaria. Nemo ergo credat, signacula clypeorum hereditaria tum fuisse, cum neque cognomina, neque feuda, neque dignitates id juris obtinuissent. Pergit. p. 29. Ajo igitur insignia tum fuisse personalia & mutabilia ad placitum deferentis, uti heroum illa antiqua, velut hodie solent in hastiludiis emblemata. Quod exemplo è Malmesburienfi petito probat. De Anglis suis p. 40. Nostrates, postquam in Angliam penetrasset Wilhelmus I. hunc armorum cultum à Normannis videntur accepisse. Nec confestim vulgaris evasit, quod soli potiebantur, qui in acie consisterent, aliis quantacumque nobilitatis nihil prius insignium expetentibus. Hinc multis nec ignobilibus familiis sua desuere insignia, etiam usque Henrici VI. ætatem. p. 43. Clypeos insignitos accepisse non videntur ante Richardi I. ævum. Quin & ipsa familiarum cognomina à Normannis sunt nostratibus inchoata: prioribus Græcorum more simplici appellatione contentis. P. 48. memorat deinceps è majorum nobilium scutis in minorem transivisse decorem armorum. In primis ut Proceres clientibus suis aliquid concederent ex suis insignibus. Iterum p. 51. ita comparat vetera & nova moderna insignia, tum propter rei similitudinem, tum propter instituti finem & rationem, cum prioribus illis ita videntur conjuncta, ut vel eadem prorsus, plus quam olim absoluta, vel ex iisdem, tanquam prolem posthumam, suscitata dixeris. Præcipuum enim discrimen in perfectione situm est, adeo ut ab antiquis inveniri, à posteris videantur restaurari perficique, ut artes omnes. conf. supra num. 14.

§. XXXV. Addendum his, quod expeditiones ultramarine multum contulerint ad ulteriorem culturam. Ita P. Pithæus de Camp. Comit. Valde est verosimile ultramarinas expeditiones nobis attulisse magnam partem armorum & symbolorum; illorum saltem usum reddiderunt magis communem & religiosius observatum quam ante fuisset. Ita & Henricus d'Outreman in histor. Valencian. P. 2. c. 3. Il est certain, qu'en ce temps là (loquitur de temporibus Caroli M.) les Princes & les Seigneurs ne portoient point d'armes certaines & assurées pour leurs posterité, beaucoup moins les villes. On tru vera difficilement lettres d'aucun Prince ou Seigneur avant l'an mille, qui soient seellés d'un sceau armoyé, car ils se contentoient de signer, c'est à dire d'y apposer leurs noms en chiffre, avec certaines entrelatures de lettres l'une dans l'autre: & bien qu'ez tournois & batailles ils se servissent de quelques figures dans leurs escus, si est ce que pour la pluspart ils les changerent à leurs plaisir. Certum est, hoc tempore Principes & optimates non certa vel quæ ad posteritatem transmitterent insignia habuisse, multo minus civitates. Difficulus reperientur ullius Principis vel Dynastæ literæ anno millesimo anteriores, cum sigillo insignia deferente; sufficiebat enim illis ut signarent, hoc est nomina certo caractere & literis variè implexis exprimerent. Et quamvis in ludis equestribus & præliis usi sint figuris in clypeis, plerumque tamen suo arbitrio eas mutare solebant. Addit dein, hoc post Bulloneam expeditionem factum, & esse hanc plerorumque Virorum Doctorum sententiam. Ita & ex Cl. Faucheto istud allegari vidi: Il ne me souvient d'avoir veu une marque de fleur de lis precedente Pepin, mais depuis Louis le Gros (au temps duquel il semble, que les armoiries commencerent à estre hereditaires) elles furent plus assurées aux familles, & commencerent de passer aux maisons de pere en fils. Non recordor vidisse liliū insigne ante Pepinum, sed post Ludovicum Crassum (cujus tempore videntur insignia cepisse esse hereditaria) certiora facta sunt, & ceperunt in familiis ad posterum transmitti. Huc illa Dav. Bloncelli, viri si quisquam alius fuit historiarum peritissimi: Is vero assert. Geneal. Franc. T. 1. 66. 2. Ante annum 1146. quo cruce cum Conrado III. signatus est Ludovicus VI. sive liliatus. testetur alia insignis scuti nullus in regia familia usus fuisse videtur. & in primis T. 2. p. 163. Quotquot usque nunc asservantur, chartarum ante annos 600. scriptarum archetypa, vel solo autographis monogrammate coassignata reperies, vel si qua bulla addita sit, in ea scutum nullum sed

Ex ultramarinis expeditionibus usus.

solum seu regis s. alterius rege minoris effigiem deprehendes; nihil ex tumbarum *ἐν ταφῇ* aliisque lapideis monumentis ultra speraveris. Vnicum Vredius Flandria tota Roberti Frisio-
nis sigillum, charta anno 1072. conscripta appositum invenit, in quo scutum leone signatum
viseretur: ante illum nemo, post illum plures sigillis suis scuta nullis tesseris insignia im-
presserunt: Hugonis, Roberti, Henrici, Philippi, Ludovici, quotquot in Ecclesiarum, quas
opibus suis ditarunt, archivo & regio tabulario reservata sunt, unam regis effigiem repræ-
sentant: nummi non omnes eam representant, sed solum regis monogramma, & loci, in
quo moneta cusa est nomen fere omnes exhibent. Omnium primus Ludovicus VII. scutum
lilioinsigne (licet 40. circiter antequam regnaret annis, cruciata Hierosolymitana occasione,
gentilitiarum in scutis & vexillis tesserarum usus introductus fuisset) sigillo suo impressisse
videtur: ante Philippi I. tempora, ubique reges solo crucis, hac aut illa forma effigiatæ,
sigillo contenti fuerant, sed paulatim alius ubique usus invaluit, quique tesseræ primi sibi sum-
sere, eas allusione ad suum vel regni nomen facta summere, &c. Circa lilia Gallica idem
cum suo hoc alioquin adversario sentit Iob. Iac. Chifflet. *anast. R. Childer. c. 12. p. 166.*
seq. autoritate literarum Chesni & Peirescii apud Gassend. Horum virorum autoritas
facit, ut parum attendamus contradictioni Ferrand. *epinic. prolil. impr. 3. p. 31. 32. seq.*
qui sententiam refellere conatur, & Peirescii conjecturam de regum, quæ extant, mau-
soleis quam vulgo credantur recentioribus rejicit.

Menestrie-
rii senren-
tia ad Phi-
lippi Au-
gusti re-
gnum refe-
rentis in-
signia, |

§. XXXVI. Huc etiam accedit calculus, cuius mihi in pretio autoritas est, *Cl. Franc. Menestr.* cum in *abbreg. Method. p. 19. & L'art. du blas. justif. c. 17. p. 104.* ante
expeditiones ultramarinas existimat fuisse insignia tantum feudorum, qualia sunt su-
premorum Principum, & qualia dominorum vexilliferorum (*Seigneurs bannerets*) qui
diversa gestabant, juxta diversa vexilla locorum, quibus imperabant, delectus pro
principe instituentes. Hoc genus censet circa *Caroli M.* tempora ortum. Sed postea pu-
tat regnum *Philippi Augusti* vere dici posse tempus ortus insignium. Hunc fuisse, qui
lilia imprefferit monetis, illis ornamenta regia consiverit, illorum etiam aliquibus,
qui fidelem operam præstiterant, gratiam concessione fecerit: vexilla quoque in exer-
citibus suis lilis aspergi curaverit. Sub ipso etiam in artis formam figuras has imagi-
narias redactas, constitutos feciales, & librum ei inscriptum. Post hunc *P. du Val obs.*
sur. le blas. p. 3. ita etiam sentit: *L'usage des armes est fort ancien, mais les regles & les pre-*
ceptes du blas. n'ont gueres esté suivies, qu'après les croisades & les voyages que l'on a fait
en la terre Sainte. Usus armorum vetustissimus est, sed regulæ & præcepta artis locum
non habuere, nisi post cruciatas expeditiones & peregrinationes in terram sanctam.
Paulo post fatetur, ante *Hugonem Capetum* non fuisse arma hereditaria sed affixa domi-
niis, unde sumserint possessores. Malumus hos sequi, quam post *Chassaneum* & alios,
Labourerium, qui argumento librorum Francicorum arma in Gallia semper hereditaria
fuisse colligit, & expeditione ultramarina tantum consuetiora reddita concedit. *orig.*
des arm. n. 4.

Modi ac-
quirendi
insignia.

§. XXXVII. Videamus jam quod alterum est, quibus nempe modis acqui-
rantur insignia? Hos ita enumerat *Haping. de Iur. insign. cap. 8. 1.* collationem vel
concessionem principis, qui conferendi, augendi, minuendi, mutandi habeat
facultatem 2. præscriptionem. 3. consuetudinem. 4. statutum. 5. feudi nobilis
acquisitionem. 6. successionem vel testamentariam, per substitutionem, fideicommis-
sum, majoratus institutionem, jus accrescendi, vel ab intestato (An in materna insig-
nia succedatur. vid. idem *Haping. de Iur. inf. c. 7. §. 2. n. 51. seq.* an agnati succedant §. 7.
n. 308 an agnati & affines n. 328. de successione inter virum & uxorem §. 8. num. 337.
seq.) 7. Adoptionem quæ olim frequentior. 8. Donationem. 9. pactum. 10. con-
tractum. 11. cessionem. 12. transactionem. 13. parochialis Ecclesiæ vel Collegii
foundationem. Modos hos examinare nolo; possunt enim forte aliqui expungi &
sub alios reduci. Tum & addi alii, e. g. cum cap. 1. §. 11. c. 1. *de summis*, posse quempiam
suo arbitrio sibi insignia sumere. Adderes etiam ex *Vpton*, quod superiorum se-
culorum fuit, si quis alium capiat, ac ita ejus arma sibi suisque heredibus vindicet:
qua ratione ille credit, lilia Gallica ad Edoardum III. R. Angliæ ob Joannem Regem
captum translata esse. L. 1. pag. 257. vid. paulo post num. 40. & infra P. Spec.
L. 1. c. 3. n. 6. Possent item plerorumque modorum adduci exempla, si opus esset.
Adducimus tantum aliquorum. Donationis exemplum est, cum apud Messen. Theatr.
nob. Svec. paraphr. c. 18. p. 124. *Steno Sture* Senior Sveciæ gubernator mascula destitut⁹

In primis,
Donatio.
Successio.

ptole-

prole *Hemmingo Gadd*, Episcopo Lincopensi, concessit Sturiorum tria folia nymphaeae, sed in scuti per medium secti parte inferiori. *Matbildis Luciorum* familiae heres *Percios*, quod Henrico Percio Comiti Northumbriae nupsisset, instituit heredes, ut tamen tres lucios in area rubra jungant Percio leoni azurio quarteriatim, apud Ed. Bisse. NN. ad Upton. p. 42. Conf. exemplum *Waldpurgensium* dapiferorum, qui à Svevia ultimo Duce insignia acceperunt, cum morituro fidus parastata astitisset ex illis aliquis. Infr. Parte 2. Special. Recentius exemplum est, cum ex pacto matrimoniali, neptem Cardinalis *Iulii Mazarinii Hortensiam Manciniam* ducens *Armandus Carlous* fam. de la Porte de la Meilleraye cum Mazarinio nomine etiam scutum gentile (quod est caruleum securim consulare argenteam in imo spiculatam, fascibus aureis argento ligatis circumdatam, & quae toti inducitur fasciam rubeam, stellis aureis insignem complexum) assumere, & omisso paterno solum usurpare iussus est. Successionis exempla sunt frequentissima, & hac imprimis ratione area in Germanorum scutis multiplicatur. Fit vero illud duobus modis: vel ut plane omittantur vetera (ita Hannonica arma Flandricis cessere locum; Castellani Gandavenfes Guinensia arma suis omissis acceperunt, ex illis aliquis secundo genitus cum uxore assumpsit *Couciaca* nomen & arma) vel frequentius, ut tantum accessoria prioribus jungantur. Fit vero hoc non tantum, cum successione in bona, sed aliquando sine illa, imò sine praetensione. Erhardo 2. Dn. de Polheim Imperator concessit, ut soceri Gaudentii C. de Metfeh S. Amasiae insignia gestaret quod licet postea neglexerint liberi, bonis ejus in Caesaris fiscum relatis, permisit tamen iterum Ferdinandus II. Gundaccaro Polheimio ex alia linea oriundo Tozenbachia (lineae alteri prius propria) & Metshcia suis adjungere insignia.

§. XXXVIII. Addi debet, quod nonnunquam in poenam dari insignia legatur. ^{Quae in poenam dantur?} Exemplum in nobilibus de *Steinau* videre est apud Limn. Jur. publ. 6, 6, 122. cum cuius relatione tamen non convenit scutum, quod in *Wapenb.* P. 1. p. 107 visitur. Saltem insignibus nonnunquam aliqua mutatio in poenae locum infertur. Ita ob convitium matri ingestum *Comitem Hannuriae* coactum leoni suo linguam & falculas detrahare, legis ap. eund. Limn. addit. T. IV. ad 6, 6, p. 112. In his tamen, ne quis praecipuum iudicium ferat. Ordinarie enim Ed. Bissei NN. ad Upton. p. 49. verba regulam praestant: *Insignia nunquam in deteriore partem accipi, adeo ut quicquid virtutis animalibus adscribi solet, primis gestatoribus attributum sit. Data enim sunt insignia iis in honorem, quibus concessa sunt.* Conf. infra de discerniculis c. 8.

§. XXXIX. Quamvis vanum credam, omnium figurarum, quae in insignibus ^{Rationes insignium,} occurrunt, rationes postulare, cum ea saepe nulla fuerit, sed sine ratione assumentis voluntas, non abs re tamen est, notare aliquas causas, ob quas certa ratione bene multa figurae in pluribus scutis visuntur: atque ita unde originem hoc vel illud d. 7. a. trahat. Joh. Loccen. antiq. Svec. Goth. L. 2. c. 10 p. 63. Istam distributionem causarum instituit: *Insignia nobilium prisco ævo simpliciora fuerunt. Progressu temporis ornatiora & ampliora facta sunt. Ea vel ab armis, quorum olim praecipuum studium, vel à nomine praediorum avitorum, in memoriam generis, vel à rebus terra, unde orti, sui non immemores; vel ab astris & caelo, quo tendebant, animisque & votis aspirabant; vel ab insigni rerum gestarum eventu, petere placuit. Quidam sumserunt à rebus firmitatem aut fortitudinem representantibus, alii ab animalibus, quorum robur, vires, solertiam & agilitatem aut studio emulabantur, aut ratione virtute animique vigore superabant. Causas alio ordine Hæping. de jur. inf. c. 5. enarrat. 1. Res praeclare gestae. 2. ortus. 3. status & conditio vitae. 4. officium. 5. fidelitatis promissa perseverantia. 6. expeditio in terram sanctam. 7. bene merita. 8. religio. 9. nominis convenientia. 10. scientia & eruditio. 11. fertilitas locorum. 12. eventus vel casus aliquis. 13. arbitrium, fictio ingeniosa & lubitus merus, 14. armorum victi abdicatio & nova per victorem assumptio. 15. aggregatio. In enumeratione hac forte multa desiderari possunt: Cum abundare, quoniam alius sub alio continetur, & deficere quidam tituli videantur. conf. Cyr. Spangenberg. Adelph. P. 2. L. 12. c. 28. p. 304 b Qui volet ista utatur, ut nempe rationes, propter quas certa in insignibus dantur vel sumuntur figurae, sequentes sint. 1. *Praemium virtutis cujuscunque* ^{Praemium virtutis & rei gestae memoria,} & rei egregiae gestae memoria. Hoc vero non uno modo fieri potest. Aliquando simplex hieroglyphicum leonis vel alterius animalis fortis huic usui adhibetur. Ita apud Hæping. de Jur. inf. c. 8. §. 1. M. 5. n. 92. Rudolphus Imperator *Vitoduri*, cujus cives sibi contra*

Ottocarum fidelem & fortem operam præstiterant, clypeum leone rubeo auxit. Huc spectata aurea stella Erico Brunsvicensi concessa. vid. in P. 2. Spec. L. 2. c. 9. n. 9. Ita olim Artaxerxes Cyri minoris percussori præmium contulit, ut in acie gallum aureum super hasta gestaret, *Spelman. aspilog. p. 131*. Non dubito huc referre, quod *Christoph. Columbo* ob inventi novi orbis honorem datus apex à Ferdinando rege mundanus globus, imposita cruce rubea ap. *Limn. Jur. publ. 6, 6, 94*.

Insignia ex
spoliis vi-
ctorum
hostium.

§. XL. Nonnunquam aliquid *hosti ademptum* scuto inseritur vel galeæ imponitur, quod instar *trophæi* est, & ab *Hæping. penultimo* loco allegatur. Huc refert hermas in galeis *Chifflet. in prærogat. Lum. sed Blondell. Plen. assert. Gen. Franc. T. 2. p. 352*. conjecturam rejicit. *Rappolsteiniorum* tamen cassidi Saracenicus herma quod infistit (vid. infra Parte Spec. L. 2. c. 72.) huc pertinet. Ita jam olim Romani *Cantabrorum* victorum insignia suis, & post *Dacos* debellatos eorum dracones, quos illi à *Scythiis* acceperant, commodius ob terrorem, quem moti in aëre faciunt, infigne (*Spelman. aspilog. p. 17.*) assumfisse dicuntur. *Hæping. de Jur. inf. c. 5. n. 16. conf. eund. c. 5. n. 87. ex MS. Germ. Poetæ, de Alberto M. Duce Brunsvic. belligerante cum Ottono Nob. Dn. Hadmerslebii* sic loquitur.

Hette Burne Herr genan/
Sine borch / und vinc wol drizzig man
deruffe / Ritter und knapen/
und theilten ihre wapen/
De sine so man pliget
Sua ein dem ander oberfiget
daß her an auch sin wapen figet.

De veteri more in universum *Spelman. aspilog. p. 9. 10. Victi insignia ad victorem pertinebant, quæ & ferre licuit per prælia in triumphum: sic Turnus Pallantis balthæa, sic Flaminius Bojorum regis galeam. Ductum forte ab Hercule, qui Antiopes Amazonum reginæ arma, victoria præmia deportavit, Menalippis sororis reginæ captivitate prælata. vid. paulo ante n. 37. Huic origini deberi credo castella & vexilla, quæ in scutis vel apici imposita cernuntur. Ita huc referendæ aquilulæ Montmorenciorum ob ereptas imperialibus aquilas. ap. *Andr. du Chesne hist. Geneal. de Lamais. de Montmor. L. 1. c. 3. p. 14. & infra P. Spec. L. 1. c. 65. In Hispania in memoriam fortitudinis Petri Ariæ Davilæ Dn. de Punno enrostro* Joanna regina ejus & posterorum scuto circumdedit limbum 8. castellis & 7. scalis ac vexillo impressum. Vide historiam ap. *Al. Lop. de Haro. Nobil. geneal. Hisp L. 8. c. 8. Apud eund. L. 10. c. 14. cum Didacus Fernandez de Corduba M. de Comares & Did. Fern. de Corduba C. de Cabra vicissent & cepissent 21. April. 1483. Mahometem Baude- linum dictum Chiquito R. Granatæ, ut plura vexilla scuto apponerent, & in cuspidē scuti regis catena aurea vincti iconem gestarent, illis concessum est. In Anglia cum *Th. Howardus Surriæ comes* prælio Floddeni Jacobum IV. Regem Scotiæ fudisset cecidissetque, ei permissum est, ut clypeum balthæo gentili superiori parte infereret aureum, in quo erectus leo rubeus ac sagitta trajectus & duplici peribolo ejusdem coloris utrinque liliato inclusus appareret. *Spelman. aspilog. p. 95. Ita cum Gallus quidam Gundomarum* ultimum Burgundiæ regem in prælio cepisset *felem* (insigne regale) in clypeo suo cancellis ajunt occuluisse, ut hoc commento captivum regem innueret, factique monumentum posteris relinqueret *Spelman. aspilog. p. 108. De hac rei ita M. Gilb. Varenn. R. d'arm. P. I. p. 112. Nous ne voyons rien de plus commun sur les timbres & aux cimiers des Allemands & des Anglois, que des espees, des heaumes & des enseignes, que leurs ayeulx ont arrachées des mains des ennemis. En France mesme nous voyons quantité des maisons tres illustres, qui portent en leurs armes les figures de ces chaisnes, de ces coutelas & de ces lances, qu'ils ont ostées valeureusement aux troupes infideles: Nil vulgatiùs conspicimus in apicibus Germanorum & Anglorum, quam gladios, galeas & vexilla, quæ ipsorum majores eripuerunt manibus hostium. In ipsa Francia nostra videmus plurimas illustriores Domos, quæ in scutis gestant figuras catenarum, acinacum & lancearum, quas fortiter infidelium copiis extorserant. Huc illud etiam referendum est, quod *Andr. du Chesne hist. geneal. de lamais. de Montmor. L. 1. c. 3. p. 14. notat, aliquando victorem victi insignia in victoria notam propriis plane relictis assumfisse.****

Cum allu-
sione ad
certas cir.

§. XLI. Nonnunquam ad certam rei gestæ circumstantiam alluditur. Ita post celebrem pugnam, qua 1227. *Baeça* à Maurorum servitute liberata est, quia die S. Andree

dreæ festo contigit, nobiles plerique victores cruce Apostoli scutorum limbos exornare. Ita *Cueva* in limbo coccineo gestant 8. tales cruculas. Ex *Iul. Chifflet. Ed. Bisse. NN. ad Vpton. p. 71.* Huc spectant ex *Cambd. insignia Iohanni Ramsey Vicec. Hadingtonie* collata, quæ constant scuto ex viridi & argento bipertito. In priori areola manus gladium exerit cor perforans, cuius cuspidi corona hæret: In albo surgere videas aquilam coronatam. Clypeo imminet planta virens: symbolum autem est: *Hæc dextra vindex patriæ.* Telamones hinc unicornu, illinc leo. Rationem qui volet scire, apud *Thuan. L. 104. p. 696* historiam legat de Jacobi R. periculo, quod à Gauriæ comite perpeffus erat, sed suâ Ramsey hujus, & aliorum virtute servatus est. Huc retuleris etiam, quod *Andr. du Chesne hist. geneal. de la mais. de Montmor. L. 1. c. 3. p. 14* notat: sæpius plures orbis vel globos, annulos, circulos, vel similes figuras, inserta esse scuto ad numerum hostium, quot in pugna quis cecidisset: ejus rei exemplum in *Montmorenciis* agnoscendum credit. Hoc vero veteris etiam moris fuisse, exinde patet, cum *Arist. in Polit. teste*, Carthaginenses militibus & ducibus bellicis tot annulos dedere, quot reportassent victorias.

§. XLII. Dein 2. originis notanda causa nonnunquam insignia adsumuntur, Memoria vel retinentur. Apud veteres id frequens. *Idomeneus* Minois nepos, quia à Sole s. hujus filia *Pasiphaë* oriundus dicebatur, gallum gallinaceum gestavit, *Pausania in Eliac. prior. teste.* *Heraclienfium* tyrannus *Clearchus*, quia à Jove, aquilam auream. Idem *Pausanias in Arcad. memorat* (ut supra diximus n. 31.) *Epaminanda* tumulo impositam columnam cum scuto, in quo draco celatus; Indicium quod ortus sit ab iis, qui Sparti nuncupabantur, dicebanturque editi in lucem è draconis dentium satione. Ita nonnunquam *Alexandro M.* anguem usurpatum lego, qui infantem vix natum evomeret, quia draconem in cubili matris ejus visum, quem Jupiter induerit, eoq; hunc genitum multi crediderint (vid. *Freinsb. supplem. Curt. 1. 1. 10.* & ibi alleg. autores) conf. *Hæping. de Iur. inf. c. 5. n. 24.* Huc etiam spectat, quem ibidem notat, coloniarum patrium emblemata retinentium mos. *Luc. Marin. Siculus de Reb. Hisp. c. 10.* memorat *Ilerdam civitatem Valentia* (quæ eam matrem appellare solet & colere) dedisse lili florem, quo monetam insignirent, ut ex eo cum *Ilerda* prius 4. floribus uteretur, tribus deinceps usam. Nec minus huc retulerim *Seleucianorum* numorum anchoram, quia posterius à natura hoc gentilitium signum femore habuere. Cui exemplo affine est, quod de *Esiouvilleorum* s. *Tuttavilleorum* leone, qui sine lingua & falcibus pingitur (*morné*) refert *M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. 2. p. 269.* quod talis apparuerit ut genitiva nota impressus humeris cujusdam filii, primi ex hac gente, qui Catholicam fidem professus sit.

§. XLIII. Ex recentioribus illa sunt: *Matthias Corvinus Huniades* R. Hungariæ in testimonium, quod à M. Valerio Corvino descenderet, corvo usus est. (*M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 549.*) Unde in Batoriis insignibus dein areola aurea cum corvo pullo, corpore in lavam obverso, capite in dextram spectante, qui rostri cuspidem duplicatam crucem coccineam teneat, petiolo oblongo in obliquum superlato. (in scuto *Sigism. Batorii Pr. Transsylvan. ap. Chifflet. inf. Eq. A. V. n. 265.* qui *Corvinæ* gentis nomen adscribit. Huc etiam certo modo spectat tota materia subdistinctionum (*des brisures*) de quibus c. 8.

§. XLIV. 3. Officium non unius notæ causa est vel origo: cum nempe præcipuum insigne muneris inseritur scuto. Conf. supra c. 1. n. 34. de insignibus dignitatis: cum illa observatione n. 35. quod frequenter, quæ dignitatis fuerunt, tandem fiant gentilitia, abolita nonnunquâ originis etiam memoria. Exemplum ibi dedimus *Buticulariorum Silvanectensium*. Tum n. 31. *Bozheimiorum*, qui crucem auream in nigro scuto assumere, ob praturam *Selestadiensem*, quam gesserint: ut & *Vasleri de Eckerich.* Ita etiam *Moncada* gestant 6. aureos orbis, (quos vetusta monumenta catinos s. patinas vocant) in solo rubeo, servandæ memoriæ dapiferatus, quem familia habuerit. *Bisse. ad Vpton. NN. p. 56.* In insignibus *Moncadensibus Wapenb. IV. p. 6.* pinguntur in area secunda octo orbis, & solum non rubeum sed caruleum est. Huc spectant insignia *Ehingenfis* famil. *Svevicæ*, cui *Crus. annal. Sver. P. 2. L. 3. c. 13. p. 179.* attribuit duos tignos aureos in scuto nigro *zwen gelber dachsparren gleichsam eines winkelmäß* / ex ea conjectura, quia fabrorum tignariorum sub Imperatoribus fuerint præfecti. In *Wapenb.*

Memoria
eventuum
vel caluum
singula-
rium.

I. p. 113. non nisi unus cantherius pingitur. Affine huic est, si quis (ut inter ignobiles fieri saepe solet) majorum vel suae professionis vel artis instrumenta scuto inferat.

§. XLV. Nonnunquam 4. *eventus aliquis singularis* aut memorabilis causam dat figuræ. Ita apud veteres *Ulysses* delfino dicitur usus pro signo, quia Telemachum puerum in mare profundum è litore prolapsum Delfini servarint & extulerint, ut Plutarchus habet: *Menelaus* dracone, quia draco ei in Aulide victoriam hariolatus erat. Pausan. in Phoc. Ita Martino *Albani* pastori, qui 1210. exercitum Christianorum per montium anfractus non difficili aditu supra caput Maurorum stetit, & victoriæ memorabili ad Navas de Tolosa obtentæ hac ratione magnum momentum attulit, data sunt insignia auro & minio tessellata, cum limbo caruleo sex vaccinis capitibus argenteis impresso: quia in itinere vaccæ caput à lupis recens semesum repererat. Ut ex *Favino*, *Oviedo*, *Covarruvia*, *Varga*, *Bissæ* NN. ad *Vpton*. p. 55. Sic cum *Rogerus C. Foxensis* in corpus S. Volusiani Vasconum Apostoli ab Arianis occisi incidisset, dicitur vehiculo suo quod duæ vaccæ trahebant, imposuisse, & pedes ad locum sepulturæ deduxisse. Unde symbolum *Bearni* sunt duæ vaccæ gradientes rubæ jugis, tintinnabulis & cornibus caruleis (cornua alii minio tingunt) in solo aureo. Aliam rationem vide c. 9. n. 15. De *Heusdanorum* dynastarum insignibus vid. *Henniges* Theatr. Geneal. T. 3. P. 2. p. 363. De abb. *Stabulensi* f. *Stablo* Hæping. de jur. inf. c. 6. n. 86. In Provincia *Porcellet* gestant in solo aureo porcum gradientem nigrum, quod inde factum dicunt, quia aliqua ex imprecatione pauperulæ, quam eleemosynam petentem duris verbis abegerat, simul pepererit novem infantes ut scrofa soleant: unde natum sit nomen *Porcellet* & arma. *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm.* p. 288. & 289. qui tamen credit commentum esse. (*conte fait à plaisir.*) Cujus generis pleraque forte sunt, quæ pro veris tamen ex traditione habentur. Huc retulerim illas ferarum vel avium figuras, quas insignibus inferuere, qui tales straverant aut ceperant. (conf. de *Lotharing. Duc. & Com. Stolberg.* suo loco.) Nec minus cruces vel leones aut peregrinas feras, quas assumere, qui in expeditione Palæstinæ cruce se signari passerant, vel ob peregrina adita loca illarum bestiarum imaginibus memoriam servare studebant. Forte hæc causa est, quod *Belga* post expeditionem *Bullioneam* aliis usi insignibus, ut vult *Pontus Heuterus* apud *Limn. Jur. publ.* 6, 6, 122.

Insignium
figuræ ex
iis quæ in
provincia
frequentia.

§. XLVI. Affinis huic illa causa est 5. cum desumitur figura ex illis, quæ in provincia, cujus sunt arma, vel ditionibus familiæ subjectis, nascuntur vel alioqui reperiuntur. Id apud veteres non modo *Aegyptios*, sed omnes alios populos & principes, observatum fuisse videmus, ut animal, fructu, vase, aliove signo depicto occultum aliquid significarent. *Ilienses* suam, *Thebani* testudinem, *Chii* & *Africani* spicam, his se abundare indicantes. *Guid. Panciroll.* in c. 37. com. in Not. Imp. Orient. Jul. *Jacobinus* in append. ad I. *Bapt. Font.* libr. de prisca *Cassiorum* gente. Ex iis rebus, quibus vel maxime abundat, provinciam aliquam designari, haud raro legimus. Sic cuniculo *Hispaniam*, sic equi symbolo *Italia* ostentatur. Ita & olim *Aegypti* symbolum crocodilus, quod animal ibi frequens, & merges, ob fertilitatem. De *Hispania* cuniculo plurimis notatum est, unde in *Adriani* numo (*Numism. Caroli D. Arschot. cum comment. Ioan. Hemelarii*) ita designatur, & pars dicta *Cuniculosa Celtiberia*. *Segoing. tr. de L'antiq. des arm.* c. 4. p. 36. *Quelques fois aussi on signifie la province ou le terroir conquis par les animaux, esquels il abonde. Par exemple, sic est un pays de forests & abondant en chasse de noir, on peut fort à propos le figurer par le sanglier ou autre beste semblable.* Aliquando provincia vel regio occupata representatur per animalia quibus abundat, e. gr. si sit sylvosa & apris frequens, apro vel simili fera designari potest. Exempla occurrunt frequentia. *Granatæ* regnum malum punicum, quia abundat illis, desert, *Bituricenses* vervecem, in *Danicis* insignibus *Stormaria* cygnum, *Islandia* asellum piscem. Huc referas maculas *Rohaneorum* (vid. c. 5. & in parte spec. L. 1. c. 79.) Item quod *Britannia* *Duces* *Hermionico*, ut vocant, usi sint scuto (vid. *Vpton. de offic. milit.* L. 4. p. 167.) quia mustela illa in *Armorica* *Britannia* reperiatur. conf. *Bissæ. NN. ad Vpton* p. 61. Ita idem *Vptonus* cornices atque graculos in *Cornubia* frequentes observat frequenter etiam in *Cornubien*sis nobilitatis scutis comparere. *Bissæ.* p. 62. refert, familiam de *Shuckburg*, in agro *Warvicensi*, gestare tres astroites lapides argenteos (echinatarum calcarium modularum instar) circa capreolum ejusdem metalli, in scuti valvulo atro. Quia lapides tales circa manerium eorum *Shuckburg* passim reperiuntur. Sic & *Naptonorum* de *Napton* familia illo teste gestabat

stabat tria conchyliia aurea super fasciam caruleam, in clypeo argenteo: quia lapides conchyliorum forma ibi reperiantur. Sic in Brasilia dedere provinciis intersignia *Parayba* 6. conos sacchari, quales formari solent (*Zuckerhut*) *Tamaraca* 3. uvas, *Algoe* 3. pisces, *Garasu* 3. cancos marinos. conf. de Bearnensium vaccis infra c. 9 n. 15. ubi alia quam quæ §. preced. allegata est, ratio adducitur. Ob hanc rationem existimat *Iul. Chifflet. Marq. d'honn. de la mais. de Taxis* P. 1. c. 2. p. 28. Tassius Taxum placuisse, quia in valle Cornelia, ubi sedem fixerant, animalis hujus proventus sit frequens, & venatione Lamoratus ejus auctor delectatus fuerit. Existimat ibidem, pisces ab illis inscriptos scutis, quorum ditiones fluvii piscosi rigarent.

§. XLVII. Sunt aliqua exempla 6. cum religionis (utinam non plerumque si-
mul superstitionis) causa assumpta sunt figuræ. Ut jam de crucibus nihil dicam, *Colo-* Ex religio-
nia Agrippina in scuti, inferius argento tincti, superiori parte rubea tres coronas aureas ne assumpta.
defert: quod corpora Magorum, quos tres reges dicitare solent, possidere se credit. *Wap. I. p. 219. Treviris* S. Petri rubeo amictu incedentis imaginem gestat (vid. *Hæping. de Jur. inf. c. 6. n. 1170.*) *Hala Hannonia* (*Wap. I. p. 221.* imaginem Deiparæ, quæ ibi colitur, inferit clypeo. Ordo equestris utitur *Georgii effigie*, nempe Patroni sui. Sic ajunt *Carolus Borromeus*, quem sanctorum diptychis postea Pontifex inseruit, loco gentilium armorum scuto inseruisse imagines Ambrosii, Gervasii & Protasii, cum symbolo: *Tales ambio defensores.* M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 160.

§. XLVIII. 7. Ratio nonnullarum figurarum à conjugis repetitur, quæ genti Ex conjugis.
honorifica contracta sunt. Id Hispanis, imprimis in limbis, infrequens non est. Ita *Leiva* ob Isabellam Edoardi III. Regis Angliæ filiam naturalem Sancio Martinez Levæ fortiter bellico duci nuptam gestant Leopardos Anglicos in insignibus.

§. XLIX. Frequentissima fere ratio figurarum est 8. *paronomasia* s. *allusio* ad Ex paronomasia.
nomen. De quo genere insignium prolixè agetur toto c. 9. quò me refero.

§. L. Huc etiam 9. referenda est concessio, si nempe princeps suorum insignium Concessio principum.
aliquid, affectus testandi vel honoris faciendi causa, aliis largitur. Conf. *Hæping. de Jur. inf. c. 8. §. 1. m. 5. n. 99. seq. Ed. Biss. NN. ad Spelm. p. 103.* Eleganter in hanc rem ex Barn. Moreno *Iul. Chifflet. Les Marques d'honneur de la Mais. de Tax. P. 1. c. 4 p. 67. Les Princes ont eu de long temps la coutume de laisser des tesmoignages de leurs reconnoissance à des familles entieres. Or comme cela ne se peut faire ni si facilement ni de meilleure grace, qu'en imprimant quelque marque de cette vertu dans l'escu qui est commun à toute la race: de là vient que dans les armes de plusieurs maisons anciennes on y reconnoit des pieces tirées des escus des Roys mesmes & de divers Princes. Les Roys d'Espagne donnoient ou des chasteaux ou des lions de pourpre: ceux d'Angleterre des leopards: Ceux de France des fleurs de lys: les ducs de Bretagne des hermines: les ducs de Lorraine des alerions, & ainsi des autres. Principes à multo tempore eâ usi sunt consuetudine, ut integris familiis suæ gratitudinis relinquerent monumenta. Quando vero hoc nec facilius nec gratius fieri potest, quam virtutis aliquo vestigio gentili totius stirpis scuto impresso, indefactum est, ut in clypeis plurium antiquarum domuum conspiciantur figuræ ascitæ ex scutis regum & diversorum Principum. Reges Hispania dabant castella vel Leones purpureos, Angli Leopardos, Franci lilia, Britannia duces hermionicas pelles, Lotharingia aquilulas, &c. Ita Claromontani Pontifex ob merita in sedem Romanam concessit in solo rubeo duas claves argenteas in decussim trajectas: nec minus ut familiari scuto imponeretur tiara Pontificia. *Limn. Jur. publ. addit. IV. ad 6. 6. p. 59.* Sic & civitas *Senensis Blasio Monlucio* de se bene merito urbana insignia, nempe lupum aureum in parma carulea, concessit. *Limn. Jur. publ. IV. ad 6. 6 p. 62.* Exemplum etiam elegans est supra n. 42. allegatum ex L. Marin Siculo, hic vero repetendum, *Ilerda* civitatis, quæ cum coloniam misisset regis jussu Valentiam, scuto 4. lliorum detraxerit unum, & civitati filia concesserit vid. *Hæping de Jur. inf. c. 8. §. 1. m. 5. n. 120.* In sinistra scuti parte aurea duo pali coccinei gestantur à *Cuevis*, quos à regibus Aragoniæ ob præclare bellis gesta accepere. Ut ex *Iul. Chiffletio* allegat *Bisse. NN. ad Vpton. p. 71.* *Henricus IV. D. Limburgi*, cum sororis *Margaretæ* filio *Theodorico Altenacensi* donaret arcem Limburg ad Lainam in Westfalia, concessit nomen & arma Limburgensia. *Fam. Boliers* (in Provinc.) gestat scuto coccineo, cui incumbit caput argenteum, circumdatum limbum Hierosolymitanis & Neapolitanis (quæ Andina sunt cum fasciola trifida) symbolis exaratum: quod donum fuit *Joannæ* reginæ Neapolitanæ, pro quo *Franciscus de Boliers* multa egerat (*Cæsar. Nostrad.*) *Thomæ Mannors C. Rutlandie* Hen-*

Henricus VII. Rex Angliæ illa dedit insignia, nempe scutum aureum 2. fasciis caruleis exaratum, cum capite scutario quadripartito, cujus quadra caruleæ bina lilia aurea, coccineæ singulos leopardos ejusdem metalli deferunt. Fam. Goulaine (Britann.) gestat in scuti bipertiti anteriori parte aureâ tres leopardos rubeos dimidiatos, & posteriori carulea dimidium & integrum lilium ex auro, atque ita Anglica & Francica regia hieroglyphica. Rationem illam dant, quia *Alfonfus Dn. de Goulaines*, à Duce Britanniae missus hos duos reges reconciliarit. (Leguntur etiam in eorum castello hinc inde duo à coronata cum tertio, quod ea jungit hoc symbolo: *A cettuycy à cettuylà j'accorde les couronnes*.) Quod vero leopardi Anglici ante lilia locum obtineant, rationem dant, quia à rege Angliæ prius accepti. Le Labour. orig. des arm. n. 50. aliam rationem adfert, nempe ne leopardorum posteriora tantum comparerent. Hoc in Anglia imprimis solenne notat Spelm. aspilog. p. 48. Ait enim in *Cestria* comitatu plures nobiles uti fasciculis frumentariis, quod comites tribus utebantur aureis in æquore cyaneo. Ita *Calthorpi* Warreniæ procerum munere feudis aucti *Vareniorum* clypeum auro & cyaneo tessellatum armelina fascia deferebant. Sic *Sharneburni*, cum à Wilhelmo de Albeney, hereditatem suam quam illis eripuerat reciperent, assumere ejus scutum rubrum aureo leone erecto in signe, adjecto pro discriminale angulo ermellino. Ita & *Peitonorum* scutum Zebellinum cruce imbricata aurea, vix aliunde sumtum quam ex clypeo *Vffordorum*, regiunculae comitum, penticono argenteo priori quartæ ad differentiam ascripto. De *liliorum Gallicorum* concessione vid. P. Spec. L. I. c. 24. n. 37. seqq. Adde vero illam observationem *Andrea du Chesne hist. geneal. de la mais. de Montmor. L. I. c. 3. p. 22.* quod olim plerumque in Gallia regii officiales lilia scutis suis inseruerint: observationem autem suam confirmat exemplo Matthæi 4. Momorancii, cubicularii Franciæ.

Exempla
concessa-
rum aquila-
rum.

§. LI. In Imperio nostro non desunt exempla gratiæ Cæsareæ tali concessione indicatæ (conf. etiam Limn. Jur. publ. 6, 6, 27. & T. IV. addit. ad I. c. ult. n. 32.) in primis à sæculi memoria. Nec vero unus hoc faciendi modus est. Nonnunquam aquila Imperialis repræsentatur, quæ in pectore scutum familiare gestat: & quidem cum corona Augusta, quæ capiti immineat, ut vides *Wapenb. P. IV. p. 2.* in insign. *Testa Piccolomini & March Visconti Cislaghi. p. 5. C. de Parr. p. 14. Bar. de Porta.* vel corona illa omissa. *p. 9. Baron. de Horrion.* vel ejus loco duabus regiis s. ducalibus substitutis, ut *p. 4. C. Raggio.* Alibi aquila coronæ infidet, ut *p. 2. C. Fabroni:* aut galeæ mediæ *p. 7. C. Verdugo:* ut & *Com. de Trautson. Wapenb. I. p. 23.* Nonnunquam secundæ, ut *B. de Horrion. (Wap. V. p. 9.)* ubi inter galeam & aquilam corona regia clausa interjacet. Alius modus est, cum in scuti media parmula cum corona vel sine ea inseritur: exempla sunt *Com. Kurz (Wap. IV. p. 1.) C. Altenburg (IV. p. 1.)* sed in scutulo bipertito. *C. Sorina (p. 2.) Com. Mettich. (p. 3.) Bar. de Beck (p. 9.)* Nonnunquam aquila primum laterculum & qui ei respondet quartum occupat, ut exempla docent *March. Balbi (Wap. P. IV. p. 2.) C. Capra (p. 3.) C. Crescentii (p. 4.) C. Verdugo (p. 7.)* Nec desunt tamen in quibus posteriori loco exaratur, ut in *B. de Porta (Wap. IV. p. 14.) C. de Brembati (Wap. IV. p. 3.)* nisi quod illa aquila tantum *μὴ οὐκ ὀφείλει* & minio tincta suspicionem facere posset, ab imperiali aliam esse: sed corona tamen Imperialis est.) Nec aquilæ tantum concessæ sunt, sed aliquando nominis etiam litera initialis & numerus. Ita *Wap. P. IV. p. 2.* aquila *M. Visconte Cislaghi* ascriptas habet literas *F III.* quod indicium est gratiæ à Ferdinando III. acceptæ. Ibidem *C. de Sorina* pectori inscriptum *F II.* (Ferdin. II.) nisi obscurior sculptura tertium *I.* occultat. Sic & *pag. 6.* aquila primæ insistentis cassidi *C. Truchsess. de Wezhausen* pectore easdem literas *F II.* defert, imminente corona Augusta. *F III.* legitur in pectore aquilæ, quam media galea *Bar. Sporkiorum* sustinet. *Wap. IV. p. 12.* Alibi literas *F III.* videas in propria parmula, corona Imperiali insignita pro *Bar. de Losimthal. (Wap. IV. p. 8.)* vel loco parmulæ ferto *Bar. de Lanan (Wap. IV. p. 14.)* Alibi toti inducta aquila conspicitur, ut pro *B. Boyneburg (Wap. IV. p. 10.)* quo tamen insigni eos non uti accepi. Famil. *Grossia* in Linguadocio & Pedemontio gestat ex concessione imperiali aquilam nigram corona Imperiali rubea ornata, apud *M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. I. p. 161.* De frequentibus aquilæ concessionibus *Scaligerorum* genti factis vid. *Haping. de jur. inf. c. 8. §. I. m. 5. n. 100.* Porro ut huic concessioni sua dignitas constet, nec nisi ab ipso Imperatore nota tales obtineri possint, plerumque diplomati-

bus,

bus, quibus Comites Cæsarei Palatini creantur, formula inferitur, ne Imperii vel Austriaca insignia aliis concedant: quod supra c. 1. n. 12. monuimus.

§. LII. Nonnunquam conceduntur non ipsa figura Principis sed *aliquid affine* Concessio figuræ affinis vel particulae. Ita ap. *Heping. de jur. insign. c. 8. §. 1. m. 5. n. 92.* Ludovicus Imp. fratribus de Prato ob strenuam operam navatam concessit, ut leonem avitum corona Bavaricis coloribus variegata redimerent. Ap. eund. n. 99. Carolus V. ex symbolo suo Iovis columnas Herculis concessit. Huc etiam exempla spectant, cum domus Burgundica crucem Andreanam dedit.

§. LIII. Affinis illa causa est, quam 10. loco numerabimus, cum nempe à *Prin-* Testimo-
cipis scuto aliquid in testimonium subjectionis insignibus recipiunt urbes subditæ. Cujus in nium subje-
Parte Spec. plura occurrunt exempla. Vel cum in testimonium accepti beneficii ali- ctionis ex
quid ex ejus scuto adsciscitur, cui nos ad gratitudinem obstrictos profiteamur. Ita apud insignibus,
Tiliū (rec. des R. de Fr. p. 320.) princeps Antiochenus, ut se gratum præstaret Ludovico IX. R. Franciæ ob accepta beneficia, insignia Francica suis quadrifariam junxit. conf. infr. c. 3. n. 67. Huc spectat, quæ *Campanile dell' armi p. 216.* memorat, familiam d' *Ale-*
magna in regno Neapolitano, ut Andegavenses reges, Germanicæ originis hominibus infestos, haberet magis placatos, non tantum nomen, ortus indicium, cum alio de *Merloto* mutasse, sed etiam Andegavense scutum medio scuto suo inter fascias & merulas avitas inseruisse.

§. LIV. Huc spectat illud veteris Heraldici & Poëtæ carmen ad Joh. de Vergy Poeta veta-
Dn. de Fonvens, seculo decimo quinto scriptum, ubi aliquarum figurarum origines tus de ori-
adducit; quæ uti de omnibus dici non possunt, qui istis figuris utuntur, ita tamen de ginibus fi-
pluribus non fallere existimarim. Refert illud Jul. Chifflet. *Les marq. d' honn. de la* gurarum,
mais. de Tax. P. 1. c. 2. p. 26. Ita verò sonat:

*Sieur de Fonvens, si desirez d' entendre,
D' où que procedent tant des Armes diuers,
Que nous voyons parmi la France espers,
De cet escrit brief le pourrez comprendre.*

*Des Huns, Normans, & nations semblables,
Sont les taureaux, ours, sangliers, loups, & regards:
De ceux d' Afrique, des tigres, leopards,
Griffons, lyons, & dragons espantables.*

*Lors que nos Roys manierent le sceptre
Romain, nos peres peindrent aux escussions
Aigles, merlettes, alerions, faucons,
Et ce que d' eux en Armes l' on peut mettre.*

*Mais nos Ayeuls sous Clouis Roy de France
Prindrent des fleurs comme roses & lys:
Et quintefueilles, willets, pavots, soucis,
Ou bien d' un arbre quelque fruit, feuille, ou branche
Tels moins les Lys d' or, d' argent, azurées,
Gueules, verd, sable, & les fleurs de Vergy,
Loigny, l' Hermite, Seninghen & Flauy,
Lesquels tenons pour anciennes lignées.*

*Et peu après les croix ont pris essence,
Sautoirs & cors, bandes, pals, chefs, cheurons,
Fasses, moulettes, hermines, vairs, poissons,
Besans, tourteaux, leschiquier & l' emmanche.*

*Car les mainez, ne se soucians mie
Porter les Armes de leurs antecesseurs,
Seuls s' amusoient conseruer les couleurs,
Et tout le reste forgeoient à fantaisie.*

*Iusques à ce que ce saint personnage
LOVYS Neufiesme octroya à son fils
Avec brisure l' Escu des fleurs de Lys:
Ce qui depuis est demeuré en usage.*

H

Domi-

Domine de Fontevens, si lubeat addiscere, unde tot diversa insignia, quæ in Francia observamus, procedant, ex hoc brevi scripto cognoscere poteris. Ab Hunnis, Normannis & similibus gentibus oriuntur tauri, ursi, api, lupi, vulpes: Ab Afris tigrides, leopardi, gryphes, leones & dracones horribiles. Cum Reges nostri tractarent sceptrum Romanum, nostri avi in scutis pingebant aquilas, merulas, aleriones, falcones, & quicquid horum armis idoneum visum est. Sed etiam majores nostri sub Clodoveo rege Francia flores assumsere, ut pote rosas & lilia, flores pentaphyllos, caryophylli, papaveris, bellis, vel arboris fructum, folium s. ramum. Testantur hoc tot lilia aurea, argentea, caelestina, rubea, viridia, nigra, flores familiarum Vergy, Loigny, l' Hermite, Scninghen & Flavy, quas stirpes vetustas credimus. Paulo post ortum cepere cruces, decusses, cornua, balthei, pali, cephal, cantherii, fasciæ, molulae echinatae, velleræ hermonica vel varia, pisces, Byzantini numi, orbes, tesserae, vel cuspides. Nam post geniti parum pensi habentes ut servarent decessorum arma, solum solliciti erant circa servandos colores, quod reliquum erat, juxta beneplacitum fingeant: Donec S. Ludovicus IX. filio suo cum discerniculo scutum liliatum concessit, qui mos deinceps duravit.

Mutatio-
nes infi-
gnium.

§. LV. Uti vero insignia semel assumpta plerumque servantur, ita tamen etiam mutatorum non desunt exempla, ad quam mutationem in varias causas, quas hic enumerare prolixum esset, motæ vel coactæ sunt familiae. Exempla aliqua insignium successu temporis mutatorum recenset Cyr. Spangenberg. *Udelsp. P. 2. L. 12. c. 28. p. 309. b. c. 30. p. 312.*

Sylva Pe-
trasancta
de origine
imaginum
tesserarum

§. LVI. Sub finem hujus capituli doctissimam tractationem Sylvestri Petrasanctæ, cujus opus de tesseris gentilit. valde rarum, non cuivis inspicere contingit, universam inferere visum est, quæ in tesserariarum imaginum ex antiquitate originem inquit; de qua lector, quem saltem varia eruditio non potest non delectare, judicet. Continetur ea 10. capitibus, à quarto ad decimum quartum.

Cap IV.

An tesserae
gentilitiæ
originem
habuerint
ex veterum
imaginibus?

Auspiciaturus pulcherrimam, sed difficillimam quæstionem de harum tesserarum origine, expendam prius, quidnam alii senserint de illa, scripserint vè: mox aliqua præmittam, ut struere viam possim iis, quæ in hac re postremo, tam generatim, quam particulatim subdam.

L. 35. c. 2.

Cum hæ icones tesserariæ sint certissima & propria quædam signa germanæ atque avitæ nobilitatis; propterea existimarunt aliqui, originem eis datam ex veterum imaginibus: quæ olim solis concessæ nobilibus, servabantur in atriis & armariis, & comitabantur funera: *semperq. aderat, ut Plinii verbis utar, defuncto aliquo totus familia ejus, qui unquam fuerat, populus.*

Sed enim hæ quidem erant ceræ, ideoque ferri poterant in funeris pompa; atque adeo ceræ dicebantur: ut in Juvenalis aurea illa sententia;

Satyr. 8.

*Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria; nobilitas sola est atque unica virtus.*

Tull. orat.
in Pison.
Plin. Epist.
ad Fab.
Sueton. in
Vesp. Ju-
ven. Pers.

Aliæ verò erant marmoreæ, aut ex metallo; numerusque earum Romæ alterum à civibus populum repræsentabat. Fumosa quæ forent, nobilitatem antiquam; novam contra subitæ recentesq; significabant. Ignobiles item gens obscura & sine imaginibus, homines novi, filii terræ, ac fratres Gigantum, quos terra genuerat, appellabantur.

Non moror in his explicandis; tantum in sinu, Budæum, Philibertum Campanile, & Scriptores alios existimasse, gentilitia symbola familiarum, ex antedictis veterum imaginibus nata esse.

Dissentit Justus Lipsius vel ideo; quia quique ignavissimi hæc insignia, iudice ipso, usurpant, & multi, quibus nulla, aut Avorum, aut propria est nobilitas. Mihi tamen hæc ratio haud satis firma videtur: etenim fatendum est, plerasque has gentilitias tesseras nihilominus esse argumentum veræ nobilitatis. Videlicet insignia perduellium comminuuntur; quia infamia tanti criminis lucem prosapia omnem extinguit. Quotquot viri nobiles etiam diem vitæ postremum obeunt; absque congeneri hærede, totidem cum insignibus propriis, quasi illud sit funus gentis universæ, tumulantur. Sed & litem intentare, ac vocare in jus licet illos, qui insignia efferunt aliena: cum id veluti quoddam furtum honoris esse videatur.

Quocirca ex alio capite reor minus congruè ab veterum imaginibus peti originem tesserarum gentilitiarum: nimirum quia simul Romæ utraque diu manserunt: Torquati enim & Cincinnati, simul Avorum statuas, simul eorum stemmata, hoc est

tor-

torquem illi, & hi crinem, retinuerunt; tanquam duo distincta nobilitatis propria monumenta.

Erat verò discrimen, quod statux domitantum, alia insignia foris quoque, & in bello præcipue usui essent. Postquam deinde imaginum exolevit usus; sola hæc manserunt insignia, utpote magis parabilia, & quæ domi forisque ex æquo assumi, ac circumferri poterant.

Cap. V.

An Originem habuerint ex Augusti regia & Romanis castris.

EX tessera Augusti prodiisse gentiles hos typos, censuit Philibertus Monetius: re-
fert verò ea Isidori verba: *Pilam in signo constituisse fertur Augustus, propter Nationes cuncto in orbe sibi subjectas; ut eas magis figura Orbis ostenderet*: atque hic est idem ille mundi globus; qui hodieque in numismatis Augusti, cum Capricorno, & gubernaculo spectatur.

De origine
rei tessera-
riæ. c.
Erym. l. 28.
c. 3.

Eundem coloribus, & metallis variis illusum, legionarios tulisse ad expeditiones bellicas, credit Philibertus Monetius, variante scuti area. Ita ut auratam hanc aream habuerint Vindices auxiliares in Neronis principatu; argenteam quinta legio Macedonica ab Augusto instituta; puniceam Falconarii Siculi, Honoriani felices, ac Daci legionarii; cyaneam sagittarii juniores senioresque, & Marcomanni: prasinam armigeri defensores seniores; Molochinam Asturii seniores auxiliares: fuvam denique Honoriani juniores cetrati.

Cum verò plurimus, & locuples sit in iis recensendis; parmulas in legionariis eisdem reperit ab summo, ab latere, ab dextro, atque ab lato angulo in semissem diremptas; item sapius intercisas, & lemniscatas, exaratasque palis, fasciis, balteis. Imò nec excipit quadrarias tesseras, nec rhombos, nec fusos tesserarios. Interpretatur verò, datum hoc laudis fuisse Matronis Romanis; ut quæcunque lino, lana, plagulis, ad usum rei domesticæ, parabant, ea ex opificio muliebri, ob commendationem frugalitatis animi, ad scuta militum, atque ad Ducum vexilla transferrentur; fuvamque ideo, & colum, seu oblitam lino, seu vacuum; acum item, & radios textiles exprimi tessellis oxygoniis arbitratur.

Equidem amo, & complector hanc rerum pulcherrimarum varietatem: sed mihi videor posse subvereri, ne dissentiant multi. Tum quia grandiore supercilio decora hæc militaria metiuntur: quàm ut patiantur ex his pleraque, ceteroqui mascula & heroica, exigui ad foeminarum fuvam & colum, ad plagularum textum, atque ad lanæ carminationem. Tum etiam quia signa legionum alia proposuimus, peræque idonea, ad gentiliū tesserarum originem asserendam. Dabimus deinde peculiariter Aquilam bicipitem, cum diverso schemate coloris ac metalli, tum in suomet corpore, tum in area scuti; in qua C. Mario, Julio Casari, Gn. Pompeo, & Octaviano Augusto militavit: & constabit facile; multò æquius ex illa posse trahi originem harum gentiliū tesserarum.

Cap. VI.

De veteri usu colorum in vestibus, præsertim domi seu in urbano cultu.

Incipio ea præmittere quæ necessaria mihi videntur; ut definiam; quid in hac disceptatione sit sentiendum. Non disgreddior ad mulierum delicias, & ad stolas earum; etsi auro, & gemmis rigentes, uti ad palam; etsi sumptuosas, & basilicas, uti ad regillam: etsi raras, & splendidas, uti ad rallam. Multò minus habitus comicos proferam: cujusmodi erant tunica scissilis, catatiste, epizostris, nebris, exomis, parabaculus, seleogis, lithus, & lagebulum. Heroica enim, & illustria, non ludicra, aut effœminata sectamur.

Pudet etiam, vestium materiem commemorare, quam inducere luxus cœpit, postquam pelles, lanam, & lnum didicit fastidire. Nec enim de infirmi sexus amicu-
listantum dici potuit,

Fœmineum lucet sic per bombycina corpus;

Mark.

Sed virorum quoque ea vestis tenuis, & translucida erat propter tædia æstiva: intantum, inquit Plinius, à lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam vestes. Exdem pro-
hibita aliquandiu, propter pretium excedens, (cum exigeret libra ferici libram auri, auroque fila pensarentur) viluere nihilominus; quemadmodum & aurum; quod pariter esse vestis sensim cœpit; nequicquam id prohibente Aureliano Principe; dum
quereretur, per bractearum & filiorum liquationes, auri usum interire.

Tacitus l. 2.

Vopisc. in
Aurel.

Formam insuper vestium fusiùs non descripsero ; sed insinuavero duntaxat genera earum præcipua. Stola, mulierum plerumque, sed interdum etiam virorum indumentum, ad talos demittebatur : atque ad extremam ejus oram, instar limbi, affuebatur instita.

Tunica, substricta & brevis initiò, laxior evasit demùm & longior : adeò ut de De Pallio buerit cingulo castigari, sive, ut Tertullianus loquitur, suspendi.

Toga ea erat laxitate, ut videretur sarcina veriùs, quàm vestis : atque oneraret potiùs, quàm tegeret. Pacis artes, & studia comitabatur : sed nonnunquam rebus publicis togæ plus nocuerunt, quàm loricae. Fœminarum quoque amiculum olim fuerat toga; postea in pœnam & probrium illis dari cœpta est, quæ fuissent adulterii comper-
tæ: eòque spectat illud,

Martial.

Coccina famosa donas, & ianthina mœcha:

Vis mage, quam meruit, mittere? mitte togam.

Tertull. de
Pallio circa
fin.

Pallium & quadrangulum erat, & ab utroque laterum regeſtum, cervicibusque circumſtrictum, in fibulæ morſu acquieſcebat : atque erat habitus plenus disciplinæ gravitatisque, adeo ut ſolo parvos mores ſilentio redarguere crederetur. *Purulentias Civitatis*, inquit Tertullianus, *quis eliciet, & evaporabit; ni ſermo palliatus? ſermone, inquit, me ſvaſiſti, meditamine ſapientiſſimo. Verùm etſi eloquium quieſcat, ipſe habitus ſonat. Sic denique auditur Philoſophus, dum videtur: de occuſu meo vitia ſuffundo.*

Clamyſea erat forma, ut ad ejus modum normamque, Architecti dederint Alexandro Magno deſcriptionem Alexandria; orbe nimirum gytrato lacinioſæ, atque anguloſo procuſſu, ab dextera lævaque. Jam his, aut prætermiſſis, aut leviter adumbratis, venio ad colorum uſum in veſtibus, domi atque in urbano cultu.

Plautus.

Ex colore croceo libet exordiri, quoniam affinis eſt auro. Byſſus genus lini flavi, ac tenuiſſimi; crocota, ſeu veſtis croco infuſa, & cujus infectores Crocotarii dicebantur; Flammea, quibus capita obtegebant novæ nuptæ, dum ad ſponſi thalamum intrarent, argumento eſſe poſſunt, Plinio judice; colori croceo ſeu luteo honorem antiquiſſimum fuiſſe.

Plin. lib. 8.
c. 48.

Victor. in

Aurel.

Tertull. de

hab. mulier

At luxus eo contentus diu non fuit, demùmque auro ipſo ſplenduit; quo priſci Romanorum Duces uſi verecundiùs, tantùm in veſte triumphali aurum textile miſcuerunt. Donec veſtem omninò auream primus induit, fatiſcente Imperio & morum jam facta inclinatione, Aurelianus Princeps. Idem adjunxit pretioſos lapillos, non dicam cum Tertulliano, idoneos tantùm, ut ædificent mulierum ſtuporem; ſed aptos ut deſtruant laudem omnem famamque hominis frugi.

Fœminis lex Oppia inhibuerat, ne in veſtibus plus auri ſemiuncia haberent: nihilominus, edente Naumachiam Claudio Principe, ſcribit Plinius, ab ſe viſam Agrippinam ejus conjugem cum paludamento, quod erat ex textili auro.

Tandem aurea veſtis eſſe Regis propria inçæpit; & decuit tanè, ut qui hominum eſt quaſi Sol, fulgeret inter homines Solis inſtar; quia Sol viciffim ſyderum eſt quaſi Rex. Diſcat interim Rex, non poſſe occulta eſſe, quæcumque agit: dum videt, ſe totum, ut ita dicam, revelari ſplendore auri: atque adeo agnoſcat, ſibi perpetuò demonſtrari luce illa veſtium; quantopere indigeat Reſpublica Rege aureo.

Ad hæc ſupremo Urbis Præfecto, ſicut & Senatori ejusdem Urbis, conceditur toga aurea, & par Regum, in veſtis eo lumine, majeſtas.

Caterùm libet hortari omnes, quotquot aureo amiciuntur panno, ut ſemper involvant eo gemmeos mores, veramque virtutem: quia proſectò.

Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.

Proxima dignitas videtur candidæ veſtis, quia ſimile argento eſt lumen ejus. Qui Romæ ſupremum honorem petebant, candidati apparebant; ut ſe puros à ſordibus comitiorum eſſe, & ab omni ambitu, ea coloris innocentia, teſtarentur.

Ariſtoph.
Plutarch.

Præſides æquitatis ornavit idem albus color, eoque uſi ſunt Athenienſes, Plataenſes, & Romani Judices: atque ad hos fortæſſe poteſt referri fauſta illa acclamatio;

Martial.

Vivat & urbanis albus in officiis.

Lintea atque albæ vestes insuper spectarunt semper in omni ævo ad Sacrorum Antistites: ut dixerit propterea M. Tullius: *color albus præcipue decorus Deo, tum in ceteris, tum maximè in textili: Non enim fas est, inquit Plato, pura Deorum Numina contaminatis & impuris rebus coli.* 2. de leg. Plut in Isi. & Osi.

Toga item pura, quæ fuit coloris candidi, utebantur tyrones, & novæ nuptæ: item in puerili ætate omnes ingenui; Consules etiam, Prætores, Ædiles, Quæstores, ac demum Tribuni, & Centuriones; ex quo tempore iis concessa fuit ab Augusto prætexta, & Senatoria dignitas; inter civilia bella, ut interpretatur Justus Lipsius; quando nimirum omnia immodica erant, & pleraque injusta. App. lib. 5.

Porro ipsam prætextam albam fuisse, non autem purpuream, ut quidam perperam senserunt, satis constat: quia Livius hæc duo distinguit; *dona, inquit, ampla data, quæ ferrent Regi; vasa aurea, argenteaque, togaque purpurea, & toga prætexta.*

Cum verò hæc vocetur à Plutarcho π. εἰσόδου, & cum prætexere apud Latinos idem sit, atque extremam oram tegere, seu circum ornare existimandum est; prætextam in limbo tantum purpuram habuisse, cetera fuisse candidam.

Heroum quoque indumentum, fuit alba vestis: nec aliter induitur à Statio Amphiaræus. L. 6. Theb.

*Ipse habitu niveus, nivei dant colla jugales,
Concolor est albis, & cassis, & insula cristis.*

Fuit & Regum amictus candidus, laneoque habitu Ægypti Rex Nectenabo Æsopum excepit, ad se missum ab Rege Babyloniæ; iussis adesse magistratibus pariter in veste alba: & cum hi postridie purpurei splenduerint, solus ipse mansit candidatus. In vita Æsopi.

Sed patuit maximè albi coloris dignitas, olim in Regum diademate, quod natura firmè instituit, ut album esset: nam in Regis apum fronte *macula est*, ut loquitur Plinius, *quodam diademate candicans*, & de basilisco serpentum Rege, *Cyrenaica*, inquit, *hunc generat Provincia, candida in capite macula, ut quodam diademate insignem.* Lib. 11. c. 6.

Candida certè fuit fascia, quam Tigranes projecit ad Pompeji Magni pedes; ut significaret, se Regnum suum ponere in illius potestate; ac de candida fascia, qua idem Pompejus, tegendi vulneris causa, crus obligaverat; *non refert*, inquit Favonius, *qua in parte corporis sit diadema: exigui panni cavillatione regias ejus vires exprobrans, atque insinuans, nihil admodum interesse quam corporis partem redimiret regie Majestatis insigne, in viro magnæ fortune, & quoniam nec fortior, nec prudentior in Patria quisquam erat.* Plutarch. Val. Max. lib. 2. c. 2. Ammian. Marcell. lib. 17.

Sed & Pompeji æmulo Julio Casari perindè invidiam creavit fascia candida, præligata coronæ laureæ simulacri ejus. Quam ideo Tribuni plebis detrahi ac tolli mandarunt: quia in Cive glorioso ac summæ potentia, videbatur odiosa ea res, & prorsus inimica libertati. Suet. in Julio.

Alioqui uni ex Metellis, cum nec adeò esset potens, nec tantoperè fortuna ejus metui deberet, ad similis fascia, qua accinctus frontem propter vulnus diu fuerat, citra invidiam affectati Regni, peperit cognomen *Diademati*. Plutarch. in Ciceron. lan.

Rubeus color debet honoratissimus censer, propter Auctoris famam: nam inventor purpuræ Hercules habitus est. Quamquam is, ut alia monstra, ita exiguum pisciculum, & cum eo luxum, utique monstrum non impar aut Hydræ, aut Leoni Nemaëo, æquius muliò sustulisset. Quid enim? purpura ad argentum appensa ei rependebatur, ejusque & margaritarum paria fuerunt aliquando pretia. Nihilominus quantafuerit ejus copia in divitum armariis, Horatius insinuat his versibus: Jul. Pollux in Onomasti.

--- --- *clamydes Lucullus, ut ajunt,
Si posset centum scenæ præbere, rogatus;
Qui possum tot, ait: tamen & queram, & quot habeo
Mittam: post paulo scribit, sibi millia quinque
Esse domi clamydum: partem, vel tolleret omnes.* Athenæus Plinius. Epist. ad Numid.

Et hæ erant ex purpura, qui fuit clamydis color, uti exponunt interpretes.

Memorabilis quoque vis ejus, Susis ab Alexandro captis, reperta est; nempe Hermonica purpuræ quinquaginta millia talenta, reposita ibi à bis centum annis, cum recenti admodum coloris flore; quem in tam longa ætate ajunt non defecisse: quoniam ex melle fuerat infectura ejus. Plutarch. in Alex.

Sed enim abusus officere colori pulcherrimo non debet; nam purpura aut cocco imbutæ vestes, fuerunt semper supremorum ordinum, & summi Magistratus apud

Sueton. in
Aug.

apud Romanos. Eo quippe lumine fulsit latus clavus; tunica videlicet propria Curiae, seu ordinis Senatorii. Quae ideo resecta, & cadens fortè ad Augusti pedes, dum istogam virilem fumeret; visa est praesagire, futurum aliquando; ut Ordo, cujus illa erat insigne, Augusto eidem subiceretur. Ceterum nomen latus clavus habuit à purpureis nodis, qui referebant capita clavorum, Senatoriaque tunicae assuebantur; five unus, five plures essent; atque iisdem Senator à Patritio, & ab Equite discriminari solebat; Neque hi purpurei nodi erant intexti, aut impressi; sed addititii, atque exemptiles in modum fibulae, quae vestem simul ornare, atque adstringere videtur. Id autem ex eo conijcere fit, quod Ulpianus Jureconsultus clavos eosdem, & aureos, & purpureos, definierit partem esse vestimentorum, & censer cum ipsa veste legata. Dixi aureos, & purpureos: quia ex auro etiam coepti sunt fieri, & fuit necesse, ut Tacitus Imperator, vestibus auro clavatis interdiceret.

L. cum au-
rum.Vopisc. in
Tacito.L. cum au-
rum.

Sed cum praeterea Ulpianus, inter ornamenta vestium adventitia, praeter clavos, accenseat infitas eis picturas; ex hoc pariter conijcere fit, qualis nam toga picta fuerit; quae solos Consules, & insuper Praetorem in ludis duntaxat Megalensibus, ornabat; nam hic alias praetexta utebatur. Erat verò tantae dignationis, ut acciperetur ex ipso Jovis templo; ex quo factum est, ut Juvenalis eam Jovis tunicam appellaverit. Eadem fuit pretiosius tineta, hoc est dibapha: cujus utique libram Plinius affirmabat emi non potuisse denariis mille.

Infixa illi picturae ex auro videntur fuisse, Juvenalis

Et latum pictae vestis considerat aurum.

Statuere non possum tamen, quanam picturae in ea spectarentur.

Cassiod.
16. ep. 1.
Suet. in
Claud.
6. 17.

Tunica palmata, non à clavorum latitudine palmari, uti opinatur Festus, sed à palmae ramis, ex textili auro, dibaphae impressis, aut insertis, vocabulum accepit: & lato clavo, togaque picta eo fuit dignior, quod solius Consul in pace, solius supremi Ducis in triumpho, indumentum esset: cum toga picta etiam Praetori, latus clavus cui libet Senatorum concederetur.

Servius l.
7. Aen.

Cinctus Gabinus ex purpura etiam ipse fuit, eratque toga ita in tergum rejecta, ut una ejus lacinia, à tergo item reducta, hominem cingeret. Ea verò solus Consul amiciebatur, quoties bellum indiceret; obtinuitque superstitio, atque incipit; quia dum Gabii sacris operarentur, nunciatum est hostes ingruere: Cives verò ab aris ad aciem progressi; ita ut erant accincti togis, memorabilem victoriam reportarunt.

Ut generatim loquar, vestis purpurea, seu coccinea Romae Senatum diu ab Equite, & à Plebe distinxit: Martialis

Divisit nostras purpura vestra togas.

Tae. l. 3.
Val. Max.
1. 2. c. 1.

Sensim tamen descendit ad Equitem in trabea; nam Equites trabeatos Tacitus, & Valerius Maximus vocarunt. Servius autem triplex genus trabeae considerans, primum ex sola purpura Diis consecrat; alterum ex purpura quidem, sed cum albo miscellaneo, tribuit Regibus; & tertium ex purpura & cocco ait fuisse indumentum Augurale.

Imò descendit adhuc magis, nempe ab Equite ad Plebem, teste Juvenale:

Satyr. 3.

*Aequales habitus illic, similemque videbis
Orchestrae, & Populum.*

Suet. in Ne-
rone.

Propria ceteroqui Regum, & summorum Principum purpura est, ac semper fuit: nam ii sanguinis poenam exigere à reis possunt: eaque alioqui necessitas, vel ipsi met Neroni dura visa est, dum esse bonus potuit; quia rogatus, ut subscriberet sententiae unius fontis, desideravit nunquam litteras didicisse. Dura, inquam, est ea necessitas, sed consentanea tuenda justitiae, ac sananda improbitati; cujus medicinam utique poenam esse, Plato sapienter pronunciavit! Jubentur itaque Reges, & supremi Magistratus; quotquot in omnes corporis sui partes, diffusam purpuram vident, meminisse perpetuò; legum se vindices esse, & custodes probitatis. Nisi malint admoneri potius conditionis cujusdam excellentioris; fundendum nimirum sanguinem, & vitam consecrandam esse pro salute populorum, exemplo dixerim Codri, an Christi Regis aeterni?

Certè dandi, quàm hauriendi sanguinis, videtur honestior, in milite etiam, professio: atque ideo ibi in saecula Boëmundus Guiscardi Apuliae Ducis filius, ac Princeps Taren-

Tarenti. Quoniam deliberata expeditione sacra & scissis ac diremptis in taniolas coccineis duabus vestibus, cruces confecit, assuitque eas sagulis duodecim millium bellatorum: quò nimirum admonerentur, proprium unicuique sanguinem esse profundendum, pro Regionis Sanctæ liberatione.

Sed & sacer atque augustissimus Senatus Ecclesiæ Romanæ, ab Innocent. IV. Lugduni (quando is Friderico II. Cæsari diem dixit) causiam puniceam primùm accepit; ut eo colore defensionem Ecclesiæ ad sanguinem usque profiteretur. Verùm ad colores alios pergo.

Usus cyanei coloris tam frequentem in vestibus non reperio: nisi fœminarum aliquando in luctu Romæ, ut alibi dicam: Juvenalis tamen in versu illo

Cerulea indutus, scutulata, & galbana rassa,

Sat. 2.

insinuare videtur, haud omnino inter vestes eum desiderari consuevisse.

Cæterum Hebræi olim ferre jussi sunt vittas hiacynthinas ad angulos palliorum; ut memores Cœli, hoc est Dei, ejusque legis perpetuò essent. Refero ipsum præceptum. *Dixit Dominus ad Moysen; loquere filiis Israel, & dices ad eos; ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hiacynthinas. Quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini: nec sequantur cogitationes suas, & oculos per res varias fornicantes.* S. Hieronymus verò ait, aliquos ex eis religiosiores addidisse limbo huic cæruleo sentes & spinas; ut ambulantes, inquit, per earum puncturam legis divina semper admonerentur. Num. 15. 35.

Saltem inter nationes alias placuisse hunc ceteroqui gratissimum colorem, & fuisse tesseram pro sapiæ clarioris, nullus dubito. Nam Gelonos, quos appellat Virgilius pictos, Herodotus ait, solitos tingi pigmentis cæruleis; & eò quidem liberalius, quò singuli magis nobilitate præstarent.

Cæsaretiā scribit; nobiliores Britannos infici consuevisse glasto; diceret congruè ad schema circumfusi maris: nam ex glasto exprimebatur cyaneus color. Si autem ad corpora vultusque; cur non ad vestes etiam eum colorem transtulerint?

Viridem colorem pariter infrequentem video; cum terræ tamen pulchritudinem vestiāt: saltem est insigne Sacrorum Antistitum: nam ignorat nemo, Episcopis dari causiam coloris prafini, & ei esse alterum à purpura decus.

Violacei coloris est ea dignitas, ut propter affinitatem cum purpura rubenti, mereatur purpuræ nomen; & interdum nequeas apud Scriptores satis distinguere, de ianthina loquantur, an de ostrina purpura; dum vestem purpuream nominant.

Quia verò est simul modestiæ, simul dignitatis plenus hic color; ideò vela ianthina Arcam Dei olim exornarunt; atque adeò Cleri proprius color fuit, inter primos atque antiquissimos Christianos; hodieque retinetur in talaribus indumentis familiarium Romani Pontificis; Præsulesque Urbis majori ex parte eo inornantur.

Rarior in vestibus color niger olim fuit, quippe aspersus superstitione mali infauſtique ominis. Idcirco M. Tullius in Vatinius; *Cui de balneis exeunti, præter te, inquit, toga pulla unquam data est? cum tot hominum millia accumberent; cum ipse epuli Domini Arius albatuſ esset; tu in templum Castoris, te cum C. Fidulo atrato, ceterisque tuis furiis funestum intulisti.* Sed saltem apparet, aliquando veste nigra usos Romæ viros nobiles: etsi ominosum videbatur, in templis, aut in epulis, versari cum eo colore luctuoso. Or. in Vatin. 10.

Plebs autem lacerna, seu penula nigra passim utebatur; & ideò pullata turba, pullati ejus circuli dicebantur. Martialis:

Roma magis fuscis vestitur, Gallia ruffis,

Et placet hic pueris, militibusque color.

Macrinus verò dicitur parasse populo penulas coloris rosei, hoc est pro pullis rubras ei tribuere lacernas deliberasse; ut dubitare non liceat, quin vulgi atrum fuerit indumentum. Lamprid. in Anton.

Supereſt jam, ut varios colores in una veste disquiramus: ex eo genere autem primò scutulata vestis. Galliam instituisse ait Plinius, ut colores vestium Romæ scutulis dividerent. A scuto autem scutulæ dicuntur, & ideò Plinius loquens de cassibus araneorum, earum rete scutulatum appellavit. Cum item Livius scutale nuncupaverit partem illam fundæ, quæ sit plagularum textu, & filicem continet, vibratque; ex his Plinii, ac Livii locutionibus conjicere possumus; scutulatam togam eam fuisse, quæ fiebat tessellato & vermiculato contextu. L. 8. c. 48. Lib. 11.

Dio.

Lib. 7. c.
10.

Diodorus, agens de his Gallorum sagulis, scutulas ejusmodi nuncupavit laterculos. Sed & Vitruvius frustra marmorum, in pavimentis rotunda, scutulas dixit: Palladius verò scutularum colorem in equis eum nuncupavit, qui vulgò à pomis nomen habet, & fermè poma refert.

Vestres itaque alternantes colorem quibusdam maculis aut rotundis, aut quadratis, aut oblongis, erant scutulatae. Ita ex Juvenali illud paulò altius referebam,

Satyr. 2.

Cerulea indutus scutulata, aut galbana rafa.

Alex. ab
Alex. lib. 5.
c. 18.

Atque hæc sane id meruere honoris: ut numerarentur inter triumphales togas. Virgatae vestes Gallis auctoribus perinde tribuuntur: ita de illis ipsis, qui invaserunt Romanam arcem, Virgilius:

Acu. 1. 8.

Virgatis lucent sagulis.

Et de Chrixo Boiorum Duce, cui dat à Brenno stirpem, Silius Italicus;

Auro virgatae vestes, tunicaeque rigeant

Ex auro.

Nec aliter describitur à Propertio Gallorum Rex Viridomarus;

Illi virgatis jaculantis ab inguine brachis

Torquis ab incisa decidit uncagula.

Apud Ser-
vium.

Ceterum Julius Pollux, *virgata*, inquit, *vestis*, in qua intexebantur virgæ purpureæ, hoc est lineæ: Hermolaus Grammaticus autem censet, eas vestes fuisse omnino purpureas, affirmatque idiomate Gallico virgam, olim idem ac purpuram fuisse; sed de auro Virgilius, & Silius Italicus loqui videntur.

Saltem eas fuisse vestes lemniscis colorum dissimilium contextas, instar virgarum, dubitare non poterit is, qui meminerit, propterea tigres, tum à Silio, tum à Seneca virgatas appellari.

Clem. 2. de
vit. & ho-
nest. Cler.

Harum vestium usus percrebuit tantopere, præsertim ex quo tempore patuerunt Alpes adventui in Italiam Regum Barbarorum: ut necesse fuerit Ecclesiastica sanctione Clero eas detrahare: nec enim modestiæ piorum virorum consentaneæ illæ videbantur.

Segmentatae vestes & quænam fuerint, non uno modo Scriptores explicant. Probus in eum Juvenalis versiculum:

Sat. 2.

Segmenta, & longos habitus, & flammea sumit.

Ait, auri argentique bracteolas instar fasciolarum, recto ordine insui solitas, ad vestium extremam oram, vestesque purpureas eo ornatu instructas, appellari à Plauto segmentatas.

Alii opinantur potius ita vocari monilia, torques, & armillas; quoniam conflantur è segmentis auri, argentique. Sed hi abeunt à re vestiaria; ad quam spectare ornamenta hæc segmentata insinuant, non Ovidius modò in eo versu,

L. 3. de Art.

Quid de veste loquar? non jam segmenta requiro.

Lib. 5. c. 2.

fed etiam Valerius Maximus: nam cum in Historia Coriolani dixisset, *Senatus Matronarum ordinem benignissimis decretis adornavit*; addit inter multa; *permisit quoque his purpurea veste, & aureis uti segmentis*, hoc est purpurea veste, cum annexu bracteolarum ex auro, argentoque.

Nec putem magnoperè ab his differre vestem nexilem; cujus fuit usus vetustior, quàm textilium indumentorum; & hoc asserit Lucretius eo versiculo;

Nexilis ante fuit vestis, quàm textile tegmen.

Et nexili habitu hodieque amiciuntur Helvetii Romæ, qui custodes sunt Romani Pontificis.

Synthesimiis addo; sed non ea significatione vocabulum hoc accipio, qua vestiarii supellex universa interdum exprimebatur.

Tertull. de
allio.
Vopisc. in
Aureliano.

At synthesim pro veste sumo, quæ cum sit infecta diversis lanarum coloribus, multitia ideo, tum à Tertulliano, tum à Vopisco nominatur.

Fuisse hanc vestem domesticam, & cœnatoriam, satis insinuat Martialis in Zoilum:

Undecies una surrexti, Zoile, cæna:

Et mutata tibi Synthesis undecies.

Miror tamen, eam vile indumentum censerì, tum à Lazaro Bayfio, tum à Calio Rodigino; cum & Equitum, & Senatorum, & lautiorum virorum esset: ut propterea Martialis dixerit:

Synthesibus dum gaudet Eques, Dominusque Senatus.

Sed

Sed Synthesi foris uti non licebat, nisi quinque diebus Saturnalium; nam, ut dixi, domestica erat: arguebaturque propterea Nero levitatis; quoniam Synthesi, Suet. in Nerone. extra Saturnalia, indueretur.

CAP. VII.

De colorum usu in ludis Circensibus.

STABUNT in acie rursus Partes, sopitæ tot jam tranquillis annis; sed placidæ, Satque amantes pacis: nec tam ad certamen, quam ad spectaculum venient cum insignibus suis.

Olim colores duo, albus & rufus Hiemi, atque Æstati dicati erant: mox totidem alii accesserunt; nec eadem tamen apud Scriptores illorum est significatio. Lib. de Spect. c. 9. Tertullianus cum dixisset, *Aurigis coloribus Idololatriam vestiverunt, & ab initio duo soli fuerunt albus, & rufus: albus hiemi ob niues candidas, rufus æstati ob solis ruborem voti erant*, ostendit, quam ratione aucti fuerint, vel voluptate, vel superstitione provecta; nam addit; *Marti rufum alii, alii album Zephyris consecraverunt; prasinum Terræ matri, vel Verno, venetum Cælo, & Mari, vel Autumno.*

Cassiodorus spectasse eos colores putat solum ad quatuor anni tempora: *Colores*, inquit, Lib. 3. Epist. 51. *in vicem temporum quadrifaria divisione funduntur: prasinus. virenti Verno; venetus nubile Hiemi; roseus Æstati flammeæ; albus pruinoso Autumno dicatus est: ut quasi per duodecim signa digrediens annus, integer signaretur, & naturæ mysteria spectaculorum composita imaginatione luderentur.*

In tragicis perinde ludis Chorus gradiens, primò à dextra in lavam, motum Cæli ab ortu in occasum per strophem; remeans in dextram à lava, conversionem errantium syderum ab occasu in ortum per antistrophem; & demùm quiescens per epodon, terræ ipsius libramentum perpetuum representabat.

Referunt eos alii tantummodo ad quatuor primæ mundi corpora. *Romulus*, inquit Cedrenus, *imposuit, partibus ista nomina; Terræ viride & porraceum; Mari venetum, quia aquæ sunt cæruleæ; Igni rufum, & Aeri album: atque idem leges in Chronico Alexandrino, in Isidoro, & aliis.*

Quòd ad rem nostram facit, quatuor fuisse in Circensibus Partes, totidem earum colores, dubitari non potest. Sextus Rufus ideo in nona Urbis regione, In lib. de Region. Urbis. ubi fuit Circus Flaminius: quatuor stabula earundem Partium collocavit. Albus color quis fuerit, nemo ignorare potest. Rufum alii Roseum vocant: eundem esse tamen, nec à rosa eum dici, constat ex illis Corippi versibus, & ex prima ejus syllaba producta;

*Roseus æstati, rubra sic veste resurgens,
Vt nonnulla rubent ardenti poma colore.*

Lib. 1. de color. Circens.

Prasinum vocarunt viridem colorem, quasi porraceum, ut insinuavit Cedrenus: quia Græcè *περάν*, porrum sonat. Venetum esse cæruleum constat: quia Lamprid. in Heliog. Heliogabalus, qui harum partium colores ad æstivas mensas suas transferebat, & ad schema earum quotidie apparatus triclinii variabat; pisces dicitur apponi aliter non permisisse, quam coctos in marina aqua, & cum conditura Veneta; ut loquitur L. 2. de remil. Lampridius. Vegetius etiam naves exploratorias exigit eo instructu, ut illarum nautæ induantur veste veneta, & vela in supercolore veneto tingantur.

Et si tamen ii ordinarii colores Circensium fuerunt, quos enumerat sesquihendecasyllabo Sidonius Apollinaris;

--micant colores

In hendecasyll.

Albus, & venetus, virens, rubensque

Fit mentio etiam nonnulla tum coloris crocei seu lutei, tum coloris purpurei. *Rufos æstati currere voluerunt*, inquit Isidorus, *albos hiemi, & Zephyris; Veri prasinus, & floribus; venetos aquæ; Marti luteos; & cruceos igni, & Soli: purpureos Iridi.* Quæ Isidori verba expendens Bulingerus luteos, croceos, purpureos pro rufis debere accipi, arbitratur; affirmans quatuor tantum colores in Circo fuisse.

Equidem eos distingui prorsus reor, & senos aliquando fuisse: quia Domitianum duas Circensibus gregum factiones, aurati nimirum purpureique panni, ad Suet. in Domit. c. 7. pristinas addidisse, in comperto est: & de purpureo peculiariter Martialis meminit.

Lib. 14. ep.
55.

*Proficies nihil, hoc cadas licet usque flagello;
Si tibi purpureo de grege currit equus.*

Cedren in
Tiber. Ju-
stin.

Haud diuturni tamen ii colores fuerunt? mansitque prior Circensium apparatus: certè coloris purpurei, à Tiberio sublato, est mentio apud Cedrenum, qui cum ageretur: inquit, natalis Circi, & partes ferrent vestes canaliculatas purpureas, & clamydes Imperatorii assimilés, Tiberius vetuit, ne eas ferrent.

Color niger unicus est, quem non admiscere olim ludi, & Partes; nam lætæ, & pictæ amœniùs ad certamen veniebant.

Xiphil. in
Neron. &
in Heliog.

Si verò quispiam sciscitetur; in aurigis, an in curru, an in equis ii colores spectarentur? ajo ea omnia colorata in Circum prodiisse; Aurigas quidem, quia Nero, inquit Xiphilinus, agitabat indutus vestem viridem, & gabea aurigantium tectus. Peculiariter verò illud advertere sit; fuisse in Circensibus aurigarum proprium quoddam tegmen, instar galeæ, & id confirmat clarè Athenæus, dum agitadores, inquit, petaso, vel galea alba, viridi, russea, veneta invicem distinguebantur. De-

Lib. 8. c.
42.

inde currus ipsi, ut tradit Xiphilinus, coloribus & pannis distincti erant: postremo equi pariter prodibant eo schemate; ideoque aliquos eorum albatos Plinius nominavit.

At quamvis ut dixi, quaterni in Circo essent ordinarii colores, & totidem Partes, seu factiones; duæ duntaxat frequentius recenserentur, velut præcipuæ: præsina videlicet, cui alba plerumque jungebatur; & veneta, cui jungebatur russea.

Cedrenus de Romulo, conjunxit album, inquit, cum viridi, id est aerem cum terra; quia inter se misceri, ac temperari utraque debent: item russeum subjunxit ceruleo; quia igni aqua supposita est.

Id verò causæ fuit, cur Antoninus Imperator præsina, & venetam duntaxat enumeraverit: & cur Principes Romæ dicantur factioni aut præsinae, aut venetæ favisse.

Sueton. in
Calig. c. 55.
Dio p. 446.

Caligula, inquit Dio, bene animatus erat in eum, qui viridi panno uteretur, qui & à colore Præsina dicebatur. Imò eò amentia demum venit; ut in stabulo cœnarit, manseritque assidue; atque adeò incitato equo suo equile marmoreum, præsepe eburneum struxerit: sed & appellato ad prandium eidem equo inauratum hordeum apposuerit; propinaverit vinum in aureis pateris; promiseritque etiam fore, ut aliquando eum Consulem crearet. Putem, postquam populum Romanum omnem sustulisset securi; si (quod optabat) unam cervicem habuisset: dignus enimvero, qui in stabuli regia brutis solum imperaret.

In Ner. c.
22.

Neronem perinde favisse colori præsino, cum quo & aurigavit, ut diximus; Suetonius affirmat; & idem insinuat quoque Martialis eo epigrammate:

Lib. 11.
epig. 34.

*Sapius ad palmam præsina, post fata Neronis,
Pervenit, & victor præmia plura refert.
I nunc livor edax; dic te cessasse Neroni:
Vicit nimirum non Nero, sed Præsina.*

Capitol. in
Vero.

Verus Imperator, Volucris equo præsino favit tantopere, ut dicaverit ei simulacrum aureum; sed & passus à veneta factione dicitur injurias graves, quod turpissimè, inquit Capitolinus, contra eos faveret.

In Vitellio.

Huic factioni venetæ studiis maximis adhæsit Vitellius, jubens eos perimi, qui eidem obtrectarant; fuerintque illius perstudiosi adhuc alii: cum essent Principes viri, qui in veneta veste sæpe equos fricarent, ut loquitur Xiphilinus.

Lib. 3. ep.
52.

Nihilominus etsi divisa erant, & Principum, & plebis studia, propensio major videtur fuisse erga præsinum. Conjectio id tum ex Cassiodoro, qui transit, inquit, præsina, pars populi mæret; præcedit venetus, & potior turba Civitatis affligitur; tum verò clariùs ex Juvenale;

Satyr. 11,

*Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem
Percutit; eventum viridis quo colligo panni.*

Jud. Cæs.
Buling.

Exarserunt verò hæc studia partium ad reprehensionem usque. Caracalla, cum in aurigam, cui studebat, cavillatus esset populus, exercitum immisit, & pœnas exegit. In seditione Circi maxima sub Hippatio ceciderunt ad trice, & quinque virorum millia; ita ut agrè Imperatorem Belisarius ex tumultu eriperit.

Nec Romæ tantum, ac dein Constantinopoli; sed per universum Orientem Pra-

Prasini, & Veneti, se mutuis cadibus prostraverunt, præluferuntque, infaustis ^{Paul. Dia.} nominibus, Guelphorum, & Gibellinorum, Alborum, Nigrorumque, qui ^{lib. 4. hist. Longob.} pariter Europam, atque Italiam imprimis, luctuosum in modum laceraverunt.

CAP. VIII.

De colorum usu in bellicis expeditionibus.

EXordiar à rubro colore, qui solus cum sanguine Martis rore similitudinem, aut affinitatem habet.

Plinius ait, coccum dicatum fuisse Imperatorum paludamento seu clamydi eorum: cuius forma terram habitam referebat; eratque, uti explicat Strabo, ^{lib. 1.} extremis longitudinis utrimque angustis, latioribus imis: quasi terram, quam regebat, Imperator ipse indueret, atque humero sustentaret. Figuram ejus proponit Justus Lipsius, ex antiquorum lapidum monumentis. Varro autem clamydem ^{Lib. 6. de L. 1.} eandem paludamentum dici putat; quia qui illa induitur, conspicuus redditur, & palam fieri videtur.

Sed & lictores quoque ad bella ibant paludati. Silius Italicus, describens conflictum Varronis Consulis, hoc aperte asserit.

*Isque ut Varronem procul inter prælia vidit,
Et juxta sagulo circumvolitare rubenti
Lictorem: noscō pompam, atque insignia noscō,
Flaminius modò talis, ait.*

Lib. 9.

Constat præterea, paludatos fuisse Tribunos, Centuriones, & milites; cum minore tamen panni luce, vel gloria, quam Imperator ipse. Si dubites de milite gregario, in promptu est tum Lucilii versus;

Ponē paludatus stabat Rorarius velox, tum Livii auctoritas, qui de uxore unius ex ^{Lib. 1.} Curiatis trigeminis cæsis, cognito, inquit, *super humero fratris, paludamento Sponsi, quod ipsa confecerat.*

Videbatur itaque exercitus universus rubere, atque in purpura esse Marti con-sanguinea: eratque discrimen, ut dixi, tantum in panni pretio, aut in ejus coloris præstantia. Cæteroqui frustra de Tribuno militum Decio scripsisset idem Livius ^{Lib. 7.} *Hæc omnia sagulo gregali amictus, Centurionibus item, manipularium militum habitu ductis, ne Ducem circumire hostes notarent, perlustravit.*

Fuisse autem plerumque in Ducum clamyde, aut paludamento rubeum colorem existimo; nec apud Romanos modò, verum apud exteros etiam Plutarchus ideo licuisse ait Eumenicausias purpureas, & clamydes largiri, quæ à Mace- ^{In Eumen.} donibus habebantur inter regia dona (& has obiter causas Budæus credit posse apte transferri ad Cardinalium coccineos galeros.)

Coccinea igitur fuerit Alexandri Magni clamys illa, cum qua Gn. Pompeus de Asia triumphavit, post annos circiter trecentos. Et fuerit profectò lata ea species; quia Pompeus non rebus gestis tantum, sed vultu quoque habebatur simillimus Alexandro; & ideo L. Philippus, vir Consularis, dum in causa quapiam ei patrocinaretur, dixit lepidè à se absurdum nihil agi, si cum esset Philippus, Alexandrum complecteretur.

Ne mirum autem sit, Alexandri clamydem ferre potuisse eam ætatem, refero Phinii testimonium, qui asseverat; Servii Tullii prætextas mansisse annis quingentis sexaginta; absque teredinum damno, vel injuria.

Cum autem & abollam idem Martialis, & lanam Virgilius Tyrias, & Horatius gausape purpureum vocarint: has etiam vestes militares fuisse rubentes, manifestum videtur. Quamquam gausape à Juvenale luteum etiam appellatur; & hoc ^{Satyr. 6.} duplex usus erat, nempe, amphimallum, atque heteromallum: hoc est ab utraque, aut ab una tantum parte villos habens: ex cuius usu miles gausapatus aut gausapinatus dictus est.

Quin etiam gausape militum in Castris lectus erat. Plinius, *antiquis* inquit, ^{Lib. 8. c. 48.} *torus è stramento erat, qualiter nunc etiam in castris gausape:* haud sanè duro accubitu: quia hæ amphitapæ, villis ingentibus molles, à Lucilio, & cum pluma, & cum ^{Lib. 1.} quovis cubili deliciarum comparantur. Varro autem affirmat, volupe fuisse reclinari, ac dormire in amphitapa bene molli.

Ad hæc Spartani rubro indumento etiam ipsi utebantur in præliis ; eo nimirum consilio ; ne vulnerati, aspectu sanguinis, quem tegebant panno concolori, expavescerent, atque hosti cedere cogerentur.

Sed frequens albus color etiam in sagulis militum fuit , & videtur certatim cum rubro ad prælia concurrisse. Plutarchus, *vix rubra*, inquit *sagula conspiciuntur*, quod regie partis omnes albis uterentur, agnoverunt statim hostes esse. Hirtius quoque de Scipione Africano : cum sagulo purpureo inquit, ante adventum Regis uti solitus esset ; dicitur Iuba cum eo egisse ; non oportere illum eodem vestitu uti, atque ipse uteretur. Itaque factum est illico, ut Scipio se ad album vestitum transferret.

Lib. I. c. 6.

Alioquin pro arbitrato, modo albat, & modo purpurati in bello erant ; nam lego in Valerio Maximo de Crasso ; *Ducturus erat à Carris adversus Parthos, ei pullum traditum est paludamentum ; cum in prælium exeuntibus album, & purpureum dari soleat.*

Plut. in Demetr.

Ceterum etsi pulla ea vestis Romani Ducis omen triste habuit ; quasi funus Legionum Romanarum præfagiret ; saltem omine caruit Demetrii Polyorctetis clams, colore nigro subluces, & picta instar noctis ; in qua cælum aureis stellis, signisque duodenis exornatum pulchrè ab ipso velut ab Atlante, aut ab Hereule aliquo, circumferebatur.

Xenoph. in Pedag.

Cyril. I. 6. & 7.

Heroid. I. 8.

Plin. I. 33.

C. 7.

Plut. in Atrax. in

Æmilio. in

C. Gracco.

Liv. I. 9. & 10.

Cass. I. 5.

Comm.

Ælia. lib. 6.

C. 6.

Tac. de mor. Ger.

Valer.

Max. I. 2.

C. 1.

Virg. 8. Æ.

ne. Silius

lib. 3.

Ut ad exercitus redeam, Artaxerxis, & Cyri minoris copiarum, illius quidem cum puniceis, hujus verò cum albis sagulis depugnaverunt : & si Cyrus major, Cleomenes, & Agesilaus, puniceo panno militem suum ad prælia inornarunt. Boii, & Insubres & Antiochi milites usi sunt auratis sagulis ; purpuratis Persæ, Afri, Caunii, Numidæ, Massagetae ; Galli eisdem, aut virgatis, aut scutulatis ; discoloribus Samnites ; Æthiopes aut lintea, & alba veste amiciebantur, aut corpora inficiebant dimidia minio, dimidia gypso ; quo etiam gypso tum corpora, tum arma Phocenses tinxerunt. Britanni glasto ; pullo colore Thraces, & Arii Germaniæ populi. Sicut etiam in Barstetania Strabo, ait, majorem partem, sagis illitis colore nigro usos esse. Quocirca non coloribus minùs, quàm armis olim exercitus maximi certarunt.

Cap. IX.

An ex Circensium agmine discolori originem habuerint tesserae gentilitiae.

PLurium vestium supellex, quam exposui, & quam in magnos usus pro re præsentati, sicuti reor, substitui oculis contemplandam, fortasse aliquos inducet in eam persuasionem : ut quia tessera nostra gentilitiae censentur, ad discrimen factionum præsertim, usurpari cœpisse, existiment ideo ex factionibus Circensium eas primùm natas esse.

De orig. rei tesserae.

Dissentit quidem Philibertus Monetius : quia humiles tantum, & viles greges in eis luisse affirmat : ut plurimum enim, aut servi, aut liberti, aut advenæ fuerunt aurigæ atque agitatores Circensium.

In suis Institut.

Dissentiret quoque Theophilus, qui aurigas eosdem infames non minùs, quàm scenicos & gladiatores, appellavit. Certè Alexander Severus scenicos & aurigas censuit alendos esse, sicuti servos & muliones : atque Ammianus Marcellinus *famosos* vocat, *audentesque omnia prælicenter*. Ita verò esse, satis manifestè ostendit Tertullianus ; *Quadrigarios*, inquit, *scenicos, xisticos, arenarios, damnant ignominia, & capitis minutione, arcentes Curia, Rostris, Senatu, Equite, cæterisque honoribus omnibus simul, & ornamentis*. Quanta perversitas ? *amant, quos mulctant ; depretiant, quos prohibent ; artem magnificant, artificem notant*. Atque adeò in eos armantur leges ipsæ, quæ humanæ, quæ sacrae : siquidem in legum humanarum Codice, appellantur *inhonestæ personæ* : in actis verò Concilii Arelatensis sanctio hæc habetur. *De Circissariis agitatoribus, qui fideles sunt, placuit eos, quamdiù agitant, à communione removeri*.

L. II C. 40. l. 4.

In Conc. Arelat.

Sed dum hæc adferuntur in medium ; fanè verendum videtur, ne patefactis carceribus rursus earundem factionum agmina prodeant in arenam, sui que panni nobilitatem tueantur. Equidem si patrocinium sumpsero ; ipsis à legum censura

non

non metuo. Quidenim? Ulpianus *Agitatores*, inquit, *non sunt inter famosos*: & alibi de iisdem pronunciatur, *Auriga non sunt infames*: Quinimo in illos, si quid peccassent in Circo, animadvertere, tanquam in humiles personas, & vulgi quisquiliās, non poterat Praefectus Urbis; extatque de ea re lex in hac verba, *Praefectus urbis eos, qui agitandi munus exercent, propter Circense certamen, nullis afficiat suppliciis*. L. 4. de his, qui not. infam. de do. his, qui not. infam. l. Athletas. L. 11. C. 1, 41. 1. 3.

Quòd deinde cœtu piorum arcerentur; non aurigis tantum, sed quibuslibet Christianis spectatoribus ea poena intentari debuit, metu superstitionis, aut idololatriæ. Ideoque promulgari oportuit Pontificiam illam Constitutionem: *Qui spectat venationes, aut Circenses, ejiciatur; aut ludis valedicat*: plerumque enim dicati alicui Deorum erant: atque eò spectat, quod Alexander Severus agebat; ingenuum currere, nisi in sacro certamine, non debere; insinuans sacros diis interdum fuisse eos ludos, & religionem habuisse: proinde Christianos intervenire, piaculum credebatur. Clem. 18. constit. Lamprid. in Alex.

Cæterum Principes ipsos, & florem nobilitatis in iis ludis aurigare solitos in comperto est. Cum Sylla victor Circenses daret, Antonius, & viri honestissimi quadrigas agitarunt. In eisdem editis à Julio Cæsare, depugnavit Furius Leptinus stirpe Prætoria, & Q. Calpenus, Senator quondam. Pyrrhicam verò saltaverunt Asia, Bithyniæque Principum liberi. Quin etiam spatium Circi ab utraque parte producto, & in gyrum Eurypo addito, quadrigas, bigasque, & equos defultorios agitaverunt nobilissimi juvenes. Julianus, Suet. in Jul. Cæs.

Peræquè Augustus ipse in Circo aurigas, cursoresque, & confectores ferarum, nonnumquam ex nobilissima juventute produxit. Dicitur etiam Caligula edidisse Circenses plurimos, à mane usque ad vespem, interjecta modò Africanarum venatione, modò Trojæ decursione, minio & chryfocola constrato Circo; nec ullis, nisi ex Senatorio ordine, aurigantibus. Nerone Principe inierunt Circum Equites, & Senatores; & ipsemet Nero aliquoties aurigavit, modò usus pallio Græco, modò pallio prasino, & modò panno concolori ipsimet Circo, quem constraverat chryfocola. Suet. in Aug. Suet. in Calig. Xiphil. in Ner. Plin. lib. 33.

Imperator Heliogabalus, & Imperator Commodus cum prasino ornatu etiam ipsi currus agitarunt. Nec Romæ tantum, sed in annos consequentes Constantinopoli, & alibi, Equites, Senatores, affectæ Principum, & Principes ipsi quadrigarii fuerunt. Xiphil. in eisdem Cæsaribus.

Quæ omnia sunt profectò abundè, ut Circensibus indignitatem quantamvis adimant, & ut afferant honorem panni; si ex eo hausti acceptique colores rei nostræ tesserariæ viderentur. Præterquam quod Virgilius haud satis prudenter Æneæ Heroi maximo, & Sociis Circenses tribuisset; si eos ludos esse rem indecoram existimasset.

Cum autem Hiemis, Veris, Æstatis, Autumni, Terræque, Oceani, Ignis, & Aëris significationem habuerint colores Circensium; & cum accedente iis croceo, & purpureo panno factum sit, ut si colorem atrum excipias, nullum colorem desideres ex his, quibus tessera gentilitiæ tinguntur: posset ideo quis ita ratiocinari.

Studia partium incensissima, dum hi phrasino, illi veneto favent panno, sensim rem à prælio ludrico ad verum certamen adduxerunt; pugnatumque in theatris, quam in Campis fuit sapenumero asperius. Tunc verò fingamus eos, qui sectabantur factiones jam cruentas, in acie stetisse, non panno instructos amplius, sed munitos ferro. Ut constaret tamen de discrimine partium; panni colorem ex veste, in lorica clypeumque eos transtulisse.

Quamquam hæc asserui, non ut evincam tesseras nostrates ex Circensibus ortas omnino esse (haud enim id magnopere urgeo) sed ut in re simillima præludam sententiæ, quam puto satis probabilem, & cujus necessaria quadam hæctenus præstruere me oportuit fundamenta.

Cap. X.

Ex vestium ornatu petitur origo gentilium tesserarum.

Romanos milites in aciem venisse cum paludamentis, dixi, aut rubris, aut albis: insinuavi etiam Artaxerxis, & Cyri minoris copias, quemadmodum

Plut. in C.
Gracco.

& alios quosque nationum exercitus, non coloribus minùs, quàm armis pugnasse. Jam scire oportet, eas vestes concolores militibus, vel à Duce ipso, vel à Republica dari consuevisse: atque eò spectat lex C. Gracchi, de vestibus à re publico distribuendis cuique militum, absque stipendii ejus damno, vel, diminutione.

Decad. 4.
lib. 7.

Porro cum id esset Reipublicæ oneri magno, propter sumptus nimirum excedentes; quod satis insinuavit T. Livius referens, tanquam grave tributum; togas quingentas, cum quingentis tunicis fuisse imperatas, pro milite in hibernis: idcirco cessare ab eo instituto sensim etiam oportuit: tum verò colores, ne omnino deessent ad exercitus distinguendos, translati saltem ad clypeos fuerunt.

Tac. de
morib.
Germ.

Ita prisci Germani dicuntur pro clypeis gestasse fucatas colore tabulas, easque ornasse lectissimis coloribus: quandoquidem circa vestes summo erant neglectu: nempe, ut loquitur Cornelius Tacitus, *nudi, aut sagulis leves, & sine ulla cultus jactatione: utpotè quibus tegmen erat sagum fibula, vel, si hæc deesset, spina confertum.*

Dein Christianorum sacris expeditionibus signa socialia fuerunt, Cruces coloratæ. Suscepto enim bello contra Saladinum, ex Clementis III. Pontificis adhortatione, ad discrimen militum suorum, Rex Galliarum cruces rubeas; albas Rex Britannia; prasinas Flandria Comes assumpserunt: habentque tot alii Equestris militiae ordines nobilissimi hodieque proprii schematis cruces, quæ sunt in præliis jam loco vestium concolorum.

Cæteri, quotquot militiae se devoverunt, gestant in balteis saltem, & cingulis, tesseras Principum, aut Ducum, sub quibus merent. Quippe balteo, aut cingulo utuntur cyaneo Austriaci, Bavarique; albo Galli; albo, & cyaneo Britanni; puniceo Belgæ, qui militant Hispano Regii (nam hic fuit color domus Burgundicæ) alii Belgæ confœderati, hoc est Batavi, fulvo aut subrufo.

Verum cum hæc socialia, & communia sint insignia; propius accedo ad gentilitias tesseras: ut eas ex vestibus potissimum acceptas fuisse ostendam.

In vita
Apollon.

Philostratus ait, Herculem in clypeo habuisse duo hæc lumina, seu pigmenta: nempe aureum, atque purpureum. Cur non putem, hæc manasse à schemate indumenti ejus, partim aurei ob fulvi Leonis pellem, qua tegebatur; partim purpurei: cum sit verisimile, simul purpura usum Herculem, siquidem fuerat purpuræ inventor?

Plut. in Ni-
cia.

Niciæ scutum etiam auro fulgebat, & purpura; & vestes illius fortasse eoutroque erant contextæ licio, extra aciem, atque in urbano cultu.

Frontinus.

Ne tamen ex ingenio proprio hæc videar comminisci; provoco ad Alexandrum Severum. Etenim apud Scriptorem aliquem sanè haud ignobilem legi, eum Imperatorem amiciri albo, & croceo panno in principatu consuevisse: ut polliceretur, se populis Imperii Romani fore beneficum, Solis instar, atque instar Lunæ. Quoties verò exeundum in prælia erat, toties jussisse, ut milites Prætoriani, ac legionarii reliqui ex suomet amictu, transferrent ad scuta colores illos, croceum nimirum atque album quò ita omnes ad argumentum Principis armarentur.

Perinde alii Duces, ac nobiles Viri & se, & suos affectas in prælia eluxerint, cum clypeis fucatis colore vestium suarum: quandoquidem ferrum inducere loco panni oportuerat: clypei deinde ita expicti, manserunt ad familiae decus; & cum stirpe ad nepotes, veluti generis tessera, immigraverunt.

Comm. de
bell. Gall.
lib. 7.

Certè insignia primum fuisse in vestibus, suadent multa. Quid enim? Julius Cæsar de se ipso accelerasse, ait se, ut prælio interesset, suumque adventum ex colore vestium cognitum: quo insigni uti in præliis consueverat. En proprium schema Julii Cæsaris in vestibus fuit.

Plut. in
Alex.

Alexander Magnus conspicuus in præliis fiebat ex regio habitu; Siculo nimirum amictu, thorace lineo, ferrea casside duplici, auratisque ac gemmatis armis, clypeo verò argenteo: ex quo Argyraspis est appellatus.

Lamprid.
in Alex.
Sever.

Sic Alexander Severus, vocatus Chryaspis ex clypeo aureo, cum quo in acie fulsit ad illius æmulationem; habitu cætero erat albatus: atque ita saltem eos duos colores, quos dixi, croceum albumque, teste Lampridio ad bella efferebat.

Plut. in Lu-
cull.

Lucullus pugnavit cum amictu purpureo, & thorace squameo.

Pyrrhus

Pyrrhus Rex clamyde armisque spectabilis, cum in conflictu animadvertet, se unum undique jaculis Romanorum peti; propria vestium insignia cuiusdam ex amicis tradidit: tutiusque aut saltem securius, dissimulato habitu, in hostes Romanos impetum fecit. Plut. in Pyrrho.

Cum constet itaque, viros Principes vestibus usos esse, colorum schemate proprio exornatis: potuerint ii, quando prodire in aciem cataphracti solebant, inficere clypeos ejus colore panni, quo in ornatu domestico amiciebantur: ut nobiles hoc pacto essent; hoc est, ut à suis agnoscerentur. Itaque peculiare parmulæ tesserariæ, quotquot illuxa sunt affo vel coloris, vel metalli lumine, totidem ab unius panni uniusvè schematis indumento prodierunt.

Bicolores aliæ peti poterunt ex panno vestium bicolori: præsertim eæ, quæ sunt dimidiæ unius, & dimidiæ alterius luminis. Cujusmodi fuisse Magnatum & Principum indumenta, dubitaverit solum is, qui priscos usus rerum tantum à limine salutaverit.

Sed & plurimæ antiquæ Urbes, atque Respublicæ etiam nunc famulos seu Templorum, seu Magistratum vestiunt bicolori amictu, nempe ad vetus schema atque ad argumentum Civitatis. Amiciuntur enim aut dimidii ex prasino, dimidii ex veneto, aut aliter colores binos in uno eodemque habitu assuere consueverunt.

Quadripartitas parmulas gentilitias dederint pariter vestes quadrifariam pictæ: & harum specimen crebrum videas, in tabulis veterum, seu Urbium, seu Templorum, si vel Sacraria horum adeas, vel illarum invisas prætoria.

Virgatæ parmulæ, & lemniscis aut rectis, aut transversis, aut obliquis exarata, ex vestibus aut virgatis, aut segmentatis, aut nexilibus; sicut & illuxa plurifariam ex synthesibus, fuerint acceptæ.

Scutulatæ item parmulæ gentilitiæ, hoc est tessellis aut quadris, aut acutangulis; oblongis item laterculis, fufisque tesserariis impressæ; obortæ fuerint ex vestibus scutulatis; atque ex coloratis earum tesserulis, laterculisvè.

Has verò esse nobilissimas, & perantiquas, inter gentilitia insignia Nobilium, suadebit priscus in vestibus aut virgarum, aut scutularum usus. Imò vestigium earum multò ante adventum Gallorum in Italiam reperi equidem in Homero ipso; qui utique in Agamemnonis clypeo pinxit semitas & vias, nempe coloratas toenias fasciasque, exaratas instar plurium semitarum aut viarum. Sed & scutum Sarpedonis, continuis virgis aureis, quasi splendidis lemniscis, exornavit. Iliad. 11. Iliad. 12.

Has certè scutarias vittas amplexi sunt avidè, obliquas quidem aut transversas Guelphi, Gibellini autem erectas. Si vera narrant ii, qui affirmant etiam, colorem album à Gibellinis, à Guelphis nigrum, & colores medios tetisse.

Specimen horum aliquod dedit Paulus Jovius, dum narrat; Equites bis mille Galeatii Sfortiæ, & Hippagios pueros, à quibus militares ejus equi producebantur, incitabanturque in annua lustratione prodiisse omnes, conspicuos ex versicolore lacinia: atque insuper, quotquot erant conscripti in albo familiæ ejus, laciniam purpurei serici phrygio opere, ad argumentum Principis depictam, bis quotannis dono accepisse. Paulus Jovius in ejus Elog.

Antea etiam Sfortia Magnus, & Braccius duo strenui atque inclyti Duces, iidem usi vexillis, & laciniarum coloribus, se suosque equites singulis ad dextram purpureis, ad lavam ex albo & glauco undulatis induerant: nec alio discrimine; nisi quòd Sfortiani peracutos, obtusiores Bracciani fluctus habuerint. Idem in Elog.

Non omiserim quoque limbos, marginesque scuti tesserarii, nam eos putem posse revocari ad ingenuorum, & nobilium prætextas. Quæ omnia si æqui judices invicem conferant; hoc est tum ea, quæ dixi de vestibus, tum alia, quæ subdam suo loco, paradigmata gentilium parmularum aliquantulum à cura comparent: agnoscent opinor (nisi meæ amor sententiæ me fallit) scuta gentilitia prorsus ad sua exigenda exemplaria; dum ex vestibus petitur eorum origo.

Haftenus videar aream tessera gentilitiæ, quam faciales campum appellant, tantummodò proposuisse. Sentio iconem jam desiderari, quæ ipsi areæ adpingitur: & si solâ interdum aut metallorum, aut colorum lumina sunt instar figurarum, & abundè familias distinguunt.

Aggre.

Aggrediar nunc itaque figuras ipsas : sed necesse habeo adhuc nonnulla præmittere, quæ ducant me facilius ad earum originem. Mos Heroum olim fuit, pelli-
busterribilium ferarum, exemplo Herculis, convestiri, & cum accersita ea spe-
cie in præliis hostem terrere. Homerus de Agamemnone;

Iliad.

*-humeros circumjecit pelle inde leonis
Ardentis magni, crurum tenuis.*

Virgilius de Aventino;

7. Æn.

*Ipse pedes, tegmen torquens immane leonis,
Terribili impexum seta, cum dentibus albis.
Indutus capiti, sic regia tecta subibat
Horridus, Herculeoque humeros innexus amictu.*

De Evandro;

8. Æn.

*Tum lateri, atque humeris Tegeæum subligat ensẽ,
Demissa ab læva panthera terga retorquens.*

De Ornito;

11. Æn.

*Cui pelli latos humeros, erepta juuenco
Pugnatori operit.*

De Camilla;

11. Æn.

*Pro crinali auro, pro longa tegmine palla,
Tigridis exuviam per dorsum à vertice pendent.*

Et alibi.

15. Æn.

*heus, inquit, juvenes monstrate, mearum
Vidistis si quam hic errantem fortè sororum,
Succinctam pharetra, & maculosa tegmine lyncis.*

Nec à Poetis duntaxat ea indumenta Heroibus parabantur : siquidem Corne-
lius Tacitus Germanicum, ait, contactum humeros ferina pelle adiisse castrorum
vias. Imò Justus Lipsius eruditè, ut solet, deprehendit; in Trajani columna,
signiferos omnes cum eo habitu spectari; hoc est cum leonis pelle, quæ caput ar-
mos dorsum tegat, & dum cauda pedes flagellat, veluti ad iram exstimulet.

De Mil.
Rom.Julius Pol-
lux l. 8.

Ne quis verò miretur, Heroes affectasse istiusmodi belluarum formas; sciat
Deos, Deasque illis olim indutos etiam fuisse. Sic Athenis in Lyco Juno ipsa for-
mam feræ præ se tulit: Saturnus autem nunc erat draconis facie, nunc rictu leonis,
nunc apri dentibus, nunc avis crista.

Mart. Ca-
pell.

Eadem exuviam ferarum, olim præmia victoribus dabantur. Virgilius,

-- tergum Getuli immane leonis

5. Æn.

Dat Salto, villis onerosum, atque unguibus aureis.

Sed & ipsos Heroum, ac Ducum equos tegumentis iis infernebant, ut hostes
magis terrefacerent. Virgilius item;

8. Æn.

*Ducunt exortem Aenææ, quem fulva Leonis
Pellis obit totum, præfulgens unguibus aureis.*

Statius verò;

9. Theb.

*Illum acies inter medias, jam cæde superbum
Nescius armorum, & primas tunc passus habenas,
Venator raptabat equus, quem discolor ambit
Tigris, & auratis adverberat unguibus armos.*

Ut ad Heroes redeam, ex formæ, aut similitudines, citra notam immani-
tatis, eis tribui potuerunt. Quid enim? Christum Imperatorem æternum appel-
lamus Leonem de Tribu Juda, & si minus Leonis pelle, saltem illius fortitudine
ipsum induimus. Ex Historicis etiam sacris, unum instar Bovis, Leonis instar alte-
rum, tertium Aquilæ instar figuramus.

Herod. l. 4.

Plin. 7. 5. 2.

Videlicet fuerit duntaxat inhumanum & barbarum; aut involvi pelle hostis
perempti, quod de Gelonis Herodotus, Plinius de Scythis narrant; aut anima-
lium figuris corpora inscribere à pueris, ut fuco cicatricibus infuso crescerent cum
ætate pigmenta, quod refert Solinus de Britannis. Quemadmodum & Brasili, &
Indiæ Populi alii nunc etiam incisos corporum suorum arctus, succo expresso nativi
graminis, colorant.

Isid. Orig.

1. 19. c. 23.

Demus itaque ornamenta hæc antiquis, & novis Barbaris; vel, quod ait Isi-
dorus

dorus, *Permittamus, ut has ad sui specimen cicatrices ferat pictis arctubus maculosa nobilitas* : dummodo maneat ; nec barbarum , nec à vera fuisse virtute alienum , amici pellibus ferarum , quæ utique in Heroibus masculum animum ac strenuum tangebant.

Quod in rem nostram facit , vel inquinante paulatim luxu priscam illam , & nobilem indumenti Heroici severitatem ; vel quia non satis munimenti erat in pellibus , adversus telorum impressiones violentas : cum ferro tegere corpora oporteret , deinceps in clypeis , & galeis , & sagulis gestari cœptæ sunt icones ferarum : nec ex re alia , quàm ex vestitaria suppellectile fortissimorum Ducum ac militum , data est origo refferis etiam figuratis.

Enimvero interfuit bonæ administrationis , in re bellica ; ut internosci posset unusquisque militum , saltem ex clypeis , eorumvè signis. *Ne milites inquit Vegetius in tumultu pralii à suis contubernalibus aberrarent , diversis coloribus , diversa scutis signa pingebant , ut ipsi vocant δειγματα , sicut etiam nunc moris est fieri.* Quæ signa ad id conferebant etiam , ut quisque ex armamentario sua sine errore caperet arma : in ipso autem pralio , ut qui fortes essent aut ignavi , Ducibus ii propriis noti , conspicuique redderentur. Polybius de galeis agens ; *adornantur , inquit , & simplici tegmine capitis ; atque est , cum lupinam , aut tale aliquid imponunt , tutela simul , & signi causa : ut Ductoribus , cum strenuè , aut aliter pugnaverint , possint innotescere.*

Proderant præterea , ut sciret hostis , cujus manu caderet , aut quem superaret ; atque eo spectat responsio illa Spartani militis ; qui cum haberetur ludibrio , quasi ex ignavia & metu muscam exilem , & viva nihilo grandiore , in clypeo pinxisset , imo , inquit , *ut agnoscar : usque eo enim accedo , ut hostes cernere cominus possint signi mei modum.*

Hinc crebra apud Scriptores mentio militarium signorum , quæ custodiebantur accurate , thecisque involvebantur. *In Agamemnonis clypeo , inquit , Pausanias , terror expressus est , cum leonis capite , & epigraphe.*

Hic pavor est hominum , manibus gerit hunc Agamemnon.

Alcibiadi dedit Athenæus solum fulmen , excussum è nubibus ; Plutarchus adjecit Cupidinem , qui fulmen complecteretur. Ulysses delphinum ad Trojam , & Græci milites communiter Neptunum , Trojani Minervam gestarunt in eo bello decennali. Aliàs Græci usi sunt ruffatis clypeis ; Carthaginenses , Cimbri , Teutones , Thraces , Pœni aut pictis , aut ex auro sculptis imaginibus exornarunt scuta.

Peculiariter Pœni , inquit Plinius , *ex auro factitavere & clypeos , & imagines , secumque in castris tulere.* Certè captis eis , talem clypeum Asdrubalis invenit Q. Martius Scipionum in Hispania ultor : idemque clypeus supra fores Capitolinæ Aedis , usque ad incendium ejus primum , perseveravit.

Livius quoque tradit , in argenteo scuto Hannonis Carthaginensis , pondo centum triginta octo , fuisse imaginem Barchini Asdrubalis.

Anchoram in scuto cujusdam expictam , ait Herodotus , *quoniam inquit , nunquam quiescens , semper rotabatur.* Theseus vultum leonis , & Polynices vultum apri in eo gestarunt. Notisunt etiam Claudiani versus.

*Nervius insequitur , meritisque vocabula Felix ,
Dictaque ab Augusto Legio , nomenque probantes
Invicti , clypeoque animos teste Leones.*

Nunquam absolverem , si quæ mihi hæc scribenti obversantur hujus generis plurima , vellem ea hoc loco prolixius referre. Tantum indicaverim , sicut ante exactum tyrocinium pura parma , & in gloria milites utebantur ; quam & Statius nubigeram vocavit , propter chalybis lavorem : ita qui diutius meruerant , coronas , torques , phaleras , hastas ereptas hosti , cadesque , & pralia , aut etiam ea , quæ gerere proposuerant in sagis , in galeis , in clypeis eos figurare consuevisse.

Solent , inquit Justus Lipsius , *Græci , Romani , Barbari varias formas aut colores scutis addere , sive ad insigne , ut cognobiles essent , sive ad decorem.* Vetus ritus , & quem Heroicis quoque temporibus video obtinuisse. Postea magis ad rem nostram ; ab illis peculiaribus , inquit , nata insignia , & argumenta hæc familiarum , qui in usu esse dicam , an abusu ? ignavissimi usurpant , & quos meliore jure increpes , quàm suum illum

Lib. 2. c. 18

Tac. lib. 1.
hist. Dio in
Domitia.
no.Plut. in La.
conicis.Cæf. in
Comm.
Lib. 5.Athen. 1. 12
c. 16.Plut. in Al-
cibiad.
Sert. in lib.
1. Æneid.
Alex. ab
Alex. lib. 6.
c. 32.Plin. 1. 35.
c. 5.Decad 1.
lib. 5.Lib. 9.
Apoll. lib.
3 Biblio.
De Bello,
Getico.Virg. 7.
Æn.In Anal. ad
Mil. lib. 3.
Dial. 2.
Ibidem.

Africanus Scipio, qui cum ornatum scutum (verba frontini) elegantius cujusdam vidisset, dixit non se mirari; quod tanta cura ornasset, in quo plus præsidi, quam in gladio haberet.

Imò addam ego, ex his figuris non insignia modò, sed insuper militum, & Ducum cognomenta nata esse. Videntur verò instituto huic oracula ipsa præludere voluisse: nam Lysander non satis monitus, per oraculi ambages, ut Draconem vitaret, à milite occisus est, qui gestabat in clypeo iconem draconis.

Adrastus quoque, jussus ab oraculo filias nuptum dare, alteram Apro, & alteram Leoni; desponsavit eas polynici, & Thydeo; nam ille cum spolio Apri, & hic cum spolio Leonis praliabatur.

Postremò ut quæ mea sit sententia summam dicam; do utique hæc signa, aut omnia, aut pleraque esse præmia rei bene gestæ domi forisque, sed postquam evaserunt signa generis, atque ad posteros transcribi cœperunt, ajo in vestibus exprimi, & circumferri consuevisse, aut in sagis si ad bellum iretur; imò & in galeis, & in loriceis, & in clypeis, & in vexillis, & in equi dorsualibus, phalerisque.

Sic Torquati torquem olim gestaverint; postquam T. Manlius Torquatus in certamine militi Gallo illum cum vita eripuit; aut Cincinnati crinem, postquam auctorem hujus cognomenti, cum coma & cincinnis natura enixa est.

Postmodum existimo, in solis clypeis hæc eadem familiæ insignia exarari cœpisse. Tametsi verò usurparentur etiam, ut dixi, in loriceis, in galeis, in vexillis, præterquam in vestibus; ab his vestibus potissimum pretii originem eorum: quia in eisdem communius, & frequentius, hoc est, seu pacis essent, seu belli tempora, circumferebantur.

Si modum desideres hæc signa transcribendi ex vestibus ad clypeos, nempe ex unius luminis panno, vel bipartito, vel quadripartito, vel lemniscato, vel scutulato;ingas clypeo superponi pannum ejus schematis, & statim habes istiusmodi gentilitias tesseras.

Quod si deinde icones in area sint pingendæ, sume paludamentum, in quo sint figuræ aut innexæ, aut intextæ: & par erit picturæ hujus facilitas. Ut exemplo rem aperiā, ex trabea Sancti Ludovici Regis potes aut terna exscribere aurata lilia, aut plura & sine numero, vernantia in solo cyaneo; & habes tesseras Regum simul, & Principum consanguineorum, in Regno Gallia.

Ex clamyde item Ferdinandi IX. Regis sanctitate juxta & majestate venerandi; ex ejus, inquam, clamyde, intexta castellis & leunculis (quia Rex erat Legionis, & Castellæ) parmulam habebis, aut bipartitam, si unum leunculum expingas, & unam turrin; aut si exscribas duos leunculos duasve turres, quadripartitam, eruntque dispositi tetrantes unius alveoli, prorsus ad normam rei tesserariæ; nam icon una in primo & ultimo, altera in secundo tetrante ac tertio figurabitur.

Ne multis; eum, quem dixi, fuisse morem texendi in trabeis, & sagis figuras rerum varias, cum Heroica significatione. Athenæus, & Polybius testari poterunt: nam ii dum referunt Antiochi aulam, & superbum ejus apparatus, postquam milenos & millenos descripserant habitu, armis, diademate conspicuos; affirmant, cunctis paludamenta purpurea fuisse, quibusdam autem auro texta, & animantium imaginibus picturata.

Neque id magnopere miror; nihil enim est, quod ars humana in eo genere non conetur. Ita Justiniano Imperatore mortuo, instrata est ei vestis stragula, in qua phrygio opere intextæ erant victarum Urbium, & barbarorum Regum, quos debellaverat effigies: in ea verò elatus, non tam ad tumulum, quam ad triumphum ire videbatur.

Multò facilius fuit, exprimere icones ferarum, quæ discrimen Heroum faciebant. & nomen ipsis juxta posterisque, ut dixi, velut commune generi universo, imponebant. Ad simile quid fieri hodieque deprehendi in Urbibus variis oræ Septentrionariæ, in quibus nimirum ædes civium notantur icone aliqua, aut avium, aut ferarum, & vulgò inde nomen familiarum oritur: ut dicatur filius Aquilæ nigræ, filius Leopardi, qui in ea domo natus est vel saltem degit, cujus domus insigne sit aquila, seu leopardus.

Cap. XI.

*Superatur difficultas, quæ videtur oriri posse ex metalli usu in pictura
tessera gentilitia.*

Dubitare quis posset, cur natas ex panno affirmaverim icones tesserarias; siquidem in eis inveniuntur præter colores metalla, utique parum accommodata rei vestiarie? Difficultas hæc admodum est pertinens, & gravis, ex eaque telum video in me torqueri satis validum: proinde confero me statim ad loricam, ne pateat vulneri locus.

Videlicet lorica etiam cuditur ex metallo; attamen potuit accepisse originem ex lino, ex panno, ex crudo corio, ut verbo dicam, ex re vestiaria. Id si ostendero, impetravero etiam, potuisse nostras tesserarias icones provenire ex veste, aut ex panno; tametsi jam confici debeant ex metallo.

Loricis à loro inditum nomen esse, ait Strabo; *quia de corio crudo*, inquit, *pectoralia faciebant*. Ex lino item fuerunt, ipso Trojano bello, eoque munimen- Homer. Iliad. 2. tigenere sunt usi Ajax, atque Adrastus. *Honor lino* inquit Plinius, *etiam Trojano bello; cur enim non & præliis intersit, ut naufragiis?*

Thoraces perinde lineos Xenophon Thracibus; Hispanis Strabo; Æmilius Probus Macedonibus tribuerunt; & Plutarchus ipsimet Alexandro magno. Sed & Livius refert, Augustum legisse in veteri thorace linteo *De Cossipimis spoliis*.

Scio, Pausaniam existimare, loricam lineam venatoribus potius, quam bel- Lib. 1. latoribus fuisse aptam: dum *lorica linteæ*, inquit, *pugnantibus, non æquè utiles: transmittunt enim vel coactæ vel fractæ ferrum. Venantibus autem prosunt, franguntur enim, aut retunduntur in iis leonum dentes, & pantherarum.*

Nihilominus Scriptores alii firmè dant eis firmitatem chalybe majorem. Suidas quippe loricarum coactilium, ait, sinuationem fuisse firmam. ac stabilem: & hæc verba Justus Lipsius ita interpretatur, quasi sensus sit; duras eas fuisse, nec potuisse flecti, quamvis servarent civitatem, habitumque corpori aptum. Nec Lib. 3. Civil. frustra Cæsar, *omnes ferè milites*, inquit, *aut ex subcoactis, aut ex centonibus tuni-*

bas, aut tegmenta fecerunt, quibus tela vitarent; si hostiles sagittas admitterent. Plinius *lanæ*, inquit, *per se coactæ vestem faciunt; & si addatur acetum, etiam* Lib. 8 c. 48. *ferro resistunt*. Laudatur verò Conradus quidam ex Monte Ferrato, qui ut loquitur Nicetas Choniates, *ipse tunc quidem sine scuto pugnabat, sed ex lino factum textum* In Isaaci res. *quoddam vino austero affatim salito madidatum, sæpius replicatum loco thoracis induerat:* bus. *adeo autem ictibus resistebat, vino, & sale coactum, & persusum, ut omni telo esset robustius.* Porro quæ subcoacta Cæsar, hæc Ulpianus coactilia, & Plinius lanas co- Fulgo feltri. actas nominarunt.

Itaque ex panno icones tesserariae non minus accipi potuerunt, quam lorica: tametsi ferreae postea fieri coeptæ sint, tum loricae solidæ, nempe ex integra lamina; tum loricae segmentatæ, ex laminis nexilibus & quasi cratibus; tum loricae catenatæ seu hamatæ ex insertis anellis; tum loricae squameæ vel plumeæ, in modum piscium vel avium ex ferro elaboratæ. Ut fileam loricas corneas, ex ferarum cornibus rasis & lævigatis, loricasque ungulatas, ex unguibus equorum præfectis ac purgatis; quæ ex ferro non parabantur.

Obiter illud insinuaverim, & si Strabo pectoralia loricas vocavit, easdem tenuisse nihilominus ex æquo humeros etiam. Ideo Alexander Magnus fertur fugitivis militibus semiloricas dedisse: ut manentes quidem in acie, tuti essent, defenso pectore: ait in fugam conversi humeros nudos exponerent injuriæ. Fiebant verò ea impatientia & robore; ut telum catapultarium, quantumvis incidens violenter, illas sæpe non frangeret; solaque strictura levis & cæca ex ictu superesse notaretur.

Sed si hæc, quæ recensui de loricis, haud sufficient ad necessariam defensionem; explicabo vexilla, ut evincam certius, ex panno rectè originem peti gentilium tesserarum. Etenim non inficior quidem, aquilas, & alias feras ex metallo fuisse in legionum signis, ornarique & ungi, tanquam Deorum simulacra, Plin. lib. 23. c. 4. eas consuevisse. Sed enim scio, ipsis Heroicis temporibus fuisse aliqua vexilla textu serico.

Dracones loquor, quos fuisse tunc etiam in velis pictos, indicare videtur Prudentius his versibus;

Hymn. I.

*Proquè ventosis draconum, quos gerebant, palliis,
Præferunt in ligno signum, quod draconem subdidit.*

Sed & eos fuisse textiles, atque habuisse corpus, quod auram acciperet, sibilum ederet, spiraretque iram, ex Ammiano discas. Qui describens Constantii Augusti ingressum in urbem; purpureos, & subtegminibus textos dracones recenset, hiatu vasto perflatiles, & perinde ac si essent ira perciti, sibilantes, caudarumque inventum volumina spargentes. Claudiani versus eò spectant.

Oaneg. mr-jor.

--quid fixa draconum

*Ora velint; fluitent ventis, an vera minentur
Sibila, suspensum rapturi dentibus hostem?*

Clarius adhuc Sidonius;

--Iam textilis anguis

*Discurrit per utramque aciem, cui guttur adactis
Turgescit Zephyris: patulo mentitur hiatu
Iratam pictura famem, pannoque furorem
Aura facit, quoties crassatur vectile tergum
Flatibus, & nimium jam non capit alvus inane.*

Quos Sidonii versus expendens Justus Lipsius, vix aliud possis dicere, inquit, quam desingi ab eo rotundum & inanem draconem, ita textum ut vento turgescat, quem per guttur admittat.

En itaque belli signa ex panno interdum, interdum ex metallo: ut possint etiam insignia gentilitia ex panno aliquando fuisse, & nunc exigi ex metallo.

Ut veniam propius ad aurum & argentum, hoc est ad metalla, quæ sola congruunt rei tesserae, coronam in medium adfero; nam hæc etiam, cum jam paratur ex alterutro pretioso eo metallo, ex lino tamen olim aut ex panno parabatur.

Q. Fabius
Pictor l. 1.
Athen. l. 1;

Fuit corona initio vinculum capitis, inductum ut nimiae potioni mederetur; atque adeo inventor ejus pariter ac vini creditur fuisse Liber, seu Janus. Strophium Virgilius appellavit;

Virg. in
Cupa.

*Eia age pampinea fessus requiesce sub umbra;
Et gravidum roseo necte caput strophio.*

Capitis nimirum arterias interstringebat, ne viri vapores ad cerebrum permearent; atque hæ vittæ lineæ ornari cæptæ sunt rosis, aut aliis floribus; natæque ex hoc ritu sunt corollæ floreae convivales.

Orat. 6. de
gloria.

Sed diadema regium etiam fuit fascia caput evinciens. Dio Chrysostomus; Si quis alius, inquit, caput illæsum fasciis obligaret, omnibus esset ludificatui; Regibus tamen id honestum putant, & multa hominum millia pro eo linteolo mortem oppetiverunt.

Plut. in Po-
lit. Valer.
Max. l. 7.
c. 2.

Seleucius Rex, cum traditum sibi diadema, ut capiti suo illud imponeret, diu considerasset, dixisse fertur; O nobilem magis, quam felicem pannum, quem si quis penitus cognoscat, quam multis sollicitudinibus & periculis & miseriis sit refertus; ne humi quidem jacentem tollere vellet.

Stobæus.

In eandem sententiam Antiochus, cum Anus quædam beatum ipsum prædicaret; O mater, inquit, si scires, quot eorumque maximorum malorum causa sit hic pannus, diadema suum ostendens, profecto ne supra summum quidem positum auferres.

Plut. in Lu-
cullo.

Si hæc non sufficiunt; ut in comperto habeatur, diademata Regum aliquando fuisse linum & pannum; subdam aliquid, quod pudet propemodum referre. Nempe hunc etiam ignobilem, & funestum ejus usum fuisse: ut Milesia uxor Regis Mitridentis eo sibi fauces interpresserit; Lacerato capitis diademate, inquit Plutarchus, illud circumposuit collo, seque suspendit: statim autem fracto; dimpurate inquit, panne, ne ad hoc quidem mihi utilis eris.

Honestius sit narrare. Alexandrum Magnum, cum de equo exiliens, hastæ cuspe Lysimachum ita in fronte vulnerasset, ut sanguis aliter fisti non posset, diadema sibi ademisse, & adposuisse ejus capiti, studio vulneris obligandi, si quidem aliam stita in promptu non erat.

Quæ omnia suadebunt facile, coronam olim ex lino & panno fuisse; & si jam

jam ex pretioso fit metallo : atque adeo ex panno potuisse prodire icones gentilitias ; tametsi faciales nuncillas misceant coloribus & metallis.

Cap. XII.

Confirmatur potius eadem sententia ex ipso usu auri argentique in apparatu rei tesserariæ.

Retorqueo jaculum, & probo ; ex metalli usu evinci posse ; congrue admodum peti, ab indumentis nobilium, originem iconum gentilitiarum. Sciscitari libet, & cur ab his profapia symbolis facessant alia metalla, nempe æs, chalybs, ferrum ? An hæc videntur inclytis ducibus, & militibus strenuis minus consentanea ? At cognatio quædam eisdem militibus, ut ita dicam, est cum ferro ; agnoscitque eam Claudianus :

-- -- *conjuncta per artem*

Flexilis inductis hamatur lamina membris,

Horribilis visu ; credas simulacra moveri

Ferrea, cognatoque viros spirare metallo.

De Achille etiam ducum maximo, quando eum Thetis genitrix habitu puellæ occultavit, Tertullianus ; *de pralio sonuerat, inquit, nec arma longè : ipsum ferrum virum attrahit.* Tertull. de Pallio.

Cur ergo ferrum seu chalybs non ornat peræque clypeos ducum honorarios ac gentilitios : quemadmodum ornat, instruitque clypeos eorum veros ac militares ? Dicam & ego cum Tertulliano ; *si de qualitate usus gloria est auro ; & argento ; at quin magis ferro, & æri ? certè non ager auri opere paratur ; nec navis argenti vigore contextitur ; nullum bident aurum demergit in terram ; nullum clavus argentum intimat tabulis : & paulo post : jam igitur æstimandum est, unde obveniat tanta dignitas auro & argento ; cur & consanguineis, quantum ad genus, & potioribus ; quantum ad utensilitatem, præferatur ?* De habitu mulierum.

Dabo autem eandem, quam ipse causam : nempe, quoniam aurum & argentum principes materiæ sunt cultus secularis, verbo dicam ; quoniam de ornatu vestium agitur : & in vestibus æs, chalybs, ferrum locum non habent. Si faciales igitur alia metalla præter argentum, & præter aurum in suis clypeis tesserariis non admittunt, an non tacite insinuant ; ex vestibus recte sumi originem eorum, quæ vestes, duo illa pretiosa metalla duntaxat, ad sui contextum admittunt ?

Ad hæc præcipiunt iidem faciales, ne metallum metallo ; id est aurum argento, vel secus in clypeis hisce symbolicis adjungatur. Atqui calatura militarium clypeorum societatem conjunctionemque auri atque argenti sanè non respuit. Quid enim ? de Sigimere Regio juvene, deque ipsius lectissimo comitatu, *clypeorum lux*, inquit Sidonius, *in orbibus nivea, fulva in umbonibus, ita censum prodebat, ut studium.* En auri argentique in eis nitor : & Poetæ nihil habent frequentius, quàm ut scuta Heroum his duobus exornent metallis.

Ad Regum igitur & nobilium vestes eundem est, quas opere phrygio elaboratas fulsisse constat, nunc auro, & nunc argento : uti modò insinuabam ex Tertulliani sententia.

Hæ porrò vestes nunquam argenteus pannus fuerunt, cum aureis intextis ornamentis, seu contra ; sed vel sericus erat pannus, eique aurum seu argentum intexebatur : vel parti sericæ pars aurea seu argentea, instar virgæ, aut segmenti, aut scutulæ, aut flosculi, aut aviculæ, aut leunculi addebatur assuebaturque ; & fiebant vestes virgatæ, segmentatæ, scutulatæ, aut pictæ. Ex quibus quia trahitur nostrarum gentilium tesserarum origo ; idcirco interdicitur, ne in eis metallo metallum addatur. Quemadmodum interdicitur etiam, ne addatur colori color ; quia phrygiæ vestes, quales nobilium erant, sine auro & argento, vel intexto vel aliter per acum inducto, parari non solebant.

Consideretur etiam locutio ea facialium ; qua nimirum, quod est in scutis gentilitiis, vel aureum, vel argenteum, jam neque croceum ipsi nominant, neque album : sed retinentissimi sunt metalli utriusque : atque adeo ipsis avaris constanter semper argentum, & semper aurum sonant. Et tamen sæpe numero in harum tesserarum pictura, loco auri luteus color, & color albus loco argenti solet adhiberi.

Nèmpè nihil vulgare, aut humile pati ex æquo, aut vestes nobilium, aut eorum tessera debuerunt: ideoque illud utrumque lumen ex metallo, re utique pretiosiore, quàm ex licio byssi aut lini accipere maluerunt. Si licuisset pro purpureo, pro cyaneo, pro prasino, pro janthino, furvoque ductiles gemmas, hoc est pyropum, saphyrum, smaragdum, amethystum, adamantem liquare in stamina, & intexere: eas gemmas pro lanæ pigmentis latus ad vestium cultum transtulisset: sicut aurum, & argentum pro luteo & albo demum transtulit.

Hæc itaque facialium locutio etiam ipsa probat, tesseras gentilitias, quod sæpius dixi, ex vestibus natas esse. Alioquin si de pictura, non de vestium ornatu ageretur, deberent aut possent saltem duo ea lumina exprimi coloris, & non metalli appellatione.

Cap. XIII.

Adferuntur quædam adhuc verosimilia, quæ suadent originem eandem gentilium Tesserarum.

NImius videar, nisi contraham omnia, quæ supersunt, & proponam ea quàm brevissimè.

Philib.
Camp-
nile.

Si in scuti gentilitii area color sit, & in ejus adpicta icone sit metallum: tessera creditur plus & antiquitatis, & nobilitatis præ se ferre; quàm si metallum in area fulserit, exceperitque illud as colore icones. Cur id vero? an quia priscus mos fuit, serico velo intexere aurum? nam vestes omnino aureas, saltem usu frequentiore, induxerunt Barbari.

Cur deinde humanæ formæ in iis honorariis tesseris raræ spectantur? an quia raræ in Heroum & Nobilium trabeis ac sagis eæ pingebantur?

Cur item præcipitur; ne ut plurimum gentilium scutorum icones insistant humi, sed persistant librata mole tantum sua? An quia desumi ex panno solent, in quo plures acupictæ spectantur absque tumulo & basi, nec re ulla sustentantur?

Cur etiam violaceus color est rarus admodum in hisce scutis symbolicis? An quia ille distinxit olim Cleri vestes, Templisque & aris, non castris meruit; atque ideo in vestibus peræque, vel in clypeis honorariis non fuit illorum; qui castra sequebantur?

Cur præterea (exemplum esto in liliis) scuti arcola obsita, & conspersa iis floribus absque numero, in extrema circum ora ostendit eos sectos, truncos, & recisos? An quia ita prorsus eveniret; si pannus cyaneus, intextus auratis liliis, militarem clypeum tegeret ornaretque? Certè pictura flores in eum modum præfectos & mutilos nunquam daret; sed flores eisdem pulcherrimos melius fereret diserneretque.

Cur insuper faciales admittunt vellera scutaria, seu quæ muscariis atris, seu quæ petasis cyaneis variantur? An quia preciosiores eæ pelles spectare ad vestium ornatum existimantur? cum earum una præsertim suffultura vetus clamydis Regum Gallorum appelletur.

Quid recenseam cruces militarium Ordinum? de his alibi quidem agendum erit: nunc insinuaverim tantummodo; ipsas ex panno fuisse olim, hodieque pannum esse.

Omitto figuras ferarum atque avium complures, ac formas rerum varias, quæ in his familiarum tesseris imbuuntur colore non suo frequentissimè; nec aliā ob causam: nisi quia solent ad argumentum Principis colorari, ac veluti, expingi ex eorum indumentis.

Sileo pariter vestes eorum, qui armigeri, aut faciales sunt Regum aut Ducum maximorum. Sunt enim schemate simili, ac regia eorum tessera: tanta videtur esse rei utriusque propinquitas, & veluti cognatio.

Explicabuntur non ita multo post quædam scuti tesserarum partitiones; in quibus Patres Petrati, & faciales sententiæ huic nostræ subscribere videbuntur. Nonnullas enim parmulas gentilitias manicatas vocant, brachatas alias, & alias clamydatas. Iidem quando scutario capiti colorato, coloratam institam jungunt, ita loquuntur; quasi nexilem pannum affuere capiti scutario item ex panno, dicerentur. Et quia scuti partitio universa (uti suo loco apparebit) designatur

tur per caput, collum, pectus, umbilicum, crura, & pedes: perinde ac si vestis uni viro potius, quàm pictura uni clypeo adornaretur: hæc me sanè magnoperè confirmant in sententia, de horum insignium origine ex vestibus petenda.

Concludam, & dabo jam in theatrum hermas aliquot, convestitas insignibus tesserariis: quas videre est prominentes ex casside scutaria nobilium quarundam familiarum Germaniæ. Habent eosdem typos in veste, qui spectantur in clypeis honorariis, atque ostendunt illam, quam inter hæc duo reor equidem intercedere affinitatem.

Fateor tamen, inter solas nos conjecturas versari, & posse contingere, ut error sit; ita de harum tesserarum origine pronunciaffe. Sed ab æquis iudicibus hic erit existimandus saltem ejusmodi error, qui me isthæc scribentem, apte ad fallendum, hoc est inter tot & tam pulchra rationum momenta, veluti personatus, præiverit cum larva simillima veritatis. Sum enim alioquin satis gnarus, falsa interdum veris probabiliora videri; suoque fascino sæpenumero illudere menti ea, quæ ex ingenio proprio, vel necesse vel volupe saltem fuit: in re maximè ambigua, excogitare.

Demùm fateor illud etiam, me studio magno quæsivisse; num Scriptorem aliquem invenire possem, qui mecum idem sentiret, & incidisse duntaxat in ea Lyrani verba; *Signa propria sunt in vestibus & scutis, quibus bellatores mutuo se cognoscunt, & suos ab adversariis distinguunt.* In c. 2. lib. Num.

§. LVII. Claudat tractationem, qui cum Petrasancta idem sentit, *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magn. p. 115. 116.* Dico in vestimentis veteris militiæ universæ Heraldicæ scientiæ disciplinam latere, dummodo vestimentorum nomine, non solum ea intelligas quæ proximè corpus tegunt, sed etiam quæ supra vel circum, & militiæ, domique adhibeantur, uti scuta, vexilla, flamula, labara, ex bisso, lino, vel alio tenuissimi panni genere. Item aulea papilionum & stragula vestis, qua lectos, sedes, equos, thessas, mensas ac currus operiebant, quia & trabea picta, palmata, vestesque majestatis opere phrigio aureis & argenteis emblematis ornata. Porro hæc vestimentorum genera non tam cuilibet privato consicere, quam in publico præstitæ virtutis judicium accipere à belli Ducibus moris erat: ab his hujusmodi panni, vestes, stragula, vexilla, aulea & trabea militibus dabantur ad incitamentum gloriæ; hi talibus ornamentis certo colore distinctis acceptis, clypeos & cætera sua obtegentes fortitudinis honoratæ notas posteris transcripserunt. Testes hujus rei plures dare cum possim, unico contentus ero Aristotele, quo authore Alexander M. Ducibus suis vexilla divisit. Sunt qui hæc eadem, nonnihil tamen differenter referunt; nempe olim publico sumptu legionibus concolores vestes distributas, cum vero hoc ærario grave videretur, cœpisse singulis tantum beneficiarii & concoloris panni distribui; quantum singulorum clypeis tegendis sufficeret, & huic panno singulos concessa à Principe signa virtutis & gloriæ intexuisse; gentes etiam militares, quæ nudè agebant, teste Herodiano, notabant corpora picturis variis & omniformium formis animalium. vid. Phil. Cluverii Germ. antiq. L. I. c. 16.

CAP. III.

DE SCUTIS.

1. Præcipuum subjectum insignium scutum. Ejus dignitas.	12. Ænea. argentea. aurea.
2. Scuti etymologia. Differentia à clypeo.	13. Campanilii collectio
3. Clypeus.	14. Forma scutorum veterum Rotunda. Ovalis.
4. Parma.	15. τετραγωνα Imbricata. Triangula.
5. Cetra. Pelta.	16. Umbo.
6. Græca nomina. θυρεός· ἀσπίς· πέλτη· Gerra.	17. Quantitas scutorum antiquorum.
7. Hebræa vocabula.	18. Scutorum hodiernorum figura: nova, vetus.
8. Germanica. Schildt. Tartsch. Hurt.	19. Cartouches. An solum civium?
9. Nomina Gallica & Italica.	20. Scuta in cordis forma.
10. Materia scutorum ap. veteres. Viminea.	21. Ovalia: Diversarum gentium mores.
11. Lignea.	22. Loco scutorum rhombi s. Lozenges. An fami-
narum?

23. Vexil-

23. Vexillum. En banniere.
24. Moneti sententia de quadrata figura.
25. Situs scutorum. Erectus, inclinatus.
26. Divisio scuti in suas regiones.
27. Varii modi divisionum.
28. An ea antiquæ?
29. Divisio centralis in partes æquales duas.
30. Palaris. Party.
31. 32. 33. 34. Exempla.
35. Sectio diversa insignia uni parmae includens.
36. Transversa. Coupé.
37. 38. 39. 40. Exempla.
41. 42. 43. Diagonalis dextra. Tranché.
44. 45. 46. Diagonalis sinistra. Taillé.
47. Sectio per pinnas.
48. In nubium speciem.
49. Per gradus.
50. Insecta s. vairée.
51. Denticulata & striata.
52. Singulares sectiones.
53. Sectio tripartita, palaris.
54. Transversa.
55. Diagonalis dextra.
56. Sinistra.
57. Per lineas in medio concurrentes.
58. In margine.

59. Tripertita in partes inæquales.
60. Per lineas cochleares.
61. Divisio quadrifida.
62. Quadripertita scuta.
63. Exempla.
64. Quadripertita per lineas dentatas, striatas, cochleares.
65. Usus in diversis insignibus compingendis.
66. Quadra in alias quadras divisa.
67. Sectio decussata.
68. Figura sectioni huic inscripta.
69. Sinus. Fianqué.
70. De quinary divisione.
71. Senaria.
72. Sectio in areolas plures.
73. Sub distinctiones.
74. Modi plura scuta jungendi. 1. nuda juxta positione.
75. 2. Colligatione.
76. 3. Conglutinatione.
77. 4. Infrione. Scutulum medium.
78. Scutuli medii inserti accidentia.
79. Usus scutulorum mediorum.
80. Inprimis ob tesseras gentilitias.
81. Insertio novarum ditionum in areolas.
82. Infitio per triangulum.

§. I.

DIximus c. I. §. 22. & seq. non unum tantum *ὑποκείμενον* gentilitiorum subiectum, sed varia esse: nec dicta repetimus. Nunc nobis tantum clypei curæ sunt, cum his *primis olim omnique sæculo præcipue emicuerint insigniendi symbola seu imagines: inde & nomen clypeorum juxta Plinium.* Ut loquitur *Spelmann. aspilog. p. 1.* Certe ut ex armis illis, quibus vis hostilis arcetur, primum locum obtinuit semper scutum, (Notum est, quod Chabrias Agesilai, Horatius Porsennæ exercitus objectis scutis suis sustinuerint) ita dignitas ejus nunquam non magni habita: Servo scutum gestare nunquam licebat, ne militia dedecoraretur: atque ita libertatis signum fuit. Vicissim amissi scuti præcipuum Græcis probrum habitum est. Conf. super. c. I. §. 47. cur in scuto potius quam armis offensivis honor insignium quaesitus sit.

Inde sequentibus sæculis scutiferorum, scutariorum (*escuyer*) nomen nobilitati hæsit.

§. II. Cum verò hic nobis de scuto tanquam primario signorum subiecto agendum sit, de nominibus primum agemus. Scutum ergo *Gorop. Becan. L. 4. Franc. p. 93.* suo more derivat ex Cimbria lingua, in qua *scut* idem sit, quod *de pello*, amolior, tueor, unde fiat, ut idem nomen corio & clypeo sit tributum *ἐκδοτῆς*. Ab hoc verò Græco vocabulo mavult, quam aliunde deducere vocem *Lips. de milit. Rom. L. 3. Dial. 2. p. 107.* Olim enim *Varro à secundo, Isidorus* ab excutiendo deduxit. Porro scutum hastatorum & ita secundi ordinis in Romana militia fuit. A clypeo differt, qui proprie in justum orbem relatus, & rotundus, cum scutum in longum exibat.

Scutis protecti corpora longis.

de Gallis *Virgil. L. 8. Aeneid.* dicit. Quamvis autem peditum proprie esset, usi tamen equites breviori. Ita denuo *Virgil. Aen. 9.* de Volscis.

Tercentum scutati omnes.

Græce scutum semper *Polybio* *ὑπὸς, ἀπὸς* verò redditur clypeus: quod discrimen quoque *Dionysius & Plutarchus* observant: Verum *Dio & recentiores* confuderunt. Ex *Plutarcho* etiam lego apud *Lips. de milit. Rom. L. 3. Dial. 2. p. 112.* Romulum, cum sui antea clypeos Argolicos gestassent, mutasse morem, & scuta Sabinorum exemplo introduxisse. *Liv. L. 8.* Clypeis autem Romani usi sunt, deinde postquam facti sunt stipendiarii, scuta pro clypeis fuere.

§. III.

§. III. De clypeis illa ex *Spelmann. assilog. pag. 54. noto. Plinius L. 35. cap. 3. Clypeus. Scutis qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines: unde & nomen habuere clypeorum, non ut perversa Grammaticorum subtilitas voluit, à cluendo. Is igitur clypeum ἀπὸ τῆς γλύφειν à sculpendo deduxit, ut dicatur clypeus q. γλυπτὴς id est sculptus g in c mutata: Non ut Servius ἀπὸ τῆς κλέπειν vel καλύπειν ab occultando & celando quod corpus celet. Apud eundem vide disputatum, an per i an y clipeus vel clypeus scribendum sit, nec non clupeum, vel clipeum. Porro forma propriè quod diximus rotunda fuit: Unde illud *Virgil. 2. Æneid.**

Clypeique sub orbe teguntur.

Et 3. *Æneid.*

Argolici clypei aut Phæbeia lampadis instar.

Major tamen erat quam parma. Fuere v. clypei *Argolici* in primis olim celebres. vid. *Lips. de milit. Rom. L. 3. dial. 2. p. 107. & 112. Apud Romanos solius erat peditis & quidem spectatissimorum militum, qui principes. Spelman. assilog. p. 54.*

§. IV. *Parma*, quod à medio in omnes partes par, *Varroni* dicta, ipso nomine rotunditatem figuræ indicat. Tum brevis fuit quasi parvus clypeus. Ut est apud *Isidorum. Unde Magnif. Bæcl. in Indic. ad Corn. Nepot. voce Parma scutum breve, peltata tamen majus. Plerumque tamen Peltam ex Græco Latini parmam vertunt. Sed in Iphicrate Cornel. Nepos ex Græco ἀσπίς vertit. Fuit ordinariè equestris. Unde in Glossis: Parma ἀσπίς ἱππική. Utebantur tamen etiam pedites, sed latiori ap. Polyb. Eodem nomine ap. Lips. de milit. Rom. L. 3. dial. 7. p. 143. Suidas appellat, coriacia scuta Carthaginensium: & idem Lips. Saturn. L. 2. c. 9. Threcibus, quod gladiatorum genus est, parmas assignat.*

§. V. De *Cetra* ita *Isidorus. Cetra scutum loreum sine ligno, quo utuntur Afri & Mauri: nec non Britanni ap. Tacit. conf. Lips. de milit. Rom. L. 3. dial. 7. p. 143. ubi etiam Hispanis usitata, & citram quoque dici asserit. Tum eund. in analect. p. 383. ubi disputatur, ulterioris an cterioris Hispaniæ populo hoc adscribendum sit. His Alex. ab Alex. Genial. dier. 6, 22. p. 369. Gallos & Persas addit, qui item ceteris usi, & figuram rhombo comparat. Græcè ferè pelta redditur. Ita *Livius L. 31. ex peltastis cetratos* vertit, & ex his iterum *peltastas Plutarchus. conf. Curt. 3, 2, 5. ibi celeberr. Freinsheim. in NN. Vocatur etiam ἀσπίς ληστική, latronum scutum. Lips. Analect. p. 383. sed pro hac propemodum mavult substituere λιβυσική. in milit. Rom. L. 3. dial. 7. pag. 144.**

§. VI. Græcis in usu sunt nomina θυρεός à similitudine θύρας, cum sit scutum oblongum: & ἀσπίς, propriè clypeus, atque ita rotundæ figuræ. Unde *Homerus ἀσπίδας εὐκύκλους & πάντοτε ἴσας* item ὀμφαλοέσους dixit ap. *Lips. de mil. Rom. L. 3. dial. 2. Lacedæmoniis in primis has tribuunt. Prætereà πέλτη Græcis usitata vox est, quam cetra respondere modo diximus, nonnunquam verò parma. Thucyd. Scholast. πέλτη ἀσπίς τετραγώνου, & Suid. ap. Lips. in analect. p. 384. Adducit tamen alia, quæ rotundam facere videntur. Umbone caruisse legitur. Fuit ordinaria Thracum armatura; illi autem dixere merida. Alex. ab Alex. Gen. d. 6, 22. p. 369. (describunt verò has Thracicas, quod fuerint lateribus arctioribus ancilium instar) Tum Amazonum:*

*Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens. ap. Virgil.*

(Hoc *Lunatis Lips.* intelligit de duplici semilunæ figura. *Plinius* verò *Amazonicam peltam* comparat ficus Indicæ folio. vide *Rosin. L. 2. c. 9. Loccen. Antiq. Sueo-Geth. L. 3. c. 2. p. 119.*) *Macedonum*, horum peltam hederæ confert *Xenophon, & Thermodontis fluvii accolarum: unde Silius, L. 2. Thermodontiacas* vocat. Prætereà *Iphicratis* invento eas adscribit *Corn. Nepos. II, 1, 4, (ubi celeb. Baclerus in Ind. voce Pelta. Pelta scutum parmâ brevius.)* Sed restitutos à *Philopæmene* clypeos grandiores, autor est *Plutarch. in vit.* His nominibus addo, quod & gerras, vel gerra Græci & Latini dixere, sed voce peregrina. Est verò illud genus scuti Persici ex viminibus vel universim barbaricum scutum. conf. *Eustath. Iliad. μ 22. & Iliad. χ 184. Figura apud Strabonem exprimitur πομβοειδής.*

Hebræa vo-
cabula.

§. VII. Hebræos quod concernit, illi duabus imprimis vocibus utuntur קָשֶׁת & חָמֶשׁ . Illa à קָש protexit. Unde metaphoricè pro protectore & principe Genes. 15, 1. Hos. 4, 18. & passim. vid. Glass. Philol. sacr. V, I, 12. pag. 1332. Credunt vero Hebræi per hanc propriè scutum majus intelligi, quod totum obtegit hominem ex Ps. 3, 15. R. Dav. Kimchi ait vulgo vocari קָשֶׁת vel חָמֶשׁ . Gall. *targue* seu *targe*. Occurrit utrumque nomen 2. Par. 9, 15. 16. ubi קָשֶׁת reddidere LXX. ὄψεις . Vulg. *hastas*, Luth. *Schild* קָשֶׁת LXX. ἀσπίς Luth. *Tartsch*. Vulg. *scutum*. Hieron. *pelta*. Præter hæc vocabula tertium est מִשְׁכֶּה 2. Reg. 11, 10. 2. Sam. 8, 7. 1. Par. 18, 7. Cant. 4, 4. Ezech. 27, 11. In quibus tamen locis Hieron. *arma* vel *armatura* vertere mavult. Sed 2. Par. 23, 9. *peltas* exprimit. Mercer. ad Pagnin. *Thesaur. radice* קָשֶׁת . notat: *Sunt quæ etymon offerunt, quod his uterentur potentiores, & qui auctoritate pollebant. Et cum locis, quæ hic citantur, jungatur cum* מִשְׁכֶּה *videtur horum clypeorum alia fuisse ratio. Germani etiamnum hodie lingua sua vernacula scuta seu peltas vocant* *Schild*. Faciliè huic etymo assurget, qui cogitat in statu constructo scuti, קָשֶׁת quod ipsum est nostrum *Schildte*.

Germanica.
Schild.
Tartsch.
Hurt.

§. VIII. Hoc enim præcipuum nomen est, quo in lingua patria utimur. Eius verò incunabula cum Mercero in Hebræa lingua querere malo, quam cum aliis conjicere, quod ab *ausshalten*/quasi *aussihlt* seu *aussiheld*/vel à latino *clypeus*, ut *Wapenb.* 1. Præf. n. 8. derivaretur. Ab hac voce, ab amisso scuto, quidam credunt descendere nomen probrosum *Schelm*/quasi *Schildnehm*. Sed *Hap ng.* de jure inf. c. 21. n. 75. aliquando non inhonestum nomen esse, & *Schildmann*/significare existimat: quod confirmari potest, quia nobiles familiæ non dedignata hoc nomen. In specie vero principale scutum paternum in Silesiaco jure Equestri (*Schlesisch Ritterrecht*) vocatur *der Heer-Schild* /als welchen er in dem Heere öffentlich geführt. Not. Generos. Schwein. in Geneal. Schwein. Præfat. Præter hoc nomen etiam lingua nostra habet vocem *Tartsch*: tum qua antiqui (*Wapenb.* 1. Præfat. n. 7.) usi *hurten* à viminibus.

Nomina
Gallica &
Italica.

§. IX. Gallis ista nomina usitata invenio: *escu*, seu *escusson* haud dubiè à Latino *scutum*, *targue* s. *targe*, *bouclier*, *parvois*, *rondache*. Italis *scudo*, *targa*, & *targhetta* (proprie est imbricatæ formæ) *targone* (rotundus clypeus) *rotella*, (parma.) *broccchiero*.

Materia
torum ap.
veteres Vi-
minæ.

§. X. Cæterum quamvis parum ad rem nostram facere videatur, quæ ex materia scuta antiquorum confecta fuerint, crediderim tamen non omnem illam operam lectori injucundam fore. Varia materia scutis in antiquitate adhibita est. Si conjicere liceat, *viminea* omnium vetustissima existimarem, uti simpliciora etiam reliquis sunt. His majores nostri usi sunt, & *hurten* dixere, ut §. 8. monuimus. vid. de Germania nostra meritissimum *Phil. Cluver. Germ. antiq.* L. 1. c. 14. p. 346. Sed hic p. 347. omnes gentes etiam illis usas esse credit. Certè Persarum gentæ tales fuere, obtectæ tamen corio: Ap. *Ammian. Obtecti scutis vimine firmissimo textis & crudorum tergorum densitate vestitis*. Iisdem usi Parthi, nec non Hiberni (ap. Jac. Waræum antiq. Hibern.) ut & interdum Galli ap. Cæsarem de bello Gall. L. 2. c. 33. Ita & Macedones veteres talia ex cratibus scuta gestare sunt soliti (vid. *Cort.* 10, 2, 23. & ad illud vers. allegationes *Freinshem.*) Imò ipsi veteres *Romani*, tum *Syracusii*:

Brachia vimineis scutis pressi atq; gravati. Lucanis etiam *viminea*, sed corio contexta dat *Alex. ab Alex. dier. gen.* 6, 22, pag. 369. Cæterum alium usum scutorum vimineorum *Veget* indicat: *Antiqui hoc genere exercuere tyrones, scuta de vimine in modum cratium corotundata texebant, ita ut duplex pondus cratis haberet, quam scutum publicum habere consuevit*. Id verò de reliquis ordinariis, quorum in bello usus, ne intelligas: nam potius ob levitatem equitibus data fuerunt.

Lignea.

§. XI. Alia lignea fuere scuta, non tantum quæ ex solo arborum cortice constabant: uti ap. *Stat. 8. Thebaid. Arborei dant scuta sinus* conf. *Cluver. Germ. antiq.* L. 1. c. 44. p. 347.) Sed & quæ ex pluribus minutis tabulis coagmentabantur. Unde *Varro* ni scutum à *secando*. Ordinariè ex duplici assere conglutinato, inducto corio. *Polyb.* 6, c. 21. Compingebatur autem scutum taurino glutine & linteo, ut firmius hæterent tabellæ. Demùm exterius corio obducebantur. Aliquando nervis & ferro firmabant. Ordinariè autem curvatura circa superam inferamque partem ferro muniebatur contra ictus ensium & contra inclinationes aut depositiones in terram.

Adjecit

Adjecit verò, *Plutarcho* teste, & in orbem adaptavit illam laminam *Camillus*, cum fuorum scutis à Gallorum immanibus gladiis timeret. Porro *Plinius* aptissimas arbores huic usui credit, quæ lentissimæ, & quarum plaga se protinus contrahit clauditque vulnus: Inter quas excellunt ficus, tilia, sambucus, populus, salix. Omnibus verò hæc & ficus ob levitatem præferebantur. Unde sæpe *μετωνυμικῶς salix* pro scuto, ut & apud Græcos *ἰτιάι. Hesych.* Porro Germanis nostris itidem ex tenuibus tabulis scuta assignat *Cluver. Germ. antiq. l. c. p. 346. 347.*

§. XII. Præter has *nervinorum* s. è nervis contextorum scutorum mentionem facit, *Nervina. Coriacea.* & *Hispanis* dat *Diodorus*. Frequentiora verò fuere *coriacea*, unde per metonymiam pro scuto *corium* hinc inde legas. *Homerus* vocat scutum *βῆν' ἀζαλέην bovem aridum* II. 3. vers. 238. Gessere tales *parmas* & *cetras Afri*, & quidem ex corio mero, nulla subiecta materia. Vid. *Lips. de milit. Rom. L. 3. dial. 7. p. 143.* Numidis Græcos jungit *Alex. ab Alex. gen. dier. 6, 22. p. 369.* In specie *Masanissa* gestabat *ἐλεφαντίνην*, è corio elephanti *Lips. analect. ad 3, 1. p. 383.* In primis vero commendabant ad hunc usum *Orycis animalis*, quod minus bubalo sit, pellem.

§. XIII. Inde metalla adhibere capere. *Æneos clypeos aureorum vicarios* legi. *Ænea.* *mus I. Reg. 14, 27. ita & Goliathi. I. Sam. 17, 16.* *Liguribus* tales etiam dat *Alex. ab Alex. dier. Gen. 6, 22. p. 369.* Imo Romanis clypeos semper ex ære vel metallo fuisse, assertio est *Spelmanni aspilog. p. 54.* Sed *Iliacis* temporibus ex multis orbibus ferri, æris, corii, ut *Virgil. 10. Æn.*

*At clypeum tot ferri terga, tot æris
cum pelle toties obeat circumdata tauri*

Alibi:

ærata micant pelta.

Talia quoque *ancylia* fuisse produntur.

Tum argentum adscitum, ut apud *Samnites* *Alex. ab Alex. l. c.* Talia *Macedo-* *Argentea.* *nibus* suis fieri, nempe scutis *argenteas* laminas addi, curavit *Alexander*, unde *Argyraspidum* nomen. apud *Curt. 8, 5, 4.* & ibi *Excell. Freinshem.* atque eundem ad *Flor. I. 16, 7.* Nec *aureo* parcitum. De *Antiochi exercitu* legimus *I. Macc. 6, 39.* *χρυσᾶς καὶ χαλκᾶς ἀσπίδας,* Ita de *Nestoris clypeo* *Homerus* II. 8. 129. *ἀσπίδα νεσορέην τῷ νῦν* *Aurea.* *κλέος ἑραινὸν ἵκει, πᾶσαν χρυσεῖν ἔμεναι κάλονάς τε καὶ αὐτήν.* Id quoque *Samnites* fecerant. *Liv. 9. c. 140.* Tum *auro* & *ebore* fulgere dicebantur *Indorum* scuta, in allegato *Curtii* loco. Tale etiam scutum *Alcibiadis* apud *Athenæum*. Apud Romanos invenimus *argyraspidas* & *chrysoaspidas* ab *Alex. Severo* ab aureis scutis, ne quid pompæ deesset, nuncupatos esse. Ita & *Romani Claudio Aug.* quod *Gothos* à finibus *Imperii* removisset, aureum in foro clypeum erexerunt ap. *Isidor. Chron. 369.* Omnibus his antiquius exemplum est in scutis aureis, *Salomoneæ* magnificentiæ parte. *I. Reg. 10, 16. 17. 14, 26. 27.* Nec desunt, qui *Nabum. 2, 3.* clypeos *Chaldæorum* igneos, interpretantur de inauratis & splendentibus: ut ap. *Virgil. 10. Æneid.*

*Ardet apex capiti cristisque à vertice flamma
funditur, & vastos umbo vomit aureus ignes.*

§. XIV. Ex hoc quod veterum scuta prius ex alia materia quàm metallo fuerint pa- *Campanili* *rata*, colligit *Campanile dell' armi. c. 3. p. 9.* arma illa plus ab antiquitate trahere, & *collectio.* ob hoc nobiliora esse, quorum area colore, figura verò metallo constat, quam ordine inverfo. Sed parum collectioni huic roboris inesse credo.

§. XV. Quod formam scutorum priscorum concernit, nec illa una fuit omnium. *Forma scu-* *Parmæ* rotundæ erant, & inde nomen. *Polyb. περιφερὴς ὅσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει τ' torum ve-* *διὰ μέτρον.* Ubi vid. *Lips. de milit. Rom. 3. dial. 1. p. 103.* Idem in *analect. p. 384.* pu- *terum.* at Græcorum peltam à Romana & velitari parma haud longè abfuisse, etsi fortasse haud usque quaque sic rotundam. *Ἀσπίδας ἐκκύκλις* ex *Homero* supra vidimus. *Rotunda.* Conf. de nostris *Cluver. Germ. Antiq. L. 1. c. 44. p. 347.* De *Gothis* *Sidonius* in orbibus nivea, fulva in umbonibus. Conf. de his *Ioh. Loccen. antiq. Sveo-Goth. L. 3. cap. 2. pag. 119.* Ad rotundam proprius accedit *ovalis* figura, qua aliqua *Ovalis.* scuta fuerunt, quæ lata vocantur in oppositione ad imbricata. *Valeriano* ancile ex veterum nummis *ovalis* figuræ est. Nec tamen omnino: nam *Plut. in Numa.* *Ancilia* ex figura vocant, neque enim circulus est, neque peltæ orbem, sed habent incisuram lineæ tortuosæ, cujus reflexi sapius apices

apices recurrentesq; continenter in se mutuo ἀγύλην, id est curvam figuram reddunt. *Festus*. Ancyle scutum breve, quod ideo sic appellatum est, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum infimumque ejus latus medio pateret. Vid. *Rosinum*, & alios.

Fuit vero ancyle salutis symbolum, quia ex cœlis decidisse ferebatur, & pestis malo afflictæ urbi salutem Numa regnante attulisse: unde in religionem venit, & Saliorum solennitatibus circumlatum est. *Ovatos* quoque clypeos triumphales vocat & inferioribus seculis introductos memorat *Spelman. aspilog. p. 55*. Quod Lunatas Amazonum peltas concernit, ex marmore illas expressit *Lips. in analect. p. 582*. & paulo aliter *p. 385. Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis. Virg. Æn. 1.*

§. XVI. Τετραγωνο. figura non tantum in peltis (ap. *Suidam & scholiast. Thucyd. ἀσπίδα* Τετραγωνο. De quo tamen *Lips.* dubitat in *analect. p. 384*.) observatur, sed & Germanorum nostrorum scutis, quæ quadrangula sed oblonga erant ex tabulis composita vel viminibus texta: & quidem plana, ut nec interior pars concava nec exterior convexa esset. *Cluv. Germ. antiq. L. 1. c. 44. p. 346*. Illa tamen, quæ ex corticibus arborum facta, necessario sinuata erant. *p. 347*. Horum figuræ accedebant imbricata σκληνοειδής, patula & in curva. Aliud scutum octangulum ex columna Antonini exhibet *Lipsius*: & nostris fere conveniens *Samniti sive hoplomacho* gladiatori assignat *Saturn. L. 2. c. 11*. Triangularem quod concernit figuram, hanc à Sabinis sumisse Romanos credit *Limn. Jur. publ. 6, 6, 46*. Ea verò cum hodierna maximè convenit. *Spelmann. aspilog. p. 60. Scuti summum latus, quæ pectus atq; humeri teguntur, fastigio equali, ad imum cuneatior, nobilitatis causa.*

§. XVII. Porro media pars scuti, quæ protuberabat & cum rotundo tumore efferebatur, umbo vocitatur, qui etiam apud Poetas præcipuè nonnunquam pro toto clypeo accipitur. Fuit autem plerumque ille ferreus, qui vehementiores ictus lapidum & sarissarum averteret apud *Polyb.* tum cominus utebantur eo impellendis hostibus. apud *Liv. Umbonibus incussa que ala sternuntur hostes. conf. Curt. 3, 10. 6*. Postea aliquando aureus fieri cœpit. Cum verò aliquid scuto inscribebatur, circa umbonem sedes erat, atque ita in extima superficie: quamvis non desint, qui δείγματα interiori faciei inscripta opinarentur, quos refellit *Spelman. aspilog. p. 32*. Potius ea parte averfa latoris nomen inscribi solebat, ut de ejus vel fortitudine vel ignavia constaret.

Quantitas
scutorum
ant quo-
ram.
§. XVIII. De quantitate veterum clypeorum ista notasse juvet. *Trojani clypei ad mensuram hominis accessere, & destinatis baliheis ad gestantium terga suspensi cervicem & talos verberabant. Spelman. aspilog. p. 55*. De Germanis quoque *Tac.* memorat, quod habeant immensa scuta: De Gallis *Diodor.* Θυρεῖς χροῶνται ἀνδρομήκεσι, πεποικιλμένοις ἰδιοῦ πλάτος. Scutis utuntur ad hominis longitudinem pro cuiusq; ingenio pictis. Erant tamen potius longa quam lata, unde inepta, hominem totum tegere. *Lips. Analect. p. 385. conf. Cluver. Germ. antiq. L. 1. c. 44. p. 345*. Ubi tamen arbitratur, quod de latitudine minori prodatur, carere fundamento, adductis aliis autorum locis, quibus adseratur, scuta illa Celtica oblonga corporis latitudinem omnem impleffe. Marfis amplissima scuta, quæ decumana dicerentur, dat *Alex. ab Alex. Gen. dier. 6, 22. p. 369*. Romanorum scuta latitudinem habebant in gibba superficie 2½ ped. longitud. pedum 4. majus etiam palmo excedebat. Unde *Iosephus* vocat Romanorum Θυρεῖς ἐπιμήκεις, *Plutarchus* ποδύκεις: ita homo leviter se inclinans tegebatur: stantes autem caput super marginem scuti ponere poterant, ut dormirent. Parmas autem veltum 2. pedum diametro fuisse autores perhibent. *Lips. de milit. Rom. L. 3. dial. 1. p. 104*. dubitat, ac amplius considerandum putat. De *Lusitanis* *Strabo* perhibet, clypeolos habere bipedali diametro, cavos antrorsum: de iisdem *Diodorus*, quod ferant πέλλας μικράς πωλλέλως. *Ælianus* etiam de instruend. acieb. c. 12. Macedonico scuto refert, optimum esse ex are non admodum cavum, diametro 8. palmarum, s. bipedali. *Corn. Nep. de Iphicrate* memorat, cum antea maximis clypeis uterentur, peltam pro parma fecisse, ut essent ad motus concursusque leviores. Sed reduxit majores clypeos *Philopæmenes* apud *Plutarch.*

Scutorum
hodierno-
rum figura
nova vetus.
§. XIX. Hæc de antiquorum clypeis dicta sunt: nunc de nostris loquamur, de quibus observabimus. 1. Figuram. 2. Situm. 3. Divisionem. 4. Plures jungendi modum. Quod figuram concernit, vult quidem *Phil. Campanile dell' armi. c. 4. p. 10*. quia veteres tantum usi sint parmis, peltis, clypeis & ancylibus, eos qui armis

armis & militiæ claritatem generis adscribunt, scutis ejusmodi debere insignia sua inscribere, qualia fuere vetera, vel non multum differentia. Legem tamen sibi dici in hac nobilitas non patitur. Potius varias figuras reperimus, quarum aliæ aliis placere. Si Gallorum stemus suffragio, illa præcipua est, quam etiam solis nobilibus propriam volunt, cum clypeus fere quadratus pingitur, nisi quod inferius latus in rotunditatem flexum in cuspidem desinit. Hanc figuram tantum non universaliter usui receptam in Gallia videmus, à quibus etiam ad plures dimanavit. Proportionem longitudinis & latitudinis Hispanus *Alf. Lop. de Haro nob. Geneal. Hisp. L. I. p. 6.* istam adsignat, ut illa hanc sexta parte excedat. Quamvis verò usus ita obtinuerit, sunt tamen quos male habet veteris figuræ, quæ ad triangularem propinquius accedebat, in hanc *μεταμόρφωσις*. Ita Moreau des arm. de Fr. c. 4. p. 169. succenset pictoribus, qui triangularem speciem Christianis ob sacrum ternarium gratiorem temeraverint: addit: *l'ancienne façon restraincte par les flancs du haut en bas, telle qu'on la voidés vieux tombeaux, est meilleure, car elle est conforme au cœur & à la poitrine; & nous représente la divinité, qui étendue là haut en sa gloire, fait couler peu à peu ses influences icy bas; elle nous enseigne, qu'il faut desirer les choses celestes, & les aimer de toute l'étendue de notre cœur, combattre pour elles de toutes nos forces, mais ne nous arrêter, que fort peu apres les terrestres & inferieures: Quod ita sonat: Antiqua figura, latera à summo ad imum paulatim restringens, qualis in vetustis monumentis apparet, melior est: conformis enim est pectori & cordi: atque iconem præbet divinitatis, quæ superius suâ majestate extensa, influxus suos in hac inferiora paulatim destillare sinit: nos etiam docet, quod cælestia desiderare, toto cordis nostri complexu amare, omnibus viribus pro illis decertare, sed terrestribus & inferioribus, non nisi per parum incumbere debeamus.* In eundem sensum M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. I. p. 74. censet, cum ab 8. vel 9. sæculis triangularis figura à Gallis fuisset usurpata (documentis tumulorum antiquorum (eam *παραγία* sculptorum & pictorum alteratam esse: Verba aliqua exscribam: Nos peintres & nos sculpteurs abusans de la facilité, ou de la negligence de nos ayeulx, ont depuis quelque cent ans alteré de plus en plus cette figure de pyramide renversée, en elargissant la pointe, de sorte que peu s'en faut aujourd'hui, que le tout ne soit quarré. Il falloit à mon advis leur permettre seulement de 2. choses l'une, où qu'ils nous rendissent entierement quarré l'escu d'armes, à l'occasion de la bannière, ou bien qu'ils nous les laissassent dans la figure semblable au triangle ou à peu pres. Pictores & sculptores nostri abusi facilitate vel negligentia decessorum nostrorum, ab aliquot centuriis annorum magis magisque alterarunt figuram hanc pyramidis inversæ, cuspidem dilatando, ut parum hodie à quadrato scutum absit. Mea sententia alterutrum ipsis duntaxat permittendum esset, ut vel scutum armorum ad modum vexilli omnino quadratum effingerent, vel relinquerent in figura triangulari, vel quæ ad triangulum propius accedit. Argumentum quo triangularem formam vetustam probat, à dispositione plurium in eodem scuto figurarum, quæ in plures lineas dispositæ, numero subinde decrescere solent, non ineptum est. Caterum exempla talium veterum scutorum triangularium ex monumentis inprimis desumta, vid. in Menestr. l'art. du blas. justif. c. 8. p. 182. & c. 10. p. 242. unde quædam excerptimus.

§. XX. Ratione totius figuræ non longe hincabit illud scutorum genus, quod Galli *cartouches* appellant, cum margines varie inflexi & quasi tornati sunt. Hoc enim à reliquis scutis, quarum figuram ex Gallorum sententia descripsimus, differunt, cum ipsa figura integra propius accedat ad quadratum inferius in cuspidem exiens, quàm ad aliam figuram. De hisce clypeis Philib. Campanilè. Dell. armi. c. 4. p. 10. ita pronunciat: per errorem multos hac forma delectari, cum tamen non tam scuta referat, quàm corium animalium, quibus principes privilegia magistratuum & similia inscribere soleant: unde flexiones illas pedibus anterioribus & posterioribus, atque caudæ confert; ac concludit eum, qui huic figuræ suæ *δειγμα* inferat, potius à togata quam militari origine deduci velle. Nec multo alia mens est Gallorum; quorum nomine Menestrierium, Verit. art. du blas. c. 6. p. 59. audiamus, qui ita dicit: *Les bourgeois de villes annoblies doivent mettre les armes dans des cartouches, l'escu n'étant, que pour ceux, qui font profession des armes, & qui s'y sont signalés par de belles actions. Civés civitatum nobilitatarum sua insignia inserere debent clypeis varia curvatura flexis, cum justum scutum proprium sit viris militaribus & fortitudine gestorum nomen aliquod meritis.* Sed his sententiis exteris nobilitatis nostræ Germanicæ, nulla alia

Cartouches. An solum civium?

inferioris, exemplum opponimus, cui tantum non unicè quam illi damnant clypeorum variis flexuris ornatorum figura placuit: vicissim, cum in his etiam, quandoquidem nec lege nec universali consuetudine quidquam definitum est, pro suo ingenio & habitu quisque varient, nulla alia minus recepta est, quàm quæ Gallicis unicè in pretio. Itaque relinquat quivis populus alteri in hoc quoque suum arbitrium: Et si in Francia nobiles suos ad eandem figuram scuti obstringunt, nostris libertatis suæ amantibus, & ob hoc nullam certam figuram reliquis exclusis vel contemtis unicè diligentibus, legem ne dictam arbitrentur. Campanilium verò Italum eo remittimus, ut cum Principibus Italiæ potioribus transigat, quibus, quam ille reprobatur, forma præ aliis omnibus nostrorum exemplo arrisit: Horum certè suffragium, quam hominis effatum nobis tantisper majoris erit.

Scuta in
cordis for-
ma.

§. XXI. Adderem hisce scuta in cordis formam effigiata, qualia ferè Mauris priscis attribuit *Lipsius in analect. ad milit. Rom.* p. 383. si idoneis exemplis in insignium materia probare possem. Quamvis enim aliqui, vid. *Wapenb. Præfat.* II. §. 57. clypeorum figuram ordinariam huic particulæ humani corporis conferant, de ea tamen sermo esset, quæ exactius istam referret. Vidi equidem illustres virgines figilla sua in hac forma repræsentasse, tum aliqua scuta in libro nostro armoriali non longe absunt, sed illarum beneplacitum, & artificum qui hæc sculpsere phantasia, vix sufficiunt, ut exinde novam prioribus superaddam figuram.

Ovalia.

§. XXII. Aliter verò censendum, de ovali figura, quæ præ aliis Italiæ placuit, inque ea potissimum Ecclesiasticis, Cardinalibus, Papæ, *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm.* p. 71. deducit eam ex figura parmarum, quas velites & auxiliares copię gestarint, imprimis quia etiam Romani rotunda figura universale imperium denotare soliti sint. Unde ab Italis mutari nollet: *Les peintres & les sculpteurs ont grand tort à la vérité, quand ils leurs inventent d'autres formes du Champ en leurs armes, puisque c'est éteindre la memoire de ce qui releve merveilleusement leur país & leur naissance. Certè injurii sunt pictores & sculptores, cum illis adinveniunt alias figuras insignium areæ servituras, cum ita extinguant ejus memoriam, quod mirabiliter eorum regionem & ortum celebrat.* Addo demum quæ *Clariff. Seb. Feschi* de insign. eorumque jure. c. 9. n. 12. circa diversarum gentium mores in hoc argumento notat. Germani nostri scutis ut plurimum utuntur triangularibus, quorum anguli duo superiores recti, inferior in rotunditatem inflectitur, lateribus utrimque incisis in modum veterum anciliorum. Galli & Angli olim quidem scutis vere triangularibus ad formam τὸ δέλτα Δ inversi accedentibus usi sunt, quæ superiori sæculo in quadrata mutarunt, quorum tamen pars inferior leviter in rotunditatem inflexa in cuspidem definit. Italicorum scuta ovalia plerumque sunt aut figuræ huic non absimilis. Hispanorum parte superiori ad quadratam, inferiori ad rotundam figuram accedunt. Diversitas autem horum scutorum à rebus fluxisse videtur, quæ in iis exprimebantur: Aquila namque biceps Imperii Germanici illam quam diximus formam desiderabat: tria lilia seu unicum quod antiquum est, Gallorum in trigonum posita, figuram triangularem: Castello regni Castellæ figura illa scutorum Hispanicorum est omnium convenientissima: Ovalis Italicorum quibusvis rebus recipiendis apta à vulgaribus Romanorum scutis fluxisse videtur. De his judicium lectori integrum permitto.

Diversa-
rum. gen-
tium mo-
res.

Loco scu-
torum
rhombi s.
Lozenges.

An foemi-
narum?

§. XXIII. Hæ figuræ scutorum, prout illa recipiendis *δελτα* *serviunt*, fuere: addimus nunc non tam scutorum alias species, quam eorum vicarias figuras: *rhombum* & *quadratum vexillum*. In *rhombi* forma *lozenge*, *rauten Form*/ repræsentare solent insignia sua apud externos, imprimis Gallos, tantum famina, ut his propria dici posset, licet olim à masculis etiam non alienam habitam fuisse pateat exemplo sigilli Com. Aymonis Sabaudici diplomati 1330. appensi, aliisque apud *Sam. Guichenon. in histor. dom. Sabaud. & Pont.* Heuterus ap. *Limn. jur. publ.* 6, 6, 16. aliquibus Ecclesiasticis eandem dare velit. Asserta *Philib. Campanile. c. 5. p. 11.* non possum non mirari, cum ita dicit: *Appresso i Germani stà questa regola in si rigorosa osservanza, c'havendosi à scolpire in un medesimo monumento l'armi del marito e della moglie, ch'entro di quello saranno sepolti, non insieme unite, come altri stimerebbe esser convenevole, mà separate le fanno, formando quelle dell'huomo in scudo e quella della donna in guanciale.* Germanis regula hæc tam exactè servatur, ut cum eidem monumento insculpenda sunt duorum conjugum ibi sepulcorum arma, non junctim, quod alius conveniens existimaret, sed divisim ita effigiant, ut mariti insignia in scuto, uxoris in rhom-
bo

bo repræsententur. Id vetò communi usui nostræ gentis quam maximè repugnat; Cum foemina non alia quàm viri scutorum forma in sigillis & ubivis utantur. Valeat ergo ejusdem canon apud alios quoscunque, nostros certè non ferit, cum ait arrogantia hinc, isthinc effoeminata vilitatis haberi; si foemina in clypeo, in rhombo mas sua arma referat. Quod verò ipsam attinet figuram, rhombus à quadrato parum, & in hoc differt, quod summus & imus (cui insistit) anguli laterales dilatatis acutiores appareant. Idem memoratus Campanile, quia *gvanziali* dicuntur Italici, c. 5. pag. 10. culcitrae vel pulvinaria in figura hac quærit, (ita & *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magnit. L. 2. p. 117. sunt nobilium matronarum pulvillum referentia figura oxygona*) haud dubiè ejus generis, qualia in usu sunt muliebri sexui, cum nere vel alias operas peragere solent (*Meheßfussen*.) Unde hoc quoque deducit, laborem olim etiam foeminis illustribus, non verò vitæ bellicum genus probatum fuisse. Alii in pavimenti palatiorum, quæ hujusmodi lateribus strata sint, originem quærere amant: Alii ab Amazonum scutis, hæc verò lunata fuere (vid. 12. 15.) monumenta tamen illarum virginum hac specie fuisse autor est *Plutarchus*, unde nonnemo ad illa respici etiam in hoc armorum negotio, credit. *Scaliger* in conject. ad *Varron.* conjicit *Laufangias* quasi *laurangias*, à lauri folio, quod non longe à rhombo abit: id verò coactius est. Le Labour. orig. des arm. n. 145. derivat à Græco *oxygonos*, unde Galli fabricarint *Ozenge*, & articulo coalescente *lozenge*. videatur etiam infer. cap. 5. S. 1. m. 2. n. 17.

§. XXIV. Quod quadratam formam attinet, nonnunquam solo armorum adhibitam, vexilla esse volunt, Galli dicunt *en banniere*, & id *Pistonica* nobilitati proprium esse ajunt. Ita *Menestr. verit. art du blas. c. 6. p. 58.* ubi ex *Loiseau des Seigneur. c. 8.* primam legem consuetudinariam ejus Provinciae allegat: *Le Comte, Viconte & baron peut porter banniere, qui est à dire, qu'il peut en guerre & en armoiries porter ses armes en quarre, ce que ne peut le Seigneur Chastelain, qui seulement les peut porter en forme d'escusson. Comes, Vice-Comes vel Baro jus habet portandi vexillum, hoc est, in bello & insignibus δειγματῶν sua in figura quadrata exhibere potest, quod eximium habet præ Domino Castellano, qui tantum ad figuram scuti restringitur. conf. Limn. Jur. publ. 6, 6, 25.* Unde etiam quibus jus portandi fuit, *Seigneurs bannerets*, seu vexilliferos dominos dictos & bacalariis & scutariis (*Bacheliers & Escuyers*) oppositos volunt, quod in bellum proficiscentes, proprium vexillum, nempe quia secum suos clientes adduxissent, portarent. Porro non patitur *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. pag. 73.* ab hisce dominis deduci, sed à quadratis vexillis, lanceæ aut hastæ extremo affigi solitis, quæ in quavis turma vel centuria equestri pedestrive, Capitanei vel Legati horum, suis cum insignibus gestare soliti sint.

§. XXV. Hæc quadrata figura in eo pretio est *Moneto*, ut eam solam, veram & antiquissimam δειγματῶν illustrium aream credat. Ita enim ille de orig. Gentil. tesser. n. 5. Scuti nostri, ut vocamus, gentilis & tesserarii figura nequaquam delineata est, ad exemplar & prototypon ullius scuti Romani, Græci, Asiatici, Gallici, Germanici, Hispaniensis, aut cujusquam alterius, sed expressa est omnino ex archetypo ac germana specie priscorum vexillorum Gallicæ formula, ac eo quidem consilio, uti mea & sedes æquè nobilis & illustris pararetur nostris gentilibus tesseris atque ipsamet sunt tessera; quod eo rectissime comparatum est, quoniam signum seu vexillum perpetuo & apud omnes gentes certissimum fuere excellentiæ ac principatus hieroglyphon: ejusmodi scutum nec fuit nec esse potuit. Hisce verbis vir doctissimus suæ sententiæ summam complectitur: eam dein latius deducit, & statuminare conatur: Veteres Gallos qui ex formula tesserarum Casarea-
narum sua gentilitia symbola ingeniosissimè expresserint, simul etiam mutuatu-
ros fuisse nativam figuram illorum scutorum, inprimis scutum orbiculatum Casarea-
norum exercituum, nisi statum & certum ipsis fuisset consilium, longè clariorem
quam cujuscunque figuræ scutum esset vel esse posset aream statuere: cum nullum
prorsus scuti militaris genus unquam in se & ex se habuerit ullam notam, ullum
titulum potioris dignationis & principatus: vicissim perpetuo vexillum fuerit le-
gitimi imperii germanissimum Hieroglyphon & genuinæ nobilitatis verissimum
symbolum: Tametsi enim Vexillarius suo genere non sit nactus imperii jus in copias mi-
litares, nihilominus, ut autore duce armatis manipulis cum signo præmissus est, quod ipsi est
in manibus signum, de sacramenti lege & obstringit, & ipsa necessitate adigit exercitum,
uti

Vexillum?
En banniere.

Moneti
sententia
de quadrata
figura.

uti per confertos gladios, per densas flummas, per transversa quævis pericula, sacrum illud principatus & imperii Hieroglyphon subsequatur, quod sublime prolatum inter primos manipulorum ordines, illo symbolico suo ductu vices præeuntis Imperatoris exprimit & obtinet. Pergit dicere: Hæc quidem vexilli nobilitas & dignitas Gallicis quondam proceribus iustissima causa visa est, cur & vexillum, & jus obtinendi sua in familia vexilli, germana nobilitatis legitimam notam censuerint, ejusque magnointervallo sublata supra commune vulgus nobilium proptereaque summa cura observavit perpetuo hunc morem, uti vexillares nobiles, hoc est, nobilium proceres (des banniers) qui bellicæ rei clarissimus facinoribus, equestris dignationis ac tituli jus fuerant adepti germano quadrata figura vexillo, ut proprio semper, & soli uterentur: scutarii verò seu vulgaris notæ nobiles (escuyers) pinnato & longioris lacinia ignobiliore vexillo (pannonceau) instructi ad castra exercitumque procederent. In hanc allegat consuetudinum provincialium verba, quæ §. præced. adduximus: Extremam verò voculam *écusson*, scutum reddi nollet, cum id parum ab hieroglyphici vexilli forma abeat, sed oblongam laciniam pinnatumque vexillum, seu caudatum, quod solum genus Castellanis & scutariis h. e. simplicis notæ nobilibus, patrum memoria, permissum ait. Inde adjicit: Reges, Principes, Dynastæ Gallici nominis, qui omnes olim quadrata ac vexillaria area gentiles tesseræ habuere, aliarum rerum graviore cura præediti, & aliud agentes passi sunt, per imprudentiam, in sua hieroglyphica gentilitia induci vitiosam figuram vulgati scutuli, mediam inter vexillum & laciniosum scutulum, eamque curam permiserunt pictorum sculptorumque prudentia atq; arbitrio: qui nequaquam fraude sed inscitia, vitium corruptæ procerum tesseræ in universam Galliam propagarunt, & quidem ab hinc annis plurimis. Plerique tamen Dynastarum, à Pictonibus, Aremoricis, Cenomanis, Aquitanis (dein addit Andes, Santones) observata hujusmodi corruptela, in solo illustrium symbolorum, in servandis integris tesseris, perstiterunt, imperitosque artifices prohibuerunt, ne quid figura gentilibus suis symbolis quadratis inducerent: pati & quidem merito ea depravatione vexillarii hieroglyphi splendorem seu nobilitatis violari non mediocriter. Exemplum allegat fam. Pictonicæ de Nucheses des Francs, quæ semper in quadrata area puniceâ suas molulas echinatas argenteas locavit: tum *Bironiorum* fam. de Gontaut, ex qua aliqui aream quadripartitam auro & minio quadratam formarint. Inde in probationem adducit suæ opinionis laciniosa scutula juridicæ pignorationis, quæ nempe regia interposita autoritate affigi solent, tum bracteatas & versatiles pinnae hujus figuræ in nobilium ædium culminibus. Concludit demum: Consuetudo tamen obtinuit, & præter jus extorsit, uti ~~area~~ & sedes gentilium symbolorum, vulgo nominaretur scutum, non autem ut oportuit, vexillum; quod ex eo accidit, quia ut nunc vivitur longè majorum est virium abusus, quam ratio & rectus usus, ac nominatim apud ignaros ejus rei, in qua peccatur: cui pravo usui nonnulla etiam umbræ rationis suffragata in eo est, quod omni sæculo longè plures nobilium tesseræ scutis quam vexillis apictæ sunt, uti revera sunt multo frequentiores vulgaris notæ nobiles, quam vexillaria prærogativa proceres. Atq; ita ferme necessario evenit, uti ex majore illo numero scutariorum quam vexillariarum nobilium, celebraretur scuti appellatio, vexilli sileretur. Habemus viri sententiam, quam adeo operose tuetur. Cuius liberum permitto, ut dicta ejus examinet. Optarim ego plura & quidem regum vel principum ex antiquitate adducta esse exempla, qui *δρυμνία* suâ inseruissent his quadris. Cum vicissim illorum insignia frequentia admodum extent in scutorum figuris. Unum observavi *Amedei viridis C. Sabaud.* Cujus adhuc minoris sigillum arma exprimit in quadrata area, adjectis tutorum tesseris in rhombos descriptis. Quicquid verò horum sit, nostram Germaniam ea non respiciunt, in qua quadratam illam formam ne semel quidem observassem.

Situs scutorum. Erectus, inclinatus.

§. XXVI. Nunc de situ pauca dicenda sunt. Is verò duplex est. Ordinariè scuta erecta stant, nonnunquam tamen in latus inclinantur, quæ *escus couchés*, *liegende Schilde* / scuti cadenti seu *chianati*, scuta inclinata vocant. *Campanile dell'armi* c. 13. p. 18. credit actum præliarem hoc situ notari, cum scutum præliantis brachio adaptatum ita pendere soleat: atque ita signum esse viri militia clarissimi: Ad dens, omnem hujusmodi clypeo impositam cassidem clausam esse debere, quod in suo libro studiose observavit. In Germania nostra situs hujus significationem peculiarem nullam observavi; potius privatorum plurimi sua insignia modo erecto hoc

hoc modo inclinato situ representare solent, quod argumento est, eos in hac variatione nihil situm credere. Ex illustribus habemus exempla clypeorum hoc situ locatorum Com. *Mezler & Gadii. Wapenb. P. IV. p. 7.* Porro cum inclinatur scutum, in dexteram vergat oportet: neque in contrarium vidi ullum exemplum. Habet tamen *M. Vulf. de la Colomb. Sc. heroïq. p. 417. 419.* aliqua, quibus nonnulli domus ruinam minitantis inclinationem notari conjiciunt, improbant. *Vulsonio.*

XXVII. Circa 3. scuti *Divisionem, partitionem vel sectionem* (*Schildes Theilung*) pluribus occupabimur. Dividitur autem scutum vel dividi mente concipitur lineis parallelis, aliis transversis, aliis perpendicularibus. Hæ imprimis duæ concipiuntur clypeum in tres partes dividentes, duo videlicet latera, & medium. Istius generis totidem sunt, aliquando plures. Si duabus lineis in tres partes secatur scutum, superior regio cephalica caput, *le chef, Oberstelle* nuncupatur, cujus duo latera anguli seu cornua superiora dicuntur: media regio centrica audit, vel *la fasce, Mittelstelle* / centro (qui locus ap. Græcos præcipua sedes fuit insignium, unde umbonem ipsum τὸ ἐπίσημον hoc est insignium sedem dixere) ad sita latera complectens: infima perigæa nonnullis indigitatur, seu pes, calx, conus, angulus infimus, *la pointe, seu le pas de la pointe Unterstelle.* Si vero in plures partes secanda sit parma, id plerumque per lineas fit, atque ita inter centricam & cephalicam regionem interjicitur honoraria, *point seu lieu d'honneur, Ehrenstelle*: dein inter infimam & centricam umbilicaris, *point du nombril avec ses deux flancs* (aliq. umbilicus vocatur *bas de la fasce*, latera, *le point de la dextre ou de la sinestre de la pointe*) die *Bandsstellen.* Demum *Monetus* & alii mediantibus 5. lineis sex partes constituunt, umbilicari, quam diximus regione iterum in duas distincta. Juxta hanc partitionem comparat *Vulsonius*, nec multo aliter *Monetus*, scuti regiones cum partibus humani corporis, supremam cum capite, quod judicii & memoriæ sedes est, proximam cum collo, cui torques & alia ornamento circumdantur, tertiam cordi (vocatur etiam medium illud cor seu abyssus, *cœur seu abisme.* Unde frequens phrasis *mis en abisme*, de figura medio scuti inter alias inserta) quartam umbilico, quintam ventri, sextam pedibus comparat. Cæterum rectius hæc visu dignoscuntur: cui usui servit figura: in qua literæ notant A. medium & B. C. latera cephalicæ regionis, D. honoris punctum, E. cor. F. G. latera fascialis regionis. H. umbilicum I. K. latera umbilicaris regionis, vel etiam infimæ (ita *Du Val.*) L. imum scuti. Lineis crassis in tres, subtilioribus vel quæ punctulis tantum constant, in sex partes fit divisio. Cum in quatuor partes fit distinctio, vel juxta illas figuræ in scuto disponuntur suprema regio *en chef*, proxima *en fasce*, tertia *en flanc*, ultima *en pointe* audit ap. *Varenn. R. d'arm. P. I. p. 151.*

§. XXVIII. Hæc distributio regionum scuti fuit: sed nondum ita materia divisionis exhausta est. Considerandum enim nunc est, quam variis modis scutum harum regionum capax dividi possit. Fit autem divisio illa vel in diversas areas, quarum singulæ sua symbola continent, vel alioquin in diversas partes, aliis *δείγμασι* vacuas, cum ipsa partitio scuti loco symboli est, vel ipsa ita secta area uni figuræ, quæ toti incumbit substernitur. Utriusque generis divisio scutum in duas, tres vel plures partes æquales distinguit: Tum vel rectis, vel curvis vel alioqui vario modo inflexis lineis perficitur.

§. XXIX. De his divisionibus illa notat *Spelmann. aspil. pag. 78. Hodiernorum scutorum divisiones Theodosianum sæculum non novit, credam nec Caroli Magni, dubitem an subsequens. Parcius apud Anglos ætate Henrici II. frequentes sub Edoardo III. Rege. Vetustiorum Principum clypeos areis cerno simplicibus. Et naturam ars sequi videtur: ut dissecto prius sit integrum, umbra corpus. Sectiones enim umbrae sunt & tramites symbolorum stationariorum.* Paulò post solam sectionem palarem in Theodosianis invenit, quâ mutuum auxilium & Romani Imperii conjunctionem credit innui. Qui divisiones has antiquiores facere vellet, forte allegare posset Germanorum lectissimis coloribus distincta scuta.

§. XXX. Ante omnes alias istam divisionem videmus, cum una eaque recta linea per centrum transeunte clypeus in duas æquales partes distinguitur. Id vero quadrifariam fieri potest, cum linea perpendicularis, transversa vel diagonalis è dextro aut sinistro angulo duci possit.

§. XXXI. Prima ergo esto sectio erecta palaris, cum linea ex medio supremæ oræ in ipsum cuspidem descendens anteriorem parmae partem à posteriori se-

Divisio
scuti in suas
regiones.

Varii modi
divisio-
num.

An ea an-
tiquæ.

Divisio
centralis in
partes
æquales
duas.

Palaris.
Party.

parat. Galli hoc vocans *party* (unde Upton. *partita*) vel *myparti*, Hisp. *partita en palo*, nostri getheilt / seu der länge nach getheilt / langgetheilt / langwerts getheilt. Latine clypeum talem dixeris, à summo bipertitum seu ad perpendicularum dispartitum, seu perpendiculariter sectum. Et quidem lineam partientem per centrum scuti transire oportet, si secus fiat, *adextré* vel *sinistré* vocatur, illud, si dimidiâ minor pars à toto ad dextram separetur diversâ tincturâ infecta, hoc si ad laevam.

§. XXXII. Utuntur hac sectione, ut anteriori parti auro tinctæ addant posteriorem rubeam (*parti d'or & de gueules*. Getheilt vornen Goldfarb / hinten roth / similis formula in reliquis etiam servanda est.) *Linsneck* (Com. (α) quod vitiose scriptum reor pro *Leisnick* seu *Lisnick*: cujus familiæ prima & quarta area talis est (β) & in *Groitsch* Com. (γ) secunda: unde Ranzovii agnationem suam cum Leisniciis inter alia probant. vide Hist. insign. L. I. c. 75.) *Iffan* seu *Yffan* (Com. & Baron) (δ) *Sax.* Baron (ε) *Säxen.* [Siles.] (ζ) *Döringeberg* [Hass.] (η) *Ertmansdorf* [Mis.] (θ)

Exempla.

Nigram *Wartenberg* (ι) *Steckborn* [Bavar.] (κ) *Rumelheim* [Alsat.] (λ) *Buchvitz* [Siles.] (μ) *Watzmansdorf* [Bav.] (ν) in repetitione transponitur tinctura, forte ex errore pictoris.) Cæruleam *Kalenberg* [Alsat.] (ξ) Prasina fam. Suecica de *Winäs* (quæ tamen dein gryphum, cumque eo novum nomen assumpsit, priora illa insignia, ut & alia ad hunc modum bipertita, *diem & noctem* vocitare solebant.)

§. XXXIII. Inverso situ posteriorem scuti partem auro tingunt, anteriori cærulea *Plettenberg* [Rhen.] (ο)

Nigra *Watzdorf* [Misn.] (π) *Haydeck* [Helvet.] (ρ)

Rubea *Nuvegrafen* Com. (ς) *Rabenstein* Baron. (τ)

§. XXXIV. Simili sectione affecta scuta anteriori parte argento fulgent, quorum posterior vel rubet: Ita *Halberstattinus* Episc. (υ) *Julbach* Com. (φ) *Ranzau* (Holfarica) celeberrima familia, quæ ex Leisniciis Burggraviis deduci amat, & in argumentum adducit horum similem sectionem scuti, sed argento in nobilius metallum mutato. vid. *Haping. de Jur. inf.* c. 13. n. 43. conf. hist. insign. L. I. c. 75. (χ) *Starbemberg* in 1. area, Baron. nunc Com. (↓) *Aurack* (Bavar. (ω) *Wanglin* (Thuring. (α) *Rockenhaus* Comit. (β) *Bettvvingen* [Helvet.] (γ) *Herbst.* [Tirol.] (δ) sed inscripto orbe seu globo, ad modum scuti secto, ac oppositis coloribus tincto. *Donnerstein* [Bav.] (ε) sed argento impressa rubea fascia. *Pelckhofen* Bav. (ς) sed minio inducta fascia argentea:

Vel nigricat. *Traun* Baron vel Com. (η) *Werfabe* Hass. (θ) *Marmels* (Helvet.)

(α) Wap. III. p. 14 cassidi diademate tortili tectæ imposita duo cornua, rubeum & aureum. (β) Wap. II. p. 21. respondet galea prior coronata jugum alarum, quarum aurea rubeam ex parte tegit, sustinens. (γ) Wap. II. p. 21. Respondet galea secunda, Leisnicensem modo memoratū apicem sustinens (δ) Wap. II. p. 25 & 42 caput molossi cum collo, scuti coloribus item bipertitum (ε) Wap. I. p. 24 galea tecta diademate tortili aurato & miniato volitantibus extremis, sustinens caput ursi nigrum. (ζ) Wap. I. p. 70. ursus emergens. Videtur ex nominis & insignium convenientia familiarum duarū agnatio conjicienda. (η) Wap. I. p. 139. duæ lanceæ, tricuspides, aurea & rubea (θ) Wap. I. p. 159. Jugum alarum, quarum prior rubet, altera auro fulget. (ι) Wap. I. p. 32. Galeæ coronatæ impositum jugum complicatum alarum nigrarum, foliis vel corculis aureis sparsarum. (κ) Wap. II. p. 31. coronatæ galeæ impositus strobilus aureus. (λ) Wap. II. p. 133. Similis priori strobilus. Juxta Herzog Chr Alf. L. 6 p. 200. fasciculus plumarius, simili tincturæ variegatione (μ) Wap. I. p. 58 ex coronata galea erumpens gryphus niger coronatus. (ν) Wap. I. p. 82. Duo cornua aurea exterius quaternis singula struthioniciis plumis nigris ornata. (ξ) Wap. II. p. 128. duo cornua auratum & cyaneum.

(ο) Wap. I. p. 130 Corona aurea fastigiata plumis struthioniciis erectis, cyanea & aurea. (π) Wap. I. p. 164. Duo cornua aureum & nigrum, pavoninis pennis exornata (ρ) Wap. II. p. 149 Duo cornua nigrum & aureum (ς) Wap. II. p. 13 Duo cornua rubeum & aureum colligata (τ) Wap. III. p. 34 Jugum alarum complicatum, ad modum scuti bipertitum (υ) Wap. I. p. 10. (φ) Wap. II. p. 11 duo cornua argenteum & miniatum colligata (χ) Wap. I. p. 180. & Wap. III. p. 154. Ubi tamen rubeus color argento præponitur. Apex constat 2 cornibus, argenteo & rubeo. (↓) Wap. I. p. 33. respondet galea prior coronata, sustinens colligata duo cornua, quorum prius inferiori parte minio, superiori argento tingitur, posterius inverso ordine tincturas refert (ω) Wap. I. p. 94. caput molossi cum collo, coloribus scuti bipertitum. (α) Wap. I. p. 147. ex coronata galea inter alas expansas argenteam & coccineam erumpens lupo. (β) Wap. III. p. 27. Duo cornua, ternis fasciculis graminis vel penarum gallinacearum exornata. (γ) Wap. III. p. 182. Herma juvenilis, habitu & pileo ad modum scuti bipertito. (δ) Wap. III. p. 105. Globus scutarius bipertitus, & pennis gallinaceis fastigiatus. (ε) Wap. I. p. 83. ala cum scutaria sectione. (ζ) Wap. I. p. 84. Cornua duo argenteum & rubeum cum argentea fascia. (η) Wap. I. p. 20. ex galea coronata prodiens jugum alarum explicatum, quarum altera argento candet, altera nigra est. (θ) Wap. I. p. 137. Duo cornua argenteum & atrum.

vet.) (i) *Metis* seu *Metz* civit. (x) *Lochen* [Suev.] (λ) *Michelsburg* [Tirol.] (μ) *Alten-*
dorf [Suev.] (ν) *Wittenheim* [Alsat.] (ξ)

Vel Cyano pingitur. *Gögeritz* [Francon.] (ο)

§. XXXV. Contrario situ argentum tingit posteriorem partem scutorum, Exemplis
quorum prior vel cocco tingitur. Ita *Augustanus* Ep[iscopu]s. (α) *Oeth.* in 1. & 4. [Aust.] (β)
Aurbach (Suev. nescio an cum superiori *Aurach* §. 34. eadem sit familia, nomine
per errorem alterato.) (γ) *Eschwege* [Hess.] (δ) *Bünau* [Misa.] (ε) *im Thurn*
[Suev.] (ζ) *Alt-Guffidun* [Tirol.] (η) *Eppan*. [Tirol.] (θ) sed imposito orbe ad mo-
dum scuti item bipertito. *Is von Oberndorff* [Bavar.] (ι) *Roboviz* [Siles.] (ο) sed fa-
scia nigra argento inducta.)

Vel atro colore. *Train* Comit. (x) *Ynkover* [Bavar.] (λ) *Michelspeck* [Bavar.] (μ)
Wittenheim [Alsat.] (ν)

Vel cæruleo colore. *Lucerna* civit. (ξ)

Vel viridi colore. *Eßlingen* [Bavar.] (ω) *Wäller*. [Suev.] (φ)

§. XXXVI. Ad hunc modum videas scuta bipertita, ut duas áreas sectio di-
constituat diversas: Quod non una ratione vel causa fieri solet. Ordinarium fere
hoc uxorum illustrium est, ut in clypeo bipertito à dextris mariti insignia gerant, versa insi-
gnia uni
parmæ in-
cludens.
altero latere propriis tributo: ubi licet pluribus areolis utraque consent, recte
scutum bipertitum dicas, utraque parte inæquali quidem distributione iterum in
quadrans vel areolas distincta. Non minus nonnunquam illustrium scuta ad per-
pendiculum secantur, quæ ex duobus integris gentilitiis constant. Ita cum *Schwarz-*
zenburgici Comites *Honsteiniam* successionem crevissent, hujus areolas non tam
suis miscere, quam sinistro scuti lateri, servata areolarum utrinque dispositione,
inserere amarunt: ut videre est *Hist. insign. L. 3. c. 34.* Et quidem sæculis prioribus
simplicitatis adhuc amantioribus frequentius hoc fieri solebat, ut familia, si al-
terius successionem aucta esset, hujusque *δέρμα* parmæ insereret, alteri lateri in-
scribere esset contenta. Ita videmus *Hist. insign. L. 1. c. 50. Leuchtenbergium & Halsen-*
sis Comitatus symbola scuto inserta bipertito. Quam rationem reor plerorum-
que scutorum bipertitorum, ut videlicet utrumque latus diversam significationem
obtineat, plerumque ex successionem aliqua. Postquam autem quadripartitorum
clypeorum elegantia oculi capti sunt, plerique omnes à multo tempore illam pene
solam dispositionem prætulere simplici scuti sectione, quod utrumque *δέρμα* bis
reperitum plus habere splendoris videretur, quod non in illustribus modo, verum
etiam equestribus familiis jam penè solenne est, ut si de miscenda vel addenda nova
areola ad præca decora agatur, vix de alia quam quadrifida sectione cogiteretur.

M 2

§. XXXVII.

(i) *Wap. I. p. 204.* Pileus acuminatus, coloribus scuti bipertitus, & nigris galli-gallinacei pennis
fastigiatus. (x) *Wap. I. p. 220.* De fabulosa origine lege *Heping. de jur. insign. c. 6. num. 1232.*
(λ) *Wap. II. p. 92.* cyni caput cum collo candidum tribus bulbis nigris jamque germinantibus
exornatum. (μ) *Wap. III. p. 99.* ala aurata. (ν) *Wap. III. p. 113.* coronatæ galeæ cauda pavonina
imposita. (ξ) ap. *Bernh. Herzog Chr. Alf. L. 6. p. 215.* sed in *Wap. II. p. 132.* situs invertitur.
(ο) *Wap. II. p. 71.* Coronatæ galeæ imposita cornua argenteum & cæruleum.

(α) *Wap. I. p. 10.* (β) *Wap. I. p. 34.* Coronatæ galeæ imposita duo cornua, prius in-
ferius argento, superius minio tinctum, posterius opposito situ. (γ) *Wap. I. pag 112.* molossi
cum collo caput bipertitum. (δ) *Wap. I. p. 138.* (ε) *Wap. I. p. 155.* responder galea prior
coronata alas expansas, sanguineam & argenteam sustinens. (ζ) *Wap. II. p. 92.* duo cornua mi-
niatum & argentatum. (η) *Wap. III. p. 105.* pileus rubeus, ora reducta argentea, fastigia-
tus pennis galli gallinacei nigris. (θ) *Wap. III. p. 105.* galea tecta diademate tortili, cujus
extrema volitant, sustinens orbem seu globum scutarium bipertitum, & candidis atque coccineis
plumis struthionice fastigiatum. (ι) *Wap. III. p. 120.* coronatæ cassidi impositum jugum com-
plicatum alarum, inferius argento superius cocco tinctarum. (x) *Wap. II. p. 11.* jugum expansum
alarum, nigræ & argenteæ. An fortè suspicandum erratum chalcographi, & legendum *Traun*, de
quo §. præced. coloribus tantum inversis. (λ) *Wap. II. p. 54.* pileus acuminatus, qui ipse & ora
reducta, opposito situ, & sectione bipertita, colores scuti repetunt. (μ) *Wap. II. p. 67.* jugum ala-
rum complicatum aureum. Cogitetur annon subit error chalcographi, ut legendum sit *Michels-*
burg: de quo §. 34. & *Michelsberg. Wap. III. p. 33.* ubi planè eadem insignia, nisi quod hoc loco
lacinia ad legem argenteæ & nigræ pinguntur, quæ in illis tantum aureæ repræsentantur. (ν) *Wap.*
II. p. 132. caput molossi cum collo, coloribus scuti bipertitum, *Herzog Chr. Alf. L. 6. p. 215.* inver-
tit situm: unde §. præcedenti etiam illuc retulimus. (ξ) *Wap. I. p. 222.* (ο) *Wap. I. p. 67.* duo
cornua argenteum & miniatum, ex quibus quaterna vexilla, ex illo rubea, ex hoc argentata pro-
minent. (ω) *Wap. II. p. 61.* (φ) *Wap. II. p. 96.* duo cornua, prasinum & argenteum.

Transversa.

Coupé.

§. XXXVII. Succedit divisio *transversa* seu *baltica* Spelmanno: cum scutum transverse sectum vel bipartitum representatur: Aliquibus partita ex transverso. Galli dicunt *coupé*: nostri dicere possunt *gespalten* vel *überzwerch des Schildes getheilt*. Sed observandum quod linea dividens centrum scuti permeare debeat, si enim altior sit *caput* seu *cephalus* erit, si humilior, triens infimus [Gallis *Champagne*.] non verò scuti partitio tantum æstimabitur. conf. de capite. c. 5. S. I. m. I. num. 3. de illo triente n. 145.

Ut variationes *hujus transversa* divisionis ratione colorum videamus, videbimus primò, in quibus superior pars scuti argento tingitur: Huic ergo subjicitur 1. color niger *gespalten* oben schwarz/unten weiß. *Coupé d'argent & de sable*, vel *coupé d'argent sur sable*, vel *d'argent soutenu de sable*, vel *d'argent coupé de sable*, transverse sectum, sursum argenteum, deorsum nigrum. Eadem phrasés in sequentibus etiam intelligendæ sunt.) *Rucksleben* [Thuring. & Hass.] (γ) *Hatterbach* [civitas (δ) *Kölnbach* [Bavar.] *Gaylingen*, *Schöder*, [Francon.] (ζ)

2. Rubeus color *Hohenberg* Comit. (η) *Freidenberg* [Bavar.] (θ) *Ehelebon* [Thuring.] (ι) *Lubeca* civ. Imper. & Hanseatica Princeps (κ) *Halberstad* civit. (λ) *Solothurn* seu *Solodurium* civ. ex Cantonibus Helvet. (μ) *Honburg* Comit. (ν) *Störn zum Störnstein* [Bavar. sed inscripto Leone coronato, quem sectio similis contrariis coloribus tingit.] (ξ)

3. Cæruleus color *Stauf de Ebreufels* in 1. & 4. [Baron. (ο) *Braidenstein* [Bav.] (π) *Schmihen* [Bav.] (ε) *Altorf*. dict. *Wolnschlager*. & de *Gropsberg*. [Rhen.] (σ) *Schæner de Strubenhart* in 2. & 3. [Suev.] (τ) *Hertenstein* [Suev.] (υ) *Praunen* [Suev.] (φ) *Wolffsattel*. [Suev.] (χ) *Tauffer de Sinching*. [Bavar.] (ψ)

Exempla.

§. XXXVIII. Argentum in sequentibus inferiorem scuti partem occupat, superiori nigra *Schenck de Geyren* [Franc.] (ω) *Bendeleben*. [Thuring.] (α) *Ulma* [civit. Imperial.] (β) *Friburgum Uchtlandia* [civ. ex canton. Helvet.] (γ) *Aheim* [Bavar.] (δ) *Wieland* [Bavar.] (ε)

Superior verò rubea est in istis. *Magdeburg*. Archiep. (ζ) *Poppel de Lobcovitz & Hassenstein* Baron. nunc Com. & Princ. (in altero priori, in altero posteriori loco hæc area pingitur.) (η) *Bretz* [Suev.] (θ) *Herter de Herteneck* [Suev.] (ι) *Lerbach* [Hass.]

(γ) Wap. I. pag. 148. Ex coronata galea prodeuntia duo cornua, quorum inferior pars atra est, superior argentea, & Wap. III. p. 171. ubi apicis cornua quaternis singula hastis aureis spiculis argento tinctis exornantur: ipsorum verò cornuum anterius superiori parte, posterius inferiori nigro colore tinguntur, cum reliqua argento fulgeant.

(δ) Wap. I. p. 226. (ε) Wap. II. p. 54. Duo cornua, quorum inferiora nigro colore, superiora argento tincta sunt, singula quæ aperiuntur, inter duas argentatas struthionicas plumas aliam nigram sustinentia. (ζ) Wap. II. p. 75. duo cornua ad modum scuti picta. (η) Wap. II. p. 12. duo cornua inferius rubentia, superius argento tincta, aureis taniolis colligata. (θ) Wap. I. p. 77. ex coronata galea prodeuntia duo cornua ad modum scuti tincta. (ι) Wap. I. p. 144. tegitur cassis pileo. qualis Electorū & Ducum esse solet, rubeo, ora reducta hermionica, inserta ipsi pileo corona aurea; eminent ultra pileum duæ clavae. (κ) Wap. I. p. 219. Aliter Hæping. de jur. inf. c. 6. n. 1053. (λ) Wap. I. p. 221. (μ) Wap. I. p. 222. (ν) Wap. III. p. 22. Inter duo cornua ad modum scuti secti tincta, & inter ea duo annuli. (ξ) Wap. I. p. 88. Leo scutarius. (ο) Wap. I. p. 24. respondet galea prior, sustinens pileum rubeū acuminatum, ora reducta argentea, coronatum & fastigiatum pluma struthionica argentea. (π) Wap. I. p. 77. ex coronata casside prominens jugum complicatum alarum, ad modum scuti sectarum. (σ) Wap. I. p. 77. pileus nisi quod olam reductam cyaneam attinet, argenteus, acuminatus, coronatus & rosa rubea fastigiatus. (τ) Wap. II. p. 122. & 133. cornua duo secta ad modum scuti: in linea *Gropsbergia*, coronata est galea. Nisi dicas, semper eam esse debere coronatam, quia Wap. III. p. 113. simili modo pingitur inter Suevicas stirpes. (υ) Wap. I. p. 121. respondet galea secunda, sustinens ora reducta cærulea argenteum pileum coronatum, & inter duas cyaneas candida struthionica pluma fastigiatum. (φ) Wap. II. p. 90. pileus argenteus ora reducta cyanea fastigiatus flosculo argenteo. (χ) Wap. II. p. 92. duo cornua argenteum & cæruleum. (ψ) Wap. I. p. 92. (ϕ) Wap. III. p. 120. pileus acuminatus argenteus ora reducta azurea, coronatus & plumis struthionicis candidis fastigiatus. (ω) Wap. I. p. 101. exoriens aquila superius nigra, inferius argento tincta. (α) Wap. I. p. 146. jugum extensum alarum, quarum prioris superiora, & alterius inferiora argento, reliqua nigro tincta sunt. (β) Wap. I. p. 219. (γ) Wap. I. p. 222. (δ) Wap. II. p. 62. ala ad modum scuti tincta. (ε) Wap. II. p. 68. jugum expansum alarum, ad modum scuti sectarum. (ζ) Wap. I. p. 9. vid. P. II. Proleg. 2, 3. & L. 1, 3, 4. (η) Wap. I. p. 32. (θ) Wap. I. p. 113. inter duo cornua ad modum scuti tincta, consistens vir rubeo amictu, argento tamen distincto, acinace nudo minax. (ι) Wap. I. p. 113. duo cornua, inferius argentea, superius cocco tincta. (κ) Wap. I. p. 138.

[Haff.] (x) Unterwaldt [civit.] (λ) Harf [Rhen.] (μ) sed laciniola trifida imposita capiti scuti cyanea. [Gelen.] ita philosophatur de eo symbolo. de Col. Agr. magn. L. I. c. 24. pag. 180. *Quasi secaretur terrarum orbis Horizontis circulo, ut pinnata fascia scutoque significant se ex altero Horizonte rediisse claros murali corona vel facinore occupati aut tutati pontis.*

Cæruleam argenteæ præponunt partem Lupfen Comit. (v) Dugesheim [Alsat.] (ξ) Stain Baron. (ο)

Viret superior pars scuti, ejus inferiora argento candent in famil. *Hohenfels* [Suev.] (π)

§. XXXIX. Auro tingitur superior pars scuti in illis, cum inferior rubet: *Corvey* ^{Exempla.} Abbat. (ε) *Vintimiglia* [in Ital.] *Liechtenstein* Baron. nunc Princip. & Comit. (σ) *Jemmedingen* [Helvet.] (τ)

Inferiora parmae superius aureæ nigricant in illis: *Morspeck* [Bavar.] (ν) *Lenzenfeld* [Franc.] (φ) *Pfinzing* [Suev.] (χ)

Cyano tinguntur inferiora parmarum illarum, superius auratarum. Sturii jun. fam. [Suec. appellant insignia diem & noctem.] *Greggen* [nob. Suev. & patrit. Ulm.] (ψ)

Viret inferior pars clypei, superius aurati pro famil. *Bolschuviz* [Sile.] (ω) *Landeck* [Suev.] (α) *Schnebelin* [Suev.] (β) *Krantzau* [Rhen.] (γ)

§. XL. Aureæ qua inferiora parmae, partem superiorem admovent vel rube- ^{Exempla.} am *Megapolit.* seu *Meckelburg.* Duc. in parmula media (δ) vid. P. II. L. I. c. 61. n. 7. *Megen* Comit. (ε) *Merherra* Comit. (ζ)

Vel cyaneam, ut *Strain de Schvvarzenau* [Baron.] (η) *Bersau* [Rhenan.] (θ) *Bittenheim* [Alsat.] (ι)

Vel nigram *Ursebek* [Bavar.] (κ) *Khunstein* [Francon.] (λ) *Offenheimer zu Seybersdorf* [Bavar. inscripto leone, quem sectio scuti coloribus oppositis tingit.] (μ)

Scurum ex transverso sectum, inferiori parte cærulea, superiorem rubeam palo argenteo exarat *Tauffkirchen* [Bavar.] (ν)

§. XXXXI. Hac divisione etiam nonnunquam scutum in diversas areas,

M 3

quarum

jugum extensum alarum, ad modum scuti tinctarum. (λ) *Wap. I. p. 222.* mentio hujus fit civitatis, quam ubi quæram nescio. Certè non est Canto Helvetiæ, illo nomine. (ω) *Wap. I. p. 123.* galea regitur pileolo lato cæruleo, ora reducta argentea, & ex eo prominent alæ duæ argentea & cærulea: Laciniæ similes. (ν) *Wap. II. p. 14.* caput cygni candidi cum collo, quod perforatur transverso bacillo, utrinq; duos petiolos coronatos & penis pavoninis fastigiatos sustinente. (ξ) *Wap. II. p. 130.* draconis caput ignivomum, argento tinctum, cyaneis cornibus & armilla. (ο) *Wap. III. p. 34.* complicatum jugum alarum, ad sectionem scuti tinctarum. (π) *Wap. II. p. 89.* ad modum scuti tincta cornua. (ε) *Wap. I. p. 13.* (σ) *Wap. I. p. 27.* Galea coronatæ impositum jugum alarum complicatum, sectione scuti hic quoque locum reperiente. Eadem parmula media est. *Wap. III. p. 6.* (τ) *Wap. III. p. 175.* Leo erumpens rubeus. Laciniæ argenteæ & rubæ pinguntur, quod an ex errore factum alii judicent. (ν) *Wap. II. p. 67.* culcitæ rubæ imposita rota aurea 6. radiorum. (φ) *Wap. II. p. 71.* pileolo rubeo, ejus ora reducta argento fulget, impositum cornu venatorium rubeum, & in petiolo, pennæ galli gallinacei. (χ) *Wap. III. p. 116.* cornua ad modum scuti picta. (ψ) *Wap. I. p. 218.* Ex coronata galea prominens par cornuum ad modum scuti tinctarum. Sic & *Wap. II. p. 85* sub nomine *Grecken de Kochendorf.* Nisi quod corona cassidis non apparet. Quod tamen fit p. 101. vicissim *Wap. III. p. 107.* corona omittitur, sed intet cornua apparet virginea imago, cyaneo amictu, caput diadematæ tortili ornata. (ω) *Wap. I. p. 67.* duo pedes ursini, singulos globulos rubeos tenentes. (α) *Wap. II. p. 83.* cornua duo ad sectionem scuti picta. (β) *Wap. II. p. 89.* duobus vasculis argenteis pennæ pavouinæ impositæ. (γ) *Wap. II. p. 109.* caput leonis coronatum aureum. (δ) *Wap. I. p. 7.* (ε) *Wap. III. p. 7.* jugum complicatum alarum, ad sectionem scuti tinctarum. Huc refero *Maygen* Com. *Wap. III. p. 20.* ubi eadem clypei facies, apex v. coronam addit, & alteram alarum omittit. (ζ) *Wap. III. p. 11.* coronatæ galeæ imposita ala diagonali linea (quæritur an rectè? an potius transversa?) distincta, & auro atque cocco infecta. (η) *Wap. I. p. 24.* galeæ ad modum antiquum clathris destitutæ insidet inter duas alas ad sectionem scuti pictas leo rubeus. (θ) *Wap. I. p. 125.* caput caninum superius cyano, colli parte inferiori auro tincta. (ι) *Wap. I. p. 195.* ex corona prominens virilis imago, hinc cæruleo, isthinc aurato amictu sinistram, tanquam aliquid indigaret, manum protendens. (κ) *Wap. I. p. 79.* respondet galea prior coronata, inter jugum alarum expansarum, quarum illius superiora, hujus inferiora nigro colore, reliqua auro tinguntur, & duo cornua inversa dispositione tincta, rotam argenteam sustinens. (λ) *Wap. II. p. 81.* mitra Episcopalis nigra auro ornata, & duabus pennis pavoninis fastigiata. (μ) *Wap. I. p. 88.* ex corona galea imposita erumpit leo aureus. (ν) *Wap. I. p. 78.* coronatæ cassidi insidet vulpes coronata rubea.

quarum utraque peculiaria sua *σημαία* continet, secatur. Hinc inde non infrequentia occurrent occasione figurarum exempla, quæ in libro armoriali videri possunt.

Diagonalis
dextra.
Tranché.

§. XLII. Diagonalis sectio, quæ nunc sequitur, duplex est, lineâ ex angulo superiori vel dextro vel sinistro in oppositum inferiorem ducta. Si à dextris descendit obliqua sectio hæc diagonalis, Galli *tranché*, vocant, nostris *rechts durchschnitten* dici potest. Exempla dabimus ista. Argento anteriorem ita sectæ parvæ regionem tingunt, posteriori nigra. (Gallus dicit *tranché d'argent & de sable*, seu *de sable sur argent*. *rechts durchschnitten / hinten schwarz / vornen weiß*.) *Roteneck Com.* (α) *Schmiritz* [Siles.] (β) *Eckher* [Bavar.] (γ)

In aliis posterior pars rubet, priori sectionis regione argentea. In insigni pr. *Lignic*. parvula media [vid. P. II. L. 3. c. 30. n. 28] *Götsken* [Baron.] (δ)

Diagonalis sectio hæc aliis exemplis argentum à cyano separat. *Braunspach* [Suev.] (ε) *Ettenhart* [Tirol.] (ζ)

Exempla

§. XLIII. Vicissim in aliis exemplis hujus sectionis posteriorem locum occupat argentum, priore parte vel cærulea. Ut *Tigurum* seu *Zurich* [civit. & canton. Helvet.] (η) *Truchseß de Waldenburg* [Suev.] (θ)

Vel rubea. *Kraigga* [Baron.] (ι) *Artstetter* [Austr.] in 1. & 4.

Vel nigra. *Schmiritz* [Baron.] (λ) *Perger zu Clamm* [Austr.] (μ) *Nopping* [Bavar.] (ν) *Blindheim* [Suev.] (ξ)

§. XLIV. Aurum in hac sectione reperitur præmissum minio. *Wildenstein* [Siles.] (ο)

Vel cæruleo. *Hausner* [Suev.] (π)

Vicissim aurum tingit partem scuti posteriorem priore cærulea *Richenburg* [Helvet.] (ρ)

Vel nigra à *Rotkirchen* [Col.] sed in auro addito capite Mauro nigro, lacinio-
la taniato (n)

Diagonalis
sinistra.
Taillé.

§. XLV. Si ex angulo sinistro linea diagonalis ducatur, Galli *taillé* vocant, nos *links durchschnitten*. Hanc verò sectionem rariorem observant, quia ictus talis gladii vix alii quam scævola conveniat. Porro sectione tali utuntur isti Argentum adjiciunt coloribus, & quidem 1. nigro, ita ut metallum vel anteriorem scuti partem tingat (*taillé d'argent & de sable*, seu *d'argent sur sable*) *vornen silberfarb / hinten schwarz*) *Altmanstein* [Comit.] (σ) *Altenlegern* [Baron.] (τ)

Vel posteriorem *Abensberg* [Com.] (υ) *Süzel de Mergetheim* [Franc.] (φ)

2. Rubeo, ut hic argentum præcedat *Weigsdorf* [Siles.] (χ) *Frauenberg* [Suev.] (ψ)

Vel ut metallum priori sit loco *Hoffstetten* [Helvet.] (ω)

3. Cya-

(α) Wap. II. p. 9. coronatæ galeæ impositi tres petioli, ternis singuli rosis rubeis ornati (β) Wap. II. p. 53. jugum alarum complicatum, & ad modum secti scuti tinctum. (γ) Wap. II. p. 67. ala sectionem scuti repræsentans. (δ) Wap. II. p. 34. ala ad modum scuti secta. (ε) Wap. II. p. 78. jugum alarum expansum, & ad modum scuti tinctum. (ζ) Wap. III. p. 97. & IV. p. 55. coronatæ cassidi impositum jugum alarum complicatum & sectione scuti pictum. (η) Wap. I. p. 222. (θ) Wap. II. p. 83. cornua duo cyaneum & argenteum. (ι) Wap. I. p. 26. ex coronata galea prodit ala minio & argento secta. (κ) Wap. I. p. 37. (λ) Wap. I. p. 32. coronatæ galeæ insitit jugum complicatum alarum, quarum argentea nigram majori ex parte tegit. Cogitetur an non eadem sit familia cum *Schmiritz* in §. præced. ? (μ) Wap. I. p. 34. responderet galea prior coronata alam scutaria sectione affectam sustinens. (ν) Wap. II. p. 60. ala scuti modo secta. (ξ) Wap. II. p. 82. cornua arietina argenteum & nigrum. (ο) Wap. I. p. 71. (τ) Wap. II. p. 94. cornua duo, quorum prioris superiora, & alterius inferiora auro reliqua cyano tinguntur. (ρ) Wap. III. p. 173. quatuor pennæ pavoninæ. (σ) Wap. II. p. 11. ex galea coronata eminent aures duæ argentea & nigra, medio utriusque sanguineo. (τ) Wap. II. p. 24. Ex coronata casside cauda pavonina eminet. (υ) Wap. II. p. 9. coronæ impositæ aures duæ argentea & nigra, hæc argenteis, illa atris plumis struthionis exornata. (φ) Wap. II. p. 74. herma virilis nigro amictu. (χ) Wap. I. p. 72. expansum jugum alarum, quarum hæc rubet, illa argento fulget. (ψ) Wap. p. 113. mitra Episcopalis simili sectione affecta. (n) Herma Æthiopis. De hoc symbolo Rothkirchio ita philosophatur Gelen. de Col. Agr. magn. L. 2. c. 17. p. 167. 168. non domestico aliquo facinore, sed aliunde importatas esse eas imagines, tanquam heroum characteribus (cum scutum sectum referre videatur zodiaci circuli periinde obliqui partem illam, quæ nobis adversa est) arma sic loquerentur: Ex plaga longinquæ regionis cum his cæsi Æthiopis spoliis aurati revertimus in Ubios. Dicit verò eandem esse cum ea gente *Rothkirchia*, quæ in Silesiam transplantata, sed aliud *σημαία* gestat conf. c. 5. f. 2. m. 1. n. 20. (ω) Wap. II. p. 137. ora reducta argentea pileus acuminatus ad scuti sectionem tinctus.

3. Cyaneo. Colorem antecedit argentum in illis, *Zelcking Baron.* (α)

§. XLVI. Nec minus aurum in sectis ad hunc modum scutis reperitur. Ante Diagonalis
ponunt illud coloribus i. nigro. *Rornstatt* [Bavar.] (β) sinistra.
Taillé.

2. Rubeo. *Wildenstein de Wildenstein* [Bavar.] (γ)
Hilpoltstein [Franc.] (δ)

3. Caruleo. *Pelheim* [Bavar.] (ε) *Tanneck dicti Ruck* [Suev.] (ζ)
Subjiciunt verò colori.

Rubeo *Buchholtz* [Bar. in 2.3.] (η)

§. XLVII. Simili obliqua Diagonali sectione nonnunquam scutum in duas
areas distinguitur. Dabimus exempla quædam. *Lendersheim* [Francon.] (θ) an-
teriores partes ita sectæ parvæ tessellis argenteis & coccineis replet, posteriorem
nigro colore. *Pæmer* [Patrit. Norimb.] (ι) illam binis argenteis & rubeis baltheis
sinistris, hanc atro colore pingit. &c.

§. XLVIII. Vidimus scuta bipertita linea recta. Nunc addendum de sectio. Sectio per
nibus, cum parma in duas partes distinguitur, non una recta linea. Id verò multi- pinnas.
pliciter fieri potest. 1. Ut per pinnas secetur ad longitudinem vel latitudinem scuti,
vel diagonaliter, ex dextro aut sinistro angulo. Primi modi (alicubi *indentata* vocari
observavi) exemplum subministrat *Robr* [Bavar.] (α) parvæ anteriori parte rubea,
posteriori argentea.

Secundi modi exemplum est *Holnstein* [Bavar.] (β) cujus parvam gentili-
tiam superius coccineam, inferius argenteam duæ pinnae ascendentes dirimunt. Sic
& *Preysing* seu *Preusing* [Bavar.] nunc Baron. (γ) & opposito situ (nisi error sit)
Preisinger de Woltzsch [Bavar.] (δ) Unica pinna est, quæ in superiorem partem
scuti argenteam ex inferiori nigra assurgit pro *Wolrab zu Hauzendorf* [Bav.] (ε) Con-
trarium in modum instar pinnae ex superiori parte argentea quadra imprimitur in
inferiorem rubeam pro *Hundt de Lauterbach* [Bav.] (ζ) vel nigram impressa argento
folio quercino vel quaecunque est aurato, in scuto *Geyman* [Austr.] (η)

Tertii modi exemplum est fam. *Dettelbach* [Marc.] (θ) in cujus scuto anteriora
cyanea, à posterioris partis auro pinnis hujusmodi dirimuntur.

Quarti modi exempla illa invenimus *Lincken zu Schvvabach* [Franc.] (ι) qui
anteriora scuti per pinnas diagonaliter divisi regionem auro, posteriorem nigro
colore tingunt. *Ebron de Wildenberg* [Bavar.] (κ) argento & cyano. *Levvenstein*
d. &c.

(α) Wap. I. p. 20. Respondet galea prior coronata sustinens jugum alarum complicatum, & ad
sectionis scutariae modum tinctum. (β) Wap. II. p. 60. duo cornua ad modum scuti ratione tin-
cturæ secta. (γ) Wap. I. p. 79. pileolus latior aureus, ora reducta rubea, fasciculo pennarum galli gal-
linacei nigrorum fastigiatus (δ) Wap. II. p. 80. ex coronata galea prominet jugum expansum
alarum ad modum scuti sectarum (ε) Wap. I. p. 83. coronatæ cassidi incumbit cornu venatorium,
hinc cyano, inde auro tinctum; aperturæ inferuntur plumæ struthionice. (ζ) Wap. I. p. 118. Ala
sectionem scuti imitans. (η) Wap. I. p. 31. ex lanceis aureis dependentia 6. vexilla cocco & auro
secta. (θ) Wap. I. p. 102. pileolo cujus ora reducta ad modum scuti tessellata est, imponitur jugum
complicatum alarum, scuti sectionem repræsentantium. (ι) Wap. I. p. 206. herma æthiopis, ami-
ctu rubeo, caputio argentato tecta, fasciola coccinea & argentea, quo diadema capitis contor-
quetur, circa illud volitante.

(α) Wap. I. p. 96. (β) Wap. I. p. 96. ex corona prodeuntia cornua rubeum & argenta-
tum. (γ) Wap. I. p. 77. coronatæ galeæ imponuntur duo cornua, nigrum & album. Cujus
etiam coloris perhibentur esse laciniae. Nisi lapsus chalcographi hic verendus sit, aliunde api-
cem hunc adscitum oportet. (δ) Wap. II. p. 120. Similiter alterum cornu nigro colore infi-
citur, sed laciniae, ut analogia requirit, minio & argento tinguntur. Tum corona deficit, & inter
cornua confidet plittacus viridis: quod argumento esse potest, hanc à priori non aliā esse familiam,
atque adeo argento hic quoq; inferiorem deberi locum (nisi de distinctione linearum sit suspicio.)
nam Wap. IV. pag. 19 Baronum de *Preusing* scutum cum priori convenit tincturæ dispositione,
apice verò & lacinis cum hac, nisi quod cornua exterius hinc nigris, illinc candidis liliis, utrinq;
quinis exornantur, & plittaco corona imposita conspicitur: tum inter hæc cornua & cassidem, in-
terjacet alia corona. (ε) Wap. I. p. 84. herma virilis nigro habitu & caputio. (ζ) Wap. I. p. 90. pi-
leus turbinatus rubeus nodo argenteo, corona aurea & plumis struthionis argentea & 2. rubeis. (η)
Wap. I. p. 36. ex coronata galea assurgunt duo cornua superius argentea inferius atra, sectione piffa-
ta. Cornuum utriq; adhærent extremitati terna folia scutaria aurea. Laciniae utrinq; nigrae addito
hinc auro, isthinc argento. (θ) Wap. I. p. 176. ex diademate tortili eminent duo cornua, quorum alte-
rius superior, alterius inferior pars auro, reliqua cyano tinguntur, inferuntur verò aperturæ fasciculi
nigrae plumarum struthionicarum. (ι) Wap. I. p. 109. ex coronata galea inter cornua duo, atro colore
& auro tincta, & ternis struthionice plumis exornata, exurgens lupus v. vulpes. (κ) Wap. I. p. 78. cor.

dict. *Schweinsberg* [Haff.] (θ) argento & minio (ut pinnæ quatuor miniatæ in argenteam aream intrent.)

In nubium
speciem.

§. XLIX. Alia exempla 2. sunt scutorum linea in *nubium* formam sinuata bipertitorum. Galli tribus utuntur terminis, qui apud ipsos distinctas figuras notant. *Enté* (ab insitione sumpta metaphora) definiunt, *que les deux parties de l'escu entrent l'une dans l'autre par des entures rondes*: *Geliot* hac voce. *Nebulé, en fasce de nuées, qui se mélangent les unes dans les autres*. *Paillot* h.v. *Nuagé. en façon de nués*. Idem, differentiam ægrè exprimas vocibus, sed picturis. Primo termino quæ subjiciuntur exempla, lineam determinantem ita sinuatam exhibent, ut insitio parum abest rotundis sphaerulis fiat: hæ compressiores & laticres sunt pro altero termino: Pro *Nuagé* linea determinans minus sinuatur, tanquam arcus essent peripheriæ majoris. Nostrium non est, ut Gallis loquendi, vel fecialibus illarum figurarum discernendarum regulas præscribamus. Ad nostram verò Germaniam quod attinet, dubito, an differentia recepta sit. Unde promiscuè dicemus, *Wolcken* *weiß getheilt/ gespalten/ rechts oder links durchschnitten*. *Wolckenstein* [Baron. & Com.] (α) diagonalem ex dextro angulo descendentem, sinuatam lineam, dextræ partis argentum à cocco sinistra discernentem [si fides est nostro armoriali] hac specie formant, quam Galli termino *enté* exprimunt. [& exemplum aliud est famil. *Fregosia* *Genuef.* scutum transverse tali linea sectum ex nigro & argento gestantis, *coupé, enté de sable & d'argent*] Ea verò ipso nomine *Wolckenstein* indice nubes repræsentare debet; [unde ipse *Paillot* pag. 675. vocat *tranché nebulé*.] unde non dubito scutum nubium specie divisum vocare. Quod verò Gallorum *nebulé* [innebulata alicubi legi.] attinet, exempla sunt *Panichner* [Bavar.] (β) in cujus familiæ parma talis, linea diagonalis dextram rubeam à læva argentea determinat. *Ziegler* [Helvet.] (γ) in quorum scuto, pars superior nigra stellâ insignis ab inferiori parte aurea tali ductu nebulato separatur.

Quod verò *nuagé* attinet, exempla suppeditant fam. *Heinssack* [Bavar.] (δ) *Höchstetter* [Austr. & August.] (ε) scutum tali modo, diagonali sectione gestans, parte anteriori aurea, læva cyanea. A dextris cærulea, à sinistris aurea partita sec. longum & innebulata lego insignia *Povvrorum* in Angl. Inter nostros anteriori parte nigra, posteriori argentea Dom. *de Sallnburg* [Austr.]

Per gradus.

§. L. Alia scuta 3. mediantibus quibusdam gradibus in duas partes æquales dispescuntur. Alicubi non nisi duo gradus apparent, *zwo Staffeln von der rechten zu der linken herab: oder von der linken zu der rechten*. Ita à dextra parte ducto initio *Fronberg* [Bav.] (ζ) & *Lindt* (Carinth.) (η) scuto argenteo, duos ejusmodi gradus rubeos, *Leubrechtling* [Bav.] (θ) nigros, *Langeneck* [Suev.] (ι) nigro argenteos inscribit. A sinistro latere in illis ducitur initium cum *Aurberg* [Bav.] (κ) duos gradus nigros argenteæ areæ insert. Hoc genus Galli vocant *coupé parti & reconpé*.

Tres gradus rubeos sumpto à læva initio inscribit parma argentea *Seyboldsdorf* [Bavar.] (λ) quatuor itidem coccineos argentea *Schürsdorf* [Bav.] (μ) Hoc exemplum *Geliot* voce *Emmanché*, ita enunciat *tranché, emmanché d'argent & de gueules de 3. pieces & une*

nua duo nigra, quaternis pavoninis pennis exornata. Lacin. nigrae & argenteæ. Quod nisi de errore suspectum sit argumento est apicem esse adscititium. (θ) *Wap.* I. p. 135. jugum expansum alarum sectione scuti effigiarum. (α) *Wap.* I. p. 26. Respondet galea prior coronata, sustinens duo cornua miniata, exterius quinque pavoninis pennis ornata, & inter ea tres plumas struthionicas argenteas. conf. *Hist. insign.* L. 2. c. 112. (β) *Wap.* I. p. 79. herma virilis, amictu rubeo, collarî argentato, pileo argenteo, cujus ora reducta rubet. (γ) *Wap.* I. p. 201. ala symbolis scuti picta. (δ) *Wap.* I. p. 93. duo cornua cærulea, ternis exterius aureis stellulis, & ternis struthionicis plumis, duabus aureis, media cærulea, extremitati cornuum insertis exornata. (ε) *Wap.* I. p. 37. & 214. cornua cyaneum & deauratum globulis & panniculis oppositi coloris exornata. (ζ) *Wap.* I. pag. 81. galeæ coronatæ impositum jugum complicatum alarum sectionem scuti retinentium. (η) *Wap.* I. p. 45. ex galeæ corona prominet reginæ purpuratæ imago, passis crinibus. Ea dextra aureum annulum sapphiro insignem protendit. (θ) *Wap.* I. p. 80. cassidi coronatæ impositæ duo cornua, scuti colores servantia. (ι) *Wap.* I. p. 144. pileo nigro acuminato & globulo aureo fastigiato, inseritur corona aurea, cujus circulum ora pilei reducta argentea occultit. (κ) *Wap.* I. p. 81. pileus niger acuminatus, & nigris pennis galli gallinacei fastigiatus: cujus etiam coloris tincta est ora pilei reducta. (λ) *Wap.* I. p. 77. coronæ cassidis imponitur jugum expansum alarum, gradibus similibus distinctarum. (μ) *Wap.* I. p. 90. similis priori apex.

une demie au chef. Verum ab'udit ejus p'ctura, super qua descriptio ejus fundatur à nostra: si etiam conferamus in nostro armoriali P. II. p. 145. scutum *Bubendorf*, cujus speciem cum hac eandem facit.

Alibi utrinque gradus descendunt. Ita *Profer*. [Siles.] (α) in scuto rubeo tres utrinque gradus, quorum tamen tertius communis est argenteos repræsentat. *Paillot* voce *Pignon*. ita enunciat: *de gueules coupé pignoné renversé de 2. montans sur argent*. In *Wapenb. P. 3. prafat. n. 45. describitur*: *drey weisse Absätz wie die Stäbchen gegen einander*.

§. LI. Addunt 4. alii sectionem, quam vocant *invectam* seu *vairée*. Ubi linea determinatrix in figuram cymbalorum [quibus nonnunquam discoloribus scutum repleti solet, formatur. Talis est parma famil. *Haslang* [Bavar.] (β) cujus ita distinctæ dextra pars auro fulget, sinistra rubet. Aliter hæc arma explicat *Paillot* voce *palissé*, & vocat *palissé de gueules & d'or en fasce de 6. pieces*. Talem sectionem ita enunciat *Gelen. de Colon. Agrip. magn. L. 2. S. 2. pag. 136. de familia Cencia seu Cynthia Romana in divisa galericularum acierum concursu parmula lunas geminant*. Et f. 19. pag. 171. familiæ *Scipiadam* seu de *Stave* (γ) [Colon.] adscribit scutum duobus coloribus à summo deorsum inequaliter divisum quasi galericulatis murorum pinnis sibi mutuò implexis discriminatum ex minio & argento tum familia de *Waldt* seu de *Vallo* (δ) ex nigro & argento) ut suspicari liceat repræsentari roseam aut muralem coronam, vel ferras seu ferratas Romanorum acies. Affirmari autem, quod exhibeatur littus seu procurrens in aquas atque in sinus denuo reflectens ripam margo. Quod unaclypei pars quasi crepido sit, altera depressior. In primis repræsentari potuit ob gloriam *Scipionis Africani*, littus *Africanum* in frequentissimos sinus flexum.

§. LII. Alia s. f. ctio fit per denticulatam vel striatam lineam. Tali sectione parmam ex summo ad imum distinguunt argenteam & nigram *Birminghamii*, rubeam & argenteam *Penricei*, argenteam & cæruleam *Hicmani*, [Angl.] cæruleam & auream superiori parte inscriptis duabus rotis ex meliore metallo *Cleira* dict. *Tschapsky* [Siles.] (ε) Diagonalis striata sectio sinistra distinguit parmam auream & cyaneam pro *Hechstötter* [Austr.] (ζ) Dentes profundiores sunt vel cuspides, quibus diagonali situ anterior nigra ab altera aurea parte scuti separatur in insign. *Sigmar* (in 1. & 2. Austr.) (η)

Hac retulerim scutum bipertitum lineis cochleatim ductis & striatis mit aufgeschupptem Schneckenzug abgetheilt) *Rordorf* [Helvet.] (θ) ex auro & minio.

§. LIII. Addamus illa singularia. *Helchner* [Norimb.] (ι) parmam duplici rectulconino, linea ex sinistro angulo descendens distinguit, anteriori parte coeco, posteriori argento tincta. *Hilinger* [Bavar.] (κ) clypeum linea in tria trifolia effigiata distinguit, superiori parte & trifolio inferiori argento, inferiori & 2. trifoliis superioribus coeco tinctis. Unum trifolium ex superiori argentea parte in inferiori coccinea formatum videtur ap. *Feur von Au.* [Bavar.] (λ) *Hermisdorf* [Bavar.] (μ) à parte scuti superiori argentea inferiorem rubeam tali linea distinguit, quæ foliolum in argento format.

§. LIV. Sequitur divisio scuti in tres partes æquales, ea verò denuò vel rectis & parallelis, vel rectis nec tamen parallelis, vel aliis modis fit. Videamus initio eam, cum duæ rectæ parallelæ in tres partes dirimunt scutum. Si illæ rectæ perpendiculares sint, scutum dicunt in palum vel longum vel à summo tripertitum seu trifariam sectum ad perpendicularum. Galli *tiercé en pal*, vel *tiercé parti*, vel *parti en trois*

(α) Wap. I. p. 50. 4. pennæ nigrae galli gallinacei.

(β) Wap. I. p. 77. Pileus acuminatus scuti figura variegatus, coronatus & fasciculo nigrarum plumarum struthionicarum fastigiatus. Ora verò pilei reducta argento candet. (γ) duo cornua. (δ) duorum draconum averfa ignivoma capita; in memoriam Scipionis Africani. vid. *Gelenium*.

(ε) Wap. I. p. 67. ex coronata galea jugum alarum cærulearum. (ζ) Wap. V. p. 56. η) Wap. I. p. 34. coronatæ galeæ insistent leo niger.

(θ) Wap. I. p. 198. ι) Wap. II. p. 198. in ala repetita figura scutaria. (κ) Wap. I. p. 96. ex coronata galea alarum expanditur jugum, quarum prior rubet, altera argento fulget. (λ) Wap. I. p. 81. Pileolus turbinatus, rubeus, coronatus, & tribus struthionicis plumis, quarum media rubet, extremæ candent, fastigiatus, ora reducta sectionem scuti repræsentat. (μ) Wap. I. p. 85. Caput capreoli cum collo nigrum. *Rehehals*.

en trois. Drensfach von oben herab oder psalweiß getheilt. Exempla sunt parmae anteriori parte aurea, media nigra, posteriori argentea *Enzesdorf* in 2. & 3. [Austr.] (α) rubea, argentea, caerulea *Heldrith* [Francon.] (β) & *Gelterchingen* [Helvet.] (γ) rubea, argentea, nigra *Diefenbach* [Carinth.] (δ)

Eadem sectione in 3. areas scuta nonnunquam distinguuntur. Exempla sunt: *Ostfrisia* seu *Frisia Orient.* Principes & Comites (vid. Hist. insign. L. 3. c. 49) Ita P. *Fürst.* Wap. IV, 4. Comitibus *Paulutius* scutum dat tripartitum, cujus anterior palus fasciis aureis & nigris exaratur, imposito cephalo rubeo cum rosa inscripta argentea, medius conscribitur liliis (nescio an per errorem aurea argenteis misceantur, areae autem color expressus non est.) Tertius aquilae mediam partem repraesentat. Eo etiam spectant exempla scutorum quadripartitorum, quibus interjicitur palus medius; qualia exempla ex Italis vidimus ducum *Parmae* Hist. inf. L. 1. c. 22. p. 107. *Urbini* L. 1. c. 98. pag. 375. Ex Germanis similia videas exempla Comitum à *Kollonitsch* Wap. IV, 5. à *Saurau*. ibid. &c.

Transversa.

§. LV. Si duae lineae parallelae per scutum transversim ducantur, vocant Galli *tiercé en fasce*, seu *tiercé coupé*, seu *coupé en trois*. Dixeris transverse tertiatum seu transverse tripartitum. Drensfach gespalten. Exempla damus. G. stant ejusmodi scuta superius caeruleum, media regione argenteum, inferius rubeum *Flersheim* [Rhen.] (δδ) rubeum, argenteum, nigrum *Machwitz* [Misn.] (ε) *Pergles* [Misn.] (ζ) *Gastnitz* [Misn.] (η) *Hundelshausen* [Hass.] (θ) *Falckenstein* [Baron.] (ι) *Guffdaunz* [Tirol.] (κ) *Hockburg* [Baron.] (λ) *Neu-Beckburg* [Baron.] (μ) *Sparrenberg* [Thuring.] (ν) *Radviz* [Bavar.] (ξ)

Rubeum, nigrum, argenteum *Schvveiniz* (olim von Schwenze seu Schwenz. [Siles.] (ο) (cujus illustris stirpis genealogiam integram dedit magnum ejus decus David à *Schvveiniz*, in quo pietas, eruditio & prudentia paria faciebant: conf. quae ad ejus decora spectant paucula à me delibata in dedic. P. 4. Theatti progono-logici.)

Argenteum, rubeum, nigrum. *Feilitzsch* (Misn.) (ω) *Röder* (Misn.) (ς) *Zeduviz* [Francon. & patrit. Francof.] (σ)

Rubeum, argenteum, cyaneum, *Haydeck*. Baron. (τ) *Weiler* [Bavar.] (υ) *Rauchhaupt* (Misn.) (φ)

Nigrum, argenteum, rubeum *Trezka zu Linda*. [Baron.] (χ) *Eltershofen* [Francon.]

(α) Wap. I. p. 38. respondet galea posterior coronata, alam scutaria sectione insignem sustinens. (β) Wap. I. p. 107. herma virilis, amictu tripartito, pileo rubeo, nisi quae oram reductam argenteam, plumis struthionis 3. colorum fastigiato. (γ) Wap. II. p. 145. cornutricolor, ligatura & ornamentis affixis aureis. (δ) Wap. V. p. 62. ex coronata galea jugum expansum alarum cum scutaria divisione. Laciniae argenteae reflexae hinc rubeo isthinc nigro colore. (δδ) Wap. I. p. 124. herma juvenilis rubeo amictu, ferto rosaceo, argenteo & rubeo, caput redimita, loco brachiorum 2. alas, admodum scuti tinctas habens. (ε) Wap. I. pag. 158. pileus acuminatus ad modum scuti tripartitus, corona ultra oram reductam hermionica inserta & imposito globulo aureo, trium colorum struthionis plumas sustinente. (ζ) Wap. I. p. 164. idem apex nisi quod plumae struthionis in gallinaceas mutatae (η) Wap. I. p. 165. cum Perglesiano apice convenit, nisi quod ibi ora reducta hermionica non apparet. (θ) Wap. I. p. 134. expansum jugum alarum, ad instar scuti distinctarum. (ι) Wap. II. p. 32. collum cygni tricolor, plumis struthionis exterius ornatum. (κ) Wap. III. p. 103. duo cornua ad modum scuti tincta. (λ) Wap. III. p. 34. triplex ordo plumarum, scuti tincturas referentium. (μ) Wap. III. p. 38. & Wap. II. pag. 147. (ν) Wap. III. p. 139. galeae coronatae scyphus argenteus impositus. (ξ) Wap. I. p. 88. pileus niger ora reducta argentea, cui mediante globulo argenteo impositae plumae struthionis argentea, nigra, coccinea. (ο) duo cornua bubalina sectione scutaria distincta. Laciniae argenteae, reflexae exterius superiori & inferiori parte rubeae, circa medium nigrae. (π) Wap. I. p. 153. Inter jugum expansum alarum ad modum scuti tinctarum, conus vel potius pileolus acuminatus pari tinctura affectus, & globulo fastigiatus. (ρ) Wap. I. p. 165. pyxis, qualis esse pharmacopaeorum solet, deaurata. (σ) Wap. I. p. 105. inter duo cornua, conus vel pileolus acuminatus & globulo fastigiatus, tinctura quae areae est. Galea verò quae haec sustinet coronata est. (τ) Wap. I. p. 31. ex casside coronata prominet caput & collum gryphi (nisi struthionis malis.) tincturis scuti sectum, rostro ferream soleam equinam gestans. (υ) Wap. I. p. 91. cornua duo ad modum scuti picta. (φ) Wap. I. p. 154. herma virilis, amictu tincturis scutariis, sed palorum in modum tincto; capite sustinens galli gallinacei pennas. (χ) Wap. I. p. 32. coronatae galeae imponuntur duo cornua rubeum, & argentatum, utrinque quinque vexillis, oppositis coloribus, exornata.

con.] (θ) *Salching*. [Bavar.] (ι) *Schencken de Roßberg* [Francon.] (κ)

Rubeum, cæruleum, argenteum *Panholz* [Bavar.] (λ)

Argenteum, nigrum, rubeum *Rebiz* [Francon.] (μ)

Nigrum, rubeum, argenteum *Reutlinga* [civitas Imperial.] (ν)

Viride, argenteum, rubeum *Brombsen* [Saxon.] (ξ)

Nigrum, aureum, rubeum *Puzner zu der Puzn* [Bavar.] (ο)

Cæruleum, rubeum, aureum. *Scheufel* [Bavar.] (π)

Rubeum, aureum, nigrum. *Sitsch* [Siles.] (ε)

Cæruleum, argenteum, aureum *Bezenstein* [Bavar.] (σ)

Aureum, rubeum, argenteum *Sattelböger* [Bavar.] (τ)

Aureum, nigrum, argenteum. *Gfäller* [Suev.] (υ) *Sulching* [Suev.] (φ)

Argenteum, cyaneum, aureum *Pfullingen* [Suev.] (χ) & *Rempe de Pfulingen* [Suev.] (ψ)

Nigrum, cæruleum, aureum *Westerreich* [Comit.] (α)

Argenteum, nigrum, aureum *von der Hudte* [Brunsv.] (β)

Aureum, cyaneum, argenteum *Trauelmanns* [Lubec.] (γ)

§. LVI. Aliquando oblique & quidem dextrorsus lineis duabus diagonalibus ^{Diagonalis dextra,} tripertitum scutum videre licet. *Drensfach durchschnitten. Tiercé en bande. Tiercé tranché. Vel tranché en trois.* Exempla dabimus; transmeat balcheus argenteus, aream hinc nigram, illinc rubeam *Starschedel* [Misn.] (δ) *Galtinger* [Suev.] (ε)

Cæruleus argenteam & rubeam *Poseck* [Thuring.] (ζ)

Argenteus cyaneam & rubeam *Ergoltsbach* [Bavar.] (η)

Rubeus auream & cæruleam *Caumont.*

Rubeus nigram & auream *Mendel* [Norimb.] (θ)

Niger rubeam & auream *Küllmer* [Carinth.] (ι)

Argenteus cæruleam & auream (auro inserta rosa rubra) *Mühlhofen.*

§. LVII. In lævam cum dicuntur lineæ, *tiercé en barre*, vel *tiercé barre*, vel *barré en trois*, vocant. Nos dicemus sinistrorsus oblique tripertitam aream, *Drensfach links durchschnitten.* Exempla sunt, ut anterior parvæ pars sit aurea, media, nigra, posterior argentea *Turlinger de Turlingstein* [Bavar.] (α)

Nigra, argentea, rubea, *Bischofsheim* [Siles.] (β) *Reisberg.* [Carinth.] (ε)

N 2

Nigra

(9) Wap. I. p. 108. cornua duo ad modum scuti picta.

(ι) Wap. II. pag. 65. pileus argenteus, ora reducta rubea, summitate, & impositis galli gallinacei penus nigris. (κ) Wap. II. p. 74. jugum complicatum alarum, quas credo scuti ad modum pictas. (λ) Wap. II. p. 65. pileus argenteus, ora reducta iisdem quibus scutum coloribus distincta, impositis vertici galli gallinacei penus nigris. (μ) Wap. I. p. 108. galea coronatæ impositus pileus distinctus coloribus scuti, desinens in globulum aureum, pennas galli gallinacei sustinentem. (ν) Wap. I. p. 219. (ξ) Wap. III. p. 142. cornua scuti ad modum distincta, prominent ex diademate tortili. (ο) Wap. I. p. 91. cornua scuti sectione affecta. (φ) Wap. I. p. 95. cassidi coronatæ inter jugum alarum ad modum scuti tricolorum imponitur sceptrum aureum. (ε) Wap. I. p. 58. complicatum jugum alarum nigrarum, quibus aureus nummus bizantinus imprimitur. (σ) Wap. I. p. 89. ex coronata galea eminet jugum expansum alarum, quarum prioris superiora alterius verò inferiora argento, reliqua cyano tinguntur. Eadem tinctura laciniarum, omisso auro. (τ) Wap. I. p. 91. coronatæ galeæ imponuntur cornua scuti ad modum tincta. (υ) Wap. II. p. 84. culcitæ nigræ impositum complicatum jugum alarum ad normam clypei pictarum. (φ) Wap. II. p. 86. cornua ut scutum tribus coloribus distincta. (χ) Wap. II. p. 90. coronatæ galeæ imposita cornua clypei tres colores referentia. (ψ) Wap. III. p. 108. duo cornua superius & inferius argentata, media percurrente fascia cærulea.

(α) Wap. III. p. 10. quales verò Comites hoc titulo intelligendi sint, non capio (β) Wap. I. p. 186. diademati tortili imponuntur duo cornua, ad normam scuti tincta. (γ) Wap. III. p. 196. cornua duo alterum argenteis & cæruleis, alterum cæruleis & aureis fasciis distincta. (δ) Wap. I. p. 160. coronatæ galeæ impositum jugum alarum expansum, sectione & tinctura ad modum scuti. (ε) Wap. III. p. 116. Pileus acuminatus, ad modum scuti tinctus. (ζ) Wap. I. p. 150. pileolo rubeo, cuius ora reducta argento fulget, impositæ plumæ struthionice cærulea, argentea, coccinea. (η) Wap. II. pag. 54. duo cornua, quorum posterius minio, anterioris superior pars argento, inferior cyano tincta est. (θ) Wap. I. p. 212. herma virilis auro induta, & alata, alis sectionem scuti continentibus. (ι) Wap. I. p. 45. impositum cassidi coronatæ jugum complicatum alarum, sectione scuti tinctarum. (α) Wap. I. p. 89. coronatæ cassidi imposita cauda pavonina. (β) Wap. I. p. 59. ex coronata galea eminent tres plumæ galli gallinacei, nigra rubea argentea. (γ) Wap. III. p. 91. coronata galea sustinet alam item tripertitam.

Nigra, rubea, argentea *Geltinger* [Tirol.] (α)

Aurea, rubea, nigra *Mendel* [Norimb.] (β)

Cærulea, rubea, argentea (impressa rubræ rosa argentea) *Maschvitz* [Siles.] (γ)

Per lineas
in medio
concur-
rentes.

§. LVIII. Quæ rectæ nec parallelæ sunt, vel in medio scuti concurrunt, vel in margine. Illud duplici modo fieri reperio, ut 1. ex utroque superiori angulo descendant, & ex cuspide ascendat linea, in corde scuti concurrentes. *tiercé en pair-le* in die ecclæ *drensfach getheilt* / seu in *Triangel getheilt*. Arcam trifidam bipedem dixit *Spelmannus*, fortè etiam dicere possis, in literam pythagoricam scdam. Talis est parma fam. de *Priesen* [Misn.] (δ) capite scuti nigro, lateribus argenteo & rubeo. 2. Opposita ratio est, cum ex duobus angulis inferioribus ductæ cum tertia ex capite descendente in medio scuti concurrunt. Exemplum est *Haldermanstetten* [Suev.] (ε) cujus scuti angulus cephalicus dexter argento, sinister auto, basis cyano *Vingitur*. Aliqui arcam trifidam bicipitem nuncupant. Similis sectio est parma fam. *pngeraten* [Siles.] (ζ) cui inscribuntur tria aurea flagella trituratoria in angulos scuti conversa & in parma medio concurrentia.

In margi-
ne.

§. LIX. Aliquando in margine concurrunt. e. g. 1. ex angulis superioribus in cuspidem ducuntur lineæ duæ, & quidem paulum curvata (arrondies) anteriorem scuti partem nigram, posteriorem rubeam relinquentes, mediam verò argenteam continent. *Brieſe* [Siles.] (η) vel ut anterior rubea, posterior argentea, media nigra sit *Mediger* [Siles.] (θ) 2. ex inferioribus angulis in capitis marginem ductæ lineæ includunt argentum medium, inter latera cæruleum & rubeum *Dom. de Hornberg* [Austr. in 2. & 3.] (ι) & *Cappel* [Franc.] (κ) rubeum & cæruleum *Abſperg* [Franc.] (λ)

Tripartita
in partes
inæquales.

§. LX. Non aliena ab hoc loco est illa divisio parmae in tres partes, quæ partes non omnino æquales facit. Ut cum linea scutum in basin & caput dividente, illa vel hoc alia linea iterum secatur. Illius exemplum est scutum *Gerſdorf* [Misn.] (μ) & [Siles.] (ν) cujus caput rubeum, basis hinc nigra isthinc argentea est. Simile scutum *Parsberg* [Bavar.] (ξ) Caput aureum, basis argento & cyano divisa. *Scharffenberg* [Bavar.] (ο) vel argento & minio (sed ut aureum caput hircum exorientem nigrum contineat) *Goldäcker* [Bavar.] (π)

Hujus exempla succurrunt illa, ut basi nigræ impositum caput dextra parte rubeat, sinistra argento splendeat (*de gueules parti d'argent soutenu de sable*) *Wit-tern* [Thuring.] (ε) & inverso tantum situ minii & argenti *Weiters* [Hass.] (σ) *Paruvitz* [Siles.] (τ) *Vollstedt* [Thuring.] (υ) cæruleæ basi caput hinc argenteum isthinc

(α) Wap. III. p. 103. pileus acuminatus tricolor, auro coronatus & tricoloribus plumis fastigiatus. Eandem familiam puto cum *Gäldinger* Suev. de qua §. præced. ubi lineæ dextrorsum ducuntur. (β) Wap. II. p. 157. jugum complicatum alarum triplici colore tinctarum. conf. de eadem ut puto familia §. præced. (γ) Wap. I. p. 72. plumæ struthionice cærulea, argentea, coccinea. (δ) Wap. I. p. 154. Ala ad modum scuti distincta. (ε) Wap. I. p. 112. caput molossi argenteum, armilla aurea ornatum, aureæ cæruleo colore infecta. (ζ) Wap. I. p. 70. inter duo aurea flagella 5. plumæ struthionice trium colorum. (η) Wap. I. p. 53. ala ad modum scuti tincta. (θ) Wap. I. p. 50. duo cornua bubalina, tæniis tricoloribus picta. Lacinia hinc nigræ isthinc miniata utrinque addito argento (ι) Wap. I. p. 34. ex casside coronata inter duas alas scuti in modum pictas cauda pavonina. Lacin. cærul. & argent. (κ) Wap. I. p. 108. ex galea coronata prodiens herma virilis nigro amictu, & pileo, nisi quod hujus ora reducta argento fulget, impositis plumis struthionicis tricoloribus. (λ) Wap. I. pag. 101. herma muliebris nigro induta crinibus contortis, caput tectum pileo rubro, triplicis coloris plumis ornato. (μ) Wap. I. pag. 162. pileus rubeus, ora reducta argentea, tectus diademate tortili, & fastigiatus argenteis atq; nigris pennis galli gallinacei. (ν) Wap. I. p. 53. galeæ coronatæ impositus pileus rubeus argentea ora reducta, fastigiatus globulo, & ex illo eminentibus pennis gallinaceis. (ξ) Wap. I. p. 78. coronæ imponitur pileus hermionicus coronatus, & argenteis seu plumis seu gramine fastigiatus. In laciniiis minio hinc argentum isthinc niger color additur.

(ο) Wap. I. p. 87. inter duo cornua divisionem scuti planè imitantia electoralis seu ducalis pileolus rubeus ora reducta hermionica. Lac. argent. & cyaneæ. (π) Wap. I. p. 87. herma virilis auro induta, pileum gestans rubeum, cujus ora reducta argento fulget. (ε) Wap. I. p. 147. ex corona prominens caput aquilinum nigrum fastigiatum pennis gallinaceis. (σ) Wap. I. p. 136. anas argenteus, aliquot folia capite ferens. (τ) Wap. I. p. 55. cornua bubula quorum inferior pars nigra, superior hinc argentea isthinc rubea. (υ) Wap. I. p. 145. pileus niger, ora reducta argentea, fastigiatus pennis galli gallinacei argenteis & rubeis.

isthinc aureum *Zschirn* [Misn.] (α) & hinc rubeum isthinc argenteum *Schaumberg* in 3. & 4. [Francon.] (β) Singulare est exemplum parmæ *Trupbach* [Franc.] (γ) quam linea denticulata transversim & medietatem superiorem alia similis denticulata iterum partitur: basi cærulea, capite hinc argenteo isthinc rubeo, tribus inscriptis rosæ, quarum quæ in argento & cæruleo sunt rubent, tertia in rubeo candet. Et simili planè modo (unde de agnatione familiarum alii cogitent) *Mengersdorf* [Francon.] (δ) nisi quod capitis duas areas linea non denticulara sed recta distinguit, & quod rosa argento inscripta cærulea visitur non rubea. Nisi forè à chalcographo erratum in altero fuerit. Vel cum scuto ad perpendicularum secto iterum alterum laterum transverse secatur. Tale est fam. *Florianer* [Bavar.] (ε) cuius dextrum latus argento & minio sectum, posterius cæruleum. Ita fam. *Leubel* [Siles.] (ζ) scutum in tres partes inæquales dividit, cum enim linea perpendicularis duas regiones faciat, posterior cocco tingitur, priorem alia diagonalis in duas iterum secat, nigram & argenteam.

Fortè hujus generis dixeris etiam illam divisionem, cum in cantheriorum modum secatur scutum. e.g. *Peffenhausen* [Bavar.] ubi cantherius medius argento tingitur, pars supra illum rubeo inferior nigro colore inficitur. (η) Similiter *Stingelheim* [Bavar.] (θ) vel ut cantherius argenteus superiorem partem nigram ab inferiori rubea sejungat *Hocholting* [Bavar.] (ι)

§. LXI. Ita vidimus, quæ per rectas lineas fiunt: præter eas nonnunquam scuta ^{Per lineas cochleares;} in tres partes distinguuntur cochleatim ductis. *Dreyschnecksicht* oder *schneckenweiß* *Dreysach* abgetheilt. Talis est partitio scuti, argento, cocco & nigro tincti *Fridesheim* in 1. & 4. [Austr.] (κ) *Megenzer* [Suev.] (λ) cocco, argento, nigro. *Zeufel* [Norimb.] (μ) Galli ita enunciant: *tiercé en 3. giron arrondis & joints en cœur*.

§. LXII. Jam ad quaternariam accedamus divisionem, sit ea verò vel per ^{Divisio quadrifida.} lineas parallelas, vel intersecantes. De priori specie (in qua iterum quadruplex est differentia, ut lineæ vel perpendiculares vel transversæ vel à dextra aut sinistra diagonales sint) sermo hic propriè non est, ea enim exempla palis, fasciis, & Zonis seu baltheis annumerabuntur. vid. c. 5. n. 31.

§. LXIII. Quæ verò lineis intersecantibus in quatuor areolas vel quadrantes ^{Quadrupertita scuta,} (*quartiers* unde barb. *quarteria*.) distinguuntur scuta, propriè huc pertinent. Sunt verò hæc etiam duorum generum, nam lineæ secantes vel ex lateribus mediis vel ex angulis dicuntur. Illud genus vocant scuta *quadrupertita*, quadrifida, quaternaria, quadratim discissa, quadrupertitò secta, quadratim divisa, quadrantibus dispertita seu divisa, in quadras secta, quarteriata; Galli *écartelé* seu *écartelé en bannière*. Nostri *gevierdt* / *durchkreuzt* / vel *quartirt* / qui terminus ita obtinuit, ut etiam in diplomatis Cæsareis ejus usus sit. Hoc verò vocant *parmas decussatas*, decussatim quadrupertitas, dextrorsum & sinistrorsum sectas: Galli *écartelé en sautoir*, *escloppé*. Nostri *schregesgevierdt* / *querchesgevierdt* / *kreuzweiß quartirt*. Habent id commune, quod oppositæ areolæ eundem colorem servare soleant. Singularia enim

N 3

sunt

(α) *Wap.* I. p. 157. ex diademate tortili prodeunt cornua duo, quorum inferior pars cyano, superior in uno argento in altero minio tincta est. Laciniarum item argento hinc cæruleus, illinc rubeus color additur. Unde errorem suspicor in scuto, & pro auro minium substituendum esse. (β) *Wap.* I. p. 100. respondet galea sinistra sustinens hermam cyanea & argentata veste indutam, tectam pileo acuminato, sed antrorsum verso, quem minium & argentum tingunt: laciniæ rubeæ & argenteæ. (γ) *Wap.* I. p. 108. jugum expansum alarum, quas linea denticulata partitur, inferiori parte utriusque cærulea, superiori alterius argentea, alterius rubea, inscriptis rosis ibi cærulea, hic argentea, addita tertia rubea inter alas. Laciniæ hinc argenteæ & rubeæ, isthinc argenteæ & cyaneæ. (δ) *Wap.* I. p. 106. idem qui *Trupbachiorum*. (ε) *Wap.* I. p. 91. coronatæ galeæ impositum rapum argenteum coronatum auro & fastigiatum pennis nigris. (ζ) *Wap.* I. p. 66 inter duas rubeas & totidem nigras argentata pluma struthionica. (η) *Wap.* I. p. 77. & p. 94. ex coronata galea prominet complicatum vel expansum jugum alarum symbolis scutariis insignitarum. (θ) *Wap.* I. p. 84. cornua ad scuti similitudinem distincta. (ι) *Wap.* I. p. 90. coronatæ galeæ impositus pileus turbinatus ad modum scuti distinctus, & plumis struthionicis nigra inter argenteam & rubeam fastigiatas. (κ) *Wap.* I. p. 37. pileus Hungaricus rubeus, in aureo nodo desinens, ora reducta argentea, inserta corona aurea, & huic insistentibus tribus struthionicis plumis erectis argenteis & rubeis. (λ) *Wap.* I. p. 119. pileus acuminatus rubeus, ora reducta nigra, additis utriusque rosa, hinc argenteo bacillo fixa nigra, isthinc nigro argentea. (μ) *Wap.* II. p. 157. herma virilis rubeo induta.

sunt & rara ista exempla, *Zinzendorf* [Baron.] (v) parmulam toti scuto imponunt, cujus prima quadra rubeo, ultima nigro colore tincta, reliqua duæ argento fulgent. *Puchenstein* [Tirol.] (ξ) primam areolam tingunt minio, secundam argento, tertiam auro, quartam nigricat. Cæterum quæ de præstantia divisionis quaternariæ leguntur apud *Hæping. de jur. inf. 6. c. 11. §. 3. n. 74.* ut adscribantur an digna sint, vehementer dubito.

Exempla.

§. LXIV. Exempla jam videamus divisionis quaternariæ, gestant ergo illi quadripertita scuta ex auro & nigro *Hobenlandenberg* [Helvet. in 2. & 3.] (α) *Griffensee* [Suev.] (β)

Ex auro & cæruleo *Gylta* [Suec.] *Tournemine de la Hunadaye.*

Ex auro & rubeo *Ruck* [Com.] (γ) *Hager* [Austr.] (δ) *Hagen de Altensteig* [Styr.] (ε) *Winckenthal* [Suev.] (ζ) *Tott* [Suec.] *Gontaut de Biron, Kersimon.*

Ex auro & viridi *Ellerbach* [Suev.] (η)

Ex nigro & auro *Dorstatt* [Comit.] (θ)

Ex rubeo & auro *Hildesheim* [Episc.] (ι) *Waldersee* [Baron.] (κ) *Burgermeister de Dicsavv.* [Suev.] (λ) *Winckenthal* [Aliat.] (μ) *Vere C. de Oxford Angl.* sed primo quadrante molula echinata argentea impresso.

Ex argento & cæruleo *Jungingen* [Suev.] (ν) & *Gremlich de Jüngingen* [Tirol. 1. & 4.] (ξ)

Ex argento & nigro *Zollern* seu *Hohenzollern* [Com.] (ο) *Bemelberg* [Baron.] (π) & qui ejusdem sunt stirpis *Boyneburg* cognomen *die Weyßen* [Hass.] (ρ) *Welsperg* [Bavar.] (σ) *Hessen* [Rhen.] (τ) *Aichbach* [Tirol.] (υ)

Ex argento & rubeo *Dol, Combour, Tscherny* [Siles.] (φ) *Meyendorf* seu *Meinstorf* [Marc.] (χ) *Wackerbrodt* [Saxon.] (ψ) & (sed inducta toti fascia cærulea) *Grosen de Trockau* [Francon.] (ω)

Ex argento & viridi *Grossen* [Misl.] (α)

Ex cæruleo & argento *Boyneburg* cognomento *de Hoinstein.* [Hass.] (β) *Neuberg* [Bavar.] (γ) *Halsbecken* [Norimb.] (δ)

Ex

(ν) *Wap. I. p. 23.* respondet galea media coronata, sustinens duo cornua, in quorum altero nigro colori argentum, altero rubeus junguntur, & utrinque 3. globuli argentei adjiciuntur. Inter cornua cornu pingitur venatorium nigrum auro ligatum. (ξ) *Wap. III. p. 101.* inter duas aures rubeam & nigram duo cornua quadripertita.

(α) *Wap. I. p. 198.* respondet galea secunda sustinens duo brachia sursum protensa, manicis ad modum scuti tinctis. (β) *Wap. II. p. 84.* ex coronata galea prominet ala nigra. (γ) *Wap. III. p. 21.* cornua ad modum scuti quadripertita. (δ) *Wap. I. p. 36.* coronatæ galeæ impositum jugum complicatum alarum, ad modum scuti quadrifidarum. (ε) *Wap. II. p. 42.* coronatæ galeæ imposita ala quadripertita. An forte cum hæc priori eadem est familia? (ζ) *Wap. II. p. 93.* cornua quadripertita. (η) *Wap. II. p. 91.* cornua ad scuti modum tincta. Laciniis ex altera parte argentum allinitur, quod nisi mendosum, anomalum est. (θ) *Wap. III. p. 23.* ex galea coronata prominet herma æthiopis, diademate tortili argenteo caput revincta. (ι) *Wap. I. p. 10.* (κ) *Wap. II. p. 24.* pileus rubeus ora reducta aurea. (λ) *Wap. II. p. 82.* cornua duo ad modum scuti variegata. (μ) *Wap. II. p. 128.* cornua scuti tincturam referentia. (ν) *Wap. II. p. 91.* cornua ad modum parmae tincta, & utrinque; ternis pavoninis pennis ornata. (ξ) *Wap. I. p. 42.* galea tecta diademate tortili, super ea inter cornua duo cærulea quaternis pavoninis pennis exornata hircus niger exoriens. vid. aream 2. & 3. f. 3. m. 2. n. 66. Lacinia argenteæ & cæruleæ, argenteæ & nigrae.

(ο) *Wap. I. p. 14.* ex galea coronata prominens cum collo caput molossi ad modum scuti quadripertitum vid. hist. insign. L. 2. c. 117. (π) *Wap. I. p. 25.* coronatæ galeæ insistent duo cornua, quorum utrumque scuti ad modum quaternaria sectione afficitur. (ρ) *Wap. I. p. 136.* ex coronata castide prodeunt duo cornua, quorum prioris superior pars, alterius inferior argento, reliqua nigro colore inficiuntur. vid. hist. insign. L. 2. c. 7. (σ) *Wap. I. p. 92.* idem cum proximo apex. (τ) *Wap. II. p. 104.* cornua, quorum dextrum superiori, lævum inferiori parte argentatum est, reliqua pars nigricat. (υ) *Wap. III. p. 103.* cornua proximis similia. (φ) *Wap. I. p. 68.* quinque plumæ struthionice cocco & argento pictæ. (χ) *Wap. I. p. 178.* Ex ea familia *Clemens II. Papa conf. Hæping. de jur. inf. c. 6. p. 1384.* (ψ) *Wap. I. p. 166.* pileolus rubeus ora reducta argentea sustinens duos fasciculos pennarum pavoninarum aureis petiolis impositos (ω) *Wap. I. p. 104.* cornua duo rubea, exterius quaternis argenteis plumis struthionicis exornata. (α) *Wap. I. p. 135.* pileus acuminatus & parmae sectionem ac colores referens. (β) *Wap. I. p. 136.* cornua cyanea & argentea tinctura ad modum scuti distincta. (γ) *Wap. I. p. 92.* idem cum priori apex. (δ) *Wap. II. p. 159.* ala quadripertita.

Ex nigro & argento *Collalto* (Com.) (x) *Seigné d'Olivet, Welchenberg* [Bav.] (λ) *Roden* [Hass.] (μ) *Dieden zum Fürstenstein* [Hass.] (ν) *Schvvalbach* [Suev.] (ξ) *Tzefchen* (Siles. sed induta fascia rubea.) (ο)

Ex rubeo & argento *Castel* (Com.) (π) *Schotten* [Franc.] (ε) *Siomoruditzky* [Siles.] (σ) *Liebeneck* [Bavar.] (τ) *Endikon* [Helvet.] (υ) *Ganser de Gans* [Suev.] (φ) *Cammerer de Fulda* [Patrit. Francof.] sed ut rubeas quadras argentei clathri impleant) (χ)

Ex viridi & argento *Hohenfelfer* [Francon.] (ψ)

Rubeo (sed inscriptis duabus argenteis fasciis) & cæruleo *Ertbal* (Franc.) (ω)

§. LXV. In hisce omnibus divisio facta est per simplices & rectas: Aliquando ^{Quadriper-} verò dentatæ, striatæ vel aliis modis inflexæ sunt lineæ, quibus distinctio fit. Unde ^{ta per li-} quarteriata ingradata (*engreslé*) irrasa (*irrase*) invecta (*verré* seu *vairé*) indentata ^{neas denta-} (*endaté*) leges ap. *Johan. de Bado Aureo*. In dentatas quadras scinditur scutum ^{tas, striatas,} rubeas & argenteas *Liechtenstein* [Francon.] (α) nigras & aureas *Unmus de Alten-* ^{cochleares,} *hausen* [Suev.] (β)

Ita lego usurpári in Britannia parmas quadrifariam diremtas & dentatas ex argento & nigro à *Brassy*, ex argento & coccino à *Fizurvarinis*, ex coccino & auro à *Bromlis*.

Huc refero exemplum scuti fam. *Hetzeldorf* [Francon.] (γ) quod quadrantibus distinguitur miniatis & aureis, sed ita ut linea quidem quæ desuper descendit sit recta, quæ verò transversa duci debebat longioribus dentibus ascendentibus & descendentibus latitudinem scuti pererret.

Tum scuta quadripartita per lineas cochleares, *schneckenweis* in vier theil getheilt. Exempla sunt ex argento & minio *Braunack* [Baron.] (δ) *Nagel de Eters-* *hoven* [Suev.] (ε) ex argento & nigro *Elershofen* [Francon.] (ζ) à Gallis ita exprimi legi: *d'argent à 2. girones de sable arrondis & appointes en cœur*.

Prorsus singulare est scutum fam. *von Tale* [Brunsv.] (η) quod quatuor amissibus (*Winkelmaß*) binis rubeis & rotidem argenteis, in scuti medio coeuntibus distinguitur. Vulson. ita enunciat artis suæ terminis: *escartelé en cœur de gueules & d'argent & componné à l'entour de l'escu*.

§. LXVI. Inprimis frequens est hoc divisionis genus, cum plura insignia in unum compinguntur scutum: Imo eo casu vix alia frequentior est. Ita si duo jungenda sint, primarium primam & quartam, secundarium secundam & tertiam quadram occupant symbola. Si tria, primus laterculus cum quarto, vel cum tertio secundus eandem tesseram servabit, reliqui duo, qui restant, aliquando singuli quadrantes distincta emblemata complectentur. Exempla hinc inde reperire licet. Huc spectant, quæ *H. Spelmannus* in *aspilog.* p. 81. monet: *In more est hereditaria matris insignia per quartas istas immiscere, quod apud Anglos non comperi, antequam*

Usus in di-
versis insi-
gnibus
compin-
gendis.

(x) *Wap.* III. p. 24. brachium nigro indutum, ora manicæ reducta argentea, tenens an-
guem cæruleum. Lacinia cum pingantur aureæ & nigrae, anomaliā suspicari debeam, an sculpro-
ris vitium, ignoro. (λ) *Wap.* II. p. 56. cornua duo, quorum utrumque ad modum scuti quadri-
partitum est. (μ) *Wap.* I. p. 138. (ν) *Wap.* I. p. 139. pileus niger, ora reducta argentea, fasti-
giatus nodo argenteo sustinente pennas galli gallinacei nigras. (ξ) *Wap.* II. p. 88. jugum expan-
sum alarum parmæ instar quadripartitarum. (ο) *Wap.* I. p. 69. pileolus orientalis acuminatus ru-
beus, cujus ora argento candicat: ultra eum eminet columnula seu thecula, quam bis ambit sertum
rosarum rubrarum, & superius ornant pennæ galli. (π) *Wap.* I. p. 14. pileus altus distinctus argento
& cocco (& nisi visus me fallit, hermionice maculis aspersus) coronatus & pavoninis pennis fa-
stigiatus. (ε) *Wap.* I. p. 102. ex ornata casside prominent duo cornua scuti ad modum tincta.
(σ) *Wap.* I. p. 73. ex corona protensa duo capita cum collo cygnorum candida, obversis rostris ru-
beis. (τ) *Wap.* II. p. 57. coronatæ galeæ imposita duo cornua distincta scuti coloribus. (υ) *Wap.* III.
p. 184. ala quadripartita. (φ) *Wap.* II. p. 85. coronatæ cassidi impositum jugum complicatum ala-
rum scuti coloribus pictarum. (χ) jugum complicatum alarum simili quadratura distinctarum.
(ψ) *Wap.* II. p. 71. duo cornua scuti tincturam servantia. (ω) *Wap.* I. p. 104. vid. C. 5. S. 1. m. 1. n. 32.
(α) *Wap.* I. p. 100. duo cornua rubra admotis utrinque plumis quinis struthionice argento tinctis.
(β) *Wap.* I. p. 116. duo cornua, quorum dextri superior, lævi inferior pars nigricant, reliqua auro
splendent. (γ) *Wap.* II. p. 71. cornu nigrum exterius exornatum. (δ) *Wap.* II. p. 36. pileolus acumi-
natus rubeus ora reducta argentea, adjectis duobus argenteis instrumentis. (ε) *Wap.* I. p. 101. inter
cornua duo argentea pileus acuminatus rubeus (ζ) *Wap.* I. p. 106. inter duo cornua argentea argē-
teus pileolus plumis struthionice nigris fastigiatus. (η) *Wap.* I. p. 81. pileus acuminatus & plumis
galli gallinacei candidis fastigiatus, tinctura pilei & oræ juxta normā scuti argentea & coccinea,

quam Edoardus III. Francia clypeum sic cum Anglico iterasset. Priores enim de materno clypeo in suum quid conjicere ausi sunt. Et hoc quidem non solum ad matrem in memoriam, sed ad familiarum etiam discrimen plurimum efficit. Videtur tamen Barcinonia & Arragonia arma quadrifariam fuisse composita annum circa Domini 1137. & Tilius rec. des Rois de Fr. p. 320. refert, Antiochenum Principem, ut gratum se prestaret S. Ludovico Francia Regi ob occupatum beneficium, clypeum regium sic cum suo alternasse. Quod hic de maternæ tesserae adjectione dicitur, à moribus Germanorum alienum semper fuisse arbitror.

Quadræ in
alias qua-
dras divisæ.

§. LXVII. Accidit hoc quaternariæ divisioni, ut etiam subdistinctionibus serviat: cum nempe quadrantes iterum quadratim secantur; quarteriata quarteriatim nonnemo appellare audeat. vierfach geviertelt écartelé contrecartelé vocitare solent. Si verò quadrans hujusmodi subdistinctionis nova divisione dividatur, Gallis surécartelé vocatur. Cujus apud nos exempla nescio.

Accidit etiam, ut nonnunquam quadrantibus interferatur media area per universam scuti longitudinem ducta. Vide exemplum infra in Com. Lippiens. P. 2. D. Parmæ L. 1. c. 54. L. 1. c. 22. Urbini L. 1. c. 98.

Sectio de-
cussata.

§. LXVIII. Fuere ista exempla divisionis quaternariæ, cum lineæ distinguentes ex lateribus ducuntur: & decussatis scutis nunc loquendum est. Ejus distinctionis exemplum præbet scutum quattorum Theodosianorum apud veteres. Hispanis verò imprimis est familiaris, qui partido in aspa vel frange vocant.

Videamus primum parmas tales decussatas simplices. Adjiciunt ergo capiti & basi rubeis latera argentea Paulsdorf [Bavar.] (α) Benstedt [Marc.] (β) Esendorf [Suev.] (γ) von der Kyrn [Suev.] (δ) Baldorf [Helvet.] (ε) Lautenschläger zu Wilmarberg [Bavar. sectioni incumbens duabus sagittis aureis, quarum mucrones ferrei sunt, & argento & minio pinguntur, ut tinctura areae opposita requiritur] (ζ) argenteis rubea Bertrad.

Cæruleis argentea von der Warth [Baron.] (η) Fincker de Eichhausen [Suev.] (θ)

Cæruleis aurea Kall [Tirol.] (ι) Leinach [Franc.] (κ)

Aureis cærulea Hessler [Franc.] (λ)

Aureis rubea Lampertheim [Aust.] (μ)

Figuræ se-
ctioni huic
inscriptæ.

§. LXIX. Cum quadris certæ figuræ inseruntur, initium enumerandi fit à figura quæ capitis & basis est, laterum mentio Gallis fit per terminum flaque.

Exempla ista sunt. Gestant decussata talia seu dextrorsus & sinistrorsus oblique secta scuta, rubeum argenteo palo & in lateribus nigris, singulis aureis cervis insigne Dettenhofer (ν) aureum duobus capitibus leopardinis, & in lateribus nigris totidem ex meliore metallo liliis notatum Unverzagt [Baron.] (ξ) conf. Sicilia insignia. Hist. insign. L. 1. c. 38. n. 16.

Singulare exemplum est Mendoziorum C. de Monteagudo, qui scutum suum non per lineas distinguunt, sed catena argentea in 4. arcolas decussatim partiuntur, quarum superior & inferior virides Balthæum rubeum, tæniolis aureis terminatum, laterales rubeæ argentea dena folia populnea continent.

Sinus, Flan-
qué.

§. LXX. Terminus flaque nos admonet, ut alterius figuræ vel divisionis scutariæ hic mentionem faciamus, etiamsi forte alibi commodiorem locum qui veller, pro ipsa reperiret. Vocant Galli flanges seu flaque duas circuli portiones

latera

(α) Wap. I. p. 78. coronatæ galeæ impositum jugum expansum alarum decussatarum ad modum scuti. (β) Wap. I. p. 177. pileolus ad modum scuti tinctus sustinens sex rubras plumas, vel folia acuminata (γ) Wap. II. p. 100. cornua duo minio & argento tincta (δ) Wap. III. p. 115. ala ad scuti normam tincta (ε) Wap. III. p. 188. idem cum priori apex (ζ) Wap. I. p. 93. coronatæ galeæ imposita ala cum scutario typo. (η) Wap. II. p. 34. duo cornua cyano & argento secta. (θ) Wap. III. p. 118. duo cornua scuti colores retinentia, & pennis pavoninis insertis, qua ista hiant. (ι) Wap. II. p. 41. cornua ad modum scuti decussatim tincta (κ) Wap. II. p. 70. jugum expansum alarum, superiori parte argentatarum, inferiori coccinearum. (λ) Wap. II. p. 72. cornua duo rubea, exterius ternis plumis struthionis argentatis, & fasciculis graminis vel pennarum eorum summitati insertis ornata. Apex si colorem consideres, videtur adscititius esse (μ) Wap. I. p. 126. coronatæ galeæ impositus pileus decussatim tinctus, ac globulo coccineo, cui infixæ sunt quatuor atræ pennæ galli gallinacei, fastigiatus. (ν) Wap. IV. p. 47. ex coronatæ galeæ exurgens leo sceptriger aureus. Lacinia hinc nigra & aurea, isthinc argentea & coccinea (ξ) Wap. . p. 32. respondet huic & alteri areæ (2.3.) de qua C. 5. f. 1. m. 1. n. 73. galea coronata, ex qua proreunditur jugum alarum, quarum altera hanc decussatam sectionem, rubea altera balthæum sinistrum argenteum ostentat.

latera scuti pro chordis habentes, obversas & mediam scuti regionem liberam relinquentes. *Spelmannus* vocat sinus vel pleuras, vel juxta alios antistigma, & ait, quosdam hac figura turres in urbium muris eminentiores intelligere, alios oras anteriores civiles togæ vel militaris tunicæ; Leum virtutis & eruditionis munus regium legatione defunctis datum credere. Conf. *Ren. Franc. ess. des merveill.* cap. 42. p. 356. *Varenn. R. d'arm.* P. I. p. 128.

De sinople *flanqué d'argent* seu *de sinople à 2. flanches d'argent*.

§. LXXI. In quinque partes scutum peculiari partitione dividi non memini: quæ De quina-
enim per lineas parallelas fieri intelligeretur, hoc nomen exueret, ut 2. pali, balthei na divisio-
vel fasciæ dicerentur, tribus reliquis partibus solo assignatis. Possunt verò huc cer-
ta ratione reduci scuta quadripartita, quibus nova parmula incubat (*sur le tout*) vel
triangularis laterculus inimo inseritur (*enté*) verum de illo §. 78. de hoc §. 83. agemus.

§. LXXII. In sex partes scutum si distinguatur, parallelis lineis perpendicularibus, transversis, aut diagonalibus, vera divisio scuti est, sed ob affinitatem figuræ dicemus de illis c. s. sub nomine palorum, fasciarum, baltheorum. Alia senaria divisio est, cum perpendicularis una, duas transversas secat, vel perpendiculares duas transversa una. Sed hæc quoque figuris adscribere malo, in parma secta, parem sectionem sustinentibus. E.g. *Auer de Puelach* [Bavar.] (α) gestat scutum transverse sectum, superiori parte rubea, inferiori argentea, impresso palo ad eandem sectionem oppositis coloribus tincto. *Hallegg* [Styr.] (β) invertit ordinem tincturæ. *Adelevesen* [Brunsvic.] (γ) parmam ad perpendiculum dispartitam, dextra parte cyano, læva argento tincta, impressa fascia oppositæ tincturæ, vel *Adelevesen* [Lubec] (δ) loco cærulei coloris auro, & loco argenti cæruleo colore substituto. conf. c. 9. n. 8.

Uti verò ista figuris potius quam divisionibus scuti adscribimus, ita tamen manet ista senaria divisio in scutis plurium diversarum arearum. E.g. scutum semel perpendiculariter, bis transverse sectum est pro *Lobcoviz* in *Wapenb.* III. p. 6. Alibi semel transverse bis perpendiculariter. Ita *Com. Hanovia* vid. L. 2. c. 41. p. 460. &c. Sed ista facile ipso visu dignoscuntur.

§. LXXIII. Quod de senaria divisione diximus, idem certo modo etiam de aliis dicendum est, quibus areolæ senis plures constituuntur. Cum enim lineis parallelis sit, quod Galli vocant *fascé*, *palé*, *bandé*, *barré*, vera quidem & mera est scuti divisio, sed ob affinitatem inferius accensebimus figuris, c. s. quod etiam sit, ubi sectio simplex intercedit. Ex multiplici sectione oriuntur quoque scuta tessellata, rhombulata. &c. De quibus omnibus suo loco agetur. Hic illud solum observandum est, scuto in plures senis laterculos distincto, facile esse illos numerare, vel, si designes lineas, quibus vel perpendiculariter vel transverse secatur, divisionis modum indicare. Cæterum definitum esse areolarum, quot inseri possint uni scuto, numerum vix credo: nisi quod apud Gallos lego ad 32. ascendi posse. Notat verò *Varenn.* à principio huius sæculi multitudinem illam areolarum alias usurpari solitarum ad pauciores fere redactam, ut illæ solæ retentæ sint, quarum potior sit ratio. Hoc de scutis affinitatis vel cognationis intelligo. Cum verò illa in Germania non sint in usu: observatio nos non tangit. Si verò aliqua diversitas in tempore observanda est, crediderim, hoc sæculo apud nos areolarum numerum auctum potius quam imminutum, pluribus sæpe laterculis adjectis, quos ut gentilitiis parvis insererent prisce vix operæ pretium credidissent.

§. LXXIV. Antequam hoc de divisione scuti argumentum ex manibus omittamus, id unum adhuc observandum est, aliam divisionem esse totius scuti in certas partes, de qua hætenus sermo fuit, aliam certarum partium divisionem, cum nempe areæ scuti, quæ ex primaria sectione resultarunt, de novo dividuntur. Porro subdivisio iisdem omnino fieri potest modis, quibus primaria divisio, lineis seu perpendicularibus s. transversis, seu obliquis, vel se invicem secantibus. conf. §. 67. E.g. scutum *Duc. Juliaci & Cliv.* *Wapenb.* I. pag. 6. sectum est transversim (hæc est divisio principalis) capite denuo duabus perpendicularibus, basi unâ distinctis. Un-

O de

(α) *Wap.* I. p. 80. pileus acuminatus, coronatus & bicoloribus plumis struthionis fastigiatus. Pileus ipse & ora reducta scutariam sectionem & tincturam servant. (β) *Wap.* I. p. 48. galeæ duæ coronatæ. Prior sustinet duo cornua, quorum prius superius argento, inferius minio tingitur, alterum, opposito modo. Alterum sustinet alam rubeam, in qua scuti figura repetitur. (γ) *Wap.* I. p. 179. cornua ad modum scuti tincta. (δ) *Wap.* III. p. 191. cornua scuti coloribus picta.

de 5. areolæ resultant, sed non æquales. Ita & *Bentheim Com. Wapenb.* I. p. 18. Com. Ostfris. Wap. I. p. 17. gestant parmam 2. perpendicularibus lineis trifidam, area tertia quadrifariam secta. Com. Fugger Wap. I. p. 19. in scuto quadripartito, primam & quartam aream iterum bipartiantur. *Kevenhüller Com. Wap.* I. p. 20. parma quadrifida, singulas quadras binis lineis in tres partes secant: Propriè tamen non 12. sed 4. laterculi numerantur; singuli verò in alios ternos subdividuntur. Ita & *B. Vöb. lin in Dieffen Wap.* I. p. 24. parma quadrifida singulas areolas perpendiculariter bipartiantur, nec tamen 8. sed 4. numerandæ sunt areæ. Bar. de *Mäming & Präsing clypeus Wap.* I. p. 2. itidem quadratim sectus apparet: ut tamen quadrans primus & quartus transversim semel, secundus & tertius duabus perpendicularibus lineis subdividantur, imo in hac quoque subdivisione, ultima areola transverse secta, novam observare licet. Hic verò cave, clypeum in 8. vel plures laterculos distinguere, dicas, cum non nisi 4. sint. Bar. de *Eyzing Wap.* I. p. 22. in scuto quadripartito, primum laterculum una, quartum duæ diagonales lineæ subdividunt. *Baronum Spaur. Wap.* I. p. 24. scutum transverse secant, caput linea perpendiculari, & in hoc laevam partem iterum diagonaliter bipartiantur. Bar. *Baumgarten* p. ead. scuti transverse secti caput perpendiculari linea, hujus anteriorem partem transversa, basin totam diagonaliter sinistra subdividunt. His exemplis nisi fallor subdivisionis ratio non difficulter agnosci potest, & ad eorum normam de aliis quæ forte occurrunt judicari.

Modi plura
scuta jun-
gendi. I. nu-
da juxta-
positione.

§. LXXV. Superest ut juxta judicium §. 19. quarto consideremus plura scuta jungendi modum. Id verò vel sit servata figura scutorum, vel mutata. Prius sit iterum non uno modo I. *Nuda juxta positione*, quæ frequentius fieri solet in circulum. Ita in Wap. I. p. 1. ditionum Austriacæ domus hæreditariarum parmulæ circundant aquilam imperialem. Ita in aliquibus monetis regni Succici provincias totidem scutulis, quæ regium clypeum circumstant, expressas notavi. Similia in Danicis numismatibus: nec non Saxonis. In numo aureo Com. *Schwarzburgicorum* vidi cruci impositam parmulam ipsam principalem, adjectas 4. parmulas, cum tesseris, quæ alioquin eodem scuto solent exhiberi. vid. de hisce Hist. insign. L. 3. c. 34. n. 11. ubi etiam L. 3. c. 8. Colonienfis Electoris scutula in orbem disposita visuntur. Memini etiam me in numismate Basileensi observasse, insignibus urbis circumposita scutula præfecturarum, quæ illam remp. dominam agnoscunt.

2. Colliga-
tione.

§. LXXVI. Nonnunquam vinculo colligantur scuta diversa, quod secundum genus esto. Galli vocant *écus liez* vel *liez de courrois*, zusammen geheffte Schild. Nobile exemplum est Electoris Palatini, qui tria scuta ita colligare solet. conf. Hist. insign. L. 3. c. 27. n. 5. Ne verò solum hoc sit exemplum, observavi in numismate trium civitatum imperialium Swollensis, Daventriæ & Campæ insignia ita colligata, sed situs tamen à Palatino diversus erat. Nam singularum parmularum capita introrsum, bases extrorsum spectabant, ut quasi triangulum in medio vacuum relinqueretur, ubi vinculi nota observabatur.

3. Conglu-
tinatione.

§. LXXVII. Tertius modus est *conglutinationis*, cum alterius scuti margo sinister alterius dextro hæret, tanquam conglutinatus esset. Galli *escus accollez* (conf. *Paillet h. v. accollez*) vocant. In Francicis insignibus, Gallia & Navarra regias parmas. (uti olim ap. Henr. III. Gallia & Polonia.) adglutinatas videre licet. conf. Hist. insign. L. 1. c. 24. n. 44. Hunc modum observant plerumque, cum mariti & uxoris insignia simul representanda sunt: nec minus si illustris foemina propria & mariti arma non in eadem sed diversis clypeis representare vult. Ita tamen ut gentilitia tesseræ laevum occupent, quæ a. à marito sunt dextrum. Optat *Menestr. verit. art du Blas. c. 6. p. 66.* hanc consuetudinem universaliter recipi, & adducit exemplum Ducissæ Sabaudicæ. Communius enim in Gallia (ap. nostros idem fieri observo) receptum est, ut gentilitia cum conjugis armis in eodem scuto bipartito, & hæc quidem latere potiori jungantur. Ut diximus ad §. 36. Fuere qui conjunctionem illam alio modo institui petebant, nempe ut in clypeo transversim secto caput conjugis, basis propria uxoris emblemata contineret: sed hos rejicit *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 85.* *La pratique de ceux, qui voudroient mettre les armes d'une Dame au dessous de celles de son mari, ne seroit pas recevable, puis qu'elle n'a pas été formée du pied de l'homme, mais a été tirée selon l'écriture de son côté. Le côté luy est justement dû, puis qu'elle doit être chérie non comme une servante, mais comme une compagne. Usus eorum, qui insignia foemina sub mariti insignibus representare vellent, recipiendus non est, nec enim ea è pede viri, sed*

scripturæ

scripturâ teste costa formata est. Latus ergo ei jure debetur, quæ non tanquam ancilla sed socia diligi debet. Porro circa hoc duplex abusus meretur notari. Primus quod aliqui virginibus similiter scutum ejusmodi bipertitum assignare solent, priori parte relicta pura, tanquam expectaretur conjugis aliquando futuri symbolum. conf. *Limn. Jur. publ.* 6, 6, 72. Sed optimaratione contradicit mori *Cl. Menestrierius*, nec ferre vult, ut partiantur scutum virgines, quæ nunquam alicujus viri fuere dimidium. Alter abusus est, quod apud plurimas invaluit, ut ad modum scuti bipertiti, nec sua nec mariti arma integra, sed ex mariti tesseris mediam partem priorem, ex paternis lavam tantum usurparent. E. g. ad hunc modum Gallix Regina in priori parma regione loco 3. liliorum nonnisi unum cum dimidio, parte ulteriori fasciæ paternæ partem gestabit. Sed non sine ratione hoc ab aliis reprehenditur, imprimis, quia figuræ ista partitione miserè deformantur, imò non bene omnes à se invicem discerni possunt. E. g. si mariti vel patris scutum cantherio fuerit insignitum, illius dimidium batheum diagonalem pro ratione situs vel dextrum vel sinistrum referet, nec ab eo discerni potest. Itaque integra pingere longe præstet.

§. LXXVIII. Addimus jam quartum modum, cum parmula una alteri *inse-* Infitione,
Scutulum
medium.
tur. Solet verò insertio fieri non una ratione, nonnunquam scuto simplici aliud scutulum inseritur in medio. Id rarius exemplum est *Wap. I.* pag. 15. in *Com. de Eisenberg. p. 16. c. de Fürstenberg.* Cum verò id fit, Gallis usitatus est titulus *en abysme.* Ita gestat *Zhionville en Baïsse* in viridi parma 3. limaces argenteos, & in medio (*en abysme*) scutulum argenteum 3. merulas nigras complectens. Frequentius in scutis quadripertitis medium locum occupat parmula inserta: si verò pluribus areis constet scutum, ordinarius situs parmulae est medio paulo altior, quem honoris §. 27. nuncupari diximus. Exempla videre licet in insignibus Saxonis, Brandenburgicis, Austriacis, Brunsvicensibus aliis in *Hist. insign.*

Videas tamen scutula ejusmodi etiam pedi scuti incubare. Vid. *C. Lævvænstein. Hist. insign. L. 1. c. 56.* Vel paulo altius in umbilico scuti, ut §. 27. diximus. Ita in insignibus Hispanicis duo talia scutula imposita reliquis areis reperiuntur: nempe in honoraria atque umbilicari regione. *Hist. insign. L. 1. c. 3. 8. n. 29. 30. 35.*

§. LXXIX. Hæc de situ parmularum istarum: observatione porro dignum est, illas nonnunquam pingi coronatas. Exempla sunt *Com. Puchheim, & Truchseß de Wetzhausen Wap. IV. 6. de Beck. p. 9.* Et quidem corona Imperiali. *Bar. de Losimthal. p. 8.* Id verò non solis Germanis in usu esse, ex *Messenio* disco, qui *theatr. nob. Suec. paraphr. c. 10 p. 125.* memorat, cum 1562. *Sturii* in Comitum dignitatem eveherentur, genilem parmam aureo diademate redimitam, clypeo quadripertito medio esse impositam. Nonnunquam illarum loco figura, quæ parmulae inseri posset, toti incubat, vid. exemplum *Limpurg. infra Hist. insign. L. 1. c. 53.* Tum id quoque notandum: ipsi scutulo medio cum pluribus constat areolis, denuo nonnunquam aliud imponi.

§. LXXX. Solennis titulus apud Gallos horum scutorum est, quod vocantur *sur le tout*, vel cum ei, uti modo diximus, aliud inseritur *sur le tout du tout.* vid. exemplum in *L. 3. c. 26. n. 19.* In diplomatibus nostris lego *Herbschildlin* vocari: Usus quod attinet, ille varius est 1. Nonnunquam dignitatis notæ illis inseruntur: ut cum Electores Saxo & Brandenburgicus, & hujus Vicarius *C. de Zollern*, gladios suos & sceptrum, officii notas, eò locant.

2. Nonnunquam illorum, qui dignitatis vel autores vel confirmatores fuere, vel nomina vel symbola in illis conspiciuntur, conf. insign. *D. Cuslandiæ infra suo loco:* & superius *c. 2. n. 50. 51. 52.* Ita *B. de Losimthal* scutulo medio inserit literas *F. III.* ut *Ferdinandus III.* autor honoris indicetur *Wap. IV. p. 8.*

3. Nonnulli ditiones recentius quæsitæ his parmulis inserunt. Huc refero, quod *Rex Daniæ Hist. insign. L. 3. c. 12. n. 16.* *Diethmarsicam* parmulam, cum pro illo symbolo vix vacaret in clypeo area, reliquis incumbere jussit. Ita in *Com. Fürstenberg. Hist. insign. L. 3. c. 19. n. 5. 6.* scutulum aquilæ pectori impositum *Werdenbergia & Heiligenbergia* symbola complectitur, quæ recentioris sunt acquisitionis.

4. Aliquando ex pacto vel testamento parmula talis complectitur insignia, quæ successione vel adoptione obligere. Exemplum vide in *Hist. insign. L. 3. c. 26. n. 16.* in *Nassovis* inter quos *Arausionenses* principes scutum *Cabillonio-Arausionense* huc locant: & *Hist. insign. L. 1. c. 8.* in *Aumontis*, qui scutulum de *Rochebaron* hunc locum occupare jubent.

5. Aliquando ditionum, quas inter plures unius domus lineas una possidet, præcipua scutulum istud occupat. Ubi vicem subdistinctionis (de qua c. 8. agitur.) obtinet. E. g. in Austriacis Oenipontana linea, Tirolensem aquilam hoc nomine reliquis areis imponit.

6. Nonnunquam, quæ nobilitate præcipuæ sunt tesseræ mediis illis *à cordons* includuntur. Hoc jure credo fieri quod in insign. de *Rosmadec*. vid. Hist. insign. L. 1. c. 80. loco isto comparet *Bourbon Vendosme*. De hoc verò more ita *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 145.* judicat: *Cette maniere pourtant de figurer les armes est assez rare, & communement, quelque illustre alliance qu'on puisse avoir, on met celles de sa maison propre sur le tout: rarum esse, & communiter, quam illustris etiam familiæ alterius cognatio sit, propriæ domus insignia reliquis imponi.*

Inprimis
ob tesseras
gentilitias.

§. LXXXI. Allegata Varennii verba 7. sed præcipuum usum scutulorum toti incumbentium indicant: quod nempe locus hic debeat inprimis parmæ gentilitiæ atque propria domus insignia deferenti: conf. infr. insignia Reg. Succ. & Poloniæ. Hist. insign. L. 2. c. 95. & L. 3. c. 30.

Insertio no-
varum di-
tionum in
arcolas.

§. LXXXII. Hi modi sunt conjungendi parmas, servata figura scutaria: sed frequentius est, si quis nova symbola, quocunque titulo, acquisiverit, ut non peculiaribus totidem scutulis inscribat, & prioribus armis imponat, sed peculiaribus arcolis, quæ omnes ad quadratam figuram proprius accedunt. Inter eas, quæ dignitas sit, ipse ordo ostendit. Exempla allegare necesse non est, cum ubique occurrant.

Infitio per
triangu-
lum.

§. LXXXIII. Huc etiam illud insertionis vel infitionis genus referendum est, cum inter alias areas inseritur alia triangularis: quod Galli *enté* vocant. In Austria-
cis insignibus Hist. insign. L. 1. c. 9. frequentia occurrent exempla.

Hispani vocant *partido en mantel*. conf. *La Cueva* in Hist. insign. L. 2. c. 17.

Cap. IV.

De Tincturis.

§. 1. *Tinctura. Esmaux. Unde hac vox?*

2. *Metallorum & colorum numerus.*

3. *Aurum. An præstantius reliquis?*

4. *Argentum.*

5. *Color rubens.*

6. *Caruleus.*

7. *Niger.*

8. *Viridis.*

9. *Purpureus. An peculiaris color?*

10. *Modus tincturas designandi.*

11. *Colores minus principales.*

12. *Naturalis figurarum color.*

13. *Exempla.*

14. *Carnea tinctura. Carnation.*

15. *Pelles.*

16. *Hermionica seu maris Pontici.*

17. *Britannia Ducibus usitata.*

18. 19. *Exempla alia.*

20. *Contrehermines. Macula aliorum colorum.*

21. *Pellis varia. Vaires.*

22. *Origo.*

23. *Accidentalia.*

24. *Exempla.*

25. *Alia pelles.*

26. *Tinctura figurarum naturam non sequuntur.*

27. *Regula aliqua rejecta.*

28. *Altera de metallo metallo, colore colori, non inscribendo. Arma falsa.*

29. *Exceptiones regula.*

30. *Inprimis si figura nativo colore pingatur.*

31. *Exceptio de sectionibus scuti.*

32. *Alia exceptio circa figuras honorabiles.*

33. *Alia cautela.*

34. *Arma pervestigatoria seu à enquerir.*

35. *An mysteria in coloribus querenda?*

36. *Quæ vulgo assignare soleant.*

37. *Similia de colorum conjunctione.*

38. *Color umbraticus.*

Tinctura.
Esmaux.
Unde hac
vox?

§. I. **Q**UOD Latini *tincturam* vel *pigmenta* dicere possunt, nostri autem indiscriminatim ferè solent appellare *Farben*/ Galli peculiari nomine *Esmaux* à sing. *esmail* vocant. Porro vox ea propriè tincturam illam notat, qua aurifabri opere encaustico, vel alio, quæ conficiunt, solent pingere.

Nostri *Schmelswerck*. Erymon quod concernit, eam deducere amant ab Italico *smalto*, quod facit Menagius, quamvis alii Italos à Francis accepisse arbitrentur.

trentur. Observat verò *Menestr. verit. art. du blas. c. 7. p. 69.* antiquiorem ipsa armorum origine huius vocis usum in *Anastaf. Biblioth. vitarum Pontif. scriptore*, in quo legitur: *fecit tabulam de smalto.* Verum uti Italica æque ac Francica & Hispanica (huic in usu est *Esmalto.*) linguæ, cum primitivæ non sint, aliunde sua sumpserint, alibi origo vocis quærenda est, quam ipse Menagius fatetur, se nescire, unde Itali sumpserint. Nullibi verò invenias eam, quam in lingua nostra Germanica, quod enim *esmailler*, *smaltare* Gallus & Italus dicit, opere encaustico pingere, ante hos Germanis vocatur *schmelzen* vel *Schmelzwerck*: qui terminus nunc quoque aurifabris vel encaustis usitatus est. Hoc verò *schmelzen* ipsissimum est *smaltare*, superioris sæculi Latinorum, unde linguæ derivata sua inflexere. Sed hæc evidentiora sunt, quàm ut pluribus occupari in probatione necesse sit. conf. *Menestr. l'art. du blas. justif. c. 2. p. 42.*

§. II. Sunt hæc tincturæ duorum generum, *metalla & colores.* Metalla numerantur tantum duo *aurum & argentum*, cum non tantum hæc in reliquis excellent, verum etiam reliqua ad hæc reduci queant, nam stannum & plumbum fusa atque ferrum politum argento, cuprum auro accedit. vid. *Menestr. verit. art. du bl. c. 7. p. 70.* Colores quinque, vel exclusa purpura, quatuor numerantur. Unde pigmenta universim septem emergunt. Ut vero huius septenarii rationem daret *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. pag. 13. & seq.* non modo varias perfectiones septenarii enumerat, verum etiam quod ex his septem reliqui omnes componuntur. Eum veteribus ex veneratione planetarum usitatum, & dein Circenses ludos atque factionum colores allegat. Demum observat ex notitia Imperii, ne olim quidem Theodosianis temporibus plures fuisse; quamvis enim Pancirollus decem exhibeat, existimat tamen ferrugineum, puniceum & luteum, sub purpura, minio & auro contineri. Ex iride eosdem deducit *M. Vulf. de la Colomb. scienc. Hiero. c. 33. p. 362.* *Ce n'est pas sans raison, que les Herauds, qui ont dressé les reigles de cette science ont choisy ces couleurs, & ces métaux, voyans que c'estoient celles, qui éclattoient dans le plus parfait ouvrage de la nature, qui est l'iris.* Ratione non caret, quod hos colores & metalla feciales, qui regulas huius scientiæ concinnarunt, elegerint, utpote quos fulgere viderunt in perfectissimo naturæ opere iride. Præter ea nomina, quæ communiter usurpantur nescio quis Heraldus Britannus tincturis monstrosa nomina indidit, forte ut ex ignotis nominibus res ipsa venerabilior, evaderet, aurum dixit *Citrine*, argentum *aspre*, rubeum *Coccine*, cæruleum *Veneto*, nigrum *Mauro*, viridem *praisino*, purpureum *oisicy*.

§. III. Ut à metallis ordiamur, vanam credo observationem, quæ ab *Hap-
ping. de jur. Inf. c. 11. n. 55.* allegatur, quod metallum violentiam, color fraudem notent, & factionibus Ulyssis ac Achillis distinguendis servierint. Potrò primum ex metallis est *Aurum*, d'or, oro gûlden / goldfarb seu gelb / nullus enim in insignibus flavus color toleratur, quam aureus, nisi res sit quæ suâ naturâ flava sit: lego tamen in diplomate quod Megifero datum apud *Hapting. de Jur. Inf. c. 15. n. 16.* quod figura vocatur crocea seu aurea, ita passim Messenius vulgari potius quàm fecialium stylo flavas, croceas, alibi etiam albas, candidas, areolas, vocare solet. Gelen. etiam de Colon. Agr. mag. L. 2. p. 122. ait nominari posse colorem, *croceum, flavum, luteum, galbineum* barbara Germana appellatione: *Upton. de Milit. Offic. p. 105.* indigitat claucum colorem vel aureum, dicitque eum habere $\frac{3}{4}$ albedinis & $\frac{1}{4}$ nigredinis. Plerisque hoc metallum argento & coloribus nobilius existimant: ita *Alph. Lopez. de Haro Nobil. Genial. de Espan. l. 1. p. 4.* hanc præstantiam inde probat, qui aurum naturâ clarum & lucidum sit, tum ipsa Script. S. iustitiam vel hominem sanctum auro, soli vel luci comparet; Imò eam legem fecialium recenset, *Que ninguno levasse ni truxasse oro ni dorado en ninguna manera de insignias, si non fuesse nobleo armado cavallero.* Ne quis, nisi nobilis & miles, ulla ratione auratâ figurâ utatur in insignibus. Ante eum pro eodem metallo opinatus est *Bartolus de insig. n. 24.* Ast contra hunc disputavit diserte *Upton. de Milit. Offic. p. 106.* argento, vel candido, quo potius lux designetur, primas attribuens. Imò *Johannes de Bado* aureo eum azureo postponit, & nisi Bartoli autoritate moveretur, infimum colorem constituturus erat, quia ex vilissimo, viridi nempe (talís quippe color foliorum autumnino in croceum deficit) fiat. Ad argumentum verò, quod aurum reliquis metallis præstet, ita respondet

Metallorum & colorum numerus.

Aurum. An præstantius reliquis?

spondet: ipsam soliditatem & nobilitatem suam auro obtingere à materiis albis, argento vivo & sulphure albo. Nihilominus ex Martino Laudensi *Limneus Jur. Publ.* 6, 6, 67. ad recognoscendum nobiliorem respectu Insignium auream tincturam pro nota agnoscit: Confer etiam qui talia fere aspernatur *Blondel Assert. Geneal. Franc. Tom. II. p. 352.* Memini me aliquando accepisse, in certa Imperiali civitate id in more patriciis familiis fuisse positum, ut scuti argentum in aurum mutarent illi soli, qui ad rempublicam gubernandam accesserant, à reliquis altero servato metallo. Scutum vero auro pictum in Hispania *Menefius*, in Italia *Bandinellus* adscribi video.

Argentum.

§. IV. Alterum metallum est *argentum*, weis oder silberfarb. Iterum enim in Insignibus, excepto ubi figura suâ naturâ candet, præter argentum color nullus albus est: unde miror, cur *Haping. de jur. insign. c. 9. §. 3. num. 450. pag. 750.* album colorem ejusque mysteria separatim consideret, tanquam alius esset ab argento, de quo pag. 657. *Messenius*, *aream cygneam* alicubi nominare audet. *Upton de milit. Offic. pag. 103.* tincturam argenteam ob lucis repræsentationem ipsi auro præfert. Σόμψηφ, nisi idem est, *Johannes de Bado* aureo: refellit eos *Varenn. Roy d'armes part. I. p. 25.* De argumentorum robore ipse viderit. E.g. cum huc trahit ex Cantic. Canticorum, quod sponsus auro confertur.

Color rubeus.]

§. V. Colores, quos ita in oppositione ad metalla vocant, quinque sunt, si purpuram connumeret. Primus nobis esto *Rubeus* seu *rufus* (quamvis alias illæ voces differant alias *coccineus*, *miniatus*, *punicus*, *maricatus*, *fæniceus*, *tyrius*, *igneus*, *conchyliatus*, *roseus*, *ostrinus*, *blatteus*: nonnunquam *purpureus* nominatur (confer *Menestr. l'art du Blason justif. c. 3. p. 67. 68.* qui inde fictitiam purpuram enatam putat.) Nos appellamus roth oder Rubinfarb/ Itali *rosso* vel *vermiglio*, *colorato* vel *de sangre*. De Gallica voce *de gueules*, (*Upton* scribit *gevoles*, *Joh. de Bad. Aureo de Goul*) multa disputatio est, unde derivetur: aliqui derivant à Galut Hebræo, alii à Gulgulium, alii à conchylium, (*uti le Labour. de l'orig. des arm. n. 84. 85.*) alii à rictibus animalium, quibus gula rubea apparet, alii à vulneribus apertis quæ rubent, quidam à pelliculis quibusdam (allegantes verba *Bernh. Epist. ad Hen. Senon. Archiepisc. horreant & murium rubricatas pelliculas*, quas gulas vocant, manibus circumdare sacratas: de quo loco dicit *Antonius Dadinus Altes. anxie quasiere multi, sed infelicitè, cum vocem dominatam peregrè nimirum inquirunt, & in remotis perspicaces, in propioribus lippiunt.*) Alii à Turcica *Ghiul*, quod notat rosam. Vide de Etymo prolixè differentem *Claud. Francif. Menestr. verit. art du Blas. c. 7. p. 75. & l'art du Blas. justif. cap. 2. p. 22. & seqq.* Alibi etiam hunc colorem *Belic* appellatum invenio. Cæterum inter colores primum huic locum assignat *Bartolus num. 25.* quia sphaera ignis reliquis Elementis sit sublimior: eadem sententia est *Philip. Campanile*, & ex Hispanis *Alph. Lopez de Haro*, qui in *Nobil. Genealog. Hispan. l. 1. pag. 5.* hanc legem refert; *que ninguno truxesse ollevasse colorado, que significa alteza que no fuesse noble, ne quis nisi nobilis rubeo colore utatur, quia symbolum sit celsitudinis.* Fuit in primis in honore Trojanis temporibus. Romæ etiam Deorum simulacra minio illinebant, & triumphantium corpora. Tum Persis, Massagetis, Numidis in usu fuit: Corinthii in primis rubris clypeis utebantur. Romani milites sub consulibus item hoc colore delectati, ut militari. Hujus coloris vexillo etiam apud eos pedites evocari solebant. Nec minus Magistratibus ille color in pretio fuit, nec in vestibus uti sine principis permissione licuit. Duces Burgundiæ in primis illo delectabantur, unde notat *S. Julien* potiores nobiles familias ducatus eum pro solo scuti assumisse ap. *le Labour. orig. des arm. n. 34.*

Ceruleus.

§. VI. Alii *Caruleum* præcipuum inter colores constituunt: ita ex *Palite de Puteo Limneus jur. Publ. 6, 6, 64.* Ita jam olim *Joh. de Bad. aur. eum* omnibus aliis mediis præfert, quia non aliâ datâ operâ vel arte ex commixtione albi & nigri resultet: qui post rubrum collocant, aërem allegant ignis sphaera inferiorem: confer *Blond. Geneal. Franc. assert. Tom. II. p. 354.* Porro alii hunc colorem vocant *cyaneum*, *sapphirinum*, *venetum*, *cæsum*, *ultramarinum*, *violaceum*, *janthinum*, alii *glaucum* ac *cumatilem*, alii *coelestinum* apud *Haping. de jur. insign. p. 651.* *Upton* appellat pallidum. Vocatur etiam *azureus*, ita & Gallis *azur*: quod celeb. *Sam. Bochart. in Phaleg. l. 2. cap. 12.* deducit ab Arabibus: *Caruleum pigmentum quoddam Persæ & Arabes lazurd vocant. Græci recentiores λαιζουρον, nos azur prima rejecta. Arabes dicunt ٧٧١٢٧* Germa-

Germani *blau* vocant, unde gallicum *bleu*, & quod in diplomatis frequens est *Lazurfarb*.

§. VII. Quod *nigrum* attinet colorem, *Bartolus de insign. n. 27.* infimum constituit, quia appropinquet tenebris, sed *Upton de offic. Milit. pag. 114.* cum albo colorem principalem constituit, reliquos verò omnes colores medios, qui ab his descendunt, vel ascendunt. Nihilominus *campum ex hoc colore factum non putat esse multum laudabilem*. In gestationibus Theodosianis nullibi invenitur, nisi in rebus quibus natus est, atque his ipsis parcius. Neque nunc frequens apparet in vetustiorum Principum clypeis. Ita *Spelman Aspil. p. 73.* Cæterum quod Latini *nigrum*, *atrum*, *pullum*, vel *furvum*, nostri *schwarz* vocant; Galli dicunt *de sable* (*Joh. de Bado. Aureo Sabil*) De hujus Etymologia itidem disceptatur. Alii cum *Ant. Dadingo Altes.* derivant à *Sabellinis pellibus* (*Sobel*) (*Ita & le Labour. de l'orig. des arm. n. 87. ex Oliv. de la Marche, qui mentionem faciat regumentorum de martres, que l'on dit sable, si belles & si noires, qu'il étoit possible d'en trouver*) Alii verò & quidem potiores originem quærunt in voce *fabulum* (unde *Gelenius & Chiffletius* alicubi vocant colorem *fabuleum* seu quod *fabuli* species nigra extergendis armis, seu quod sanguis pulveri mistus illum referat colorem. Vide *Menestr. de l'art du Blas. justif. c. 2. p. 32. & seqq.* Parmam totam nigram adscribunt Comitibus de *Gournay*.

§. VIII. Color *viridis* seu *prasinus*, *gramineus*, *chelidonium* (*Gelenio*) nobis *Viridis* grum/ Gallis vocatur *de sinople*. Hanc vocem deducunt ab urbe Pontica *Sinope*, verum terra quæ inde adfertur rubra est, unde vocabulum per errorem deinceps ad viridem colorem tractum autumant; Excusant tamen cum aliis *Ant. Dadingus Altes. & M. Gilb. de Varennes R. d'armes part. 1. p. 35.* quod terra etiam si rubra viridi colore tingatur, & nomen retineat. *Menestr. in verit. art du Blas. c. 7. p. 80.* deduxerat à Græco *πράσινο* per inversionem *Sinopra*, vel ex *πράσινα ὄπλα*. Confer eundem in *l'art du Blas. justif. c. 2. p. 40.* Verum ipsemet dein *p. 45. 47.* alii manuscripto veteri cedit, ubi ab Urbe *Sinope* dicitur adferri & viride & rubrum. Porro hic color aliquibus contemptior habetur. *Job. de B. Aur. p. 4.* cum rejicit, & putat initium habuisse ab aliquo milite histrione vel gaudente. Dat verò hanc rationem, quia color sit non medius sed submedius; qui non ex duobus coloribus principalibus albo & nigro, sed mediis cæruleo & aureo mixtis, resultet, (hoc fortè juvenile illud scriptum est, quo colorem viridem se damnaſſe fateretur, sed revocat, *Upton. de milit. Offic. p. 123.*) Aliam causam contemptus *Chassaneus* dat, quia non numeretur inter quatuor elementa, ac solum ligna, prata, plantas, campos, herbas, arboresque viridantes significet. Non minus ex Hispanis *Alph. Lopez de Haro* eum ex coloribus ignobilissimum pronunciat *l. 1. p. 6.* His alii contradicunt, & viridis coloris partes tuentur. Non jam dicam de Turcis, quibus viridis color in pretio & veneratione est: vide *Limneum Jur. Publ. 6, 6, 116.*

In materia verò insignium notat *Spelman. aspilog. pag. 74.* eum Theodosianis clypeis frequentiore fuisse quàm nostris. *Campanile dell' arm. c. 6, p. 12.* eum præponit nigro, quia cum assimiletur plantis & herbis supra terram existentibus, atque adeo propior sit superioribus elementis, merito præferatur nigro, terram ipsam significanti: Nec non, quia plus lucis habeat quàm niger color tenebris vicinior. *Siculus Fæcialis Alphonsi Regis Arragon. Blason des couleurs Tract. l. p. 12.* illa dicit: *Elle est réputée par aucuns le moins noble, sed paulò post, toutesfois cela s'entend du verd en teinture ou peinture, & non du verd franc & naturel, qui se trouve es herbes, arbres, prez & montaignes, car en cela chose n'est plus belle à voir, ne qui plus rejoüisse le cœur & la veüe.* Ab aliquibus ignobilissimus reputatur, hoc verò intelligendum est de figuris, quæ hoc colore pinguntur, non verò de naturali virore, qui in herbis, arboribus, pratis & montibus conspicitur, neque enim alius color est visu jucundior, vel qui plus cor & oculos reficiat. Ita tamen *Siculus* ille colorem hunc vult exulare ab aliis figuris, quæ natura non virent. Quod ipsum durius crediderim. Uti verò in omni hoc argumento usus præcipuus controversiarum judex est, si hunc consulamus, nulla deterior nota viridi colori inuri potest, cum passim illustres familiæ eum non dedignentur, etiam cum natura non requirit: Utrique verò tali colore inquinaturi non essent honoris symbola, si quid dedecoris in viridi tinctura existimarent esse. *Johanni de Bado aureo* merito objicimus exempla patriæ, Anglicæ, nobilitatis, ex qua illa pro-

ducit

ducit *Edo. Bisseus NN. cum Upton p. 40. & 92. Erpinghamiorum*, qui parmulam argenteam una cum 8. apodibus avibus ejusdem metalli marginis loco distributis in scuto prasino, *Berneriorum*, qui scutum auro prasinoque quadratim diremptum, *Loveorum*, qui leonem argenteum in scuto viridi, *Nortoniorum*, qui leonem aureum inclypeo viridi, *Luttoniorum*, qui in eodem aquilam picipitem auream, *Ingeorum*, qui capreolum viridem in parma aurea, *Sindallorum*, qui binas aquilas prasinas circa baltheum nigrum fimbriatum cum laciniosis striatis puniceis, in elypeo argenteo, *Rusworthorum*, qui aquilam viridem & crucem cruciatam nigram circa baltheum ejusdem coloris in parma argentea gestant. Inter Hispanos non pauca etiam sunt exempla, ut de *Mendoziis* non dicam, gestant *Ribera* in parma aurea tres fascias virides, *Andrada* in scuto viridi baltheum aureum, quem utrinque caput Draconis ejusdem metalli faucibus excipit, adjecto limbo argenteo cum inscriptione, Ave Maria gratia plena, *Colombi*, in areola viridi 5. aureas insulas, *Leiva*, *Vicenteli* & *Leca* itidem areas aliquas virides. Ut jam Gallos & Italos præteream, quorum exempla hinc inde in libro reperire licet: apud Germanos nostros etiam viridis coloris innumera sunt exempla: Ea enumerare vix operæ pretium foret, ut tamen volens aliqua ilico reperire possit, quarantur insignia *Styria March. Buchholz Baron. Fleckenstein Baron. Landsberg [Alsat.] Rathsamhausen [Alsat.] Brumbach [Alsat.] Renchen [Alsat.] Zoller [Helvet.] Fleckensteiner [Helvet.] Wilckenitz [Brunsv.] Streithorst [Westfal.] Metrich [Saxon.] Bernhausen [Suev.] Welden [Suev.] Wiesenbrobe [Marc.] Goldaxt [Marc.] Gilse zu Gilse [Hass.] Puchenau [Hass.] Hederleben [Misn.] Drachsdorf [Misn.] Loß [Misn.] Leutsch [Misn.] Krenchel [Hass.] Raumschüssel [Austri.] Wiesener [Misn.] Ganse [Misn.] Vestenberg [Francon.] Ruder [Misn.] Grossen [Misn.] Lafer [Misn.] Grunberg [Siles.] Bolfchvitz [Siles.] Sinzendorf [Bavar.]*

Purpureus.
An peculiaris
color.

§. IX. Quos hætenus enumeravimus colores, ab omnibus agnoscuntur, quod de quinto non possumus dicere, quem *purpureum* constituunt, *Chiffletius* vocat *molochinum*, *Uptonus* *puniceum*. Hunc, qui agnoscunt fieri, volunt, si reliqui colores pari mensura confundantur (unde *Alf. Lopez de Haro* vocat *misionem*) alii medium constituunt inter rubrum & violaceum. Ajunt autem medio loco ferè esse inter metalla atque colores, instar amphibii; unde metallo æquè atque colori inferi queat. Vetusioribus fecialibus ignotus videtur, forte quod colorem submedium à caeruleo crassiori vel male temperato parum discrepare videntes, excluderint. Quam etiam ob causam pro caeruleo aliquando accipitur, ut apud *Virgil.*

In mare purpureum. & Horat. Epod. 2. v. 20. Certantem & uvam purpurea.

Sicuti verò prisceis temporibus, purpura regni & principatus insignis fuit, unde quod *Clodius Albinus* joco nutritis *Porphyrii* nomen ex eo (ap. *Jul. Capitol.*) accepisset, quia in fascia matris purpurea ligabatur, inter signa imperii futuri relatum est: Ita Græcis atque Phrygibus tinctura hæc frequens fuit. *Nicia Athen.* scutum auro & purpura fulgebat: & ob id in imperii notitia coloris mentio crebra est. Verum ex quo insignium ille modus, qui nunc durat, cepit introduci, post sententiæ hujus auctores plures, vix credo purpuræ locum datum esse. Ita sensit ex Gallis, *Andr. Favinus.* Fuscæ autem hoc agit *Cl. Fr. Menestr. verit. art du Blason*, & in ejus apologia seu *l'art du Blas. justif. c. 3. toto.* Cujus discursus meretur legi. Ostendit verò argentum livescens, imprimis in locis humidioribus, istum colorem contrahere, unde multis errandi occasio nata sit, ut purpureum existimarent colorem, qui argento constabat. Nec parum huc contulit ὀπωρύπια vocis latinæ *purpurea*, qua nonnunquam pro rubro utuntur (conf. *Menestr. l'art du Blas. justif. c. 3. p. 67. & 365. 366.*) *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 45.* non nisi subtimide de hoc colore agere instituit, quia vel omnis clypeorum purpura caeruleo aut puniceo colore contineatur, vel saltem pauci sint nobiles qui ea utantur: itaque hoc tantum nomine mentionem injicit, ut omnibus satisfaciat, & nihil consulto omisisse dicatur. Inter Italos *Campanile* cum omittit, ex Hispanis *Ambr. de Salazar* diserte excludit. In Anglia *Job. de Bado aureo* cum omittit, licet *Henr. Spelmann. Assilog. p. 69.* communem ferè seculi sui opinionem secutus deinceps admiserit, sed tempore à recentiori ætate additum. Pro exclusione validissimum argumentum est, quod hætenus nullum exemplum ostendi potuerit, hujus in scuto aliquo tinctura. *Blondell. geneal. Franc. assert. T. 2. p. 313.* ratiorem concedit usum: sed ab ipso & aliis quibuscunque allata exempla

pla

pla ita examinavit l. c. *Menestrier*, ut quid pro retinenda purpura scutaria adferri possit, vix videam. Quod Germanos nostros concernit, inter priscos vix credo exemplum reperiri.

§. X. Hi colores artis Heraldicæ proprii sunt: quod ad eorum indicia attinet, ^{Modus tinctura designandi.} quibus nempe in figuris æri incisis designentur, hætenus Germani plerumque literas colorum initiales usurpare soliti sunt, quod in libris nostris armorialibus apparet. Notat ergo *g. gelb oder gold / w. weiß oder silber / s. schwarz / r. roth / b. blau / gr. grün.* qui ultimus color alibi signo trifolii ♣ pinguitur. Ita & *Ciaconius* inter Italos notat, A. aurum, a. argentum, C. cæruleum, R. rubeum, V. viride. Nigra quæ esse debeant, ipso illo colore inficiuntur. In *Spelmanno* observo passim, notis planetarum distingui colores. ☉. aurum. ☽. argentum. ♄. nigrum. ♃. cæruleum. ♀. rubeum. ♀. viridem. ♄. purpureum. Nunc verò alius modus punctis vel lineolis tenuibus scutum & figuras implendi, inter Gallos præsertim, receptus est, & credo aliis etiam populis paulatim se probabit, cum non paulo elegantior sit. Est verò ille modus, ut quæ argento tingenda sunt, alba relinquantur, quæ auro punctulis subtilibus repleantur. Rubeum colorem notant lineolæ tenues perpendiculares, cæruleum transversæ, prasinum diagonales dextræ, purpureum, si quis est, sinistræ, nigrum cancellatæ seu intersecantes seu perpendiculares & transversæ. De Authore non omnes idem sentiunt: Alii *Christophoro de Butkens* adscribunt inventionem, qui ab anno 1626. ea usus est, alii *M. Vulsonio de la Colombiere* hoc honoris tributum malunt. Hic verò ipse obscurius se autorem ferre videtur, cum *scienc. Heroiq. c. 4. p. 38.* ita dicit: *Je luy fais voir l'invention, de laquelle je me suis servy au premier livre de blason, que je fis imprimer, pour connoître les métaux & les couleurs par la taille douce, laquelle a été imitée & pratiquée par le Doct. Petra Santa: auparavant on se servoit des lettres capitales. Ostendi ei inventionem, quâ (an à se inventa, an aliunde mutuo sumpta,) usus eram in primo de insignibus quem edideram libro, ut metalla & colores sculptorum lineolis exprimerentur: secutus est Doct. Petra Sancta: cum prius literis initialibus uti in more esset.* Æg. Gelenius de Colon. Agrip. magnit. c. 3. p. 121. colores etiam ductibus linearum notat, sed aliis, rectis, videlicet nigrum, transversis rubeum, diagonalibus sinistris viridem, dextris cæruleum colorem, punctis aureum.

§. XI. Secundarii colores primariis illis adjiciuntur ab aliquibus. *Nic. Uptonus* ^{Colores minus principales.} *de milit. offic. p. 117.* quinque addit colores medios, qui à nigredine ascendant ad albedinem, nempe *griseum, plumbeum, cinericium, terreum, lividum.* Horum verò an usus in armis sit, nullibi vidi. Nisi quod reperio in scuto *Osterhausen* [Thuring.] (a) cujus anterior pars argentea, posterior rubea est, medium baltheum cinereum, & nominis gratia *Freyberg de Aschau* laterculum tingit cinereo colore, inserto monticulo tricollis aureo. conf. c. 9. n. 8. In Hispania verò griseus color non semel occurrit. *Pardos* in Galicia gestat colorem griseum, qui illorum lingua *Pardo*, ut sint arma æquivoca, & *Cardenas* 2. lupos lividos in parma cærulea, (dos labos cardenos) ob eandem nominis rationem. *Menestr. l'art de Blas. justif. c. 3. pag. 64. & 69. Du Val. observ. sur le blas. p. 4.* Ab Anglis 3. colores addi ait, la sanguine (qu'ils font de laque) l'orangé (où ils font entrer de la mine de plomb) le tanné (qu'ils composent de gueules & de sable.) *Ren. Franc. Merveil. de Nat. c. 42. p. 352.* posteriores duos pro uno habet *orangé* seu *tanné* (pomi aurei seu badium) primum vocat *sanguin* seu *laque* seu *couleur de rose* (sanguineum vel roseum.) Illi etiam quidam pro nata assignant characterem *Q. Wap. P. 2. præfat. n. 32.* Verum *Spelmannus Aspilog. p. 69.* sanguineum à malo vocari aurantium dicit, atque ita non distinguit. Quod dicas exscriptoris vitium esse, & quasdam voculas omissas. Nam p. 75. distinguit duos colores, sed vix recipit: licet aurantium *Leus* venerabilem vocet, & sanguineum laudet, quia sit in indumentis principis Walliæ. Porro quicquid sit de Anglis: inter nostros usum horum colorum esse nullibi reperi, nisi *tanné* accipias pro eo, quem nos *braun* vocamus, cujus ista exempla reperio *Schavver* (super. Palat.) (β) in arcola 1. & 4. aurea hujus coloris elephantem solo concolori insistentem,

(a) *Wap. I. p. 144.* Cassidi diademate tortili argenteo & coccineo tectæ insistit rosa aurea, Laciniaæ rubæ & argenteæ. (β) *Wap. III. p. 135.* respondet prior coronata galea, ex qua anteriora elephantis scutarii comparent, Laciniaæ nigrae & aureæ (γ) *Wap. III. p. 139.* ex diademate tortili, quo galea

tem, *Seligen* [Thuring.] (β) in scuti transverse secti, cuius superior pars cærulea lunam cornua sursum convertentem continet, inferiori regione aureâ 3. poma deferunt. Apud nostros alicubi reperio etiam colorem *violaceum*. (Qui tamen juxta *le Labour. de l'orig. des arm. n. 90.* pro purpura habendus esset.) Pro *Horitzky* Baron. (δ) reperio scutum superius cæruleum, inferius muro pinnato repletum, cui violaceum colorem *P. Furst* assignat: sed vix inducor, ut credam pictorem non errasse. *Fleckensteiner* [Helvet.] (ε) scutum gestant diagonali linea sectum, cuius anterior pars aurea, duos baltheos continet, sed pomum imperiale aureum posterior, cui licet nunc litera b. colorem cyaneum tribuat, verus tamen editio violaceum assignavit.

Naturalis
figurarum
color.

§. XII. His omnibus, quos tamen ob pauciora exempla coloribus heraldicis non adnumeramus, meliori jure subjungimus tincturam, quæ aliquibus figuris *naturalis* est. Hunc verò non unum rectè dixeris colorem, sed pro ratione figurarum eo nomine plures colores veniunt. Galli vocant *au naturel*. Nostri in *seiner farb/ oder in seiner natürlichen farb*. Observat *Vulson. de la Colomb. scienc. Hero. c. 4. p. 32.* naturalem colorem nunquam adhiberi solo vel areæ scuti, nisi in insignibus domus de Prado, quæ campum naturali aspectu repræsentent. *Campbelli dell' armi* cap. 9. p. 14. aliud observat, quod nempe figuræ æquivocæ & nomen familiæ exprimentes, non alio tingi sed nativo colore exprimi debeant. Quam tamen observationem infinita exempla refellunt. Vid. caput nonum. *Uptonus de milit. offic. L. 4. p. 200.* observat, quod in avibus, quarum color nunquam mutatur, vel propter unitatem colorum, vel propter tantam in plumis varietatem, semper dicendum est, quod talis portat tales aves, non exprimendo colorem vel colores.

Exempla.

§. XIII. Exempla aliqua adducimus. *Ecksted* [March.] (α) parmæ cæruleæ inscribunt 3. gladios coloris, qui ferro natus est, cuspidibus in basi scuti coeuntibus. *Gravenreut* [Bavar.] (β) parmæ cæruleæ unicornu argenteum exoriens è petris suo colore naturali pictis. Lupum colore nativo tinctum gestant in scuto aureo *Wolf* [Siles.] (γ) *Wolfersdorf* [Misn.] (δ) *Ende* [Misn.] (ε) in argenteo gradientem *Wolf de Gutenberg* 1. & 4. [Hass.] (ζ) Asinum colore naturali præditum inscribunt parmæ argenteæ *Rietheim* [Suev.] (η) Felem cinerei coloris murem dentibus gestantem scuto cæruleo, inserunt *Kazen* [March.] (θ) tryngada (*Wasserhun*) nativo colore pictam & advolatum paratam aureo clypeo *Luckovvin* [Misn.] (ι) conf. *Azelndorf. c. 5. S. 3. m. 1. n. 36.*

Carnea
tinctura.
Carnation.

§. XIV. Naturali tincturæ annumeramus, quæ species est, carneam, *Carnation. Fleischfarb*. Qua nonnunquam nuda humana membra tingi solent, cum in scutis obcurrunt. Notandæ huic assignant aliqui signum *Wap. P. 2. præfat. n. 23.*

Pelles.

§. XV. Coloribus vellera solaria seu pelles, seu alutas (ut Moneto loqui placet) addimus. Galli *Fourrures* vel *doublures* seu *pennes* (quem terminum cum non intelligeret de cristis vel pennis galeæ aptandis interpretatus est *Haping. de jur. insign. c. 9. §. 4. m. 8. n. 618.* à *pannis* autem derivat *le Labour. de l'orig. des arm. n. 79.*) vocare solent. Aliqui pro metallis haberi, alii promiscue metallum vel colorem illis inscribi volunt. Illis assentitur *le Labour. de l'orig. des nom. n. 101.* Apud Gallos quam

Germania tegitur, prodeunt duo cornua, auro & cyano quadripartita, cum 3. pennis, quæ viridibus foliis exornantur, unum inter cornua lunam scutariam sustinet, reliqua duo extremitatibus cornuum imponuntur, (γ) *Wap. I. p. 144.* cassidi diademate tortili argenteo & coccineo tectæ insidet rosa aurea. Lacinia rubræ & argenteæ. (δ) *Wap. IV. p. 8.* ex coronata galea prorumpens, monoceros argento fulgens. Lacinia argenteæ & coccineæ. Quæ ἀνωμαλία de sculptoris vitio suspicionem confirmat. (ε) *Wap. I. p. 200.* ex coronata casside expansa ala, baltheos scutarios referens. Lacinia aureæ & virides.

(α) *Wap. I. p. 175.* galea tectæ diademate tortili, cui insident 3. gladii cuspidibus sursum versis. (β) *Wap. I. p. 95.* cassidi incumbit diadema tortile, & ex hoc exsurgit *πρωτομή* monocerotis (γ) *Wap. I. p. 70.* ex corona galeæ exsurgit lupus. (δ) *Wap. I. p. 151.* ex casside coronata exoriens lupus coronatus & auratis plumis struthionice fastigiatus (ε) *Wap. I. p. 154.* galeæ coronatæ insidens lupus Phaleræ circa hoc scutum volitantes sunt aureæ & nigrae; sed circa *Wolfianum* (Siles.) aureæ & griseæ: quod & de *Wolfersdorff* legi, sed in *Sibmacher* nostro hæc etiam pinguntur nigrae. (ζ) *Wap. I. p. 140.* ex coronata galea prominens lupus coronatus. Phaleræ ex uno latere cæruleæ (an griseæ) & argenteæ. (η) *Wap. I. p. 115.* ex coronata galea prominens, *πρωτομή* asini. Lacinia verò sunt nigra & argenteæ (δ) *Wap. I. p. 174.* galeæ tectæ diademate tortili insidet catus scutarius, (ι) *Wap. I. p. 163.* coronatæ galeæ insidet volucris scutaria. Lacinia cinereæ & aureæ.

Germanos aut Septentrionales frequentius occurrunt: licet his in vestitu frigoris causa pelles usitatiores sint, cum tamen *le Labour. l'orig. des arm. n. 15. p. 18.* hoc ipso argumento utatur, quod Francis & Germanis pellium usus, frigoris causa frequentior sit, quam Hispanis aut Italis, quibus regiones obtrigere calidiores (conf. *Menestr. l'art du Blas. justif. cap. 4. pag. 87. 88.*) Sunt qui hoc trahere volunt ad priscorum Gallorum morem, qui variegatis delectabantur vestibus. Unde de Francis autor vitæ Car. M. ap. Favinum. *Quum inter Gallos Franci militantes virgatis eos sagulis lucere conspicerent, novitate gaudentes antiquam consuetudinem dimiserunt, & eos imitari ceperunt.* vid. *Menestr. verit. art du Blas c. 8. p. 100.* Idem eleganter ostendit, primum usum pellium in vestibus humilitatis & simplicitatis fuisse, non splendoris vel luxus. *L'art du Blas. justif. c. 2. p. 29.*

§. XVI. Sunt verò in insignibus pelles receptæ duorum generum, Hermionice & variæ. (quas simul vides in parma *Rochetesson*, ternis utriusque speciei pellium fasciis distincta *fascé de hermines & de vair*.) Quod *hermionicas* concernit, Galli *hermines* vocant, nostri *Hermelin*. Monerus illa *συνάμωμα* congerit scutarium vellus Ponticum, Murinum vellus, Pontica diphthera. *Petra Sancta* dicit exuvias Pontici muris candidas, sed sparsas muscariis atris. *Armeline*s etiam aliqui dicere non erubescunt. Vox *hermines* deducitur ab *Herminis*, quod nomen medius sæculis fuit Armeniorum, quia ex Armenia frequenter pelles hæ allatæ sunt. Est verò pelis hæc, seu solum ea, seu figuram constituat, candida, sed maculis nigris conspersa. Præcipuè tamen nomen hoc ipsis maculis, quas *mouchetures* dicunt, tribuitur. Porro late hoc defendit, quod nempe pelis muris hujus candida, atque adeo maculæ nigræ non nisi extremæ caudæ indicia sint, *Menestr. l'art du Blas. justif. c. 4. toto. M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. 1. pag. 61.* ideo illas nigras maculas adesse ait, quia soleant uti pelliculis Italicorum agnellorum, quos ob teneritudinem lanæ, mox à partu suffocent, ut à pellibus hermioniceis minimum differant. Idem pag. 62. nollet exprimi macularum numerum, sed semper spargi & aliquas dimidias conspici. Sed hanc legem alii sibi imponi vix ferent.

§. XVII. Britannæ Dux pellem hanc suis insignibus imprimis nobilitavit. De ratione variant. Fabulis qui delectantur, ferunt Arto R. Britann. contra Froliorem nem gigantem pugnanti Beatam Virginem apparuisse, & palliolum hermionicum in ipsius galeam immisisse, ut giganti invisibilis fieret. Unde omillis veteribus insignibus hæc arma assumpserit. Vide *Vulson. de la Colomb. & M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 66.* Rectius fortè cum *Nic. Uptono* facies, qui de *milit. offic. L. 3. p. 116.* ita ait: *Dux Britannia portat arma sua sic maculata cum nigro, quia in ducatu abundant quædam bestia albissima, cum caudis nigris, de quarum pellibus sunt furrure seu foderature valde pretiose* conf. *L. 4. p. 166. 167. & ad h. l. NN. Ed. Bisset pag. 61.* Ita & *Vulson* fatetur in Gallia nullibi, quam in *Aremoricis* murem hunc quem Ponticum appellamus reperiri. Britannæ Ducis exemplo non tantum lineæ gentis collaterales (unde *Limoges* scuto hermionico circumdat limbum rubeum, nec non *Estampes*, quæ sunt discernicula, cum ex ducali familia *Guido Britannus* *Viccomes Limovicensis*, *Richardus Comes Stampensis* fuerit) sed etiam aliæ familiæ hoc signo usæ sunt. Frustra tamen sunt, qui ob hoc existimant, omnes omnino familias, quæ utuntur istis pellibus, eas Britannorum concessione habere; quos rectè refellit *Menestr. l'art du Blas. justif. c. 13. p. 339.*

§. XVIII. Adhibentur hæ pelles vel solo constituendo, vel ut figura illas induta sit: utrumque denuo duplici modo: nam vel temerè sparguntur maculæ, quod *Varennius* §. 16. semper fieri voluisset, vel certus macularum numerus & dispositio est. Illud si sit, vocatur simpliciter *de hermines*; hoc verò casu, numerum & situm macularum exprimi oportet. Ita unicam maculam hermionicam argenteo scuto inserit fam. *Braays*.

§. XIX. Quædam exempla exhibebimus: gestant scutum hermionicum cephalo imposito coccineo *Vivonne*, dentato coccineo d'O, inscriptis tribus fasciis rubeis *Rostrenan*, Leonem hermionicum coronatum auro, in solo ex nigro & rubeo bipertito *Norvich*. Inter nostros exempla rariora sunt, *Mervick Brockhusen* (infer. Rhen.) (α) scutum transverse gestat ex hermionico & viridi sectum (quam-

P 2

vis

(α) *Wap. II. p. 112.* galea tecta diademate tortili, sustinens jugum expansum alarum tinctura scuti affectarum,

Hermionice seu muris Pontici.

Britanniæ Ducibus usitata.

Exempla alia.

vis enim figura à sculptore non bene expressa sit, non tamen dubito maculas hermionicas notari.) Frequentior inter nostros ejus usus est in pelliceis indumentis, quæ ab humeris gestare solent Electores (quæ Clemangius vocat *plumalia*, cum tamen propriè plumarii sint, qui vestimenta ex plumis avium conficiunt.) tum in ora reducta pileorum electoralium, ducalium, imò & aliorum, quorum passim exempla reperiuntur.

Contreher-
mines. Ma-
culæ alio-
rum colo-
rum.

§. XX. Exempla hæc genuina fuere, cum nempe extrema caudæ nigra pel-
li reliquæ candidæ inseruntur. Alicubi verò videas opposita ratione solum nigrum,
maculas argenteas pingi: hoc Galli vocant *contrehermines*, vel *poudré d'argent*. La-
tinis scutum *antibermionicum* est. Uptonus refert suo tempore dictum esse *il porte*
herminée, sed improbat. Maculas, hermionicas similes, etiam rubeas, virides, quin
& argenteas & aureas dari autor est *le Laboureur*. Sed exempla requirit *Menestr.*
l'art du Blason justif. cap. 13. pag. 340. Videtur tamen cap. 4. pag. 74. non negare in
exemplo Dominor. de Baëce in Delphinatu, qui rubeo scuto imprimunt s. ejusmodi
maculas aureas. Cæterum quia pelles hæ metallo & colore constant, figuram metal-
licam vel coloratam illis imponi posse, multorum sententia habet; sed v. tati licentiam
hanc mallet *Vulson. scienc. Hero. c. 33. p. 365.* Porro aliqui mollitiei & deliciarum sym-
bolum esse comminiscuntur has pelles, ingratis tot familiarum illustrium, quæ illis
delectantur. *Alciat.*

Delicias & mollitiem mus creditur albus

Arguere, at ratio non sat aperta mihi est.

Pelles va-
riæ, Vaires.

§. XXI. Altera species pellium est, quas *varias* Galli *vairé* seu *de vaires* di-
cere solent. (junguntur utraq; in scuto *Palvert*, quod ternis palis varii & hermio-
nici velleris exaratur. Terminum hunc *Heping. de insign. cap. 9. p. 650. & 654.* non
rectè intellexisse videtur, cum simpliciter accipiat pro versicolori: ast non so-
lus color, sed aliqua etiam figura illo nomine notatur. Eam figuram rectius oculis
dignosces, quam verbis describas: inprimis, quia cujus rei figura sit disceptatur, aliis
pileorum, aliis campanarum, aliis ædicularum in quibus excubiæ aguntur, aliis vi-
trorum *απόδωv* similitudinem in ea agnoscere visis. *Menestr. l'art du Blas. justif. c. 13. p.*
355. huc etiam trahit *scutulatas vestes. Pl. 45.* Inde varia nomina latina. *Spelmann.* sim-
pliciter vocat aream variegatam seu variam, & inter areas interpunctas numerat.
Monet pratiq. des arm. c. 9. n. 17. ista habet: scutarii soli *petasus*, vel *petasites vellus*:
cymbalites vellus: *nola* gentilis *parmæ*. Unde injurius est in Chiffletium, quod imperi-
um disciplinæ heraldicæ eum arguit *Job. Ferrand.* quia discoloribus argenteis & cæ-
ruleis cymbalis scutum distinctum dicat, cum ex vellere *nola* fieri nequeat. Quæ
enim dica Chiffletio impingi potest, cum eo Ferrandi contribules simul involver.
Ita & *Ægid. Gelen. de Colon. Agr. magnit. L. 2. pag. 122.* vocat *vellus nolatum seu*
alutam petasis variatam, quæ cymbalis & galericulis macularum quodam lumine assimila-
tur. Germani vocant: *Ensenhütlein/ (blaue stehende und weisse gestürzte.)* Ali-
cubi *Sibmacher* simpliciter *spitzen* vocat. Porro quod origo sit à pellibus sciuri
varii (quod genus *varum* dicitur, & dorsum cinerei, ad cæruleum propius acce-
dentis, ventrem autem albi coloris habet) probat *Menestr. la verit. art du Blas. cap. 4.*
p. 83. Inde etiam tincturæ ratio, quod ordinariè in pellibus his sit argentea & cyanea.
Uptonus & Job. de Bado aur. vocant *invectos colores* vel *barrata invecta insignia*, hoc
est, quæ pelles has, ut solet communiter fieri, fasciatim (barras, fascias dicit.) dispo-
sitas continent.

Origo.

§. XXII. Originem harum pellium adscribit *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1.*
p. 57. victoriæ Car. Martelli contra Saracenos, qui pelles *genesta* (genette animal-
culum est Africæ) gestarint, quod speciosæ essent, & cum incalescebant, suavem
ederent odorem. Itaque Carolum illarum amore captum, præcipuis proceribus
exercitus pelles has donasse, & 726. ordinem *genestæ* instituisse. Putat ergo eos,
qui vellere hoc in scutis utuntur, vel à ducibus illius victoriæ, vel hujus ordinis ali-
quo equite, descendere. Juxta alios *Conciaci* (qui scutum ternis fasciis varii velleris
& rubeis distinctum gestant) primi fuere, qui eam gestarunt. Originem fabulosam
legas licet apud *Vulson.* vel nostrum *Limn. Jur. Publ. 6, 6, 22.* Præter hanc illustrem
familiam, dein *Castillonia*, *Chastillon sur Marne*, quæ gestat in parma coccinea, tres
palos varii velleris, imposito cephalo aureo) & *Longovallia* (quæ senos baltheos
rubeos

rubeos & varios scuto inscribit) auctoritatem conciliarunt his velleribus.

§. XXIII. Distinguunt Galli (vide defendentem id *Menestr. l'art du Blas. justif.* ^{Accidentalia.} c. 13. p. 341.) inter *Beffroy de vair*, (*Beffroy* aliqui interpretantur campanam, sed *le Labour. l'orig. des arm. num. 101.* ostendit, significari turrin ligneam.) *vair & menu vair*. Quorum prima species est, si tres tantum cymbalorum sint ordines, altera si quatuor, tertia, si 5. vel 6. sed *Varenn. R. d'arm. pag. 59.* pro iisdem habet: ut & *le Labour. de l'orig. des arm. num. 101.* Quod nunquam una sola campanula representatur, observavit. idem *Menestr. cap. 4. pag. 75.* Unus tamen cymbalorum ordo conspicitur, nempe trium nigrorum in parmæ transversæ sectæ (cujus inferior regio aurea rubeum gradientem leonem complectitur) superiori parte item aurea, notandæ familiæ *Nagel de Dirmstein* [Rhen.] (α) Porro cum ordinariè in fasciarum modum Petasorum ordines disponuntur, cuspidibus stantium, cuspides inversorum alterius coloris, tangi moris est: si enim cuspides in basin eorum petasorum, qui in proximo ordine sunt, incidant, vocant Galli *vair appointé*, vel *vairé en pal* (talis situs est petasorum 4. cæruleorum stantium, juxta inversos argenteos in 2. & 3. quadr. *Cronberg* [Rhen.] (β) tum plerumque palorum vel baltheorum qui illis ornati sunt apud Germanos: ita *Bern.* [Rhen.] (γ) parmæ ex minio & auro transversæ sectæ inducit baltheum sinistrum argenteum talibus petasis cæruleis tribus ornatum; conf. *Amelunxen. c. 5. S. I. m. I. n. 66.* Ita & *Pbalay* seu *Valloy. Com.* (δ) scuto argenteo inducit baltheum aureum talibus nigris petasis contextum. Si verò quorum cuspides coincidunt, unius sunt coloris, nuncupant *contrevaire*. Tale scutum est *Plessis Anger*, & (loco cærulei rubeo colore substituto) *Scepeaux*. Porro loco argenti & cyani aliquando videas alias tincturas adhiberi, quas discretè exprimi necesse est, ne ordinaria tinctura intelligatur: uti *Beaufremont*, unde aliqui putant nomen *Beffroy* ortum, ut & *le Grand d'Aluze* habet parmam vario vellere aureo & rubeo factam; similem, sed cum soleis equinis argenteis & limbo cyaneo *Com. de Derby, de Ferrars* cognominati: Iisdem coloribus & quidem duplici ductu cymbalorum, palatim dispositorum, constat scutum *Hufeld*, [inf. Rhen.] (ε) Colore argenteo sunt cymbala stantia, inversa rubeo in parma facta. *Dirmstein* [Alsat.] (ζ) Varium vellus ex argento & nigro colore notat *Pervistien, Coetlles, & la Coudraye* [Britann.] argento & cocco *Kermellec, & Keren-Raiz*, auro & cyano *Rochefort* [Britann.] auro & prasino *Pavie*.

§. XXIV. Videamus jam exempla velleris hujus, ubi cum tinctura dispositio ^{Exempla.} etiam ordinarium morem servat. Gestant varium vellus præter jam dictos *Trainel, Lobrac*, [Britann.] *Vichi*.

Inter Hispanos *C. de Deleytosa* nom. *Monroy* in 2. & 3. gestant varium vellus 4. ductuum, *Velasco* 7. tessellas varii velleris 8. aureis interpositas, *Quinnones* totidem rubeis.

Ex Germanis *Kirchberg* [Com.] (η) *Greul de Grailsberg* [Bavar.] (θ) & *Bopfingen* [Suev.] (ι) gestant scutum vellere vario confutum, cum capite rubeo. Porro observatio est, hæc vellera, ut & hermionica, in scutis plerumque rubeo colori, non alii, jungi. Uti gestant *Anton.* scutum anteriori parte vellere vario factum, posteriori rubens, *Varax* quadripartitum ex vario vellere & minio, *Urfé* varium imposito capiti rubeo. *Lavien* rubeum capite vario, *Montrichard* varium inscripta cruce rubea, & *Baulon* Britann. decussis rubeo. *Coucy* fasciatum sexies, fasciis varii velleris & coccineis, *d'Escharz* rubeum cum palo vario, *Longueval* scutum obliquis baltheis rubeis & variis distinctum, *Pontchâteau & Fresnoy* [Britann.] varium impressa luna sanguinea, *Anger*, impressis 3. lunis. &c.

§. XXV. Pelles scutariæ nos admonent aliarum pellium, quarum ^{Aliæ pelles,} nunc quoque in vestibus usus est, & inde in scuta translatus; *weiße Kürsch oder Pelshwerdt*. Figuræ solum candidum est, griseis vel nigris maculis & lineolis distin-

P 3

ctum

(α) Wap. I. p. 128. galeæ insistit religiosus Compostella veniens peregrinator, *Wallbruder*, affixam pileo concham, manu scipionem & rosarium gestans.

(β) Wap. I. p. 124. Alii verò hos petasos pro montibus habent, & rationem in nomine *Cronberg* quærent. *Menestr. l'art du Blason justif. c. 4. p. 88.* (γ) Wap. Lp. 131. cum capite collum cygni nigrum viridibus foliolis exornatum. Lacinia coccinea & aurea (δ) Wap. II. p. 10. ala scutariis symbolis ornata (ε) Wap. II. p. 115. herma æthiopis vellere scutario induta, & fascia concolori caput redimita. (ζ) Wap. II. p. 125. thecæ ad modum scuti pictæ imponuntur 8. pennæ galli gallinacei nigrae, decussatim locatæ. (η) Wap. II. p. 8. (θ) Wap. II. p. 57. (ι) Wap. II. p. 89.

atum. Ejusmodi pellibus implent scuti transversè secti, & superiori parte aurea leonem coccineum referentis, basin *Schvumke* [Westfal.] (α) quadripertiti, cujus quadrans 2. & 3. rubent, primum & quartum *Jarsdorff* [Francon.] (β) palum medium areolæ 2. & 3. *Maming. & Præsing* [Baron.] (γ)

Tincturæ
figurarum
naturam
non se-
quuntur.

§. XXVI. Vidimus jam tincturas, metalla, colores, pelle: antequam verò ad leges, quæ illis dantur, transeamus, notare convenit, in artem heraldicam non impingi, cum figuræ tinguntur coloribus, quos natura nunquam in illis reperias, inde animalia aurea, argentea, leones cærulei, virides, nigri, &c. quæ enim extra scuta monstri loco essent, in re scutaria nihil monstri alunt. conf. *Joh. Ferrand. epinic. pro lil. 4. p. 47.* Quinimo rarius ferè est, rem suo colore tingi, uti §. 12. monuimus, peculiari termino id exprimendum esse. De causa ita Gelen. de magn. Colon. Agripp. L. 2. p. 119. c. 4. n. 26. Pinguntur leones cærulei, stellæ nigræ, & quæ talia à congruentia naturæ recedunt, nam color qui rebus istis proprius non est, propter regulam ex vestitaria observatione insinuatam, convenientissimus est in armis, maxime cum in ludis Circensibus, & sæpè inter præliantes, fuerint certi partium factionumque colores, quos pro ducum observantiâ obsequentes assumpserunt, & transmisserunt posteris; quin & in hæreditatibus dividendis apud majores nostros usitatissimum fuit, colores mutare.

Regula ali-
qua rejecta.

§. XXVII. Regulas quod concernit, *Bart. de insign. n. 23. du Val, Campanile dell' armi c. 7. p. 13.* & alii jubent semper metallum & colores digniores potiori, hoc est superiori vel dextro loco locari. Sed regulam hanc nunquam receptam mille contraria exempla evincunt.

Altera de
metallo
metallo,
colore co-
lori non
inscriben-
do. Arma
falsa.

§. XXVIII. In istam verò legem conspirasse plerosque populos, qui insignium aliqua cura ducuntur, reperimus, quâ metallum metallo, colorem colori inscribi prohibetur: atque ita si solum metallo constat, figura colore; si illud colore, hoc metallo tingi jubetur. Quod causam hujus legis attinet, risum an indignationem meliori jure mereatur ineptia Feroni, lector judicet: cum iste fabulatur, Adamo solum colorem rubeum quia ex terra rubra ejus ortus, & eadem significatio nominis) pro insigni datum, dein lapsu secuto pomum nigrum demonstrandæ turpitudini peccati injectum esse: ob quod majores insignia, in quibus color colori incumbat, falsitatis damnarint. Uti verò palam est, hanc rationem ineptissimam esse, ita de aliis adducendis vel dijudicandis nequitiam laboro. Potius cum *Ponto Heutero* sentio: qui in *proleg. Geneal. præcip. aliq. famil.* vocat morem longo usu confirmatum, ac proinde instar inevitabilis legis observandum. De nostris illa habet *Nobiliss. Cass. Lerch à Dirmstein. 2. Grunds. num. 6. pag. 68.* Daß ein sonderbar Gemerck der Farben in obacht gehalten / und jede Farb nach ihrer Bedeutung den Wapen einverleibet / und gelb und weiß vor die vornehmsten gebraucht werden / in massen unter viel tausend Wapen keines zu finden / so nicht mit gelb oder weiß gezieret und aufgericht gewesen / sonst aber wenig wie der Reichsedlen Landschaden von Steinach Wapen / mit beyden gemelte Farben begabt zu finden seyn. Denn Gold / Weißheit / Begierd / Freud und Treu bedeutet: Silber aber Unschuld / Reinigkeit / Redlichkeit und Eloquenz zu erkennen gibt. Causam ex hypothesis sua quod arma ex vestimentis veteris militiæ ortum habeant ita deducit *Ægid. Gelen. de magnit. Colon. Agripp. L. 2. pag. 116.* Hinc elicitur ratio axiomatis scutarii: non esse metallum in metallo, nec colorem in colore pingendum. Nimirum metalla appellant aurum & argentum, quæ nunc croco seu flavedine, tum albedine designantur: at reliquam, præter hæc, vestium lucem, colorum nomine indignant: Nam si aliter quis faxit, næ is in principia & elementa rationis purioris impingit, quis enim scenofactoriæ, similisve artis textoriæ flami ni seu fundo aureo, argentea fila intexta summo detrimento pretii & gratiæ? itaque ars etiam textoria & acu pictoria hæc in disciplina locum suum habere probatur, quippe ex cujus ratiociniis, non pauca disciplinæ Heraldicæ dogmata vel discuntur vel probantur.

Quæ

(α) Wap. I. p. 188. ex galea diademate tortili testa inter alas argenteam & auream exsurgens *πρῶτον* leonis rubei. (β) Wap. I. p. 106. pileus acuminatus, admodum scuti pictus & pennis galli gallinacei fastigiatus. (γ) Wap. I. p. 21. 38. illius areolæ anterior palus rubeus, ferrum cultri, in *die Klinge* / argenteum complectitur, posterior ex auro & argento transversè secatur: de apice vid. c. 6. n. 56.

Quæ verò in hanc legem impingunt insignia, exinde galis vocantur *fausés* seu falsa. Terminum hunc benignius interpretatus est *le Laboureur* de l'orig. des arm. n. 101. quod non aliud notet, nisi *une certaine obscurité morne & sombre, qui résulte de l'affinité de couleurs & des métaux mal assortis, qui les prive de l'esclat & de la splendeur, qu'ils recevroient par le voisinage de quelqu'autre email plus opposé*. Ut ita falsitas tantum esset difformitas ex combinatione colorum vel metallorum indecenti orta, quæ fiat ut careant insignia decenti splendore, quem dextre junctæ longius distantes tincturæ conciliaturæ erant, sed potius obscuriora visum non delectent. Hoc verò pluribus refellit adversarius Menestr. l'art du Blason justif. c. 13. p. 343. & quæ falsa dicuntur, omnino reprobari atque adulterina haberi docet. Verum enimverò, quamvis non injuria eorum, qui sibi ipsis ab aliquo tempore finxere arma, & in canonem hunc impegere, imperitia digno illo falsitatis titulo pudefieri & damnari debeat, non frustra tamen quis ambigat, an unquam falsitatis posci debeant nobilium insignia vetustiora, si quæ contingat ab ista regula abire: si quam maxime earum quæ jam sequentur exceptionum nulla etiam locum haberet, quibus tamen prope omnia defendi queunt. Imò le Labour d. l. putat cum arma in usu fuerint ante heraldicas leges, multos nobiles maluisse vetera *devisés* contra morem retinere, quam mutatis insignibus novitatis suspicionem contrahere.

§. XXIX. Regulæ enim rectius intelligendæ observandum est 1. eam accipiendam de principalibus figuris, scuto inscriptis, non verò quæ istis adhærent: e. g. in scuto argenteo, leonis colorati falcula, lingua, corona &c. citra legis hujus transgressionem altero metallo, auro, tingi possunt. 2. ex eadem ratione discernicula seu notæ distinctivæ (brisures) lege ista non tenentur conf. Menestr. l'art du Blas. justif. c. 3. p. 55. Nec hicaurem præbebimus M. Gilb. de Varenn. qui P. 4. p. 514. probat regulam hac obstringi discernicula magis quam principales figuras ipsas: verum p. p. p. 516. sui oblitus fasciam hermionicam in scuto Oliverii de Porcon discerniculum existimat esse: *car autrement ce seroit metal sur metal, ce qui n'est pas si supportable en fait d'armes plaines, que quand il ne s'agit que de leurs differences*. Hac enim ratione metallum metallo inscriberetur, quod in armis puris non æquè suffertur, quam in iis, quæ differentiæ solum inservivunt. Rationem, cur in scutis limbi, fibula, laciniola, clabuli & nodi interdum ejusdem sint jubaris cum area clypei ex sua hypothese, qua ex vestimentis veteris militiæ deducit insignia, reddit Æg. Gelen. de magnit. Colon. Agrip. L. 2. p. 117. *nempe sunt indicium posterius genitorum, unde exhibent prætextum, hoc est vestem juniorum, cui in fimbria aurum & argentum absque læsione cuticula vix potest attexi*. 3. Si solum metallo & colore constat circa figuram inscriptam regula hæc non observatur, hoc est, metallica vel colorata æquè esse potest, licet tunc aliqua sui parte metallum metallo vel color colori incumbat. Exempla frequentiora sunt, quam ut hic aliqua enumerare sit necesse. conf. Menestr. l'art du Blas. justif. c. 13. p. 337. Seguing. Thres. her. in tr. des arm. art. 5. n. 45. 4. Huc etiam referimus scutum figuris certis jam exornatum, ut nova figura, quæ toti (area pariter & inscriptis *devisés*) incumbit, hac regula non obstringatur. Ita area, quæ fascias, baltheos, palos, &c. plures continet, promiscue seu coloratam seu metallicam imaginem imponere licet. Quo etiam refero scutum fam. Michaeli (Venet.) sexies cyano & argento fasciatum & 21. talentis aureis (6. 5. 4. 3. 2. 1.) impressum, quamvis enim novem horum nummorum incidant in fascias argenteas, considerantur tamen universi ut toti scuto incumbentes. Quod malo dicere, quam cum Gelio voce *enquerir* annumerare insignibus pervestigandi causa *ἀνακρίσεις*: Licet causa, ob quam assumpta hæc talenta, memoria digna sit, nempe beneficium Domini Michaeli Duc. Veneti, qui classis Christianæ sub R. Balduino adv. infideles ductor exercitus penuriæ ita subvenit, ut ex corio monetam cuderet, & gravi proposita poena eos, qui venalia habebant, quæ ad victum requirentur, ad accipiendam hanc monetam obstringeret, quam dein redux domi suæ legitima moneta iterum permutavit. 5. Aliqui adjiciunt quod parmæ Gallicis liliis pictæ itidem ab hac regula excipiantur. Menestr. abbrev. meth. p. 56. Hoc verò ut addatur, non puto necessarium esse, fuit enim ex generali eorum ratione, quæ toti incumbunt. Ita 6. pellibus variis & hermionicis eandem libertatem concedunt, ut metalli vel coloris loco haberi possint. Idem verò ex ratione allegata jam fuit, cum scutum his

velle

velleribus consutum sua area & figuris constare videatur. Quia verò solum pellium istarum argenteum est, pro metallo magis habentur, hoc est, frequentius est, ut coloratae inserantur figuræ. Neque tamen ob hoc simpliciter metalli naturam obtinent: circa quod reprehendet Labourerium (supr. n. 15.) *Meneſtr. l'art du Blas. justif. c. 13. p. 337.*

Inprimis si
figura nat-
ivo colo-
re pinga-
tur.

§. XXX. Nova à regula exceptio est, 7. quod quæ naturalem sibi colorem ervant, ea non teneantur. Imò ex hac causa ab aliquibus nativi illius coloris (au naturel) terminus receptus dicitur *pour éviter la fausseté en armes*, ut falsitatis dica evitetur. *Paillot. voce naturel.* Hac ratione non pauca insignia defendi necesse est. *Fortenbach* [Suev.] (α) in 2. & 3. area aurea candidum, uti ille color nativus est, cygnum gestat, quem argenteum dicere ob laterculum aureum prohibemur. *Bergelassen* [Pomer.] (β) parmæ cæruleæ inserit cancrum: quem rubeum non vult dicere *Vulson*, sed uti coctus est, suo colore præditum *einen gesottenen Krebs*. An idem nomen esse dicemus *Gergelassen* [Marc] (γ) cum in uno elemento sculptor facile errare potuerit, & insigne idem sit, nisi quod cancro diagonalis situs attribuitur, qui in illo palaris est? Cum hoc scuto convenit alterum fam. *Staten* (Saxon.) (δ) nisi quod à dextris cancri 3. stellulæ argenteæ visuntur. *Buren* [Sax.] (ε) parmam auream exornant fluvio in fasciæ modum fluente, qui albicat, ut aqua limpida. *Pu-devvvels* [Saxon.] (ζ) in parmæ transversæ sectæ, & inferius cyaneis atque argenteis tessellis repletæ, superiori parte argentea exorientem cervum, qui nativo colore flavet, inscribit. Et *Hirschheid* [Franc.] (ι) similem cervum é tricipiti colliculo cæruleo exorientem Clypeo argenteo inserit. *Poser* [Siles.] (θ) cæruleo cornicem, ut solent esse, nigram, argenteo trunco insidentem; & expansis alis ad volatum se comparantem. *Goldbecken* [Saxon.] (κ) in scuto argenteo, circa fasciam cyaneam locat 3. crateres aureos: quod non tam eo nomine excuso, quod 3. crateres figuræ principali, fasciæ, accessisse credendi sint; nam fasciæ in apice nullum vestigium est: sed quod crateres non alienam tincturam susceperunt, qui ipsi aurei sunt: Imprimis cum ad nomen alludent hæc insignia. *Ronberg* [Rhen] (λ) in argenteo scuto deferat aureum annulum (qui natura talis esse potest) ex quo in scuti angulos & basin, tria folia rubea protenduntur. *Lampen.* [Saxo.] (μ) in parma rubea, 3. lampades ferreas, adcoque nigras, cum flammis sui etiam coloris monstrat. *Entzberg* [Rhen] (ν) in clypeo cæruleo 3. rosas dimidiatas, & obliquè sectas, rubeas, sed auro gemmatas ostentat. Color ille rosis nativus est. *Lofitz* [Misn.] (ξ) parmæ rubæ, æthiopis cui ater color gentilis est, hermam inserit. *Drachsdorff* [Misn.] (η) in scuto cæruleo virum sylvestrem, qui viridi fronde caput redimitus, pudenda velatus, sinistra arborem evulsam gestat, depingit. Colorem carneum, qui nudis membris naturalis est, deberi viro non dubito. Eadem ratio est pueri nudi in areola, cærulea fam. *Kiesewetter* [Misn.] (ο) & cadaveris feretro nigro in parma rubra impositi, *Leichnam* [Misn.] (π) Et quod vestitos homines concernit, cum in scuto *Thomshirn* [Misn.] (ϑ)

area

(α) Wap. I. p. 117. ex casside diademate tortili tecta prominet caput cygni flexuoso collo candidum. Lacinia candida & argentea. (β) Wap. III. p. 162. tres plumæ struthionicae auratae, rubea, cærulea, ita & triplicis tincturæ sunt lacinia. (γ) Wap. I. p. 178. coronata galea impositæ tres plumæ struthionicae nempe inter duas cyaneas argentea. Lacinia argentea & cærulea dicuntur esse (δ) Wap. I. p. 172. diademati tortili impositæ 7. plumæ struthionicae cocco & argento tinctæ. (ε) Wap. I. p. 167. expansum jugum alarum, cum symbolo scuti. Lacinia aurea & albæ. (ζ) Wap. I. p. 170. galea coronata inter sex pennas galli gallinacei nigras imposita cauda pavonina. Lacinia non nisi argentea & cyanea, quod sententiam nostram amplius firmat, flavum colorem, pro nativo, non aurea tinctura, accipiendum esse. (η) Wap. I. p. 107. è coronata galea exurgens cervus flavescens. Lacinia argentea & cærulea: de quibus idem puta, quod de proximis dixi. (θ) Wap. I. p. 72. cornix scutaria Lacin. nigra & cærulea. (ι) Wap. I. p. 172. cornua aureum & argenteum: quales etiam phaleræ. (κ) Wap. I. p. 132. ex coronata galea prodeunt duo cornua argentea aureis fasciis aliquoties obvoluta; inter ea comparet annulus & folia scutaria. Lacinia argentea & rubea: An ex hoc colligemus, annulum aureum insignibus demum accessisse, & ita regula non teneri? (λ) Wap. I. p. 173. (μ) Wap. I. p. 130. Pileus acuminatus, qui una cum ora reducta, fasciis nigris & aureis exaratur, ac sustinet plumas struthionicas nigras adfixa rosa dimidia scutaria. Apicem hunc aliunde mutuo sumtum tinctura arguere videtur, imprimis quia etiam lacinia aurea & nigra sunt (ν) Wap. I. p. 151. diademati tortili impositus fasciculus plumarum struthionicarum nigrarum. Lacinia itidem atræ & rubra (ξ) Wap. I. p. 152. tres pileoli inversi rubei, ora reducta cærulea. Lacin. rubea & cærulea, quia carnis color proximè ad rubeum accedit. (ο) Wap. I. p. 157. conf. c. 5. S. 2. n. 7. (π) Wap. I. p. 156. conf. c. 5. S. 2. n. 19. (ϑ) Wap. I. p. 158. ex coronata galea

area secunda nigra imaginem, crurum tenuis, Turcæ, rubeâ veste induti, sed tiara aurea caput obvoluti, atque sinistrâ manu acinacem vibrantis, & tertiâ similiter nigra ex monticulo tricipiti aureo imaginem S. Andree rubeo habitu vestitam, & decussatam suam Crucem auream ante se gestantem continent: vel cum in insign. fam. *Bezißky* Sles. (α) in scuto ceruleo emergit vir armatus, (color non alius est, quam qui ferri politi esse solet) sagittam rubeam utraque manu tenens, ex navi miniatâ. Et pro fam. *Vtmann* Sles. (β) in scuto coccineo crurum tenuis apparet vir item armatus, nigropileo, quem plumæ argenteæ, ornant tectus, dextra gladium evaginatum, sinistrâ vaginam tenens *Löff.* Misn. (γ) intra sertum viride viridem ranam (qualis à naturâ est.) in rubeo scuto depingit. *Mosen.* Misn. (δ) iridem sui coloris parma cerulea inscribit: ob id in apice, & lacinia rubeus color, qui in iride ferè prædominatur. *Dehm. dicti Rotkfelfer* Misn. (ε) in parma ceruleâ, ob nominis allusionem rupem pingat rubeam, ante quam consistit sui coloris cervus *πλατύκερας* Conf. c. 5. f. 3. m. 2. n. 48.) *Kreideluviz* Sles. (ζ) in scuto rubeo caput cervinum sui coloris. Quod etiam Maurorum imagines referri possunt conf. c. 5. f. 2. §. 9.

Huc etiam retuleris illa: *Wind* Dan. gestat in parma rubeâ caput equi abscissum, sed freno instructum nigrum. *Aulock* Sles. (η) in ceruleâ nigrum bovem gradientem *Hauguviz.* Misn. (θ) in rubeâ Caput arietis nigri, coronâ & cornibus aureis, ita & (si demas coronam capiti arretino.) conf. c. 5. f. 3. m. 2. n. 65. *Rechenberg* Sles. (ι) Similiter in tali parma cornua nigra *Gaffron* Sles. (κ) in ceruleâ pileum orientalem coccineum, oris reductis argenteis, & nodo, quo colligitur, aureo *Bornstett* Sles. (λ) in rubeâ cingulum nigrum cum argenteâ fibulâ. (Dixeris tamen hic fibulam pro primario habendam esse, cingulum ipsum pro secundario, quia lacinia argentea, & coccinea.) *Kæbiz* Misn. (μ) in scuto rubeo truncum nigrum impositam argenteam. Cruciculam sustinentem *Czechovvsky* Sles. (ν) in ceruleo duos truncos decuratos nigras oblique locatas. *Taubadel* Misn. (ξ) Nam licet non omnis equus, bos, aries, cornu, cingulum, truncus &c. nigro colore natura notentur, aliquibus tamen ille nativus est, ac ita nativus esse potuit illi individuo, cuius forte imago quacunque tandem causa in scutum assumpta est.

§. XXXI. Neque sic omnia diximus. Nam g. notant, quod scuti sectiones utroque metallo vel duobus coloribus constare possint: ut ita non sectiones scuti, sed figuræ solo inscriptas tegula proprie respiciatur. (Conf. *Campanil. dell' armi* c. 6. p. 12.) Ita apud nos *Besem* Saxon. (αα) scutum perpendiculariter sectum hinc nigro, illinc rubeo colore inficit, imposita medio bipenni coloris ferrei, manubrio aureo. *Bottfeld* Misn. (ββ) ex rubeo, & nigro ad perpendicularum secti scuti priorem partem fasciâ argentea exornat: *Baldinger* Patrit. Ulm. (γγ) parmam dragonali sinistralineâ secant, anteriori minio, posteriori parte cyano tincta, impresso cane leporario candido, collari aureo ornato. *Rackel* Sles. (δδ) clypeum transverse secant, capite coccineo, basi rubeâ, impositis duobus cornibus Venatoriis argenteis, quæ fasciola

exsurgit jugum alarum expansum, quarum altera nigra, altera argentea, hæc fasciis scutariis primi & quarti laterculi exarata, illa decussatam S. Andree crucem auream ostendit: inter quas imaginem Turcæ, eodem amictu & situ, quo in scuti secunda & tertia area apparet videas. Lacinia aurea, & cerulea.

(α) *Wap.* I. p. 58. jugum alarum rubearum Lacinia coccinea, & cyanea. (β) *Wap.* I. p. 63. alæ coccinea & rubea (γ) *Wap.* I. p. 152. simili sertio insitit rana scutaria Lacinia bicolores juxta analogiam scuti (δ) *Wap.* I. p. 159. (ε) *Wap.* I. p. 146. ex galea inter 5. folia cervi scutarii eminent (ζ) *Wap.* I. p. 50. caput cervinum Lacinia nigra, & rubea (η) *Wap.* I. p. 58. bovis scutarii Lacinia nigra & cerulea (θ) *Wap.* I. p. 153. ex coronata Galea prominens caput arietis nigri, cornutum & coronatum aurea & fastigiatum plumis Struthioniciis argenteis & miniatis Lacinia atra, & rubea (ι) *Wap.* I. p. 52. (κ) *Wap.* I. p. 52. Lacinia rubea, & nigra (λ) *Wap.* I. p. 54. pileus scutarius, aurea, rubea, argentea & cyanea plumis struthioniciis fastigiat. Lacin. cerul. & rubea (μ) *Wap.* I. p. 156. (ν) *Wap.* p. 51. Inter duas alas rubeas truncus & crucicula scutaria. Lacinia rubra & nigra. (ξ) *Wap.* I. p. 157.

(αα) *Wap.* I. p. 173. Galea legitur diademate tortili, unde exurgit imago virginis passis crinibus, amictu nigro & rubeo, tenens duos fasciculos pennarum pavoninarum, singulis petiolis aureis, quos alia Linea aurea jungit, impositos. (ββ) *Wap.* I. p. 156. Cornua ad modum scuti tincta. Lacinia nigra & rubea (γγ) *Wap.* I. p. 209. inter cornua cervina rubeum & cyaneum confidens canis scutarius. (δδ) *Wap.* I. p. 64. septem nigra galli gallinacei penna, Lacinia argentea & rubra.

sciola olligat in medio. Sic & *Auria* gestat scutum transverse sectum ex auro & argento inscripta aquila nigra cum unquibus nimio infectis : *Escoubleau* partitum ex cœruleo, & rubro inducta linea diagonali aurea; transverse sectum ex rubro & nigro inducta fascia truncata aurea *Pianello*.

Alia exceptio circa figuras honorabiles.

§. XXXII. Alia, sed isti vicina exceptio est 9. quod nonnunquam ipsa figura, quas *honorabiles* vocant, alii, quam regula poscere videbatur, solo inscribuntur. Hoc Galli (*pour cacher la fausseté, qui se rencontreroit aux escus*. Ut falsitas scutis alioqui de decora veleretur.) *Cousu* vocant. vid. *Paillot. h. v.* Et non tantum de Capite solent usurpare, sed & de aliis figuris. Exemplum illa adducit dictus Autor : Caput adscutum rubeum imponitur scuto cœruleo bipenni argentea, aureo manubrio, impressa pro *Brieen Bresse*, aureum 4. rhombis rubeis insigne, argenteo 3. capitibus pavoninis avulsus nigris insigni *Plumé Guierville*, rubeum corde inter duas stellas ejusdem metalli aureo impressum, cœruleo leonem aureum deferenti. *Fermineau* (Languedoc.) rubeum 3. stellis aureis impressum cœruleo turre argentea nigro opere camentario rupi aurea in adificatâ ornato *Boudrac*. (Delfin.) aureum argenteo 3. Cantheriis rubeis exarato *Garnier*. *Montsuron* cœruleum 3. liliis aureis ornatum coccineo, in quo tres gladii argentei diagonati situ locantur, capulis aureis sursum versis. Quod ad alias figuras attinet *Paillot* illas enumerat. *Le Viste de Fresne* gestat in clypeo cœruleo baltheum adscutum coccineum 3. lunulis argenteis impressum, *Frugn.* in coccineo cantherium adscutum cœruleum tribus stellis argenteis oneratum, *Hart.* Angl. in cœruleo 2. cervis aureis ornato, cuspidem adscutum rubeum, in quo tertius cervus graditur. His addit ex nostris *Barfuse* Marc. (α) per quorum parmam rubeam transfit fascia cœrulea 3. pedes nudos continens. Notat de hoc scuto *Varenn. R. d'arm.* P. 3. p. 322. fasciam metallo tingendam fuisse) & *Pentinger* Patric. August (β) in quorum clypeo cœruleo baltheus rubeus 3. conchas argenteas defert (hoc scutum denuo *Varenn.* p. 208. corrigere, & conchas colore, baltheum metallo tingere vult.) sed hisce plura exempla addere possumus. Scuto rubeo inducit fasciam viridem *Grunberg* Siles. (γ) argenteo nigram 3. coccineis globis impressam *Ossa* Misn. (δ) *Wippermann.* Brunsvic. (ε) prasino 3. aureis annulis gemmatis ornato, nigram stella aurea insignem. *Peterswald* Siles. (ξ) aureo rubram, capite aprugno nigro (unde etiam naturalis color defendit Anomaliam) oneratam *Zeilhofen* Bavar. (η) nigrae anteriori parti scuti, cujus ulterior argento albet, vicissim, nisi de errore suspicandum sit, *Preussen* Misn. (θ) duas fascias rubeas inducit scuti perpendiculariter secti; sed utraque parte cœrulei, posteriori parti; pariter inscribit baltheum parmæ argenteæ aureum *Nitzschvitz* Misn. (ι) qui exemplum *Geliot* diserte numerat inter ea quæ Gallis à *enquerir* investigatoria dicuntur, de quibus §. 33.) aurea argenteum 3. nigras figuras, *stöcke* vocant, complectentem *Hacken*, dicti *Peussen* Misn. (κ) cœrulea rubeum 3. cornua arietina argentata referentem *Hedersleben* Misn. (λ) baltheum sinistrum inducunt clypeo aureo argenteum *Lupo* currente, quem gladius stillante ex vulnere sanguine transfigit, exaratum *Köterisch* Misn. (μ) cœruleo rubeum 3. capitibus papaveris argenteis impressum

Maen-

(α) *Wap.* I. p. 174. Conf. C. 5. S. 2. n. 16. (β) *Wap.* I. p. 208. ex coronata galea promiens Herma virilis cœruleo amictu, & pileo, nisi quod hunc pluma struthionica argentea, & oram reductam rubeam. 3. Concha ejusdem metalli exornant. Lacin. cœrul. & argent. (γ) *Wap.* I. p. 17. ferto viridi inclusa crux anchorata minio & argento distincta. An ex hoc conjiciendum de errore sculptoris, qui argenti in scuto oblitus sit? An quia ex nomine allumtus viridis color (vid. c. 9. n. 8.) privilegium dedit. Lacinia sunt argentea, prasina, & coccinea (δ) *Wap.* I. p. 165. (ε) *Wap.* I. p. 186. ex galea diademate tortili tecta, cornua prodeunt duo viridi & nigro colore quadripartita, stellam auream claudentia (ξ) *Wap.* I. p. 64. ex coronatâ Galea prodeunt duo cornua, aureum, & rubeum (η) *Wap.* I. p. 84. Cornua ad modum scuti tincta (θ) *Wap.* I. p. 16. Cornua ad modum scuti tincta. ut & Lacinia (ι) *Wap.* I. p. 162. ex coronata galea exurgens Leo niger. Lacinia aurea & nigra. Unde ferè inducor, ut credam sculptorem argentum nigro colori per errorem in scuto supposuisse. (κ) *Wap.* I. p. 151. aurea perticæ breviori appensa culcitra ex parte nigra, ex parte argentea panniculis aureis ornata, lacinia argentea, & nigra. (λ) *Wap.* I. p. 15. cassidi diademate tortili tectæ impositum cornu arietinum argentatum, sustinens vexilla 5. ex cocco & argento transverse secta, & perticis aureis defixa. Lacinia argentea, & coccinea (μ) *Wap.* I. p. 151. in coronata Galea salit Lupus

Maenhaupt Misn. (v) Palum inseruit scuto rubeo caruleum tribus castellis, nisi quod lapidum junctura nigro notatur, argenteis adjectis utrinque binis pedibus gryphi argenteis *Castriotus Scanderbeg* (Varenn. hæc insignia vocat : *pour enquerir*, de quo Termino mox.) Cantherium inscribunt clypeo rubeo nigrum *Kaas* Dan. cyaneo rubeum, Nymphaeæ folium aureum inverso cuspidē suspensum complectentem *Vlssparr*. Suec. caruleo duos miniatos *Braitenbuch* Bavar. (a) Le Labeur de l'origin. des arm. n. 101. solum dicit viride & falsis adscribit, sed Termini usu, quem ipse probat.) Decussim à margine scuti de junctum, aureum argenteo *Grefen* Misn. (β.)

§. XXXIII. Ut falsitas vitetur, alium etiam 10. observavi modum quibus dam placuisse, ut nempe taniola aliqua separentur, quæ sine falsitate videbantur non posse conjungi. E. g. *Chistvitz* Siles. (γ) scutum gestat quadrifariam cyano, & minio circumfusa impressa fascia iisdem coloribus tessellata, sed utrinque, taniola argentea terminata, conf. C. 5. S. 1. m. 2. n. 2.

§. XXXIV. Præter hæc ajunt quædam insignia ab istâ regulâ abire hac solâ ratione, quod rei alicujus singularis memoriam anomalia illa servare debeat : sc. ut quisquis arma à communi Lege abeuntia intueatur, ad causam sciscitandam moveretur. Unde vocant *pervestigatoria*, à *enquerir*, *enquerre*, seu *enquester*. Huc referre solent scutum Hierosolymitanum, in quo argenteo pingitur Crux patibulata 4. cruciculis stipata, omnia ex auro. Ajunt enim Godofredo Ballione datum id esse, ut ita rei insolita intuitu, quicumque causam sciscitaretur, hac occasione ejus elogia virtutis disceret. Manet idem ad hoc quoque Tempus Symbolum *Hierosolymitanum* quamvis *M. Gilb. de Varenn. R. d' arm. P. 1. p. 55.* optasset à posteritate mutata fuisse arma hæc singularia. Cæterum hanc rationem Termini à *enquerir* rejicit *Menestr. L'art du blas. justif. c. 13. p. 349.* & dicit usurpatum esse : *non pas tant pour de mander la cause, pour la quelle on les avoit prises, comme la plupart se l'imaginent, que pour obliger ceux, qui les verroient à connoître, qu'elles estoient ainsi avant l'establissement des Loix Heraldiques : non tam ut desiderium excitarent, causam, quâ assumpta essent, investigandi, ut plerisque persuasum est, sed ut spectantibus demonstrarent, quod ante leges Heraldicas stabilitas jam formata fuerint.*

Non tamen video, quo jure prior illa Termini explicatio, quæ tantum non omnium fuit, rejici debeat. Certè à ratione hoc non abit, ut rei singulari notandæ singulare aliquid assumatur, vel concedatur. Ad hanc ergo speciem referimus ex nostris ista insignia, quæ alioqui canonem violare viderentur; sed ob certas rationes, quas forte ipsæ familiæ norunt, & sciscitantibus exponent, assumpta dici possunt. Ut cum *Bemdorf* Misn. (δ) in caruleo Scuto rubrum Leonem C. Le Labeur : de l'orig. des arm. n. 101. ait esse purpureum in rubro, & falsis assignat, ut & *Krazen* in Francon. quibus gestatur in caruleo scuto scala, (an pontis sublicii cratem quis dicere malit, ob nomen de *Langenbruck* (ε) *Thümmel* Misn. (ζ) in caruleo duas stellas nigras interjecto malleo ferreo, *Görlitz* Misn. (η) in scuto ad perpendicularum hinc argenteo, inde aureo, duas secures obversas, metallo utrinque opposito tinctas (ad quod exemplum *Varenn. R. d' arm. P. 3. p. 460.* *Ne vous estonnez pas, si vous voyez icy metal sur metal, cecy n'est pas s'irare en Allemagne qu'ailleurs : Ne mireris hic metallum metallo inscribi; id enim non æque in Germania, ac alibi rarum est.* Sed *Geliot* voce *enquerir* exemplum ad hoc Genus refert) *Drandorf* Misn. (θ) in scuti bipertiti, cujus dextra pars carulea fasciam argenteam complectitur parte item cyanea dimidium Lilium rubeum, *Berbisdorf* Misn. (ι) in parma ex rubeo, & nigro bipertita duo brachia oppositis coloribus vestita, sustinentia Coronam cum imposita stea

Q 2

aurea,

scutarius gladio transadactus (v) *Wap. I. p. 158.* Galea tecta diademate tortili sustinet jugum expansum, alarum symbolis scuti ornatarum.

(α) *Wap. I. p. 94.* coronatæ Cassidi imposita duo cornua, cyaneum & miniatum. Lacinia ad eandem normam (β) *Wap. I. p. 153.* alarum symbolo scuti ornatarum expansum jugum. Lacinia utroque metallo tinctæ (γ) *Wap. I. p. 61.*

(δ) *Wap. I. p. 163.* diademate tortili rubeo & cyaneo tecta galea sustinet septem vexilla ex minio & cyano suspensa perticis aureis (ε) *Wap. I. p. 109.* ex coronata galea jugum alarum complicatum cum Cartario typo. (ζ) *Wap. I. p. 156.* inter expensas alas rubeas stillis singulis nigris insignitas malleus ferreus. Lacinia rubeæ & atræ (η) *Wap. I. p. 156.* aurea securis galea imposita. (θ) *Wap. I. p. 157.* diademate tortili tecta cassis cum fasciculo nigrarum pennarum. (ι) *Wap. I. p. 162.* ex coronata galea inter duas alas rubeam & nigram duo brachia oppositis vestita coloribus sustinentia coronam & stellam. Lacinia rubeæ & atræ.

aurea, *Barby March.* (λ) in clypeo caruleo uni cornu rubens, *Horning Siles.* (λ) in scuto transverse secto, & superius caruleo, inferius rubente duo cornua venatoria, oppositis coloribus tincta, ornatu verò & ligamine aureis *Waldan Siles.* (μ) in scuto caruleo tres lunas rubeas, duas superiores obversas, tertiam cornua deorsum pertendentem *Nez Siles.* (ν) in scuto aureo tres Lunas cornua sursum vertentes argenteas, ut tamen singulis immineant singuli globuli rubei, *Drebber Westphal.* (ξ) in caruleo (nisi quod Lacinia argentea, & rubea velle videntur, vitiosè quod argenteum esse debebat, cyano hic pingi) 9. rhombos rubeos (vid. C. 5. S. 1. m. 2. n. 20.) *Salza (Brunsvic.)* (ο) in 2. & 3. area argentea (nisi potius dicendum est, eam rubeam esse debere, uti Lacinia indicant) duos aureos hamos incurvos gestant conf. c. 5. f. 3. m. 2. n. 17. ita lego Henricum pingvem Northemium M. Saxoniae, ut & alios Northemios majores gestasse in scuto aureo cataphractum argenteum, simili metallo tincto equo insidentem, eum vexillo ex lancea dependente rubeo (nisi ob colorem equi naturalem ad §. 30. referre exemplum malimus) apud Spangenberg. *Wdel Spiegel P. 2. p. 315. conf. etiam Hist. insign. l. 2. c. 9. p. 403. de Dominio Sichelstein.* In omnibus his, quamvis mihi rationem ἀνωμαλίας dare possibile vix sit, aliquam tamen fuisse mihi persvadeo. Nisi dicere velimus, regulam de colore colori, & metallo alteri metallo non imponendis non omnino in illis partibus Germaniae, quae orientiores sunt (pleraque enim haec ut & §. 32. adducta, quae excusatione vel defensione egebant, ex Misnia, Silesia, & conterminis regionibus desumpta videbis) receptam fuisse. Quod si quis asserat, non valde repugnabo. Cum vero vetustiora familiarum, de quarum nobilitate constat, insignia tali defensione à falsitate vindicari justissimum credo, ita, ut alii hodie in insignibus fingendis exemplū sequantur, eoque se tutos existiment, ne utiquā justum existimo. Potius eorū imperitia vel temeritas suā notā digna est.

An mysteria in coloribus quaerenda.

§. XXXV Ita, quae de coloribus observanda sunt, pleraque jam exsecuti sumus. Dicendum restat de eorum significationib⁹. Verum, an quicquam de his dicerem, aliquandū mecum deliberavi. Certe aliquid solidi inesse non credo, & ante me Viri doctissimi. Ita *Marq. Freherus Orig. Palat. P. 1. c. 13. In causas colorum, naturam, & praestantiam, atque inde deductos significatus subtilius inquirere, ob veterū circa illos superstitionem frustra sit. Henr. Spelman. Qui menses, flores, dies, & ejusmodi introducunt, puerilia planè nectunt. Parallelismum tamen genarum, & planetarum non reprobat. Ed. Bissius NN. ad Vpton. p. 41. In his uti in multis (plerisque fortasse) opinione ducuntur. Hoc planum erit, reputantibus eosdem colores aliis in summo pretio, aliis despiciatissimos. In Africa, inquit, Ioan. Leo, manus, & pedes novarum nuptarum arborum frondibus nigrescunt. Quia & dentes, quorum albedinem nos tanti habemus, Indi atramento illinunt. Tartaris, & Moscovitis ungues suos pice atriores reddere solenne est. Hunc colorem tanti fecerunt semper Hispani, ut ejus gestamen Carnifici omnino interdixerint; quem tamen apud nos lugentes induunt. Turca vero adeo oderunt, ut apud eos nigris vestibus amictos in conspectum Imperatoris venire capitale sit. Chineses vero & Tartaros candidis indutos lugere, Trigaltius auctor est. Aristoteles libro suo de coloribus candida animalia imbecilliora plerumque esse asserit. Quod fortasse in causa est, quod Herculem suum Graeci melampygam generoso sane epitheto robur ejus eo denotantes appellant. Hoc nomine inquit Hesychius fortem quemlibet honorant. Menestr. le verit. art. du blas. c. 8. p. 88. l'estime cette recherche inutile, & hors de la science heraldique, ne fut, que les couleurs dic blason fussent déterminées, à l'occasion de quelque action signalée, comme si on donnoit un champ de gueules à un cavalier, qui reviendrait tout sanglant de la mêlée, un champ d'azur, à un, qui se feroit signaler en quelque combat naval. Car pour l'application, que l'on fait des 4. Couleurs aux elemens, & aux 4. saisons, ce sont de rêveries de Poetes. Ce n'est pas qu'on puisse faire des remarques ingénieuses sur les émaux du blason d'un gentilhomme, mais, je dis, que ces reflexions ne sont pas de l'art dont je traite. Quod ita intelligat: Existimo hanc indagationem inutilem planè, & à scientia heraldica alienam esse, nisi cum tinctura ab actione praclara ortus trahunt. Ut si equiti, qui totus cruentus ex pralio rediit, sanguine rubea, qui se in navali bello strenuè gesserit, cyanea area concessa fuerit. Quod enim 4. colorum ad elementa, annique Tempora applicationem concernit, sunt haec Poetarum phantasiae. Non hoc dico quasi non ingeniosae observationes locum habeant circa tincturas scutarias nobilium, sed dico eas non ejus artis esse, quam tracto.*

Quae vulgò

§. XXXVI. Constitui tandem ne hic quidem ea omittere, quae alii commentati sunt,

(*) *Wap. I. p. 174. ex coronata casside ἀγρόλον monocerotis* (λ) *Wap. I. p. 53. ex Galea coronata duo cornua cartaria rubeum & caruleum* (μ) *Wap. I. p. 54. stella 7. radiorum rubea* (ν) *Wap. I. p. 64. cornua argenteum & rubeum* (ξ) *Wap. I. p. 189. inter cornua cocco & argento taniata rhombus ex mimo. Laciniae cocaneae & argenteae* (ο) *Wap. I. p. 180. ex coronata galea inter duas rubeas eminet struthiarica pluma aurea, lateribus adhaerent hamuli scutarii aurei.*

sunt, etiam si non probem; sed si quis multum illis tribuat, risu dignum credam. Au- assignare
divimus à Menestrierio Poëtarum lusibus hic aliquid licere: Itaque vel hisce gratificari, soleant.
quam querendi causam præbere cum malo, non omnino nullum operæ id pretium ha-
beri potest. Porro de argumento hoc conferantur præter hujus Artis Scriptores ipsos
Alciat. 2. Emblem. 86. Hæpius de jur. inf. p. 650. seq. Limn. jur. publ. 6, 6, 64. Wapenb.
P. 2. præfat. Alf. Lopez de Haro Nobil. General. d'Esp. L. 1. Guilh. Durand. Ration. Div.
offic. L. 3. c. 17. Scripsisse etiam dicitur de significatione colorum *Peregrinus* tum *Rabe-*
læsus c. 9. (nempe argumento illa Scriptione non indigno) imprimis insignem tra-
ctatum olim de materiâ hæc edidit fecialis Siculus (*Le Sicile Herant du Roy Alphonse d'A-*
ragon, de Sicile, &c.) sub titulo: *Le blason des couleurs en armes, livrées, & devises.* Ubi
gemmas, anni tempora, virtutes, quin & Sacramenta (unde Pontificii septem Sacra-
mentorum assertores, quominus purpuram ex numero tincturarum excluderent, reli-
gione prohiberi deberent, ne *αναλογία* pereat) inter colores distribuit: Indè ex eo
pleraque hic repræsentamus, additis tamen, quæ alii adjecere. Auro attribuunt To-
pasium, chrysopram, Chrysolithum, solem, leonem zodiaci signum, diem Dominicam,
Augustum, (alii Julium) ignem, cupressum, matrisylvam, oropendulam (avem.)
temperamentum sanguineum, adolescentiam ad annos 25. nobilitatem, divitias, Po-
tentiam, felicitatem, & præstantiam (inde seculi aurei nomen) sapientiam (quò tra-
hunt illud Apoc. 3, 18.) fidem in Deum, & veram Pietatem Proverb. 16, 16.) justitiam
(cui Athenæus vultum aureum, oculum aureum tribuit) magnanimitatem, fortitu-
dinem militarem, caritatem, fidem, gravitatem, alacritatem, obligationem defenden-
di Principem, seu Patriam, vel bonum pauperum procurandi, Altaris Sacramentum.
Argento crysallum, beryllum, margaritas, lunam, diem lunæ, Januarium (al. Junium)
Cancrum Zodiaci, aquam, iridem, Palmam, lilium temperamentum phlegmaticum,
infantiam ad 7. annum, Baptismum, religionem, fidem, puritatem, innocentiam (indè
beati in albis stolis repræsentantur Apoc. 6, 11. Veteribus etiam christianis albæ vestes
post Baptismum solennes: uti Lactant.

*Candidus egreditur nitidis exercitus undis
Atque vetus vitium purgat in anne novò.*

*Fulgentes animas vestis quoq; candida signat,
Et grege de niveo gaudia pastor habet.*

Unde etiam nomen *Dominica in albis*: Tum ritus altaria albis tegendi; cum festa ce-
lebrantur. Ita ajunt Witikindum baptisatum, qui prius equum nigrum gestarit, cum
albo illum commutasse. Imò jam apud gentiles flamen Jovi sacra facturum totus alba-
tus erat) candorem, sinceritatem felicitatem, humilitatem, justitiam, castitatem, vir-
ginitatem, spem, docilitatem (quia albus color omnes recipit tincturas) obligationem
pro virginibus & Orphanis, constantiam in fide, & confessionem. *Rubeo* colori Rubi-
num, Carbunculum, Balagium, Cuprum, Martem, diem Martis (vel Mercurii) arie-
tem, & Scorpionem Zodiaci, Martium, Octobrem, Julium æstatem, ignem, cedrum, ro-
tam, clavellinam (florem) pelicanum, virilitatem ad 50. annum, sanguineam comple-
xionem, fortitudinem, Audaciam, Charitatem, Amorem, Zelum pro fide, sollicitam
& laboriosam curam, bellum, magnanimitatem (inde Marti sacer, & Militibus usitator,
quod profluentem sanguinem celet, ut Isidorus de Lacedæmoniis, iramq; excitare di-
catur) ultionem (unde magistratibus debitus) pudorem, verecundiam, obligationem
injustè oppressos juvandi, aliquando tyrannidem, confessionis Sacramentum. *Ceruleo*
Sapphyrum, Hyacinthum, cælum, Jovem, vel Venerem, diem Martis, vel Veneris, Au-
tumnus, Septembrem, Aprilem, Taurum, & Libram Zodiaci, aërem, aquam, mare
(unde Nautis Conveniens. Suetonius dicit: quod Augustus donarit Marcum Agrip-
pam in Sicilia post navalem victoriam ceruleo vexillo. Et quia Equus Neptuno, ceru-
leo dicto, sacer est, Romani in equitibus conscribendis utebantur vexillo ceruleo) stan-
num, quercum, violam, chamæleontem, pueritiam ad 15. annum, cholericam com-
plexionem, justitiam, scientiam, bonitatem, castitatem, amotis zelum, sanctitatem, re-
rum divinarum contemplationem (unde frequens in vestibus summi Pontificis apud
Enr. Coeli cerulea templa Pontificibus sunt contemplanda.) Fortitudinem, civilita-
tem, nutritionem, afflictionem (quod Ed. Terry Itin. Ind. §. 4. p. 27. dicit, addens hoc
colore indutum, neminem coram Magno Mogole compariturum) confirmationis Sa-
cramentum, obligationem defendendi fidos Ministros, quibus digna gratia relata non
est. *Nigro* adamantem, achatem, gagatem, marmor, ferrum, plumbum, Saturnum,
diem Veneris & Saturni, hyemem, Decembrem, terram, oleam, aquilam, senium decre-
pitum, melancholicum temperamentum, simplicitatem, fidem, prudentiam, constan-
tiam (nam niger color alio mutari nequit) taciturnitatem, veteris Adami mortificatio-
nem, seculi abnegationem, terrorem hostium (unde olim sacer fuit apud Brachmanes

Apollini, & nunc virorum gravium vestibus inservit.) Tristitiam, infelicitatem (unde illud Persei, *illa prius creta, mox hac Carbone notata*. Ita cum Ægeus in Filii Thesei nave velum nigrum vidisset, filium casum opinatus, in mare se precipitem dedit apud Plut.) Mortem Sacramentum, quod vocant extrema unctionis, obligationem defendendi viduas, orphanos, & Ecclesiasticos vexatos. *Viridi* Jaspidem, Smaragdum, Venerem, Mercurium, Diem Jovis vel Mercurii, Ver, Majum, Junium, Stannum, Plumbum, Laurum, Sempervivum, Psittacum, Juventutem ad annum 35. pulchritudinem, Perpetuitatem, Matrimonii Sacramentum, Latitiam, humanitatem, ad beneficentiam promptitudinem, fortitudinem, Spem (Virgil. habet, *viridique juvena, viridique Senecta*) florentem ætatem, obligationem defendendi Orphanos rusticos, & pauperes. *Purpurea*, si qua est, Amethystum, Mercurium, vel Jovem, Diem Saturni, vel Jovis, Novembrem, Februarium, Sagittarium, & pisces, Iridem, Stannum, Argentum vivum, Sabinam, Liliū, Leonem, senectutem ad annum 70. gratiam Dei, & Hominum, Temperantiam, abundantiam bonorum, jurisdictionem, Dominium, Sacramentum Ordinis Obligationem defendendi Religiosos & Orphanos. Ne vero alii etiam rariores omittantur, amaranthico colori, caput Draconis, & Hyacinthum, sanguineo Caudam Draconis, & Sardonychum adscribunt.

Similia de
colorum
conjuncti-
one.

§. XXXVII. Neque hic stetit eorum curiositas, qui istis plus tribuunt. Ita certa mysteria colorum conjunctorum refert **Wapenb.** ex MS. *Wilhelmi Schmidt* Angli. Quod nempè notent *duo metalla juncta* victoriam adversus infideles, *auro* additi colores rubeus Libertatem, caruleus avaritiam, niger constantiam, viridis gaudium effusum, purpureus amicitiam cum hostibus, *Argento* adscripti, coccineus audaciam, caruleus civilitatem, niger abstinentiam à voluptatibus, prasinus virtutem à teneris, purpureus Populi favorem, *rubeo colori* adjuncta aurum desiderium aliquid acquirendi, argentum desiderium Vindictæ, cyaneus beneficentiam furvus odium mundi, venetus audaciam in juventute, purpureus fortitudinem, & justitiam, *Cyaneo* aurum alacritatem, Argentum vigilantiam, minium incivilitatem, ater miserationem viridis in novo proposito felicitatem, purpura bonum consilium, *nigro* juncta aurum Gloriam & longævitatē, argentum *ευφροσύνην*. rubeus fortitudinem, caruleus pacis studium, viridis fidem, purpureus Devotionem, *Viridi* adscripta aurum delectationem, alterum metallum bonum procuratorem, coccineus obstinationem, caruleus constans gaudium, niger moderationem Voluptatis, purpureus post nubila Phœbum, *Purpureo* adjecta aurum Sapientiam, Argentum Pacem, rubeus politicum, cyaneus fidum, sed infelicem ministrum, pullus luctum gravem, viridis linguam venenatam, *Anrantius* Color solis inconstantem, & jactabundum, additus auro felicitatem, argento felicitatem in aquâ, minio inimicitiam, nigro artificem, cyano velocitatem, viridi desiderium contemnendi, purpura bonum consilium, carneo patientiam, *Carneus* denique tarditatem ad pugnandum, & vincendum, nec non inconstantiam, adjectus auro victoriam in juventute, argento animum, qui mori, quam capi præoptet, cocco amorem ardentem, sed qui facile refrigescat, cyano potentiam, atro infidelitatem, viridi *ἀπεροσπολήσαν*. purpureo hospitalitatem: Hæc ille. Quis vero credat, de his vel somniasse eos, qui dedere, aut sumere arma, easque ita tinxere, uti animus ferebat.

Color um-
braticus.

§. XXXIIX. Antequam à tincturis abeam, unum superest, ut de colore *umbratico* aliquid adjiciam, utpote de quô alibi dicendi commodior locus non est. Convenit ille nunquam areæ, sed tantum figuræ. Vocatur autem umbra exempl. gr. Leonis, crucis &c. si subobscuro, & transparenti colore pingatur figura, uti campi tinctura per ipsam figuram transpareat. *M. Vuls. de la Colomb. Scien. Her. c. 33. p. 358.* (ut & p. 143.) *Les ambres sont d'une couleur enfumée & transparente, en sorte, qu'on peut voir à travers le champ, qui est dessous.* Quod ipsum est, quod modò diximus de umbris ita *Nic. Vptonus* de milit. offic. l. 4. p. 220. *semper hac umbra fit de colore nigro, de quocunque colore factus fuerit campus armorum, & campus dictæ umbræ, est de eodem colore cum campo.* Quod ita capias: Exempli causa *Trazegnies* gestat (ap. Chifflet. Inf. Eq. A. v. n. 145.) scutum fasciis sex obliquis dextris aureis, & caruleis inscriptum, & atra leonis umbra lineari supercurrente impressum; limbo ambiente coccineo striato (eadem arma Baron. de *Steenhuse Flandr.* nisi quod Limbus constat argenteis, & miniatibus particulis. Hoc ita capiendum est, quod figura Leonis non peculiarem habeat colorem, sed ubi caruleis baltheis incumbit, quantum eorum regitur caruleus color, ubi aureis aurum representatur cum aliquô nigrore,

uti

uti in naturâ fit, cum umbra in quemcunque colorem incidit, ut obscuretur parumper. Hoc tamen Uptoni perpetuum non est. Nam videas ubi umbra peculiarem suam habeat colorem E. gr. Hurault de Chiverny gestat in parmâ argentea cæruleam crucem, cujus angulos occupant quatuor umbratici soles rubei, uti figura solis non ut in priori ab area ipsa tincturam sumit, sed pingenda est rubea, verum paulo obscurius. Ita Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 389. explicat *imbres des croix c'est à dire, qu'elles ne sont pas beaucoup colorées.* Cruces umbraticas h. c. quæ colore constant imbecilliori. Quales sunt in Scuto Ebrard. S. Sulpicia in area 1. & 4. cruciculæ nigræ, quibus illa conferitur, incumbente Leone item atro. Uptonus p. 147. Rationem etiam umbratorium insignium aliquam adferre vult, sed suo more ineptit: cum eam dat, quod avitis patrimoniis ad alios delapsis nepotes spem illa aliquando recuperandi avitorum armorum umbra testentur. Hanc umbrarum causam si admittas, metuo, ne summorum Principum Scuta frequentissime inumbrare necesse esset. Sed de hisce satis.

CAP. V.

De Figuris Scuto Inscriptis.

§. 1. Figura Campus s. solum.	14. Unius generis figurarum situs.
2. Pictorum figmentum limbi.	15. Trium figurarum dispositio.
3. Synonyma campi.	16. In literam Pythagoricam. En pairle.
4. An omni area sua figura.	17. Exempla inter Silesios frequentia.
5. Scuta pura, unius tinctura.	18. In medio se tangentium.
6. Aliqua leges non receptæ.	19. Dispositio plurium figurarum.
7. Modus exprimendi aream & figuram.	20. Figura in orbem disposita. En orle.
8. Ordo areolarum recensendarum ex Diplomate Brobeckiani scuti.	21. Diversarum figurarum dispositio.
9. Figurarum numerus, an ternarium superare debeat.	22. In crucem vel decussim.
10. Iterum de numero. Scuta sine numero confita. Sernés;	23. Toti imposita figura scuto.
11. Accessiones potius soli quam figura.	24. Colores admodum sectionis alternantes.
12. Situs figurarum.	25. Mystera & Hieroglyphica figurarum.
13. Dispositio in linea recta.	26. Judicium de illis.
	27. An ex figuris de prerogativa familiarum judicium.
	28. Partitio figurarum.

§. I. **V**idimus scuti figuras atque divisiones, tum quibus figuræ pingi soleant colores vel tincturas: nunc ordo requirit, ut inscriptas scuto figuras lustremus. Scuto inscriptas figuras duo, unde scutum subjectum figurarum est, sed si ita velis remotius, vel mediatum. Cui enim proxime & immediate inscribitur figura, speciali nomine appellatur *solum*, *campus* five *area*. Monetus pratique des arm. n. 2. §. 2. de hoc: *Cujuscunque materia certo schemate descripta area, proprium est arvum* (le lol.) *tesserarii laterculi, laterculus verò ipse proprium ac proximum solum* (le champ) *est symbolicum iconum scuti gentilitii: & §. 1. Hieroglyphica icones gentilitia solum est plana superficies area certi statique schematis quavis in materia descripta, in quam coloribus aut metallis inducitur proprius laterculus s. germanum arvum principum Iconum scuti tesserarii eidemque laterculo icones primaria coloribus, metallis velleribus deinde appinguntur.* Itaque scutum non quavis sui parte solum figuris præbet, sed superficie: Et quidem exteriori: quæ enim militem respiciebat, jam olim carebat figuris talibus, quibus alteram, quæ in oculos aliorum incurrit, ex ornare soliti sunt. Hoc tamen lego, veterum scutis parte adversa inscriptum fuisse latoris nomen, ut de ignavia vel fortitudine constaret, quod observavit H. Spelman aspilog. p. 53.

§. II. Porro quod non semper tota superficies scutis areæ locum obtineat, illa pictorum consuetudo respicit: cum sæpius limbum extimum superficiei æque ac marginis clypeorum varie curvatos colore areæ debito non tingunt, sed vacuum relinquunt, aut alio colore inficiunt. Quod postremum facile errori occasionem præbere potest, ut limbus ad ipsam armorum figuram spectare videatur, quia ille in honorat

Figuræ
Campus
s. solum;

Pictorum
figmentum
limbi.

noratorum numero etiam recenseri solet. Ut inferius videre est. §. I. m. I. n. 139. Periculo tamen vacat, si limbus nullo justo colore, cui in scutaria disciplina locus, tingatur, sed ipsa pictura ostendat, pictoris phantasiæ aliquid permissum esse. Minus vero tolerari ille mos debet, cum aliqui alios quoque laterculos, quibus in medio scuti locus, similibus, nescio cujus elegantiae opinione, limbis exornare vel potius confundere satagunt.

Synonyma
campi.

§. III. Cæterum Synonyma varia sunt, quibus solum de signare solent: vocatur enim *area*, *campus*, *alveus*, *folium*, *aquor*, *spatium*, *plaga*, *humus*, *planities*, *arena*. Confer Hæsping. de jur. insign. p. 596. Gallis *le sol*, *le champ*. Nostri *das Feld*. Sed si fides est auctori præf. *Wapenb.* p. 2. §. 63. hoc nomen tum tantum usurpatur, si scutum plures areas complectatur, secus si unica constet, cum retinenda scuti appellatio *der Schild*. Verum hujus observationis ergo fidem præstare nolim.

An omni
area sua
figura.

§. IV. Ex hoc apparet, quicquid in scuti superficie pictum attenditur, *aream* & *figuram ipsam esse*. Cum verò figuram vel symbolum inscriptum soleamus vocare, expressionem alius rei, *quæ etiam denota aream integram relinquat*. Ut loquitur H. Spelm. *aspilog.* p. 87. ex eo apparet, non omni areæ suam esse figuram; quod duobus modis fieri potest. 1. sunt aliquæ areæ puræ, uno solo metallo vel colore constantes: in quibus nihil quod figuræ vicem subeat conspicitur. 2. Aliæ areæ licet una tinctura non constent, nihil tamen continent, quod figuræ locum obtineret, sed solis divisionibus scuti constant. Huc illa spectat *Spelmani* partitio, cum areas in *simplices* (quæ monochromatæ sunt) & *compositas*, distinguit, has vero dicit vel *divisas*, *divisione pura*, *mixta* aut *subalterna* vel *discriminatas coloribus interpunctis*, cum subdividentes lineæ se invicem variis modis transfigunt. Ad quam classem tessellas, rhombos, de quibus S. I. m. 2. variegatas vellere cymbalite areas (vid. c. 4. §.) refert. In omnibus enim his aream à figura agere distinxeris.

Scuta pura,
unius tin-
cturæ.

§. V. De scutis puris, non semel quaesitum est, an insignium rationem habere possint. Supra monuimus c. tyronibus veterum datas tabulas nudas, ut meminissent mereri symbola, quibus istæ olim exornarentur, quæ consideratio, si omnibus seculis eadem sedisset opinio, insignia *μνοχώρα* omni honore privaret. Sed ostendit tamen M. Gilb. de Varenn. *Loy d'arm.* P. I. p. 53. potuisse etiam talia scuta à familiis gestari, quarum majores se strenue gesserint, sed adhuc majora sperantes, symbola recipere tantisper recusaverint: si filii ob celebritatem paternæ virtutis nuda talia, quæ à parente vel avo gestata fuerunt, scuta retinere, quam novis figuris mutare maluerint. Certe non exemplis destituimur familiarum, quibus nuda atque adeo unico (colore) metallo tincta clypei area in pretio fuit. Ita puro scuto usi sunt aureo *Bandinellii* Senenses, ex quibus Alexander III. Papa. Item familiæ *Hisp. Majorga* & *Meneses*. Rubrum clypeum assignant *Garfiæ* Ximenio primo Regi Navarræ, à quo *Albretani* acceperunt (vid. Hist. insign. L. I. c. 2.) eodem usi *Rubei* Florentini.

Aliquæ le-
ges non re-
ceptæ.

§. VI. Hic omittendum non est, quibusdam eam sedisse opinionem, quod à capite ad pedem scutum uno tractu cohærere debeat, unde crucem non agnoscebant, sed eum colorem in illum modum dispositum pro area haberent, quatuor angulos figuræ loco accipiebant. Fatetur antiquam hanc esse opinionem, sed superstitioni adscribit *Petrus de S. Iuliano* & ex eo d. Franc. *Menestr. L'art dubl. justif.* c. 6. p. 133. Huc illa *Uptoni* de milit. off. L. 4. p. 210. quod in quibuscunque armis & discernendis est incipiendum à cono, si ille conus fuerit unius coloris, & sic ille conalis color est campus ipsorum armorum. Quod nisi idem est, repetit *Ioh. de B. Aureo* p. 23. Cæterum commentum hoc solo fingentium arbitrio nixum refellere necesse non est.

Alia lex allegatur, qua prohibeant Heroum feciales, ne figuræ tesserariæ cuspidem parmulae tangunt, sed suimet hæreant libramento. Rationem *Æg. Gelen. de Colon. Agripp. magnit.* L. 2. p. 116. 117. ex hypothesi sua deducit, qua insignium eriginem quarit in vestimentis militiæ veteris: Verum legem hanc receptam non esse, multarum illustrissimarum familiarum arguunt exempla.

Modus ex-
primendi
aream &
figuram.

§. VII. Circa modum exprimendi solum & figuram, non idem omni tempore vel loco placuit. Nostri Germanis in usu hætenus fuit, ut à figura ordinentur, tanquam potiori parte, adjecta areæ recipientis mentione: ita *Ein rother Löw in silbern Schild oder Feld*. Ruber Leo in campo argenteo. Gallus vero colorem

areæ

areae initio exprimit, & tum demum qua figura ornetur adjicit *d'argent au lyon de gueules*. Argenteum scutum rubeo leone exornatum. Sed vetustiori tempore eodem modo, quo nunc utimur, gallos usos fuisse idoneus autor est *Monet. pratiq. des Arm. n. 10. §. 1.* Qua ratione propositum exemplum ita enunciauerit priscus fecialis Gallicus: *un lyon de gueules au champ d'argent*. Sed cum succinctam hujus *oprae* breviter probet *Monetus*, significantius tamen nostro modo rem exprimi credit (*au jour d'uy on blasonne en ces termes plus brivement, mais non plus significativement & moins clairement. d. 1. §. 2.*)

§. VIII. Cum plures areae scutum implent, in illis recensendis superiores inferioribus, dextras & anteriores posterioribus praeferre rationi non inconueniens videtur. Certe Gallis hoc perpetuum, à nostris nescio an seruetur, quinimo observari aliquando contrarium in diplomatibus Caesareis reperiri: causam vero exprimere non possum. Ne sine teste hoc proferam, en descriptionem insignium familiae in Wirtembergico agro *Brotbeckia* (die *Brotbecken*) post avum Ferdinand. I. ab Augusto Ferdinando II. 1627. datorum, quae exhibet *Wap. IV. p. 30.* Formulam quomodo exprimantur areae & figurae, adduxi c. 1. §. 49. Sermone latino, quae ibi vernaculo concepta sunt, non omnia exprimam sed paucis potiora complectar. Jubetur 1. scuti in inferiori parte posterior area caerulea foeminam lauto caput redimitam, sed nudam umbilicotenens è monticulo tricipiti viridi emergentem deferre. 2. In superiori dextra, cujus posteriora caeruleo colore, interiora auro tincta sint, panis in rhombi figuram effigiatus argenteo tricollis monti imponi, & utroque latere singulis stellis stipari, collum atque stellarum colore juxta areae distinctae modum alternante. 3. quae area dextram locum scuti pede occupat describitur transverse secta (coupé) inferius nigro, superius miniato colore constans, & ursum exhibens, cujus inferiora rubeant, superiora nigricent, pedes autem anteriores panem rhomboidem aureum teneant. 4. Sinister superior laterculus ad perpendicularum sectus, posteriori parte atreo colore, anteriori auro pingitur, & juvenem, in cujus dextra similis panis conspicitur, veste ad variationem areae, oppositis coloribus tincta, ostendat. In eundem modum in descriptione apicis sinistri cornu inferior pars ante dextri superiorem, tum demum dextri inferior & demum sinistri superior recensentur. Rationem rei hujus peritioribus rimandi relinquo.

Ordo areolarum recensendarum ex diplomate Brotbeckiani scuti,

§. IX. Figuris quae scutis inscribuntur, varia accidunt, de quibus prius agendum est, quam singulas in medium proferamus. Initio numerus observandus est. Cum verò de numero loquimur, ille vel de diversae vel ejusdem speciei notis intelligitur. De illis legem refert *Campanille dell' armi c. 2. p. 7.* ut in una area non plures figurae occurrant, quam diversae speciei tres. Addit. *La di trè è buona, di due migliore, ma d'una sola è ottima, e si concede fino alle trè essendo questo numero di molta virtù è perfectione.* Quae tres diversae speciei figuras complectuntur areae, non reprobantur, quae duas praeter illas, maxime vero quae singulis tantum constant, laudantur. Ad ternarium tamen pervenire licet, ob illius numeri virtutem & efficaciam. Quam rationem prober, qui volet.

Figurarum numerus, anternarium superare debeat,

§. X. Si unius generis figurae in scuto vel aliqua ejus area multiplicentur, numerum exprimere necesse est. Porro numero certam legem positam non invenio, nisi quod *Chassaneo*, ut figurae determinatae sedenarium numerum non excedant, visum est. *Ren. Franc. ess. de merveill. c. 4. p. 374.* Legem circa animalia & flores probat: sed in Areis tessellatis, virgatis, rhombulatis ei locum non reliquit, in quibus 25. vel vicies sexies tessellae vel rhombi repeti possint, ut numerus adhuc determinatus habeatur. Cum autem hic etiam superatur, vel certus atque definitus nullus est, verum una nota quoties fieri potuit repetita totum areae spacium occupat, Gallis terminus *semé* in usu est, dixeris *conspersum*, *consitum* absque determinato numero, solum. *Uptono & Job. de Budo aureo*, qui novenarium numerum in determinatis superari nolunt, pulverisata arma vocantur. Solent vero ut plurimum per *quincuncem* illae figurae disponi, & ita ut summitate vel cuspide scuti atque lateribus dimidiato aliquae

Iterum de numero. Scuta sine numero confusa, semé.

conspiciantur, certiori testimonio numerum nullum definitum esse, sed tot putas, quod capiat spatium. Porro non tantum plinthidibus, liliis, rosis, cruciculis & aliis minoribus figuris conspersa reperies scuta, sed est ubi animalia vel aves incerto numero in area eadem repetuntur. Ita non tantum Familia de *Chasteaubrient* olim parmulam rubeam aureis pomis, s. nucibus pincis, quibus deinceps ex Ludovici IX. dono lilia successere, consitum gestavit, sed & *Prenilly-Poule* auream, aquilulis cæruleis, *Boissieu*, (in Delphinatu) rubeam leunculis argenteis sparsam ostendunt.

Accessiones
potius soli
quam figu-
ræ.

§. XI. Frequens admodum est, ut cum unica insuper principalis figura in laterculo appareat, ille aliis diversæ generis notis consitus conspiciatur. Ubi secundariæ hæcensentur, & tantum non ipsi accensentur campo, cujus potius ornamentum sunt, quam figuræ primariæ accessio. Res liquida est, cum vellere hermionico & vario s. cymbaliti figura inseritur. De aliis non aliter judicandum credo. Porro in Germania nostra exempla scutorum, innumeris unius rei figuris, in primis plinthidibus, globulis, cordibus vel ut alii volunt rosarum foliis, cruciculis conspersorum, ut tamen aliud potius *δ᾿ῑµα* ibidem appareat, plura sunt, quam quæ absque alia nota primaria sine numero homogeneis figuris complerentur.

Situs figu-
rarum.

§. XII. *Situs* proximum est, quod in figura consideratione eget. Ordinarie verò quævis figura primaria medium scuti ita occupat, ut quoad fieri potest in reliquas scuti partes protenditur. Si altior quam conveniebat locus assignatus vel humilior, id exprimendum est. Illud *hausé* Galli vocant, hoc *abaisé*.

Dispositio
in linea
recta.

XIII. Quæ figuræ in rectam prope lineam disponuntur, quadruplici situ collocari possunt. Perpendiculari transverso, & obliquo versus angulum dextrum vel sinistrum. Quod ita enunciant, in pali (*en pal*) fasciæ (*en fasce*) balthעי dextri (*en bande*) vel sinistri (*en barre*) modum dispositum esse. Unde hæc nomina, paulo post, cum de figuris dicetur, patefecit. Porro omnium exempla passim occurrunt.

Unius ge-
neri, non fi-
gurarum
situs.

§. XIV. Si unius generis plures figuræ eandem aream compleant, non numerus tantum, sed quo situ se invicem respiciant exprimendum est. Si in unam lineam incidant, eadem differentia observatur, quam superiori §. notavi. Utrum nempe palum (palata non nemo dicit) fasciam (*Barrata* aliqui vocant) vel balthcum referant (*en pal* nach der länge des Schildes) *en fasce* nach der breite des Schildes) (*en bande* von der rechten herab) (*en barie* von der linken herab.)

His addendus est ille modus, si caput scuti occupent (*en chef*.) Non infrequentes termini sunt, qui ad situm spectant, *adorsé* s. *adossé* & *affronté*, ille, si duæ figuræ obversis dorsis, hic si frontibus se respiciant. Conveniunt illi primariò figuris animalium, sed ab his ad alias etiam translati sunt.

Trium fi-
gurarum
dispositio.

§. XV. Cum verò non in unam lineam incidunt speciatim, qua serie collocentur, exprimendum est. Tres plerumque situ copingi solent, ut duæ angulos superiores, tertia cuspidem respiciat. 2. 1. oben zwey / unten eins. Certè ille collocandi modus adeo communis est, ut si figuram in area ter repetitam audias, alius situs diserte addatur, hic intelligendus sit. *Upton*. p. 253. & *Joh. de Bado aureo*: si verò ille ordo invertatur, una nota superiorem, duabus inferiorem locum occupantibus, *male dispositum* situm vocant, *mal ordonné*. M. Vulf. de la Colomb. Scienc. Heroiq. c. 29. p. 310. Talis situs hinc inde quædam exempla sunt. Ita tres globi cærulei in argenteo scuto *Dumer* (Franc.) (α)

In literam
Pythagor-
icam, en
pairle.

§. XVI. Cum communi tres ejusdem generis notas collocandi modo convenit ille, quem *en pairle* vocant: In literam pythagoricam disponi dicerem. Hoc solo à priori differt, quod quæ communiter ad scuti situm rectæ stare debebant figuræ, superiores inclinentur, ut in angulos respiciant. Exempla quam plurima occurrant; gestant enim hac dispositione *Eggenberg* (Barones, qui nunc principes) in solo argenteo tres aquilas, capitibus ad coronam in medio scuti rubeam conversis.

Exempla
inter Sile-
sios fre-
quentia.

§. XVII. Vix alibi plura exempla ostendi, quàm in Silesiæ nobilitate, quæ singulari affectu in illam dispositionem ferri videntur. Ita enim locant gentilitiorum signorum ternarium, familiæ de *Dibitsch*, *Schindel*, *Braun*, *Dopschiz*, de *Schvvenckfeld*, de *Dornheim*, *Kitschker*, *Krackau*, de *Zornberg*, *Jordaner*, de *Korckvitz*, quorum scuta Sibmacherus exhibet, ubi videri possunt.

§. XVIII.

(α) Wap. V. p. 91. gryphus exorians aureus.

§. XVIII. Occurrunt alia exempla, cum figuræ conjunguntur in medio, sal- In medio se
tangenti-
um.
tem se invicem tangunt. *De Liedlavy* [Siles.] gestat 3. claves argenteas in literam py-
thagoricam dispositas, & annulis suis invicem implexas, in parma cærulea (α) Huc
refer familias itidē ex Silesia nobilitate de *Kaldenbrun*, de *Schreibersdorff*, de *Kreckvitz*,
Beheim, *Ungerathen*, *Dühömil*: quorum scuta itidem apud Sibmacherum spectanda.

§. XIX. Si quatuor pluresve ejusdem speciei notæ scutum occupent, quocunq; Dispositio
plurium fi-
gurarum.
meliori modo fieri potest, describendus est situs. *Quatuor* duobus in prius modis di-
sponuntur, ut binæ superiorem, totidem inferiorem partem clypei obtineant; vel ut
in capite parmæ & pede, singulæ, binæ autem in medio locentur. *Quinque* si sint,
plerumque vel in crucem (*en croix*, *creutzweiß*) vel in decussim (*en sautoir*) *schreg*
creutzweiß / disponuntur, qui posterior modus in primis Hispanis familiaris est. *Sex*
vel duobus ordinibus, vel tribus disponi solent, prius si ternæ, 3. 3. 3. posterius si binæ
2. 2. 2. vel in prima regione tres, in secunda duæ, in infima una 3. 2. 1. collocentur.
Septem ut plurimum in duos ordines 4. 3. vel tres 3. 3. 1. *Octo* in tres series 3. 3. 2. *No-*
vem in duos. 5. 4. vel tres 3. 3. 3. *Decem* in quatuor 4. 3. 2. 1. disponuntur de aliis facile
quivis dispiciet.

§. XX. Alia dispositionis ratio est, si in orbem locenter quotquot figuræ pin- Figuræ in
orbem dis-
positæ.
En orle.
guntur, *en orle*, in ring herunt. Celebre exemplum est orbium in *medicæ* insigni-
bus (vid. Hist. inf.) In eundem modum, nempe in limbi formam disponit in parma ar-
gentea pilas 8. rubeas familia *Schael* [Westphal.] (β)

§. XXI. Hæc de illis, cum eadem figura pluries repetitur, dicta sunt. Si verò di- Diversarum
figurarum
dispositio.
versæ figuræ in eodem scuto locari debeant, vel altera alteri incumbit si inscribitur vel
adjungitur. Illud *chargé* besetzt vocant, hoc *accompagné* begleitet: In specie cum
palo, baltheo aut alteri figuræ erectæ utrinq;, adjiciatur figura, id Galli *accosté* s. *costoyé*,
nominare solent, si verò dextra *addextré*, si sinistra, *sinistré*. Præterea si una alteri im-
minet, terminis his utuntur, ut de figura principali, cui alia desuper insistit, *sommé* seu
surmenté, cui alia subjicitur *supporté*, seu *soustenu* usurpent.

§. XXII. Tertius modus est, si vel in crucem vel quod multo frequentius est, In crucem
seu eadem figuræ repetitæ seu diversæ, in decussim, (*passé en croix ou sautoir*, *creutzwei-*
se übereinander gelegt/ oder überschrenckt/) trajiciantur. In crucem
vel decul-
sim.

§. XXIII. Quartum modum dixerim, si toti scuto suis aliis notis insignito Toti im-
positæ figuræ
scuto.
una figura incumbat vel inducatur: quod Galli *brochant sur le tout* vocitant. vid. *Me-*
nestr. l'art. du blas. justif. c. 5. p. 114. Exemplum est in scuto *Limpurgiorum* domino-
rum. vid. Hist. inf. L. 1. c. 53.

§. XXIV. Amplius accidit figuris, ut scuto variè secto illæ easdem sectiones pa- Colores ad-
modum se-
ctionis al-
ternantes,
riantur & alterno ordine singulæ partes colores recipiant oppositos, vel transmutatos
ut nempe quo una pars clypei insignita fuerit metallo vel colore, illa *déymal* & pars tin-
gatur, quæ in opposita parte conspicitur: Hujus vicissim colore parti figuræ priori alli-
to. Galli vocant *de l'un en l'autre*: vel *Changé l'un de l'autre*, nostri mit abgetheilten
oder geschrenckter Farben ita insignia Episc. *Misnensis Wapenb.* l. p. 11. enunciari
possunt: Parma ad perpendicularum ex auro & cyaneo colore, impresso lilio ad mo-
dum sectionis oppositis coloribus insignito, *party d'or & d'azur au fleur de lys de même*
de l'un en l'autre, der Länge nach gelb und blau getheilt/ darin eine Lilie mit glei-
cher massen abgetheilten oder geschrenckte Farben/ oder an solchen Farben abge-
wechselt.

§. XXV. Illis quæ figuris accidere solent, annumeramus etiam, quæ de my- Mysteria &
hierogly-
phica figu-
rarum.
steriis & hieroglyphicis significationibus prodere solent. Quamvis vero non negem,
multos cum sibi arma eligerent, seu accipiunt à principibus, cō respexisse, ut gestorum
vel certarum virtutum essent hieroglyphicæ notæ. Frustra tamen fuerit, qui eas ratio-
nes in singulis requireret: cum longè maxima pars ex solo dantium vel sumentium
beneplacito profecta sit. In primis longè petitæ mysticæ rationes omninò ab hoc ar-
gumento videntur alienæ. Non malè *Marc. Gilb. de Varenn. Roy d'arm.* p. 78. les hie-
roglyphes des *Ægyptiens & les emblemes obscurs*, qui ne se laissent expliquer & entendre,
que par des *sphinx ou par des Edipes*, eussent surpassé la portée des *Esprits communs &*

(α) Galeæ infidet vulpecula capite aliquos pennas galli argenteas & cæruleas gestans.

(β) Wap. l. p. 187. cassis regit diademate tortili, & sustinet duo cornua argentea, qua-
ternis globulis exterius ornata.

peu instruits de ceux qui composoient les legions Romaines, & qui pour la plus part n'avoient jamais fréquenté les écoles, ny fait d'autre mestier, que celui de la guerre, les figures les plus convenables & correspondantes à leur capacité estoient celles des animaux, qu'ils ne pouvoient ignorer, ou de ces pieces de fortification, dont on avoit accoustumé en leur temps de munir les villes & les chasteaux, ou semblablement des branches d'arbre, dont les vainqueurs estoient couronnés; pour un tesmoignage certain & evident de leur grandeur de courage. *Hieroglyphica Ægyptiorum & emblemata obscuriora*, qui sphynge vel adipo interprete egeant, superassent *captum ingeniorum vulgarium & rudiorum*, quibus constabant *Romana legiones* (idem ducere poterimus de nostris majoribus, qui primi insignia sumere) cum plerique nunquam scholis interfuerint, vel alii quam militari arti operã dederint. *Convenientissima & captui ipsorum commodissima* fuere *figura animalium*, qua ignorare non poterant, vel instrumentorum quibus eo tempore civitates vel castella muniri solebant & ramorum ex illis arboribus decerptorum, ex quibus coronas victorum certo testimonio fortitudinisnectere moris erat. Et prius ead. pag. Rien ne semble plus contraire à la nature de l'armoirie que l'enigme & les sens trop cachés sous la representation de quelque image. L'intention de ceux qui nous l'ont inventée estoit de se faire discerner &c. *Nihil videtur magis repugnare nature insignium, quam enigma & sensus nimis abstrusi sub aliqua imagine occultati. Intentio eorum, qui invenerant, erat, ut his notis ab aliis discernentur.* Certe *co*um *Ægyptia*, qui in his mysteriis explicandis omnem fere artis vim collocarent, in causa est, quod universa nonnullis male audit. Certe in tales optime quadrant, qua scutariae disciplinæ convitium facere videntur ap. Blondell. Plen. assert. Gen. Tr. I. p. 164. *Nec ipsis* (regibus Galliarum) aliisque per totam Europam regibus defuere mysteriorum inventores, qui ubique scientiam quam *Heraldicam* vocant, à gestis quotidie de re arbitraria & per se nihili placitis tradiderunt & aliis ad colendum obtulerunt. Et pag. 363. quomodocunque de leonibus & aquilis de aurei, coccinei, carulei coloris excellentia philosophari libeat, omnia in incerto esse, ipsisque principum & magnatum compugnantibus factis (dum suæ quisque voluntati obsequitur, & symbola symbolis mutat, & paronomastica, ex occasione tantum sumta, aliis quibuscunque præfert) scutaria artis nova & indicia placita concuti, &c. Huc etiam illa *Limnei* refero Jur. pub. add. l. IV. 2. 7. pag. 241. *Talia revera sunt, qualia pictores h. e. id genus hominum, quibus cum Poëtis quilibet audiendi semper fuit aquæ potestas*) decent: *Rectam autem rationem atque examen non admittunt, hoc uno securi, ita placuit, & stat pro ratione voluntas.*

Judicium
de illis.

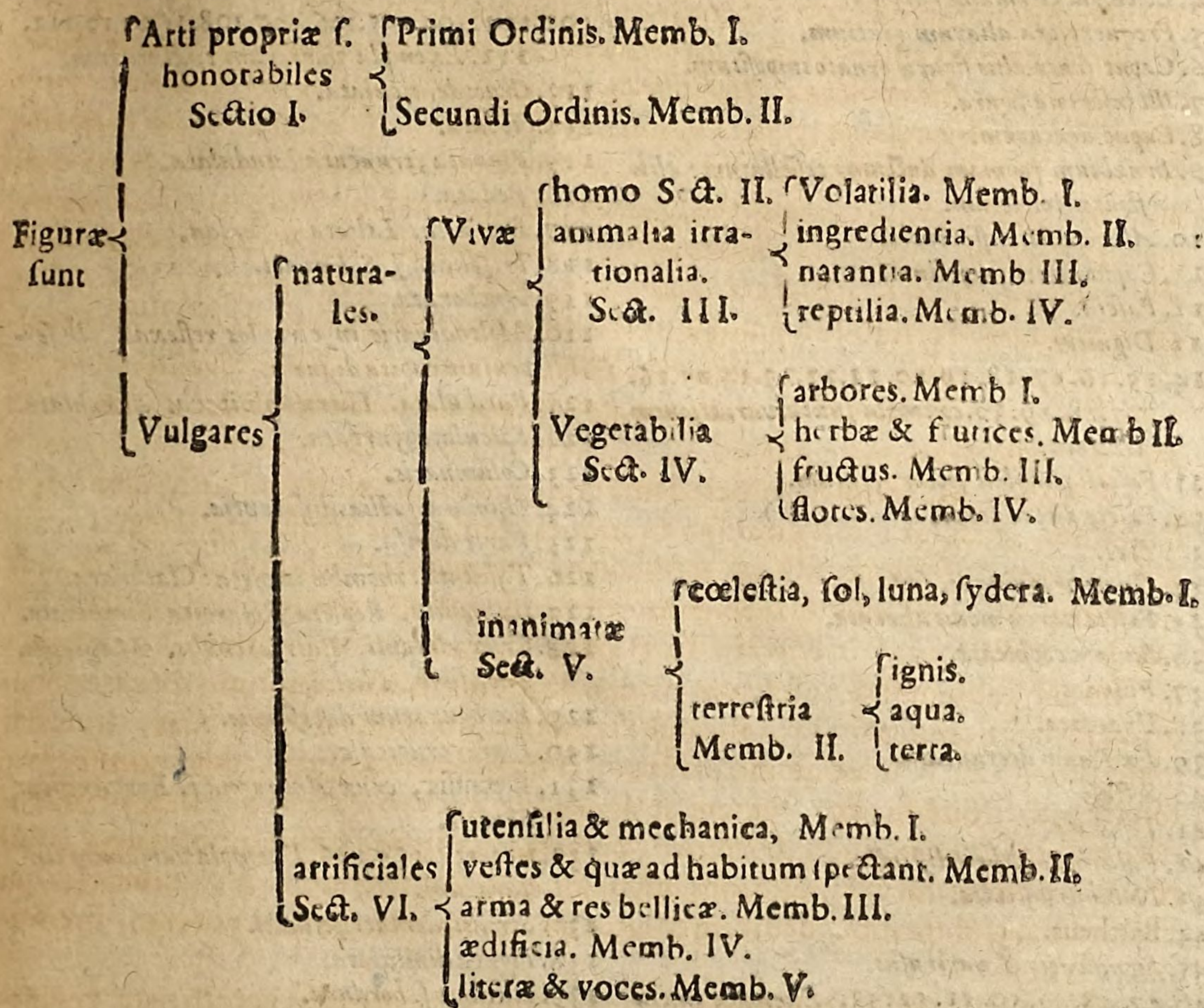
§. XXVI. Hoc cum ita esse credam, non quidem omnino omittam, quæ vulgo figurarum credantur symbolicae significationes: sed parcius in illo argumento verfabor, & potius aliorum curiositati satisfaciam, quam quod isti studio, quod vix aliud quam in poësi (conf. elegantia epigrammata de singulis Norimberg. Patriciorum insignibus. Nob. Nuzelii & Piccarti ap. Hæping. in fin. oper. de Jur. insign.) materiam inventionis subministrare idoneum est, ego multum tribuam. In primis quæ nonnunquam in deteriore partem explicantur symbola, absurdus sit qui credat, huic fini initio sumta esse. Unde omnino illas conjecturas improbo, quas tamen non semper referre prætermittam, conatur tamen *Segoing. tr. de l'antiq. des arm. c. 4. p. 35.* ostendere quod talia etiam indicia deteriora portare non sit indignum nobilitate, nimirum sit trophæorum vel spoliolum instar sint, quæ hostibus crepta servantur. Ita qui vicit hostem voluptatibus deditum & intemperantem recte gestaret porcum, memoriæ victi hostis.

An ex figuris de prærogativa familiarum
judicium,

§. XXVII. Inde etiam omnem illam disputationem non necessariam vel ineptam potius judico, cum inter se insignium notæ quæ nobiliores sint aliis, contenduntur, subscribo denuo *Varennio* p. 79. *Toutes & quantes fois, que l'on nous demandera quel-les pieces d'armoiries sont les plus honorables, disons, que l'experience nous rend ce point indeci, & que la diversité des circonstances, comme des charges, des temps, des vertus, des faits, des naissances, des alliances & semblables ne souffre pas, que nous venions à la déterminer: Quotiescunque quæ aliis digniores sint figura interrogabimur, dicamus, hanc litem ab experientia indecisam relinqui, & diversitatem circumstantiarum, puta munerum, temporum, virtutum, gestorum, familiarum, matrimoniorum & similium, non ferre ut certi quid definiatur. Et Car. Segoing. tr. des Arm. art. 5. p. 51. On ne dot pas juger ny tirer consequence de la noblesse ou bassesse d'une famille par l'inspection des armes, non plus que de l'estime des hommes par leur pays, nature & autres signes extérieurs, mais par le merite*

merite propre & par la vertu dont les uns & les autres ont donné des témoignages publics & connus de tout le monde.

XXVIII. Nunc postquam ea vidimus, qua in genere figuris convenire videntur, ad specialem considerationem nos accingimus: ut tamen prius in certos ordines omnem illarum multitudinem, confusioni vitandæ dispertiamur, varias autorum divisiones, enumerare necesse non duco; mihi post alios illa probatur, quæ omnes figuras scuto inscribi solitas in art. Heraldicæ proprias, quas honorabiles vocare solent, & vulgares ex natura vel arte desumptas distinguit. Has recte iterum dispescemus in naturales & artificiales. Naturales in vivos, & in animatas: quarum illæ homine, animalibus irrationalibus & vegetabilibus, hæc cœlestibus & elementaribus corporibus definiuntur. Artificiales *παραχρησέως* in utensilia ac mechanica instrumenta, vestes & alia ad habitum spectantia, arma, ædificia, atque literas vocesve distribuemus. Eric verò ex hac tabula series manifestior, juxta quam in Sectiones VI. & plerasque iterum in aliquot membra dividemus.

SECTION I.
DE FIGURIS HONORABILIBUS.

1. Propria arti heraldica figura.
2. Unde nomen honorabilium.
3. Stationaria.
4. An simpliciter antiquiores.
5. Eodem sectione scuti.
6. Quod communiter tertiam scuti partem occupent.
7. Accidentia figurarum, dentata, striata, pinnata.
8. Numerus.
9. Classes.

Membr. I.

Figurarum honorabilium Classis
prima.

1. Numerus earum.
2. Analogia ad corpus equitis.
3. Caput Scutarium.
4. Exempla Germanis rariora.
5. Frequentiora aliarum gentium.
6. Caput scuto aliis figuris ornato impositum.
7. Illi inscripta figura.
8. Caput dentatum.
9. In nubium formam ductum: tessellatum: aliis figuris impletum.
10. Alia capitis differentia.
11. Caput alteri subiectum.
12. Fascia.
13. Dignitas.
14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. exempla juxta variationem tinctura.
31. Fasciis pluribus sectum scutum.
32. Fasciae duae in scuto.
33. Tres.
34. Quatuor, quinque, sex.
35. Fasciae variis modis alterata.
36. Striata cochleata.
37. Pinnata.
38. Undulata.
39. Ex Ramo detruncato.
40. Secta.
41. Tessellate.
42. Palis vel baltheis distincta.
43. Nubibus distincta.
44. Baltheus.
45. Significatio & varii usus.
46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. Exempla juxta variationem tinctura.
54. Balthei bini.
55. Terni: quaterni.
56. Striati denticulati, tortuosi, pinnati: ex truncis.
57. Undati: decurtati.
58. Divisi ut secti.
59. Tessellati & cuneati.
60. Palus. Hieroglyphicum.
61. 62. 63. 64. 65. Exempla Variarum tincturarum.
66. Palaris sectio, Pali bini.
67. Terni.
68. Quaterni.
69. Superficie alterati, acuminati dimidiis: decurtati.
70. Tessellati, cantheriis onerati.
71. Barra s. Baltheus sinister. Confunditur saepe cum dextro: imprimis in Sibmacheri armoriali.
71. An & quomodo nota natalium illegitimorum.
73. Exempla variarum tincturarum.
74. Balthei sinistri plures.
75. Undulati, pinnati, bipertiti: tessellati: virgati.
76. Cantherius.
77. Significatio.
78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. Exempla variarum tincturarum.
92. Cantherii bini.
93. Terni.
94. Quaterni.
95. Undulati, pinnati, sinuati.
96. Tessellati, bipertiti, compositi.
97. Abscissi, hiantes.
98. Inversi. Cubantes. Situs diversus.
99. Crux.
100. Origo & hieroglyphica.
101. Diverse cruces nationum in vetustis expeditionibus.
102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. Exempla variarum tincturarum.
113. Crux denticulata.
114. Striata.
115. Pinnata, truncata, undulata.
116. Pedata.
117. Dejuncta. Liliata s. florida.
118. Trifoliata s. S. Lazari.
119. Anchorata.
120. Molendinaria in circulos reflexa. In serpentum capita desinens.
121. Patibulata. Hierosolymitana. Brachiata.
122. Spiculata, furcata.
123. Columnaris.
124. Hamata. Alia differentia.
125. Variè divisa.
126. Tessellata: rhombis impleta: Clathrata.
127. Exinanita. Repleta. Resarcita. Simbriata.
128. Crux Antonii. Patriarchalis. Malitensis. Tholosana. Nislée.
129. Ex figurarum dispositione.
130. Plures cruciculae.
131. Decussis, crux Andreana s. Burgundica: Sautoir.
132. 133. 134. 135. 136. Exempla variarum tincturarum.
137. Striati, dentati sejuncti.
138. Figura dimidiata.
139. Limbus s. bordura.
140. Dentatus, Striatus. Segmentatus, tessellatus, nubium figura.
141. Duplex.
142. Orula s. peribolus.
143. Limbus internus s. trescheur.
144. Palus capiti agglutinator, vel baltheus.
145. Triens inferior s. Champagne.
146. Litera pythagorica s. pairle.
147. Quadrans honorarius.
148. Conus s. giron.
149. Scuta conata s. pinnulata.
150. Scutum stampense.
151. Scutulum s. parmula.
152. Terne parmula.

SECTIO I.

DE FIGURIS ARTI HERALDICÆ PROPRIIS.

§. I. **P**ROPTIA Heraldicæ arti illa *deiyualla* vocamus, quæ licet cum aliis rebus, quæ existunt, convenientiam habeant, expresse tamen nihil eorum repræsentant quæ in natura vel arte factis reperiuntur, sed ex instituto tantum suas habeat figuras vel conformationes.

Propriæ arti heraldicæ figuræ.

§. II. Aliàs eas *honorabiles* indigitare solent *les pieces honorables*. Quod non ita intelligendum, quasi illæ solæ honore dignæ essent, vel simpliciter digniores aliis omnibus. Quo sensu recte *M. Gelb. de Varem. R. d'arm. P. I. n. 26.* contra hanc appellationem disputat, & nullam rationem reddi credit, quæ hanc dignitatem evincat, aliquas vero quæ adduci solent, examinat. Videtur huic contrariari regula vel lex, quam *Menest. verit. art. du blason c. 10. p. 332.* consignavit: *les armes les plus nobles sont celles, qui n'ont rien du ciel & de la terre, c'est à dire qui ne sont ny des representations des choses naturelles ny des images artificielles, comme les chefs, bandes, fascies, & les autres pieces propres de cet art. Arma nobilissima sunt, quæ nihil in cælo vel terra existens designant. h. e. neque res naturales neque imagines artificiales repræsentant, ut cephalæ, balthei, fasciæ & aliæ figuræ propria arti.* (Quam fere repetit & nonam legem constituit. *In abbe. Method. des Arm. p. 57.*) sed intelligi debet de illa nobilitate, quæ ex sola æstimatione artis procedit, unde addit rationem, *que les autres tiennent moins de l'art heraldique. Reliquæ minus de arte Heraldica participant.* Ut tamen verum fateor, exiguam illam honoris prærogativam judico, quam in hoc argumento arbitrario cultorum artis æstimium statuit, quando arbitrium summorum procerum, quorum pauci ad reliquorum numerum hujusmodi figuris utuntur, plerique vero naturalibus aut aliis figuris naturalibus & artificialibus, pro contraria parte stat. Quis ergo illas minus dignas credat, quos suo exemplo, nobilissimi omnium, nobilissimas esse jusserunt. Forte alia ratio appellationis inde potest peti, quod hæ figuræ, quæ ob simplicitatem suam contemptui expositæ videbantur (quis enim neget, primore conspectu aquilæ vel alterius naturalis imaginem, oculos magis afficere, quam scutum certo tantum duorum vel plurium colorum situ distinctum?) ipso hoc nomine à contemptu tali vindicandæ fuerint, ut *honorabiles* dicerentur, tanquam tales, quibus tam ad honorem debitum, artis nostræ institutum & eorum qui illis à multo tempore delectati fuere usus sufficere debet, quam eundem aliis conciliat ipsa imaginum elegantia vel rerum, quæ notantur præstantia.

Unde nomen honorabilium.

§. III. Quas honorabiles modo diximus, *stationarias* appellat *Eruditiss. Spelmanus*, eo quod certam stationem in scuto habeant, sed de hoc nomine litem non movebimus.

Stationariæ.

§. IV. Antiquiores eas credit reliquis rerum naturalium figuris *Campanile*, quia sint simpliciores, sed hujus sententiæ simpliciter in me patrocinium non susciperem. Cum non tantum prisceis temporibus, ante insignium, qualia nunc sunt, natales, sed & postquam illorum usus invaluit, tam figuras alias inveniam quam istas. Interim negari non potest antiquis Celtis & Germanis nostris scuta certis tantum coloribus distincta, quo hujusmodi figuræ propius accedunt, præ aliis fere placuisse, atque adeo antiquitate ista gloriari posse. Ita etiam de Gothis suis *Celeberr. Loccen. Antiq. Sveogoth. l. 3. c. 3. p. 175.* scribit. *Insignia primo Gothorum ævo fuere simplicissima, certis duntaxat spatiis aut paucis coloribus distincta, in quibus vulgatissima erant illa nimirum laterculi, lineæ, trabes aut rhombi. Sed auctis apud posteros eorum honoribus, Regum indulgentia ampliora & illustriora facta sunt.*

An simpliciter antiquiores.

§. V. Huic figurarum generi accensendas puto varias partitiones scutorum, omni alia figura carentium, cum ipsa sectio figuræ locum occupat. Atque ita *Menestr. abbe. meth. des arm. p. 33.* primam speciem figurarum arti propriarum hanc constituit. Verum de illis sectionibus vel earum exemplis hic plura dicere necesse non est, cum c. 3. abunde de eo argumento actum sit.

Eodem sectiones scuti.

§. VI. Ex communi regula figuris honorabilibus imputatur, quod tertiam scuti partem implere debeant, excepto quadrante honorario (*franc quartier*) & pinnula triquetra (*gyron*) quibus quarta pars, hic etiam octava scuti occupatur. Intelligenda autem est lex ea de figuris singulis, si enim plures inscribantur scuto, tantundem fere illis, Quod communiter tertiam scuti partem occupant.

illis, atque ipsi solo spatii tribuetur; tum si solæ non sint, sed addantur aliæ comites, necessario aliquid latitudini eorum decedit, quod *du Val* observat.

Accidentia
figurarum,
dentatæ:
striatæ:
pinnatæ.

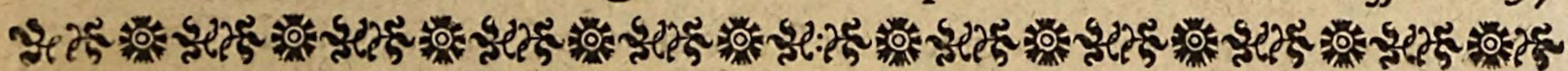
§. VII. Accidentia figurarum, ut vocat, stationariarum constituit *Spelmannus* ita *fluctationem*, *undulationem*, *dentationem*, *denticulationem*, *imbruationem*, *verruculationem* s. *tuberculatum*, *pinnatum* seu *murale*, duo prima ita describit, ut illud dicat cum fluctuum figura imitatur vacillationem, hanc cum undam profluentem & refluentem. Quod ita intelligo, ut prius solum marginem figuræ in fluctuum modum sinuatum, innuat, hoc vero ipsam speciem aquæ fluentis in figura tota exprimat. vid. infr. sect. 5. m. 2. Prius illud Galli vocant *ondé*. *Dentationem* & *denticulationem* ita distinguit, ut ista tribus dentibus figuram asperet, hæc pluribus. Hæc quoque distinctio à Gallis mutuo videtur sumpta; usurpant enim illi terminis *denché* s. *endenché*, quasi dicerent *denté*, *dendenté*, de dentibus paulo majoribus non tamen præcise ad numerum ternarium restrictis; *dentelé* vero minoribus: sed recte observat *Geliot l'ind. armorial.* voce *Dentelé*, *cette difference s'observe fort peu, si non à la fantaisie de l'ouvrier, peintre, graveur, sculpteur, brodeur & autres qui les confondent souvent. Discrimen hoc parum attenditur, nisi ex phantasia artificis, pictoris, sculptoris, ac pictoris & aliorum, qui frequenter confundunt.* Ego an erroris nomen dignum sit, si quis illa non rite distinxerit, valde dubito. Quam *Spelmannus* *imbricationem* vocat, Galli voce *engreslure* exprimunt, nos dicimus *ausgeschupt*. Alii *striatas* vocant notas, quarum margo ita incisus est. Verum parum ea differt à *verruculatis* vel *tuberculatis* figuris, quibus respondet *TO' canellé* Gallorum. Quid intersit inter hos duos terminos, rotunde enunciat *P. Paillot La Vr & parf. sc. des arm.* voce *canellé* p. 120. ita: *Canellé se figure comme l'engreslé la difference, qui il y a, c'est, que l'engreslure a ses pointes en dehors & la canellure les a en dedans.* Imbricatas s. striatas & verruculatas figuras hoc solo differre, quod illæ exterius hæc interius acuminatæ sint. Contrarium asserit *M. Gilb. de Varenn. Roy d'arm.* p. 3. p. 391. sed vel suo vel amanuensis typographi errore. Recte vel ibidem conqueritur hæc tria *engreslé*, *canellé* & *dentelé* à Pictoribus sæpius confundi. *Pinnatum* s. *murale* quod dicit *Spelmannus*, non uno nomine enunciant Galli, sed plures termini huc spectant, *crenellé*, *bastillé*, *bretefse* & *contrebretefse*. Inter eos terminos hoc interest, ut cum pinnæ superiorem tantum partem afficiunt, *crenellé*, si inferiorem, *bastillé*, si utrumque pinnis è regione oppositis, *bretefse* (de hoc termino vid. *le Labour. de l'orig. des arm.* n. 125. qui dicit alibi scribi *bretefsee* s. *bretefquie*, & differentiam inter *crenellé* & *bretefse* non admittit) si verò alternantibus hinc pinnis, & inde vacuis spatiis formetur figura, *bretefse* & *contrebretefse* vocetur. Poperius hoc ita enunciat (*Chiffles, alternis utrinque pinnis asperata*). Nostri dicerent, mit einfach oder zweifachen Zinnen / oben oder auch unten / gegen einander oder geschreufft. In his vero differentiis capiendis visus in primis optimus magister est.

Numerus.

§. IIX. Plura (uti segving flores *Herald.* p. 2. 90. 91. enumerat p. 1. *pallé*, *bandé*, *chevrouné*, *chargé*, *parté*, *coupé*, *essentelé*, *abarsé* s. *racourci*, *dentelé* s. *denché*, *engreslé*, *esdriquelé*, *luzengé*, *fuselé*, *bretefse* s. *crenelé*, *maslouné*, *ondé*, *viuré* s. *nebulé*, *fretté*, *diapré* s. *parlée*. Quas tamen omnes affectiones peculiare esse honorabilibus figuris ego non dixerim, unde plures alibi videntur (sunt) adhuc accidere figuris arti propriis, non ignoro, sed hæc tamen communiora sunt, quæ verò rariora illas afficiunt, reservo ut in mentione ipsarum notarum de illis sermo fiat. Superest nunc ut de numero figurarum istarum, quas *honorabiles* dici monuimus, loquamur.

Classes.

§. IX. Quatuor ordines figurarum arti propriarum constituit *Menep. abbrege meth. des Arm.* pag. 33. quarum primus complectatur divisiones scuti de quibus cap. 3. act. 2. figuras honorabiles speciatim ita dictas 3. earum diminutiones, 4. alias figuras, quæ licet res artefactas exprimant, nihilominus ex primo scutarie disciplinæ instituto ei appropriatæ sunt; Alias in duos ordines distribuuntur, partitionibus scuti alio remissis, & diminutionibus primariarum notarum ultimo generi attributis. Quam divisionem nos etiam sequamur, ut quicquid sub titulum notarum arti propriarum referimus, in duas classes primum & secundum distribuamus.

M E M B R U M I.

DE FIGURARVM ARTI PROPRIARVM
PRIMA CLASSE.

§. I.

QUOT huc referendæ sint, inter autores non satis constat. Ab antiquis novem re- Numerus
censebantur hujus ordinis figuræ, quas nominibus Gallicis, quorum interpreta- earum.
tio suo loco sequetur, exprimo: sunt autem si *Varenn. P. 1. p. 76.* & ex *Bara
L. Geliot. l'indic. arm. voc. Honorables.* fidem adhibeo istæ; *Chef, fasce, pal, bande,
chevron, croix, sautoir, gyron, ecusson en abysine.* Decem & quidem aliquibus supe-
riorum mutatis ex eadem priscorum fecialium disciplina allegat, *M. Vuls. de la Colomb.
scienc. Hero. c. 13. p. 98. chef, pal, bande, fasce, barre, croix, sautoir, chevron, bor-
dure, orle.* Undecim enumerat *du Val. 1. Tab.* prioribus addens *le giron.* Duodecim
præter partitiones scuti reperio apud *Menestr. le verit. art. du bl. c. IV. p. 118.* nam *Vul-
sonianis* addit, *le franc quartier & le pair le.* Quibus in *abbreg. Method. des arm.*
p. 33. alias quatuor addit, *le chef pal, la champagne, le giron, l'ecusson:* solius rario-
ris usus causa ab antiquis omissas. *Segoing. Tr. Her. p. 2. p. 41.* non nisi octo habet, *chef,
fasce, pal, bande, barre seu contrebande, sautoir, croix, chevron.*

§. II. Nobis parum in hoc situm videtur, quò figuras, de quibus alii, primæ aut Analogia
secundæ classi annumerent, dubitant, collocemus. Certe ineptus fuerit, qui ad in- ad corpus
signium, quæ talibus figuris ornantur, nobilitatem pertinere credant, cui ordini tri- equitis,
buantur. Sequar vero hoc loco *Menstrierii* enumerationem, ut *14. δελφινά* ex or-
dine considerem. Antequam verò id fiat, ex *du Vallio* recensere lubet, quæ ille his
notis in equite designari credat: nempe cephalo galeam: fascia cingulum vel tho-
racem; palo lanceam; baltheo s. banda baltheum; baltheo sinistro similem baltheum
vel mitellam (escharpe) cruce ensem, decussi vexillum, cantherio calcaria, oru-
la tunicam armorum. Sed penes auctorem fides esto, neque enim hoc in me
recipio.

§. III. Prima figura est, quam Galli *le chef*, nostri *Schildes. Haupt* indigitant, Caput seu;
Chiffletius caput scutarium, *Spelmannus cephalum seu titulum* appellat: *Monet. prat. tarium.*
des arm. n. 17. §. 6. vocatur gentilis parmx apex, caput, coronis, vertex symbolicus,
hieroglyphicus, tesserarius. Constat vero hæc figura tertia parte scuti superiori à
reliquo scuto diversa tinctura imbuta. Significationem alii in memoria receptorum
capite vulnerum, alii in hieroglyphico prudentiæ vel honoris quærunt. Peculiarem
etiam usum aliquem capitis notat. *N. Vpton de mit. off. L. 4. p. 244.* quod si quis à
matre plura obtinuerit dominia, materna insignia gestare, & paternis *δελφινά* locum
ob nobilitatem gentis in capite assignare possit. Verum an unquam illa consuetudo
obtinuerit, dicere nequeo.

§. IV. Gallis familiaris hæc figura est, non æque Germanis, apud quos rariora Exempla
reperias, exempla parmarum, in quibus non nisi caput à reliquo solo distinctum appa Germanis
reat. Ita *Wiltz* (Rhen.) gestat parmam auream rubro capite ornatam. (α) Quod ita rariora
enuncies, *auf einem güldenem Schild ein rothes Haupt. d'or au chef de gueules.*
Kirchberg (Comit.) scutum velleris cymbalitis s. varii in triplicem seriem dispositi, ru-
bro cephalo insigne. (β) Quod insigne idem video tribui familiæ nobili *Grayl de Grayls-
berg* (Bav. *Wapenb. II. p. 57.*) Nec differt *Bopfingen* (Suev.) nisi solo apice. (γ)

§. V. Apud exteros exempla nudi capitis, vel cephalii frequentiora sunt: ita imponunt Frequen-
scuto caput aureo-cæruleum, *Chastenuau giron, Gamaches*, rubeum *S. Aubin, Tamlay,* tiora alia-
Corgenon, nigrum Chastellier d'Ereac, Sassenburg (Belg.) argenteo-rubeum *Montfort,* rum Gen-
L'Avaugous, Quintin, Baudrier, La Marche in Britann. Chateau neuf. in Delfin. tium,
Montferrati & Saluciarum Marchion. in Italia (quibus tamen *Segoing Thres Herald.*

S

P. 43.

(α) Pileo lato rubeo, aurea ora reducta, imponitur jugum alarum aurearum. *Wap. II. p. 108.*

(β) Pileus acuminatus rubeus corona & pavoninis ultra illam pennis ornatus ora reducta vel-
lus varium præ se ferente. *Wapenb. 2. p. 8.* Lacinia argentæ & cæruleæ.

(γ) Aquilinum caput, superius rubeo colore, inferius argenteo & cæruleo in modum velleris
varii tinctum. Lacin. argent. & rubeæ, si fides libro. Si quid addere licet, altero latere argenteo cæ-
ruleum colorem adderem.

p. 43. tribuit parmae aureae caput impositum rubeum) *Guillon* in Britann. (cum trifido ponticulo aureo) *chaland* in Bregia (inducta tania diagonali dextra nigra, quam aureus annulus parte superiori ornat.) *Bouliers tour d'aigues* [cum margine Neapolitanis & Hierosolymitanis symbolis octies repetitis superbiente] nigrum *Pellet, la Veronne* (cum margine rubeo) hermionico miniatum *Vivonne, Champagne*, (familia) *Roubaix, Hargicourt, Goussencourt, Copier* (Delfinat.) velleris varii rubeo *Essernon* (antiqui.) *Vrsé*: nigro aureum *Caulincourt*, argenteum *Villani*, vel *Gand, Meilly, s. Milly*, rubeo-argenteum *Peralta* [Hispan.] *Medula*. [Burgund.] *Liste Fresne, Gauville*, hermionicum *Iaverfy, Seelle, Lezeroy*, vellere vario ornatum *Montgascon, des deserts* in Britann. caeruleo-aureum *Bulleux, Fontenil* (cum diagonali baltheo tenuiori rubeo) *de Menn* (impresso flore lilii nigro) argenteum *Berminicourt* (cum ponticulo miniato.)

Caput scu-
to aliis fi-
guris orna-
to imposi-
tum,

§. VI. Plura exempla suppetunt, cum scuto aliis figuris ornato accedit vertex f. caput. Ita subjiciunt capiti parmam *Täching* [Bav.] (α) rubeo, ex angulo sinistro sectam, anteriori parte argento, posteriori minio tincta: Minio substituit nigrum colorem in scuti parte posteriori. *Neuhaus* [Carinth.] (β) *Grunenstein* [Rhen.] argenteo-caeruleam, duabus fasciis argenteis exaratam (γ) *Laufenholtz* [Franc.] aureo tessellatam argento & caeruleo, trium ductuum (δ) *Wachendorff*. [Rhenan.] aureo-rubeam tribus argenteis cordibus ornatam (ε) *Zweifeln* (Rhenan.) aureo-argenteam 3. cordibus sanguineis pictam (ζ) *Freyburg* [Alsat.] argenteo-caeruleam 6. orbibus (3. 2. 1.) impressam (η) *de Freising*. [Bav.] nigro ex argento & nigro quadripartitam (θ) *Wisbecken* [Bavar.] rubeo-argenteam, quam baltheus miniatus distinguit (ι) *de Brembt*. [Rhen.] viridi-rubeam duplici palo aureo distinctam. (κ) [hæc secunda area illorum insignium est.] *de Dienheim* [Rhen.] argenteo-rubeam argenteum leonem auto coronatum deferentem (λ) *Westernach de Grofa* [Rhen.] rubeo sectam diagonali linea, caeruleam partem, leporarium canem argenteum continentem, ab altera aurea dirimente. (μ) *de Raufendorff* [Siles.] rubeo quadripartitam ex auro & nigro (ν) *Reichenauv* [Francon.] rubeo-argenteam fascia nigra insignem. (ξ) quod idem plane excepto apice est σημεῖον familiae *de Fabrnbach*, nisi forte ipsa sub duplici nomine una censi debet. (ο) *Salern*. [Bavar.] rubeo-argenteam, ex cuius imo cuspe assurgit nigri muri portio in duos gradus fastigiata. P. Paillot Vr. & parf. sc. des arm. voce *pignon*. ita enunciat: *d'argent à la Champagne pignonée de 2. montans de sable au chef de gueules* (π) *vom Rhein s. de Rhein* [Patrit. Francofurtens.] nigro-argenteum 3. palis atris exaratam. (ρ)

Illi inscri-
ptæ figuræ.

§. VII. Apud exteros plura exempla sunt scutorum, quæ aliis figuris caput superaddunt. Eorum vero hinc inde fuit mentio occasione reliquarum, quas simul deferunt,

(α) *Wap. I. p. 85.* coronatæ galeæ impositum complicatum jugum alarum cum sectione scutaria. (β) *Wap. I. p. 46.* coronatæ galeæ impositum jugum alarum cum sectione scutaria. (γ) *Wap. II. p. 102.* pileo lato rubeo, argentea ora reducta, impositis tribus typhis arundineis. (δ) Herma virilis habitu caeruleo tres conchas argenteas deferens, pileo argenteo, oræ caeruleæ præfixam ejusdem metalli concham habens. Lacin. argenteæ & caeruleæ. *Wap. II. p. 79.* (ε) *Wap. II. p. 104.* pileo lato rubeo, cuius oram reductam tingit aurum, impositæ chirothecæ duæ argentatæ. Lacinia aureæ & rubeæ. An altera parte argenteæ esse deberent. (ζ) inter jugum alarum argentearum tintinnabulum aureum. Lacin. arg. & rub. An addemus altero latere aurum? *Wap. II. p. 107.* (η) *Wap. II. p. 132.* collum cygni coloribus & orbibus scuti pictum, duobus bacillis, quos tertius transversus per collum transiens jungit, coronatis singulos fasciculos plumarum struthionicarum gestans. (θ) *Wap. I. p. 95.* ex corona prominentia cornua tincturis scuti quadripartita (ι) herma virilis vestitu & pileo rubeis, utriusque ora reducta hermionica, apice pilei 3. plumis struthioniceis exornati. *Wap. I. p. 183.* (κ) *Wap. I. p. 125.* respondet arcæ huic galea coronata rapum sustentans album. Lacin. aureæ & rubeæ, quæ ex errore alteri lateri, huic argenteæ & caeruleæ adpictæ erant. (λ) inter cornua superius argentea, inferius rubentia, confidentis argentei leonis coronati anteriora. *Wap. I. p. 122.* (μ) *Wap. I. p. 128.* ex aurea corona profliens canis leporarius argenteus cum armilla rubea. (ν) *Wap. I. p. 52.* ex corona aurea prominens herma æthiopis. Lacin. aur. & nigr. (ξ) *Wap. II. p. 71.* inter duo cornua distinctiones scuti repetentia columba, vel quæcunque avis innuitur, argentea. Lacin. arg. & rubeæ pro quibus altero latere nigros mallet. (ο) *Wap. II. p. 77.* duo cornua ad modum scuti tincta, & quorum recurvis extremitatibus singuli fasciculi pennarum galli gallinacei. Lacin. argenteæ, hinc rubeo, illinc, quod in priori etiam suspicabar, nigro colore factæ. (π) *Wap. II. p. 57.* jugum alarum complicatur, totam scuti speciem repetens. Lacin. argenteæ & rubeæ; credo altera parte rubeo nigrum substituendum esse. (ρ) duo cornua nigra extremitatibus argenteis. In *Wap. I. p. 210.* scutum representatur, in medio transverse sectum, ut capitis non sit figura, sed sectio scuti.

ferunt, figurarum, superest, ut moneamus, ipsum scutarium caput, s. cephalum nonnunquam aliis impleri notis, vel variis modis alterari. Figurarum capiti insertarum exempla inprimis apud Gallos frequentia sunt. Pauca dabo. *Monchal* capiti aureo parmae rubeae imposito 3. molulas echinatas caeruleas, *le Brun* capiti nigro aureum clypeum tegenti, molulam talem argenteam inscribit, *D'Auroy* scuto aureo titulum imponit miniatum, in cujus quadrante honorario talis asteriscus molaris pingitur. *Canon* [Bress.] argenteo caeruleum rosa, quam hinc inde stella ejusdem metalli stipat, aurea ornatum. *Lormur* rubeo-aureum impresso leone nigro, quem atræ aquilæ stipant. In Germania rariora offendimus exempla. *De Heringen* [Patric. fam. Francof.] capiti rubeo, parmae aureae baltheo caeruleo 3. liliis argenteis picto ornatae, halecem argenteum inscribebat. (α)

§. VIII. Capitis dentati vel denticulati (Gallis chef *danché* ou *dentelé*, de quorum terminorum differentia S. I. §. 7. diximus, nonnunquam *emmanché* vocatur, Germanis *zackicht oder ausgespißt Schildshaupt*) exempla jam adferam. Imponunt tale argenteum ejusdem metalli quinque crucibus (quæ ex pictura videri possint trifoliatae, rectius verò pingantur brachiatæ & in imo spiculatae) ornato clypeo *Hohenwiesel* [Rhen.] (β) aureum caeruleo & sex liliis albis instructo scuto *Camerarii* de *Wormatia*, dicti *Kämmeres de Dalburg*. [Rhen.] (γ) caeruleum aureae parmae. Rotier, aureum nigrae *du Chastellier* [Britann.] aureum caeruleo aureo baltheo instructæ *de Terno*.

§. IX. Pluribus præter has differentiis figura capitis potest variari. Ita reperies in nubium formam ductum, quod *Vulson de la Colomb.* dicit *enté ou assemblé en façon de nebule* (Conf. supr. c. 3. n. 50. Ita *Razenried* [Suev.] 1. & 4. areæ argenteæ cum luna plena nubibus cincta caerulea caput nubium instar formatum imponit caeruleum. Nonnunquam *tessellatum* conspicitur. Ita *Rochebaron* utitur parma miniata, sed capite argento & cyano tessellato, *Bæsozel* [Delfin.] aurea & capite argento & caeruleo colore ternis ductibus tessellato, *d'Arilly Picquenq.* rubea 2. ramis loti [*allier* s. *allier* Gallis, unde allusio ad nomen) inserti formam dispositis purpureis insigne, atque capite tessellato ternis ductibus ex argento & caeruleo. Aliquando plinthidibus conferitur, tale coccineum aureis laterculis stratum parmae argenteae præfigit, *Vauchelles*. Aliis caput placet baltheis obliquis distinctum. Ita *Ludovisi* [Bonon. & Romani.] gestant parmam rubeam, capite rubeis & aureis, qui tres sunt, baltheis exarato. In his insignibus enunciandis, *P. Paillot Vr. & Parf. scienc. des arm.* voce *retrait*: aliter enunciat, *de gueules à 3. bandes retraites d'or*.

§. X. Nondum omnes differentias capitis scutarii enumeravimus. Quæ videri possunt ap. *Vuls. de la Colomb.* c. 13. p. 100. & seq. aliquas describemus. *Chef couvert*, contectum caput est, ubi tapetis extremitas capitis supremum verticem tegit, à quo non multum differt *patté, ajouré du champ*, nisi quod hoc etiam, qua jungitur solo curata linea constat, & tegumentum necessario areæ colore tingitur. *Fleurdelisé*, vel *fleuronné* liliatum s. floridum, ubi in liliorum, vel alios flores formatur linea caput à parma dividens. *Crenellé* s. pinnatum, cum in pinnas vertex distinguitur. *Bordé*, margine circumdatum ex omni parte, si verò tantum ex utroque latere inter caput & scuti extremitates alias interjiciatur color, vocatur *Alaisé*, si ex sola dextra parte *adextré*, ex leva *senestre*. *Engreslé* vocatur, quod striatum est, *canellé*, quod tuberculatum s. imbricatum. Reliqua discrimina *Chef, chappé, renversé à senestre, mantelé, vestu à dextre, chauffé, chaperonné*, cum vix occurrant, saltem Germanis nostris ignotissima sint, lubens prætereo. De capite adsuto s. *chef cousu*, dictum est cap. 4. Quod non repeto. Conf. *le Labour de l'orig. des arm.* n. 102.

§. XI. Cæterum cum reliquæ, quas vocant honorabiles, figuræ multiplicari possint, uti deinceps apparebit, capitatio hoc negat, ut uni areæ plura sint: occurrant tamen exempla, in quibus duplex videtur notari: quod ut excusetur capitis diversas partes concipere oportet: Vocant autem *Chef soutenu*, si capitis duæ tertiæ superiorem locum, superstes alio colore proximum, areæ scuti occupet. Ita *Vrsinorum* [Roman.] insigne est scutum sexies argento & minio oblique dextrorsus taniatum: caput scuti

S 2

argen-

(α) Duæ alæ expansæ scutario baltheo & liliis insignis. Lacinia aurea & caerulea. (β) Wap. II. p. 103. ala dentibus & crucibus scutariis picta. (γ) Coronæ impositum jugum alarum complicatum symbolisque scutariis pictum. Lacin. argenteæ & caeruleæ: observandum Dalburgios in Camerariorum Wormatiensium genus adoptionis jure successisse, unde insignia assumpta existimo. Conf. *Hæping. de jur. insign.* c. 8. n. 458.

argenteum rosa coccinea auro gemmata impressum ; idem caput sustentatum [sustenu.] aurea transversa tænia, quæ cærulea anguilla est exarata. Uti hic sumus phrasi Chiffletii insig. Eq. A. v. 267. cum enarrat arma *Guilh. de Rosenberg, Burggraviæ Bohemæ*. Si verò consulemus *Wapenb.* I. p. 8. *Rosenbergii* anguillam omittere soliti sunt, cum ea *Anguillare* comitatus sit indicium, adeoque jure vix alii, quam quæ dominio isto fruitur lineæ stirpis conveniat : saltem commodè à cæteris omitti queat. Conf. *Histor. Insig.* L. 2. c. 106. p. 558. Huc refero parvam familiæ de *Reckiri* [Saxon.] quæ argentea tres baltheos transversos nigros exhibet, imminente argenteo capite, quod areæ reliquæ intermedio alio supposito aureo jungitur, (α) opponitur certa ratione huic aliud capitis duplicis, vel bipertiti genus; quod *surmonté* vocant, si nempe tertia pars scutarii capitis superior à reliquis duabus differat colore. *L. Geliot. indic. armor.* voce *chef surmonté* existimat, tertiam illam capitis à reliquis distinctam partem eodem colore, quo campus est, necessariò infectam esse debere. Quod fatetur aliis *abaissé* dici, qui ad termini *surmonté* veritatem requirunt, ut differat tinctura illius verticis extimi à colore soli. Sed hi exemplis destituuntur. Ad Gelioti explicationem inferri potest scutum familiæ *von dem Busch*, dict. *Maußertingen*. [Rhen.] quod vel lere vario, atque ita argento ac cæruleo colore constat, capite nigro tribus liliis argenteis picto, ita incumbente, ut particula soli ultra caput emineat. (β) Forte tamen alii hanc fasciam dicerent solito altius collocatam (haussée.)

Fascia.

XII. Si quæ medium occupat tertia pars alio colore à reliqua scuti tinctura pingatur, *fascie* al. *faisce* Galli vocant. Hoc nomen, cur *Ren. François essay des merveill.* c. 42. p. 361. ex Germanica lingua arcessat, nunquam capere potui : certè à latina voce, *fascia* (unde barbarum est, cum alii *fessam* vocant) derivari, nescio, an quis dubitare possit. Inde etiam Hispanorum faja, *Hæping. de Jur. inf.* c. 11. §. 1. n. 23. *fastigium* etiam dicere vult, sed quam convenienter, ipse viderit. Nostri *Band* vocant, aliquando *Straß / Balcke / Strich*. Nec enim unum nomen ubique reperio. Latinus commodissimè *fasciam* vel *zonam* dixerit. Memoratus *François*, appellat trabem transversalem, quod ex nostro idiomate transumptum est. *Ioh. de Bado aureo*, & nisi idem est, *Vptonus* ut & Th. Milles autor catalogi dignitatum vel feudorum in Angl. cit. *Labou- rerie barram* vocant, & inde *barrata* scuta. Ita & Italus *sbarra*. Sed hos imitari nolim. Elegantius Spelmannus utitur nominibus *tramitis* (quia trans me & clypeum, quod ἀνάλογον est nostro termino *Straß*) *balthei*, *fasciæ*, *Strophii*.

XIII. Si symbolum figuræ respicias, in nobilissimis hæc merito reponetur. (Vide quæ *Spelman. assilog.* p. 89. & seq. de veterum cultu circa baltheos, zonas notat) certè fuit olim fascia æque regale insigne, atque nunc corona vel diadema, quæ ipsa vox fasciam notat & sceptrum. Unde apud Valer. Maxim. Favonius, cum fascia alba Pompejus crus obligasset, excepit; Nihil referre, in qua parte corporis insigne regium esset. Apud Plut. Tripanes ante pedes Pompeji fasciam albam projicit in signum regni in prædam concessi: Conf. *Suet. in Cæsar.* Conf. *infr. Hist. insig.* L. 2. c. 6. n. 4.

XIV. Videamus varias differentias colorum in hac figura. Rubeo scuto argenteam inducunt Familiæ *Austriaca*, *Vianden* [comit. vid. insig. *Nassov. Hist. insign.* L. 3. c. 26. n. 13.] (γ) *Cappler von OEden* [Franc.] (δ) *Lovanium* civ. (ε) similem gestat in scuti bipertiti posteriori area, cujus prior aurea dimidiam aquilam nigram refert, *Scheibersdorff* [Siles.] (ζ) fasciam talem media nigra tæniola secat in scuto *Selliviz* [Franc.] (η) & in 1. & 4. area *Layming. Erbschencken* s. Pincernæ hereditarii [Bavar.] (θ) Inscribunt fasciæ tres annulos

(α) Ex corona prominentes tres plumæ struthionicæ, inter auream & argenteam media nigra. Lacin. hinc aureæ & nigrae, inde nigrae & argenteæ. *Wap.* I. p. 171. (β) *Wap.* II. p. 113. ex diadematate tortili procedentia duo cornua scuti tincturis picta. Lacin. argent. & cærul. si per me staret, illas quæ altero latere dependent, argento & nigro colore tingerem. (γ) *Wap.* II. p. 18. Incumbunt galeæ duo cornua rubea recurvis extremitatibus. (δ) *Wap.* I. p. 106. cornua duo symbolo scutario picta. (ε) *Wap.* I. p. 221. (ζ) *Wap.* I. p. 60. ex coronata casside prominens jugum alarum quarum prior transversè secta superius auro tingitur, interius nigricat, altera rubea ornatur fascia argentea. Laciniæ hinc atræ & aureæ, illinc argenteæ & coccineæ.

(η) *Wap.* I. p. 104. Herma virginea, rubeo amictu, corona ac crinibus collectis in modum aureatis.

(θ) *Wap.* I. p. 78. felis argenteus corona aurea & impositis plumis struthionicis argento & minio pictis.

nulos rubeos *Reichlin de Meldeck*. [Svev.] (γ) imponunt toti scuto imaginem virilem umbilicotenus pictam cæruleo inductam dextra capiti admota *Schvvebel*. [Bar.] (δ) comites hanc fasciam nonnunquam figuræ aliæ circumstant (*accompagnée*) Exempla ista sunt pro f. *Gouesnon*. Sex orbes argentei, *L'isle de Marivault*, 7. merulæ ejusdem metalli, *Moreau* (Burgund.) 3. stellæ argenteæ.

§. XV. Rubet fascia in scuto argenteo familiarum *S. Maure*, (unde in Turonibus Dux de *Montausur*. (ε) *Lisignies*, *Bethune*) unde duces de *Sully*, princ. d' *Henrichemont*, c. de *orval*, de *selles*, de *charrots*, (March. de *Rosiny*, de *courville*: &c.) f. *Severin* (Neapol.) *Aubigny Criechingen* (Baron. & Comit. in Austras.) *Puchheim* [Bar. dein. Com. in Austr.] (ζ) *Reinberg*. [Bavar.] (η) cum quibus etiam quoad apicem convenit *Leonrodt* (Franc.) & *Rauen* ab *Holzhausen* [Hass.] (θ) *Rottiviz* [Sile.] (ι) *Querheim* [Westph.] (κ) *Nerloch* [Bavar.] (λ) *Neideck* (Franc.) (μ) *Boraus* [Sile.] (ν) sed capiti scuti inscriptis tribus rosis rubeis auro gemmatis *Fuerth* (Austr.) in 1. & 4. vel potius, ut descriptio habens in 2. & 3. (ξ) adjiciunt fasciæ 3. cæruleos annulos *des Gardes*, 3. rubeas pilas *Kolben de Wachenberg* [Rhen.] (ο) & *Wesenberg* [Helvet.] (π) superius 7. inferius 6. plinthides jacentes nigras *Grazen de Scharffenstein* [Rhen.] (ς) 3. trifolia virentia *Braille* comites, nonnunquam adstant figuræ aliæ. *Eureux* (Angl.) tres orbes rubei in caput scuti repositi.

§. XVI. In cærulea parma argenteam fasciam gestant *Hals* com. [qui Landgr. Leuchtenbergicis obtigit] (σ) *Vistingen* f. *Fenestranges*. [Baron. cujus successio ad Rhingravios ex parte delapsa] (τ) item in scuti perpendiculariter secti priori parte, cujus posterius rubea dimidiatum exhibet lilium aureum *Keselberg* [Sile.] (υ) Inscribunt fasciæ rosam rubeam Bar. de *Hohenfeld* ratione *Aistersheim* [Austr.] (φ) quatuor folia, bina fusura, tinctura deorsum virga rubea *Czipianer* [Sile.] (χ) tres lateres rubeos *Heimbürg* (Saxon.) (ψ) 3. capita aprugna nigra, oculis & dentibus argentatis *Sanglier* tres rosas rubeas *Kopschitz* [Sile.] (ω) rosam rubeam *Flusfes* [Franc.] (αα) addunt comites 3. argenteas tessellas lingvatas *Heppenheim* [Rhen.] (ββ) 8. tales tessellas aureas, superius 3. inferius 5. *Costain* (Delfin.) tres alas aureas *Erbstatt* (Francof.)

§. XVII. Argenteam parmam cærulea fascia exornant sequentes: *Leuchtenberg* (Landgravium nuper exstructi) *Zug* Civitas Helvetica ex numero Cantonum inscribit stellam auream, & addit 3. merulas nigras *Paris*, fasciam aureis byzantinis numis conferit, *von der Oede* (Francof.) cruciculas duas dimidias f. unam dissectam auream *Schmidttau* [Austr. in 1. & 4.] (γγ) onerat fasciam 3. qua-

S 3

drus

(γ) Wap. I. p. 116. ex coronata casside prominentia 2. cornua fascia scutaria inscripta (δ) Wap. I. p. 92. Inter duo cornua fascia exarata & orificio insertas ostendentia pennas pavoninas virilis species scutaria apparet. (ε) Exurgens ex corona aurea angelus. (ζ) Wap. I. p. 33. (η) Wap. I. p. 91. duo cornua scuti colores referentia. (θ) Wap. I. p. 105. Wap. I. p. 137. Familia hæc dicitur nomen accepisse ex eo, quod occurssu lupi exterrita mater filium gentis autorem hirsutum enixa sit; ap. *Haping. de Jur. Infig.* c. 21. n. 77. (ι) Wap. I. p. 60. Lapis dimidius molaris argenteus lateris post. petiolum rubrum galli gallinacei pennas deferentem. (κ) Wap. I. p. 187. ex diadema tortili prominet jugum alarum scuti symbolum deferentium. (λ) Wap. II. p. 57. Si diadema tortile omittas, idem cum priori est apex. (μ) Wap. II. p. 77. cum priori convenit, nisi quod alæ non expandantur. (ν) Wap. I. p. 57. cauda pavonina. (ξ) Wap. I. p. 37. vid. c. 6. §. 3. m. 2. n. 7. (ο) Wap. I. p. 127. virilis imago exurgens, clava argentea minax, habitu cocco & argento bipertito pileo argentato, typum scutarium deferente & ora reducta aurea. (π) Wap. I. p. 197. caput molossi argentatum auro cocco & scutariis fascia, atque globulis picta.

(ε) Wap. I. p. 130. Jugum alarum expansum, & symbolis scutariis pictum. Lacin. argenteæ & nigrae: quod argumentum esset, fasciam accessoriam esse insignibus. Nisi altero latere rubeum colorem addere pictor oblitus sit.

(σ) Wap. II. p. 13. & in Leuchtenberg. 1. p. 8.

(τ) Wap. II. p. 29. & Rhingr. I. p. 14.

(υ) Wap. I. p. 59. ex coronata galea prominens jugum alarum, quarum priorem cæruleam fascia argentea ornat, altera tessellis aureis & rubeis pingitur. Lacinia hinc aureæ & coccineæ, isthinc argenteæ & cæruleæ.

(φ) Wap. I. p. 34. In galea coronata complicatum jugum alarum symbolo, scuti pictarum. Lacinia argentea & cærulea.

(χ) Wap. I. p. 67. duo fasciculi plumarum cæulearum, quorum quivis duodenas triplici ordine dispositas continet, impressis duobus fasciis scutariis. Lac. argenteæ & eganeæ.

(ψ) Wap. I. p. 168. jugum expansum alarum tesserariis Iconibus pictarum.

(ω) Wap. I. p. 55. cauda pavonina, & ante hanc ferrum ex rosis rubeis. (αα) Wap. I. p. 102. Inter duo cornua symbolo scutario exornata penna pavonina theculæ aureæ imposita. (ββ) Wap. I. p. 133. duo cornua effigiata symbolis scuti. (γγ) Wap. I. p. 37. f. 3. m. 2. n. 9.

dris argenteis *Chomel*, inducit decussim rubeum toti scuto *Graiberques* (Picard.) quod insigne ob hoc falsis annumeras *Geliot. indic. annor.* voce *fausses armes.*

§. XII. In clypeo nigro candida vel argentea zona illis stirpibus placuit *Borsel* (Comit. in Belg.) *Ebenheim* [Franc.] (α) *Diemar* [Fr.] (β) *Harras* [Misn.] (γ) & Francon. (δ) [Baron.] (ε) *Gelhausen* (civit. imp.) (ζ) *Eck* (Styr. in areæ bipertitæ parte anteriori, posteriori tessellis argenteis & nigris repleta) (η) fasciæ tali nonnunquam adjunguntur aliæ figuræ (*accompagnée.*)

§. XIX. Vicissim argenteæ parvæ nigram fasciam inferunt isti *Retschin* [Siles.] (θ) *Heilingen* [Thuring.] (ι) *Zoppl. zum Hauff.* [Austr.] in 2. & 3. (κ) *Messenbeck* [Bavar.] (λ) *Messenpach* [Bavar.] in 1. & 4. (μ) (in 2. & 3. e contrario area bipartita priori latere rubeo, posterius nigrum fasciam refert argenteam) inscriptis tribus malis punicis, granis rubeis apparentibus *Schwarzdorf* [Bavar.] (ν) adjiciunt 4. sanguineas dextras *Quatermains*, superius 3. inferius unum annulum rubeum *Silberborner* (ξ) (Patrit. Francof.) Fasciæ huic comites aliquando adduntur figuræ (*accompagnée*) Exempla *Birgel* [inf. Rhen.] (ο) tres leones rubeos *Le Bigot*, Dn. de *Gastiries* præter 3. rhombos aureos fasciæ inscriptos, adjiciunt tria mespila viridia.

§. XX. In viridi clypeo argenteam deferunt fasciam, nobiles de *Inpruck* [Austr.] (π) *Vestenberg* [Franc.] (ρ) *Helln.* [Franc.] (σ) inducitur fascia argentea scuto ex rubeo & cyano quadripartito. *Eckwart* [Siles.] (τ)

§. XXI. Fasciam argenteo scuto impressam viridi colore pingunt. *Witstatt*, dict. *Hagenbach* [Francon.] (υ) *von der Ogten* [Rhen.] (φ) *Sinzenhof* (Bav.) in posteriori scuti, cujus anteriora rubent, parte. (χ)

§. XXII. Aurea fascia fulget scutum rubeum familiæ *Iauffe Mastaing*. Apponuntur fasciæ tali aliæ figuræ (*accompagnée*) illis exemplis. *Sains* caput scutarium tessellatum auro & cæruleo colore: sex cruciculas brachiatas aureas, ipsi vero fasciæ impressa lunæ crescentis nigra effigie, *Beaucham* (Angl.) 3. stellas aureas, quarum secunda corculi signum impressum exhibet (ipsi fasciæ etiam nigra concha inscribitur) *Bragelonne*.

§. XXIII. Ejusdem metalli fascia ornat cæruleam parvam sequentium: *Monaster. s. Munster* Episc. (ψ) *Franckenstein* [Bavar.] (ω) *Gæsbriant*, s. *omer.* Inscri-

(α) *Wap. I. p. 100.* pileo turbinato (seu quocunque nomine sustentaculum vocare velis) nigro quem media transit fascia argentea, impositæ pennæ galli gallinacei. (β) Inter duo cornua ad scuti modum coloribus distincta, figura rubea, cujus sculpturam non bene internoresco. *Wap. I. p. 105.*

(γ) *Wap. I. p. 152.* inter expansas alas scutarium symbolum repetentes impositæ petiolo s. sustentaculo aureo plumæ duæ nigrae & media alba. (δ) *Wap. I. p. 73.* loco alarum huic lineæ cornua & struthionici galli gallinacei plumas substituere placuit. (ε) *Wap. II. p. 30.* aureo pedi aquilino imposita alio scutario symbolo picta. (ζ) *Wap. I. p. 220.* (η) *Wap. I. p. 49.* Ex coronata galea exorians gryphus tessellatus argento & nigro colore, ala nigra, fascia argentea distincta.

(θ) *Wap. I. p. 50.* cornua cervina argentea media utriusque parte nigra. (ι) *Wap. I. p. 145.* ultra coronam auream jugum alarum expansum ad scuti modum tinctarum. (κ) *Wap. I. p. 39.* ex coronata galea fasciculus triplici ordine locatarum argentearum plumarum struthionicarum. (λ) *Wap. II. p. 68.* Figuram auream galeæ impositam non recte dignosco. (μ) *Wap. I. p. 91.* galeæ coronatæ imposita duo cornua alterum argenteum, inscripta fascia nigra, alterum rubeum; altera galea item coronata jugum alarum cum typo areæ 2. & 3. complicatum sustinet. Lacin. coccineæ, argenteæ & nigrae. (ν) *Wap. I. p. 87.* ex coronata galea jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ξ) duo brachia nigra inducta, ora reducta argentea tenentia, 3. annulos innexos rubeos. (ο) *Wap. II. p. 118.* ex corona aurea erumpens leo vel rubeus, quod analogia, vel argenteus, quod litera adjecta vellet. (π) *Wap. I. p. 37.* Galeæ coronatæ imponitur jugum alarum expansum, & tincturis clypei pictum. (ρ) *Wap. I. p. 101.* caput molossi viride, cum armilla argentea. (σ) *Wap. II. p. 77.* ex corona prominent duo cornua arietina obversa, alternis nodis argenteis & viridibus. (τ) *Wap. I. p. 54.* luna deorsum versis cornibus minio argento tincta, & fasciculis plumarum candidarum ornata. Lacin. rubeæ & argenteæ. (υ) *Wap. II. p. 74.* duo cornua ad modum scuti variegata. (φ) *Wap. II. p. 108.* caput canis argenteum, viridi fascia, tanquam armilla ornatum. (χ) *Wap. I. p. 92.* cornua duo, alterum rubeum, alterum argenteum cum fascia viridi, exteriori ora adhærent aurei dentes & globuli quaterni, totidem pennis pavoninis ornat. (ψ) *Wap. I. p. 10.* Alia vero insignia tribuit *Hæping. de Jur. insign. c. 5. n. 70. 71.* (ω) *Wap. II. p. 30.* Ventilabrum octangulum cæruleum fascia argentea exaratum, singulos angulos singulis pavoninis pennis exornantibus.

Inscribunt rosam rubeam *Eyk* [Bavar.] (α) Fasciam circumstant comites aliæ notæ (accompagnée) istis exemplis. *Tambonau du Bauchet* tres echinatae molulae in caput & expansa aquila in cuspidem scuti collocata, omnia ex auro: *Schvendi* [Baron. Suev.] (β) terræ argenteæ tessellæ linguatae supra & infra fasciam, *Dengan* [Andin.] 2. corda argentea capiti, & ex eodem metallo lunæ crescentis imagine pedi scuti impressa: *La Poole Duc de Suffolck* [Angl.] 3. capita pardina aurea, & ponticulum s. fasciolum (lambel) argenteam. *Geliot* [Burgund.] superius canis leporarius currens argenteus, inferius sex radiorum stella. *Bellicure* 3. trifolia aurea, *L' Huillier d' Interville* 3. lunas aureas, *Rostain* rotam auream in scuti cuspidē: *Guespré* 3. talenta aurea. Fasciam talem & onerat & stipat *Boullene*, illud tribus orbibus rubeis, hoc 3. spiciis aureis.

§. XXIV. Auream Zonam etiam invenio inductam parmae nigræ. Exempla sunt *Praga*, Archiepisc. Bohem. (γ) *Wildenberg* [Rhen.] (δ) *Dreyling zu Wagrein* [Tirol. in 2. & 3.] (ε) *Creilsheim* [Franc.] (ζ) *Schebitz* [Siles.] (η) sed inscriptis capiti rosa cum petiolo & folio aureis, fasciæ 5. nigris rhombis, pedi 3. foliis quercinis.

§. XXV. Ut alibi viridis color non æque frequens est, ita hic quoque. Videas tamen viridi clypeo inductam fasciam auream in insign. *Volckrah* (Austr. in quadrante 2. & 3.) (θ) *Missendorff* [Austr.] (ι) *Wisenbrohe* [March. Brandenb.] sed comitibus duodecim numis byzantinis ejusdem metalli superius & inferius senis. (κ)

§. XXVI. Vicissim viret fascia, quæ auream parmam exornat in symbolis gentilitiis.

§. XXVII. Fascia nigra distinguit aureum clypeum notandis istis familiis, *Bondiorum* [Angl.] *Marsia* Com. (vid. Nassovicum scutum in Histor. insign. L. 3. c. 26. n. 6.) *Rotberg* [Helvet.] (λ) *Stockamer* [Patrit. Norimb.] (μ) *Tüschel* [Bavar.] (ν) *Rottersdorff* [Rhenan.] (ξ) *Reinsberg* [Helvet.] (ο) *Fürstenberger* (π) [Patrit. Francof. sed adscriptis tribus capitibus pardinis avulsis, rubeis argento coronatis] *Raitstock* (ε) (q. de rupe senatoria, quos Æg. Gelen. de Colon. Agripp. Magn. L. 2. f. 13. p. 159. vocari existimat & ad Manlios capitulinos refert) sed inscriptis tribus orbibus argenteis (Gelenius ita enunciat: *In aureo campo atram plateam tribus orbiculis tralucētem vel perforatam, quæ scutum transversum scindit, q. fascia Byzantinorum numorum stipendio ornata.* Mox dicit atram plateam, quasi cuniculum cum 3. respiraculis.

§. XXVIII. Cærulea autem fascia est, quæ in aureo clypeo conspicitur, apud plures. *Nothafft* [Bavar.] Hujus familiæ plures vide lineas & inprimis galearum variationes, infra

(α) *Wap. I. p. 81.* ex coronata casside prodeunt duo cornua aganea, aurea fascia distincta, & insertas, qua aperta sunt, ternas utrinque plumas struthionicas, inter duas aureas cæruleam, differentia: inter cornua cantherio aureo rosa imponitur rubea. (β) *Wap. I. p. 25. & p. 115.* coronatæ galeæ impositus orbis argenteus, 3. struthionicas plumis nigris fastigiatus. Lacinia enim cærulea & argentea p. 115. pinguntur omissio auro, videtur fascia non principalis figura, sed accessoria esse: sed p. 25. Lacin. nigræ & aureæ circumvolitant hanc cassidem. Unde nihil certi statuo. (γ) *Wap. I. p. 102.* Inter duo cornua nigra fasciis singulis aureis ornata, pulvinar rubeum aureis panniculis (quasten) ornatum (δ) *Wap. I. p. 9.* (ε) *Wap. I. p. 122.* sustentaculo nigro, quod Zona argentea permeat, imponitur fasciculus foliorum vel pennarum coagmentatus. (ζ) *Wap. I. p. 65.* ex coronata galea inter duo vexilla auro & nigro colore distincta, & è perticis aureis suspensa tria quercina ex eodem metallo folia. (η) *Wap. I. p. 42.* vid. f. 3. m. 2. n. 66. (θ) *Wap. I. p. 38.* respondet galea coronata jugum alarum expansum & symbolo scutario insignitum deferens. (ι) *Wap. V. p. 54.* ex coronata galea expansum jugum alarum nigrarum impressa fascia aurea. (κ) *Wap. I. p. 175.* galea tecta diademate tortili sustinet inter sex struthionicas plumas, aureas & virides, pavoninam caudam. (λ) *Wap. I. p. 197.* duo cornua scuti coloribus picta, quæ duplex funiculus miniatus, binis nodis utrinque colligat. (μ) *Wap. I. p. 213.* coronæ aureæ insistentis pavo explicata cauda versicolori. (ν) *Wap. II. p. 55.* Herma virilis atra veste & pileo, sed hujus ora reducta aurea. (ξ) *Wap. II. p. 104.* Herma muliebris auro vestita & coronata. Si licet, Mauram conjicio. (ο) *Wap. II. p. 148.* Inter cornua duo aurea gradiens catellus niger. (π) Galeam mordet caput pardinum, cujus proluxa juba tegit scutum laciniarum instar, caput ornat corona, & ex ea prominentes alæ expansæ argenteæ. (ε) Vir pectore tenus emergit rectus caput vitta nocturna.

infra c. 8. (α) *Meyenfels* [Svev.] (β) *Cherisy, Pot* (de *Rhodes*, unde vice-Com. de *Bri-
diers*, Com. de *Romorarchri*) *Raffeld* [Westphal.] (γ) Tali fasciæ addunt in superio-
ri scuti parte rotam rubeam *Tesart*.

§. XXIX. Demum rubea fascia percurrit aureum clypeum aliorum: Huc re-
fero *Monasterium s. Munster*. Civit. (δ) *Schæneck* [Rhen.] (ε) *Sächsenhausen* [Bar.
in 2. & 4. quadr.] (ζ) *Pommolain* (Campaniæ) *Brissnitz* [Silef.] (η) sed inscripto fasciæ ca-
pite apri nigro.) Inscribunt fasciæ huic tres rosas argenteas s. flores pentaphyllos, coc-
co gemmatos exsurgente etiam è fascia aquila nigra, prætensa lingua rubea, fam. *Wer-
fen de Limburg* [Patrit. Francof.] (θ) 3. lunas argenteas obliquo situ (tournés en ban-
de) *Strozzi*. In capite scuti imponunt fasciæ tres monticulos virides, in quorum singu-
lis planta lappa cum fructu purpureo (*fletten*) *Pfraunheim* dict. de *Klettenberg*
(Rhen.) Comites huic quoque fasciæ dantur aliæ figuræ *cormicol* tres orbes rubeos ad-
dit *Stralenberger* (Patrit. Francof.) tria nigra fulmina.

§. XXX. Nec desunt exempla pellium, quibus inductæ zonæ, vel ex quibus
hæ compositæ. Hermionicam viridi parmæ inducunt isti: *De Dignies* (in Artesia &
Flandr.) *Meziers, Genonville*. Nigræ *Wintour* [Angl.] aureæ *Porcon* [Britann.] Hermio-
nico scuto inducit fasciam rubeam, *Chandio* (Burg. unde patet *S. Sulien*. descendere
gentem ex Britannico post-genitis) item adjectis 3. orbibus ejusdem coloris Sillus, tres
fascias rubeas 6. maculis aureis impressas *Rostrenant*. Vellere vario (quod alii cym-
balis cæruleis & argenteis describunt) constat scutum, cui familia *Eldern* [infr.
Rhen.] (ι) fasciam inducunt auream, & quidem situ, quam postulare ratio visa erat,
altiori. Quod genus *fasce haussée* seu fasciam sublimiorem vocare solent.

Fasciis plu-
ribus se-
ctum scu-
tum.

§. XXXI. In hisce omnibus unius tantum fasciæ mentio facta. Sæpius vero
plures fasciæ eandem parmam replent. Observanda hic est distinctio, inter transver-
sariam sectionem quaternariam, senariam &c. *fasce* & certum fasciarum clypeo in-
scriptum numerum, à 2. 3. 4. *fasces*. Illius generis sectio agnoscenda est in scutis,
quæ pari constant fasciarum numero, quas alternatim alia tinctura insignit, ibi enim
solum à figura inscripta distingvi nequit: si vero fascias agnoscere oporteat, solum con-
stituit color, cujus ductus plures sunt: e.g. si in quinque ductus parma distingvatur,
tres aureos, duos rubeos, aureum solum esse agnoscatur, duo reliqui ductus pro fasciis
habentur. Et quidem de illis poterat c. 3. n. 73. 74. agi, sed ob affinitatem huc re-
misimus, quod etiam simili modo de diagonalibus baltheis & palis capiendum est.
bandé, barré, palé. Nos hic, ubi ductum vel fasciarum (si omnes hoc nomine vocare
lubet) par numerus sit, exempla initio recensebimus, quæ alias inter sectiones scuti, quod
modi dixi, referuntur. Ita quaternis ductibus aream complent (quæ est quaternaria
divisio scuti per lineas parallelas, vid. c. 3. n. 63.) aureis & nigris *O Ettling* [Bav.] (α)
argenteis & rubeis (inducto baltheo aureo) *Hallersdorf* [Austr.] in 1. 4. (λ) huc spectat
scutum fam. Biele [Silef.] (μ) quod tribus lineis parallelis in 4. fascias alternatim mi-
nio & argento tinctas, nova per lineam perpendicularem accedente sectione, quæ
tincturas iterum alternari facit, distinguitur (*fasce contre fasce de 4. pieces*) ita &
Eberspach [Silef.] (ν) nisi quod metallum colori anteponitur) inferior pars scuti (supe-
riori argentea leonis rubei *πρωτομην* deferente) binis fasciis nigris & argenteis alternatim
fasciata *Kazmann* (ξ) [Patrit. Francof.] senis autem ductibus s. fasciis exaratur scutum.
Ita etiam nigris & aureis *Pallant zumereames* [Baron.] (ο) aureis & nigris *Mittelhausen*
[Alsat.] (π) *Schænfeld* [Silef.] (ρ) sed nova accedente sectione perpendiculari (*fasce
contre fasce*) argenteis & rubeis *Schwarzen* [Patr. Francof.] (σ) Octonis distingun-
tur

(α) *Wap. I. p. 78.* Inter cornua duo ad modum scuti picta, catellus confidens albus, ni-
gris maculis respersus. (β) *Wap. II. p. 94.* herma muliebris auro vestita, alis aureis brachiorum
loco adaptatis. (γ) *Wap. I. p. 191.* Ex corona aurea prodit jugum alarum scuti symbolum repeten-
tium. (δ) *Wap. I. p. 220.* (ε) *Wap. II. p. 104.* inter cornua ad modum scuti picta herma virginea
argento vestita. (ζ) *Wap. I. p. 88.* vid. S. 3. m. 1. n. 29. (η) *Wap. I. p. 59.* cornua duo tributa, mi-
niatur & auratur. (θ) *Wap. I. p. 210.* brachium auro vestitum, manicæ ora reducta argentea, sed
prominente interioris vestis orula rubea, manu clavam nigram gestans. (ι) *Wap. II. p. 113.* ex co-
rona aurea prominens argenteum arietis caput cornibus aureis. (κ) *Wap. I. p. 91.* ex coronata galea
cornua duo ad modum scuti fasciata. (λ) *Wap. I. p. 41.* ex coronata galea herma virilis coronatus
veste scutarium typum referente. (μ) *Wap. I. p. 42.* cornua bubula ad modum scuti tincta. (ν) *Wap.
I. p. 56.* duo lapides molares argentati, impositis 3. plumis struthionis media candida, & rubeis
lateralibus. (ξ) Inter duas alas argenteas duabus fasciis nigris exaratas *πρωτομην* leonis. (ο) *Wap.
I. p. 30.* ex coronata galea inter expansas alas nigras scutulum fasciatum. (π) herma vigineus cono-
natus veste ad modum scuti fasciata. (ρ) *Wap. I. p. 66.* ex galea coronata prominent novem pennæ
galli gallinacci. (σ) caput cervinum argenteum inducta fascia rubea & lingua sanguinea.

tur clypei aureis & puniceis pro fam. *Cambronesorum* in Gallia, & *Rinaldellorum Florentinorum*, aureis & cyaneis pro *Vieuville*, argenteis & coccineis notando regno *Hungariæ*: totidem gestant coccineas & argenteas *Calvarei* Gall. argenteas & cæruleas *Biersæ* [Hannon.] *Dellorii* [Neapol.] argenteas & nigras *Miltiz* [Misl.] & *S. Amand.* Denas gestant aureas & puniceas, *Aisei*, *Auberii*, *Grandi pratenses* s. *Grand prei*, *Ruffei* [Gall.] aureas & cyaneas *Caumartia*, argenteas & rubeas *Sosa* [Hispan.] argenteas & cæruleas, *Ganges* [Belg.] *Lusignan* in regno Cypr. argenteas & nigras *Vaudemont.* Duodenas sibi vindicant aureas & rubeas, [de Looz.] *S. Len*, argenteas & cyaneas *Montigny.*

§. XXXII. Jam in quibus ductuum impar numerus campum & fascias distinguit, recensenda sunt. Duas fascias inscribunt parmæ rubæ aureas *Oldenburg.* Com. (unde eadem nota in insign. Danicis & Duc. Holst. vide Hist. Insign. L. 3. c. 12. n. 14. *Brionne* (sed adjectis 3. rubeis orbibus) *Clamecis* (sed inducto cantherio nigro) *Effern*, [Rhen.] (α) sed capiti adscripta instita interne quinquies pinnata (Cambel) aurea, cujus rationem Gelen. de Colon. Agr. Magn. L. 2. f. 24. p. 180. petit ex origine eorum, quod ex Overstoltiis Ubiis orti sint: duas vero fascias notare posse duas in Africam (unde etiam nomen *Effern*) expeditiones, vel duos superatos fluvios. Aureæ rubeas *Garlande*, à *Loiff.* s. à *Laude*, [Colon.] (β) sed inscriptis fasciæ superiori 4. inferiori 3. bullis s. rhomboidibus argenteis: quod Gelen. de Col. Agr. Magn. L. 2. S. 16. p. 165. ex veteri more deducit, quo baltheus ob virtutem datus ornabatur argenteis aureisque quadrangulis vel tessellis super corio contextis. Apud Virg. L. 12. *Æneid.* *Baltheus & notis fulserunt cingula bullis.* Cæruleæ aureas *Bielcke*, [Succ.] *Gemingen*, [Rhen.] (γ) sed & capiti, & pedi scuti ternis talentis argenteis inscriptis *Du Faur Pybrac.* & adscriptis 6. argenteis numis byzantinis 3. 2. 1. *Fumée* Aureæ nigras *Isenburg* Com. (in quadr. 2. & 3. vide Histor. insign. L. 3. c. 53. n. 6. *Prechter* [Alsat.] (δ) *Kalteschen*, [Alsat.] (ε) Rubæ argenteas. *Arnim.* [Saxon.] (ζ) *Wolmershausen* [Franc.] (η) *Erthal* [Franc.] in 1. & 4. (θ) Nigræ argenteas. *Mauchenheim.* dict. *Bechtolsheim* [Hass.] (ι) *Bicken*, [Rhen.] (κ) *Wangen* [Tirol.] 1. & 4. sed in auræ scita, cujus superior pars rubet, parte inferiori. (λ) Argentæ nigras. *Allinville*, *Duesenbach.* [Baron.] (μ) *Trants*, [Britan. sed impressis 5. numis aureis byzantinis] *von Ockstatt*, [Patrit. Francofurt. sed posteriori scuti perpendiculariter secti parte jubente] (ν) Argentæ cæruleas. *Tomshirn* [Misl.] in 1. & 4. (ξ) Nigræ aureas. *Strasfelder* [Styr. in 1. & 4.] (ο) *Flachen* [Hass.] (π) Argentæ rubeas. *Isenburg* Com. in quad. 1. & 4. (ε) *Leubelsfinger* [Bavar.] (ς) *Iohannsdorff* [Bavar.] (τ) *Massouy* [Marc.] (υ) *Reibnitz* [Saxon.] (φ) *Merlo* [sed 9. merulis 4. 2. 3. coccineis argento inscriptis.] Cæruleæ argenteas. *Crays de Lindenfels.* [Rhen.] (χ)

§. XXXIII. Triplex aliis fascia percurrit scutum (à 3. fasciis) aureum rubea: *Pimentel*, *Corduba* [utraque famil. Hispan.] *Rambures.* Cæruleum argentea: *Caraffa* [Neapolit. sec. alios solum rubeum pingitur, quod forte rectius] *La Roque* [Norman.]

T

argen-

(α) *Wap.* I. p. 132. Exuviae Elephantini capitis cum proboscide, ex auro Gelenii sculptor nigrum pinxit. Idem in hoc elephanto insigne Africae agnoscere videtur ex antiquis numismatibus. (β) duo cornua. (γ) *Wap.* I. p. 122. duo cornua fasciata. (δ) *Wap.* I. p. 196. (ε) *Wap.* II. p. 130. duo cornua fasciata. (ζ) *Wap.* I. p. 68. ex diademate tortili prodeunt 2. cornua ad modum scuti fasciata. (η) *Wap.* I. p. 103. Pileus acuminatus, fasciis scutariis exaratus, globulo aureo & pinnis nigris fastigiatus, ora reducta rubea. (θ) *Wap.* I. p. 103. ex coronata galea cornua duo, quorum prioris inferior, alterius superior pars cæruleo colore, reliqua fasciis scutariis exarantur, lacin. coccineæ, cyaneæ. Conf. c. 3. n. 65. (ι) *Wap.* I. p. 143. jugum alarum fascias scuti repetens, & galli gallinæ pennis candidis ornatum. (κ) *Wap.* I. p. 124. cornua duo fasciata. (λ) *Wap.* I. p. 42. respondens Galea media, ex qua coronata prominent duo cornua ad modum scuti distincta. (μ) *Wap.* I. p. 23. Galea prior hermam virilem, cujus vestis & pileus acuminatus, cum aurea pluma struthionica, scuti fascias repetunt, posterior coronata jugum alarum simili typo sustinet. (ν) Jugum alarum altera argentea fasciis nigris inductis, altera rubea *Lacin.* hinc argentæ & nigræ, illinc rubæ & argentæ. (ξ) *Wap.* I. p. 158. In apice huic aræ respondet galea coronata impositarum dextra fascias has repetens. (ο) *Wap.* I. p. 48. Apex exstat s. 3. m. 2. n. 16. (π) *Wap.* I. p. 138. Jugum alarum expansum fasciarum, pennarum extremitatibus singulis rosis candidis impositis. (ε) *Wap.* I. p. 17. (ς) *Wap.* I. p. 78. pulvinari rubeo argenteis perniculis in extremitatibus ornato insidens catellus albus armilla rubenti collum cinctus. (τ) *Wap.* I. p. 82. jugum alarum complicatum, fasciarum ad modum scuti. (υ) *Wap.* I. p. 177. cornua fasciata. (φ) *Wap.* I. p. 166. cornua alterum rubeum, alterum argenteum. (χ) *Wap.* I. p. 133. duo cornua, scuti lineis fasciata.

argenteam rubea, *Pierrefile*, *Sazenhofen* [Bavar.] (α) *Schwarz de Hirtz* [Colon.] (β) *Davesne* (sed adjectis in capite scuti 3. echinatis molulis) rubeum argentea. *Burck* [Silef.] (γ) rubeum aurea, *Harmborch.* [Brunsvic.] (δ) Viride argentea *Fleckenstein.* [Baron.] (ε) argenteum cærulea. *Heggelbach* [Suev.] (ζ) aureum viridis. *Morin Londonf.* *Morin la Masserie*, argentea nigrum. *Heyden* [inf. Rhen.] (η) viridis argenteum *Beauvilliers* (unde Duces S. Aniani. Conf. Histor. insign. 1, 10, 6. sed inscriptis merulis octo rubeis, binis & binis, vel juxta alios 3. 2. 2. 1. argenteum nigræ *Barr* [Dominium nunc in potestate Reipubl. Argentorat.] (θ)

Quatuor.
Quinque.
Sex.

§. XXXIV. Est etiam, ubi quatuor fasciis area una implètur. Ita gestant in scuto aureo fascias quatuor (vidimus alios dare tres tantum, sed hoc ex Sylv. de Petra Santa) rubeas *Corduba*, & in nostris *Burggr.* de *Rineck*, argenteo miniatos *Chaumont*, argenteo cyaneas *Molembais*, nigras *Clemmen* [Hass.] in clypeo argenteo pinguntur cæruleæ pro fam. *Chourses* Dn. de *Malicorne*. Senas fascias gestant in clypeo rubeo argenteas. *Quinquem poix Vignory*, in argentea nigras *Denoville*, *Hemart*.

§. XXXV. Ita vidimus fasciam in plura exempla, sed omnes hæc fuere simplices. Videndæ nunc sunt zonæ, quæ vel ratione superficiiei patiuntur alterationem, vel ipsæ varia partitione diversos suscipiunt colores. Ad illud genus referimus 1. *Istriatas engre-slées* (aufgeschupt.) 2. *Denticulatas* s. denticulis striatim acuminatas (*dentelées* ou *dentelées*, aufgespißt) idque ex altera vel utraque parte, ex quibus tamen illas ferris accensebimus infra. 3. *tortuosas* s. *cochleatas* (*viurées*) [vide s. 3. in 4. n. 6. *ecficht*. In *Wapenb.* vocantur *krumme Strassen oder Balcken*. A Lazio de Migr. Gent. l. 7. p. 291. *Scalæ* dicuntur. Uptono & Joh. de B. aureo, *barræ tortuose acutæ*. Nonnunquam *viures* s. *guiures*, vel *danfes*] 4. *pinnatas* utrinque vel ex altera parte (*crenelées*, *bastil-lées*, *breteffées* & *contrebreteffées*; de distinctione vid. s. 1. n. 7. *geferbte Balcken mit einfachen oder doppelten Zinnen*) 5. *Undulatas* s. undulatim fusas, sinuatas (*ondées*, *ondoyées*, *gewelbt*) 6. ad modum nubium pictas [*nebulée* s. *entée*] 7. *ramos undique truncatos referentes* (*arborées*, *ecotées*, *von gestümmelten Aesten*) quibus 8. addimus *re-strictas*, quæ in medio scuti ita pinguntur, ut marginem scuti non contingant [*Hamades* s. *hamedes*, *schwebende*.] de quibus dubium & difficultatem proponit, an quod pro fasciis communiter habetur, soli locum obtineat, nec ne; cæterum hoc δειγμα Hannoniæ proprium facit, *le Labour orig. des arm.* n. 156. Rariora exempla earum sunt, quæ ornamentis aliquibus afficiuntur. Uti à *Linhar* [Colon.] gestant in scuto roseo fasciam auream filis & laciniolis variegatam, dentato autem opere liliatoque circumtextam & reticulatam (*guldene Spitzen darum gesetzt*) unde *Æg. Gelen.* de Col. Agr. mag. L. 2. c. 15. p. 164. gentem eam *Lintelariam* ex linteata legione (cui origo è Samnitium nobilitate) deducit. *Tænia*, *eine Lindt*. Ita nostris temporibus militiæ duces balteis liliato reticulo fimbriatis thoracem cingunt, sed sericis, non linteis.

Striatæ
cochleatæ.

§. XXXVI. Videamus priorum septem specierum exempla; duas striatas fascias argenteas in solo rubenti gestabant Com. de *Frontenhausen*. (1) 3. Cochleatam rubeam in parma argentea gestant fam. de *Kerpen* [Rhen.] (2) *Trappen zu Bissein* [Tirol.

(α) *Wap.* I. p. 78. caput molossi similiter fasciatum. (β) *Gel.* de Col. Agr. magn. libr. 2. f. 17. p. 166. 167. vocat *nigros cervinos* ex Romana origine; addit: dicunt olim belli imperatorem cuidam cervino vulnerato, 3. prioribus digitis à vultu abstersisse cruorem, unde eas lineas clypeo inscripserunt. Ex ea stirpe cervinorum Colonia (non ex Polonia) quidam illustris eques cum Germanis Caesaribus in Italicam expeditionem profectus, gentem Carafæorum principum condidit, qui eadem insignia habent. Nomen vero Carafæ quod lagunculam significat, impositum est translata in Italiam familia, quod Ubis eques sedanda sitis causa in æstivis caloribus, uti armis, ita lagenula accingeretur: alii volunt à principe laudatum Ubium his verbis, cara fe, id est, cara fides, vel caro fio, care Fili, & hinc promanasse Carafæorum nomen, vel quia mater ei dicitur fuisse ex patritia gente *Ubis*, *Wasserfaß* de situla vel aquea urna. Apex horum cervinorum caput cervi cum cervice, fasciis scutariis ornatum. (γ) *Wap.* I. p. 62. jugum alarum expansum fasciatum. (δ) *Wap.* I. p. 182. ex corona aurea prominentia duo cornua fasciata. (ε) *Wap.* I. p. 19. Herma muliebris coronata, cui loco brachiorum cornua adnata; fasciis scutariis vestem & cornua distinguuntibus. p. 193. vestis tantum viridis pingitur, & abest corona. (ζ) *Wap.* I. p. 118. caput canis venatici ubeum, cum armilla argentea. Lacin. rubeæ & argent. Ex quo inducor, ut dubitem, an fasciæ scutariæ cæruleæ esse debeant, ut pinguntur. (η) *Wap.* II. p. 118. ex diademate tortili jugum alarum fasciis scutariis exaratum prominet.

(θ) *Wap.* I. p. 30. apex peculiaris nullus, vid. s. 3. m. 2. (ι) *Wap.* II. p. 10. Aures duæ asini-næ argento altera, altera minio tinctæ, & ex corona aurea prominentes. (κ) *Wap.* I. p. 117. coronæ aureæ impositum jugum alarum symbolis scutariis pictum.

[Tirol. in 2. & 3.] (θ) in aurea Com. *Manderscheid*. (α) *Brendel & Hohenburg* [Rhen.] (β) [& Siles.] (γ) In rubea argenteam. *Campen* [Brunsw.] (δ) *Murach* [Bavar.] (ε) Ejusdem metalli in cæruleo solo *Wehingen* [Suev.] (ζ) cæruleam in argento *Ienckowwiz* [Siles.] (η) in argento nigram *Waller zum Wildthurn* [Bavar.] (θ) *Vorten de Salzburg* [Franc.] (ι) Argenteam in scuto superius cæruleo inferius rubeo. *Vlm zu Wangen* [Suev. & Helvet.] (κ) *Leutenbach* s. *Leutenbeck* [Bavar.] (λ) in scuto, cujus anterior pars nigricat, posterior argento albet, atroque colore alternante pictum. *Schwarzenberg* [Patrit. Francof.] (μ) opposita serie colorum *Rehlingen* [Austr. & Patr. August. in 2. & 3.] (ν) duas gestant ejusmodi zonas tortuosas argenteas in scuto, transverse secto (coupé) cujus superior pars rubet, inferior nigricat. *Ilfung* [Baron. (ξ) & Patrit. August.] (ο) similibus utitur, sed in area tota rubea famil. *Bubenhofen* [Suev.] (π) duas aureas in solo nigro *Fuchsstein* [Bavar.] (ρ) duas rubeas in solo aurco *Beveren* [Westphal.] (σ) in argenteo *Spiegel* [Misn.] (τ) Ita scutum gestant tribus ejusmodi argenteis & totidem rubeis zonis tortuosis insignitum *Geispitzheim* [Alsat.] (υ) Tres rubeas in clypeo argenteo, *Von Berghe* [Brunsvic.] (φ) similem institam cochleatam s. per gradus parmulam transversim dividentem *Gelen. de Colon. Agripp. Magn. L. 2. f. 18. p. 169.* tribuit familiæ ex Ubiis Romanis *Clematis*. [à Græco κλημα, q. scalaris] quæ nunc *Kleingedanck* seu *Cleingedanck* & *Mommersloch* dicuntur: & quidem si fides sculptori *Cleingedanck* de *Pavono* (χ) videntur uti instita tali argentea in laterculo rubeo, ut & *Cleingedanck* de *Steffen*, (ψ) addito in 2. & 3. quadrante aurea capite Mauri, sed *Cleingedanck* de *Mommersloch* (ω) nigra in aureo.

§. XXXVII. *Pinnatas* jam videamus. Ex superiori parte pinnatæ sunt (*crenellées*, *Pinnatæ*, nigra in solo argenteo. *Krümenau* [Siles.] (αα) & in simili parma aurea [sed pinnis perforatis. *Paillot* vocat *fascie crenellée de 3. pieces aiourées*] in nigro, superius & inferius quinis cruciculis aureis additis, *Winterbecher* [Rhen.] (ββ) & in simili parma tres rubeæ *von der Warth* [Bavar.] (γγ) in inferiori (*bastillées*) duæ nigre in solo argenteo, *von der Lippe* [Saxon.] (δδ) utrinque pinnatæ, pinnis recto situ oppositis reperiuntur

T 2

tur

(θ) Caput Hircinum.

(α) *Wap. I. p. 17.* (β) *Wap. I. p. 124.* jugum alarum scutario emblemate ornatur. (γ) *Wap. I. p. 66.* idem qui alteri lineæ apex. (δ) *Wap. I. p. 179.* ante pileum acuminatum (aliis columna videri potest) & pavomina penna fastigiatum, saliens cervus, cujus ex dorso tegmen rubeum pendet scutariam fasciam repetens. (ε) *Wap. I. p. 77.* pileus turbinatus rubeus, zona scutaria pictus, ora reducta hermionica, & impositis coronæ aureæ plumis tribus struthionicis rubeis & candida insignis.

(ζ) *Wap. II. p. 90.* Herma muliebris cæruleo vestita & alata, alis scutarias fascias repetens.

(η) *Wap. I. p. 63.* ex galea coronata exurgens leo argenteus coronatus. (θ) *Wap. II. p. 56.* herma virilis veste & pileo nigris, nisi quod hujus ora reducta argenteam fasciam referat. (ι) *Wap. I. p. 107.* pileus acuminatus candidus, coronæ aureæ impositus & pennas galli gallinacei sustinens. (κ) *Wap. I. p. 115. & 199.* caput gryphi iisdem coloribus & fascia, quibus parma pictum. (λ) *Wap. II. p. 57.* cornua duo argentea, hinc rubeis, illinc cæruleis ornata plumis, vel quicquid figuræ est. (μ) galeæ coronatæ impositum jugum expansum alarum argenteæ & nigre, quarum quælibet fasciam scutariam repetit. (ν) *Wap. I. p. 40. 207.* coronata galea cum jugo expanso alarum typo scutario insignium. (ξ) *Wap. I. p. 24.* cornua duo scuti coloribus insignita, & exterius quaternis pennis pavoninis ornata, imposita coronæ aureæ. Lacin. hinc rubeæ, inde atræ, argento utrinque addito. (ο) *Wap. I. p. 207.* de horum origine & agnatione cum comitibus Moringensibus & Hohenriedensibus. Vide *Hæping. de Jur. insign. c. 13. n. 46.* (π) *Wap. I. p. 114.* exurgens juvenis, veste hinc minio, isthinc argento picta, manibus singula cornua alterum argenteum, alteram rubeum gestans. (ρ) *Wap. I. p. 93.* Ala scutarias zonas deferens. (σ) *Wap. I. p. 189.* coronæ impositus pileolus rubeus, quædam folia sustinens. (τ) *Wap. I. p. 152.* Herma originea, veste rubea, crinibus contortis & in nodum collectis (ein Zopff) diademate tortili argento & minio picto, & impositis struthionicis pennis ejusdem tincturæ. (υ) *Wap. I. p. 193.* cornua cum iisdem, quæ scutum occupant fasciis. (φ) *Wap. I. p. 186.* similia cornua. (χ) Galea tecta pileolo, qui sustinet ventilabrum expansum cum inscripta instita scutaria, ornatum exterius pennis pavoninis. (ψ) In ventilabro expanso repetita symboli scutaria, superiori ora ornata pennis pavoninis, imposito etiam Mauri capite. (ω) coronatæ galeæ imposita duo cornua, aureum & nigrum.

(αα) *Wap. I. p. 55.* ex coronâ prodiens jugum alarum argento tinctarum, intermedia herma virili, cujus vestis & pileus, præter oras argenteas nigro colore tinguntur.

(ββ) *Wap. II. p. 104.* pileus acuminatus & symbolis scuti pictus, atque pennis galli fastigiat, ora reducta argentea. (γγ) *Wap. I. p. 77.* coronæ impositum jugum alarum, quarum prior superiori parte rubet, inferiori candet, colorum situ in posteriori contrario. (δδ) *Wap. I. p. 173.* inter jugum expansum alarum argentatarum duæ fasciæ scutariæ.

tur (*breteffées*) ista. Aurea in solo cæruleo, *Studniz* [Siles.] (α) nigra in solo argenteo *Humbricht* [Patrit. Francof.] (β) rubea in solo aureo, *Mynner* [Patrit. Francof.] (γ) argentea in rubeo dom. de *Haunsberg* [in 2. & 3. Austr.] (δ) frequentiores tamen sunt, cum alternatim pinnae ex altera parte loco vacuo respondent (*breteffée & contrebreteffée*) ita *Brillet* in cærulea parma talem fasciam gestat auream, argenteam in rubea *Hugenpæth* [infer. Rhen.] (ε) & *Nesselrodt* [Rhen.] (ζ) in argentea de *Werda*. dict. *Neding* [Hass.] (η) duas argenteas in rubea, *Quaden*, lineæ utriusque de *Landskron* (θ) & de *Wickerad* [Rhen.] (ι) tres rubeas in argentea, *Zinnenberg* in *Welserris* insignibus. Ita 3. rubeæ fasciæ utrinque pinnatæ (sed opere cæmentario in quadras distinctæ) conspiciuntur in parte posteriori argentea scuti, cujus anterior medietas itidem argentea dimidiatam aquilam coccineam deferat notanda fam. *Schenck* [Siles.] (κ) cæterum hoc fasciarum bipinnatarum genere lapideos pontes designari auctor est *Æg. Gelen. de Col. Agr. Mag. L. 2. f. 25. p. 181.* nam quod inferne asperentur, quibus pons innitatur, pilas & sustentacula repræsentat, superiores autem denticuli murales sunt pinnae. Nec tamen profundius fulcra dimitti, videlicet ad imum scuti, quia nobiles terræ filii non sunt, sed in arduo & sublimi gradantur. Confer. infra f. 6. in 4. n. 16.

Undulatae.

§. XXXIIX. Undulatarum exempla etiam infrequentia non sunt. Gestant taleni rubeam in clypeo aureo *Mauvorfin chevriers*, cæruleam in aureo, (adjecto in pede scuti cornu venatorio nigro, minio armillato.) *Cussi*, in argenteo, collocatis in scuti caput 3. anatibus nigris, *Tiraqueau*: auream cum subiecta alia communis figuræ fascia argentea in coccineo, *Liergues-Montconis*, cæruleam in scuti (cujus cujus caput rubeum leonem auro coronatum argenteum complectitur) pede aureo de *Sachsen* (λ) [Patrit. Francof.] duas cæruleas in argenteo *Nanterre*, tres argenteas in cæruleo, *Sercy* s. *Sercey* [in *Masconnois*] *Maille* s. *Brezé Maille*, tres rubeas in aureo (alii dicunt *ondoyé d'or & de gueules de 6. pieces*) tres cæruleas in aureo *Hautemer*, argenteas in viridi, *Gilse zu Gilse* [Hass.] (μ) aureas in cæruleo de *Patain*, in rubeo *Toulangeon*, & *March. d'Oraison* [in Provin.] quatuor cæruleas in argenteo *Lesoualhe Autret* [Britann.] argenteas in rubeo *Vsodimari* [Genuenf.] rubeas in aureo (sed ex his duæ inferiores simplices, superiores autem undulatæ sunt.) *La Motte Tibergeault*. Huc referimus illam scuti divisionem cum pari numero fasciarum undulatarum clypeus repletur (*ondé*, s. *ordoyé*), e. g. sinuatum est scutum undis sex aureis & cæruleis [una cum capite rubeo] familiarum *Languenois* [Britann.] & *Pinart Cadovalan*. [Britann.] hoc solo cum discrimine, quod hæc capiti inserit nucem pineam auream: octo undis argenteis & rubeis *La Salle* (Burgund.) singularis exempli est scutum familiæ *Monconis* [Burgund.] quod rubeum fascias duas repræsentat, quarum superior argentea & simplex, altera aurea in undæ modum sinuata est. Nubes quæ referunt fasciæ (*nebulées* s. *entées*) conf. supra c. 3. n. 50. rariores sunt. *Rochechouart* [unde duces de *Mortemar* & alii] gestat in solo rubeo tres nubiformes argenteas fascias, quarum primæ nonnunquam distinctionis causa incumbit mustela nigra.

Ex Ramo detruncata.

§. XXXIX. Exemplum fasciæ ex ramo detruncatæ (*arborée* seu *écotée*) reperimus, nempe nigræ in scuto, quod superius auro inferius argento fulget pro famil. *Ingelsteter* [Bavar.] (ν)

§. XL.

(α) *Wap. I. p. 57.* Coronæ aureæ insidens anas, ante aliquot pennas galli, vel si gramen in figura agnoscere malis. (β) Jugum alarum rubearum scutariam fasciam repetens. (γ) Item coloribus mutatis cum priori apex, (δ) *Wap. I. p. 34.* galea recta mitra rubea, cujus ora reducta hermionica, ex qua eminent cornua duo, argenteum & rubeum. (ε) *Wap. II. p. 120.* Caput molossi cum fascia scutaria. (ζ) *Wap. I. p. 125.* apex cum priori idem. (η) *Wap. I. p. 136.* inter duo brachia argento vestita junctis superius manibus, arbuscula galeæ imposita. (θ) *Wap. I. p. 123.* inter jugum alarum rubearum expansum exsurgens urfi candidi anteriora. (ι) *Wap. p. 131.* idem cum priori apex.

(κ) *Wap. I. p. 50.* Galeæ insistit cærvus tessellis rubeis & argenteis pictus.

(λ) *πρωτομή* leonis scutarii coronati, & nigris galli gallicacei pennis fastigiati.

(μ) *Wap. I. p. 139.* Diademate tortili impositum jugum alarum scutario typo pictarum. Pinguntur vero fasciæ in libro, ut non tam fasciæ undulatæ, quam tot undæ s. flumina in fasciarum modum locata videri possint, ex differentia notata inferius.

(ν) *Wap. I. p. 96.* Herma virilis, cujus vestis (sed per palos) tres scuti colores repetit; pileus ejus aureus oram redactam nigram in formam similis fasciæ pictam ostendat, & tres candidas plumas struthionicas sustinet.

§. XL. Aliæ differentiæ fasciarum sunt, cum variis sectionibus aut compositionibus constat. Ita fascia famil. *Sturm de Sturmeck* [Alsat.] transversim secta superius minio, inferius auro tingitur, in clypeo itidem transverse secto, sed auro caput occupante cuspide rubeo [*coupé d'or & de gueules, à la fasce coupée de mesme, de l'un en l'autre*] (α) Ita etiam *Rumpenheim* (β) [Patrit. Francof.] in area argentea defert fasciam transverse sectam, ut superior pars minio, inferior auro tingatur, sic *Brisnovvskis* [Siles.] gestat clypeum ad perpendicularum sectum, cujus posterior pars tota rubet, anterior iterum transverse secta ex nigro & argento fasciam refert simili sectione distinctam (γ) *Tschirnhausen* [Siles.] scutum pariter partitur, & anteriorem quidem partem rubeo colore tingit, posteriorem nigro, impressa fascia, quæ transversa sectione argentum & minium refert, (δ) alias in medio perpendicularis linea in duas partes dispescit (*fasce partie*) quo referimus in parma ita divisa alternantibus coloribus divisionem imitantes fascias. Sunt aliæ quadripartitæ (*escartelées*.) Aliæ ex conis constant (*gyronnées*.) Ita in insign. *Rouju s. Marc.* (Valois) scuto cæruleo imprimitur fascia, quaternis aureis & totidem nigris conis constans. Nonnullæ clathratæ sunt. Tales gestat *Riencourt* in parma argentea, 3. coccineas, aureis clathris.

§. XLI. Frequentior usus est fasciarum tessellatarum (*eschiquetées*) *geschacht* s. *schachtband* / ita imprimunt parmae aureæ fasciam tessellatam triplici ductu ex minio & argento *Com. de Marck* (ε) & *Spinola* [Genuens.] sed lilio rubeo fasciæ insistente: hunc florem Marchio ejus familiæ celebris in spinam vel veruculum epistomii commutavit ex cæruleo & argento *Schlieben* [Marc.] (ζ) *Kalle* [Rhen. infer.] (η) cæruleæ ex minio & argento *von Berg s. Bergen* [Siles.] (θ) & quos ejusdem familiæ esse credo Franc. (ι) cæruleæ septenis infra supraque plirithidibus s. quadris aureis stipatam duplici ductu ex argento & minio tessellatam *Nobilis societas ad Limburg* (*Adeliche gesellschaft uff alten Limburg*) Patritiorum Francofurtensium (κ), quæ idem insigne fuit *Com. Limburg. ad Lanum*, *Wap.* 2. p. 17. nisi quod ternæ tantum superius & inferius pinguntur plirithides (an id ex errore chalcographi.) Aureæ duas duplici ductu ex argento & minio tessellatas *Truchses de Wezhausen* (λ) [Francon.] rubeæ tres tessellis argenteis duplici tractu variegatas. *Cambout* (unde *March.* & *Duces de Coastin*, *Dn. de Becay.*

T 3

Huc

(α) *Wap.* I. p. 192. collum cygni ad modum scuti variegatum & tres impositos gestans orbes argenteos rubeis & aureis plumis fastigiatis. (β) Jugum expansum alarum argentatarum, singulos baltheos ex auro & minio sectos deferentium.

(γ) *Wap.* I. p. 70. duo cornua, utramque aream suis tincturis referentia.

(δ) *Wap.* p. 60. Analogus priori apex, sed galeæ coronatæ impositus.

(ε) *Wap.* II. p. 17. ubi distincta referuntur arma *com. in der Marck* & *von der March*, tanquam distinctæ essent familiæ, cum una sit. In posteriori pingitur fascia duplici ductu, & ex ea in capite scuti emergit leo rubeus, quod pro distinctiva nota (*brisure*) habeo lineæ de *Lumay*. Apex prioris scuti est corona aurea, cujus limbus tessellas fasciæ repetit, impositum jugum alarum, sed complicatum, alterius vero ex corona aurea inter duas elephanti proboscides exurgens leo rubeus. *Pag. seq. 18.* refertur scutum *com. zu der Marck* diagonali dextra linea sectum, hinc minio, illinc argento locato, inserto scuto medio, eadem sectione & ob hoc contraria tinctura (*del' un en l'autre*) affectum, toti verò superincumbentibus 8. sceptris liliatis aureis, in crucem & decussim trajectis. Apicem constituit globus argenteis & rubeis tessellis pictus, coronam, & ultra hanc par alarum complicatum sustinens, cui hæc insignia attribuam, vix aliquid statuere possum, scutum ex *Clivio* pleraque trahit, nisi quod istud sectione caret, apex *Marcarum* prius notatum stirpem indicat. An dicemus aliquem ex postgenitis *Marcanorum* cum jam *Clivia* genti accessisset, hæc sibi finxisse arma? judicent alii. Cæterum ineptissime *Marcana* nostra insignia *Varenn. R. d' arm. P. 2. p. 267.* de marca *Anconitana*, ejusque veteri tessera, interpretatur, atque ita ad *Hadriani*, quod ad *Lupiam* & *Ruram* debebat, quærit.

(ζ) *Wap.* I. p. 177. coronæ aureæ imposita duo cornua scutum imitantia.

(η) *Wap.* II. p. 118. ex diademate tortili prominet jugum alarum expansum, quarum dextra auro, sinistra minio tingitur: inter eas scuti ipsius cum fascia imago repetitur. *Lacin.* hinc argenteæ & rubeæ, illinc aureæ & rubeæ.

(θ) *Wap.* I. p. 55. culcitra cæruleæ aureis panniculis angularibus ornata imposita cauda pavonina fasciam scutariam deferens.

(ι) *Wap.* I. p. 103. cornua duo scutario cum symbolo.

(κ) Expanse alarum cærulearum & emblemate scuti pictarum jugum.

(λ) *Wap.* I. p. 101. inter cornua scuti ad modum variegata herma virginea rubeo amictu, corona & crinibus confertis auratis. Inde *Comites. Wap.* IV. p. 6. Ex eadem *Martinus Mag. ord. Teuton. Wap.* V. p. 28. ubi argenti loco auri nota quasi pingitur, haud dubie per errorem,

Huc referimus rhombos, cum fasciæ illis replentur. *Fasce Lozangée. Lori* (Delfianat.) solo rubeo fasciam inducunt aureis & cæruleis rhombis plenam.

§. XLII. Alias fascias pali vel Balthei plures complent, h. e. perpendiculares vel obliquæ lineæ dividunt. Ita in cærulea area fasciam argenteam tribus palis miniatis distinctam gestant *von der Recke* Baron (α) (Gelen. de Colon. Agr. Mag. L. 2. f. 14. p. 162. dicit, quasi majores veniant ex triariis, aut tertia legione s. ob triumviratum sæpius aditum glorientur, alioquin vetere Germanorum vocabulo Heroem dicebant *ein Recke* / Porro iidem in scuto quadripertito huic primordialibus tesseris, addunt 2. & 3. loco argenteæ areæ inscriptas tres nigras. *Sibmach. Wapenb. I. p. 30.* rubras facit plumas, s. potius tria oblonga in literam Pythagoricam sic disposita foliola, ut confluentibus, quibus increverunt, petiolis inferantur orbiculo vel annulo in scuti centro. Quod *Δειγμα* & familiæ *Volmundesterniæ*, cujus successio ad *Reckios* delata) similem in parma nigra. *Dudinck* [Rhen. infer.] (β) in argentea rubeam cum tribus palis aureis 2. & 3. area in scuti. *Schauenburg* Com. pro Dominio *Gemen.* (γ) Argenteo clypeo indit fasciam rubeis & aureis palis undulatis septem vel 8. distinctam (mei arbitrii si esset, rubeam dicerem tribus palis undosis aureis exaratam: In laciniis enim non nisi argentum & minium observo) familiæ *Thungen* [Francon.] (δ) Familia de *Pons* (unde comites de *Marennés*, arch. *de la casa*, domini de *Mirambeau*, de *Burg* / *charrente*, de *Plassac*, de *Vigean* &c.) gestat in clypeo argenteo, zonam ternis aureis & rubeis obliquis baltheis pictam. *Knobelsdorff* [Siles.] (ε) in rubea cæruleam fasciam tribus obliquis tæniis argenteis distinctam gestat in parma cærulea, cujus caput leo aureus, pedem ex eodem metallo planta trium caulium, tot capita cardui rubea gestantium occupat, fasciam ternis baltheis argenteis & coccineis exaratam. *Diemaier* (ζ) [Patr. Francofurt.]

Nubibus
distincta.

§. XLIII. Nonnullæ nubibus divisæ conspiciuntur, *gewölckelt / gewölckte Bruck* / uti exprimit *Æg. Gelen. de Colon. Agripp. magn. l. I. f. 25. p. 182.* ubi has fascias etiam putat esse pontium insigne (confer infra f. 6. m. 4. n. 16.) Addit, *quorum gloria quasi nubes transcendit, & Iovis sedem generosus vertex quatit.* Ita *Steck* [Rhen. infer.] (η) parmæ aureæ inducunt fasciam rubeam, argenteis nubibus variegatum (Gelen. ex nomine *Steg* deducit, quo notatur lignum, quo aquas transimus, vel semita) *Bastheim* [Franc.] (θ) rubeæ nigram itidem argenteis. *Gladenbeck* [Brunsvic.] (ι) scuti transversio sciti, in cujus superiori aurea leo cæruleus graditur, inferiorem partem cæruleo colore & argento in nubis formam dividit. De hoc & *Bastheimio* symbolo ita *Gelen.* Non multum à pontis specie dissimilibus, obtusis & veluti regeſtis mutuoque sibi implexis nubibus, scuti symbolici alveolos dirimunt, ad antiquissimum & eminentis nobilitatis indicium, q. sit *virtute caput quæ supra nubila tollat.* *Linsig* [Brunsvic.] (κ) rubeæ tres cæruleas argento itidem in nubium modum admisto (nisi per errorem sculptoris velleris varii, *vairé*, species in hanc corrupta est) *Heinberg* [Bav.] (λ) scuto aureo inducit, fasciam triangulis nigris & argenteis distinctam: ita enim malim dicere quam argenteam, nigris duabus cuspidibus insignem. Sic & *Trau-*

(α) *Wap. I. p. 30.* ex coronata galea protenduntur hinc ala scutariâ fasciâ insignis, isthinc cornu argenteum, inter ea vel folia tria uti in scuto. (β) *Wap. II. p. 118.* inter alas alteram rubeam, alteram uigram, diademati tortili impositus, ipsius scuti tora figura repetitur. Lacin. hinc rubeæ, illinc nigra, utrinque addito argento. (γ) *Wap. I. p. 18.* respondet galea tertia coronata cum jugo alarum complicato, scutaria fascia insignitarum. (δ) *Wap. I. p. 100.* Herma virilis rubea veste & pileo, nisi quod hujus ora reducta argento fulget, idem tribus fasciculis pennarum galli ornatur. (ε) *Wap. I. p. 57.* jugum alarum complicatum, quod fasciam scutariam repetit, ita enim pingi debere existimo, cum loco fasciæ Fürstius baltheum substituat. (ζ) Cassis tecta diademate tortili ex auro & cyano, sustinens inter duas alas argenteas caput satyri s. Fauni cum oblongo collo, auratum.

(η) *Wap. II. p. 118.* ex corona aurea prominens jugum alarum, quarum altera argento, minio altera tingitur.

(θ) *Wap. I. p. 104.* jugum alarum complicatum in baltheo (nisi pro fascia per errorem ille pictus est) nubes easdem referens.

(ι) Galea tecta diademate tortili sustinens duo cornua cervina, aureum & cæruleum.

(κ) *Wap. I. p. 182.* galeæ coronatæ impositum jugum alarum, scutarios typos repetentium interque illas, quod videtur avenæ caulis, lacin. argent. & rubeæ.

(λ) *Wap. I. p. 82.* coronata galea, jugum alarum, quarum hæc nigra, altera auro fulget.

Trautenberg [Bav.] rubeo triangulis argenteis & cæruleis distinctam, (β) quod & familiæ *Wilden* [Bav.] (γ) commune, nisi quod in ista fascia triangula erecta cærulea integra tria sint, in hac duo cum dimidio. Ita *Manshofer* [Bav.] (δ) fasciæ scuto aureo argenteæ inferit duos triangulos nigros.

§. XLIV. Ad *balthcum* transimus (*Bande*) quod nomen ex Germanico *Band* ori- Balthcus. tur, ut post *Cambdenum* Anglum fatetur Gallus *le Labour. de l'orig. des arm. n.* 104. Hoc nomine figuram vocant, si quæ fasciæ nomine recto sita parmæ incubuerat, oblique collocetur. Unde aliqui antiquorum *fasciam cadentem* (fasce tombant) appellare soliti sunt, & post illos *Campanile fascia cadente*, qui ex hoc eandem significationem esse credit, quæ fasciæ est. Alii *fasciam obliquam dextram* vocant: *Bar solus Bendetiam*. Uptonus *bendam*. Nostri vocant *Balck* oder *Streb*: *Zwerchstab*: Aliquando *Straß*. *Schieff ligende* oder *schieff von Eck zu Eck liegende Balck* / *Spangenberg*.

§. XLV. *H. Spelmannus* diagonium vocat radium & balthcum triumphalem, nuper ad ilia, nunc ad humeros aptatum. Nam *balthea*, quæ victis subtraxerunt, ad humeros suos religabant victores gloriæ & triumphi gratia, ut *Terq. Manlius Galli torquem*. Huc facit illud *Virgilii* 12. *Æneid*.

Humero cum apparuit alto

Balthcus, & notis fulserunt cingula bullis

Pallantis pueri: victum quem vulnere Turnus

Straverat, ac humeris inimicum insigne gerebat.

Ita *Apoc.* 1, 13. Christo victori balthcus aureus circa mammillas tribuitur. Περὶ ζωμένων πρὸς τοῖς μάστοις τῶν ἡγεσθῶν. Ubi *Arctius*: *Zona suspensa ad humeros victoriæ est argumentum: pugnaturi enim ad lumbos adaptant ense per zonam, post victoriâ autem ad humeros religatur. Item in pace senes ita cingebantur, quem morem nostri etiam majores servarunt.* Ex qua observatione *Spelmanni* de significatione symboli constare potest. Conferatur ordo in Hispania *della Banda* dictus, de quo infra suo loco. Sunt qui *vexillorum* emblemata in hac balthcorum figura quærunt. Ita cum *Robertus Bethunius*, cujus posterius à *Roberto VII.* fasciam gestare maluerunt, scutum tæniis diagonalibus aureis & cæruleis ornasset (dictus ob hoc fasciolus s. *Faïsseul*) *Varenn. R. d' Arm. P. 3. p.* 493. rationem quærendam putat, s. in officio, quo vexillifer abbatiæ s. *vedasti* tanquam advocatus *Atrebutensis* erat (dicuntur autem vexilla *banda, bandora, bandon*) s. in memoria ereptorum forte hosti vexillorum. Alium usum balthcorum, nec tamen, quod credo, receptum memorat *Vpton. de offic. milit. L. 4. p.* 234. ut qui paterna & materna insignia ob hæreditatem aditam conjungere velit, paternis armis balthcum inducat materni clypei colore & figuris ornatum. Plures colligit *Æg. Gelen. de colon. Agr. magn. l. 2. f. 9. p.* 151. *Cingulum militare ad suspendendam pharetram, hastam puram, balthcum, cuneum quadratum extensumque refert, imo viam semitamve aut veterem vel aggerem, tanquam monumentum laudabilis facinoris ac virtutis; p.* 153. putat aliquorum esse posse recentiore originem, ex prælio *Woringensi*, & in eo tessera *Brabantinorum*: de qua Poëta *fasciola abducunt alba sua scuta Brabanti hostibus immixti, se se ut dignoscere possent*, vel etiam vetustiore ex Romano ævo ab hastis puris, hoc est, sine ferro, quas viris fortibus donari moris fuit; demum *p.* 115. *vestigeros* illo epigrammate ornat. *Vestis dura domat, virtus robustior isto sternit lernæum & proterit omne nefas. In via virtuti via non est, ipsa phalanx est, arduus & trames egregiumque decus.* Alibi *f.* 21. *p.* 176. cum de fam. de *Scherfgen* [Colon.] (ε) differit, eamque ex gente *testacea* vel *Marcia Ancia* deducit, balthcorum duorum, quos argenteas familia in scuto gestat nigro, significationem esse putat aquæ ductuum. Cum *Ancus Marcius* unus ex regibus primus in urbem Romam aquas deducere auspicatus sit, quas postea *Q. Marcius Rex* in prætura restituit. Dein recensitis familiis, quæ lemniscatis hujusmodi scutis utuntur, earum interpretationem ex domesticis familiarum historiis deducere jubet. Addit: *Ego in aquilinis interpretor ab aqua, sulcos hujus modi significare alveolos fluminum, quod idem de Fliscis assero, quorum nomen Teutonice voce significat fluvios*, in *Bandinis balthcos ad pharetram vel aliorum suspensionem*, in *Obiciis, portarum obices*, in *Scaglioniis vias arduas & scalas*, in *Navageriis navi-*

(β) *Wap. I. p.* 89. Ex coronata galea duo cornua rubea, fascia scutaria impressa, cum media struthionica pluma argentea. Lac. argenteæ, cæruleæ, coccineæ. (γ) *Wap. I. p.* 89. ex coronata galea, cornua duo rubea exarata fasciis scutariis, extremitati impositæ pilæ argenteæ Lacin. argenteæ, rubeæ, cyaneæ. (δ) *Wap. I. p.* 97. coronatæ galeæ impositus pileus acuminatus aureus, nodo ejusdem metalli & pennis nigris fastigiatus, ora reducta argentea. Lacin. aureæ & argenteæ.

(ε) Duo cornua, s. juxta *Gelen.* gemini litui inversi, quasi ex cornu copiis ubertatem effusuri.

navium carinarumque transtra, laterales afferes & remos, q. navem gerentes. Sic et. f. 22. p. 170. cum famil. *Turria* f. de *Turri* in *Mollingaß.* (α) capite scuti argenteo inferiore partem auream duabus cæruleas, exaret baltheis, putat navem designari, & quod familia annonæ & navibus Cererem ad molam devehentibus profuerit.

§. XLVI. Non in hac figura pauciores, quam in priori colorum differentiz observantur: Quas ordine exsequemur: Miniato scuto baltheum inferunt argenteum *Ratispon.* f. *Regenspurgius* Epif. (β) *Regzenstein* [Francon.] (γ) *von der Grün*, [Francon.] (δ) *Kageneck* [Alsat.] (ε) *Wezel de Marsilien* [Alsat.] (quos ob hunc vestem argenteum, *Gelen. de Col. Agr. mag. l. 2. f. q. p. 152.* ait Marcellinos Vectelios dictos Romano ævo credit.) (ζ) *Hasenburg, Roze.* Inscribunt baltheo cuneos unum integrum & 2. dimidios cyaneos *Holzheimer* [Patrit. Francof.] (η) tres cyaneos annulos *Negre*, tres rosas rubeas *Welandt.* [Siles.] (θ) sagittam nigram *Schrenck de Notzing* [Bav.] (ι) *Ligsalz* [Bav. in 1. & 4.] (κ) alium baltheum tortuosum rubeum *Loßniz* [Bav.] (λ) leonem rubeum, *Wecken de Leopoldtorff* [Bav. in 2. & 3.] (μ) Adjiciunt tali comites 6. cruciculas brachiatas & spiculatas ejusdem metalli *Hovvard* [Anglica familia valde illustris & in plures ramos distincta] & *Lamet*: totidem cruciculas brachiatas aureas *Poix* [Picard.] simplices cruciculas aureas *le Bigot*. Opposita ratione argenteo miniatum inferunt. *Argentinenfis* Episcop. (ν) & civitas *Argentina* f. *Argentoratum, Strasburg*, (ξ) via purpurea in campo argenteo. *Gelen. de Col. Agr. Mag. Ziegelheim*, [Siles.] (ο) *Schrammen de Haven* [Rhen.] (π) *l' Evandre, le Roy chavigny, Presteval* (sed impressis 3. numis byzantinis aureis.) *Hellande* [Normann. sed inscriptis 3. ferreis malleis f. marculis auratis] *Gellhorn* [Siles.] (ε) sed inscriptis tribus cornibus venatoriis auro armillatis [*Tettenbach*, [Bav.] (σ)] sed squamarum in modum pictum. (*geschuppter Balcken.*)

§. XLVII. Iterum argenteo scuto inscribunt baltheum nigrum additis superius aquila nigra, inferius cruce brachiata concolori *Rushworth* [Angl.] Contrarium aliis placuit, ut nigro argenteum inscriberent. Ita *la Riviere*, *Ippelbrunn*. (τ)

§. XLVIII. Cæruleæ parmæ insertum vidi baltheum argenteum apud illos *Codelmeri* [Venet. unde Eugenius IV. Papa.] *de Fridingen, de Hohenkrayhen, Raynold* [Bavar.] (υ) *Langenau* [Siles.] (φ) sed inscriptis tribus rosis cæruleis auro gemmatis *Chanteimerle* (inscriptis 3. molulis echinatis rubeis, vel sec. alios conchis) *Stanley* [Angl. sed inscriptis 3. capitibus cervorum adversis argenteis & ad latus adjectis singulis tæniis angustioribus rubeis] *Dier* [Siles.] (χ) [sed inscriptis tribus rubeis auroque gemmatis rosis.] *Artzt* [Siles.] (ψ) sed inscripta sagitta aurea, ferro colorem servante] in candido scuto gestant cæruleum baltheum *Délandes, Grabner de Rosenberg* [Austr.] (ω) *Freidenach* [Helvet.] (αα) imprimunt 3. decusses aureas *le Veneur Tillieres*

(α) Duo cornua. (β) *Wap. I. p. 11.* (γ) *Wap. I. p. 102.* coronatæ galeæ impositum jugum alarum rubearum baltheis singulis exornatarum. (δ) *Wap. I. p. 108.* idem ut scutum, ita & apex cum priori. (ε) *Wap. I. p. 192.* Herma virilis cujus vestis & pileus acuminatus orientalis baltheum scutarium repetunt. (ζ) *Wap. I. p. 192.* herma virilis veste rubea, baltheo inscripto argenteo. (η) Jugum alarum cum baltheo scuti. Lacin. hinc rubeæ & argenteæ, isthinc cyaneæ & argenteæ. (θ) *Wap. I. p. 72.* ala cum symbolis scuti. (ι) *Wap. I. p. 87.* ex coronata galea jugum alarum complicatum impresso typo scutario. (κ) *Wap. I. p. 96.* pileus orientalis rubeus, auro coronatus & nigris plumis struthioniciis fastigiatus: ora reducta argentea cum sagitta nigra. (λ) *Wap. I. p. 88.* ex coronata galea duo cornua, quarum prioris superior, alterius inferior pars minio, reliqua argento tinguntur, brachium rubeo & argenteo amictu, manu pomum rubeum tenens. (μ) *Wap. I. p. 33.* inter cornua duo argenteum & rubeum leo exoriens rubeus. (ν) *Wap. I. p. 9.* (ξ) *Wap. I. p. 219.* (ο) *Wap. I. p. 50.* inter argentatas duas rubea, pluma struthionica erecta.

(π) *Wap. I. p. 132.* caput molossi argenteum rubro baltheo distinctum. (ε) *Wap. p. 55.* duo obversa cornua scutaria. Lacin. rubeæ & argenteæ. (σ) *Wap. I. p. 85.* inter duo cornua superius minio, inferius argento tincta, viri imago rubeo habitu & pileolo, cujus ora reducta argento candet, in piscem rubeum desinens. (τ) Insertum hoc Greiffenclaviis insignibus, cum Fridericus Greiffenclau Irmgardim de Ippelbrunn, hæredem habuisse seculo decimo quinto uxorem. (υ) *Wap. I. p. 85.* galeæ coronatæ imposita herma muliebris rubeo, amictu & vitra. (φ) *Wap. I. p. 55.* ala cum scutario typo. (χ) *Wap. I. p. 51.* ala typo scutario picta. (ψ) *Wap. I. p. 51.* ex coronata galea exsurgens virilis species, amictu aurato & cæruleo, pileolo argentato, unde fasciolæ volitant candida & cærulea, sinistra sagittam tenens. Lacin. cyano & auro tincta. (ω) *Wap. I. p. 38.* galeæ coronatæ impositum jugum alarum complicatum, cum symbolo scuti. (αα) *Wap. II. p. 146.* alæ argenteæ baltheus scutarius exscriptus.

Tillieres (Cænoman.) 3. annulos aureos *Preville*, 3. capita monocerotis aurea *Fay Despaisses*, tres orbes rubentes *Tauchritz* [Siles.] (α) tria folia aurea *Teuffel de Bühel* [Bar.] (β) tres rosas aureas *Ruepp* [Bar. in 2. 3.] (γ) Adsociant baltheo 3. orbes rubeos 2. 1. *de Viète*. Inscribit vero baltheo tali 3. fibulas aureas, & præterea comites adjicit 7. merulas nigras, una cum quadrante libero rubeo *La Riviere*.

§. XLIX. Scutum argenteum viridis baltheus percurrit pro familia *Bruyant*.

§. L. In nigra parma auro tingitur baltheus pro illis *Gäller* [Styr.] (δ) *Stängel* [Austr.] (ε) Inscribit folium cum petiolo virens. *Puchhausen* [Bav.] (ζ) Adjiciunt tali baltheo molulam echinatham nigram in scuti capite *Amblot*, sex cruciculas cruciatas & spiculas aureas *Constantin*, 8. plinthides ejusdem metalli *Montot*. Sed nigricat baltheus in aureo solo pro aliis. *Sandoval* [Hispan.] *Gomicourt*, *Flachsland* [Helvet.] (η) *Trutschler* [Misn.] (θ) *Bellecombe* [Delfinat.] Inscriptis tribus stellis argenteis *Schlammersdorff*. [Bav.] (ι) Adpositis duabus stellis ejusdem coloris *Heelen*. dict. *Schwab* [Bav.] (κ)

§. LI. Rubet in parma aurea baltheus Marchionum *Badensium* (λ) *Gelen*. de Col. Agr. Mag. L. 2. f. 9. p. 151. esse trabem, non semitam putat, licet *Pade* notet semitam arctam) *von der Oede*, dicti *Zulemburg* [Patrit. Francof.] Inscribunt 3. numos Byzantinos argenteos *Olfniz* [Misn.] (μ) leonem nigrum *Hanwalt* [Siles.] (ν) Adjiciunt 6. cruciculas decussatas *Pestel*. Aureus vero baltheus rubeam auream ornat apud illos *Novailles*, *Noailles* [unde Com. d' Ayen] *Neumburg*. civ. (ξ) *Krafft* [Patrit. Ulm.] (ο) *Chalon* (domus satis illustris in Gallia, unde Principes Auriaci ante Nassovios. Conf. Hist. insign. L. 3. c. 76. n. 16.) Inscribit vulpem rubeam (in parte scuti bipertiti posteriori. Anterior enim cærulea dimidiam aquilam auream refert) *Saurmann* [Siles.] (π) Adsociant tali baltheo 6. molulas echinatas aureas *du Tremblay*, 6. plinthides aureas, *Saveuse*, superiori parte scuti cervi caput, in cuspide cornu venatorium ejusdem metalli *Salins la Noche*, 6. aureas metulas *Viau de Chanlivaut*.

§. LII. In cærulea parma describunt baltheum aureum *Senft de Sulburg* [Svev.] (ς) *Thonn*. [Bavar.] in 1. & 4. (σ) *Humieres*, *Dorieux* (inscriptis tribus molulis echinatis rubeis.) *Beaumont de Montigny* (Gastinens. sed inscriptis tribus annulis nigris.) Adjiciunt sine numero plinthides aureas *Chatelus* [Burgund.] 4. superius & 3. inferius plinthides ejusdem metalli. *Mandie*, 6. stellas aureas *Hozier*, superius stellam auream, inferius lunam argenteam *Poleins de la Iacliere*. Vicissim in aurea cæruleum *Trie*, *Strässl* [Bavar.] (τ) Inscribunt baltheo 3. annulos aureos *Bourlon*, in superiori parte trabem uncinulis & spintheribus affixis munitum, præparatis quasi ad suspendendum illum vestem *de Bant haleon* [Colon. conf. *Gelen*. de Mag. Colon. Agripp. L. 2. f. 9. p. 151. qui putat esse semitam in altum surrectam] (υ) Ab his *Panthaleonidis* ibidem p. 152. dicit ortas familias *Vedtigeras de Eck*, *de Malsen*, *de Drutem*, (φ) quæ omnes vestem, vel militarem arietem, vel angustam ad angusta semitam armis repræsentant, omnes argenteam, sed illi in bipertita area ex rubeo & viridi, isti in rubea, hi in viridi. Adjiciunt baltheo plinthides coccineas sine numero *Marbeuf*.

§. LIII. Pelles quod concernit, Pelle varia constat baltheus, in quem ducit scuto rubeo *Bours*. Scutum hermionicum percurrit baltheus rubeus pro *Stavele*, scutum bipertitum

U

titum

(α) Wap. I. p. 61. caput molossi argenteum cum collari rubeo. (β) Wap. I. p. 94. coronata galea imponitur inter duo cornua cærulea folium aureum. (γ) Wap. I. p. 33. coronata galea sustinet alam inter pennas foliolis ornata cum baltheo & rosis scutariis. (δ) Wap. I. p. 48. cornua aurea, impositum jugum alarum complicatum, scuti tincturam servantium. (ε) Wap. I. p. 36. ex coronata galea inter duo cornua exsurgit vir sylvestris caput fronde redimitus & manibus perticam (*Stänglin*) tenens. (ζ) Wap. I. p. 82. ala cum symbolo scutario. (η) Wap. I. p. 197. (θ) Wap. I. p. 164. herma virilis, amictu nigro, ora reducta aurea. (ι) Wap. I. p. 89. ex coronata galea cornu incurvum nigro, & auro partitum, tribus adpositis plumis struthioniciis argenteis. (κ) Wap. I. p. 95. ala cum typo scutario. (λ) vide infra Hist. insign. L. 2. c. 4. n. 6. (μ) Wap. I. p. 165. ex coronata casside prominens jugum expansum alarum typo scutario pictarum. (ν) Wap. I. p. 61. ex galea coronata jugum alarum symbolo scuti insignium complicatum. Laciniæ hinc argenteæ, isthinc aureæ, utrinque addito cocco. (ξ) Wap. I. p. 221. (ο) Wap. I. p. 209. duo cornua scuti ad modum picta, Zonas etiam pro baltheis per errorem substitutas existimo. (π) Wap. I. p. 63. ex corona exsurgit vulpes rubea ensen suo colore pictum dentibus gestans. Laciniæ hinc rubeæ, isthinc cæruleæ, utrinque addito auro. (ς) Wap. I. p. 116. exsurgens unicornu baltheo scutario ornatum. (σ) Wap. I. p. 93. duo cornua baltheo scutario distincta ex coronata galea prominent. (τ) Wap. I. p. 99. coronæ incumbens ala aurea baltheum cæruleum deferens. (υ) ex coronata galea emergens hirci caput. (φ) omnes tres galeæ coronatæ imponunt tres plumas struthionicas totidem colorum.

ritum ex auro nigro transit baltheus coccineus, *Lentzel*. [Francof.] Scutum diagonaliter sectum & hinc nigro, isthinc atro colore infectum, transit baltheus argenteus comitibus duabus stellis, hinc rubea, isthinc nigra notanda fam. *Keßlitz* [Siles.] (α)

§. LIV. Ordo postulat, ut illorum scutorum fiat mentio, quæ pluribus baltheis exarantur. Quaternis ductibus obliquis exaratur scutum s. totidem baltheis impletur rubeis & argenteis Dom. de *Schönburg* [Bar.] (β) argenteis & cæruleis *Cammer* [Bav.] (γ) in bipertiti scuti, cujus priora rubent parte posteriori. Duas agnoscunt in nigro solo argenteos *Seëmanner* [Bav.] (δ) *Lichtenstein*. (ε) [Patrit. Francof. sed ut utrumque baltheum tania nigra iterum percurrat, & interstitium, quod inter utramque interjacet tribus rosis pentaphyllis aureis, argento gemmatis, exornetur] duas rubeas in scuti transversè secti superiori parte rubea *Vnruhe* [Bav.] (ζ) Aureos in simili parma *Trebra* [Saxon.] (η) In argento nigros, *Wehren*, [Hass.] (θ) *Stein zu Liebenstein* [Thuring.] (ι) *Berler de Tullau* [Svev.] (κ) in argento rubeos in 2. & 3. quadrante *Sündersdorff* [Bavar.] (λ)

§. LV. Nec hic stat baltheorum numerus. Nam tres etiam videri licet virides in solo aureo pro. *Salignac*. rubeos in argenteo *Cæsquen, Eyk* [Bav.] in 2. & 3. (μ) *Eiseler* [Austr.] (ν) in transversè secti scuti superiori parte, cujus inferior nigra leopardi s. leonis adversum caput aureum continet. *Schernäckel de Hartenfels* [Austr.] in bipertiti (cujus anterior area aurea aquilam dimidiam nigram continet) posteriori argentea, sed inscriptis tribus stellis aureis (ξ), similes in aureo *Ghisleri* [Pedemont. unde Papa Pius V.] *Cassel* [Bav.] in scuti bipertiti, vid. f. 6. m. 4. n. 6. parte posteriori. (ο) Ternos etiam aureos & cæruleos gestant *Parr* [Styr. in 3. & 6. seu potius inferiori parte 1. & 4.] (π) Quatuor balthei aurei distinguunt parmam rubeam, relicto quadrante dextro cæruleo columbam argenteam alis expansis, rostro & cruribus sanguineis pictam deferente, notanda fam. *Monis* (ε) [Patrit. Francof.]

§. LVI. Quas differentias circa fascias §. 35. & seq. notavimus, jam in baltheis diagonalibus paucis observabimus. Baltheo striato *bande* (*engreslée, geschuppt*) delectantur, nempe in parma rubea argenteo, *Montchenu* [Delfin.] *Denticulato* (*denchée, außgespißt*) *Tortuoso* s. *cochleato* (*viurée*) cæruleo aureæ parmae inscripto *Cajetani*. Duos tales rubeos in solo argenteo deferunt *Reibisch*. [Misn.] (σ) *Pinniatos* etiam videre licet (*gefärbt* s. *mit zinnen*.) Ita utrinque pinnatam (*bretecée & contrebretecée*) gestat argenteum in rubeo clypeo *Scharlemer* [Westphal.] (τ) aureum in cæruleo, adjectis duabus stellis aureis *Sfondrati* [Mediolan. unde Gregorius XIV. Papa.] Inferius tantum pinnae habet baltheus niger, quem argenteo scuto inscribunt, comite in

(α) Wap. I. p. 55. Tres struthionicae pluma; nigra, rubea, candida. (β) Wap. I. p. 31. ex coronata galea expansum jugum alarum cum scutariis baltheis. (γ) Wap. I. p. 91. ex coronata galea complicatum alarum jugum, quarum posterior rubet, prior symbolo posterioris areae insignitum Lacinia argentea, duplicata hinc rubeo, isthinc cæruleo colore. (δ) Wap. I. p. 94. duplex galea coronata, altera par cornuum, altera alarum defert; in quibus utrinque balthei scutarii repetuntur. (ε) caput prolixa barba & capillis galeam & scutum laciniarum loco contegens, redimitum fascia nigra tres rosas scutarias deferente. (ζ) Wap. I. p. 89. in galea coronata herma scæmineus rubeo amictu mammis exstantibus, crinibus aureis volantibus, capiti impositum lilium candidum gestans (ob partem inferiorem. f. 4. m. 4. n. 4.) (η) Wap. I. p. 170. diademati tortili impositæ duæ, media tertia nigra, auro tinctæ plumæ struthionicae. (θ) Wap. I. p. 138. supra diadema tortile jugum alarum expansum pictum symbolis scuti. (ι) Wap. I. p. 149. jugum alarum complicatum, baltheis scutariis insigne. (κ) Wap. I. p. 113. cornua duo, alterum argenteum, cui nigrae capæ candicantibus foliis, alterum nigrum, cui candidæ nigris foliolis, ternæ utrinque adglutinatae (λ) Wap. I. p. 31. responder galea posterior coronata, sustinens duo cornua, quorum alterius superior pars, alterius inferior argento reliqua minio tinguntur: cornua vero utrinque pavoniae pennæ adfixæ exornant. (μ) Wap. I. p. 81. coronata galea inter alas expansas, & baltheis scutariis pictas, pileus orientalis turbinatus argenteus, coronatus & pennis galli fastigiatus, cui ob medium scutulum toti incumbens, (vid. f. 6. in 1. n. 4.) forfices 3. nigri tondendis pannis adhiberi soliti. (ν) Wap. I. p. 40. ex coronata galea inter alas, quam inferiora nigro colore tinguntur, superiora baltheis scutariis exarantur, exorians leo s. leopardus scutarius. Lacin. hinc argentea & rubea, isthinc aurea & nigra. (ξ) Wap. I. p. 41. galea coronata inter alas, quarum priori aurea baltheo nigro insignitur, altera argentea baltheis rubeis stella aurea. Lacin. aurea & nigra argentea & rubea. (ο) Wap. I. p. 92. scæmina exsurgens rubro amictu, manicis auratis, nigro capitis ligamento, sinistra tres rubeas rosas ostentans. (π) Wap. I. p. 48. vid. f. 3. m. 2. n. 62. (ς) galea diademate tortili ex cocco & auro tectæ insidit columba scutaria. (σ) Wap. I. p. 161. Exsurgens unicornu rubeum, cornu argentato. (τ) Wap. I. p. 188. è diademate tortili prodeunt tres petioli aurei, pennas aliquot galli gallinacci singuli sustinentis.

in scuti superiori parte stella rubente, *Morien* [Westphal.] (α) videas ubi *truncatos ramos* refert balthus. Talis est aureus, qui anteriorem nigram à posteriori argentea scuti parte dividit, notandæ famil. *Quasn.* [Brunsvic.] (β) argenteus parvam rubeam transmeans. *Ortenburg* Com. [I. & 4.] (γ) argenteus cæruleam *Freyberg de Iustingen & OEpfingen* [Bar. in 2.] (δ) Balthus rubeus, superiori parte trifoliis tribus & caspidibus exornatus, quem alia tænia aurea medium distinguit in aureo scuto notat fam. *Selbold* (ε) (Patrit. Francof.)

§. LVII. *Vndatim fusos s. sinuatos* balthes plures reperies. Argenteum in scuto cæruleo pro *Fortenbach* [Sver.] (ζ) *Affenstein* [Rhen.] (η) *Erpen.* [infer. Rhen.] (θ) In solo nigro *Vögt von Fündingen* [Bav.] (ι) *Mulheim* (Colon.) In solo rubeo *Braidenbach.* (Patrit. Francof.) nisi nominis causa dicere velis esse fluvium in balthi modum depositum, non tamen fluctus exprimuntur in figura (κ) aureum in rubeo *Wanbach.* (Francof.) similem, sed tribus ranis viridibus pictum, in solo nigro. *Frosch* [Patrit. Francof.] (λ) ejusdem metalli in cæruleo, *Bleichenbach* [Francof.] & sed adjectis superius stella aurea, inferius luna argentea, *Giroud* (Burgund.) ejusdem metalli scuti bipertiti, cujus caput argenteum leo rubeus occupat, inferiorem partem cæruleam *Marburgk* (μ) (Patrit. Francof.) & (nisi quod leo in leopardum mutatus coronam auream gestat.) *Mardorff* (ν) (Patrit. Francof.) argenteus balthus dividit scuti anteriorem partem cæruleam ab altera rubea, in insig. Bar. *Aspän* (ξ) & famil. *Reiffen* [Rhen. & Alsat] (ο) (π) Rubeus autem transmeat scutum perpendiculariter argento & minio dispartitum *Baheim* [Patrit. Norimberg.] (ε) Ejusdem coloris, ille est, qui areæ cæruleæ 3. argenteis fasciis distinctæ inducitur *Redwiz* [Francon.] (σ) & nisi obstet potius tæniarum numerus una auctior, quam situs balthi in lævam conversus, quod Sibmacheri ista sæpe confundentis consuetudini tribui potest, *Marschalk de Ebnet* [Francon.] (τ) Duos undosos aureos inscribunt areæ rubæ *Buerer c. de Holdernes* (Angl.) Tres nigros argenteæ *Marina* (Genuens.) Exemplum decurtatorum baltheorum (*abaisé*) lego apud *Paillot v. abaisé, Maffei* (Roman.) quæ familia cæruleo clypeo tales ad medium tantum pertingentes aureos, quorum medius nascentem cervum ejusdem metalli sustinet, inscribunt.

§. LIX Videamus discrimina baltheorum ex ipsorum divisione, vel variegatione desumpta. Huc spectat balthus perpendiculari linea in medio dispartitis (*bande partie, getheilte Zwerchbalcken.*) Qualis hac divisione ex nigro & rubeo constans percurrit scutum argenteum familæ *Hohenkirch* [Bavar.] (ν) Huc etiam referendus est balthus diagonali linea sectus (*bande tranchée*) & minio, atque argento tinctus & inductus areæ nigræ: symbolum fam. *Halder* [Bavar.] (φ) Ita aureæ areæ inducitur balthus diagonaliter sectus, anteriori parte nigra, altera argentea, *Freyberg de Iustingen & OEpfingen* [Bar. in 3.] (κ) Vicissim parvæ perpendiculariter ex cæruleo & rubeo dispartitæ inducit aureum balthum *Escaubleau sourdis.* Reperiuntur exempla baltheorum, quos cantheriorum in modum tinctura duplex occupat. Ita qui areæ

U 2

nigræ

(α) *Wap.* I. p. 188. ex diademate tortili inter duas plumas struthionicas erectas prominens herma Æthiopis nigro amictu, nisi quod hujus ora reducta & fascia, qua caput redimitur, argento candet. (β) *Wap.* I. p. 180. ex diademate tortili prominentes tres plumæ struthionicae, aurea nigra argentea. (γ) *Wap.* I. p. 15. (δ) *Wap.* I. p. 30. collum cygni candidum collo transfossus bacillo aureo, cujus extremis duo alii inferuntur coronati & pennis pavoninis fastigiati. (ε) caput caninum, cum collo rubeum, millo & clavis aureis. (ζ) *Wap.* I. p. 117. respondet galea diademate tortili recta, & jugum alarum cum scutario symbolo deferens. (η) *Wap.* I. p. 128. Idem cum priori apex, nisi quod loco diadematis tortilis corona est aurea. (θ) *Wap.* II. p. 121. pileo lato cæruleo, cujus ora reducta argentata, duæ falces messoriae eodem metallo tinctæ insistentes. (ι) *Wap.* I. p. 94. ex corona aurea prominens vir, pileo orientali acuminato (cujus ora reducta candet, reliqua habitus omnia nigricant) rectus, dextra acinacem minacem tenens. (κ) Duo cornua rubea balthis scuti impressa, (λ) *Wap.* I. p. 210. Sibmacher balthum ex sinistro angulo deducit, ut est discriminis inter lævam & dextram minus observans. Apex est herma virilis nigro induta balthum scutarium referens: sermo ex rosis rubeis & candidis coronata. (μ) Ex casside coronata surgens leo rubeus. (ν) Galeæ coronatæ inter duas alas expansas argenteas confidens leo coronatus, utroque pede lilium cæruleum gestans. (ξ) *Wap.* I. p. 20. respondet galea coronata jugum alarum scutariis coloribus pictarum complicatum sustinens. (ο) *Wap.* II. p. 102. virilis imago barbam divaricatam manibus tenens. (π) *Wap.* II. p. 130. Idem cum priori. (ρ) *Wap.* I. p. 206. candida avis advolat expandens alas & coronam collo insertam gestans galeæ insitit. (σ) *Wap.* I. p. 103. collum monocerotis rubeum. (τ) *Wap.* I. p. 103. idem apex. (υ) *Wap.* I. p. 85. pileus orientalis turbinatus, coronatus & plumis struthionicis argentea, nigra, rubea fastigiatus ora reducta argentea. (φ) *Wap.* I. p. 88. cornua duo ad scuti modum distincta. (χ) *Wap.* I. p. 30. non habet peculiarem apicem.

nigræ inscribitur in insign. *Küldorfer* [Franc.] (α) baltheus cantheriis ternis miniatis & argenteis constat *Greyssneck* [styr. in 2. & 3.] (β) arcæ nigræ inducit baltheum, alia diagonali linea sectum, & cantheriis argenteis & coccineis alternatim exaratum.

§. LII. Frequentiores sunt balthei tessellati (*eschiquetés*), *geschacht*. Exempli ista cape, quæ in primis allegat, *Æg. Gel. de Col. Agr. mag. l. 2.* ab aliquo Vectio Apro Romano deduci vult, eamque ornat (si rectè chalcographus pinxit) scuto aureo, quod transit baltheus duorum ductum ex nigro & argento. Allegat alias familias Baronum *de Virmund*, (γ) nec non famil. de *Gulpen* (δ) & *Scheiding*, (ε) quas uni origini Romanæ vellet tribui, qui Bernsaviis affinia gestent arma, nempe in campo argenteo vectem varium laterculis novem aureis, totidemq; nigris interdistinctum: Galpii verò circumdant limbum dentatum rubeum. Addit aliquos Bernsaviorum vecti tessellato subicere aream ex cæruleo & auro transversè sectam, quod & *Schænradiorum* sit: Quin & Bernsavios nonnullos omisso vecte parmam, ita sectam gerere. In parma aurea baltheus duplici tractu ex nigro & argento tessellatus est, symb. *Enenckel* Bar. (ζ) triplici *Adorniorum* (Genuens.) in nigra ex minio & argento. *Reuber zu Reineck* [Carinth. in 2. & 3.] (η) In nigra ex auro & minio *Caffres*, & ita *S. Bernardus*. In cærulea ex argento & nigro 3. ductuum *Gerard* (Delfin.) in rubea ex argento & cæruleo 3. *Tornacelli* (Neapolit. unde Bonifacius IX. Papa) *Cibo* (Genuens. sed cum capite argenteo rubea cruce impressa.) In aurea ex argento & minio triplici ductu *Centuriana* (Genuens.) quod etiam adscribitur episcopatui *Lüttich* s. Leodiensi, Sibmach. *Wap. I. p. 10.* sed erroneum esse convincit Episcopi moneta, quæ in omnium manibus est, hoc baltheo omnino destituta. Eadem pag. pro *Verdensi* Episc. adsignatur, in area cærulea eorundem colorum baltheus. De quo emblemate non minus dubito: singulare est exemplum fam. *Liebdaler* [Siles.] (θ) quæ in argenteo scuto baltheum rubeis & argenteis tessellis constantem gestat. *De la Fontaine d' oignon*, gestant in solo cæruleo 3. baltheos auro & minio tessellatos, 3. ductibus. Affinis est baltheus rhombis, vel cuneis plenus, (*bande Lozangée*) talis est rhombis argenteis & rubeis repletus in parma cærulea *Wiese* [Siles.] (ι)

§. LIX. Ad *pali* considerationem nos accingimus, quo nomine figura vocatur, cum duæ perpendiculares lineæ mediam scuti partem peculiari tinctura infectam à reliquo segregant, gallis *pal* vocatur, Hispanis *baston*, nostris *Pfal* / alibi *Sparre*; Synonyma Latina assignant *vallus*, *statumen*, *cippus*, *pedamentum*, *columna*. Hieroglyphicum quod concernit: *Campanile dell' arm. p. 126.* dicit, palos instrumentum esse aptum ponderibus etiam gravissimis movendis: & ob hoc palos notare ingenium aptum perficiendis rebus, quæ impossibiles vel difficillimæ videantur. *Spelmannus* ita arbitratur, si figuram pro palo agnoscere placeat, à corona vallari (de qua c. 6. n. 13.) derivari, & notare defensores: si verò pro columna, signum stabilitatis & fortitudinis esse. Ita & *Gel. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 20. p. 173.* coronam respicit, quam ex vacerris, sublicis aut palis, quibus castra communicantur, componebant. Notare etiam potest defensa castra, vel hostile vallum expugnatum. Ex nostris præf. *Wapenb. p. 2. n. 60.* ex Harsdorff. *Dergleichen ist vor diesem den wohlverdienten Râthen und Abgesandten gegeben worden / weil die Regimenter auff ihnen als Pfählen bestehen.*

§. LX. Videamus exempla. Inscribunt palum rubeum arcæ argentæ *Kemnat* (an Kemnat?) [Bavar.] (κ) *Stizela de Rockitz* [Siles.] (λ)

§. LXI. Exaratur palus cæruleus in clypeo argenteo. *Lüchaw*. [Francon.] (μ) *Teuffel* in 1. & 4. quadr. [Tirol.] (ν)

§. LXII. Niger Palus distinguit aream auream. *Stairer de Ruckendorff* [Bavar.]

(α) *Wap. I. p. 108.* nigra vacca insitit cassidi. Laciniæ dicuntur rubeæ & nigræ, quod de latere intelligo, ex altero ut argenteæ & nigræ sint, ratio postulat. (β) *Wap. I. p. 49.* coronatæ galeæ imponitur alarum cum scutario typo complicatum jugum. (γ) Herma virilis inter alas expansas, cum scutario symbolo. (δ) Globo impositæ pennæ gallinacæ. (ε) galeæ coronatæ inter jugum alarum impositæ pennæ galli gallinacæ. (ζ) *Wap. I. p. 33.* responder galea clausa (more antiquo) ultra diadema tortile, cujus extrema volitant, jugum alarum tesserario baltheo exaratarum deferens. (η) *Wap. I. p. 46.* responder galea coronata, cum jugo alarum scutarium baltheum reperentium. (θ) *Wap. I. p. 57.* inter quaternas plumas struthionicas figura, quam pileum superiori parte latiore credo, tessellis scutarii balthei picta. (ι) *Wap. I. p. 60.* plumæ struthionica cærulea, argentata, rubea. (κ) *Wap. I. p. 79.* molossi caput argento & minio distinctum. (λ) *Wap. I. p. 74.* ala rubea potest argenteam majori parte latens. (μ) *Wap. I. p. 106.* ex galea coronata prominens jugum expansum alarum nigrarum aureis foliis conspersarum. Quæ anomalia est tincturarum ratione: & forte hæc galea ex aliis insignibus adsumpta. (ν) *Wap. I. p. 42.* ex coronata casside prodiens jugum complicatum alarum, impresso palo scutarioq; insuper inducto baltheo sinistro aureo scarabeum nigrum secundi & tertii laterculi deferente. Lac. hinc argenteæ & cyaneæ, isthinc nigræ & aureæ.

var.] (α) *Schenstein* [Bavar.] (β) *Gadenstett* [Brunsv.] (γ) Argenteam apud sequentes: *Kettenheim* [Rhen.] (δ) *Zechau & von Creutzen* [Misl.] (ε) *Skrebsker* [Silef.] (ζ)

§. LXIII. Vicissim aureus palus conspicitur in clypeo nigra *Albm.* [Bavar.] (η) in cæruleo *Bachenstein* [Svev.] (θ) in rubeo *Harant* [Svev.] (ι) addunt comites 6. rhombos aureos, *Morlagne* (Aquit.)

§. LXIV. Iterum argenteum palum defert scutum rubeum Bar. de *Fraunhofen* [in 1. & 4.] (κ) *Fraunberg* [Bavar.] (λ) *Bosokan* [Misl.] (μ) *Gundelsheim* [Svev.] (ν) *Lautern* [civitas] (ξ) *Hoheneck* [Rhen. sed utrinque adjectis quinque plinthidibus aureis] (ο) *Banville* (Norman.) additis utrinque ternis merulis nigris [Paillot ob hoc falsitatis accusat: sed quia ille color merulis quasi natus habetur, excusare mallem] *Fridivirthe zum Fridthoff* [Austr. in 2. & 3.] (π) Nigrum. *Haunsperg*. Baron. [area 1. & 4.] (ρ) *Nechlern* [Silef.] (σ) cæruleum *von der Legen s. de Petra* [Rhenan.] (τ) *Münchweil* [Rhenan.] (υ) *Oppen* (Francof.) cæruleus scuti transversè secti, cuius superior pars argentea leonem aureum defert, *Lersfner* (φ) [Patrit. Francof.]

§. LXV. Quod pelles concernit, exempla illa sunt:

§. LXVI. Hanc figuram minus, quam fascias, vel baltheos multiplicari nihil vetat. Initio videamus palos numero pares, quamvis non tam sint pali, quam palaris sectio scuti (vide superius c. 3. n. 63. 73. 24.) Palari sectione gestant scutum distinctum ductibus quaternis ex argento & minio, *Fernberger zu Egenberg* (in 2. & 3. primi & quarti quadrantis. Conf. s. 3. m. 2. n. 27. Austr.) ex argento & cæruleo. *Berchtolzhofen* [Bav.] (χ) ex auro & nigro, *Stubner* [Austr.] (ψ) senis rubeis & argenteis, scuto transversè secto, & ita alternante 4. palorum tinctura *Rosenberg*. [Franc.] (ω) cyaneis & argenteis inducta toti fascia rubea *Listen*. [Silef.] (αα) octonis miniatis & argentatis *Gotschen*. [Silef.] (ββ) Exempla sunt duorum palorum rubeorum in parma argentea. *Pack* [Misl.] (γγ) *Gæder*. in 2. & 3. [Svev.] (δδ) *Stibitz* [Silef.] (εε) *Fürsten* [Silef. in 1. & 4.] (ζζ) Rubeorum in aurea *Wirzen* [Helvet.] (ηη) & (sed inducta toti fascia argentea) *Vitzthum ab Eckstett* [Thuring.] (θθ) Argenteorum in rubea, sed inducta toti aurea fascia *Ampringen* [Sver.] (ιι) Nigrorum in argenteo. *Harlay, Vellere vario* (hoc enim pileoli quos Sibmacherus pingit, videntur notare) consutorum in arca. *Amelunxen* [Brunsvic.] (κκ) [Westphal.] (λλ)

§. LXVII. Tres palos deferunt argenteos in nigra *Du Puy V tan*, argenteos in rubea *Amelunxen* in 2. & 3. [Westphal.] (μμ) nigros in argentea *du Puy de Digny*, in argenteo pede scuti bipertiti, cuius superior pars nigra est, *vom Rhein* (νν) [Patrit. Francof.]

U 3

rubeos

(α) Wap. I p. 85. cornuum par, quorum prioris superiora, posterioris inferiora nigra, reliqua aurata. (β) Wap. I p. 27. galeæ coronatæ incumbens nassa (*Neus Fisch zu fangen*) coronata, impositis aliquot pennis galli gallinacei, nisi gramaen agnoscere malis. (γ) Wap. I. p. 180. & 183. jugum expansum alarum aureum, quas singulae fasciæ (loco palorum) nigrae transmeant. (δ) Wap. I. p. 123. inter duo nigra cornua caput molossi argentatum. (ε) Wap. I. p. 156. apicis figuram non capio. (ζ) Wap. I. p. 73. annulus aureus, intermedio spatio argenteo, II. pennis nigris undique ornatus. (η) Wap. II. p. 63. jugum alarum nigrum complicatum & aureo palo impresso. (θ) Wap. II. p. 89. jugum alarum expansarum, quarum exterior cæruleo, colore interior pars palum representans auro tincta. (ι) Wap. II. p. 93. cornua alterum aureum, alterum rubeum. (κ) Wap. I. p. 25. galeæ coronatæ incumbens herma nigra cornuta auro, Lacin. argenteæ & rubrae. (λ) Wap. I. p. 79. Pileus orientalis rubeus acuminatus, coronatus & pavonis pennis fastigiatus, ora reducta hermionica. (μ) Wap. I. p. 164. coronatæ galeæ imposita duo cornua, prius superiori parte candens, inferiori rubens, alterum oppositis coloribus tinctum. (ν) Wap. II. p. 89. ala rubea, palo rubeo distincta. (ξ) Wap. I. p. 221. (ο) Wap. I. p. 127. caput molossi scutariis symbolis pictum. (π) Wap. I. p. 41. vide apicem §. 73. (ρ) Wap. I. p. 34. galeam huic aræ speciatim respondentem non observo. (σ) Wap. I. p. 57. pavonis pennæ hinc decurtatæ & argento tinctæ, isthinc integræ, sed atræ. (τ) Wap. I. p. 126. & in Trevir insign III p. 3. Conf Hist insign. LI. c. 64. n. 13. galeæ coronatæ impositum jugum expansum alarum cærulearum, trifoliis argentatis sparsarum. Inter alas prominet collum, uti P. I. pingitur lupi, vel si P. III. fidem adhibemus leonis, argento tinctum. (υ) Wap. I. p. 126. ex corona prodeuntia duo cornua, quorum medium albet, superiora & inferiora cæruleo colore tincta conspiciuntur. (φ) Ex galea diademate tortili ex argento coccio, auro cyano inter duo cornua, quæ in medio fascia aurea distinguit, & exterius quaternæ plumæ struthionice exornant exorients leo rubeus. (χ) Wap. I. p. 80. pileus cyaneus acuminatus & 3. struthionice plumis, quarum media cærulea, reliquæ argenteæ fastigiatus. (ψ) Wap. I. p. 40. Herma Æthiopis nigro induta fascia aurea pectus percurrente, quo colore etiam tingitur collare, & fascia, qua caput redimitur, imposita etiam capiti pluma struthionica nigra. (ω) Wap. I. p. 100. inter duo colla cygnorum obversa rubeum & argenteum rosa rubea. Paronomastici. c. 9. n. 16. (αα) Wap. I. p. 53. Ex coronata ala expansum jugum alarum simbolo scutario pictarum. (ββ) Wap. I. p. 61. ante arborem consistens ovis candida, tintinnabulum aureum collo gestans. (γγ) Wap. I. p. 155. ala nigra cum cauda felis suo colore. (δδ) Wap. I. p. 119. (εε) Wap. I. p. 69. Pileus rubeus fimbriatus, cuius ora reducta argento, nodus in quem definit, & qui cum candida 2. plumas struthionicas coccineas sustinet, auro tingitur. (ζζ) Wap. I. p. 63. Conf c. 5. f. 3. m. 2. n. 39. (ηη) Wap. I. p. 199. angelus, cuius ala auro, vestis aureis & rubeis palis tingitur, vertici autem crucicula incumbit. (θθ) Wap. I. p. 146. coronæ impositus conus rubeus, cuius nodo argenteo stella aurea incumbit, utrinque ternis galli gallinacei pennis rubea, aurata & argentata adjectis. (ιι) Wap. I. p. 113. duo pedes urfini argento tincti, pilas singulas rubeas tenentes. (κκ) Wap. I. p. 180. ex corona aurea prodeuntia 9. vexilla rubea, aureis periculis adfixa. (λλ) Wap. I. p. 187. vid. §. seq. (μμ) Wap. I. p. 187. inter cornua minio & argento tessellata, 5. vexilla palis rubeis & argenteis picta. Hæc vexilla videntur genuinum apicem constituere, vid. §. 66. sed cornua ad arculam 2. & 3. respicere. (νν) Cornua duo nigra.

rubeos in aureo *Steffen* [Rhen.] (α) hermionicos in rubeo *Tournon*. Varios in aureo *Langheac* [Arvem.]

§. LXVIII. Quatuor palos gestant rubeos in solo aureo Aragoniæ reges, (vid. Hist. insign. L. I. c. 38. n. 10. & qui ex hoc consanguinei creduntur *Merodia*, *Scheiffart de Merode* [Rhen.] (β) & *Merode de Slosberg* [inf. Rhen.] (γ)

§. LXIX. Quod differentias palorum concernit, quæ superficiem eorum efficiunt; exempla huc pertinent striatorum, denticulorum, undulatorum, &c. Huc referre possumus palos inferius *acuminatos*, (*au pic fiché*) qui vel cuspidem scuti tangunt, vel non tangunt, quo casu terminus *à l'ayse* s. *alaise* usurpatur. Ita dant *Suessionibus* (*Soissons*) veteribus, in scuto argenteo tres acuminatos palos rubeos, quorum singulis in superiori parte singuli numi Byzantini argentei imponuntur: Sic & *Saligny S. Florent* in clypeo aureo 3. huiusmodi palos nigros gestat, una cum limbo dentato rubeo. Si verò integer palus in cuspidem decreseat *publica* vocatur, quæ contra vim alluvionis & ad structurarum fundamenta solo infigi solet, atque in insignibus agriculturam & eos, qui hostiles furores sustinere, notat. Huc etiam referendi erunt *dimidii pali*, vel *decurtati* (*Gallis abaisé*) qui non nisi in scuti medium, vel paulo ulterius pertingunt. De his *Æg. Gel. de Col. Agr. magn.* l. 2. f. 20. p. 174. *Sunt deinde in Vbio Rhenano districtu vetustissima stirpes Hochsteden, Brempt, Hilbach, Meill, Zors, Priola apud Venetos, aliæque scutariis palis, sed brevioribus valvulum s. dimidiam inferiorem clypei aream depingentes: sive castrensem dicas coronam, s. interpreteris formam trophæi representari in pelta, id est, ad lunarem figuram, utraque exciso clypeo, sic ut videatur ex deductis ab hoste exuviis thorax ostendi, & superior scuti area exhibeat illam partem thoracis s. penulæ, quæ scapulas & pectus obtexerat, inferior verò virgata vestis defluentes bicolores finis, vel Castrensis togulæ speciem, militare enim fluit coccineam togam apud prætorium suspendere ad monitionem & indicium pugne.* Cæterum *Hochsteden* s. *Hochsteten* (δ) ejusmodi tres virides valvulo argenteo inscribit, superiori parte scuticæ rubea. Ita *Trevisani* (Venet.) inscribunt cæruleæ parmx 3. palos dimidios aureos, ut & *Crosse Dn. de Lincel*, sed hi superpositis 3. stellis ejusdem metalli; *Kolben de Heilsberg* [Bavar.] (ε) gestant in solo argenteo 3. rubeos palos paulo ultra medium scuti adscendentes capite justo minori superius incumbente. *Paillot Vraye & parf. sc. des arm.* voce *Chef retrait.* ita enunciat: *d'argent à 3. pals abaissez le denier mouvent du flanc fenestre de l'Escu, de gueules au chef retrait de mesme.* An huc referam insignia famil. *Patrit. Francof. vom Rhein?* (ζ) ut dicam, esse quatuor palos, quorum bini marginem scuti tangunt, non nisi ad medium scuti nigri pertingentis? an dicendum erit scutum transversè sectum, superiori parte nigra, inferiori argentea, sed 3. nigris palis exaratum scutum famil. *Zirn* [Siles.] (η) in quo rubeo duo pali contigui argentei, alter ultra medietatem scuti ascendit, alter descendit. In scuto nigro palum argenteum dimidium ad centrum scuti pertingentem gestat *Rusdorff* [Bav.] (θ) & aureum in rubeo parmulæ toti imposita *Vberacker* [Bav.] (ι)

§. LXX. Ad illos palos transimus, qui vel dividuntur in plures partes, vel aliis figuris alterantur. Huc spectant pali *tessellati*, *eschiquetés*. E.g. *Fers* dict. *Steurmeister* [Hass.] (κ) gestat in solo rubeo palum cæruleo colore & argento tessellatum. *Dachsberg* [Bar. in 2. & 3.] (λ) in nigro argento & minio tessellatum: Tres ejusmodi palos simili areæ inscribit familia de *Classy*, vicissim areæ minio & argento tessellæ duos palos cæruleos inducunt, & caput argenteum imponunt notandæ familæ *Luczend. rff* [Sax.] (μ) huc referam cantheriis oneratos palos (*cheuronné mit Sparren besetzt / oder mit aufgespißten Giblen*. *Cyr. Spangenb. Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 28. p. 309. b.) *Ertlach* [Helvet.] (ν) palo argenteo areæ ruberæ inducto imponit cantherium nigrum. *Nei-*

(α) *Wap. II.* p. 105. *Herma Ethiopis*, cujus vestis & pilei argentei ora palis scutariis exarata est, ipsi verò pileo impositæ duæ candidæ plumæ struthionice conspiciuntur. (β) *Wap. II.* p. 104. ex galea coronata erumpens draco ignivomus vexillum gestans argenteum rubea cruce impressum. (γ) *Wap. II.* p. 114. galeæ coronatæ incumbens scutulum, inferiori simile inter alas hinc rubeam, isthinc auream. Aliam lineam cum limbo vide *Wap. I.* p. 130. & infra §. 140. (δ) *Wap. I.* p. 114. ex coronata galea aureus gallus gallinaceus expansis alis prospiciens. (ε) *Wap. I.* p. 90. virilis imago, clavam ferream (folbe) humeris impositam gestans, habitu, palis scutariis exarato, pileo rubeo, sed ejus ora reducta argentea. (ζ) *Wap. I.* p. 210. duo cornua nigra. (η) *Wap. I.* p. 68. ex coronata galea exsurgens herma *Æthiopis* rubeo amictu, caput obvolutus fascia argentea, cujus extrema volant. (θ) *Wap. I.* p. 88. ex coronata galea jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ι) *Wap. I.* p. 94. respondet galea media pileus turbinatus, rubeus nigro nodo & pennis fastigiatus ora reducta aurea. (κ) *Wap. I.* p. 142. coronæ aureæ incumbens aquila rubea coronata, pedibus & cauda mutilata, pectore lunulam ad pali scutarii modum tessellatam deferens. (λ) *Wap. I.* p. 93. herma virilis cum barba & capillis, amictu nigro. Lacin. argenteæ & nigra. (μ) *Wap. I.* p. 170. coronæ aureæ duo cornua arietina imposita.

(ν) Coronæ aureæ impositus pileus scutariis symbolis exaratus, & præter duas struthionicas,

darw Comit. (β) palo aureo in area rubea tres nigros cantherios. *Troppau* s. *Oppavia* [civit. Silesiæ] palum clypeo rubeo inductum quaternis nigris & argenteis cantheriis replet. Ita palus, quem familia *Valengi* [Burgund.] inducit, clypeo miniato, auro & nigro ad modum canthorum fastigiatus est.

§. LXXI. Sequitur quinta in Menestrierii nostri enumeratione figura honorabilis, quam *barre* Galli dicunt? nec à baltheo (*bande*) differt, nisi opposito situ: cum enim ille à dextro scuti angulo incipiat, hic ex sinistro descendit, unde aliis *contrebande*, *Baltheum sinistrum* s. *fasciam obliquam sinistram* dicere possumus. *Strasse vom linken obern Winkel herabwärts gehend* nostri nuncupant. *Fissuram* vocant *Vptonus* & *Iob. de Bado aureo*. Dicitur notare l' escharpe du cavalier. *Segoing*. Thres. Herald. p. 2. p. 51. (*bande baudrier*.) Est verò observandum, figuram hanc cum baltheo dextro confundi sæpissime apud antiquos: & parum abest, pro eadem habitam. Unde videbis in Argentoratensium Episcoporum, March. Badensium &c. insignibus, diversa vice pictis modo dextros, modo sinistros, tanquam nihil interesset, baltheos representari: Certè qui baltheos scuti in alis expansis apicis repetere solent, ordinariè in priori sinistros, in posteriori dextros effingunt, vid. *Wehren. Wap.* I. p. 138. vel opposita nonnunquam dispositione, ut *Wildenstein. Wap.* I. p. 102. Inprimis verò *Sibmacheri* liber armorialis, omnino discrimen nullum agnovisse videtur; sed quæ alias ratio ejus fuit, ut situm animalium & aliarum figurarum liberum existimaret, in hoc quoque opinioni suæ indulgisse videtur. Unde quæ ex ipso exempla baltheorum dextrorum allata, vel sinistrorum adferrentur, ita fidei ejus innituntur, ut meliora docenti lubens cessurus sim. Exemplo evidenti apparet, quam parum pensi ei situs ista differentia fuerit: cum *Wap.* I. p. 141. eadem pagina duarum linearum de *Lauter* [Hass.] (γ) insignia ita pingat, ut cum utraque scutum transversim sectum, & superiori parte argento, inferiori cæruleo colore tinctum baltheo rubeo toti inducto, gestet; baltheum in altero scuto sinistrum, in altero, cujus posterior pars cærulea duos cantherios aureos defert, dextrum constituat: suo, quod puto, arbitrio potius, quam ratione certa, vel quod lineæ ipsæ hoc discrimen observent.

§. LXXII. Porro intolerabile & in non unam illustrem ac generosam familiam injurium est pronunciatum *du Val*, quando hic p. 8. duas: *Elle marque d'ordinaire bastardise. De là est venu le proverbe, estre de contrebande, estre de costé gauche.* Ac ita hanc figuram ordinariè natalium illegitimorum notam esse vult. Ita etiam *Segoing*. Thres. Herald. p. 2. p. 51. *Elle est fort peu usitée en armoiries agant esté tenue pour marque de bastardise & fils illegitime*, sed cum id quidem de inducta discerniculi causa toti clypeo ejusque figuris tænia sinistra apud Gallos verum sit: quod infra c. 8. n. 41. & seq. ostenderetur; nullatenus tamen de figura simplici, vel juxta cum aliis in clypeo, picta idem dici potest; quod clarum fiet, cum jam spectabimus, stirpibus nobilissimis, & de quibus natalium aliquod vitium nemo suspicetur, eum placuisse balthei situm. Ita recte le Labour de l' orig. des arm. n. 117. *La barre n'est marque de bastardise, que quand elle est apposée sur un autre blason, autrement elle passe pour un enseigne légitime & honorable.*

§. LXXIII. Sunt hujus exempla non æque ac dextri balthei frequentia. Metallo tincti balthei sinistri reperiuntur illi: Argenteus in parma cærulea notat *Bruncau* s. *Brunolet de S. Clair*. [Paris.] Si tres annuli cærulei inscribantur, insigne est *Echter* [Francon.] (δ) & *Ramingen* [Bavar.] (ε) Addunt baltheo superius stellam, inferius lunam cornutam utramque ex auro. *Chonzin* [Austr.] (ζ) In rubea. *Vnverzagt* [Baron. in 2. & 3.] (η) *Marger* [Austr.] (θ) *Wildenstein* [Francon.] (ι) *Weiler* [Francon.] (κ) *Hennin de Bossut*, *Rödern* [sed inscriptis tribus stellis aureis. Austr.] (λ) *Holzer* [Austr.] (μ) In nigra parte scuti bipertiti posteriori,

cujus

aliquot galli gallinacei plumas sustinent. (β) *Wap.* II. p. 15. Herma juvenilis palum scutarium pectore ostentans, loco brachiorum alis aureis adnatis. (γ) Apex utriusque species iridos, & post eam arbor. (δ) *Wap.* I. p. 105. duo cornua ad typum scuti variegata. (ε) *Wap.* I. p. 99. jugum complicatum alarum baltheo, & annulis scutariis insignium. (ζ) *Wap.* I. p. 37. coronatæ galeæ imposita ala cum scutario typo. (η) *Wap.* I. p. 33. respondet posteriori galeæ coronatæ impositarum alarum sinistra rubea inducto baltheo argenteo. Conf. c. 3. n. 70. (θ) *Wap.* I. p. 35. vir exurgens clava in altum sublata minax, veste & pileo tæniis scutariis variegatis. (ι) *Wap.* I. p. 102. galeæ coronatæ expanditur jugum alarum scutarium emblemata representantium. (κ) *Wap.* I. p. 105. duo tali pilei argentati, oris reductis rubeis inversis, quorum singulis terni virides petioli impositi conspiciuntur. De hac gente sub finem paragraphi quædam addentur. (λ) *Wap.* I. p. 36. ex casside coronata prominet armatus, utraque manu vexillum tenens scutariis symbolis insigni, addito tertio simili, quod capiti compositis spectatur. (μ) *Wap.* I. p. 41. ex coronata galea duæ alæ, rubea & argentea altera, altera aurea & cærulea: quales etiam *Lacinia*. Conf. f. 3. m. 2. n. 46.

cujus priorem rubeam stella argentea exornat *Wuris* [Siles.] (α) In secta ex rubea & viridi coloribus *Wahren* [Misn.] (β) Aureus in nigra. *Vttenheim* [Alsat.] (γ) Impressis rosis tribus cæruleis. *Chila* [Siles.] (δ) In rubea *Stocheim* [Hass.] (ε) In cærulea *Strafer* [Bav.] (ζ) *Windeck* [Alsat.] (η) (sed adjecto quadrante honorario argenteo.) Quæ metallis inscribuntur, exempla illa sunt, Argentæ aræ incumbit baltheus sinister rubeus *Rappach* [Baron.] (θ) Cæruleus, sed inscriptis tribus stellis aureis *Duchtel zu Dützingen* [Bav.] in 1. & 2. (ι) niger. *Stein de Ostheim* [Franc.] (κ) *Herdt* [Brunf.] (λ) *Düngel* [Westphal. sed impressis tribus rhombis aureis.] (μ) *Pienzenaw* [Bavav. sed impressis 3. numis Byzantinis aureis] (ν) *Ossa* [Misn. sed inscriptis 3. rubeis pilis.] (ξ) niger *Kuttler* in 2. & 3. [Tirol.] (ο) cæruleus, sed impressis 3. liliis argenteis *Bauer de Eifeneck* [Patrit. Francofurt.] (π) rubeus, sed impresso serpente aureo, in scuti pede, superiori parte, rubea rosam argenteam complectente *Fridwirth zum Fridthoff* [in medio scutulo. (ρ) Argentæ aræ inducitur barra vellere vario facta (huc enim pilculos illos pictura fictos omni jure trahere possum) à *Læffelholtz* [Patrit. Norimb.] (σ) Aræ ex sinistro angulo sectæ, cujus superior pars cocco, altera argento tingitur, inductus baltheus sinister eadem sectione affectus, alternante tinctura *Lydl* [Tirol. 2. & 3.] (τ)

Dixi de *Weileriana* gente quædam adhuc adjicienda, communicabo enim lectori, quæ de hac familia sua Generosus Dn. *Burcardus Theodoricus de Weyler* ad me 1681. misit ipsismet ejus in vernacula nostra verbis:

Von denen Edlen von Weyler / oder / wie sie in alten Schrifften genennet werden / von Wyler und Wiler / deren Stammhauß dieses Namens in Francken dem Orth Odenwald incorporiret / in dem so genanten Weinsperger Thal / drey Stund ober Heilbrunn / und eine kleine Stund von Löwenstein seitwärts gelegen / welches Stammhauß cum pertinentiis quoad Dominium directum, von Kaysar Friderico IV. uf die Herrschafft Weinsperg / folgendes uf Chur-Pfalz / und dann An. 1504. in der Bayrischen Fehde / uf Württemberg / kommen (dann sonst in Bayern / Schwaben / und Rheinstrom / eben dieses Namens Adelige Geschlechter / jedoch andere Wappen führend gewesen / und nunmehr abgestorben seind) hat Ends unterschriebener fast alles aus vorhandenen Originalien, vornemlich / weilen mehrers hier einzubringen ohnöthig erachtet worden / folgendes:

(Nempe Burcardus Theodoricus.)

I.

Quoad familiam in genere.

Daß Werner Nothafft zu Hohenberg geseßen / neben Wilhelmen von Zillhart Rittern und Land-Hoffmeistern / unter deren Zunsigeln / bey dem And / derne dieser Graff Ulrichen zu Württemberg Rath und Diensts halber gethan / und Hans

(α) Wap. I. p. 69. plumæ struthionice inter coccineam & argentatam nigra erecta. Et ante hac sertum spineum suo colore. Lac. hinc rubea, isthinc nigra utrinque addito argento. (β) Wap. I. p. 163. duo cornua, quarum medium argento, summitas viridi, imum rubro colore tingitur. (γ) Wap. I. p. 194. de apice alibi. (δ) Wap. I. p. 20. ala nigra. Lacin. aurea & cærulea. (ε) Wap. I. p. 138. duæ alæ expansæ rubeæ. (ζ) Wap. II. p. 68. jugum alarum complicatum, cum scutario baltheo. (η) Wap. II. p. 134. herma juvenilis coronata, quadrantem & baltheum scuti vesti impressa gestans, adnatis loco brachiorum cornibus, hinc argenteo, illinc aureo. (θ) Wap. I. p. 30. coronata galea impositi jugum alarum scutario symbolo pictarum. (ι) Wap. I. p. 103. jugum alarum complicatum, iterum cum scutario symbolo. (κ) Wap. I. p. 182. ala baltheum nigrum repetens. (λ) Wap. I. p. 191. diademate tortili tecta cassis sustinet alas duas pictas emblemate scuti. Lacin. nigra & argentea. (μ) Wap. I. p. 77. ex coronata casside eminens herma Æthiopis argenteo amictu & pileo, hujus ora reducta nigra globulos scuti repetit, corona autem summitati imposita plumas struthionicas argenteas & nigras sustinet. (ν) Wap. I. p. 165. ex coronata casside prominentes alæ coccineæ & argenteæ. Lacin. ejusdem tincturæ. (ξ) Wap. I. p. 83. herma virilis, cyaneo amictu, cujus collare, & pileo, cujus ora reducta argento finguntur, hic etenim plumis struthionicis exornatur. (ο) Wap. I. p. 206. (π) Wap. I. p. 53. responder in apice altera alarum, superius nigro colore, inferius aureo tincta, conf. S. 3. m. 2. n. 7. (ρ) Wap. IV. p. ... ex coronata galea inter duo cornua, quarum prius superiori parte argento, inferiori cyano tingitur, altera tincturæ ordinem invertit, leo erumpens adversus coronatus aureus, utrinque pede protenso lilium argenteum tenens. (σ) Wap. I. p. 41. inter duas aureas, baltheo rubeo, & serpente scutario insignitas virilis herma rubeo indumento & pileo. Lacin. argentea & coccinea, conf. p. 64. (τ) Wap. I. p. 43. vid. S. 3. m. 2. n. 66.

Hans Nothafftens jenes Vattern gehöret zu haben/ daß Einer von Weyler/ Hansen und Dieterichs Geschlechts zu Heilbronn gethurniert habe 2c. unter dato Dienstags nach S. Marx Anno 1479. So dann Werner von Nubusen/ ein Mann ob achtzig Jahren/ uf den Ahd dene Er Graff Ulrichen von Württemberg Lehens wegen attestiret/ daß ihne kund und wissend/ daß Hansen von Wilers Eltern/ die von An. 1480. Wie die vorhandene 2. Original-Permentier-Brieflein besagen. Sonsten eingeschrieben/ und darbey gemachtes Thurnier-Buch (die übrige evulgierte an seinen Orth gestellet) meldet/ An. 1374. erschiene und ritte ein ein Edler Ritter/ Wolff von Weiler.

II.

Quoad personas in specie.

Daß An. 1313. an S. Michaelis Conrad Marschalck von Nischholzheim/ Ritter/ gegen Graff Ruprechten von Dürnen/ refutiret/ an Geben von Wyler und seine Kinder/ und alle seine Erben fürhin zu Lehen einen Zehenden zu Affalterthal (welcher noch von dem Geschlecht possidiret wird) Originale.

An. 1322. gestorben/ und zu Weyler begraben/ Hans, dessen Söhne gewesen seyn sollen Ruprecht und Albrecht V. W. MS.

An. 1335. Gelebet Degenhard V. W. Original Rauff-Brief/ darinnen Bürgen Burcard, Hans und Conrad V. Wyler.

An. 1354. In der nächsten Mittwoch vor Valentini, gibt Ortulff V. Wiler genannt/ die Gut/ so er hat zu Gludolffsheim/ seinem Sohn Ruckern einem Münch zu Muerhart (beedes im Herzogthum Württemberg gelegen) zu seinem Leib. Orig.

An. 1359. Burcard V. W. neben seinem Brudern Hansen gestorben/ und zu Plechtenstern begraben. MS.

AN. DOMINI M CCC LXVII. K. JAN. O. CONRADUS DE WILER. Stehet uf einem ohnfern der Cantzel im Closter Plechtenstern liegenden Grabstein/ darauf der Schild des Weylerischen Wappens.

An. 1367. Vix. Heinrich B. W. genannt von Odeheimb. Orig.

An. 1392. Die Ehrbare Fromme Gaisliche Fraw Grethe von Wiler, gesessen zu der Neustatt/ gelegen am Cocher. Stehet in einem gar alten Buch bey der Pfahr Wimmmenthal (im Weinsperger Thal/ in das Closter Schöenthal gehörig) sub rubr. Gelmersbach. f. 120.

An. 1420. Albrecht und dessen Bruder Conrad V. W. dieses Hausfrau warre Els von Ehenheimb. Orig.

1420. Wilhelm V. W. Original Rauff-Brief.

An. 1432. Caspar V. W. dessen Fraw Gata von Talheim. Orig.

An. 1449. Am Freytag Nachmittag vor S. Martini Episc. starb Burcard V. W. vermög der Umschrift eines mit dem Weylerischen Wappen hölzernen Schilds/ in der Kirche zu Löwenstein liegend.

An. 1468. Obiit Venerabilis Pater & Dominus, Dominus Burcardus de Wiler, Abbas hujus Monasterii in Sinzheim. Stehet uf einem Monument im Stifft Sinzheim/ sambt dem Weylerischen Wappen.

An. 1504. Hat gelebt Hans V. W. dessen Ehefrau gewesen Anna von Talheimb. Orig.

An. 1535. Ist Caspar V. W. und mit Ihme selbige Linea abgestorben. Seine Hausfrau ware Helena von Berlichingen. Orig.

Wie aber alle obispecificirte einander verwandt gewesen/ kan man aus vorhandenen Documentis keine gründliche Nachricht haben/ ausser/ daß Caspar V. W. de quo sub An. 1432. ein Sohn Conrads von denen sub An. 1409. Hans An. 1504. ein Sohn erstgenanten Caspars, und Caspar, mit deme An. 1535. selbige Linea abgestorben/ ein Sohn letztgemelten Hansen gewesen seye.

Quoad lineam rectam adhuc dum viventium.

Daß jedoch deren / so lang Gott will / noch lebender / und mithin subscribirten von Weyler recta linea, worvon die collaterales, fürze halber / meistens hier aufgelaßen / in folgenden bestehe / ist ganz gewiß / und erweislich.

Geibin oder Gebin von Wyler (daß er dieser solte gewesen seyn / dessen oben unter 1323. gedacht / wird ob distantiam temporis gezweifelt) hat gelebt An. 1362. 1376. 1388. Seine Hausfrau ist gewesen Hewig oder Hedel von Sachsenheim. Sein Bruder Burcard, dessen Söhne Wilhelm, Peter und Ruprecht An. 1386. Dieser Gebin V. W. ist neben Burcarden (vermuthlich erstgedachten seinen Brudern) zu Weinsperg begraben. Wie dann zwar ohne Jahrzahl / auswendig an dem Gemäuer der Kirchen daselbst / neben dem Weyler- und Sachsenheimbischen Wappen / steht : GEBIN VON WILER und BURCARD VON WILER.

Endris V. W. Gebins Sohn hat gelebet An. 1394. 1405. 1407. 1433. Seine Hausfrau war Els von Angellach. Origin.

Dieterich V. W. Endris Sohn vixit An. 1413. 1437. Seine Frau ist gewesen Martha Lückertshausen Orig. An. Dni. 1438. Jahr starb Dieterich von und zu Weyler / den nächsten Montag vor St. Gallen Tag. Stehet zu Löwenstein um einen / in der Kirchen-Sacristen liegenden alten runden hölzern Schild / worinnen das Weyleris. Wappen mit Schild und Helm gemahlt. Welches dieser Dieterich gewesen zu seyn um so mehr vermuthlich / weil in folgendem 1439. Jahr / Graf Crafft von Hohenlohe verlehnet Burcarden von Weyler zu seinem Theil / und Diethers von Weyler S. Söhnen zur rechten Mannslehen das Dorff Steinheimb auff der Murr gelegen / samt seinen Zugehörungen. Datum redi-viv. monasterior. præcip. in Ducatu Wirrt. An. 1636. edit. (parte von den Frauen-Clöstern) p. 401.

Dieterich V. W. (Reichsbogt zu Heilbronn und Wimpffen) erstgenannten Dieterichs Sohn / cujus uxor Anna von Gältlingen / vix. An. 1450. Von dem wäre verschieden-denkwürdig und löbliches herzusetzen : Es wird aber anjeh nur gemeldet / daß An. 1463. Graf Ulrich zu Würtemberg / und Eberhard sein Sohn / in folgenden formalien bestehende Schadloß-Haltung (worinnen die eigentliche Summ der racion, derentwegen sonst die Historici mercklich variiren / zu ersehen) gegen ihm ausgestellt : Wir Ulrich Grave zu Wirtemberg / und Wir Eberhard Grav zu Wirtemberg sin Sun bekennen und tun kunt allermenglich mit diesem Brieff / als wir Grave Ulrich neßgenannt in des Hochgebornen Fürsten und Herrn / Herrn Friderichs / Pfalzgraven bey Rine / Herzog in Bayern / des Heiligen Römischen Reichs Erzhuchseß und Churfürst vengknass komen und daruß getedingt sind / also / daß wir unter anderen demselben Herzog Friderichen dem Pfalzgraven geben sollen sechzig tusend Gulden uff vier die nächstkünftige Pfingstage. Immassen der Schuldbriebe Ihme darüber geben das Innhalt / warumb dann Unser lieber besonder Dietherich von Wiler sich umb Unser flissig Bitte willen mit Uns verschrieben und verpflichtet hat als ein Berg und Mitverpflichter / daß wir bald unverschaidenlich demselben Dietherichen von Wiler gelopt / geredt und versprochen haben. Gereden / geloben und versprechen in Krafft diß Brieffs / daß wir oder unser Erben In oder sine Erben von solcher Bergschafft und Pflichte gütlich ledigen / lösen und unclaghafft machen sollen und wollen genßlichen on allen Ihren Schaden getreulich und ungeverlich / und were / daß In oder sine Erben solcher Bergschafft und Pflicht halb hendret Schaden nemen von Laistung oder andern Sachen / wie der Schad genant were / doch redlich und ungeverlich / den sollen und wollen wir und Unser Erben In oder sinen Erben auch usrichten / gellten und bezahlen on Widerrede / und Uns dardwider nit gebruchen noch behelfen / was oder welcherley das wäre / das nemands mag erdencken / und ob wir das nicht tatten / daß Gott nit woll / So mögen er und sin Erben uns unser Erben an allen unsren Lenden / Lüten und güten angriffen / nöten und pfänden / wo und wie sie mögen und In am besten füget mit Gericht oder on Gericht / so lang und viel / biß Inen widerkert und abgelegt wirdet

wirdet solcher Schad/ den sie desshalben litten/in der wise als vorstet genzlich on
Iren Schaden davor Uns und Unser Erben noch unser Land und Leut nichzit
schirmen oder frien sol keinerley Freyheit Gnad oder anders/ das gegeben oder
erdacht ist/ oder noch gegeben oder erdacht werden möchte/ alles on all Arglist und
geverde/ und desshalben wir beyde unsere Insigele öffentlich gehenkt an diesen
Briebe/ der geben ist am Zinstag nach dem Sontag Judica in der Fasten nach
der Geburt Christi vierzehen hundert sechzig und drey Jahr. Anno 1466. und
1467. ware dieser Dieterich V. W. Churf. Friderichen Pfalzgraven Marschalck
verschieden. Orig.

Anno 1482. uff Sambstag nach St. Agathen Tag reversirt sich idem Dieterich
V. W. Land. Hofmeister gegen Eberhardo Barbato Grafen zu Württemberg/ daran
zu seyn/ daß dessen Testament vollzogen werde. Orig.

An. 1484. an St. Valentins Tag constituirt Eberhardus Barb. Comes Wirtt.
D. Ludwig Bergenhausen / Dieterichen V. W. Land. Hofmeistern neben D. Ber-
nern Umbushusern Predigern / D. Bernhard Schöferlin / Hans Späthen Rit-
tern / Marcken von Haulfingen und Conraden von Ryschach / als Er ußer Lands
gereiset zu Statthaltern 2c. Mit öffentlicher Anhenckung des Sigils/ und zuruck
dargegen truckung des Fingerrings. Wie der Original-Gewaltsbrieff/ worvon
zwar die Sigilla hinweg/ mit mehrerem besaget.

An. 1502. wird Er Diet. V. W. in einem diplomate Illustris Dn. Elisabeth
Marchionissæ de Brandenburg (welche Herzog Eberhards II. zu Württemberg
Gemahlin gewesen) curiæ magister genennet. Originale.

An. 1507. am Frentag umb acht Uhr Mathies. Tag / starb der Edel und Best
Juncker / Dieterich von Wyler / dem Gott gnädig seye. Monument. In der so ge-
nannten Spitalkirchen zu Stuetgardt / mit Wappen/ Weyler und Gältlingen.

An. 1505. hat Dieterich V. W. erstgenannten Dieterichs Sohn / Barbaram
Truchßäsin von Büchishausen geheurathet (sein Bruder Burcard, so Catharinam von
Menzingen zu Ehe gehabt/ aber keine Kinder verlassen/ ist An. 1535. Chur. Pfälz. f.
Burggrav zu Alzen / An. 1545. Chur Mannzischer Marschalck / und An. 1546.
Chur Pfalz Groß. Hofmeister gewesen) ware Obervogt zu Botwar und Bugel-
stein / im Herzogthumb Württemberg / An. 1525. aber / bey Känserl. Inhabung
des Lands / und der Bäurischen Empörung in Garnison zu Weinsperg / allda Er /
neben vielen andern von den Bauern todtgeschlagen / und Er / vom Thurn herab / uff
den Kirchhoff geworffen. Davon sowolen andere Historici, als N. Jacob Schlusser
von Sudenburg in seinem Historischen Bericht An. 1573. in folio heraus gegang-
en / und Crusius Annal. Suev. L. 10. P. 3. f. 76. & 590. in Epistol. Ferd. Infantis Hisp.
& Archid. Austriae Meldung thun.

An. 1508. ist geboren Wolff V. W. jetztbesagten Dieterichs Sohn. An. 1539.
verheurathet mit Brigitten Wilsch von Alzen / Rabans von Liebenstein nachge-
lassener Wittib. Ist gestorben uff seinem Schloß Liechtenberg An. 1585. den 2.
Martii, und dessen Hausfrau nächstfolgenden den 10. Aprilis.

Anno 1542. Dieterich V. W. Wolffens Sohn. An. 1567. verheurathet mit
Veronica von Adelsheimb. Wurde Fürstl. Württemb. bey Herzog Ludwigen
Gemahlin Frauenzimmer Hoffmeister. Starb uff seinem Stammhaus zu Wey-
ler An. 1602. den 5ten Augusti.

Burcard V. W. Dieterichs Sohn geboren den 12. Nov. An. 1574. wird bey
Regierung Herzog Friderichen zu Württemberg / Rath von Haus auß den 14.
Augusti An. 1598. zu Stuttgart den 25. April. 1599. verheurathet mit Anna Eli-
sabethen von Lanning den 15. May An. 1604. Obervogt zu Schorndorff den 10.
May An. 1606. Bey Regierung Herzog Johann Friderich zu Württemb. zugleich
Assessor bey dem Hoffgericht zu Tübingen / welche Functiones und Administration
H. H. Ludwigen Friderichen / und Julii Friderichen Er continuirte / und hiernächst
bey Regierung Herzog Eberhards III. Hofrichter zu Tübingen worden. Ist gestor-
ben in seinem Adel. Stammhaus zu Mayenfels den 3. Oct. An. 1643.

Burcard Dieterich V. W. Burcards Sohn ist geboren Festo S. Michaelis, An.
1619. verheurathet mit Maria Magdalena von Rechenbach den 6. Decembr.
An. 1641.

Den 6. Decemb. 1641. Hisce quædam ex ejusdem Epistolis addo: nimirum baltheum familiarem modo dextrum, modo sinistrum pingi, credit verò illum situm præferendum. Monet idem ex inversis petiolis (*Hauben oder Mühen*) argenteis, cocco reductis, singulis ternos argenteos baculos s. scipiones, quibus religiosi peregrinatores utuntur (*Pilgerstab*) ter nodatos ex eodem metallo eminere: Ostensum tamen sibi esse addit, atavi sui marescalli Palatini Dieterici de Weyler apicem caudam pavoninam loco baculorum: Sibmacheri autem virides petiolos erroris arguit. Nec minus de Celeb. Bucelino conqueritur; quod parte 2. Germ. hinc genti annumerat Johannem, cujus uxor à Karsbach, Philippum, Philippum Jun. Phil. Jodocum, Jodocum Philippum, Wolffg. Eberhardum, Margaritam ux. Marfilii Christiani ab Engelheim, quos omnes credit deberi familiæ de Weyler Rhenanæ, qui aquila bicipiti pro symbolo utuntur. Ap. eosdem p. 335. in tabula sua progenologica pro Anna de Schrotzberg, Amaliam legi vult. Demum in ejusdem Germ. P. 4. f. 464. plures errores illatos queritur, inprimis patrum sibi datum Carolum, qui nullus vixerit. Sed hæc

ως ἐν παρώδῳ.)

§. LXXIV. Sunt alia scuta sinistrorsus vel à sinistra non semel, sed pluries fasciata vel obliquata. Ita gestant 2. barras vel sinistros baltheos nigros in solo argenteo *Stein zum Barchfeld* [Hass.] (α) nigros in aureo (in priori parte scuti bipertiti) [Silef.] (β) Aureos in rubea parma. *Hutten in Steckelberg* & in *Færd. Franc.* [Franc.] (γ) Ternos rubeos & argenteos in bipertiti scuti parte anteriori *Rotenburghk* [Silef.] (δ) quaternos rubeos & argenteos *Seubersdorff* [Bav.] (ε) Demum, quod singulare est, in clypeo argenteo alterum cæruleum, alterum rubeum *Blanckenberg* [Franc.] (ζ) nec non in argenteo nigrum, atque rubeum, inter quos currit canis venaticus niger millo aureo *Aßhelm* [Silef.] (η)

§. LXXV. Videamus nunc exempla baltheorum sinistrorum certis differentiis alteratorum. Undulatorum exempla reliquis frequentiora sunt. *Barre ondée* c. g. viridi arææ argenteum inducit *Otterbach* [Bavar.] (θ) Rubææ argenteum. *Lauterbach* [Hass.] (ι) *Zuckmantel* in 2. & 3. [Carinth.] (κ) *Stammer* [Saxon.] (λ) Aureæ nigrum *Erelpach* [Bavar.] (μ) similem undosum rubeum inducunt scuto octies fasciato, cæruleis & argenteis tæniis, *Marschalck de Ebnet* [Francon.] (ν) Nisi, errore sculptoris dicas ex dextro sinistrum factum, quod suspicati sumus §. 57. Alternis pinnis utrinque asperatus (*bretecée* & *contrebretecée*) est baltheus sinister familiæ *Plittersdorff* [Bavar.] (ξ) niger anteriorem scuti partem argenteam à posterioris auro distinguens. Sed ex superiori parte, tantum pinnati sunt duo balthei nigri in clypeo, argenteo fam. *Schliz dict. Görz* [Hass.] (ο) Bipertitus (parti) baltheus est ex argento & auro, quem imprimunt clypeo rubeo fam. *Lungen de Planeck* [Bavar.] (π) Ita in scuto sinistrorsus ex angulo superiori pars argento candet, inferior cocco rubet, Baltheus simili partitione, sed alterante tinctura distinctus *Gransey de Vttendorff* [Bav.] (ρ) Nec desunt *tessellatorum* baltheorum exempla *Barre eschiquetée*. Talis est ex auro & cæruleo in solo argenteo tribus ductibus constans baltheus de *Herden* [Silef.] (σ) simile est scutum

(α) Wap. I. p. 140. pileus galeæ incumbit niger, ora reducta argentea, super eum jugum alarum expansum cum symbolis scutariis, confer. *Stein zu Liebenstein* superius §. 54. (β) Wap. I. p. 61. vid. f. 3. m. 2. n. 66. (γ) Wap. I. p. 100. solo apice duæ lineæ differunt: illa jugum alarum expandit & baltheis scutariis pingit, hæc virili hermæ rubeam vestem inducit, & pileum galli gallinacei pennis ornatum imponit similis tincturæ, ora reducta argentea. (δ) Wap. I. p. 54. cassidi coronatæ impositi duo lapides molares argentei, exterius struthioniciis plumis coccineis & ejusdem metalli exornati. (ε) Wap. I. p. 82. jugum complicatum alarum insignium baltheis scutariis. (ζ) Wap. I. p. 107. ex galea prominens jugum alarum symbolis clypei pictarum. Laciniæ hinc cæruleæ, illinc rubæ, utrinque addito argento. (η) Wap. I. p. 63. ex coronata galea profiliens canis, inter duas alas nigram & argenteam, quibus argenteus & rubeus baltheus imponitur. (θ) Wap. II. p. 64. ala baltheum scuti repetens. (ι) Wap. I. p. 142. diademati tortili impositum jugum alarum cum typo scutario. (κ) Wap. I. p. 45. responder galea coronata ferens jugum alarum complicatum, cum flavio s. baltheo undoso. (λ) Wap. I. p. 169. galea rosæ rubæis contexta: illique infixa novem vexilla rubæa, baltheis singulis argenteis intexta, perticis aureis. (μ) Wap. II. p. 57. galeæ coronatæ incumbit jugum complicatum alarum, baltheum repetentium. (ν) Wap. I. p. 103. galeæ incumbit caput monocerotis rubeum. (ξ) Wap. I. p. 97. caput lupi cum collo tincturis scuti pictum. (ο) Wap. I. p. 142. galea coronata, eique impositum jugum expansum alarum, deferentium scuti baltheos. (π) Wap. I. p. 85. duo cornua rubæa, quorum illud argenteus, hoc aureus baltheus ornat. (ρ) Wap. I. p. 91. coronatæ galeæ impositum alarum cum typo scutario jugum. (σ) Wap. I. p. 68. ala baltheum scutarium repetens.

scutum fam. *Frælich* [Siles.] (α) nisi quod tessellæ obliquiores rhombos repræsentant. (*fuslée*) Rhombis etiam, quam tessellis similiore sunt, particulæ aureæ & nigræ, quæ baltheum replent, aræ argentæ inductum pro famil. *Viermundt* [Hass.] (β) cæterum 3. ex argento & minio tessellatos baltheos scuto cæruleo, adjecta inter duos priores corona aureo, defert fam. *Groschlay* [Rhen.] (γ) Baltheus virgatus (*faselé*) est ex argento & minio in scuto cæruleo *Wisen de Gyrsberg* [Saxon.] (δ) Non omittendi sunt, qui in nubium modum effinguntur, quales duo sunt in scuto *Leuthorst* [Hass.] (ε) rubei, sed in nubium formam effigiati, in argentea parma.

§ LXXVI. Sexta figurarum honorabilium jam nos vocat, quæ est Gallico nomi- Canthe-
ne *Chevron* (vel antiquis apud *Menestr. l' art du blas. iustif. c. 13. p. 350. chievron.* rius.
le Labour. de l' orig. des arm. n. 124. ex vitio describentis aliud synonymon format *chiennon*) & Italico *cheverone*, quod à Latino *capreolus* (termino Vitruvii) derivat idem p. 361. Nostri *Sparren* vel *gespißte Sparren* vocant, vidi, qui *zween oben zusamen gefügte Sparren* / tanquam juncti essent, baltheus dexter & sinister, appellarent, alii *Winkelmeß* indigitant. Latini ut plurimum *Cantherium* appellant, cui nomini *Spelmannus* synonyma addit *fastigium, tholum, jugum*. *Vptonus* cum suo *Ioh. de Bado aureo* vocat *signa capitalia*, quia in domuum fastigio instar capitis imponantur.

§ LXXVII. De significatione hieroglyphica ista notata reperi. *Nic. Vptonus* putat Significat-
carpentariis initio fuisse propriam figuram, quod cum *Spelm. Aspilog. p. 98.* referret, tio.
ἐπιγίγει, nuganter forte ut alia. Ioh. de Bado aureo p. 30. putat ab illis gestanda signa hæc capitalia, qui primi assumsere arma, unde si filius patrimonium augmentaverit, posse eum alterum signum capitale adjicere, vel si etiam substantia minorata sit, ex duobus unum omittere. Credit etiam dandum esse Ecclesiasticis, qui armis carent 2. vel 3. ad summum. Si hisce eandem Spelmani *ἐπίγειον* addamus, credo citra injuriam fore. Alii ut *Varenn.* eminentiæ symbolam in hac figura quærunt. *Vals. de la Colomb. in science heroïq.* attribuit militibus, qui hostium impetum tanquam catarractæ positæ torrentibus, frangunt. Ex nostris Nobiliss. *G. Phil. Harsdorferus* (ex quo in *Wapenb. præf. P. 2. n. 60.* legitur) memorat consiliariis & legatis dari solitam hanc figuram, quia regimina horum sub cura tuta esse debent, prout rectum illis fastigiis ab injuria tempestatis prohibetur: eadem quoque causa cum *Vulforio* militibus signum concessum credit. Ex eo quod familia in *Ubiis de Palays* s. de *Palatio*. (ζ) in scuto aureo usurpet *aureum indentatorum tignorum cantherium* s. aciem, colligit *Æg. Gel. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 7. p. 146.* *Playfos magistratum publicarum fabricarum gessisse* s. *ediles Reip. fuisse.* Addit: *Habet Fulvius Vrsinus M. Platorii* (a quo nomen *Playforum* non multum abludit) numisma exhibens prorsus eas notas, quæ in *Playforum* scuto cernimus, nimirum templi frontispicium serratum s. denticulis striatum culmen, s. ex duabus dentatis trabibus signa vel cantherium. Pergit: *Verum, quia ut plurimum imagines clypeorum ob bellicum facinus dabantur, malo etiam asserere hujusmodi capreolum* s. *arcuatum cuneum* geri à familiis, quæ virtutem pugnando in acie s. militari cuneo ostenderunt. Ita nobilissimæ familiæ de *Pomerio* s. *Bungart, Ledebut. Nehem, Rhein, Momenstecheri* & alii culmen ex duabus quasi trabibus, id est, bellicam aciem ostentantem clypeis. Iterum, ob militarem virtutem gestari in insignibus aciem, scutarios capreolos, pyramidales cuneos s. fastigiatas trabes, ex nobilissimæ gentis *Wilichie* armis liquet, nam cum bellum geratur offensive, ut loquimur, & defensiva, id est, aut acie in hostem irruendo, aut tuendo se conglomeratone in globatum cuneum vel spiram, hinc in utroque pugne genere gloriosi *Wilichii* præter aciem vel cuneum pyramidalem etiam rhombum gerit in armis. Priorem de ædilitia dignitate mox novo exemplo munit sententiam. Apud Florentinos in Italia nobilis domus est *Antellarum* puniceum capreolum in argenteo scuto ostentans, cujus prosapiæ *Antellariæ* etymon, si ab *Antibus* deducamus, consequenter asserere debemus scutarium cantherium gestari ob ædilitiam Reipublice functionem, ejusque hieroglyphicum in gente *Antellana* esse. Alibi l. 2. f. 22. p. 177. ubi de familia *Sudermanica*. (η) [Colon.] loquitur, quæ capite scuti aureo, inferiorem partem

X 3

argen-

(α) *Wap. I. p. 65.* alarum baltheum scutarium referentium jugum complicatum. (β) *Wap. I. p. 136.* inter alas scutario typo pictas, herma juvenilis rubeo vestitu, caput diademate tortili revincta. (γ) *Wap. I. p. 125.* Herma virilis, veste symbolis scutariis universis picta. Lac. aureæ & cæruleæ. (δ) *Wap. I. p. 172.* Argentatapluma struthionica, duabus rubeis tincta, inter duos clypei umbones, si figuram recte agnosco. (ε) *Wap. I. p. 141.* Galeæ coronatæ 2. plumæ struthionicæ argentæ inter 3. rubeas insistent. (ζ) Caput cum collo hircinum. (η) Duo cornua scutariis symbolis insignita.

argenteam duobus cantheriis ornat, putat repræsentari *connexos in proris & puppibus navium asseres, vel stragulam, qua equorum terga festivè insternebantur*, ubi vero superiorem regionem scuti cantherii occupent, ut in *Ludovisis & Colonienſium Pfingsthornis*, ostendi militarem ex scutis testudinem & obtectionem aut loricas segmentatas, id est, *areas lamellas, ex humero flexas in pectus, quales ex columna Trajani Lipsius exhibet, l. 3. Milit. Rom.*

§. LXXIIX. Exempla ut exhibeamus, proximum est. Cantherium argenteum areæ rubæ inscribunt isti: *Herberstein* Com. [vid. *Wap. I. p. 23. & V. p. 31.*] *le Baveux*, von *der Goltz* [Marc. Brandenb.] (α) *Ledeburn* [Westphal.] (β) *Bomgart* [Hass.] (γ) *Schaumberg* [Franc. in primi & quarti quadrantis bipertiti secunda parte.] (δ) Inscribunt tali capreolo 3. nigros gallos gallinaceos crista & barba rubeis *Schovanau* [Patrit. Francof.] (ε) Addunt cantherio tali 3. numos Byzantinos aureos *Beaulne*, duos numos Byzantinos superius & in cuspide scuti sagittam pali in modum locatam *Fauten* [Patrit. Francof.] (ζ) decem cruciculas pedatas argenteas *Berckley* s. *Barckley* (Angl.)

§. LXXIX. Aureum rubæ parmæ inserunt sequentes, *Nettancourt, Vaubecourt, des Essars* [Normand.] Adponunt tres echinatas molulas aureas. *Benelle, Pomme-reul*, tres annulos aureos *le Roux*.

§. LXXX. Qui cantherio rubeo argenteam parmam exornant, jam notandi sunt. Comites ei adjiciunt 3. orbes virides & caput scutarium vellere ex auro & cæruleo variegato constans *Monstreul*, itidem caput scutarium cæruleum duobus pentaphyllis aureis & inter ea lacryma argentea insigne, & in scuti pede aquilam nigram retrospicientem *Galois* (Divion.) 3. rhombos nigros (sed vertice cantherii in cruciculam desinente.) *Neuhauſ* [Patrit. Francof.] (η) tria capita furcarum situ obliquo, tiaris nigris tecta *Turquant*, 7. merulas rubeas *Aumont*, tria capita bovina nigra *Bollen* (Angl.) tres truncos arboris nigros (ipsi cantherio inscriptis 3. stellis aureis) *Scheid.* [Patrit. Francof.] (θ) tres rosas rubeas *Haller.* [Bav. I. & 4.] (ι)

§. LXXXI. Qui auream parmam signant miniato cantherio, istos cape: *Masero-de, Stafford de Buckingham* (Angl.) Cantherio imprimunt 3. rosas candidas (*hecken-rosen* vocat *Hartog.* Chron. Alsat. l. 6. p. 197.) *Rosheim* [Alsat.] (κ)

§. LXXXII. Cæruleus cantherius aureo clypeo insectus sequentium familiarum *δῆγμα* est, addunt 3. capita Maurorum nigra, fasciis argenteis revincta *Morin.* 3. capita leopardina nigra, cum limbo scutario coccineo *Fourbin* (Provinc. & Angl.) in cuspide scuti anchoram nigram, & caput cæruleum, oneratum 3. molulis echinatis aureis *Paricard.*

§. LXXXIII. Argenteo scuto insertum cantherium cæruleo colore tingunt illis *Brevillart* (in Belsia) *Leichvitz* (Thuring.) si non erravit literæ W. adjectione chalcographus, quod tamen factum, & loco argenti aurum substituendum esse ex analogia apicis & laciniarum colligo (λ) *Metsch* (Mish.) (μ) *Pelniz* [Franc.] (ν) imprimunt cantherio II. numulos Byzantinos auros *Espinay* s. *Luc.* Adscribunt 3. sinistras manus sangvineas *Mainardi Bar. d'Estaines*, tria folia viridia *Lemminger* [Bav.] (ξ)

§. LXXXIV

(α) *Wap. I. p. 176.* Fasciculus pennarum galli gallinacei vel pavonis.

(β) *Wap. I. p. 187.* galea tecta diademate tortili, ex quo eminent duo folia acuminata singulis cantheriis argenteis impressis.

(γ) *Wap. I. p. 1; 1.* herma virilis rubeo amictu cantherium argenteum deferens, caput revincta diademate tortili ejusdem metalli, extremis fasciæ volitantibus.

(δ) *Wap. I. p. 100.* non alius apex, quam qui recensitus S. 6. m. 1. n. 9.

(ε) Inter alas argenteam & rubeam caput galli tessellatum. Laciniæ argenteæ & coccineæ.

(ζ) Jugum alarum scuti figuras repetentium.

(η) *Wap. I. p. 210.* jugum alarum ad modum scuti pictarum.

(θ) Figura scutaria in utraque expansarum alarum repetita. Lac. argentæ & nigre.

(ι) *Wap. I. p. 98.* vid. S. 3. m. 1. n. 16.

(κ) *Wap. II. p. 130.* herma juvenilis cantherium scuti pectore deferens, & rostro oblongo rubeo monstroſa.

(λ) *Wap. I. p. 147.* ultra diadema tortile duo cornua superiori parte cærulea, inferius auro tincta: similis tinctura est laciniarum.

(μ) *Wap. I. p. 159.* cornua duo, argenteum & cæruleum.

(ν) *Wap. V. p. 90.* coronatæ galeæ imposita duo cornua, quorum dextri superiora, alterius inferiora cærulea sunt, reliqua pars argento candet.

(ξ) *Wap. I. p. 89.* galea tecta diademate tortili, sustinens jugum alarum complicatum cum typo scutario.

§. LXXXIV. Cæruleo in solo conspicitur argenteus cantherius notandis familiis istis: *Schicken* [Carinth.] (α) Si comites addantur 3. chelydes aureæ est insigne *du Perron*, vel tres turres aureæ *du Perron* in Norman. si superius 2. rosæ candidæ, & caput lupi avulsum tinctum argento inferius, *Bautru*: si tres cruciculæ argenteæ *Euclichien* [Cenoman.] tres galli aurei *Le Paige* [Picard.] tria capita pardina aurea *Thilly seu Tilly le Roux*, 3. leones argentei *Pleurre*, superius duo aquilina capita, inferius leopardinum, argentea *Roy* [Molin.]

§. LXXXV. Cæruleam parmam ingreditur aureus cantherius prosequentibus. *Eschallard la Boullaye, Bellefaye, Champdivers* [Burgund.] *Brinon* sed adjecto capite scutario dentato aureo.) *Nehem* [Westphal.] (β) *Sparr* [Thuring.] (γ) *Kundenstein* [Francon.] (δ) *Helgenstein* [Alsat.] sed adjectis tribus liliis candidis. (ε) Adjiciunt tres nummos byzantinos argenteos *Heller* [Patrit. Francof.] (ζ) tres rhombos (Lozenges) argenteos *Gigaut Bellefonds* [Norman.] 3. aureos *Fyot d'Arbois* [Burgund.] tres molulas echinatas ejusdem metalli *le Page*, 3. stellas aureas *Acarie*, tres cruces anchoratas aureas, *Neufville* (unde Duces & March. *de Villeroy*, vid. Hist. insig. L. 2. c. 58.) 3. capita leopardina aurea annulis singulis argenteis per nares trajectis *Clause Marchaumont*, superiori parte 2. stellas aureas, inferius agnum argenteum *Segvier*, 3. spicas hordei aureas *Midorge*, superius 2. lunas argenteas, inferius leunculum aureum *Bouchu de Lessart*, [Burgund.] superius 2. stellas & inferius leunculum melioris metalli *Charlot* [Parisi.] superius 2. stellas, inferius rotam auream. *Le Charon*, superius 2. stellas, inferius spicam ejusdem metalli *David la Faultriére*, superioris 2. stellas, inferius caput leonis ejusdem metalli *Vignerat* [Norman.] superius 2. glandulas aureas, inferius rosam argenteam sustinentem auream stellam *Vaussain de Corsain* [Burgund.]

§. LXXXVI. Nigro clypeo inserunt cantherium aureum, *Hochhausen* (η) [Patrit. Francof.] adscriptis 3. stellis *διπύργους*.

§. LXXXVII. Nigræ parmx indunt argenteum cantherium isti. *Rouy* (Turen.) *OEdenberg.* [Bav.] (θ) Adjectis tribus leunculis ejusdem metalli: *Muhlsetter* [Tirol. 2. & 3.] (ι)

§. LXXXVIII. Si niger cantherius occupet clypeum aureum insigne sequentium agnosce: *L'Escaie, Dehn* [Patrit. Francof.] (κ) *Grosstein* [Alsat.] (λ)

§. LXXXIX. Qui argenteam aream sedem habet niger cantherius inservit istis familiis *Wanton* [Angl.] *Schaldorff* [Bav.] (μ) *Rein* [Rhenan.] (ν) *Glauburg* [Patrit. Francof.] (ξ) sed adscriptis tribus castellis *διπύργους* (*Clypart S. Clepingi* [Tremonienfes, à Carolo M. ex cis Rhenanis Saxoniam translati ap. *Gelen. de Colon. Agr. L. 2. f. 8. p. 150.*) sed adscriptis tribus aureis capitibus arietum. Adscribant nigrum tuditem in pede scuti *Brancamont*.

§. XC. Viridis cantherii illa sunt exempla.

§. XCI. Pelles, quod concernit, exempla ista inveni: in parma rubea cantherius hermionicus adjectis 3. molulis echinatis *Ghistelle* [Picard.] adjectis vero 3. leonibus pardinis aureis *Montgomery*. Sed 3. stellis argenteis *Longevil.* [Britan.] Canthe-

(α) *Wap. I. p. 47.* Jugum alarum complicatum, cum typo scutario. (β) *Wap. I. p. 189.* Ex corona prominens jugum alarum cærulearum, inter quas aureus cantherius conspicitur. (γ) *Wap. I. p. 150.* galea tegitur diademate tortili, & inter duo vexilla cantherio scuti impressa 5. pennas pavoninas. (δ) *Wap. II. p. 81.* coronæ aureæ imposita cornua duo aurea, quorum singulis quaterna lilia candida adnata conspiciuntur. (ε) *Wap. II. p. 130.* Herma monachalis habitu aurato, caputio & scapulari cæruleis. Bernh. Herzog. Chr. Alsat. L. 6. p. 178. alius etiam apicis meminit, quem puto alii lineæ usitatum fuisse, ut galeæ imponent cornu arietinum aureum, cujus extremitati adhereret lilium candidum. (ζ) Jugum expansum alarum cum scutariis symbolis. (η) *Midæ* imago crurumtenus extans, induta hinc nigro, illinc argenteo colore, cingulo rubeo, manicarum interiori parte cocco tincta, utraque manu rictum oris deducens. (θ) *Wap. I. p. 88.* Herma virginea, amictu nigro, ejusdem coloris cornua, sed cantherio argenteo impressa, loco brachiorum, capite autem coronam auream gestans, crinibus contortis & in aureum nodum collectis. (ι) *Wap. I. p. 43.* Ex coronata galea expansum jugum alarum, quarum prior rubea & nigra rosa argentea, altera nigra cantherio & leunculis argenteis pingitur. Lac. nigræ & argenteæ. Conf. S. 4. m. 4. n. 13. (κ) Jugo alarum expanso aureo, unus inscriptus & in medio prominens cantherius. (λ) *Wap. II. p. 130.* Herma virilis, aurea veste & pileo, hujus ora reducta, & illi impresso cantherio nigris. (μ) *Wap. I. p. 87.* Vulson vocat *Cheuron plogé*, sinuatum. Sed pictoris placito potius illam alterationem tribuerem, quam quod aliquid singulare notaret. Apex jugum alarum, quarum altera candet, altera nigra est. (ν) *Wap. II. p. 103.* Galeæ insidens vir nigro habitu, sed pallio albo indutus. (ξ) *Wap. I. p. 210.* Vir crurumtenus extans, veste argentea, cingulo atro, manicis quasi rubeis, utraque manu rictum oris diducens.

Cantherius argento candet in scuto bipertito; cujus anteriora rubent, ulteriora cyano tinguntur *Dominig.* [Siles.] (ξ)

§. XCII. Duos cantherios gestant nigros in solo aureo, *Kecken de Maurstetten* in 2. & 3. area [Bavar.] (α) Cæruleos in aureo (in posteriori parte scuti) de *Lauter* [Hass.] cæruleos in argenteo. *Cazenove*, rubeos in area vellere vario facta, *Moreaumés* [Picard.] In scuto bipertito ex nigro & argento duos alternatim tinctos, *Prygkheuser zu Wachs* [Bavar.] (β) Bini cantherii argentei & rubei totam aream distinguunt in scuto (paronomasia.) *Sparneck* [Franc.] (γ)

§. XCIII. Frequentiora sunt exempla ternorum cantheriorum in eadem area. Gestant enim hoc numero argenteos in scuto rubeo, fam. de *Asch* [Bav.] (δ) *Varnier Blainville, Machecou*. Rubeos in argenteo *Richelieu* (unde celeberrimus ille Galliae moderator Cardinalis.) *Bassompierre, Blusquellée*. [Britann.] *Chasteaugontier, Cheuvrieres* (sed cum margine exiliori striato cæruleo. Ex hac familia in Burgund. sunt Dn. de S. Mauris, Vicecom. du Thil.) *S. Palais* (sed cum capite scutario item rubeo) *Cuinghien, Cremmer de Kunigshofen* [Austr. in 2. & 3.] (ε) nigros in aureo *Hannonia* f. *Hainouet*. Comit. (aliqui explicant emblema de 7. celebribus viis, quæ Bavaco sub columna lapidea initium sumentes recto & sublimi tramite in omnes Galliae partes porrigantur ex fama, ap. *Spelmann. aspilog.* p. 98.) *Levis* (unde Duces de Ventadour. vid. Hist. insig. L. I. c. 51. *Rasse, Nese, Deschamps* (Campan. sed additis tribus orbibus viridibus) aureos cæruleo *Clermont* (de *Galerande, de S. Georges, de Buffy, de Renel*) *Mergot, Montergon, Gorrevod de Marnay, Landes, Senarre*. (Burgund.) *Girard la Roussiere*. Aureos in rubeo *Chalon du Blé, Despensé, Fitigny, Crevecour, Garencheres, Luse* (Aquit.) Cæruleos in aureo *Rely* (Picard.) aureos in nigro. *Senailii* (Burgund.) rubeos in aureo *Clare* (Angl.) *Savoisii* (sed margine dentato rubeo adjecto) *d' Iary, Gauffouts*. Argenteos in nigro, *La Chesnaye*. Nigros in argenteo *Le Roy Gomberville* (sed inducta toti fascia rubea.) Hermionicos in rubeo. *Trecesson, Martonville*, rubeos in hermionico, *Plessis Paté, Pleuc*, (Britann.) vario vellere factos in scuto rubeo *d' Amiens* (ex antiquis Ambiani Castellanis.) In areas bipertita ex aureo & cæruleo 3. cantherios iisdem coloribus alternatim pictos *Griespeck* [Tirol.] (ζ)

§. XCIV. Ultra hunc numerum rarius proceditur. Suppetunt inter exempla aliqua: Ita quatuor rubeos inducit argenteæ parvæ *Courtray*.

§. XCV. Uti in prioribus figuris variarum mutationum, atque alterationum exempla observata sunt, ita cantherio non minus varia accidunt. Superficiem afficit, cum aliquorum lineæ undulatim sinuatæ pinguntur. (*heuron ondé*.) Ita *Saumaise* f. *Solmassi* gerunt in area cærulea cantherium undulatum aureum, comitibus tribus ex eodem metallo glandibus. *Purget* [Parisi.] in simili area argenteum, additis tribus molulis echinatis aureis. Huc *Pinnatos* (*crenellé*) referimus. Quales tres rubeos argenteo solo inserit famil. *Hofer zum Lobenstein* [Bavar.] (η) Quod le Labour de l' orig. des arm. n. 125. adscribit *Schliziis* f. ut ipse scribit in Hass. qui tamen baltheos sinistros, non cantherios gestant. Vid. supra n. 75. Si Chalcographo nostro habenda fides, alia cantheriorum species addenda, cum nempe sinuantur parum lineæ illos constituentes: Galli *Ployé* vocant, qua forma plurimi in armoriali nostro pinguntur.

§. XCVI. Ex altero genere sunt tessellati cantherii, (*echiqueté*) talem ex argento & minio format, & nigræ areæ inserit in 2. & 3. quadrante scuti fam. de *Throtta* [Misa.] (θ) *Chaillou* in cærulea area similem cantherium ex rubro & argento tessellatum pingit, & superius inter 2. lunas argenteas solem aureum, in cuspide autem scuti concham argenteam adjicit. Exemplum 2. cantheriorum ex cyano & argento tessellatorum in parva rubea notat, *Æg. Gelen. de Colon. Agr. Magn.* L. 2. f. 8. p. 148. in familia à *Trojen von der Trojen* (ι) (à fide, non à Troja ita dicta.) f. quod nomen dein sub Francis sum-

fere

(ξ) Wap. I. p. 58. Ex casside coronata jugum alarum, quarum altera cocco altera cyano tingitur, & ante eas cantherius argenteus. Lacinia cærulea & rubea.

(α) Wap. I. p. 95. vid. f. 2. n. 5. (β) Wap. I. p. 97. Cornua duo cantheriis tincta. (γ) Wap. I. p. 105. Ex galea coronata jugum expansum alarum cum typo scutario. (δ) Wap. I. p. 81. Pileus turbinatus & præter oram reductam argenteam cantheriis scuti exaratus, corona aurea & eminentibus pennis galli gallinacei fastigiatus. (ε) Wap. I. p. 40. vid. f. 3. m. 2. n. 30. (ζ) Wap. I. p. 44. Ex galea coronata jugum expansum alarum cantheriis scutariis insignium. (η) Wap. I. p. 78. Coronata galea, insistit nassa coronata & pennis pavoninis fastigiata. (θ) Wap. I. p. 151. Respondet galea secunda, pileo rubeo, cujus ora reducta candet, tecta; sustinens jugum alarum nigrarum corculis argenteis & rubeis repletarum. (ι) Canis caput & collum cum millo tessellato. (κ) Ex galea tecta diademate tortili expansum jugum alarum typo scutario insignitarum.

fete à Schall (α) [illo enim notante id nomen idem fuerit, quod fidelis, *Seneschallus* dominicus fidelis *marescallus*, fidus stabuli, *Gottschalcus*, fidus Deo] verum nisi figura fallit, tessellati cantherii sunt ex argento & minio in parma argentea. Credit vero, quia vir virtute clarius quadratus sit, ut inquit *Aristoteles*, id est, firmus, constans, immobilis, in Schalliorum de Bell insigniis virtutem & fidelitatem bellicam dispositas, quasi in duas tessellatas acies laterralis & quadris depictam: & quidem fidelitatem duabus in aciebus servatam. Huc etiam referimus cantherios bipertitos: Exemplum dat familia *Saligdon* (Delfn.) quæ cæruleæ areæ inserit cantherium de auro & argento bipertitum (*cheuron parti*) sic *Wisenfeld* [Bavar.] (β) m. 1. & 4. area ex argento & cæruleo bipertita, cantherium pingit alternatis coloribus (*contre cheuronné*) invertit tantum ordinem colorum *Raumung de Dasbach* [Rhenan.] (γ) *Ait de Altenberg* [Svev.] (δ) parma ex auro & minio bipertitæ cantherium inscribit, qui in auro niger, in rubeo candidus est. In Anglia *Merton*, gestat in solo auro 3. cantherios, singulos bipertitos cæruleo & rubeo coloribus, quorum ille in superiori & inferiori, hic in medio prior est. Quem rubeæ areæ (in 1. & 4. quadrante) inserunt cantherium Baron. de *Thurn* (ε) ex argenteo & nigro compositus est. (*componné*) *Ruse Beaulieu* s. d' *Effiat* scuto rubeo inscribunt cantherium, undis alternis argenteis & cæruleis fasciatum, comitibus 3. leonibus aureis.

§. XCVII. Quæ communia cantherio, cum reliquis figuris accidentia sint, fere vidimus. Restat ut exprimamus aliqua illi peculiaria; talia sunt, quod nonnunquam vertex non acutus est, sed tanquam abscissa particula obtusus (*coupé en chef seu la pointe coupée*) ita observant in insignibus *Rupifulcaudiorum* s. de la *Rochefaucared*, quæ tæniis decem, alternis argenteis & cæruleis scutum implentibus 3. cantherios rubeos inducunt, primum ex his superiori parte abscissum esse. Aliis in scutis cantherii superius hiant, tanquam fracti essent, *gebrochene Sparren*. Galli vocant *cheuron brisé, rompu seu edatté*, tres tales nigros inscribit aureæ parma *Viole* (Parisi.) cogitetur, an huc referenda sint insignia de *Beuchwitz* [Saxon.] (ζ) ut dicamus esse in solo auro 5. cantherios ex cæruleo & rubro bipertitos & hiantes?

§. XCIIX. Ex situ etiam discrimina sunt. Dantur enim cantherii inversi. *Umgekehrte Sparren* / *cheurons versés* seu *renversés*. Talem argenteum vides in rubra area 1. & 4. *Chontrin* s. *Concin* [Austr.] (η) Sic *Prevost* s. *Cyr.* talem cæruleum auro inscribit addito in capite scuti molula echinata rubea, in pede aquila nigra. Tres cæruleos pingit in auro *Montalais*. Ita scutum *Witzleben* [Misn.] (θ) cantheriis inversis alternis argenteis & rubeis constat. *Nimitz* [Siles.] (ι) agnoscunt scutum bipertitum, similibus cantheriis 4. inversis, argenteis & rubeis, singulis bipertitis repletum. Alii in alterum latus, dextrum vel lævum, conversi conspiciuntur *cauché, & tourné aut contourné*. Ex dextra in lævam respicit cantherius argenteus rubeæ parmae inscriptus notandæ famil. *Marschalck de Stuntzberg* [Bav.] (κ) similis, sed in dextram conversus apparet in 2. & 3. area *Duchtel zu Dützing* [Bav.] (λ) Huc referimus, quod aliqui situm, quam regula poscit, altiore vel inferiorem nanciscuntur. Illi *hausés*, hi *abaissés* vocantur. Illius exemplum est in insign. *Waldenburg* [Rhen.] (μ) quæ parmae constant ex cæruleo, & argenteo bipertita, trunco ramoso ex caspide assurgente, similiter bipertito, sed coloribus alternatis, incumbente huic cantherio, nigro altiori solito. Hujus exemplum allegat *Paillot*. vel *abaissé* *Fryburg* Svev. in cærulea parma cantherium depressiorem aureum, sustentem liliū pede mutilato, & *Rotenburg* [Com.] (ν) similem sustentem caput leopardinum aure-

Y

aure-

- (α) Ex galea testā diademate tortili expansum jugum alarum typo scutario insignitarum.
 (β) Wap. I. p. 96. galeæ coronatæ impositum jugum alarum cum typo scutario.
 (γ) Wap. II. p. 107. alæ typus scuti impressus.
 (δ) Wap. I. p. 114. cornua duo, utramque scuti partem imitantia.
 (ε) Wap. I. p. 26. Ex coronata galea prominet caput lupi argento tinctum.
 (ζ) Wap. I. p. 171. Jugum alarum, quarum prior rubea, altera cærulea est.
 (η) Wap. I. p. 38. Ex galea coronata prominet animal auro pictum, flammæ rubeas ore & auribus emittens. Lacinia rubea & argentea. Conf. Hist. insign. l. 1. c. 18.
 (θ) Wap. I. p. 165. pileus rubeus, ora reducta argentea, sustentens duos petiolos rubeis trifoliis utriusque ornatos, plumas struthionicas candidas deferentes.
 (ι) Wap. I. p. 57. cornua duo scuti tincturis distincta.
 (κ) Wap. II. p. 62. ala scutario picta typo.
 (λ) Wap. I. p. 83. coronatæ galeæ incumbit jugum alarum complicatum, cum symbolo scutario. (μ) Wap. I. p. 129. inter duo cornua arietina, cantherius, trunco simili ramoso fastigiatus. (ν) Wap. II. p. 17.

aureum : Is verò in nostris libris pingitur, tanquam cantherii cuspidem rictu devorans. Nonnunquam cantherii, si plures sint, supremi vertex non apparet, sed occultatur, quod *peri en chef* Galli dicunt. Si plures diversi situs cantherii jungantur, plerumque fit, ut anguli concurrant, vel opponantur. Galli vocant *contrepointé*, idque vel juxta longitudinem scuti, *en pal*, vel latitudinem *en fasce*. Exemplum illius præbent *Trauner* in 2. & 3. area [Bavar.] (α) qui cantherios duos nigrum alterum erectum, alterum inversum angulis in medio coeuntibus inscribunt argenteo solo.

§. IC. Ordo vocat, ut septimam figuram ex numero honorabilium lustremus, quæ *crux*, *croix*, *ein Creutz* & in forma diminuta *crucicula*, *crucula*, *croisette*, *Creuzlein*. Figura notior est, quam ut describi necesse sit : ajunt autem quinque nonas scuti ea debere repleri. Fuere tamen qui, quod hoc nomine appellare solemus *دایضا*, crucem esse negent, 4. angulos pro insigni parmae, atque ita campum pro figura accipientes : quos reprehendit *Meneſtr. L'art du blas. justif. c. 6. p. 132. Upton. de milit. offic. l. 4. p. 210.* Medium figuræ Galli *cœur*, cor, & quod illi inscriptum *en cœur*, angulos quatuor *Cantons* appellare solent : unde cum quid angulis inscribitur, *crux* vocatur *cantonnée*, ad dignitatem figuræ spectare posset, si vera narraret, cum *Upton* l. 4. p. 209. asserit : *Nunquam reperi, quod aliqua arma de cælo missa, nisi in eis fuissent, aut fuisset, signa, vel signum crucis præter insignia regis Franciæ.* Sed apud cordatiores nullum assortini huic pretium, cum illi sciant, quæ de insignium origine cælesti communiter jactari solent.

§. C. De origine & emblemate figuræ, (ut quæ apud Theologos & Philologos plurima reperiuntur, omittam, atque solis, qui huic disciplinæ operam dedere, utar) illa ex *Henr. Spelmann. aspilog. p. 98. cap. : Crucis figura apud Chaldaeos, Arabes, Ægyptios, Græcos (nondum crucifixo Christo) in honore fuit. Ægyptiis inter sacras literas ab initio religionis & Serapidis pectori impressa : victoriæ & salutis symbolum. Iterum : Post passionem Christianitatis hieroglyphicum, quod ideo domibus suis primi appingunt Alexandrini deletis jam inde Serapidis thoracibus.* Monet ulterius militari-bus signis intulisse, & primarium constituisse Constantinum M. Eundem militum arma crucis symbolo signasse, ut paulatim ad veri Dei cognitionem & cultum hac ratione deducerentur, ex *Euseb. 4. de rit. Const.* Tum Theodosianis clypeis frequenter usurpatum, demum flagrantibus adversus Saracenos bellis magis magique increbuisse observat, conf. *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 6. p. 144.* Cum de hoc dubium esse nequeat, nunquam tamen assurgam opinioni eorum, qui apud *Philib. Campanile dell' armi p. 129.* comminiscuntur, quod omnes familiæ, quibus pro insignibus *crux* est, ortæ sint ab aliquo Bullioneæ expeditionis milite. Quamvis enim tum in bello omnes usi sint cruce rubea, postea tamen discriminis causa alios colores sumtos esse, opinantur. Alii hoc signum Ecclesiasticis olim datum perhibent. Vid. *G. Phil. Harsdörfer gesprächsp. P. 4. dial. 179. p. 304.* Suo more ineptit *Ioh. de B. aureo p. 27.* istis verbis : *Rex Heraldorum videns aliquem cupientem portare arma, ignorans aliquam bonam, vel malam conditionem in eo, vel proprietatem, debet assignare sibi de crucibus supra dictis : quam crucem portare, signat portantem non habere aliquam causam vel conditionem, secundum quam possent sibi arma assignari, sed signat hominem brutalem.* Quis quæso febricitans ita somniavit ? Alii ensem crucis figura repræsentari ajunt.

§. CI. Antequam ad specialia transeam, observandum est, singulis nationibus certorum colorum cruces in antiquis expeditionibus adsignatas legi. Ita *Vulf. de la Colomb.* ait à gallis argenteas, Anglis aureas vel rubeas, Hispanis rubeas, Italis cæruleas, Germanis nigras vel aurantias, Saxonibus (quibus ex Hovedeno in ann. 1188. Philippum C. Flandriæ adjicies) virides sumtas. Similia fere *Spelmannus* memorat. Sed *Le Laboureur* receptam hanc sententiam vanitatis arguit, adversus quem legere operæ pretium est, qui se defendat *Meneſtr. L'art du blas. justifié. c. 11. p. 268. 269.* adductus ab illo locus *Gagoini l. 10. de cruce candida Gallorum testimonium luculentum est. Ad hunc modum Bajona Caroli VII. ditioni & potestati restituta est. Die verò insequenti oriente sole, sereno cælo crux candida in cælo visa apparuit, quam & Francus Anglusque palam conspexit. Quo cælesti signo arbitrati cives, se divinitus admonitos Carolo parere, mox Angli regis insignibus abjectis candida se cruce ornaverunt.*

§. CII. Antequam varias differentias crucium exponamus, lustrabimus illas, quam figura ordinaria est, si sine adjecto crucis mentio fiat, alioqui vero *plana* (*croix plaine* quar,

(α) *Wap. I. p. 79.* respondet galea coronata jugum alarum complicatum cum typo scutario sustinens.

quartiertes vel vierecfigtes *Creutz*) vocatur, quam solam *Segoing* Thes. Herald. P. 2. p. 52. inter honorabiles figuras agnoscit. Talis argentea fulget in parma rubea, & crux *Georgii* aliquibus nuncupatur: Notandis istis familiis, vel dignitatibus, aut communitatibus: *Sabaudia*, (vid. Hist. insign. l. 1. c. 83.) *ordo Rhodius s. Melitensis à S. Ioanne* cognominatus, *Constantia s. Costniz* Episc. (α) *Vienna* [civit. Austr.] (β) *Rottthal* [Austr.] (γ) *Kinzich* [Rhen.] (δ) *Tournay Mortagne* (ex capellanis & principibus *Tornaci*) *la chapelle Rinsonin* (Cenoman.) Adjiciunt tali cruci 4. conchyliis argenteis *Raymond*. (unde *M. de Monsloir*) 4. molulas echinatas argenteas *Fay s. Iouin*.

§. CIII. Argentea ornat parmam nigram pro istis: *Havelberg* Episc. (ε) *Virodunensis s. Verdunius* Episc. (ζ) *Precij*. Comites dat in angulis *Chamblay* 4. lilia aurata.

§. CIV. Iterum argentea cæruleo clypeo inscribitur. En exempla *Speir s. Spirens* Episc. (η) *L'Arconneur*, inscribunt 5. conchyliis rubeis *Muydteblé*, adjiciunt comites 4. lilia aurea *S. Martin*. (Provine.) Totum areæ spatium conferit cruciculis aureis *Blainville*.

§. CV. Argentea in viridi conspicitur area, in simili aurea pingitur, vicissim viridis crux occupat argenteum solum, vel aureum *des Barres*.

§. CVI. Aurea crux splendet in rubeo scuto, pro istis. *Rigens* Archiepisc. *Livonia* (θ) *Paderbornensis* Episc. (ι) *Lubecensis* Episc. (κ) *La Poterie, Valery, Varennes* (Picard.) *S. Georges* (Burgund.) Adjiciunt *Streithagen* (infr. Rhen.) dextro quadranti cassidem cæruleam cum loris dependentibus, (λ) *Prevost du Fort* quatuor scutula argentea. Inscribunt *Tully Rousseroles* 5. conchyliis cæruleis (conjectis etiam in angulos 4. rosis pentaphyllis argenteis.)

§. CVII. Ita quæ sequentes designat crux cæruleo picta clypeo, meliori metallo tincta est. *Briancon* (Delfinat.) *Vernon, s. Solieu, Lesongar Pratonras* (Britann.) *Modschidler in Gera* [Francon.] (μ) *Bodeckher in Ellgow* in 1. & 4. area [Helv.] (ν) Comites adjiciunt *Berangeville* 4. molulas echinatas aureas, *Choiseul Praslin* (conf. Hist. insign. l. 1. c. 16.) 18. plinthides aureas, *Aigremont* (Burgund.) 20. plinthidis ejusdem metalli.

§. CII. Si nigram parmam occupat aurea crux, gestamen morum est. *Suffolck* (Angl.) *Bozheim* [Alsat. & Patrit. Francofurt.] (ξ) *Razen de Frenz* [Rhen.] (ο) *d'Albon S. André* (sed ponticulo trifido rubeo imposito.)

§. CIX. Rubra crux argenteam parmam ornat. *Trevirensis s. Trier* Archiepisc. (π) *Templanorum* ordo, *Borudricourt* inscribunt, aureum lilium cordi crucis *Lincolnia* (civ. Angl.) 5. aurea conchyliis *Hangest. de Ienlis* (his addit *Montinii* ponticulum quinquesidum cæruleum) 5. pentaphyllas rosas aureas *Cramailles*, 5. fibulas (*fermeaux*) aureas *Le Bois*. Adjiciunt 4. leones nigros, lingua & angulis rubeis *La Luthumiere* (Normann.) nigrum ensen inscriptum dextro superiori angulo

Y 2

Londi-

(α) *Wap. I. p. 10.* levis extremorum flexura, nondum efficit, ut pedatam credam. (β) *Wap. I. p. 220.* (γ) *Wap. I. p. 38.* An hanc pedatis adscribere, vel flexuram chalcographo imputare debeam, non bene discerno. Galea coronata inter alarum expansarum rubearum jugum fulget crux scutaria. (δ) *Wap. I. p. 108.* duo cornua argentata. (ε) *Wap. I. p. 11.* (ζ) *Wap. I. p. 12.* (η) *Wap. I. p. 9.* Conf. Hist. insign. l. 1. c. 64. n. 8. (θ) *Wap. I. p. 9.* (ι) *Wap. I. p. 10.* Conf. *Sh. Haping. de Jure insign. c. 6. n. 65. 66.* (κ) *Wap. I. p. 11.* Hæc paulo aliter describit *Haping. de Jure insign. c. 6. n. 73.* cæterum in exemplis flexuram extremorum, iterum potius sculptoris phantasie tribuo, quam ut pedatam suspicer. Cedam tamen rectius monenti.

(λ) *Wap. II. p. 118.* herma virilis pectore crucem, capite galeam cæruleam plumis struthionis auro, & minio tinctis instructam gestans.

(μ) *Wap. I. p. 109.* super galea coronata inter jugum alarum cærulearum expansum, crucicula aurea. *Geliot. indic. armorial. p. 239.* pedatis adnumerat, & hoc sculptor, nisi erravit, velle videtur.

(ν) *Wap. I. p. 199.* In apice, diademate tortili imposito, huic areæ respondet jugum alarum, superiori parte cærulearum, inferiori aurearum, inter quas ob 2. & 3. areas leo scutarius rubens salit.

(ξ) *Wap. I. p. 195.* inter duo cornua bubalina aurea catellus exoriens candidus. Alii apices aliis usitati conspiciuntur ap. *Bernh. Herzog. Chon. Alf. l. 6. p. 233. 234.* Lacinia, contra regulam nigra & argentea. Idem Herzog *Beato Rhenano* memorat, crucem hanc insigne fuisse præturæ imperialis in urbe Selestadiensi, quæ dein familiæ accrevit.

(ο) *Wap. I. p. 131.* caput bovinum nigrum deauratis ornatum cornibus.

(π) *Wap. I. p. 3. & 9.* Et Hist. insign. l. 1. c. 91.

Londinum (Angliæ metrop.) quaduor conchylia rubea *Bouchard*. Tum auream, *Berckheim* [Alsat.] (α) & cum qua ista familia, hoc ipso insignium & duorum oppidulorum συνωνύμων viciniae, atque tandem de successione feudali pactorum argumento (vid. *Bernh. Herzog. Chron.* Alsat. L. 6. p. 230.) eadem esse videtur inter 4. imperii equites relata *Andlaw* [Alsat.] (β) *Mortagne, Mellemont, L'Aage Puy Laurent, Bigod. Com. de Norfolk* [Angl.] *Monbrun* [Arvem.] *d'Arfillieres* [Campan.] *Oudars* [Anjou.] *Haraucourt* [Lotharing.] sed impresso in honorario quadrante leone nigro, falcibus rubentibus. Adjiciunt 4. capita Maurorum nigra, argentea fascia redimita *Sardinia* (regnum.)

§. CX. Nigra crux inscribitur scuto aureo. *Merseburg. Episc.* (γ) *Bilandt* nunc Baron. [Rhen.] (δ) *La Chapelle la Troussiere, Bruges, Frenz* [Colon.] (ε) Inscribunt tali cruci *Rayneval & Barrault* 5. conchylia argentea. Similem conspicies in argento. *Colonens.* Archiepisc. (ζ) *Fuldens.* Abb. (η) *Teutonicus ordo, Blemur.* Inscribunt cruci *Bours* 5. conchylia aurea, *Le Vayer* (cænoman.) 5. specula argentata, sed circulis aureis circumdata. Adjiciunt 16. merulas nigras *Monsigny*.

§. CXI. Si cæruleo colore pingitur crux in solo aureo, notatur ex illis stirpibus aliqua. Inscripta luna argentea, & adjectis 4. aquilulis, quæ se respiciunt, nigris, coronatis tamen, falcatis & linguatis minio *Favyn*. Si vero argenteam parmam repleat, de istis cogitandum est. Inscribunt huic cruci *Margival* 5. conchylia aurea, *Piccolomini* (unde Duces Amalfitani.) 5. lunæ crescentis auro pictas imagines.

§. CXII. Pellium usus etiam à crucibus non excluditur. Ita in parma rubea vario vellere consuitur crux famil. *Lancarota* (Hispan.) *Tourbaut*. Hermionico scuto inscribit cricem rubeam 5. conchylis aureis impressam *Flavy*.

§. CXIII. Si priores figuræ mutationes varias patiuntur, vix tamen alia plures sustinet, quam crux. In 4. autem classes accidentia illa partiemur, 1. quæ lineis accidunt, crucem constituentibus. 2. quæ solum extremitatibus 3. quæ spatium comprehensum lineis partiuntur aut replent. 4. quæ totam fere figuram immutant. Quæ ad primum ordinem referenda sunt, etiam in reliquis vidimus. Huc spectat 1. crux *denticulata* (*dentché, ou dentelée. ausgespißt oder gekerbt Creutz.*) Talis est aurea in scuto nigro pro *Ioffrand* (Arvem.) & la *Queuille*, rubea in aureo *Boissavesne*, aurea in rubeo *Gadaigne* (aurea in cæruleo, *De Fords de Fours*) argentea in nigro, *Du Gué*. argentea, in rubeo *Estourmel*. al. dict. *de Creton*, rubea in argenteo. *Lenoncourt Nantueil, Gymenich* [Colon.] (θ) nigra in argenteo *von Hoven* (Col. quæ dicitur, cum gentilis esset, cervum in scuto gessisse, sed fide assumpta cum cruce commutasse, retento cervo in galea. *Gelen.*) Gestat etiam dentatam argenteam in parma rubea *Muderspach* [Rhen.] (ι) sed ad modum pedatæ crucis extremis ejus paulo latioribus.

§. CXIV. Affinis est crux striata (*engreslée, ausgeschüpt. Ingradatum* vocat *Vpton. & Ioh. de B. aureo.*) Exempla videamus. Gestant ergo argenteam striatam in Solo nigro *Ræmersthal* [Rhen.] (κ) Rubeam in argenteo, *Gournay Gemenich* [Rhen.] (λ) *Plessis Liencourt* (sed cruci impressis 5. conchis argenteis, & adjecta fasciola trifida cærulea. *Lambe.*) argenteam in rubeo, *Ingholdestorp. Coëtgourbeden, Lomaria*. Nigram in aureo Baron. *de Mohun* [Angl.] *du Hamel*, auream in cæruleo. *Mozé* (*Guienn.*) *chenin* (sed cum ponticulo rubeo) *la Feillée*, rubeam in aureo. *Du Chastel Giffart* (Britann. sed ut angulis singuli leones cærulei inscribantur) *Hochkirchen* [Rhen.] sed ut in dextro quadrante nigro templum argento pictum conspiciatur, (μ) auream in nigro *Leffort*.

(α) *Wap. I. p. 192.* Culcitra rubea galeæ incumbit, illi vero insistent anas auro tingitur. (β) *Wap. I. p. 192.* Herma virilis coronata, hermionico amictu. Laciniæ, quod *ωνύμαλον*, argento utrinque obductæ. (γ) *Wap. I. p. 31.* (δ) *Wap. I. p. 132.* galeæ coronatæ insistent gallus gallinaceus crista & annulo, quo collum revinctus est aureis. (ε) caput & cervix tauri nigra. De Hieroglyphico & gentis Origine, vid. *Ag. Gelen. de Colon. Agr. Magn. L. 2. f. 5. p. 141.* (ζ) *Wap. I. p. 3. 9. & nostr. Hist. insig. L. 3. c. 8.* (η) *Wap. I. p. 31.* Cæterum de his insignibus & peculiari apice, vide plura ap. *Th. Heping. de Jur. insig. c. 6. n. 86.* (θ) Galeæ coronatæ insistent anas & fasciculus pennarum, vel palustris herbæ surculum. De Origine famil. *Ag. Gelen. de Col. Agr. Magn. L. 2. f. 6. p. 142. & f. 12. p. 158. conf. f. 3. m. 1. n. 28.* (ι) *Wap. I. p. 133.* Herma virilis rubeo amictu, gestans episcopalem mittam argento & minio ornatam. (κ) *Wap. I. p. 126.* Herma virilis, cujus amictus & pileus turbinatus scutario typo insigniuntur. (λ) *Wap. II. p. 104.* Galea recta pileo lato argenteo, anas candidi coloris insistent, quæ post illam figura pingitur, non satis valeo dignoscere. (μ) *Wap. II. p. 113.* Caput molossi auro obductum, collo, crucem scutariam, aure nigra templi effigiem referunt.

Leffort. [Angl.] nigram in argenteo. *Feuqueray*, auream in rubeo, *Bouchavanes*, *Kohlgrafen* (sed ut in dextro angulo addatur caput Æthiopis) [Siles.] (α) Argenteam in cæruleo. *Daillon*, unde comites *Ludæ*) *Gilbert de Voisins* (sed ut in angulis singulæ lunæ crescentis imagines aureæ inferantur.

§. CXV. Huc referimus 3. cruces *pinnatas*. Ita *Saliceta* [Genuens.] gestant crucem viridem pinnatam (*bretefée*) in parma aurea. *Aulhon Servieres* argenteam in cærulea. 4. *truncatas*, quas *arborées*, *recoupées*, *recoupies*, vel *clavellées* vocant; *gestümmt* *Ast. Creuß*. Talem gestant nigram in scuto argenteo Baron. *Sandes* [Angl.] rubeam in simili parma. *Laurentii* (Angl. in agro Lancastr.) 5. *Vndulatas* (*Wellen-Creuß*.) huc etiam referrem, si occurrerent exempla. Nec non 6. quas Galli vocant *arrondies*, lineis incurvatis. Sed harum etiam non succurrunt specimina.

§. CXVI. Ad secundum ordinem spectant cruces, quarum extremitates aliter, atque aliter afficiuntur. Inter eas forte primus locus debetur *pedatis*: quæ ita dicuntur, si lineæ crucem constituentes, cum ad scuti imaginem tenditur, paulatim curvantur, ut extrema figura multo amplius, quam medium pateat. Uptonus *patentes & inæquales* vocat. Galli *patées*. Nostri *ausgerundte flache Creuße*. De ea ab alia figura, quam *Otelle* vocant, discernenda consulatur *Menestr.* L'art du blas. justif. c. 6. p. 132. Exempla sunt. *Argentre* [Britan.] crux pedata cærulea in Solo argenteo: *Bonabes de Rouye*, argentea in cæruleo, ita & *du Monstier*, *Sourvin* rubea in hermionico, *L' Isle Jourdain* aurea in rubeo, *Partenay* nigra in argenteo. *Pierre du Puygreffier & Plessis Boudoin* rubea in aureo, *Prantanroux & Kerrouant* [Britann.] cærulea in argenteo, *Lornay* nigra in argenteo, *Penguilli* [Britan.] in cæruleo argentea. Hæc omnia exempla sunt pedatarum, quæ marginem scuti tangunt, sunt tamen aliæ, quæ non tangunt, atque ob hoc *alaisées* vocantur. Talem gestant *du Tilles* [Tilii. Paris.] rubeam in parma aurea. Deferunt etiam tres tales aureas in cæruleo scuto *Affeliri*, novem argenteas in rubeo *Cruillas* [Hispan.]

§. CXVII. Appellantur in communi *Croix alaisées*, quæcunque non tangunt scuti marginem, *schwebende Creuß*. Upton. vocat *æquales*, quia crucis fines sint æqualis longitudinis. Vocatur etiam *coupées*, sed alio sensu, quam mox §. 125. dabimus: item *raccourcies*, unde nostrum *abgefürst Creuß*. Convenit talis situs variis speciebus crucis, de pedatis jam diximus. Est, ubi simplices cruces illo situ pinguntur. Ita *Petschach* [Austr.] (β) gestat crucem auream à margine scuti cærulei dejectam. *Lieber* [Tirol.] (γ) itidem auream adjectis ejusdem metalli orbibus, vel Byzantinis nummis in parma nigra (quod extrema parum curvantur, nollem tamen de pedata ob hoc cum Gelio cogitare, sed pictoris phantasie id tribui poterit) *Xaintrailles* rubeam in argentea. Et quidem putat *Le Labour. de l'Orig. des arm. n.* 121. omnes omnino cruces planas tali situ esse debere, h. e. à margine dejectas, quia olim sacras expeditiones suscepturi cruces palliis & tunicis armorum ita aptaverint, ut extremitates apparerent. Inprimis autem hic situs convenit illis crucibus, quarum extrema aliis ornantur figuris, vel alias alterantur. Quod multis modis fit. Præcipuos hic enumerabo: 1. Nonnunquam in flores, inprimis lilia, terminantur crucis extrema. Vocare tales solent cruces *liliatas*, vel *floridas*. *Lilien-Creuß*. Galli *florenceés* s. *fleurdelisées*. Has distinguit ab aliis, quas *fleuretées* s. *fleuronnées* nuncupat, & in trifolia terminari dicit *Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 394.* *Geliot in dict. Armor. voc. Fleurdelisé*, vult liliis significandis disertè addi *fleurdelisé* seu *florence de France*: sed trifolia intelligo, cum simpliciter dicitur *fleuronné*, *fleurette*, *fleuré*. Cæterum de Christianorum more veteri (*Farvinus* ad Apostolorum tempora refert.) exornandi crucis extremitates liliis legatur *Ferrand. epinic. pro lilio. p. 41. seq.* Liliatas cruces reperio familiarum: *Iully-S. Denis* rubeam in parma argentea, *Villequer la Guierche* auream in rubea, 12. plinthidibus aureis striata, *Franceschi de Rougemont* (ex Florentinis.) auream in cæruleo, *Velasquez* (Hispan.) cæruleam (sed exinanitam, *Vuidée*) in argentea, limbo scuti dentato ejusdem coloris: Tales etiam liliatas cruces infra c. 7. videbimus, quæ in usu sunt ordinibus Genistæ, Magdalenæ,

(α) Wap. V. p. 70. Capus Æthiopis fascia revinctum.

(β) Wap. I. p. 38. Respondet galea media, cui imposita conspicitur corona Imperialis, ex ea vero prodeunt duo vexilla cærulea, perticis & cruce singulis impressa aureis.

(γ) Wap. I. p. 44. Aureo pedi aquilæ, vel gryphi adnata ala nigra cum scutario typo.

Alcantaræ, Calatraræ, Avifii, Jesu Christi, Dominici, Cygni, Teutonici, uti iterum recenset prædictus *Ferrond.* p. 43. Gestant liliatas, sed simul pedatas, in argento rubeam *Trousselli*, in prasino auream *Pavelleji*, nigram in argento, *Swinertoni*, omnes in Anglia.

§. CXVIII. Affinis figura est crucium *treslées, trifoliarum* (modo §. præced. diximus etiam *Fleuronées* appellari.) Ita vocantur, quarum extremitates, non tam trifoliis ornantur, quam in trifolia formantur. Vocatur *Crux Lazari*, qui ordini illi placuit. Exempla sunt. Aurea trifoliata crux in solo cæruleo, in area 2. & 3. *Walter de Griesbach* [Helvet.] (α) aurea in rubeo. *Birglin* [Patrit. August. in bipertiti scuti regione posteriori.] (β) rubea in aureo *S. Lambert, & Brancas de Villars* (alibi lego huic dare auream in cæruleo) argentea in rubeo *S. Gobert s. Montgobert*, aurea in cæruleo adjectis 4. argentatis leonibus *Durham s. Dunelmum.* [civ. Angl.] *Veller* 3. nigras argento inscribit.

§. CXIX. Crux 3. anchorata (*enchrée, Anker-Creutz*) habens utrinque repandos & recurvos 4. extremos scapos, anchoram aliquo modo refert extremitate sua: & spei cruci innixæ perhibetur symbolum. Placuit hæc figura pluribus, ita gestant auream in scuto nigro *Hoffwarth* [Svev.] (γ) cæruleam in aureo *Hoffwarth* (Franc. videtur inter diversas lineas variatio colorum discerniculo servire) (δ) auream in rubeo *Molberg* 1. & 4. [Rhen.] (ε) *Castel fromont.* Argenteam in cæruleo. *Düne* [Rhen.] (ζ) rubeam in aureo *Damas c. Thianges, chaume Jean Fourilles, Bernieules Rabodanges, Cousans, Hainville* [Lotharing.] *Ville neuve* (Limosin. sed margine scuti cæruleo.) nigram in argenteo *Gourlay* [Picard.] *Beaucé* [Picton.] *Montalamben.* [Guienn.] *Boulainvilliers* (sed impressa medio stella 16. radiorum argentea.) Viridem in aureo *Mardoryne, Simphalle, La Salle* [Buron.] (sed quadranti dextro miniato) auream in cæruleo *Le Bourgoin* [Nivem.] *Coulombiers* (sed impressis 5. conchyliis rubeis) *Bajordan.* sed cum limbo scutario aureo) rubeam in argenteo. *Linieres* [Picard.] *Bourys.* Argenteam in nigro. *Bonin Messignac.* Varii velleris in rubeo *La Chastre, de Fortibus* [Angl.] rubeam in scuto ex cæruleo, & aureo bipertito, impressis 5. conchyliis argenteis. *Senarpont.* Rubeam in scuto ex auro, & cæruleo bipertito. *Cæn* ex minio & argento bipertitum in parma ad eundem modum bipertita. *Alegrin de Cajeu.* Tres rubeas anchoratas inscribit argento *Hodicq.* Huc refero crucem rubeam in aurea parma. In insign. c. *Gleichenf.* 2. & 3. (η)

§. CXX. Non longe abest figura 4. crucis *Molendinaris* (*Moleyne*) apud *Vptonum*, quam *furcatam* vocat, *Ioh. de B. aureo*, & molendinari, aliam dat figuram. Verum furcata æquè iste mentionem facit. Furcatam, vel ex 4. furcis, qualibus sclopi majores imponi solent, constantem nigram inscribit areæ aureæ fam. *Trushses de Kuhlental.* (Svev.) (θ) Nec alia species multum abludit, cum Galli vocant 5. *Croix cercele* aut *resercele*, cujus extrema utrinque in dimidios circulos flectuntur, vel crispantur. Conf. *Menestr. L'art du blas. justif. c. 6. p. 130. Weyer* [Rhen.] (ι) gestant in aurea parma crucem talem extremis in circellos flexis; crucis medio vero imponunt nigrum scutulum 3. impressis talentis aureis. *Funillis* in scuto aureo nigram inustis 5. parmulis argenteis, quas singulas ambit margo striatus rubeus, vel ap. *Geliot* niger. Magis vero mireris, quid in animo fuerit illis, qui 6. crucis extrema *serpentinis capitibus* exornare voluerunt: nisi quod ferant, in serpentem in deserto exaltatum respici, Galli vocant *gringolée*, & *viurée* s. *giurée, Schlangen-Röppf-Creutz.* Talis est rubea, parmae argenteæ inscripta, capitibus serpentinis auro pictis pro *Monfort* [Britann.] & nisi quod capita serpentum alium colorem à cruce non agnoscunt, *Krummel* [inf. Rhen.] (κ) argentea talis crux in parma rubea, imposito medio scutulo argenteo tribus orbibus rubeis impresso notat

Huyn

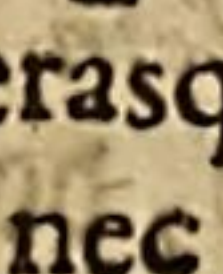
(α) *Wap. I. p. 202.* (β) *Wap. I. p. 216.* (γ) *Wap. I. p. 110.* Coronatæ galeæ impositus pileus orientalis rubeus acuminatus, & pennis pavoninis fastigiatus. (δ) *Wap. I. p. 103.* Ex galea coronata prominens pileus orientalis cæruleus penna pavonina superius ornatus. (ε) *Wap. I. p. 130.* Apex nullus videtur huic convenire areæ, si colores consideremus: sed ob hanc aream alterum laciniatum latus auro & minio tingitur. (ζ) *Wap. II. p. 107.* Mitra Episcopalis cærulea, argento ornata. (η) *Wap. II. p. 17.* (θ) *Wap. II. p. 84.* Duo cornua argentea ternis manipulis graminis, vel pennarum galli gallinacei exornata. (ι) *Wap. II. p. 113.* Pileus niger, ora reducta aurea, imposita quoque ala nigra. (κ) *Wap. II. p. 118.* Ex galea, diademate tortili tecta in altum porrigitur pes ocrea & calcari indutus.

Huyn ab Ansteraet (α) [inf. Rhen.] (Hos Gelen. putat vel ab Hunnorum sanguine, vel victoria nomen derivasse; conf. de hac figura inf. f. 6. m. 3. n. 16.) similis rubea in clypeo argenteo, medio crucis incumbente tessera quadrata s. punctis insigni servit famil. *Dobbelstein*. [inf. Rhen.] (β) *Kaër* (Britann.) inscribit scuto rubeo hermionicam crucem, capitibus serpentum auro tinctis.

§. CXXI. 7. Si extrema crucis transversis denuo lineis tegantur, tanquam quatuor cruces commissæ conjungerentur, vocare solent *patibulatam*, Chassaneus *potentialem* s. *potentiata*, ex Gallico *croix potencie*, *Krucken-Creutz* / talem nigram inscribit areæ argenteæ *Calabria*: argenteæ auream, sed adjectis 4. simplicibus cruciculis ejusdem metalli regnum *Hierosolymorum* (conf. Hist. insign. l. 1. c. 58. n. 6. 24.) 8. affinis est figura crucis *brachiata* s. *cruciatæ*, quæ 4. cruces immixtas, in medio conjunctas representat. Galli *recroisée*, vel *recroisettée* appellant, nostri *Wieder-Creutz*. Gestat talem rubeam in aureo *Beyerley* (Angl.) Sex tales cruciculas nigras 3. 2. 1. sed in imo spiculatas gestat (adjecto capite scutario cæruleo, 3. stellis aureis impressis) in parma argentea *Clinton C. de Huntingdon*.

§. CXXII. Exempla etiam sunt crucium, quarum staticulum, vel statumen in spiculum terminatur, quæ inde vocantur 9. *spiculatæ*, *fichées*, au *pieu fiché*. *Nagelspiß-Creutz*. Uptonus *figitivas* vocat, Spelmannus p. 100. *cuspides* s. gestatorias. Rationem addit: *Hujusmodi crucem & manu gestare, & terræ insigere* (ubi reverentiam loco cupiebant inferre) *moris fuit*. Mysticam significationem quærit *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm.* P. 3. p. 388. *Il est bien vray, que ces croix recroisettes ont ordinairement le pied fort aigu, d'où vient qu'on les appelle au pied fiché, & que de prime face elles semblent devoir porter la pointe de douleur, ou elles seront plantées, mais je vous donne parole, que cette espine se tourne en rose, & que la moine du goutte du sang du Fils de Dieu n'est pas si tost infusé dans le cœur, par le moyen de quelque grace, que cette pointe venant à estre rebouchée tout à fait, la joye prend infailliblement la place de cette tristesse imaginaire.* Quod ita latine sonaret: *Verum est, ordinariæ crucium cruciatarum pedem satis acutum esse, unde spiculatæ, vel figitivæ dicuntur, & prima specie dolorem excitare videntur, ubi insiguntur. Sed certos esse jubeo, spinam hanc in rosam conversam & minimam guttam sanguinis Filii Dei vix aliqua cœlesti gratia cordi infusum iri, quin ilico cuspe retuso & hebetato, certe imaginariæ tristitiæ gaudium succedat.* Exemplum spiculatarum crucium, ut de cruciatis, quas ordinariè ferè, ita pingi audivimus, nihil dicamus, ista reperi. Gestat argenteam in rubea parma *Fresen* [Brunsv.] (γ) Dantur etiam 10. cruces, quarum singulæ extremitates tricuspides sunt, seu duplici dente incisæ, *Furcatas* dicas, quia gallis audiunt *Fourchées*. *Varenn.* vocat *danchées*, sed cavendum, ne terminus æquivocus (num. §. 113. alia acceptio notata est) confusionem inducat. Exempla hujus generis vidi, *La Roche chemeraut*, talem gestat argenteam in solo cæruleo. *Seque* nigram in argenteo. *Buffevant* auream in cæruleo: *Vrsay La Beraudiere* in 1. & 4. similiter.

§. CXXIII. Quarundam crucium 11. extrema in columnarum speciem formantur, impositis singulis orbibus. *Columnarem* dicunt. Nostri *Rugelstab-Creutz* / Galli *bourdonnée*, vel *pommelée* dicunt. Quod tamen posteriorem hunc terminum attinet, alia significatio etiam extat apud *Geliot. ind. arm.* voce *croix pommelée*, cum illa hoc nomine vocatur, cujus extrema in rhombi figuram terminata angulis singula poma sustinet. Qualem cæruleam 12. pomis ornatam dant *Manfredis* (Succens.) rationem pomorum cruci aptorum, aliqui in pomo quærun, quod à protoplastis comestum cruce sua salvator expiaret.

§. CXXIV. Datur etiam crux 12. cujus omnia, vel superius extremum in uncis terminantur, *cruces hamatæ*, *Creutz mit einem Hacken* / non longe abludit figura cærulea scuti argentei *Mayrhofen* [Bav.] (δ) crucem undique hamatam auream in scuti transversè secti, cujus superior pars argentea sciurum rubeum continet, parte viridi gestat fam. *Rückersfelder* (ε) [Patrit. Francof.] Ita plerasque differentias, quæ crucibus ratione extremorum accidunt, enumeravimus, nec tamen omnes: omisimus enim fere quarum exempla non succurrebant. Ne vero potiorum nomina nesciat lector: dabo aliqua, *Peronnée* vocat *Vulson*, *Geliot. enserrée de 4. de grez.*

si in
(α) Wap. I. p. 115. ex coronata galea prospiciens caput serpentinum ex argento. (β) Wap. II. p. 115. (γ) Wap. I. p. 185. diademati tortili impositæ tres, inter duas rubeas media argentata, plumæ struthionica. (δ) Wap. I. p. 94. jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ε) Inter alas cæruleam & argenteam sciurus. Lacin. virides & arg.

si in graduum figuram extrema crucis, ubi marginem scuti tangunt, formantur: *Graduata* an dicenda sint, alii viderint. *Barbée* dicitur, cujus extrema in sagittarum speciem terminantur, forte *Sagittalis* dicenda: *Moussue*, cum extrema in rotundam formam effigiantur. *Aigvisée*, cum extrema omnia in cuspides exeunt. *Estoilée*, stellæ 4. radiorum exhibet speciem. *Croisante*, singulas lunæ crescentis imagines extremis aptat. Nonnulli etiam crucibus annumerant figuram ferri molendinarii s. *fer de moulin*. Quod etiam *crucem molendinarem*, *croix de moulin*, indigetare solent. Vide illam S. 6. m. 1. §. 21.

§. CXXV. Tertio videndum, quam variis modis spatium lineis comprehensum, vel interiora crucis afficiantur. Fit hoc varia divisione, vel simplici, nempe perpendiculari (*parti*) transversali (*coupé*) diagonali (*taillé ou tranché*) vel multiplici: Aut omnibus divisionis speciebus concurrentibus, cruce in octonas partes divisa (*partie, coupée, tranchée, & taillée* s. *ecartelée*) qualem in aureo scuto ex rubeo & argento toties sectam gestat fam. *Hattenheim* [Rhen.] (α) Ita *Tigny* gestat in solo argenteo crucem pedatam & à margine sejunctam, rubeo & nigro coloribus quadripartitam.

§. CXXVI. Huc etiam spectant cruces, quas segmenta, tessellæ vel rhombi complent. (*composées, eschiquetées, lozangées, gestückt oder abgefürchte Creuß, Schach, Creuß, Rauten, Creuß.*) Exempla sunt *compositarum* s. *segmentatarum* rariora: Unum succurrit *Bailly d'Ozereaux*: crux composita segmentis aureis & cæruleis, in parma rubea, cujus anguli 4. totidem hermas muliebres argento tinctas continent. Frequentiora sunt *tessellatarum*: Nempe ex argento & minio duplici tractu in parma nigra *Ingelheim* [Rhen.] (β) ex auro & minio in cærulea *Epsendorff* [Rhen.] (γ) Triplici ductu ex nigro & argento in solo rubeo *Bost Radepons* (sed adjectis 4. leonibus aureis.) Rhombos continent cruces istæ: pro *Saintyon* (crux rhombis aureis & rubeis) repleta, adjectis in scuti cærulei angulis 4. campanis argenteis. Affinis est species crucis *clathrata* (*frettée* alias *coticée & recoticée, gegittert Creuß.*) E. g. *Broon Brondineve* [Bri.] gestant in parma cærulea crucem argenteam clathratam rubeis clathris. *La Riviere* in rubea auream clathris cæruleis, *L'Isle du Gvaft* in rubea argenteam clathris cæruleis. *Sourdon* in argentea nigram clathris aureis, *des Quesnes* in argentea rubeam, clathris aureis, alii *croix frettée* appellant, quæ 4. signis in clathrorum modum dispositis constat, *vier Creuß, Stab.* Nec minus huc refero crucem nubibus obductam, *entée* s. *nuagée*, cujus tamen non succurrunt exempla.

§. CXXVII. Hujus loci etiam illæ sunt, cum cruci crux, vel affine, quod inscribitur. Si media quæque alteri incumbit crux. Sed tenuior solo concolor est, vocatur *croix vuidee perforata* seu *exinanita*: si alterius coloris *remplie, repleta*, cum vel justa proportio inter duas cruces est, vocatur simpliciter *croix chargée*, onerata. Si ex parallelo linearum angulos constituentium alia totidem, cruci incumbant, ut ita videantur tres cruces, altera alteri inscripta (media semper areæ concolor est.) vocatur *croix resarcelée*, laterariis lineis præcincta. Exemplum est in *Knolles c. de Viscounts* (Angl.) quæ gestant in parma cærulea cruciculis cruciatis aureis confita, crucem talem lineis ad latera prætextam addo his crucem *finbriatam* (*bordée.*) e. g. *Fredeville* gestat in parma argentea, crucem rubeam, margine dentato nigro. *Hodespan*, in aurea cæruleam, margine seriato nigro.

§. CXXIX. Superest, ut eas videamus, quarum tota fere species à consueta forma abit, & tamen crucis nomen retinent. Huc referimus 1. *Crucem Antonii, Potence de S. Anthoine* s. *Tav.* Literam T. representans. Exempla occurrunt illa *Quela-cadouean* (Britann.) in cæruleo scuto gestat tria T. argentea *Vieuxbourg* nigrum in Zona argentea parma cærulea impressa, adjecta signo ex læva parte molula echinata concolore. Non multum differt figura, quæ in scuto *Glochen* [Siles.] (δ) rubeo aurea pingitur, & crucis nomine indigetatur. 2. *Crucem patriarchalem, archiepiscopalem* vel *Lotharingiam*, quæ *duplex* dici potest. In diplomate Cæsareo legi vocari, *doppelt oder Spanisch Creuß.* (conf. exemp. in Hungariæ scuto Hist.

(α) Wap. II. p. 103. caput molossi nigrum duobus orbibus argenteis ornatum. Lacin. nigra & argentea. Unde colligo apicem non originarium, sed adscititium his insignibus esse. (β) Wap. I. p. 124. ex galea coronata prodiens ala cum typo scutario. (γ) Wap. II. p. 117. caput lupi, vel si canis agnoscendus est, cæruleo colore tinctum. (δ) Wap. I. p. 62. coronatis galeæ impositus herma virilis, rubeo amictu, cum barba, pileo cæruleo, cujus ora reducta argento candet.

Hist. inf. 1. 9. 16. *Bouqueval* gestat talem nigram in solo argenteo. 3. crucem *Melitensem*, de *Malthe*, cujus figura oculis melius noscitur, quam describi potest. Nomen habet ab Equitibus Rhodiis vel Melitenfibus, quibus in usu est. 4. crucem *Tholosanam*, quæ olim à comitibus *Tholosæ* usurpata: quæ ut *Moneti pratiq. des arm.* §. 32. n. 27. terminis utar, in *punica gentilis parmae area fuit aurea, totis 4. scapis, parilis crucis incisione pertusa ad singula scaporum capita, quolibet latere, introrsus incisa, & capitum angulis quibusque Byzantionum insignita*. Gallicè rotundius: *de gueules à la croix clechée, vuidée & pommelée d'or*. His addemus 5. etiam illam, quam Galli vocare solent *nislée seu nellée*, tanquam annihilatum diceret: alii vel à voce *anile* derivant. Hæc pertenuis est & anchorata. Talem rubeam in solo aureo gestat *Aubusson* (unde *Com. de la Feuillade*) de *Barres*, nigram in argenteo, *Farlay* argenteam in nigro. Inter *Vulson. de la Colombure & Segoing*. qui circa hanc crucem diversa scribunt, arbitratur *Geliot. indic. armorial.* voce *croix neslée*.

§. CXXIX. Huc referemus cruces ita dictas, quæ aliis figuris in crucem dispositis constant. *Talentata* vocatur s. *besantée*, si numi Byzantini contigni in modum crucis disponantur: à qua parum differt, quam vocant *pater-nostree*. *Maculatam* s. *masculatam* dicunt, *maclée*, quæ maculis similem in modum collocatis componitur. *Herminalis* s. *hermionica* (alii, sed ineptè, *heremitica*) *hermelin. creuz* vocatur, non tantum, quæ ipsæ muris pontici exuviis constat, quo sensu §. 112. ejus mentio est facta, sed & cum 4. caudæ muris illius in crucem disponuntur, quæ sunt insignia *Harleston* (Angl.) ap. *Menestr. L'art du blason justif. c. 4. p. 75*. Ita diceret *cymbalitem*, quæ 4. cymbalis (4. post de Varis) hoc situ repræsentantis constat, *Eysenbütsein. creuz*. Alius etiam mentionem facit Uptonus, quam *cordatam seu cordée* vocat, & alicui, cujus avus artifex chordarum fuerit, attribuit. Sed non multi usus est, ista omnia diligentius persequi. Finirem hic crucium differentias, nisi adhuc situs ratione mentio facienda esset crucis exaltatæ, *hausée*, quam ita vocant, cum staticulum crucis superiori & transversis tignis longius est, figura ad eam, quæ supplicio olim adhibita, proprius accedente.

§. CXXX. Ita differentias crucis varias vidimus. Cæterum ipsa figuræ ratio docet, non posse eam multiplicari, cum vel sola minus areæ relinquat, quam ipsa occupat. Nihilominus cruciculas plures eidem scuto inscribi nihil prohibet. En exempla: *Schænenburg* [Rhen.] (α) gestat in scuto nigro tres cruciculas argenteas: *La croix* (Parisi.) in caruleo argenteas.

§. CXXXI. A cruce non nisi situ differt, octava inter figuras honorabiles, *decussis* s. *crux decussata*. Hanc crucem *Andreariam* vocitare solent, quia B. Andream cruci ita collocatæ adfixum tradunt. Conf. *le Labour* de l'orig. des arm. n. 118. *Burgundicam* similiter dicere solent. Rationem qui fabulis delectantur, inde derivant, quia tempore, quo Magdalenam pœnitentiæ in provincia vacasse æque fingitur, nescio quis *Stephanus*. Rex Burgundorum (nempe antequam Burgundorum in Gallia audiretur nomen) crucem Andreæ ex Achara patris Massiliam adduci fecerit. Verior haud dubie ratio est, quia Philippus, sed Burgundiæ pro seculi sui superstitione sanctum Apostolum ordinis à semet, sub velleris aurei symbolo, instituti patronum constituerat. Unde postea in vexillo cruce decussata rubea usus est, *Æg. Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. s. c. p. 145*. duo commissa & decussatim confricata regna vexillis inscripta, partim pietatis & honoris causa erga S. Andream, partim in recordationem illatæ injuriæ & pressuræ. Aliam dein addit rationem ex Romano numero stipendiorum *Le Labour. d. l. n. 119*. Putat hanc crucem servivisse Duci Burg. Johanni pro symbolo, ex eodem discimus in turbis intestinis factionis insigne factum, ut qui Burgundiæ partis essent, hac crucis forma uterentur: usque adeo, ut & sacerdotes, cum baptisarent infantes, vel alia sacra celebrarent, in hanc formam cruces signarent: ita *Simon de Champluisant* præpositus Paris. crucem, quam dein posterius rectam gestarunt, hoc situ gessit, ob quod in tract. Atrebatensi ille insertus est articulus, ut qui Ducis Burgundici insignia decussim gestassent, non cogerentur ad alia assumenda, neque in regno, neque extra illud, etiam Rege vel Conestabili præsentibus ob Andreanum nomen. *Varenn.* opinatur hac figura notari, vel amorem in crucem, qui Andreæ fuit, vel patrocinium Burgundiæ, vel originem ab aliquo S. Andreæ (Scoticorum Regum ille ordo legitur) equite deductum. Nostri consimili modo vocant,

Z

Andreas

(α) *Wap. I. p. 123*. Pileus latus niger, ora reducta argenteis 3, crucibus insignita, nodo argenteo, & ultra hunc plumis galli gallinacei nigris fastigiatus.

Andreas Creutz / Burgundisch Creutz / schräges Creutz. Hispani *Haspam* dicunt. Apud Gallos præter nomina, quæ istis respondent, *croix de S. André seu Bourgogne*, præcipue in usu est terminus *sautoir*. Ex quo nescio qui inepti *psalterium* finxere, alii voce *saltatorium* exprimere maluerunt: & ita *Upton*. Conf. de etymologia *Monestr. l'art. du blas. justif. c. 5. p. 121. seq.* qui eo abit, ut credat voce *sautoir* notari instrumentum, quo muniti solebant parvæ, hoc est saltos ferarum. Ita & *Spelmann*. interpretatur machinam venatoriam, qua olim in Theriotrophis prædabantur feras. Porro hieroglyphicum quod concernit, quicquid de cruce dictum est, huc etiam spectare credo. Neque plura addo, certè inepta & non aliis autoribus digna sunt, quum *Upton* avaris, & *Ioh. de Bado aureo*, qui p. 32. duos cantherios transpositos in figura quærunt, illis figuram hanc tribuere vult, qui partem facultatum amiserint, sed spem recuperandi habeant.

§. CXXXII. Accedamus jam ad exempla figuræ, & juxta diversitatem colorum ea partiamur. Crux decussata aurea fulget in rubeo scuto *Britant, Rancher*, (Parif. sed comitibus 4. annulis aureis.) Adjiciunt 4. aquilas aureas *Bouteville*, 4. stellas aureas *Wabern* [Helvet.] (α) similis in cæruleo, *Guillon, Cottebrune* (Burgund.) *Vogtsberg* [Svev.] (β) Adjiciunt superius lunæ crescentis effigiem auream inversam, & inferius stellam ejusdem metalli *Eiseneck* [Patrit. Francof.] (γ) 4. limaces argenteos *Alesso*, 16. rhombos aureos *Betezé*, 4. leunculos ejusdem metalli *Kerliver* (Britann.) Viridem aream quod concernit, area decussis ei inscribitur notandæ famil. *La Guiche*.

§. CXXXIII. Argentea decussis inscribitur parvæ rubræ: *Brignac, Gaillomiel, Nevil* (Angl.) Adjiciunt 4. lilia aurea *Moncheureul* (Picard.) Talem in cærulea gestant *Focksperg* [Helvet.] (δ) Imprimunt rosam rubream cordi decussis *Oppen* [Saxon.] (ε) Adjiciunt 4. molulas echinatas aureas *Duverton* (Puton.) & *Ysnard de Brantes* (in venascin. comit.) Nigram parvam argenteus decussis ornat *Angennes, Channeviere*, sed parva confita aureis liliis.)

§. CXXXIV. In argentea parva apparet decussis niger *Partenay de Maillé* constituunt quadrantem dextram rubream, & 2. pisces argenteos inscribunt *Cusse Bourgneux*, in eodem metallo conspicitur rubeus, *Offignies, Esticer* (Britann.) *Kaniz* (Siles.) sed adjectis rosis 4. ejusdem coloris. (ζ)

§. CXXXV. Aureo scuto inscribitur decussis rubeus, *Garentes s. Iarentes de Montelar* (Provinc.) *Chiny, Hattstatt* (Rhen.) observandum verò est hæc prima illius familiæ insignia non fuisse, sed potius 3. aquilas candidas in scuto nigro: Assumere verò hanc crucem, ob præturam imperialem Selestadii. Vid. Bern. Herzog. Chron. Alsat. l. 7. p. 6. & superius c. 2. Comites adjiciunt 4. merulas rubeas *Mony*, caput aprillum nigrum dentibus argenteis capiti scuti insertum *Engelbrecht* [Patrit. Francof.] (η) In potiori metallo pingitur niger du *Fresnoy, Dachstul s. Dagstul* [Baron. familiæ *Fleckensteinie*] (θ) cæruleus in auro conspicitur, *Blanette*.

§. CXXXVI. Quod pelles attinet, illa exempla sunt. Ex vario vellere decussim formant & inscribunt scuto rubeo *Bailleul Doux lieu*, decussis hermionibus in rubeo. *Hohenfelds de Reypolzkirch* [Bar. in medii scutuli tripertiti parte posteriori.] (i) In hermionico scuto conspicitur decussis miniatus, *Sanctai*. & (sed medio impressa cruce patibulata & 4. aliis cruciculis stipata, omnibus ex auro) *la Frette*, ut & (sed inscriptis 5. stellis aureis) *Champluisant*, vario vellere constant area, quæ decussim rubeum complectitur *Baulon* (Britann.)

§. CXXXVII. Quot crucis differentias observavimus, totidem de decussi notare necesse non est, cum exempla omnium non præstò sint: enumerabimus istas: I. Reperiuntur

(α) Wap. III. p. 185. Stella 6. radiorum quibus singuli orbes impositi sunt, omnia ex auro.

(β) Wap. II. p. 94. herma juvenilis veste scutaria effigie picta. (γ) Expansum jugum alarum emblemate scuti pictarum. (δ) Wap. III. p. 185. herma juvenilis decussim pectore deferens.

(ε) Wap. I. p. 167. pileus acuminatus cæruleus, pennis pavoninis fastigiatus, ora reducta argentea; additus circulus globulis rubeis & argenteis constans & lunæ facies argentea. (ζ) Wap. I. p. 61. galeæ duæ prior tegitur mitra principali rubea, cujus ora reducta hermionica, ei insistit rota aurea, cum impositis hujus oræ 8. facibus ardentibus ex eodem metallo: alteri coronatæ imponitur pileolus orientalis erectus, tessellatus argento & cocco, & fastigiatus mediante aureo nodo aliquot foliolis. (η) Inter jugum alarum totam scuti faciem representantium aliud caput apri. (θ) Wap. II. p. 28. & I. p. 19. ex galea coronata prominentes terra plumæ struthionice, hinc auratæ, illinc nigro tinctæ. (i) Wap. I. p. 30. videtur respondere tertia galea, qua pilam sustinet coccineam pennis nigris fastigiatam.

tur striati. Talis est argenteus in solo rubeo famil. *Hundbusck* [Rhen.] (α) ejusdem metalli in cæruleo (sed adjecta quadruplici imagine lunæ crescentis tinctura aurea) *Vauquelin des Yvetaux*, & (sed adjectis 4. tudibus ejusdem metalli) *Maillart* (Normann.) aureus in cæruleo (adjectis in capite scuti aurea luna, in reliquis angulis 3. tudibus ejusdem metalli) *Maillart* (Parisi.) 2. *Dentati*, talis est rubeus in solo argenteo (sed adjectis 4. capitibus æthiopum nigris, quæ singula diademata tortilia aurea ambiunt) *Prevost d'Auge* (Anjou.) argenteus in rubeo (sed adjectis 4. plinthidibus rubeis) *Sallaert de Bouron* in 1. area (Flandr.) quæ familia etiam gestat in 3. quadrante argenteo rubeum decussim dentatum. 3. Minores & à margine dejecti (alarsées) talem gestat aureum adjectis 4. plinthidibus ejusdem metalli in parma cærulea, *Laubespine chasteauneuf*. Item in scuto transverse secto ex auro & nigro, iisdem coloribus alternatis *Mamming*. [Austr.] (β) Tres aureos in cærulea parma *Boileve*.

§. CXXXIX. Antequam hinc abeamus, mentio facienda est figuræ, quæ in insignibus *Bruniorum* de *Brunfels* [Patrit. Francof.] (γ) visitur, & dimidium decussim eam transversa linea, in quam coeuntia illius duo brachia incidunt, refert: tale signum nigrum bis repetitur in scuti transversè secti parte superiori argentea, inferiori atra rosam argenteam rubro gemmatam & viridibus interfoliis cinctam.

§. CXXXIX. Potiores fere, saltem frequentiores ex honorabilium numero figuras lustravimus, quæ sequuntur, non æque frequentes sunt. Atque in his nona est *limbus s. orarium s. fimbria s. bordura*, à Gallico *bordure*, Nostris *Einfassung / Umschweif / Rand*. Sextam partem scuti ex regula occupare debet. Distinguitur verò à scutulo areæ impresso, quod hoc minus est area, quam ambit limbus hujusmodi. De usu ejus ita *Spelmann. aspilog. p. 106*. *Nostris majores hoc solummodo ad distinguendum clypeos, fratres, familias, utebantur, non ad insigniendum, eumque morem nos etiam approbamus, sed vix retinemus*. Assurgimus Spelmanni asserto, quod illos limbos concernit, qui circumdantur scuto aliis jam figuris insignito, sed præter hos exempla sunt limborum, qui cum nihil aliud in scuto sit, principalis figuræ loco haberi debent. En aliqua: Circumdant scuto limbum argenteo-cæruleum *Wastines*, rubeo-argenteum *Holland* (Angl.) nigro aureum *Kempen* Baron, argenteo-nigrum *Nettesheim* [Rhen.] (δ) & *Keldunck* [inf. Rhen.] (ε) nisi forte pictura magis ad scutulum nigrum areæ argenteæ inscriptum trahendum videtur, cæruleo-argenteum *Graselsing* [Bavar.] (ζ)

§. CXL. Aliorum limborum scutis, quæ aliis quoque figuris insigniuntur, circumdatorum exempla hic non necesse est recensere, sed mentio fiet occasione figurarum principalium. De colore limborum, id video disputari, scuto colorato, in quo figura metallica exaratur, coloratus an metallicus debeatur, ut legi de colore & metallo iusta ratione jungendis obtemperetur? *Varenn. d'arm. P. 4. p. 527*. existimat, si scuto, alia figura jam insigni, limbus inducatur, hunc figuræ non scuto supervenire, adeoque cum hæc metallo constat, colore tingendum esse, vel vice versa. Antequam vel hinc abeam, limborum aliquæ differentix sunt observandæ, quæ figuræ huic tum inprimis solent accidere, cum ea accessio tantum est, & qui potissimus usus est, discrimini servit. Dantur ergo limbi 1. *dentati, danckée ac dantelée*: 2. *striati, engreslée*. Talis est *Merodiorum* [Rhen.] (η) cæruleus, scuto aureo non tribus, ut *Wap. I. p. 130*. *Sibmacher* perhibet, sed quatuor, teste ipso *Sibmach. Wap. II. p. 114*. & *Geliot indic. armor.* voce *bordure*, palis rubeis insignito circumdatus. 3. *Compositi* vel *segmentati*, *Uptoni gobonati*, Gall. *componnée s. gobonée*. Talis est ex minio & argento, quem *Hinderöfer de Muetzen* scuto suo quadripartito, de quo alibi circumdant, aureis & rubeis segmentis componitur limbus fam. *Commerstatt* [Misn.] (θ) scuto rubeo, in quo unicornu aureum salit, adjectus. Talis etiam aureis & furvis segmentis constat, quo cingitur scutum familæ *Seve*, auro & nigro sexies fasciatum oppositâ segmentorum tinctura, quod *contrecompinné* vocant 4. *tessellati, eschiquetée*. Talis est ex minio & argen-

Z 2

to fa-

(α) *Wap. II. p. 104*. pileus latus rubeus ora reducta miniata, impositis duobus cruribus humanis abscissis. (β) *Wap. I. p. 38*. ex galea coronata alarum cum typo scutario jugum complicatum. (γ) Rosa conspicitur inter duas expanfas alas pari modo, ut in scuto bipertitas, sed singulas tantum figuras complectentes. (δ) *Wap. II. p. 102*. Jugum expansum alarum nigra & argentata. (ε) *Wap. II. p. 118*. ex galea coronata prominens cum collo caput cygni candidum. (ζ) *Wap. II. p. 65*. pileolus cæruleus argentea ora reducta, inverso situ incumbit galeæ. (η) Pileus rubeus ora reducta rubea, illique impositum jugum alarum tenuis transversis exaratum ad colores palorum scutatorum. (θ) *Wap. I. p. 162*. Ex corona aurea exurgens eodem metallo tinctum unicornu.

to fasciatæ eadem tinctura parmæ circumdatus pro famil. *Tangel*. [Thuring.] (α) & ex auro ac cæruleo, quo scutum fam. *d' Illam* (Hispan.) aureum tribus fasciis rubeis exaratum cingitur. §. in nubium modum formatus, *nuagée*. Talis est ex cæruleo & argenteo *Fürstenberg*. Com. scuto circumdatus vid. Hist. insign. l. 3. c. 10. Ita aureum limbum cæruleis nubibus formant, & circumdant scuto ex argento & minio bipertito, in cujus medio tres typhæ in palum & decussim per coronam trajectæ comparent, *Breuning in Buchenbach* [Svev.] (β)

§. CXLI. Habet hoc limbus cum aliquot figuris commune, quod multiplicari nequit, occurrit tamen mihi exemplum duplicis in insign. *de Haro M. del Carpio*; in his enim scuto argenteo duos lupos suo colore repræsentanti duplex inducitur limbus, interior argenteus cum 4. fragmentis catenæ cæruleis, exterior rubeus 8. decussibus aureis insignitus.

§. CXLII. Ad decimam figuram accedo, quam à gallica voce *orle*, *orlam* quidam appellare non verentur, vel *orulam*, conf. *le Labour*. *L'orig. des arm. n. 129*. *Spelmannus peribolum* appellat, *simplicem*, *duplicem*, *triplicem*. *Vptonus* tractum simplicem, dicas etiam limbum internum. Aliqui etiam vocant *trace*. Exemplum ejus suppetit in insign. *Randavv* [Marc.] (γ) cum peribolus talis argento in parma rubea pingitur.

§. CXLIII. Periboli hujus speciebus etiam accenseri debet figura, quam Galli *trescheur velessonier*, (vid. de utroque termino *Le Labour L'orig. des arm. n. 129*. 130.) nuncupare solent: & eo solo differt, quod exilior est, vix amplius, quam alterius medietatem complecti solita. Sæpiusculæ etiam, inò plerumque liliis, vel trifoliis insignitur. Varennius comparat 4. bacillis in extremitate conjunctis ac in figuram periboli dispositis. Exemplum figuræ suggeret inferius Regn. *Scotia*; Hist. insign. l. 1. c. 3. n. 14. Alia pauca addo: tractum ejusmodi s. limbum internum duplicem viridem inscribunt scuto aureo, ac decussim rubeum universo inducunt *Bossu Longueval*.

§. CXLIV. Hæ decem figuræ honorabiles fuere, quas *Menestrierius* ex veteri disciplina heraldorum recenset. Videamus jam reliquas, adjectas, & ab aliis hoc solum nomine, quia rariores sint, omissas. Est ergo undecima apud Gallos *le Chefpal*. Diceret capiti adglutinatum palum, *ein auf dem Schildes Haupt absteigender Pfal*. Figura est ex duabus composita; conf. *le Labour de l'orig. des arm. n. 103*. 104. qui lateralìa spatia vocat *gouffets*. Exempla illa reperio, nigrum argenteæ parmæ inscribit *Mendorf* [Bavar.] (δ) rubeum aureæ 2. stellis ejusdem coloris (ita *Geliot*) vel rubeis (hoc pictura vellet) impressæ. *Wyl*. [Helvet.] (ε) argenteum rubeæ; *Munsinger*. Admonet me mentio hujus figuræ duarum affinium, quas Galli *chefbarre* & *chefcheuron* appellant. Illa est capiti scutario baltheus sinister insertus. E.g. rubea figura ornat argenteum scutum notandæ fam. *Wisbecken* [Bavar.] (ζ) Hæc figura est, ad priorum modum, cantherium ex capite demittens. Talis pingitur argentea in area nigra, quæ tertia est scuti, *Baron de Windischgrätz* (η)

§. CXLV. Succedit illa, quam Galli *champagne* vocant, & est triens scuti inferior, à reliqua area diversa tinctura imbutus. Exemplum vix unum vel alterum reperire est. *Woodville* (Angl.) trientem & præterea quadrantem dextram argento tingit, reliquo scuto rubeo: *Diemantstein* [Sver. perperam *Geliati* typotheta Sveriam in Svediam mutavit] (θ) minio inficit, reliqua area argentea, baltheo nigro impresso. *Vögler* [Siles.] (ι) scuti, cujus superior pars minio & argento quadripertita conspicitur, trien-

(α) *Wap. I. p. 148*. Ex corona aurea prominens herma virginea rubeo induta, brachiis detruncatis, & crinibus passis caput redimita diademate torrili, tribus foliis acutis fastigiata. (β) *Wap. I. p. 121*. herma æthiopis cæruleo thorace scutulum gentile reperens, & in pileo acuminato rubeo, cujus reducta ora argento, nodus extimus auro splendet, tres plumas struthionicas, nempe inter aureas cæruleam ostentans. (γ) *Wap. I. p. 175*. roseo sermo redimita callis sustinet inter 2. rubeas argentatam plumam struthionicam, & vexilla duo ex rubro & argento bipertita. (δ) *Wap. I. p. 90*. ex corona prominens jugum complicatum alarum scutario symbolo pictarum. (ε) *Wap. II. p. 135*. mitra episcopalis pavoninis pennis fastigiata & symbolis scutariis picta. (ζ) *Wap. I. p. 83*. herma virilis rubea veste & pileo, utriusque ora reducta muris pontici maculis respersa, plumis vero pileum ornantibus argento tinctis. (η) *Wap. I. p. 20*. (θ) *Wap. I. p. 118*. galea recta pileo rubeo, ora reducta hermionica. Ultra pileum eminet ala scutariis symbolis picta. (ι) *Wap. I. p. 64*. inter argenteam & coccineam, nigra erecta pluma struthionica. Laciniæ hinc argenteæ & nigra, isthinc coccineæ & argenteæ.

trientem inferiorem nigro colore inficit. An huc referas scutum fam. *Pelcken* [Siles.] (α) in quo ex sinistro angulo è nube prodit armatum brachium gladio minax, pede scuti, sed linea obliquata præciso & minio tincto.

§. CXLVI. Decimum tertium locum dabimus figuræ, quæ apud Gallos *pairle* (Varen. sæpe *perle* scribit) audit. De figura non æque, ac de etymologia disputatur. Aliqui à *pallio* archiepiscopali, vel scapulari monachorum derivare volunt. Ita *le Labour*. *Orig. des arm.* n. 136. & seq. sed hanc sententiam pluribus & validis argumentis adversus *Labourerium* refutat *Menestr. L'art du blas. justif. c. 7. p. 163. seq.* Aliqui putant esse balthæum dextrum, sinistrum, & palum, dimidios concurrentes. Latine *literam Pythagoricam* dicam, donec commodius nomen alius substituatur. Ut ergo exempla recenseam, gestant hujusmodi figuram argenteam in parma rubea *Deychsler* [Norimb.] (β) nigram in argentea. *Conigan de Cangéz*, argenteam in nigra (sed addita in capite scuti stella ejusdem metalli) *Conigan d'Arcenet*, auream in cæruleo (sed comitibus tribus adjectis liliis aureis) *Yssoudun* (civitas Biturigum. Rationem figuræ ex prima nominis litera suspicari licet) eadem tinctura (sed acuminatam inferius, inscriptis etiam 5. crucibus pedatis spiculatis rubeis & in capite addita sexta aurea) *cantuarina* *f. cantorberis* Episc. (Angl.) & (sed adjecto cantherio aureo) *Rocquart*, nigram transversa linea, ubi brachia coeunt suffultam (*cramponnée* in solo argenteo, addita in capite scuti avicula *von Wyl* [Helvet.] (γ) In ejus formam quasdam figuras disponi, vidimus superius §. 16. 17.

§. CXLVII. Vocat nos 14. *quadrans honorarius, franc quartier, ledige vterung oder Eck*. Nominis ratio seipsam manifestat, cum figura quartam scuti partem occupare debeat. De figuræ ipsius nomine ista *Spelmannus* prodit: Quartam s. quarternionem majoribus nobilibus ob virtutem concessam, ut vexilli quadratum. Diminutam quartam minori nobilitati fuisse præmium. Exempla hic enumerabimus ea sola, quibus quadrans in parma nullis aliis figuris insignita conspicitur: cum verò aliis accedit, tanquam secundaria figura illis cedere debet: quod superius de limbo etiam memoravimus. Dextrum quadrantem scuto argenteo rubeum inscribit *Jägenreuter* [Austr.] (δ) aureum tessellato ex nigro & argento *Hohenegk* [Austr.] (ε) sinistrum quadrantem parmæ inferunt aureæ cæruleum *Zollicofer* [Helvet.] (ζ) argenteæ rubeum *Schratenbach* in 2. & 3. area [Baron.] (η) *Schœnau* [Helvet.] (θ) nigræ argenteum. *Eyzenret*, [Bavar.] (ι) An liber noster armorialis ex quo exempla allegata sunt, differentiam dextri aut sinistri situs in hac figura diligentius observaverit, quam in aliis, non ausim asseverare: potius suspicari licet, in hoc quoque parum pensi eum habuisse, qui in allegato scuto *Jägenreuter*, quam in area prima dextrum, in quarta sinistrum fingit, tanquam nihil interesset.

§. CXLIX. Succedit in numero 15. *conus f. giron* (de nomine consulantur conjecturæ *le Labour de l'orig. des arm.* n. 127.) qui dimidium scuti quadrantem juxta aliquos occupare debet. *Monet. Pratiq. des arm.* c. 24. n. 4. vocat *pinnulam triangulam, triangulam, triquetram, Petalon triganon, scalenon clypeare*. Scutum autem his conis repletum, quale *Vptono* vocatur contra conatum, *Ioh. de B. aureo inangulatum. Spelm. coniferatum f. conconatum*, appellat *pinnulatum, petalites, scalenites*. Hieroglyphicum quod concernit *M. Gilb. de Varenn. in Roy d'arm.* notas vexillorum equestrium esse, atque ita signiferos, vel qui vexilla hostium manibus fortiter extorserint, notari, opinatus singulorum exempla sunt rariora. Inscribit vel rubeum conum ex dextro angulo prodeuntem parmæ argenteæ *du Cluseau*.

§. CXLIX. Si pluribus conis area repleatur, exprimi numerum oportet conorum,

Z 3

(α) *Wap. I. p. 75.* galeæ coronatæ impositum brachium armatum gladio minans. (β) *Wap. II. p. 162.* herma monachalis rubea veste & caputio, tecta tamen pileo rubeo, ora reducta argentea. (γ) *Menestr. L'Art. du blas. justif. c. 7. p. 116.* Apex literam pythagoricam & aviculam repetit. (δ) *Wap. I. p. 34.* respondet galea prior coronata alam ad modum scuti distinctam deferens. (ε) *Wap. I. p. 35.* galeæ, ex qua vir armatus & dextra bipennem, sinistra scutum tenens, prospicit (Conf. c. 7. n. 4.) coronatæ impositum jugum alarum pictarum ad scuti modum. Lacin. atræ & argent. (ζ) *Wap. I. p. 201. 202.* herma virilis aureo amictu, capillis cæruleis, imponitur coronatæ cassidi. (η) *Wap. I. p. 24.* respondet tertia galea coronata, cornua duo superius rubea, inferius argentea. (θ) *Wap. I. p. 198.* lilium, cujus medium folium (fastigiatum pennis galli gallinacei) & quæ conjungit, illa linea ruber, reliqua candent. (ι) *Wap. II. p. 65.* ala ad scuti modum picta.

norum, 6. 10. 12. 16. si octo sint, sufficit dicere *pinnulatum, conatum s. gironné*. In hoc verò non consensus est inter autores hujus disciplinæ, an huic figuræ tribuenda sit omniformis sectio, h. e. lineis 4. in longum, latum & ex angulis, vel in crucem & decussim sectum scutum, *parti, tranché, coupé, taillé*; mit 4. Linten nach der Länge / breit und überzwerch abgetheilet. Negat hoc *Vuls. de la Colomb. science heroïq.* & ut coni basis, non vero altera eum describens linea in angulum incidat, requirit. Deseritur verò à reliquis scriptoribus, qui nomen *gironné* scuto etiam illis modis secto concedunt. Exempla ista observavi conorum sex cæruleorum & argenteorum *Sinzenhofen* [Bavar.] (α) argenteorum & nigrorum *Maugiron* (Delfin.) Hac differentia, quod in priori exemplo duæ diagonales lineæ à transversa, in posteriori linea perpendicularis à 2. aliis secantur. Ex octonis pinnulis constat illorum scutum, argenteis & miniatis *Mansbach* [Hass.] (β) *Roygveil* [Helv.] (γ) *Beaumont, Framonville, Cugnac, Bocart*, argenteis & nigris, aureis & nigris *Stuckii* [Helv.] (δ) *Chasteauvilain* (Delfin.) *Le Roux des Aubiers*, aureis & cæruleis *Seiffel* (unde *M. de la Serra*) *Alerac*, aureis & rubeis *Morges* (familia Gallica, quam *Æg. Gelen. col. Agr. magn.* l. 2. sup. 178. originem ex Germania ducere credit, quia matutinum tempus Germanis *morgen* / & auroram notari illo scuti symbolo) & ab *Ordeya s. Ardeya* (in Agaria, quos ob hoc ab ortu diei, qui ortudieios s. ardieios dictos, & colores, vel ex monte Esquilino, vel quodam ex monte Aquileiensis deductos putat idem *Gelen.* p. 128. allegatis in eam rem versibus ex tabulariis Monasterii Scheidani, ubi eorum tumulus.) Ex rubro & auro tingit 8. conos *Beranger* (Delfin.) sed disponit in crucem & decussim, ad quod designandum *Geliot* voce *Giron*, dicere vult *gironné de 8.* vel *de gueules à 4. giron d'or posé en sautoir*. Decem conos inscribunt cono *Bugnons*, aureos & rubeos, *Forestarii* Flandriæ aureos & cæruleos, *Engiena* familia argenteos & nigros, quorum his ternæ cruciculæ aureæ inscribuntur, quo symbolo *Gelen. de Col. Agr. magnit.* l. 2. f. 1. p. 129. putat vespertinum crepusculum scrutaria imagine solis occidui præferri, per trigonias pinnulas ab umbone se expatiantes quasi interpolatam die noctem partim argenteas, partim sabuleas, aureis cruculis exornatas, ac si pugnae pro religione in seram vesperam productæ characteres clypeo inscripisset, & nomen *Engb.* aut, ut modo loquimur *end* / finem diei indigerat. Duodecim comparent coni in insign. *Waldpott de Bassenheim.* [Rhenan.] (ε) argentei & rubei, *des Armoises* (Lotharing.) & *Eller* [Colon.] (ζ) aurei & cærulei, *Boutier chasteaudacy* (Britan.) hermionici & rubei, *Rogres & Hamam*, aurei & rubei varii velleris, & rubei *Herpedeune de Belleville* (Languedoc.) Sedecim gestat ex argento & minio *Becourt*, addita in umbilico scuti aurea parmula. Illos *Gelen. de Col. Agr. magn.* l. 2. f. 1. p. 129. vocat *Bigoursios* quasi à Latina Etymo bis diurnos forte ob præliorum duplicem diuturnitatem, cæterum insignia hæc solis habere imaginem credit, *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magn.* l. 2. f. 1. p. 127. 128. & familias, quæ illo utuntur deigmate, ab eodem principio existimat deducendas, autorem autem egregii cujusdam facinoris commendatione generis sui claritudinem solis adumbratione in ancilibus, posteritati commendantem *Ælii* vel *Aurelii* s. aurei solis vel *Auror-elii* nomen assumpsisse. Talia scuta esse, de quibus *Virgil.* 7. *Æneid.* Vastos umbo vomit aureus ignes.

§. CL. Arma *Stampensia, d'Estampes*, conis etiam plerique adscribunt, & ita enunciant *d'azur à 2. giron d'or, mis en chevron, au chef d'argent chargé de 3. couronnes ducales de gueules*: vel: *gironné de 3. d'azur & 2. d'or. &c. sed Geliot. induc. arm.* voce *couronné* p. 209. vocat *2. pointes d'or posées en chevron*. Quod ob eam rationem fieri arbitror, quia cum coni in medium scuti terminari debeant, hi ad capitis regionem ascendunt.

§. CLI. Superest ultima 16. ex Menestrierio, *écusson s. scutulum* vel *parmula*, clypeo gentilitio impressa. *Schildlein*. Hanc etiam figuram imagini solis, qui reliquam arcem illustret, servire credit, *Æg. Gelen. de Magn. Col. Agr.* l. 2. f. 2. p. 132. 133. eo-que refert insignia *Luvorum de Hilckrode* comitum, qui orti ex juniore fratre Cliven-

si ges-

(α) *Wap.* I. p. 120. galeæ coronatæ obversa duo cygnorum cum collis capita argento tincta, auro coronata. (β) *Wap.* I. p. 142. herma virilis, veste ad modum scuti variegata, pileo nigro. (γ) *Wap.* I. p. 199. mitra episcopalis scuti sectiones repetens terminata in 2. nodos aureos pennis galli gallinacei fastigiatos. (δ) *Wap.* I. p. 203. herma virilis veste similiter discolori, redimita diademate tortili. (ε) *Wap.* I. p. 132. cygnus insistit galeæ, alæ inscriptam parmulam gentilitiam deferens: de gentis hujus nobilitate & descensu à familia veteri *Ælia* *Æg. Gelen. de magn. Col. Agr.* l. 2. f. 1. p. 127. pluribus agit, cujus verba adducemus *Hist. insign.* l. 4. ubi de *Waldpottis* tractabitur. (ζ) Inter duas alas expansas repetitur scutum.

si gesserint in argentea parma scutulum medium rubeum, seu ut ipse loqui amat, solem veluti ex rubeo scutulo illustrantem reliquam parmam nivei candoris jubare adjecta ad designandam secundo genituram laciniola cærulea infernè quinquies pinnata. (α) Quod etiam *δῆγμα* est *Reiferscheidiorum*, vid. Hist. insign. l. I. c. 84. n. 13. uti & com. de *Broich*. quæ exprimit *encaustum rubei scutuli diffundentis in reliquo clypeo aureum lumen: cur? an quia & color solis matutini, cum ad meridiem instat pluvia, & familiæ ejus conditor, observata instante pluvia, præclarum facinus aggressus transegit*; ita & *Nattenheim* (quod à nocte nomen derivat) à facinore noctu fortiter perpetrato, gerunt in obscuro s. atro clypeo imaginem candidi scutuli minoris. Exempla isti succurrunt, inserunt areæ argenteæ rubeam parmulam *Geroldstein* [Rhenan.] (β) & *Patrit. Francof.* (γ) *Molberg* in 2. & 3. quadrante [Rhen.] (δ) *Knobel*, sed adjecto in sinistra parte scuti annulo nigro [Rhen.] (ε) similiter *Altendorf* [Svev.] (ζ) *Bredter de Hohenstein*, sed imposita fasciola trifida cærulea [Rhen.] (η) Fasciola illa quadrifida est in area secunda com. *Salmenf.* (θ) rubeæ argenteam *Drosten* [Westphal.] (ι) *Tägerfeld* [Helvet.] (κ) cæruleæ argenteam (sed fasciola imminente quinquies rubea) *Veroir*, aureæ cæruleam *Barbesieux*, aureæ rubeam *Soucy*, *Montigny*, aureæ nigram, liliis quatuor ejusdem coloris exterius ornatam & leone dimidio aureo inscriptam *Hägnenberg* [Bav. in 1. & 4. (λ) Hermionice argenteam *Lamberque*, rubeæ Germionicam *Modaine*.

§. CLII. Frequenter tres parmulas ejusdem parmx area complectitur. Nempe rubeas argentea *Rappolstein* s. *Rupispolitani* s. *de Ribaupierre* com. (μ) *La Haye* (Norman.) argenteas rubea *Charny*, *Vossemare*, rubea aureas *Mont. S. Jean*, cæruleas aurea *Ahlfringen* [Svev.] (ν) aurea vario vellere consutas, rubeo fimbriatas *Fontaine*. Cærulea hermionicas *Le Prestre* (Britann.) rubea hermionicas *Beaufort* (Britann.) Tria scutula (nominis causa) cærulea baltheo aureo areæ diagonaliter sectæ, cujus inferior pars rubet, in ulteriori cærulea leo aureus acinace minatur, induto inserit *Schildl* [Bavar.] (ξ) sex scutula rubea aureæ areæ inscribit *Maltheslon*, argentea rubeæ in 2. & 3. quadr. *Schæenberg* [Baron.] (ο)

MEMBR.

(α) Ventilabrum emblemate scuti pictum, & exterius pennis pavoninis ornatum.

(β) Wap. I. p. 133. pileus acuminatus (sculptura Sibmacheri obscurior est) scutulo rubeo impresso, & capite arietino argenteo affixo, insignis, pennis galli gallinacei nigris 7. fastigiatus.

(γ) Idem apex, nisi quod caput arietinum nigro colore tinctum, & tantum s. pennas observo, quod an consilio, an pictoris arbitrio tribuam, nescio.

(δ) Wap. I. p. 130. ex corona aurea prodeuntia duo cornua, rubeum & argenteum, interque ea scutulum rubens.

(ε) Wap. I. p. 124. aures duæ asininæ, altera minio, altera argento tincta.

(ζ) Wap. I. p. 116. idem apex, nisi quod inter aures & galeam inseritur diadema tortile.

(η) Wap. I. p. 130. pileus latior rubeus ora reducta argentea: ejusdem metalli nodus pileo aptat aliquot folia nigra vel pennas galli gallinacei.

(θ) Wap. I. p. 17. respondere videtur galea media aures rubeam & argentatam sustinens.

(ι) Wap. I. p. 190. ex coronata galea prominentia cornua duo, argentatum & miniatum.

(κ) Wap. II. p. 146. cornua duo rubea ternis argentatis plumis struthionice ornata.

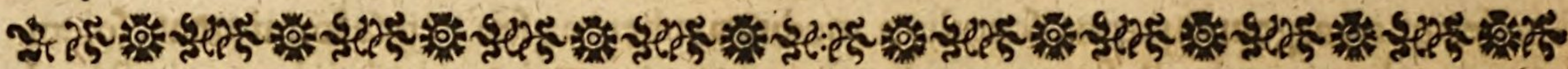
(λ) Wap. I. p. 85. ex coronata galea leo erumpens aureus coccineus corona redimitus inter duo cornua, quorum superior pars aurea, inferior nigra, orificio singulis liliis nigris insertis.

(μ) Vid. Hist. insign. l. 2. c. 72.

(ν) Wap. I. p. 113. ex coronata aurea prominens cum collo caput cygni candidum.

(ξ) Wap. I. p. 99. ex coronata galea inter duas alas scuti sectionem, baltheum & parmulas referentis leo acinace minax. Lacin. aureæ, hinc colore cæruleo, & isthinc rubeo duplicatæ.

(ο) Wap. I. p. 31. respondet galea posterior coronata, pileum latum rubeum, ora reducta argentea insignem, & duobus fasciculis pennarum seu foliorum ornatum, sustinens.

MEMBR. II.

FIGURARVM HONORARIARVM SECUNDI ORDINIS.

1. Numerus.
2. Diminutio figurarum primi ordinis. Capitis & Fasciæ. Burelle.
3. Fasciola aliis inducta. Situ altiori. Multiplicata.
4. Linea gemella.
5. Tergemina seu Tierces. Hamaide.
6. Baltheus angustior. Cotice.
7. Aliis baltheis adjectus multiplicatus. Gemella diagonia.
8. Palus angustior seu virgula.
9. Baltheus sinister angustior.
10. Reliquarum figurarum diminutio.
11. Tessella. Origio figura. Scaccarium seu Eschiquier Normannia. Vestes. Alveolus latrunculorum.
12. Collocatio.
13. 14. Exempla.
15. Ex pellibus.
16. Tessella novena. Sparsa.
17. Rhombi. Lozenges.
18. 19. Exempla scutorum rhombulorum.
20. Tessella lingvata. Dejuncta.
21. In balthei vel fasciæ modum disposita.
22. Rhombus plinthotretos s. macula.
23. Exempla in scutis.
24. Rhombus cyclotretus. Rustre.
25. Cunei seu fusi significatio.
26. Scuta his repleta seu virgata.
27. Cunei dejecti, vel in baltheum, fasciam, dispositi.
28. Clathri.
29. Exempla.
30. Cuspides vel triangula. Chappé. Mantelé.
31. Ex latere vel angulo.
32. Plura in uno scuto.
33. Runcina ascendentes & descendentes. Emmanché.
34. Annuli seu circuli. Hieroglyphica.
35. 36. Exempla.
37. Annuli innexi.
38. Orbes. Numi Bizantini. Pila.
39. Hieroglyphica.
40. Exempla.
41. Plinthides. Scuta iis strata.
42. Sola in scutis occurrentes.

MEMBRUM II.

DE FIGVRIS HONORABILIBVS SECVNDI ORDINIS.

§. I.

Numerus.

Vldimus figuras, quæ inter honorabiles primum ordinem (Menestrierius, cujus alioqui enumerationem secuti sumus, secundum vocat, primo partitionibus scuti attribuit) constituunt. Nec ad secundam classem transimus, in illam, quæ idem autor, tertiæ & quartæ adscribit, simul compingentes. Huc referemus sequentes species, 1. diminutiones figurarum honorabilium primi ordinis, 2. tessellas, 3. rhombos 4. cuneos 5. clathros. 6. cuspides, 7. annulos, 8. orbes 9. plinthides. 2. Est ergo prima species hujus classis, diminutio figurarum primæ classis. Caput justo angustius vocatur Gallis *Comble*, cujus apud nostros nescio an usus sit.

Diminutio
figurarum
primi ordi-
nis, capitis
& fasciæ,
Burelle.

§. II. Fascia tertia sui parte diminuta, vel potius non nisi tertiam partem obtinens vocatur *devise* vel *fascie en devise*, aliis *turelle*, & si adhuc angustior sit, nempe sextam tantum fasciæ partem complens *triangle*, Upt. & Joh. de B. aur. vocat *barulas*. Le Labour de l' orig. des arm. n. 109. 110. existimat terminum *burellé* venire à certo genere parmx, bicoloris, sed inter agrestes tantum usitati. Putat vero in singulari non dicendum *une burelle*. De termino *triangle* idem videatur n. 111. ubi à *tarinche*, quod in Martyrologio legitur, derivat. Exempla quædam adferam. Inducunt 4. tæniolas undulatas, cæruleas areæ argenteæ *Autret* (Britan.) sex nigras fasciolas aureas, incumbente toti, leone rubeo, argento coronato *Mensluel*, rubeam scuto ex argento & cæruleo rhombulato seu absidali *Schellendorf* [Saxon.] (α) rubeam scuto aureo aquila nigra insignito. *Hüller de Onoldsheim* [Alsat.] (β) auream leoni cæruleo in argentea parma salienti *Wulipsberg* [Helvet.] (γ) argenteam duobus leonibus aureis erectis, obversis & coronam ejusdem metalli deferentibus in solo cæruleo *Ventet* (Delphin.) scuto ex auro & minio quadripartito hermionicam *Mirabel*, inter 3. stellas aureas in solo cæruleo auream *Yver* (Picton.) inter totidem rosas rubeas aureas parmx inscriptas cæruleam *Lonhern de Rosheim* [Alsat.] (δ) duas rubeas leoni cæruleo coronato, salienti in parma argentea *Truchses de Pommerfelden* [Francon.] (ε) nigram senario palo argenteo & cæruleo *du Port en Beugey*. Frequens est, hasce tæniolas majoribus & justis fasciis parallelas addi. Ita nigræ duæ fasciæ ejusdem coloris argenteo scuto impressæ adjiciuntur pro *Scharf-*

(α) Wap. I. p. 166. cornua ad modum scuti tincta.

(β) Wap. II. p. 131. aquila nigra cum fasciola inducta rubea.

(γ) Wap. II. p. 146. Leo scutarius erumpens.

(δ) Wap. II. p. 131. imago virginis exsurgentis amictu cæruleo brachiis auratis.

(ε) Wap. I. p. 101. ex corona aurea leo scutarius exsurgens tæniola scuti iterum impressa.

Scharpfenstein [Rhen.] (α) & si *Pailloto* fidem adhibeas, voce *Trangle*, alterum juxta positum scutum iterum pro *Scharpfenstein* (β) similes duas virides prasinæ fasciæ parallelas ducit (in libro armoriali autem non nisi unius tæniolæ, quæ fasciæ imminet, species apparet) *Bouillé de Creance* in argentea parma rubeæ fasciæ clathris nigris distinctæ rubeas duas tæniolas comites dat: *Stifflingen* [Svev.] (γ) rubea fascia ejusdem coloris duas, in solo argenteo, *Chistvitz* [Siles.] (δ) duas argenteas, quæ fasciam ex cæruleo & rubeo tessellatam, atque iisdem coloribus quadripartito scuto inductam utrinque terminat. Conf. c. 4. n. 33. *Roth.* [Abbat.] (ε) duas aureas fasciam ex minio & argento tessellatam, & parmae rubeæ impressam stipantes, *Mörspach* [Bavar.] (ζ) duas aureas, quibus in area argentea fascia ex argento & nigro dentata, utrinque clauditur. *Vom Moss* [Bavar.] (η) auream, quæ in scuto nigro argenteam fasciam tribus majoribus dentibus nigris impressam sustinet, *Bergen* [Hass.] (θ) argenteam, quæ in scuto ex cæruleo & argento transversim secto fasciam nigram, qua superne cæruleum colorem scuti tangeret, ab eo dirimit.

§. III. Nonnunquam talis tæniola alii fasciæ inscribitur. Ita *Zonæ* argenteæ in ^{Fasciæ} parma rubea inducunt nigram fasciolam *Laymingen* pincernæ hered. Bav. (ι) & *Seliviz* ^{aliis indu. & situ al.} [Franc.] (κ) duabus nigris in area aurea singulas rubeas *Wittenhorst* [Rhen.] (λ) ^{triori multi-} ita enunciarent, 2. **schwarze Balken im gelben Feld / jedes besetzt mit einem rothen Strich** / ita *Sotomayor* D. de *Bejar* inscribunt 3. fasciis in parma argentea tessellatis auro & minio singulas fasciolas nigras. *Saavedra* similiter, nisi quod tæniolæ aureæ sunt. Aliquando ejusmodi fasciola altiore, quam solitum est, situm in scuto obtinet, & tum quoque nomen *Devise* ordinarius est. Ita fasciolam altius locat auream in scuto rubeo 2. cantheriis impresso *Poiseux*, iterum auream in scuto rubeo, cantherium argenteum & 3. stellas aureas deferente: tribus aliis stellis in caput scuti collocatis *Recourt* (Dijon.) Aliam auream in parma cærulea cantherium aureum, & ex argento 6. rosas, quarum tres caput occupant, continente *Chifflet* (Dijon.) Iterum auream in scuto cæruleo, cantherium argenteum & in capite 3. numos Byzantinos argenteos complexo *Villandri*, si plures fasciolarum in scuto appareant (fasciæ enim justæ numerum octonarium excedere non possunt) nomen *burelles* in usu est: & cum numerus æqualis est, vocatur *burellé*. De exemplis hic sollicitum esse necesse non est, cum in partitionibus scuti mentio sit facta c. 3.

§. IV. Huc etiam spectant *lineæ gemellæ*, inter quas latior, quam ipsæ sunt, distantia ^{Lineæ ge-} non debet esse; *jumelles* nuncupare amant. Gestat bis gemellas nigras argenteo scuto ^{mellæ.} inscriptas *Morsheim* [Rhen.] (μ) argenteas in scuto ex nigro & rubeo bipertito *Albich* dict. de *Daxheim* [Rhen.] (ν) Ter gemellas inscribunt nigras auro *Gouffier* (unde duces de *Roanno* seu *Rouanez*) & in posteriori scuti bipertiti parte *Wangenheim* [Thuring.] (ξ) nigras argento *Beauieu*, argenteas rubeo *Fosseux* & *Toulangeon*, rubeas argento *Rubempré* & *Belin*. Quatuor gemellas argenteas inscriptas clypeo nigro gestat *Tusé*.

§. V. Affines sunt *tergeminæ* s. *Tierces*. Tales aureas ter repetitas videas in scuto ^{Tergemi-} cæruleo *Bourbourg*. Sunt etiam hujus generis, quas *Tiercelin* *Apelvoisin*, ob nominis ^{na s. Tier-} affinitatem gestant, sed alio situ: Nam diagonali collocatione decussim triplicem lineam ^{ces, Ha-} cæruleam in parma argentea adjectis 4. merulis nigris constitunt. Monent me *tergemi-* næ, ut addam, certam speciem fasciarum, quæ marginem scuti non tangunt, & tres simul *hamaide* seu *hamade* dicuntur, sed consulantur de his Galli, nobis nec usus est, nec ob eam tractandi necessitas.

A a

§. VI.

(α) & (β) *Wap.* II. p. 105. iuga singula alarum, sed complicatarum, typum scutarium repetentium. (γ) *Wap.* II. p. 95. herma muliebris rubro inducta cornibus loco brachiorum enatis & ad modum scuti distinctis. (δ) *Wap.* I. p. 61. pilei duo, alter rubeus, alter cæruleus, oris reductis alterius coloris, inverso situ cassidi imponuntur. (ε) *Wap.* I. p. 13. (ζ) *Wap.* I. p. 81. pileus acuminatus argenteus, ora reducta nigro & argento dentata, extremo limbo aureo, plumas struthionicas argenteam, nigram & auream sustinens. (η) *Wap.* I. p. 91. ala scutario typo insignita. (θ) *Wap.* I. p. 136. jugum expansum alarum symbolis scutariis pictarum. (ι) *Wap.* I. p. 78. (κ) *Wap.* I. p. 104. (λ) *Wap.* II. p. 116. pileo nigro, cujus ora reducta rubet, impositam figuram duplicem, scuti lineis exaratam non agnosco.

(μ) *Wap.* I. p. 126. herma juvenilis argenteo amictu, loco brachiorum adnatis alis expansis, gemellas scuti iterum referentibus.

(ν) *Wap.* I. p. 125. cornua nigrum & rubeum, gemellis scutariis impressa. Laciniæ hinc argenteæ & nigrae, illinc argenteæ & rubeæ.

(ξ) *Wap.* I. p. 148. in apice, quod respondeat non video, nisi lacinias altera parte nigras & auratas.

Baltheus
angustior.
Cotice.

§. VI. Baltheus si iustum aræ spatium non occupet, *cotice* vocatur, seu *bandelet*. Uptonus *Bendulam* vocat: diceret etiam *Baltheum angustior*, ein *schmaler rechter Balcke*. Alii nuncupant *baston*. Apud Menestrierium ita distinguunt, ut *baston pery* tertia parte, *cotice* dimidia sit iusto baltheo minor: *filet* autem dicitur, cum non nisi quartam partem habet. Exempla à Gallis illa notata invenio. Gestans baltheum angustior inductum scuto aureo 4. palis rubeis insignito cæruleum *de la Gelieres* (Bress.) quadripartito ex auro & minio hermionicum *Mirebel* (Delfin.) argenteo leonem rubeum deferentem compositum segmentis cæruleis & aureis *Montvagnard*, ex auro & minio bipartito cæruleum dentatum, *Toligny* argenteo, cuius priorem partem clathri rubei, posteriorem vulpes currens occupant, rubeum *Lansberg* [inf. Rhen.] (α) scuto, cuius priorem partem argenteam duæ fasciæ cæruleæ, posteriorem cæruleam corona aurea ornant, aureum *Tamfelder* [Siles.] (β)

Aliis bal-
theis adje-
ctus.

§. VII. Quod de fasciola diximus, de baltheo angustiori æque intelligendum est: nempe aliquando iusto baltheo angustiori dari comitem, vel etiam duos *Surger de Morig* [Alsat.] (γ) in scuto argenteo gestant baltheum rubeum, cui parallelus alius angustior ex sinistra parte additur, & in sinistro angulo lilium rubeum, utrinque baltheos tales tenuiores adjiciunt, in parma aurea rubeo baltheo, ejusdem coloris *S. Pere*, in cærulea argenteo, duos aureos des *Effards*, & (sed adjectis 6. leunculis argenteis) *Bobun* (Angl.) in hermionico rubeo rubeos *Celles* (Belg.) Aliquando illæ diagonales lineæ ipsos baltheos terminant. Ita baltheus tessellatus argento & minio in parma nigra, utrinque terminatur tali tæniola aurea pro abb. *Salmonsweyler* (δ) similiter in parma cærulea fam. *Mersuckhofen* [Bavar.] (ε) argenteum baltheum 3. liliis aureis insignem, duo exiliores balthei aurei terminant. Huc referre possumus insignia *Campaniæ* comitum, quæ Galli ita describunt, *d'azur à une bande d'argent accompagnée de deux doubles cotices d'or potencées & contrepotencées de même de 13. pieces*. Ita hæc ex Moneto prat. des arm. c. 18. n. 5. enuncianda sunt: In cæsis laterculo argentea tænia geminis utrinque beffalibus tæniis, in mutuas vices patibulatis. Additur numeri ratio, quia totidem comites nempe 13. olim comiti Campaniæ vectigales fuerant. Est ubi plures in una parma videntur. Ita gestant 5. cæruleos in solo aureo *Rocheignyon & Breton-Grillon*, sex cæruleos in aureo *Mentrelais*. Si æqualis sit numerus vocatur *cotice*, uti *Berton* (com. Avericon tæniis quinque cæruleis & aureis exarata parma. Huc referam tergeminas diagonales argenteas parmæ rubeæ impressas, inducta fascia argentea *Huit* [Rhen.] (ζ) Et gemellas diagonias (jumelles, aliqui vocant *bandes jumellées*) quales gestant ternas rubeas in argentea parma *Fontenais* (Britann.) totidem argenteas in viridi *Gremonville*, & undarum in morem sinuatas cæruleas in aurea parma descriptas præ *Cajetanis* D. de *Sermoneta*.

Palus an-
gustior s.
virgula.

§. IIX. Diminutus 4. palus vocatur *vergette*, quod *virgulam* interpreteris. *Spelm. aspiolog. p. 6. Diminutos palos paxillos vocant, quamvis Cicero è contra palum à paxillo faciat, fugato X. vastiore litera*. Galli *baston* vocant. Exempla non facile alia reperiuntur harum virgularum, quam cum inscribuntur aliis palis. Ita inducunt virgulam vario vellere pictā palo aureo parmæ rubeæ *Pilly* [Florentin.] argenteam nigro palo in aurea area *Massi* (Florentin.) rubeam parmæ nigræ rosis tribus argenteis insignita *Fleurigny*.

Baltheus
sinister an-
gustior.

§. IX. Balthei sinistri 5. diminutio sub nomine *baston en barre*, vel *filet gauche* nota est. Nothis hanc figuram dari discernunt, infra videbimus. c. 8. Huc referendæ diagonales sinistrae lineæ truncatos arboris ramos referentes rubeæ in solo argenteo, fam. *Riedt* [Misn.] (η)

Reliqua-
rum figu-
rarum di-
minutio.

§. X. Cantherius 6. si ita exilis sit, ut tantum quartam partem iustæ latitudinis obtineat, vocatur *estaye*. 7. crux in ea diminutione vocatur *filet en croix*, vel *estrez*. 8. decussis angustior vocatur *flanchis* s. *flanquis*. 9. Limbus diminutivum habet *La Filiere*. si vero striatus sit plerumque simpliciter *engreslure* vocatur. 10. Quadrantis honorarii diminutio octavam tantum, vel nonam scuti partem obsidens *cantons*, vel *franc canton* dicitur. Talis aurea in scuti cærulei angulo fulget *Arces* (Delfin.) argentea leone nascente nigro impressa, tessellatæ ex auro & cæruleo parmæ inscripta *Tingecoret*.

§. XI.

(α) Wap. II p. 121. præter diadema tortile, figura, quæ species pilei videtur totum scutarium typum repetens. (β) Wap. I. p. 73. annulas aureas sapphiro insignis, huic impositæ 5. plumæ struthionice, quarum media aurata, proxima cyanea, extrema coccinea. Lac. hinc cæruleæ, isthinc rubeæ, addito utrinque auro. (γ) Wap. I. p. 196. jugum alarum expansum, cum symbolis scutariis. (δ) Wap. I. p. 73. (ε) Wap. I. p. 90. ala cum symbolo scutario. (ζ) Wap. II. p. 120. rubeus pileus, argentea ora reducta, struthionice plumis fastigiatus. (η) Wap. I. p. 158. cygnus candidus insitit cassidi.

§. XI. Post diminutiones figurarum honorabilium 2. sequuntur *tessellæ*, quas aliqui inter panniculas (fourrures) referre voluere: Haud dubie vero ex nobilissimis figura est. Area his repleta vocatur tessellata, tessellis vermiculata, alveolata, latrunculatoria. Tessellæ. Origo figuræ. Scaccarium seu Eschiquier, Norman- niæ Vestes, Alveolus latruncu- lorum. Quidam *abacum* vocant, *Vpton & Ioh. de B. Aur.* barbatè scaccata, scaccarifata, scaccificata. Galli *eschiquier*, *eschiqueté*, *eschequée*. Hispani *eschaques*, *caqueles*. Norstri *geschacht* / *gewürffelt* / vel *schachzagel* / minus rectè *geweckt* / quod rhombis & cuneis respondet. Ab hoc Germanico *schach* fatetur, *le Labour. de l'orig. des arm. n.* 128. Gallos accepisse suum *eschiquier*, unde ait olim dictum fuisse *eschaqueté*, *Spangenb.* vocat, *Spân.* e. g. *Honstein, weiß und roth viereckte Span.* *Spanheim* 16. *solcher Spân. Spangenb. Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 40. p. 330. Originem figuræ, quod concernit, novimus I. veteribus pavimenta sectilia & tessellata fuisse in pretio *Suet. in Cæs.* c. 46. Ab his tessellis curiam Normannorum, antequam parlamentum Rotomagen- se introduceretur, *eschiquier* s. *scaccarium* dictam fuisse, non difficulter nobis *Chifflet.* persvadebit, qui in *Anast. R. Childer* c. 9. p. 132. ita loquitur: *Senatus Normannici consessus olim temporarius Eschiquier dicebatur*, h. e. *alveus cancellatus seu tessellatus*, forte, quod in ejusmodi cancellato tribunali iudices pro more considerent, jusque populus redderent. *Le Labour. d. l. n.* 128. putat potius à tapetibus hujus figuræ, quibus parietes ornati fuerint, ortum esse nomen. Quod de Normannico diximus, de scaccario etiam apud Anglos è Normannia consuetudine à Guilelmo I. introducto, quod tabula est, seu mensa in foro, fisco & regio vectigali addicto dicere possumus, à specie exteriori nomen datum esse: & inde credit *Spelmanus* figuram in *Warenniorum* clypeum migrasse, quod forte aliquis illam curiam moderatus fuerit, ab his ad clientes. 2. Non parum huc conferre potuere vestes, hunc in modum contextæ; conf. supra c. 4. §. 15. Priscorum Gallorum *Diodor. Sic.* l. 5. saga crebris tessellis distincta memorat. De Francis testimo- nio est, quod apud Aimoinum jam sub rege Theodeberto mentio fiat vestium vermicula- tarum. De virginibus & fœminis, quæ deducebant equites ad ludos equestres refertur in historia Caroli VI. quod gestarint *robbes semées & bordées d'escheqs.* unde in *Cle- ment.* l. 3. c. 2. de vita & honest. Cleric. prohibentur clerici tales gestare. *Huic insuper adjicimus sanctioni, ut clerici præsertim beneficiati caligis scaccatis rubeis aut viri- dibus publice non utantur;* apud *le Labour. orig. des arm. n.* 16. *Gelen. de Col. Agr.* magn. l. 2. c. 27. p. 187. deducit ex primæ militiæ levibus armis, cum ex bicoloribus viminibus & saligna contexerent crates, storias & scuta, quæ Persica & gerre di- cuntur. 3. Nec absurdus fuerim, si alveum latrunculorum ludo aptum occasionem figuræ dedisse credam. Est enim ludus ille belli imago & alveus campum aciei repræsentat.

Ludimus effigiem belli simulataque veris

Prælia, buxo acies fictas - - -

Unde aciei & belli similitudinem figura repræsentat, & digna est exercituum imperatori- bus, & aciei structoribus. Qui ergo ludum hunc magnatibus, nobilibus, belli ducibus, do- ctis non indignum credidere: (consulat. *Gustavus Selenus*, vel qui illud suum transfor- mavit nomen memoriæ gloriolæ *Augustus D. Brunsvicensis & Lunæburgius im Schacht oder Königspiel.* *Gumpolzheim de exercit. academ.* p. 4. n. 6. p. 245. seq.) Nequidem alveolum ejusmodi designari potuere. Imo disertè ejus effigies in apice fam. *Spiller* (Austr.) cum ibi conspiciatur *πρωτομνη* ursi tenentis alveolum ejusmodi, tessellis miniatis & argenteis variegatum: ex quo colligas laterculum 2. & 3. scuti ita *tessella- tum* alveoli hujus imaginem gestare: ad quod nomen occasionem dedisse videtur. Conf. c. 9. n. 13. & c. 5. §. 3. m. 2. n. 27. Hisce, quæ occasionem dedisse figuræ opinamur, addi potest, quod figura quadrata hieroglyphicum sapientiæ & constantiæ semper habita, multis vel eo nomine placere potius.

§. XII. Cum describenda est tessellata parma, enumerandi sunt (si certos & defini- Collocatio, tos esse constat, in quo pictoribus non semper tuta fides, unde in exemplis, quæ recen- seo, numerum ut plurimum omitto) *tractus*, vel *versus*, les *trait*, ou *tires*. *Wie viel reyen.* Tum initium faciendum à tinctura primi in angulo dextro quadrantis. Si vero sex ductus sunt, sine addito tessellatum, seu *eschiqueté* nuncupari volunt, scutum duode- cim quadris argenteis, & coccineis tessellatum gestant *Reideburg* [Siles.] (α)

§. XIII. Nunc enumeranda sunt exempla: Gestant ergo areas tessellatas ex argento & Exempla, minio *Ligniz Princ. Siles.* (β) & ob hoc præter civitatem *Janver*, (γ) haud dubie princi-

A a 2

pum

(α) *Wap. I.* p. 61. duo orbes argenteus & coccineus, quorum utrinque imposita pluma stru- thionica alterius tincturæ. (β) *Wap. I.* p. 6. (γ) *Wap. I.* p. 222.

pum beneficio, vel clientum in patronos studio, plures Silesiæ nobiles, ut *Karnitzky* seu *Kroschnitzky* (α) *Bubelwitz* [in posteriori scuti bipertiti parte, cum prior solum cæruleo colore tincta sit] (β) *Ratzbar & Buntschen* [in priori scuti bipertiti parte, posteriori tota aurea] (γ) (δ) *Busvoy* [in parmæ transversè sectæ parte inferiori, cum superior cærulea caput aureum aquilæ contineat] (ε) *Geresleben* (iterum in inferiori, cum in superiori rubea, leo coronatus aureus exoriatur, (ζ) *Pirutzky* [in parte scuti bipertiti posteriori, priori rubea dimidium soleæ equinæ argentatæ continente] (η) Extra Silesiam *Plausig* [Thuring.] (θ) *Spiller* [in 2. & 3. Austr. vid. §. præced.] *Bolmerix* (Misn.) sed tantum in posteriori scuti parte, priori argentata (ι) *Acerac, Poulmic, Ventes* (Massiliens. Genuâ orti) *Monges seu Moines* (Arelat.) *Nantovillet, Giel de Gielsberg* [Helv. in scuti transversè secti, cujus superior pars argento tingitur parte inferiori] (κ) Præposito rubeo colore *Belpench*. Inductis 2. fasciis cæruleis *Münich* [Thur.] (λ) Ex argento & cæruleo: *Toledo* (unde duces Albæ. Conf. Hist. insign. l. 1. c. 88. Notatur verò disertè 16. tessellis compleri scutum, sunt ergo 4. tractus) *La Housaye, Lotin-Martilly, Clifford*, sed inducta fascia aurea (Angl.) *Spaur*, sed inducta fascia rubra [Bar. in pede scuti transversè secti.] (μ) Inducunt balthcum rubeum *Haunold* [Siles.] (ν) duas fascias aureas *Tannenberg* [Saxon.] (ξ) rubeas *Werningshofen* [Thuring.] (ο) leonem sanguineum *Andelot*. Præcedit cæruleus color in *Picorum* de *Mirandula* insignibus, *de None* (sed cum capite aureo.) Area *Baymundt* [Bavar.] (π) secunda & tertia quadripartita, duobus quadrantibus rubeis, reliquis cæruleo colore & argento tessellatis. Ex argento & nigro *Talovet Kerauion, Digoine Bonuert* (in Caroleff.) *Calva* (Genuæ.) *Bazan* (Hispan.) *Baden* (Alsac.) 16. tessellæ determinatæ sunt. (ρ) *Sperberseck* [Svev.] (σ) *Kreischelwitz* [Siles. sed solam inferiorem partem scuti transversè secti, superiori argentea & aquila nigra exoriente ornata] (τ) *Bindeman* [Siles. iterum in parte inferiori tota rubea.] (υ) *Dachenhausen* Sver. sed adjecto capite scutario nigro. (φ)

Exempla

§. XIV. Aureis & cæruleis tessellis utuntur *Dameraucourt-Lanoy, Warlen* (Angl.) *Piedeser, Vert, Varenne Sury, le Nain, Portocarcero* (Hispan. conf. Hist. insign. l. 1. c. 69. n. 4.) Addunt vel inducunt *Vermandois* caput Francicis liliis consitum, *Dreux* limbum rubeum, *Nuburgh & Warwick* (Angl.) cantherium hermionicum, *Boisgency* fasciam rubeam, *Rossillo* (Delfinar.) limbum rubeum, *Pfærtner* [Siles.] (χ) in superiori scuti transversè secti parte cærulea argenteus canis leporarius confidens. Præponunt cæruleum colorem *Meulant* aureis & nigris. *La Haye* (Vermand.) *Arnschwang* [Rhen.] (ψ) *Luna* (Hispan.) (sed addito capite scuti argenteo, impressa imagine lunæ inversa, tessellata auro & nigro) *Antolines & Bermudes* (Hispan.) Addunt limbum aureum catena cærulea impressum in prælii cum Mauris vallo inclusis commissi. Numerus tessell-

(α) Wap. I. p. 73. & Wap. II. p. 51. ala similiter tessellata. (β) Wap. I. p. 51. orbis ad eundem modum uti scutum variegatus, & 2. pennis galli gallinacei fastigiatus. (γ) Wap. II. p. 52. duo cornua nigra. Lacinia hinc argentea & rubea, illinc nigra & aurea. (δ) Wap. I. p. 54. cornua duo, rubeum & argentatum. (ε) Wap. I. p. 57. ex corona aurea caput aquilinum scutarium prominens. (ζ) Wap. II. p. 52. leo aureus cassidi insidet pedibus anterioribus erectis. (η) Wap. I. p. 51. tres struthionica plumæ. (θ) Wap. I. p. 144. cassis coronata & 5. plumis struthionicis, 3. argentatis & 2. rubeis fastigiata. (ι) Wap. I. p. 158. orbis ad modum scuti distinctus & 10. pennas galli gallinacei sustinens. (κ) Wap. I. p. 202. galeæ tres, quarum media coronata caudam pavoninam, prior item coronata tres plumas struthionicas nigras, tertia alam scutario typo impressam sustinet. (λ) Wap. I. p. 147. ex corona eminent duo cornua ad modum scuti variegata. (μ) Wap. I. p. 24. responderet areæ galea medis coronata, coronæ imposita mitra ducali rubea ora reducta harmionica: cum duabus bipennibus. (ν) Wap. I. p. 52. ubi sinister, & Wap. IV. p. 83. ubi dexter pingitur. Apex ex coronata casside inter alas rubeis argenteis, & cæruleis baltheis exaratas, protensum brachium, rubro inductum, acinace stricto minax: Lacinia hinc rubea, illinc cærulea, utrinque altera parte argentea. (ξ) Wap. I. p. 112. galeæ coronatæ impositum jugum expansum alarum scutariis symbolis insignitarum. (ο) Wap. I. p. 147. duo cornua ad modum scuti variegata. (π) Wap. I. p. 99. ex coronata casside prodeuntia duo cum collo capita cygnorum candida. (ρ) Wap. I. p. 195. jugum expansum alarum tessellatarum. (σ) Wap. I. p. 111. galeæ coronatæ imposita duo cornua nigrum & argentatum, ternis utrinque plumis struthionicis, contrariæ tincturæ, ornata.

(τ) Wap. I. p. 51. duæ clavæ decussatæ.

(υ) Wap. I. p. 56. Liliū nascens candidum.

(φ) Wap. I. p. 110. jugum expansum alarum, typo tessellarum & capitis impressarum.

(χ) Wap. II. p. 51. coronæ aureæ inter cornua auro & cæruleo variegata canis confidens candidus.

(ψ) Wap. II. p. 125. inter duo cornua tessellata rubeus orbis.

tessellarum exprimitur) *Prittwitz* [Silef.] (α) *Burscheck* (Silef.) sed in scuti bipertiti, posteriori parte, cum prior auro fulgeat, (β) *Arnsdorf* [Silef.] sed in scuti bipertiti priori parte, altera aurea nigrum leonem deferente, (γ) *Schachman*. [Silef. sed in scuti transverse secti parte inferiore, superiori aurea folium viride continente.] (δ) Aureis & rubeis. *Ventadour, Kergournadech* (Britann.) *Ternant, d' Auxi-Monceaux, Hangeft* (Picard.) *Courcelles, Roquefueil* (exprimendus numerus 4. ductuum) *Caisurit. du Puy Vatan: Schenken de Schenkenstein* in 2. & 3. area [Sver.] (ε) *Campan* [Brunsvic. sed in priori tantum scuti bipertiti parte, altera atro colore infecta] (ζ) *Wolff. de Sponheim* [Rhen. sed addito quadrante honorario argenteo, aquila nigra coronata insignito.] (η)

§. XV. Pellium non minus hic quoque usus est. Ita miscent tessellis aureis vario ^{Ex pellibus.} vellere pictas *Velasco* (Hispan. unde duces *Maqueda*, conf. Hist. insign. l. 1. c. 95. Ex-bus. primitur verò numerus quindenarius tessellarum) similis miscet rubeis *Quinnones* (Hispan.)

§. XVI. Huc referamus scuta novenis tantum tessellis exarata, quas *points* Tessellæ *equipollés* vocant. *Schach von neun Feldern*. Tales 5. argenteas, 4. rubeis oppositas ^{novenæ.} gestant [*Marspergi*] (θ) Nec minus his accensenda credo quadras licet oblongiores, nec quod alias tessellarum est, quadratas. Tales gestant fam. *Borschnitz* [Silef.] (ι) scuto quater ad perpendicularum bis transverse secto. Tres item tales oblongas quadras rubeas imponunt argenteæ parmæ *Stolzen* [Silef.] (κ) sed has rectius plinthidibus adscribemus §. 41. Quadratis tessellis rubeis temerè sparsis ornans scutum hermionicum, limbo miniato circumdato *Orglandes*. Tessellas ejusmodi aureas in parma rubea in modum diagonalis balthei, ut non nisi angulis altera alteram tangat, disponit *Marschall* (Angl.) In duplicem vero baltheum, ut alterius quadræ, alteras angulis tangant, rubeas in parma argentea *Reinsperg* [Silef.] (λ) Aliquando tessellæ sunt trium colorum: tale scutum tessellatum ex auro, cyano & minio, quod fasciæ in modum perlabitur fluvius *Murzer* [Aust.] (μ)

§. XVII. Tertium locum *rhombis* dabimus. Differunt hi à tessellis quadratis, ^{Rhombi.} quod incumbunt angulo, istæ laterum uni. Tum orthogoniæ tessellæ sunt, ^{Lozenges.} rhombi leniter producti, angulos duos poculo obtusiores, reliquos acutiores habent. Galli vocant *lozanges*. De his vide amplius supr. c. 3. n. 22. Format inde voces *Lifonia* & *Lodifinga* *Ioannes de B. aureo*, qui scaccariata bendaria vocat. *Henr. Spelmann*. aream *absidacem seu maculatam* vocat, à retium similitudine, quorum foramina absides & maculæ dicantur. *Monetus* illa nomina dat: *Pratiq. des arm.* c. 23. n. 5. *Lingulata, Linguata tessella seu tesseraula. Acuminata, cuspidata, cuneata, oxygonia, acutangula quadrata vel tessella*. Nostri vocant, *Rauten/Stein & schräger Schach/Rauten-Schach/gesteintes Feld*. (Uti loquuntur insignia *Steinheim* & *Rutenberg* §. 20.) Figuram veterum esse argumento est Scytharum clypeus, qui sub M. militum in oriente militabant. Pancirollus verò ferri aciem notare putat.

§. XIX. Quod in tessellis quadratis deprehendimus, idem de rhombulatis sciendum ^{Exempla} est, nempe ut *Moneti* l. 1. verbis utar: *aut de junctis & solitariis quadris in parma sparsis, aut conserti operis contexta pagina continuari ad symbolum scutarium.* ^{scutorum rhombulatum.} Hoc *Lozangé* vocant: Dicere nos eodem autore possumus *scutariam iconem quadris aut tessulis lingulatam, vel tota fronte lingulatis tessellis consertam*. Cujus jam dabimus exempla: contexunt ergo scuta sua linguatis tessellulis argenteis & rubeis *Grimalos* (unde Duc. Monacenses. Conf. Hist. insign. l. 2. c. 37.) *Wegisheim* [Alsat.] (ν) *Bazoges, Montricher, Poissy, Montmoret, Epinefort* (Britann.) *Latra* (Neap.) *Turpincrisse. Marteville, Appiana* (Hetrur.) *Nontouillet* (sed addito quadrante cæruleo) *Precy* (addito capite aureo leonem gradientem nigrum deferente) *Vögt de Fronhausen* [Hass.]

A a 3

sed

(α) *Wap.* I. p. 56. coronatæ cassidi imposita herma æthiopis, diademate aureo caput revincta. (β) *Wap.* I. p. 57. herma Æthiopissæ nuda. (γ) *Wap.* I. p. 66. Leo exsurgens niger. (δ) *Wap.* II. p. 51. ex coronata casside prodiens vir tessellato amictu, caput diademate aureo revinctus, & manu folium gestans. (ε) *Wap.* I. p. 116. responder in apice alterum cornu auro & minio tinctum. (ζ) *Wap.* I. p. 179. cassidi coronatæ impositus pileus acuminatus rubeus, nodo argenteo & pennis pavoninis fastigiatus. (η) *Wap.* I. p. 129. ex mortario tessellato prodeuntes 2. caudæ pavoninæ. (θ) *Wap.* I. p. 27. responder galea secunda coronata hermam virilem tessellas pectore ferens, caput diademate ex rubro & argento tortili redimita, vid. Hist. insign. l. 3. c. 24. (ι) *Wap.* I. p. 53. pilei forma, vel quicquid illud figuræ est. (κ) *Wap.* I. p. 69. (λ) *Wap.* I. p. 55. cornua duo venatoria argento alterum, alterum minio tinctum. (μ) *Wap.* V. p. 54. ex coronata galea duo cornua minio, cyano, & auro distincta. (ν) *Wap.* II. p. 130. pileus acuminatus, ora reducta ad modum scuti linguata, ipse rubeus & cauda pavonina fastigiatus.

sed tantum in scuti parte inferiori, superiori cærulea leonem gradientem aureum representantes] (α) *Caldenberg* (β) (Patr. Franc. sed tantum in scuti pede, capiti autem ejus rubeo tres turres argenteas deferente) Describunt hujus formæ tessellis parmam argenteis & cæruleis *Schellendorf* (Saxon.) sed inducta toti fascia rubea. (γ) Exarant clypeum oxygoriis ejusmodi quadris argenteis & nigris *Kerhænt seu Kercent* (Britann.) *Kerauori Talæt, Esebet* (Britann.) *Kerannou de Keranimazé* (Britann. sed inducto diagonalibaltheo rubeo 3. trifoliis argenteis exarato) *Winter, & Winter de Fronkirchen* [Hass. sed inducta fascia aurea, & in altero scuto, anteriori, in altero, posteriori parte, bipertita enim sunt, tota auro tincta] (δ) Virides argenteis rhombos miscet *Dadizele* (Flandr.)

Exempla
scutorum
rhombula-
torum.

§. XIX. Aureis & cæruleis tessulis lingulatum scutum est istorum: *Martas* (Aquit.) *Auray* (Britann.) *Boulieu, Charlieu, Coustain de Puisignan, Turpin Vauvredon* (in Aurelian. duc.) *Elise*, (Florent.) *Arau de Rochefort* (cum limbo rubeo.) Arrisit area aureis & nigris lingvatis quadris tessellata familiis *Feurs Destours, Chantelou, seu Amant, Leschaffier, Herck* (Flandr.) *Leyns* (Gandavo, sed addito scutario capite rubeo impresso merulis argenteis) Parmam replent lingulatis tessulis aureis & rubeis *Craon* (Conf. Hist. insign. l. I. c. 90. n. 13.) *Les Barres, L'Esparre, Angoulisme, seu Engolisma* (vetus.) *Poyloauls* (Picton.) *Noë* (Vascon.) *Gletins, Biamont*, (Flandr.) *Diepen. Buch* (Fland.) *Chasteaudun* (sed tania diagonali argentea inducta.) *S. Simon*, additur aureus cephalus absidali areæ. Cæterum in omnibus his rhombi angulis se contingentes perpendiculariter insistant, idque huic figuræ solenne est: nisi alius situs exprimatur. e. g. obliquo situ (qui alias cuneorum proprius est) disponuntur tessellæ aureæ & cæruleæ, quibus conferitur clypeus fam. *Raymondi d'Aubeterre*, addito cephalo rubeo. *Lozangé en bande*.

Tessellæ
linguatae
dejunctæ.

§. XX. Nunc videamus de junctos & solitarios in parma dispositos. Singulos reperio in scutis rubeo-argenteum (figura cum videatur pertusa representari, non consilio, sed phantasie pictoris tribuo.) *Grafeneck Baron*. (α) (*Geliot. indic. armor. voce diaspré* vocat *diapré d'argent, vestu de gueules*) de quibus terminis alibi. Quod vero lozangiam, vel rhombum ego interpretari malim, (repetita in apice figura inducit) aureo-rubeum *Gibing* [Bavar.] (β) in argenteo-rubeum *Schwerin* [Misn.] (γ) *Et Eubing* [Bavar.] (δ) in scuti transversa inferiori parte, cum superior auro fulgeat, nigra argenteum *Kutenaro* [Bavar.] (ε) Duas tessellas lingvatas gestant in parma aurea nigras *Oberg* [Brunsv.] (ζ) argenteas inter baltheos ejusdem metalli in rubea areola, quæ bipertiti scuti posterior (juxta descriptionem anterior fuerit) est, *Eck* [Carinth. paronomasia ex *weck*] (λ) Tres in lineam obliquam, vel balthei modum (en bande) dispositas & angulis se contingentes argenteas in clypeo rubeo *Lutzenrodt* [Infer. Rhen.] (μ) rubeas in argenteo, *d'Austruy*, nigras in argentea area 1. & 3. in *Teuffenbach Baron*. (ν) & *Meylersdorffer* [Carinth.] (ξ) aureas in cæruleo (sed ut corpus figuræ elevatum pingatur) *Payer de Flach* [Helvet.] (ο) Vicissim in modum sinistri balthei (si tamen sculptori certa fides) disponit 3. lozengias nigras in scuto argenteo *Knoblauch* [Hass.] (π) Tres argenteas in fasciæ modum in capite nigro, pede areæ aureo *Pfefferl.* (Styr.) n. 2. 3. (ε) In

(α) Wap. I. p. 137. Ala nigra in circulo inscriptam totam parmae gentilis figuram representans. Laciniæ hinc aureæ & cæruleæ, illinc argenteæ & rubeæ. (β) Castellum argenteum διπυργον ex cuius medio prospicit leo aureus. (γ) Wap. I. p. 166. cornua ad modum scuti lingvata & fasciata. (δ) Wap. I. p. 137. Inter alas duas alteram auream, alteram nigram, altera linea tres rhombos, altera hermam reginae hinc tessellato, isthinc aurato amictu conspicuam defert. (ε) Wap. I. p. 25. cassidi coronatæ imposita mitra episcopalis auro & minio fulgens, ex qua hinc crucicula aurea, illinc rhombus argenteus prominent. (ζ) Wap. I. p. 98. galeæ coronatæ impositum jugum alarum cum scutario typo. (η) Wap. I. p. 176. coronæ frontæ, vel ex trifoliis confertæ impositæ 3. struthionice plumæ argentatæ, impressis 2. rhombis rubeis. (θ) Wap. I. p. 80. Pileolus acuminatus rubeus aureo nodo & plumis gallinaceis exornatus, ora reducta argentea duas lozangias scutarias representans. (ι) Wap. I. p. 84. pileus ora reductas aureus, coronatus & 3. plumis struthionicis, nigra, aurata & argentata insignis, in ora reducta nigra, fulget quadra argentea. (κ) Wap. I. p. 179. diademati tortili imposita pavonina cauda impressis 2. tessellis. (λ) Wap. I. p. 36. conf. f. 3. m. 2. n. 30. (μ) Wap. II. p. 120. ex diademate tortili prodiens jugum alarum complicatum, impressis illis rhombis. (ν) Wap. I. p. 22. responder in galea secunda ala dextra hujus areæ typum representans. (ξ) Wap. I. p. 46. Similis priori apex, coronatæ galeæ impositus. (ο) Wap. I. p. 201. coronæ imposita herma virilis, cæruleo amictu & pileo, aureis rhombis vesti impressis & nodo, in quem pileus colligitur. (π) Wap. I. p. 139. jugum alarum complicatum, cum typo scutario. (ε) Wap. I. p. 49. peculiarem non habet apicem vid. f. 4. m. 1. n. 8.

In lineam transversam (en fasce) collocantur 3. argenteæ in area cærulea *Varennese-Naynt* argenteæ in nigra, *Tallansac la Loudriere* (sed additis in capite scuti 3. stellis argenteis.) Tres à se invicem separatas quadras situ, qui numero huic solennis est, exhibent in solo argenteo rubeas area 3. insign. Com. *Salm.* (α) & *Daucy*, argenteas in cærulea *Walbrun* (Rhen.) & *Gänse de Walbrun* [Patrit. Francof.] (β) argenteas in rubeo *Le Iau*, aureas in rubeo *Mollart Dieulament* (Briens.) Quinque tessellarum linguatarum exempla ista sunt. Gestant in parma rubea argenteas in crucis formam dispositas *Arlatan* (Provinc.) in argentea rubeas, in fasciæ situm collocatas, cum fasciola quadrifida nigra *Blot Chavigny*; Septem tessellarum quædam exempla notantur. Gestant tales rubeas in aurea *Virnenburg* Com. (γ) nigras in area argentea 4. 3. *Gayspiz* [Rhen.] (δ) & eodem plane modo Famil. Colonienis *Benefis* (ε) quam Gelen. de Colon. Agr. magn. f. 27. p. 184. 185. ex augustali progénie deducit, & *suspiciatus tali Augustæ genti charas fuisse plinthides 9. acutangulas limatasque fabas, quod Augustus ex Fabia tribu esset, teste Svetonio*. Nigras in clypeo aureo *Ruttenberg* [Brunsvic.] (ζ) cæruleas in argenteo *Stainheim* (Ssev.) sed interposita [fascia rubea] (η) cæruleas in argentea parte scuti transversè secti inferiori, cum superior rubeat, *Törcken* [Westph.] & *Livon.* (θ) rubeas in argenteo 3. 3. 1. *Le Moine* (Andin.) argenteas in rubea 3. 3. 1. *Rebours* (Aurehan.) vario vellere pictas in rubea 3. 3. 1. *Burg* (Angl.) octo tessellas argenteas in solo rubeo disponunt *Blanckensteiner* [Siles.] (ι) ut 4. mediam fasciam constituentibus, superius & inferius binæ adjiciantur, angulis se invicem & istas contingentes. Novem plerumque in ternos ordines disponuntur. Hac dispositione gestant 9. aureas quadras linguatas in solo nigro *Mälin de Vlmen* [Rhen.] sed inducta quadrifida fasciola rubea (κ) rubeas in argenteo *Rochebeaucourt* [Engolism.] In 5. ordines disponunt, (tanquam in quincuncem) tessellas novem rubeas parmæ, ut quidem *Sibmach.* pingit, cæruleas, sed cum errorem lacinia detegant, rectius argenteas (vid. c. 4. n. 33.) *Drebber* [Westphal.] (λ) Decem quadras oxygonias gestant rubeas in parma aurea 4. 3. 2. 1. *Renaud Lalaing* (Provinc.) & *Cany* (sed 3. 3. 3. 1.) argenteas in rubea 3. 3. 3. 1. *Lalain*, cæruleas in argentea *Caudelbronne*, aureas in rubea *Croisilles* (Artes.) rubeas in argentea *Sermaises Villarceau* (3. 3. 3. 1. unde *Varenn.* vocat 3. palos rhombulatos.) *Roze* gestat scutum rubeum consitum tessellis, quas argenteas & cæruleas tæniolæ exarant, sine certo numero.

§. XXI. Nonnunquam balthei in modum ita disponuntur, ut utrinque scuti In Balthei
marginem tangant. Vocatur *bande Lozangée* (alio sensu, quàm supra m. I. n. 58.) vel fasciæ
Ita sex tessellis aureis baltheum dextrum constituit dirimendæ posteriori parti clypei dispositæ,
argenteas à priori rubea *Metzrode* [Saxon.] (μ) sic ex 5. aureis format baltheum, in cly-
peo rubeo, & ejusdem metalli limbum circumdat *Bretonniere de Warty*. Parti rhom-
bulis rubeis baltheum componit in parma argentea, impressa angulo sinistro alia parmula
rubea, fascia argentea impressa *La Roche Ramé* dict. *la Iaille Payro* (Turon.) loco
hujus parmulae insititiæ leonem nigrum appingit rhombis, *Coursillon* (Picton.) Vicissim
duos sinistros baltheos, sed contingentibus se ex utroque rhomborum angulos for-
mant ex tessellis in parma argentea *Krefwitz* [Misn.] (ν) ex rubeis in simili par-
ma *Reyensperg* [Misn.] (ξ) Si conjecturis agere liceat, in scuti aureo fam.

Affbeck

(α) *Wap.* I. p. 17. (β) *Wap.* I. p. 129. inter duo cornua cærulea, & singulis rhombis argenteis
picta, alius ejusdem metalli. (γ) *Wap.* II. p. 20. Conf. Hist. insign. l. 1. c. 56. n. 11. (δ) *Wap.* II. p.
114. caput hirci argenteum nigras maculis hermionice respersum, cornibus auratis, originem Gelen.
de Col. Agr. magn. l. 2. f. 27. p. 185. repetit à Capricorno August. vid. Sveton. c. 94. Ita & Capri-
cornus Vespasiani digma. (ε) Ramusculus palustris, & heros umbilicotenus scutulata trabea indutus.
(ζ) *Wap.* p. 182. pileus acuminatus & pavonina cauda fastigiatus. (η) *Wap.* I. p. 118. ala trans-
versè secta superius argentea, inferius cærulea. Ita enim tingi oportere credo, licet sculptor nigram
scripserit. Lacinia enim sunt istius tincturæ. Fasciam adventitiam esse ex his Laciniiis colligere videor.
(θ) *Wap.* I. p. 191. coronatæ galeæ parmula tota gentilis imponitur, inter alas rubeam & argen-
team. Lacinia pinguntur argento & minio. Cæruleum sculptor non notat.

(ι) *Wap.* I. p. 53. ex corona prominent mediâ argentatâ 2. plumæ struthionice rubentes.

(κ) *Wap.* I. p. 131. pileo lato nigro, cujus ora reducta tessellas, & fasciam impressas gestat,
impositi duo fasciculi, ex confertis plumis argentatis.

(λ) *Wap.* I. p. 189. tecta cassis diademate tortili, inter 2. cornua fasciata rubeam tessellam susti-
net. Lacinia argento & minio tinctæ.

(μ) *Wap.* I. p. 166. diademati tortili impositum jugum complicatum alarum cum scutario typo.

(ν) *Wap.* I. p. 162. cassidi coronatæ impositæ inter 4. nigras 3. argenteas plumæ struthionice.

(ξ) *Wap.* I. p. 162. rubei 2, pilei, argento tinctis, quæ reducuntur oris, situ inverso galeæ
incumbunt.

Affbeck [Westphal.] (α) crederem duplicem esse baltheum dextrum ex rubeis tessellis ejusmodi formatum, sed ut neuter tangat alterum. Vicissim fasciam ex 3. integris & 2. dimidiis rhombis rubris in clypeo argenteo format *Barbesieres-chemeraut*.

Rhombus
plintho-
tetros f.
macula.

§. XXII. Accidit rhombis, ut perforentur, vel in quadram s. plinthidem, vel in orbem, rhombus *plinthotretos* vel *clyclotretos*. *Plinthotretos* rhombus (*aufgebrochene Rauten*) nomen apud Gallos peculiare habet, *macle*, *Macula*, vel ut *Vptonus*, *Mascula*. Apfides etiam vocat *Spelmannus*. Gelen. *plinthides anguloso foramine adaperitas*: Quod rationem figuræ attinet, cum à domo Rohanensi, quæ 9. aureas rubeo clypeo inserit, (cum symb. *sine maculâ Macula*. Le Labour orig. des arm. n. 143.) omnis usus macularum videatur primum promanasse, huc spectant, quæcunque de origine signi Rohanensis referunt, vel forte aliqui comminiscuntur. Sunt qui cum Paradino à Macliani celebris in historia Britannica nomine nomen derivant, quibus contradicit *Le Labour de L'orig. des arm. n. 63*. Alii quod in ditione ipsorum silices secti hanc figuram exhibeant, ut & carpiones, qui in illorum nascuntur stagnis apud *Vulson*. & *Varenn*. Alii retibus assimilant (le trou d'un ré, vulgo *maille*, unde vox *macle*) non quidem, uti ineptit *Ioh. de B. aureo*, notando piscario, sed piscationis juri, quod supremorum principum sit: Alii reticulis in mundo muliebri adsimilant. Affinis est figura, quam Galli *mortaise* dicunt, & est tessella quadrata in aliam quadram perforata. Sed in scutis nunquam eam vidi.

Exempla
in scutis.

§. XXIII. Præter Rohaneam domum exempla macularum ista invenio. Gestant maculas, unicam cæruleam in clypeo argenteo, *Treana*, duas aureas lilium aureum in parma cærulea stipantes *Kerriéc-Koetanfao*, 3. argenteas in viridi *Bergeres*, in rubeo *Puydufou*, & *Kermeno*, atque *Puybaselé*, rubeas in argentea *Kranz* s. de Serto [Colon.] (β) sex cæruleas in argenteo 3.2.1. *La Vayrie*, argenteas in cæruleo *Levalle*, aureas in cæruleo, *Doveffy*. Septem argenteas in rubeo 3.3.1. *Molac* (quæ ex domo *Rohanea* orta stirps creditur, causam diminuti numeri agunt, quod angustius inferiori parte olim scutum non potuit plures capere) in nigro *Arradon*, in cæruleo *Riou le Sain*, aureas in cæruleo *Kercado* & *La Porte Neuve Guer*, & *Gouiquet*, in rubeo *Quency* (*de Winchester*) [Angl.] c. de *Lin colne* (Angl. sed confito clypeo cruciculis brachiatis ejusdem metalli) cæruleas in aureo *Plessis Budes*, & *Pledian*. Decem aureas in cæruleo, sed addito quadrante rubeo impresso aureo leopardo; Trèdecim aureas in rubea *Tignonville*. Extra Galliam & Angliam nulla mihi succurrerunt exempla.

Rhombus
cyclotre-
tus: Ru-
stre.

§. XXIV. Nihil à macula differt *rustre*, quam quod figura non in quadram, sed in orbem pertusa est: Diximus *rhombum cyclotretum*, *rund aufgebrochene Rauten*. Usus rarior est; Exempla cape: Pingunt tales rhombos 3. aureos in nigra parma *Souyneres de Essenau* (Flandr.) argenteos in rubea *Scheshaye* (Flandr.) cæruleos tres in aurea parma fasciæ rubeæ adjectos *Aavaille* (Flandr.) innumeros argenteos in clypeo coccineo *S. Pern*. (Britann.) Nominis Gallici *rustres* s. *ruste*, alii aliter quærun etymologiam. Conf. *Le Labour. orig. des arm. n. 142*. Forte omnes frustra nisi ad Germanicam linguam recurrant. Nostri enim tessellas lingvatas seu Lozengias, *Rauten*/aut dialecto Saxonica, atque aliarum provinciarum Germaniæ, *Ruten*. Ut exemplum vidimus §. 20. quo familia de *Ruttenberg* Brunsvicensis, ob hanc nominis analogiam, figura hac utatur. In re evidenti vix pluribus verbis opus est.

Cunei s. fusi
significa-
tio.

§. XXV. Nunc cuneos videam⁹, quos *fusos*, *fusilos* vel *fusulas* appellant, quibus Galli- cæ voces *fuseaux* & *fusées* (inter quas discrimē constituunt, quod illæ longiores & angustiores sint) in animo sunt. Nostri vocant *wecken*. Figura est iterum quadrangula, sed angulis à rectorum modo longius recedentibus. Quæ figuræ interpretatio sit, multa inter scriptores altercatio est, aliqui pro licitatio, alii pro molendinari instrumento accipiunt. *Spelmannus* aciem bipennis militaris, seu martio barbuli (de quo Veget. l. I. c. 17.) in ea quærit, si verò fusus mulierum designetur, existimat respici posse hereditatem fœmininam, vel honorem dominæ habitum, vel fatalem necessitatem, quia Parcarum insigne sit. Potest etiam memoria magnæ & dignæ principis ita servari. Porro injurium in multas illustres familias est eorum cōmentum, qui fusos in notam pusillanimitatis ab iis gestari fingunt, quorum majores in expeditione sacra domi manserint, quod refert & rejicit *Vulson de la Colomb. scienc. hero. c. 10. p. 71*. Allegat verò, ne videatur, tantum muliebre esse instrumentum, fustum tractantes viros incolas Sveviæ & Baugiaci (*Beugey*) *Le Labour orig. des arm. in 144*. qui ibidem memorat, dici etiam *fuscaux*, *les barreaux de charpenterie*, dont

(α) *Wap. I. p. 191*. ex coronata galea protensa manus tenet caudam pavoninam. (β) Inter taurina cornua globus, cui stipes cum virenti corolla infigitur, qualis ob servatos cives dabatur. Gelen.

dont on ferme les eschises des estang; repagula quibus occluduntur catarractæ stagnorum. Sunt qui notari credunt jacula materia ignis toleranti obvoluta, quibus antiqui muros hostium incescere & incendere solebant, quas phalaricas dixere. Aliqui opera paulatim sensim ad exitum perducta notari ajunt.

§. XXVI. Totum scutum his figuris amygdalatis confertum *virgatum* alias dicitur *Scuta his latinis*, Galli *fuselé* dicunt. Situs verò cuneorum tum ordinarius est, in baltheorum modo *en bande*. Gestant scutum ita cuneatum, vel virgatum ex argento & cyano *Bavar. Duc.* (vid. infra Hist. insign. l. 3. c. 27. n. 10.) *Geliot. losenge* vocat. Sed usus, quod videtur, (pictura non satis accurata) nigris & aureis cuneis *Teck Duc.* (in Wirtenb. scut. vid. infr. Hist. insign. l. 4. (α) aureis & rubeis *Kænigseck* (β) [Baron.] (in lævam conversis cuneis; si tamen sculptori fidendum est, cujus in hoc ipso fidem suspectam facit, quod Teccenses *Wap.* l. p. 6. in scuto Wirtenbergico dextros) sed *Wap.* II. p. 3. sinistros facit, tanquam nihil inter sit (aureis & cæruleis (sed in scuti bipertiti parte anteriori, cum reliqua rubeat) *Flitzing* [Bavar.] (γ) argenteis & cæruleis (sed inducto baltheo, quam pictor, nescio, an errore lævam formarit, rubeo.) *Logaco* [Siles.] (δ)

§. XXVII. Si non integrum scutum complent, vel cohærentes constituunt baltheos, fascias, palos fusorios, vel ut Uptonus, *fusilatos* (*bandes fusces, paux fuselés*) h. e. in illarum figurarum situm disponuntur, vel dejectæ, saltem marginem scuti non contingentes, conspiciuntur. In quo tamen discrimine video pictores, non debitam adhibere diligentiam, saltem nostris illud parum innotuisse arbitror. Unde quæ ex illis exempla adduco, nec ipse scrupulosè distinguam. Baltheum fusorium gestant coccineum in argentea area *Boisroux, La Iaille* (Provenc.) *Huercy*, & (sed comitibus 6. liliis nigris) de *Meaune* atque (sed liliis cæruleis) du *Bellay*, princip. *d'Yvetot*, argenteum in nigra *Brac*, rubeum in auro (sed imposita fasciola quinquefida cyanea) *Mæncourt*, nigrum in aurea *Coutay*, aureum in rubea *Heilly* (Picard.) aureum ex 7. fusis constantem in nigra *Plessis Chesnalla Chappronaye*, rubeum ex 5. integris & duabus dimidiis constantem in argentea *Pequieres*. Ita in balthei modum disponit 3. cuneos *Piring*. [Bavar.] (ε) ut parmam æque ac cuneos diagonalis linea secet, tinctura aurea & nigra ad modum sectionis alternante. Fasciam constituunt ex fusis 5. nigris in solo aureo *Leibingen* [Bavar.] (ζ) 3. argenteis in coccineo *Brunsbarg* in 1. & 4. [Rhen.] (η) in nigro *Ecker* [Bavar.] (θ) & (sed circumdato limbo aureo) *Bonstetten* [Helvet.] (ι) 3. aureis in scuti secti superiori parte nigra, cum reliqua auro fulgeat *Trenbach* in 1. & 4. [Bavar.] (κ) & substituto tantum pro nigro colore rubeo *Brechtter de Hohenwört* [Tirol.] (λ) 3. ex argento & nigro colore transversim sectis in parma similiter secta *Wambold de Vmstatt* (Rhen.) *Hæping*. de Jur. insign. c. 6. p. 8. n. 1409. vocat *Isofcelen* (μ) ex fusis 3. integris & 2. dimidiis nigris in argenteo (sed capite scutario ejusdem coloris) *S. Marthe*, rubeis eodem numero in aureo *Guenand*. Duos cuneos rubeos cohærentes pingunt in scuto argenteo *Kæniz* [Thuring.] (ν) observavi multis placere, ut exprimat *en pal*, notando, quod erecti stent cunei. An hoc necessarium sit, alii viderint. Palus fusorius est, quem ex fusis componunt rubeis in parma aurea *Wiesentaw* [Fran-

Bb

con.]

(α) *Wap.* II. p. 3. (β) *Wap.* I. p. 25. coronatæ galeæ impositæ plumæ struthionice. (γ) *Wap.* I. p. 91. ex coronata casside prodeuntia cornua, cuneatum alterum, alterum puniceum. (δ) *Wap.* I. p. 62. Pileus quadratæ formæ scuti in modum virgatus, impositis duobus globulis argenteis & fasciculo pennarum galli gallinacei nigrarum. (ε) *Wap.* I. p. 85. ala ad modum scuti picta. (ζ) *Wap.* I. p. 91. ex coronata galea prodeuntia duo cornua cuneis scutariis impressa.

(η) *Wap.* I. p. 131. respondet galea prior, cui inter cornua duo fusos scuti deferentia candidus canis leporarius insitit.

(θ) *Wap.* I. p. 78. duo cornua scuti ad modum tincta, plumis struthionicis argenteis & nigris, ubi aperientur, ornata. Alibi p. 87. & *Egker de Paring*, iidem cunei inscribuntur scuti transversè secti, cujus inferior pars argentea, superiori parte nigra. Apex est pileus orientalis argenteus, coronatus & pennis gallinaceis fastigiatus, cujus ora reducta nigra cuneos scutarios repetit.

(ι) *Wap.* I. p. 198. ex coronata galea exoriens cygnus candidus, rostro deaurato, alis ad volandum expansis.

(κ) *Wap.* I. p. 83. herma juvenilis aurea veste & pileo, hujus vero ora reducta nigra fusos scuti repetens. In pilei apice corona aurea, & argenteæ plumæ struthionice fulgent.

(λ) *Wap.* I. p. 42. pileus acuminatus auratus, coronatus, & pennis galli gallinacei fastigiatus, ora reducta rubea impressa cuneis scutariis.

(μ) *Wap.* I. p. 123. caput molossi argentatum, armilla aurea.

(ν) *Wap.* I. p. 146. herma fœminea, abscissis brachiis bipertito amictu, ex diademate tortili ex argento & rubeo.

con.](α) In Pythagoricam literam (en pairle) disponunt 3. cuneos rubeos in parma argentea *Braun* [Silef.] (β) & *Krackaw* [Silef.] (γ)

§. XXII. Ordo vocat, ut quinto *clathros* seu cancellos videamus *fretté* (le Labour orig. des arm. n. 141. deducit à firmitate. *Freté* pro *ferté*, pro *fermeté*) *gegittert*. Alicubi *Sibmacherus* *Nes* vocat, rete, constat figura taniis obliquis dextris & sinistris solum in quadras secantibus. *Coticé* & *recoticé*. Gelen. ita enunciat: *areolam totam implent decussatis crucibus seu potius laciniolis in decussim se mutuo revinciuntibus*.

Exempla.

§. XXIX. *Clathros* induerunt rubeos parmae argenteae senos *Marschalck de Biberstein* [Mis.] (δ) aureos caeruleae quaternos *Merfeld* [Brunsv.] (ϵ) [de his confer. Gelen. de Col. Agrip. magn. l. 2. f. 14. p. 163. *In nostra provincia cis Rhenum Zeveldii, trans Rhenum Merfeldii, tam armis, quam cognomenti significato conveniunt, nam utrumque marinum campum significat, & Zeveldii vetusta opinione originem stirpis suae credunt fluere à civili Batavo praepotente & regia stirpe duce contra Romanos, eumque Romanos Iulium Civilem dixisse, qui ab avitis possessionibus de Zeveld, id est, de marino campo nomen hereditarium habent*] argenteos in scuti bipertiti, & priori argentati, posteriori parte nigra *Schaderitz* [Misn.] (ζ) rubeos clypeo argenteo quinos, vel quaternos (ex quo colligo nostri numeri rationem accuratam non habitam, sed cum pro spatii capacitate variatum) *Dhaun* Com. (notat Gelen. de Colon. Agrip. magn. l. 2. f. 14. p. 163. illud nomen sepem *Baun* significare, & eo signo exprimi.) nunc in *Falckenstein* insign. (η) & (numero imminuto, si tamen id consilio adscribendum est, & quadrante dextro caeruleo impresso, 2. liliis argenteis) *Dhaun* [Rhen.] (θ) iterum quaternos argenteos quadranti 1. & 4. rubeo (duae reliquae clypei quadræ argento alben) *Cammerer de Fulda* (ι) [Patrit. Francof.] argenteos ternos in rubeo *Fretard*, nigros in argenteo quaternos *Hümieres*, ternos (addito aureo cephalo, 3. merulis nigris impresso) *d' Estrées*, (vid. Hist. insign. l. 7. c. 24.) atque (similiter super imposito scutario capite rubeo leonem gradientem aureum continente) *Turpin* (Provinc.) rubeos in argenteo *Soircourt*, *Iousseau*, & *la Buvre*, atque (sed cum capite aureo) *La Flotte* (Delfin.) aureos in rubeo *Mouy la Meilleraye*, argenteos in nigro (sed imposito leone nascente coccineo, cyaneis lingua & falcibus) *Champagne la Suse*, aureos in caeruleo *Courchy*, & (confito liliis ejusdem metalli) *S. Valery*, argenteos in caeruleo *Anselme* [Provinc.] argenteos in prasino *Souastre*, nigros in aureo *Vaugrenense*, & *Verdun*, rubeos in aureo *Hamlincourt*, aureos in nigro *Sailly*, & *Quermeur*, atque *Ponthou*, caeruleos in aureo (addito capite rubeo) *Farcus*, hermionicos in rubeo *Crisegaud de Cœsmes*, in cyaneo *Plorec* [Britann.] vario vellere pictas in coccineo *Surgeres*.

§. XXX. *Cuspidum* nomine, si licet, plures figuras complectar, quas aliis aliisque nominibus appellare solent Galli, cum inter nostros discriminis ratio non æque constet. Conveniunt verò omnes in eo, quod duabus lineis in angulum coeuntibus constant, quibus basin, atque ita tertia trianguli seu pyramidis latus scuti imum præstet. Cum ergo ex duorum laterum parte, inferiori lineae producantur in caput clypei, *auffsteigende Spitze*/Galli vocant *chappé*, (Gelieth. verò ita describit: *que l'escu est divisé en chevron plein & remply*.) Verum pro folio illi accipiunt, quod si cuspidem dicas, figurae rationem habet. Porro apud Cermanos non areae, sed figurae rationem obtinere hoc triangulum, argumento est, quod in apice aliquando repetitur: id vero de campo seu solo dici nequit. Exemplum mox occurret in apice fam. *Gruber de Grub*. Appellant etiam *mantelé*, (sed hoc discrimine cum *chappé*, quod cuspis hæc in scuti caput porrigatur, ista in medio ferè subsistat. Aliud synonymum lego *le maître*. *Spelmanus*. aspilog. p. 79. vocat sectionem fastigiatam: *parti par chevron*. Exempla talis cuspidis ista sunt: argentea in parma caerulea (*d'argent chappé d'azur, vel d'argent le maître*

(α) *Wap.* I. p. 103. ex corona prodeuntia duo cornua nigra, impositis utrinque extremitati singulis coccineis globulis. Lacin. nigrae & aureae, quod documento est, vel errasse sculptorem, vel apicem ascititium esse. (β) *Wap.* I. p. 52. inter tres pisces 2. plumæ struthionicae argenteae. (γ) *Wap.* I. p. 66. cornua coccineum & argenteum. (δ) *Wap.* I. p. 155. ex diademate tortili prodeuntia duo cornua argentata, intermedio bacillo rubeo nigras galli gallinacei pennas sustinente. (ϵ) *Wap.* I. p. 182. coronæ gallatæ insitit parmula clathrata inter duas plumas struthionicas auratam & cyaneam. (ζ) *Wap.* I. p. 152. galeæ diademate tortili tectæ impositi 5. (η) *Wap.* I. p. 18. & II. p. 18. pileus rubeus ora reducta hermionica sustinens globum argenteum fasciculo plumarum struthionicarum virgarum fastigiatum. Lacin. coccineae & argenteae, quod argumento esse potest apicis ascititii. (θ) *Wap.* I. p. 128. cygnus candidus exorians, alis expansis rostro annulum gestans. (ι) Jugum alarum symbolo scutario pictarum non expansum.

maître d'azur) *Künsperg* [Francon. & quidem lineæ cum sinuata sint, Galli addunt terminum, *ployé*, verum pictoris phantasiæ potius, quam consilio id tribuerem] (α) & *Wilwart* [Bavar.] (β) cærulea in aurea *Wildenwarth* [Bavar.] (γ) argentea in rubea *Saurau Baron.* in 1. & 4. quadrante (δ) & *Plassenberg* [Francon.] (ε) coccinea in argentea *Raitenbach* [Bavar.] (ζ) & *Langmantel de Sparrn* [Patrit. August.] (η) nigra in argentea *von der Weichs an der Glan* [Bavar.] (θ) & (sed adscripto lateri dextro annulo rubeo) *Freitag* [Patrit. Francofurt.] (ι) aurea in rubea 3. rosis argenteis auro gemmatis (additis, quarum duæ rubæ areæ una cuspidi inseritur) *Boëker* [Patrit. Francof.] (κ) cærulea in parmæ transversè sectæ, cujus caput rubet, inferiori parte argentea *Thorer de Eyraspurg* in 2. & 3. [Bavar.] argentea in parmæ similiter sectæ parte, superiori nigra (in inferiori argentea nigra conspicitur tessella linguata) *Gruber de Grub* [Austr. & Bavar.] (μ & ν) *Sigmershausen* [Bav.] (ξ) (argento impresso lilio nigro) In scuto bipertito ex nigro & argento, iisdem coloribus juxta sectionem eam alternata *Weydegh* [Carinth.] (ο) item ex argento & minio & simili sectione, & alternatione *Masbach* [Francof.] (π) Si vero basis basi scuti sit angustior, & non nisi duas tertias partes ejus complectatur, *pointe* Galli vocant. Cum vero situ inverso pyramidis seu trianguli basi in capite collocata, lineæ in imum scuti incidant, Gallis usitatus est terminus *chaussé*, vel etiam pile, *pointe ou chappe renversée*, *Chifflet. ins. eq. A. v. n. 85.* vocat, *trabeam pronam.* *Spelmann.* vocat *angulum seu triquetrum cephalicum*, *herabsteigende Spitzen oder Eck.* Utuntur tali cuspite inversa argentea in area cærulea *Stauffer de Thunau* [Bavar.] (ρ) coccinea in argentea *Dhune seu Dhunge* [Misn.] (σ) & (sed impressa argentea furca, ob nominis analogiam) *Gabelentz* [Misn.] (τ) argentea in rubea *Kürneck* [Tirol.] (υ) nigra (cui annulus aureus inscriptus) in argentea *Waldkirch* [Helvet.] (φ) argentea in nigra, lateribus inscriptis liliis singulis argenteis *Püchler de Ringers* [Austr.] (χ)

§. XXXI. Nonnunquam triangula hæc vel pyramides in altero laterum basin habent, & angulum in alterius medio: Id Galli vocant *embrassé à dextre* ou à *gauche* vel *angulo*, *nestre*. Diceres cuspidem jacentem. Gestat figuram hanc ex dextro latere scuti rubei argenteam impressa rosa rubea, auro gemmata *Völcker* [Patrit. Francof.] (ψ) sunt etiam exempla pilarum harum ex medio capitis scuti, & lateris sinistri angulum inferiorem dextrum, tum ex medio lateris sinistri, & scuti pede in superiorem angulum dextrum protensarum. Illa placuit nigra in area aurea fam. *Krafft* (Styr.) *Vulson.*

Bb 2

vocat

(α) *Wap. I. p. 106.* cornua duo coccinea, sustentia duos globulos argenteos, & imposita pileo rubeo, cujus ora reducta argento fulget. Lacinia rubea & argentea. Nisi aliquis error sculptoris intercessit, apex adscititius est, non gentilis proprius. (β) *Wap. I. p. 94.* ex corona prominentes 3. plumæ struthionicae, inter cyaneas argentea media. (γ) *Wap. II. p. 59.* pileus cyaneus ora reducta aurea, cui adfixa 2. struthionicae plumæ auratæ: similiter 3. plumæ, nempe inter aureas media cærulea ex corona pileo imposita prominent. (δ) *Wap. I. p. 30.* Respondet galea prima coronata jugum alarum complicatum, & ad modum scuti tinctum sustinens. (ε) *Wap. I. p. 108.* pileo rubeo, cujus ora reducta argento albet, impositi duo bacilli rubei, singulos manipulos pennarum galli gallinacei argentatarum sustentantes. (ζ) *Wap. I. p. 91.* galeæ coronatæ imposita duo vasa hermionica singulos manipulos pennarum galli gallinacei sustentantia. (η) *Wap. I. p. 208.* duo cornua ad modum scuti divisa, exterius aureis dentibus ornata. (θ) *Wap. I. p. 79.* recta culcitra rubea cassis, cui insidet ante jugum expansum alarum ad modum parmæ pictarum simia, speculum quod pede anteriori elevat, respiciens. (ι) Expansum jugum alarum, superiori parte argento, inferiori atro colore tinctarum. In argento singuli rubei annuli conspiciuntur. (κ) Duæ alæ, sed complicatæ, emblemate scuti pictæ. (λ) *Wap. I. p. 79.* cassidi coronatæ impositum jugum alarum typo scutario ornatarum. (μ & ν) *Wap. I. p. 39. & 86.* inter jugum alarum expansum rhombus niger sustinens triangulum argenteum. Hæc solâ differentiâ, quod Austriacæ lineæ cassis coronata sit, & alæ unius coloris Bavarica corona caret: & alarum altera superiori, altera inferiori parte argentata est, reliquæ partes nigra. (ξ) *Wap. I. p. 90.* ex coronata galea jugum alarum complicatum cum typo scutario. (ο) *Wap. I. p. 45.* ex coronata galea inter duo cornua atro colore, & argento distincta muliebris imago argento inducta crinibus aureis. (π) *Wap. I. p. 102.* ex coronata galea pileus orientalis cocco, & argento bipertitus incurvatus, auro coronatus & pinna pavonina ornatus, affixis hinc sole, isthinc luna ex auro. (ρ) *Wap. I. p. 91.* pileus cæruleus acuminatus, coronatus, & plumis struthionicis argentea inter duas cyaneas fastigiatus, ora reducta argentea. (σ) *Wap. I. p. 147.* Galeæ coronatæ inter rubeam & argentatam plumas struthionicas 6. vexilla, alternatim minio & argento tincta. (τ) *Wap. I. p. 153.* jugum alarum expansum, superiori utriusque parte, sed obliqua sectione rubea argentea inferiori. (υ) *Wap. I. p. 44.* molossi caput argento tinctum, in aure sectione scuti representata. (φ) *Wap. I. p. 203.* herma Æthiopis argento vestita, & diademate tortili aureo caput revincta. (χ) *Wap. I. p. 40.* cassidi coronatæ impositum inter duo cornua nigra liliū argenteum. (ψ) *Wap. I. p. 210.* jugum expansum alarum cum typo scutario.

vocat *giron patte*, sed giron ultra medium scuti non pertingere solet] (α) argentea in nigra *Welzer de Spiegelfeld & de Eberstein* in 2. 3. [Austr. & Carinth.] (β) Hæc aurea in nigra fam. *Buckhel* in 2. & 3. [Carinth.] (γ)

Plura in
uno scuto.

§. XXXII. Fuerunt hæc exempla pilarum, vel cuspidum singularum. Nonnunquam aut plures eidem scuto inscribuntur, vel dejectæ, vel conjunctæ. Illarum exempla rariora sunt. Gestant tales pilas seu vacerras tres nigras in aureo scuto *Katerlii*, tres aureas in cæruleo *Malissy* (3. *pointes renversées, séparées & aboutissant à un même point*.) Uptonus vocat arma palata in cono concurrenti. Conjunctas dico, cum quæ diversas cuspides constituunt, lineæ concurrunt, & exteriorem angulum communem habent. Hac ratione sæpius pluribus ex uno in alterum latus ductis & concurrentibus lineis in plures cuspides transversè secatur scutum. Galli vocant *pointes en fasce* vel, si æqualis sit numerus, *pointé fascé*, *spitzenwaß getheilt*. Uptonus, *bandata*, *barrata*, vocat. Implent ergo talibus cuspidibus scutum binis coccineis & argenteis, quarum hæc è dextro latere *Krechmar* [Thuring.] (δ) duabus argenteis è dextra parte in 3. rubeas infixis *Platten* [Saxon.] (ε) duabus rubeis simili modo in 3. argenteas incidentibus *Greyß* in 1. & 4. [Austr.] (ζ) ternis nigris & argenteis *Minckwitz* [Baron in medio scutulo & Misn.] (η) & *Schlenderperg* [Tirol.] (θ) totidem rubeis & argenteis, illis ex dextro latere prodeuntibus *Hattenbach* [Hass.] (ι) tribus argenteis è dextro latere in 4. rubeas è læva parte insertis *Burckersroda* [Misn.] (κ) tribus rubeis ex dextro latere in 4. aureas infixis *Gmainer* [Bavar.] (λ) totidem argenteis in 4. nigras è latere sinistro ductis *Rohrbach* [Bavar.] (μ) quaternis rubeis & argenteis, quarum illæ in lævam protenduntur, *Rohr* [Brunsv.] (ν) quatuor coccineis ex lævo latere in 5. argenteos proVectis *Kænigsmarck* [Brandenb.] (ξ) *Möllendorf* [Brandenb.] (ο) quinis cæruleis è dextro, & aureis è sinistro latere prodeuntibus *Ebner* [Patrii. Norimberg.] (π)

Runcina
ascenden-
tes & de-
scendentes,
emman-
ché.

§. XXXIII. Quamvis pari ratione cuspidibus ejusmodi ex summo in imum scuti protensis illud distinguere posset, exempla tamen nulla deprehendi, sed quoties in altum porriguntur, cuspides non nisi regionem capitis attingere solent. Hoc Galli *emmanché* vocant: A potioribus disciplinæ hujus scriptoribus species dentationis hæc creditur. *Montius pratiq. des arm. c. 24. n. 3.* vocare solet: *adversas runcinas ampliores, majores, decumanas, grandiores, commissas, implexas dentibus*. De hoc digmate ita philosophantur Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. c. 19. p. 173. Posse hujusmodi pyramidalis, aut prunati symboli originem illam assignari, *cum olim temporibus ingruentium Francorum rari essent Ecclesiæ vindices & defensores, misso labæro seu lingulato vexillo Rom. pontifices in suam curiam & Ecclesiæ aulicos cooptasse illustres viros, quos consalenerios seu primipilos & vexilliferos Ecclesiæ dixerint*. Exempla sunt ista. Runcinas 3. ascēdētes implectūt, descendētib⁹ quatuor argēteas coccineis, *die 4. absteigende Spitzen roth/die 3. aufsteigende Silberfarb. Heusenstein* [Baron. & nob. Rhen. ubi pingitur, tanquā esset caput scutariū runcinis ejusmodi vastiorib⁹ parma reliquā invadens]

(α) Wap. I. p. 49. jugum complicatum alarum, tincturam scuti deferentium. (β) Wap. I. p. 34. 35. ex casside coronata tres nigrae duabus intermicantibus argenteis, plumæ struthionicae, (γ) Wap. I. p. 47. jugum complicatum alarum ad modum scuti pictarum. (δ) Wap. I. p. 146. pileo rubeo, cujus ora reducta auro fulget, imposita cornua ex minio & argento transversè secta. (ε) Wap. I. p. 171. alæ duæ argento hæc, ista cocco infecta. (ζ) Wap. I. p. 39. responderet galea prior tecta pileo rubeo, ora reducta hermionica sustinens alas argentatam & coccineam. (η) Wap. I. p. 27. & 164. coronata galea impositus globus argento & minio quadripartitus inter 3. argenteas, 2. nigras plumas struthionicas sustinens. Hunc apicem barones gryphi primæ cassidi insistentis capiti imponunt. (θ) Wap. I. p. 42. duo cornua cervina. (ι) Wap. I. p. 138. ex galea coronata prodeuntia 6. vexilla ad modum scuti secta. (κ) Wap. I. p. 165. imago virginea manibus ferrum tenens, rubeo pileo caput contexta: pileo v. 7. plumæ struthionicae argentatae & totidem vexilla coccinea imponuntur. (λ) Wap. I. p. 85. ex galea coronata prodeunt cornua duo, prius superius auro, inferius cocco infectum, posterius contraria dispositione. (μ) Wap. I. p. 78. pileus orientalis aureus, ora reducta argentea, fastigiatus corona, & inter duas argenteas nigra pluma struthionica. (ν) Wap. I. p. 180. galea diademate tortili tecta imposita cum caule rosæ 7. argento & cocco alternatim tincta, interque eas vulpes currens.

(ξ) Wap. I. p. 175. ex galea coronata prominens reginae species, veste hinc argento, isthinc cocco tincta, crinibus passis, sinistra poculum ostentans.

(ο) Wap. I. p. 175. imago reginae amictu cuspidibus scutariis variegato dextra rotam molen-dinarem tenens, ex coronata casside prominet. (π) Wap. I. p. 206. cornua cæruleum & aureum, quinque argentatis plumis struthioniceis exornata.

dens] (α) & *Tettaco* [Misn.] (β) 3. rubeas argenteis 4. *Sulz Com.* (γ) argenteas rubeis *Issendorff* [Saxon.] (δ) argenteas nigris *Kapelan* [Austr.] (ε) nigras aureis *Stockheim* [Rhen.] (ζ) rubeas aureis *Rodenhausen* [Hass.] (η) 4. rubeas 5. argenteis (& quidem productioribus, quam aliàs vidi cuspidibus, parum enim à margine scuti absunt) *Sebner in Reiffenstein* [Baron.] (θ) nigras argenteis *Zandt* [Bavar.] (ι) sed quod numerum attinet, an certo definitus ille sit, dubium me facit, quod eadem familia inter Rhenanas (κ) relata ternas tantum gestat: Duas item runcinas argenteas, sed ut pedem scuti cærulei alterum crus non contingat, videre est in fam. *Rehlinger* [Austr. & August.] (λ) appositis etiam angulis superioribus duobus totidem rosis argenteis: sed cærulea est, quam in Austriacorum & unius ex Augustanis lineæ parma tertius angulus, inferior appositam habet: sed Augustanorum aliquot lineæ non videntur ea uti, qui modus esset discerniculi: de quibus c. 8. Antequam de cuspidibus definamus loqui, plane exemplum notandum est scuti gentilitii fam. de *Kansungen* [Misn.] (μ) quod bini cuspides aurei & rubei, sed obliquè collocati dividunt. Tum exemplum fam. *Heyrling* [Tirol. in 2. & 3.] (ν) cum in area aurea ex medio duæ cuspides nigri ascendunt, unus descendit.

§. XXXIV. Octavum locum dixi me daturum esse annulis, seu circulis. Quo-
rum nomen ipsam figuram nomine monente indicat. Galli vocant *anneaux, annelets*:
nostri *Ring*. Significationes symbolicae plures sunt, & honorificæ admodum. In argu-
mento pluribus tractato, capita tantum delibabo. Nota esse potest annulus: 1. principa-
tus. Quo annulum Pharaonis Josepho datum Gen. XLI. 42. refero. Ita & in coronatio-
ne Regi Galliae ab Archiepiscopo annulus porrigitur, & digito quarto inditur: quo vo-
lunt *contracta sponsalia regem inter & subditos, amoris monumentum & acceptæ
fidei pignus*: quæ *Gramondi* verba sunt l. I. p. 17. circa hoc verò ineptus causæ regiae
non tam patronus, quam proditor *Aubery* l. I. c. 2. non tantum falso asserit, regi Gallia-
rum eum morem proprium esse, sed etiam inde colligere vult, sui regis præ omnibus aliis
arctius, quo regno obstringatur, vinculum, nec in ejus potestate ullam, quocunque casu
alienationem relictam esse. Prius illud refellit Augustissimi nostri Imperatoris coronatio,
cum in hujus solennibus inter alia annulus Caroli M. cujus cum aliis imperii clenodiis
Norimberga custos est, digito indatur, additis verbis: accipe regiae dignitatis annulum,
& per hoc Catholicae fidei agnosce signaculum. Posterius *πρόσιμα* toti Europæ suspectum
non unus jam impugnare. Conf. Nobiliss. *Lud. du May L'avocat condamné*. p. 28.
seqq. Huc etiam refero, quod Marchiones & Comites à Rege Galliae annulis investiri
perhibent, nempe Marchionem annulo, cui rubinus vel carbunculus sit insertus; Comi-
tem, cui adamas, vid. *Limn. Not. Regn. Franc.* l. 4. c. 7. p. 315. 319. & c. 8. p. 321. 324. ex
Ant. de la Salle. Ita comitibus etiam annulum tribuit *Chifflet. anast. Reg. Childeric.* c. 9.
p. 139. 2. Episcopalis dignitatis: cum hæc etiam pedo & annulo conferri soleat: *Varenn.*
3. Equestris ordinis: hujus enim annulus à Romanorum temporibus insigne fuit. 4. Vi-
ctoriarum obrentarum, atque digiris hostium detractorum. Nota historia est, Cannensi
prælio à victoribus Carthaginensibus duos modios annulis repletos esse, quos cæsorū spo-
liis Carthaginem mittebant. Et ex numero talium annulorum detractorum plures aliqui-
bus scutos insertos esse non improbabile est; vide *Hæping. de jur. insign.* c. 9. §. 2. m. 9.
n. 377. 5. Fidei homine ingenuo dignæ, qua ratione annulis obsignantur, quæ certa
esse debent, & quibus fides obligatur. 6. Fidei conjugalis, cujus jam olim annulus pronubus
symbolum erat. 7. Omnis amoris integri, atque constantis & amicitiae perfectæ; nam
figura rotunda perfectionis alias quoque hieroglyphicon erat. Ap. *Cyr. Spangenberg.*
Adelsp. p. 2. l. 12. c. 46. p. 377. illi M. Zach. Zanii versus exstant:

Bb 3

Annu-

(α) *Wap. I. p. 21.* ex coronata galea caput molossi argenteum aurem runcinatam habens prominet: & p. 122.
ubi molossi auri globuli argentei in decussim dispositi inscribuntur. (β) *Wap. I. p. 164.* cassidi coronatæ impositum
jugum alarum; cujus prior superius cocco, inferius argento tingitur, altera opposita specie. (γ) *Wap. I. p. 16.*
galeæ coronatæ impositur mitra episcopalis, cui inscriptæ visuntur runcinæ scuti. (δ) *Wap. I. p. 168.* galeæ dia-
demate tortili tectæ, inter duas caudas pavoninas impositum ferrum (inde nominis allusio *Lisen seu Isen*) acutum,
minio tinctum. (ε) *Wap. I. p. 37.* coronatæ galeæ imposita 2. cornua ad modum scuti runcinata. (ζ) *Wap. I. p.*
123. diademate tortili tectæ galea: jugum alarum expansum, ad modum parmae effigiatum. (η) *Wap. I. p. 138.*
jugum expansum alarum, cuspidibus scutariis pictarum & plumis struthionice exornatarum. (θ) *Wap. I. p. 30.*
duæ galeæ coronatæ, quarum prior in pileo coccineo, cujus ora reducta, tum cuspides inscripti argento fulgent,
& sursum deorsum inverso sustinet fasciculum plumarum struthionice: posterior 2. cornua fert, cuspidibus
scutariis picta, & singulos fasciculos talium plumarum, ubi illa hiant, insertis ornata. (ι) *Wap. I. p. 86.* (κ) *Wap.*
I. p. 130. Apex idem, nempe cornua similibus runcinis distinctæ, hoc sola discrimina, si sculptoris diligentia fide-
re licet, quod in illa linea argentum superiorem, in hac inferiorem cornuam partem tingit. (λ) *Wap. I. p. 40. 207.*
Apex simplex est ex corona galeæ prodeuntia duo cornua cærulea, quorum utrique cuspis cum rosa ex scuto re-
petita imprimuntur. Accessit dein præ alia linea cauda pavonina inter cornua collocata. (μ) *Wap. I. p. 155.* Ju-
gum alarum complicatum, impresso typo scutario. (ν) *Wap. I. p. 43.* vid. f. 3. in 2. n. 34.

*Annulus est signum quoque fœderis, est & amoris,
Est & amicitiae pignus pondusque favoris,
Quippe Magistratus sint mutua fœdera summi
Sunt animique pares, paria & quoque jura necesse est.
Sint & concordēs hoc, qui dominantur in orbe,
Quo populo præsint dignis sub legibus omni,
Fiat, ut in regnis defensio certa verendis,
Et pietas, jus, religio, concordia, virtus,
Simplicitas, amor atque fides servantur in unum.*

8. Quo in pretio proavis nostris exercitia equestria, judicia etiam fuere, persuadet, ut ne hoc quidem improbabile videri debeat, si quis dicat: nonnullos, qui cursu, quo annuli lanceis petuntur, dexteritatis & peritiæ præmium tulerit, monumentum ejus in scuto annulum voluisse inferere.

Exempla.

§. XXXV. Videamus jam exempla annulorum, quos in clypeis variis invenimus, illorum sc. qui nudis circulis constant, absque gemma inserta: qui enim gemmis insignes sunt, ad artificialium ordinem remissi, locum f. 6. m. 2. n. 9. invēnient. Simples ergo annulos gestant alii singulos (quos frustra nonnulli ap. *Varenn.* p. 4. p. 535. in limbos internos rotundos, *orles rondes*, transmutatos mallent) nempe argenteum in parma rubra *Bettendorff* [Svev.] (α) *Corase* (Aquit.) & (sed insertis annulo tribus foliis viridibus) *Schilling* (β) in nigra *Schragen* [Sver.] (γ) & *Knaringen* [Sver.] (δ) in cærulea *Koller* [Patrit. Norimb.] (ε) rubeum in argentea *Raunich* [Carinth.] (ζ) Ternos, quam plurimæ familiæ gestant, & quidem plerique ordinaria dispositione, qua solent ternæ figuræ pingi. Sunt ergo tres annuli argentei in solo cæruleo *Hornberg* [Sver.] (η) *Freydag* [Westphal.] (θ) *S. Beuve* in rubeo *Neyberg* [Rhen.] (ι) *Scheurenschloß* [Hass.] (κ) *Breiten-Landenberg*, & in 1. & 4. area *Hohenlandenberg* [Helvet.] (λμ) in nigro *Susanne Cerny* & *Cardaillac*. nigri in aureo *Thevales Crean* (Anjou.) & *Dangerville*, in argento *du Bouschet*. Iterum in scuto transversè ex nigro & auro bipertito, illic 2. aurei, hic niger. *Schænaw* [Tirol.] (ν) Itidem tres annulos scuto inscribunt rubeo argenteos, sed dispositione alia, nempe obliqua fam. *Schivalbach* [Rhen.] (ξ)

§. XXXVI. Quinque annulis insignita sunt scuta in decussim dispositis aureis, nigrum *Seydel* [Carinth.] (ο) argenteum rubeis *Orne* (Lotharing.) aureis rubeum *Loupy* (Britann.) Sex annulos imprimunt scuto argenteo rubeos 3. 2. 1. *Plesseis* (Angl.) coccineo aureos *Prunelay Gaseran*, *Thinonville*, *Rosfert* (Britann.) & (sed inducto scipione cyaneo) argenteos *Huchou*, rubeos aureo *Iliers* (Bels.) & (sed inducto baltheo, segminibus argenteis & cyaneis composito) *Bure*, nigros argenteo *Gaillarbois Maronville*. Totidem scuto bipertito ex nigro & argento inferit fam. *Auer* [Austr.] (π) ternos in nigro argenteos, totidem in argento atros. Septem gestant argenteos in panna coccinea *Coëtmen*. Novem inscribunt argenteos rubeo clypeo *La Musse Pontus*. Decem coccineos inferit parmæ argenteæ *Vicupont* (Normann.) Sedecim argenteis ornat scutum rubens *Coatmen*.

Annuli innexi.

§. XXXVII. Videre licet alicubi annulos aliis innexos, (*enlaßés*.) vel inscriptos (l'un dans l'autre) illius exemplum dat fam. *Bourgeois Moleron* (Burg.) dum 3. tales aureos cæruleæ parmæ inscribit. Circumdant alius alium annulus, nempe duo argentei in parma nigra *Albissy*. Tres argentei in rubra *Virieu* (Delfin.) ab hujus familiæ nomine annulos tales tres, quorum alius alium circumdat, *Vires* appellant.

§. XXXIIX.

(α) *Wap.* I. p. 113. idem annulus 7. nigris galli gallinæci pennis ornatus. (β) *Wap.* I. p. 63. jugum alarum symbolis scutariis pictarum. (γ) *Wap.* I. p. 112. annulus argenteus coronatus & pennis galli gallinæci fastigiatus. (δ) *Wap.* I. p. 112. culcitæ rubæ, cujus extrema & noduli ex auro, impositus annulus coronatus, & nigris plumis struthioniceis exornatus. (ε) *Wap.* I. p. 205. annulus rubeus tota circumferentia pennis pavoninis candidis exornatus. (ζ) *Wap.* I. p. 46. galeæ coronatæ impositus annulus. (η) *Wap.* I. p. 118. jugum complicatum alarum, inscriptis annulis scutariis. (θ) *Wap.* I. p. 190. galea tecta diademate tortili, eique impositi inter duas cyaneas plumas struthioniceas 3. annuli. (ι) *Wap.* I. p. 123. coronatæ cassidi impositum jugum complicatum alarum, typum scutarium deferentium. (κ) *Wap.* I. p. 138. idem cum priori apex, si coronam demas. (λ) *Wap.* I. p. 198. impositæ culcitæ aureæ rubeis panniculis, ala nigra argenteis foliis consista. (μ) *Wap.* I. p. 198. responder galea prior, eodem cum apice. (ν) *Wap.* I. p. 44. duo cynorum capita cum collis, alterum rubeum, alterum argentatum rostris nigris. (ξ) *Wap.* I. p. 124. cassidi inter aureas duas rubeas, annulis ternis impressas, 2. cornua, superiori parte argentea, inferiori nigra. (ο) *Wap.* I. p. 47. caput molossi nigrum. (π) *Wap.* I. p. 35. ex galea coronata cornua, nigrum, cujus oræ 3. annuli argentari adhærent, & superius totidem ejusdem metalli plumæ insertæ, & argenteum, cujus annuli & plumæ atro colore tinguntur.

§. XXXIIX. Requirit ordo, ut 9. orbes consideremus. Veteribus *tufarum* Orbes. Numi Byzantini. nomen usitatum fuisse, vid. apud *Lips. mil. Rom. l. 4. dial. 5.* Apud Hispanos idem nomen figuræ est, metallo vel colore tingatur *ræles*. Apud Gallos plura nomina: Communiora sunt, ut qui metallis constant (addit *le Labour orig. des arm. n. 145.* sex hermiotics, cum 3. tessellis lingulatis ejusdem velleris in medio scuti rubei apparentibus, insigne *Diuan* fam. Britann.) *besans*, qui colore tinguntur, *tourteaux* dicantur (unde illi Uptono talenta, hi tortellæ.) Quæ utramque tincturam sustinent, *tourteaubesants*, seu *besantourteaux* appellare volunt. Nonnulli supersticiosiores peculiaria nomina singulis coloribus tribuunt: *guses* seu *bases*, de rubeo, *heurtres* seu *meurtrisseures*, de cyano, *ogrosses* seu *balles* de nigro, *poimmes*, de prasino, coloribus, *gulses* seu *playes* de purpura, *plattes* de argento. ap. *Vulson.* sed ipse etiam rejicit. *Iob. de Bado aureo*, nigras vocat *pilas*, quod nomen à prisceis fecialibus omnes habuere præter aureas, argenteas *artocriata* vel *artocopas*, rubeas *senefas*, aureas *talenta*. Distinctionis causa Nobiliss. *Harsdorferus* vellet coloratos orbes, *Rugeln* / aureos *Pillen* / argenteos *Pallen* dici. Nomen *tourteau* à libo seu placenta deducitur (vocabatur enim apud veteres in aliquibus Galliæ provinciis panis domesticus major *une tourte*, quò alligat *Le Labour orig. des arm. n. 146.* scripturæ *tortas*) unde rei frumentariæ copiam signari existimant, vel annonæ hostilis interceptæ aut suis adductæ. Nomen *besant* à monetæ genere derivatur; nam, ut *Spelmann.* docet *aspilog. p. 112.* Gallis numi fuere Byzantini dicti ducato æstimati. Nomen vero hoc potuisse illis indi, Byzantinorum Imperatorum signa non referrent, sufficienter ostendit *Menestr. l'art du blas. Justif. c. 7. p. 171. & seqq.* Latina nomina *Monetus* ista habet, *pratiq. des arm. c. 26. besant*, exprimit per *Byzantium numisma* seu *nummum*. *Tourteau* *scutarium* seu *symbolicum libum*, vel *placentula*, *besantourteaux*, *Byzantilibum* *Symbolum*: *Nummo placenta tessera* legi, aliquando *Vitelli* terminum usurpatur. Potest quoque figura *globi* nomine appellari: solent tamen communiter nomen hoc tum demum gerere, si pinguntur solidi, ut lineolæ umbram referant.

§. XXXIX. Ista de nominibus: quod vero significationem hieroglyphicam at- Hieroglyphica. tinet, in genere rotunditas figuræ perfectionis inprimis symbolum est. Speciatim apud prisceos, vix dubium est, figuram hanc in Theodosianis gestaminibus orbem & Imperium Romanum denotasse. Quæ significatio in nostris clypeis quæri nequit. Neque vero alia, itidem ex antiquitate petita desunt. Notabat veteribus *pila aurea* victoriam & triumphum, uti *Tarquinius Priscus R. Roman. ap. Macrobi. l. 1. c. 16.* filium suum 14. annos natum, quod in Sabinorum bello hostem manu percussisset, *bulla aurea*, prætextaque donavit, insigniens puerum ultra annos fortem præmiis virilitatis & honoris. Quo Christum respexisse *Apoc. 2, 17. δώσω τέτω ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τῇ ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον*, conjicit, ex quo ista, *Eruditiss. Spelmannus* Ita & alias *pila alba*, *calculus albus*, *fabula alba* rem approbatam atque laudabilem notat. *Ovid. Metamorph. 15.*

Mos erat antiquis niveis atrisque capillis,

His damnare reos, illis absolvere culpa.

Persius:

Hunc, Macrine, diem numera meliore lapillo.

Sic apud Græcos in sortiendis honoribus usi fabis, alba signo beneficii, nigra repudiî. Si ex antiquitate usum nostrum derivare nolis, aliæ rationes in promptu sunt autoribus. Si Byzantinorum nummorum in aliquo sit appellatio, *Varenn.* credit posse notari jus monetæ cudendæ, quod majores habuerint, vel originem à regii ærarii præfecto, vel ab expeditionis Constantinopolitanæ socio. *Segoing* existimat notari posse eum, qui ab hoste captivus lytro soluto redimi debuerit. *Laboris* hieroglyphicum in hac figura quærunt alii post *Iob. de B. aureo* præfat. *Wapenb. III. n. 145.* Quod singulos colores attinet, purpureas pilas aliqui senatorum, alii acceptorum vulnerum notas volunt: nigras infaustas nonnulli credunt, sed frustra: alii pilas tormentarias intelligunt. Cyaneas de plagis & vicibus interpretantur aliqui: *Spelmannus* militiæ adscriptas intelligit, cum olim in manu & brachiis tyrones ita signare sint soliti, ut noscerentur desertores, *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 13. p. 160.* post allegata verba *Sylv. de Petra sancta* de suo addit: Addo ex *Aulo Gellio l. 10. c. 9.* orbiculorum vocabulum militare esse, quo constructæ in circulum, vel gyrum acies appellantur: Sic etiam dicimus militum globos. Atque ad exprimendum provinciarum, quasi terreni orbis dominatum frequentissimè occurrant in antiquitatibus & plani & convexi orbiculi: Pilam, inquit *Isidorus*, in signo constituisse fertur *Augustus*, propter nationes cuncto in orbe sibi subjectas, ut eas magis figura orbis ostenderet.

§. XL. Exempla ut exhibeamus, ordo postulat. Singulos orbes seu pilas gestant nigri coloris in clypeo argenteo *Reitenaw* [Sver.] (α) nigri (sed impresso leunculo argenteo) in aureo *Salvage*, rubei in aureo *Keller* [Helvet.] (β) in argenteo coccinei *Monluc* in 1. & 3. quadr. in bipertito & argento & nigro colorum similiter alternantium *Klugheim* [Bavar.] (γ) in bipertito ex cocco, & argento iterum alternatum *Kienburg* [Bav. & Carinth. in 1. & 4.] (δ) & transpositis coloribus *Gössl zum Thum* [Austr. in 2. & 3.] (ε) Globum argenteum duobus circulis quadripartitum inserit parmae nigrae circumdato limbo aureo famil. *Schmieden* [Helvet.] (ζ) Duas pilas in scuto bipertito ex minio & argento, in isto argenteum, in hoc coccineum gestant, *Hohenreis* [Bav.] (η) Tres numos Byzantinos aureos videre licet in parma caerulea *Brichanteau* (unde *M. de Beauvais Nangis*, juxta alios 6. arg. in caeruleo) & in caerulea parte anteriori scuti bipertiti (cujus posterior pars aurea dimidiam aquilam nigram exhibet) *Daliber* [Silef.] (θ) in rubea *Marnueil en Brie*, *Sonsier* [Delfin.] & (sed addito capite hermionico) *Neufville in Normann.* In scuti transversè secti, & superius argentati, inferiori parte caerulea *Freyberg de Iustingen & Oepfingen* (Bav. in 1. & 4.) & *Freyberg de Eisenberg* [Svev.] (ι) totidem rubeas pilas in simili sectione scuti, superius rubei, inferiori argentea *Zeller* [Bavar.] (κ) Totidem argenteos in caeruleo clypeo *Coquelaine*, & (inserto cordi hujus libro aureo ex concessione) *Michon la Plisse*, in rubeo *le Carron & Fontaines Bacquetot*. Tum itidem in parma caerulea cantherio aureo adscriptis *Heller* (λ) [Patrit. Francof. & quidem impressa 2. numulis apparet cruciculæ tertio manus typus, cum aliquibus literulis. Allusio nominis satis evidens est.] Totidem pilas nigras inserunt parmae argenteae *Le Forest Vassy, des Brieux* [Britann.] & *Samay la Goutte* (Cenoman.) rubeas argenteo *L'Englantier, Grailly & Vaize*, rubeas aureo Boulogne (vid. Histor. insign. l. 1. c. 93. n. 4.) *d'Amerval*. [Picard.] & (sed crucialis cyaneis confito) *Argenton*, caeruleas argenteo (cum 9. maculis hermioniciis nigris 3.3.2.1.) *du Genest* [Turon.] rubeas hermionico (cum quadrante honorario coccineo impresso leunculo argenteo) *Renneville*, caeruleas (sed in balthei modum dispositas) in argenteo *La Salle* [Picton.] Similiter tres pilas nigras rubeis cruciculis, tanquam limbis circumdatas & singulis stellis aureis exaratas aureo pingunt scuto *Mareschal des Nois* [Arvern.] Quinos numos Byzantinos argenteos in quincuncem seu decussim collocatos inscribit nigrae parmae *Flebingen* [Svev.] (μ) & (circumdato limbo rubeo) *Sickingen* [Rhen.] (ν) aureos caeruleae *Cast-Lucé seu du Gvast*. 2.2. 1. Sex argenteo scuto cyaneas inscribunt pilas *C. de Castro*, caeruleo numos aureos *Davila, Forges* [Normann.] & (sed cum capite aureo) *Melun*, rubeo sex aureos (vetera acta vocant catinos seu patinas) *Moncada* seu alii octo numerant, sed imos 2. transversè sectos, atque caeruleo colore, inferiori infectos parte sex Byzantinos numos argenteos parma caerulea *Regnier Guerchi* & (sed cum capite aureo) *Poitiers*. Ejusdem metalli sex (3.2.1.) nigro *La Vour*, & caeruleo, sed additis capite aureo & limbo coccineo *Arfy* (Campan.) Itidem 6. aureos areae rubeae inserunt, sed in limbum dispositos *Bresal* [Britann.] item totidem pilas rubeas argenteas (alii 3. tantum numerant) *Miraumont*, septem Byzantini numi aurei fulgent in parma coccinea *Trongaidy Coulembier* (Britann.) Novem pilas nigras in aurea parma gestant *Closen* in 1. & 4. [Bavar.] (ξ) Decem aureos Byzantinos numos 3.3.3. 1. vides in parma caerulea *Ræux*, totidem nigras pilas in aurea 4.3.2.1. *Tronsac*. Tredecim aureos Byzantinos nummos videmus in parma rubea 3.3.3.3. 1. *Sarmiento C. de Santa Martha*, & totidem in cyanea *Davila*.

Qua-

(λ) Wap. II. p. 116. Culcitrae tessellatae imposita pila nigra 3. argenteis & duabus nigris plumis struthioniciis fastigiata. (β) Wap. I. p. 201. (γ) Wap. I. p. 83. globus scutarius coronatus & 2. argenteis, media nigra, plumis struthioniciis fastigiatus. (δ) Wap. I. p. 45. & 81. coronata galea impositus orbis hinc argento, isthinc minio tinctus, & pennis galli gallinacei fastigiatus. (ε) Wap. I. p. 41. coronata galea imposita pila bipertita scutaria duabus rubeis & totidem argenteis plumis struthioniciis fastigiata. (ζ) Wap. I. p. 199. rubeae culcitrae, cum aureis panniculis impositus globus scutarius. (η) Wap. I. p. 95. pila bipertita minio & argento impositas pennas nigras sustinens. (θ) Wap. I. p. 59. tres plumae struthionicae media nigra inter auream & coccineam. Laciniae utrinque aureae, addito hinc rubeo, isthinc nigro colore. (ι) Wap. I. p. 30. 113. ex coronata galea prominentis 5. plumae struthionicae argento tinctae. (κ) Wap. I. p. 90. pileus rubeus, ora reducta argentea rubeis globulis impressa, coronatus & fastigiatus struthioniciis plumis. (λ) Expansum jugum alarum typo scutario impressarum. Lacin. argent. & caerulea. (μ) Wap. I. p. 118. Coronatae cassidi insidens lupus oviculam candidam ore gestans. Familia cum sequenti eadem creditur. Vid. Hæping. de jur. insign. c. 9. n. 380. (ν) Wap. I. p. 122. caput cum collo cygni auratum 3. adglutinatos gestans rubeos globulos flammantes. Lacin. aureae & nigrae, nisi sculptor erravit, præter regulam. (ξ) Wap. I. p. 78. respondeat galea prior coronata, sustinens duo cornua aurea singula globulis scutariis novenis exarata.

Quatuordecim rubeas pilas inscribunt clypeo aureo 4. 4. 3. 2. 1. *Brunsborg* in 2. & 3. [Rhen.] (α) aureos numos totidem cyaneo scuto *Bulan* [Saxon.] (β)

§. XLI. Nonus locus in hoc ordine assignetur plinthidibus, Gallis *billettes* dictis, Plinthides.
Scuta iis
strata. Refellit equidem *Chiffletium* ob hoc *Ioh. Fernand. epinic. pro lil. p. 110.* & schedulas mallet nuncupari, quia hæ crassæ non sunt, plinthides verò extantem habent spissitudinem, quali specie pinguntur tres lateres rubei, quos in aurea parma gestant fam. *Franckenberg* [Siles.] (γ) & 4. item coccinei in argentea *Stoltzen* [Siles.] (δ) sed si ex aliis rationibus Fernando odiosus Chiffletius ob hoc vapulat, cum eo vapulare deberent populares & contribules, *Monet. prat. des Armoir. c. 23. n. 2.* qui *laterem, laterculum & plinthidem* æquè vocat, & *M. Gilb. de Varenn. R. d' arm. P. 3. p. 332.* qui & voce *billette* significari *brique*, laterem, & de suis, non tantum extraneis, Latinis (*nos Latins*) quod laterculum interpretentur, asserit. Dat quidem Fernandus differentiarum rationem ab aliis etiam agnitam: sed quis nescit, non juxta naturæ præscriptum plerasque figuras pingi, imprimis quod hæc attinet, quæ eas tantum afficiunt. Itaque non veremur post alios plinthidum usurpare nomen, veluti apud nostros etiam soliti sunt termini *Siegel-Span* (alia conjectura est *Le Labour. orig. des arm. n. 148.* cum à truncis ligneis, seu, ut loqui amat, *plustot de la forest, que de la tuillerie*, potius ex sylva, quam lateraria derivari vocem mavult.) Cæterum nobilitatis hieroglyphicum præfatus *Varenn.* in hac figura quærit, quia olim nobiliores tantum usi sint latere cocto. Ita simili ratione castra, vel arces nobilium designari aliorum opinio est, quia latere cocto illa extructa. Situm quod concernit, vel erectæ sunt, quod exprimi necesse non est, vel jacentes, *couchées*. Verum enim verò cum usus in insignibus hujus figuræ rarus non sit, frequentior tamen est, ut aliis principalioribus accedat, quam ut sola in clypeo conspiciatur. In his plinthidibus imaginem quærit cuneorum seu cohortium bellicarum, *Æg. Gelen. de Colon. Agrip. magn. l. 2. f. 8. p. 150.* ubi: *ex causa gerendi in clypeo tessellatas, vel laterculatas acies eodem argumento interpretanda veniunt arma Comitum Nassovicorum, qui in scuto discretis laterculis seminato generosissimum ostentant, veluti cohortibus armatis obvallatum leonem. Eadem significatione comites Crazii à Scharfstein sparsis in clypeo laterculis transversam, Barones ab Hoheneck perpendicularem, & nobiles Oesti obliquam institas, vel hastas interserunt.*

§. XLII. Sunt tamen aliqua etiam exempla, cum plinthides scutis alia figura vacuis Solæ in
scutis oc-
currentes. inscribuntur. Tres gestant argenteas in Pythagoricam literam dispositas & parmae rubeæ inscriptas *Schindel* [Siles.] (ε) singularis dispositio est trium laterum (vocant *Stein*) argenteorum, quos jacentes parmae transversim sectæ & superius cyaneo, inferius coccineo colore infectæ inscribunt, nempe in regione sectionis, ut superioris in cærulea scuti parte collocati angulos utrinque contingant duo inferioris partis fam. *Sinzendorff* [Austr. nunc comites] (ζ) Quatuor lateres cæruleos inscribit, & in crucem disponit in aurea parma *S. Priet* (Arvern.) Decem laterculos argenteos videmus in clypeo rubeo 4. 3. 2. 1. *Talœt Kerservant* (Britann.) aureos in cæruleo *Conan Rabestan*, & *La Vigne Le Honle* (Brit.) rubeos in argenteo 3. 2. 3. 2. *Lospice* (Picard.) Undecim lateres argentei conspiciuntur in coccineo scuto fam. *Beaumanoir*. Sine numero conferunt plinthidibus scuta, aureis cyaneum *Le Perier*, coccineis aureum *S. Martin*.

Cc

SECTIO

(α) Wap. I. p. 131. respondet galea posterior, ex qua exsurgit solo capite & collo capreolus (*ein Rehe-Hals*) globulis scutariis impressus.

(β) Wap. I. p. 167. recta diademate toruli galea, cærulea duo cornua, globulis scutariis picta, post hæc vero jugum expansum alarum argentearum, inter quas consistit avicula annulum rostro gestans, sustinet.

(γ) Wap. I. p. 51. vulpes insistit galeæ, gramina candida ore gerens.

(δ) Wap. I. p. 69. ex coronata galea inter 2. argenteas, 2. rubeæ prominentes plumæ struthionice.

(ε) Wap. I. p. 50. galeæ coronatæ impositum jugum alarum expansum, interque eas intra fertum 3. lateres scutarii.

(ζ) Wap. I. p. 38. cornua duo scutarium typum deferentia insistent galeæ coronatæ.

Lacinia hinc argenteæ & cyaneæ, isthinc argenteæ & coccineæ, vid.

etiam Wap. V. p. 3.

SECTIO II.

DE FIGURIS HUMANIS VEL
AB HOMINE EJUSQUE COR-
PORE DESUMPTIS.

- §. 1. *An humanis Figuris in scuto locus?*
 2. *Imagines humanae nuda.*
 3. *Regia.*
 4. *Ecclesiastica & religiosa: nec non sanctorum.*
 5. *Militares & equestres.*
 6. *Virginea vel feminea.*
 8. *Pueriles.*

8. *Varia humana figura.*
 9. *Maurorum seu Ethiopum.*
 10. *Angelorum.*
 11. *Divorum gentilium.*
 12. *Sirenium, nympharum.*
 13. *Capita: Oculi.*
 14. *Brachia.*
 15. *Manus.*
 16. *Crura & pedes.*
 17. *Corda. Hieroglyphica significatio.*
 18. *Exempla in scutis.*
 19. *Cadavera: calvaria: ossa humana.*

§. I.

An huma-
nis figuris
in scuto
locus?

Postquam illas figuras lustravimus, quæ certæ rei alioquin extantis imagines non habentur, sed atris instituto tantum significant, nunc transimus ad alias, quas pene sine numero natura & ars suppeditant. Inter eas, primæ sunt, quas natura è ditissimo suo penu subministrat: Quin in his etiam prior locus vivis, inter viva verò homini debeatur, vix ambiget homo. Quid vero dico? imo an locus corpori humano concedendus sit, disputatum vides: Certe excludit illud *Philib. Campanile dell' arm. c. 11. p. 15.* his rationibus: 1. Extremæ inopiæ esse, si quis extra se nihil invenire possit, quo semetipsum repræsentaret, atque ita figurans & figuratum convenirent. 2. Absurdum esse hominem aliis aliisque coloribus, vel metallis tingi. 3. Nihil certi symbolicè illa figura repræsentari posse, cum unum quid, ubi reliqua animalia, sed suo modo omnia & *μικροκομῶ* aliquis sit homo. Ita etiam humana membra exesse scutis jubet, nisi singularis facti militaris memoriam conservent. Quivis vero, qui attendere volet, rationum imbecillitatem, me nec refellente, reperiet certe jam ap. antiquos icones humanas clypei militares non dedignati sunt. Est etiam, ubi ipsa gestantis effigies repræsentata conspiciebatur. Ita Phidias ap. *Ciceronem* sui similem imaginem includit in clypeo, quod & de *Hasdrubale* Livius 25. memorat. Vid. *Plin. l. 35. c. 2. 3.* Mireris potius, cur rarior humana, quam ferina in scutis nobilium species reperiatur. Certè non pauci hac de re conquesti sunt. Vid. *Lud. Viv. ap. Hæping. de Jur. inf. 9. §. 2. n. 104. seq.* ubi apologia. Si ex antiquitate suffragium petatur, esto illud *Plutarchi in Aristide: Iusti appellationem nemo regum & tyrannorum seu potentum ambivit, sed expugnatores, fulminatores, victores, nonnullæ aquilæ dici & accipitres voluere à violentia & potentia sc. quam à virtute laudem potius occupantes.*

Imagines
humanæ
nude.

§. II. Quæ huc spectant, vel sunt imagines hominis integri, vel certorum tantum membrorum. Ad illas referri etiam possunt *hermæ*, quæ ferè dimidiatum hominem, vel cum capite pectus repræsentant. Galli vocant *bust*, quod ab Italico derivat. *Menestr. L'art du blas. Iustif. c. 13. p. 358.* ubi *Busto* significat partem pectoris cum collo: inde *lever il capo del busto*, caput à cervice rescindere. Quod *hermæ* humanam effigiem à pectore repræsentantes plerumq; sint exarmatæ brachiis, ex hypothese sua insignia ex vestimentis veteris militiæ repetenda esse deducit. *Æg. Gel. de Colon. Agr. magn. l. 2. p. 117.* Nam initium habent à trophæis seu exuviis hostium, prout ex cippis, truncis arcubusve triumphalibus insuebantur parvæ. Videmus enim Deos terminos & energatorum hostium exuvias à Veteribus in numismatibus & alibi exprimi sola facie galea ac thorace tenus sine manibus ac cætera truncas. Nisi etiam malis sicuti ex militari robore & virtute est origo armorum nobilitatis, ita ex luctarum spectaculis exercitioque deducere figuras *Hermarum*, quod in luctis infra cingulum non licebat adversarium apprehendere. Ut notat in certamine *Bruxellensi*, eam legem *Burgundicam*, libellus inscriptus iter *Domini Leonis*. Cæterum homo repræsentatur nudus vel vestitus. Nudorum hominum multa sunt exempla. In scuto bipertito ex argento & auro gestant virum sylvestrem non alia, quam quæ carnis ipsius est tinctura pictum, qui clavam auream gestat, *Grisonis* seu *Rheti confederati* (*ligues Grisons*) Fœmina sylvestris nuda volitantibus crinibus pubetenus è rupibus suo colore pictis exurgens & dextra par cornuum cervinorum gestans in area 2. & 3. aure ostentatur à *Perger zu Clamb.* [Austr.] (α) fœmina nuda passis crinibus aureis, manu gestans anchoram ferream pubetenus exurgens è pede scuti nigris & argenteis tessellis strato, in superiori parte nigra *Görtlacher* [Carinth. in 2. & 3.] (β)

§. III.

(α) Wap. I. p. 34. coronatæ galeæ imposita figura scutacia. Lacin. nigr. & aureæ.

(β) Wap. I. p. 45. vid. f. 3. m. 2. n. 19.

§. III. Inter vestitas reperiuntur imagines regiae. Quales hinc inde apparent. Regiz. Nominis causa gestat in scuto quadripertito 4. hermas regias, in area prima & quarta argentea auro indutos, barba spadicea coronisque clausis ad imperialem fere modum, in 2. & 3. rubeis iterum auro indutos cana barba & coronis apertis redimitos *Königsfeld* [Bav.] (α)

§. IV. His succedant imagines Ecclesiasticorum vel religiosorum. Monachus gri-^{Ecclesiasti-}seo amictu, crurumtenus representatus, velum candidum super caput expansum gestans ^{ca: nec} manibus, in scuto rubeo *Tscheterwang* [Siles.] (β) nigro amictu manibus ad preces com-^{non san-}positis stans in argenteo clypeo *Mönchen zu Ramspar* [Bav.] (γ) nigro habitu in al-^{torum.}terum genu provolutus manibus ante se librum suo colore pictum tenens in argenteo *Fronheimer zu Malching* [Bavar.] (δ) Herma monachalis nigro amictu & caputio in argenteo *Munchau* [Bav.] (ε) item herma monachalis ex corona aurea emergens in scuto rubeo *Aldenberg* [Siles.] (ζ) Huc referas, qui sanctorum imagines clypeis inserunt. Notus est S. Marcus Venetorum, sed non sua verum leonis imagine pictus: Civitati *Trevirense* datur symbolum in argenteo clypeo B. Petri caruleo & coccineo amictu induti imago. (η) Fam. S. *George & Blandrata* in parma rubea S. Georgius argentatus, telluri nigrae insistent. Ita S. Georgius cataphractus sinistra vexillum tenens cruce insigne, circa caput fulgore aureo in clypeo rubeo *Iarger* [Austr.] (θ)

§. V. Miles, vel alioquin armatus in pluribus scutis conspicitur. Ita in area biper-^{Militares}tita ex nigro & auro umbilicatenus representatur vir habitu & pileo ad modum sectionis ^{& eque-}scutariae oppositis coloribus tinctus, dextra gladio minax (allusio longius petita c. 9. n. 13.) ^{stres.} *Kecken de Maurstetten* [Bav.] (ι) Huc retulerim equites, qui passim conspiciuntur. Tales gestat *Lithuania* (vid. Hist. insign. 1. 3. c. 30. n. 6.) Ita & gestat equitem auratum, stricto gladio aureo minacem in parma carulea *Pluvinet*, argentatum & dextra falconem gestantem in caruleo *Prunsky* (Polon.)

§. VI. Virginis aliis, vel foeminae placuit imago. Herma muliebris amicta & virga ^{Virgineae,} argenteis in caruleo scuto *Neiching* (Bav.) Virgo ex rupibus exurgens rubeo amictu, ma-^{vel foemi-}nicis argenteis, corona & crinibus aureis, manu ostentans ferrum viride in area carulea, ^{neae.} *Pernstörffer* [Austr.] (κ) alia viridi induta, manicis reductis argenteis, manibus infra caput conjunctis ostentans fasciculum pennarum nigrarum in area *Raumschüssel de Schæneck* [Styr.] (λ) In scuti, cujus pes nigricat, capite argenteo figura virginis rubeo amictu exurgit dextra fasciculum florum rubeorum porrigens, *Blanckenberger* (Patri. Francof.) in aureo scuto herma foemineus rubeo amictu, sed pectore & mammis nudis, crinibus sparsis *Pölling* [Bav.] (μ)

§. VII. Nonnunquam pueri icon exprimitur. Talis est effigies pueri nudi manu po-^{Pueriles.}rum praefertentis, in superiori parte carulea scuti transversè secti, cujus inferior coccinea serpentem continet. (Nisi forte Adami effigiem representari credamus.) Insigne *Kieseweter* [Misl.] (ν) puer rubeo amictu pomum dextra ostentans in argentea area est paronomasticon *Schrot de Kindberg* [Styr. in 2. & 3.] (ξ) Ita famil. *Rumel seu Romul* (Sup. Palat.) ex uberibus lupae pendentes pusiones Romulum & Remum tribus liliis in totidem scuti angulis stipatos refert. (ο)

§. IIX. Alibi videas humanas imagines, quas nulli certo ordini adscribere possis. ^{Variae hu-} *Altmanner de Vilsvert* [Bav.] (π) in scuto argenteo referunt è monticulo tricollis au-^{mana figu-}reo exurgentem senem lata barba & rubea veste, atque pileo, utraque manu bipen-^{ra.}nem

Cc 2

(α) Wap. I. p. 81. duae galeae, utraque coronata, sustinet hermam regium, auro indutum; corona alterius clausa, alterius aperta, at Lacinae hinc utroque metallo, isthinc argento & cocco tinguntur. (β) Wap. I. p. 60. octo plumae nigrae galli gallinacei. Lacin. argent. & nigr. (γ) Wap. I. p. 84. ex coronata casside eminent monachus scutarius. (δ) Wap. I. p. 93. ex coronata galea exurgens angelus complicatis orantis instar manibus, amictu indutus argenteo, quo etiam metallo pennae alarum nigrarum tinguntur, tænia rubea, cujus extrema volitant, utrinque à collo dependente. Lacin. hinc rubeae, isthinc nigrae, utrinque argento duplicatae. (ε) Wap. I. p. 86. ex coronatâ casside herma scutarius. (ζ) Wap. I. p. 67. idem herma scutarius pennas pavoninas capiti impositas sustinens. Lacinae argenteae & rubeae. (η) Wap. I. p. 220. (θ) Wap. V. p. 55. ex galea coronata exurgens leo rubeus coronatus gestans vexillum rubeum cruce argentata signatum. (ι) Wap. I. p. 95. ex galea coronata exurgens figura scutaria. (κ) Wap. I. p. 40. coronatae galeae imponitur rupes, ex quibus virgo scutaria emergit. Lacin. caruleae & rubeae. (λ) Wap. I. p. 49. ex coronata galea surgit virgo scutaria. (μ) Wap. I. p. 82. herma scutarius. (ν) Wap. I. p. 157. puer exoriens è corona aurea, argenteo vestitu, alis humeris aptatis coccineis, manibus complicatis. Lacin. contra regulam caruleae & rubeae. (ξ) Wap. I. p. 48. coronatae galeae insistent puer scutarius. (ο) Ex galea coronata *πρωτομή* lupae scutariae. (π) Wap. I. p. 95. tecta galea diademate torrili, sustinet *πρωτομή*, monocerotis argenteam.

nem suo colore pictam tenentem. Ast *Altmänner de Regeldorff* [Bav.] (α) itidem in scuto argenteo senis imaginem umbilicotenis representant, sed inductam cærulea veste, cuius ora reducta argento candet; Tum monticuli, pilei & bipennium nullum hic vestigium. Allusio nominis in hac figura est, & forte exemplum discerniculi inter diversas unius gentis lineas, conf. c. 8. n. 36. Viator sinistra manu scipione aureo se fulciens, quo metallo etiam vestis, pallium & cuius summitati nola appendet, pileus acuminatus tinguntur, eorum vero interiora & reductæ oræ pellibus hermionice factæ conspiciuntur, in scuto rubeo *Gensfleisch de Sorgenloch* (β) [Patrit. Francof.] Pagani imago umbilicotenis depicta, amictu & pileo rubeo, oris tamen, ubi reducentur, collari, & cingulo nigris, cuius etiam coloris est arcus, quem mittendæ sagittæ intendit in parma aurea. Alluditur ad nomen *Hayd zum Dorf* [Austr.] (γ) sic etiam ejusdem paronomasia causa paganus umbilicotenis pingitur rubeo amictu, turcica cydari auro & cyano tæniata manu foliola aurea gestans in scuto cæruleo *Haydnbacher* [Carinth.] (δ) Feminam argento indutam & follem manu gestantem rubæ parmæ inscribunt *Blasbelg* [Misn.] (ε) hermam muliebrem amictu viridi, capitis ornamento argenteo, item coccineæ *Nickenbaur* [Patrit. Francof.] (ζ) virilem promissa barba, auro vestitam, interiori veste cærulea apparente, in area pariter rubea *Rathsmaul de Elfelt* [Patrit. Francof.] (η) Herma Judæi (nominis gratia) rubeo amictu, & pileo oblongo, in nodum collecto, hujus ora reducta & collari vestis, in argenteo solo *Juden von Brugkberg*. (θ)

Mauro-
rum seu
Æthio-
pum.

§. IX. Maurorum etiam icones non infrequentes sunt. Illis pene ordinarium est, quod capita diadematibus tortilibus revincta sunt. Potest vero hieroglyphicum esse victoriæ à barbaris reportatæ, vel etiam in exercitio equestri, cum icon alicujus Turci telis & lancea petitur dexteritatis eximie. *Der in dem Quintannennen gegen einem Türcken das beste gethan. Wap. p. 3. præfat. n. 19.* Ita *le Labour de l'orig. des arm. n. 57.* credit familiæ *Espagne Montespan*, quæ gestat in scuto aureo castellum rubeum, nigra porta clausum, tribus Maurorum capitibus, quæ diadematibus tortilibus exornantur, replentibus scuti caput, insignia ex victoria aliqua de Mauris obtenta orta esse. Maurus coronam auream gestans & monticulo tricollis ejusdem metalli insistentis gladio in dextra minatur, in scuto rubeo *Kuffsteiner* [Bav.] (ι) Maurus tres rosas rubeas sinistra gestans in auro, *Grumpach* [Franc.] (κ) (Puer Æthiops nudus 3. rosas rubeas petiolis viridibus gestans manu in aureo scuto notat *Grumbach. ap. Cyr. Spangenh. Wdelsp. P. 2. l. 12. c. 33. p. 315.*) & *Wolfskeel* [Franc.] (λ) Caput Æthiopis nigrum fascia rubea obligatum in area argentea *Henningk* (Patrit. Francof.) Item caput Æthiopis evulsum nigrum in aureo *Mornauer de Liechtenwört* [Tirol. in 1. & 4.] (μ) Caput Æthiopis nigrum (nempe quale natura est) cum collo & pectoris parte in scuto rubente *Tscheterwitz* [Siles.] (ν) simile, sed diademate fascia argentea religatum *Stössel* [Siles.] (ξ) Herma Æthiopis coronatus in argenteo (paronomasia) *Morschstein* (ο) Herma Æthiopis umbilicotenis extans, redimitus sero rosarum candidarum in scuto aureo *Schachner* [Austr.] (π) item Æthiopissæ pubetenus depicta, volitantibus crinibus aureis & pileolo orientali ac pennis fastigiato, in scuto bipertito ex argento & nigro, imaginis tinctura opposita: *Moroldingen in Hornbach* [Bav.] (ρ) Tria Æthiopissarum capita cum colli & pectoris parte (bust.) scuti bipertiti, cuius posterior area nigricat, aureæ parti inscrib. fam. *Seydewitz* [Misn.] (σ) totidem Maurorum capita nigra diadematibus tortilibus argenteis redimita argenteo clypeo *Moreau*, & diadematibus coccineis

(α) Wap. I. p. 95. senilis figura scutaria. (β) Herma viatoris scutarii. (γ) Wap. I. p. 39. figura scutaria. (δ) Wap. I. p. 46. ex coronata galea protenduntur duo cornua, quorum prioris inferiora, alterius superiora auro tinguntur, reliqua cyanea sunt. (ε) Wap. I. p. 157. Eadem mulier inter duo cornua, quorum prius superius rubet, inferius candicat: alterum tincturæ seriem invertit. (ζ) Herma scutarius, 2. pavoninis pennis capiti impositis. Lacin. hinc argenteæ & virides, illinc rubæ & virides. (η) Imago scutaria, sed brachiis adjectis, & manibus indita scheda explicata argentea. (θ) Wap. I. p. 84. ex coronata galea herma Judæi scutarius. (ι) Wap. I. p. 33. inter duas alas coccineam & argenteam, argenteam & coccineam consistens Maurus scutarius. (κ) Wap. I. p. 100. pileolus depressus niger ora argentea reducta, appositis duabus alis auro & nigro colore distinctis. (λ) Wap. I. p. 100. idem apex nisi, quod ora reducta pileoli auro tingitur, alæ argento & nigro colore distinguuntur. Utræque tamen coccineæ, aureæ & nigre. (μ) Wap. I. p. 42. herma Æthiopis caput diademate tortili aureo, cuius extrema volitant, redimitus super coronata casside. (ν) Wap. I. p. 52. tres plumæ struthionice argentatæ. Lacinia rubæ & nigre. (ξ) Wap. I. p. 72. caput Æthiopis scutarium: Lacinia argenteæ & rubæ. (ο) Wap. I. p. 106. herma scutarius.

(π) Wap. I. p. 35. herma scutarius in casside coronata,

(ρ) Wap. I. p. 85. ex coronata galea Æthiopissa scutaria.

(σ) Wap. I. p. 175. galeæ testæ diademate tortili similis herma scutarius incumbit.

cineis revincta, *Clauvet*, argenteis diadematibus cincta, unionibus ex auribus descendentibus, aureo, sed limbo coccineo circumdato. Maurus niger cervo rubeo inequitans in scuto aureo, duplici allusione nominis *Reitmohren* [Bav.] (α)

§. X. Cum vero Angeli in humana specie apparere soliti sint, eorum icones huc quoque referendas credo. Talem argento amictum aureis alis & rubea fascia ex collo dependente, atque volitante complicatis, tanquam ad orandum manibus, crucicula capite imposita consistentem in solo aureo parmae cæruleæ (nominis causa) inscribit *Engelshofen* [Bav.] (β) *Scraphini* 6. alis præditi iconem auream inscribit parmae coccineæ famil. *Buccafoco* (Pisan.)

§. XI. Non minus in aliquibus clypeis icones inveniuntur Deorum Dearumve gentilium, vel aliarum personarum, quas in primis poësis pagana depinxit. Has imagines gentilibus placuisse non miror, unde *Io* & *Argus* in clypeo Turni ap. *Virg.* 7. *Æn.* *Cupido* in Alcibiadis scuto fulsit ap. *Athenæ.* l. 12. *Mars* Thracum symbolum fuit. Vid. *Hæping. de Iur. insign.* c. 2. §. 10. n. 998. & c. 9. §. 2. n. 2. n. 95. & n. 378. Miror vero, si Christianis tales figuræ placent, cum abominationi potius nobis esse debeant, adeoque in honorum tabulis non depingi, quæ Deo abominationi sunt. Si *Vulsonio* crederemus, pro *Baccho* habendus esset vir, qui in *Hopferorum* [August. Patrit.] (γ) clypeo aureo salit, læva pedem prehensens. Sed cur non pro alio sylvestri, ut vocare solent, viro, quorum caput redimiri & pudenda tegi frondeis sertis consuetum est, habeam rejecta *Bacchi* memoria, nihil vetat. Alludit ad nomen *hüpfen* / gestus iconis. Majori probabilitate pro *Ganymede* haberipotest nudus puer, quem aquila in clypeo aureo supportat: quod insigne est *Pistoriorum de Nidda* [Patr. Francof.] (δ)

§. XII. Non alium etiam commodiorem locum dare possum *monstrosis* imaginibus, quæ ad humanam tamen accedunt, quales sunt *nympharum*, *sirenium*. Harum usus in galeis, quam scutis frequentior esse videtur, gestant enim talem familiæ *Lusignan*, *Rochfaucault*, *S. Gelais*, *Lansac*, *S. Valier*, *La Lande*, *La Coste*, *Columnii*: qui tamen potius eam in parma gestaverunt, (vid. *Hist. insign.* l. 1. c. 17. n. 4.) Sirenem gestant suo colore pictam in area rubea *Burdian.* [Franc.] (ε) nigram coronatam duarum caudarum in bipertiti scuti parte, anteriori aurea *Ostermayr* [Austr.] (ζ) Memoriam servari volunt in hoc monstro *Malusine*, quam aliqui *Reymundi C.* *Pictaviensis* uxorem comminiscuntur, alii post *Andr. du Chesn. in hist. genealog. dom. de Chastillon*, eam fuisse credunt *Eustachiam Theobaldi Chaboti Dn. de Vouvent* filiam, & uxorem *Godfr. Lusignani C. Japhæ & Cæsareæ*, cui inter alia prætensionem advocatiæ in cœnobium *Maillezay* attulerit. Quidquid vero fabulosa & credula antiquitate multis persuasum fuerit, tam absurdi non erimus, ut cum aliquibus, *Hæping. c. 9. §. 4. n. 668.* suspicemur, quod familiæ, quæ nymphas tales gestant, ab illis ortæ credi possint. Anilium horum pudeat meliora edoctos. *Messenio* teste *Trollii* in *Svecia* rubicundi coloris orcadem seu spectrum montanum capite mutilatum in area cærulea gestarunt: in galea tamen retinentes antiquos, gentile prius scuti symbolum, quibus lupi capiuntur, cum capite monstri cornibus & lingua horridi.

§. XIII. Cui toti in scuto locus conceditur, ejusdem partibus & membris etiam negari non potest. Autumat vero *Moreau*, integram figuram humanam membris præcellere symbolum. ap. *Limæ. Iur. publ.* 6. 6. 93. Ex partibus humani corporis primam memorabimus, quam natura supremam esse voluit, nempe caput. Quod hieroglyphicum, in primis ubi prolixi volitant capilli, prudentiæ & vigoris animi esse, persuasio est: unde volunt etiam figuram dari prudentibus consiliariis: in primis pilos designare multitudinem cogitationum, vel consiliorum. *Wap.* 3. præf. §. 9. Assumi etiam potuere hostium occisorum capita. Gestant caput humanum argento pictum capillis horridis in scuto coccineo *Pellevé*, suo pictum colore, sed argenteis fasciis utrinque dependentibus redimitum & collo aureis monilibus ornatum, cum parte vestis viridis *Nickenbaur* (η) [quod etiam vidimus n. 8.] (Patrit. Francof.) virile adverso situ prolixa barba candida (ob nomen) in nigro *Bart zu Kopenhause*n [Bav.] (θ) nigrum, sed situ obliquo (en pourfil) *Puccio* (Florent.) tria infantium capita aurea in cæruleo, interposita duobus superioribus lunæ crescentis imagine argentea *Caën*: 3. virginea, collo & crinibus auratis in coccineo *Pennec Lauvergnac*, 3. carnei coloris, situ obliquo (en pourfil) & diagonali, in argenteo. *Dati* (Florent.) capita humana aurea inscribit nigræ parmae fam. *de Guldenheufft s. de*

Cc 3

aureo

(α) *Wap.* I. p. 90. ex coronata galea inter duo cornua cervina *Æthiops* coronatus manibus cornua tenens. (β) *Wap.* I. p. 97. ex coronata galea angelus scutarius exsurgens. *Lacinia* cæruleæ & aureæ. (γ) *Wap.* I. p. 215. Eadem imago in apice salit, quæ in scuto. (δ) Puer scutarius nudus galeæ inter duas alas nigras insistit. (ε) *Wap.* I. p. 106. Siren scutaria. (ζ) *Wap.* I. p. 36. Maurus umbilicotenens è corona extans habitu rubeo, oris reductis candidis dextra fasciculum plumarum nigrum ostentans. (η) Herma scutarius, umbilicotenens pictus, viridi amictu, fasciæ capitis argenteæ, impositis 2. pannis pavoninis. *Lacin.* hinc prasinæ & argenteæ, isthinc prasinæ & rubæ. (θ) *Wap.* I. p. 83. ex coronata casside herma scutarius nigro amictu, promissa barba candente,

aureo capite [Colon.] (α) tria fusca aurea à *Kolgen* [Colon.] In capite oculi fulgent: tres vero oculos sua naturali specie pictos in parma nigra exhibet famil. *Belleveue*, allusione nominis ad visum, qui oculis fit.

Brachia.

§. XIV. *Brachii* species non rara in insignibus: Symbolum vero creditur roboris & diligentiae. Porro plerumque pingitur, ut manu aliquid gesser. Ita gestans brachium nudum lapidem in vola ostentans in rubea parma *Vberacker* [Bav.] (β) rubeo amictu in argenteo *Grienthal* [Bar. 2. & 3.] (γ) Parmæ inserunt aureæ brachium ex sinistra parte prodiens (quod Galli *dextrochere* nuncupare solent) cæruleum, pugione in cuspidem scuti converso minax *Degenhart* [Patrit. Francof.] (δ) Brachium & manus annulum rubino instructum gerens, argento vestita, auro ornata in scuto cæruleo *Wolfskeel in Wolckeburg* (ε) [Rhen.] scuto bipertito ex auro & minio inseritur brachium ornatum acinace minax suo colore *Schlager von der Nimkau* [Bav.] (ζ) [Conf. de allusione. c. 9. n. 13.] rubeo brachium armatum manu gestans tres flores (*Goldblumen*) candidos, cum bulbis ejusdem coloris *Dondorf* [Franc.] (η) Duo brachia in decussim trajecta, vestita argento ora reducta aurea porrigentia singulos annulos aureos in parma coccinea tessellis aureis sparsa *Landeck* (θ) [Patrit. Francof.] *Hardenvust seu Durostugrin* (Colon.) gerunt duo cancellata brachia & manus ad pugnam complicatas. Vide de illis & hoc symbolo Gelen. de Col. Agrip. magn. l. 2. f. 32. p. 192. Tria brachia auro manicata, & quæ flexis cubitis videntur ictum validum interminari in coccineo alveolo juncta gestamen sunt *Tremainorum*. Tria brachia rubeis manicis globulis ornatis aureis, manus protendunt sui coloris in laterculo nigro *Stadler* [Bav.] (ι)

Manus.

§. XV. Manuum non unum hieroglyphicum enarrant. Notari dicentes robur, concordiam, fidem, (*dat dextram, atque animum presenti pignore firmat. Virg.*) innocentiam, pietatem, industriam; dextra vero inprimis designari liberalitatem, sinistra compressa tenacitatem, vel etiam pugnacitatem. Si in pugnum collecta sit, exprimendum est: si vola conspiciatur, termino *appaumé* uti solent. Dextras duas invicem junctas nomine fidei *foy* appellari solenne est. Conspectiuntur manus sanguinei coloris in argentea parma (nigrarum merularum circumdato limbo) *Buchart*, nigra in argentea (simili merularum limbo adjecto) *Le Planque*, argentea, rubea cruce signata in rubea *Gieser* [Bav.] (κ) Tres rubæ in aurea *Sassé Malemains*, totidem aureæ in coccinea *Colibeaux Malemains*, in cærulea *La Champagne*, in nigra *Haratte*, & *S. Laurens*, rubæ in argenteo, *Harenvillier*, nigrae in argentea *Goulafre*, dextrae tres aureæ in cærulea *Perdriel Baubigny*, argenteæ in nigra *Piencourt*, in cyanea *Guengat* (Britann.) tres sinistrae argenteæ in cærulea (subjecta inferiori lunæ crescentis imagine eodem metallo tincta, & imposito capite scutario rubeo tribus molulis echinatis aureis impressis) *Rouillé*. Sex manus avulsas & inversas sanguineas inscribunt argenteæ parmae *Du Mesnil Simon*. Duas dextras ex transverso scuti porrectas & fidei dandæ junctas, tinctura argentea, coccineo scuto inscribunt (apposito superius scutulo cæruleo, lilio aureo impresso & limbo ejusdem metalli cincto) *de Vic*. Videtur eadem significatio esse 1. & 4. aræ insign. Dn. *Welzer de Spiegelfeld* [Austr.] (λ) *Welzer de Eberstein* [Carinth.] (μ) quæ minio & argento bipertita, in illo brachium armatum, in hoc aliud brachium manica rubea aurcis globulis ornata indutum repræsentat, manibus circa sectionem commissis. Pugnus argentatus in cyanea parma fulget pro fam. *Faust de Aschaffenburg* [Patrit. Francof.] (ν)

Crura & pedes.

§. XVI. Nec crurum, vel pedum dedignantur figuras scuta. Ob nomen fam. *Cossa* (Neap.) scuti argentei, tribus baltheis viridibus exarati capiti rubeo inscribunt crus cum coxa argente.

(α) Niger viri ab umbilico thorax, cum aureo capite & aureis loco brachiorum lituis. Gelen. (β) *Wap. I. p. 94.* responder galea extrema, ex cujus corona protenditur brachium scutarium. Lacin. argent. & coccineæ. (γ) *Wap. I. p. 33.* herma rubeo mictu ora reducta argento, mitilla argentea. (δ) *Wap. I. p. 211.* Apex idem brachium repetit, ora manica reducta aurata. (ε) *Wap. I. p. 129.* duo brachia sursum tenentia annulum scutarium. (ζ) *Wap. I. p. 99.* ex coronata galea duo brachia armata acinaces ostentantia. (η) *Wap. I. p. 104.* inter alas expansas rubeas fascia argentea insignes cor sanguineum. (θ) Duo brachia scutaria. (ι) *Wap. I. p. 32.* ex galea coronata protenduntur duo brachia tres plumas struthionicas, quarum media argento candet, extremæ nigricant, sustinentia. (κ) *Wap. I. p. 86.* ex coronata casside brachia duo protenduntur rubeo amictu volas crucicula rubea insignitas ostentantia. (λ) *Wap. I. p. 34.* ex coronata galea explicatum jugum alarum, quarum altera cocco, altera argento tincta, impressis brachiis, quorum manus in medio conjunguntur. (μ) *Wap. I. p. 45.* idem apex. (ν) *Wap. I. p. 211.* cassidi coronatæ insistit aquila cærulea, pennis argento pictis, auream coronam capite gestans, & alis duos pugnos aureos deferens.

genteum monstrosè conjungunt tria crura argenteis ocreis, aureis calcaribus in parma rubea *Rabensteiner* [Franc.] (α) & nisi quod ocreæ hermionice pinguntur, *Stuartus C. de Buchanan Conestab. Franc.* Tres nudos pedes viridi fasciæ clypeo coccineo inductæ inscribunt, nominis allusione, *Barfüse* [Marc. Brandenburg.] (β) Conf. super. c. 4. n. 32.

§. XVII. Hæ corporis humani partes visui expositæ sunt, ex illis verò, quæ interiora ^{Corda. Hie} conspectum humanum fugiunt, non alias (si excipias, quod *Coglione* familia Bergom. ^{roglyphica} ob nominis allusionem & quia plures ex hac familia triorchides fuerint, in scuto ^{significa-} argento & rubeo transversè secto. 3. paria testiculorum alternante ad modum scuti divisi colore gestant, vid. *Ed. Bisse N. N. ad Vpton. p. 56. Le Labour. orig. des arm. n. 27.* qui ait à Capræo in corda inversa immutata esse) reperio, quam *cordis*. Hujus nobilissimi in homine visceris usus non admodum rarus est. Symbolum agnoscimus in corde sinceritatis, quod cordis interiori respondeant verba, gestus, opera: unde pueris bullæ figura cordium ex collo suspendi solebant. Animositas etiam declarari potest eo signo, quæ in ipsa clade animum non despondet. Quia hæc particula in homine vivit, reliquis omnibus expugnatis. Solebant etiam Ægyptii Nilum, suæ regionis altorem hoc hieroglyphico designare. Pia observatio, & talis est, quam omnibus, qui cordis sui figuram cogitant, & vel in propriis alienisve scutis pictam intuentur, in animo esse, optarim, *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 316. Comme un cœur fait en forme de pyramide renversée, ou de petite barque, ne regarde que de la pointe ce bas monde, s'étendant & s'ouvrant, avec que joye du côté de l'empyrée ainsi ceux qui l'employent dedans leurs armoiries, n'ont pas tant à cœur la terre que le ciel. Velut cor in figuram pyramidis inverse, vel scaphulæ formatum, inferiorem hunc mundum non nisi extremo cuspide respicit, cum alacritate se extendens & apertum versus cælum: ita illis, qui symbolo utuntur in gentilitiis tesseriis, non tam terra, quam cælum (ô utinam omnibus esset!) curæ est.*

§. XIX. Exempla quam plurima occurrunt scutorum, quæ præter principalem ^{Exempla} figuram corculis confita sunt, (vid. infr. scutum R. Dan. Hist. insign. l. 3. c. 12. n. 2. Du- ^{in scutis.} cum Brunsvic. l. 2. c. 9. n. 3. Alii tamen pro corculis, folia rosarum, vel etiam folia nymphæ accipiunt: quod rectius etiam putat *Suffr. Petr. 3. de orig. Trif. c. 5.*) Verum ista exempla hic non enarramus, cum eorum mentio fiat, ubi primariarum figurarum, quæ in talibus clypeis conspiciuntur, locus est. Superest, ut recenseamus alia, in quibus figura principalis cor est. Gestant ergo cor sanguineum, quod ex tribus angulis scuti pugiones totidem petunt, in argentea parma *Wallen* [March. Brandenb.] (γ) Tria corda inferunt parmæ sangvineæ argenteæ *Cueuret*, aurea cæruleæ *Le Court* (*Cadomenses*) & (sed adjecta superius solis imagine, item aurea) *Arnelot*.

§. XIX. Antequam abeamus, exempla adducenda sunt, cum vel cadavera ho- ^{Cadavera;} minum extinctorum, vel partis in scutis conspiciuntur. Integrum cadaver humanum ^{calvaria: of-} nudum, nigro feretro impositum, in parma sangvineæ, haud dubie ob nominis ana- ^{sa humana.} logiam, gestat fam. *Leichnan* [Misn.] (δ) Calvarias reperio tres argento tinctas in parma cyanea pro fam. *Biesy* (ε) Ossa humana non magis exulant e clypeis. Gestavit *Gattinara* (Pedemont.) in cæruleo 2. ossa humana in decussim trajecta, & auro tincta, cum 4. liliis ejusdem metalli. In scuto rubeo os argenteum, sinistro scuti angulo adscripta stella aurea *Schelman* (Francof.)

SECTIO

(α) Wap. I. p. 109. ex coronata galea prominet jugum alarum argenteæ & coccineæ.

(β) Wap. I. p. 174. recta cassis diademate tortili, supra eminet complicatum jugum alarum, cum symbolo scutario. Lacin. argenteæ & rubæ.

(γ) Wap. I. p. 178. ex galeæ coronatæ, inter 2. plumas struthionicas argentatam & coccineam pugio, vel gladius cuspide deorsum verso, & ferto ex ejus capulo suspenso.

(δ) Wap. I. p. 156. galea tegitur diademate tortili, ei vero inter duas alas expansas nigram & coccineam instrumentum fossorium insistit (*Grabscheid.*) (ε) Wap. IV.

p. 24. effigies solis.

SECTIO III.
DE ANIMALIBUS IRRATIO-
NALIBUS SEU BRUTIS.

§. 1. Animalia in scutis.

2. Eorum situs.

3. Si diversa in uno scuto.

4. Pingenda in habitu nobiliori, vel convenientiori.

5. Situs erga se invicem.

6. Mutilata figura.

7. Secta. Πετομαί.

8. Figura aliquid tenentes.

9. Monstrosa. Harpiya.

10. In pisces, vel dracones terminatæ.

11. Gallorum aliqui termini.

§. I.

Animalia
in scutis.

Accedimus nunc ad figuras brutorum, quorum in clypeis gentilitiis, exempla occurrunt. De illis ante omnia notanda est observatio *Cluverii* I. *antiq. Germ.* c. 44. animalium effigies olim nonnisi à principibus civitatum, & ducibus exercituum gestatas, deinde paulatim partes eorum aliquas, demum integra quoque principum indulgentia privatis concessas, donec jam res eò devenerit, ut plura simul inferant animalia uni scuto. Perhibet Nobiliss. *Harsdörfer. colloq. P. 7. coll. 250. p. 87.* imagines animalium inprimis olim militibus, aliis vero alias figuras datas esse. Verum antequam singulas species lustremus, quædam quæ his figuris accedunt, generatim prius considerata sunt.

Eorum
situs.

§. II. Ex his merito situs priorum expendendus est. Circa hunc (ut non repetamus, quæ in universum de figurarum situ supra diximus) prima Gallorum & Italarum (*Campanile* mihi testis est) regula, vult, ut omnia animalia dextrum scuti latus respiciant. Hoc tam religiose observatur, ut si secus fiat, situs conversus disertè exprimi debeat. *Contourné* vocant. Quod Germanos concernit, sicuti aliquoties notavi, dextri & sinistri discrimen nostris magni habitum non fuisse, ita hanc quoque regulam, vel nunquam receptam, vel iterum oblivioni traditam esse oportet. Nam non modo, cum plura in ejusdem scuti diversis quadrantibus animalia pinguntur, elegantia nescio cujus prætextu, ita pingere solent, ut alia aliis oculos obvertant, adeoque, quæ in scuti dextra parte consistunt, in lævam convertant oculos. Verum etiam autor libri nostri armorialis, plerumque in Parte I. II. & V. animalia in lævum situm convertit, quæ etiam singula in clypeis, vel apice insignium reperiuntur, quibus fors primum, vel quartum in serie locum assignaverat, ut ita scutum secundum & quintum, tanquam proxima respiciant. Id certè non parum confusionis introducit, saltem exteris, nisi pictoris *περιεργίαν* animadvertant, crucem figere posset. Unde cum in III. & IV. parte errorem visus fuerit correxisse, miror in quinta, tanquam pœniteret, ad priorem rediisse morem. Certè si quis insignia sua pingi curet, nunquam autor fuerim, ut nisi singulari ex ratione in sinistram convertat imaginem animalis. Peculiare est, si animal pingatur omnino retrospectans: cujus exemplum subministrat fam. *von der Heide* [Siles.] (α) cum leonem rubeum in parma argentea retrospectantem (*regardant vers sa queue fortschreitend und zurücksehend*) & *Kötzow*. [Franc.] (β) simili situ arietem argentatum, cornibus auratis in coccineo clypeo pingunt. Quæstionem affinem, an animal in vexillo pictum hastam respicere debeat, & cur? vide in *Epist. Vallæ ad Cand. Decembr.* ubi sarcasmi in Bartolum ludit.

Si diversa
in uno
scuto.

§. III. Si diversæ speciei animalia in uno scuto sint, dextro loco nobilius collocandum: si vero ejusdem speciei, metallum colori, vel digniorem viliori præferendum esse, aliquorum regula est, de qua nihil pronuncio: Huc alia spectat, si obversa se respiciant animalia, id digniori loco stare, quod ad dextram respicit, nisi quis totum corpus dispositioni vultus præferre velit, sic & aliqui exigunt, ut cum domestica junguntur feris, illa à dextris sint.

Pingenda
in habitu
nobiliori,
vel conve-
nientiori.

§. IV. Animalia in actu eminentiori, nobiliori seu naturæ suæ convenientiori esse collocanda, lex est notissima *Bartol. de ins. & arm. n. 15. Campanil. dell' armi. c. 2. p. 7. Hæping. de Jur. inf. c. 11. §. 2. n. 38. Menestr. abbr. method. p. 57.* Ita hoc enunciat *Æg. Gelen. de Colon. Agripp. magn. l. 2. p. 118. 119. Emblemata heroica ponantur, juxta generositatem naturæ, non ignavæ, neque heroicæ significationis virtutisque proportionatæ expertes: hinc leones finguntur erecti, leonæ ne ubera videantur ostentare, quadrupedantes terræ affinguntur.* Unde leo plerumque erectus (*rampant*) leopardus cursu velox currens, equus saliens, ovis pascens, &c. pinguntur. Præterea rectè monent, esse naturam animalium respiciendam, ne aves non aquaticæ aquis, pisces arboribus aptentur. Tum pedem dextrum præponi jubet *Barthol. de insign. & arm. n. 19.* & post alios *Campanile*: quod vero addit: *Chestiano nel campo come in aria senzo appoggio alcuno, come di terra o d'altra cosa, che l'habbibia à sostenere, il che si vede offer-*

(α) *Wap. I.* pileus, orâ reductâ hermionicâ, rubeus quem chorda ex argento & minio torrilis ambit, & binæ plumæ struthionicæ argenteæ & coccineæ impositæ exornant. (β) *Wap. I. p. 101.* coronatæ galeæ insistit aries scutarius.

osservato in tutte l' arme de Nobili. Ut consistant in area scuti, tanquam in aere citra omne fulcimentum, telluris, vel cujuscunque alterius corporis, cui inniterentur; quod observatum apparet in omnibus nobilium insignibus. In Germania nostra innumeris exemplis refellitur. Nec tamen diffiteor, vetustioribus non valde improbarum fuisse, quod *Campanile* requirit, & exteriorum exempla ipsocum faciunt.

§. V. Si duo animalia in eadem area pingantur, observandum, quo situ ad invicem sint: esse possunt vel *adversa*, *ἀντιπροσώπῳ* Græci dicunt, Galli *affronté*, ^{Situs erga se invicem.} exemplum præbent duo serpentes cærulei coronati in parma aurea colliculo tricipiti nigro insistentes, pro fam. *Zertl* [Bavar.] (α) vel *aversa*, *addossez*, mit dem Rücken zusammen gefeßt / (Exemplo serviant Leones averſi argentei in parma rubea *Reichberg*, rubei in aurea *Wadripont*, nigri in argentea, *Villier* in Turonibus &c.) vel alia aliis supra posita, *l'un sur l'autre*, über einander. Hujus exempla innumera sunt.

§. VI. Accidit etiam animalium figuris, ut pingantur mutilata, & certis careant ^{Mutilata} membris. Gestat aquilam capite truncatam nigram in area argentea *Geroltowsky* [Si-^{figura.} les.] (β) similem aquilam capite truncatam & sanguinem profundentem à familia quadam nobili Gallica in memoriam alicujus homicidii à quodam majorum patrati gestari perhibet. *Hæping. de jure insign. c. 16. n. 52.*

Hisce vero merulas annumerare vix convenit, quibus id solenne, ut absque pedibus pingantur.

§. VII. Si animal sectum, vel membrum abscissum, aut rescissum sit, Galli *coupé* ^{Sectæ.} vocant, *glatt abgeschnitten* / si ruptum vel disreptum, *arraché*, *abgerissen*. *Ioh. de* ^{Προτομαί.} *Bado aureo* illa vocat, *plana* (*teste de Lyon plain*,) hæc *irrasa* (*teste de Lyon rase*.) Huc etiam spectant *προτομαί*, quas Græci eleganter vocant, animalium, cum nempe ea non toto corpore, sed media tantum exsurgunt. Galli *naissant* vocant, vel quæ de leone inprimis usurpari solet, cum parum illius præter caput conspicitur, *issant*.

§. VIII. Accidit etiam, ut certum quid rostro, ore, unguis &c. teneant vel gestent, ^{Figuræ ali- quid tenen- tes.} vel aliquibus vestimentis induta sint: quæ omnia exprimere necesse est.

§. IX. Non minus huc spectat, quod quædam monstrosa pinguntur, & chi- ^{Monstro- sæ Har- pyjæ.} mærica, additis capitibus aut membris alienis, vel ex speciebus diversis composita forma. Forte non inepte morem hunc ex Ægyptiorum hieroglyphicis arcessemus. Exempla quædam enarrabimus, admixtis etiam monstris in humana specie, cum eorum in priori sectione non fecerimus mentionem. Gestant ergo monstrosas figuras *Flans* [Thuring.] (γ) in parma argentea aquilam nigram, aureis cruribus, sed capite lupino reliquo corpori concolori, deferentem etiam sanguineam speciem lunæ crescentis pectori impressam. *Weiler* [Rhen.] (δ) in cærulea ciconiam bicipitem candidam, (bicipitium prudentiæ circumquaque prospicientis, ut Jani, symbolum putat *Spelmann. p. 119.*) *Weisen* [Carinth.] (ε) in coccinea leonem cum capite lupino argentatum, *Radeck* [Siles.] (ζ) in rubea piscem candidum cum cornu cervino, *Gulten* [Siles.] (η) in cærulea piscem candidum cum duobus concoloribus cornibus cervinis, *Kockorsch* [Siles.] (θ) in aurea niger gallus gallinaceus capite, & pedibus hircinis, *Ziegenhayn* [civit. Hasi.] (ι) in bipertito ex argento & nigro, gallus gallinaceus cum capite hircino, ad modum scuti alternantibus coloribus, addita in angulo dextro stella aurea, *Treiss* [civ. Hass.] (κ) in aurea, aquila expansa nigra cum capite apri, *Pasterwitz* [Siles.] (λ) in transversè secto coloribus nigro & coccineo monstrum anteriori parte canina, inferiori leonina specie argento tinctum, *Ramseider* [Bavar.] (μ) in rubea argenteum

Dd

caput

(α) Wap. I. p. 92. Ex corona aurea prominentia 2. cornua, cyaneum & aureum.
(β) Wap. I. p. 73. Ex coronata galea prominens inter duas argentatas pluma struthionica nigra.

(γ) Wap. I. p. 146. Ex galea coronata prodit jugum expansum alarum binis nigris, & argenteis fasciis exaratarum; singulis alis etiam inscripti conspiciuntur singuli gladii sanguinei.
(δ) Wap. I. p. 131. ciconia galeæ insistit alis ad volandum expansis. (ε) Wap. I. p. 47. galeæ coronatæ figura scutaria insistit. (ζ) Wap. I. p. 58. inter 2. argentatas, pluma struthionica rubea.
(η) Wap. I. p. 64. piscis scutarius incumbit cassidi. (θ) Wap. I. p. 74. monstrum scutarium. (ι & κ) Wap. I. p. 223. (λ) Wap. I. p. 71. ex corona erumpens leo argentatus. (μ) Wap. I. p. 96. idem cornutum caput volucris.

caput galli, vel aquilæ cornutum auro. *Wenger* in 1. & 4. [Bav.] (α) in aurea, leonem nigrum præditum capite virili, vitta ex argento & minio fasciata tecto. *Breckendorf* [Bav.] (β) in aurea caput humanum nigrum, cum collo sinistra aure asinina argentea, *Canutus Iona* Archidap. Sueciæ 1319. figuram superius gryphem, inferius aquilam, *Ianorinsky* [Siles.] (γ) in argentea, caruleo indutam hermam virilem, auribus ejusdem coloris asininis instructum. (Vulsi interpretatur judicem incorruptum, qui multa audiat.)

Huc *Harpyjas* (Uptoni commento occisori ad plangendum peccatum dandas,) referimus. Credit autem *Vulson* in tali domo forte hæredem fœminam caput suum paternæ imposuisse aquilæ, quam conjecturam exempla non videntur confirmare. Figura conspicitur in insign. *Frisiæ* princ. (vid. Hist. insign. L. 3. c. 49. n. 4.) Apparet etiam harpyja seu aquila, cum capite virgineo coronato ex auro, cruribus & corona caruleis, in scuto rubeo pro fam. *Merlau*. [Hass.] (δ)

In pisces,
vel draco-
nes termi-
natae.

§. X. Inprimis non paucæ figuræ monstrosæ sunt, quæ in pisces exeunt, aut draconum caudas, illud *mariné* Galli, hoc *dragonné* vocant. Ita in piscem terminatur gryphus niger in argentea parma fam. *Mestich*. [Siles.] (ε) unicornu nigrum (sed ut argento tingatur, quod piscem refert) in scuto ex argento & minio secto *Nimtscher* [Siles.] (ζ) cervus pedibus carens auro tinctus in rubea *Pogorsker* & *Ruditzky* [Siles.] (η) leo aureus in piscem desinens in area rubea *Im Hof*. [Patrit. Norimb.] pluribus decoribus & meritis inducta familia. (θ)

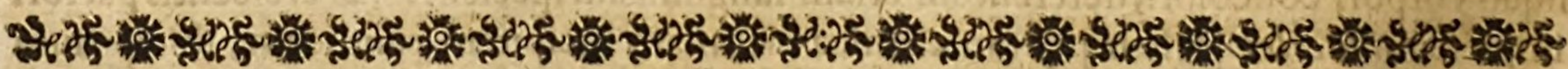
In draconem exit leo rubeus corona, lingua, & falculis argenteis in parma aurea *Bretigny*.

Gallorum
aliqui ter-
mini.

§. XI. Antequam has generales observationes finimus, operæ pretium est aliquot hic notare terminos Gallis usitatos, qui in animalium figuris usurpari solent, nec uni proprii sunt. Sequemur vero alphabeti ordinem. *Accollé* seu *coulté* de armillis usurpatur. *Accorné* de cornibus taurorum, ovium, arietum, hircorum. *Allumé* vel *animé* de oculis. *Bouclé* de fibula inserta naribus. *Mirailé* de draconibus, papilionibus & pavoninis caudis usurpatur.

(α) *Wap.* I. p. 84. respondet prior galea coronata, ex qua leo scutarius monstrosus erumpit. (β) *Wap.* I. p. 97. coronatæ galeæ impositum simile caput. (γ) *Wap.* I. p. 66. scutarius herma. (δ) *Wap.* I. p. 135. inter duas alas rubeas leonis coronati aurei *πετορῶν*. Alibi vidi alæ rubearum inscriptam scutariam figuram. Hodiernus usus est ipsius figuræ scutariæ cassidi impositæ.

(ε) *Wap.* I. p. 69. inter 2. argenteas plumas struthionicas nigra. (ζ) *Wap.* I. p. 58. unicornu scutarium erumpens. (η) Lacinia rubear & argentea. *Paillot* in v. *mariné* unicornu superiori parte cocco tingit. (θ) *Wap.* I. p. 206. figura scutaria.

MEMBRUM I.

DE VOLATILIBVS SEV AVIBVS.

1. Unde aves in scutis.	19. Aquilula. <i>Alerions</i> .
2. Quæ in illarum figuris observanda.	20. Capita aquilina.
3. Aquila. Usus antiquus.	21. Crura & pedes.
4. Symbola.	22. Phoenix.
5. Situs. Inprimis expansus.	23. Pelicanus.
6. 7. 8. 9. 10. 11. Exempla variarum vincturarum.	24. Struthiocamelus.
12. Diversis coloribus tincta aquila.	25. Psittacus.
13. Tessellate.	26. Gallus gallinaceus. Symbola.
14. Plures in eodem scuto.	27. Exempla. Gallina. Capones. Capita gallorum.
15. Situs extraordinarius.	28. Anser. Anas. Anatricula.
16. Aquila truncata, mutilata.	29. Cygnus.
17. Volaturientes, alas demittentes, solem respicientes, pelicani in modum pictæ.	30. Ardea.
18. Galeata.	31. Ciconia.
	32. Grus.
	33. Accipiter.

33. Accipiter. Nisus. Falco. Vultur.	42. Merula.
34. Corvus.	43. Exempla.
35. Cornix.	44. Avicula incerta speciei.
36. Pica.	45. Insecta. Apes. Musca. Papilioes. Vespa.
37. Bubo. Noctua. Vespertilio.	46. Cicada. Grilli. Scarabai. Aranea.
38. Columba. Turtur.	47. Ala.
39. Pavo. Gallopavo.	48. Pluma struthionica.
40. Perdix. Coturnix. Alauda.	49. Avium capita. Pedes.
41. Hirundo. Upapa. Picus. Graculus. Carduelis. Sturnus.	50. Ova.

M E M B R U M I.

DE VOLATILIBVS VEL AVIBVS.

§. I.

Quadrupedum an volatilius usus in scutis antiquior fuerit, vid. *Philib. Campanil. dell' arm. c. 8. p. 13.* nostra parum interest, licet ab his nunc ordiri placeat. Ante omnia verò nugæ *Ioh. de Bado aureo p. 18.* prius removendæ sunt, cum credit, qui aves gestent, non ita stabiles esse, atque alios, quibus quadrupedes placere. Sed non egent illustres familiæ, quibus injuria hoc pronunciato fit, defensione, cum id retulisse, idem sit, quod refutasse. Aliqui eos per aves rectius notari credunt, qui aliunde advenere. De hoc symbolo in istum modum differit. *Æg. Gelen. de Colon. Agrip. magn. l. 2. f. 36. p. 203.* Puto originem ex vetusta militia procedere; quod Heroes in auguria propenderint. *Cic. l. 1. de divinatione*, Rem, inquit, bellicam majores nostri administrare nisi auspiciatò noluerunt. *Augurum sacerdotia, multitudinem & religionem apud scriptores Romanos vident, qui ea arma gerit; mihi res fusior videtur. Et suggestisse initia satis est; addo tamen pro claritudine stirpium arma hujusmodi Augusta esse dicenda, si Suetonio credimus l. 2. c. 7. asserenti Augusti cognomentum dici*, ab avium gestu gustuve. *P. P. p. 204.* Et si aves sublimitatum nobilium animorum & militaria auguria frequenter significant, frequentissimum tamen est inter tæniolas & tæniolis videre aquatiles & natantes aves, ut in Schlen-derhanis, Comitibus de Cuyck, de Sombref & aliis, in quibus nobile natandi exercitium signatur. Ita. *Fl. Vegetius l. 1. de re mil. c. 11. ait*: Non enim semper pontibus flumina transeuntur, sed & procedens, & insequens natare cogitur frequenter exercitus.

§. II. Ex generali regula allegatus *Campanile dell' arm. n. 2. p. 7.* deducit, quod aves semper in actu volandi pingendæ sint, cum ille nobilissimus sit, sed in contrarium usus obtinet, ut videlicet avium volantium rara, aliove situ plurima sint exempla. Porro in avibus respicienda sunt præcipue rostrum, lingua, crura, seu pedes & ungues, quæ ordinariè diversam tincturam à reliquo corpore habere debent, quo tamen non semper observatum video, sive nunquam id receptum dicas, sive à pictorum negligentia causam arcessas.

§. III. Prima esto aquila, quam lustrabimus, cui imperium in aves vulgo attribuitur. (Conf. celeberr. *Freinsch. ad Curt. 3. 3. 16.* & nostra hist. insign. I. 9. 3.) Gentes inde nunciam fulvam Jovis, & Jovis Altisoni pennatam dixere satellitem, *Cic. de LL.* Ejus in militaribus signis antiquus usus. Si ad fabulas recurrere lubeat, eam à Jove in bellicum insigne, erectam, & quod in Titanas præfecturo felicem successum ominata fuerit, auream factam esse, fingunt. Quod figmentum non parum autoritatis signo præbere potuit. Inprimis vero id nobilitatum Persarum usu: Nam aquilam auream eorum Reges symbolum gestabant à *Cyro*, ut videre est apud *Xenoph. Κυροπαϊδ. l. 7. à princ. & Αναβάσ.* ubi ista: Καὶ τὸ βασιλεῖον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν αἰτὸν τινὰ χρυσὴν ἐπὶ πέλτης ἐπὶ ζύλῳ ἀνατεταμένον. Regium insigne se videre dicebant, aquilam auream in pelta super hastam extensam, alis scilicet patentibus. Inde accepere Romani, sed potius argenteam, ut fulgentior & conspectior esset. Verum non erecto corpore formabatur, sed procumbens, & pinnas supernè extendens. Sed non his duobus populis solis ista avis placuit, *Clearchus Heracleæ tyrannus*, cum se Jovis filium perhiberet, etiam aquilæ imagine aurea usus legitur. *Anchisi* dant in scuto argenteo cæruleam aquilam, *Antiocho* talem quæ unguibus draconem ferret, *Aristomeni* talem quæ passas ad marginem scuti alas haberet, tribuunt *Hæping. de jure inf. c. 2. §. 10. n. 1009. 1012. 1013.* Ibidem in n. 1010. *Hæctoreæ* gentis dicitur insigne.

Symbola.

§. IV. Symbola varia huic figuræ assignant, nempe ut sit regni, imperii, magnanimitatis, velocis ingenii, præcellentiæ, victoriæ, imperii ad unum hereditate transmissi, consiliorum celsorum, & contemptus rerum humilium hieroglyphicum; conf. plura apud *Vulf. de la Columb. Scienc. heroïq. c. 39. Cyr. Spangenb. Adelsp. p. 2. l. 1. c. 13. p. 9.* ubi adversus *Seb. Francum* aquilæ honorem, quem ille invidiosè exagitavit, tuetur, nec non *l. 12. c. 4. p. 335.* Potest etiam indicium esse, vel clientelæ, vel gratiæ à Rom. Imperatoribus concessæ.

Situs. In primis expansus.

§. V. In aquila observanda & exprimenda sunt præter situm tinctura rostri, linguæ, crurum, unguium, & si gestet, coronæ. Gallis termini usitati sunt *becqué, langué, membré*, (monet *Geliot*, si hic terminus usurpetur, non addi debere *armé*, quia crura contineant simul ungues,) *onglé* vel *armé*, nisi hoc quadrupedibus proprium esse velimus, *couronné* diadematis autem nomine venit circulus aureus capiti aquilæ circumdatus. Qui in nostra vernacula usitati sint, ex descriptione hac petatur, è diplomate imperiali desumpta: **Mit seinen Waffen / Schwanz und Flügeln ausgebreitet (doppelt oder einfach) mit offenem Schnabel und roth ausgeschlagener Zung.** Qui hic situs describitur, ordinarius est hujus regiæ avis, & ob hoc intelligendus, si alius non exprimatur. Galli dicunt *Les ailes esployées estendues en haut & la queue aussi escarpillée*, vel uno verbo *esployée*. Hoc termino quidem aquilam bicipitem notari putat *Varenn. R. d'arm. p. 233.* & *Geliot*, v. *Stigle*, atque *le Labour, de l'orig. des arm. n. 134.* sed rectè refutat *Cl. Fr. Menestr. l'art du blâs. justif. c. 13. p. 335.* Bicipitem alias *au chef parti* aliqui vocant. Hunc vero situm aquilæ esse volunt, cum austro flante versus solis radios alas expandit, ut calore & aura resolvente pori aperiantur, atque ex novitate pennarum juvenescat. Sed aquilæ hoc contingere, vel fieri, ego in me non recipio. *Spelmannus aspilog. p. 127.* triplicem situm facit, ut aquila repræsentetur procidens (*fondant* seu volans deorsum) volans, erecta vel expansa, qualis communiter pingitur.

Exempla variarum tincturarum.

§. VI. Exhibebimus jam exempla eorum, qui aquilas scutis inscribunt, eo nempe situ, qui jam designatus est: qui enim alio sunt, deinceps locum invenient. Aquila aurea ornat parvam cæruleam *Shouldham* [Angl.] *Hue* (in Aurelianensi tractu.) *Noyers & Joigny le Viviers, Rie. Puchot* [Britann. sed addito cephalo scutario ejusdem metalli.] *Bertrier de Migieu* [Bress.] sed ut aquila 2. ramos olivæ argenteos decussatos teneat.

Coccineam *Goddard* [Angl.] *Vienne* (Burg. familia illustrissima, unde plures lineæ ortæ.) *Rietperg* [Flandr.] *Drayac* [Picard.] *Danthon* [Picton. corona, rostro & cruribus argenteis.] *Astauvaud* seu *Astovans de Muspart* [Provinc.] *Beaumont Bressuire* (sed cuspidibus lancearum argenteis limbi in modum circumpositis.) *Agolant* [Florent.] *Reaux* [Normann.] Viridem *Breussant, Louvancourt de Vauchelles* in 2. & 3. quadr. (sed rostro & cruribus sanguineis: tum aquila pingitur confossa gladio argenteo, capulo rubeo.)

§. VII. Aquilam argenteam ferunt in parma rubea famil. [corona, rostro & cruribus cyaneis.] *Coligny* [unde Duc. Castilionei, & aliæ lineæ.] *Cigala* [Genuens. corona aurea imposita.] *Marqueville* [cruribus & rostro aureis.] *Clermont* [Flandr.] *Frankfurtum ad Mœnum* [civ. imperial. corona, rostro, pedibus & circulis alarum trifoliatis aureis, lingua & unguibus cæruleis.]

In cærulea [lingua sanguinea, rostro & cruribus aureis] *Aquila* [Hisp.] *Roussillon, le Iar Casetani* (Rom. sed corona, rostro & cruribus sanguineis.) *Armansberg* seu *Arnsberg* [Bav.] (α) *Mosheimb* [Bav. in 2. & 3.] (β)

In nigra *de Maure* [Engolism. rostro & cruribus coccineis.] *Adelhausen* [Bav. sed coronis & cruribus aureis.] (γ)

In viridi *Barchon*, tum *Gentil* [Nivern. corona, cruribus & rostro rubeis, aquila vero pede sinistro gestat gladium undatum sinuatum aureum.]

§. VIII. Nigra aquila expanditur in scuto aureo istis notandis. *Mirandula* [corona, rostrum & crura soli colorem servant: *couronné, becqué & membré du champ.*] *Rittschæn* [Austr.] (δ) *Burckhaus* [Siles. aquilæ imponitur corona, & pectus

(α) Wap. I. p. 80. coronatæ cassidi inter duo cornua cyanea insistit aquila scutaria. (β) Wap. I. p. 32. coronatæ galeæ insistit aquila.

(γ) Wap. I. p. 80. aquila scutaria coronata insistit coronæ cassidis. (δ) Wap. I. p. 35. coronatæ cassidi insistit aquila nigra.

pectus decussata tænia ligatur.) (α) *Vissegger* [Bav. in bipertiti clypei latere dextro.] (β) *Le Borgne de Montagny, Marigny* (rostro & cruribus coccineis.) *La Roche, Quesnoy* [Picard.] *du Bois* (rostro & cruribus sanguineis.) *Philemelle, Habert, Charlet.*

In argento biceps notat *Glynii* [Angl.] *du Gueschin* (Britann. rostro & cruribus rubeis inducto baltheo angustiori rubeo.)

Sed simplex *Lappitz* [Austr. in 2. & 3.] (γ) *Paradeyser* [in 2. & 3. Carinth.] (δ) *Chassincourt* (sed coronata) sicut & *Pair* [Styr. in 2. & 5. seu 2. & 3.] (ε) *Montfeltre* (rostro & membris aureis.) *Aufreville* (rostro & cruribus sanguineis.) *Beaucé* [rostro & cruribus sanguineis, discerniculi loco inducto baltheo ejusdem coloris.] *La Villeau* [Britann. capite scuti rubeo 3. cruces argenteas tenente.]

§. IX. Rubet aquila in scuto aureo pro *La Brodiere, Praquaux* (rostro & cruribus prasinis.) *Cusance, Albizy* (Venet. sed biceps.) *Rochefort* [Flandr. sed rostro & cruribus cyaneis.]

In argento *Rogemont* [rostro & cruribus aureis.] *Bonchevol* (cruribus & rostro cæruleis.) *Griefbeck* (Tirol. in 2. & 3. & quidem area bipertita, cujus posteriori pars iterum perpendiculariter secatur minio & argento.) (ζ) *Hædesdorff* (Tirol. in 2. & 2. sed coronata.) (η)

In Hermionico *Bedingsfeld* (Angl.)

§. X. Cyaneo tincta est colore, aquila, quam gestant in parma aurea bicipitem. Simplicem *Roufei* (Angl.) *Arvillars* (sed corona, membris & unguibus argenteis.) *Grabisch* (Siles. sed cruribus rubeis & impressa pectori luna falcata. (θ)

In argentea *S. André* (Delphin. cruribus sanguineis) inscripta pectori lunula candida, *Wiedebach* (Siles.) (ι)

§. XI. Viridis color aquilæ est, qua insigniuntur parma aurea, *Rudolphi de Monte Hermerii*, vel *Monthenes* (Angl. rostro & cruribus rubeis.) *Preudhomme* (sed biceps, rostro etiam & cruribus rubeis.)

Hermionico scuto inscribitur aquila coccinea cruribus, & rostro cæruleis *Blarri*. Extra regulam est aquila candida in scuto aureo *Trappen zu Bissein* (Tirol.)

(κ) In quadripertito ex cæruleo, & aureo aquila biceps coronata nigra *Wantzl* (Styr.) (λ)

§. XII. Exempla etiam sunt aquilarum, non unius coloris mediantibus sectionibus, vel cum scuto communibus, vel propriis.

In scuto cæruleo aquila hinc rubea, isthinc argentea, pedibus, rostro, semicirculo pectori impresso & corona collo inserta, aureis notat *Colobrath* (Ba-
var.) (μ) Diversis
coloribus
tinctæ
aquilæ.

In scuto quadripertito ex argento & minio aquilam pingit pari modo quadripertitam, coloribus alternantibus *La Roche* (Britann.)

Ita & frequenter in scutis, vel ad perpendiculum, vel transversè sectis, aquilas videre licet dimidias.

Ad perpendiculum. Huc aquila *Monsterbergici Ducatus*. Vid. Hist. insign. l. 3. c. 30.

Dd 3

n. 31.

(α) Wap. I. p. 54. vid. f. 3. m. 2. n. 2. ubi apex ob priorem scuti medietatem.

(β) Wap. I. p. 95. coronatæ galeæ insistent aquila nigra pectori monticulo tricollis, utrinque alæ lunulæ bicorni argentea inscripta. Laciniæ hinc nigrae, isthinc cæruleæ utrinque duplicatæ auro.

(γ) Wap. I. p. 38. coronatæ galeæ insistent aquila nigra. (δ) Wap. I. p. 46. coronatæ galeæ insistent aquila nigra.

(ε) Wap. I. p. 48. coronatæ galeæ insistent aquila nigra coronata. (ζ) Wap. I. p. 44. coronatæ galeæ imposita aquila scutaria.

(η) Wap. I. p. 44. herma fœmineus rubro amictu, corona aurea, duabus argenteis & inter eam coccinea plumis struthionice superimpositis.

(θ) Wap. I. p. 65. duo pedes aquilæ nigri, adhærente singulis alæ cyanea. (ι) Wap. I. p. 57. ex casside coronata inter duas argentatas media cyanea pluma struthionica.

(κ) Wap. I. p. 44. coronatæ galeæ insistent aquila candida ad volatum se parans.

(λ) Wap. I. p. 48. coronatæ galeæ impositæ inter media cærulea duæ aureæ plumæ struthionice.

(μ) Wap. I. p. 32. ex coronata galea post argenteam rubea alæ.

n. 31. *Thonn* [Bav. in 2. & 3.] (α) in priori parte scuti argentea dimidiam aquilam, in posteriori nigra argenteam fasciam gestat: in priori aurea nigram, in posteriori nigra auream fasciam *Freymann auff Hohen-Randek* [Bav.] (β) in priori aurea nigram, in posteriori rubea baltheum argenteum. *Hümmelberg* [Styr.] (γ)

Transversaria sectione. Ita in area (2. & 3.) sectæ superiori aurea parte aquilam dimidiam nigram, inferiori rubea annulum argenteum ferunt *OElhafen* [Siles.] (δ)

Tessellatæ. §. XIII. Tessellatas aquilas gestant tessellis aureis & nigris (imposita corona argentea) in parma rubea *Com. de Signia* (Campan. Italiae. Unde aliquot Papæ.)

Plures in eodem scuto. §. XIV. Plures in eodem scuto nonnunquam aquilas videre licet: Nempe tres aureas (rostris & cruribus sanguineis) in parma cærulea *Dondeauville & Cazet-Vautort*, rubeas (cruribus cæruleis) in argentea *Brimen* (in Com. Ponthieu) & *Do-Eville*, nigras in argenteo *Fonlebon*, aureas in cærulea *Gaveston C. Cornubiæ* [Angl.] & *Granges* [Delphin.] cæruleas in argentea fasciæ rubeæ additas *Hallenwillier de Baigneux*, rubeas in aurea fasciæ cæruleæ circumpositas *Lorrix*, rubeas, rostris & cruribus cæruleis, in argentea, fasciæ coccineæ adjectas *Chaumont*, cæruleas rostro & cruribus rubeis in aurea cantherio rubeo adpositas, *la Frimoville*, aureas in cæruleo cum cantherio argenteo *Iopin*, aureas bicipites in cærulea *Mige*, aureas in viridi *Veelu*.

Tres etiam nigras auro coronatas, sed capitibus in scuti argentei medium, ubi corona auro fulget, conversas gerit *Eygenberg* [Styr. nunc principali dignitate emnens familia.] (ε)

Quatuor rubeas (bicipites) in aurea *Ruel*, aureas decussi ejusdem metalli adscriptas in rubea *Boutecoille*, argenteas decussi aureo in cærulea *la Fleschiere*, rubeas decussi cæruleo in argentea *Runes*, nigras cæruleæ fasciæ adscriptas in argentea *Hautot Beaumont le Richard* [Normann.] Sex cyaneas in aurea *Prully*.

Situs extraordinarius. §. XV. Præter hunc, qui ordinarius est aquilæ erectum & expansum situm, nonnunquam alius ei contingit. Est ubi aquila ad fasciæ modum juxta latitudinem scuti disponitur (*en fasce*.) Talis est nigra in parma aurea *Eptingen* [Helvet.] (ζ) argentea in coccinea *Ræderer de Thiersperg* [Alsat.] (η) & *Ræder* [Svev.] (θ)

Nonnunquam aliquo sit caput in dextrum, vel lævum angulum scuti convertit. (*en bande, en burre*.) Hujus exemplum dat aquila hoc situ nigra alarum & pectoris semicirculis argenteis in argentea area fam. *Poppel de Lobowitz & Hassenstein* [Bav.] (ι) in parma aurea fam. *Motshelnitz* [Siles.] (κ)

Aquilæ truncatæ, mutilatæ. §. XVI. Nonnunquam mutilata cernitur avis, licet regia. Capite truncata est, aquila nigra in argenteo clypeo *Geroltowsky* [Siles.] (λ) & loco capitis aureis flammulis erumpentibus *Renner* [Patrit. Francof.] (μ)

Crura & pedes, atque cauda cum abscissa sunt, *demembré, estropié & diffamé*, vocare solent. Talis est nigra in clypeo argenteo notandæ familiæ *Reichaw* [Siles.] (ν) nigra coronata in aureo *Sauraw* (ξ) [Bav. in 2. & 3.] nigra in aurea *Henningk* (ο) [Patrit. Francofurt. in 1. & 4.]

Nigra

(α) Wap. I. p. 93. coronatæ cassidi imposita ala cum typo scutario. (β) Wap. I. p. 95. nigra aquila expansa coronatæ cassidi insistent. (γ) Wap. I. p. 49. duæ galeæ coronatæ, priori imponitur pileus orientalis bipertitus ex auro & cocco, huic impresso baltheo argenteo, coronatus & argenteis tribus struthionice plumis fastigiatus. Altera alam sustinet rubeam exaratum baltheo argenteo.

(δ) Wap. I. p. 63. galea diademate tortili tecta sustinet exorientem aquilam scutariam rostro ferentem annulum argenteum. Lacinie nigrae & aureæ.

(ε) Wap. I. p. 30. 48. 3. p. 5. coronatæ galeæ imposita aquila coronata. (ζ) Wap. I. p. 197.

(η) Wap. I. p. 193. argentatum aquilæ caput rostro deaurato. (θ) Wap. I. p. 120. caput aquilæ nigrum tinctum rostro aureum annulum deferens. (ι) Wap. I. p. 32. pileolo rubeo imposita struthionica pluma argentea.

(κ) Wap. I. p. 71. aquila scutaria pari modo inclinata. (λ) Wap. I. p. 73. (μ) Aquila scutaria similis.

(ν) Wap. I. p. 68. cornua duo, prius argentatum, posterius nigrum. (ξ) Wap. I. p. 30. coronatæ galeæ impositæ tres struthionice plumæ, aureis corculis confitæ.

(ο) Galea tecta diademate tortili sustinet aquilam ad volatum extendentem alas. Lacinie hinc aureæ & nigrae, isthinc argenteæ & nigrae.

Nigra piscem rostro gestans aurea tænia collum revincta, in aureo *Schaden* [Patr. Ulmenf. & Francofurt.] (α) Ejusmodi aquilam truncatam dimidiam nigram exhibet area 2. & 3. aurea, capiti circulo addito *Haller* [in 2. & 3. Bav.] (β) In alio exemplo fam. *Stangen zu Cunitz* [Saxon.] (γ) præter pedes & caudam aquilæ nigræ etiam alæ defunt, nec nisi duplex caput, & corpus argenteo clypeo 3. tæniis transversis exarato inscribuntur.

Pasné, hoc est, deficientem vocitant, pictam tanquam senio oculos perdidisset, & rostrum ita excrevisset, ut fame moriendi necessitas incumberet. Talem coccineam in hermonico scuto gestat *Saqueville*.

Deplamé seu deplumata vocatur, quæ plumis omnino caret, ut nudum corpus super sit.

§. XVII. Si pingatur aquila erectis ad volatum alis, solennis terminus Gallis est, *s'efforant* seu *prenant l'effort*. Talem argenteam rubeo scuto inserit familia *Raming* [Bavar.] (δ) (in explicatione vocatur *der Scherbvogel*) similem (in explicatione simpliciter nominatur, *der Vogel*) nigram in aureo *Fencking* [Bav.] (ε) item nigram in aureo, monticulo tricollis viridi insistentem *Croneck* [Carinth.] (ζ) auream rubeo cum cephalo ejusdem metalli *Souvert* [Burgund.]

Volaturi-
entes, alas
dimitten-
tes, solem
respicien-
tes, pelica-
ni in mo-
dum pi-
ctæ.

Alias alis deorsum versis repræsentatur, hoc Galli vocant *abaissé* seu *le vol abaissé*. Talem rubeam in solo aureo gestat in Flandria fam. *Langle B. de Pecques*. Aliquando repræsentatur solem respiciens. Talis est pro familia du *Tronchay* aurea solem eodem metallo tinctum intuens in scuto cæruleo. Ita in dextro angulo scuti pictum aureum solem respiciunt in medio aquila, & ex lateribus tribus aquilini pulli tres ejusdem metalli pro fam. *le Iay*.

Est ubi pingitur in pelicani modum (*pelicané*) rostro pectus mordens. Talis est nigra in parma aurea famil. *Bambel* [Austr.] (η) Talis etiam in apice fam. *Prizelwitz* [Siles.] (θ) apparet exurgens argentea.

§. XVIII. Aquila galeata aurea (casside nō fallor argentata,) expanditur in clypeo Galeatæ, cyaneo pro famil. *Stehlin de Storcksburg* [Svev.] (i)

§. XIX. Affinis figura est *aquilularum*, quas *alerions* vocant, & sine rostro at-
que pedibus pingunt: ut solæ alæ expansæ integræ relinquantur. *M. Vuls. de la Co-*
lomb. eas in Gallorum armis frequentiores esse credit, quod Imperiales copiæ victæ
ita denotentur; quia aquilulæ nec rostro, nec unguibus se defendere queant. Ve-
rum gentilem ei opponimus celeberrimum & patrii decoris non incuriosum *Andr.*
du Chesne hist. geneal. de Montmar. c. 3. p. 12. qui hanc aquilularum pingenda-
rum speciem recentioris inventionis esse, & à seculo demum, vel paulo amplius hoc
nomen isto sensu usurpari cepisse, tum *aiglettes* prius dictas, atque non semel de-
missis alis, rostro vero atque pedibus expressis pictas perhibet. Et veteribus Gallis
alerion aquilulam significabat, quod ex *Guioto de Provins* idem auctor probat.
Le Labour de l'orig. des arm. n. 135. ipsam vocem *alerion* à Germanico nomine
Adler derivat. Exempla bene multa harum aquilularum sunt, sed pene omnia,
quod aliis adjiciuntur figuris. Vid. infra *Montmorency* in *Histor. insign. l. I.*
c. 65. n. 4.

Aquilulæ,
Alerions.

§. XX. Nonnunquam solum caput aquilæ scuto inseritur. Ita caput
aquilinum avulsum nigrum, extante lingua sanguinea in clypeo argenteo notat
fam. *Preussen* (κ) [Patr. Francof.] ita & caput aquilinum cum collo avul-
sum nigrum in scuto aureo *Pickler* [Siles.] (λ) aureum in nigro *Alnbach* [Ba-
var.] (μ) argenteum in rubeo *Malenthein* [Carinth.] (ν) forte huc
etiam

Capita
aquilina.

(α) Wap. I. p. 209. aquila scutaria. (β) Wap. I. p. 98. è coronata galea aquila scutaria ex-
furgens. Vid. f. 1. m. c. n. 80. (γ) Wap. I. p. 166. vir exurgens rubeo amictu, manibus perticam
auream tenens. (δ) Wap. I. p. 88. pileo rubeo, cujus ora reducta argento fulget, insidet aquila scuta-
ria. (ε) Wap. I. p. 94. galeæ duæ, prior coronata sustinet avem scutariam: altera regitur culcitra ni-
gra, auratis globulis, *Quasi oder Knöpf* / cui insidet felis albus. Lacinia aurea & nigra. (ζ) Wap. I.
p. 45. galea regitur diademate tortili, super quo inter duo aurea cornua aquila scutaria consistit.
(η) Wap. I. p. 41. galeæ coronatæ insidens aquila scutaria. (θ) Wap. I. p. 56. (i) Wap. I. p. 118.
ex coronata galea prominens caput ciconiæ candidæ (nigrum colorem inferiori parte sculptor ad-
signavit) rostro sanguineo: Lacinia perhibentur argenteæ & cyaneæ. (κ) Jugum alarum argentea-
rum, & in illis singula capita aquilina obversa invicem. (λ) Wap. I. p. 65. aquilinum caput, sed
cum alis suis. (μ) Wap. I. p. 83. pileolus in aquilini capitis formam, auratus, ora reducta nigra.
(ν) Wap. I. p. 45. aquilinum caput ex coronata casside.

etiam spectat *Opersdorff* [Siles.] (α) in quorum scuto rubeo caput volucris (aquilam credo) coronatum aureo-argenteum.

Tria capita aquilina avulsa nigra coronata auro in parma aurea *Rotkirch* [Siles.] olim dicti de ruffa Ecclesia seu ruffa domo.] (β)

Crura &
pedes.

§. XXI. Aquilæ cum crure pedem nonnulli in gentilitiis parmis exhibent: Hæc figura cruris argento, sed cohærentis pedis auro tincta (nisi quod scissionis vulnus sanguineum apparet) in clypeo cyaneo pingitur, ut unguibus rubeum lapidem teneat, notandæ fam. *Vffsteiner* seu *Vffstenner* [Patrit. Francof.] (γ) Nigrum crus aquilæ (nisi forte gryphi sit) pede & unguibus auratis in rubeo scuto est δειγμα *Tader* [Siles.] (δ) rubeum in argenteo *Starzhausen* [Bav.] (ε) aureum apparente carne, qua rescissum est, cruenta in nigro *Thanhausen* [Bav.] (ζ) Nigrum, pede aureo & sectione cruenta apparente, quod gestat vir rubea veste post montem tricollem aureum in parma argentea exsurgens, *Grientaller* [Austr.] (η)

Phoenix.

§. XXII. An phoenix unquam vixerit, inter historiæ naturalis scriptores controversum est, in clypeis verò ejus imaginem reperiri dubio vacat. Symbolum in ea quærent longæ vitæ, memoriæ insignis, peritiæ, amoris in parentes, inprimis vero immortalitatis: unde Gallis simpliciter vocatur *immortalité*: cum nempe, quod ordinarium est, repræsentatur ipse se comburens. Talis in scuto transversè secto ex cæruleo & argento pingitur coloribus ad sectionem scuti alternatis, cum pyra sua incensa rubea designandæ famil. *Nicol. Varenn. R. d'arm.* P. 3. p. 446. huc refert arma famil. *le Ragois Bretonvilliers*, & phoenixem vocat argentatam avem in parma cyanea, quæ dextro pede lauri ramum aureum gestat: imposito capite scutario argenteo, onerato 2. falcibus coccineis. Sed *Paillot* voce *faucilles*, præterquam quod tres falces numerat, aquilam vocat; quod probabilius, cum sine pyra appareat.

Pelicanus.

§. XXIII. *Pelicani* imago hieroglyphicum pietatis est, & amoris, quo superiores complectuntur curæ suæ concreditos. Unde Joannes 2. R. Lusit. armis suis hoc emblemata adjecit. Sed excluso hoc stoliditatis, vel militis insidias struentis symbolum in ea ave quærit *Hæping. de jur. insign. c. 9. n. 292*. Hæc vero in animo gestantibus fuisse vix mihi persuadebitur. Pingitur ordinariè pectus vulnerans, & pullos reficiens sanguine. Gestant ergo talem pelicanum aureum in area cærulea *Honrodt* 2. & 3. [Brunsvic.] (θ) in rubea *Carnei* [Angl.] argenteum in cærulea *Pilaren* [Siles.] (ι) argenteum in parma secta diagonaliter è dextro angulo & nigro & auro *Hacter* [Austr.] (κ) rubeum in argentea (addito in capite scutario cæruleo lilio aureo.) *Le Camus*, argenteum nido & pullis aureis in nigra *Lyndei*, [Angl.] tres argenteos pectoribus sanguineis in cærulea *Pelham* [Angl.] totidem cyaneos circa fasciam nigram in argentea *Pittlesdini* [Angl.]

Struthio.
camelus.

§. XXIII. *Struthio* seu *Struthiocamelus* alibi apparet. Struthio in minio *Raffenstein* in 2. & 3. [Austr.] (λ) ex eodem metallo in cæruleo insistens tricollis monticulo viridi *Notten* [Tirol.] (μ)

Aliquando pingitur ad istar aquilæ expansis alis argentea in nigro *Straussen* in 2. & 3. [Austr.] (ν)

Struthionum

(α) *Wap. I. p. 65.* ex coronata galea volucris caput coronatum. (β) *Wap. I. p. 52.* ex casside coronata prominens caput aquilinum scutarium. Hanc familiam eandem cum *Robkirchia* Colonienſi credit *Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. sect. 17. p. 168.* vid. supra c. 3. §. 45. credit autem hæc etiam volucrum capita cæſi prædatoris gloriam significare. (γ) *Wap. I. p. 211.* aquila exurgens argentea, rostro & corona aureis, alis cyano tinctis. (δ) *Wap. I. p. 67.* ex coronata galea cauda pavonina impressa figura scutaria. Lacinia hinc atræ, isthinc rubæ, utrinque addito auro. (ε) *Wap. I. p. 84.* cornua duo, argenteum & rubeum, quorum singulis senæ plumæ struthionica, ternæ oræ exteriori annectuntur, & totidem orificio inferuntur, argenteo coccineæ, rubeo argentea. (ζ) *Wap. I. p. 86.* ex coronata casside crus aquilinum sursum porrectum. (η) *Wap. I. p. 37.* ex coronata galea porrectum brachium rubro indutum crus aquiliforme ostentans.

(θ) *Wap. I. p. 184.* respondent ex altero latere lacinia cyaneæ & aureæ. (ι) *Wap. I. p. 26.* idem pelicanus. (κ) *Wap. I. p. 45.* avis scutaria. (λ) *Wap. V. p. 42.* (μ) *Wap. V. p. 60.* ex galea diademate tortili tecta, cujus extrema volitant, tres plumæ struthionica inter duas cæruleas media argentata. (ν) *Wap. V. p. 42.* galeæ coronatæ insistens avis scutaria.

Struthionum (ita Geliot) 3. capita nigra ornata collaribus & annulis aureis in parma argentea gestat *Treskau* [Misl.] (α)

§. XXV. *Psittaci* eloquentiam designant. Gestat psittacum argenteum, dextro *Psittacus*. pede elevato in parma coccinea *la Valette Cornusson* seu *Parifot*, viridem pedibus & annulo colli rubeis in areæ transversè sectæ, cujus inferior nigra liliū argenteum refert, parte superiori argentea *Paumgartner* [Aultr. & Patrit. Norimb. in 1. & 4.] (β) Duos prasinus obversos, & his impositas 2. cruces Antonii seu literas T. rubeas, in clypeo argenteo trifoliis sparso, *Longjumeau*, tres virides collaribus puniceis insignitos circa fasciam rubeam in scuto argenteo *Thwengi* [Angl.] Tres psittacos aureos coronatos in scuto cæruleo gerit famil. *von Aducht* seu *de Aqueductu* [Colon.] (γ) (Gelen. quia aureus fulgor à psittaci coloribus sit diversus incertam volucris speciem facit, sed tamen psittacos haberi memorat, ipsam vero gentem ex Rom. derivat, quod forte ex Frontæorum prosapia autor fuerit, qui aquæductibus præpositi.)

Apud Goldast. Tr. *Reichsfaß*. p. 82. legitur Wenceslaus balneatoribus insigne dedisse psittacum prasinum cyanæ fasciæ nodosæ in parma aurea inscriptum. *In einem guldenen Schild eine blauefarbige Knotenweiß gebundene Binde / darinnen in der Mitten ein grüner Papagen steht.*

§. XXVI. *Galli gallinacei* imago apud priscos vigiliæ (Cyr. *Spangenberg*. *Gallus gallinaceus. Symbola.* *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 336.) & pugnacis animositatis, quia tantum ob gloriam dimicant, hieroglyphicum habita est. Unde Phidias Palladis statuae imposuit, & Carres, ob hoc *αλεκτηριονες* dicti, super galeam collocarunt. Vid. *Hæping. de jur. insign.* c. 9. §. 4. n. 527. Gallus aureus etiam Cyro assignari solet apud eund. c. 2. §. 10. n. 1014. & Idomeneo R. Cretæ ex posteritate Minois, cum Pasiphaë sole orta crederetur. c. 3. n. 36. Galli etiam & Dani eo symbolo gavisī sunt. *Wapenb.* I. præfat. §. 18. *Ioh. de Bado aur.* p. 21. credit denotari fortem debellatorem, sed si crista carent perditæ bello galeæ, aut spadonis.

Porro describitur in gallo crista, rostrum & pedes, Gallus ita exprimit *cresté, becquet* seu *barbelé*, dein *mambré*. Noster *mit rothem Ramm und Lapplein*.

§. XXVII. Gestant gallum gallinaceum, argenteum aureis rostro, crista & pedibus, in parma rubra *l' Hospital Vitry*, aureum in cærulea *Caminade*, & (sed addito capite scutario aureo 3. echinatis molulis exarato) *Expilly de la Poype*, argenteum crista rubra, in cærulea *Hane* [Patrit. Francofurt.] (δ) argenteum insistentem sagittæ suo colore pictæ in rubra *Nesen* [Siles.] (ε) nigrum crista, barba & pedibus rubeis insistentem monticulo tricollī viridi in nigra *Steinlinger* [Bavar.] (ζ) nigrum rubeis crista & barba aurea *Stæckel de Hertenberg* [Tirol.] (η) argenteum rubeis crista & barba, insistentem monticulo tricollī viridi in nigra (nominis gratia) *Hahndl* [Styr.] (θ) tres sanguineos in argentea *Cockain*, in aurea *Rouxel Mesdavid* [Normann.] aureos, coccineis crista, barba, rostro & cruribus in cærulea *Chaponnay*, nigros crista & barba sanguinea in cantherio argenteo parmæ rubræ inducto. *Schwanau* (ι) [Patrit. Francofurt.]

Præter gallos etiam gallinas non dedignantur clypei, quamvis illas, phasianos, aliasque imbelles aves credat hoc loco indignas *Campanile dell' arm.* c. 11. p. 15. Imo nec caponibus negatur locus, tres enim argenteos ob nominis rationem in clypeo gerunt *Capenburstii*.

Ee

Caput

(α) *Wap.* I. p. 175. galeæ diademate tortili testæ imminet simile scutariis caput struthionis pennis aliquot pavoninis fastigiatum.

(β) *Wap.* I. p. 40. 205. in coronata galea psittacus scutarius insistit lilio. Lacinia nigra & argentea.

(γ) Avis scutaria inter alas expansas. (δ) Inter duas alas expansas cæruleas gallus scutarius.

(ε) *Wap.* I. p. 72. coronatæ galeæ insistit gallus scutarius inter duo cornua, quorum prioris superiorem partem & alterius inferiorem minium tingit, reliquas argentum. (ζ) *Wap.* I. p. 97. gallus scutarius.

(η) *Wap.* I. p. 43. coronatæ galeæ insistit gallus scutarius. (θ) *Wap.* I. p. 48. cum monticulo gallus coronatam galeam premit.

(ι) Caput galli nigrum, crista & barba rubra inter alas argenteam & rubeam. Lacinia argentea & rubra.

Caput galli nigrum crista & barba sanguinea in parma aurea *Albersdorff* [Siles.]
(α) Tria capita gallorum nigra in argentea parma cruciculis concoloribus confita gestat fam. *Aderam* [March. Brandenb.] (β) item nigra cristis rubeis in argentea *Tauer* [Siles.] (γ)

Anseres.
Anas.
Anaticula.

§. XXVIII. In *ansere* non unum observant hieroglyphicum, vigilantiae, custodiae, silentii, accusatoris inanis, sua tantum curantis, sedulo meditantis morrem: Apud *Haping*. sed non semel dixi, quod quae in deteriorem partem sumuntur symbola, vix credi possint, in animo eorum fuisse, qui assumerunt, vel dederunt. Exempla anserum ista sunt. Argenteus auro rostro & pedibus in rubeo notat fam. *Ganss de Vzberg* [Rhen.] (δ) Argenteus coronatus auro & alteram coronam collo gestans, in parma rubea, cujus pes rubeis & argenteis fasciis exaratur, *Lappitz* [Austr.] (ε)

Pedes anserinos 3. aureos in parma cyanea gestat *Buade Paloau*. Anseribus affines *anates* & *anaticulae*, alis compositis, instar merularum pingi solent, nisi quod etiam rostrum & pedes habent. Anas ex argento in parma rubea *Enzesdorff* [Austr. I. & 4.] (ζ)

In scuti transversè secti superiori parte argentea anaticula (*Daucher*) innatans inferioris partis undis caeruleis *Daucher* [Francon.] (η) Tres anates argenteas gestant in parma rubea *Bordeaux*, in caerulea *Bailleul de Poyanc* (in 2. & 3. quadr.) & (inter media, en abysme, lunula, ejusdem metalli) *Deschamps*: aureas in cyanea *Malon de Bercy*. *Aeg. Gelen de Col. Agr. magn. l. 2. f. 11. p. 156.* familiis *Einatten* & *Willach*, tribuit in argenteo clypeo sanguineum aggerem (seu baltheum diagonalem (& sex sanguineas anates, quasi aquae nitidae innatantes. (Eas p. 157. pedibus & rostro exarmat.) Forte quod ex majoribus aliquis facinus egregium in aggere patrauerit. Familias ipsas putat Romanas Bilacam Anatinam, inque eam ita ludit:

*Wilacha Romulidam prisco gens sanguine creta
A binis lacubus Bilaca dicta fuit.*

*Conspirant veteres cerae cum nomine, binas
Stirpis enim in clypeo dividit agger aquas,
Innatat hisce trias fulicarum, hinc precor, omen
Sit stirpi felix auspicio Triadis.*

Cum his p. 157. confert Barones Garzwi de *Sintzich*, (θ) qui Gymnichiana & Einnatensia conjungunt symbola in scuto quadripartito, in 1. & 4. rubea crucem Gymnichianam argenteam (alias in argento rubea est, sed vult tincturam permutatam, ne totum scutum sine distinctione argento constaret) in 2. & 3. apodes aves Anatinorum. Addit fam. *Sygel de Gurtz* (ι) gestare in aureo campo 3. rubeas anates: Cum his etiam Alsaticas gentes *Andloviam* & *Berckheimiam* confert, & ex eadem origine ortas credit Romanas. Anatis autem non nisi in apice Berckheimiorum vestigium est.

Cygnus.

§. XXIX. In scutis aequae ac apicibus non infrequens est imago *cygni*. Quod ad significationes attinet, nec huic avi deest sequior interpretatio, cum apud *Vulson*. hypocricam notare lego. Honorificae autem istae sunt, dum *Vpton*, & *Ioh. de Bado aureo* ad corpus respicientes pulchritudinem denotare existimant, & hic ex rege armorum se percepisse ait, quod ob longi colli venustatem hanc figuram dederit. Idem cantori avem assignant. Communiter symbolum in eo quaeritur candoris, concordiae, societatis firmissimae, felicitis navigatoris, animositatis, imperterriti ad mortem pectoris, senectutis gloriosae, amoris artium (unde in omen traxit Socrates apud Pausan. in Artic. quod nocte priori, quam Plato in ejus disciplinam se dedit, cygnum in sinum involasse per somnium viderat,) inprimis musicae (cujus studiosus

(α) *Wap. I. p. 62.* caput galli scutarium. (β) *Wap. I. p. 178.* galea tecta diademate tortili, ex quo emergit caput galli nigrum. (γ) *Wap. I. p. 68.* cornua duo, atrum & argenteum.

(δ) Inter jugum alarum rubearum complicatum prospiciens anser scutarius. (ε) *Wap. I. p. 38.* anser scutarius coronam alteram capite, alteram collo insertam gestans. (ζ) *Wap. I. p. 38.* anas ex argento. (η) *Wap. V. p. 91.* (θ) Triplicem his dat apicem Gelenius: alios enim cum Einnatis avem rubeam gestasse & cum Gymnichis nigrum palustre furculum, aut infixam paniculam, alios Einatorum cornua, cum ave, alios junctim inter cornua avem & furculum, (ι) Anas cum nigro furculo.

diosus Cycnus Rex Ligurum fuisse fertur) & poëseos. Non ineleganter de ea re Alciatus canit:

Gentiles clypeos sunt qui in Jovis alite gestant,
Sunt quibus aut serpens, aut leo signa ferunt.

Dira sed hæc votum fugiant animalia ceras,
Doctaque sustineat stemmata pulcher olor.

Hic phœbo sacer & nostræ regionis alumnus
Rex olim, veteres servat adhuc titulos.

Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 37. p. 205. *Emblema sunt quietis, laceffiti vero pugnacissimi & martias aves prosternunt.*

Porro pingitur plerumque rostro hiante, collo sinuoso flexu sursum porrecto, alis nonnunquam late explicatis & ad plausum quasi compositis, alias demissis & complicatis. Cæterum gestant olores nigrum in auro *Closen* [Bav. in 2. & 3.] (α) argenteum aureæ coronæ incubantem in nigro *Schœnbühel* [Bav.] (β) argenteum in rubeo *Giech* [Franc.] (γ) iterum argenteum rostro & pedibus aureis in rubeo *Schwanberg* [Bav.] (δ) argento tinctum rostro sanguineo, pedibus nigris in parma cærulea *Foissy Villemereux*, rostro & pedibus nigris in rubea *Cygn*, cruribus auratis in prasina *Tholon* [Delphin.] additis in capite scuti cærulei 3. stellis aureis *Garces*.

Tres argenteos gestat in clypeo cyaneo *Chaligaut de Crosne*, & (inserta collo aurea corona) *Nepveu*, tres argenteos in puniceo Cygnei seu *vom Schwanen* [Colon.] (ε) Cygni anteriora (cigne naissant) videlicet caput, collum cum pectoris parte ex argento in rubea parma *Schwend* [Bav.] (ζ) cum ventris parte & alis argento tincta in cærulea *Sechsenhausen* [Bav. in 1. 4.] (η) & *Baymundt* [Bav. in 1. & 4.] (θ) Duos nascentes cygnos candidos seu capita cum collo & pectoris parte, rostris sanguineis cæruleæ inscribit parma *Niebelschitz* [Sile.] (ι)

§. XXX. In ardea (Gallis & Anglis *heron*) symbola petere solent ab alto vo- Ardea. latu, prælagio futurorum, pietate: Gestant avem talem argento pictam in clypeo cæruleo *Chevalier* & (nominis ratione) *Reyger de Haustein* [Bav. in 1. & 4.] (κ) in nigro *Heron* [Angl.] circa cantherium hermionicum 3. argenteas rostris & cruribus aureis in nigro *Heron de Lincolne* [Angl.]

Tria capita ardeæ ante argento, retro nigro colore picta in area aurea *Mendel de Steinfels* [Bav. in 2. & 4.] (λ) Ardeam stellarem (*butor*) auro pingit & cæruleæ parma inscribit *Bevereau*. Tryngas (*Wasserhun*) comparet nativo colore in scuto argenteo piscem gestans in undis gramine viridi insistens, & notat *Eicke* [Sile.] (μ)

§. XXXI. Ciconiam hieroglyphicum pietatis esse, vulgatum est, addunt alii Ciconia futurorum prælagium. Gestant ciconiam argenteam, capitis summitate rubente, rostro & pedibus aureis in prasina area, *von Speier* [Patrit. Francof.] (ν) suo colore naturali pictam, rostro & cruribus sanguineis in aureo clypeo *Storck* [Patrit. Francofurt.] (ξ) & in argenteo *Starcke* [Angl.] suo colore picta in cæruleo

Ec 2

leo

(α) *Wap. I. p. 78.* pileolo lato nigro, cujus ora reducta farcitur pellibus hermioniceis, impositus alius pileolus orientalis, ex auro & cocco bipertitus, in quorum illo visuntur orbes nigri, imponitur corona & ultra hanc inter duas aureas plumas struthionicas nigra media. (β) *Wap. I. p. 86.* coronæ cassidis incubans cygnus.

(γ) *Wap. I. p. 104.* coronatæ galeæ insistens cygnus expansis alis. (δ) *Wap. I. p. 31.* coronatæ galeæ insistit cygnus scutarius.

(ε) Exurgens cygnus expansis alis. (ζ) *Wap. I. p. 80.* cygnus nascens. (η) *Wap. I. p. 88.* coronatæ cassidi incubans cygnus scutarius. Lacinia hinc argentea & cærulea, isthinc (ob areolam alteram vid. f. 1. m. 1. n. 19.) aurea & rubea. (θ) *Wap. I. p. 99.* ex coronata galea exurgens cygnus.

(ι) *Wap. I. p. 61.* inter cygnos scutarios, columnula rubea fastigiata plumis struthioniceis argentea & cyaneis. (κ) *Wap. I. p. 97.* cornua duo, cæruleum & argenteum. (λ) *Wap. I. p. 96.* galea regitur diademate tortili: & sustinet ardeam exorientem, cujus cygnus & alæ argento & nigro pinguntur colore. Lacinia argentea & nigra.

(μ) *Wap. I. p. 66.* Avis scutaria gramine viridi insistens. Lacinia argentea & atra. (ν) Ciconia exoriens argentea, rostro deaurato, vertice capitis rubente, alis expansis viridibus. (ξ) Ciconia scutaria expansis alis insistit coronatæ galeæ. Lacinia sunt rubea & nigra. Nisi pictor fefellit.

leo *Dobrzinsky* [Silef.] (α) in aureo monticulo colli viridi insistentem *Arnold* [Bavar.] (β)

Dux ciconiæ argenteæ collis insertas coronatas aureas gestante in clypeo rubeo *Sigenheim* [Bav.] (γ)

Viderur pietatis *αντιπελαργουσης* hieroglyphicon esse ciconia argentea volans aliam sustinens in æthere scuti cæruleo pro fam. *Freysteiner* [Sup. Palat.] (δ)

Grus.

§. XXXII. *Grus* sapientem exercitus ducem notare potest. Si vero pede lapidem tenens pingitur, ab emblemate Galli *vigilance* vocant. Talis grus argenteus in nigro alveolo notat *Maternstein* [Francon.] (ε)

Grus argenteus in parma coccinea notat fam. *Grueres, Kranichsberg* [Bavar.] (ζ)

Accipiter.
Nisus.
Falco.
Vultur.

§. XXXIII. *Accipitres, nisos & falcones* cognatas avium rapacium species hic conjungo, quia an in scutis satis diligenter distinctæ sint, vehementer dubito. Symbolis serviunt eorum perspicacia, alacritas, celeritas, cupiditas. Notari etiam volunt illa imagine excellentiam, prudentiam, victoriam, & miserorum defensionem, quod solus accipiter assistat noctuæ ab aliis avibus impetitæ. *Ioh. de Bado* aureo suo more aliud hieroglyphicum quærit, nempe hominis gracilis, animo quam corpore valentioris. Porro uti avis hæc aucupio adhibita magnatibus in pretio est, ita jam ab antiquo nomine & imagine ejus delectati sunt. Antiochi cognomen *Hierax* notum est. Apud *Chalcocond.* l. 9. Chamuzes belli Imperator *ιερωνοφειας* nuncupatur. Sed antiquior hisce Darius apud *Pier.* l. 21. c. 18. solebat, cum totius orbis victorias sibi proponeret, pallam gestare auro distinctam, quam aurei accipitres 3. velut rostris inter se concurrerent, adornabant, literis *νικητικωτατ* inter alas & singulorum caudas dispositis. Pars horum ex *Curt.* 3. 3. 18. desumpta est. Postea inclinante Imperio Rom. Sagittarii venatores in occidente nomini consulentes accipitrem ferragineum in lutea parma repræsentarunt.

Cæterum sæpius pingi solet, ut tintinnabula pedibus affixa sint, quod *grillete*, & oculi caputio tecti, quod *chaperonné* vocant. Gestant ergo accipitres, vel nisos (esperviers) singulos, cæruleum impositum perticæ rubæ, tintinnabulis & pedibus aureis in parma argentata *l'Espervier*, aureum alis expansis & tintinnabulis ejusdem metalli in cærulea *Tonnelier de Conty, & Brethovil*.

Tres argenteos, tintinnabulis & pedibus aureis in cæruleo clypeo *Goibert*, aureos, ut idem metallum tingat caputium, pedes & tintinnabula, in cæruleo *Mangot*.

Tres falcones argenteos in arvo rubeo gestat familia *Burston* [Angl.] Huc & vultures referamus: vultur nigri coloris in nominis gratiam parmulam auream ornat *Geyer de Osterberg* [Austr. I. 4.] (η)

Corvus.

§. XXXIV. *Corvus* symbolum habetur aliquibus vastationis & solitudinis, aliquibus maledicentiæ & dissensionis; si Uptoni somnio credas mariti suspecti. Gentilibus vero Phœbo sacra & fatidica avis reputata est. Unde in meliorem partem interpretatio. *Gelen.* de Col. Agr. magn. l. 2. f. 38. p. 205. ita: *Est hæc avis Apollini sacra, unde geminis signatoriis Ethnicorum frequentissimè incisa occurrit: Atque Abr. Goriæus in sua dactyliotheca exhibet annulum, in quo ubertatis & munificentie symbolis insidentes tres repræsentantur corvi:* In Corvinæ familiæ galeis avis conservata,

(α) *Wap.* I. p. 73. Ex galea coronata protensa ala nigra. Lacinia cærulea & argentea. Aliqui galeæ etiam ciconiam imponunt.

(β) *Wap.* I. p. 98. inter cornua duo, nigrum & aureum, ciconia insitit coronata cassidi. Lacinia aurea & nigra.

(γ) *Wap.* I. p. 79. ex coronata galea ciconiarum duarum capita, cum coronis insertis collo.

(δ) *Wap.* V. p. 83. ex galea coronata duæ alæ tergis obversæ argento & cæruleo sectæ alternante tinctura.

(ε) *Wap.* V. p. 93. (ζ) *Wap.* I. p. 80. grus coronata galeæ insitens. (η) *Wap.* I. p. 34. cassidi coronata imponitur mitra principalis rubea ora reducta hermionica, quam in coronæ regie modum circuli aurei superius coeuntes ornant. Imponitur his vultur ex scuto repetitus, uni insitens pedi.

conservata, Gell. 9, 11. ob memoriam singularis cum gallo certaminis. Unde nonnullæ familiæ, hoc insigni usæ, originem ad priscos illos referre amant. Usus corvi in vexillo *Ælfredi* R. Angl. quod *Reofan* seu corvum appellabant ex *Asser. Menevens. de Elfr. reb. gest. à Spelm. aspilog. p. 24.* ille explicatur: *Dicunt, quod tres sorores Hungari & Habbi filie Viz Lodobrochi illud vexillum tenuerunt, & totum paraverunt illud uno meridiano tempore. Dicunt etiam, quod in omni bello, ubi præcederet idem signum, si victoriam adepturi essent, appareret in medio signi, quasi corvus vivens volitans. Sin vero vincendi in futuro fuissent, penderet directe nihil movens. Et hoc sæpe probatum est.* Verum uti Spelmannus nullius fidem in hoc adstringere vult, ita ipsum hoc insigne magicum indignum fuit, quod inter Christianos usurparetur, superstitioni gentili merito relinquendum.

Gestant corvum nigrum in scuto aureo *Corbet* [Angl.] & (sed insistentem monticulo tricollis nigro) *Segker* (in 2. & 3.) [Austr.] (α) & similem avem (sed anulum rostro gestantem) *Ræblinger* [Rhen.] (β) & pariter nigrum rostro anulum aureum gestantem in scuti transversè secti, cujus inferiora rubent, superiori parte argentea *Schiffer* [Austr.] (γ) itidem corvum nigrum ad volatum extendentem alas in argenteo *Stertz* [Siles.] (δ) nigrum in aureo insistentem monti lapideo tricollis (duplici paronomasia) *Rabenstein* [Franc.] (ε) in argenteo *Corvini* Romani, *Gedoin la Daubiay* & (sed coronatum) *Pappenheim* [Thuring.] (ζ) & (ita coronatum, atque alas ad volatum extendentem) *Gæler de Rabensperg* [Rhen.] (η)

3. Corvi in scuto argenteo *Walrabii* seu *Corvini* (Colon.) (θ) Caput corvinum avulsum nigrum in area aurea *Schütz* [Thuring.] (ι) *Freyburg* (civit. Brisgojæ. Unde cum ibi moneta cuderetur hoc signo, nomen monetæ, quæ à valore reliquæ Imperialis monetæ recedit, oritur, *Rappenmünz. Rappensfenning.* Vid. ex Semlero Theod. Hæping. de jur. insign. c. 10. §. 1. n. 109.

Tria capita cervina avulsa nigra coronata in clypeo argenteo signum sunt dynastiæ *Hohenack* (vid. histor. insign. l. 2. c. 72. n. 11. in insign. *Rappolsteinis*) & sine coronis *Machaut*.

§. XXXV. *Cornicem* in assignandis deterioribus significatis facilis *Ioh. de Ba-* Cornix,
do aureo dat homini garrulatori, subdolo, incolis nocivo, & se exaltare lubenter volenti, ut verba ejus habent. Priscis etiam paganis non optimum ab ea omen: Virg. Eccl. 1.

Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.

Cornix nigra in scuto aureo, ob nomen *Kbroë* [Siles.] (κ) item nativo colore picta monticulo tricollis viridi insistent in aureo (ob nomen *Kromayr* [Siles.] (λ) similis, sed ad volatum expansis alis insistent lapidi argenteo in scuto cæruleo (conf. c. 4. n. 30.) *Poser* [Siles.] (μ)

Ec 3

Duas

(α) *Wap. I. p. 34.* ex galea coronata prominens jugum alarum complicatum, quarum altera aurata, altera atra.

(β) *Wap. I. p. 129.* coronatæ galeæ impositi duo fasciculi conferti plumis nigris. (γ) *Wap. I. p. 36.* coronatæ galeæ mediante pila secta superius argentea, inferius coccinea insistent corvus scutarius.

(δ) *Wap. I. p. 74.* inter duo cornua, nigrum & argenteum, duo vexilla rubea, è perticis aureis decussatis suspensa.

(ε) *Wap. I. p. 105.* cum monte corvus scutarius. (ζ) *Wap. I. p. 149.* coronatæ galeæ corvus scutarius insistent: & post eum argenteo bacillo (nisi de pileo acuto cogitare quis vellet) impositæ nigræ struthionice plumæ. Ob hunc corvum *Varenn. R. d'arm. p. 4. p. 549.* scire desiderat, utrum à *Corvinis* forte descendat familia.

(η) *Wap. I. p. 129.* ex casside coronata prominens caput corvi coronatum, additis ornamentis loco nigris cuspidibus, singulis pavoninis pennis impositis. (θ) Corvus expansis alis emergit.

(ι) *Wap. I. p. 149.* corvus exoriens niger expansis alis concoloribus. (κ) *Wap. I. p. 74.* coronatæ galeæ insidens cornix expansis alis ad volatum se parans.

(λ) *Wap. I. p. 63.* coronatæ cassidi imponitur ante cornua duo nigra, luna falcata argentea, huic inter cornua insistent cornix scutaria.

(μ) *Wap. I. p. 72.* Cornix scutaria. Laciniæ nigræ & cæuleæ.

Duas cornices trunco arboris evulso utrinque, tanquam ascenderent adpositas, nigras in argentea area (ob nomen) gestat *Vollkrab* [Austr. in 1. & 4.] (α) Gestant 3. cornices nigras, rostris & cruribus auro tinctis in argentea parma *Cornillau*.

Pica.

§. XXXVI. Pica succedat cornici. Hanc avem suo colore pictam tricipiti colliculo prasino insistentem, in rubea parma, subjectis 2. bacillis hamatis aureis in decussim trajectis & post picam collocatis repræsentat familia *Atzelndorff* [Mün.] (β)

Bubo. Noctua. Vespertilio.

§. XXXVII. Bubones & noctuas (*hibou, oyseau duc*) jungemus, denuo cognatas species. Quæ ei omina finxerint gentilis superstitio, ex illis claret; Hieroni prima bella ineunti in clypeo aquila, noctua in hasta consedit: quod ostentum (inquit Justin. l. 23.) & in consilio cautum & manu promptum regemque futurum significabat. Iterum Alciatus:

Noctua Cecropiis insignia præstat Athenis,

Inter aves sani noctua consiliis.

Armiferæ merito obsequiis sacrata Minervæ,

Garrula quo cornix cesserat ante loco.

Nunc etiam studii, prudentiæ, pauciloquii, atque victoriæ symbolum esse volunt. Verum mole suo etiam interpretationes sequiores adferunt. *Vpton de milit. offic.* l. 4. p. 176. cum suo *Ioh. de Bado aureo* cum desidem, ad actus bellicosos vecordem, & rapto viventem designari volunt. Priscis Suecis noctuam tribuit tesseram *Wapenb.* p. 1. præfat. §. 18. & eandem assignare solent Chamo Tartarico nigram in parma aurea, in memoriam Changis Chambi hac ave servati. Ut est apud Haiton. Armen. c. 6.

Insignitur hac ave argento tincta coronata & aureo stipiti insistente, addita in sinistro angulo stella aurea scutum cæruleum fam. de *Gunterrodt* [Rhenan. & Francofurt. Patrit.] (γ)

Item rubea pedibus aureis in parma argentea, aureo tenui limbo circumdata *Herwart de Hohenburg* [Bavar.] (δ) & solo limbo omisso *Herwart* [Patrit. Aug.] (ε)

Aliam volucrem noctis amantem dabimus comitem Vespertilionem, quam viris duplicibus Uptonus aptandam opinatur.

Columba. Turtur.

§. XXXVIII. *Columbæ* rectissimè adsignatur hieroglyphicum candoris, simplicitatis, integritatis, innocentiae, patientiae, humanitatis, foecunditatis, conjugalis societatis. Unde etiam ecclesiae ejusque ministerii habetur symbolum. Conf. *M. Chemn. Harm. Evang.* 7. 1. l. 2. c. 17. p. 178. Certè & columbæ Noæ arca missæ, Gen. 8, 8. 10. & in cujus specie Spiritus Sanctus apparere dignatus est, Matth. 3, 16. Luc. 3, 12. Joh. 1, 32. id merentur, ut imago columbina in dignitate sit. In primis cum ad ejus simplicitatem Servator ultra nos ablegat, Matth. 10, 16. Unde nihil movemur commento *Vptoni de milit. offic.* l. 4. p. 178. qui proditori inter alios hanc tesseram dare vult: Item veteranis, qui dimissa militia fecialium ordini adscribuntur, atque hinc inde muneris ratione itinera, instar columbarum avolantes & revenientes, conficiant, columbas, dimissis gentilitiis signis, attribuit. *Iohan. de Bado aureo*, hominem ex eo signo agnoscere vult simplicem, & qui plus in sociorum, quam propria fortitudine fiduciæ reponat.

(α) *Wap. I.* p. 38. coronatæ cassidi impositus truncus niger cum cornicibus. (β) *Wap. I.* p. 156. ex galea coronata prominet par alarum, quarum altera nigro colore, altera argento infecta est. Laciniae easdem tincturas obtinent.

(γ) *Wap. I.* p. 129. coronatæ galeæ insistent eadem avis cum stella laterali. Posset quidem videri ex *Wapenb. I.* p. 211. Francofurtensis Gunterrodiorum linea apice ab altera stirpe distinguui. Cum galea non pingatur cum corona: & stella in apice omittatur: sed is chalcographi error quotidiano nobilissimæ familiæ usu refellitur. Aliud discrimen esset, si sculptoris diligentiae fideremus, quod Rhenanis lacinias aureas & cyaneas, nostris aurearum loco argenteas tribuit. Id vero si sit, cum ratione horum rectius conveniret insignibus, quam illorum. Video tamen bis non minus ex potiore metallo esse phaleras.

(δ) *Wap. I.* p. 81. avis scutaria rostro & pedibus auratis. (ε) *Wap. I.* p. 207. culcitæ rubæ, argenteis panniculis, insistent noctua.

reponat. Meliora symbola in animo habentes exempla quædam columbarum scutariarum exhibebimus. Gestant columbas: unicam in scuto rubeo argenteam *Geebeeken* [Bav.] (α) item argenteum rostro ramum olivæ gestantem & insistentem tricollis monticulo prasino in superiori parte nigra scuti secti, cujus inferior pars argentea duobus baltheis sinistris rubeis exaratur *Zwigl* [Austr.] (β) Tres argenteas, rostris & cruribus rubeis in cæruleo *Mitmeier* [Siles.] (γ) argenteas in scuto cæruleo *Colum*, totidem, sed 2. superiores obversas, & aurea stella scuti medio impressa *le Breton*.

Sex columbæ rubeæ inscribuntur parmæ argenteæ à fam. *Clinchamps la Buisardièr* [Cænoman.]

Addimus *turtures*, in quibus non ineptum observatur symbolum mariti uxorem plangentis. Gestat 3. turtures argenteæ tincturæ, in clypeo coccineo cruciculis brachiatis & spiculatis argenteis confito *Bellanges de Tournerville*.

§. XXXIX. Si in sequiorem sensum pavoninis imaginem trahere vellemus, in ^{Pavo. Gal.} proclivi esse factus, & apud alios militis trucidis emblemata. Sed honorifica utique significatio in eorum animis fuit, qui ea delectati in clypeos recepere. *Andr. du Chesn. hist. geneal. de la mais. de Montmorency l. I. c. 3. p. 29.* pavonem symbolum dicit potentiae, sublimitatis & majestatis, quia olim pavo non nisi Diis, Regibus & Principibus attributus sit. Forte, quod infinitis oculis suis prospicere debeant (quam rationem etiam *Varenn. R. d'arm. p. 4. p. 552.* adfert.) Pagani Jovem deos cæteros congregantem repræsentare solent pavoninis pennis texta. Inprimis Junoni sacra fuit avis, & ob hoc à Samiis in ejus templo sustentata, & protectioni Deæ hujus notandæ insculpta moneta. Alii in pavone symbolum agnoscere celebritatis & famæ gloriosæ, vel viri generosi, quem præmia virtuti concessa amplius excitent. Unde apud fabulatores in insulis fortunatis dabatur heroibus corona victoriæ ex alis pavonum. Imperator Honorius galeæ verticem pavone ornavit, & pavonino ornatu cassidem auro, atque gemmis radiantem solebat decorare. Paulus Pontif. Pipino gladium cum benedictione mittens, pallium pavonibus consutum addidit. De hoc symbolo *Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 35. p. 200.* *Pavo avis Junoni sacra, hinc divinioris originem jactantes ejus gerunt signum inter Vbios.* Iterum cum *Wiedanorum* Comitum scutum dixisse aureum rubeis tæniis obliquè lemniscatum pavonem ostentare: & apud Batavos alios *Wiedanos* in argenteo scuto gestare pavonem; addit: *ut de Romana origine suspicari audeas, observa latini vocabuli vitæ vestigium in cognomine gentis & ditionis, nam pavo veteribus etiam Christianis vitæ fuit hieroglyphicum teste, Ambr. Bosio ex monumentis Romæ subterraneæ; persuasum vulgo enim est pavonis carnes putrefactionis expertes esse, & gentiles consecrationem expressuri signabant numismata pavone evolante cum pusione, ita apud Ocl. Stradam vides p. 58. numismata Plotinæ uxoris Trajani, p. 105. Paulinæ uxoris Maximini, p. 129. Marianæ uxoris Valeriani. Sunt aliæ ad militarem rem interpretationes pavonis &c.*

Porro pingi solet pavo cauda & pennis divaniatis (rouant) vel complicatis. Prior situs frequentior est. Exempla sunt:

Album pavonem, sed cauda latente in cyanea parte, posteriori scuti bipertiti exhibet fam. *Defen* [Mish.] (δ) Gallopavonem his addimus seu Indicum gallum. Cujus exempla.

§. XL. *Perdix* quoque reperimus exempla: Ita reperitur perdix suo colore ^{Perdix, Coturnix, Alauda,} pictus insistens colliculo tricipiti viridi in argentea parma *Rephun de Fersheim* [Rhen.] (ε)

In parma prasina fam. *S. Delix de Heurtourt*, repræsentatur perdix aurea, quam falco argenteus opprimit.

Duos

(α) *Wap. I. p. 86.* inter duo cornua rubea, quorum orificiis singulæ stellæ nigrae inseruntur, columba ad volatum alas extendens argentea insistit coronatæ cassidi. (β) *Wap. V. p. 43.* coronatæ galeæ impositus monticulus tricollis viridis insistente ei columba scutaria alis ad volatum expansis.

(γ) *Wap. I. p. 75.* columba ad volatum alas parans. (δ) *Wap. I. p. 162.* (ε) *Wap. I. p. 129.* eadem avis inter duo cornua, quorum prius superius cocco, inferius argento tingitur: alterata contrario situ colorum est.

Duos perdices obversos aureos, & in cuspide stellam ejusdem metalli circa cantherium argenteum parmae cyaneae inductam pingit *Badrun*, tres aureos circa cantherium ex diphtera hermionica in scuto viridi *Bartridge* [Angl. in agro Exoniensi] tria perdicum avulsa capita auro tincta, circa ejusdem metalli capreolum in scuto caeruleo *Macherot* (Burg.) Quatuor perdices sui coloris decussi nigro, in parma argentea picto comites addit *Raguier*.

In scuto diagonali sectione distincto in caeruleum & aureum latus, avis nigra vertice rubens (*Birckhan*) insistens monticulo tricolli aureo, ungue sinistri pedis tenens clavam (*Streithammer*) sui coloris. *Pirckheimer* (Austr.) (α)

Coturnix, etiam in scuto videtur. *Coturnix* nativi coloris in scuto bipertito ex argento & caeruleo; ob nomen *Wachtel* (Siles.) (β) Tres nigras coturnices adjicit capreolo coccineo in clypeo argenteo ob nominis allusionem *Caillar ville*.

Nec *alauda* à clypeis exulat. Hanc avem nativo colore pictam cantherio argenteo parmae rubeae inscripto nominis causa inserit fam. *Lerchenfelder* [Bav. in I. & 4.] (γ)

Hirundo.
Upupa.
Picus.
Graculus.
Carduelis.
Sturnus.

§. XLI. In *hirundine* quaerunt symbolum celeritatis, perseverantiae, aequae distributionis, peregrinationis. Gestant *Arundelii B. de Wardour* nominis ratione 6. argenteas hirundines in clypeo nigro, (conf. c. 9. §. 13.)

Upupa militiae constituitur symbolum, ut & eminentiae, quia fabulae volunt, hanc avem reliquis ante aquilam praefuisse, & ob hoc cristam coronae instar gestare. Reperitur haec avis in scuto caeruleo insistens trunco arboris, vel pedamento aureo, notandae famil. *Poppendoff* [Styr.] (δ) Apparet etiam in scuto fam. *Widhopf* [Austr.] (ε)

Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 36. p. 204. de fam. *Patritia Ubiorum de Upupa* seu *von der Huppe*, memorat *passim in basilicis spectari arma, scilicet cognominem avem tumulis 4. insistentem. Licet autem upupa curiosa volucris sit, nec armorum figuris, praesertim volatilium, jugi terrae congruat, canitiem tamen vetustae originis militiaeque indicium potest redolere illud signum: quia upupae proprietas est morari in sordibus: Vnde illius fimo insidentis cognomen & signum concessa à principe, notant devictam obscenam dominatricem, subactumve hostem, velut upupam cristae & pennarum jubare fulgentem, sed vitae fetore & avaritiae turpem: à victis enim hostibus & nomina & arma mutuabantur veteres.*

Picum *Picentum* paronomasticum insigne lego apud *Hæping. de jur. insign. c. 5. n. 40.*

Graculos in aliquot nobilium *Cornubiensium* insignibus observavit *Vptonus* de milit. offic. l. 4. p. 194. 195.

Carduelis (*Stiglib*) sui coloris, insistens ramulo, qui in rubeum terminatur florem, in argentea parte superiori scuti transversè secti notat fam. *Hülßen* [Tirol.] (ζ)

Sturnus niger monticulo tricolli ejusdem coloris impositus in parma argentea *Stabringer de Kalching* [Bav.] (η)

Merulae.

§. XLII. *Merulae* id ab aliis volucrum figuris peculiare habent, quod semper sine rostro & pedibus, atque alis compositis pinguntur (vocat tamen tres aviculas nigras, quarum duae capiti se invicem respicientes, tertia cuspidi inscribetur, inter illas per scuti aurei medium transmeante fascia rubea, quod *δείγμα* est fam. *Krafter* [Augustan.] (θ) merulas *Geliot* voce *affronté*, licet pedes & rostrum appareant.) *Ioh. de Bado aureo* p. 21. putat significare hominem, qui sua fortitudine nobilis effectus sit, vel qui non habeat substantiam magnam in bonis, & vivere videatur

(α) *Wap. I. p. 40.* coronatae galeae impositus monticulus cum ave scutaria. Laciniae caeruleae & aureae. (β) *Wap. I. p. 64.* jugum alarum, quarum illa argentea, haec caerulea. (γ) *Wap. I. p. 95.* galeae coronatae imponitur jugum alarum complicatum cum typo scutario.

(δ) *Wap. I. p. 49.* in coronata casside insitit trunco aureo avis scutaria. (ε) *Wap. V. p. 47.* (ζ) *Wap. I. p. 43.* ex coronata galea exurgit mulier caeruleo amictu, corona aurea redimita, dextra strictum ensen tenens.

(η) *Wap. I. p. 90.* coronatae galeae incumbit inter cornua argenteum & nigrum sturnus & monticulus scuti. (θ) *Wap. I. p. 214.* ex crate eminens truncus rami nodosus, imposita merula.

videatur de perquisitis & perquirendis. *Vptonus de milit. offic.* l. 4. p. 198. portari merulas credit, pro eo, quod merulae quamvis aves nobiles reputentur, tamen de se ipsis modicum sciunt: quae tamen per hominum industriam ad magnas laudes multoties perveniunt, & in pulcherrimis catastis in regum cameris collocantur. *Varenn. R. d'arm.* p. 241. putat esse symbolum victorum, exarmatorum & triumphatorum hostium. *Vulson.* in specie credit notam esse victoriarum contra Imperiales obtentorum. Quicquid de hisce sit, neque enim istis hieroglyphicorum conjecturis multum tribuo: observo apud Germanos usum earum vix reperiri, nisi quod infer. Rhenani circuli nobilitatem attinet; quae à vicinis Belgis id mutuo sumfisse praesumitur. In Neapolitano regno invenio fam. *Sanfelice*, quae Massilia eo venit, parma uti transversè ex argento & minio secta, sex ejusdem merulis impressis, quas oppositi areolae colores tingunt. *Campanile dell'arm.* p. 197. Idem deinceps p. 216. familiam aliam in regno Neapolitano nominis *d'Alemagna*, ipso hoc originis Germanicae testimonio, adducit, quae in solo coccineo 2. fascias aureas deferat, & juxta illas 8. merulas argenteas, ternas binas atque iterum ternas. Has si ex Germania attulere, in hac olim usitatas fuisse sequeretur. *Spelmann.* in aspilog. p. 133. apud Anglos aliis avibus frequentiores in scutis reperiri ait. Vocat vero *cypselos* & *apodes*. Vocari vero *apodes* quia cum habeant pedes, non utantur. Unde notari equites, peregrinationes longas, laborem.

In scuto aureo merula nigra (*Musel*) monticulo tricolli concolori insistens (nominis causa) *Amsheim* [Bav.] (α)

§. XLIII. Pleraque exempla merularum sunt, quod aliis figuris adjiciuntur, unde etiam in discerniculis c. 8. earum fiet mentio. Sunt tamen etiam aliqua exempla cum merulae solae in scuto comparent. Gestant ergo 3. nigras in argenteo clypeo *Pasfart*, *Bercy*, *Kairuel de Bleré* [Turon.] *Pincé*, *Brie* [Britann.] cyaneos in aureo *Neufbourg*, *Penmack*, aureas in caeruleo *la Roche Maillet*, nigras in aureo *Vaux le Vicomte*, *Rebe* & (addito limbo dentato rubeo) *Morvilliers*; Octo coccineas in limbum dispositas in argenteo *Sommereux*, & *Gondechal Bachinville* [Picard.] in aureo *Chemilly* [Audin.] *d'Argies* seu *Dargies*, nigras pari modo locatas in argenteo *de l'Astre*, in aureo *Molay* [Ceneman.] Novem nigras in argenteo (3. 3. 2. 1.) *Morainvillier*. Decem (4. 4. 2.) argenteas in rubeo *Dree*.

§. XLIV. Ita enumeravimus varias avium species. Sunt vero aliqua exempla cum minutarum avium figurae scutis inferuntur, sine certo nomine, vel speciei expressione. Ita *Lavedan* gestat 3. aviculas nigras in parma argentea, *la Grange le Roy* 3. argenteas inter media (en abisme) tumula ejusdem metalli in caerulea. Aviculæ
incertæ
speciei.

§. XLV. Avium tractationi insecta aliqua appendicis loco addemus. Nam & hæc à clypeis non exulant. *Apibus* in his merito princeps debetur locus, in quibus regis, populi obedientis, sapientiae, orationis, musarum, concordiae, castitatis symbola observant. *Barbarini* 3. apes aureas in cyaneo scuto gestarunt, quas multi Poetae suis carminibus coluere. Quatuor aureas cruci ejusdem metalli in scuto nigro comites dant *Crossey* [Angl.] senas furvas circa baltheum ejusdem coloris in laterculo argenteo describunt (nominis analogia, Anglis enim *Bees* apem significat) *Beeston*. Apes.
Musca.
Papilio.
Vespa.

His muscas adjicimus. Hoc insectum olim à Lacone scuto inscriptum *Plutarch.* in *apophth. Lacon.* memoravit. In eo etiam animositatis, fortitudinis & cupidi gloriae hominis symbolum quaerunt. Videmus tres muscas majores (*tuons*) nigras additas cantherio ejusdem coloris in parma argentea fam. *Thuanæ* seu *de Thou*.

Papilioes volantes pinguntur, & maculis versicoloribus conspersi (Galli vocant *mirailé*, *marqueté ou ombre*.) Talem argenteum, sed nigris maculis sparsum in parma rubea gestat *Rancrolles* [Picard.] Tres aureos in caeruleo clypeo gestat *Barria la Galiffoniere*.

Vespa (ob nominis indicium) dextro pede anteriori tenet leo aureus linguam exferens sanguineam in scuto nigro pro fam. *Preem* (β) [Patr. Francof.]

Ff

§. XLVI. Ci-

(α) *Wap.* I. p. 85. inter duo cornua, quorum alterum inferius nigro colore infectum, superius auratum apparet, alterum contraria tinctura afficitur, merula scutaria corona cassidis insistit. (β) Leo scutarius erumpens & vespa premens.

Cicadae.
Grilli.
Scarabæi.
Araneæ.

§. XLVI. *Cicadae* etiam in aliquibus scutis reperiuntur. De illis solitus est terminus *ombrée* seu *ornée*. Gestant 3. cicadas virides (quarum superiores duæ aduersæ collocantur) nigro cantherio argenteæ parmae inducto adjectas *Gelée*; totidem, sed, qui singuli eas pedibus opprimant jam devoraturi, additis 3. corvis nigris in clypeo argenteo *Parise*.

Grillos reperio tres aureos cantherio ejusdem metalli in parma cyanea adscriptos *Gastelier* [Parisi.] & unum nigrum baltheo argenteo parmae rubeæ inducto inscriptum *les Crilles* [Arelat. & Genuens.]

Scarabæus virilis animi symbolum: olim Ægyptiis in tanto honore, ut inde integras coronas contexerent, & in amuletis frequentissimè usurparent (vid. Athan. Kirch. OEdip. Ægypt. t. II. class. xi. c. 4. & t. III. syn. 19. c. 1.) porro scarabæus niger conspicitur in quadrante 2. & 3. insign. *Teufel* [Tirol.] (α) Cornua scarabæi aliquando sola pinguntur. In scuto, cujus triens cuspide in summitatem ducto distincta à reliquo nigra leonem aureum continet, argenteis & rubeis fasciis exarata duo cornua scarabæi sui coloris singula singulis lateribus inscripta notant (nominis causa) *Schraetl* [Austr.] (β)

Araneam in cujusdam Lombardi scuto se observasse memorat *Vptonius*. Araneæ caput & pedes duos anteriores nigro colore tincta in areæ transversè sectæ, cujus inferiora atra sunt, superiori parte aurea inserit linea una ex *Rehlingia* familia [Patrit. August.] (γ)

Alæ.

§. XLVII. Ita volatilia vidimus. Nonnunquam earum partes, vel membra videre licet: capita abscissa vel avulsa, pedes &c. sed horum exempla adjecimus singulis speciebus (observat *Gelen.* de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 36. p. 201. *anteriores avium partes & capita cum gutture & rostro, præsertim gallorum gallinaceorum, falconum, psittacorum & hujusmodi volucrum, cepisse ad rem scutariam referri ab Heroibus, ad representandum trophæum cæsi raptoris vel exactoris: sic enim etiam in numismatibus & signatoris gemmis, malignæ aduncis rostris aves & harpyjæ galeatæ ea volucrum figura ferme exprimuntur: Ita testatur Suetonius l. 9. Antonio primo Vitellii interfectori, fatale fuisse cognomen Becco, id est, rostrum gallinaceum &c.* Huc tantum referamus *alæ*, quarum frequens in scutis occurrit mentio. Sunt vero alæ famæ & gloriæ symbola, nec non celeritatis, & animi ad superna tendentis. Cyr. *Spangenberg.* *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 336. Inde observante Spelmanno victoriæ simulacrum alatum, ut apud Eleos juxta Pausaniam extitit. Ita in Bructerorum Cornutorumque juniorum clypeis in occidente apparet species juvenis alati, illis albi, istis (ut victoriam perpetuo viventem indicaret) viridis. Inde numi, quos Drusus in tribunatu excudebat, aliferi, dicuntur victoriati. Apud Ægyptios etiam alæ vulturis vestibulis domorum adfixæ indicium nobilitatis & vetustæ familiæ fuere. De hac tessera in hunc modum *Gelen.* de Col. Agr. magn. l. 2. f. 35. p. 200. *Ala verbum militare est, sic dicimus alas equitum &c. Est etiam symbolum alacritatis & ex castris inter gentilitias notas transfertur. Iterum: Causa concedendi nobilitatis alæ scutariæ, bellica celeritas, vel virtutis sublimitas dici potest. Quibusdam origo diviniior persuasit, ut in armis & supra galeam alas gererent: quod stirpem gentilitiam repeterent à galerito talaligero deastro Mercurio.*

Ala aurea in nigra parma *Kay* [Siles.] (δ) nigra (impressa lunula aurea) in argentea *Pelorzimer* [Siles.] (ε) nigra in bipertita parte anteriori argentea (posteriori rubea cornu cervinum argentum deferente) *Salisch* [Siles.] (ζ) nigra inscripta unco bis hamato rubeo, & extremitati addita pila ejusdem coloris in argenteo *Braidenpach*

(α) *Wap.* I. p. 42. respondet in apice baltheus sinister alæ impressus & scarabeum hunc deferens; & lacinia altero latere aureæ & nigrae. (β) *Wap.* I. p. 41. ex coronata galea inter alas duas, argenteo-rubeam, & aureo-nigram leo proiliens aureus. (γ) *Wap.* I. p. 207. nullus peculiaris hujus areæ causa, sed tantum communis *Rehlingiorum* apex. Lacinia vero altero ex latere aureæ & nigrae.

(δ) *Wap.* I. p. 69. jugum complicatum alarum, quarum anterior auro, posterior nigro colore tingitur. (ε) *Wap.* I. p. 76. ala scutaria. (ζ) *Wap.* I. p. 68. duæ parmae ovaes argenteæ, limbis rubeis, & post eas suspensis à perticis aureis 9. vexillis rubeis, singulis rosis argenteis impressis. Lacinia hinc nigrae isthinc rubeæ, utrinque argento adjecto.

Braidenpach [Bavar.] (α) Tessellis miniatis & argenteis distincta in parma cyanea *Pentzig* [Siles.] (β) nigra, lateri ejus sinistro adjecto cornu cervino sui coloris in argentea *Nasengrieff* [Siles.] (γ)

Si duæ alæ conjungantur, *jugum alarum* à Gallis *vol* appellatur. Si singulæ *demivols*. Alas duas nigras laterculo aureo inscribit *Hohenwart* (Austr. 1. & 4.) (δ) & *Lemberg* [Siles.] (ε) argenteas (sed fascia nigra percurrente) rubeo *Hundt de Lauterbach* [Bav. in 1. & 4.] (ζ) sectas, ut prioris pars, superior cocco, inferior argento, posterior opposito ordine tingatur, cæruleo *Munster* [Franc.] (η) rubeam & nigram in aureo *Wenckheim* [Franc.] (θ)

Duo alarum juga minio tincta in aureo scuto exhibet familia *Poix* (*Piçon*.) Duas alas nigras in scuto aureo *Adelsdorf* [Siles.] (ι) & interposita stella aurea in clypeo coccineo exhibet familia *Iorniz* [Siles.] (κ) An alia linea ejusdem stirpis an alia familia sit, quæ idem nomen gestant, & in scuti bipertiti anteriori parte aurea nigram alam, posteriori nigra auream refert, alius inquiret. (λ) Tres alæ nigrae in scuto aureo 2. 1. *Dibitsch* [Siles.] (μ) situ inverso in scuto argenteo *Lüt-wiz* [Siles.] (ν) cæruleæ in argenteo situ solito *Trappen zu Bissein* [Tirol. in scutulo medio.] (ξ)

Si extrema alarum deorsum vergant, Galli vocant *vol abaissé*. Singularis imago est ala rubea, quam in argentea parma repræsentat familia *Ernberg* [Franc.] (ο) nam hinc in caput aquilinum, isthinc in trifolium terminatur, tum lunæ species argentea inscribitur ipsi alæ.

§. XLVIII. Plumarum struthionicarum & aliarum in apice multorum insignium ^{Plumæ struthionica.} usus est: neque tamen ob hoc omnino excluditur scutis. En! exempla.

§. XLIX. Hinc inde avium, quarum species non exprimitur etiam repræsen- ^{Avium capita, pedes.} tantur *capita*. Caput avis cum collo nigrum, rubeo rostro & capitis summitate (*ein Blättlein auff dem Kopff*) ex corona aurea exurgens in scuto aureo (an ita?) *Schænstetten* [Bavar.] (α) nigrum lingua exserta sanguinea in aureo *Tamdorff* [Bavar.] (β) iterum in aurea nigrum argentea trajectum sagittæ, (alii figuræ & areæ tincturam invertunt) *Lenteysen* [Bavar.] (γ) iterum nigrum (sed cum ala adnexa) in aureo *Ratzen* [Bavar.] (δ) *Pedes* avium videre etiam licet. Aureum in parma cærulea *Rotulinsky* [Siles.] (ε) in transversa secta area ex auro & nigro, iisdem coloribus alternatim tinctum *Enenckel* [Bav. in medio scuti] (ζ) ita etiam ex argento & nigro alternante tinctura vulnere sectionis cruento *Truchsess de Henneberg* [Franc.] (η) nigrum vulnere cruento resectum in auro *Grienthal* [Bavar. in 1. & 4.] (θ)

Tales duos auro pictos & decussatim locatos in scuto rubeo exhibet *Grünaw* [Siles.] (ι)

Ff 2

Pes

(α) Wap. I. p. 80. inter duo cornua argento & nigro distincta fœmina pubetenus extans, rubeo amictu, corona & cruribus aureis, manibus cornua præhendens. (β) Wap. I. p. 54. jugum alarum scutariarum, quarum una post alterum later. (γ) Wap. I. p. 58. octo vexilla rubea. Lacinia argentea & coccinea. (δ) Wap. I. p. 35. coronata galea inter duas alas nigras super monte tricollis imposita specula candida, ex altero laterculo. Vid. l. 6. m. 4. §. 7. (ε) Wap. I. p. 62. ante jugum expansum nigrarum alarum, duæ clavæ (*faustkolben*) ferrei coloris. (ζ) Wap. I. p. 90. herma juvenilis rubeo amictu, loco brachiorum alæ duæ scutaria. (η) Wap. I. p. 101. jugum expansum alarum scutariarum. (θ) Wap. I. p. 101. duæ alæ scutaria. (ι) Wap. I. p. 56. jugum alarum nigrarum. (κ) Wap. I. p. 52. ex coronata galea inter alas scutaria stella. Lacinia auro & cocco tincta. Unde apparet stellam habendam pro figura primaria, ut falsitas vitetur. (λ) Wap. I. p. 59. galea coronata ala prior aurata, altera nigra. (μ) Wap. I. p. 53. vulpes sui coloris confidens, & gallum gallinaceum atrum ore gestans. (ν) Wap. I. p. 56. inter duas nigras media pluma struthionica argentea, & ante eas duæ rotæ molares argenteæ. (ξ) Wap. I. p. 44. cornua duo cæruleo fascia argentea distincta, funiculis duobus rubeis colligata. (ο) Wap. I. p. 103. inter 2. tibialia seu ocreas, auro tincta, cauda pavonina.

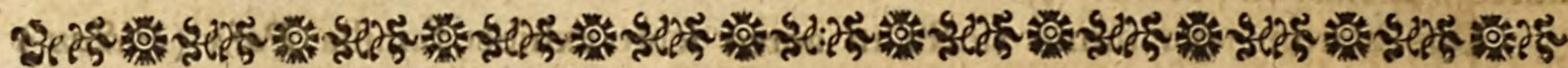
(α) Wap. I. p. 79. figura scutaria. (β) Wap. I. p. 84. scutaria figura. (γ) Wap. I. p. 84. scutaria figura. (δ) Wap. I. p. 88. aves duæ dimidiæ cum singulis alis obversæ. (ε) Wap. I. p. 75. caput avis cum collo ex auro. (ζ) Wap. I. p. 33. ex coronata galea jugum complicatum alarum cum scutario typo. (η) Wap. I. p. 120. herma virilis nigro habitu rostro acuto rubeo, cum brachiorum loco enatæ visuntur duæ alæ scutarium typum repræsentantes. (θ) Wap. I. p. 33. ex coronata galea protensus pes. (ι) Wap. I. p. 58. jugum alarum diagonali sectione superius auro, inferius minio tinctarum.

Pes volucris cæruleus adhærens alæ nigræ in aureo *Sigrot* [Siles.] (α) aureus nigræ in rubeo *Holznowsker* [Siles.] (β) & *Wildenstein* [Stry.] (γ)

Ova.

§. L. Ova avium fetus sunt, unde cum illis eidem capiti inferenda. Decem ova 4.4.2. argentata in rubeo scuto insignia deferunt *Iaworsker* [Siles.] (δ)

(α) Wap. I. p. 71. figura scutaria coronatæ galeæ insistent. Lacinia nigræ & aureæ. (β) Wap. I. p. 76. inter auream & coccineam pluma struthionica nigra. Lacinia præter regulam argentæ & miniatæ. (γ) Wap. I. p. 48. figura scutaria. (δ) Wap. I. p. 75. lilia tria argentea caulibus & foliis viridibus.

MEMBRUM II.

DE GRESSILIBVS SEV QVADRVPEDIBVS.

§. I. Leo.	41. Vulpes.
2. Symbola.	42. Aper.
3. Lingua, falcula, cauda, corona.	43. Exempla. Sus. Caput aprugnum.
4. Situs varius, discrimen à Leopardo.	44. Hystrix. Erinaceus.
5. Ordinarius situs, rapax, rampont.	45. Cervus.
6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Exempla varia tinctura.	46. Exempla.
17. Pelium.	47. Capita cervina. Cornua.
18. Plures leones in uno scuto.	48. Hinnuli, capreoli. Dama. Alce.
19. Leo defectuosus. Monstrosus. Dissectus. Morné, πγοτομα.	49. Lepus & cuniculus.
20. Diversorum colorum.	50. Sciurus.
21. Alia accidentia.	51. Mustela.
22. Capita leonum.	52. Taxus. Castor.
23. Pes leoninus.	53. Simia. Cercopithecus.
24. Leopardus. Symbolum.	54. Equus.
25. Exempla singulorum.	55. Situs.
26. Plurium in eodem scuto.	56. Exempla.
27. Capita leopardina.	57. Equorum caput.
28. Pardus. Tygris.	58. Pegasus.
29. Gryphus.	59. Asinus. Mulus.
30. Exempla.	60. Camelus.
31. Pedes gryphorum.	61. Boves. Tauri. Vacca.
32. Gryphus vel fera alis destituta.	62. Exempla.
33. Unicornu.	63. Caput bovinum. Cornua.
34. Exempla.	64. Aries, ovis, agnus.
35. Elephas.	65. Agnus paschalis. Caput arietinum. Cornua.
36. Ursus.	66. Capra. Hircus. Capricornus. Dama.
37. Exempla. Ursini pedes.	67. Canis.
38. Lupus.	68. Exempla leporariorum.
39. Situs. Exemplâ.	69. Molossorum.
40. Capita lupina. Lynx.	70. Capita canina.
	71. Felis.

MEMBRUM II.

DE GRESSILIBVS SEV QVADRVPEDIBVS.

§. I.

Leo.

SI nihil aliud esset, cum tamen cum ferarum regem communiter constituent, etiam sola hæc ratio suadere poterat, ut *leonem* primum inter quadrupedes videamus, quod nullius alterius figura frequentior occurrat, unde proverbium: *n' as tu point d'armes; prens le lyon*. Inprimis referunt de Belgicis Proceribus, plerosque cum expeditionem orientalem ingrederentur, hoc sibi sumsisse *deſyqua*, sed aliter aliisque coloribus pictum. (Conf. infra hist. insign. l. 1. c. 38. in scuto Reg. Hisp.) A Samsone nonnulli bestię hujus usum derivant, quidam etiam Davidi & successoribus adscribunt: aliis à Trojanis, quibus id gentilitium fuerit, deducunt,

cunt, *Hæping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 998.* conf. *Limn. jur. publ. 6. 6. 24.* Idem *Hæping. l. alleg. n. 999. & 1002.* Vandalis & Suecis id gentile signum attribuit: Saxonibus vero leonem & draconem cum aquila supravolante: sic & sunt, qui Hermanno Regi German. id insigne attribuunt. Ex historia poetica Achilli leones duo rubei in clypeo argenteo, aurei duo, vel juxta aliquos tres se invicem respicientes in nigro Hectori, Agamemnoni quoque leo cum *ἐπὶ γαστρί; ἔτε μὲν φέρεται ἐπὶ βροτῶν.* *Hæping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 1009. 1010. 1014. c. 3. §. 8. 14.* Claudian. de bello Getico:

Invicti clypeoque animosi teste leones.

§. II. Symbola in leone varia observare licet, (conf. Cyr. Spangenberg. *Udelsp. Symbola.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 334.) magnanimitatis heroicæ, bellici roboris, clementiæ in subditos, obsequii in parentes, gratitudinis, prudentiæ. An vero necessario principatus sit signum, vide rectè inficiantem *Blondell. Plen. assert. Geneal. Franc. t. 2. p. 353.* In Simandrii Ægyptiorum Regis sepulchro signum leonis conspectum, ut ex eo animus & robur & vigilantiam Regis disceres. Et alias quoque solebant Ægyptii sacerdotes capite leonino designare vigilantiam & custodiam, unde in heroum templorumque foribus ex antiqua consuetudine ponuntur. Unde Alciatus:

Est leo, sed custos oculis, qui dormit apertis,

Templorum idcirco ponitur ante fores.

Id vero *Varenn. R. d' arm.* credit factum in terrorem eorum, qui absque reverentia debita introirent:

In clypeis quotquot gestant ex ære leones

Indicium magnæ dexteritatis habent. Gelen.

Pro leonibus Magnus noster Lutherus mallet panes in Cat. Maj. in 4. petit. *Quare cujusque boni & vigilantis principis insignia, multo justius pane insigniuntur, quam leonis imagine aut fertis rutæ, aut in ipsa moneta imaginis loco panes in sculpto aptius cuderentur, admonendi gratia, cum eos tum ipsorum quoque subditos, esse videlicet Principes, quorum officio tutelam ac pacem haberemus, neque sine illis aut panem edere, aut eundem nos servare posse.*

§. III. In leonis figura observanda sunt præter situm, de quo mox, lingua, ^{Lingua.} falcule, ^{falcule,} quas & *branceas*, nostri *Prancken* vocant, cauda, corona. ^{cauda, co-} ^{rona.} Lingua plerumque & *falcule* diverso à corpore colore tinguntur, de illa terminus *lampassé* seu *langué*, de hac *armé* usitatus est. Circa caudam (*que plerumque pingitur erecta.* *Plin. l. 8. c. 16. Immota placidus, clemens blandiendisque similis, quod rarum est; crebrior enim iracundia ejus. In principio terra verberatur, incremento terga seu quodam incitamento flagellantur.*) observatur, simplex sit an bisulca seu bifurcata (ita enim potius loquendum esse, quam ut duas caudas dicamus, Bartolum ob id reprehendens, monet Joh. de Bado aureo.) Galli vocant *double queue* seu *fourchue*, *zwei geschwänzt*. Tum nonnunquam cauda bisulca nodis quasi constricta est, & in decussim trajicitur *nouée & passée en sautoir*. Cauda aliquando per posteriores & anteriores pedes trajicitur, qualem gestant in scuto ex cocco & auro bipertito, iisdem coloribus, sed situ opposito pictum, atque corona insignem fam. *Schæzel de Merxhausen* [Hass.] (α) cum vero cauda abscissa est, *diffamé* seu *infame*, vel *vilené* vocant: qui terminus etiam usurpatur si virile membrum peculiari colore tingatur à reliquo corpore: si vero eo plane careat, vocatur *sans vilainie*. Qualem fabulatores dant Tomyridi Reginae Scytharum apud *Ren. Franc. essay de merveil. c. 42.* Cum pili leonis alio colore inumbrantur, Galli vocant *moufflé*. *Menestr. l' art. du blas. justif. 13. p. 336.* Terminos nostris usitatos ex hac descriptione è diplomate Cæsareo excerpta colligas. *Ein Löw mit offenem Rachen / roth ausgeschlagener Zung / für sich geworffenen Prancken / und über sich gewundenem doppelten Schwanz.* Porro sæpius leones pinguntur, quod pedibus, vel falculis aliquid teneant: quod ne recentioris ævi credas, persuadebit, quod Pompejo M. leonem ensiferum solent assignare, apud *Hæping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 1013.* Talis est aureus insistentis monticulo tricollis viridi in cæruleo scuto dextro pede ensen, sinistro parvam ferream (*Rundel*) acuminatam gestans, *Berchtold* [Aust.] (β)

Ff 3

§. IV. Quod

(α) *Wap. I. p. 134.* Plumæ §. struthionice nigræ. (β) *Wap. I. p. 41.* Leo scutarius, ensen & clypeum ferens, ex coronata galea erumpens.

Situs vari-
us. Discrimen a leo-
pardo.

§. IV. Quod situm concernit, non illud tantum observandum est, leonem aliquando erectum pali ad modum (*en pal*) vel obliquum, in alterum scuti angulum protenso capite, (*en bande vel en barre*) vel transversum instar fasciæ (*en fasce*) collocari. Sed imprimis huc spectant illæ differentiæ, quod nonnunquam pingitur consistens seu *stationarius*, *posé*. Qualis est viridis in aureo clypeo fam. *Chasteigners* seu *Castaneæ*: aliquando *confidens* seu *assis*, quod imprimis in galea frequens est; alibi *couchant* seu cubans, dormiens *dormant & couchant*. Nonnunquam pingitur graduens & retro respiciens, *regardant vers sa queue fortschreitend und zurücksehend*. Exemplum est in fam. *Heide*. Similem gestat leonem coccineum, cauda bisulca præditum, clypeo baltheis 6. diagonalibus aureis & nigris exarato, inductum *Bonterard*. De termino *saillant*, *springender Löw* non plane convenit. *Vptonus de milit. offic. l. 4. p. 254.* ita vocat, *si leonis pes dexter ascendat ad dextrum angulum scuti, & sinister ex eadem parte corporis dextra descendit in pedem scuti*. *Spelmann. aspilog. p. 118.* Cum inclinatio leo, *sinistrum pedem ad dextrum scuti cornu attollit*. Huc etiam spectat, quod pingitur vultu vel pleno & obverso (*de front*) vel reclinato & prospiciente (*en pourfil*). In eo vero communiter (nequicquam repugnante *Vptono de milit. offic. l. 4. p. 147.* & si rex animalium faciem suam ostendere perhibeatur injuriam leoni illatam, adducta l. ursus. ff. de A.R.D. de qua J.Cti viderint interpretante;) constituunt discrimen inter *leopardum & leonem*. Quod nempe hic alterum duntaxat, ille utrumque oculum monstrat. Tum quod leonis cauda dorsum versus flectatur, leopardi in contrarium. In his vero pictores nostros fuisse discriminis studiosos, non ausim asseverare. Certe non semel, qui in scuto unicum tantum ostenderat, galeæ insidens leo utrumque oculum monstrat. Nisi id ad exceptionem referre velis. Cum vero leo quidem, quod oculos attinet, agnoscitur, sed pingitur graduens aut currens, *passant, lauffend* vocare solent *leonem pardinum* seu *leopardé*, quia leopardo hunc situm ordinarium volunt, ut sit gradarius. Talem gestabant Thraces sub altero M. militum in oriente aureum in cæruleo clypeo, elato sinistro pede & cauda erecta, Principis hostem ferituri argumentum apud *Panciroll*. Gestant etiam tales sanguineum in superiori transversè sectæ parvæ area argentea (inferiori cærulea undosum baltheum argenteum deferente) *von Marpurg*. [Patr. Francof.] (α) argenteum in rubea (inferiori aurea fasciam undulatam cæruleam continente) *von Sachsen* [Patr. Francofurt.] (β) rubrum in argentea (inferiori miniata, impressa aurea cuspidē, & 3. soleis equinis ad sectionem areæ alternantibus coloribus) *Hartmuth von Buckenbach* [Patr. Francofurt.] (γ) rubrum in aurea (inferiori cærulea argento palo impresso *Lersner* [Patr. Francofurt.] (δ)

Ordinarius
situs, rapax,
rampant.

§. V. Ordinarius situs leonis, & qui si alius non exprimat *ἐξοχικός* intelligitur, est, cum duobus posterioribus pedibus insistens, erectior anteriores divaricatos extollit. *Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 39. p. 208.* Qui se toto corpore surrigit, insilitque quodammodo pugnaturus, propria leonum figuratione & militibus congruentissima. Gallis usitatus est terminus *rampant* (quem de aliis animalibus, quam quæ unguibus armentur, usurpari vetant aliqui.) Aliqui erectum, rapacem (apud Horat. legitur *rapidosque leones*) vel rabiosum vocant. *Spelmann.* exsultantem, quasi ad prædam. Ab illis, qui mænia adscenderent dictam vocem perhibet *le Labour. de l'orig. des arm. n. 32.*

Est tamen aliquando situs alius. Ita erectus confidet leo aureus pedibus anterioribus gestans caput lupinum suo colore pictum in scuto cæruleo *Klobitz* [Styr.] (ε)

§. VI. Exem-

(α) Ex casside coronata anteriora prominent leones rubei. Lacinia argentea & miniata. (β) Leo erumpens præter linguam sanguineam argento tinctus, coronatus auro & aliquot pennis galli nigris fastigiatus. Lacinia rubea & argentea. (γ) Ultra caput leonis adversum rubrum, brachium argento tinctum soleam equinam miniatam tenens. Lacinia argentea & rubea.

(δ) Wap. I. p. 211. inter 2. cornua superius & inferius cæruleo colore, medio auro tincta, & 8. plumis struthionice argenteis ornata leo (in *Wapenbuch*) leopardus exoriens aureus. Lacinia hinc aurea & rubea, isthinc cærulea & argentea. (ε) Wap. I. p. 49. coronata galea insidet leo caput lupinum portans.

§. VI. Exempla leonum in scutis pene innumera sunt. Exsultat leo aureus in scuto coccineo istis notandis stirpibus. Exempla
variae tin-
cturæ.

Albinei Com. Arondeleæ, Sabrans [Provinc.] *Ponti, Gaferan, du Puy, le Homet, Bonne de l'Esdiquieres* (adjecto scutario capite cæruleo 3. rosis argenteis exarato) *Darant* (leo tenet ensem argenteum, capulo aureo.)

Imposita corona aurea *Pontallier* (falculis & lingua sanguineis) cærulea *Aspremont* [Picton.]

Area strata plinthidibus aureis *Chasteauvilain* echinatis molulis aureis *Mercy*.

§. VII. Leo aureus in cæruleo scuto apparet *Kuttler* [Tirol. in 1. & 4.] (α) *Waldstein* seu *Wallenstein* [Bav. in 2. & 3.] (β)

Bellenave, le Bloy, Nogentel, Roddes [Picard.] *Grassé* [Biturig.] *Champlite, Garges, Marcy*, [Lotharing.] *Hardy, Wolff de Guttenberg* in 2. & 3. [Hass.] (γ) *Sorbier* [Turon.] *Piedeser* [lingua & falculis sanguineis] *le Picart* (falculis & lingua rubeis) *Eichheuser* [Siles. in bipertiti scuti, cujus anteriora vid. f. 4. m. 1. n. 3. parte posteriori: similis, sed coronatus ex scuto transversè secto ex cæruleo & argento incumbens notat *Hessen* item Silesios: cogitetur ob hoc an familia sit eadem?] (δ) *Taubenheim* [Siles.] in scuti bipertiti, cujus posteriora binis palis argenteis & rubeis exarantur parte anteriori *Suilly* (ε) (strata area stellis aureis. Perperam *Varenn.* clypeum argento tingit: Idem molulas echinatas vocat, quas non aliorum fide stellas.) *Beaumont le Vicomte* (strato laterculo liliis aureis) *Gaudin Martigné* (Britann. area strata liliis aureis) *Cullant* (area strata stellis ejusdem metalli) *Soily* (Biturig. area strata molulis echinatis aureis. Sic & *Hottot* in pago caleteni. seu coux) *Brion* (Avern. area conspersa trifoliis aureis) *Montgommery* (limbo adjecto aureo) *Bonatorsi la Harpinierie* (leonis falculis indita bipenne argentea) *Tufery de Trapenard* (adjectis 3. rosis argenteis) & totidem stellis aureis, *Bourgeois de Crespy* [Burgund.] *Puggb* (Carinth.) (ζ) leonis falculis tribus papaveris capitibus argenteis.

Imposita corona aurea *Saux de Tavanès, Raffenghien, Fuerth* (sed leo insistit aquis) (in 2. & 3. vel ut descriptio habet 1. & 4. (Austr.) (η)

Area strata plinthidibus aureis *Burgundia* comit. (quidam plinthides argento tinctas vellent) *Brenne, Nevers Com. Conflans* (Campan.) *le Perche*.

§. VIII. Viridis area leonem aureum continet *Roberfat, Ourville, Valenciennes* (area strata plinthidibus ejusdem metalli.)

§. IX. Nigram parmam ornat aureus leo *Goux de Rupt, Pierre Buffiere, Brem seu Prem* (Patrit. Francofurt.) leo vespam argenteam tenet.) Lingua vero leonis sanguinea rubet (θ) *Schatzel in Hermansberg* [Bav.] (ι) *Schmidttau* (Austr. in 2. & 3.) (κ) *Puchler* (Tirol. in 1. & 4.) (λ) Area plinthidibus aureis strata *S. Julien*.

§. X. Argen-

(α) *Wap. I. p. 43.* ex coronata galea expanditur jugum alarum, quarum prior auro & cæruleo, altera nigro & auro tingitur. Vid. f. 3. m. 1. n. 73. (β) *Wap. I. p. 31.* unicus apex de quo n. 14.

(γ) *Wap. I. p. 140.* his quadrantibus peculiaris non respondet galea, sed ex uno latere. Lacinia tincturas has imitantur. (δ) *Wap. I. p. 63.* ex coronata galea exsurgens leo adversa fronte inter jugum alarum cærulearum, quæ singulis columnis aureis insigniuntur. *Hessen* apicem habent ex coronata casside exsurgentem leonem, qui utrinque falculis tenet vexilla singula ex cæruleo & argento transversè secta & inscriptas columnas aureas deferentia. (ε) *Wap. I. p. 68.* coronatæ cassidi insistens leo scutarius. (ζ) *Wap. I. p. 47.* ex coronata casside leonis papaveris capita gestantis προτομή. (η) *Wap. I. p. 37.* inter duas alas alteram auream, cærulea, alteram argenteam rubea, fasciis impressas, leo scutarius erumpens ex coronata casside. Vid. c. 5. f. 1. m. 1. n. 15. (θ) *Wap. I. p. 211.* leo scutarius erumpens. (ι) *Wap. I. p. 90.* ex coronata galea leo scutarius erumpens inter duo cornua furva. (κ) *Wap. I. p. 37.* inter alas duas, quarum prioris superiora cæruleo colore, inferiora auro, posterioris illa argento, hæc minio tinguntur, ex coronata galea leo aureus erumpens. Lacinia hinc aurea & nigra, isthinc argentea & rubea. Conf. alteram aream ob alam f. 1. m. 1. n. 17. (λ) *Wap. I. p. 42.* galeæ coronatæ insistit leo scutarius. Lacinia hinc atra & aurea, isthinc argentea & coccinea. Vid. f. 4. m. 4. n. 13.

§. X. Argenteus leo inscribitur scuto nigro *Sonnenwald* [Baron. unde in *Wildenfelfio*, & ex successione *Solmensi* scuto conf. hist. insign. lib. 2. cap. 89. num. 7. 8.] (a) *Meulant*, cum corona viridi *Lor* (in campan. lingua & falculis itidem prasinis) coccinea *Interiana* [Genuens. lingua & falculis sanguineis] strata area plinthidibus ejusdem coloris *du Carpont*.

§. XI. In cyaneo clypeo conspicitur argenteus leo. *Weiß de Wettelhofen* [Colon.] *de Monte alto* seu *Monthaut*, *du Iuch*, [Britann.] *du Breuil Chalonges*, *Fieffes*, *du Chemin*, *Coësine* (falculis & lingua sanguineis.) Corona imposita aurea *Chambes Montfereau* (area strata liliis argenteis.)

Area strata plinthidibus argenteis (lingua leoni sanguinea) *Cilles de Fours*, *Rusier* [Britann.]

§. XII. Rubra parma refert leonem argenteum *Mowbray* Com. *de Norfolk* [Angl. lingua & falculis cyaneis] *Pieterfen*, *la Grandiere*, *Vitré*, *Montfort l'Amaury* (bifurcata cauda) *S. Herant* [Arvern. strata parma molulis echinatis ejusdem metalli] *Weißdorff* [Siles. leo ventrem cæruleis tæniolis obvolvitur.] (β) Coronatus corona aurea *Fræschel de Martzel* [Bav.] (γ) cærulea *Vavasseur* (falculis etiam cæruleis) aurea *Chastelus* (lingua & falculis eodem metallo tinctis) *Cliffon* (falculis & lingua auratis) *Burckhaus* [Siles. in parte scuti bipertiti anteriori, & quidem leonis collum colari aureo vincitur.] (δ)

Area strata plinthidibus argenteis. *Kernegant* [Britann.] *Tillieres*, cruciculis ejusdem metalli. *Dantoing* [Hannon.]

§. XIII. In viridi area leo apparet argenteus *la Rochebrétteau*, *Montigny en Ostervant*, (lingua & falculis rubentibus) *Sarcel* (Cænoman.) *du Verdet* (leo tenet cor sanguineum.)

Viridi colore tingitur leo, qui in aureo scuto extat notandis fam. *Bertran*, *Briquebecq* [Normann. sed corona & falculis coccineis. In argentea area leo viridis conspicitur *Verneilles* [Picard.]

§. XIV. Cæruleus leo exornat scutum aureum *Streitberg* (Franc. in 2. 3.) (ε) *Roucy* [Comit.] *Grammont* [Aquitani.] *Lestanus* seu *de Parade* [Arelat.] *Lucé*, *Gransy* [Campan.] *Dudley* [Angl. cauda bifurcata] *le Puy Monbrun* (falculis & lingua nigris) *Aqua viva* (lingua sanguinea) coronatus, *Waldstein* seu *Wallenstein* (Bav. in 1. & 4.) (ζ)

Coronatus minio *Gransay* seu *Grancey* (Burg.) *Serpents de Gondras* (lingua etiam & falculis cocco tinctis) coronatus. *Villsegger* (Bavar. in bipertiti latere sinistro, vid. f. 3. m. 1. n. 8.) (η)

In area strata plinthidibus cæruleis *Angle*. Argentea parma cæruleum defert leonem pro *Bar. de Falckenburg*, *Payrstorf* (Bavar.) (θ) sed in scuti transversè lecti, cujus pes idem cyaneus, superiori parte.) *Leenam* cæruleam gestat in scuto argenteo *Lubrin*.

§. XV. Rubrus leo occurrit in scuto argenteo *du Fresne*, *Walincourt*, *Termes*, *Estrac*, *Ausseville*, *Lose* (lingua & falculis nigris) *Prandis* (Tirol. in 1. & 4. nec

(a) Wap. I. p. 31. ex coronata galea leo scutarius exurgens.

(β) Wap. I. p. 61. pileolus orientalis rubrus, in aureum nodum exiens, ora reducta argentea.

(γ) Wap. I. p. 81. herma virilis rubro amictu, duobus aprinis dentibus candidis ex ore prodeuntibus, galeæ coronatæ imponitur.

(δ) Wap. I. p. 54. ex coronata casside prorumpens leo scutarius. Laciniæ hinc argenteæ & coccineæ, illic ob alteram scuti medietatem aureæ & nigre. Vid. f. 3. m. 1. n. 8.

(ε) Wap. I. p. 103. ex coronata galea vir armatus & gladio minax, cassidem exornantibus plumis struthioniciis aureis & cæruleis.

(ζ) Wap. I. p. 31. ex coronata galea alæ expansæ cærulea & aurea. (η) Wap. I. pag. 95.

(θ) Wap. I. p. 93. culcitæ rubre, aureis panniculis ornate, impositum speculum suo colore pictum, margine cæruleis ac miniatis tessellis constante circumdatum, coronatum auro, & plumis struthioniciis nigris fastigiatum.

nec non in 2. & 3. bipertiti, cujus alterum latus cæruleum est, area priori] (α) *Rotenburg* [Siles.] (β) sed coronatus & in scuti bipertiti parte posteriori (vid. c. 5. l. 1. m. 1. n. 74.) in scuti ex angulo sinistro secti (cujus inferior pars argento & minio virgata conspicitur) parte priori *Riemben* [Siles.] (γ) gestant craterem aureum (ein gülden Schauer) *Spaur* [Bav. Tirol. in 1. & 4.] (δ) coronatus auro *Goyon Matignon* (falcibus etiam & lingua auro tinctis) minio *Fauquemont* s. *Falckenberg* (cauda bisulca) nigro *Fimarcon* (lingua & falcibus atris.) Area strata plinthis concoloribus *Beaufort*, in aureo, ita *du Pont l'Abbé*, *Manqueville*, *Galande*, *Andresel*, *Maleret*, *Bricquebecy*, *Brucourt*, *Cename* [Picard.] *Calletol* (collari injecto argenteo) *du Lyon la Cave*, Coronatus rubeo *Forcalquier* (falcibus & lingua sanguineis) similiter [nisi quod inducitur balthus cæruleus impressus 3. liliis aureis] *Caradet* (Massil. unde olim Principes Achajæ & Melfitani) auro *Albert de Luynes* & *de Chaulnes*, strata area plinthis cæruleis *Walincour*.

§. XVI. Nigro colore tingitur leo scuti argentei *Payot*, *Mesgrigny*, *Colomber* (Picard. cauda bisulca) *Foucaut*, *Fiennes*, *Bethaucourt*, *Cerieres*, *Fresnes* [Artes.] *Künheim* [Siles.] (ε) *Alles* (collari injecto aureo, lingua sanguinea) *Chezelles* [comitibus additis 3. molulis echinatis ejusdem coloris] *Le Breton* (sed leone in leopardi modum picto & humero impressa molula echinata aurea) *Stapleton*, *Zoten de Borneck* (sed in bipertita area, cujus posterior pars rubea, priori parte, Tirol.) (ζ) corona imposita aurea *Plessis de chivray*, *Pöstel* (falcibus & lingua eodem metallo infectis) *Buffon* [Britann. lingua & falc. auratis] *Bournonville* [ling. & falc. itidem auratis] Aurei: *Barr* [dominium, quod in potestate Argentoratensis Reip. est.] (η) *Kölderer zu Höhe* [Bav.] in 2. & 3. (θ) *Strasfelder* [Styr. in 2. & 3.] (ι) *Troussebois*, *Bruyeres* [cauda bifurcata] *Serpent*, *Montieu* [area strata plinthis ejusdem coloris] Cum corona rubea *Baudricourt* [Campan.] *Grasse* [Provinc. falcibus & lingua etiam miniatis.] Contra regulam est niger leo in area rubea *Schleudersperg* [Tirol. in 2. & 3.] (κ)

§. XVII. Nec omnino pelles exulant hoc loco, quin in scuto illis tecto leones dignentur videri, vel ipsi talibus induantur. Hermionico clypeo inscribit leonem coccineum *Brissay*, *Bausac*. Hermionicus leo [corona, lingua & falcibus aureis] in scuto nigro videtur *Montespedon*, in rubeo *Montagu*, *Chabanes* (corona, ling. & falc. aureis.) Vario vellere indutus leo (ling. & falcibus nigris) inscribitur clypeo rubeo *Mon loir*. In transversè secto scuto ex auro & cyano leo rubeus notat familiam à *Nuich*. s. *Aniciam de Henberg* [Colon.] In scuti transversè secti superiori parte rubea, leonis anteriora cærulea, inferiora rubent. *Adelsbach* [Siles.] (λ) Item in superiori parte rubea argenteus, in inferiori argentea rubeus, coronam etiam capite gestans leo. *Waldkirchen* [Bav.] (μ) scutum ex angulo dextro diagonali linea distinguitur, in cujus superiori parte nigra leonis anteriora auro tinguntur, inferior pars aurea reliqua leonis nigra refert. *Tentzl* [Austr.] (ν) Ex angulo sinistro sectum cæruleum & aureum leonem alternatim tinctum exhibet *Paumgartner* [Austr. & Norimb. Patr.] (ξ)

§. XVIII. Plures nonnunquam leones uni scuto inscribuntur. Duo leones vel col- Plures leones in uno scuto.
locantur aduersi (*affrontés ou jouants de la patte*) aurei in cyaneo *Manbuisson de Ribaute*, itidem aurei linguis & unguibus rubeis in scuto cæruleo *Leas de la bastie*.

G g

Nigri

(α) Wap. I. p. 42. Galea duæ, ex priori erumpens leo scutarius, collo ornatus auro & pennis nigris. Altera tegitur argenteo pileolo, cujus ora reducta cocco: Huic imponitur alius pileus orientalis rubeus coronatus auro & pennis nigris fastigiatus, juxta hunc pileum duo pedes ursini rubei.

(β) Wap. I. p. 54. vid. S. I. m. 1. n. 74. (γ) Wap. I. p. 72. pennæ galli gallinacei rubæ & argentæ inter duas clavas (Pusican.) ferrei coloris super coronata casside. (δ) Wap. I. p. 24. 42. ex coronata galea prorumpens leo scutarius. (ε) Wap. I. p. 65. ex coronata galea prorumpens leo scutarius. (ζ) Wap. I. p. 42. ex galea coronata leo prorumpens. (η) Wap. I. p. 30. ex coronata galea prorumpens leo. (θ) Wap. I. p. 87. galea tecta pileo rubeo, ora reducta hermionica, cum jugo expanso alarum, quarum altera auro fulget, altera atra est. (ι) Wap. I. p. 48. ex coronata galea erumpens leo. (κ) Wap. I. p. 42. ex coronata galea πρῶτον leonis. Lac. nigræ & coccineæ. (λ) Wap. I. p. 52. molaris lapis argenteus, pennis galli gallinacei nigris ornatus.

(μ) Wap. I. p. 86. herma virilis rubeo amictu & pileo acuminato, ora reducta argentea. (ν) Wap. I. p. 35. ex galea coronata inter duo cornua secta & alternatim coloribus scuti tincta leo aureus.

(ξ) Wap. I. p. 40. 205. ex coronata galea inter duo cornua, quorum prioris pars superior cærulea, inferior aurea, alterius ex aduerso, utriusque verò ora exterior ornatur 4. plumis struthionis.

Nigri in argenteo *Villier* (Turon.) vel obversi tergis (*addossez*) rubei in aureo *Wadripont*, aliquando etiam caudis impliciti, tales sunt aurei in cæruleo scuto *Gillon de Gratissens*. Vel decussatim trajecti (*en sautoir*) hoc situ inscribit 2. leones aureos scuto coccineo *Foffez*. Vel ut alter alteri incumbat (*l'un sur l'autre*). Hi vero necessario pinguntur gradientes & ita leones pardini. Gestant tales 2. coccineos, argento coronatos in parma aurea *Bigorre*. Argenteos in nigra *von der Landsron* [Patr. Francfurt.] (*) Tres leones gestant virides in argenteo scuto (coronis & falculis aureis, lingua sanguinea) *Launoy*, nigros in aureo *Scheiderich* (β) [Colon.] argenteo (coronis, falculis & linguis aureis) *Halwyn*, ut & *la Barre la Tuffiere*, atque *la Brosse*, aureos in rubeo *Perigord*, in cæruleo aureos *De Gyr seu Vulturei* Colonienfes (γ) argenteos in rubeo *Gveroult* (*de Montmurtin*, & (sed coronatos auro) *Rasse de Ganre* (Flandr.) & *Gerre*, Picard. argenteos in cæruleo *Chasteaumorant*. Quatuor leones reperio rubeos in solo argenteo, coronis, linguis & falculis auro tinctis, & stella cærulea cordi scuti impressa, denotandæ famil. *Beauvau*. Sex (3. 2. 1.) leones aureos (sanguineis linguis & falculis) inscribit parma cyanæ fam. *d'Eureux C. de Saresbery* (Angl.) ut vero appareat non minus hic quam alibi liberales esse feciales, reperiemus scuta leunculis sine numero conspersa, nempe argenteis coccineum pro famil. *Boissieu* (Delfin.)

Leo defectuosus.
Monstruosus, dissectus, morné, προτομαί.

§. XIX. Aliquando leo defectuosus pingitur, quo ista referimus, cum capite truncatus apparet (*de fait seu decapité*) vel caput avulsum est (*etefté*) vicissim bicipitem leonem alicubi videre est, ita in *Curtiorum* [Baronett. Angl.] (δ) scuto argenteo leo biceps viridis linguis & falculis coccineis conspicitur, limbo circumdato cæruleo, in quem tria dimidiata lilia aurea ex angulis argenteæ areæ protenduntur. Tum eidem parmae argenteæ in dextro superiori angulo quadra eodem metallo tincta, sed ab area reliqua separata refert Baronetti dignitati notandæ manum cruentam. Nonnunquam omnia membra videntur dissecta *zergliedert* / *deshaché seu demembré*, si lingua & falculis destituantur, *morné* vocare solent. Vid. *Vulf. de Colomb. Scienc. heroïq. c. 9. p. 71.* sed *le Labeur. orig. des arm. n. 130. 131.* negat illis destitui, sed falculas & ore clauso linguam occultati: ut quod nocere non possent. Exemplo serviunt talis leo niger in clypeo aureo pro fam. *Leon* (Britann.) & corona aurea ornatus in parma transversè quinque taniis argenteis & rubeis exarata pro *Mornay la Ferté Nabert*: itidem niger, collo armilla aurea inserta, in clypeo taniis rubeis & argenteis distincta pro *Estouteville*, argenteus in nigra *Haus*, in rubea plinthidibus ejusdem metalli conspersa *La Villeneuve* (Paris.) Aliquando non nisi superior pars leonis dissecti apparet, quæ apud Ægyptios robur, posterior vero infirmitatem notabat. Talem vero leonem vel ejus προτομήν duplici nomine indigetant Galli *naissant* vel *Issant*. De discrimine horum terminorum non omnino inter ipsosmet convenire videtur. Plane rejicit, & commentis adscribit, quicquid differentiæ assignetur *Le Labour de l'orig. des arm. n. 133.* Ex omnibus optime mihi placuit sententia *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 2. p. 268.* quod nascentem semper collocat in scuti medium, vel areolam scutum peculiare representantem, *egredientem s. issant* semper in caput scutarium, dabimus utriusque exempla. Nascentibus illos adscribemus sanguineum, in parma cærulea (aureis liliis sparsa) *Morevil* (Artes.) argenteum in cærulea liliis aureis sparsa (falculis & lingua coccineis) *Beaumont* (Andin.) cæruleum coronatum in aureo *Obermeyer*, (*) argenteum in coccinea *Mersan*, nigrum coronatum, cujus caput gladius transverberat, in aurea *Senfft de Bilsach* [Bavar.] (ζ) rubeum (sed qui lucium cæruleum ore gestat) in argentea *Dürschnabell* [Siles.] (η) nigrum in aurea *Pachel* [Bav.] (θ) aurum in scuti transversè secti, cujus inferiora prasina sunt, superiori parte coccinea *Mengershausen* [Patr. Francof.] (ι) nigrum coronatum in superiori parte argen-

(α) Aurei bubali cervix & caput ad nares fibulatum nigro circulo. (β) Pileus latus niger argentea circumdatus; sustinens caudam pavoninam & ante hanc cervum argenteum. (γ) Cæruleus cum aureis cornibus emergens ex galea hircus. (δ) Galeæ insitit aquila explicata nigra coronata auro. (ε) Wap. I. p. 89. ex coronata galea profiliens leo scutarius coronatus. (ζ) Wap. I. p. 89. cassidi coronatæ imposita προτομή scutaria. (η) Wap. I. p. 59. plumæ struthionica coccinea, argentea, cyanea. Lacinia hinc rubea & argentea, isthinc cærulea & arg.

(θ) Wap. I. p. 81. rubea culcitra, cujus panniculi aurei, impositum cribrum aurum, coronatum & pennis pavoninis fastigiatum.

(ι) Wap. I. p. 211. Leo exurgens aureus. Lacin. aurea & coccinea.

argentea, inferiori tessellato argenteis & nigris quadris *Trugenhofen* [Bav.] (α) rubeum in superiori parte argentea, pede scuti argenteo *Häckelberg* [Austr.] (β) rubeum auro coronatum in superiori area, pede scuti nigro *Schallenberg* [Austr.] (γ) iterum aureum caudæ parte extante in nigra, pede scuri ternis balthéis sinistris aureis & nigris exarato *Palludin* [Carinth.] (δ) nigrum aurea corona, lingua sanguinea, in aureo solo, pede scuti cæruleo 3. stellas argenteas continente *Eylenburg* [Bav.] (ε) coronatum aureum (sed cauda etiam addita) in nigro *Schürnding* [Bav.] (ζ) nigrum exurgentem è monte tricollis argenteo gestantem falculis truncum argenteum in aureo *Freyberg* [Carinth.] (η) aureum in cæruleo (extante etiam cauda) *Görtshacher* [Carinth.] (θ) Duos dimidios obversos argenteos in rubeo *Artzt* [Tirol.] (ι) Egre-dientium [*Issant*] leonum ista exempla sunt. In capite aureo, parmae cæuleæ imposito coccineus *Bermont*, in cæruleo aureæ imposito, argenteus *Lins*, in aureo nigræ argento clathratae imminente, rubeus, falculis & lingua cyaneis *Champagne la Suse*, in auro rubeæ 3. palis velleris varii exaratae impositus rubeus *Montcornet*.

§. XX. Nonnunquam integer solis colorum distinctionibus sectiones videtur sustinere. Ita dantur leones secti linea transversa, *coupés*. Talis est in parma aurea, superiori parte corporis cyano, inferiori minio tincta *Reignac*. (sed jam vidimus n. 17. exempla per errorem eo relata) Quidam leones pluribus fasciis transversis inductis bicolores sunt: Talis est leo *Hassie & Thuringie* tæniis coccineis & argenteis in parma cærulea exaratus (vid. infr. Hist. inf. proleg. c. 1. s. 1. n. 2. & L. 3. c. 23. n. 11.) *Basoges* similem gestat ap. *Varen. R. d' arm.* P. 2. p. 274.

§. XXI. Nonnunquam leonis caput linteo obvolvitur, quod *chaperonné* appellant, vel saltem caputio occulunt. Tale caputium cæruleum leoni rubeo in parma aurea injicit famil. *Reinach* (κ). Rationem *Frid. Brombachius* ap. *Gabr. Bucelin. Geneab. German. Notiz. T. 1. P. 3. p. 24.* refert: *Eberhardum* s. *Engelbertum Reinachium*, quod coronam imperii affectaret, ab Ottone I. modesta sane castigatione punitum, jussu esse leoni suo rubeo caputium injicere cæruleum, cum antea per omnia idem, cum Habsburg insigne gessissent; sed figmentum ipse Bucelinus explodit. Armillam nonnunquam gestat, ubi niger ille in clypeo argenteo, cujus lingua rubet, collare auro fulget, *Alles*, & concolor in aureo, collari argenteo, *Calletot*, atque areæ quinis argenteis & rubeis tæniis exaratae, cujus lingua, falculæ & armilla melioris metalli sunt, fam. *Touzeville*. Leonem, quem fam. *Benavides* parmae aureæ palo rubeo exaratae, imponit coccineum, aurea corona & fascia argentea circa corpus pluribus vicibus obvoluta ornat. Clathros leoni obducunt (*enfermé d' un treillis*) nempe argenteos leoni aureo in futerulo rubeo *Layming Erbschencker* [Bav.] (λ)

§. XXII. Certa leonis membra etiam sæpius in scutis visuntur; inprimis caput & pedes. Caput leonis apud veteres Agamemnonis signum fuisse perhibetur. Gestant verò caput leonis cum colli parte avulsum rubeum in scuto argenteo *Aver de Winckel* [Bav.] (μ) Leonis (hoc enim apex docet) caput coronatum aureum annulum argenteum ore ferens in nigro *Hallersdorf* [Austr. m. 2. & 3.] (ν) Tria capita leonum ferunt avulsa rubea in parma argentea *Schrencken de Nozing* [Bavar. in 2. & 3.] (ξ) & *Le Groin*, aurea in coccinea *Chalençon*, & *Lussenay* [Nivern.] atque *du Mas* aurea, linguis sanguineis, in prasina *Barthelemy d' omville*, nigra in aurea *Montagne*, nigra, coronata & linguata cocco, in argentea *Guischard de Payré*.

Gg 2

§. XXIII.

(α) *Wap. I. p. 83.* Ex coronata galea profiliens leo scutarius coronatus. (β) *Wap. I. p. 37.* ex coronata galea profiliens leo. (γ) *Wap. I. p. 37.* ex coronata galea prorumpens leo scutarius coronatus. Lacin. aureæ & coccineæ. (δ) *Wap. I. p. 46.* Ex coronata galea exurgens leo scutarius.

(ε) *Wap. I. p. 31.* Ex coronata galea inter alas auream & nigram erumpens leo coronatus scutarius. Lacin. aureæ & atræ. (ζ) *Wap. I. p. 89.* ex coronata galea profiliens leo scutarius coronatus. (η) *Wap. I. p. 45.* ex coronata galea leo scutarius. (θ) *Wap. I. p. 45.* duæ coronatæ galeæ: puer inter alas transversim sectas, auream & cæruleam, ac cæruleam & auream sustinet stellam nigram: altera inter cornua nigrum, & nigro colore, atque argento distinctum leonem scutarium. Conf. s. 2. n. 2. & s. 5. m. 1. n. 2. (ι) *Wap. I. p. 44.* ex galea coronata prorumpens leo scutarius coronatus & duabus rubeis, media tertia argentea plumis struthioniciis fastigiatus. (κ) *Wap. I. p. 124.* ex coronata galea prorumpens leo, si pictori fides, aureus, rubeis collo cuspidibus, quibus pennæ pavoninæ imponuntur adfixis. (λ) *Wap. I. p. 78.* in 2. & 3. coronatæ cassidi inposita tabula sexangula, angulis singulis apposita pluma struthionica alternatim argentata & coccinea. (μ) *Wap. I. p. 80.* ex coronata casside nascens leo. (ν) *Wap. I. p. 41.* ex coronata galea prorumpens leo aureus coronatus dextri pedis unguibus annulum argenteum ostentans, (ξ) *Wap. I. p. 87.* ex coronata galea rubeus prorumpens leo.

Diverforum colorum.

Alia accedentia.

Capita Leonum.

Pes leoni-
nus.

§. XXIII. Pes leoninus explicatis falcibus, vel hisce aliquid tenens etiam non raro conspicitur. Talem gestat auratum in parma coccinea *Faucon* (familia ex Hetruria in Franciam translata) argenteum ex sinistro scuti miniati angulo prodeuntem & auream clavem gestantem *Humbracht* [Patrit. Francof.] (α)

Leopar-
dus.
Symbo-
lum.

§. XXIV. Quæ vulgariter differentia inter *Leopardum* & *Leonem* constituatur §. 4. vidimus. Aliam differentiam constituit *Uptonus de milit. offic. L. 4. p. 147.* quod *Leopardus ubicunque depingitur, naturaliter habet maculas nigras, uno cum grosso capite & est animal planum, non hispidum: Leo vero habet unum colorem continuum cum pectore hispido & certis cubis in cauda.* Ita etiam scribit *Ioh. de Bado aureo* (si tamen alius ab *Uptono* credi debet) p. 12. 13. ubi vero hæc descriptio à leopardo non aliena est, ut est apud *Gesner. Thierb. p. I. p. 253.* Ita panthetæ vel pardi nomine valent feciales hanc feram appellare; cum leopardus apud illos, usu vulgari, solo situ, quod antea dictum, differat. Ordinariè pingi gradientem vel currentem, allegato loco monuimus. Id verò *Campanile dell'arm. c. 2. p. 7.* ex generali regula deducit, quod quodvis animal in nobilissimo actu suo pingi debeat; cursus autem in leopardo cum primis commendetur. Si erectus repræsentatur, nempe *rampant*, vocatur *lionné* s. pardus leoninus. Inter antiquos leopardum aureum in clypeo nigro assignant *Thesio ap. Hæping. de Jur. inf. c. 2. §. 10. n. 1009.* Symbolum vero in eo quærunct consilii, generositatis vel Anglis (quibus regium scutum ornat) illati damni. Post *Ioh. de B. aureo p. 13. Nic. Uptonus de milit. offic. L. 4. p. 148.* credit leopardum in armis significare in armis portantem, vel saltem primum assumentem adulterio esse genitum. Æque ineptum est, quod subiungit, adscribam tamen, ut seculi illius nugas, sed *συμπάγων*, agnoscas, ita dicit: *Multum pertinenter potest dici, quod isti magni abbates & abbatissæ debent in suis armis portare leopardos, mulos, burdones, vel titiros, pro eo, quod ipsi habent & portant instrumenta episcoporum, ut mitram & crucem, ut muli, leopardi & tales bestie portant instrumenta generativa, equorum & leonum, non tamen eis utuntur naturaliter, neque habent ipsum actum vel generationis exercitium. Sic dicti abbates & abbatissæ habent mitras & baculos, non tamen ipsum actum habent, vel exercitium conferendi & ministrandi certa sacramenta & negotia episcopis pertinentia.* De hoc symbolo *Gelen. de Col. Agrip. magn. L. 2. f. 40. p. 208.* *Leones gradientes pardinos appellant feciales, & quia utroque oculo hominem aspiciunt, alii volunt leenas esse: Mihi verò videtur ea leonum figuratione triumphus significari, seu juga leonum currum triumphalem trahentium. Atque fortasse Ethnici Romani, prout stirpem ad dextros suos facile referebant, volebant eo signo divinatorum generis ortum significare: quoniam deorum matri leones currum trahentes affinguntur, ut in quibusdam gemmis signatoris Iuno inter duos leones gradientes exhibetur. Aliqui etiam triumphatores leonibus vecti sunt.* Tum de Leopardis idem f. 43. p. 213. dicitur scutarius leopardus in armis consilii militaris hieroglyphicum esse, nam cum inter leonem & pardum inimicitia sint, hic virium robore & scapulis minor, celeritate & astutia præstat, cuniculum enim utrinque patentiore in medio angustum agit, quem vix ipse penetrare possit, tum leonem laceffens ardente prælio accensaque ira fugam arripiens; cuniculo se immergit, alteraque parte evadens leonem antri ventre interceptum à tergo obruit & interimit, nam dolus an virtus Pardi quis in hoste requirat.

Exempla
singulo-
rum.

§. XXV. Utuntur leopardis isti: singulis primum; nigro in parma aurea *Brehan*, sanguineo in aurea *Nevet* [Britann.] argenteo in cyanea *Kersendi* [Britann.] atque (sed area sparsa liliis ejusdem metalli) *Holland C. de Huntingdon* [Angl.] aureo in cyanea *du Fou*, ut & (sed situ leonis & corona aurea composita) *Firleus*, atque *Beaucaire Peguillon*, aureo in nigra area transversè sectæ, cujus inferior pars rubea duos fluvios argenteos fasciarum instar locatos, superiori parte *Mornaner de Liechtenwördt* [Tirol. in 2. & 3.] (β) Ita & in clypei transversè secti, superiori area argentea pingit Leopardum coronatum rubeum (inferiori cærulea undosum balthæum argenteum continente) *de Mardorff* [Patrit. Francof.] (γ)

§. XXVI.

(α) *Wap. I. p. 210.* Leonis, sanguineam linguam ostentantis, *πγοτομή*, pedibus clavem auream tenens. Lacin. argenteæ & rubæ.

(β) *Wap. I. p. 42.* coronata galea leopardus proslit aureus. (γ) *Wap. I. p. 210.* Ubi tamen coronæ mentio non fit. Apicem constituit ex coronata galea inter jugum alarum argenteatarum, leopardus exoriens rubeus coronatus utrinque lilium rubeum (vel cæruleum) gestans Lacinie argenteæ & rubæ.

§. XXVI. Duos leopardos pingunt aureos in scuto coccineo *La Guerche & Lisle* ^{Plurimum in eodem scuto.} *Bouchard.* coccineos in aureo *Marsay, Quincarnon, Blanchefort*, prasinos [falcibus & lingua sanguineis.] in argenteo *Prulay*, argenteos in cyanea *Chasteaubrun*, aureos in nigro *Dinteville Fouquerolles & Iaucourt*, aureos falcibus & lingua rubentibus in cæruleo *Roumilly la Chesnelaye*, argenteos in rubeo *Sorel*. Tres aureos, coronis, falcibus & linguis cocco tinctis in clypeo cæruleo *Caumont* [unde Duces Forcæ.] aureos, alterius metalli unguibus in coccineo *Maubeck*.

§. XXVII. Capita leopardina, seu leonina adversa dicere malis [Symboli rationem explicat Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 41. p. 211. *Quoniam præcipua leonis vis in oculis & terror in rugis frontis consistit: aptissimum militaris ferociæ & incutendi metus emblemata est. Est vultus torvus & ferocior militaris animi indicium, unde nonnulli Cæsares ad ferociam vultum componebant &c.*] Ista in clypeis notavi singula; aurum lingua sanguinea in parma cærulea *des Lions d'Espaux*, aurum, inserto naribus ejusdem metalli annulo [baillonnée d'un anneau seu bouclée.] in coccinea *Baillon de Forges*. Terna argentea in area viridi *Buchholz* [Bar. in 1. 4.] (α) aurea coronata exertis linguis torvè intuentia in nigra *Gryn* [Colon.] (β) aurea [addito in corde scuti orbe seu Byzantino numo aureo] in solo cæruleo *Fichant* [Patrit. Francof.] (γ) aurea linguis sanguineis in cæruleo *des dormants*, cyanea, coronata & linguata rubeo colore, in argenteo *Béré* [Normann.] In area transversè secta, cujus superiora cærulea, inferiora aurea totidem alternantibus coloribus picta *Fernberger zu Eyenberg* [in 1. & 4. primi & quarti quadrantis vid. f. 1. m. 1. n. 66. [Austr.] (δ)

§. XXVIII. Pardus seu panthera maculis sparsa, ab aliquibus hieroglyphicum vanitatis & perfidiæ fingitur; unde ajunt Joanni Veromanduo ob feloniam ademptis propriis armis datum esse scutum rubeum, panthera argentea insigne apud Joh. de Bado aureo p. 13. signum est conditionis servilis præteritæ vel omissæ. Verum non semel diximus, sequiores illas interpretationes otiosorum videri somnia. Unde nihil mali de familiis ominabimur, quæ animal hoc gerunt; quales sunt *Ahaim* [Bav.] (ε) gestans in parma argentea pardum rubeum maculis albis sparsum & [nisi me oculi fallunt.] *Elsenbeck* [Bav.] (ζ) in aurea nigrum. Addimus feritate cognatam *Tygrida*, maculis oblongis insignitam. Talem autem in scuto rubeo Achilli adsignant ap. *Heping. de Iur. inf. c. 2. §. 10. n. 1009.* Argenteam rubeo laterculo inserit *Kolnitz* [Bar. in 2. & 3.] (η)

§. XXIX. Cum ad pardos nos leo duxerit, ad gryphes etiam ducit: horum enim corporis pars posterior leonis figuræ est. Unde non tam animalis extantis figura, quam hieroglyphicum ob conjunctionem leonis & aquilæ, sapientiæ vel etiam celeritatis cum fortitudine juncta creditur. Auribus etiam prominentibus attentionem ad consilium denotari existimant. vid. *Alcaf. ad Apocal. L. 3. c. 4. p. 341.* Alii etiam symbolum roboris, velocitatis & vigilantia quærunt in hac figura. Promptitudinis item ad audiendum, quæ in magistratu requiritur. *Cyr. Spangenb. Adelsp. P. 2. L. 12. c. 46. p. 336.*

§. XXX. Exempla Gryphorum plurima infra occurrent in Histor. insign. *Exempla.* L. 1. c. 13. in insign. Brandenburgicis. Alia hic addemus. Gestans nigrum in clypeo argenteo *Brullon la Musse, Schefeld*, [Siles.] sed unguibus aureis minacem (θ) *Schweighard* [Bav.] sed aureis alis & corona (ι) nigrum in aureo *Greiffen* [Siles.] (κ) *Albrechtsheim* [Bav.] (λ) aureum in rubeo *du Tour, Fridesheim* [Austr.] in 2. & 3. (μ) & [sed coronatum in bipertiti priori latere] *Eck.* [Carinth.]

G g 3

(α) Wap. I. p. 31. Cygnus candidus de Laciniis, vid. c. 6. n. 25. (β) Galeam magno hiato leoninus manducus ore preinere & absorbere videtur, & supra manduci verticem ex aurea corona emergit atra plumaria panicula. (γ) Wap. I. p. 211. Galeæ coronatæ imminens globus aureus inter expansas alas cæruleas singulis stellis aureis impressas. (δ) Wap. I. p. 36. coronatæ cassidi inter cornua duo, quorum prius auro & ciano secatur, posterius argenteis, & miniatis segmentis pingitur cauda pavonina. (ε) Wap. I. p. 77. duo cornua rubea, ternis singula candidis struthionis plumis ornata. (ζ) Wap. I. p. 97. ex coronata casside prodiens eadem fera.

(η) Wap. I. p. 32. tygris scutaria insidet cassidi coronatæ.

(θ) Wap. I. p. 66. inter duas nigras erecta pluma struthionica argentea.

(ι) Wap. I. p. 92. ex coronata galea prorumpens gryphus scutarius.

(κ) Wap. I. p. 67. ex coronata galea exurgens gryphus scutarius.

(λ) Wap. I. p. 81. ex coronata casside gryphus prorumpens.

(μ) Wap. I. p. 37. ex coronata galea erumpens gryphus.

[Carinth.] (α) aureum in nigro coronatum *Cremmer de Königshofen* [Austr.] (β) rubeum in aureo *River* [Angl.] & (sed in bipertiti scuti parte anteriori, posteriorem enim auream fascia nigra ornat) unguibus ferrum gestantem *Büttner* [Siles.] (γ) argenteum in rubeo *Odorsky* [Siles.] (δ) aureum coronatum in nigro *Douiat*, sine Corona *Fridwirth zum Fridhof* [Austr.] (ε) *Rauchberg* [Styr. in 2. & 3.] (ζ) In cæruleo aureum *Greiffenberg* [Austr. 2. & 3.] (η) (insistentem nigri tricipiti argenteæ) *Kiner de Scharpfenstein* [Siles.] (θ) coronatum, lingua sanguinea, oculo argenteo, dextris falculis elevatis nudum acinacem auro instructum, sinistris depressis tres rosas rubeas, viridi ramulo foliato sustentatas tenentem, in pede scuti corona aurea sustentatum *Esterhafi* [Ungar.] argenteum coronatum & plumis struthioniciis ornatum in scuto ex angulo sinistro secto, cujus superiora aurea, ulteriora rubea *Hutter de Huttershofen* [Austr. in 2. & 3.] (ι) In scuto transversè ex minio & argento secto, gryphus pingitur iisdem, sed invertito situ coloribus *Bompart*. [Delfin.] Gryphus nascens niger in aurea scuti transversè secti, & inferius cyaneo colore tincti superiori parte, insigne est fam. *Rauscher* [Francof. Patrit.] (κ) *Arvernæ* com. vetera insignia dicunt repræsentasse gryphum superiori corporis parte rubeum, inferiori viridem in parma aurea. Tres gryphos cæruleos, coccineis corona, linguis & unguibus, in parma aurea *L'Aubespain*. Gryphus nascens argenteus in scuti secti, cujus inferiora rubent, superiori parte nigra *Lasserwitz* [Siles.] (λ)

Pedes gryphorum.

§. XXXI. Pedes gryphorum aliquot observavi in scutis. Tres nigros, sanguineis unguibus, in argenteo *Gräffar*, argenteos in prasino *Buade* [Vascon.] Huc etiam spectat apex *Greiffenclauorum* ipso nomine indice in Hist. insign. L. 3. c. 21. Gryphi caput cum collo avulsum nigrum in aurea parma *Hantzschke* [Siles.] (μ)

Gryphus vel fera alis destituta.

§. XXXII. Gryphibus video etiam annumerari feram, alis tamen destitutam, ex cuius oculis, cruribus & ore flammæ promicant: in insignibus *Styriæ* [vocatur *Steir* s. *Stier*] ea fera argentea ornat clypeum viridem, pro familia *Stahrenberg* aurea rubeum, *Steirer de Berneck* nigra argenteum, *Hohenberg* in Austria argentea nigrum, *Spangenberg*. *Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 35. p. 323. *Goldstein* (ν) [Patrit. Francof.] (sed ut flammæ rubæ, non nisi ex ore promicent. Huc retulerim quæ sine flammis huiusmodi rubæ in aureo scuto comparet notandæ famil. *Vnruhe* [Siles.] (ξ) & quæ nigra auro coronata in media parma argentea *Dn. de Oeth* [Austr.] (ο) Caput & collum huiusmodi feræ ignivoniæ in scuto bipertito ex cocco & auro vilitur tinctura alternante notandæ familæ *Teuffel de Pirckensee* [Bav.] (π) Respicitur ad nomen, cum hoc fere modo caco-dæmon pingi soleat.

§. XXXIII. In natura extet unicornu seu monoceros, uti pingitur, nec ne, huius loci non est disquisitio. Conf. *Thuan.* L. 64. p. 322. saltem in scutis non infrequens est feræ huius figura: & quidem naturali suo situ saliens repræsentatur: Si verò confideat, gradiatur, vel alio situ sit: id exprimendum est. Præterea tinctura jubæ, barbæ, ungularum & cornu notari solet. Quod hieroglyphicum concernit, aliqui illis *δαιµνα* adsignant, qui foeminarum pudicitiam defendissent ap. *Hæping.* de Jur. inf. c. 5. n. 11. idem c. 9.

(α) *Wap.* I. p. 46. inter duo cornua argenteum & rubeum, quibus quæ aperiuntur ternæ struthionice plumæ argenteæ & coccineæ imponuntur, gryphus ex coronata galea exurgit. Lacin. hinc nigra & aurea, isthinc argentea & coccineæ. Conf. f. 1. m. 2. n. 20. (β) *Wap.* I. p. 40. ex galea coronata gryphus exsurgens aureus coronatus. Lacin. hinc nigra & aurea, isthinc ob aream 2. & 3. vid. f. 1. m. 1. n. 93. argentea & rubea. (γ) *Wap.* I. p. 63. Inter duas alas rubeas ejusdem coloris gryphus è coronata casside exoriens utrinque ferrum ostentans. (δ) *Wap.* I. p. 74. anser argenteus. (ε) *Wap.* I. p. 41. gryphus scutarius ex coronata galea profiliens. (ζ) *Wap.* I. p. 48. coronatæ galeæ impositus gryphus scutarius. (η) *Wap.* I. p. 40. respondet hinc & areæ, de qua f. 6. m. 3. n. 7. galea prior coronata, in qua inter duo cornua argenteum & nigrum gryphus exsurgens. (θ) *Wap.* I. inter duo cornua, quorum prius cocco & auro, alterum auro & cæruleo colore tingitur, exurgit è galea coronata gryphus lapidem acutum argenteum gerens & ostentans. (ι) *Wap.* I. p. 38. ex coronata galea gryphus argenteus, rostro calcar gestans aureum, coronatus & ornatus plumis tribus struthioniciis, quorum extremæ duæ aureæ, media coccineæ. (κ) Galeæ diademate tortili ex cyano & auro connectæ inter 2. cornua aureum & cæruleum exurgens gryphus scutarius. Lacinia hinc aurea & nigra, illinc aurea & cærulea. (λ) *Wap.* I. p. 59. erumpens gryphus scutarius. Lacin. argent. & nigra. (μ) *Wap.* I. p. 92. pluma struthionica nigra. (ν) Fera scutaria exurgens, flammæ aureas evomens. (ξ) *Wap.* I. p. 55. coronatæ galeæ insistit molaris lapis argenteus plumis struthioniciis aurea, argentea, rubea fastigiatus: quem tanquam tenentium conspiciuntur pedum alius feræ extrema rubea. (ο) *Wap.* I. p. 34. ex coronata galea prorumpens fera scutaria nigra, colli ornamentis (der *Ramm*) aureo, & pennis pavoninis instructo. (π) *Wap.* I. p. 96. ex coronata galea imago scutaria bicolor.

c. 9. n. 220. omnium virtutum, quæ militem decent, imaginem facit. Aliis signum est animositatis, amoris in virtutem, vitiorum fugæ. Wap. P. 3. præfar. n. 14.

§. XXXIV. Conspicitur monoceros in clypeo cyaneo argenteus *Vallon* (Divio. *Exempla* nens.) & (sed ut incedens pingatur.) *Montbize Benard*. saliens fasciis obliquis coccineis & argenteis distinctus in cæruleo *Schiraw* [Siles.] (α) argenteus in nigro *Nusdorff* [Bav.] (β) argenteus in rubeo *Kneysel* [Austr.] (γ) niger in argenteo *Heyrling*. [Tirol. in 1. & 4.] (δ) rubeus coronatus in argenteo *Ebersdorff* [Tirol. in 1. & 4.] (ε) argenteus aurea corona & cornu in rubeo *Gallen de Gallenstein* [Styr.] (ζ) argenteus in cæruleo *Wallenfels* [Franc.] (η) Tres nigri in cæruleo *Le Cirier de Neufchelles*. Monoceros exoriens, seu anteriora ejus, argento tincta in scuto rubeo *Krotendorff* [Bavar.] (θ) cæruleo *Regeldorf* [Bavar.] (ι) niger (sanguineus guttis rubeis è sectione destillantibus) in argento *Bergkhofen* [Bav.] (κ) aureus in nigro *Berwang* [Bav.] (λ) Monoceros exoriens representatur in clypei transversè secti, cujus inferior pars aurata est, superiori parte nigra aureus *Ioham de Mundolzheim* [Alsat. & Patrit. Francof.] (μ) Cum collo caput unicornu argenteum inscribit parma cærulea, imposito cephalo aureo tribus alis nigris impresso *Chevalier*, simile argenteum coronatum auro, & ex cornu extremo dependente annulo aureo, cui saphirus insertus est rubenti *Schondorf* [1. Bav.] (ν) Tria capita monocerotis argentea inserit area cærulea *Mainardeau*.

§. XXXV. *Elephas* quadrupedes alias vincens magnitudine plurium virtutum, *Elephas* quarum imago in eo reperitur, symbolum esse potest, prudentiæ, clementiæ regiæ, pietatis, fortitudinis. Conf. Cyr. Spangenb. *Adelsp.* P. 2. l. 12. c. 46. p. 335. b. Exemplum in scuto *Helfensteiniorum* comitum, ubi elephas argenteus in area coccinea lineæ aureæ insistit. Vid. Hist. insign. 1. l. c. 35. n. 4. de proboscide ejus, ut aliquibus videtur, cum verius sit cornuum species, conf. c. 6. n. 40. An dentes ejus credemus, quos tres nigros in rubeo scuto representant *Auer de Tobel* [Bav.] (ξ)

§. XXXVI. In urso præter situm, quo vel gradiens [*passant*] vel erectus [*Dressé en* *Ursus* *pied* seu *sur pied*] vel pedibus ad prædam divaricatis (rampant) pingitur, oculorum, linguæ, & si adsit, armillæ tinctura observari solet, *allumé, langvé, accollé*. Id vero perpetuum est, quod unico tantum oculo, atque ita nunquam adverso capite representatur. In antiquitate Protefilao duos ursos nigros erectos se invicem respicientes in clypeo aureo assignare solent ap. Hæping. Jur. inf. c. 2. §. 10. n. 1009. apud eundem n. 1014. ursa antiquorum Gothorum insigne est. Symbola vero varia quærunt; *Ioh. de Bado* aureo dat ursum forti bellatori, qui prudens non sit, alii terrestribus dedito. Alii homini initio dissoluto, dein modesto, cum ursæ fœtus lambiendo præficiatur. Alii viro forti, & solerti: aut etiam iracundo. Ursæ capite, quod invalidissimum est, Pierius civitatem ab imbecillo rectam principe denotare vult. Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 44. p. 213. *Tesserani* urse ad explicandas militares excellentias variæ sunt interpretationes. Primo enim cum *Heroum* filii dicantur noxæ, ursus quasi orsus à limatione fœtus dictus sollicitam liberorum educationem significat. Secundo ab urgendo volunt dictum, & sic interpretantur viri militaris esse, non lubrico impetu res moliri, sed peragere & fortiter cæptis insistere. Tertio volunt ursum esse characterem solertiæ humanæ, quod licet membris & toto sit obesus corpore, aptus tamen, flexibilis & dexter sit ad omnem usum, demum quod ursus firmus sit pedibus, & rectus incedat, sicut militem constantia & justitia decent. Conf. Cyr. Spangenb. *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 335.

§. XXXVII. Quod exempla concernit, celebris in primis est ursus niger in baltheo aureo parma rubea inducto gradiens, quo ob nomen & captum, cum extruendæ urbi ligna cæderentur, fera denotatur *Berna* (civ. & Canto Helvetiæ) ab hoc enim moneta nomen,

(α) Wap. I. p. 69. *πρωτομή* scutarii unicornu. (β) Wap. I. p. 77. ex coronata casside exurgens monoceros. (γ) Wap. I. p. 39. ex coronata galea profiliens monoceros. (δ) Wap. I. p. 43. ex coronata galea inter alas, nigram argenteo baltheo, & auream cuspidibus scutariis insignitas, exurgens monoceros. Conf. rationem alterius alæ S. 1. m. 2. n. 33. (ε) Wap. I. p. 44. Monoceros scutarius ex coronata galea prorumpens. (ζ) Wap. I. p. 48. ex coronata galea monoceros scutarius erumpens. (η) Wap. I. p. 104. coronatæ galeæ insidet unicornu. (θ) Wap. I. p. 80. è coronata galea exurgens monoceros. (ι) Wap. I. p. 86. monoceros prorumpens argenteus. (κ) Wap. I. p. 80. è galea corona prorumpens fera scuti. (λ) Wap. I. p. 83. exurgens monoceros ex auro. (μ) Wap. I. p. 196. ex coronata galea imposita prominens *πρωτομή* monocerotis. (ν) Wap. I. p. 97. ex casside coronata monoceros scutarius prorumpens, additis coronæ pavonis pennis. (ξ) Wap. I. p. 80. ex coronata casside prominens duo cornua, rubeum & nigrum: quæ etiam tinctura laciniarum.

nomen, ut unciales Bernenses ab hoc urso *Bärenthaler* dicantur: & *Bahen* s. baciones, vel bazii ab urso minori *Beh* seu *Behle*. Quod nomen per non exiguam partem Germaniæ obtinet. Vid. Hæping. de Jur. insign. c. 10. §. 1. p. 109. & quod colores aliquoties variati sint. c. 6. n. 1190. ex Stumpfio. Alia addamus exempla. Gestant ergo ursum nigrum erectum (lingua sanguinea) in clypeo argenteo *Appenzell* (ex Cantonibus Helvet.) (α) Itidem nigrum cum argenteo colli vinculo in aureo *Birckelin* [quasi Beerlin. Colon.] (β) iterum nigrum erectum in aureo *Spiller* (Austr. in 1. & 3.) (γ) similem [sed addita armilla] *S. Gallen* s. *Galli fanum* [civit.] (δ) similem (sed pedibus anterioribus ignem rubeum portantem) *L'Anchise*, item nigrum secutem (*eis ne Hacke* / ut nomen respondeat) gestante in aureo *Häckelöder* [Bav.] (ε) nigrum in sectione scuti diagonali, cujus inferior pars rubet, superior vel ulterior argento candet, gradientem *Kärgl* [Bav.] (ζ) erectum rubeum inaurato ad collum loco annulato revinctum in argenteo *de Horn* [Colon.] (η) erectum trunco arboris assistentem omnia ex nativo colore in viridi *Berische* [Bohem. & ex eo Misn.] (θ) rubeum divaricatis pedibus raptui intentum in scuto aureo *Albe* [Provinc.] similem aureum in nigro *Orly* [Delfin.] in aureo ursum nigrum alligatum aurea catena columnæ ejusdem metalli, superincumbente his aquila expansa nigra, *Cesarini* [Roman.] in argentea area ursus nativo colore piscem ore gestans ex undis emergens gestatur à *Strutzen* [Austr.] (ι) in aurea ascendens nativo colore priori pede premens anulum aureum turcoide ornatum, *Balck* [Siles.] (κ) in aurea, quæ area parmæ bipertitæ prior est, (nam altera argentea lilium cæruleum complectitur) ascendens super flumine deorsum fluente, colore naturali *Wildperger*. [Austr.] (λ) Duo aversi aurei in cæruleo scuto *Vrscoli* [Venet.] Huc capita ursina referamus, qualia avulsa 3. nigra obligata capistris (*emmuselées* s. *emmufflées*) & catenulis ex auro, in parma argentea *Monstrevil Bonnin* [Picton.] Similia tria adjicit fasciæ cæruleæ in scuto aureo *Plastrier*, caput ursinum cum collo nigra ex aurea corona emergens in scuto argenteo *Libmänner de Trusch* [Carinth.] (μ) item nigrum lingua cruenta in argenteo *Egolfstein* [Franc.] (ν) Nec non pedes ursinos resectos vel avulsos (partes d'ours, *Bärentahen* oder *Bärentappen*.) Gestat talem suo colore pictum in parmæ bipertitæ (cujus alterum latus cæruleum est) priori parte argentea. *Lütticz* [Siles.] (ξ) tales duos nigros, sectione cruenta apparente, decussatim locatos in parma argentea *Pfeil* [Siles.] (ο) & *von der Harte* [Siles.] (π) itidem duos resectos vulnere cruento nigros decussatos in aureo *Prockendorff* [Bav.] (ε) & *Franckenreiter* [Bav. hac sola differentia, quod decussati: hi quidem etiam sunt, sed extrema erga se iterum conversa] (ς) duos supernum conversos argenteos in rubea area, & tres nigros in argentea transversim descriptos uni scuto quadripartitum inferunt *Vinther de Platsch* [Tirol.] (τ) duos evulsos, argenteum & nigrum, in scuto bipertito nigro & argenteo *Fierer* [Austr.] (υ) duos ex imo scuti margine sursum porrectos, & singulos binis flammis rubeis ascendentibus insignitos in scuto bipertito ex argento & nigro, tinctura opposita, inscit *Ottenperg* [Bav.] (φ)

§. XXXVIII.

(α) *Wap.* I. p. 222. (β) Ursus scutarius erumpens. (γ) *Wap.* I. p. 35. ex galea coronata ursus exorians pedibus tenens alveolum lusorium ex minio & argento tessellis: ob alterum laterculum. vid. c. 5. f. 1. m. 2. n. 11. 13. (δ) *Wap.* I. p. 222. (ε) *Wap.* I. p. 86. ex coronata casside ursus scutarius exurgens. (ζ) *Wap.* I. p. 81. coronatæ cassidi inter cornua argenteum & rubeum insidens ursus. (η) Ursus scutarius erumpens. (θ) Herma cataphracti, thorace ferrea, lorica viridi, pileo tectus, ex quo dependet pluma struthionica cærulea; lacinia prasina & cærulea. (ι) *Wap.* I. p. 36. inter ternas utrinque struthionicas plumas, hinc aureas duas & unam nigram, isthinc opposita tinctura, ex coronata casside exurgit ursus piscem ore gerens. (κ) *Wap.* I. p. 71. inter nigrum & rubeum pluma struthionica aurea. (λ) *Wap.* I. p. 41. ex coronata galea ursus niger prorumpit. Lacin. hinc aurea & nigra: isthinc argent. & cærul. (μ) *Wap.* I. p. 47. ex coronata galea caput ursinum. (ν) *Wap.* I. p. 100. scutaria figura. (ξ) *Wap.* I. p. 70. duos pedes ursini suo colore tincti. (ο) *Wap.* I. p. 50. Post argenteam alia latens nigra ala. (π) *Wap.* I. p. 68. duo pedes ursini. (ε) *Wap.* I. p. 97. cassidi coronatæ impositi duo pedes ursini. (ς) *Wap.* I. p. 97. coronatæ galeæ impositi duo pedes scutarii. (τ) *Wap.* I. p. 42. duæ galeæ coronatæ, ex quarum altera duo pedes ursini argentei, ex altera nigri protenduntur. Lacinia hinc argentea & rubea, isthinc atra & aurea. (υ) *Wap.* I. p. 35. inter alas duas transversè sectas ex nigro & impressis duabus aureis, & minio, impressa una argentea, stellis duo pedes ursini argent. & nigr. Lacinia hinc rubea & nigra, isthinc nigra & argentea. (φ) *Wap.* I. p. 88. ex coronata galea duo pedes ursini rubeis binis flammis impressis.

§. XXXIIX. *Lupus* sequatur, Martium animal, & ob hoc apud gentes Marti *Lupus* sacrum, atque Romæ inter signa militaria. Creditur symbolum indefessi & vigilantissimi belli Ducis. Nec non, qui hostem solerter aggredi noverit. Cyr. Spangenberg. *Udelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. b. Potest tamen etiam à venatione luporum figura originem trahere. Amplius solertiæ, & velut olim ap. Græcos ob visum acutum soli sacer fuit, vigilantia nota esse potest. *Hæping. de Jur. insign. c. 9. n. 202. seq.* Apud Ægyptios in hieroglyphicis designabat raptorem, voracem atque famis impatientem: si caudam sub ventrem reduceret, eum qui à potentiore oppressus, se in tuta receperit, glabra extrema cauda, in hostes elapsus, sed qui parva admodum jactura evasisset: tum notabat etiam peregrinum, ut taurus indigenam. Aliis hostem irreconciliabilem. Nonnunquam lupa (si in deteriore partem detorquens, impudicitia nota) pingitur, ubi sexus indice. Hæc aurea in cæruleo apud *Hæping. Senensium* signum est, de *Jur. inf. c. 17. §. 15. n. 489.* inde donum Reipublicæ accepit, & sui scuti quartæ areæ inseruit Blasius *Montucius*. *Luynius* Connestab. Franciæ, in 2. quadrante cæruleo gestabat 2. lupos adversas.

§. XXXIX. Ordinarius situs ejus est, ad prædam intenti, vel auferentis (*ravissimus* ^{Situs, exempl.}) Gestat lupum cæruleum coronatum auro in parma media argentea dom. *Welzer de Spiegelfeld* [Austr.] (a) cæruleum in argento *Blanckenfels* [Bav.] (β) & *Wichsenstein* [Franc.] (γ) argenteum in rubeo (paronomasia) *Wolf* [Franc.] (δ) aureum in clypeo rubeo *Loubers Verdalle*, cæruleum lingua & unguibus sanguineis in aureo *Agoult de Sault*, argenteum in nigro *Bahuno la Demiville* (Britann.) aureum in cæruleo *Montuc* in 1. quadr. naturali colore pictum, confidentem in aureo *Wolff* [Patrit. Francofurt.] (ε) pariter nigrum in scuti aurei bipertiti, cujus posteriorem partem duæ fasciæ alie exornant, anteriori parte *Sundhausen* (ζ) [Patrit. Francof.] itidem naturali colore pictum, atque ore anserem candidum gestantem, & argentea fascia media sui parte revinctum, adjecta in scuti rubei ungulo dextro rosa candida *Nobeck* [Silef.] (η) aureum (sed gradientem) in cæruleo *Le Loup Bellenave*, rubrum in aureo, sed cerasis cum petiolis coccineis sparso (noyau de cerises & queues) *Nonilles*, naturali colore pictum, sagittam itidem suo colore tinctam, *gesiedert* / nisi quod pinnæ rubent, confringentem, in parma transversè secta, quæ superius cærulea, inferius aurea est, (sed toti fera incumbit) *Fursten* [Silef.] (θ) Graditur lupus argenteus in rubeo *Fisdhorn* [Franc.] (ι) In transversè secti scuti superiori parte cærulea laciniola trium segmentorum argentea, inferiori argentea lupus nativi coloris *Wolf dict. de Metternich* (κ) [Westphal.] De hoc symbolo ita philosophatur Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 24. p. 130. *quasi secaretur terrarum orbis Horizontis circulo, ut pinnata fascia scutoque significant se ex altero Horizonte rediisse claros murali corona, vel facinore occupati, aut tuzati pontis.* Duos rubeos lupos gradientes (oculis evulsis) in scuto aureo gestat familia *Oseria* (Hispan.) nigros oviculas candidas dorsis gestantes in aureo *Avellaneda* (Hispan.) Lupus biceps nativo colore in pedis scutarii bipertiti latere sinistro argenteo *Pezzen* [Austr.] (λ)

§. XL. Aliquando capita sola pinguntur. Caput lupi, cum collo argenteum in cæruleo *Ertbach* [Bav.] (μ) Capita lupina avulsa sanguinea inscribunt parmae argenteae *La Gobelaye Vifdeloup*, argentea rubea *S. Amadour*, nigra in aurea *Louvancour de Vauchelles*. Lynx sui coloris in scuto cæruleo *Luxen* [Silef.] (ν) in rubeo, sed limbo aureo circumdato *Triebeneck* [Styr.] (ξ) Dimidia fera nativi coloris, in superiori parte

Hh

scuti

(a) *Wap. I. p. 34.* coronatæ galeæ insidens lupus coronatus scutarius. (β) *Wap. I. p. 96.* fæminea imago umbilicatenus apparens cæruleo amictu, caput redimiculo candido, & corona aurea ornata, brachia, quæ circumvolvunt singuli serpentes suo colore picti, manibus amputatis sursum tendens. (γ) *Wap. I. p. 103.* idem cum priori apex. Unde dispiciatur, eademque diversis nominibus fit familia? (δ) *Wap. I. p. 106.* galea tegitur pileolo lato rubeo, ora reducta argentea, super eo *πρωτομή* lupi scutarii. (ε) *πρωτομή* lupi scutarii. Lacinia nigra & aurea. (ζ) *πρωτομή* lupi nigri retrospectantis & agnum argenteum ore ferentis. (η) *Wap. I. p. 56.* rosa candida auro gemmata & foliata. Lacin. rubra & argentea. (θ) *Wap. I. p. 63.* ex coronata galea exurgens lupus sagittam confringens. (ι) *Wap. I. p. 106.* jugum complicatum alarum rubearum. (κ) *Wap. I. p. 190.* ex galea diademate tortili tecta exurgens *πρωτομή* lupi scutarii. Lacinia argentea & cærulea. (λ) *Wap. I. p. 41.* lupus biceps ex aurea corona prorumpens. Lacinia hinc (ob alias areolas) aurea & atra, isthinc argentea & rubra.

(μ) *Wap. I. p. 95.* figura scutaria.

(ν) *Wap. I. p. 60.* pileus cæruleus ora reducta argentea impositis 6. pennis ardeæ candidis. Lacin. cærulea & argent.

(ξ) *Wap. I. p. 49.* ex coronata galea exoriens lynx. Lacin. aurea & rubra.

scuti cyanea, cujus inferior pars aurea in cuspidē triangulari cærulea stellam exprimit auream *Althamer* [Austr.] (α)

Vulpes.

§. XLI. *Vulpes* astutissima astutiae symbolum est. Inprimis hoc hieroglyphicum quærit *Vulson de la Columb.* in vulpe aurea, in nigro caputio argenteum anserculum collo gestante, quam in parma coccinea defert famil. *Schaden von Liepold seu Leipoltz* [Hass.] (β) cæterum pingitur ordinariē erectus & pedibus divaricatis (*rampant*) nonnunquam gallinam, vel aliam avem raptam ore gestans (*Ravissant.*) Talis est suo colore picta avem candidam rapiens, in solo aureo *Brantstein* [Misa.] (γ) itidem sui coloris anserem argenteum rapiens in cæruleo *Dresker* [Siles.] (δ) Vulpes suo colore rincta in aureo solo *Fuchsen* [Siles.] (ε) & in argenteo *Mager de Fuchsstatt* [Carinth.] (ζ) nigra in aureo *Schænkirchen* [Bar. in 2. 3.] (η) rubea in aureo *Fuchs* [Franc.] (θ) Tres vulpes gestat cæruleas in clypeo argenteo *La Goupeliere*, aureas in cæruleo *La Renardiere.*

Aper.

§. XLII. *Aper* (sanglier) & in universum *porcus* symbolum habetur animositatis periculorum contemtrici, militis bene armati, finis belli agriculturæ, pernicitatis, præfagii futurorum, luxuriæ, invidiæ (juxta *Ioh. de Bado aureo*) fidei (quia cum in pacem & fœdera jurabatur, suam mactari & conscindi moris erat) vastitatis. Porro fuit inter militaria Rem. signa quintum. *Festus*: quia confecto bello, inter quos pax fieret, cæsa porca fœdus firmari solebat. Forte est quia sus (troja latinis vel scropha) *Æneæ* attribuitur, & in universam (nescio an nominis analogia) Trojanis. Unde Pomponius Sabinus narrat, Antenorem posuisse suam in aureo vexillo. Conf. *Heping. de Iur. inf.* l. 1. n. 32. c. 17. §. 15. n. 498. Sæculis sequentibus Jonii juniores sub Mag. peditum in occidente gestabant aprum rufum erectum corpore, sed in clunibus residentem, concolori limbos, in cærulea parma ap. *Panciroll. Principis purpureo colore nitentis bellica ferocitas per aprum indicatur sedensque hostibus minatur, quasi eos jam quiescens sit superaturus.* In fabulosam antiquitatem qui ascendunt, apros duos aureos in rubeo clypeo Ajaci Telamonio affingunt ap. *Heping. de Iur. insign.* c. 2. §. 10. n. 1009. Nec minus c. 3. §. 36. Polynici aper datur. c. 2. §. 10. n. 998. Marcomannorum emblema est. De cætero ex disciplina fecialium observatio est dentium (*deffenses*) atque oculorum tinctura, rostrum (*Museau seu boudoir*) membrum pudendum (la Vilainie) si à reliquo differant corpore. Ratione situs semper pingitur gradilis.

Exempla.
Sus. Caput
aprugnum.

§. XLIII. Exempla ista sunt. Utuntur apro argenteo saliente in rubea parma *Schweinichen* [Siles.] (i) nigro saliente, cujus dentes albicant, lingua rubea, in argentea *zum Weddel* (Francof.) ejusdem situs nigro, vulnere in latere cruento apparente, in argentea *Schweinbock* [Bavar.] (x) rubeo in argentea *Trewartean*, atro in aurea *Gilpiain & le Porc*, atque cane rubeo cum morfu dentinente (*Coletè par un limier*) *Buatier* (Lugdun.) nigro dentibus candidis in argenteo solo, adjecto cephalo cæruleo, figuram lunæ crescentis argenteam inter duos flores pentaphyllos complexo *Abelly.* Apri anteriora nigra in argenteo (ob nomen) *Eberspach* [Bav.] (λ) item nigra in argentea sectione apparente cruenta *Secnus de Freidenberg* [Carinth. in 2. & 3.] (μ) in scuto transversè secto, cujus superiora argento, inferiora nigro colore tinguntur, alternantibus coloribus picta *Gænger* [Austr. in 2. & 3.] (ν) Suam repræsentat in scuto aureo nigram, telluri viridi insistentem *Porcelos* (Hispan.) sex nefrendes nigros in aureo *Hotot.* Huc caput apri (*hure*) frequentem in scutis figuram, reducimus: hanc *Meleager* à Caly-

(α) *Wap. I. p. 39.* ex coronata galea inter alas expansas, quarum superiora auro, inferiora cæruleo colore inficiuntur lyncis *πρωτομή.* (β) *Wap. I. p. 143.* *πρωτομή* vulpis scutariæ. Lacin. argenteæ & nigra. Quod cum regulis vix convenit. (γ) *Wap. I. p. 159.* ex coronata galea prominens vulpes scutaria. Lacinias video notatas aureas & nigras. *Sibmacher* vocat lupum. (δ) *Wap. I. p. 58.* vulpes scutaria in galea salit. (ε) *Wap. I. p. 62.* vulpes scutaria insidens pileo lato rubeo, cujus ora pellibus muris pontici facta. Lacin. aureæ & rubeæ. (ζ) *Wap. I. p. 46.* Galeæ duæ: de altera agitur c. 6. n. 17. cum singulare quid habeat: priori coronatæ insidens vulpecula. Lacinia utrinque argenteæ & coccineæ. (η) *Wap. I. p. 33.* ex coronata galea herma muliebris aureo habitu fimbriis circa collum nigris, caput item pileo & struthioniciis plumis nigris tectus. (θ) *Wap. I. p. 100.* pileolo depresso rubeo, cujus ora reducitur auro, confidens vulpecula rubea. (i) *Wap. I. p. 52.* ex coronata cassidi *πρωτομή* apri scutarii. An suam vel porcā dicamus ex nomine? (x) *Wap. I. p. 96.* ex coronata galea aper scutarius erumpens. (λ) *Wap. I. p. 92.* *πρωτομή* apri. (μ) *Wap. I. p. 45.* ex coronata galea profiliens aper scutarius. (ν) *Wap. I. p. 35.* ex galea coronata inter alas auream & nigram *πρωτομή* apri scutarii bicolor. Lacinia atræ, addito hinc auro, isthinc argento. Area 1. & 2. extat c. 5. l. 6. m. 1. n. 14.

à Calydoniis in fortitudinis signum ob aprum Ætolum recepit. Caterum pingitur ordinariè arraché seu avulsum, raro abscissum. Gestat caput nigrum dentibus candidis lingua & sectione cruentis, sursum conversum in parma aurea *Pülnhofen* [Bav.] (α) iterum nigrum dentibus candidis, lingua cruenta in aureo *Hasenburg* [Bav.] (β) suo colore tinctum in parma ex auro & minio bipertita *Livenburger* seu *Lunenburger* [Parrit. Francof.] (γ) nigrum in aurea, addito subtrus brachio rubeo, quod manu rictum apri tentat *Milchelsdorf* [Siles.] (δ) eodem plane modo, nisi quod aurum areæ in argentum mutatur, *Danewitz* [Siles.] (ε) [cogitetur, an familia sit eadem, & hæc metalli variatio diversas tantum lineas notet?] Tria nigra in argenteo scuto *Pontcorlé*, *Godefroy*, *Prevost du Teil*, nigra in aureo *Lübthaler* [Siles.] (ζ) *Donon* & [sed oculis & dentibus argento tinctis] *Baillon*, caput cum collo nigrum, dentibus candidis, vulnere cruento in aureo *Gruber de Peterskirck* [Bav.] (η)

§. XLIV. *Hystrix* seu erinaceus marinus [poruspic.] notare posset virum, qui hostibus formidabilis, suis præsidio est. Spicula sunt humili pax hæc, sed bella superbo. Tres aureæ tincturæ gestat *Le Coigneux* in scuto cæruleo, *Erinaceos* [herissons.] tres nigros inscribunt argenteæ parmæ ob nomen *Hericon*, aureos in cæruleo *Henricii* [Angl.]

§. XLV. Cervus ex nobilioribus habetur feris, & eorum venatio plerumque magnatum exercitio reservatur: unde nonnunquam ejus imago in clypeis cæsi in venatione nobili alicujus cervi memoriam servare potest. Alioqui varias symbolicas quærunt significationes, mansuetudinis, & vivacitatis [quia sine felle sit, & ob hoc longævus] peritiæ militaris, mutui auxilii, acris auditus, desiderii, potentiæ, honoris, agilitatis, requiei laboribus interpositæ, amicitia, perfectionis, timoris, fugacitatis, providentiæ. Cyr. Spangenb. *Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 46. p. 336. Uptonus putat primum assumentum fuisse cantorem, vel harmoniæ amantem, sapientem, tempora prospicientem, & qui nisi paratus nolit aggredi hostem. Ita & *Ioh. de Bado aur.* p. 14. attribuit illis, qui in prima ætate pauperes, de anno in annum facultatibus creverint, vel qui in actibus bellicosis prudens fuerit & subtilis. Termini de cervis usitati illi sunt; *sommé*, usurpatur de cornibus: *dagues* seu *cornichons*, vocantur ramuli, [*cheville de . . . cornichons*. *Ein Hirschgeweih von so und so viel Enden*] si ramulorum numerus 13. excedit vocatur *sans nombre*, eo usque vero exprimendus est. *Massacre* vocatur caput cervinum cum cornibus adversum [quod in aliis *rencontre* solet dici, termino à quibusdam hinc etiam usitato.] *Rame* s. *ramure* parti cranii adhærens par cornuum. Situs ratione pingitur *gradiens*, *currens*, *cubans*, *passant*, *courant*, *couché*.

§. XLVI. Exempla in scutis cervorum sunt, rubei [cornibus aureis] in argenteo *Lotharingia* [si tamen traditio fide digna haberi posset] suo colore picti in aureo *Biberstein* in 1. [Siles.] (θ) nigri cornibus rubeis in argenteo *Brauchitsch* [Siles.] (ι) salientis rubei in argenteo *Bocken* [Siles.] (κ) & *Hirschberg* [Franc.] (λ) gradientis in tricipiti colliculo argenteo aurei [cornibus argentatis.] in nigro *Brockendorf* [Siles.] (μ) salientis nigri in auro *Rimbaber* [Siles.] (ν) salientis aurei in cæruleo *Regau* [Bav.] (ξ) eodem situ, sed nativi coloris in transversè secto ex argento & minio *Mechwald* [Siles.] (ο) vel in cæruleo *Schlux* [Austr.] (π) aurei pedibus posterioribus monticulo tricollis aureo insistentis, & salientis, corona etiam redimita, in nigro *Redinger* [Siles.] (ε) aurei in cæruleo *Sequiran* [Provinc.] & [cornuum

Hh 2

ramu-

(α) Wap. I. p. 77. coronatæ galeæ impositum caput apri sursum conversum. (β) Wap. I. p. 32. coronatæ galeæ impositum caput apri. (γ) inter duas alas, quarum altera auro, altera minio tincta est. (δ) Wap. I. p. 61. anser candidus. Lacin. aureæ & nigra. (ε) Wap. I. p. 61. Cygnus candidus. (ζ) Wap. I. p. 57. caput apri insitit galeæ. (η) Wap. I. p. 85. ex coronata galea caput aprugnum scutarium.

(θ) Wap. I. p. 56. Lacinia aureæ & coccineæ. Rubeus igitur color naturali colori cervi proxime accedere creditur. (ι) Wap. I. p. 56. Luna nigra cornibus galeæ insistentis.

(κ) Wap. I. p. 62. cervus scutarius exsurgens. (λ) Wap. I. p. 101. ex coronata galea duo cornua cervina argento & cocco distincta. (μ) Wap. I. p. 67. galea tegitur diademate tortili, cujus extrema vento ludum faciunt, desuper exsurgit è triplici monticulo *πρωτομνη* scutarii cervi.

(ν) Wap. I. p. 68. cervus exoriens. (ξ) Wap. I. p. 85. ex coronata galea inter duo cornua cærulea prorumpens cervus aureus. (ο) Wap. I. p. 68. cervus exoriens. (π) Wap. I. p. 35. ex coronata galea, duæ alæ, quarum prior transversaria sectione aurea & cyanea, altera cyanea & aurea exoriens cervus scutarius. (ε) Wap. I. p. 63. ex coronata casside ante alam nigram exsurgens cervus coronatus aureus.

ramulis 13. naturali colore pictis, & addito cephalo scutario argenteo) *Bertrand.* rubei in argenteo *Chohan de Kocanday* (Brit.) argenteis in rubeo *Clermont en Bassigny*, argentei ineumbentis telluri prasinæ, & sustinentis 4. spicas aureas in cæruleo *Cervini*, suo colore picti & salientis, sagitta aurea, cujus spiculum ferreum, cornua trajectus, in scuto transversè secto, superius cyaneo, inferius argenteo *Franckerum* [Siles.] (x) suo colore picti in parma diagonali sectione hinc cærulea, isthinc aurea *Holzer* [Austr. in 2. d. 3.] (y) Duos cervos aureos gestat in parma cyanea *Cervatos* (Hisp.)

Capita cer-
vina, cor-
nua,

§. XLVII. Capita cervina adversa cum cornibus visuntur, aureum in parma cyanea *Cadier* (Borbon.) aureum in rubeo *Kerbaro* (Britann.) Tria rubea in argenteo *Le Gras*. Alicubi capita hæc non pinguntur, quod ordinarium est, adversa, sed laterali obtutu (*en pourfil*.) Ita in scuto aureo gestant caput cervinum rubeum *Krafthofen*, [Bav.] (y) Caput cervinum cum collo nativi coloris exurgens ex corona aurea in scuto rubeo *Grimben* [Siles.] (z) Paria cornuum cervinorum cum adnata parte cranii (rame seu ramure, aliq. *Massacre*) reperiuntur ista. Miniata dactylis octo instructa in parma argentea *Hirtzlin* seu *Cervulini* [Colon.] (z) argenteum interposita stella aurea in rubea parma *Aurifaber* [Siles.] (z) rubeum in argenteo *Castner de Schnadebach* [Bav.] (y) argentea in nigro Byzantinis argenteis seminato *Dassel*. Est ubi cornua cervina, vel singula, vel aliquot, sed dejecta apparent. Cornu cervinum suo colore in areola aurea situ diag. sinistro *Biberstein* in 2. [Siles.] (z) in rubea situ diagonali *dom. de Hornberg* [Austr. in 1. & 4.] (i) aureum in cærulea, quam nigra fascia percurrit *Rzepitzker* [Siles.] (x) nigrum incurvum in aurea *Behem de Adelhausen* [Bav.] (x) rubeum ornat anteriorem partem argenteam scuti, cujus posteriorem rubeam cornu (quale in galeis solet repræsentari, & ab aliquibus proboscis elephanti, uti etiam *Paillot* explicat voce *proboscide*, creditur) bubalum argenteum insignit *Tschammer* [Siles.] (u) iterum cornu cervinum & alterius generis aliud bubalum repandum argento pictas, illud tamen sinistro, hoc dextro situ in scuto rubeo *Lücke* [Siles.] (v) pariter cervinum & bubalum argentea in nigro *Wentzky* [Siles.] (z) Aureum obliquo situ versus sinistrum angulum, quod in decussim trajicit rubea sagitta, ornat parmam cæruleam *Tabor* [Siles.] (o) Duo cornua cervina nigra in auro *Poyssel zu Hackenberg* [Bav.] (π) inferius conjuncta nativi coloris in cæruleo *Otterwolf* [Siles.] (z) vel in scuto bipertito ex nigro & argento inversa tinctura cornuum *Salldorf*. [Bav.] (σ) Tria cornua cervina nigra in argenteo *Platecorne*, tria cornua, quorum tertium duobus divaricatis, ut jungantur, imponitur nigra in argento *Schlichting* [Siles.] (τ)

Hinnuli.
Capreoli.
Damæ.
Alce,

§. XLIX. Huc referemus etiam *hinnulos*, vel si pro cerva agnoscere velis, placet. Quod animal ex tricipiti colliculo nigro in parma rubea auro tinctum dimidia corporis parte exsurgit *Hinsperg* [Patrit. Francof.] (v) Capreolus (*biche seu cheureil*.) huc etiam spectat. Capreolus (nam *Sibmach.* descriptio vocat *Reheböcklein*) niger in auro *Greyff* [Austr. in 2. & 3.] (φ) Capreolus suo colore pictus currens & transversè locato cornu cervino impositus, in baltheo cæruleo, quem in aurea parma stipant utrinque liliū cælestinum, *Eberhard. dict. Schwind* [Francof.] (x) in Augusto diplomate nobilitatis

(x) Wap. I. p. 55. προτομή cervi scutarii. (β) Wap. I. p. 41. vid. f. 1. m. 1. n. 73. (γ) Wap. I. p. 82. ex coronata casside duo cornua cervina rubea. (δ) Wap. I. p. 69. cervi caput scutarium. Lacinia argentea & coccinea. (ε) Coronata galea cornua cervina imposita. (ζ) Wap. I. p. 63. coronata galea inter duo cornua cervina argentea stella aurea insitit. (η) Wap. I. p. 99. duo cornua cervina rubea. (θ) Wap. I. p. 56. (i) Wap. I. p. 34. ex coronata galea prorumpens cervus suo colore, inter cornua erectus plumis struthioniciis argenteis. Lacin. argent. & coccinea. (x) Wap. I. p. 75. ala cærulea, fascia nigra, cui inscripta stella aurea, insignis. Lacinia aurea duplicata hinc cæruleo, isthinc nigro colore. (λ) Wap. I. p. 93. quadrato pileolo rhombis cæruleis & argenteis distincto imposita cauda pavonina. (μ) Wap. I. p. 50. utrumque cornu scutarium. (ν) Wap. I. p. 62. pileus orientalis argento pictus, cujus ora rubet, in globulum aureum desinens, cui imposita pennæ. (ξ) Wap. I. p. 73. duo cornua scutaria cervinum & bubalum. (o) Wap. I. p. 50. ala nigra. (π) Wap. I. p. 84. coronata galea imposita duo cornua cervina. (ρ) Wap. I. p. 68. sed enim argentatae plumæ struthioniciis duplici serie altera super alteram dispositæ. Lacin. aurea & cærulea. (σ) Wap. I. p. 87. ex corona galea duo cornua, argenteum & nigrum. (τ) Wap. I. p. 64. inter duas nigras erecta struthionica pluma argentata. (υ) Wap. I. p. 210. Eadem προτομή cum colliculis. (φ) Wap. I. p. 39. ex coronata galea exsurgens capreolus. (x) Ex coronata galea adversa προτομή leonis coronati aurei (*gegenwerts über sich im vorder Theil mit gekrönten gelben Löwen*) utrinque falcibus cervinum cornu apprehensum protendens (*mit ausstritzender Prancfen in ieder des vorbeschriebenen sechs zinckete Hirschgestehm haltend.*)

litatis collaræ ita verba sonant: Ein gelb-oder goldfarber Schild / dadurch gehet von unten / hinten bis vorder Oberneck der Schrege nach ein breiter blauer oder lasurfarber Balken / die für sich aufwärts zum Lauff-geschicktes Rehe in seiner natürlichen Farb / durch welches ein gelb-oder goldfarbes Hirschgestehn mit sechs Zinken gehet / in unter und obern Seiten-Winkeln ein blau-oder lasur-farbe doppelte Lilien mit ihrem Bund.) Caput capreoli argenteum, cornibus auro (aliqui addunt cyanum) pictis, ornat parmam nigram fam. *Lestot, de Lily* (Bria.) crus & pes capreoli **Rehschencel** / contractum rubeum in scuto aureo *Hintzenhausen* [Bav.] (α) Tres capreoli pedes rubeos, ungulis aureis, in parma argentea sunt insigne *Beaumont* (Britann.) Nec non huc referimus damam vulgarem seu cervum platyceron, **Dam Hirsch** seu **Dämmlein** / *daim*, hujus feræ tria capita aurea parmx nigræ inscribit *la Rochedaim*, totam argento tinctam cyaneæ *Portner zu Teuren* [Bav.] (β) sui coloris baltheo sinistro nigro parmx aureæ inducto *Zoppl zum Hau* [Austr. in 1. & 4.] (γ) tres gradientes & nigro tinctas aureæ *Trudaine*. Conf. *Dehm. dicti Rothfeller* (Misl.) super. c. 4. n. 30. *Alce* huc quoque referatur, quæ in insignibus *Courlandiæ* Ducum comparet. Caput alcis cum parte colli resectum nigrum, cornibus rubeis gestat in scuto argenteo **Ab-schaz** [Siles.] (δ)

§. XLIX. Lepores quidem & caniculos ob timiditatem exclusos vellet nobilium ^{Lepus, vel cuniculus.} scutis *Campanile dell' armi*. c. 11. p. 15. sed qui dedignarentur nobiles animantem, quæ totius *Hispaniæ* symbolum est apud *Chifflet*. *Anastaf. Childer*. c. 7. p. 98. Hieroglyphicum etiam in eo agnoscunt circumspectionis. Pingitur lepus vel currens, vel cubans. Leporem argenteum divaricatis pedibus dispositum (vel courant en bande) inscribit clypeo rubeo *Beynac*, currentem nativi coloris caruleo (paronomasia) *Hasen* [Siles.] (ε) aureum in caruleo nōb nomen *Hasenburg* [Bar. in 1. & 4.] (ζ) Aliquando lepus erecto corpore posterioribus pedibus insidet. Talem gestat suo colore pictum in media parmula *Hastinger* [Austr.] (η) Tres cuniculos argenteos confidentes in scuto rubeo, ejusdem metalli fimbria striata circumducta gestant *Coneslii* [Angl.] Quatuor argenteos in rubeo *Aydie de Riberac*. Leporis *αγορην* in rubeo laterculo. *Oth.* [Austr. in 2. 3.] (θ)

§. L. *Sciurus* (*escurieu*, **Eichhorn**) pingitur vel divaricatis pedibus, vel erectus ^{Sciurus.} (sur pied.) Fuere hæc olim insignia famil. *Westensee*, qua extincta cum Nicolaus c. *Hollatiæ* rogaretur, ut unicus superstes nothus legitimaretur, respondisse fertur: **Barmherziger Gott / es muß das Eichhörlein nicht wieder auf den Baum steigen; die Wapen dieses Verstorbenen sind nun sehr schwach gewesen / lasset sie nicht wieder lebendig werden.** *Danckwerth* (Chron. *Hollat.* l. 1. c. 3. p. 21. Gestant sciurum divaricatis pedibus rubeum in parma argentea *Fauquet*, currentem nigrum in argentea *Elnching* [Bavar.] (i) Confidentem & comedentem rubeum in argentea parma superiori scuti transversè secti [inferiori prasina complectente crucem duobus bacillis utrinque hamatis constantem seu crucem hamatam auream] *Ruckersfelder* [Patr. *Francof.*] (κ) itidem confidentem in monticulo tricollis argenteo & mandentem rubeum in areola aurea *Keutschach* [Carinth. in 2. & 3.] (λ) Duos sciuros gradientes, quorum alter in sinistram convertitur, rubeos in scuto argenteo *du Chesne*, tres sciuri confidentes & comedentes rubei in parma argentea notant *Aschwede* [Westph.] (μ)

§. LI. Nec *mustela* indignæ habentur scutis. Aliqui famil. *Rochechouart*, nigram ^{Mustela.} inscribunt mustelam (*belette*) primæ fasciæ nebulosæ argenteæ. Mustelam fœnariam (*fouine*) caruleam inserunt aureo baltheo in parma rubea *Le Fay, m. de Penaut* (Delfin.) Huc & martes (**der Marder**) nativi coloris in scuto aureo *Mugkenthal* [Bav.] (ν)

Hh 3

Imo

(α) Wap. I. p. 90. inter duas alas aureas figura scutaria. (β) Wap. I. p. 85. ex coronata galea cervus scutarius exurgens. (γ) Wap. I. p. 39. ex coronata galea platyceros exurgens. (δ) Wap. I. p. 51. (ε) Wap. I. p. 68. 5. struthionice plumæ, quarum media argentea, proximæ cyaneæ, extremæ aureæ. Lacinia caruleæ & aureæ. (ζ) Wap. I. p. 32. vid. n. 43. (η) Wap. V. p. 50. galeæ coronatæ insidens lepus inter duas alas, quarum illa nigro & auro, hæc argento & cocco diagonaliter secantur. (θ) Wap. I. p. 34. ex coronata casside profiliens lepus. (i) Wap. V. p. 86. ex coronata casside prodeuntia duo cornua argentata, in quorum exteriori ora ascendunt sciuri duo. (κ) Inter alas viridem & argenteam sciurus scutarius. Lacin. virides & argenteæ.

(λ) Wap. I. p. 46. insidet alæ coronatæ sciurus.

(μ) Wap. I. p. 189. super galea diademate tortili recta inter cornua miniatum & aureum sciurus scutarius.

(ν) Wap. I. p. 81. inter alas aureas pennis nigris martes nativi coloris è coronata galea profiliens.

Imò nec mures dedignantur symbolum in genitores pietatis: cujus hinc inde exempla quærere licet.

Taxus;
castor.

§. LII. Taxus s. Melis (*blereau* s. *Tesson*) non tantum in insignibus visitur familiæ Turtiæ s. Tassix. vid. Hist. insign. L. 3. c. 37. sed etiam alibi. Currens argenteus in area rubea (1. & 4.) notat *Dachsberg* [Bav.] (β) consistens argenteus in scuti transversè secti, cujus superior pars aurea dimidiam aquilam imperialem auream cum circulis capitibus adscriptis refert, inferiore parte cærulea *Taxis* [Austr.] (γ) In parmæ ex angulo dextro diagonaliter sectæ, cujus posterior pars tessellis nigris & aureis 4. ordinum repletur, priori parte rubea taxus naturali specie currens *Daxn* s. *von Dax* dict. *Polnitz*, [Siles.] (δ) in *Wapenb.* P. 2. p. 50. solum pingitur rubeum, in quo taxus visitur, sed aliter edoctus sum ex Silesia. *Castor* s. *Biber* inter amphibia, cum piscibus & cancris vescatur, δειγμα δμῶνυμον est familiæ *Vischer* s. *Fischer* [Styr.] (ε) cum enim ea scutum gesserit diagonali linea dextra sectum, anteriori nigra tribus aquis argenteis deorsum fluentibus insignitâ, in posteriori parte aurea hoc animal conspicitur. Iterum castor suo colore pictus in aureo paronomasiam, continet fam. *Bibra* [Franc.] (ζ) ut & *Bewerforde* [Westphal.] (η) symbolum illud facit Cyr. Spangenberg. *Adelsp.* P. II. L. 12. c. 26. p. 335. b. constantiæ in urgendis conatibus.

Simia; Cer-
copithe-
cus.

§. LIII. Simia non minus aliquas ornat parmas. Exempla sunt . . . Cercopithecus, animal simiæ συγγενὲς, ex argento gradiens medium ventrem circumligatus in minio notat fam. *Sargel* [Carinth.] (θ) Cercopithecus 3. nigros in 2. & 3. quadrante aureo attribuit ex Crusio Hæping. de *Jur. inf.* c. 2. § 10. n. 1048. *Hildebrando* R. *Longobardorum*: & ex Olao M. in genere Alanis, *Burgundis*, *Suevis*. Cercopithecus suo colore pictus aureo annulo ventrem ligatus in area transversè secta, cujus superiora auro, inferiora atro colore tinguntur δειγμα est paronomasticon fam. *Kazeloher* [Tirol. in 1. & 4.] (ι)

Equus.

§. LIV. Inter cicures & domesticas animantes suo merito *Equus* primum obtinet locum, varias huic animali invenio attributas, velocitatis, vivacitatis, immoderati impetus, superbiæ, autoritatis, docilitatis, libertatis, alacritatis, significationes. Inprimis verò symbolum est fortis ad bella viri & animi imperterriti. Hæc ἀφοδία divino ore de equo prædicatur. Hiob. 39, 22. 24. seq. Roma ob id equum inter militaria signa retulit, & gentili superstitione Neptuno & Marti consecravit. Bello armantur equi, bella hæc armenta minantur. *Albus* inprimis equus victoriæ, vel pacis victricis hieroglyphicum est. Conf Apoc. 6, 2. 19, 11. Apud Romanos ob eam rationem triumphantibus in usu fuit, vide celeberr. *Freinheim. ad Flor.* 1. 5, 6. *NN.* & inde voce equus. Atque ad *Curt.* 3. 3, 11. *NN.* olim etiam currus Jovi sacer albentibus equis trahebatur, citato loco Curtii, & ante Carium in Xerxis expeditione notante *Herod. in Polynn.* s. L. 7. p. n. 455.

§. LV. Situm quod concernit, nunquam pingitur adversus, vel ut oculi duo appareant. *Varenn. R. d'arm.* p. 297. *Wapenb.* P. 3. præfat. n. 17. Repræsentatur aliquando consistens, sella & freno instructus (*posé, sellé & bridé*, quod frenatæ ferociæ argumentum volunt) nonnunquam etiam equitem ferens, sed de his superius inter humanas figuras egimus, cum sella & freno caret, vocatur *gay* s. liber, libertatis inprimis symbolo: si exiliat posterioribus pedibus insistent appellatur *forcené* vel *effaré* vel *effragé*, item *cabré*: ferocientem diceres. Alias gradiens etiam pingitur [*passant.*] vel pascens hieroglyphicum requiei post laborem. Quo *Segoing.* tr. de l'antiq. des arm. c. 4. p. 37. refert monetam Nervæ cum inscriptione: *Vehiculationi Ital. remissa.*

Exempla.

§. LVI. Exempla ista cape. Equus saliens argentatus (ventrem fascia nigra ligatur) in scuto rubeo *Zebulka* [Siles.] (κ) ejusdem metalli in rubeo [sed freno appicto] *Fraunberg* [Bav.] (λ) ejusdem metalli saliens, pedibus posterioribus monticulo tri-

colli

(β) *Wap.* I. p. 93. Tecta galea pileo cardinalitio rubeo sustinet exorientem taxum. (γ) *Wap.* I. p. 39. c. 6. n. 56. ex coronata galea cauda pavonina, cui impressum cornu venatorium nigrum. Lacin. aureæ & cæruleæ. (δ) taxus scutarius currens ante truncum erectum rescissum, vestigiis ramorum detruncatorum extantibus, cujus secti anterior pars nigra, posterior aurea. In *Wapenb.* 2. p. 50. sunt duo fasciculi plumarum struthionicarum, quarum anteriores nigricant, sinistra auro fulgent, loco trunci pinguntur. Lacin. ex auro & nigro. (ε) *Wap.* I. p. 48. herma virilis amictu ex nigro & aureo bipertito, pileo tectus acuminato nigro, cujus ora reducta auro fulget. (ζ) *Wap.* I. p. 100. ex coronata galea expansum alarum jugum cum typo scutario. (η) *Wap.* I. p. 189. ex coronata galea ala nigra & aurea. (θ) *Wap.* 5. p. 62. ex coronata casside alæ cum scutario typo. (ι) *Wap.* I. p. 42. galea tecta diademate tortili, eique inter cornua quorum superior pars auro tingitur, inferior nigra est, insidet cercopithecus scutarius. (κ) *Wap.* I. p. 73. ex coronata casside equus prosiliens. (λ) *Wap.* I. p. 79. equus exorientis frenatus, bacillo collum ejus penetrante aureo, cujus extremis alii bacilli sursum pinguntur, coronati & pennis pavoninis fastigiati.

colli argenteo insistens in cæruleo *Gleysbach* [Syr. in 1. & 4.] (α) Rubeus currens inter duos baltheos cæruleos in aureo *Wolzogen* [Austr.] (β) Pullos equinos tres nigros circa fasciam ejusdem coloris in solo argenteo representant *Colti* [nam *Colts* Anglis dicuntur pulli equini.] Exorientem s. nascentem equum rubeum in parma argentea gestant *Thebaldi* [Roman.] candidum ex corona aurea profilientem in rubente *Marquart* [Siles.] (γ) argenteum auro frenatum in rubeo *Malewitz* [Austr.] (δ)

§. LVII. Equinum caput Carthaginensibus dare solent, ob tale in loco condenda Equorum urbis effossum ap. Virgil. 1. *Æneid.* Cæterum in scutis non infrequens est, sed ple-^{caput,} rumque cum colli parte. Ita gestant caput equi jubatum argenteum, frenoque puniceo instructum in cyaneo scuti alveolo *Chevalli*, nigrum rubeo freno in aureo *Hägnenberg* [Bav. in 2. & 3.] (ε) rubeum nigro freno in argenteo *Petschach* [Austr. in 1. & 4.] (ζ) & *Zobel* [Franc.] (η) sine freno rubeum in argenteo *Enenckel* [Bar. in 1. & 4.] (θ) Tria capita equina argentea & annata in scuto prasino *Horsey* [Angl.] Equinam caudam ajunt *Bulgarorum* adhuc infidelium fuisse signum *Hæping. de Jur. insign. c. 17. §. 15. n. 448.*

§. LVIII. Huc referendus est fabulosus *Pegasus*, quo symbolo Corinthios lego ^{Pegasus} usos ap. *Hæping. de Jur. insign. c. 2. §. 10. n. 998.* Talis datus Georgio *Sabino* vir eruditissimo à Carolo V. Augusto; in diplomate ap. *Petr. Bert. L. 3. rer. German. c. 2. p.* ita exprimitur: *Clypeus cæruleus & in eo pegasus candidus, ex nubibus volans, alis in altum porrectis.* (ι) In scuto argenteo pegasus rubeus, sub cujus anterioribus pedibus stella aurea *Freudiger* [ex Misa. in Siles.] (κ) iterum argenteus saliens super tricolli monte prasino in rubea quadra *Bauer* [super. Palat. in 1. & 4.] (λ)

§. LIX. Descendamus ab equo ad asinum, nam huic etiam sua apud feciales dignitas ^{Asinus.} est. Quæ in deteriore partem dari possunt interpretationes, non adduco, & sapius ^{Mulus.} monui, me illas parvi facere. In meliorem partem hominis sapientis, laboriosi, frugalis, mansueti, injuriarum obliviosi symbolum esse potest. Conf. *Hæping. de Jur. insign. c. 6. n. 1390. seq. & c. 9. n. 153.* Cyr. Spangenberg. *Adelsp. P. 2. L. 12. p. 46. p. 335.* addit pietatis studium ex Esa. 1. *Novit asinus præsepe domini*, nec non portandi oneris patientiam. Non possum mihi temperare, quin adscribam in hunc sensum epigramma elegantissimum P. Melissi in Riedescliorum δειγμα, quod ita habet:

Nomina ab eventu sunt indita sæpe, & ab ipsis

Nobilium retinet signa petita genus.

Vos asini caput, in rigido cui carduus ore est,

Gestatis, durum devorat omne labos.

Adiacum propter littus fausti ominis ergo

Augusto hoc animal palmea signa dedit.

Eutyclus & Nikon (hæc bestia, agaso sed alter)

Obvia cum magno crura tulere duci.

Quid quod Hyperborei macabant talia Phæbo

Corpora? nam Sophiæ symbolon extat onos.

Verè hieroglyphicum est. Asini o ridetis inertes,

Quod præstat gnavos gens Ridesella Viros?

Aliquando Patavini hoc emblemate usi sunt, nec non, Neapolitani asino clitella onerato. *Hæping. de Jur. insign. c. 17. §. 15. n. 478. 480.* Asinus griseus in scuto argenteo *Rietheim* [Bav.] (μ) Tres asini gradiles & nigelli, quos intercedit fascia ejusdem coloris in parmula argentata sunt insignia æquivoca *Askeweorum* [Angl.] totidem argentei circa fasciam auream in pullo scuti alveolo, iterum ob nomen *Asoughorum*.

Caput

(α) Wap. I. p. 48. inter duo cornua cærulea equus emergit argenteus. (β) Wap. I. p. 38. coronata cassidi incumbens cornu venatorum rubeum, auro armillatum, auro & cæruleo ligatum. Lacin. hinc cæruleæ, isthinc rubeæ utrinque auro duplicatæ. (γ) Wap. I. p. 52. ex coronata galea inter cornua alterum nigro colore & auro, alterum minio & argento tincta *πρωτομή* equina. (δ) Wap. I. p. 39. ex coronata galea equi *πρωτομή*. (ε) Wap. I. p. 84. Equi caput frenatum. (ζ) Wap. I. p. 38. ex coronata casside caput equi frenatum. (η) Wap. I. p. 100. caput equi frenatum. (θ) Wap. I. p. 33. responder galea media coronata sustinens Sirena duas caudas brachiis amplectentem ferto viridi & argentea pluma struthionica fastigiatam. (ι) Pegasus scutarius. (κ) Supra galeam tectam diademate tortili stella aurea inter duo cornua, cujus anterioris inferiora, posterioris superiora argento candent, reliqua rubent. (λ) Wap. V. p. 83. (μ) Wap. I. p. 30. ex coronata galea erumpit asinus aureus. Lacin. nigra & aurea.

Caput asini furvum avulsum in scuto argenteo notat *Hocknellios*, sui coloris seu grisei in rubeo *Prizelwiz* [Silef.] (α) simile nigrum caput comedens carduos virides in aureo *Riedesel de Eisenbach* [Hass. & Francofurt. Patrit.] (β) idem caput, sed in latus inclinatum in aureo *Riedesel de Bellersheim* [Hass.] (γ) & in argenteo *Riedesel in Versß* [Hass.] (δ) Tria capita asinina circa institam puniceam in argentei metalli alveolo, δῆγμα est *Ascuorum* (Angl.) Huc *mulum* referemus, sed rari usus in hac disciplina. Nominis allusione mulum gradientem argenteum in pannula ostro perfusa intra fimbriam ejusdem metalli *Moilii*.

Camelus.

§. LX. *Camelus* symbolum est fortitudinis, tolerantiae, docilitatis, castitatis. Aliqui pigris attribuunt, Uptonus homini gibbofo. Camelus ex auro in nigro notat *Serau* in *Buechberg* in 1. & 4. [Austr.] (ε) Datus camelus civitati *Pilsnensi* ob fortitudinem, qua se 1433. adv. Hussitas obsidentes defenderant. Gestant etiam in scuto aureo camelum rubeum *Schmolzn* [Silef.] (ζ) Tria capita cameli aurea, apparatu argenteo, in parma cyanea *Grimaut* (Delfin.)

Boves.
Tauri.
Vaccæ.

§. LXI. Nunc *boves, tauros & vaccas*, ut videamus, ordo postulat. Apud antiquos *Ægyptios* taurus, leo vel draco, teste *Diod. Sicul.* l. 2. principatus insigne fuere, nec minus apud eosdem apis seu bos symbolum populi. *Heping. de Jur. inf. c. 2. §. 10. n. 998.* Aliis è veteribus taurus indigenæ hieroglyphicum fuit, alias bos reboris, servitutis, utilitatis, castimoniae, temperantiae, modestiae, justitiae, tolerantiae, laboris assidui (Unde in antiquis ædificiis capita bovina visuntur, Pierio interprete, indicia præmiorum longo labori debitorum) fortitudinis cum prudentia junctæ; taurus etiam ferociae emblemata habetur; Vituli autem lætitiæ signum habentur, ut & fœderis, quia eos in fœdere mactari solenne fuit. Cæterum Romæ prima moneta bovis figuram retulit impressam. Tauro usi sunt etiam Cimbri. *Theod. Heping. de Jur. inf. c. 2. §. 10. n. 969.* Ratione picturæ situs ordinarius bovis est, ut pingatur gradieus, (passant) aliquando vero cubans, vel etiam saliens (*furieux, seu en furie.*) Porro cum nonnunquam, collo inditæ visantur armillæ & tintinnabula, Gallis termini usitati sunt *accollé & clariné.* *Vaccam* quod concernit, hoc à bove in pictura discrimine notatur, quod pili inter cornua nulli pingantur.

Exempla. 1

§. LXII. Exempla ista cape: Bovem repræsentant in scuto hermionico rubeum cornibus aureis *Benil* (Angl.) aureo-rubeum (margine scuti prasino aureis flammis exornata) *Borgia*, similem (capite scuti rubeo 3. patibula aurea deferente) *Bosfin d'uriage* (Delfin.) ut & (addito tamen cæruleo tintinnabulo & cephalo coccineo 3. stellis aureis ornato) *Madron*, nec non (cornibus atque ungulis cæruleis, & imposito capite rubeo 3. annulis aureis exarato) *Chapelle*, aureum (cauda inter crura trajecta, & dein erecta, atque bifurcata, in rubeo *Le Beuf* (Britann.) in aureo nigrum *Barut* [Silef.] (η) currentem nigrum in argenteo *Baymundt* [Bav. in medio scutulo] (θ) Talem rubeum in argenteo *Parr* [Syr. in 1. & 4.] (ι) *Bubalus seu Vrus* aureus, annulo per nares trajecto, posterioribus pedibus monticulo tricollis viridi insistens & saliens in area rubea [ob-nomen] *Auersberg* [Bav.] (κ) Bos erectus & pedes divaricans niger conspicitur in parma argentea, simili margine striato circumdata, quod δῆγμα est fam. *Baccelli*. Bos niger cubans in area aurea *Kiesel zu Kaltenbrunn* [Bar. in 2. & 3.] (λ) Taurus auratus [cornibus ejusdem metalli] incedit in scuto coccineo, & caudam per crura trajicit, atque in dorsum reflectit pro fam. *Toreau Molitart* (Dunens.) Bovis προτομή rubea in scuto argenteo *Rogewiz* [Silef.] (μ) iterum rubea cornibus aureis & ejusdem metalli annulo per nares trajecto in rubeo *Reiber zu Reinegg* [Carinth. 1. & 4.] (ν) Tres nigri cornibus aureis in argentea *Ashley* (Angl.) Vaccam rubeam (cornibus & ungulis argenteis) gestant in argenteo scuto *Lanet Champost*. Duas vaccas rubeas in aureo *Beauville*, de vaccis Bearn.

vid.

(α) Wap. I. p. 56. pelicani candidi pectus mordentis προτομή. Lacin. rubeæ & argen. (β) Wap. I. p. 34. jugum alarum nigr. quarum quævis in scutulo nigro impresso caput asininum nigrum repræsentat. (γ) Wap. I. p. 35. caput cum collo asininum carduos comedens. (δ) Ibid. similis apex: sed lacinia argentea & nigra. (ε) Wap. V. p. 42. ex coronata galea prodeuntia duo cornua, cujus anterioris superior pars auro fulget, inferior nigricat, posterioris colores inversi sunt: exhiante apertura prodeunt terna plumæ struthionice prasina. (ζ) Wap. I. p. 72. ex coronata galea duo nascentes obversi cygni argentei. (η) Wap. I. p. 67. bos scutarius. (θ) Wap. I. p. 99. ex coronata galea bos scutarius adversa fronte erumpens. (ι) Wap. I. p. 48. ex coronata galea inter duas alas baltheis cæruleis & aureis exaratas bos erumpens. Conf. f. 1. m. 1. n. 55. (κ) Wap. I. p. 33. ex coronata galea profiliens bubalus. (λ) Wap. I. p. 30. responder galea tertia coronata, ex qua eminet jugum alarum, quæ superius auro, inferius nigro colore tinguntur. (μ) Wap. I. p. 60. προτομή scutaria. (ν) Wap. I. p. 46. ex coronata galea profiliens bos scutarius.

vid. Hist. insign. L. 1. c. 24. n. 49. Duo vituli obversi cæruleus & aureus, insistentes tel-
luri viridi, in scuto bipertito ex oppositis coloribus, imposito capite scutario itidem bi-
pertito ex cæruleo & rubeo, inscriptis sex liliis aureis *Vitellichi* [Roman.] Tres vitu-
los atros in scuto argenteo gestant nominis causa *Metcalvii*, totidem nigros, quos in-
ter tænia ducitur muricata in argenteo *Calveley*, totidem puniceas in argenteo *Calsii*,
aureos totidem in fascia muricata intra valvulum argenteum *Calverley*, ternos aureos
in baltheo nigro super solo argenteo *Velei*.

§. LXIII. Caput bovinum aduersum (*rencontre de bœuf*) non infrequens est *δέρμα* Caput bo-
scutarium: significationem verò esse volunt fortitudinis cum prudentia junctæ. Conf. *vinum*.
Limn. Iur. publ. 6. 6. 56. Ridiculus verò *Vptonius* est, qui de *milit. offic.* L. 4. p. 154. ait,
se alicui in prælio Vernolienti per genitalia lanceâ trajecto insignia dedisse in solo argen-
teo 3. capita bovina nigra, atque ita caput bovinum, vel bovem notam facit spadonis, vel
bello genitalia læsi, ut ineptus sit generationi: Cæterum differentiam bubalini (*buffles*)
& bovilli capitis illam assignant *Vulson de la Colomb.* quod bubalinum æque ac tauri-
num villos inter cornua habeat, sed caput & os angustiora. Capita bovina gestant ni-
grum in aurea parma *Losen* [Siles.] (α) & (sed obliquo situ) *Sandicell.* [Bav.] (β)
ejusdem coloris annulo per nares trajecto aureo aduersum in argentea *Berstein* [Bav.]
(γ) *Geliot* rubrum pingit) cornibus & per nares trajecto annulo aureis, in argentea
Manckschitz [Siles.] (δ) in clypei bipertiti posteriori parte argentea rubro colore,
posteriori rubea argento tinctum, annulo per nares trajecto *Zettritz* [Siles.] (ε) itidem
in clypei bipertiti (cujus prior pars transversim secatur, capite aureo aquilam exur-
gentem nigram deferente, inferiore cuspidibus nigris & aureis, his ascendentibus, illis
descendentibus distincta) parte posteriori rubea nigrum cornibus, & qui nares transit an-
nulo aureis *Helle dict. Pfeffer* (ζ) [Patrit. Francof.] aureum cornibus nigris, lingua
sanguinea in clypeo item rubeo *Markowsker* cogn. *Otto* [Siles.] (η) argenteum annu-
lo per nares aureo trajecto in parma rubea *Kolazkowsker* [Siles.] (θ) Tria nigra in par-
ma argentea *Tingri*, nigra in aurea *Eckel* [Patrit. Francof.] (ι) argentea cornibus aureis,
in cærulea S. *Belin* [Campan.] rubea, cæruleis coronis impositis, in aurea *Les Bonvie-
res*. Caput cum collo bovis nigra, cornibus & sectione sanguineis, in scuto argenteo
Hoheneck. [Aust.] (κ) Huc item referatur quod fam. Patrit. Francof. *Kühorn* (λ) re-
præsentavit in scuto cæruleo cornu vaccinum argenteum apertura & media ligatura ru-
bente, & circa hoc 3. stellas aureas. De cornibus bovinis repandis, quæ nonnulli pro-
boscides elephantorum interpretantur, conf. c. 6. n. 40.

§. LXIV. Ad *Arietem* transimus, cum quo *oves* [quas tamen insignibus nobilium *Aries Ovis*.
excludit *Campanile dell'arm.* c. 11. p. 15.] & *agni* jungendi sunt. Est aries symbolum *Agnus*.
animositatis, viri in pugnas proni, eminentiæ, utpote cum primum sit inter Zodiaci
signa, & soli sacrum habitum animal. Aliam significationem comminiscitur *Vptonius*
de *milit. off.* L. 4. p. 149. Nempe quod primus assumens fuerit vir capitosus, vel alias arie-
tis conditiones sequens. *Ovis* verò vel *agnus* innocentia, candoris, patientia, mansue-
tudinis & pietatis hieroglyphicum est. Addit fam. *Sequier* cantherio aureo, quem ex
eodem metallo comitantur duæ stellæ, in scuti cærulei cuspidē agnum argenteum.
Solet pingi ovis ut plurimum gradiens (passant) talem candidam clypeo rubeo inse-
runt ex nomine, nam aries alioquin apparet ex cornuum figura, *Schafen* [Siles.] (μ)
nonnunquam pascens (paissant) aries non raro saliens (*saillant* seu *sautant*) Ovis etiam

Ii

rubea

(α) *Wap. I.* p. 69. inter bacillos duos rubeis & argenteis tæniis obvolutos & pennis ornatos
pavoninis ferrum ē rosis rubeis & candidis, inque ejus medio apparens nigrum caput scutarium.

(β) *Wap. I.* p. 78. vid. c. 6. n. 40.

(γ) *Wap. I.* p. 32. caput bubalum scutarium.

(δ) *Wap. I.* p. 59. cornua argenteum & nigrum.

(ε) *Wap. I.* p. 60. coronatæ galeæ decussatim impositi mucrones ferrei, manubriis rubeis,
clavis aureis.

(ζ) Ex galea coronata inter duo vexilla nigro colore & auro distincta emergens aquila nigra
coronata auro, linguam sanguineam protendens.

(η) *Wap. I.* p. 76. Caput bovinum scutarium. (θ) *Wap. I.* p. 76. Inter duas rubeas argen-
tea pluma struthionica erecta. (ι) Jugum alarum expansarum, impressis singulis capitibus bovi-
nis, (κ) *Wap. I.* p. 37. ex coronata galea bovis caput & collum. (λ) *Wap. I.* p. 211. herma vi-
rilis dextro latere cærulea, hinc argentea veste indutus pileo iisdem coloribus variegato, manu
utraq; singula cornua scutaria præstans. (μ) *Wap. I.* p. 64. ex coronata casside erumpens aries
argenteus cornibus auratis.

rubea coronata in aureo laterculo pingitur insistens colli tricipiti viridis & exsiliens. *Ebersdorf* [Tirol.] (α) Gestant arietem stantem argenteum cornibus aureis in coccineo *Voiten de Rieneck* [Franc.] (β) similiter argenteum (sed converso capite retrospectientem) in rubeo scuto *Bornwiz* [Siles.] (γ) salientem rubeum in argento *Hausner de Treusa* [Bav.] (δ) argenteum in prasino scuto, adjectis superius 4. inferius 3. rosis rubeis *Räder* [Misl.] (ε) gradientem argenteum cornibus aureis in rubeo *Tottenheim* [Franc.] (ζ) salientem argenteum cornibus nigris in rubeo *Gregersdorf* [Siles.] (η) salientem nigrum in aureo *Schepsen* [Siles.] (θ) & *Durner zum Thurn* [Bav.] (ι) salientem argenteum in monticulo tricollis ejusdem metalli in rubeo *Reigher de Hausstein* [Bav. in 2. & 3.] (κ) nigrum salientem (argenteo collari) in aureo *Les Bauds* [Arelat.] argenteum in cyaneo, adjectis in capite scuti 3. pentaphyllis aureis *Montholon*. Duos arietes gradientes aureos in cærulea parma *Themines*. Tres nigros in argentea *Sydenham* [Angl.] argenteos in coccinea *d'Overrigny*, aureos in cærulea *Grange de Montigny*.

Agnus paschalis. Caput arietinum. Cornua.

§. LXV. *Agnus paschalis* vocari solet, qui crucem gestat, cum dependente vexillo; alia crucicula insigni. Talem gestant argenteum in scuto cæruleo *Paschal*, similem, sed colliculo viridi insistentem, & aureo circulo caput ornatum, cum vexillo rubeo cruce aurea (an argenteo & cruce rubea) impresso in rubeo *Brixienfis* episc. (λ) item argenteum, sed retrospectientem in cyaneo, cruce vexilli argentei rubea *Lemlein* [Suev.] (μ) pariter retrospectientem in rubeo, capiti scuti cæruleo inscriptis 3. liliis aureis *Rotomagus* s. *Rouen* metrop. Normann. argenteum in rubeo, limbo Francico liliato, civitas inferior *Carcassonenfis*, superior vero talern agrum in orbiculo rubeo pictum inscribit castro argenteo in parma cærulea. Caput arietinum adversum nigrum aureis cornibus & corona in scuto rubente insigne *Haugwitz* [Misl.] (ν) & (quæ eadem familia esse dicitur, nomen autem sumtum ab aliquo, cui in cruento adversus Tartaros prælio ad Lignicium dux acclamaverit: *Hansß reche den Berg.*) *Rechenberg* [Siles.] (ξ) [Differentia tamen intercedit, quod hoc caput obliquè, non adversim locatur, & cornibus quidem auro tinctis corona caret. Sed nescio, an etiam Haugwiziis semper gestetur adversum, nam in galea obliquum situm non dedignantur] iterum nigrum lingua protensa sanguinea capiti imposito tudite (quali victores utuntur aurato) in parma argentea *Boerlin* (ο) [Patrit. Francof.] Capita arietina 3. recta fronte locata in solo cyaneo gestat fam. *Ramme* [Angl.] Cornua. Cornu arietinum nigrum in argento *Adolzheim* [Franc.] (π) duo cornua arietina obversa rubea in solo argenteo *Dortzer* [Bav.] (ε) & *Thorer de Eyrasburg* [Bav. in 1. & 4.] (σ) nigra in argento *Widerspach* [Bav.] (τ)

Capra. Hircus. Capricornus. Damæ.

§. LXVI. *Caprarum* (obedientiæ hoc creditur emblema) & *hircorum* (petulantia, vel lascivia notam aliqui in hac figura quærunt, de quo quid sentiendum, ex sæpe dictis evidens est: minus aberrant, qui regionem rupibus asperam illo animali designari persuasi sunt. Cyr. Spangenb. *Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 46. p. 335. in hirco notat, quod gregem ducat: in capra audiendi acumen.) Exempli nunc adducamus. Gestant capram divaricatis pedibus locatam nigram in aurea parma, limbo 7. pennis distincto cincta, *Cabrera* [Hispan.] Duas capras adversas triplici monticulo rubeo insistentes in cyaneo solo *Reiffenstein* [Patrit. Francof.] (υ) Hircum salientem & tessellis argenteis

(α) *Wap.* I. p. 44. coronatæ galeæ insitit ovis scutarius. (β) *Wap.* I. p. 103. pileolo lato rubeo, cujus ora reducitur argento insitens aries scutarius. (γ) *Wap.* I. p. 70. cornua duo, rubeum & argentatum, quorum utrinque percurrit fascia oppositæ tincturæ. (δ) *Wap.* I. p. 79. ex coronata galea exsurgens aries. (ε) *Wap.* I. p. 153. pileolus argenteus, ora reducta aurea sustinens cum suis petiolis 3. rosas rubeas. Accusat falsitatis insignia *Geliot v. accompagné*. Sed quia color rosas naturalis est, defendi potest. Vid. c. 4. §. 80. (ζ) *Wap.* II. p. 79. pileolo rubeo, cujus ora reducta argento fulget insitens aries scutarius. (η) *Wap.* I. p. 54. ex coronata galea inter duas rubeas media argentea pluma struthionica. (θ) *Wap.* I. p. 59. septem plumæ nigra galli gallinacei. (ι) *Wap.* I. p. 98. galeæ coronatæ insitit arbor viridis rosas 4. rubeis impressis. (κ) *Wap.* I. p. 97. pileolus latus rubeus, aurea ora reducta, & impositum jugum alarum argentearum expansum. (λ) *Wap.* I. p. 11. (μ) *Wap.* I. p. 116. culcitæ cæruleæ insitens agnus scutarius. (ν) *Wap.* I. p. 153. ex casside coronata prominens cum collo caput arietinum coronatum ex plumis struthionicis argenteis coccineis & nigris exornatum. (ξ) *Wap.* I. p. 52. ex casside coronata prosiliens aries niger cornibus auratis. Lacin. nigra & coccinea. Conf. c. 4. n. 30. (ο) circulus victorius (*Sasfreiff.*) eoque conclusi duo tudites, aurei, manubriis argenteis. (π) *Wap.* I. p. 102. inter duo cornua arietina inferius nigra, superius argentea herma muliebris superius argento, inferius nigro colore tinctus coronatus. (ε) *Wap.* I. p. 94. nascens cygnus candidus exteriori colli parte ornamento (*Ramm*) rubeo, cujus singuli cuspides pennis nigris ornantur adhærente. (σ) *Wap.* I. p. 79. nascens cygnus candidus, exteriori colli parte, cujus singuli cuspides pennis pavoninis ornantur, adhærente. (τ) *Wap.* I. p. 82. aries argenteus nigris cornibus è coronata casside prorumpens. (υ) Tria figura scutaria, Lacinia hinc cærulea, illinc rubea. Utrunque addito argento.

genteis & coccineis pictum, cornibus auro tinctis, in parma cærulea gestant *Backisch* [Silef.] (α) nigrum in argentea *Dregling zu Wagrein* [Tirol. in 1. & 4.] (β) & *Gremlich zu Iüngingen* [Tirol. in 2. & 3.] (γ) candidum cornibus atris in aurea *Zuckmantel* [Carinth.] (δ) consistentem argenteum in arcola rubea *Biberstein* in 4. [Silef.] (ε) in parte posteriori scuti bipertiti (anteriorem vid. f. I. m. T. n. 74.) nigra argenteum insistentem rupem argenteæ & scandenteræ: *Franckenstein* [Silef.] (ζ) gradientem argentatum in cærulea *Brockot* [Silef.] (η) salientem nigrum in argento *Türrigel de Rigelsstein* [Bav.] (θ) griseum in scuto transversè secto ex minio & auro 1. & 4.) *Donat* [Silef.] (ι) iterum gryseum auratis cornibus in rubeo *Rosthligk* [Silef.] (κ) rubeum aurea fascia ventrem ligatum in argenteo *Sigershofen* [Bav.] (λ) Προτομήν hirci in scuto diagonali linea secto, aureo & cyaneo, simili colorum sectione præditam, usurpat fam. *Stetten* [Patrit. August. & Francof.] (μ) προτομήν talem argenteam in scuti transversè secti, cujus inferiora rubent, superiori parte aurea *Rabenau* [Silef.] (ν) rubeam in argentea, cujus inferiora cærulea, *Berge* [Silef.] (ξ) nigram in argentea *Reicharter de Pechthal* [Bav.] (ο) argenteam nigris cornibus in rubea *Croneck*. [Carinth. in 2. & 3.] (π) argenteam aureis cornibus in nigro *Mosshelm* [Bar. in 1. & 4.] (ε) nigram in aureo *Gotsmaner* [Franc.] (σ) Hirci caput cum collo nigrum in clypeo aureo *Aiwer* [Silef.] (τ) argenteum nigris cornibus in rubeo *Gebfattel* [Franc.] (υ) ejusdem metalli, sed aureis cornibus in cæruleo *Geyer* [Franc.] (φ) Tria capita talia hircorum gestat *Kölnpöck* [Austr.] (χ) in scuto secto, duo invicem obversa aurea in superiori nigra area, nigrum in inferiori aurea. Huc & *capricornum* referamus, feram licet animantem. Id emblema post post *Augustum* Imperatorem *Cosinus Medices* M. dux Heturix sibi sumit peculiare. Thuen. L. 57. p. m. 1294. Gestat talem argenteum in rubea parma (1. & 4.) *Tranner* [Bav.] (ψ) Addo *damas. Gembsen*. Nigra dama in argenteo scuto *Fueger de Friedberg* [Tirol. 2. & 3.] (ω) suo colore picta rupes ascendens in aurea parma bipertitæ priori parte, posteriori nigra leonem globulum argenteum falculis tenentem referente, *Geizkoffler* [Tirol.] (αα) nigra in aureo *Lydl* [Tirol. in 1. & 4.] (ββ) Duo cornua damæ in area bipertita, in argentea nigrum, in nigra argenteum *Raunach* [Carinth. in 1. & 4.] (γγ)

§. LXVII. *Canis* non ignobile in scutis δειγμα habetur. Apud *Iul. Pollucem* antiqui *Canis* heroës canes affectantes habebant, & idem author dicit, cani *Herculis* purpuram deberi. *Ægyptii* (inquit *Horus Apollo*) vatem signare voleotes canem pingunt: & idcirco fortassis *Lycophron* vates *Apollinis* *Mopsum* & *Amphilochum* canes appellavit. *Ed. Bisse. NN. ad Vpton.* p. 60. Præterea *Ægyptii* hoc hieroglyphico hominem bellicosum notabant. Nam & in antiquitate à bellis non alienum fuit hoc animal. Legimus enim apud *Colophonios* & *Caspios* primæ aciei numerum canum adv. hostem præmissum esse: *Tale tibi auxilium Colophon, tibi tale parasti Caspia gens.* Quin & *Osyridi* canem *Ægyptus* assignabant (*Hæping. de Jur. inf. c. 2. §. 10. n. 1014.*) Aliæ etiam significationes canis sunt, inprimis fidelitatis (vid. multa ap. *Limn. Jur. publ. 6, 6. 86. seqq.*) Conf. *Cyr Spangenb. Adelsp. P. 2. L. 12. c. 46. p. 336.*) præterea generositatis, obsequii, gratitudinis (unde qui gratorum nomine sub mag. pedit. in occidente dicebantur; duos dimidios canes erectos pedibusque colludentes in cæruleo clypeo gestabant) sed &

Ii 2

peru-

(α) *Wap. I. p. 51.* ex coronata galea surgens προτομή hirci scutarii. (β) *Wap. I. p. 42.* προτομή hirci scutarii. (γ) *Wap. I. p. 42.* vid. c. 3. n. 65. (δ) *Wap. I. p. 45.* ex coronata galea προτομή hirci. (ε) *Wap. I. p. 56.* (ζ) *Wap. I. p. 64.* ex coronata exiliens hircus argenteus inter alas hanc auream duobus baltheis sinistris exaratam, istam ex nigro & auro bipertitam. (η) *Wap. I. p. 70.* lunæ falcata cornua sursum vertenti argenteæ impositus character numeri octonarii, seu quicquid id est. (θ) *Wap. I. p. 79.* hircus exoriens. (ι) *Wap. I. p. 70.* hircus exurgens. Lacin. coccin. & aur. (κ) *Wap. I. p. 74.* ex coronata casside prorumpens hircus scutarius. (λ) *Wap. I. p. 87.* ex coronata galea hircus scutarius exurgens. (μ) *Wap. I. p. 208.* galea diademate tortili tecta, & ex ea inter alas duas auream & cæruleam nascens hircus auro & cyano distinctus. In libro armoriali hircus repræsentatur alatus. (ν) *Wap. I. p. 59.* corvus niger aliquid albi gestans rostro. Lacinia nigra & aurea. (ξ) *Wap. I. p. 65.* cauda pavonina. (ο) *Wap. I. p. 96.* ex coronata galea hircus prorumpens. (π) *Wap. I. p. 45.* hircus scutarius. (ε) *Wap. I. p. 32.* ex coronata galea προτομή hirci. (σ) *Wap. I. p. 102.* προτομή scutarii hirci. (τ) *Wap. I. p. 57.* caput hirci. (υ) *Wap. I. p. 102.* προτομή hirci scutarii. (φ) *Wap. I. p. 103.* caput hircinum. (χ) *Wap. I. p. 36.* ex coronata galea inter cornua nigrum & aureum profiliens hircus niger. (ψ) *Wap. I. p. 79.* ex coronata galea erumpens capricornus. (ω) *Wap. I. p. 42.* ex coronata galea erumpens dama. (αα) *Wap. I. p. 43.* ex coronata galea inter alas duas aureas, quas aurea fascia globulos singulos deferens insignit, exoriens dama. (ββ) *Wap. I. p. 43.* ex coronata galea expansæ alæ, prior aureis & nigris dextris, altera argenteis & rubeis sinistris baltheis exaratæ. Conf. f. I. m. 1. n. 73. (γγ) *Wap. I. p. 36.* coronatæ galeæ imposita duo cornua scutaria, nigrum & argenteum.

petulantia (Hinc qui *petulantes juniores* dicebantur sub mag. mil. per Illyricum canem luteum in rubea parma præferebant, in cujus medio orbis erat coloris lutei, canis supernè pedibus, quoad fieri potuit, exporrectis ex Pierio. Pacis etiam tubatorem, si sequiora velis, notare potuit canis. Talis enim Francis & Suevis canem portare scapulis cogebatur *Gunther. Ligurin.* l. 5. de more vetusto impositum scapulis ad contigui comitatus cogatur per rura canem confinia ferre.

Exempla
leporario-
rum.

§. LXIIX. Non vero omnes canes unius figuræ sunt: Præcipua differentia inter *leporarios* (levrier *Windspiel. Levrette*, famella ipsa pictura agnoscitur) qui ordinariè pinguntur eurrentes, & *molossos* vel canes sagaces (*braques* s. *Bracken*) qui vel currentes, vel stantes, vel erecti pinguntur, auribus dependentibus insignes. Cæterum frequentes collaria collis inserta inspicere licet. Referunt leporarium currentem in scuto secto, superius aureo, inferius cæruleo alternantibus coloribus pictum (addito collari rubeo) *Horizer* [Austr.] (α) argenteum cum collari aureo in cæruleo *Kräze* [Bav.] (β) & rubeo *Iphoses* [Tirol.] (γ) argenteum collari & annulo aureis, in parma cærulea *Nicolai*, gradientem argenteum, armillo Francicis liliis sparso, in rubea *Lavarenne*, & aurum in cærulea additis 3. stellis ejusdem metalli *Quarcavy* [Cadurc.] nigrum divaricatis pedibus erectum millo aureo in argentea *Canillac*. [Arvern.] simili situ argenteum, sed millo coccineo in cyanea *Marcoucy*, & millo aureo argenteum in rubea *Pöttinger de Persing* [Bav. in 2. & 3.] (δ) & (milli rubei oris, atque annulo, bordé & bouclé aureis) *le Fevre de de Lambiere* & (addita fasciola trifida argentea discerniculi loco) *le Fevre de Lespinay*: & rubrum collari argenteo in aurea *Baylens de Poyanne*, atque cæruleum millo rubeo in argentea. *Sancques*: tum simili situ, insistentem monticulo tri-ecolli cæruleo (millo aureo) in parma secta, superius rubea, inferius argentea, coloribus alternantibus pictum *Engl* [Austr.] (ε) Canem fœminam [*levrette*.] nigram inscribunt scuto argenteo *Combaut d'Arciere*, tres tales nigras, argenteis armillis, item argenteo *Bernage*. Binos leporarios aureos & adversos in scuto Veneti coloris gestant *Doggetti*, [Angl.] argenteos, millis rubeis, cum annulis aureis, in cæruleo *Ciray* (Divron.) Tres leporarii currentes aurei cum armillis in rubeo scuto insigne fuerunt, de quo certarunt duello Hugo *Harding* Anglus & Wilh. de *Seintlowe* Scotus. Illi verò victori rex adjudicavit scutum ap. *Bisse NN. ad Vpton.* p. 34. Item tres gestant leporarios procurentes nigros in clypeo argenteo *Brischi*, totidem ejusdem coloris cum millo aureo adjectis cruciculis mucronatis incerto numero in parma argentea *Smithi*. Duos leporarios dimidios argenteos se invicem mordentes, quorum alter ex medio capite descendit, alter ex pede scuti rubei ascendit, pro insigni gestat fam. *Murheimer* [Bav.] (ζ) & simili pro famil. *Anfang* [Austr.] (η)

Molosso-
rum.

§. LXIX. Canes molossos s. indagatores (*braques*) in aliis insignibus observamus. Talem ob nominis allusionem pingit in scuto rubeo argenteum jacentem (aliis confidentem) *Brachet* [Aurelian.] nigrum cum millo rubeo in aureo *Offenbach* [Patrit. Francof.] (θ) argenteum cum aureo in cæruleo *Hundt* [Silef.] (ι) divaricatis pedibus erectum argenteum, millo aureo, in scuto bipertito ex auro & cæruleo *Grundschreiber* [Silef.] (κ) currentem nigrum millo rubeo in transversè secti, cujus pes niger est, capite aureo. *Zobelheim* [Bav.] (λ) Canis ejusmodi niger, lorica ferrea indutus in scutulo medio aureo super muro nigro ascendit designatidæ fam. *Vnverzagt* [Bav.] (μ) Duo canes argentei gradientes pinguntur in clypeo cæruleo *Burggraff* [Patrit. Francof.] (ν) Canem Huberti vocant nigrum parmae argenteæ inscriptum *δῆγμα* familiae *Hubert de Landreville*.

Capita ca-
nina.

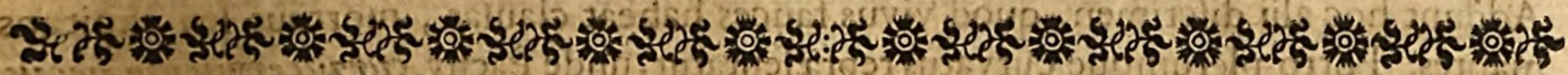
§. LXX. Capita canina alicubi videas. Caput molossi argenteum (millo cuspidibus annato.) in parma rubea *Wembding* [Bavar.] (ξ) simile, nisi quod nullus caret

spicu-
(α) *Wap.* I. p. 35. ex casside coronata *πρωτομή* canis cærulei. (β) *Wap.* I. p. 81. In galea exiliens canis scutarius. (γ) *Wap.* I. p. 44. ex coronata galea jugum complicatum alarum nigrarum baltheo argenteo insignium. (δ) *Wap.* I. p. 87. ex galea coronata *πρωτομή* canis scutarii coronata & rubeis duabus una argentea, pluma struthionica exornata. (ε) *Wap.* I. p. 35. ex galea coronata inter duo cornua secta & alternantibus coloribus, cocco & argento tincta, canis scutarii *πρωτομή* argentea. (ζ) *Wap.* I. p. 92. ex coronata galea canis scutarii *πρωτομή* exsurgens. (η) *Wap.* V. p. 36. (θ) Caput caninum, lingua & armilla auro tinctis. (ι) *Wap.* I. p. 50. flores caryophylli 9. rubei cum suis petiolis. (κ) *Wap.* I. p. 72. canis scutarius prorumpens. (λ) *Wap.* I. p. 92. canis scutarius ex coronata galea erumpens. (μ) *Wap.* I. p. 33. ex galea coronata erumpit canis niger loriceam indutus. (ν) Molossus nascens argentatus, lingua sanguinea, veste cærulea indutus.

(ξ) *Wap.* I. p. 78. Caput cum collo scutarium.

spiculis, *Zollner de Hallberg* [Franc.] (α) 3. Argentea leporariorum, collaribus & coronis aureis in rubeo *Sordet*: *Προτομή* molossi nigri in argenteo *Iphofer* [Tirol. 1. & 4.] (β)

§. LXXI. Porcorum mentionem feci cum §. 43. de feris diximus. Nunc quadrupedum agmen claudat *felis*. Symbolum hanc animantem constituunt libertatis, calliditatis, vigilantiae, perspicaciae. Arabes, ejus statuam auream Radatae servantes, cultu felem persecuti sunt: credebant enim cum luna magnam habere affinitatem. *Wapenb.* P. 3. praefat. n. 21. Nec minus coluere animal Aegyptii, unde cum miles Romanus aliquod occidisset, Aegyptii domum, quo se hic abdiderat obsedere: Vi abstracturi ipsum, nisi Ptolomaeus seditionem studuisset sedare. *Varenn. Roy d'arm.* P. 2. p. 303. Felem attribui legi Alanis, Burgundionibus & Suevis ap. *Hæping. de jur. inf. c. 2. §. 10. n. 999.* ceterum pingi semper debet fronte recta, ut uterque oculus conspiciatur: aliquando horridus *herissoné* repraesentatur: nonnunquam ut pedibus posterioribus insistat, quod vocant *effaré* seu *effrayé*. Exempla sunt; catus ferociens argenteus in parma nigra notabat olim fam. *du Plessy au chat*. Duo gradientes cingentes in caerulea *La Chetardie* (Lemovic.)

MEMBRUM III.

DE NATATILIBVS.

1. Pisces. Hieroglyphicum.

2. Pisces incerta speciei.

3. Delfinus.

4. Figura & situs.

5. Exempla.

6. Balena. Sturio.

7. Salmo. Lucius.

8. Mulli barbari.

9. Trutta. Carpiones. Tinea. Capitones.

10. Haleci. Asellus. Piscis volans.

11. Cancræ.

12. Piscium partes.

13. Spina piscium.

MEMBRUM III.

DE NATATILIBVS.

§. I.

Qui apud Aegyptios odii hieroglyphicum erat *piscis*, aliis innocentiae, amoris in patriam, itinerum vel praeliorum maritimorum, sanitatis, vigilantiae, taciturnitatis, ceteri pingatur aduerso flumine natans, viri fati aduersis obluctanti, symbolum habetur. Conf. *Cyr. Spangenberg. Adelsp.* P. 2. L. 11. c. 46. p. 336. *Gelen. de Col. Agr. magn.* L. 2. f. 34. p. 197. 198. occasione piscium Salmensium symbolum quaerit *resuscitationis*, tum etiam *victoriae*, quemadmodum *Octavio Augusto Cesari piscis ad pedes accedens vaticinio fuit*, *Siciliam in ejus fore potestate*, teste *Dione Nicæo in vita Aug. c. 8.* Solent verò repraesentari pisces vel erecti, vel transversi seu natantes (nonnunquam flumine expresso) vel repandi.

§. II. Qui in scutis occurrunt pisces, vel certae speciei sunt, vel nulla certa expressa, communi nomine piscium indigetantur. Ita pingitur piscis argenteus (circumpositis 4. ejusdem metalli annulis 3. 1.) In parma nigra *Raoul*, nativo colore pictus capite deorsum verso in scuti bipertiti laterculo priori argenteo (posterior pars scuti nova, transversaria sectione superius rubeo cum *Προτομή* leonis suo colore tincti, inferius caeruleo cum luna falcata & ei innitente stella aureis *Kapler* [Siles.] (γ) Piscis curvatus suo colore in parma rubea *Thann* [Franc.] (δ) Duo pisces argentei visuntur in nigra area pro famil. *Wenden* [Patrit. Francof.] (ε) duo argentei in parma bipertita caerulea, & rubea *Weinsbrunn* [Bav.] (ζ) Duo argentei deorsum versis capitibus in rubea cruciculis argenteis sparsa *Hohenfels de Reypoltzkirch* [Bar. in scutuli medii bipertiti prima area.] (η) Tres pisces rubei situ transverso in scuto argenteo notat *Seidlitz* [Bar. & nob. Siles.] (θ) [& suo colore picti in caeruleo *Dreschwitz* [Bav.] (ι) totidem suo nativo colore picti capitibus in medio scuti rubei contigui, caudis in angulos conversis *Dornheim* [Siles.] (κ) alii tres aurei capitibus conjunctis, tanquam suspensi,

11 3

comi.

(α) *Wap. I. p. 101.* Herma virilis rubeo amictu & mitella. (β) *Wap. I. p. 44.* ex coronata galea molossi *Προτομή*. (γ) *Wap. I. p. 71.* galea recta diademata tortili, & ex ea prorumpens cervus scutarius piscem ore ferens. (δ) *Wap. I. p. 102.* columna rubea impositas duas argenteas & mediam rubeam plumas struthionicas sustinens, & ante hanc piscis scutarius coronatae cassidi imponuntur. (ε) Inter duas alas expansas nigras ex piscis argentei aperto rictu prodiens homo nudus. (ζ) *Wap. I. p. 83.* ex coronata galea inter alas duas, quarum inferior pars argentea, superior in altera rubea, in altera cyanea, leonis aurei cum collo caput. Lacin. argenteae duplicatae hinc caeruleo, isthinc rubeo colore. (η) *Wap. I. p. 30.* duo pisces scutarii. (θ) *Wap. I. p. 31. & 56.* inter duo cornua miniatum & argenteum, duo vexilla decussatim locata opposita tinctura. Baronum galea coronata est. (ι) *Wap. I. p. 92.* coronata galea sustinet pileolum turbinatum argenteum nigris maculis (crediderim hermionicum), auro coronatum & nigris pennis fastigiatum. (κ) *Wap. I. p. 65.* alae duae argenteae & rubae.

comite utrinque lilio argenteo ornant scutum cæruleum *Lotzky & Masanizowsky* [Silef.] (α) Tres pisces naturalis coloris in angulos scuti cærulei dispositi, in medio coeuntes, ut unum habere caput appareant, notat fam. *Kreckwitz* [Silef.] (β) Tres pisces transversè locatos (en fascé) argenteos inscribunt parmae nigræ *Malicorne*.

Delfinus.

§. III. *Delfino* inter pisces ille honor, qui inter feras leoni, inter aves aquilæ, conceditur: Ejus in scutis jam olim usus fuit. In Herculis clypeo apud Hesiodum delfini argentei pisces æneos persequiebantur. Ulyssi eundem piscem *Plutarch. de solert. animal. & ex Stesichoro*, atque *Euphorione Ioannes Tzetzes* adsignant. Symbolis variis inservit Delphinus, celeritatis (cum volucre ocyor perhibeatur. Unde in Vespasiani numis Delphinus anchoram complexus lente festinandum notabat) humanitatis, salutis atque incolumitatis (nautarum enim saluti consulere dicitur, pericula prævertens) amoris in musicen.

Figura & situs.

§. IV. Describitur in delfini vivi imagine tinctura, branchiarum, caudæ, oculorum, pinnarum (Termini usitati *barbé, peautré, alumé, lorré*.) Si vero omnia ejusdem sint tincturæ, vel potius cum oculi clausi sunt & dentes desunt, vocatur *pasiné* vel mortuus. Addunt hoc alii discrimen, quod vivus fauces habeat clausas, mortuus seu expirans hiantes. Porro plerumque curvatus repræsentatur, unde *Pacuv. curvicervicum pecus*. Curvatura autem non nativa, sed ex salienti ejus lusu concepta, dum fluctibus se erigit, subitoque præcipitat, nautas ingruentis jam tempestatis commonefaciens. *Spelmann*. Numi quoque curvum exhibent. Unde aliqui gibbosi imaginem esse volunt. *Uptonus de mil. offic.* l. 4. p. 207. mentionem facit *Delfini Nilotici, dauphin de Nile*, quem ait dorsum habere pinnis ferratum, ut crocodili ventrem secet. Ab aliis vero id observatum non video.

Exempla.

§. V. Cur pauciores delphinos in scutis observare liceat, *Varenn.* reverentiæ in Delphinos Franciæ attribuit. Neque tamen adeo rara figura est. Gestant enim non tantum sine numero sparfos argenteos in scuto cæruleo imposito ejusdem metalli leone *Bigny d'Esnay* (sed *Varenn.* pisces illos *capitones* vocat) verum etiam singulos Delphinos. Nempe cæruleum, branchiis rubeis, in parma aurea *Delfini Viennenses*, nunc *Delfini Franciæ*, concolorem, sed mortuum, atque ita hiant ore in aurea (alibi reperitur aureus in cyaneo) *Delfini Arvernæ*, aureum in rubeo (hinc *Uptonus Niloticum Delphinum* vocat) *Com. Forenses, de Forest*, aureum procumbentem (couché) in nigro, *Jamesii*, aureum in cæruleo *Fitz Jamesii*, aureum in scuti argentei rubeo cephalo *Fischer*. Tres Delphinos argenteos baltheo nigro inferunt in parma argentea *Raltii*, similes scuto coccineo impressos juxta cantherium hermionicum *Bleverhaffeti*.

Balæna.

§. VI. De balæna terminum *Fierté* usurpant, qui dentibus & rictui exprimendis serviunt. Sturionis videor agnoscere anteriora, quæ argento tincta, aperto rictu, sed dentibus & corona aureis, in scuto rubeo designant famil. *Appenheimer* [Patrii. Francof.] (γ)

Salmo.

§. VII. *Salmones* quoque in scutis visuntur. Exempla sunt in familia *Salmenfi*. In histor. insign. l. I. c. 84. & *Rhingravia*. l. I. c. 76. *Lucii* symbolum habentur rapacitatis: Gestat *Lucium* curvatum colore naturali in scuto rubeo *Colner* [Silef.] (δ) rictum frutici viridi colliculo tricipiti ejusdem coloris affixum duplici allusione *Staudenbecht* [Francon.] (ε) 3. argenteos in coccineo cruciculis cruciatis ejusdem metalli sparso familia *Luciorum*; totidem lucios suo colore pictos in scuto cyaneo *Sommerfeld* [Silef.] (ζ)

Mulli barbati.

§. IIX. *Barbatorum mullorum* (bars) qui ex more obversi (addossez pingi solent, exempla ista sunt. Duo rubei in scuto hermionico *Gaucourt*, aurei in cæruleo, *Mortbehard*. Aurei in rubeo *Montfaucon*. Figuræ fere conveniunt duo pisces, quos fam. *Rouville* (Norm.) aureos scuto cæruleo, plinthidibus aureis sparsa inscribit, sed non barbos verum *gobiones* (gougeons) esse probat *M. Gilb. de Varenn.* ex antiquo hujus familiæ nomine *Gougeux*: cum quo consentit *Geliot*.

Truttæ: Carpiones, Tineæ. Carpiones.

§. IX. *Truttas* etiam reperias in scutis: de quarum maculis terminus *picotée* in usu est. Gestat fam. *d'Orcival* truttam argenteam diagonali situ comitantibus 5. stellis aureis supernè binis, inferius ternis. Aliqui *Pfirtenses* pisces truttas esse volunt, sed barbos rectius dixeris (Conf. Hist. insign. l. I. c. 9. p. 63.) *Carpionum* quoque exempla sunt; carpio nativi coloris transversè locatus in scuto

(α) *Wap. I.* p. 75. plumæ struthionice aurea, argentea, cærulea. Lacinia argent. & cærul. (β) *Wap. I.* p. 66. Inter duas pennas galli gallinacei cyaneas media argentea. (γ) Figura scutaria, nisi quod incumbit coronæ fasciculus pennarum galli gallinacei, nisi forte sit fasciculus graminis marini. Color niger est. (δ) *Wap. I.* p. 61. *Lucius* scutarius. Lacinia rubea & argentea. (ε) *Wap. V.* p. 91. tota figura scutaria. (ζ) *Wap. I.* p. 60. *Lucius* caput sub galea abscondens.

cæruleo *Glaubiz* [Silef.] (α) ille rubea tænia medius ligatur discerniculo unius lineæ, *Glaubiz de Brug* [Silef.] (β) *Tineas* (tanches seu tanques) 3. erectas, rubeas inscribit scuto aureo fam. *Tanques*. Scutum virgatum minio & argento, in mediis tribus argenteis aureis refert totidem pisciculos incurvos [Barmen] sui coloris *Erstenberger* [Austr.] (γ) Capitones (*Chabors*) nobilitat familia illustris *Chabotiorum*. Vid. Hist. inf. l. 1. c. 79. n. 24. *Mustelæ fluviales* (*Ruppen*) duæ, quarum altera caput in aræ rubeæ latus dextrum altera sinistra tendit, suo colore pictæ notant nomine indice *Ruepp.* [Bav.] (δ)

§. X. *Halec* seu *harengus* locum quoque suum habet: 3. argenteos (2. 1.) gestat *Halec. A. familia Champgirault de Germonville* in solo nigro. Scuti aurei, quod percurrit bal-
rheus cæruleus 3. liliis argenteis impressus, caput rubeum continet halecem argenteum *Heringen* (ε) [Patrit. Francof.] *Asellus* argenteus auro coronatus in rubea parma *Islan-*
diam notat in Danico scuto. Vid. Hist. insign. l. 3. c. 12. n. 13. *Piscis volans* conspici-
tur in clypeo rubeo argenteus alis aureis pro fam. *Böltzig* [Brunsvic.] (ζ) item argen-
teus in rubeo pro *Senitz* [Silef.] (η)

§. XI. *Cancros* huc etiam referimus, quos si ineptiæ ejus locum invenirent, pro-
tervi hominis & in tibiis guttosi hieroglyphicum constitui vellet *Ioh. de Bado aureo*.
Inscribunt cancrum rubeum parmae argenteæ *Mehlem* [Patrit. Francof.] (θ) Tres (2. 1.)
cancros gestant rubeos in aureo scuto *Thiars*, in argenteo *Flogni*.

§. XII. Nonnunquam partes piscium reperiuntur in clypeis. *Piscis* dimidiis cæru-
leus in parma argentea *Dham* [Silef.] (ι) *Villeblanche du Pin* gestat in parma cyanea tria
argentea capita piscium (alii dimidios salmones vocant) circa fasciam concolorem.

§. XIII. Nonnunquam carne ablata solæ spinæ, vel officula pinguntur (*arestes*, ein
Fischgräth.) Tales duo piscis solis spinis constantes argento tinguntur & in decussim tra-
jiciuntur in parma rubea pro fam. *Gradel de Boden* [Bavar.] (κ) piscis officula argentea
parmulæ mediæ bipertitæ latus sinistrum rubeum ornant in fam. *Krolnitz* [Bar.] (λ)

MEMBRUM IV.

DE REPTILIBUS.

1. *Dracones*.
2. *Quibus apud Græcos usurpati*.
3. *Hieroglyphica*.
4. *Exempla*.

5. *Serpentum significatio symbolica*.
6. *Serpens tortuosus seu boa Mediolanense δειγμα*.
7. *Exempla colubrorum*.
8. *Amphisbana*.
9. *Bufones. Rana*.
10. *Testudines. Limaces. Laterta. Salamandra*.
11. *Scorpio. Formica*.

MEMBRUM IV.

DE REPTILIBUS.

§. I.

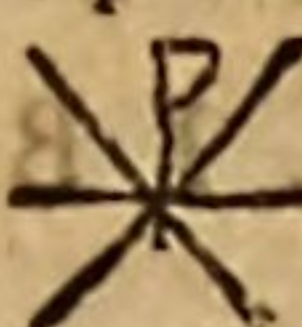
Cum draconum mentionem facimus, præcipuum fere est, quod Romanis illi inter *Dracones*.
signa militaria fuerint. *Spelmann. aspilog.* p. 17. elegantem adducit *Ammiani* de
Constantino locum: *Eumque post antegressos multiplices alios, purpureis*
subtegminibus texti circumdedere draconis, & hastarum aureis gemmatisque
summitatibus illigati, hiatu vasto perflabiles, & ideo velut ira perciti sibilantes
caudarumque volumina relinquentes in ventum. Unde de figura, qua fuerint, satis
constabit. Conf. *Hæping. de jur. inf.* c. 17. n. 194. seq. Si de origine quæras, *Isidorus*
notat: posteaquam Apollo draconem Pythium confecerit, primum gestasse draconis
simulacrum, dein Græcos, & postmodum Romanos talia simulacra ad bellum detulisse.
Addendum vero erat, hos à Dacis victis potius sibi sumsisse.

§. II. Ex Græcis draconē dat Alcmaëoni *Pindarus Pyth.* 8. δράκοντα ποικίλον. Ubi scholia-
stes rationē dat, quia animal in auguriis usū habeat (erat enim) *Amphiaraus* vates) & quia in
terreæ
pud Græ-
cos usur-
pati

(α) *Wap.* I. p. 67. carpio galeæ impositus ante tres struthionicas plumas, quarum media ar-
gento fulget inter cyaneas. (β) *Wap.* I. p. 67. tres plumæ struthionice, media argentata inter ru-
beam & cæruleam, ante has scutarius piscis. (γ) *Wap.* I. p. 39. coronatæ galeæ imposita Siren sui
coloris, auro coronata. (δ) *Wap.* I. p. 33. ex coronata galea ala foliolis inter pennas ornata pisces
scutarios impressos ostentans. (ε) Jugum alarum expansarum aurearum, baltheum scutarium referen-
tium. (ζ) *Wap.* I. p. 181. pileus acuminatus rubeus, ora reducta argentea, nodo, in quem colligitur,
aureo. (η) *Wap.* I. p. 69. 5. plumæ struthionice nigrae. (θ) *Wap.* I. p. 211. Alarum explicatarum
(Sibmacher eas complicat) & singulis cancris insignitarum jugum. (ι) *Wap.* I. p. 53. cornua bubala,
quorum prioris superiora, alterius inferiora argento tinguntur, reliqua cæruleo colore. (κ) *Wap.* I.
p. 98. castor galeæ insidet. (λ) *Wap.* I. p. 32. ex coronata galea prominent 3. plumæ struthionice
coccineæ, impressis officulis piscis.

terræ etiam cavernas descendit (sed & ipse subter terram descenderat.) Filius autem paternæ artis insigne gestare voluit (ὁ δὲ παῖς σημεῖον τῆς τῆ πατρὸς ἔσχε τέχνης) vel quia à Melampode, cujus aures duos dracones perlinxisse, & ob hoc ipse animalium brutorum voces intellexisse creditum fuit, oriundus erat. Amphiarao ipsi dat hanc figuram *Pausanias*, Staius Capaneo hydræ. Nec minus apud *Hesiod.* in ἀσπ. ἥρακλ. (Si tamen ille auctor est poematis.) Herculis clypeus imagine fulsit draconis. Ita etiam juxta sortes editas interfecto Lylandri, dracones cavere iussi, Neochorus civis Haliartius in scuto, vel ap. *Plutarch.* in capulo ensis draconem habuit. Gestarunt etiam dracones aliæ gentes. Draconem volentem tribuit Gothis *Hæping. de jur. inf.* c. 3. §. 10. 999. Dein etiam assignatur Vandalis & Slavis. Burgundionibus dat anguem multis spiribus sinuosum *Sidonius*. Conf. de Uter Pendragone *Hæping. de Jur. inf.* c. 17. §. 15. n. 505.

Hieroglyphica.

§. III. Inter insignia principatus apud Ægyptios cum tauro & leone etiam draco erat, teste *Diod. Siculo.* l. 2. Alia varia hieroglyphica in hac bestia quærunt, an inveniunt, vigilantia, prudentia, religionis, patientia, temperantia, iustitia, fortitudinis, diligentia. *Ioh. de Bado aureo* p. 16. insignem potatorem denotari existimat. *Spelmannus*, cædis & funestorum indicium facit. Allegat locum ex chron. MS. de bello, ubi dicitur: *Rex Henricus III. Leivense prælium ingreditur, præcedente dracone rubeo, qui mortem generalem adversariorum portendebat.* Nec vero satis infausum signum draco videri posset, nisi etiam Antichristo daretur. Ita *Ribera ad Apocal.* 13. 3. n. 13. p. 337. *Mihi conjecturis locus est, non apparet improbabile, Antichristum insigne draconis, qualis hic (Apocal. 13.) depictus est, gestaturum, aut in clypeo aut in signis militaribus (quemadmodum Romani aquilas gestabant, & per singulas cohortes dracones, quos qui portabant, draconarii dicebantur, ut est ap. Veget. 2. de Re milit. c. 13.) quasi Deum intelligi velit in illo signo, à quo ipse missus sit, & potestatem acceperit, p. p. n. 34. p. 350.* Characterem, de quo *Apoc.* 13. 16. arbitratur esse illum, quo in sigillo utetur Antichristus ad morem regum, *Esth.* 3. *Dan.* 6. ac dicit characterem draconis non sibi improbabilem videri, nisi diceretur character nominis, unde postea in monogramma concludit. Refutat illud de dracone commentum *Ribera Blas. Viegas comm.* *Apoc.* 13. p. 686. Et quis sanus nugas illas prober, aut credat Antichristum astutissimum aternalis hostis consueti symbolo ultro passurum se Deo adversari. Miror vero quod *Hæping.* c. 9. n. 265. *Riberianum* commentum, cum refert, sine nota transmiserit.

Exempla.

§. IV. Exhibebo nunc aliqua draconum scutariorum exempla. Gestant draconem aureum in rubea *Vernuis*, rubeum in auro *Villebrune* [Bress.] aureum in cæruleo (addito cephalo ejusdem metalli aquila nigra impresso) *Borghese*, aureum nascentem in rubeo *Boncompagno*, prasinum coronatum ex antro seu caverna emergentem in imo scuti argenteo *Cueva* (Hispanice unde duces de *Albuquerque*. Conf. *Hist. insign.* l. 2. c. 17. n. 3.) aureum in nigro insistentem monticulo tricolli argenteo *Neydeck* [Austri.] (α) Tres dracones nigros in argenteo *Le Granger de la Piequemenie*. Draconis anteriora in scuto sinuata linea bipertita ex auro & cocco, iisdem coloribus alternatim infecta *Gössel zum Thurn* [Austri. in 1. & 4.] (β)

Serpentum significatio symbolica.

§. V. Serpentem etiam inter symbola usus varius est. Prudentiam, perspicaciam, sanitatem, Jurisprudentiam, insidias, communiter potari volunt. Potest vero etiam imperii symbolum esse; cum varia apud gentes principatus omnia à serpentibus ducta sint: nec non salutis publicæ prudentia promotæ. Huc respiciunt numi Cæsarum cum inscriptione: *Pax Augusti, Felicitas Augusti*. Si caudam mordeat serpens, hominem notabit, qui cujusque rei eventum meditetur, juxta alios annum & siderum motum, vel etiam æternitatem. Occurrunt tales in circulum collecti angues 3. argentei in parma cærulea pro *Lauzon*, argenteus aureo decussis in rubeo clypeo, superiori parte datus comes pro *Chifflet*. Caduceus mercurii, serpentes deferens, pacis conciliatores indicabit. Gestat nominis causa talem aureum in area cærulea *Mercurio* (Sicul.) Inter antiquos Nestor serpentem aureum gestasse fertur ap. *Hæping. de Jur. insign.* c. 2. §. 10. n. 1009. Apud *Manethonem* Osco regi Tyrrhenorum itidem serpens datur.

Serpens tortuosus seu boa Medio-lanense δειγμα.

§. VI. Qui tortuosus pingitur serpens seu boa, *giure* seu *guyure* (vipera, unde & fasce, bande &c. *viurée*, tortuosa) vid. f. 1. n. 35. appellari solet; vel & *bische*, le Labour. orig. des arm. n. 151. qui hanc figuram Italici propriam, ut *crancelin* Germanis, constituit, allegans scutum fam. *Bisce* Rom. in quo rubeo circa columnam argenteam

(α) *Wap.* I. p. 40. coronata galea insidet draco scutarius. (β) *Wap.* I. p. 41. draco è coronata galea erumpens.

team volvitur serpens hujus generis.) Celebris inprimis est boa *Mediolanensem* principatum seu *Milano* notans, cærulea in scuto argenteo, quæ ita representatur, ut septies flexus infantem ad umbilicum usque prominentem, sanguineo colore tinctum devoret. Rationes varias allegant: quod Otho Vicec. Mediolan. serpentem, qui filium ejus ex cunis raptum devoraturus erat, confecerit, vel in Bullionei expeditione vicerit Volucem gigantem, & inter spolia ejus armorum retulerit galeæ apicem, qui exhibuerit hunc anguem infantis devorantem, seu quod gigas terrere hac imagine voluerit hostem s. quod se ab Alexandro derivare, quem concubitu Jovis Hammonis, specie draconis venientis, cum Olympiade natum fabulantur. (Et ob hoc illo symboio usū. *Hæping. de Jur. inf.* 45. n. 24.) Alii (ut Petrarcha) volunt, Azonem vicecomitem assumisse hanc figuram, quod vipera, quam in galea latentem imprudens capiti imposuerit, nihil nocuisset. Alii alia commenta addunt. Vid. *Varenn. Roy d'arm.* P. 2. p. 307. *Linn. Jur. publ.* 6. 6. 21. *Hæping. de Jur. insign.* c. 6. n. 1218. & c. 8. §. 1. m. 6. p. 140. seq. *le Labour. de l'orig. des arm.* n. 68. qui fabulam refellit, cum Otho in historia expeditionum orientalium legatur, nec aliud capitis olim tegumentum fuerit Turcis, & Sarasinis, quam nunc est belli pacisque tempore: hoc etiam addens, perperam figuram accipi, tanquam devoraret serpens infantem, qui potius ex ore ejus prodeat, ut habent verba *Alciati*:

Exiliens infans sinuosi è faucibus angvis

Est gentilitiis nobile stemma tuis.

Iterum:

Ore exit, tradunt sic quosdam enitier angves.

§. VII. Serpentem, viperarum & colubrorum illa sunt exempla. Gostant colubrum ar- Exempla,
genteum tortuosum in parma cyanea *Colbert*, nigrum coronatum in aurea cærulea, quæ
laterculi bipertiti prior est, altera medietate transversè secta ex minio & argento, *Para-*
deyser [Carinth.] (α) Duos serpentes cæruleos scuto argenteo 2. fasciis coccineis exarato,
inductos, *du Refuge*, duos item in scuti transversè secti (conf. s. 3. m. 1. n. 41.) pede bi-
pertito, in aureo cæruleam in cæruleo aureum. *Hülfsen* [Tirol.] (β)

§. IIX. *Amphisbæna* sunt serpentes gemino capite, vel quorum caudæ alio capite ter- Amphi-
sæna.
minantur alati, Galli vocant *Amphisteres*. Gestant duas *Amphisbænas* aureas inter-
medio baltheo angustiori argenteo (juxta *Vulson & Geliot* purpura tingitur, *Varenn.* auro
inficit, *sed Le Labour. in tomb. de Paris*, argenti usum non uno loco observavit) in parma
cærulea *Baillet* (in scuto duc. de Tresmes. conf. hist. inf. 1. 37. 4.) unam auream in scuto cya-
neo *du Bourg*. His annumerari debeat draco rubeus in scuto argenteo fam. *Breidenstein*
dict. *Breidenbach* [Rhen.] (γ) alii viderint: caudæ enim additū caput serpentiniū nō video.

§. IX. *Bufones*, quod aliqui Franciæ prioribus regibus dare soliti sint, monebitur Hist. Bufones,
Ranae.
in sign. 1. 1. c. 24. n. 2. Tres etiam bufones (botraces vocat) nigros in solo argenteo dat *Upto-*
nus domino de *Botraux* (Angl.) Rana, ducta à ranis Seriphiis ratione, taciturnitatis sym-
bolo servit: Eam in annulo gessit *Mæcen.* Plin. 37. 1. Rana aurea in nigra area 2. & 3.
(nominis causa) *Fröschel de Martzel* [Bav.] (δ) Tres ranas virides in fluvio aureo vel bal-
theo undato aureo, qui scutum nigrum perlabitur, gestat fam. *Frosch* (ε) [Patrit. Franc.]

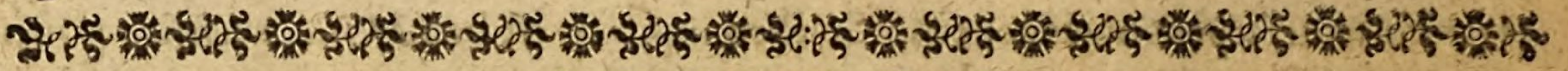
§. X. *Testudinem* Peloponnesiis symbolum dant ap. *Hæping. de jur. inf.* c. 2. §. 10. n. 998. Testudi-
nes. Lima-
ces. Lacer-
tæ. Sala-
mandræ.
Testudinem nigram (*Schildfrot*) aureæ parmae inscribit *Etinger* [Silef.] (ζ) auream rubræ
Iacoben de Ebelspach [Franc.] (η) *Cochleæ* testaceam domum (*Schneckenhaus*) ar-
genteam in rubea parma nomini notando gestat *Schneckeuser* [Silef.] (θ) *Limaces*
(*Limaçons*) 3. argenteos inscribit cæruleo scuto, & lilium aureum desuper pingit *Lu-*
magne (*Varenn. παγομαρία* observat.) *Lacertis* etiam in scutis locus est. Nam gestant
lacertas 3. argenteas in scuto cæruleo, imposito capite coccineo 3. stellis aureis insigni
Le Tellier, tres prasinas in argenteo *Cottereau*. *Salamandram* auream flammis con-
colores evomentem, in parma cærulea, cui argenteum caput 3. trifoliis viridibus insigne
incumbit, gestat *Aubin*, argenteam autem in igne rubeo ex pede scuti nigri exeunte re-
præsentatam *Salemandri* (Senen.)

§. XI. Scorpio animalculum venenatum apparet in scutis. *Formica* hieroglyphicum Scorpio.
Formica.
est prudentiæ, diligentiae, laboris, opulentiæ, roboris, gloriæ inanis.

Kk

MEMBR.

(α) *Wap.* I. p. 46. ex galea coronata alarum complicatum jugum impressum scutario typo.
(β) *Wap.* I. p. 43. (γ) *Wap.* I. p. 30. *πρωτομή* draconis scutarii. (δ) *Wap.* I. p. 61. ex coronata galea
jugum complicatum alarum nigrarum cum rana scutaria. (ε) *Wap.* I. p. 210. herma virilis cum em-
blemate scutario, redimitus ferto ex rosis rubeis, alibi vidi argenteas pingi. (ζ) *Wap.* I. p. 51. galea
coronata, ex qua inter jugum alarum repit scutaria testudo. (η) *Wap.* V. p. 88. ex coronata galea ex-
urgens aquila nigra alis passis, caput redimita corona imperiali. (θ) *Wap.* I. p. 72. coronatæ cassidi
imposita figura scutaria.

S E C T I O I.

D E V E G E T A B I L I B V S.

M E M B R U M I.

D E A R B O R I B U S E T F R U T I -
C I B U S.

1. Palma.
2. Abies. Pinus. Cypressus.
3. Quercus. Trunci & folia quercina. Fagus.
4. Olea. Nux.

5. Chamacerasus. Crequier.
6. Pirus. Tilia.
7. Vitis. Palmites.
8. Licarus. Ficus. Rubus. Piperis frutex.
9. Arbores incerta.
10. Sylva.
11. Trunci arborum.
12. Folia.

M E M B R U M I.

D E A R B O R I B V S E T F R U T I C I B V S.

§. I.

Palma.

ITa animalia vidimus, nunc ad ea transimus, quæ viva sensu tamen destituuntur. In his vero primus esto locus arborum & fruticum. Enumerabimus vero aliquas arborum species, quas expressas reperimus. Prima esto *palma*, ab antiqua victoriæ nota: Visitur ea in scutis. Huc & *ramos palmarum* referamus. Utuntur ramis duobus vel 3. viridibus in parma cærulea cætherio aureo, quem ex auro superius 2. rosæ, inferius malum punicum, comitantur *Paulmier*.

Abies. Pinus. Cypressus.

§. II. *Abies* ob altitudinem majestatis habetur hieroglyphicum. Gestat abietem (Sapin.) auream in cyaneo solo *Sapin*. Pinus mortis hieroglyphicum censetur. Gestat viridem in scuto argenteo 2. liliis rubeis stipatam *Budes* (Britann.) argenteam tricollis monticulo viridi insistentem in clypeo rubeo *Fichtel* (α) Cypressus luctus symbolum creditur, inprimis de domini morte conceptæ. Exempla sunt

Quercus, Trunci & folia quercina, Fagus.

§. III. *Quercus* roboris vel rei ad communitatem spectantis, aut imperii multo annorum decursu firmati, significationem habere solet. Terminus de ea usitatus est *englanté*. Gestant quercum (seu robur, si nominis analogiam respicias) auream in solo cæruleo *Roborei seu de Rouvere* (unde duc. Urbini conf. Hist. insign. l. 1. 98. n. 4.) in area prioris scuti (de altera vide f. 3. m. 2. n. 7.) transversè secti, cujus superior pars nigricat, inferior auro splendet, his coloribus alternatim pictam nominis causa *Eichhauser* [Sil.] (β) similem, sed glandibus onustam in parma cærulea, cephalo addito argenteo 3. stellis rubeis insigni *du Chesne*, viridem in argentea, aureis glandibus fecundam, quadrante addito coccineo, 2. hastis argenteis adversis ornato, *le Plessis Nison & Missirien* (Britann.) Truncus quercinus in fasciam locatus aureus, ex quo tres prodeunt ramuli cum foliis & glandibus ex eodem metallo in parma nigra *Rückingen* (γ) [Patrit. Francof.] Ramus quercinus 3. foliis viridibus & 4. glandibus aureis instructus in parma cyanea. *Kupper Wolf*. [Silef.] (δ) ex aureo tricipiti monte in nigra surgentes duo ramuli quercini implexi aurei singulis foliis & glandibus insignes (nominis causa) *Aucher de Herngiesdorf* [Bav.] (ε) Sertum viride è foliis quercinis in aurea parma. *Scheneiche* [Silef.] (ζ) *Fagum* etiam reperire est in scutis. Talem scuto transversè secto inscribunt auro in parte nigra, nigro colore in aurea tinctam, radicibus extantibus. *Bucher* [Silef.] (η)

Olea. Nux.

§. IV. *Olea* symbolum pacis & obedientiæ est. Exempla sunt. *Nux* patientiæ hieroglyphicum est. Gestant nucem arborem viridem in argentea parma *Fauchinot du Noyer* (Bonon. unde Papa Innoc. IX.)

Chamacerasus. Crequier.

§. V. Non infrequens est *chamacerasus*, quam *crequier* s. *cerisier nain* appellare solent. Nomen *crequier* ex Belgico *Kricken* descendere largitur *Menestr. l'art du blas. justif. c. 13. p. 359*. De ipsa arbore ista *Varenn. R. d. arm. p. 179*. notat: *C'est un arbrisseau sur le bord d'une petite riviere, qui arrouse les prairies de Crequi en Picardie, ainsi que me l'ont appris ceux de la maison mesme: Arbuscula est ad ripam rivæ, qui prata Crequiana in Picardia lambit, uti ex illis habeo, qui ipsi hujus familiæ fuere*. Pingi vero solet præter medium ternis utrinque ramis: observat vero *Varenn.* se etiam vidisse quinque ramorum *chamacerasum* in scuto Germanica. Primaria familia, quæ hoc signo nominis utitur, est de *Crequy* (unde Duces *Crequi* & *Eldiquierii*. Conf. Hist. insign. l. 2. c. 16. n. 2.) gestans *chamacerasum* coccineam in parma aurea.

(α) Wap. V. p. 89. inter duo cornua ex minio & argento transversè secta & alternatim picta exurgens vir iterum cocco & argento bipertitum vestibus dextra pinum gestans. (β) Wap. I. p. 63. (γ) Truncus scutarius inter 2. alas expansas nigras. (δ) Wap. I. p. 21. jugum alarum complicatum nigrum. Lacin. cæruleæ & argenteæ. (ε) Wap. I. p. 97. inter duo cornua nigra ramuli quercini. (ζ) Wap. I. p. 50. coronatæ galeæ impositum sertum scutarium. (η) Wap. I. p. 64. galeæ coronatæ insitit inter duas alas nigras fagus aurea.

rea. Addit le Labour. orig. des arm. n. 155. *Housdain* (Artel.) quæ fam. gestat viridem in aurea. Quod pauciores rami & folia, quam natura fert, ibidem licentia heraldica excusat. Cerasum auream solo aureo innixam in parma cærulea, (quæ cantherium argenteum & supra hunc duas molulas echinatas aureas continet) pede pingit *Cerisieres*. Parma cærulea cum cantherio aureo inductus palus medius rubeus continet cerasum prasinæ telluri tricipiti implantatam *Kirschbaum* [Austr.] (α)

§. VI. *Pirus* hieroglyphicum creditur constantiæ: *malus* amoris. Exempla sunt... *Tilia* viridis in scuto argenteo insigne *Lindavia* urbis.... Eam ex Munstero le Labour. orig. des arm. n. 155. pingit tantum 5. ramis & foliis insignem, & ita cum chama-ceraso confert, sed aliter noster autor libri armor. (β) qui arborem juxta specum repræsentat. Ramusculus tilia implexus miniatus utrinque quaternis foliis instructus in scuto argenteo [*Ein roth zusammen geschlungen Linden-Zweig mit 8. Blättern.*] designat familiam *Seckendorf*, quam post alia decora Illustris *Vitus Ludovicus* literis, virtute, rerum agendarum experientia & in domum Saxoniam ac publica universim commoda meritis clarissimus nunc etiam illustrat [Franc.] (γ)

§. VII. *Vitis* symbolum est lætitiæ. *Vitis* cum uvis nativo colore picta in aurea bipertiti scuti anteriori parte, altera argentea 3. rosas rubeas repræsentante notat fam. *Maschko* [Austr.] (δ) Duos palmites vitis cum pampinis & singulis uvis virides in solo rubeo gestat *Nebelzal* [Patrit. Francof.] (ε) Si vitis ambiat aliam figuram, utuntur termino *accollé*. Ita *Bignon* gestat in parma cærulea crucem à margine dejectam argenteam, quam ambit vitis viridis.

§. VIII. *Laurus* habetur symbolum victoriæ, triumphis & conservationis. Gestat laurum viridem in argenteo clypeo, additis merulis *Laurens* [Provinc.] *Ficus* insigne est tranquillæ vitæ. Exempla sunt... *Rubus* aliquando apparet. In scuto coccineo tria folia rubi cum ramusculis [*Brombeerblätter sampt den Nestlein*] ex argento (ζ) notant *Bromm* Patrit. Francof. Familia ex Westphalia Francofurtum circa initia seculi decimi quinti venit in Joanne Brommio marito Cathar. Juckhusin de Schwonau. Ejus pronepos Joannes Scabinus, qui obiit 1536. ex filiis Joanne Scabino & Jeremia duas reliquit lineas, quarum utraque in nepotibus, illa 1610. in Joanne Oyero Scabino, hæc in Joh. Hectore Scabino 7. Octobr. 1680. defecit. Ab ea domus Limpurgia, *zu alten Limpurg* / societati patritiæ concessa est.] suo colore picta frutex piperis insistentis monticulo tricollis viridi in argento (nominis allusione) *Pfeffert de Biberbach* [Styr. in 2. & 4.] (η)

§. IX. Observat *Varenn. R. d'arm. P. 2. p. 138. Nos ayeulx & leurs secretares n'ayans pas eu le soin de nous marquer les noms des arbores, qu'ils ont mis dans les armoiries nous obligent à present, de ne nous servir, que du mot general en blasonnant, au lieu, que pour bien faire, il faudroit specifier de quelle sorte est l'arbre.* Hoc est: *Majores nostri eorumque secretarii cum neglexerint notare nomina arborum, quas scutis inscribere, in causa sunt, ut cogamur generali nomine uti, cum tamen deceret speciatim exprimere, cujus generis arbor sit.* Ferunt auream in clypeo rubeo *Blettrans de Pierreloux* [Matiscon.] & [adjunctis utrinque ejusdem metalli stella.] *Lavernade*. Viridem in parma aurea, radicibus itidem viridibus, [arbori imponitur orbis niger, & scuto toti caput cæruleum, 3. rhombis argenteis impressum.] *Lomenie de Brienne*.

§. X. Nonnunquam tota sylva in clypeo comparet, quod si ita fiat, ut folia unius coloris, alterius vero trunci & majores rami sint, Gallis usitatus est terminus *fusté*: sed & uni arbori vocem illam applicare licet: ita *S. Pons de Thomieres* gestat in clypeo argenteo ulmum viridem, trunco & ramis nigris

Kk 2

(α) Wap. V. p. 59. eadem cerasus inter duo cornua, quorum prioris superior, alterius inferior pars cærulea est, reliqua aurata.

(β) Wap. I. p. ...

(γ) Wap. I. p. 101. pileus acuminatus coccineus argento reductus senisque pennis fastigiatus.

(δ) Wap. I. p. 41. Coronatæ galeæ inter plumas struthionicas auream & argenteam tres rosas.

(ε) Figura scutaria repetitur. Lacinia nigra & virides.

(ζ) Wap. I. p. 210. super galea coronata jugum alarum cum scutario typo. Lacinia similes.

(η) Wap. I. p. 49. arbuscula scutaria coronatæ galeæ imposita.

gris (fusté de sable) Sylvæ exempla observo: *Wolfhagen* [civ.] (α) gestat in scuto aureo inter arbores ambulantes lupum. *Waldcappel* [civ.] (β) facellum argento tinctum juxta sylvam in parma rubea. In parma cærulea ex sylva viridi, corporis sui parte anteriori prorumpens leo aureus *von Busch* [Siles.] (γ)

Trunci arborum.

§. XI. Alibi *trunci arborum* vel ramorum visuntur nodosi, & vel præcisi sunt, vel evulsi radicibus extantibus. Gestant truncum arboris evulsum extante radice argenteum diagonali sinistro situ in scuto nigro *Ronau* [Siles.] (δ) rubeum præcisum diagonali situ sinistro in argenteo *Hertel* [Sil.] (ε) dextro vero, *Dziewunti* [Sil.] (ζ) simili rubeum in aureo *Tase* [Sil.] (η) nigrum situ diagonali locatum in scuto transversè secto, ex minio & argento *Vnwerd* [Sil.] (θ) rubeum situ diagonali sinistro in argenteo *Hocke* [Sil.] (ι) eodem situ nigrum, duobus ejusdem coloris foliis vestitum, in scuto ex angulo sinistro secto, hinc miniato; isthinc argentato *Sebotendorf*. [Sil.] (κ) argenteum situ diagonali dextro, sagitta coccinea trajectum, in cæruleo *Eckersdorf*. [Sil.] (λ) nigrum diagonali situ, inter duas rosas rubeas in aureo solo *Ieckel* [Pat. Franc.] (μ) Duos truncos evulsos in decussim trajectos nigros in argentea parma *Stumpf de Tettingen* [Rhen. & Franc. Patrit.] (ν) Idem nigros, sed utrinque resectos, simili situ in aurea parma *Bircken* [Sil.] (ξ) Tres truncos nigros singulis colliculis viridibus insistentes in argenteo clypeo *Ecke* [Patrit. Franc.] (ο) iterum tres nigros truncos in argenteo adscriptos cantherio rubeo, in quo tres aureæ stellæ fulgent *Scheidt* (π) [Patrit. Francof.] Tres item truncos arboris aureos (2. I.) capiti adscripta molula echinata ejusdem metalli in cæruleo clypeo *Baugy de Ledeville*. Vicissim alibi afferculi fragmentum (*Span*) visitur. Gestat autem tale diagonali situ lignei coloris (*Holzfärb*) in nigro *Span* [Austr.] (ε)

Folia.

§. XII. *Folia arborum* tutelæ & veritatis hieroglyphicum tribuere solent. *Wapenb.* P. 3. præfat. n. 36. Folium viride in scuti argento. *Dobschütz* [Sil.] (σ) & *Mauschwitz* [Sil.] (τ) Tria folia cordium figura, petiolis conjuncta viridia in area 2. & 3. argentea gestant *dom. de Neuhaus* [Austr.] (υ) similia aurea in rubea *Lengensfeld* [Bav.] (φ) nigra in argentea *Schutzper dict. Milchling* [Franc.] (χ) Tria folia oblonga in litteram pythagoricam ita disposita, ut confluentibus quibus increverunt petiolis, inferantur orbiculo vel annulo aureo, parmæ argenteæ inscribit familia *Wolmundstein*, cujus successio & ob hoc illud δῆγμα ad *Reckios* delapsa. Folia rubeo colore tingit *Sibmach. Wap. I. p. 30.* sed atro *Gel. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 14. p. 162.* ubi memorat, eandem gentem ex Gallicana in Saxonicam ripam translata in 3. distinctam esse lineas, quarum priora à fluminis *Volmii* seu *volmidi* rupe dicta *Wolmundstein*, altera Romanæ originis etymon retinens *Romanopyrgia* vel *Rombergia* appellatur, tertia ab assignato arduæ novali malignoque luto dicta videtur *Malinckrotia*. Omnibus vero commune est δῆγμα. Ita & *Rhonberg* (ψ) ap. *Sibmach. Wap. I. p. 132.* folia illa tria cocco tingit. *Mallinckrot* (ω) *Westphal. Wap. I. p.* orbem vel annulum minio folia nigro colore tingit. Differentiæ colorum discerniculum esse potest. Rationes foliorum scutis insertorum illam ibidem affert autor: *Ipsius foliolis digmatis origo etiam in Romanis antiquitatibus fundatur, cum præter vetustissima alia indicia vetustas clare reperiatur in notitiæ utriusque imperii libro ante 1200. annos scripto, & per Sigism. Gelenum edito ante annos centum, in hoc enim codice inter aurea insignia viri illustris comitis largitionum privatarum oblonga exprimuntur folia, cum itaque arma sint hieroglyphica characteresque heroum, hæc trifoliata ad pietatem interpretando (nam & spirituales virtutes ex-*

prime-
(α) *Wap. I. p. 224.* (β) *Wap. I. p. 223.* (γ) *Wap. I. p. 58.* inter rubeam & cæruleam media aurata pluma struthionica. Lacin. aureæ & cyanæ. (δ) *Wap. I. p. 68.* ex perticis aureis suspensæ duæ petræ ferreæ. (ε) *Wap. I. p. 64.* falces duæ missoriæ ferreæ, adversæ, manubriis rubeis & argenteis, quarum exteriores ora ornantur quaternis struthioniciis plumis atris. (ζ) *Wap. I. p. 70.* complicatum jugum alarum, quarum prior argento tincta truncum scutarium repræsentat. (η) *Wap. I. p. 74.* ala aurea cum symbolo scuti. (θ) *Wap. I. p. 53.* tres panniculæ typhæ palustris sui coloris. Lacinia argenteæ & coccineæ. (ι) Ex coronata casside inter falces messorias introrsus versas, coloris terreæ, sed manubriis rubeis fasciculus pennarum galli gallinacei nigrarum. (κ) *Wap. I. p. 70.* rosæ duæ argenteæ & coccineæ, auro gemmatæ, illa in petiolo rubeo, hæc argenteo. Lacin. nigra, argenteæ & rubra. (λ) *Wap. I. p. 95.* ala cærulea symbolis scutariis insignis. (μ)... (ν) *Wap. I. p. 143.* inter alas argentatas truncus scutarius. (ξ) *Wap. I. p. 65.* ante jugum alarum aurearum expansum duo trunci scutarii. (ο) Jugum expansum alarum, singulos cum truncis monticulos referentium. (π) Jugum alarum expansarum, typum scutarium reperentium. (ε) *Wap. V. p. 39.* ex coronata galea ala cum typo scutario. Lacinia aureæ & nigra. (σ) *Wap. I. p. 71.* ala scuti symbolo insign. Lac. præter regulam cæruleæ & argenteæ. (τ) *Wap. I. p. 72.* inter duas nigras alas folium scutarium, Lacin. præter regulam nigra & argenteæ. (υ) *Wap. I. p. 34.* Pileolus turbinatus niger, superius auro ligatus & plumis struthioniciis fastigiatus, ora reducta argentea tribus foliis virentibus impressis. Lacin. arg. & nigra. (φ) *Wap. I. p. 83.* complicatum jugum alarum cum tessera scuti. (χ) *Wap. I. p. 106.* jugum alarum expansum inscripta tessela scuti. (ψ) *Wap. I. p. 132.* ex coronata galea prominent duo cornua argentea, aureis cæniis circumvoluta, & inter ea folia scutaria. Lacin. ex argento & cocco. (ω) = = =

primebat prisca nobilitas in symbolis suis) explico, significare, mundanae quoque fo-
liolo plumave levioris triplicis gloriæ æstimationem æternitatis orbitæ & circulo
innexam. Licet autem ex Wolmundsteiniorum scutario schemate valeam elicere ar-
gumenta magis congruentia rei militari, prælubuit tamen in eam piam senten-
tiam legere Heraldicos characteres: quia ex Wolmundsteinis non pauci Ecclesia-
stici emerferunt, quodque caput est clari opinione sanctitatis.

MEMBRUM II.

DE HERBIS ET SUBFRU-
TICIBUS.

1. Rosa.
2. Lilium.
3. Urtica. Carduus.
4. Ruta. Trifolium.

5. Apium. Petroselinum.

6. Nymphaa.

7. Brassica. Rapum.

8. Allium.

9. Spica.

10. Merges.

11. Stramen.

MEMBRUM II.

DE HERBIS ET SUBFRUTICIBUS.

§. I.

SI quis rosam priori membro insertam mallet, non pugnabo: sed nec hic planè alieno Rosa
loco comparet. Loquimur autem de tota frutice, non solo flore. Gestat talem argen-
to pictam quinque rosis & sex foliis unius metalli ornatam in parma rubea *Hamer-*
stein [Sil.] (α) argento pariter pictam 3. rosis auro gemmatis & foliis viridibus inniten-
tem monticulo tricollis argenteo in rubea *Rosenbusch zu Notzing* [Bav.] (β) viridem
rubeis floribus insignem (addito capite scutario cæruleo 3. stellis aureis impresso) in ar-
gentea *Rodes* (Parisi.) similem 5. rosis rubeis, auro gemmatis exornatam in aurea *Raiffe*
[Patrii. Francof.] (γ)

§. II. Lilium etiam nonnunquam pingitur, tota cum bulbo, caule, & floribus planta. Lilium.
Tria lilia (alii rosas usurpant) cum caulibus argentea tribus colliculis montis ejusdem me-
talli insistentia in scuto nigro *Göttling* [Bav.] (δ) Novem lilia candida caulibus viridibus
ex urceo, lignei coloris, succrescentia in scuto cæruleo *Flück* [Sil.] (ε) Huc retulerim duo
lilia, sed cum radicibus loco bulborum (si malis dicere truncos duos superius liliatos) ar-
gento tincta & decussatim locata in scuto rubeo *Warckotsch* [Siles.] (ζ)

§. III. Urtica, non uni familiæ placuit. De illa & aliis quoque plantis, ratione li- Urtica.
nearum, quæ in foliis visuntur, usitatus est terminus *nervé* (vid. *Menestr. L'art du* Carduus.
blas. justif. c. 13 p. 336.) Exempla urticarum præbent non tantum *Holsatie*, vid. infr.
Hist. insign. l. 3. c. 12. n. 9. sed & plures familiæ. In Hispania *Fajardo, Bivero, Gallego,*
Monterosa, Vatico, Segnorino & Lugo gestant in parma aurea 3. caules *πταφύλλας* viri-
des urticæ singulis colliculis insistentes, qui 6. undis argenteis & cæruleis pedem scuti oc-
cupantibus incumbunt. *Varenn. R. d'arm. P. 2. p. 185.* hanc rationem allegat, quod com-
munis harum familiarum Pater Comes Rodericus de Romaës virgine regiæ stirpis ex
Anglia rapta habitationem sumserit ad D. Mariæ de Urtica. *Carduos*, symbolum tutelæ,
urticis jungamus. Gestant carduos tres cæruleos, foliis viridibus in parma argentea
Baillet, & Cardon, aureos in rubea *Cardona*. Quatuor folia cardui uno caule insistentia
monticulo tricollis, omnia ex auro, in area 1. & 4. nigra *Wazmansdorf* [Bav.] (η)

§. IV. Ruta nota habetur hominis integri, & qui versutiis, atque serpentinis mori- Ruta. Tri-
bus sit inimicus. Ob hoc quia ruta inimica veneno. Rutaceum habetur ferrum, quod folium.
Saxonice fasciis inducitur. Vid. *Hist. insign. proleg. c. 1. f. 1. n. 5.* confundit Spelman-
nus cum ruta trifolium, cujus vero frequens usus est in clypeis. Gestat trifolium nigrum
monticulo tricollis ejusdem coloris insistens in parma argentea. *Neidhard* [Austr.] (θ)
nigrum in aurea *Zehenter de Zehentgrub.* [Austr.] (ι & κ) viride in diagonaliter lecta
ex argento & minio *Engelin* [Austr.] (λ)

Tria trifolia aurea in rubeo *Prie*, aurea in cæruleo *Hallé du Thuy, & Blays* viri-
dia in argenteo *Grandrie* (Nivern.) *Bonnier* (Britann.) *Revol*, viridia enascentia è

Kk 3

mon-

(α) *Wap. I. p. 61.* tria lilia quarum tertium reliquis incumbit argentata. (β) *Wap. I. p. 93.* co-
ronata galeæ rosæ scutariæ impositæ. (γ) *Herma* virginea, passis comis, auro induta, aureoque pileo,
cujus ora reducta cocco tingitur, & qui aliquot pennas galli gallinacei sustinet tecta. *Lacin. aureæ &*
coccineæ. (δ) *Wap. I. p. 92.* coronata galeæ imposita tria lilia scutaria. (ε) *Wap. I. p. 76.* struthio-
nicæ plumæ inter rubeam & auream cyanea. (ζ) *Wap. I. p. 56.* ante jugum alarum rubearum figura
scutaria argentea. (η) *Wap. I. p. 82.* pileus orientalis, emblemate scuti impressus, fastigiatus corona
& pennis nigris. (θ) *Wap. I. p. 37.* ex coronata galea complicatum jugum alarum cum simbolo scu-
tario. (ι & κ) *Wap. I. p. 41.* vid. f. 5. m. 1. n. 7. *Wap. V. p. 42.* ex galea coronata expansum jugum
alarum, quarum prior nigra stellam auream, *δῆγμα* laterculi 2. & 3. posterior aurea trifolium ni-
grum continet. (λ) *Wap. V. p. 53.* ex galea coronata eminens trifolium.

monticulo tricollis aureo in cæruleo *Muelich* [Austr.] (α) Novem trifolia aurea in nigro *Eusac*. Trifolia duo cum radicibus argentea colligata in rubeo *Fueger de Friedberg* [Tirol. I. & 4.] (β)

Apium.
Petroselinum.
Nymphæa.

§. V. Apium in Græcia inservit coronis. Exempla . . . Gestant 3. petroselini viridia folia, interposito leone nigro in aurea parma *Clapifson*.

§. VI. Nymphæa folia hinc inde observantur (*Seeblätter*) Tria folia atra obliquo situ, vel diagonali in parma aurea gestabant olim veteres *Sturii* (Svec.) aliter disposita (2. 1.) *Ribbing*. Tria item folia argentea petiolo in medio scuti rubei cœcuntia gestamen sunt *Lemminger* [Bav.] (γ)

Brassica.
Rapum.

§. VII. *Brassica* exempla sunt.... *Rapaccioli*, gestabat in rubeo scuto rapum argent. foliis viridibus. Cardinalis adjiciebat primo & quarto loco Barbarina insignia, quia ab Urbano promotus erat. *Bibritsch* [Silef.] (δ) tria rapa argentata foliis viridibus in scuto rubente *Keutschach* [Carinth. I. & 4.] (ε) rapum argentatum foliis viridibus in nigra.

Allium.

§. IIX. *Allium* pariter locum habet. Gestant 3. allii bulbos cum caule argenteos in decussim & palum dispositos in area nigra *Knobloch* [Patrit. Francof.] (ζ) Frutex viridis cum radicibus & foliis 7. in scuto candido *Franckengrüner* [Francof.] (η)

Spicæ.

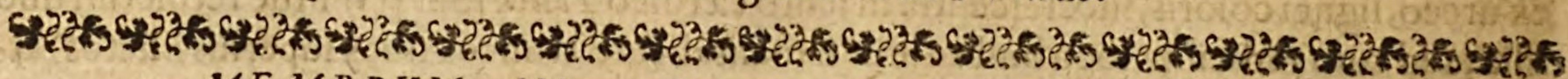
§. IX. *Spicæ* fertilitatis symbolum sunt. Spicas tres hordeaceas aureas in cæruleo *Orgemont*, & totidem spicas (intermedia, en abisme, luna argentea) [*Iaquemain*.] In scuti ex sinistro latere diagonaliter secti, cujus anteriora rubent, inferiora cærulea sunt, medio baltheo argenteo tres spicæ aureæ *Rauschner* [Voitl.] (θ) In scuto transversè secto ex nigro & aureo, 3. spicis milii tinctura alternante impressis *Vintimille*.

Merges.

§. X. *Merges* seu fasciculus frumenti, vel spicarum apparet in insign. fam. *Wasarum* (vid. Svecica insign. in Hist. insign. l. 2. c. 95. n. 11.) *Merges* avenæ, aureæ tincturæ, & similis ligatione in cæruleo clypeo notat *S. Paul*. Tres fasciculi aurei, ligati nigro in parma rubea notant *Pentheure*, tres aurei in cæruleo *C. de Chester* Angl.

Stramen.

§. XI. Nec *Stramen* vel *paleam* dedignantur scuta. Ita tres paleas, vel straminis festucas aureas diagonali situ locatas in rubea, pectori aquilæ nigræ in scuto aureo expansæ imposita, parmula nominis causa gestat fam. *Paillas*.

MEMBRUM III.

DE FRUCTIBUS.

1. *Malum Punicum*.

2. *Pomum Pyrum*.

3. *Pomum Cydonium*.

4. *Nux. Castanea. Ficus*.

5. *Pepones. Cerasa*.

6. *Vva*.

7. *Nux pinea*.

8. *Glandes*.

9. *Typha*.

10. *Cornu Amalthæa*.

MEMBRUM III.

DE FRUCTIBUS.

§. I.

Malum Punicum.

Malum punicum seu *Granatense*, concordiam & profundiori mysterio Ecclesiæ unitatem notare creditur, unde sacerdotum vestibus adhibita figura. Terminus Musitatus est *fueillée* de foliis appictis. Exemplum est in symbolo *Granatensis* regni. Vid. Hist. insign. l. I. c. 38. n. 20. In scuto aureo baltheus sinister niger cum 3. malis puniceis aureis *Zeschlin* [Carinth.] (ι)

Pomum Pyrum.

§. II. *Pomum* etiam locum habet. In scuto rubeo pomum auro pictum ramo lignei coloris adhærens, in quod terminantur ex summitate scuti tres mucrones argen-

(α) *Wap. I. p. 39*. galea tegitur diademate tortili, cujus extrema volitant, ex ea exsurgunt duo cornua, quorum prioris superior pars, & alterius inferior cæruleo colore tingitur, reliquæ auro: ante hæc ex monticulo nascentia trifolia.

(β) *Wap. I. p. 42*. coronatæ galeæ imponuntur 5. plumæ struthionice atræ, impressis trifoliis scutariis.

(γ) *Wap. p. 95*. ex coronata casside cornua duo rubea, qua aperta sunt inserta singula nymphæa folia argentea referentia.

(δ) *Wap. I. p. 62*. ala scutariis symbolis insignis.

(ε) *Wap. I. p. 46*. coronatæ galeæ imponitur rapum scutarium.

(ζ) *Wap. I. p. 210*. allium simile scutario.

(η) *Wap. V. p. 91*. jugum expansum alarum argentearum cum typo scutario.

(θ) *Wap. V. p. 87*. cassidi insidens canis candidus millo aureo.

(ι) *Wap. V. p. 62*. inter cornua, quorum superiora prioris & posterioris inferiora auro fulgent, reliqua parte cærulea exoriens leo cum malo Punico.

tei *Neborotosker* [Siles.] (α) Nec *pyro* minus ille honos habetur. Exempla sunt sex *pyra* viridia in auro, designantia fam. *Peroischen*. dict. *de Peri*. (β)

§. III. *Pomum Cydonium* quod attinet, cum tale *Sfortia* cotignolam *Sfortia* pri-^{Pomum} mi Mutii Attenduli patriam gestarent, *Rupertus* Imp. leonem adjecit, qui *læva* illud ^{Cydonium.} sustineret, notante ex *Jovio Hæping*. de *Jur. insign.* c. 8. §. I. m. 5. n. 92.

§. IV. *Nux* in illis comparet scutis: *Noce* (γ) gestat in scuto cæruleo balthem ^{Nux.} argenteum 3. nucibus insignem. *Castaneam* cum involucro, & foliis aureis in capite ^{Castanea.} scuti rubeo, intermedio alio argenteo *parmæ* ternis aureis & rubeis tæniis oblique fa-^{Ficus.} sciata, imposito gestat fam. *Castanea* [Rom. & Genuens.] *Ficus* illa exempla sunt.

§. V. *Pepones* comparent in istis. . . . *Cerasa* gestant tria flava (qualia natura ^{Pepones.} sunt, ne metallum in metallo collocemus) in scuto argenteo *Kriesen* [Pomer.] (δ) ^{Cerasa.}

§. VI. *Vvas* quod attinet, in scuto rubeo, cui cantherius inprimatur niger, co-^{Uvæ.} mites superius habens duas stellas aureas, inferius visitur racemus cum 2. pampinis, viri-
dis *Kammerer* [Austr.] (ε) racemus cum pampino viridis inter duas falces vinitorias fer-
reas capulis aureis in rubeo vid. f. 6. m. 1. n. 15. *Görlitz* (Siles.) 3, racemos cæruleos in
argenteo scuto *Gastonig* (Nivern.) & (sed adjectos cantherio rubeo) *Budée* (quæ stirps
superiori seculo inclaruit *Guilelmo Budæo*, Litteris & meritis de publico illustri, & nunc
quoque superest.)

§. VII. *Nucis pineæ* (pomme du pin.) ut notentur lineæ, Gallis terminus *tracée* ^{Nux pineæ.} usitatus est. *Menestr.* *L'art du blas. justif.* c. 13. p. 335. 3. aureas inscribit *parmæ* cæru-
leæ *Pinon*, argenteas cæruleæ *Neveu charnay*, item tres aureas ex baltheo aureo angu-
stiori sinistro seu perticæ diagonali situ suspensas nigra *Kürmreuth* [Bav.] (ζ) Innume-
ris aureis conferit *parmam* rubeam *Chastenubricnt*.

§. IIX. *Glandes* 3. aureas inscribit clypeo cæruleo *Breteville, Delingendes, la Tar-* ^{Glandes.}
rie, Clervaux. Ramum quercinum sine foliis 5. glandibus insignem nigrum insistentem
monticulo tricollis viridi in scuto bipertito ex cocco & argento. *Eichelberg* [Carinth.] (η)

§. IX. *Typhas seu panniculas typhæ* (Seetolben) aliquas observavi. Exempla ^{Typhæ.}
vide in insign. *Breuning de Buchenbach* supra f. I. m. I. §. 140. duæ coloris spadicei
(braun) ex gramine viridi succrescentes in scuto argenteo notæ sunt fam. *Mehlhofen*
[Siles.] (θ) tres suo colore pictas insistentes nigro monticulo tricollis *Vttingen* [Bav.] (i)
tres nigras in scuti transversè secti, superiori parte argentea, pede scuti atro argenteam
fasciam referente *Mermoser* [Bav.] (κ) Huc refero fructus seu thecas seminales lappæ.
Gestant vero tres tales virides in area 2. & 3. nigra, *Seiffart de Klettenberg* Francof.
sed in 1. & 4. aurea comparens bini trunci quercini prasini, implexi (übereinander ge-
schrânckelt) recisi, & superius ternis glandibus fertiles. (λ)

§. X. *Cornu Amalthææ* apparet in scutulo medio inter duas lunas fam. *Bonanno* ^{Cornu A-}
(Austr. cujus majores scuti quadra secunda & tertia ex corona colliculo tricipiti imposita ^{malthææ.}
prodeunt 5. spicas continet forte ob paronomasiam nominis.)

MEMBRUM IV.

DE FLORIBVS.

1. *Lilium. Symbola.*
2. *Ejus Figura naturalis.*

3. *Artificiosa.*
4. *Exempla singulorum & binorum.*
5. *Ternorum.*
6. *Plurium.*

7. *Scuta*

(α) *Wap.* I. p. 75. figuræ scutariæ repetitæ.

(β) *Wap.* IV. p. 141. fœmina nuda pubetenus è corona prominens utraque manu ramulos
ternis pyris fertiles tenens. Lacin. hinc rubeæ & argenteæ, isthinc atræ & aureæ.

(γ) *Wap.* IV. p. 59. ex coronata galea prominens ramus tribus nucibus fœcundus.

(δ) *Wap.* V. p. 172. duo *cerasa* ex eodem petiolo. Lacin. aureæ, argenteæ, & prasina. Forte
ex hoc colligendum petiolos *cerasorum* esse virides.

(ε) *Wap.* I. p. 36. super coronata galea inter duo vexilla rubea, quorum perticas obvolvunt vi-
tis uvifera viridis aurea stella.

(ζ) *Wap.* I. p. 89. cymbæ aureæ imposita pinus viridis.

(η) *Wap.* I. p. 46. Ala typo scutario insignita.

(θ) *Wap.* I. p. 72. typhæ scutariæ cum gramine. Lacinia argenteæ & prasina.

(i) *Wap.* I. p. 82. complicatum jugum alarum cum symbolo scutario. Lacin. argent. & nigra.

(κ) *Wap.* I. p. 91. pileus acuminatus niger, coronatus auro & tribus plumis strut hioniciis, qua-
rum inter argenteos media nigricat, fastigiatus, ora reducta argentea cum tribus typhis scutariis.

(λ) Supra coronam 3. colliculi prasini, quibus insitit grus nativo colore cinereo, rostro & pe-
dibus aureis, elevato sinistro pede tenens globum aureum. Lacinia hinc virides & aureæ, isthinc
nigra & aureæ.

7. Scuta liliis confita.
8. Lilia mutila. Basiliensis figura.
9. Sceptra liliata.
10. Octona sceptra in rota formam.
11. Rosa. Hieroglyphica.
12. Flores pentaphylli.

13. Rosarum exempla.
14. Tetraphylli & triphylli flores.
15. Viola. Bellis. Heliotropium.
16. Caryophylli. Tulipa.
17. Serta.
18. Sertum rutaceum.

MEMBRUM IV.

DE FLORIBVS.

§. I.

Lilium.
Symbola.

OMnibus in honore *Lilium* est, sed ante alios ob regis insignia Francis. Spei, ut omnes flores, ita hic inprimis præcipue symbolum habetur, unde in numis frequenter Dea lilium dextra protendit. In numo Alex. Pii Aug. Cl. P. J. Aug. & L. Ælii cum inscript. *Spes publica*. In Tib. Claud. cum inscr. *Spes Aug.* in Hadrian. *Spes P. R.* Alii roboris, candoris & prudentiæ hieroglyphica addunt, quin & virginitatis, atque castitatis: de hoc symbolo Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 33. p. 191. *Lilia proximam teste Plinio à Rosa nobilitatem obtinet, quibus poetæ celestem originem assignant, quippe deciduæ ex lacteo circulo stellæ semina liliorum dederunt Persis Regiæ urbis Susæ nomen lilium significat. Habetur emblemæ felicitatis & innocentiae, in veterum numis & signatoris gemmis etiam spei bonæ Augustæ publicæ & populi Rom. signum in manibus divæ & genii exprimitur. In regum aulis sceptri vertex & gloriæ lilium est, nec abest à re militari usus liliorum. l. 7. de bello Gallico Cæsar apud Alexiam munimenti genus struxit, quod à similitudine floris lilium appellabant, denique cum frequentissime intexatur vestibus, è quibus scutariæ imagines promanent, non mirum est, antiquissimas nostræ provinciæ familias scutarii liliis insigniri &c.* Ex Georg. Horn. Ita Cyr. Spangenb. *Udelsp.* P. 2. l. 12. c. 46. p. 336. Dann gleich wie die Lilien erstlich ihrer Gestalt halber schön und weiß / darnach auch sehr lieblich am Geruch / und leßlich darneben gar nützlich zur Arzney sind: also sollen auch diejenige / so die Lilien in ihren Wapen haben / aufrichtige erbare Leute seyn / deren Wandel gut / in dem nichts schwarzes / falsches und unerbares zu finden. Sollen ferner / wie St. Paulus redet / ein guter Geruch seyn / das ist / ihr Leben Gott zu ehren und wohlgefallen anstellen / daß Er an ihren H. Wercken (in Erkantnuß seines Sohns und wahren Glauben / nach der ersten und andern Tafel geschehen) einen lieblichen Geruch riechen. Sollen endlich als heilwertige Gefäße und Organa der Gnaden darnach streben / daß all ihr Thun und Lassen ihnen selber und andern zu nutz gereiche / damit von ihnen nicht Schade / Beschwerde und Nachtheil / sondern vielmehr alles gutes und frommen zu gewarten.

Ejus figura
naturalis.

§. II. Si verò pingatur sex foliis apertis, ut natura fert, *lys du jardin*, hortensia lilia vocantur. Talia rubeum in parma aurea *la Jugie C. de Rieux* [Langvedoc.] 3. argentea, gemmata auro, viridibus vestita foliis in cyanea defert *Le Feure d'Ormesson*.

Artificiosa.

§. III. Quæ vero in scutis repræsentantur aliquantum à figura, quam natura dat, abeunt. Ut tamen cum *Favino theatr. d'honn.* l. 2. c. 6. credamus, *qu'il est fort difficile, de bien faire & représenter, une fleur de lis mignonnement troussée, qui n'est peintu excellent, & François de nation & de courage*: (difficile esse, ut rectè & venustè effectus flos lilii pingatur, nisi id fiat à pictore eccellente, & qui Francus natione, atque animo sit) nemo nos obstringet. Si pingatur lilium expansum, apertum vel dehiscens Galli *espanouy* vocant. Tale lilium rubeum in scuto argenteo gestat dono, quod ajunt, Caroli M. *Florentia* (civit. Hetrur.) argenteum in bipertito ex rubeo & cæruleo *Bonaguri* (Rom.) argenteum in cæruleo *Digby*.

Exempla
singulo-
rum & bi-
norum.

§. IV. Lilium æque ac aliæ figuræ diversis pingitur coloribus, quod ne absurdum videatur, olim florem fingi solitum fuisse, ostendit *Ferrand. epinic. pro Lil.* 4. p. 52. cæterum gestant lilium aureum in parma cærulea *Dettlingen* [Alsat.] (α) In nigra *Floss.* [Bav. in 2. & 3.] (β) aureum in rubea *Sini sing. dict. Korf.* [Westphal.] (γ) quos à Corbulone Claudii Cæsaris duce, qui ad marina æstuaria derivanda Rhenum inter & Mosam duxit fossam, nominis vestigio deduci memorat Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 33. p. 195. argumentum addit ex binis Sirenibus lilium spei & fortunæ symbolum supra galeam diademate tortili munitam amplexantibus, imminentibus desuper 3. aureis stellis. Argenteum in rubea *Mecrethig* [Thunnus] (δ) *Agvillon* (Angl.) *Spiler* [Sil. sed subiecta rosa ejusdem metalli] (ε) *Vnruhe* [Bav. sed in scuti tranverse secti parte inferiori] (ζ)

argen-

(α) Wap. I. p. 169. lilium scutarium. (β) Wap. I. p. 89. vid. f. 6. m. 1. n. 24. (γ) Wap. I. p. 188. (δ) Wap. I. p. 50. cassidi coronatæ impositæ 6. plumæ struthionice hinc argenteæ, illinc rubear. (ε) Wap. I. p. 68. lapis molaris argenteus senis struthionice plumis rubeis & argenteis ornatus. (ζ) Wap. I. p. 89. vid. f. 1. m. 1. n. 54.

argenteum in cærulea *Bayrn de Pellenhofen* [Rhen.] (α) *Ebersperg dicti Wegert* [Franc.] (β) argenteum in viridi *Fowkei* [Angl.] hermionicum in rubea *Cokkield* [Angl.] cæruleum in aurea *Kranich* [Patrit. Francofurt.] (γ) rubeum quinquies pennis nigris ornatum in argentea *Bernheim* [Franc.] (δ) Altera medietate atrum, altera argenteum, in scuto ad perpendicularum secto & alternis coloribus his tincto *Baner* [Sile.] (ε) ita hinc aureum, isthinc nigrum ad similem sectionem scuti dom. de *Sallnburg* [Austr.] (ζ) hinc argenteum, isthinc rubeum in simili sectione *Flusshart* [Austr.] (η) & inverso tincturæ ordine *Erlinbecken zu Sinigen* [Bavar.] (θ) iterum parma quadripertitæ ex nigro colore & auro inductum, & alternantibus coloribus pictum *Behem* [Sile.] (ι) Duo lilia inscribunt scuti transversè secti parti superiori cærulea aurea (inferiori parte rubea, duo aureæ tincturæ ferra, alterum utrinque hamatum, in decussim trajecta continente) *Schrentseisen* [Patrit. Francof.] (κ) itidem duo in bipertiti ex auro & nigro iisdem coloribus alternatim infecta *Steyrer* [Bav.] (λ)

§. V. Trium liliorum frequens usus est. Inscribunt tria aurea parmae cyaneæ ^{Terno.} *R. Franciæ* (vid. hist. insign. l. I. c. 24.) aurea rubæ *Montgomery*, argentea cæruleæ ^{rum.} *Vetter von der Gilgen* [Bavar.] (α) *Quebriac, Brillac, Launay de Razilly*, argentea nigræ *la Marzelierie*, cærulea argenteæ *Altorf dict. Grosberg* [Rhen.] (β) rubea argenteæ *Le Roy, Rourtay*. In scuto perpendiculari sectione ex argento & minio constante tria oppositis coloribus tincta (limbo cæruleo 8. liliis aureis impresso) *Arelano O. de Aguilar*. (Hisp.)

§. VI. Quinque lilia gestant argentea in clypeo cæruleo decussatim locata in ^{Plunum.} quadr. 1. & 4. *Brabe*. (Succ.) aurea in cæruleo simili situ *des Loges* (Cænoman.) & *Narriac* [Navar.] Item 5. sed unum in angulo sinistro, unum in corde, duo in lateribus, & ultimum in pede scuti aurei cærulea, addito dextro quadrante rubeo, ense argenteo, deorsum verso insigni *Posanges*. Sex argentea in rubea *Ireland* (Angl.) & (margine striato argenteo) *Darley* (Angl.) rubea in argentea *Redesham* (Angl.) cærulea in argentea (aureo vertice scutario denticulato) *Paston* [Angl.] aurea in rubea *Nantueil le Haudouin*. Decem lilia (4. 3. 2. 1.) argentea in cærulea *Imseinhauß* [Patrit. Francofurt.] (γ) rubea in argentea *Kercken* [Marc. Brandenb.] (δ)

§. VII. Frequentia quoque sunt exempla scutorum liliatorum, indeterminato ^{Lilia mu-} numero florum. Tale erat olim Francium (vid. hist. insign. l. I. c. 24. n. 21.) & *S. Leger* ^{tila. Basi-} [inducto balthæo rubeo. Alii purpura tingere volunt solum, quos refellit *Menestr. l'art* ^{liensis fi-} *du blas. justif. c. 3. p. 56. 61.*] nec minus (simili inducta tænia rubea) *la Chambre*. Ita conferunt liliis clypeos aureis nigrum *Bellefouriere*, *Marsay*, aureis rubeum *Chasteaubrient*, argenteis cæruleum *S. Briffon*, *Martigne*, *Foucault*, argenteis rubeum *S. Gilles*, rubeis argenteum *Richedame*, nigris argenteum *Chasteaurouge*.

§. VIII. Nonnunquam lilia non tota pinguntur, sed aliqua sui parte mutila: Ita *Mülwiz* in 1. & 4. quadr. [Thuring.] (ε) gestat 3. lilia perpendiculari sectione dimidiata rubea in parma argentea. Inprimis quam plurima exempla sunt liliorum transversè & ita sectorum, ut inferior pars abscissa lateat. *An pied coupé, perdu seu* LI *noircy.*

(α) *Wap. I. p. 128.* inter jugum expansarum alarum cærulearum, singulas stellas aureas continentium, lilium argenteum. (β) *Wap. I. p. 103.* jugum alarum complicatum cum typo scutario. (γ) Jugum expansum alarum, lilia singula scuti representantium. (δ) *Wap. I. p. 105.* lilium scutarium. (ε) *Wap. I. p. 51.* Imago virilis umbilicotenus extans, habitu, pileo, quodquod ei imminet lilio, arque vexillis, quæ singula manibus tenet, alternatim argento & nigro colore pictis. (ζ) *Wap. I. p. 34.* ex galea coronata inter duas alas, nigram & auream, scutarium lilium. (η) *Wap. I. p. 36.* coronatæ cassidi imponitur cauda pavonina impresso lilio scutario. (θ) *Wap. I. p. 87.* inter cornua argenteum & rubeum lilium scutarium bicolor. (ι) *Wap. I. p. 64.* ex coronata galea exsurgens adversus leo aureus, inter alarum jugum, quarum alterius inferiora, alterius superiora auro tinguntur, reliqua nigricant. (κ) Inter duo cornua superius rubentia, inferius aurea lilium. (λ) *Wap. I. p. 98.* ex coronata galea duæ alæ, aurea & nigra, singula lilia deferentia. (α) *Wap. I. p. 91.* pileus cæruleus, ora reducta lilia scutaria referente, in nodum argenteum terminatus, coronatus auro & 3. struthioniciis plumis argento & cyano tinctis fastigiatus. (β) *Wap. I. p. 133.* galea coronata sustinens alam liliatam. (γ) Jugum expansum alarum cærulearum, liliis argenteis sparsarum. (δ) *Wap. I. p. 178.* duæ aures asininæ, rubea & argentea. (ε) *Wap. I. p. 145.* coronatæ cassidi insistent lilium perpendiculariter sectum, portionibus dimittis, & utraque pluma struthionica argentea exornata.

noircy. Huc retulero tria lilia in clypeo argenteo nigra pede succiso, vel aliquo statumine occultato, fam. *Rochow* [Marc. Brandenb.] (α) Item tria argentea lilia pedibus succisis, & eorum loco in medio scuti cærulei in triangulum coeuntia *Eberstein* [Franc.] (β) δειγμα Episc. & civitatis *Basiliensis* (γ) lilium inversum (lis renversé) aliqui vocant, sed potius est figura ἀνώμαλον, superius episcopalis pedi superiorem partem, inferius lilii inferiora exhibens, nigra in clypeo argenteo. Alii ancoram esse volunt, quia piscatores imperii sint Basilienses. *Hæping. de jur. inf.* c. 6. n. 1001.

Sceptra
liliata.

§. IX. Superius exempla habuimus crucium, quarum externa liliis terminantur. Sæpius verò etiam sceptræ, vel bacilli supernè liliis ornantur. *Lilienstäb*. Gestant bacillos hujusmodi liliatos duos decussatim collocatos argenteos in parma cærulea *Delbeine*, rubeos in argentea *Venningen* [Rhen.] (δ) aureos in cærulea, *Sündersdorf* [Bav.] (ε) in transversè secta, cujus prior pars minio rubet, posterior auro fulget, opposita tinctura affectos. *Wernsdorf* [Siles.] (ζ) argenteos in rubea (in cujus pede 3. colliculi aurei fulgent) *Schulier* [Patrit. Francof.] (η)

Octona
sceptræ in
rotæ for-
mam.

§. X. Sæpe octona talia sceptræ liliata conjunguntur, ut radiorum rotæ imaginem referant, ut plurimum vero in medio (in annulum enim omnes terminari solent) aliqua fulget gemma, Galli vocant *rais*. Ex Steph. Vinandi Herc. Prodicio hanc imaginem solis esse putat, octo radiis aureis trifulcis fulgentis, *Æg. Gel. Col. Agrip. magn.* l. 2. f. 2. p. 131. 132. cum agit de *Cliviorum*, qui ex Helia seu *Ælia* familia derivari amant, symbolo, quod sit in scuti rubei umbone medio pyropus rotundus (alibi parmulæ imagine pingitur) solis globum referens, & 8. radiis trifulcis, vel in lilia aut florem desinentibus fulgens. Vocatur etiam pyropus solaris cum 8. divaricatis sceptris, vel carbunculus radians. Gestant hanc figuram auream scuto rubeo, & quæ in medio pingitur, parmulæ cæuleæ inductam *Schæenberg* [Baron. & Nob. Rhen.] (θ) auream rubeo *Ray*, *Mandeville* [Angl.] auream cæruleo *Greiffenclau de Volraths* (Rhen.) argenteam nigro *Mandau*, auream in bipertito ex argento & atro *Hausmann de Namendey* [Rhen.] (ι) Vid. etiam infra f. 6. m. I. §. 8.

Rosa. Hieroglyphica.

§. XI. Lilio *rosam* subjungimus, quæ tamen apud Plinium inter flores omnes prima, & lilio prior est. Verum nullum ex serie nostra præjudicium cuiquam timeatur. Antiquis Rhodiorum fuit symbolum ex nominis ratione, sed figura à nostris differente. Confer numos. In Anglia diu triste factionum Lancastrensis & Eboracensis signum alba & rubea præbuere, donec matrimonio Henrici VII. Regis, ex Lancastrensis & Elisabethæ Edoardo IV. Rege natæ Eboracensium hæredis, factiones supprimerentur, & rubra rosa albam implicans symbolum novum lætitiæ publicæ fieret argumentum. Hieroglyphicas significationes quod concernit, varias enumerant: Volunt enim hoc flore notari juventutem, vigorem, venustatem, gratiam, amorem, gaudium, spem, statum florentem, puritatem, refectionem, liberalitatem, silentium, (sub rosa loqui) & si *Ioh. de Bado aur.* p. 35. audias, instabilitatem. Ita & Cyr. *Spangenberg. Adel.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. Sie bedeuten erstlich menschliche Schwachheit / und dieses zeitlichen menschlichen Lebens / Glücks und Regiments Unbeständigkeit / welches ein jeder wohl bedenden soll: Heut stehet eine schöne / liebliche / wohlriechende Rose am Dornstrauch / morgen ist sie verwelcket und wol gar hinweg. Ps. 58. Darnach bedeutet die Rose auch den lieben Frieden Hos. 14. Denn alle die von Adel nach allem ihren Vermögen zu befördern sich befehligen sollen / damit sie und alle Unterthanen dabey in Aufnehmen kommen mögen. Solche Herrschaft heist Michä 4. eine guldene Rose. Conf. *Hæping. de jur. insign.* c. 9. n.

366.

(α) *Wap. I.* p. 174. ex coronata galea prominens προτομή hirci argentata (β) *Wap. I.* p. 104. herma *Æthiopissæ*, coronatus, cæruleo amictu, crinibus in tricam argenteam contortis. (γ) *Wap. I.* p. 10. & 222. (δ) *Wap. I.* p. 122. mitra episcopalis argentata rubris sceptris liliatis scutariis fronti impressis insignis, & pennis galli gallinacei fastigiata. (ε) *Wap. I.* p. 31. responder galea posterior coronata, sustinens 2. cornua cyanea, ambo utrinque quaternis bacillis liliatis ornata. (ζ) *Wap. I.* p. 54. ex coronata casside expansa ala cum typo scutario. (η) Galeæ diademate tortili contextæ inter cornua argentea insidens canis niger armilla argentea ornatus. (θ) *Wap. I.* p. 31. & 122. inter duo cornua cæruleum & aureum confidens catellus rubeus, armilla aurea insignis. In nobilium scuto armillam canis non habet, & adversus pingitur, quorum hoc mori chalcographi attribuo, illud nescio, an errori an discrimini linearum imputare debeam. (ι) *Wap. I.* p. 126. caput molossi argenteum cum millo aureo, & alis expansis, atque scutario symbolo pictis. Laciniæ sunt argenteæ & nigrae. *Gel. de Col. Agr. magn.* l. 2. f. 2. p. 131. credit familiam descendere ab autore ex familia *Ælia*, qui heros domesticus, comes vel dux in Constantini M. exercitu se profiteretur *Ælium* constantem chlorum vel clarum.

366. seq. *Limn. jur. publ.* 6. §. 59. *Wapenb. præfat.* p. 3. n. 32. Ut vero à militia non alienum habeatur emblemata, sanguinem etiam designari ajunt, unde Mars rosa natus fingitur. *Wapenb.* p. 3. n. 33. Inde fit, ut etiam martyribus tribuatur rosa. *Æg. Gelen. de Col. Agr. magn.* l. 2. f. 33. p. 193. *Rosam & flores cum in numismatibus, tum in gemmis signatoriis vetustissimis frequenter deprehendimus, sed maxime gestatur roseus flos in armis familiarum, quæ Romanam, illustrem ac diviniorum jactant originem. Nam Martem deastrum ex Iunone & Rosa genitum perhibent, videturque signum Martis heroibus congruere, cum arcana oporteat esse consilia bellica, & communi adagio sub rosa dicantur, quæ propalanda non sunt, aculeisque quibusdam veluti telis rosa armetur, & cruore perfundatur; merito igitur in delectum scutariorum signorum venit, & à veteribus attribuitur cum Scipionibus tum octavæ legioni, quæ vero in Vbiis Rosigerae sunt stirpes, etiam Romanæ originis habent opinionem.*

§. XII. Circa picturam illud solum observandum, quod medium sæpius aliam re- Flores pentaphylla. cipiat tincturam, quod *pointé* seu *boutonné* appellare solent, nos gemmatum dicere possimus; mit gelben etc. *Pußen.* Præterea à rosis distinguunt Galli flores *pentaphyllos, quintefeuille*, (terminus de his usatus est percée le Labour. orig. des arm. n. 161. vocat *angemmes*) sed non tantum rosarum aliqua species hoc numero foliorum sunt, verum inter Germanos ullam ex numero foliorum differentiam observatam non inemini. *Spelmannus aspilog.* p. 138. vult hunc florem dari illis, qui à Græcis *πεντάλλα*, id est, palmam in quinque seu pluribus certaminibus aut facultatibus obtinentes, dicti sunt. Ita ex literatis Democrates apud Diog. Laert. l. 9. in philosophia *πεντάλλα* audiebat, quia naturalia, moralia, mathematica, liberalium artium rationes & omnes artes callebat. Gestant tales pentaphyllos flores, rubeum in argenteo clypeo *Renouart Viller, Breauté* & (adjecto limbo merularum concolorum) *d' Estrées*, nigrum in argenteo *Coetquelsen*, nigrum in aureo *la Motte*, hermionicum in rubeo *Bossu C. de Herford* [Angl.] *Bellemonie & Leicester* [Angl.] Tres rubeos in argenteo *Plessis Chastillon*, argenteos in nigro *Giury*, in cæruleo *Richard de S. Priest.*

§. XIII. Nunc rosarum exempla exhibeamus. Apparet rosa in clypeo nigro Rosarum exempla. argentea, auro gemmata *Lamboting* [Bav.] (α) rubea in argenteo *Lippie Com.* [vid. hist. insign. l. 1. c. 54.] nigra in aureo *Wildenfels* [Bav. nunc in Solmensium scuto conf. histor. insign. l. 2. c. 89.] (β) aurea in cæruleo *Guttenberg* [Franc.] (γ) cærulea argento gemmata in aureo *Salder* (δ) [Brunsv.] quam fam. Leznerus deducit à quodam Sighardo de Rosis, qui 718. cum S. Bonifacio Roma in Germaniam venerit. (*Gelen. de Col. Agr. magn.* l. 2. f. 33. p. 195. eos putat Lippiensium cognatos,) cæruleo auro gemmata, & sagitta suo colore picta obliquè transfossa *Doles de Rosenberg* [Bav.] (ε) rubeo aurea *Chonzin* [Austr. in parmula media] (ζ) rubeo argentea *Puchler* [Tirol. 2. & 3.] (η) argentea in bipertito, ex rubeo & nigro *Mühlstetter* [Tirol. 1. & 4.] (θ) in secto diagonali sectione, priori parte aurea, ulteriori cærulea rosa simili sectione alternatim tincta *Kressberg* [Carinth.] (ι) Duas rosas aureas obliquo in sinistram latus situ in scuto cæruleo *Strackwitz* [Siles.] (κ) Tres rosas gestant argenteas, cocco gemmatas in atro clypeo *Holtzhausen* [Patrit. Frantof.] (λ) nisi forte flores pentaphyllos; is enim est numerus foliorum, dicere malimus, argenteas in viridi *Gouel Pouillé*, rubeas in aureo *Thianges*, & *Pernin*, [Nivern.] aureas in cæruleo *Garnier, la Motte*, rubeas in argenteo *la Chesnaye* [Britan.] & (interposito li-

LI 2

lio

(α) *Wap.* I. p. 85. galeæ duæ, priori imponitur rosa scutaria, 3. plumas struthionicas sustinens, inter nigras mediam argenteam, posteriori imponitur jugum complicatum alarum nigrarum impressa rosa scutaria. Lacinia argentea & nigra. (β) *Wap.* I. p. 31. pileolus orientalis tessellis aureis & nigris distinctus & rosa scutaria fastigiatus. *Wap.* II. p. 25. area scuti argento, nec non pileus tingitur. (γ) *Wap.* I. p. 101. mitra rubea argento reducta, cui imponuntur quoque typhæ sui coloris. Lacinia argentea & coccinea. (δ) *Wap.* I. p. 182. ex galea diademate tortili tecta eminent 5. plumæ struthionicae nigrae. Lacinia aurea & cærulea. (ε) *Wap.* I. p. 89. jugum alarum explicatum cum typo scutario. (ζ) *Wap.* I. p. 38. coronata galea impositum jugum alarum cum typo scutario. (η) *Wap.* I. p. 42. vid. f. 3. m. 2. n. 9. (θ) *Wap.* I. p. 43. ex coronata galea pileus orientalis rubeus, auro terminatus, & plumis struthionicis rubea, nigra & argentea fastigiatus. Lacinia argentea & rubea. (ι) *Wap.* I. p. 47. coronata cassidi imposita duo cornua, quorum prioris superior, alterius inferior pars auro tinguntur, reliqua cærulea sunt. (κ) *Wap.* I. p. 53. inter duas struthionicas plumas auratas media cyanea. (λ) *Wap.* I. p. 201. Tres, alicubi quinque, plumæ erectæ struthionicae atræ duabus (nonnunquam pluribus) rosis scutariis inferius insignitæ, vel inter illas surgentes insignitæ.

lio concolori) *Nollant Trouville*, argenteas in rubeo *Doineau S. Soffine*, argenteas in cæruleo (addito capite aureo 3. rosis rubeis exarato, & limbo particulis 12. argenteis & rubeis composito) *Longueil*, cæruleas in argenteo *la Fosse Chapuisel*, rubeas argenteo gemmatas in aureo (addito capite scuti miniati coronam auream deferente) *Soffenheimer* [Patr. Francof.] (α) in scuto transversè secti superiori parte argentea duas rubeas, in inferiori cærulea tertiam candidam *Lest* [Silef.] (β) ita in superiori parte cærulea argenteas, in inferiori argentea cæruleam *Freymann auff Hohenrandeck* [Bav.] (γ) In transversè secti superiori parte rubea 3. rosæ argenteæ auro gemmata (mit gelben Puzzen/ ob nomen) in inferiori argentea ramulus viridis 3. baccas rosarum (hieffen) rubeas, (mit schwarzen Puzzen) ferens. *Putzen* [Carinth.] (δ) tres rosas gestant in scuti bipertiti priori latere rubeo duas argenteas auro gemmatas, posteriori argenteo rubeam unam *Schleinitz* [Bav.] (ε) iterum in bipertiti (cujus altera pars rubea tres fascias argenteas deferit) priori argentea parte tres rubeas *Hesenburg* [Franc.] (ζ) Quinque rosas rubeas in hermionico *Malarbes seu Aignan*, sex rosas argenteas auro gemmatas circa palum argenteum utrinque ternas in scuto nigro *Oberheim zu Schænaw* [Austr.] (η) item in scuto bipertito ex argento & minio, in illo tres rubeas, in hoc 3. candidas in nominis gratiam *Rosenau* [Franc.] (θ) sex rosas purpureas in aurea parmula in modum crucis dispositas (1. 3. 1. 1.) de *Stommel* [Col.] (ι)

Tetraphyl-
li & tri-
phylli flo-
res.
Viola,
Bellis.
Heliotro-
pium.
Caryo-
philli.
Serta.

§. XIV. Tetraphyllos flores (quarte fucilles) anemones aliàs nuncupant. Talibus aureis scutum cæruleum (addito angulo dextro hermionico) conserit *Phelippeaux*. Tryphyllos flores s. *tiercefucilles*, video observari tres aureos in parma rubea fam. *Prie*.

§. XV. Alibi violas videre licet. Bellis. *Heliotropium* seu solsequium seu soucy quorundam scuta ornat. Gestat hunc florem aureum leo rubeus in argenteo clypeo *Sfortiarum de Segna*, 3. aureos in cæruleo gestant *le Maître, Brinon*.

§. XVI. Caryophylli apparent in scutis. Tulipæ.

§. XVII. Ex floribus concinnanturserta, quibus non modo galeæ, sed & scuta ornari solent. Sertum rosaceum argenteum in parma rubea videre est in *Dumpeyrg* [Bav.] (κ) Sertum duo viridia implexa in argento *Strieffen* [Austr.] (λ)

Sertum ru-
taceum.

§. XVIII. Huc sertum rutaceum (*Kauten Krantz/ Krantzlein*: unde Gallorum *crancelin*. *Spelm.* asp. p. 139. vocat diagonium crinale. Et rectè le Labour orig. des arm. n. 150. Germanis solis adscribit) referamus, quod inducitur Saxonice fasciis (vid. Hist. insign. in prol.) ut & *Maschwiziorum* [Mish.] (μ) quorum 3. fasciis nigris aureæ parmae inscriptis incumbit diagonius talis sinister viridis. Sertum etiam vocant rutaceum, quod inde inferunt scuto aureo *Lenberg* [Bav.] (ν)

(α) Jugum expansum alarum aurearum, quarum singulæ rosas scutarias referunt. Hoc indicio mihi est caput scuti esse, quod coronam continet, cujus apex mentionem non facit, cum pictura videatur errore scutum in 2. partes transversè secasse. (β) *Wap. I. p. 59.* tres plumæ struthionice, quarum singulis singulæ inscriptæ rosæ, primæ rubeæ argentea, mediæ argentea rubea, extremæ cyanæ argentea. Lacin. argent. & cærul. (γ) *Wap. I. p. 95.* pileus inversus coronatæ cassidi impositus. Pileo imprimitur typus scutarius: inferuntur 5. rosæ argenteæ. (δ) *Wap. I. p. 45.* ex coronata galea herma virilis, rubeo indumento, pictori impressa rosa argentea, capiti imponuntur 7. baccæ rosar. cum petiolis. (ε) *Wap. I. p. 31.* inter duo cornua argentea rosa rubea. (ζ) *Wap. I. p. 101.* herma Æthiopis auribus asininis adjectis rubeo vestitus. (η) *Wap. I. p. 38.* galeæ duæ, utraque coronata, priori impositæ 3. clavæ militares aureæ: posteriori complicatum jugum alarum cum typo scutario. Lacinia hinc aureæ & nigra, isthinc argenteæ & atra. (θ) *Wap. I. p. 104.* cornua duo argenteum & rubrum, illud ternis rubeis hoc toridem candidis rosis exterius ornata. (ι) Jugum alarum complicatum, cum scutario symbolo. (κ) *Wap. I. p. 97.* complicatum jugum alarum cum typo scutario ex coronata galea. (λ) *Wap. V. p. 54.* (μ) *Wap. I. p. 154.* ex galea coronata eminens cum collo caput bovinum nigrum auro cornutum. (ν) *Wap. I. p. 90.* jugum alarum complicatum cum typo scutario.

SECTION V.

DE INANIMATIS.

MEMBRUM I.

DE COELESTIBVS.

§. I. *Sphæra armillaris.*

2. *Sol.*

3. *Exempla.*

4. *Luna. Symbola varia. Situs varius.*

5. *Exempla.*

6. *Stella.*

7. *Exempla.*

8. 9. *Plures in uno scuto.*

10. *Cometa.*

§. I.

Sphæra ar-
millaris.

ANtequam corporum cælestium mentionem faciamus, mentio prius facienda scuti fam. *Raymond* (Vascon.) quod ut totum mundum repræsentat sphæram armillarem argenteam, ipsum cocco tinctum complectitur: additis juxta Varenn. his auro scriptis Vasconica dialecto vocibus: *Rien du monde ne me changera.*

Sol.

§. II. *Sol*, qui universum suis radiis illustrat, figura sua nonnulla etiam scuta ornat.

nat. Creditur jam olim Persis, hujus oculi mundi idololatriæ symbolo servivisse, *Hæping. de jur. inf. c. 2. §. 10. n. 998.* Nunc extra proprium usum heraldicum observavimus in sigillo M. Magorum Imperat. in Ind. ex relatione Th. Rhæ Angli, solis imaginem radiosam & ante hanc leonem solo incumbentem rictu aperto. Usitatus est terminus *rayant* seu *rayonnant*, radiosus. Et quidem ut plurimum 12. radii exprimuntur alternatim recti & crispati (ondés) Ordinariè pingitur expresso, quasi humano vultu, nisi illud fiat, & radii obscurius repræsententur, umbram solis (vel rais de soleil) quidam appellare malunt. Talem rubeam adscribunt 2. & 3. quadranti (primus & quartus rubeus palos binos aureos complectitur) rubeo pro fam. *du jour.* Quod colorem attinet, *Bartolum*, qui de *inf. n. 24.* auro pingendum credidit, acerrimè perstringit *Laur. Valla ep. ad Cand. Decembr. p. 801.* Si aureum pro fulvo, rutilo, croceo, quis unquam ita cæcus, atque ebrius fuit, nisi similis ac par Bartolo, qui solem croceum dixerit. P. p. Inter lapillos candidos heliotropium à sole nomen accepit. Et nos candentes tædas, candentes rogos & excandescere dicimus, si quis ira aut indignatione commotus est, & velut inflammatus: flamma enim, quæ nihil habet humoris & terrei, candida est, & soli comparanda: Verum omnis illa disputatio ad rem parum facit, neque enim unius tincturæ sol in clypeis fulget. De Hieroglyphico ita Cyr. Spangenberg. *Adelsp. p. 2. l. 12. c. 46. p. 337.* Erinnert die Obrigkeit/dass/wie dieselbe alles erleuchtet/der Erden und allen Creaturen Licht und Wärme mittheilet/alles erquicket/und (also ziemlich) wieder lebendig macht /also auch die in Regimentern mähntiglich wol fürgehen / fürleuchten und ihrer Gewalt / Güter und Ehren genießen lassen / sollen jederman rätlich/behülfflich und tröstlich seyn. Cæterum etiam in pinnulatis seu conatis (gironné) scutis imaginem solis, tanquam ab umbone radii quaquaversum emitterentur, tum in illis clypeis, ubi pyropus cum sceptris liliatis visitur, nec non ubi solum scutulum apparet, quæri ab *Æg. Gel. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 1. p. 127.* supra vidimus f. 1. §. 149. 151. & f. 4. m. 4. §. 10.

§. III. Dabimus jam exempla clypeorum, in quibus sol fulget. Nempe aureus in *Exempla* cæruleo notat *Breitenacker* [Alsat.] (α) in scuto ex angulo dextro secto, cujus prior pars aurea altera cærulea, sol his coloribus etiam variatus *Wolgschaffen* [Tirol.] (β) In scuto ex angulo dextro secto, cujus ulterior pars rubea duos baltheos argenteos continet, anteriori parte cærulea sol 3. stellis stipatus ex auro *Hutter de Huttershofen* [Austr. in 1. & 4.] (γ) Cum vero rerum hæc universitas uno sole contenta sit, sæpe non scuto sufficit unus. *Huraut Chiverny* gestat in scuto aureo circa crucem cæruleam 4. soles rubeos *Olderhausen* [Brunsv.] (δ) in quadrantibus 1. & 4. rubeis (reliqui duo argento mero alben) senos soles aureos.

§. IV. *Lunæ* imago prægrandis Ottomannici Imperii solenne signum est, nec *Luna.* nuper demum cœpit. Vide de hac superstitione ex veterum Gentilium *Astartem* co- *Symbola varia. Situs varius.* lentium lacunis ad Arabes derivata, atque à Mahomete retenta *Nic. Tuller. miscell. sacr. I, 13. p. 88.* A Byzantiis assumtam putat *Hæping. de jur. inf. c. 17. §. 15. n. 494. & 6. 6. p. 3. cl. 10. §. 1. n. 570. 571.* Numinis enim Byzantii inscribebant lunam falcatam cum inscriptione BYZANTIQN. Quin lunam in Viennensi summo templo conspectam, repetere voluisse Solymannum ibidem n. 567. notat. Nec inelegantes sunt versus, quos *ibid. ex Heidfeld. Sphynge* adducit:

Lumine luna notho credis te posse volucrem
Lædere reginam, quæ gerit arma Jovi.
Falleris: hæc oculis radiati lumina solis
Sustinet, haud curans lumen in axe nothum.

Apud Romanos *Lucretiæ* genti lunam crescentem seu cornutam in usu fuisse asserit *Gel. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 2. p. 136.* addit: inter antiqua numismata *Fulvii Vrsini*, duo argentei denarii reperiuntur L. *Lucretii Trionis* cum imagine lunæ crescentis & stellarum. Opinor autem, inquit *Fulvius Vrsinus*, L. *Lucretium* notis his, quas in altera denarii parte signavit, cognominis sui originem indicare voluisse. Sed non ita *Turcis* aut *Saracenis* propria est luna, ut non honorificè in Christianorum scutis quamplurimis æque appareret: imo sæpe ibi nota est victoriæ adversus *Turcas* reputatæ. Uti in *Hispania* memorat *Varenn.* plures familias in prasino clypeo lunam argenteam deorsum versum inter 5. stellas aureas gestare, quia *Magnus Miramolinus* Africanus *Aben Mahomed* illo usus signo. Haud dubiè verò illud ab *Hispanis* victoriarum memoriæ est assumtum.

L 1 3

(α) *Wap. I. p. 196.* coronæ cassidis inter duas alas cæruleas fulget sol scutarius. (β) *Wap. I. p. 43.* tecta diademate tortili galea, cum ala typum scutarium referente. (γ) *Wap. I. p. 38.* herma virilis rubeo amictu & pileo, ex quo eminent pennæ nigræ. Alæ loco brachiorum enatæ, baltheos & sidera scutaria repetunt. Lacinia rubea & argentea. (δ) *Wap. I. p. 183.* expansum jugum alarum, scutarium typum iterum repetentium.

assumptum. Aliæ quoque significationes lunæ sunt, imprimis ab antiqua nobilitatis (unde Senatores, & Patritii Romæ lunulas in calceis gestare soliti, quo Mart. I. Epigr. 50.

Lunata nusquam pellis & nusquam toga.

De rationibus consule *Plutarch.* problem. 76. tum de hac re vid. *Rosin. Antiq. Rom.* l. 5. c. 36. Hoc ornamentum genus, quod lunam referret, ne orientalibus quidem fuisse ignotum evincunt loca *Iud.* c. 8, 21. 26. *Esa.* 3, 18. quo posteriori *Vulg. lunulas* reddit. *Hebr.* מרחו quod R. Abraham, explicat, ornamenta instar lunæ: Idem vult Græcum *μηνίσκος*, quod LXX. habent,) tum quia cum defecisse videtur, toties renascitur immortalitatis & æternitatis, item imperii aliunde dependentis. Addit illam rationem *Æg. Gelen. de Col. Agr. magn.* l. 2. f. 2. p. 136. *Sicuti Romani pro ethnica vanitate jactabundi erant, aut acceptos à majoribus pro bellico facinore clypeos antiquissimè opinatos, ad numina etiam sua referrent, divinamque sibi generis radicem affingerent, sic qui lunulas gerebant; suam repetebant cognationem à luna s. Iovis filia, Diana, eodem edita cum Apolline partu.* Hinc symbolum inconstantia lunæ. Ita *Cœl. Rhodig. apud Spangenberg. Adelsp.* p. 2. c. 12. c. 46. p. 336. b. Luna primum ex obscuro prodit, mox splendido refulgens nitore, visenda consurgit facie. Sed cum clarissimam præfert candoris speciem, rursus consenescentes deflorescit, donec ratione quadam reciproca in nihilum redeat. Nobile documentum non insolescendum nec prosperiore successu efferendos animos inconstantia rerum semper memores, qua humana affligantur. *Conf. Hæping. de jur. inf. c. 9. n. 38. seq. Spitel. de re liter. Sinens. f. 13. p. 273.* Nova ratio accessit, cum Renatus Andinus hoc symbolo ordinem instituisse, & Henricus II. R. Franciæ superiori seculo isto emblemate præ aliis caperetur. Nam qui illum ordinem assumerant, vel in gratia regis hujus florebant, memoria causa lunam assumere potuere. Porro observandus est situs lunæ, quod nempe cornua (semper enim pingitur bicornis) vel sursum vertuntur, (quod Galli *croissant* simpliciter vel *montant* vocant) vel deorsum (*lune al. croissant renversé*) ita in transversè secti scuti, cujus inferior pars argentea, superiori rubea luna argentea deorsum vertitur notanda fam. *Luna* [Hispan.] & aurea in scuto cæruleo incumbente desuper stella ejusdem metalli pro *Haydenheimer zu Klingenberg* [Suev.] (α) & *Champigny*, ut & in priori scuti bipertiti (cujus altera pars auro fulget) parte cærulea pro fam. *Sultz* [Alsat.] (β) vel dextrum latus (*croissant, montant* vel *tourné*) vel sinistrum respiciunt (*lune en decours al. coutourné.*) Aliquando pingitur facie humana expressa.

Exempla.

§. V. Utuntur lunæ imagine rubea sursum cornibus versis in clypeo argenteo *Welwart* [Suev.] (γ) argentea in rubeo *Scheliha* [Siles.] (δ) nigra in aureo *Stockhærner* [Austr.] (ε) in bipertita area ex argento & minio his coloribus alternatim tincta *Eck* [Styr. in 2. & 3.] (ζ) argentea in cæruleo (imminente stella ejusdem metalli) *Koppel* [Siles.] (η) & (adjectis sex cruciculis brachiatis & speculatis aureis) *Bueil* aurea cornibus etiam sursum versis, & imminente stella ejusdem metalli in cærulea *Demritz* [Siles.] (θ) & *Kieselowsker* [Siles.] (ι) item aurea sagitta ejusdem metalli trajecta in cærulea *Ogigel* [Siles.] (κ) argentea, sed humana facie picta, & super eam sagitta sursum tendens in rubea *Truschke* [Siles.] (λ) itidem facie humana pictam candidam in scuti bipertiti parte anteriori aurea (posterior cærulea stellam auream continet) *Weber*, [Austr.] (μ) aurea comitibus duabus cruciculis argenteis, quarum altera superius imminet, altera subjicitur in rubea *Sokolowsker* [Siles.] (ν) rubea in vario vellere *Fresnay*, in argento cornibus ad dextram versis *Obisch* [Siles.] (ξ) aurea cornibus deorsum versis, & stella ejusdem metalli in pede scuti cærulei, cujus superior

(α) *Wap. I.* p. 119. herma virilis cæruleo habitu & pileo, ora hujus reducta, & luna ac stella pectori impressis aureis. (β) *Wap. I.* p. 196. herma juvenilis, veste typarium scutum representante, & cornibus duobus, aurato & cæruleo in locum brachiorum corpori adplicatis. (γ) *Wap. I.* p. 115. imposita luna culcitæ aureæ, rubeis panniculis. (δ) *Wap. I.* p. 74. galea redimita ferto ex rosis rubeis & candidis, & super hoc plumæ struthionice 3. aurea, argentea, coccinea. (ε) *Wap. I.* p. 49. vulpes nativi coloris insidet galeæ. (ζ) *Wap. I.* p. 49. coronatæ galeæ impositum jugum expansum alarum typum scutarium referentium. (η) *Wap. I.* p. 50. stella scutaria. (θ) *Wap. I.* p. 70. inter cærulea, duas plumas struthionicas media erecta aurea, comitibus duobus vexillis, auro & cæruleo fasciatis. (ι) *Wap. I.* p. 75. ex coronata galea cauda pavonina. (κ) *Wap. I.* p. 74. luna sagitta trajecta. (λ) *Wap. I.* p. 74. ala rubea cum symbolis sentariis. (μ) *Wap. I.* p. 39. galea recta diademate tortili sustinet jugum alarum expansum, quarum altera aurea lunam argenteam, posterior cærulea stellam auream continet. Laciniæ cæuleæ, hinc argento, isthinc auro duplicatæ. (ν) *Wap. I.* p. 76. luna falcata imminente crucicula. (ξ) *Wap. I.* p. 59. Calcar.

rior pars baltheis sinistris 4. aureis & cæruleis exaratur *Rücker* (α) [Patrit. Francof.] Vario vellere picta in rubeo *Maure*. Duas argenteas in parte scuti superiori nigra, inferiori auro tincta *Wurmser* [Alsat.] (β) aureas in lævam conversas in priori parte clypei nigra, posteriori duobus baltheis sinistris ejusdem metalli exarata *Edelstetten* [Suev.] (γ) aureas, sed obversas in nigro *Leiser* [Styr.] (δ) argenteas, sed iterum obversas in cæruleo *Zirchan* [Siles.] (ε) argenteas obversas in nigro *Feyrtager* [Austr.] (ζ) nigras obversas in argento *Hantzenberg* [Bav.] (η) & *Horlinspg* [Austr.] (θ) in aureo *Interfer* [Austr.] (ι) Duas item lunas sursum versas gestat famil. *Hauswelder* [Siles.] (κ) sed in scuto transversim secto, in cujus superiori area argentea luna nigricat, in inferiori nigra auro pingitur imposita stella ejusdem metalli: duas obversas in bipertito laterculo argenteam in priori latere nigro, nigram in posteriori argenteo *Hander* [Tirol.] (λ) Item duas aureas, sed obversas, & facie humana pictas in cæruleo *Zilly* [Helvet.] (μ) Tres lunas falcatas, quarum priores in scuti latere, tertia versus pedem protendunt cornua, aureas in cæruleo alveo *Puchberg* [Bav.] (α) simili situ argenteas in cyaneo *Rackwitz* [Siles.] (β) situ opposito, nempe duabus in latera, tertia sursum conversas aureas in cæruleo *Iæßl* [Styr.] (γ) tres aureas in fasciæ modum dispositas in nigro *Gleysbach* [Styr.] (δ) Tres lunas cornua ad dextram scuti partem convertentes (2. I.) rubeas argenteo scuto inscribunt *Schænwetter* [Colon.] (ε) argenteas in cyaneo *Deti* [Florent.] argenteas in rubeo *Wassenarii* in Batavia (ζ) & qui ex his orti *Polarii* tres nigras in argenteo, *Duvenvordii* in aureo, *Gronveldii* argenteas in viridi, ut est apud Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 3. p. 136. qui Trilucetia arma vocat, & illo epigrammate ornat:

Cynthia, quæ triplex resplendet ab axe sereno,

Indicium est fidei, Martis & artis idem.

Hund *le Saulheim* [Rhen.] tres argento rubeas inscribunt, sed interposita stella nigra (η) Quatuor aureas, quarum inferiores cornua deorsum vertunt, comitibus 4. talentis ejusdem metalli in cæruleo æquore *Michailles-Antechises*. Tres argenteas sursum versas in parma rubea *Oftringen* [Suev.] (θ) *Tremilleuc* [Britann.] *Sautour*, in cærulea *Fresseaucourt*, rubeas in vario vellere *Anger* [Britann.] Item 3. lunas (humano vultu effictas) argenteas, dextrum sinistrumque latus & pedem clypei spectantes, adjectis superiori parte 2. stellis crinitis aureis gestat in scuto transversè secto, & aurea atque cærulea tinctura infecto, fam. *Wunderer* [Patrit. Francof.]

§. VI. *Stellæ*, quæ in clypeis frequentissimè occurrunt, varias significationes symbolicas habere possunt, inprimis felicitatis & gloriæ, & ut aliis præluceant, qui eas gerunt. Conf. *Haping. de jur. insign. c. 9. n. 338. seq.* Cyr. *Spangenh. Adelsp. p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. b.* Sylv. de Petra sancta, & ex eo Æg. Gelenius de Col. Agr. magn. l. 2. f. 4. p. 140. militari inprimis convenire vitæ: *Stellæ post lunam collocandas quasi vigiles mundi faces, & aptas esse militaribus nobilium virorum tesseriis exornandis, utpote quæ ordine pulchro exoriuntur, stationem servant, & noctu veluti excubias agunt,*

ex

(α) Ex galea diademate tortili recta jugum expansum alarum cærulearum compressa utrique luna cornuta, & inter eas stella. (β) Wap. I. p. 195. ex coronata casside prominens virginea herma coronata, veste scutarium typum repræsentante, & cornibus aureis loco brachiorum adjectis. (γ) Wap. I. p. 117. in ala scutarius typus. (δ) Wap. I. p. 48. coronatæ galeæ impositæ 3. plumæ struthionice nigræ 2. lunulis impressis. (ε) Wap. I. p. 69. jugum nigrum alarum complicatum. (ζ) Wap. I. p. 40. culcitra imposita galeæ, fimbriis extremitatum argenteis: ei incumbit luna cærulea argentea ornata tribus plumis struthionicis, quarum media argentea, reliquæ nigræ. (η) Wap. I. p. 83. Luna sursum versis cornibus, quorum utrumque redimitur corona, & ternis plumis struthionicis, quarum mediæ nigricant, exteriores argento candent. (θ) Wap. I. p. 37. cassidi coronatæ incumbit luna nigra cornu utroque corona aurea & pennis pavoninis candidis ornato. (ι) Wap. I. p. 39 ex coronata galea duo cornua inferius nigricantia, superius auro tincta illis incumbit luna coronata utroque cornu stellam 2. auream sustinente. (κ) Wap. I. p. 53. luna cum imminente stella ex auro. Laciniæ hinc argenteæ & nigræ, isthinc aureæ & nigræ. (λ) Wap. I. p. 44. ex coronata galea fera ignivoma nigra. (μ) Wap. I. p. 201. coronatæ galeæ imposita ala, scuti figuras repetens.

(α) Wap. I. p. 79. luna sursum versis, coronatis & pennis pavoninis ornatis cornibus. (β) Wap. I. p. 71. annulus argenteus, intra eum orbis ex foliis aureis, in medio globulus argenteus, quem superior complectitur lunula rubea. (γ) Wap. I. p. 49. coronatæ galeæ imposita luna. (δ) Wap. I. p. 48. jugum complicatum alarum, cum typo scutario ex coronata galea. (ε) Luna rubea impositis pennis gallinaceis nigris. (ζ) Pileolo imposita luna scutaria & pennæ gallinaceæ. (η) Wap. I. p. 124. lunæ impositæ pennæ galli gallinacei nigræ. Gel. coronam addit. (θ) Wap. I. p. 118. luna culcitre rubeæ imposita. (ι) Inter duo cornua aurea 2. stellæ, altera alteri imposita.

ex quo etiam fit, ut sacro elogio militia cœli nominentur. In antiquitate invenimus Julium & Augustum Cæsares stellam Veneris galeæ imposuisse, ut designarent suam à Venere, quam jactabant, originem, *Limn. jur. publ.* 6. 6. 79. Quod concernit figuram, pingi solet radiis rectis. (alicubi *Iob. de Bado aureo* repræsentat flammarum in modum tortuosos) Et quidem apud Gallos memorante *Vulson. de la Columb. & Varenn.* radii numero 5. ordinariè pingi solent. Apud Germanos observo usitatum esse numerum senarium radiorum, *sechseckicht* / notante etiam *Wapenb.* p. 3. præfat. n. 41. Hispani 8. radios pingunt. Messenius in insignibus *Guldensterniorum & Sternskildiorum* septem radios expressè notat. Aliquando numerus radiorum amplius excrevit, usque ad 16. Tot enim stella argentea radios habet in clypeo rubeo fam. *Balciorum*, seu *de Balzo*, seu *de Baux*. Cæterum de his insignibus fabulantur, quod notetur, stirpis deductio à Balthasare uno Magorum, qui primus stellam nati Iudæis Regis nunciam videret, & ob hoc signum id assumeret. Unde versus in templo de Casaluce prope Aversam leguntur:

*Tertius ex illis, Baldassar nomine dictus,
Principium generis tanti fuit, inclyta cujus
Progenies Carolo regno veniente Superbo
Barbariem regni domuit.*

Campanil. dell' armi in dom. Balz. p. 143. Exemplum fiderei signi considerat Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. s. 4. p. 137. familiam ab *Abr* (α) quæ duas rosas supernè & inferius stellam scuto nigro inscribit, eamque ab Arriis populis derivat: putat vero autorem flores cum stella in atro scuto reliquisse nocturnæ victoriæ indicis: Addit: *Contra Fecialium regulam, cum videatur purpureus color in atro scuto Abriorum pictus, duobus jam abhinc seculis ceperunt substernere floribus aurea foliola, ne purpureus color sine medio atrum contingat. Verum ego ob venerandam antiquitatem & recordationem ab Abriis populis, obscuriorem rubeum colorem in nigro scuto absque interversis & substratis aureis foliis pertinaciter retinendum existimo, ut ater color ardui & difficilis laboris, roseus vero cruentæ victoriæ symbola esse non desistant.*

Exempla.

§. VII. Stellæ gestant nigram in clypeo aureo *C. Waldeck* (vid. hist. insign. l. 3. c. 39. c. 6.) rubeam (8. rad.) in aureo *Chasteauncuf*, argenteam (6. radiorum) in scuti bipertiti, cujus posterior pars argento tingitur priori parte nigra *Weitersheim* [Alsac.] (β) in scuti transversè secti, cujus inferiora nigra, superiori parte rubea *Seyfridsdorf* [Bav.] (γ) argenteam (8. rad.) totidem stellis minoribus adjectis in cæruleo *Gottfurt* [Thuring.] (δ) in scuti bipertiti parte posteriori (prior auro fulget) nigra *Zuckmanzel* seu *de Brumat* [Alsac.] (ε) similem in scuto secto, cujus superiora rubent, inferiora nigricant, toti impositam *Perger* [Bav.] (ζ) auream (6. radiorum) totidem stellulis minoribus singulis inter singulos radios, ejusdem metalli cinctam in cæruleo *Gottthart*, rubeam luna inversa aurea mediæ inscripta in argenteo *Montasie*, rubeam in transversè secti scuti (cujus inferiora nigra sunt) superiori parte argentea *Eineck* seu *Leining* seu *Lenecken* [Patrit. Francof.] (η) auream in scuti transversè secti, cujus pedem terni aurci & totidem cærulei balthei implent, superiori parte cærulea *Vnderholzer vom Haus* [Austr.] (θ) auream 5. radiorum in nigro *Zehenter de Zehengrub* [Austr.] (ι) in scuto transversè secto ex argento & minio sex radiorum, eadem sectione & oppositis coloribus tinctam *Bayrn de Caldif* (Tirol. 2. & 3.) (κ) in transversè secti superiore parte aurea nigram (inferior pars cærulea auream lunam continet)

Gortschacher

(α) Exurgens aquila nigra expansis alis. Familia deduci amat ab aliquo famoso Duce sub incunabula Christianæ religionis, qui fortiter adversus Romanos pugnaverit, quique insigne Romanæ legionis aquilæ extorsit. Apud Gelen. d. l. (β) *Wap. I.* p. 194. niger pileus, cujus ora reducta, & nodus aliquot pennas galli gallinacei sustinens argento tingitur. (γ) *Wap. I.* p. 85. complicatum jugum alarum cum symbolo scutario. (δ) *Wap. I.* p. 149. duo cornua, quorum superiora cærulea sunt, inferiora argento tinguntur. (ε) *Wap. I.* p. 195. ubi Sibmacher partes scuti invertit; ego secutus sum *Herzogium in Chron. Alsac. l. 6. p. 294.* Apex, coronatæ cassidi insistent pileus acuminatus ad modum scuti pictus, imposito globulo argenteo. (ζ) *Wap. I.* p. 93. galea tegitur diademate tortili tricolori, & sustinet jugum expansum alarum, quarum superiora minio, inferiora nigro colore, media argento tinguntur. Laciniæ tricolores. (η) Jugum alarum scuti emblemate pictum. (θ) *Wap. I.* p. 39. ex coronata galea protensum jugum alarum scutario typo insignium. (ι) *Wap. I.* p. 41. alæ duæ coronatæ cassidi imponuntur, alteram nigram stellæ scutaria insignem, alteram auream cum trifolio nigro. Laciniæ aureæ & nigrae. Conf. alteram aream *s. 4. m. 2. n. 4.* (κ) *Wap. I.* p. 44. ex coronata galea duo cornua, rubeum & argenteum, utriusque oræ exteriorē quinque stellæ coloris oppositi adjunguntur.

Gortschacher [Carinth.] (α) Frequenter pinguntur stellæ altero radiorum suorum insistentes monticulo tricollis, ita fam. *Geyer ab Osterberg* [Austr. 2. & 3.] (β) imponit stellam auream rubeo in parma cærulea, *Sternberg* [Siles.] (γ) auream argenteo in cærulea. Singulare est, quod stella rubea interius fascia humana argentea pingitur in scuto argenteo (nominis ratione) *Sternner de Misbrun* [Bav.] (δ)

§. VIII. Stellæ plures conjungunt aliqui. Duas in area diagonaliter secta, cujus prior pars argento, altera cocco tingitur, illis coloribus oppositas, *Spaur* [Bar. Tirol. in 2. & 3.] (ε) Duæ stellæ aureæ in scuti transversè secti, cujus inferior pars argento candet, superiori parte cærulea *de Rathen* (Anhaltin. verus nobilis familia) (ζ) Tres argenteæ in scuto nigro *Schliwitz* [Siles.] (η) aureas in scuti secti, cujus superiora argento candent, inferiori parte cyanea. *Freyberg* [Bav.] (θ) ejusdem metalli in superiori parte scuti cærulea, cujus inferiora ternis baltheis iunistris argenteis & rubeis exarantur, *Hanheim* [Bav.] (ι) tres, quarum in scuti transversè secti parte superiori nigra duæ aureæ, tertia in inferiori rubea argentea, *Fierer* in 1. & 4. [Austr.] (κ) in scuti transversè secti, cujus pes rubet, superiori parte argentea tres stellæ aureæ. *Thaimer* [Bavar.] (λ) vel cæruleæ *Thaimer* [Tirol. nisi forte in priori, si eadem sit familia, error fuerit] (μ) aureas baltheo rubeo parmae cyaneæ inducto inscriptas *Witten* [Bav.] (ν) aureas interposita ejusdem metalli luna cornibus deorsum versis in cærulea *Ræschon de Geroldsau* [Franc.] (ξ)

§. IX. Nec hic stat numerus stellarum. Nam quinque stellas in decussim collocant Plures in uno scuto, rubeas in aureo clypeo *Fonsæca* [Hisp.] cæruleas in aureo *Rojas* [Hisp.] rubeas in argenteo *Allerspach* [Bav.] (ο) aureas in cæruleo *Riederer de Pair* [Bav.] (π) Sex in duas lineas dispositas, intermedia lunula, aureas in solo cæruleo *Cornon*. Novem stellas argenteas in cæruleo *Hardouin Perefie*. Nonnunquam sine numero sunt. Ita clypeus fam. *Rebineau* cæruleus stellulis aureis confertitur tænia diagonali ejusdem metalli inducta.

§. X. Huc cometas referimus, qui vel criniti, vel caudati repræsentantur, 6. 10. 16. radiis conf. n. 5. *Wunderer*. Ita lego aliquem familiæ *de Saux* juniorem natu discerniculi loco fuisse cometam aureum.

(α) *Wap. I. p. 47.* coronata galea jugum complicatum alarum cum typo scutario. (β) *Wap. I. p. 34.* cassis recta diademate tortili aureo & cæruleo, in qua imposita colliculo tricipiti rubeo, inter cornua duo media sectione ex cæruleo & auro alternatim tincta stella aurea conspicitur. (γ) *Wap. I. p. 71.* coronata cassidi insistent stella scutaria. (δ) *Wap. I. p. 98.* stella scutaria. (ε) *Wap. I. p. 24. 42.* coronata galeæ impositum jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ζ) Super coronata galea duæ aureæ stellæ una supra alteram, inter duas plumas struthionicas, quarum dextræ superior, sinistra inferior pars candet, reliqua cærulea sunt. (η) *Wap. I. p. 53.* stella nigra. (θ) *Wap. I. p. 83.* coronata galeæ impositæ 11. plumæ struthionice argentatæ. (ι) *Wap. I. p. 87.* ex coronata galea prominentia cornua, hoc auro & cyano, illud argento & cocco tinctum, utrumque qua patet insertas gerit ternas plumas struthionicas, illud aureum comitibus duabus cæruleis, hoc rubeum stipantibus argenteis. (κ) *Wap. I. p. 34.* vid. f. 3. m. 2. n. 37. (λ) *Wap. I. p. 96.* herma virilis indutus cocco, fascia argentea de collo volitante pileo coccineo, ora reducta aurea, ornato pluma struthionica argentea. Lacinia argenteæ & rubræ. (μ) *Wap. I. p. 44.* ex coronata galea jugum complicatum cum scutario typo. Altera galea modò pro Bavaricis descripta huic etiam imponitur scuto, sed ob alteram aream. (ν) *Wap. I. p. 99.* ex coronata galea jugum complicatum alarum typo scutario insignium. (ξ) *Wap. I. p. 106.* luna scutaria. (ο) *Wap. I. p. 80.* pileus, cujus ora reducta argento fulget, rubeus imposito globulo aureo rubeam stellam sustinente. (π) *Wap. I. p. 88.* stella scutaria imposita culcitæ cæruleæ, aureis.

MEMBRUM II.

DE SVBLVNARIBVS.

- §. 1. *Meteora*: 1. *Iris*. 2. *Nubes*. 3. *Pluvia*. 4. *Montes*. *Colles*. *Petra*.
Tempestas. *Fulmen*.
 1. *Ignis*.
 3. *Faces ardentes seu titiones*.
 4. *Aqua*. *Fluvii*.

5. *Fontes*. *Putei*. *Lacryma*.

6. *Concha*. *Figura & differentia*.

7. *Exempla*.

8. *Montes*. *Colles*. *Petra*.

9. *Colliculi tricipites*.

10. *Vulcani*.

11. *Lapides*. *Gemmae*.

12. *Provinciae*.

§. I.

Huc elementa, & quæ eis constant meteora, atque alia corpora elementaria referimus. Ex meteororum numero observavi in scutis I. iridem: quæ uti natura so-

M m

Meteora: 1.
 Iris. 2. Nu-
 bes. 3. Plu-
 les

viæ. 4.
Tempe-
stas Ful-
men.

let eam pingere variis coloribus repræsentatur. Talem in cærulea parma exhibet fam. *Mosen* [Misl.] (α) Duas obversas in argentea *Hacken* [Saxon.] (β) Observamus etiam iridem in galea fam. *Lauter* [Hass.] (γ) 2. Nubium imago est in quibusdam limbis, fasciis & aliis figuris, prout jam notavimus. Præterea sæpius nubes pinguntur, ex quibus brachium, vel aliquid ejusmodi prodit, e. g. *Proy de Findelstein* [Bav.] (δ) in parma rubea ex nube argentea, in angulo dextro scuto protensum brachium cæruleo amictum, & manu piscem sui coloris annulum aureum ore ferentem gestat. In scuto cæruleo fam. *Guerin* pingitur rupes argentea, cui ejusdem metalli nubes, pluribus guttis pluviae roscidae impendit. 3. Pluviam repræsentare debent apud Vulfon. guttæ argenteæ, quibus sine numero conspersus est clypeus rubeus fam. *l'Egue* (Delfin.) 4. Tempestatis ex nubibus cæruleis in scuti angulo sinistro collocatis prorumpentis & contra baltheum undosum cæruleum clypeo argenteo inductum fulgurantis imaginem vidi in insign. *Wetter* [Patr. Francofurt.] Ita in insign. *Reinhardt* [Helvet.] (ε) ex dextro angulo scuti cærulei aurea fulgura minantur vulpi aureæ fugienti, sed capite retroverso. Huc fulminis ad modum sagittæ effectam speciem referimus, quam nostri *Stral* vocant. Tria talia spicula fulminis nigra fasciæ rubeæ clypeo aureo inductæ nominis causa adjiciunt *Stralnberger* [Patr. Francof.] (ζ) unum argenteum rubeæ parmae inserunt pariter nominis causa *Stralnfels* [Bav.] (η) argenteum cæruleæ diagonali situ *Hagen* [Austr.] (θ) Fulmen inter antiquos Scythis pro insigni placuisse legimus. *Heping. de jur. insign.* c. 2. §. 10. n. 998.

Ignis.

§. II. Ignis, qui olim Persis in veneratione (conf. Curt. 3. 3. 9. & Briffon.) & ob id creditus symbolum illorum. *Heping. de jur. insign.* c. 2. §. 10. n. 998. Zeli, charitatis, animositatis symbolum esse potest. Huc flammæ referimus, quæ in aliquibus scutis reperiuntur. Tres flammæ sui coloris in cæruleo parmulam mediam constituunt fam. *Greiffenberg* [Austr.] (ι) Ita etiam 7. flammæ (vel si radios malis) nigrae in scuti transversè secti, cujus caput argenteum grypho emergente rubeo insignitur, interiori parte item argentea pinguntur pro familia *Bockwitz* [Siles.] (κ) Flamma aurea ex latere dextro prodiens inter tria lilia aurea cæruleo scuto impressa *δελγμα* est *Blantzen* [Misl.] (λ) duæ flammæ rubentes, imaginem scuti cærulei non tangentes *de Rascha* (μ) Tres flammæ aureæ ex pede scuti in dextrum angulum scuti nigri conversæ notat fam. *Hoser* [Patr. August.] (ν) Ita in galea fam. *Meyendorf* seu *Meinsdorf* [Marc. Brandenb.] (ξ) ex diademate tortili sex flammæ aureæ, & inter has 5. pennæ pavoninæ, visuntur, quod attribuunt Clementi 2. Pontifici, ex hac gente oriundo. *Heping. de jur. insign.* c. 6. n. 1385. *Thermes* gestat 4. flammæ aureas ex pede scuti coccinei sursum ardentes, *Chomeday* tres ignes, singulos tribus flammis accensos, rubeos in parma aurea, *Feu* 3. flammæ aureas in coccineo scuto, (cujus caput cæruleum leonem aureum complectitur) aureo cantherio adjectas. In scuti diagonaliter secti parte anteriori aurea chalybs igniaria argentea, in altera nigra lapis igniarius cæruleis scintillis dissilientibus igneis *Wecken de Leopoldsdorf* [Bav.] (ο) Non alio retulerim carbonem ardentes rubeos, quibus argenteam parmam, 3. baltheis cæruleis exaratum conferit *Carbonieres la Capelle Biron*.

Faces ar-
dentes seu
titiones.

§. III. Huc trahemus faces & ardentes titiones, *Brändt*. Titio ardens aureus, flamma ignei coloris, innitens aureo monticulo tricollis, in scuti bipertiti (cujus interiorius latus rubeum duobus baltheis argenteis exaratur) posteriori parte cærulea (nominis causa) *Prandt* [Austr.] (π)

Duo

(α) *Wap. I. p. 159.* jugum alarum, quarum altera cocco, altera cyano tincta est. (β) *Wap. I. p. 173.* coronatæ galeæ inter 2. similes arcus cælestes versicolores insistit sceptrum aureum, impositis aliquot pennis pavoninis. (γ) *Wap. I. p. 141.* (δ) *Wap. I. p. 88.* ex coronata galea ante arborem nigram brachium sursum porrigitur, piscem scutarium tenens. Lac. rubeæ & argenteæ. (ε) *Wap. I. p. 203.* *πρωτομη* vulpis. (ζ) *Wap. I. p. 21.* spiculum ex scuto repetitum, quod superius 5. globulis rubeis & his totidem plumis struthionis nigris ornant. Lac. aur. & rub. Sibm. 3. tantum globos pingit, & loco struthionicarum gallinaceas pennas imponit. (η) *Wap. I. p. 99.* inter duo cornua fulmineum spiculum. (θ) *Wap. I. p. 37.* coronatæ galeæ impositæ 3. pavoninæ. (ι) *Wap. I. p. 40.* responder galea altera coronata, sustinens duas alas complicatas cæruleas, inter quas flammæ promicant. (κ) *Wap. II. p. 52.* *πρωτομη* hirci nigra. (λ) *Wap. I. p. 158.* Duo cornua cyanea, singulis liliis eorum extremitati, ubi aperiuntur insertis. (μ) Fam. de Rascha origine Gallica sub Carolo IV. Imp. in Germaniam concessit, cujus antiquæ sedes in Com. Schauenburgio Oldendorp ad Visurgim, dein Sehlda prope Hildesheim: super galeam eadem flammæ sursum protenduntur. (ν) *Wap. I. p. 216.* cornua duo nigra flammis scuti picta. (ξ) *Wap. I. p. 33.* ex coronata galea, ala cum typo scutario. (ο) *Wap. I. p. 33.* ex coronata galea ala cum typo scutario. (π) *Wap. I. p. 41.* ex coronata galea porrectum caput avis nigrum inter alas expansas & baltheis exaratas, alterum argenteis & rubeis, alterum aureis & cæruleis.

Duo titiones ardentes nigri decussati rubeis tæniis obvoluti & colligati in auro *Prandner* [Bav.] (α) In area aurea tres titiones 4. nodis ardentes nigri transversè locati. *Schürnding* [Bav.] (β) tres nigri itidem quater ardentes, nigro monticulo tricolli insistentes in aurea *Prandt* [Bav.] (γ)

§. IV. Quod aquam concernit, ea significationem puritatis, innocentiae, expeditionum maritimarum, praefecturae maritimae, equestris ordinis (quia olim balneo prius ablui solitum erat, huic adscribendos) brevitatis humanae vitae ex Pl. 90. Cyr. *Spangenberg*. *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. b. habere potest. Pinguntur nonnunquam fluvii, quos à fasciis, baltheis &c. undulatis & ad modum fluviorum sinuatis, *M. Vulson. de la Colomb. scienc. heroïq.* & alii ita distinguunt, quod hæc in extremitate tantum undulata sunt, in fluminum vero imaginibus lineolis tenuissimis interius agitatae undæ, ut fieri potest, repræsentatur. Cum vero pictorum sculptorumve nostrorum diligentiae non sine exceptione fides superstrui possit, discrimen hoc superius non omnino attendi, sed sub fasciarum, baltheorumve nomine, quæ etiam accuratius flumina juxta hanc observationem dici poterant, complexus sum. Olim Dux Numidiæ apud Lucan. cum ad Bagrada flumen patriæ proximum esset, ejus effigiem in parma cælatam gessit. De Nileo *Ovid. 5. Metam.* 187. ita:

*At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim cælaverat auro.*

Conf. exempla fluviorum in balthei modum *Braidenpach, Affenstein.* supra s. 1. m. 1. n. 57. similis cæruleus perluit parmam auream comitibus duabus rosas rubeis auro gemmatis *de Ratt* (δ) Fluvius in balthei sinistri modum argenteus laterculum rubeum perfluit. *Spindler* [Austr. in 2. & 3.] (ε) & *Zuckmantel* [Car. in 2. & 3.] (ζ) & insertis fluvio tribus piliculis natantibus suo colore *Schencken de Simmau* [Franc.] (η) Simili situ rubeum addita ejusdem coloris stella in angulo dextro in argenteo *Rotenhan* [Franc.] (θ) Similis scutum in duas partes dividit, in quarum superiori rubea equus argenteus currit, in inferiori aurea rosæ tres candidæ conspiciuntur, nota fam. *Gefueg* [Siles.] (ι) eodem situ fluvius naturali colore pictus dividit scutum, cujus superiora rubea rotam argenteam, inferiora argentea rubeam continent. *Schilter* [Mün.] (κ) Fluvius argentatus sinuato alveo dextro angulo fluens, sed nullibi scuti rubei marginem attingens, superius imposita crucicula aurata notat *Dobschütz* [Siles.] (λ) Eandem esse figuram reor scuti *Gotschalkowsker* [Siles.] (μ) nisi quod crucicula argentea est. Tres fluvii argentei in scuti transversè secti, cujus superior pars argento candet, inferiori area cærulea *Poser* [Siles.] (ν)

§. V. Huc addamus fontes, vel arma fontalia, ut vocat *Vpton. de milit. offic.* l. 4. p. 241. In his quærent prudentiæ vel ubertatis symbolum. Pinguntur vero fontes figura rotunda argentea, quam plures transmeant ad modum fasciarum undulæ. Unde talis semper intelligenda est, cum fontis mentio fit. *Bissæus* exemplum dat *Baron. de Stourton*, qui in nigro scuto baltheo aureo 6. fontes adjiciunt, quia *Stour* flumen ex 6. fontibus oriatur. Puteum (nominis causa) lapidibus constructum, poste monticulo viridi tricolli infixio, & pertica transversaria lignei coloris, fune & urna (quam ambiunt circuli ferrei) aureis, instructum scuto cæruleo inserunt *Prunner de Thalhausen* [Bav.] (ξ) talem etiam puteum cum pertica & urna aureis scuto nigro inscribunt de

M m 2

Schrenborn

(α) *Wap.* I. p. 94. ante alas duas aureas titiones scutarii coronæ galeæ imminet. (β) *Wap.* I. p. 89. ex galea coronata tres titiones ardentes. (γ) *Wap.* I. p. 89. tres titiones & monticulus galeæ coronati impositi. (δ) Ex galea diademate tortili tecta inter alas duas expansas aureas rosa rubea auro gemmata. Laciniae cælestinae & aureae. Symb. *intrepide & repente.* (ε) *Wap.* I. p. 36. conf. s. 6. m. 1. n. 9. (ζ) *Wap.* I. p. 45. ex coronata galea complicatum jugum alarum rubearum cum fluvio impresso. (η) *Wap.* I. p. 104. coronatæ galeæ imponitur culcitra erecta rubea nodis & ambriis aureis. (θ) *Wap.* I. p. 100. gallus gallinaceus rubeus. Paronom. c. 9. n. 16. (ι) *Wap.* I. p. 74. ex corona galeæ profiliens equus. (κ) Ex galea tecta diademate tortili puberulus exurgens vir nudus dextra rubeam, læva argenteam rosam viridibus, qui ex diademate prodeunt, utrinque foliatis ramusculis sustentatas protendens. Laciniae argenteæ & rubeæ. (λ) *Wap.* I. p. 63. tres plumæ struthionice argentatæ. (μ) *Wap.* I. p. 76. inter duo cornua, quorum prius superius minio, inferius argento pingitur, alterius tinctura opposita est, crucicula argentea. (ν) *Wap.* I. p. 56. post duo cornua argenteum & cyaneum, duo vexilla decussatim locata coloribus oppositis. (ξ) *Wap.* I. p. 98. inter duo cornua, quorum hoc aureum exterius 4. plumis struthionicis exornatur, alterum cæruleum totidem aureis, in monte tricolli urna aurea circulis ferreis munita galeæ diademate tortili contextæ incumbit. Laciniae aureæ & cyaneæ.

Aqua.
Fluvii.Fontes.
Putei. La.
crymæ.

Schœnborn [Bav.] (α) Puteus ex opere commentario cum rota & funibus ex prasino tricupiti monticulo in alveolo cæruleo notat *Putz de Adlersturn* [Austr.] (β) Cum aquæ mentionem facimus, lacrymarum non admittenda est mentio. Tres argenteas lacrymas capiti scuti cærulei, fascia argentea 3. stellas rubeas deferente, exarati inscribit *le Grand*.

Conchæ.
Figura &
Differen-
tia.

§. VI. Aquæ mentio nos *concharum* maritimarum (coquilles Galli, venetas Hispani, nos *Muschlen* vocamus) admonet. Olim conchyliatæ vestis is honor fuit, ut ejus usum nisi certis personis, perque certos dies ademerit Julius Cæsar, *Spelm. aspilog. p. 136*. Ordinis in Gallia celeberrimi præcipuum fuit insigne conchylium, ut videbimus c. 7. Nec errabo, si dicam, inde figuram in plures clypeos illatam esse. Varias alioquin significationes reperire licet: ut nempe sit symbolum itineris ultramarini (unde Varenn. causam allegat, cur in Francorum armis sit frequentior, quia hi orientalium expeditionum studiosiores) fortitudinis in bello maritimo (ita Gel. de Col. Agr. magn. l. 2. s. 20. p. 175. illis attribuit, qui ascribant marinis victoriis principia nobilitatis suæ) vel defensione portuum, juxta alios, contrario sensu, domi manentium, qui contra Hesiodo *Φερίων*. Vi-
deo eas distingui in *Iacobinas* & *Michaelicas*, quarum illis auriculas addunt, quibus hæ careant. Sed utrum discrimen perpetuo observetur, non ausim asseverare. *Vannet* appellant, si interiora etiam appareant. Porro ratione linearum usitatus est terminus *ligné Menestr. l'art du blas. justif. c. 13. p. 336*.

Exempla.

§. VII. Exempla nunc exhibeamus. Gestant conchas, argenteam cum auriculis in rubeo *Horitsch* [Styr.] (γ) in bipertito scuto ex nigro & rubeo, toti incumbentem *Gartner* [Bav.] (δ) Tres argenteas in parma cærulea *Stalberger* seu *Stalburger* [Patrit. Francof.] (ε) & (interposito medio capite leopardino aureo *en abysme*) *Grandval de Fraize*, rubeas in argentea *Eyb* [Franc.] (ζ) & *Plessis au Chat* [Britann.] rubeas in hermionico (addita in capite scuti fasciola pendente trifida cærulea) *du Pin* [Santon.] aureas in rubea *Esmerly* & (addito cephalo argenteo) *Beauxoncles*, argenteas in rubeo *Kermassonet*, aureas in cyanea *Plessis Toffo*, nigras in aurea (addita in corde scuti media quarta) *Thervinla Dubliere*, aureas in cærulea fasciæ coccineæ leporarium canem currentem argenteum, aurea armilla ornatum complectenti adjectas *von Damm* [Patrit. Francof.] (η) aureas in cærulea, intermedia lunæ crescentis figura argentea, *Sabatiers* [Provinc.] nigras in aurea (addito cephalo cæruleo molulam echinatam auream complexa) *la Barde*, nigras in argenteo *Metternich* [Westphal.] (θ) tres in balthei modum dispositas rubeas in argento *Neudeck zu Rastenburg* [Austr.] (ι) Tres conchas nigras, aureis lineis ornatas, fasciæ ejusdem coloris adjicit in area argentea *Freymerstorf* (κ) Quinque conchæ argenteæ (3. 2.) in clypeo rubeo erant vetus *δῆγμα Lavalleorum*, totidem argenteæ in decussim dispositæ in viridi area constituunt 2. aream *Pimentelliorum*. Decem conchas inscribunt scuto quater fasciatim distincto, ut in prima & ter-

(α) *Wap. V. p. 81.* galeæ coronatæ corona acuminata insistit puteus scutarius. (β) *Wap. V. p. 46.* (γ) *Wap. V. p. 65.* ex galea coronata alarum scutario typo. (δ) *Wap. I. p. 98.* Inter cornua argenteum & nigrum, rubrum & argenteum cauda pavonina coronatæ galeæ imponitur. Laciniæ argenteæ hinc atro, isthinc rubeo colore duplicatæ. (ε) *Wap. I. p. 210.* jugum alarum expansum symbolo scuti utrique impresso. (ζ) *Wap. I. p. 103.* ex coronata galea pavo cæruleo & viridi colore exurgens, collum circumdatus monili aureo extremis pennis alarum argentatis. (η) Galea tecta diademate tortili, sustinens alam auro & cyano pictam, & concha scutaria impressam. (θ) *Wap. I. p. 187.* ex coronata casside prominens cum collo caput cygni argentatum. (ι) *Wap. I. p. 39. 40.* duæ galeæ, ex altera coronata surgit herma virilis barba cana, nigro amictu, ora reducta aurea, diademate tortili, cujus extrema volitant, nigro & aureo caput revinctus: imposita etiam pluma struthionica aurea (vel rubea.) Alteram premit pileolus rubeus, coronatus auro & quinque rubeis & argenteis plumis struthionicis fastigiatus, ora reducta argentea cum conchis scutariis. Laciniæ hinc aureæ & nigra, isthinc argenteæ & coccineæ. P. 40. pileus alterius galeæ totus ringitur argento & plumæ struthionice illi impositæ, media aurea, extremæ nigra.

(κ) Ex galea coronata prospicit collum cygni argenteum rostro nigro. Missos ad me aves aviasque Domini Wernerii Theodorici de Freymerstorf in Putzfeld ex equestri nobilitate diceces. Colon. huc adscribo: Parentes Theodoricus de Freymerstorf in Putzfeld, Magdalena Haust in Ulmen. Avi, Theodoricus de Freymerstorf in Putzfeld, & Anna de Blancart in Selinghofen. Augustinus Haust in Ulmen, & Anna de Kartzgen in Gerezhofen. Proavi: Conradus de Freymerstorf in Putzfeld, & Catharina de Mirbach in Arlof. Engelbertus de Blancart in Selinghofen, & Sibylla de Kemmel in Weyer. Philippus Haust in Ulmen, & Anna de Brunsberg. Wilhelmus de Kartzgen in Gerezhofen, & Anna von der Horst. Hæc probatio signata 1659.

& tertia fascia argentea ternæ conchæ cyaneæ, secunda & quarta cyanea, binæ argentatæ conspiciantur, fam. *Strachwitz* [Siles.] (α)

§. IIX. Ex terrestribus inprimis montes, colles vel petræ locum in scutis inveniunt, Montes, Colles, Petræ. & constantiæ atque fortitudinis symbolo servire possunt. Ita gestat petram auream undis argenteis impositam in parma cærulea *Constantin*, auream in nigra *Suye Mauric*, auream in rubea *Brogien*, nigram in aurea *la Roche*, auream in viridi *Rivoire*. Mons viridis tricollis, ex quo duo cornua argentea, conspicitur in parmula media rubea *Bayern de Caldiff* [Tirol.] (β) Nonnunquam plures in eadem parma repræsentantur. Tres rupes argento tinctas in scuto cæruleo gestat *Montescot*: virides rubeo cantherio in argenteo adpositos *des Roches*, itidem virides inscripto baltheo aureo, quem comitantur 2. rami lauri in scuti modum flexi aurei in cæruleo *de Monte* (unde Julius III. Papa.) Septem virides in baltheo sinistro aureo rubearum parmarum inducto *Siebenburger* [Carinth.] (γ)

§. IX. In Germania frequenter montes, vel colles in scuti pede pinguntur, vel sin- Colliculi tricipites, guli, vel plerumque terni. *Tricipitem colliculum à basi surgentem* in diplomatibus Cæsareis vidi vocari. Talem colliculum tricipitem gestant *Brincken* [Westphali] (δ) cæruleum in scuto argenteo, viridem in nigro (ex nominis ratione, & ob hoc ἀνομαλίας excusatio quæri potest) *Grunberger* (ε) [Patr. Francof.] Porro nihil frequentius est, quam ejusmodi colliculum tricipitem sustentaculo aliarum figurarum inservire. Exempla passim occurrunt. Huc referenda est etiam figura in scuto rubeo occurrens argentea, notandæ fam. *Tannberger* [Baron.] (ζ) quam ita describas, inter duos rotundos colliculos tertius in acutum cuspidem pyramidis instar adsurgens. Aliquando plures sunt, inprimis 6. alii aliis terna serie impositi. Tot aureos in scuti, cujus inferiora argento candent, superiori parte viridi gestat *Landsperg* [Alsat.] (η)

§. X. Montes ardentes, quos Vulcanos vocant, etiam observavi. Ita triplex col- Vulcani, liculus (à basi tamen sejunctus) viridis, totidem rubeis flammis ardet in scuto *Prennberg* [Bav.] (θ) & ad quos fortè delata aliqua successio *Lerchenfelder* [Bav. in 2. & 3.] (ι) In insign. *Marazzani* (κ) galeæ impositam coronam premit mons aureus triplex, cujus medius vertex flammam rubeam evomit.

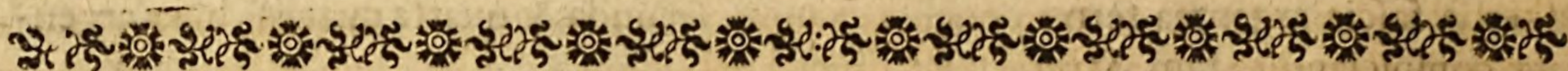
§. XI. Quos lapides (*Stein*) nostra lingua vocare solemus sub rhomborum titulo Lapid. Gemmæ. vidimus. Pilæ lapideæ 10. argentatæ in struem dispositæ 4. 3. 2. 1. in rubeo *Stainhausen* [Austr.] (λ) Huc referamus gemmas: Gestat argenti tinctura 3. adamantes in formam rhombi sectos, & auro inclusos, in scuto cæruleo, cujus medium occupat heliotropium aureum, ejusdem metalli foliis *Duret* [Parisi.]

§. XII. Porro quamvis multitudinem figurarum quantum licet, ex asse scutis ru- Provinciæ. beant faciales, invenimus tamen exempla, ubi tantum non integræ provinciæ repræsentantur. Simplicius illud est cum *Colombo* (ob novi ut vocant inventi orbis memoriam) gestat in area viridi 5. insulas aureas. Pluribus vero figuris constat scutum fam. *Volckersdorf* [Baron.] (μ) in quo præter campum, cui eques vexillum & scutum hermionica, atque galeam inter media cruce cornutam gestans inequitat, duo montes, singulis arcibus conspicuè repræsentantur. *Offenberg* (ν) in quo mare & in hoc duæ, sed separatæ rupes, visuntur. *Peregrini de Peregrinis* (ξ) in quo rubeo tota provincia aliquot villis, vel oppidis conspicua, sole aureo ex dextro angulo radios projiciente, pingitur: Inprimis vero humana imago peregrinantis habitu induta colliculo viridi tricipiti insistit.

Mm 3

SECTIO VI.

(α) Wap. I. p. 53. jugum alarum fasciis & conchis scutariis pictarum. (β) Wap. I. p. 44. coronatæ cassidi impositus mons & cornua scutaria. (γ) Wap. I. p. 46. ex coronata galea prodeunt 2. cornua rubea, atque inter ea sceptrum liliatum aureum, circa quod volvitur serpens. (δ) Wap. I. p. 190. tecta galea diademate tortili, ex quo eminet jugum expansum alarum, quarum altera cyano, altera argento infecta est. (ε) Ex colliculo viridi expansæ alæ nigræ. Lacinia nigræ & prasina. (ζ) Wap. I. p. 25. duæ galeæ, quarum prior sustinet herman viridem rubeo amictu & coronato, atque plumis gallinaceis fastigiato pileo, cujus ora reducta albet: posteriori coronatæ imponuntur, tanquam coronam morsu tenerent duo pisces argentei. (η) Wap. I. p. 192. hermæ Æthiopissæ, cujus vestis sectionem & montes scuti refert, caput præter diadematis tortilis volitantes fasciolas argenteas coronam gestat. (θ) Wap. II. p. 58. pileus aureus acuminatus, coronatus & plumis gallinaceis fastigiatus, cujus ora reducta argentea flammam scuti repetit. (ι) Wap. I. p. 95. (κ) Wap. V. p. 186. (λ) Wap. V. p. 50. ex coronata casside aquila expansa cum typo scutario. (μ) Wap. I. p. 27. duo cornua hermionica intermedia cruce rubea coronatæ galeæ insistent. (ν) Wap. IV. p. 139. Tinctura non adscripta est. Apex constat 3. struthionis plumis aurea coccinea prasina. Lac. hinc sunt aureæ & nigræ, inde argenteæ & rubear. (ξ) Wap. V. p. 140. ex corona prodiens imago peregrinantis, amictu cineritio. Lac. hinc aureæ & cæruleæ, isthinc argenteæ & miniatæ.

SECTIO VI.
DE ARTIFICIALIBVS.
MEMBRUM I.

DE VTENSILIBVS, MECHANICIS ET
ALIIS INSTRUMENTIS.

- §. I. Distributio.
2. Calices seu scyphi. Canthari.
3. Patina. Cochlearia. Cultri. Mensa.
4. Olla. Lebetes. Ahena.
5. Cadi. Dolia. Sacci. Corbes.
6. Claves.
7. Candelabra. Lampades. Clepsydrae. Specula.
8. Sceptra. Scipiones. Peda.
9. Forfices. Forcipes. Fusi. Circini. Norma.
10. Penna scriptoria. Pecten.
11. Clavi. Unci. Hami.

12. Vexilla Ecclesiastica. Campana. Tintinnabula.
13. Mallei. Tudites.
14. Securis.
15. Serra. Falx. Fœnifeca. Vinitoria.
16. Agricultura apud veteres pretium. Aratrum. Vomer.
17. Pala. Ligo.
18. Furca. Tridens. Rastrum. Occa.
19. Currus. Traha.
20. Rota curruum & molares.
21. Lapis molaris. Ferrum molendinare.
22. Rota S. Catharina.
23. Catena. Lora.
24. Frena. Ephippia. Flagra. Stapeda. Solea equina.
25. Scale.
26. Cornua venatoria.
27. Instrumenta musica.
28. Instrumenta lusoria.

SECTIO VI.
DE ARTIFICIALIBVS.

MEMBRUM I.

DE VTENSILIBVS MECHANICIS ET ALIIS
INSTRUMENTIS.

§. I.

Distribu-
tio.

ITa earum rerum exhibuimus imagines, quas natura profert. Nunc ad artificiales transeundum est, quas *παχυλοτέρως* in 5. ordines dispelcimus. Si distinctius agere vellemus, præeunte *Menestr. in abbregh. method. des princ. herald. p. 36.* Octo constitui possent ordines: 1. Instrumenta sacra & regia. 2. Bellica. 3. Venatoria & piscatoria. 4. Mechanica. 5. Musica. 6. Utenilia. 7. Vestes. 8. Edificia. Sed in his parum situm arbitror, qua utaris divisione.

Calices
seu scyphi
Canthari.

§. II. Calices seu scyphi in scutis hinc inde apparent. Aureus in rubeo notat familia *Kapflmänner* [Bavar.] (α) Argenteus in rubeo *Leininger* [Carinth.] (β) tria pocula sine operculis argentea circulis aureis ornata in nigra parma, quam peribolus ex auro circumdat *Doneckh* [Bav.] (γ)

Tres scyphos aureos cum impositis operculis gestant in apice scutario nigro, scuto itidem aureo *Butler* [Angl. in Provinc. Cant.] Eiusdem nominis ille etiam clypeus est, qui argenteus tria pocula nigra ad instar cotyli seu cotylisci, qui unicam tantum habebat ansam & Bacchi proprius fuit, continet: (quales tres cum opereculis scuto transversa sectione auro & nigro colore picto, inscribunt coloribus alternantibus *Brockn* [Siles.] (δ) Nomen me admonet famil. Hassiacarum, *Budtlar* (ε) & *Treischn de Bodler* seu *Budtlar* (ζ) qui in parma rubea pingunt orcam (Butte) cum duplici

(α) *Wap. I. p. 93.* figura scutaria. (β) *Wap. I. p. 47.* coronatæ galeæ inter duo cornua rubeis & argenteis segmentis composita scyphus argenteus. (γ) *Wap. I. p. 96.* galeæ duæ: prior tegitur culcitra rubea, cui insitit ala nigra cum poculis scutariis: altera diademate *tortili* tegitur, & superbit iugo complicato alarum, quarum altera nigricat, argento candet

(δ) *Wap. I. p. 64.* coronatæ galeæ ternæ plumæ struthionice auratæ, totidem nigre imponuntur. (ε) *Wap. I. p. 136.* diademate tortili insitens columna rubea, basi aureæ insitens, plumas struthionicas rubeas & argenteas impositas, & suspensum cornu venatorium argenteum auro ligatum sustinens. (ζ) *Wap. I. p. 136.* ex diademate tortili eminentes 3. plumæ struthionice, argenteæ inter duas coccineas,

duplici ansa aurea. Tres item crateres aureos in rubeo clypeo ostentant *Gorgias*, in cæruleo *Berruier*. Cantharus argenteus conspicitur in rubeo clypeo fam. *Walther de Herborn* [Patrit. Francofurt.] (α) Lagena (*Flasch*) rubea, duabus ansis instructa in argenteo notat *Stetenberg* [Franc.] (β) Vasculum (*Krug*) argenteum in rubeo *Pruckbach* [Bav.] (γ)

§. III. Patinæ cibis inserviunt, sed non minus in scutis conspiciuntur. Tres pa-^{Patinæ.} tinæ argenteæ, impositis singulis cochlearibus aureis in viridi parma, allusione no-^{Cochlea-} minis duplici (conf. c. 9. n. 11.) *Raumschüssel von Schæneck* [Styr.] (δ) Cibis etiam^{ria, Cultri.} destinantur cochlearia, qualia tria ferruginei coloris manubriis ligneis in scuto rubeo in angulos disposita seu in literam Pythagoricam gestant *Korckwitz* [Siles.] (ε) Nec cultri excluduntur. Tres cultri (sed cuspidibus repandis) argentei in palorum modum locati in rubea parma gestat *Eschelpach* [Bav.] (ζ) Cultorum species incurva (nisi falces putatorias malles) est, quos licet videre in scuto rubeo, ferrei coloris, capulis aureis, aduersos inter media columnula aurea. *Larisch* [Siles.] (η) cultri ferrum sine capulo (*die Klinge*) alicubi apparet. Tale argento tinctum in rubea areola gestat *Mæming* [Bar. Austr. in 2. & 3.] (θ) Hæc ad mensarum apparatus spectantia, nos men-^{Mensæ.} sarum admonent & sedilium. Ita gestat mensæ fulcrum (*Tischgestell*) nigrum in argenteo *Marschalck de Ostheim* [Franc.] (ι)

§. IV. *Ollæ, chytræ vel lebetes*, ne videantur dedecere nobilium clypeos, cavit^{Ollæ.} *Campanile dell'armi* p. 177. cum enarrat arma familiæ *Pignatellæ* [Neapol.] tres ol-^{Lebetes,} las (*pignate* seu *pentole*) nigras aureo scuto inscribentes. Gestant eadem arma *Pottes*^{Ahena.} [Picard.] totidem rubeas in aureo *Montbourcher du Bourdage* [Britann.] Utitur quoque chytra aurea (al. argentea) 3. lilia argentea, viridibus scapis suis innixa, in parma cærulea *des Potots* [Burgund.]

Affinia sunt ahena (chaudieres) Hispanis inprimis solita. Ita gestat familia *de Guzman* [Hisp.] in antiquiori insigni, clypeo cyaneo, inscripta ahena duo aureo limbo ambiente coccineo, cacabis aureis impresso: in recentiori item cæruleæ par-^{ma,} mæ, apparent impressa duo ahena (iterum ollas vocat *Chifflet* insign. eq. ord. A. V. n. 245.) Duo in palum disposita, septem transversis tæniolis incurvis impressa, 4. du-^{plici} plici ductu auri & minii tessellatis, & aliis argenteis: ansis, limbis & serperastris quin-^{que} que pari modo tessellatis, duobus introrsum, 3. extrorsum ad ansarum aures erum-^{pentibus.} pentibus. Differentias alias linearum alibi descripsi. Præter Gusmannios familia *Lara* gestat in scuto rubeo 2. ahena aurea, 3. fasciis striatis nigris impressa: quater-^{nis} nis serpentium capitibus viridibus, vel ad naturam pictis ex urraque ansa prodeunti-^{bus.} bus. *Pacheco* in argenteo duo ahena, auro & minio transversè denticulatis im-^{pressa,} pressa, cum 3. seperastris aureis, uno introrsum, duobus extrorsum ad ansarum au-^{res} res erumpentibus.

Huc referemus lecythum (*Delhafen*) quem nominis causa aureum leoni ejusdem metalli gestandum in area (1. & 4.) cærulea committit fam. *O Elhafen* [Siles.] (κ) & No-^{rimb.} rimb. (λ) Alibi apparent ansæ ahenorum (*Kesselring*) in parma argentea, cujus è pe-^{de} de exsurgit turricula, circa nigrum cantherium 3. ansæ ahenariæ ejusdem metalli no-^{tant} tant *Kesselring de Thurnburg* [Alsat.] (μ) Chalybs igniarius instrumentum pariter rei culinariæ argento pictus in cæruleo notat *Schürf* [Tirol.] (ν)

§. V. Se-

(α) Inter duo cornua rubea cantharus scutarius. (β) *Wap. I. p. 104.* herma virilis rubeo indumento argentata calantica (*Schleyer*) collum circumvolutus. (γ) *Wap. I. p. 93.* figura scutaria.

(δ) *Wap. I. p. 49.* coronatæ galeæ impositæ patinæ & cochlearia, ornata fasciculo pen-^{narum} narum nigrarum.

(ε) *Wap. I. p. 72.* duo cornua argenteis & rubeis segmentis composita. Laciniæ ejusdem tincturæ.

(ζ) *Wap. I. p. 92.* inter cornua argentea simia suo nativo colore exhibita speculum ru-^{beum} beum tenens insidet galeæ. (η) *Wap. I. p. 76.* ex coronata galea tres plumæ struthionicæ, qua-^{rum} rum media aurea extremæ cyanæ. Laciniæ coccineæ & aureæ. (θ) *Wap. I. p. 21. 38.* conf. cap. 6. n. 56. c. 4. n. 25.

(ι) *Wap. I. p. 101.* caput molossi argenteum, imposito pileo lato argenti, qui in cuspidem, globulum & pennas definit, & impositus, tæniis capiti alligatur. (κ) *Wap. I. p. 63.* ex coronata galea exorians leo scutarius lecythum ferens. (λ) *Wap. I. p. 212.* (μ) Jugum complicatum ala-^{rum} rum cum toto scutario typo. (ν) *Wap. I. p. 43.* coronatæ galeæ impositus chalybs igniarius 3. nigris plumis struthionicis fastigiatus.

Cadi.
Dolia.
Sacci.
Corbes.

§. V. Sequuntur alia utensilia domestica. Talia sunt cadi vel dolia. Exempla videas in . . . Doliolum salinarium (*Salzschäube*) argenteum in rubeo scuto notat *Langkhoven* [Bavar.] (α) & simile, sed circulis munitum aureis & insistens monticulo tricollis argenteo *Ligsaltz* [Bavar. 2. & 3.] (β) Sacci hic quoque locum habent. Ita gestat famil. *Sæcke* [Saxon.] (γ) quatuor faccos in decussim dispositos argenteos in rubeo solo. Nomen me admonet, ut ita figuram interpretetur, quam *Paillot* voce *Larmes*, lacrymas repræsentare credidit. Nec minus corbes: in cæruleo leo aureus gestat corbem confutam ejusdem metalli pro *Kæberer* (credo *Kærberer*) [Austr.] (δ) Tres aureas pingunt in parma cærulea *Corbigny* [Nivern.] Cribrum impositum colliculo tricipiti in clypeo cyaneo *Siber de Piesenitz* [Syr.] (ε)

Claves.

§. VI. Clavium usus in scutaria re, nec infrequens nec ignobilis est. Data potestatis & fidei symbolum habentur: Nec non sapientiæ & maturi in rebus summi momenti consilii. Cyr. *Spangenh. Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. In Romana Ecclesia non potest non hoc etiam nomine figura magni fieri, cum *Papatus* insigne constituent duæ claves in decussim trajectæ, altera auro, altera argento tinctæ, cærulea tænia ligatæ. Causam allegant, quia Christus *Matth.* 16, 19. claves cælorum Petro crediderit. Quasi verò de hac figura scutaria somniasset Christus, vel si hieroglyphicum posteritati placuit, cur potius Pontifici in claves has, quam aliis Episcopis & ministris novi Testamenti ligandi & solvendi potestate æquè instructis, *Matth.* 18, 18. *Joh.* 20, 23. jus esset? conf. quæ notavimus insign. Saxon. c. 1. f. 2. §. 7. Gestant claves singulas rubeam in aurea parma pali in modum locatam *Tricastel*, argenteam in coccinea (sagitta ei transversim incubante aurea, spiculo & pennis (*gesfidert*) argenteis atque stella in scuti angulo superiori dextro micante aurea) *Schmidt* [Patrit. Francofurt.] (ζ) diagonali situ argenteam in rubea *Châte* [Arvern.] diagonali sinistro argenteam, sagittâ, cujus cuspis ferreus; arundo aurata, penna rubea, in decussim trajectam in nigra *Keltsch* [Sil.] (η) Duas claves gestat aversas (addossées) argenteas in miniato scuto *Wachendorf* [Patrit. Francof.] (θ) aureas in cæruleo *Cheny Conforgien*, aureas (quarum annuli in rhomborum formam effigiati & globulis ornati, alter alterum complectantur, *enlassez*) in cæruleo *Clugny* [Burgund.] cæruleam & auream (annulis etiam in rhombos effigiatis & globulis ornatis) in bipertito oppositis coloribus *Behr* [Mish.] (ι) simili tinctura & ornamento cæruleas in argento *Sigmar* (in 2. & 3. Austr.) (κ) & argenteas in rubeo *Griplan* [Siles.] (λ) aureas in coccineo (adjectis 4. crucibus brachiatis & spiculis argenteis) *Peterborou* (civit. Angl.) Duas aureas in fasciam dispositas (cui vidi tertiam in palum ab aliis superaddi) in cæruleo *Rezin-Bevuchamp*. Duas decussatas argenteas ferunt in parma rubenti *Clermont* (Delf.) quod meritis in Pontifices adscribi amant. Nempe à Calixto II. 1120. concessio hujus emblematis data legitur Ainaro Domino de Clermont. Item duas decussatim locatas argenteas, in scuto transversè secto, cujus superiora rubent, inferiora tessellis nigris & cæruleis complentur *Schleuser* [Siles.] (μ) inter duas decussatas aureas in scuto bipertito ex argento & cæruleo *Vchtriz* [Siles.] (ν) Tres claves argenteas in angulos scuti cærulei conversas, annulis in medio se in *lau* [Siles.] (ξ) totidem aureos simili situ, sed annulis nei innexas *Beheim* [Siles.] (ο) Claves 3. veteris modulo gestat familia à *Monnemet* dicta de *Bolandt* [Colon. Agr. magn. l. 2. f. 18. p. 171. & *Wapenb.* V. p. 305. §. VII.

(α) *Wap.* I. p. 93. coronatæ galeæ insitit figura scutaria pluma struthionica argentea inter duas coccineas exornata. (β) *Wap.* I. p. 96. (γ) *Wap.* I. p. 166. Æthiops juvenis exorians, caput redimitur diademate tortili extremis fasciarum argento & cocco tinctarum volitantibus. (δ) *Wap.* V. p. 57. ex galea diademate tortili tecta inter jugum expansum alarum ex auro & cyano sectarum *πρωτομή* scutarii leonis. (ε) *Wap.* V. p. 64. galeæ coronatæ impositæ plumæ struthionice cærulea argentea rubea. (ζ) Inter expansas duas alas rubeas columba candida. (η) *Wap.* I. p. 166. cauda galli gallinacei nigra. Lacinia (præter regulam) argentea & cærulea. (θ) Caput draconis viride flammivomum. (ι) *Wap.* I. p. 157. claves duæ scutariæ. (κ) *Wap.* I. p. 34. cassis tegitur diademate torti, ex cæruleo & argento, cujus extrema libera volitant, impositis 5. plumis struthionice nigris. (λ) *Wap.* I. p. 67. in ala rubea claves scutariæ. (μ) *Wap.* I. p. 53. Inter binas rubeas & argenteas plumas struthionicas, quarum media cærulea. Lacinia minio & argento tincta. (ν) *Wap.* I. p. 69. ex coronata galea eminent duo cornua, quorum prioris superior pars alterius inferior argento candet, reliqua cærulea sunt.

(ξ) *Wap.* I. p. 51. insidet galeæ vulpes nativi coloris, caput ornata duabus pennis gallinaceis cyaneis, media alba. (ο) *Wap.* I. p. 66. inter duas rubeas erecta pluma struthionica aurea. (π) Galeæ tecta diademate tortili inter alas expansas clavis scutaria.

§. VII. Transeamus ad alia. Candelabra qualia in templis collocari solent aurea in ^{Candela:} parma cyanea gestat *Canders* [Picard. forte ob nomen.] Lampades tres nigrae accensae ^{bra. Lam-} lucent in coccineo scuto fam. *Lamppen* [Saxon.] (α) Clepsydrae tres minio tinctae com- ^{pades.} parent in scuti ad perpendicularum secti (cujus posterior pars caerulea duas lunae bicornis ^{Clepsydrae.} imagines auro infectas exhibet) argentea parte priori notandae familiae *Kerstlingerode* ^{Specula.} [Brunsvic.] (β) Horologium pariter alicubi videas. Ita in parma nigra monticulo tricollis aureo imponunt lapidem rotundum argentatum, cui insistit horologium æquilibrium ferreum (nominis ratione) *Vhrmühle* [Bav.] (γ) Speculum etiam scuta exornat. De hieroglyphico conf. Theod. Hæping. de jur. insign. c. 6. n. 1398. Addit Gelen. esse etiam speculum veritatis & justitiæ hieroglyphicon. Argenteum in scuto rubeo notat *Miron*. Tria specula argento fulgida nominis causa gestant in parma rubea *Spiegel de Bukelsheim* [Sax.] (δ) Tres in Ubiis familias recenset & ex Honoria gente deducit Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 26. p. 183. *von der Ehren, Spiegel auff dem Over seu Vffer, & Spiegel von Rodenberg zum Diesberg*: primæ lineæ sculptor dat in transversè secti clypei, cujus inferiora auro fulgent, superiori parte caerulea tria specula, secundæ in nigro clypeo totidem, tertiæ in rubeo.

§. IIX. Sceptra quoque inferuntur scutis. Electoratus Brandenburgici seu Archi- ^{Sceptra.} camerarii insigne est sceptrum aureum in parmula cyanea (vid. infra hist. insign. l. 1. c. 13.) ^{Scipiones.} Sceptra hæc nonnunquam octona, nempe in crucem & decussim disposita conspiciuntur. Quædam exempla vidimus superius f. 4. m. 4. §. IO. Galli *rais* vocant. In scuto perpendiculariter secto ex rubeo & caeruleo coloribus, quod percurrit fascia argentea tria ^{Peda.} sceptrum alterum recto situ, duo decussata toti scuto incumbentia *Herold* [Francon.] (ε) Huc scipiones referamus, inprimis quales religionis causa peregrinantes gestare solent: *Pilgrims Stab*. Gestant tales duos decussatim locatos argenteos in parma nigra *Haynolt* [Sil.] (ζ) Duo peda episcopalia aurea aversa in rubeo clypeo notant *Kolhausen* [Franc.] (η) Item palum, qui vocatur aureum, annulis superius duobus ornatum, & cuspidem munitum ferreis in caeruleo nominis causa gestant *Pfahler* [Bav.] (θ)

§. IX. Forfices (*forces*) vel scindendo corio, vel etiam tondendis ovibus adhibentur, ^{Forfices.} vel tondendo panno, *Schaaß schären oder Tuch schären*: illi cuspides acutas habent. ^{Forcipes.} Illius generis forfices gestant familiæ rubeam in parma argentea *Langen* [Westphal.] ^{Fusi. Cir-} (ι) argenteum in rubea *Raubberg* [Styr.] (κ) rubeum in argenteo *Halderberg* [Bav.] (λ) ^{cini. Nor-} duos rubeos in argento *Giech* [Franc.] (μ) 3. forfices aurei in caeruleo *Hautefort* (alludit ^{ma.} ad nomen symbolum: *Force ne peut vaincre peine*) nigri in argento *Eysenhoven* [Bav.] (ν) Hujus exempla sunt. Forficem talem nigrum inferunt primi & quarti quadrantis bipertiti priori lateri aureo *Schaumberg* [Franc.] (ξ) duos rubeos in argento *Marschalck de Gotsmanshausen* [Thuring.] (ο) Tres forfices (tondendis pannis aptos *tuchschären*) nigros in argento *Eyk* [Bav. in scutulo medio.] (π) Forcipes vix alibi commodiorem locum habebant. Gestant forcipem ex argento in scuti transversè secti, cujus pes auro fulget

Nn

superiori

(α) Wap. I. p. 173. Lampas scutaria inter duas alas expansas ardet. An falsitatis evitandæ causa flammam auro pingemus? sed lacinia tamen sunt rubea & nigra. (β) Wap. I. p. 179. ex diademate tortili prominet jugum alarum, quarum altera cyano, altera auro tingitur, eadem tinctura est laciniarum dextri lateris, sinistri vero coccinea & argentea. (γ) Wap. I. p. 98. ex coronata galea protensa duo brachia superius & inferius nigro amictu, inter hæc argento intercepto in altum tollentia lapidem cum horologio, prout in scuto comparent. (δ) Wap. I. p. 173. ex coronata galea prodit jugum expansum alarum, repetitis in utroque 3. speculis.

(ε) Wap. V. p. 88. herma cum pileo acuminato, veste scutario typo impressa. (ζ) Wap. I. p. 55. jugum alarum complicatum, in quarum extante conspiciuntur scipiones scutarii. (η) Wap. V. p. 94. galeæ tectæ pileolo rubeo cujus ora reducta argento candet imposita duo peda. (θ) Wap. I. p. 81. galea diademate tortili tectæ, ex qua protenditur jugum alarum, quarum prior cyanea & aurea, altera aurea & cyanea est, intermedio palo scutario.

(ι) Wap. I. p. 187. galea tectæ diademate tortili & ultra hoc jugum alarum, quarum altera argento, altera minio tingitur.

(κ) Wap. I. p. 48. coronatæ galeæ impositum alarum jugum cum typo scutario. (λ) Wap. II. p. 60. (μ) Wap. I. p. 104. coronatus herma rubeo indutus inter duo cornua, quorum alterius superiora, alterius inferiora argento, reliqua minio tinguntur.

(ν) Wap. II. p. 59. (ξ) Wap. I. p. 100. coronatæ galeæ imposita craticula nigra fastigiata tribus globulis argenteis & super his pennis nigris. (ο) Wap. I. p. 144. Conf. Cyr. Spangenberg. Udelsp. p. 2. l. 12. c. 40. p. 329. b. (π) Wap. I. p. 81. vid. f. 1. m. 1. n. 55, ubi apex communis huius & secundæ areolæ.

superiori parte nigra (nominis causa) *Zenger* [Bav.] (α) Huc etiam referamus fufum (*Spindel*) quem nigrum gestat leo in scuto diagonaliter ex sinistro angulo secto, superiori parte aurea, inferiori nigra, contrariis coloribus tinctus, & rupi insistenti nomini notando *Spindler* [Austr. in 1. & 4.] (β) Addamus globulum filorum nectorum: in parmæ cantherio argenteo distinctæ, cujus superiora nigra sunt, pede aureo filorum globulus argenteus *Zwirner* [Austr.] (γ) Addamus circinos. Talem rubeum pedibus fursum versis gestat in clypeo argenteo *Petzlinger* [Bav.] (δ) *Norma* (esquierre). aurea pingitur in laterculo nigro in 1. & 4. pro *Kürmreuth* [Bav.] (ε) & sejuncta à scuti imagine, addita stella ejusdem metalli in scuto rubeo *Winckler* [Mifn. ob nomen vernaculum *Winkelmaß*] (ζ) iterum 3. tales in scuti perpendiculariter secti parte sinistra rubea inducta fascia argentea, in sectionibus his duæ argenteæ & una rubea: in priori vero parte nigra leo aureus similem normam gestans *Winckler* [Styr.] (η) Sera videtur intelligi (Germanis enim *Schloß* exprimitur) figura quadrangula extremis triplicatis, quam *dom. de Neuhaus* [Austr.] (θ) ferrei coloris in rubeo laterculo 1. & 4. gestant. Alii interpretantur ostium. Conf. hist. insign. l. 2. c. 59. n. 2.

Pennæ
scriptoriæ.
Pecten.
Clavi. Unci.
Ham.

§. X. Pennæ scriptoriæ alicubi comparent. Exempla sunt. Pecten apparet argento tinctus in scuto fam. *Espeigne de Venevelles*.

§. XI. Clavorum in re domestica multus usus, inde ad rem scutariam translatus est. (Clavorum quibus Christus cruci adfixus unum Constantinus M. traditur galeæ aptasse.) Adjiciunt tres clavos aureos cantherio ejusdem metalli parmæ cæruleæ induto fam. *Chausnes* [Parif.] Tres clavi aurei totidem colliculis argenteis infixi in scuto rubeo notant *Bychelberg* [Franc.] (ι) Tres clavos ligneos (chevilles *Zapffen*) nigros in aurea area, cui imminet cyaneum caput 3. aquilulas continens, gestat *du Bois* [Picard.] Unci variorum generum sunt. Plerique superius & inferius hamati conspiciuntur. Galli eam figuram vocant *Crampons* seu fibulas. Easque *Paillot* describit: *instruments d'acier ore de fer, que les gens de guerre portoient lors qu'ils alloient escalader quelque place, les plantoient dans la muraille, puis y attachoient des eschelles de cordes pour monter à l'escalade, & entrer dans la place attaquée & assiégée*: instrumenta chalybea sive ferrea, quæ secum ferentes milites in obsessione insultum facturi, manibus infigebant, inde scallas ex illis suspendentes, quibus in obsessam urbem ascenderet. Conf. *le Labour. de l'orig. des arm. n.* 132. Græci instrumenta illa vocant *ἐγκυρτῖδες*. Huc idem refert ista exempla: *Sætern* [Rhen.] (κ) gestat fibulam talem erectam argenteam in clypeo rubeo (nisi quis de litera Z suspicari velit, ex veteri scriptione *Zætern* vid. f. 6. m. 5. n. 2.) *Bidenfeld* [Hass.] (λ) argenteam in nigro jacentem, *Bayren de Caldiff* [Tirol.] (μ) in 1. & 4. argenteam in cæruleo, situ diagonali collocatam, *Schenck de Winterstetten* [Suev.] (ν) nigram in argenteo in 1. & 4. *Schnelingen* [Suev.] (ξ) rubeam in argenteo (limbo circumdato cæruleo) *Gaelen* [Rhen.] (θ) 3. argenteas in rubeo *Mester*, 3. aureos in rubeo *Hagen* [Brunsvic.] (π) tres, sed situ inverso (mal ordonnés) nigras in aureo. Hos

Paillot

(α) *Wap. I. p. 77.* galeæ duæ, priori coronæ inter duas alas, quarum prior scutario emblemate pingitur, altera nigricat, confidet canis albus, altera insidet aquila coronata aurea. (β) *Wap. I. p. 36.* coronatæ cassidi insidet adversus leo aureus inter alas, quarum altera diagonaliter secta, & aureo utrique atro colore infecta, altera ob laterculum 2. & 3. vid. f. 5. m. 2. n. 4. rubea fluvium repræsentat argenteum. Laciniæ hinc auro & atro colore, isthinc argento & cocco tinguntur, conf. *Wap. V. p. 44.* (γ) *Wap. V. p. 44.* coronatæ galeæ imposita duo cornua, quorum superiora nigricant, medium cantherio argenteo distinguitur, inferiora alterius prasina sunt, alterius aurea, inter ea globulus filorum. (δ) *Wap. I. p. 98.* pileolus latus rubeus ora reducta argentea, ei imponitur circulus scutarius, & huic theculæ oblongæ argenteæ insertus fasciculus nigrarum pennarum. (ε) *Wap. I. p. 89.* responderet galea prior coronata, par cornuum sustinens, quorum prioris pars superior, posterioris inferior auro tinguntur, reliqua atro colore. (ζ) *Wap. I. p. 161.* coronæ aureæ impositum jugum alarum, sed complicatum, hieroglyphicas duas scuti figuras iterum repræsentans. (η) *Wap. V. p. 68.* ex galea diademate tortili tecta leonis scutarii *πρωτομή*. Lac. hinc nigra & aurea, isthinc arg. & rubea. (θ) *Wap. I. p. 34.* inter cornua, quorum prius argento superiorem, posterius inferiorem partem, reliquis nigris tingit, pileolus turbinatus niger, auro coronatus & argenteis plumis struthionice fastigiatus. Lac. nigra & argentea. (ι) *Wap. V. p. 94.* ala cum scutario typo. (κ) *Wap. I. p. 131.* cassidem tegit pileolus rubeus, ora reducta hermionica, sustinens jugum alarum nigrarum. (λ) *Wap. I. p. 139.* galea tecta pileolo nigro, ora reducta argentea, sustinens jugum complicatum alarum nigrarum. (μ) *Wap. I. p. 44.* galea coronata sustinens alam cyaneam, fibula scutaria ornatam. (ν) *Wap. I. p. 111.* ex galea coronata prominens herma Æthiopis, cornibus aureis monstrosa. (ξ) *Wap. II. p. 98.* galea, insidet canis. (θ) *Wap. I. p. 126.* galea coronata sustinet inter jugum expansum alarum coccinearum uncum scutarium. (π) *Wap. II. p. 123.* diademate tortili, quo cassis tegitur, insidet uncinus scutarius.

Paillot l. c. recenset, sed dubitaret quis, an omnium figurarum eadem habenda sit ratio, cum uncorum hami non eadem proportio in omnibus sit. Addi vero his alia exempla possunt, *Galen* [Westphal.] (α) utuntur 3. rubeis in scuto aureo, *Boetzler* [Westphal.] (β) totidem aureis in rubeo *Prabeck* [Westph.] (γ) argenteis in nigro, *Scheelen* [Westph.] (δ) in 1. & 4. nigris in aureo, *Breidenbach* [Hass.] (ε) in aureo cyanea jacente & 3. trifoliis argenteis impressa in 2. & 3. laterculo, *Steffan de Cronstetten* [Patrit. Francof.] (ζ) argentea in rubeo (veteres picturæ in cruciculas duas terminant figuræ extrema.) Sunt & unci simplices. Quales 3. nigros in area argentea nominis gratia gestant *Hagker* [Austr.] (η) Hujus generis licet non omnino ejusdem figuræ sunt tres argentei in areæ bipertitæ (cujus latus sinistrum argento tingitur) priori parte rubea *Hæw dorf* [Tirol. in 1. & 4.] (θ) Aliis hami simplices sunt, & qualibus pisces capi solent. Talis est hamus argenteus in parma cyanea *Angelloch* [Suev. & Rhen.] (ι) Peculiaris figura est in semicirculum flexa & utriusque his hamata fam. *Lohe* [Rhen.] (κ) nigra in argentea parma. Unco etiam simplici muniti sunt baculi (*Stecher* appellant) quos duos argento tinctos in scuto cæruleo, ut in pede hujus se tangant, locat familia *Saurzapfen* [Bav.] (λ) Huc referamus instrumenta, quibus in luporum captura locus esse debet, *Wolfs-Angel*. Talis figura ter repetitur aurea in nigro, & nigra in aureo scuto pro fam. *Stadion* (μ) & *Stain de Reichenstein* [Suev.] (ν) argentea in rubeo *Pflaumer* [Tirol.] (ξ) his vero, & quidem, ut altera alteri obversis cuspidibus incumbat nigra in scuto aureo *Bely de Belfort* [Helvet.] (ο)

§. XII. Transimus ad ecclesiastica instrumenta. Vexilla ecclesiastica, quæ plerum-
que in tres lacinias (in quibus pinnis defluentibus *Gelen. de Colon. Agr. magn.* l. 2. f. 23. Vexilla
Ecclesiasti-
ca. Cam-
panæ. Tin-
nabula. p. 179. figuram diversæ coronæ murales quarit) & hæ in fimbrias segmentatas (franges) terminantur. Galli vocant *Gonfanons* seu *Gonfalons*, nos *Kirchfahnen* / Monetus
Laciniata, laciniosa; ad ima intersecta, segmentata vexilla vel labara. Exempla ista sunt: vexillum vel labaron hujusmodi rubeum, fimbriis prasinis in scuto aureo notat *Arverniam*. Com. Hæc insignia loco gryphi, quem ex rubeo & viridi sectum prius comites gestabant, dicuntur ex eo assumpta, quia Renaldus C. Bonon. & Arvern. minor Godefredi Bullionii frater (quod cum probatis genealogiis neutiquam convenit) in Christiano exercitu vexillum, vel labaron gesserit, à Pontifice dono missum. Apud Varenn. R. d'arm. p. 452. iterum p. 492. rationem allegat, quod ecclesiæ confalonenii fuerint. Campanas (in quibus malleorum colorem exprimere necesse est: *bataille de telle ou de telle couleur*) non minus ex usibus templorum adsciscunt feciales suis scutorum ornamentis. Fabulatores tres adscribunt Alexandro M. apud Hæping. de jur. inf. c. 5. n. 25. Gestat campanam cæruleam in aureo scuto *S. Clar. du Puy Martin*. argenteam in nigro *Freitag* [Brunsv. typographi errore apud Geliotum legitur *Frelag*.] (π) Tres argenteas cantherio cæruleo inscriptas in scuto aureo *Chambaron* [Delfin.] 4. aureas malleis cyaneis instructas in parma cærulea cruci vario vellere constanti adjectas *Merania* (vix hoc mihi probatur) totidem argenteas cruci rhombulis aureis & ru-

N n 2

beis

(α) Wap. I. p. 191. galea coronata inter duas alas auratam & miniatam duos uncinos scuti gestat. (β) Wap. I. p. 191. ex coronata galea prominet caput canis auro tinctum, armilla & corona insigne. (γ) Wap. I. p. 187. pileus niger ora reducta argentea, antrosum ornatus duabus plumis struthionis, nigra & argentata. (δ) Wap. I. p. 187. ex coronata galea prominens pileus acuminatus rubeus pavoninis pennis fastigiatus. (ε) Wap. I. p. 134. unci in apicis alis repetuntur. (ζ) Wap. I. p. 211. coronæ (in libro armoriali diadema tortile est) impositum jugum alarum, figurarum scutariam repetentium. (η) Wap. I. p. 36. galeæ coronatæ impositus inter duos uncus scutarios scyphus argenteus. (θ) Wap. I. p. 44. herma virilis veste cocco & argento bipertita, in cocco impressis 3. uncis argenteis; pileo item rubeo, cujus ora reducitur argento.

(ι) Wap. I. p. 119. & 125. ex coronata galea prominet herma juvenilis, cyaneo amictu, sed ora vestis ad collum reducta argentata, capiti impositis plumis struthionis cærulea argentea & rubea, & duobus hamis scutariis loco brachiorum admotis. (κ) Wap. I. p. 132. impositæ diademate tortili plumæ struthionis argenteæ & nigrae sustinentes figuram scutariam repetitam. (λ) Wap. I. p. 88. ex galea coronata prodit jugum alarum protensum, atque in utraque ala uncinus scutarius (μ) Wap. I. p. 111. galeæ incumbit calcitra auro & nigro tessellato sustinens scutariam figuram, cujus annulo fasciculum pennarum pavoninarum imposito. (ν) Wap. I. p. 111. scutaria figura, utroque extremo pennis pavoninis ornata. (ξ) Wap. I. p. 43. calcitræ rubeæ imposita figura scutaria pennis nigris ornata. (ο) Wap. I. p. 204. figura scutaria aurea, annulo sustinens 4. struthionicas plumas nigras & aureas.

(π) Wap. I. p. 184. diademate tortili, cujus extrema volitantia representantur, impositæ inter duas nigras media argentata pluma struthionica.

beis pictæ in clypeo cæruleo adscriptas *S. Ion*, 6. cæruleas in aureo 2. 3. 1. *de Belle Dn. de Boufinges* [Flandr.] Huc *tintinnabula* minora refero, *clochettes*, *sonnettes*, *grillots*, *grillots*. Nam hæc quoque non tantum appensa vaccis aut ovibus, vel avium rapacium pedibus conspiciuntur in scutis, sed nonnunquam sola. Ita gestant 3. tintinnabula aurea parma rubea *Clavel* [Lugdunens.] in viridi *Kermassément* [Britann.] totidem aureo cantherio adjecta in cyanea *Gastelier* [Parisi.] & argenteo cantherio etiam in cærulea *Montdidier*, tria aurea scuti rubei fascia ejusdem metalli insigni capiti imposita *Plaines*, totidem aurea imminetia undosæ fasciæ ejusdem metalli, sub qua cornua sursum vertit luna argentea, in scuto cæruleo *Bretagne* [Burgund.] sine numero argentea singulis lunulis (non cantheriis inversis, ut quidam exprimunt) rubeis sustentata in clypeo aureo *Anglure* (dicuntur hæc arma data à Saladino Soldano Turcarum Ægypti cuidam ex hac gente, quem captivum sub fide solvendi lytri abire iste passus erat, sed cum pretium comparare non posset, reversum admiratione virtutis dimittebat, hac conditione, ut ex posteris semper primogenitus Saladini nomen gestaret.) Tintinnabulum aureum argenteæ fasciæ, quæ cæruleum laterculum distinguit, insertum gestat *Emau* [Carinth.] (α)

Mallei.
Tudites.

§. XIII. Malleorum nomine nonnunquam veniunt instrumenta, diversa, quæ Galli *maillets* & *marteaux* nuncupant. Possumus vero illos potius *tudites* seu *mateolas*, *Schlegel*/ *Rog*/ hos marculos, vel malleos, *Hammer*/ appellare; His ferreis cæmentarii & ætarii ac ferrarii fabri præcipue, illis victores & alii ligneis uti solent. Gestant tudites, nigrum in argentea parma *zum Lamb* [Patrit. Francof.] (β) argenteum diagonali situ in rubea *Schlegel* [Saxon.] (γ) similem in pali modum colliculo tricipiti aureo innixum *Schlegel de Munchsberg* in 2. & 3. [Marc. Brandenb.] (δ) Alii *Schlegel* in Marchia Brandenb. (ε) malleum hunc in rubea scuto non habent, verum ejus loco caput cum cervice equinum rubeum, apici vero eum imponunt, sustentem 3. rhombulos rubeos. (Cogitetur, an hoc quoque ad distinctiones tantum spectet, ut eadem familia cum prioribus credi debeat, figura avita, quam forte hæreditas, vel causa alia clypeo exclusit, in apicem rejecta. Conf. c. 8.) Duos in decussim trajectos aureos suppositis 2. stellis ejusdem metalli in rubea *Dieder* [Patrit. Francof.] (ζ) Tres tudites gestant nigros in parma argentea *Henencourt* [Picard.] & *Mammez*, rubeos in argentea *Rollaincourt*, & *Wiese* [Flandr.] virides in aurea *Mailly* [Picard.] virides in argentea *Mailloc*, argenteos, sed minores (*maillots*) in coccinea *Maillet*, aureos in cærulea *Maillet* [Burg.] aureos (minores & ferreos, *mailloches*) in rubea *Ancienville de Villiers aux Corneilles* aureos in rubea *Ruddere* [Flandr.] *Dhamere* [Gandav.] & (cordi scuti inscripta parmula aurea baltheo rubeo insigni) *Monchy* [Picard.] aureos coronatos in rubea *Feuquieres* [Picard.] Alii unum tantum tribuunt, aureos in rubea (capite scuti ejusdem metalli) *Boele* [Gandav.] argenteos in cærulea (cum limbo rubeo) *la Farque*, 8. argenteos limbi instar circumpositos leoni aureo in coccinea *Waroux de Maillet & Gemeppe* [Flandr.] Quod marculos, vel malleos ferreos attinet, utuntur aureo in parma argentea *Neuenstein* [Franc.] (η) 3. argenteis in rubea *Martel*, *Stoltzen von Bickelnheim* (Rhen. manubrio aureo) (θ) ac *Stain* [Norimb.] (ι) rubeis in aurea *Baqueville*, aureis in cærulea *Limbeuf*, aureis rubea *la Lande*, ferreis, sed manubriis aureis *Altenstein* [Franc.] (κ)

Securis.

§. XIV. *Securis* vel *ascia* (*hache*, *Art*/ *Benl*) non minus locum in scutis habet: cum qua convenit fere figura instrumenti, quod Galli *doloire*, dolabram *Chifflet*. Eq. A. V. inf. n. I 5. reddit, vocant: Uti vero securis authoritatis insigni serviebat apud Romanos, ita quia fuit pluribus instrumentum Martyrii, huic etiam hieroglyphico adhiberi potest. Gestabat vero securim in vexillo Balduinus C. Flandr. inde securis *la Hache* nomen sortitus, documento justitiæ severæ. Gestant securim ferrei coloris manubrio aureo in scuto

rubenti

(α) *Wap. I. p. 46.* coronatæ galeæ impositus fasciculus pennarum nigrarum. Lacin. argenteæ & rubæ. (β) Brachium protensum argento vestitum, similem gestant tuditem. (γ) *Wap. I. p. 171.* ex diademate tortili prodeunt 3. pennæ galli gallinacei nigræ. (δ) *Wap. I. p. 176.* respondet galea 2. colliculos & tuditem repetens. (ε) *Wap. I. p. 177.* (ζ) Vir sylvestris erumpens colore carneo, caput & ventrem fronde redimitus, mateolam utraque manu gestans. (η) *Wap. II. p. 74.* jugum alarum complicatum, in quo conspicitur marculus scutarius. In ipso scuto suspicor mendam in coloribus; cum enim lacinia sint argenteæ & miniatæ, malleum minio quoque tingi mallem, manubrio tantum de aurato. Ita enim falsitas evitata erit. (θ) *Wap. II. p. 107.* galea tecta pileo rubeo, cujus ora reducta argento infecta, malleis scutariis pingitur, ipsi pileo fasciculus nigrarum pennarum gallinacearum insitit. (ι) *Wap. II. p. 157.* cornua duo rubea utrinque quaternis plumis struthionis argenteis exornata. (κ) *Wap. I. p. 100.* cornua duo rubea, exterius ornata utrinque quaternis pennis argenteis (ut *Sibm.* descriptio sonat) vel infixis in ea totidem sagittis, quarum tamen extrema appareant.

rubenti situ transverso *Fräbelwitz* [Siles.] (α) securim suo colore naturali in area 1. & 4. diagonalisectione aurea & rubea collocatam situ recto *Gäenger* [Austr.] (β) similem capulo aureo in scuto rubeo *Trzinsky* [Siles.] (γ) ascias tres vel dolabras rubeas, duabus in summo dorsis obversis in parma argentea *Kenty* (vid. hist. insign. l. 3. c. 10. n. 2. 3.) simili situ tres nigras in aurea *Grigny* [Flandr.] & in argentea *Rousselot* [Cænom.] tres ferrei coloris manubriis aureis in rubeo *Steten* [Franc.] (δ) Nominis causa duas secures lignarias argenteas capulis aureis decussatas in nigra parte scuti, cujus pes argenteus truncum arborum lignei coloris continet *Axt* [Styr.] (ε) Duas obversis dorsis argenteas, manubriis aureis in rubea *Lesch de Hilckhertzhausen* [Bav.] (ζ) & in scuto ad perpendicularum secto, in argentea parte nigram, in nigra argentatam *Adelhofen* [Bav.] (η) Duas, sed decussatim collocatas cæruleas in aurea *Varennas*, argentatas in rubea *Bipenna* seu *Biel* [Civit.] (θ) Solum securis ferrum, nullo manubrio instructum, alicubi videas, nempe tinctum minio in parma argentea *Tincken* [Westph.] (ι) & ter repetitum iisdem tincturis *von den Busch* [Westph.] (κ) Bipennes, quæ figura ferre conveniunt, seu secures militares (haches d'Armes) locum suum paulo post inter arma fortientur. Membr. 3. n. 5.

§. XV. Serræ laminam, sed majoribus dentibus præditam argento tingunt in scuto rubente *Mistellach* [Bav.] (λ) tres nigro colore in aureo *Cosé* (unde duc. de *Brissac*. Conf. hist. insign. l. 2. c. 15. n. 2.) Huc referemus alia serræ affinia instrumenta, vel ferrulas manubriatas, quas alii lupos vocitarent. Sunt vero non unius figuræ, unde eas oculis pictura potius, quam descriptioni subicere necesse est. Huc credo spectare figuram nigram in scuto aureo fam. *Storndorf* [Hass.] (μ) & in argento *Zertschen* [Brunsvic.] (ν) & von der *Tecke* [Brun.] (ξ) Tres nigras ejusmodi serras ferreas manubriatas (*Segeisen*) in scuto argenteo gestant *Axleben* [Siles.] (ο) Parum abicit figura, quam *Kesseisen* vocant, Hæping. climacterem appellat à fam. *Kettler* [Westph.] (π) forte nominis allusione usurpatam rubeam in clypeo aureo, unde nunc etiam in Curlandiæ ducum scuto comparer. Falces mesforias itidem dentatas subiciamus. Dentibus caret falx fœnifeca seu fœnaria (faux, *Genève*.) Gestat tales 3. aureas in parma cærulea *Fauquieres* (in Com. Burg.) & *Fauque-Rochefort*, virides in argentea *Fourbins-de Soliers*, argenteas in cærulea, sed sursum versis manubriis, *du Faux* [Norman.] argenteas, capulis aureis, sursum versis, in cærulea, *Faulcé*. Duas decussatim collocatas argenteas, manubriis aureis instructas, in cærulea *Seyturier*. Nonnunquam sine capulo solum ferrum, vel lamina conspicitur, quæ Gallis *ranchier* seu *rangier* dicitur. Gestant talem laminam deauratam situ diagonali in parma nigra limbo similis metalli circumdata. (non sine allusione ad nomen) *Segiser* [Helvet.] (ρ) duas argenteas obversis dorsis in nigra *Rastelwitz* [Siles.] (σ) tres argenteas in rubea, in fasciarum situm dispositas *Kempley* [Angl.] & nigras in aurea *Biberstein* in 2. [Siles.] (τ) totidem, sed in tres angulos respicientes, vel in Pythagoricæ literæ figuram locatas, tanquam ex media rosa rubea prodirent, in clypeo nigro *Groland* [Patrit. Norimb.] (υ) Nec omittendæ falces vinitoriæ (*Heppen*.) Tales duas ferreas, capulis aureis intermedia uva cum pampino viridi in parma rubea gestat *Gærlitz* [Siles.] (φ) conf. s. 4. m. 3. n. 6. singulas argenteas, capulis aureis, in area rubea gestat *Streitberg* [Franc. in 1. & 4.] (χ)

§. XVI. Quamvis Thracibus agricolam esse contemptissimum, otiosum vero honestissimum visum fuerit ap. *Herod.* l. 5. s. Terps. p. 331. Agriculturam tamē nobilitati indecorā

Agricultura apud veteres

Nn 3

non

(α) Wap. I. p. 56. inter duo cornua bubala miniatum & argenteum tria vexilla, ex quibus erectum atro, quæ hinc decussatim adstant alterum rubeo colore, alterum argento tingitur. Lacinia argentea & coccinea. (β) Wap. I. p. 35. Apex ex c. 5. s. 3. m. 2. n. 43. (γ) Wap. I. p. 74. coronata galea imposita scutaria securis. (δ) Wap. I. p. 101. fœminæ imago umbilicotenus è galea exsurgit, rubeo amictu, manicis & capitis tegumento argenteis, manibus duas dolabras gestans. Lacinia argentea, quod metallum ferro polito affine apparet, & rubea. Conf. c. 6. n. 28. (ε) Wap. I. p. 48. galea tegitur diademate tortili, & sustinet duas secures scutarias decussatas. Lacinia nigra & argentata. (ζ) Wap. I. p. 82. imago reginæ erumpens, vestitu coccineo, manicis argentatis, utraque manu securim scutariam tenens. (η) Wap. I. p. 82. ex coronata galea prominens struthionica pluma hinc candida, isthinc nigra, utrinque securi scutaria stipata, sed coloribus oppositis. (θ) Wap. I. p. 222. (ι) Wap. I. p. 187. galea tecta diademate tortili sustinens pavoninam caudam, in cujus medio apparet scutarium ferrum. (κ) Wap. I. p. 187. diademati tortili insistent decussatim 2. cornua venatoria cocco tincta, media ligatura argentata. (λ) Wap. I. p. 98. ex coronata galea prominent duo cornua typo scutario insignita. (μ) Wap. I. p. 138. repetitur figura scutaria in jugi complicati ala anteriori. (ν) Wap. I. p. 180. ex coronata galea erumpens gallus gallinaceus rubeus. (ξ) Wap. I. p. 181. galea tecta diademate tortili, truncatam ramum duobus foliis ornatum. (ο) Wap. I. p. 66. coronata galea insistent frutex tribus foliis viridibus & 2. floribus aureis insignis. (π) Wap. I. p. 187. (ρ) Wap. I. p. 200. insistent diademate tortili duo ferra scutaria averis dorsis. (σ) Wap. I. p. 56. inter duas nigras media argento tincta pluma struthionica. (τ) Wap. I. p. 56. (υ) Wap. I. p. 206. herma virilis nigra amictu sero roseo caput cui duæ falces scutariæ instar cornuum aptantur redimita. (φ) Wap. I. p. 62. falces cum uva intermedia. (χ) Wap. I. p. 103. coronata galea imponitur falx scutaria desuper 5. pennis pavoninis ornata. Lacinia argentea & rubea.

pretium.
Aratrum.
Vomer.

non esse, communi vero aliarum gentium, etiam illarum, quæ à mercatura eam arcere volunt, consensu definitum est. Certè agricolarum voluptas *Ciceroni in Cat.* Sapientium voluptati proxima, & *Plinio* l. 9. ep. 37. (vid. ibi celeb. *Buchnerus*) nullum iustius genus visum esse redditus, quam quod terra, cælum, annus refert, cum (ut *Virg.* 2. *Georg.* canit:)

Fundit homo facilem victum iustissima tellus.

Romanis imprimis in pretio id vitæ genus, quorum rex Aeneas Martius apud *Dionys. Halicarn.* 3. *ἀρχ.* p. 132. idem cum superioribus credidit, quod ἐκ γῆς πλεῖστον ἀπάντων πλοῦτος & δικαιότατος: è terra nascentes divitiæ omnium iustissimæ. Inde non probo ductum, quod à stiva ad imperium & reip. moderamen vocaretur dictator *Quintius Cincinnatus* apud *Liv.* III. 26. Quæ Gallis in hoc mens, vide notatum apud *Limn. Not. R. Franc.* 4. 2. p. 248. 255. 256. Inde nemini videri mirum debet, ad agriculturam & rem rusticam spectantia instrumenta, præter ea, quæ jam vidimus, plura in scutis numerari. Ipsum aratrum locum habet in scuto. Nec minus vomer, duplicis tamen figura, quarum altera cultrum ferè refert, altera ligonem. Hujusmodi est vomis argenteus in laterculo rubeo I. & 4. fam. *Pflug* [Miso.] (α) de hoc emblemate vide, quæ notat *Hæping. de jur. inf. c. 6. n.* 1387. cum credit emblemata urbis everse, atque adeo de rebellibus reportatæ victoriæ: nonnunquam tamen etiam pacis. Talem quoque cæruleum in aureo scuto gestat *Büling* [Bavar.] (β) argenteum (tribus cuspidibus totidem trifoliis aureis ornatum) *Haydenreich* [Bavar.] (γ) Tres vomeres ferrei coloris cuspidibus in medio scuti rubei cœuntibus notant *Kaldenbrun* [Siles.] (δ)

Pala, Ligo.

§. XVII. *Pala* vel *ligo*, queis terra foditur, jam occurrunt. Ligo niger (*Grabscheid*) sinistro diagonali situ in aureo scuto *Sigenhofen* [Bav.] (ε) argenteus situ palari in rubeo *Graben* [Tirol.] (ζ) Tres tales aureæ tincturæ in rubeo scuto in literam Pythagoricam dispositas gestat fam. *Schwenckfeld* [Siles.] (η) iterum tres nigras ferro instructas in medio scuti argentei capulis conjunctis *Greyssneck* [Styr.] (θ) In scuto nigro duo ferrea sarculea seu bidentes (*Ratst*) capulis aureis decussatim *Heugel* [Sil.] (ι) in nigro argentei capulis aureis *Kreit* [Bav.] (κ) in auro nigri (allus. ad nomen *Häckel*) *Heckel zu der Altenstatt* [Bav.] (λ) Sex perticas argenteas telluri ejusdem metalli infixas in parma atra gestant nob. *Monsterberg* [Siles.] (μ)

Furca.
Tridens.
Rastrum.
Occa.

§. XIX. Furcæ duæ aureæ decussatæ in scuto rubeo notant (nominis causa) *Gæboltshofen* [Bav.] (ν) Tridentes tres aureas circa rosam candidam in literam Pythagoricam in scuto cæruleo disponit fam. *Zornberg* [Siles.] (ξ) Rastrum (*rasteau*) huc etiam spectat. Rastrum, cujus manubrium in spiculam terminatur, candidum in parma rubea *Lassel* [Sil.] (ο) Tria, sed sine manubrio (testes de rateaux) aurea in parma rubea notat *Retel*. Duo rastra aurea in parmula rubea *Dom. de Neuhaus* [Austr.] (π) *Occa* seu *cratis occatoria* (herse, *Ëgge*) istis placuit aurea in solo cæruleo situ diagonali *Fernberger zu Egenberg* (in 2. & 3.) [Austr.] (ε) nominis indicio. Gestat 3. aureas in alveo cæruleo *Herfy*.

Currus.

§. XIX. Vehicula huc spectant & currus. Currum dedisse dicitur apud *Wolfg. Laz.*

(α) *Wap.* I. p. 153. coronatæ galeæ impositi duo vomeres utrinque argentatis plumis struthionis exornatæ. (β) *Wap.* I. p. 82. jugum contractum alarum, quarum prior aurata vomerem scutarium defert. (γ) *Wap.* I. p. 93. coronatæ galeæ, inter argenteam & auream rubea pluma struthionica imponitur. Lacinia argentea & rubea. (δ) *Wap.* I. p. 58. imago virginea umbilicatenus extans, rubeo amictu, manicis argentatis, cornibus, quæ volitant, auratis, singulis manibus ternas rosas rubeas & candidas gestans. Alibi vidi apicem *Æthiopissam* nudam passis cruribus ex galea prominentem. (ε) *Wap.* I. p. 86. nassa piscatoria (*Fischreise*) ex auro. (ζ) *Wap.* I. p. 44. Ligo scutarius pennis pavoninis ornatus. (η) *Wap.* I. p. 60. herma virilis rubeo amictu, cui tamen collare imponitur auratum, inducta: capite gestans pileum itidem rubeam, ora reducta & imposita pluma struthionica eodem metallo tinctis. (θ) *Wap.* I. p. 49. coronatæ galeæ impositæ duæ palæ. (ι) *Wap.* I. p. 63. coronatæ galeæ impositus pileus acuminatus argento & nigro colore distinctus, nodo aureo & pennis nigris fastigiatus. (κ) *Wap.* I. p. 87. ex coronata casside jugum alarum complicatum impressa scutaria figura. Lacinia argentea & rubea. (λ) *Wap.* I. p. 95. pileus acuminatus niger, cui impositæ mediam nigram stipantes duæ aureæ plumæ struthionice: ora reducta aurata. (μ) *Wap.* I. p. 52. duo cornua bubalina repanda nigrum & argentatum. (ν) *Wap.* I. p. 86. ex coronata galea complicatum jugum alarum, impressis furcis scutariis. (ξ) *Wap.* I. p. 66. Tres struthionice plumæ, quarum media auro, laterales cyano tinguntur. (ο) *Wap.* P. I. p. 58. inter duas sagittas argenteas fasciculus plumarum galli gallinacei nigrarum. Lac. rubea & argentea. (π) *Wap.* I. p. 34. cassidi coronatæ inter duo rastra decussatim collocata tribulus auro & cocco segmentatim tinctus, pennas aliquot galli gallinacei sustinens. (ε) *Wap.* I. p. 36. cassis diademate portili secta, ex qua jugum extenditur alarum argentatarum.

Laz. l. 12. Migr. Impetator viro plebejo, qui re vehicularia vitam toleraverit, & inscius *Trahæ*, Cæsaris filiam, vel amicam raptam habuerit conjugem. Eum vero Paduæ maretrionem fecit, unde *Carrariorum* nomen. Jugum vehiculi (*die Fuhrwag*) argenteum gestat in rubeo *Mergerreuth* [Bav.] (α) *Trahæ* affinis sunt. Notat talis nigra in argento *Schlittstett* [Saxon.] (β)

§. XX. Rotarum usus præ aliis frequens est, sed non unius generis: aliæ rotæ sunt, *Rotæ cur-*
quæ curribus & aratris aptantur, *Wagenräder* / aliæ quibus molæ, *Mühlräder* / aliæ *rum &*
quibus rhombi cum fila ducunt netrices, *Spinnräder* / circumagantur. Fortè tamen vix *molares.*
fatis illæ semper internoscuntur, nisi quod molariarum evidens à reliquis discrimen est. Notari etiam solet ob superiorem differentiam, numerus radiorum. Possunt vero rotæ eidem significatione servire, cui alia instrumenta rustica. Legimus vero à rebellibus rusticis etiam ultro sumtam hanc figuram, tanquam in tessera. Vid. *Heping. de jur. insign. c. 17. §. 15. n. 488.* Alibi legimus pœnæ loco rotas assignatas, ap. *Limn. jur. publ. 6. 6. 122. vid. super.* Recenseamus nunc exempla. Gestant rotam argenteam 6. radiorum (alibi 8. pinguntur) in rubea parma Archiep. Moguntini (vid. infr. hist. insign. l. 1. c. 64. & l. 3. c. 47.) (γ) ejusdem metalli 6. radiorum in cærulea foliolis seu trifoliis aureis confita *Hohenfels de Reipolzkirck* [Bar. in 1. & 4.] (δ) auream 6. radiorum in nigra *Vendegies*, argenteam 8. radiorum in cærulea *Rædern* [Siles.] (ε) argenteam 6. radiorum in rubea *Weischner* [Bav.] (ζ) & *Pudensdorf* [Bav.] (η) argentea 5. radiorum in nigra *Berlichingen* [Franc.] (θ) similis in rubeo *Aschhausen* [Franc.] (ι) Tres rotas gestant rubeas in aureo clypeo *Courlandon*, aureas in cæruleo *Roquefueil*, aureas in rubeo *Malconvenant*. Alicubi fragmenta rotarum conspiciuntur. Talem gerunt aureum in parma cærulea *Blanckstein* [Siles.] (κ) argenteum trium radiorum in rubeo *Billick* [Siles.] (λ) simile, sed quinque radiorum & alio situ *Rufetzker* [Siles.] (μ) item trium radiorum nigrum adpositis 3. typhis spadiceis (*braun*) in aureo *Kemnitz* [Siles.] (ν) duas dimidias rotas aureas in nigro *Vberæcker* [Bav. in 1. & 4.] (ξ) Ita dimidiam rotam argenteam ex utroque scuti rubentis latere, & inter illas in scuti capite lilium argenteum locat fam. *Fladen* [Patrit. Francof.] (θ) Rota molaris 4. radios tantum habet (in scuto *Schænburg* [Bav.] (π) arcu 2. & 3. argentea inscriptam gestant dimidiam rotam molarem, sed 5. radiorum, ut totam 8. constare necesse sit) & circumferentiæ pinnulæ adduntur. Vocat eam *Paillot voceroue*, rotam *horologiarum* (roue d'horloge) sed perperam, quod exempla docent. Cum enim alleget scutum civ. *Mulhusinæ*, quod rubeum rota argentea insignitur, quivis linguæ nostræ peritus agnoscat ob nominis analogiam molarem, non eam, quæ horologii est, agnoscendam (cæterum noster Sibmacherus (ε) pro illa urbe rubeo colore tingit rotam, scutum argenteo.) Nec vero dubites ex nomine hic aliquid colligendum, en *Mulhusia* Civ. Imp. in Thuring. (σ) itidem in scuti (cujus superior pars argentea nigram nascentem aquilam continet) inferiori parte argentea similem rotam, sed dimidiam repræsentat: Sic & fam. *Mulheim* [Siles.] (τ) in scuti perpendiculartè secti, cum prior areola aurea dimidiam aquilam pullam complectatur, posteriori parte coccinea duas molares rotas argenteas gestat. Et *Mulinen* [Helvet.] (υ) rotam molarem nigram in clypeo aureo, *Betschen* [Siles.] (φ) argenteam in nigro, *Ieser* [Sil.] (χ) rubeam in argento, *Pirghaimer* [Austr. in 2. & 3.] (ψ) argenteam in cæruleo.

Non

(α) Wap. I. p. 89. luna cornuta facie humana picta rubea impositis tribus sceptris aureis, quorum summitates argento tinguntur. (β) Wap. I. p. 170. alæ argentea & nigra. (γ) Wap. II. p. 3. sed 8. pinguntur Wap. I. p. 3. (δ) Wap. I. p. 30. rota scutaria. (ε) Wap. I. p. 50. in pavonina cauda cassidi coronatæ imposita, repræsentatur rota scutaria. (ζ) Wap. I. p. 86. pileus inversus rubeus, cujus ora reducta argentata, imponuntur ei media argentea duæ coccineæ struthionicæ plumæ. (η) Wap. I. p. 92. coronatæ cassidi incumbit rota scutaria, pennis nigris impositis. (θ) Wap. I. p. 104. coronatæ galeæ insidet lupo argenteo oviculam ejusdem metalli ore gestans. (ι) Wap. I. p. 106. pileolo lato rubeo, cujus ora argento fulget, imposita rota scutaria. (κ) Wap. I. p. 60. pluma struthionica inter duas cæruleas media aurea. (λ) Wap. I. p. 71. plumæ galli gallinacei nigra. (μ) Wap. I. p. 73. inter coccineas duas argentea pluma struthionica. (ν) Wap. I. p. 65. rotæ fragmentum cum typhis. (ξ) Wap. I. p. 94. respondet galea prior coronata sustinens jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ο) Dimidio lilio albo, dimidia rota cærulea combinata. (π) Wap. I. p. 94. vid. f. 6. m. 4. n. 9. (ε) Wap. I. p. 222. (σ) Wap. I. p. 219. (τ) Wap. I. p. 51. molaris rota argentea, cujus pinnæ 5. superiores totidem pennis galli gallinacei exornantur. (υ) Wap. I. p. 200. coronatæ galeæ eadem rota incumbit. Lac. argenteæ & nigra: quod argumento est errorem commissum à sculptore, qui vel quam auream esse jussit, argenteam notare aream, vel lacinias etiam auro tingere debebat. (φ) Wap. I. p. 62. rota scutaria. (χ) Wap. I. p. 74. rota scutaria fastigiata plumis 3. struthionis, media rubea, reliquis argentatis. (ψ) Wap. I. p. 40. herma virilis cæruleo amictu fascia pectus percurrente, & ora reducta seu collari argento pictis, corona capiti imposita aurea.

Non minus *Müller de Aspach* [Suev.] (α) gestant in coccineo scuto ejusmodi rotam argenteam.

Lapis molaris. Ferrum molendinare.

§. XXI. Molarium rotarum mentio nos admonet lapidum molarium, qui & ipsi nonnullis usitati sunt. Lapis molaris argenteus in scuto rubeo *Ialowke* [Silef.] (β) similis cum tribus malleis seu quicquid figuræ est, (vocat Sibm. *Hammer*) ferreis in cæruleo scuto *Reichenbach* [Silef.] (γ) Hic etiam dicamus de *ferro molendinari* (fer de moulin, *Mühleisen*) cujus in molendinis usus est, in scutis vero indicium superioritatis esse potest, quod molendi jus habeat dominus, & omnes subjectos ad hoc obstringere queat, ut non alibi molant. Utuntur tali ferro nigro in parma aurea *Habert*, in aurea *Barat*, *Montra-verser*, argenteo in rubea *Eisenreich* [Bav.] (δ) & *S. Flaive*, cæruleo in argentea *Maucler*, aureo in nigra *Troussauville*, aureo in cærulea (sed inscriptis conchyliis rubeis) *la Luferne*. Tribus nigris in argentea *Coudette* [Picard.] & *Moulins*, argenteis cantherio aureo adscriptis in cærulea *Habert*. Non multum differt ab hac alia figura, quam *anille* seu *anile*, seu *nille* Galli vocant, & aliqui eandem cum nostra faciunt. Communiter illud discrimen adsignant, quod ferrum molendinare latius sit, & duo ejus semicirculi duplici nexu jungantur, cum altera figura tenuioribus constet lineis, uno ligamine conjunctis. Gestant illam argenteam in scuto cæruleo *Artigoity* (prope oleron.) & *Lataiges* (in laterculo 2. & 3.) ter repetitam nigram cantherio coccineo adjectam in argenteo *la Platiere Bourdillon*. His annumerat *Geliot* h. v. figuram, quæ argentea coronæ rubeæ in clypeo cyaneo inseritur pro fam. *Landskron* [Silef.] (ε) verum pingitur ea superiori parte hamata. Unde aliis disquirendum relinquo, quid de ea censendum sit.

Rota S. Catharinæ.

§. XXII. Antequam vero de rotis definamus, notanda etiam est rota, quam *S. Catharinæ* vocant, cujus absis novaculis, vel laminis acutis armatur. Nam hæc quoque in clypeis aliquibus apparet: 3. rotas Catharinæ aureas, adjiciunt cantherio aureo parma cæruleæ inducto, ita ut, quæ pedem occupat, argenteum enssem sustineat *les Gentils* [Lemovic.]

Catenæ. Lora.

§. XXIII. Catenas, qui gestant nobiles, potius earum in militia usum, quam qui in re rustica est, in animo habuisse videntur. Ita cum nonnunquam catenis se hostes muni-verint, hostilia castra expugnata notario emblemate possunt. *Wap. III. præf. n. 51.* (conf. infra Hisp. insign. l. I. c. 24. n. 45.) Non minus concordia symbolum huc quadrat. Inter Gallos pauciora exempla reperiri, cum saltem ex familiæ, ex quibus martyres aliqui catenas pro fide passi sunt, illo hieroglyphico majorum gloriam conservare possent, miratur *Varenn. R. d'arm. p. 3. p. 339. 340.* Certe in Hispanorum scutis frequentissimæ sunt. Conf. *Menestr. l'art. du blas. justif. c. 13. p. 322. 323.* In scuto cæruleo 2. (an 3.) annulos aureos tenent duo brachia, quæ utrinque prodeunt, & auro vestiuntur notandæ fam. *Robrbach* [Patrit. Francof.] (ζ) Lora adjiciamus. Bacillus cum duplici loro argentea in rubeo notat *Petschach* [Austr. in 2. & 3.] (η)

Frena. Ephippia. Flagra. Stapedæ. Soleæ equinæ.

§. XXIV. Ad equorum apparatus spectant *frena*: duo lupata aurea in scuto transversè secto ex rubeo & cæruleo *Wierrand* dict. *Vogten* [Austr.] (θ) Tum *ephippia*. Ita gestat ephippium miniatum in auro *Sättelin* [Suev.] (ι) Duo aurea cornua helicii (*Rummethölzer*) in rubeo interjectis duobus bacillis decussatis *Polinger de Persing* (in 1. & 4. Bav. (κ) Flagella (*Wedel*) argentea, nodis aureis, decussatim locata in scuto rubeo notat *Eybeswald* [Austr.] (λ) Huc etiam stapedæ. Equinæ soleæ non infrequentes sunt. Argentea in nigro *Floss* [Bav. in 1. & 4.] (μ) clavis confixa imposita crucicula ejusdem metalli in cæruleo *Sobitschowsker* [Silef.] (ν) argentea, nigris clavis confixa, medio adjecta crucicula pedata in scuto rubeo *Zborov* [Polon.] Non multum abeunt scuta fam. *Wandritsch* & *Lestwitz* [Silef.] (ξ & ο) nisi, quod crucicula in imo

spiculata

(α) *Wap. II. p. 83.* rota molaris. (β) *Wap. I. p. 73.* complicatum jugum alarum, quarum prior argento tingitur, altera nigricat. (γ) *Wap. I. p. 60.* ex coronata galea *πρωτομή* asini. (δ) *Wap. I. p. 62.* ex corona rubea prodit figuræ scutariæ superior portio. (ε) *Wap. I. p. 62.* ex corona rubea prodit figuræ scutariæ superior portio. (ζ) Figura scutaria brachiorum & annulorum in apice coronato repetitur. (η) *Wap. I. p. 38.* complicatum jugum alarum, altera argentea, & post eam rubea. (θ) *Wap. I. p. 40.* jugum expansum alarum cum typo scutario ex coronata galea protensum. (ι) *Wap. I. p. 117.* ex coronata galea alea rubea. (κ) *Wap. I. p. 87.* inter duas alas rubeas figura scutaria. (λ) *Wap. I. p. 37.* ex coronata galea ala cum typo scutario. (μ) *Wap. I. p. 89.* soleæ equinæ impositum lilium aureum, ob areas reliquas f. 4. m. 4. n. 4. Lacinix hinc argenteæ & nigrae, isthinc aureæ & nigrae. (ν) *Wap. I. p. 75.* columba argentea alis ad volatum extensis. (ξ & ο) *Wap. I. p. 54.* crus armatum, abscissum, ut ex vulnere conspiciatur exiliens sanguis: calcar auro tingitur.

spiculata repræsentatur. Tres soleas equinas videmus in scutis argenteas nigro *Maschefer*, rubeo *S. Bonnet Thoiras*, rubeo aureæ fasciæ adscriptas *Zingel* (α) [Patrit. Francof.] scuti transversè secti, cujus superior pars argentea leonem defert rubeum, inferior rubea culpide distinguitur aureo; 2. aureas & rubeam tertiam *Hartmuth* (β) [Patrit. Francof.] totidem sui ferrei coloris baltheo aureo in scuto nigro (nominis causa) *Eysen* [Bav.] (γ) & argenteas baltheo nigro in rubeo *Rathmansdorf* [Styr. in 2. & 3.] (δ) Sex inscribunt clypeo aureo cæruleas *la Ferriere de Tésse*, argenteo nigras *Ferres* [Angl.] Octo inscribit limbo rubeo parmæ hermionice aureas *Ferrieres*. Huc juxta aliquos referenda est figura, quam *broye* Galli appellant, nec dum inter omnes convenit, quid notet. Credit vero *Geliot* h. v. notari *un caveçon, que l'on pose sur le nez ou museau du cheval*, lupati particulam, qua constringuntur nares equi: Alii instrumentum, quo conteratur cannabis intelligunt; uti le Labour. orig. des arm. n. 157. qui tamen accuratius inspecta repriorem sententiam amplexus est in correctionibus libello adjectis; alii ornamentum aliquod architecturæ. Cæterum gestant hanc figuram ter repetitam auream in parma cærulea (1. 2.) *Ioinville*, itidem, sed ut in fasciarum modum extendantur *Broyes* [Brienf.] nec non in nigra adjecto cephalo argenteo *Goy* [Arv.]

§. XXV. Scalæ rei domesticæ pariter inserviunt. Aurea in cæruleo notat *Malent* ^{Scalæ.} *heim* [Carinth. in 1. & 4.] (ε) Scalæ aureæ in rubeo scuto, utrinque adstant ascendentes catelli argentei, flavis maculis notati, & millo nigro aculeato armati: *von der Leiter zu Behrn* seu *de Scala* [Bav.] (ζ) Scala doliaria (*Basleiter*) rubea in argento notat *Vasant* [Franc.] (η)

§. XXVI. Uti venatio inprimis nobilitatem & magnates omni propemodum ^{Cornua} ^{venatoria.} *re* tempore delectavit, ita cornua venatoria, quæ in scutis conspiciuntur, de hoc testari possunt. Usitati sunt de hac figura termini, *enguiché* de particula, quæ ori, cum inflandum est cornu, immittitur, *virolé*, de armillis, *lié* de tæniis, vel chordis, quibus suspendi potest. *Beschlag und Bänd*. Gestant cornu venatorium simplex (sed orificio, quod utrinque nigrum, priori impositis nigris galli pennis) argenteum in rubeo *Sulzberger zu Krapfenberg* [Bav.] (θ) cæruleum, armillatum & ligatum cocco, in parma aurea *Orenge* seu *Aranson* princ. (vid. infr. hist. insign. l. 3. c. 26. n. 18.) nigrum ligatum coccinea in argentea, *Cusi* [Borbon.] rubeum in argentea *Falckenhein* [Siles.] (ι) & *Falckenhan* [Misn. nomen idem & solum dialecto variatum existimo] (κ) nigrum armillatum & ligatum cocco in aurea *Golditz* [Siles.] (λ) nigrum armillatum & ligatura auro in cæruleo *Gelbhorn* [Siles.] (μ) rubeum in aurea adjecto limbo ejusdem coloris merularum *Chemilly* (Pieton.) aureum in rubea (adjectis in capite scuti cyaneo 3. ducalibus coronis aureis) *Barron*, aureum armillatum, & ligatum minio, in nigra tribus palmæ (vel ilicis, *Stechpalmen*) ramis viridibus in decussim & palum in scuti capite adjectis *Palmsdorfer* [Patrit. Francof.] (ν) aureum in scuti (cujus superior pars, nisi de errore sculptoris suspicandum sit, cærulea palum aureum complectitur inferiori area itidem cærulea *Iæger de Gertringen* [Suev.] (ξ) Duo cornua venatoria obversa argentea armillata & ligata auro in parma nigra *Hohesfeld* [Bar. Austr.] (ο) totidem nigra in scuto transversè secto, cujus anteriora cocco, posteriora auro tinguntur, ligatura & armilla cornuum prioris aurea, alterius coccinea *Wermesdorf* [Siles.] (π) Tria cornua coccinea armillata argenteo in clypeo aureo gestant *Horn* Com. nigra ligata cæruleo, in aureo *Nesmond*, argentea, aureis armillis & ligaminibus, viridi vero, qua inflatur parte, in coccineo *zum Jungen* [Patrit. Francofurt.] (ρ) aurea argento exornata in cæruleo

Oo

Descamin

(α) Jugum alarum rubearum expansum, cum soleis equinis scuti. (β) Galeam mordet caput pardinum, post quod protenditur brachium argento vestitum tenens equinam soleam rubeam. (γ) *Wap.* I. p. 98. ex galea coronata jugum alarum complicatum cum typo scutario. (δ) *Wap.* I. p. 48. galeæ coronatæ impositum jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ε) *Wap.* I. p. 45. coronata galea sustinet jugum complicatum alarum cærulearum impressa scala. (ζ) *Wap.* I. p. 31. inter duas alas aureas nascens catellus argenteus coronatus & millo instructus ex coronata galea. (η) *Wap.* I. p. 106. phasianus nominis causa. Vid. c. 9. n. 16. (θ) *Wap.* I. p. 82. culcitæ rubeæ impositum cornu scutarium. (ι) *Wap.* I. p. 58. fasciculus graminis, vel quicquid est, candidus & ante hunc cornu venatorium. (κ) *Wap.* I. p. 178. diademate tortili impositæ 5. pennæ pavoninæ candidæ. (λ) *Wap.* I. p. 52. ex coronata galea utrinque ternæ plumæ struthionice prominent, hinc auratæ, isthinc fulcæ. (μ) *Wap.* I. p. 55. cornu scutarium, & post illud tres struthionice plumæ, nigra, aurea, cærulea. (ν) Cauda pavonina, antequam cornu scutarium comparet. Lac. aureæ & nigre. (ξ) *Wap.* I. p. 120. ex corona prominens molossi caput & collum cyano insertum. (ο) *Wap.* I. p. 34. duo cornua scutaria cassidi coronatæ imposita. (π) *Wap.* I. p. 54. diadema tortile ex auro & cocco, imponitur eadem tinctura. (ρ) *Wap.* I. p. 210. duo cornua scutaria imposita pileo rubeo, cujus ora reducta argento fulget.

Descamin de Launay, itidem tria (2. 1.) argentea aureis armillis & ligaminibus in coc-
cineo *Hengsberg* (α) (Patrit. Francof. in 1. & 4. fed in 2. & 3. argenteis quadris duæ
furcæ nigrae decussatim collocatae.)

Tria cornua venatoria rubeo auro armillata & ligata in angulos scuti argentei
obliquo situ conversa *Jordaner* [Siles.] (β)

Instru-
menta
musica.

§. XXVII. Instrumenta musica non unius generis reperio. Chelys aurea in ru-
beo scuto notat *Hiberniam* seu *Irland* regnum (vid. hist. insign. l. I. cap. 3. n. 21.) ar-
gentea in rubeo *Arpaiou*. Tres aureæ similis metalli cantherio adjectæ in cæruleo
du Perron.

Præterea scribit *Ed. Bisseus NN. ad Vpton. p. 43.* quod 3. cheles argenteæ in al-
veolo conchyliato insignia sunt *Svetingiorum* (Angl.) Verum, qui in prioribus nomine
chelyos intelleximus illud instrumentum, quod alias *cytharam* vel *harpam* vocant,
Sarpfe. Ex *Gelioto* ad v. *Blason* agnoscimus, in *Suetingis* insignibus non tales ci-
tharas, sed aliud instrumentum, quod *violam*, *Geigen* appellant, designari. Aliqui
panduram vocarent.

Instru-
menta
lusoria.

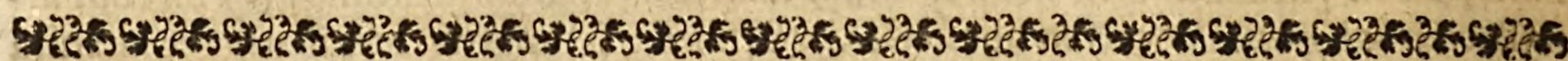
§. XXIX. Superfunt ea, quæ ludendo serviunt; Ex ludo latrunculorum locum
in scutis reperit figura, quam *roc d'eschiquier* (ein *Rochen* in dem *Schachspiel*) nun-
cupant. Cum *Bisseo roccam latrunculorum* appellare eam licet. Hanc figuram in
scuto perpendiculariter secto, & hinc argenteo, illinc nigro coloribus eadem sectione
alternatis gestat fam. *Fronhofen* [Suev.] (γ)

Tres roccas tales argenteas nominis analogia in parma cyanea deferat fam. *Ro-
quelauce*. Nec alio retulerim figuram rubentem, quæ in scuto argenteo fam. *Herzheim*
[Bav.] (δ) pingitur: licet ea videatur loco curvaturæ alias ad modum foliorum lilii
effigiata, capita repræsentare videatur.

(α) Jugum alarum expansarum, quarum altera argentea furcas nigras, altera rubea cornua
argentea deferat.

(β) Wap. I. p. 69. ex galea coronata duo cornua, argenteum & rubeum. (γ) Wap. I. p. 114.
coronata galeæ figura scutaria, fastigiata pennis galli gallinacei imponitur.

(δ) Wap. I. p. 95. coronata galeæ figuram scutariam, hac 3. struthionicas plumas, quorum
media argento, laterales cocco tinguntur, sustinet.

M E M B R U M II.

DE VESTIBVS ET ORNATV CORPORIS.

- §. 1. *Pilei latiores.*
2. *Cardinalitii.*
3. *Turbinati.*
4. *Caputium.*
5. *Corona.*
6. *Prisca. Spinea.*
7. *Manica.*
8. *Chirotheca.*

9. *Annuli.*
10. *Cingulum. Fibula.*
11. *Fibulae duplices.*
12. *Calcei.*
13. *Ocrea.*
14. *Calcaria. Molida.*
15. *Tania. Funiculi.*

M E M B R U M II.

DE VESTIBVS ET QVAE AD HABITVM CORPORIS VEL ORNAMENTA SPECTANT.

§. I.

Vix aliquid est, quod ad rem vestiariam spectat, quin in scutis locum etiam inve-
nerit. *Pileorum*, qui ab antiquo libertatis insigne habiti sunt, in primis frequens usus
est, non tantum in apice, de quo c. 6. agitur. Sed & in ipsis clypeis. Sunt vero alii la-
tiores & ad vulgarem modum. Qualia exempla sunt. Pileus cæruleus ora reducta
pellibus candidis facta in rubeo *Hudtstocker* [Austr.] (α)

§. II. Non

(α) Wap. I. inter duas alas rubeas, pennis argenteis ornatas, juvenilis species cæruleo ami-
ctu, oris reductis argenteis, dextra sagittam tenens suo colore. Laciniae rubeae & argenteae.

§. II. Non longe hinc abeunt Cardinalitii pilei seu galeæ cocco seu purpura tincti, ^{Cardina-} nisi quod fere utrinque dependent lora. Exempla sunt. . . . Colore differt, sed figura ^{litii.} convenit pileolus, qui bipertitæ areæ, quæ hinc nigra, isthinc argentea inscribitur, & alternis coloribus tingitur *Zoten de Berruck* [in 1. & 3. Tirol.] (α)

§. III. Alia forma est pileolorum turbinatorum seu acuminatorum, quos Orienta- ^{Turbinati.} les (*bonnet oriental* seu *pointu*) alii etiam Hungaricos vocitare solent. In illis præcipue oræ reductæ tincturam, quæ semper à reliquo pileolo differt, notanda. Frequenter etiam acumen in globulum desinit, & vel illi, vel oræ reductæ aptantur pennæ. Gestant tales pileos, nigrum superius nodulis argenteis quatuor ornatum, qui metallo etiam ora reducta tingitur in parma aurea *Breisach* [Tirol.] (β) item totum deauratum, pennis nigris fastigiatum & rosæ duabus rubeis circa latera affixis ornatum in argenteo *Habenkorn* [Franc.] (γ) Pileos, petasos seu galeros tres, qualibus olim Hebræa natio utebatur, argenteos miniato scuto inscribit fam. de *Judeis* [Colon.] ita dicta, vel ab hoc gestamine, vel à re fortiter pro Romanis contra Judæos gesta, vel ob religionem Christianam maturè amplexatam, quo adhuc tempore Christiani Judæi dicebantur. (δ)

§. IV. Caputium seu capitium aliud tegumentum capitis est ad humeros usque per- ^{Caputium.} tingens, *Chapperon*. Exempla: Nigrum in argento *Dabertzhausen* [Bavar. 2. & 3.] (ε) Tria rubea in argenteo scuto *le Chaperon*.

§. V. In ornamentis capitis imprimis excellunt coronæ: De harum varietate c. 6. ^{Coronæ.} agetur. Hic exempla tantum adducamus. Gestant ergo coronas singulas, corona aurea, ex qua tres plumæ struthionice argenteæ sursum protenduntur in scuto cæruleo *Schenken* [Carinth.] (ι) Tres coronas gestant aureas in rubeo *Iagensdorf* [Bav.] (ζ) aureas in cæruleo solo *Sæcie* regn. (conf. hist. insign. l. 2. c. 95. n. 4.)

§. VI. Coronarum nonnulli antiqua forma, quæ solis acuminatos radios refert, ^{Priscæ.} delectantur. Ita gestant *Remesfort la Grilliere* 3. antiquas coronas aureas in parma cæ- ^{Spineæ.} rulea. Qui coronas spineas gestant, haud dubiè ad eam respiciunt, qua Salvator noster in passione sua coronatus est. Ita coronam spineam inserunt 2. & 3. laterculo cæruleo auream *Horben* [Suev] pro quo apud *Varenn.* & *Geliot* peperam legitur *Suede* (η) Quinque tales nigras argenteo inserit scuto fam. de *Meaux-Bois-Boudian*. Vel quod Godofr. Bullionius uni hujus stirpis eas dederit, qui inter primos mœnia conscenderit Hierosolymorum, vel (quod apud *Geliot* est) quod *Giffart de Meaux* jussu regis S. Ludovici coronam spinicam, quam Lutetiæ ostendere solent, adduxerit, & in hujus memoriam eo emblemate donatus fuerit. (θ)

§. VII. De corollis florum, vel fertis hic non dicemus. Cum id occupaverimus ^{Manicæ.} f. 4. m. 4. §. 17. Transimus ergo ad manicas. Manicam coccineam (quam clypei autor, cum olim in amore esset, ut atrocius vindicaretur in hostem dominæ gratia, protulisse fertur in aciem, *Spelmanno* perhibente) in æquore aureo insigne est fam. *Hastings*, ob quod difficilis controversia inter Reginald. de Grey & Edoard. de Hastings, utri gestandi jus competeret, orta est, cujus historiam inserit notis ad Spelmannum *Edoard. Bisseus* p. 94. seq. de figura vid. p. 105. Certè alii hanc figuram, alii prorsus alio modo repræsentant, & ob hoc Danicam bipennem in ea agnoscere volunt; quam ob ^{μεταμειψωσι} Labourerium del' orig. des arm. n. 154. reprehendit, & argumentis pluribus evincit, manicam esse *cl. Fr. Menestr. L'art. du blas. justif. c. 6. p. 141.* Vocant vero *manche metallée* vel *maltale*, tanquam imperitius efformatum dicere vellent. Similem, sed hermionicam in clypeo rubeo, adjecto lilio aureo gestat fam. *Mahun* seu *Mohun. C. de Sommer set* [Angl.] sed ex Th. Milles *Menestr. l. c. p. 144.* addit manum ex manica protensam, quæ florem sustineat. Duas manicas rubeas, quas argenteæ taniæ in decussim aliquoties percurrunt, in argenteo clypeo (cui caput nigrum 3. dentibus infixum imminet) pingit fam. *Herpin. du Coudray* [Biturig.]

§. IIX. Chirothecarum illa exempla reperi. Apparet nempe expansis digitis chi- ^{Chiro-} rotheca ^{theca.}

(α) Wap. I. p. 42. coronatæ galeæ impositum jugum complicatum alarum, cum typo scutario. (β) Wap. I. p. 42. herma virilis nigro indutus, collari argenteo: caput rectus pileo scutario, ex quo fascia aurea dependet. (γ) Wap. I. p. 105. pileus scutarius. (δ) Judæi herma cum galero scutario imposito. (ε) Wap. I. p. 90. niger pileolus acutus ora reducta & nodus, in quem exit argento tinctus. (ζ) Wap. I. p. 47. coronatæ galeæ impositæ tres plumæ struthionice nigrae. Laciniæ cæruleæ & argenteæ. (η) Wap. I. p. 79. brachia duo rubea, manicas induta, quarum oræ reductæ auro fulgent, manibus sustentia coronam, pennis galli gallinacei fastigiatam. (θ) Wap. I. p. 141. coronatæ galeæ impositum jugum alarum complicatum impressa corona spinea.

rotheca argento & ora reducta cocco tincta, in solo cæruleo notanda fam. *Hendschuchsheim*. Tres chirothecæ hermionicae (Gelioto argenteæ) in clypeo rubenti notat *Mesles* [Brit.] De chirothecis ferro munitis (*Blechhandschuch*) vide inter militaris apparatus notas m. 3. n. 13.

Annuli.

§. IX. Ad manuum ornamenta referemus annulos. Egimus jam de illis, ut inter honorabiles figuras referuntur f. 1. m. 2. n. 35. Huc spectant, quibus gemmæ insertæ sunt. Porro hieroglyphica varia in annulis observari possunt. Inprimis fidei, amoris, honoris & constantiæ. Josepho traditione annuli Gen. 14, 42. summa dignitas conferebatur. Gestant annulos aureos, inserto rubino in parma cærulea *Enzberg* [Suev.] (α) & *Enzenberg* [Alsat. credo vero esse eandem familiam. Certè Herzog Chr. Alsat. l. 6. p. 240. fatetur in Alsatia advenas fuisse] (β) & *Niffern*, inserto sapphiro (al. *Türkisch*) in rubeo *Durmenz* [Alsat.] (γ) & Suev. (δ) sine gemma, sed pala vacua nigrum in auro *Edelbeckn zu Schonau* [Bav.] (ε)

Cingulum.
Fibulæ.

§. X. Cingulum cum inter equestria ornamenta numeretur, equestrem ordinem significare aptum est. Præterquam, quod enim generositatis & continentiz symbolum in illo agnoscitur. Cingulum militare seu baltheus argenteus (quali ob virtutem donari milites solebant) cum fibulis aureis in laterculo rubeo aureis cruciculis seminato *Billersheim* (ζ) [Rhen.] cui familiæ à Balteo nomen juxta Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 16. pag. 165. Cum cingulo eandem significationem habere possunt fibulæ cinguli (les fermeaux, *die Rinken*.) De his Æg. Gel. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 15. p. 166. Fibulas gerere in armis veteris indicium nobilitatis est, quia propter virtutem in bello dabantur. Res perantiqua, nam in libro Notit. provinc. Rom. Imp. temporibus Arcadii & Honorii Imperatores inter insignia viri illustris Comitis rerum privatarum divinæ domus, pingantur fibularum dona. Imo vetustius apud Livium l. 27. legimus: Tum puero annulum aureum, tunicam lato clavo, cum Hispano sagulo, & aurea fibula equumque ornatum donat. Et 9. belli Macedon. Quintius alter præter suos equites catellis ac fibulis donavit. Alleg. Joannem Smith, qui in libr. de Batav. opido plura de fibulis tradiderit. Fibulæ vero non una apud nos pinguntur figura. Communiorem illam dicere possum, quæ exteris etiam frequentatur, ut nempe annulo spina seu acicula adjiciatur. Gestat tales fibulas tres argenteas in scuto rubeo in balthei situm collocatas *Bosen de Waldeck* [Rhen.] (η) Totidem sed situ, qualis alias ternarius esse solet, aureas in rubeo *Graville* [Norm.] (Familia vetus & illustris, ipsum familiæ nomen fuit *Malet*. Unde miror à *Varennio* & *Gelioto* peculiariter tanquam duæ essent *Malet* & *Graville* enumerari. Vid. deduct. gentis apud *Andr. du Chesne hist. general. dom. Chastillon*) aureas in cyaneo *Bonnebon* [Normann.] argenteas in coccineo *la Vallee* & *Grosmenil*, rubeas in argenteo *Kranitz* [Bavar.] (θ) Nonnunquam qui in his annulus fuit, in rhombum effigiatur, sed item addita acicula (fermail en losenge.) Talis est fibula argentea in parma rubea pro fam. *Kersauzon* [Brit.] Non multum inde abit fibula quadrata (addita spina) argentea in nigro clypeo, nisi quod vestigia clavorum simul apparent, *Schenck de Schmidperg* [Rhen.] (ι) Huc etiam referenda fibula fam. *Wallenrodt* [Franc. conf. Hæping. de jur. insign. c. 6. n. 1401.] (κ) cujus quatuor extrema in trifolia ornatus causa terminantur, aciculæ autem tanquam obducta esset corio, non nisi duo extrema apparent. Cæterum ea figura in parma rubea argento tingitur. Alia iterum figura fibulæ est, quæ ad figuram scutuli accedit, ut tria extrema, duo anguli superiores & cuspis in trifolia terminentur. Talis est in scuto nigro fam. *Rinderbach* [Suev.] (λ) aurea. Quamvis enim hanc figuram *Geliot* voce *Tre-scheur* peribolis seu limbis internis annumeret: Ostendit tamen collatio scuti fam.

Zedlitz

(α) Wap. I. p. 110. annulus scutarius impositus culcitæ cæuleæ, globulis & panniculis aureis ornata. (β) Wap. I. p. 193. idem cum priori apex, nisi quod culcitæ pingitur rubea. (γ) Wap. I. p. 193. annulus scutarius. (δ) Eodem modo annulus scutarius, sed pulvillo rubeo, uti in Enzenbergia, galea impositus. (ε) Wap. I. p. 98. annulus scutarius inserto palæ fasciculo pennarum pavoninarum. (ζ) Wap. I. p. 126. caput cum cervice monocerotis rubei. Lacinia argentea & rubea. (η) Wap. I. p. 125. in alarum nigrarum complicato jugo orbis rubeus tribus fibulis scutariis insignibus. (θ) Wap. II. p. 56. coronata galea imposita inter 3. nigras 2. argenteas plumæ struthionice colligata aurea fascia, 3. stellulis aureis insignita. (ι) Wap. I. p. 128. pileolus niger ora reducta argentea, fastigiatus icone arbuscula. (κ) Wap. I. p. 102. ex coronata galea prodiens jugum expansum alarum argentearum, in quarum singulis figura scutaria repetitur. Ita & *Wallenrodt* dict. *Streitauer* p. 104. ubi eidem scuto idem etiam apex, nisi quod jugum alarum, quod ibi expansum, hic complicatum. (λ) Wap. I. p. 114. cum collo caput cygni nigrum, rostro aureo.

Zedliz [Sil.] (α) quod coccineum continet fibulam argenteam ejusdem nodi, nisi quod illic desideratur acicula aliqua sui parte hic simul comparet, & indicium facit. Alibi fibula planè triangularis, sed in trifolia terminata pingitur, talis est argentea in parma cærulea *Vlersdorf* [Silef.] (β)

§. XI. Reperiuntur etiam alius generis fibulæ duplices, *doppelte Nafften*. Huc ^{Fibulæ duplices.} refero figuram nigram in parma argentea sam. *Dürckheim* [Rhen.] (γ) & similem situ tamen immutato nigram in aurea *Hazfeld* in 1. & 4. [Rhen.] (δ)

§. XII. Calceos etiam non indignos, qui in scutis comparerent, credidere fecia-^{Calcei.} les. Ita gestat calceum ex argento & nigro tessellatum in sanguinea parma *Calataynd*, §. similes calceos (zapatas) in concolori clypeo ob nomen *Zapata*.

§. XIII. Ocreæ aliquos etiam clypeos ornant: Exempla sunt. . . . ^{Ocreæ.}

§. XIV. Inter equestris ordinis insignia semper calcaria relata observamus: unde ^{Calcaria.} in scutis etiam eundem honorem, vel hominem pro salute publica equum inscendere ^{Molulæ.} paratum, significare molulæ seu rotulæ echinatae calcarium possunt. Sunt etiam nonnulli, qui ex numero molularum, earum, quibus fortè conferitur parma, expeditionum in hostem susceptarum numerum colligere volunt. Porro calcaria, vel integra pinguntur, vel solæ illæ rotulæ. Calcar argenteum in rubea parte superiori scuti secti, cujus inferior pars argentea pileum rubeum cardinalitium cum tæniolis continet *Reindorffer* [Bav.] (ε) Circa rotularum seu molularum (mollettes) distinctionem à stellis laborari video; Quidam in hoc discrimen collocant, quod stellis 3. molulis hisce 6. sint radii. Verum Germanis differentia hæc nunquam recepta fuit, quibus stellæ communiter senario radiorum numero constant. Sed nec inter Gallos perpetuum hoc esse argumento est, quod eam differentiam *Varenn.* p. 480. ipse rejicit. Potior differentia in eo quæritur, quod molulæ perforatæ sint in medio, sed stellæ solidæ. Verum ne hanc quidem Germanis universaliter receptam arguit exemplum scuti *Reindorffer* [Bav.] (ζ) in cujus superiori (nam transversè secatur) parte rubea conspicitur rotula hujusmodi argentea 12. radiorum, & non perforatæ: quod stellis non accessenda sit figura, videor mihi agnoscere, ex fulcimine, quod & in clypeo & in apice apparet. Porro gerunt echinatas ejusmodi calcarium molulas, auream in parma cærulea (præfixo capite hermionico) *Sirmond* (Arv.) Duas aureas in rubea *S. Hilaire*. Tres argenteas in rubeo *Quissin*, *la Mauvisiere*, & *Haquenouville*, aureas in coccineo *des bordes & Brillet* (in 2. & 3.) argenteas in nigro *Bellay* [Cenom.] aureas in nigro *Chauvel*, rubeas in argenteo *Kerminih* (Britann.) nigras in argenteo (intermedio leone nigro corona & falcibus aureis) *Hais*.

§. XV. Frequens etiam tæniarum usus est, sed plerumque illæ accessorie sunt principalium figurarum & ad earum ornamenta spectant. Huc referemus funiculos. ^{Tænia.} ^{Funiculi.} Funiculos aureos tres in varios gyros artificiosè flexos & in medio scuti cærulei coeuntes gestant *Zyganer* [Sil.] (η) & *Karwinski* [Sil.] (θ) Sibmacher vocat *schlingen*.

(α) *Wap.* I. p. 71. alarum argentatarum expansum jugum. (β) *Wap.* I. p. 59. folia 5. viridia. (γ) *Wap.* I. p. 123. complicatum jugum alarum, cum impressa scutaria figura. (δ) *Wap.* I. p. 130. inter alas duas expansas & fibula scutaria insignitas, herma virilis nigro amictu & pileo, ut tamen hujus ora reducta argento fulgent.

(ε) *Wap.* I. p. 88. galea recta rubeo pileo lato tæniis utrinque volitantibus, eique impostum calcar argenteum. Conf. c. 6. n. 20. & 56.

(ζ) *Wap.* I. p. 88. (η) *Wap.* I. p. 73. ex coronata galea inter duas cæruleas aurea pluma struthionica erecta. (θ) *Wap.* I. p. 76. tres iidem contorti funiculi.

MEMBRUM III.

DE ARMIS ET APPARATU MILITARI.

§. 1. Enses.

2. Acinaces.

3. Lancea. *Berra lancearum*.

4. Hasta.

5. Bipennes. *Secures militares*.

6. Clava variis generis. *Tridentes*.

7. Sagitta.

8. Uncus.

9. Arcus.

10. Arcabalista.

11. Sclopetæ.

12. Tormenta, mortaria, *arietes*.

13. Scuta.

14. Galea.

15. Vexilla.

16. *Vites militares*.

Enses.

Inter arma (quæ in insignibus crepta hostibus notari possunt, vel symbola sunt boni regiminis & justitiæ ad bonorum defensionem, malorum pœnas. Rom. 13.) ab omni fere ævo gladiis primus locus assignatus conspicitur. Unde in re scutaria nobilitatis militaris significationem habere potest. In Gallia vero illud peculiare accedere potest, ut ortus à Conestabili notetur, cuius dignitas illo designatur signo. In gladio notari solet, præter ipsam laminam, manubrium seu capulus (garde & poignée) tum ipse situs. Gestant gladios, deorsum versum ferrei coloris in scuto transversè secto, superiori parte argentea, inferiori cærulea, in cuius pede sub cuspide gladii luna falcata aurea *Kochersdorf* [Siles.] (α) argenteum manubrio aureo sursum verso (adjecta utrinque pluma struthionica deaurata) in parma cærulea *Marolles* [Tunen.] simili situ argenteum comite utrinque luna ex eodem metallo *Schemonsky* [Siles.] (β) itidem argenteum luna utrinque aurea stipatum in cærulea *Ruditzker* [Siles.] (γ) argenteum manubrio deorsum verso (adjecto dextro lateri, vel angulo superiori flore lilii aureo) in cærulea *Arcolieres* [Saubaud.] argenteum capulo aureo, quem tenet manus dextra suo colore representata, sed auro alata in clypeo rubeo *Belmonte de los Campos*, argenteum capulo aureo deorsum versa inter 3. stellas aureas in cæruleo (adjecto dextro angulo coccineo cum libra aurea) *du Buiffon* [Bourbon.] Situ diagonali nigrum in argentea parma *Custrelles* [Picard.] diagonali sinistro argenteum in rubeo *Krebsenzu Diesfurt* [Bav.] (δ) & suo colore pictum in scuto bipertito, cuius prior pars cocco, altera cyano tingitur *Biberau* [Siles.] (ε) Duos enses gestant decussatos non tantum Electores Saxonie, & Dn. de Pappenheim archimarescallatus, de marescallatus hereditarii jure vid. infra hist. insign. proleg. c. 1. f. I. n. 34. & l. 3. c. 28. n. 6. sed & aliæ familiæ nominatim argenteos, capulis aureis sursum versis instructos in cæruleo clypeo *Marbeuf*, similes, sed manubriis aureis deorsum versis in cæruleo *du Bus*, & (sed adjectis quatuor lunæ iconibus argenteis sursum respicientibus) *Cognet la Zuillerie*, argenteos in nigro *Tillon du Chesne*. Tres situ diagonali argenteos, aciebus deorsum versis, in rubeo clypeo *Cætanezré le Sergué* [Brit.]

Acinaces.

§. II. Gladiis annumeremus acinaces, quos Galli *cime teues* & *badelaires* vocant. Conf. *Le Labour. orig. des arm. n. 155. Courtiamble* fam. Burgundica, cuius successio delapsa est ad fam. Pot, gestat in tessellato ex argento & nigro clypeo duos acinaces rubeos fasciarum instar locatos instructos auro (virolés, anches, & rives d'or.) Huc etiam spectat figura, quam Galli vocant *bouteroles* & extremitatem vaginarum in ea agnoscere volunt.

Lanceæ.
Ferra lancearum.

§. III. Lancearum usus, ut in militia, ita in re scutaria itidem honoratus admodum est. Porro vellanceæ integræ, vel earum apices, aut, quo muniuntur, ferrum duntaxat in scutis comparent. Tres lanceas unam in palum, duas decussatas & deorsum versas argenteas, argento spiculas in parma rubea gestant *Zamolsky* [Polon.] Scutum rubeum clathratum lanceis aureis, interfertis scutulis argenteis & cordi adscripta, quam lilium aureum insignit, parmula cærulea notat fam. *Villeneuve* [Provinc. Unde M. de Trans.] Apicem jaculi cæruleum in scuto aureo gestant *Sidneji Com. Leicestrie*. Duos (al. tres) tales cuspides lanceæ, sed ad antiquum modum (ad instar sagittarum effigiatos, à l'antique) argenteos in cæruleo scuto gestat *Carel la Bourdonniere*. Tales argenteos in rubeo *le Picard Estelan*. Quinque argenteos (fers de lances emoussées) in cæruleo *Iubert du Thil* in 2. & 3.

Hastæ.

§. IV. Hastæ lanceis proximæ sunt. Hastas duas suo colore pictas, quarum ornamenta & quibus ligantur, tæniæ utrinque volitantes cæruleæ, decussatim scuto aureo inferit *Horn* [Siles.] (ζ) Mucro hastæ videtur figura nigra in scuto aureo fam. *Reich de Reichenstein* [Rhen.] (η) Mucro hastæ rubeus in transversè secti scuti, cuius inferiora nigricant, superiori area argentea *Stibar* [Franc.] (θ)

§. V. Bi-

(α) Wap. I. p. 65. tres rosæ candidæ, gemmatæ auro petiolis rubeis galeæ impositæ. (β) Wap. I. p. 65. inter coccineas duas argentea pluma struthionica erecta. (γ) Wap. I. p. 76. ensis & lunæ ex scuto repetitæ. (δ) Wap. I. p. 99. herma virilis rubeo amictu, ore transversum gladium gestans. (ε) Wap. p. 66. duæ caudæ castoris, nativi coloris. (ζ) Wap. I. p. 64. cornu venatorium nigrum, auro armillatum. Lacinia cyaneæ & aureæ. (η) Wap. I. p. 128. caput leoninum aureum coronatum. (θ) Wap. I. p. 104. duo nigri pila, alter alteri impositi, ora reducta argentea, superiori inferuntur parma nigra.

§. V. Bipennes, quam securim Romanam, vel Amazonicam alii dicunt, Galli ^{Bipennes,} *baches d'armes*, nostri *alebardam*, *Selleparten*/ plures ornant parmas. Duas bipennes ^{Secures} *Secures* ^{militares,} *militares*, scuto ex auro & minio bipertito, in cuius pede monticulus tricollis argento pingitur, decussatim inserit, & coloribus oppositis tingit *Heling* [Silef.] (α) duas bipennes transverse secto, cuius superior pars nigro colore, altera argento tingitur, alternantibus coloribus pictas, gestat *Schella* [Tirol.] (β) 2. bipennes obversis dorsis aureas in parma rubea *d'Achey* seu *Ache*, rubeas in argentea *du Bot* [Britann.] Tres argenteas in cærulea *Telier* [Parisi.] nigras in argentea *Rousselot*. Secures simplices militares duas decussatas argenteas capulis aureis in nigro laterculo nominis gratia gestat *Mordant* [Carinth.] (γ)

§. VI. Clavæ pariter inter arma sunt, & in clypeis sæpe visuntur. Duæ clavæ simplices argenteæ in scuto cæruleo, nomini notando *Keul* [Silef.] (δ) Duas militares elavas ^{Clavæ varii generis,} *Tridentes,* (*Streitkolben*) decussatim locatas rubeas interpositis ejusdem coloris rosis tribus in argenteo *Forstmeister* [Franc.] (ε) In parma rubea tres clavæ nodosas argenteas in angulos versis manubriis *Kempen* (ζ) [Patrit. Francof.] Aureas duas clavæ (*faustkolben*) decussatim locatas in area rubea *Kirchberg* [Austr.] (η) tres ferrei coloris in angulos secti nigri seu literam Pythagoricam dispositas *Kitscher* [Silef.] (θ) In scuti transverse secti, cuius inferiora rubent, superiori parte argentea vir umbilicotenens extans rubeo amictu & pileo plumis struthionicis exornato, super humerum dextrum malleum militare (nominis causa) *Streithammer* / *Pusickankolben*/ gestans *Schelhammer* [Bav.] (ι) Tridens bellicus (*Streithorst*) pariter instrumentum bellicum est: Gestant verò duos decussatos aureos in parma rubea *Streithorst* [Brunf.] (κ)

§. VII. Sagittæ in veteri militia, & nunc quoque apud plures gentes, ex præcipuis ^{Sagittæ,} armis offensivis sunt. Sagitta argentea diagonali situ inter 2. stellas ejusdem metalli in parma rubea, notat *Promnitz* [Silef.] (λ) simili situ aurea, pennis argenteis (*gesider*) in rubeo *Schneeweiß* [Carinth.] (μ) In scuto bipertito, cuius anterior pars argento, altera minio tingitur, media sagitta utrinque comite lilio, oppositis semper coloribus *Blacha* [Silef.] (ν) argentea sursum conversa nigris plumis struthionicis instructa in rubeo scuto *Borcken* [Silef.] (ξ) item sursum conversa nigra insistent monticulo tricollis argenteo in nigro *Hander* [Tirol.] in 1. & 4. (ο) Sagittæ duæ dimidiæ aureæ, pennis argento in scuto cæruleo decussatim collocatæ *Kaldenhof* [Silef.] (π) Non valde differunt figurâ, quæ spiculis una tantum parte hamatis ferreis, aureæ ornant scutum nigrum *Lübowski* [Silef.] (ρ) Argentea ex duplici catenula ejusdem metalli pendens diagonali situ in aureo *Offner* [Franc.] (σ) Duæ decussatæ (vid. c. 3. n. 69.) in scuto decussatim quadripartito *Lautenschläger zu Wolmansberg* [Bav.] Duæ decussatæ aureæ in prasino scuto *Mauenheim* [Colon.] Tres sagittæ argenteæ in coccineo clypeo diagonali situ dispositæ notant *Pyle*. Tres sagittas aureas in clypeo cyaneo gestant *Archery* [Angl.] totidem, sed deorsum versas, atque indecussim & palum locatas argenteas 2. serpentibus prasinis colligatas in cæruleo *Suramont*, tres argenteas spiculis

(α) Wap. I. p. 65. ex coronata galea jugum expansum alatum, quarum alterius superiora, alterius inferiora tinguntur cocco, reliqua auro. (β) Wap. I. p. 43. coronatæ galeæ impositæ ex scuto bipennes. (γ) Wap. I. p. 46. ex coronata galea ala cum scutario typo. (δ) Wap. I. p. 72. inter duas cæruleas media argentea struthionica pluma erecta. (ε) Wap. I. p. 105. herma virilis indutus rubeo, collari argenteo, tectus pileo item rubeo, cuius ora reducta argento candet, impositis tribus plumis struthionicis argenteis. (ζ) Virilis imago rubeo amictu & pileo manibus clavam gestans. (η) Wap. I. p. 35. ex coronata casside prodeuntia duo cornua, quorum prius transversaria sectione auro & minio, alterum minio & auro tingitur, utriusque oræ exteriori applicantur tres clavæ aureæ, ubi minio, miniatæ, ubi auro opponuntur. (θ) Wap. I. p. 66. tres trunci arboris, nativo colore. Lacinia argentea & nigra. (ι) Wap. I. p. 84. ex coronata casside virilis eadem imago malleo armata, pileus rubeus tribus struthionicis plumis argentea, coccinea & cyanea exornatur ejusdem ora reducta argento candet. (κ) Wap. I. p. 182. iidem tridentes galeæ impositi.

(λ) Wap. I. p. 56. ex casside coronata tres plumæ struthionice argentea, nigra, coccinea. Lacinia argentea & coccinea. (μ) Wap. I. p. 45. ex coronata galea complicatum jugum alarum cum typo scutario. (ν) Wap. I. p. 59. rubea sagitta transadigit galeam. (ξ) Wap. I. p. 70. cornua 2. cervina nativi coloris. Lacinia argentea & rubea. (ο) Wap. I. p. 44. culcitæ rubæ aureis fimbriis, imposita sagitta sursum verso mucrone. (π) Wap. I. p. 71. in cærulea ala figura scutaria. (ρ) Wap. I. p. 75. coronatæ galeæ impositæ duæ sagittæ scutariæ. (σ) Wap. I. p. 106. jugum complicatum alarum cum typo scutario.

culis in totidem scuti cærulei angulis converfis, situ medio interposita lancea sine ferro, ex minio & argento tæniolis variegata *Poppschütz* [Siles.] (α) totidem palari situ, sui coloris in nigro scuto, toti inducta fascia candida *Greiffenberg* [Austr.] in 1. & 4. (β) Mucrones sagittarum aliqui arundine demta scutis inferunt. Tales 3. nigros in aureo pingit fam. *Milles Desmorelles* [Borbon.] 3. suo colore tinctos in baltheo aureo cæruleæ areæ inserto *Käzelohr* [Tirol. 2. & 3.] (γ) Tres mucrones sagittarum ferreos in scuto aureo & nonnunquam intermediam lunulam rubentem gestant *Stralen* [Colon.] (δ) Itidem ferrum sagittæ, paulo tamen longius argenteum inferunt scuto rubeo *Wersing in Kramwinckel* [Bav.] (ε) Huc forte retuleris figuram, quæ in scuto rubeo fam. *Lassotta* [Siles.] (ζ) argentea pingitur, videlicet mucro sagittæ, arundine breviori in duos hamos divisa, ut & *Büchten* [Siles.] (η) atque exiguo discrimine *Sedlnizky* [Siles.] (θ) nec differt nisi colorum permutatione *Bilusch* [Siles.] (ι) non valde dissimilis figura, nisi quod loco hamorum inferiora sagittæ argenteæ bifurcata, duabus rosis rubeis terminantur in cæruleo *Mleschker & Tschelo* [Siles.] (κ) Vix commodiorem locum habent, quæ spiculo demto jaculæ in scutis conspiciuntur, *Pölze*. Talia tria argentea baltheorum situ locata in rubea parma gestant *Ohmen* dict. *Ianschowsky* [Siles.] (λ) unum aureum pennis argenteis & rubeis instructum sursum versum inter duas stellas argenteas in scuto rubeo *Herzenkraft* [Bav.] (μ)

Unci.

§. VIII. Huc unci militare pariter instrumentum. Exempla sunt. . . Murices pariter locum habent. Exempla sunt. . . Huc retulerim figuram argenteam in parma rubea fam. *Romnitz* [Siles.] (ν) quam *Sibmacher* vocat *Stern*. Fortè etiam alteram fam. *Dluhomil* [Siles.] (ξ) quam idem vocat, *die drey Spitz*/auream in cærulea.

Arcus.

§. IX. Sagittæ arcus requirunt, quibus emittantur. Cæterum antiquis Persis symbolum datur arcus & pharetra apud *Heping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 998*. Gestant 3. arcus nigros in argento Com. de *Bogen* seu *Arcu* in *Alhesinis* (ο) puniceos circa cantherium ejusdem coloris in argentea parma *Bowmann*.

Arcubalista.

§. X. Arcubalista (arbaleste, *Arinbrust*) arcui affine quid est. Exempla sunt. . .

Sclopeta.

§. XI. Sclopeta recentioris militiæ sunt, sed eadem quoque in clypeos recepta. Exempla sunt. . .

Tormenta.

Mortaria.

Arietes.

§. XII. Tormenta non minus inter *δείγματα* scutaria reperiuntur. Talia gestant. Mortaria æquè locum sortiuntur. Exempla videas ista. . . Arietes veterum æquè nonnulla scuta ornant. Hæc figura placuit.

Scuta.

§. XIII. Præcipua hæc, quibus infertur vis, bellica instrumenta sunt: arcenda serviunt inprimis scuta & galeæ. Nisi, quod etiam videas chirothecarum ferro munitarum (*Blechhandschuch*) quibus manuum securitati prospicitur, exempla: tales tres ferrei ut sunt coloris in scuto rubeo *Elbel* [Siles.] (π) De scutis mirere, quod aliis inscribantur, ast jam vidimus s.: scutula inter honorarias figuras, sed aliter effigiatas parmulas etiam videas gestari. Ita. . . An ob nominis indicium dicamus scutum cordis instar effigiatum, quod cæruleum in aurea parma gestat fam. *Schildknecht* (ρ) [Patrit. Francof.]

Galeæ.

§. XIV. Galeæ pariter non solum clypeis imponuntur, sed sæpius iisdem inscribuntur. Gestat in cærulea parma argenteam galeam apertam dimidio cycno concolori rubeas alas expandente fastigiatam *von Sachsenhausen* [Patrit. Francof.] 3. galeas argenteas in clypeo coccineo *Gobeau-Boismacé & Margaillan* [Delfin.] Totidem argenteas circum leopardum aureum in nigro *Compton de Northampton* [Angl.]

Vexilla.

§. XV. Ad militaria instrumenta non minus vexilla, vel signa spectant, plerumque

11

(α) *Wap. I. p. 54.* tres plumæ struthionice nigræ; Lacinia argentea & cyanea. (β) *Wap. I. p. 40.* quæ huc spectat galea, videnda est s. 3. m. 2. n. 30. (γ) *Wap. I. p. 42.* galeæ coronatæ impositæ colligatæ 3. sagittæ, mucronibus ferreis. (δ) Brachium cum sagitta. (ε) *Wap. I. p. 87.* galeæ diademate tortili tectæ imposita figura scutaria. (ζ) *Wap. I. p. 62.* coronæ imposita cauda pavonina, quam ex adverso scutaria sagitta transfodit. (η) *Wap. I. p. 67.* coronatæ galeæ inter cornua argenteum & rubeum cauda pavonina. (θ) *Wap. I. p. 75.* ex coronata galea cauda pavonina, quam ex adverso scutaria sagitta transfodit. (ι) *Wap. I. p. 67.* jugum alarum complicatum rubeum. (κ) *Wap. I. p. 75.* ex coronata galea pavonina cauda. (λ) *Wap. I. p. 74.* alarum aurearum expansum jugum & inter eas tres plumæ struthionice, quarum media argento, extremæ cocco tinctæ. (μ) *Wap. I. p. 98.* ex coronata galea prodeunt duæ alæ transversim sectæ altera argento & cocco, altera transposito ordine tincta, inter eas. . . & stellæ scuti, Lac. arg. & rubea. (ν) *Wap. I. p. 59.* figura scutaria. (ξ) *Wap. I. p. 76.* galeæ coronatæ imposita figura scutaria. (ο) *Æthiops.* (π) *Wap. I. p. 61.* alæ duæ coccinea & argentea. (ρ) Herma virilis, vestitu & quem capite gestat pileo acuminato orientali, cujusque ora reducta tincturis scuti partitis.

in scutis & quoties his adjiciuntur (vide c. 7.) ademptorum hosti signorum vel propriorum servatorum atque aciei restitutæ memoriale. Vid. Hæping. de jur. insign. c. 5. n. 17. Huc spectat quæ de Baneriis Suecis Messen. Theatr. nob. Suec. paraphr. cap. 19. p. 146. refert, se in vet. fragmento legisse: In Canuti regis Vandaliæ & Sambolandiam invasuri exercitu, quendam magnæ generositatis virum nomine Thémæ extitisse in Selandia ortum, qui copias regias in fugam à barbaris versas, sublato & prælato in hastarum ad arma & intermissam pugnae stationem ac continuationem revocavit, hacque ratione de hostibus memorabilem victoriam reportavit: quo facinore præclarissimo Canutus jure permotus dicitur, ut prætorii vexilli perpetuum deputaret hunc gerulæ, generosorum albo inscriptum, & amplissimis terrarum fundis donatum. Atque ab illo modernam Banerorum prænobilis familiam originis suæ habere principia. Qui vero cognomine memoriam hujus facti conservare studuerunt, Banerii scuto quoque inseruere vexillum. Vexillum argenteum in scuto rubeo Moller de Heyzenstein (Bav.) (α)

Tria vexilla cærulea in parma aurea (imposito capite rubeo leonem pardinum argenteum complectente) Baronnat, tria vexilla ex auro & cocco bipertita, perticis hujus coloris, singulis collibus monticuli aurei tricipitis impositi in clypeo argenteo Bedaro (Siles.) (β)

§. XVI. Nec minus huc referenda vites, centurionatus apud veteres insignia. Vires militares. De his legendus Æg. Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 29. p. 188. 189. ubi memorat ex Lipsiol. 2. de mil. Rom. dial. 9. eam ita incurvatam fuisse, ut X. literam notaret. Unde huc refert insignia familiarum de Reven, de Hanxlar & Hanxleden, de Bellinghausen, quæ figuram diagonaliter in scuto locatam, cujus utrumq; extremum repandum in bina serpentina capita desinit: Est autem ea figura pro Reveniis (quos ille Vitellius à vite vocat) aurea in cæruleo, pro Hanxlariis seu Hanxlediis rubea in argenteo (Wapenb. II. p. 119. pro Hanselaer argenteam in cæruleo facit pro Bellinghusiis iterum rubea in argenteo scuto; de ipsa figura ita differit: quod tres stirpes vitigeræ candalas repandarum vitium anguinis capitibus cuspident, credo ab anguibus caducei divini derivatum. Sunt qui putant geminam anchoram representari fiducia symbolum, quasi spes quam in terra habent cælo inhaereat. Seleucus rex anchoram in annulo gerebat, & gentilitium ipsi regiumq; signum fuit. Anchoram in scuto cujusdam expictam ait Herod. l. 9. quæ nonnunquam quiescens semper rotabatur. Unde colligo fuisse eam in scuto anchoram anguinis cuspidatam capitibus, seu quasi viventes ad terrorem angues vel amphibænas exhibuisse scutum, inflexas undiq; instar anchoræ: veluti est scutum Huynnorum ab Ansterad (vid. supra f. 1. m. 1. n. 120.) & aliorum, qui vitelliorum nostrorum signum in clypeo duplicant, id est octo repandas vites, vel quadrifidas gerunt anchoras in caducei divini serpentina capita desinentes. Cum vero certum sit, digmata scutaria esse characteres priscæ virtutis & heroum literas; repandam vitem instar caducei divini serpentinis cuspidatam verticibus, bene interpretabimur significare militiam & centurionatus recte divinaque cum prudentia administratos, itemq; anchoram quadruplicem serpentinam vel scutariam amphibænam interpretandam esse firmitatem circumspectæ undiquaque bellicæ prudentiæ & providentiæ.

(α) Wap. I. p. 96. ala cum typo scutario. (β) Wap. I. p. 62. monticulus, & vexilla scutaria.

MEMBRUM IV.

DE AEDIFICIIS, HABITATIONIBUS ET STRUCTURIS.

1. Muri.	12. Columna.
2. In balthei seu fascia modum locati.	13. Pyramides.
3. Gradus muri.	14. Porta.
4. Domus. Tugurium.	15. Cataracta.
5. Templum.	16. Pontes.
6. Turris.	17. Sepes.
7. Pinnata turres. Specula.	18. Tentoria.
8. Turres plures in scuto.	19. Naves.
9. Castella.	20. Anchoræ.
10. Plura in eodem clypeo.	21. Harpago.
11. Urbes.	

P P

MEMBRUM

Muri.

Muris cum ædificia constent, horum icones passim in clypeis invenimus: Usitatus vero de illis est terminus *massonné*, quo cæmentarium opus lapides jungens designatur, (si vero id non exprimatur intelligitur nigras esse juncturas.) Tum plerumque pinnati sunt: *crenelés*. Gestant murum argenteum, ex pede scuti nigri in medium ejus ascendentem, ter pinnatum, & rubea rosa, viridibus interfoliis argento (ap al. auro) gemmata, impressum, imminetibus desuper 3. liliis argenteis *Kellner* (Patrit. Francof.) (α) iridem argenteum ter pinnatum in rubeo clypeo *Wirsberg* (Francon.) (β) similem rubeum in argenteo *Steinsdorf* (Misn.) (γ) rubeum juncturis cæmentariis argenteis quinquies pinnatum, ex quo exsurgit leo aureus in parma cærulea *Crisky* (Polon.) aureum juncturis nigris ter pinnatum, ex quo in superiori parte scuti argentea exsurgit leo rubeus, auro coronatus *Eisersdorf* (Siles.) (δ) item quinquies pinnatum lapidibus argentatis & miniatis distinctum, ex cujus medio in scuti caput argenteum assurgit turris rubea *Dumpeig*. (Bav. in 2. & 3.) (ε) ter pinnatum argenteum in rubeo *Schneevveiß* (Carinth. 2. & 3.) (ζ)

In balthei seu fasciæ modum locati.

§. II. Aliquando murus ejusmodi ex scuti imò non assurgit sed fasciæ vel balthei instar transmeat. Ita gestant fasciæ loco murum rubeum quater pinnatum in clypeo argenteo (dubie haud ob nomen) lateritium *Ziegler* (Misn.) (η) argenteum 5. pinnarum in coccineo *Airver de Auberg* (Bavar.) (θ) argenteum 3. pinnarum in nigro *Lauternau* (Helv.) (ι) Alibi in balthei modum effigiatur murus; talis est cæruleus in scuto argenteo familia *von der Lühe* (Saxon.) (κ) niger in rubeo *Winegk* (Bavar.) (λ)

Gradus muri.

§. III. Aliquando non in plures pinna, sed mediantibus certis gradibus unum terminatur murus: quod Galli *pignon de muraille* vocant. Talis est murus niger, qui ternis gradibus in fastigium assurgit in clypeo argenteo *Schvvarzenstein* 1. & 4. (Bavar.) (μ) Talis murus non recto situ sed ex angulo inferiori dextro ternis gradibus versus superiorem sinistram assurgit argenteus in parma nigra pro familia *Klanmenstein* (Bavar.) (ν)

Domus Tugurium.

§. IV. Domus imago nonnullos ornat clypeos. Si vero tectura domus, templi, vel turris aut alterius ædificii alio colore tingatur quam reliqua, Gallis usitatus est terminus *efforé*. Gestant imaginem domus. . . . Tugurium, vel humo virenti infixis quatuor palis rubeis impositum tectum stramineum auratum in scuto cæruleo *Leschiz* (Siles.) (ξ)

Templū.

§. V. Templum pariter in clypeo locum habet: Templi argentei figura, exstante ex anteriori ejus parte avis, ciconiæ vel alterius, rostro capite & collo in scuto rubeo *Schnæbelt* (ο) Patrit. Francof.)

§. VI. Turrium quoque non infrequens est usus, & significare potest vel expugnatas

(α) Wap. I. p. 211. pileus latus niger, ora reducta argentea, nigros duos ramos arbores detruncatos, & qua secti sunt minio tinctos sustinens. (β) Wap. I. p. 104. pileus acuminatus rubeus, ora reducta argentea, fastigiatus globulo argento & cocco decussatim variegato, & ultra hunc pennis galli gallinacei. (γ) Wap. I. p. 164. ex galea coronata prominens par alarum complicatum, scutario muro impresso. (δ) Wap. I. p. 51. ex coronata casside exurgens leo scutarius. Laciniæ argenteæ & miniatæ. (ε) Wap. I. p. 97. ex coronata casside duo cornua, alterum minio & argento, alterum argento & minio tinctum. [ζ] Wap. I. p. 45. alarum typum scutarium referentium complicatum jugum ex galea coronata. (η) Wap. I. p. 161. diademate tortili tecta galea sustinet columnam albam pennis galli gallinacei fastigiatam. Columnæ affigitur tectum rubeis lateribus constans. (θ) Wap. I. p. 90. galea prior sustinet pileum acuminatum rubeum, cujus ora reducta & imposita vertici pluma struthionica argento canderet. Altera jugum complicatum alarum rubearum, muro scutario insignitarum. (ι) Wap. I. p. 200. murus scutarius fastigiatus emergente canis capite nigro. Laciniæ assignantur miniatæ & argentatæ: Minium nigro mutari mallet ob apicem & scuti aream. (κ) Wap. I. p. 169. ultra diademate tortili virginis cæruleo amictu indutæ, & ferto caput capillis passis redimitæ. (λ) Wap. I. p. 97. muri species, cui impositum rubei molossi caput & collum. (μ) Wap. I. p. 77. respondet galea coronata sustinens jugum complicatum alarum, typo scutario insignium. (ν) Wap. I. p. 79. molossi collum cum capite argento tincta, adplicatis 2. alis nigris muro scutario insignibus. (ξ) Wap. I. p. 58, figura scutaria. (ο) Templum scutarium.

gnatas aut defensas turres, vel virum singularis meriti, qui turris instar est. Cyr. Span-^{Turris.} genb. *Udelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. b. putat notare magistratum turres, ut ædificia sacra tecta maneant, *damit die lande in gutem baulichen wesen erhalten werden.* Cæterum observanda sunt in turri, rotunda an quadrata sit? utrum opus eis cæmentariæ juncturæ appareat, an tectæ sint: Præterea num tectum impositum sit, & ita acuminata turris, num in pinnas exsurgat: Præterea portæ nonnunquam notantur diversa tinctura. Gestant turres tecto acuminato argenteam in parma cærulea *du Choure*, rubeam (triplici fastigio) lunula argentea superiori parte impressa ornatam in aurea *Eichholz* (Siles.) (α) similem argenteam (sed monticulo tricolli viridi impositam) in bipertiti scuti parte anteriori *Cassel* (Bav.) (β) argenteam in cæruleo medio scutulo *Griefsbeck* (Tirol.) (γ)

§. VII. Aliæ turres pinnatæ sunt: Talis est argentea ter pinnata in clypeo coccineo *Harheimer* (Patrit. Francof.) & *Hartheim* (Franc.) (δ) item argentea in cæruleo *la Motte Houdancour* tessellata minio & cæruleo in aureo *la Tour S. Vidal* argentea (juncturis & porta nigris) quater pinnata, sustinens duas argenteas columbas, pedibus & rostris, quibus stellam auream tenent cocco tinctis, in cæruleo *La Tour* (Provenc. unde Dn. de *Romolles*) argentea, juncturis nigris, sustentata dimidia rota ejusdem metalli, in cæruleo *Kermaouen* seu *Karmen* (Brit.) argentea, 3. integris & 2. dimidiis pinnis fastigiata, opere cæmentario nigro in coccineo *Dalegre*, argentea quadrata in rubeo utrinque ternis liliis stipata *Alegre de Paisayut* (an idem cum priori?) aurea opere cæmentario nigro in rubeo *Torveon*, argentea in cærulea *le Rigal* (Arv.) argentea in rubeo *Le Cat* (Picard.) & *d' Acher* (Arv.) aurea in cæruleo 3. coronis ducalibus rubeis in palum collocatis insignita *Affaytardi*, aurea opere cæmentario nigro insistentis cespiti viridi in cæruleo *le Fortiat* (Prov.) argentea opere cæmentario nigro insistentis solo etiam furvo stipantibus 2. stellis aureis *Garde de Vins*, argentea rupi ejusdem metalli innixa in cæruleo (imposito capite rubeo 3. molulis echinatis aureis insigni) *L'Hospital*; aurea eminenti alia turricula ejusdem metalli (*donjon* vid. n. 10.) in rubeo *Ornano*, argentea duabus aliis eminentioribus, quarum altera alteram complectitur, fastigiata in coccineo *Montaigu Fromigeres* (Delf.) Huc *speculæ* (*warten*) referuntur. Talem argento tinctam, tecto cæruleo munitam, & monticulo tricolli impositam duplici allusione in eadem figura scuto rubeo inscribit *Hohenvvart* (Austr. in 2. & 3.) (ε)

§. VIII. Nonnunquam plures turres in eadem conspiciuntur parma: Tres argentea in cærulea *Rollat* (Arv.) & *Pompadour*, nec non *Durtal* & *Cologne* (Petricon.) ut & (sed interjecto in corde, *en abysme*, leunculo aureo) *Ambray-Montigny*, argenteæ opere cæmentario & pinnis prasinis, in rubeo *Beaumont*, aureæ in cæruleo *du Monstier*, prasinæ, quæ cæmentario & pinnis miniatis, in argenteo *Dijon Fluseaux* (Aurelian.) argenteæ in rubeo *Saligny*, aureæ in rubeo *Chasteauneuf Rochebonne*, aureæ (sed quadratæ & papilionis in modum tectæ) in rubeo *Sesmaisons*, argenteæ (sed diagonali situ) in rubeo *Gournay*, rubeæ situ pali & sustentatæ rupe viridi in aureo *des Salles*, argenteæ in situ transverse secti (cujus inferior pars rhombulis argenteis & miniatis impletur) superiori parte rubea *Caldenberg* (Patr. Francof.) (ζ) Quinque turres in decussim trajectæ miniatæ in parma argentea notant *Bayencourt*, cæruleæ in aurea *La Tournelle*, aureæ in coccinea *Torres*. Sex miniatæ turres in clypeo rubeo, desuper suspensa fasciolo trifida concolori, designant *Quinquempoix*. Tantum scutum aureum turriculis & floribus lilii cyaneis sine numero conserit & fasciculum desuper suspendit fam. illustris *Symiana* (Provenc.)

§. IX. Castellorum nomine quidam utuntur, cum nos turres expressimus: Rectius vero distinctionis causa, quam tamen nemini obtrudemus, castelli nomen indertur ædificio, quod aliquot turriculas amplectitur: Cum vero ex castello vel turri aliæ iterum exsurgit, altior turricula *donjon* appellatur (une tour ou chateau *donjonée*.) Videamus nunc castellorum exempla. De *Castiliensi* seu *Castellensi* emblemate vid. hist. insign. lib. 1. cap. 38. num. 3. Gestant castellum aureum 3. turribus eminentibus ejusdem metalli in clypeo cæruleo *Castille* (Franc.) Simile in rubeo

Pp 2

Castellana

(α) Wap. I. p. 51. Turris scutaria. (β) Wap. I. p. 92. Vid. f. 1. m. 1. n. 55. (γ) Wap. I. p. 44. Nulla galea huic responder, sed extra... modo turris inter duas galeas insistent scuto. Vid. c. 6. n. 61. (δ) Wap. I. pag. 102. turris scutaria, ex qua prospicit vir armatus lapidem deorsum missurus.

(ε) Wap. I. p. 35. vid. f. 3. m. 1. §. 47. (ζ) Ex castello duarum turrium argentearum prospiciens leo aureus lingua sanguinea.

Castellana (fam. illustris quam ex aliquo minori R. Castiliæ filio deducere amant: Ex ea est com. de *Grignan* & *Alemagne* in Provinc.) simile *τειπεργον* cæruleum (de 3. donjons) in argenteo *Chasteaupers* & argenteum in coccineo *du Mur* (Britann.) atq; argenteum rupi aquis cinctæ, quæ omnia argentum tingit, innixum in viridi *la Bistrade*, nec non argenteum, juncturis lapidum nigris, in rubeo, adjectis 3. cruciculis aureis *Hermengaud* (Provinc.) tum argenteum singulis turriculis vexillo fastigiatis, in cæruleo *Chastilain*, ut & rubeum in argenteo sustentatum a 2. leonibus aureis *Northampton* (Angl.) iterum castellum aureum in cæruleo *Tivarlan* & *Malabarbe*, aureum in rubeo *Vieuxchastel* (Britan.) argenteum in rubeo, lapidum juncturis nigris (addito capite aureo, aquilam complexo nascentem nigram, coronatam & linguatam cocco) *Iustini* (Genuenf.) nigrum in aureo (imminente aquila nigra) *Castel S. Nazart*, aureum in cæruleo (limbo ex argenteis & coccineis segmentis composito) *Davalos*, argenteum in cæruleo juncturis nigris *Geoffroy* (Linguadoc.) item argenteum (duabus turriculis muro junctis, quarum dextra editior est) in rubeo *Veyre*, in argentea parma rubeum (ad scuti margines pertingens) porta patente aurea & tribus turribus insigne *Pogrel* (Siles.) (α) aureum in scuti transverse secti (cujus inferior pars aurea coccineum leonem continet) superiori parte miniata *Castelnau*, castrum *τειπεργον* aureum, porta patente, in cæruleo *Vner de Dieppurg* (Patr. Francof.) (β) & simile in nigro *Burckhard* (Patr. Francof.) (γ) castrum *τειπεργον* argentatum, juncturis lapidum nigris, in rubeo, *Koslovsky* (Siles.) (δ) castrum *τειπεργον* argenteum in nigro (duplici allusione nominis vid. l. 9. n. 11.) *Schanburg* (Bav.) (ε) rubeum in aureo *Eulner* (Franc.) (ζ)

Plura in
eodem
clypeo.

§. X. Tria capella gestat aurea in scuto coccineo *Chasteaugal* (Britann.) rubea duabus singula turribus instructa in argenteo, intermedio cantherio nigro *Glauburg* (Patr. Francof.) (η) argentea in nigro, cantherio medio aureo *Hochhausen* (Patr. Francof.) (θ) aurea (sed uno latere confecta, chasteaux fendus) in cæruleo *Aubigny* (Pieton.)

Urbes.
Colum-
næ.

§. XI. Urbes integræ alicubi scutis insertæ. Exempla sunt....

§. XII. Ædificiorum partes columnæ sunt: quæ roboris & constantiæ hieroglyphico serviunt, & varios eos denotare possunt, qui rei sacræ & prophanæ telamones sint. In antiquitate Patroclo 3. columnas argenteas in nigro scuto assignari legimus apud Hæping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 1009. Gestant columnas, cæruleam, lacrymis argenteis conspersam in parma aurea *Chanlecy* (Matiscon.) auream, coronatam & vite viridi circumdatam in coccinea *Prohannes Dn. de Beines* (Provinc.) nigram inter duas alias argenteas in scuto rubeo *Næcher* (Siles.) (ι)

In scuto transverse secto, cujus superiora rubent, inferiora auro tinguntur, toti inscriptæ duæ columnæ rubeæ ex coronis aureis (an hoc fieri potest?) surgentes & auro coronatæ, & fasciculis aristarum flavis fastigiata *Visler* (Bav.) (κ) 3. columnas aureas in cæruleo *Poyet*, tres aureas, quarum mediæ corona imminet in nigro *Ezel* (Siles.) (λ)

Pyrami-
des.

§. XIII. Huc pyramides referamus. Utitur pyramide aurea, cui globulus impositus conspicitur, colliculo tricipiti argenteo, innixa in clypeo cæruleo fam. *Rolandt* (Rhen.) (μ)

§. XIV. Ad

(α) *Wap. I. p. 50.* coronatæ galeæ insiluit castrum *τειπεργον*, cujus mediæ turris cauda pavonina superbit. (β) Culcitæ rubeæ impositum vasculum nigrum, caudam pavoninam sustinens. (γ) Turris aurea fastigiata vexillo auro & nigro colore picto. (δ) *Wap. I. pag. 75.* castrum scutarium. (ε) *Wap. I. p. 94.* respondet huic & alteri aræ (vid. l. 6. m. 1. num. 20.) galea una coronata cum jugo alarum explicato, quarum altera castrum, altera rotam dimidiam ex scuto repetit. (ζ) *Wap. I. p. 105.* culcitæ rubeæ panniculis aureis ornata imposita olla aurea insertis pennis pavoninis.

(η) *Wap. I. p. 210.* galea testæ diademate tortili ex cocco & argento sustinens hermam virilem veste (præter manicas interiores rubeo colore infectas & cingulum atrum) argento tincta utraque manu rictum parvulum divellens. Lacinia argentea & rubea. (θ) Idem cum priori apex, nisi quod vestis pars dextra nigricat, sinistra candet, cingulum rubet, interior manica utraque auro picta est. Tum capiti viri aures Midæ adplicatæ conspiciuntur.

(ι) *Wap. I. p. 57.* ex coronata casside pennæ galli gallinacei, quæ hinc quaternæ sunt extremis resectis nigra, isthinc totidem integræ argenteæ. Lacinia hinc rubea isthinc nigra, utrinq; addito argento. (κ) *Wap. I. p. 94.* ex coronata galea protensa duæ columnæ, cum coronis & spicis ex scuto repetitæ. (λ) *Wap. I. p. 65.* inter cornua, quorum prius auro & nigro colore, alterum inverso ordine tingitur, columna scutaria. (μ) *Wap. I. p. 128.* inter duæ cornua cærulea tota figura scutaria.

§. XIV. Ad aedificia etiam portae spectant, quibus domus, turres, castella, urbes ^{Portae,} clauduntur. Possunt autem portarum imagines defensas vel oppugnatas urbes vel patens afflictis asylum significare. Exemplum videas hist. insign. l. 1. c. 9. n. 70. pro tessera *Portus Naonis*. Huc forte referemus ferra, quibus portae muniri solent, *die bande*: tale situ diagonali in scuto aureo miniatum praefert *Bruck* (Sil.) (α)

§. XV. Ad portarum munitionem spectant cataraetae, quas Galli *herfes* (an ab ^{Catara-} ^{etae,} *ericius*?) vel *porte-coulisses* vocant *schuß-gatter*. Gestat talem cataraetam argenteam in clypeo caeruleo *Vieillemaison*, nigram in scuto Francicis liliis confito *Carcassona* (Civitat.) rubeam sed margini scuti adhaerentem nisi qua cuspides in imo inde recedunt, in argenteo (*herse de gueules*) *Palevesion* (Aquitani.) Aliis etiam finibus serviunt cataraetae. Talem auream in scuti transverse secti, cujus inferiora rubent, superiori parte caerulea gestat *Iegenreuter* (Austr. in 2. & 3.) (β) alia figura argenteam monticulo tricollis aureo innixam *Lamminger* (Bav.) (γ)

§. XIV. Pontes huc quoque referendi. Pons aureus, juncturis lapidum nigris, duobus ^{Pontes,} arcibus constans in rubeo clypeo notat *Pontevéz* C. de *Carces*, argenteus trium arcuum in caeruleo *Pontbriant*, argenteus 5. arcuum, duabus turriculis ornatus & flumini impositus in rubeo *Pontac*. Aeg. *Gelen. de Magn. Col. Agrip. l. 2. f. 23. p. 177. seq.* ubi de familia Colonienfium *Overstolz* (quam à Romanis superbis vel Tarquiniis deducit, & in 4. lineas partitur, in quibus sunt *Liskirchii* seu à *Lisolatiskirchen*) (δ) agit, eas ita eloquitur, in aureo clypeo 3. fasciae sapphirinae pinnulis inferne asperatae, suprema 5. media 4. infima tribus. Fasciarum autem quadruplicem adfert interpretationem, aut enim ob agriculturæ amorem rastella esse, quæ præ se ferant, (nam antiquo Romanorum tempore etiam triumphales viri rusticari non dedecori duxerunt) aut coronam muralem notari inversam, aut potiola quæ mutilis ex marmore suppositis instar pulpiti ante domos porrecti spectatorum accubationi serviant, aut in quod fere propendere eam sequentia capita conjecturam faciunt, potens esse, quæ sublicis, fulcris & pilis costatae firmataeque sint. Idem in fasciis utrinque pinnatis & nebulatis pontis figuram agnoscere credit f. 25. p. 181. vid. supra f. 1. m. 1. §. 37. 43. Credit etiam Gelenius scutarii pontis tessera donatos, qui egregium facinus in ponte ediderunt, ut olim Horatius Cocles apud Liv. dec. 1. l. 2. Pons ligneus (*steg*) cui insistent adversi duo galli gallinacei nigri rubea crista & barba in parma aurea (nominis allusio) *Steger zu Ladendorf* (Austr.) (ε)

§. XVII. Sepes etiam alicubi conspiciuntur. In scuto caeruleo sepes viminea aurea ^{Sepes,} leone super eam gradiente ejusdem metalli (allusio ad nomen) *Paumgartner* (Bav.) (ζ) in scuto bipertito ex rubeo & nigro pes scuti totus impletus sepe viminea aurea, & ex ea surgentes duo montes vel rupes ex argento *Heyperger* (Austr.) (η) conf. *Zauner* (Austr. *Wap. V. p. 56. & 57.*) Tres sepes aureæ, fasciarum instar caeruleum clypeum percurrentes notant des *Hayes* (Cænom.)

§. XIX. Habitationem etiam præbent, quæ veteribus domuum loco fuere, tabernacula seu tentoria, unde horum quoque mentio facienda. Tentorium argenteum oblongum in nigro (nominis causa) notat *Hütte zu Hauspach* (Bav.) (θ)

§. XIX. In mari domuum vicem naves sustinent. Hæ symbolum felicitatis sunt. ^{Naves,} Unde in numis Hadriani & Augusti repræsentatur navis cum inscriptione: *Felicitas Augusto*. Inscribere etiam solebant veteres *εὐπλοία* vel *πρόνοια σώζεσα*: felicitis navigationis omini. Gepidis symbolum dat navem ex Olao *M. Hæping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 999.* Terminus de nave instructa solennis est *équippe* seu *habillé*. Gestat navem instructam omni apparatu & velis, argenteam, argenteis undis etiam innatantem in parma coccinea, cujus cephalus caeruleus liliis aureis conferitur, civitas *Lutetia Parisiorum* (à Druidibus antiquis datum hoc *δῆγμα* volunt, qui delectantur fabulis) similiter navem argenteam

P p 3

(α) *Wap. I. p. 61.* ex galea coronata exsurgens cervus suo colore. (β) *Wap. I. p. 34.* ex coronata galea porrecta ala cum symbolo scutario. (γ) *Wap. I. p. 89.* monticulus & cataraeta scuti. (δ) Coronata cassidi insidens catellus caeruleus: huc Epigramma Gelenii:

*Puppe coronata gestabat Galba catellum,
Nunc Lyskirchiaca præsidet ille rati.*

(ε) *Wap. I. p. 39.* ex galea coronata jugum alarum complicatum, quarum altera aurata, altera nigra, utrinque ea nonnihil ponticuli conspicitur. (ζ) *Wap. I. p. 84.* vir caeruleo amictu & pileo, collari atque ora reducta aureis, dextra bipennem suo colore pictam axillæ impositam gestans. (η) *Wap. I. p. 40.* ex coronata galea inter duo cornua rubeum argentea & nigrum aurea fascia impressa, quorum orificio aperto inferuntur ternæ pavoninae pennæ, adversus prorumpit eo aureus. (θ) *Wap. I. p. 93.* ala cum typo scutario.

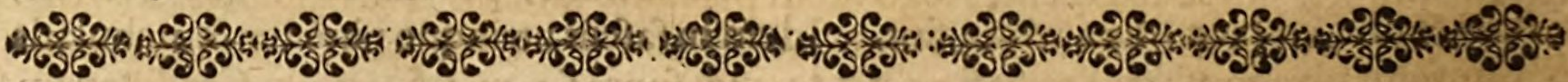
genteam instructam 3. malis & velis, quorum singulis singulæ stellæ aureæ imminet, in rubeo *la Nauve*. Navem sed sine malo & velis auream parmae mediæ cæruleæ inscribit fam. *Segker* (Austr.) (α) quæ galeæ coronatæ imponit malum ex auro & cæruleo colore variegatam, ex qua pendet velum argentatum, & ex ejus summitate volat vexillum candidum rubeum cruce insigne. Ita etiam cymbam auream inscribit rubeo scuto *Grotovsky* (Siles.) (β)

Anchora. §. XX. Ad apparatus navis inprimis anchoræ spectant, quarum usus non infrequens. Apud *Herod.* in calliop. jam Saphonis clypeus anchora notatur. Spei vero inprimis symbolum in ea quæri potest. Pars ejus superior (an potius erecta? nam transversam lego vocari *taabe*, à Latinis sumto nomine) Gallis *stangue* vocatur, à nostro vernaculo *stang*. Conf. Menestr. l'art du blas. justif. c. 5. p. 91. ubi de *Labourerii* erroribus circa hanc vocem. *La gumene* vocatur funis (conf. de anchora supra m. 3. n. 16.) Anchora argentea in area viridi, tessellis aureis hinc inde conspersa *Hohenfels de Reipoltzkirch* (Bav. in 2. & 3.) (γ) Tres anchoras nigras in aurea gestat *Bain*. Quinque aureas in cærulea decussatim locatas *Colombo*. Anchoram etiam vocat *Basileensium* *δρυμα* *Freherus* ob piscatoris munus, quod ab imperio teneat, sed *Cl. Seb. Feschi* de ins. c. 8. n. 14. mavult esse nauticum instrumentum seu *fahrstachel*.

Harpago. §. XXI. Harpago (*schiff-hacken*) nauticum instrumentum est. Talis argenteus conspicitur in parma cærulea fam. *Oppel* (Siles.) dicitur hoc deigmate notari, quod ejus familiæ duo fratres sub Carolo M. aliquot Saracenorum naves viris refertas, & uncis talibus attractas demerserint (δ) niger in argentea *Bischofsruverd* (Siles.) (ε)

(α) *Wap.* I. p. 34. 40. (β) *Wap.* I. p. 73. coronatæ galeæ imponitur cymba, & huic cauda pavonina. (γ) *Wap.* I. p. 30. non videtur peculiaris huic areæ respondere galea. (δ) *Wap.* I. p. 55. tres struthionicae plumæ argenteæ.

(ε) *Wap.* I. p. 55. novem pennæ galli gallinacei, tres mediæ argenteæ, interiores nigrae, posteriores paululum abscissæ rubrae.

M E M B R U M V.

DE LITERIS, VOCIBUS ET CHARACTERIBUS.

- §. 1. De antiquitate horum *δρυμάτων*.
2. 3. Exempla literarum.
4. Voces integre in schedis.

5. Sine schedis.
6. Monogrammata.
7. Πεντάλφα.

M E M B R U M V.

DE LITERIS, VOCIBUS ET SIMILIBUS CHARACTERIBUS.

§. I.

De antiquitate horum *δρυμάτων*.

DE hoc figurarum genere ita judicat *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 465.* Quant aux paroles, qui se voyent par fois dedans les escus d'armes, mon avis est, que la pratique en est toute moderne, veu que nous remarquons fort peu d'anciennes armoiries, ou les mots entiers, beaucoup moins les devises de plusieurs paroles, soient figurées; Quod ita sonat: Quod attinet voces, quæ nonnunquam in scutis gentilitiis conspiciuntur, existimo usum omnino recentem esse, cum paucis antiqua insignia observemus, in quibus integræ voces, multo minus sententiæ pluribus vocibus constantem repræsententur. Inde: L'on peut commodement mettre dans un rouleau, qui sortira du cimier, ou du timbre de l'escu d'armes, tous les petits dictons, qu'on voudra estre cognus de la posterité sans que pour cela le dedans de l'armoirie soit contraire aux maximes de l'antiquité, qui ne souffre ces grands meslanges. h. e. Commode schedæ alicui, quæ ex apice parmae imposito prodiret, inseri possent omnia dictoria, quæ ad posteritatem transmittere optamus: ut necesse non sit, ipsam aream insignium regulis antiquitatis tam varia comminisci ferre non solitæ, contrariam effingi. Ex quo principio ex Caraficis scutis vocem *libertas*, ex Mendosiis *Avemaria* mallet in apicem rejici. Paulo post p. 496. Ceux là me semblent plus supportable, qui marquent une lettre seule dans leurs armes, veu qu'elles n'en recoivent pas tant d'incommodité, toutefois, cela estant le propre des marchands, le moins que la noblesse s'en peut servir, c'est le meilleur. Quod quis diceret: Tolerabilius arbitror, si unica litera insignia notentur, neq; enim inde tantum scuto

scuto timendum est ἀπειρὲς: Verum enim verò cum ille modus mercatoribus proprius sit, quo varius nobiles eo utuntur, suæ dignitati melius consulunt.

§. II. Audivimus de his Varennii iudicium, de quo ut quisq; quod rationi consentaneum existimat, liberum relinquo. Segoing. tr. de arm. art. 5. p. 50. ita iudicat: *Il y en a, qui blasment les armes composée de lettres ou de mots, mais ce n'est pas avec raison, puis qu'on l'a veu pratiqué quelques fois en France, & plus souvent en Italie sur un fondement, qui est bien raisonnable, que par tels mots ou par telles lettres mises dans les armes, en fait cognoistre les actions heroiques des familles & on les rend plus memorables & recommandables.* Literas quod attinet, mercatoribus earum usum duntaxat vindicari, nollem. Certe satis antiquius est, cum Lacedæmoniis Λ. Messeniis Μ. literæ initiales nominum usurpatæ sint. Inde nunc quoque horum exemplo videmus, quibus primum nominis elementum δᾶγμα facit. Ita gestant A. nigrum in fascia argentea scuto rubeo inducta Bar. & Com. *Althann* (α) R. argento pictum in alveolo coccineo 1. & 4. *Reding* (Helvet.) (β) Z. itidem argentatum in nigro *Kormantzky* (Siles.) (γ) Quo referret quis etiam insignia *Sætern* (seu *Zætern*) (δ) sed superius m. 1. n. II. aliter.) Ita & *Garche* (Patrit. Francof.) (ε) gestabant literam G. implexa crucicula in clypeo argenteo. *Czechau* (Siles.) (ζ) literam W. argento antiquo more pictam in rubeo. *Kladrubske* (Siles.) (η) literam N. argenteam in scuti transverse secti, cuius inferiora candent argento, superiori parte coccinea. *Dobritsch* (Siles.) (θ) in rubea argenteam literam S. inversum & ræniola cuius extrema volant ejusdem metalli ligatam. Sed *Doberschiltz* in pr. Crofnsensi simile S. inversum nigrum fascia rubea ligatum in parma argentea gestat, servato cum istis eodem apice. *Aversberg* (Bar. in 2. & 3.) (ι) litera A. antiquo more scripta nigra in argenteo. *Von Wetke* (Patrit. Lubec.) (κ) in nigræ parmæ inferiori parte litera W. ex cuius medio exsurgunt tria folia acuminata viridia & inter ea ejusdem coloris petiolis sustentati flosculi triphilly rubei. Inter alias gentes lego idem placuisse familiis *Turlandorum* in Anglia, *Bellonis* Venetis, *Masalskiis* Polonis, *Montenegris* in Hispania. In civitatum scutis hoc in primis frequens observo. Conf. *Wap.* I. p. 219. insignia Campidunensium, Dona-Werdensium, Wangensium, p. 220. Tulli p. 221. Gætingæ p. 222. Glogoviæ. Quo & retuleris scutum civ. *Yffoudun*, cæruleum, literam Y. auro pictam, adjectis ex eodem metallo 3. liliis, complexum apud Menestr. l'art du blas. justific. cap. 7. p. 168. ita etiam in Gallia idem observatur in scutis civitatum *Peronne*, *Montargis*, *Rion* en Avergne, *Meaux*, *Brignole* en Provence.

§. III. Cum ratio literæ ex nomine non desumitur, nonnunquam illius habetur ratio, à quo familiæ præcipuus honos, vel insignia collata sunt. De quo diximus cap. 2. Sed ne huc quidem omnia exempla quadrant, unde restant alia, quorum partim aliqua rationes sunt, partim rationem nullam dare valerem. Ita fam. *Mesenavv* (Siles.) (λ) in scuto cæruleo literam S. tripertitam, nam superiori parte nigrâ, media argento, ima cocco tingitur, gestat eandem literam in scuto fam. de *Cordona*: sed ex ista ratione, ut P. Matthieu hist. Ludv. XI. l. 7. refert, quod Isabellæ Castellanae proci, cum ignotus accederet, Ferdinandum Amgoniæ principem, Gutierius de Cordona his Hispano idiomate verbis monstravit *esse es* (hic est) unde hæc extemplo responderit, *esse* debere ejus constituere arma. Ita familia *Felcium* (Felix) quæ Pedemontana ortu Avenione, Massiliæ & Aquis Sextiis habitat, usa est in parma rubea balthæo argenteo tribus F. nigris impressio quas explicant: *Felices fuerant fideles.* *Eloge d'honneur donné à ceux de cette famille par Amedée comte de Savoye en 1247. en reconnaissance de leur fidélité, & en un temps, que le Piedmont c'estoit presque tout revolté, à l'exclusion de la ville de Rivole, de laquelle le Felix estoient des premiers & plus considerables habitans.* *Elogium honoris huic genti collatum ab Amedeo C. Sab. 1247. in gratum testimonium eorum fidei,* quod

(α) *Wap.* I. p. 22. & V. p. 4. (β) *Wap.* I. p. 202. ex coronata galea prominens species virilis, argento vestita, caput pileo tecta & dextra ramum, sinistra literam R. portans. (γ) *Wap.* I. p. 75. ante alarum nigrarum jugum expansum argento picta litera Z. (δ) *Wap.* I. p. 131. (ε) Jugo alarum complicato, inserta figura scutaria. (ζ) *Wap.* I. p. 70. cauda pavonina impressa litera scutaria. (η) Inter duas rubeas argentea pluma struthionica. (θ) *Wap.* I. p. 68. coronatæ galeæ imposita tria lilia candida, caule & foliis viridibus. (ι) *Wap.* I. p. 33. galeæ coronatæ impositum complicatum jugum alarum cum typo scutario. (κ) Ex galea coronata folia & flosculi scutarii inter duo cornua secta, quorum prioris superior pars & alterius inferior auro fulget, reliqua atra sunt. (λ) *Wap.* I. p. 69. palæ duæ, altera nigra, altera rubea.

Exempla
litera-
rum.

Exempla
litera-
rum.

quod cum totum fere Pedemontium à Principe defecisset, in fide perstiterit Rivolium opidum, ex cuius præcipuis civibus fuere hi Felices ex Pignon. & Parad. Segoing. tr. des arm. art. 5. p. 51. Aliud exemplum 4. literarum, quibus tamen totidem voces significantur, suppeditat clypeus fam. Patr. Francof. Ræmer (α) nam ille sectus diagonaliter ex auro & minio, baltheo nigro discrimen constituyente, in aurea parte brachium armatum coloris cærulei strictum acinacem præferens, in rubea literas aureas S. P. Q. R. repræsentat.

Voces in-
tegræ in
schedis.

§. VI. Voces integræ vel sententiæ aut ipsum potissimum constituunt δῆγμα scuti, vel in schedula aut alio modo reliquis figuris in ipso scuto (si enim extra illud sit, alius locus tractationi debetur. Vid. c. VII. n. 65. seq.) adjiciuntur. De hoc genere iudicium Varenii rectissime intelligitur, cum indecorum & simplicitati insignium repugnare credit. Nec facile antiquitas exemplum suggeret. Saltem in Germanis ea frustra quæsieris. Huc refero Recte desuper data, in schedula sinistrae parti clypei Dominiceti (β) circino adscriptum: Pro rege & grege Christiano, in schedula limbi instar inferiorem scuti medietatem ambiens pro fam. Nankovvsky (γ) Victoria itidem in schedula stellæ aureæ laterculi 2. & 3. fam. Cicogna (δ) adject.

Sine sche-
dis.

§. V. Elegantiora illa sunt arma, in quibus voces sine schedis ipsi scuto tanquam primarum signum, vel primarii inscriptio, inseruntur. Huc spectant insignia Reip. Lucensis, cærulea inter duas aureas tæbias diagonales vocem LIBERTAS auro etiam scriptam continentia: Exemplum huius Illustrissimæ Reip. id genus armorum satis illustrat, & si quis secius de illis sentiret, tueretur. Eandem vocem fam. Magaloti (Florent.) ob fortiter defensam libertatem inscribunt capiti rubeo, quod imminet parmæ ternis fasciis aureis & nigris exarata (Segoing Tr. des arm. art. 5. p. 50. Ita vocem Lieb aureis literis fasciæ argenteæ scuto nigro inductæ inscribit Zachareis (Bavar.) (ε) unde in 2. & 3. areolam suam transtulit fam. Starzhausen (Bavar.) (ζ) forte hereditatis titulo. De Mendoza's vide histor. insign. Horum forte exemplo fam. Andrada, argenteo scutario limbo inscribit, Ave Maria gratia plena. Modernus rex Britanniae Carolus II. Carlisleo Chiliarchæ optime de se merito novissime concessis insignibus inter alias figuras integrum nomen Karlos intulit. Seb. Fesch. de insign. cap. 8. n. 13. Discerniculi causa quendam juniorem fam. du Bourg literis aureis Salvatoris nomen abbreviatam J. H. S. capiti scuti inscripsisse lego, ut se tempore ligæ bonum catholicum (factionis hoc indigno abusu à pietate adsertum nomen erat) notaret. Oxoniensis academici clypeus cæruleus librum argenteum apertum, & hæc verba Sapientia & Felicitas repræsentantem, adjectis 3. coronis aureis complectitur.

Mono-
gramma-
ta.

§. VI. Huc monogrammata h. e. plures literæ in unam figuram dictæ spectant. Inter illa in primis celebris est Constantini M. δῆγμα. Hoc monogramma Primas. ad Apoc. 13. & ex eo Ansbertus putant ab Antichristo usurpatum iri, quo totum Christianomen compendio includatur: & quidem Ansbertus à Deo hoc revelatum jactat. Ad stipulatur Ribera ad Apoc. 13. 16. p. 350. 351. atque putat eum hoc characterem usurum in sigillo ac annulo, ut hoc signo Christianos & Judæos, quorum Messias esse velit, speciosius decipiet. Tum quia Constantinus M. in labaro idem signum gestavit, notante Onofr. in Fast. excepta linea transversa, idemq; exemplum imitati Leo V. & Michael Constantinus Imperatores; hunc quoq; Antichristum, qui fundator publicæ quietis videri volet, tanto magis characterem tali delectatum iri. Refutat vero socium Blas. Vieg. Comm. ad Apoc. 13. p. 686. Annumeretur ergo & hoc reliquis de Utopico illo Antichristo eorum, qui verum agnoscere nolunt, fabulis. Si vero Ansberti revelatio locum haberet, esset de quo suis Pontificibus Romani timerent. Cum post alios Leonis III. circa 796. & Joh. Lat. monogramma idem Ciaconio notante extet.

πένταλ-
φα.

§. VII. Nullus alius visus commodior locus, quam ut huc etiam illum characterem referam, quem πένταλφα, vel stellam pentagonalem aut salutem Pythagoræ (inscribi solebant literæ υγίεια) appellare solent, Druttenfuss seu Druntenfuss) superstitionibus frequenter adhibitum. Gestat hunc characterem argenteum in parma coccinea fam. Degelin de Wangen (Suev.) (η) CAP. VI.

(α) Ex corona aurea prodit brachium cum acinace; Laciniæ aureæ hinc nigro, illinc rubeo tinctæ. (β) Wap. IV. p. 44. (γ) Wap. IV. p. 133. (δ) Wap. IX. p. 42. (ε) Wap. II. p. 57. alæ nigræ fascia & vox inscripta. (ζ) Wap. I. p. 84. idem apex, nisi quod galea coronata, & loco unius alæ, jugum complicatum 3. alarum repræsentatur. (η) Wap. I. p. 119. culcitra rubear impositum idem πένταλφα ut tamen 4. extantes cuspidos, pennis gallinæccis vel quicquid id ornamenti est, exornentur.

CAPUT VI. DE APICE SEU TIMBRO.

- §. I. Scuto impositus apex.
2. Quæ scuto imponuntur & adjiciuntur.
3. Germanorum circa galeas studium.
4. Dispositio.
5. Galea nomina.
6. Origo.
7. Materia apud veteres.
8. Figura.
9. Recentiora instituta.
10. De moribus nostris circa apertas & clausas galeas.
11. Quibus apertarum jus sit?
12. Quibus in universum galea conveniunt? inprimis de Ecclesiasticis.
13. Corona, quis earum apud Priscos usus.
14. Regum & Imperatorum circa eas mores.
15. Corona clausa & aperta.
16. Figura coronarum Imperatoriarum, Regiarum, Ducalium &c.
17. Quæ nostri moris. Inseti corone pilei ducalibus.
18. Regum corona. M. D. Hetruria.
19. Serta, Ecclesiasticorum mitra, Papalis corona & insignia.
20. Cardinalitii piles.
21. Pilei Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, Mitra.
22. Tegumenta galearum. Origo.
23. Unde laciniosa picta. Lambrequius.
24. An recte dicantur plumarius instructus.
25. Aliquando integra pingi solent.
26. Pallia ducalia.
27. Regula de tincturis laciniarum.
28. 29. Exceptiones.
30. Diadema tortile.
31. Apex.
32. Origo à cristis veterum.
33. Germanorum mores.
34. Apices apud veteres saepe mutati.
35. In apice figuræ, quibus nulla in cuto respondent.
36. Figura apicis pluribus scutariis respondentes, & galea multiplicata.
37. Analogia figurarum scutariarum & apicis.
38. Figura apicis frequentiores.
39. Cornua veteribus in usu.
40. Apud nostros cervina, arietina, bubalina. An proboscides elephant. Addita quandoque alia, inprimis aures.
41. Ala apici adhibita.
42. Plume.
43. Penna pavonina.
44. Herma.
45. Humana alia figura vel Angelorum aut Sirenium.
46. Humana membra, caput, brachia, crura.
47. Bestiarum figura vel πρτομαί.
48. Aves integra.
49. Earum nascentium figura.
50. Fera integra.
51. πρτομαί.
52. Animalium partes.
53. Montes & rupes. Turres. Castella. Columna. Naves.
54. Flamma.
55. Vexilla.
56. Pilei, latiores vel turbinati.
57. Ventilabrum angulare.
58. Figura scutaria honorabiles.
59. Intermedia inter apicem & galeam.
60. Culcitra.
61. Singularia quadam.

§. I.

Diximus cap. I. quod partes integrantes insignium ad tres revocate decreverim: Scuto impositus apex. Quæ hactenus tractata sunt, primam partem nempe scutum respiciebant, ita tamen ut reliquis ex parte communia etiam sint. Nunc ad galeam transimus, nempe cum suo ornatu. Cæterum omne quod scuto imponitur in genere vocare solent *timbre* vel *cimier*, Itali *cimiero* (à situ potius quam chimæricis figuris, quod non displicet Campanilio dell' arm. c. II. p. 17.) unde aliqui vocem formant *timbr* seu *cimerii*. Latini vero (vid. Lips. mil. Rom. c. 3. c. 5.) *apicem*, aut *fastigiarium coronamentum* appellant. Græci πρτομαί, plumeum apicem seu corollam. Nostri frequenter complecti solent sub generali nomine *helm* & *helm*: Kleinodien.

§. II. Porro de universis, quæ scuto imponuntur vel adjiciuntur ita dicit M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. p. 4. p. 536. Elles ne sont pas absolument hereditaires, comme le corps de l'ecu, mais seulement personnelles, ou attachées à la personne, qui les y employe la premiere. C'est bien le meilleur par fois, que les descendants se servent des ornemens, que leurs ancêtres ont choisis, toutefois il est en leur volonté de les alterer, quand bon leur semble, pour les nouveaux sujets qui se presenteront, sans que les maximes & les regles de cet art soient aucunement violées. De quoy vous scaurez bien cognoitre qu'il est pas de mer-

de merveille, si les emeaux de ces accompagnemens ou de cet accessoire d'armes sont appliques avec toute sorte de liberté & avec bien de la difference des couleurs & des metaux, qui sont dedans le principal: puis que tous ces timbres, ces cimieres, ces supports & ces atours peuvent estre changez. Ait non esse universa illa hereditaria absolute, uti corpus scuti, sed tantum personalia, vel illis propria, qui primum illis usi: Optimum quidem nonnunquam est, ut descendentes utantur iisdem ornamentis, quæ majores elegere, in ipsorum tamen arbitrio etiam positum est, ut cum placet, ex novis causis, quæ occurrunt, ea immutant, absque illa quæ ita committeretur legum & regularum artis violatione. Unde dignoscitur, mirum non esse, si tincturæ harum appendicum vel accessoriis omni cum libertate nec eadem ἀκερβεια, quæ in principali observatur, applicentur: cum omnes hi apices, cimieria, telamones & alia quæ circumstant, mutari valeant. Ex *Paillot* Vr. & parf. sc. des arm. v. *abaisse*, aliud colligere licet, quod nempe Gallo iudice apicis præ scuto major sit dignitas: ita enim ait: *Les cimiers & supports ne sont, à dire vray, deus qu'à ceux qui les ont mérités par leur générosité, ou par leur vertu, ou à ceux à qui ils sont acquis par naissance. Et verum dicamus, apices & telamones, non aliis debentur, quam qui generositate vel virtute meruerunt, aut hereditate majorum accepere.*

Germanorum circa galeas studium.

§. III. Quid circa hæc apud nostros etiam in usu fuerit vel adhuc sit, suo loco sequetur, cum de singulis agemus. Id tantum ante omnia monere necessarium est: Galeam cum imposito apice Germanis potiori loco esse, quam aliis nationibus. Cum nonnunquam videamus: omisso scuto, magnates & alios illustres in quibusdam sigillis solam galeam, vel si plures sint, galeas avitas repræsentare. Unde apparet, ipsis galeam & apicem quam scutum & hujus figuras in non minori esse pretio. Cujus utrum exempla apud alios reperiantur, dicere nequeo.

Dispositio.

§. IV. Cæterum quicquid hoc capite nobis agendum est, illis continetur, ut 1. de galca dispiciamus. 2. Coronas, quæ plurimis impositæ conspiciuntur. 3. Tegumenta cassidis & 4. apicem hisce impositum consideremus.

Galeæ nomina.

§. V. Galeam quod concernit, nomen habet ἀπὸ τῆς γαλέης à fele vel mustela. vid. *Lips. de milit. Rom.* 3. dial. 1. Nam prisca tegmina capiebant à feris. Unde apud Homerum ἰκπδέη, κυνέη, ταυρεή, αἰγείη, mustellina, canina, taurina, caprilla. Alii galeam à Gallo, cujus formam Cares summitati capitis armati imposuerunt, Varro à galero dictam, putant. Hoc vero discrimen *Isidor.* l. 18. 14. constituit inter *cassidem* & *galeam*, quod illa de lamina proprie, hæc de corio: nam *galerus* corium dicitur. *Galerus* etiam vel *galericulus* vocatur in primis è pelle & lana:

Fulvosq; lupi de pelle galeros. Virg. *Æneid.* 7. 987. *Cudonem* etiam vocat *Silius*:

Caput his cudone ferino

Stat cautum.

Coronas quoque nonnunquam galeas notare lego apud *Riber. comm. in Apocal.* 9. 7. p. 255. ex loco Virg. 5. *Æneid.*

Omnibus in morem tonsa coma pressa corona.

In quem locum *Servius*: corona id est galea, & sermone Homeri usus est, nam galeam γέφυρον dixit: Et revera corona non esse potest, cum sequatur, galeam ante pedes (conf. *Hæping. de jur. inf. c. 9. §. 4. n. 497.* ubi etiam ad Homerum & Virg. provocat.) Græcis dicitur ὀμφαλῶν, quæ vox extat *Eph.* 6. Tum apud *LXX.* 1. *Sam.* 17. nec non κράν. Et à materia κυνέη, ἰκπδέη, ταυρεή, αἰγείη, apud Homerum. Germani (præter nomē antiquum cassidis præsertim cristatæ vel cornutæ *brynn* vel *brenn*: vid. *Hæping. de jur. inf. c. 9. §. 4. n. 502.* & affinia *sturmhut* / *pickelhaube* &c.) vocare solemus *helm* ab *helen* tegendo, velando: Sicut etiam Itali dicunt *celada* seu *celata* à celare (unde haud dubiè & Hispani suum *celada* & Galli *celade* vel *salade*) & Franci *casque*, Itali *caschetto* à *cacher*. Ab hac voce *helm* Italus format suum *elmo* seu *elmetto*, Gallus *heaulme*. Præter hæc nomina Francis scriptoribus usitata etiam sunt *basinet* & *timbre*, quamvis hoc potius apicem, vel cum apice cassidem notet. Conf. *Menestr. verit. art. du blas. c. 13. p. 160.* Suecis vocatur galea *Jærnhatt* vel *Katelhatt*, quod esset ex ferro aut ære. *Loccen. Antiq. Sueo-Goth.* l. 3. c. 2. p. 119.

Origo. §. VI. Quod rem attinet, autores galearum alii Lacedæmonios, alii Cares constituunt. *Plin.* 7. 56. conf. *Limn. jur. publ.* 6. 6. 67. Antiqui nostri Germani & plerique Celta maximam partem galeis omnino usi non sunt, sed prælium, ipsi principes, nudo capite ingressi sunt, quod & Scythiis & Parthis in usu est, ac nunc Americanis. Vid. *Chaver*

ver. ant. Germ. l. 1. c. 44. Uti vero præcipuam partem humani corporis caput tueretur galea, ita inter alia arma ex præcipuis ei merito honos, quinimo ex hoc quoque symbolum ominis & dignitatis habebatur, quia sortes regis galeæ injiciebantur, ut apud *Virgil.* 5. *Æneid.*

Extremus galeæq; ima subsedit Acestes.

§. VII. Materiam non unam reperimus apud antiquos: Vimineas Parthorum lego Materia apud Veteres. ut scuta, apud *Lips. de mil. Rom. in Anal. p. 109. & p. 383. ex Strabone* Lusitanorum nervinas. Plerumq; vero olim quod Græcis, Macedonibus, Tracibus, Paphlagonibus præcipue in usu fuit, ex corio (non alteri cassidi inducto, sed nudo capiti admoto, conf. *Hæping. de jur. inf. c. 9. §. 4. m. 4. n. 518.*) fuere: unde Homeri mustellinæ, caninæ, taurinæ, caprillæ (n. 5.) Fuere etiam vulpinæ, ursinæ. *Stat. 4. Thebaid. 304.*

Ille Lycæoniæ rictu caput asperat ursæ.

Afris è serpente. Claudian.

Serpentum gestant patulos pro casside rictus.

Lupinas apud Romanos commendavit memoria animalis in Romulum beneficii: conf. *Lips. de mil. Rom. l. 3. dial. 1. Virgil. 7. Æneid. 687.*

Fulvosq; lupi de pelle galeros.

Propert. L. eleg. 4. 11. v. 20.

Et galea hirsuta corrupta lupina coma.

Ex his ipsis locis patet, non harum ferarum pelles tantum adhibitas esse, ut exinde confuerentur galeæ, sed has ex earum formatas rictibus: quem morem *Strabo* Albanis & Iberis, *Plutarchus* Cimbris & Teutonibus attribuit. Nec vero tantum rictus feræ aptabatur capiti, sed nonnunquam toti corpori reliquæ exuvix: quem morem, nempe nonnunquam integras leonis, lupi &c. exuvias tergo aptandi, Polonis nunc quoq; servatum refert *Cornel. à Lapid. ad Ezech. 1. 6.* Huc ista referas *Statii 7. Thebaid. 277.*

Galea vacua ora leonum.

Virg. 7. Æneid. 666. de Aventino:

Ipse pedes tegmen torquens immane leonis

Terribili implexum seta cum dentibus albis

Indutus capiti.

De hoc more eleganter & docte, ut solet *Spelm. asp. p. 12.* Cum ea ætas propter terrarum solitudinem immanibus feris graviter laboraret, egregium habebatur his bellum indicere, (unde despiciant, qui possunt, annon *Genes. 10. 9.* verba proprie intelligenda, & à venatione ferarum primordia potentix Nimrodianæ arcessenda sint?) victarumq; exuvias ad virtutis indicium circumferre. Sic *Hercules Hydræ Nemerq; leonis spolio insignitur. Theseus tauri, quæ Atticam vastantē peremit. Atalanta apri Caledoniæ terroris, Aphypnas apud Ovid.*

Fusus in ossæ villosæ pellibus ursæ.

Et Dorylas ibidem

Tempora tecta gerebat

Pelle lupi, sæviq; vicem præstantia teli

Cornua dura boum multo rubefacta cruore.

Inde refert, tandem in morem versum esse, exuvias tales utcunq; comparatas armis inducere. Successu temporis ex metallo fieri cepere: Inprimis ex ære & ferro. Illæ Gallis & Celtiberis à *Diodoro*, hæ Germanis tribuuntur apud *Cluver.* Ita & autore *Plutarcho* Camillus apud Romanos fabricatus est galeas plerisq; totas ferreas & leves in ambitu, ictibus gladiatorum frangendis. Fuere vero aliquando ex solido metallo, nonnunquam è corio vel simili materia, ferro aliquo per lineas aut circulos inducto. *Orichalcinas* etiam legimus apud *Herod. l. 7.* Tum aureas Andabatarum inter gladiatores ex *Isidoro* apud *Lips. Saturnal. 2. c. 12. p. 89. conf. Hæping. de jur. inf. c. 9. §. 4. m. 4. n. 522.*

§. VIII. Quod figuram concernit, variarum galearum vide figuras apud *Lips. de mil. Rom. l. 3. dial. 5.* Aliæ enim fuere filæ, introrsum apertæ & ferri aliqua eminentia, sed repandæ: aliæ bucculæ. (*Fraçta de casside buccula pendens. Juvenal.*) quæ buccas tegebant, flexilium laminarum commoditate. Faciem autem antiqui nudam habebant, ac in Persis ut novum alii mirati illa tegmina, quæ cum nostris galeis ferè conveniunt. *Oxæ* dicebatur lorum, quo galea astricta collo. *φάλαξ* conus est, cui crista infixæ. *Serv.* curvatura quæ in galea prominet, super quam cristæ sunt. *λόφος* crista seu *τρίχων*, filio rostra. Fuit autem conus ille juxta *Cluver.* non in postica parte galeæ, uti nunc, sed in ipso vertice. Interdum plures coni & cristæ, ita Heroum galeæ triplici cono insignes *τρίφωλλος*, *τρίλοφος*. Unde *Geryon* juxta *Suidam* *τρίκέφαλος*, quia *τρεῖς λόφους εἶχεν*. Sed & *Aristophanes*

stophanes memorat galeam τετραπηνον, quadripennem. Fuere autem olim duo genera apud *Servium*, explorantium vel tyronum & bellantium: Illud *Homer. Iliad.* vocat *αλκιον*, eratq; levis & humilis fabricaturæ sine corio, crista & ornatu, *αφαιόν τε καὶ ἄλοφον*, ne fulgor detegeret, gravitas retardaret. Alterius generis & usus fuere galeæ tortorum inter paganos instrumentum, & gloriosorum aliquot Christi martyrum decus & insigne. Quorundam enim ut ingeniosa in varia tormenta paganorum crudelitas fuit, capita galeis igneis recta & ambusta sunt. Vid. Ant. Gallen. de SS. mart. cruciat. c. 7. ubi allegat exemplum Clementis Ancyranæ & ex Menologio justî militis, ea poena cum Christianus esset, affecti, forte ut militi alluderetur, militiæ aliquo decore in supplicium converso. Sed nulla, si quod res est fatearis, gloriosior hac galea unquam gestata est.

Recenti-
ora in-
stituta.

§. IX. Ista vero omnia parum ad illustrationem nostri moris faciunt: unde nec pluribus circa illa morabimur. Solent vero nunc circa galeas illa imprimis observari ab iis, qui exactius hæc ponderant & servari petunt. Materia & tinctura, situs & clathrorum (Galli vocant *les grilles*, nostri *rost*) numerus. Ante omnia hic enarrabimus, quas regulas M. Vulf. de la Col. scienc. her. c. 35. p. 384. seq. præscribit, & quas pleriq; in Gallia scriptores retinent. An vero unquam in usu obtinuerint, ego valde dubito. Conqueritur equidem *du Val* eas in Francia non æque observari, atque in reliquis Europæ regionibus. Ast vehementer fallor, aut nusquam hæc recepta sunt, aut in Gallia sola: certe Germanis nihil ignotum magis. Ut vero quæ *Colomberii* sunt, adferamus, tribuit viro suæ gentis primo nobili chalybeam, vel ferream politam cassidem aliquantulum apertam seu hiantem, nobili, qui ex tertia generatione utriusq; lateris nobilitatem deducit, chalybeam seu ferream 3. clathrorum seu craticularum, equiti chalybeam politam & splendentem, quæ 3. craticulas argenteis lineis terminatas, exhibet, Baroni argenteam clathris 7. quæ lineæ aureæ claudunt, extantibus, ita collocatam ut duæ tertiæ partes vultus appareant (*posé & taré en tiers*) Comiti, Vicecomiti & Vicedomino, argenteam 9. craticulis aureis in conspectum venientibus, Marchioni argenteam, variis ductibus pictam (damasquiné) & 11. clathra aurea monstrantem, atque adeo recta facie locatam, (talem recta facie locatam sed chalybeam auro tinctam *Segoing. Thres. herald.* p. 469. concedit illis, qui imperium generale vel jurisdictionem sub rege aliquo seu principe supremo habeant, unde ait vindicari primis præsidibus curiæ supremæ, ducibus exercituum, gubernatoribus provinciarum vel locum tenentibus generalibus) Ducibus & principibus auratam itidem picturatas, lamina quæ vultum obtegere solet, aliqua ex parte aperta, atq; adeo sine clathris, Regi demum pariter auream, pictam & omnino patentem, sine craticularum vestigio. *Gilb. de Varenn. Roy a' arm.* p. 4. p. 537. non longe ab hoc abit, nisi quod solorum regum & imperatorum galeas deaurari permittit (conf. autem an olim regum galeæ aureæ & gemmatæ? *Blondel. assert. general. Franc. t. 2. p. 355.*) principum, comitum, ducum & marchionum argento pingi, reliquas chalybeas politas esse: quam armoristarum consuetudinem universalem esse dicit. Idem differt ratione clathrorum, nam tres nobili, 5. equiti vel baroni, 7. comiti aut marchioni, 9. duci, 11. monarchæ aut supremo principi attribuit. Ex Italis (an suffragantibus popularibus omnibus? alii viderint) *Philib. Campanile dell' arm.* c. 11. p. 17. galeas clausas nobilibus certo dominio destitutis adscribit, & quidem nobilitati patitiæ aut privatiæ conversas ad latus, clariori & illustri directas: apertas autem illis adsignat, qui aliis imperant. Et quidem denuo ad latus obversas vasallis, directas supremis, independentibus atque absolutis dominis. Idem c. 13. scutis inclinatis (quod actui prælii ea convenire putat) non alias quam clausas galeas imponendas judicat, & exemplum Ladislai R. Neapolitani, qui militiæ quam regni studiosior fuit, adducit, quod insignia sua hunc in modum effigiari curaverit; nec non alii militia clari viri. Unde si vel rex vel princeps scuto inclinato galeam apertam jungat, ab errore excusare non vult, sed quod inclinata scuta concernit superius c. 3. de illis diximus, inter illum & alium situm nobis nihil interesse. Quod situm attinet, ille imprimis duplex est, ut nempe vel recta facie (de front) vel lusca (en pourfil, *der seiten oder durchschnitt nach*) pingatur galea: quæ tamen rectum situm non obtinent aliæ magis minusve inclinantur. Porro rectas galeas non nisi summis principibus deberi plerorumque exterorum sententia est, ut olim *Seneca 6. de benef. c. 31.* de tiararum situ, solis datus regibus ut rectus esset. Unde inter insignia ordin. Eq. A. V. solus rex cum tres imponat galeas scuto, mediam fert rectus aliis proceribus concessæ sunt binæ, at obversæ invicem vel inclinatæ. Unde Philippus II. Rex Hisp. Mantuæ civem quendam nobilem publico in loco hac in re peccasse, suis oculis animadvertens, emendare protinus errorem jussit, ne vitium ultra serperet. *Jul. Chifflet. brev. hist. ord. E. A. V. c. 8.* Spuriorum autem galeas ad lævam converti jubent.

De moribus
nostris
cir-

§. X. Vidimus quæ observari optarent artis hujus scriptores, sed omni conatu hoc nondum effecere, ut observarentur. *Limn. addit. ad jur. publ.* 2. 7. 46. *Tom IV. p. 241.* ita *Moreau*, cum retulisset Gallorum legem ex *Ph. Moreau. Hæc talia revera sunt, qualia pictores*

res

res (hoc est id genus hominum, quibus cum Poetis, quilibet audendi semper fuit æqua potestas) ca apertas & clausas galeas, decent, rectam autem rationem atq; examen non admittunt, hoc unico securi, ita placuit & stat pro ratione voluntas. In Germania nostra non nisi duorum generum sunt galeæ, nempe clausæ (quæ non clathris distinctæ sunt, sed tantum per minuta & crebra foramina lucem admittunt) & apertæ seu clathratæ: Illas *stechhelm* vocant diplomata Cæsarea, has *thurnierhelm* / seu *frey offener adelicher thurniershelm*. Unde has nobilitas sibi vindicat, istas reliquorum usui relinquit. Quod non ita universale est, ut non observemus aliquando, imo olim fere semper, ipsos illis usos esse principes. Conf. de ducibus Brunsvicensibus non semel clausa casside usis *Hæping. de jur. inf. c. 9. §. 4. m. 3. p. 51.* & ex eo *Limn. jur. publ. T. V. addit. ad 6.6. p. 60. Paschal. l. 10. de coron. c. 15. Aldrovand. ornithol. F. I. fit*: usus aquilæ in insign. Hinc inde etiam in insignium libro nostro invenias clausarum galearum exempla, sine detrimento illustris splendoris vel nobilitatis, in nobilissimis familiis non sine vetustatis argumento. Vid. *Wapenb. l. p. 23.* galeam parmulæ sinistrae, quæ adstat majori scuto *Herbersteiniorum* impositam, dextram galeam familia *Widemann. Wapenb. l. p. 153.* Vicissim meras apertas à natis heri nobilibus videbis gestari, ut vel sic in nullo nobilissimis quibusq; inferiores videantur. De discrimine clausarum & apertarum galearum ita B. Herzog in chron. Alsac. *der verschlossene helm zum ernst / der auffgethane zum schimpff angesehen* / unde mos videri potest esse à torneamentis. Loccen. antiq. Suec. th. l. 3. c. 7. p. 135. ita de hoc instituto: *Quod galeæ nobilium perforatæ sunt, ex isto principio ortum est, quod priscis seculis equites primo unum foramen in frontispicio galeæ fecerunt, per quod adversum hostem prospicerent. Talem formam veteres galeæ quæ Stocholmiæ in armamentario regio, in primis Magni Ladulås & Caroli Canuti Regum, adhuc adservantur, ut vidi, præferunt.* *ei inde paulatim pluribus foraminibus ornatus causa perspicuas reddiderunt, quæ postmodum velut decoris militaris argumentum insignibus nobilium superius insigebantur.* Ratione numeri clathrorum nullam omnino apud nos differentiam reperio, & exinde colligo nullam esse, quia in diplomatibus imperialibus numerum craticularum nullibi expressum invenio, quod futurum esset, si quid in ea re sollicitos fuisse opinor, nam ne hunc quidem diplomata expriment, quod necessarium esset, si quid interesset, qualis pingatur. Unde pro suo fere arbitratu jam rectas galeas, jam in dextram, modo in lævam conversas nobiles pingi faciunt. *Sibmacherus*, ut quam animo conceperat elegantia studeret, quoties, una serie exhibuit, medias adversas sculpir, secundam & quintam in dextrum latus, primam & quartam opposito situ locat. De his vero, qui aliquod natalium dedecus inde colligeret, ne injurius in illustres stirpes & imperitus nostrorum morum judicaretur, imo ne quidem olim apud exteros illa conversio galeæ natales illegitimos semper arguit. Conf. exemplum contrarium apud *Menestr. verit. art. du blas. c. 13. p. 159.* De summis principibus nostræ gentis antiquo more observat *Casp. Lerch à Dirmstein de Eq. ord. 2. grundf. n. 4. p. 64.* *Daß vor deme Fürsten und Herzogen mit keinem helm gleich einem rittersmann aufgezogen / sondern wie in Kayser Heinrichs thurnierordnung zu lesen / bloßes haupts und einer fron und frang.*

§. XI. De hoc aliquando inter nostros controvertitur; quibus apertas galeas gestandi jus esse debeat. Quod Doctoribus, Oratoribus & Poëtis gestandi apertas galeas potestas non sit neganda, adstruit *Hæping. de jur. inf. c. 6. p. 8. n. 1438.* Sedenim 1450. addit, requiri tamen codicillos honorarios à principe, quibus id detur. De doctoribus juris quod nobilibus comparentur & in multis horum privilegiis fruantur probat *Tiraq. de Nob. l. 1. c. 5. Chast. Car gl. mundi p. 8. confid. 12. & latè Harprecht tom. 1. inst. jur. tit. de jure pers. §. servorum n. 11. & seq. quod illis concessum sit sine speciali Imperatoris concessione nobilium insignia cum apertis galeis gestare.*

§. XII. Nec de apertis modo galeis, sed de omnibus omnino quæstio est, an certis illa convenient? Si audiamus *Bonchelum*, ille ita arbitratur apud *Ioh. Limn. jur. publ. T. IV. addit. ad 6.6. p. 102.* *Le timbre est tous jours composé de l'habillement de tete, & faut prendre garde, qu'il se refere particulièrement à la personne, & non pas à sa famille, comme l'armoirie: ainsi qu'il se collige des armoiries des femmes, qui n'ont point de timbre fort les laqs d'amour en cordeliere.* Apex semper componi debet gestamine solito capitis, & observari, ut singulariter respiciat personam non vero familiam, uti ipsa insignia: quod colligere est ex insignibus femininis, quæ apice destituta, tantum laqueis amoris funiculorum instar circumdantur. Unde rogatorum clypeis loco galeæ mitellam quadratam (bonnet quarré) imponi vult. Ita ecclesiasticos & mulieres idem *Limn. jur. publ. 6.6.72.* galearum jure priv. conf. *Hæp. de jur. inf. c. 9. §. 4. n. 492.* Dubito an hisce legibus etiam exteri teneri se patiantur; de Germanis confidenter assevero illis obligatos se non credere. Concedit *Limn. l. 1. all.* quod nonnulli tamen prælatorum mitra & galea utantur, in quibus sc. dupla concurrat jurisdictio & respectus. Nec v. hoc tantum usu, qui legis vicè in hoc argumento obtinet, receptum videmus: ut mitra addatur galea apicem principat' vel dominii temporalis titulo

assumptum sustinens, sed & alia, quæ familiare prælato signum gestat. Imo quod magis ad rem facit, ipso ecclesiasticæ dignitatis nomine galea aliquando assumitur. Quæ dixi, singula patent ex insign. Archiep. *Moguntini* (vid. *Wap.* I. p. 3.) ubi quæ à lævis est galea Cronbergium (inde fuit qui tum vixit elector) apicem refert, dextra præter pileolum electoribus proprium Moguntinam rotam, media mitram archiepiscopalem fulcit, quæ si quis rotam prioris interpretetur, *deſſen* Moguntinæ diæceſeos, prout ea dominium temporale continet, de quo ipso multi dubitarent, absq; dubio ipsam ecclesiasticam, quam Elector præ se fert, dignitatem denotat. Nec aliter de Trevirensibus armis eadem p. judicandum est. Unde constat, non modo gentilitias cassides ecclesiasticis non negari, & professioni ipsi non repugnare, ut galeam signa ejus premant. Et unde quæso scuti ante galeam prærogativa, cum à militia utrumq; signum arceſſatur? De scutis vero non ita pugnant, ut ecclesiastici, togati, mulieres illis utantur; Nam quod illis ovalem figuram, his rhombos malunt assignare, in legem nunquam abiit. Cur ergo circa concedendas cassides morosiores simus? Si vero mitellam togatorum, professionis insigne, omnino in apice aliqui extare velint, galea ob hoc excludenda non est, uti videmus eam à Cancellario, togatorum in Francia principe, galeæ imponi, non vero substitui, vid. Nic. Besogn. *Estat de Tr.* l. 2. p. 2. c. 1. p. 61. Imo in imperio nostro res vel eo decisa est, quod non militaribus tantum viris, sed quibusvis aliis, quos insignium honore Augustus exornat, suæ galeæ simul attribuantur. Inter eos vero ad quos gestandi illa ornamenta jus pertinet, diserte referuntur, utriusq; sexus descendentes, *ihren ehelichen leibes erben/und deroſelben erbes erben/mann und weibspersonen*/ut adeo dubitandi non ulterius causa superſit.

Coronæ
quis ea-
rum a-
pud Pri-
ſcos uſus.

§. XIII. Porro nonnunquam casside & reliquo apice omiſſis videas clypeo ſolam incumbere coronam, (erectæ extra ordinem exemplum est in fam. *Wildenstein* (Sil.) (a) vel hac ſaltem ornari galeam, reliqui apicis fulcrum; duplex enim earum uſus est. Unde ratio exigit, ut jam de coronis (quæ victoriarum, honoris, amoris, lætitiæ ſymbolum haberi ſolent, non abnuente ſacræ phraſi 2. Tim. 4, 8. 1. Cor. 9, 25. Prov. 4, 9. Ezech. 16, 12. Zach. 6, 11. Apoc. 2, 10. 1. Petr. 5, 4. Jac. 1, 12. Job. 31, 36. Pſal. 21, 4.) quædam dicamus, (conf. Hæping. de jur. inf. c. 9. m. 8. n. 563. & ſeq.) ſed de antiquorum circa illas moribus nos paucis expediemus, remittentes eum, qui plura volet, ad autores, qui pluribus iſtud argumentum excoluere. Inventorem coronarum, qui fabulas non averſantur, ajunt Janum fuiſſe, qui circulo aureo 12. radios impoſuerit, teſtimonio ſuæ independentiæ, & inprimis quia à ſole originem duxerit. Unde poſtea etiam regum coronæ radiatæ. Ita Virg. l. 12. *Æneid.* de rege Latino:

*Cui tempora circum
Aurata bis ſex radii fulgentia cingunt
Solis avi ſpeciem.*

Tot quoq; radii in numis Imperatorum capita cingunt. Cæterum antiquis non unius generis fuere coronæ. Huc referimus *lauræam*, lauri foliis & baccis conſtanti, quæ victorum erat, (& Romanis ob hoc triumphalis dicta.) Sæpius vero etiam vatum, oratorum & poëtarum tempora cinxit. *Graminea* fuit, alias *obſidionalis* dicta, quæ è proximis herbis & gramine conſerta obſidionis depulſæ vel fortiter toleratæ, ſymbolum præſtabat. *Civica* quercea vel ilignea ob ſervatum vel hoſtib⁹ ereptum civem foliis quercinis & glande conſtabat, cum quercum Jovi conſervatori urbium ſacram commenti ſint Gentiles.

Mos erat in veterum caſtris ut tempora quercu

Velaret, validis fuſo qui viribus hoſte

caſurum potuit mortem ſubducere civem. Claud. paneg. ad Stilic.

Muralis pinnifera (militi etiam gregario, qui primus murum conſcendiſſet, dari ſolita) aurea fuit, & circulo inſcriptis leunculis (hieroglyphico fortitudinis) inſigne impoſitam turrium ſpeciem geſtabat (Memorant Carolum VII. R. Franc. cum 1441. Pontem *Æſiæ* expugnaffet, illi qui primi ruinæ fortiffimè inſiluerant, nobilitatem contuliſſe, datis variorum colorum, quos inſignibus geſtarent, turribus. Sed ante alios Delmas Ruteno, qui prim⁹ conſcenderat, pro omni poſteritate talem muralem coronam dediſſe) *Caſtrenſis* ſ. *vallaræ* (quam qui vim in caſtra hoſtium primus fecerat, & vallum reſixerat, meruit) aurea vallis exornabatur. *Navalis* ſ. roſtrata vel claffica. (Fortitudinis in navali prælio vel ex hoſtili inſula depulſi hoſtis inſigne) aurea erat, atq; proras, puppes velaque navium ſuſtinebat. Plerumq; etiam apparent ſcarabæi circulo inſcripti, quod animalculum fortitudinis navalis hieroglyphico ſerviebat. *Ovalis* (alio ſenſu ab ovatione, quam Irenes Auguſtæ ovalis ovorum pretiis comparatæ ab ovis dictæ apud *Limn. jur. publ.* 2. 14. 20.

(a) *Wap.* I. p. 71.

ex

ex Niceph. Gregor.) apud Romanos myrtea fuit : simili vero usi Græci in ludis memoræ Jolæi apud Thebanos dicatis ; Hi præter eam oleagina in Olympicis, ex apio in Nemeis, pinea in Isthmiis ludis utebantur, conf. Athen. 15. 5. Solebant etiam legati oleagina corona caput redimere. Virg. Æn. 7.

Centum Oratores angusta ad mœnia regis

Ire jubet ramis velatos Palladis omnes :

Apud eundem victores in stadio. 5. Æneid.

tres præconia primi

Accipiunt, flavaq; caput nectentur oliva.

Cupressina in furoribus & victimis feralibus in usu. Prudent. in apotheos.

vitulasque revincta

Fronte coronatas umbrabat torta cupressus.

Populea dabatur juvenibus virtutis præmio. Meminere etiam autores coronarum ficulnearum, ex tilia, lentisco &c. Conf. Spangenb. Adelsp. p. 2. l. 12. c. 17. p. 293. seq. Vid. eund. c. 18. de fertis herbaceis vel floridis.

§. XIV. Ut alia à primo usu aliorum translata videmus, ita de coronis idem dicendum est. Olim Diis tantum tribuebantur apud Plin. & Hom. & quia in conviviiis ple-
rumq; sacrificia, convivæ coronabantur. *Non regum* (quorum proprium gestamen erat diadema seu fascia alba) *sed triumphantium, sacrificantium, victorum quorumcunq; in-*
signe corona fuit : nec nisi sero, admodum gemmatis in orbem flosculis interstinctam ar-
tificium usureceptum est & regibus reservatum. Blondelli verba sunt *Plen. assert. gene-*
ral. Franc. t. 2. p. 356. Josephus l. 2. ant. Iud. c. 5. Pharaoni R. Ægypt. diadema tribuit :
quod cum Moyse adhuc puerulo sed à filia adoptato imposuisset, hunc malo præfagio
pedibus conculcasse. David Ammonitarum regis diadema *ἐφ' ὤμων* tulit. 2. Sam. 12. Saulus
item quod gessit Joseph. l. 7. ant. c. 1. vocat *ἐφ' ὤμων* 2. Sam. 1. Ita & postea reges 2. Reg.
11. 2. Tar. 23. Apud Romanos Tarquinius Priscus ab Hetruscis coronam auream ac-
cepit apud Dion. Halic. l. 3. post Reges vero ejectos triumphantibus datae sunt. Pri-
mus Imperatorum auream gemmis distinctam coronam vivus publice usurpavit Im-
perator Aurelianus apud *Aurel. Victor.* cum prius radiosas coronas in monetis vetu-
stiorum Imperatorum observare liceat. Constantinus M. crucem adjecit, & ut laure-
as paganorum aboleret, eo magis hoc gestamine delectatus est, sub prima stirpe de
Regibus Franciæ & ejus gentis principibus monstrat ex Vulsono *Chifflet Anast. R.*
Childer. c. 9. p. 134. coronas non gestasse, sed simplices duntaxat ex auro circulos, quos
cassidi superponebant. Idem probat ex *Froissardo*, de Hispaniæ rege, *un cercle d'or,*
qui bien pouvoit valoir 2000. francs, pour les riches pierreries. Conatur etiam ex
Corippo ostendere, illo insigni ter imposito Augusti dignitatem collatam, & in ima-
gine Caroli M. patritiatus signum interpretatur. Extat vero duplex carolina coronæ
figura, alia, quæ Sandionysiano Thesauro servatur, & regum Franciæ caput ante pro-
prium prima ornat, 4. liliis exornatur. Alia quæ Norimbergæ custoditur, & à *Limneo*
describitur *jur. publ. 7. 35. 13.* Hac Augustum nostrum coronari moris est, & ob hoc
Smzendorfia insignia illius pictura superbiunt. Seculis quæ deinde secuta sunt omnes
reges corona uti cœpere, sed præter eos alii etiam dignitate inferiores. Quæ de ra-
diatis coronis semel ac iterum tetigim⁹, eleganter explicat Nobil. Seb. Feslch. de insign.
c. 5. n. 9. qui ita: *Radiis illis 12. cæli signa denotantur, quæ quotidiano cursu sol, cujus*
perpetuitatem principes illi emulabantur, perlustrat. Vid. Paschal. de cor. l. 9. c. 14. & seq. unde &
divinitatem quandam seu θεοφωσίαν præ se ferebant : quæ causa est, quod post mortem demum pri-
mi Imperatores iis insigniti reperiuntur in numis. Quanquam vivo etiam Casari inter alios divi-
nos humanosque honores, qui in eum congesti sunt juxta Appian. l. 2. civ. corona radiis distincta
tributa fuerit, ut Florus testatur l. 4. c. 2. Dio. l. 44. Augustus infans adhuc nocte quadam Patri
apparuisse dicitur, amplior mortali specie cum fulmine & sceptro exuviiisque Iovis Opt. Max. ac
radiata corona. Suet. in Aug. c. 94. eundem divinos honores sibi attribui & effigie numinum per
flamines ac sacerdotes coli voluisse, testis est Tac. ann. 1. hinc & aras Romæ & Augusto positas exhibent
numi. Caligula, qui deus videri voluit, deorum gestamina & insignia usurpavit *ἐφ' ὤμων & πτωει-*
δὲ τὴν κεφαλὴν ἀναδεδυκός, radiata corona caput cingens. Philo de leg. ad Caj. Idem apud Suet. c. 45.
novo coronarum genere milites donavit, quas distinctas solis ac lunæ siderumque specie exploratorias
appellavit. Nero qui solis & Apollinis specie effingi voluit, primus ni fallor Imperatorum vivo sibi
corona radiata caput cingi passus est in numis, cujus exemplum Vespasianus & deinceps Imperatores
omnes, Philippi imprimis, quiq; iis successerunt, secuti sunt, usq; ad Constantinum. Seb. Feslch. de
insign. c. 5. n. 9.

§. XV. Nostro tempore præcipua differentia coronarum est, quod aliæ clausæ, apertæ aliæ sint. De illis ita Car. Paschal. de coron. 9. 22. Cum Ducum corona è supe-

Regum
& Impe-
ratorum
circa eas
mores.

insign.
coronæ
insign.
insign.
insign.
insign.
insign.
insign.

Coronæ
clausæ &
apertæ,
riori

riori parte tota pateat, Regum autem clausæ sint, docentur Duces, se esse infra dignitatem regiam. Regnum esse ἀνοψύες, ab se natum, & nullius majoris beneficio obnoxium, propriis inquam auspiciis suaq; vi nixum. At horum ducum, quamlibet late dominantium, coronas apertas effigiari, ut in quibus etiam sit incremento locus, p. p. sublimem summamq; potestatem h. e. regiam, imperatoriam, pontificiam, clauso diademate demonstrari, quod quæ in aliis germinant, apud hos perducta sint ad maturitatem; quæ alibi incipiunt aut procedunt, hic esse perfecta. Ne multa, has summas potestates illud magnitudinis fastigium insedisse, supra quod ascendi non possit. Vix tamen persuadebit, ut has rationes in mente fuisse sumentibus credamus. Coronarum clausarum primum, quantum video, usum apud Græcos reperire est. Inde ad Germanos translatus non dubito. Atque adeo imperialis nostra corona potius tiaram referre, & hoc nomen mereri, aliquibus videtur. Vid. Limn. jur. publ. 2. 4. 55. & 6. 6. 99. Idem legendus 2. 4. 15. cum addit: nec non ad cap. Caroli V. p. 329. Imperatorum vero æmulatione quin clausas coronas sumserint alii reges, vix dubium esse potest. Inter Franciæ reges Carolum IIX. primum ea forma usum diximus hist. inf. l. I. c. 24. n. 24. Verum Orientis Imperator ille inauguratus erat. Exinde hoc Francici exemplum reges cæteri, ne in quoquam honoris insigni inferiores apparerent, æqualiter ἀνοψύες, ut sequerentur facile fuit. Daniae tamen & Bohemiæ regibus idem Limn. attribuere vult apertas coronas. Quod quomodo defendere velit, ipse viderit. Cerre de Daniae rege dubito, quod axiomatis aliis regib; jam sollemnis usu vel abstinerit, vel se spoliari passurus sit: imo quod nihil aliis concedat, certum est. Unde in *jeu d'armoir. Oronc. Finei de Brianville*, recte repræsentatur corona clausa scuto imposita. De Bohemiæ rege dubitari posset, an exemplum extet, cum ex quo fere communi usu sunt clausæ coronæ, peculiarem regem Bohemia non habuerit. Ab hoc usu longius abit præfat. *Wapenb.* p. 2. §. 71. & seq. cum regibus apertas coronas dat, & ex aliquorum sententia illis tantum, qui parlamenta habeant, clausas, quod ultimum in primis absolum est. Pro priori asserto allegari posset, quod coronæ apertæ, quarum communis in insignibus, etiam nobilium usus est, in diplomatibus cæsareis vocant *königliche kronen* regiarum coronæ. Porro de his coronis clausis, & apertis fabulosa sunt, quæ ex Guionio Limnius not. Regn. Franc. 2. 7. p. 465. illius non suo periculo citat. *Auberius* ineptè coronam regiam ab Imperatoribus magno ambitu quæsitam asserens, quod merito excipitur à *Lud. du May l'avoc. cond. l. 3. p. 25. 26. 27.* corona clausa conspicitur imposita galeæ Bar. *Althann.* (α) sustinens abietem haud dubie ex peculiari concessione imperiali: Imo imperialis sustinens duo ex perticis aureis suspensa vexilla cærulea crucem auream continentia imponitur mediæ fam. *Petschach.* (Austr.) (β)

Figura
corona-
rum im-
perato-
riarum,
regia-
rum, du-
calium
&c.

§. XVI. Adferemus jam, quas coronarum differentias nostro seculo hujus argumenti scriptores Vulf. de la Col. sc. her. c. 37. & alii allegent. Verum quæ adduco quidem fide eorum, qui ea vel observarunt vel introducta optarunt, nituntur, (quæ in pictura addita *Wapenb.* p. 2. præf. comparent, pleraque vitio non carent.) De Imperiali corona jam diximus, eam à tiara propius abesse. Figura conspicitur in *Wap. I. p. 1.* talis, ut appareat mitræ circumdata corona florida, quæ alias regia dicitur & hac prodeuntes tres circuli, quorum medio imperiale pomum insistit, fasciæ utrinque dependent, quæ ut & tota coronæ compages pluribus gemmis distinguitur. Tres hos circulos Germaniæ, Arelatis & Italiæ regna notare, sunt qui perhibent. Ante Carolum V. hanc formam plane introductam non fuisse, sed antecessores, usos communi clausarum coronarum forma, legi: quod si exemplo refelli nequit, crediderim, eo in primis tempore Augustum, cum alii reges primum clausis coronis uti inciperent, suum quoque immutasse capitis gestamen, ut distinctum à reliquis maneret. De hisce multa cum eruditione differit supra laudatus clariss. Seb. Feschi de inf. eorumque jure c. 5. n. 10. *De forma autem imperialis coronæ ex antiquitate ejusq; monumentis nihil certi licet eruere, cum infinitas fere coronarum aliorumq; capitis ornamentorum species in numeris reperiamus. Primi Imperatores laureæ plerumq; interdum & quercea seu civica aut radiata, nonnunquā vel raro diademate, uti sunt, supra n. 6. Post Philippos Imperatores corona radiata sola fere usurpari cepit, interdum & galea atq; diadema. Const. M. qui perpetuo diademate usus dicitur ab Aur. Victore, & qui eum sequuti sunt, Imperator laureæ galeæ & diademate margaritis & gemis pretiosis distincto insigniuntur, rarius radiata corona, quod hanc christiana pietati min⁹ conveni-*

(α) *Wap. I. p. 22.* (β) *Wap. I. p. 38.*

entem

entem crederent. Imperatores Constantinop. pileis plerumque utebantur, quorum mira fuit varietas ut numm. apparet, & testatur Codinus de Offic. aule Constantinop. cap. 6. Andronico, cum creatus est Imperator, detracto pileo rubram mitram impositam fuisse. Nicetas author est libro singulari de Alexii Comneni imperio num. 18. Primus ni fallor Theodatus, qui Atalarico in regno Gothorum successu fremente Justiniano, cum corona quatuor laminis superne aequaliter in orbem coeuntibus clausa, in numismatibus conspicitur. Et Mauritius Imperator circa A. C. 583. tiaram gestat hodierno Imperiali, cujus descriptionem modo dedi ex Pontificali Rom. non multum ab similem, si vera est icon, quam exhibet Octavius Strada Maximiliani & Rodolphi II. Imperat. Antiquarius de vitis Imp. p. 266. Tiberius circa annum 682. coronam capite gerit, quæ regiam modernam refert, floribus nimirum octo è quibus totidem ramuli in orbem surgentes coalescunt, insignitam, cruce in super additâ apud eundem Stradam p. 276. Michael junior circa annum 821. corona ornatus videtur duabus laminis in summo aequaliter se intersecantibus clausa, apud eundem. Plerique alii Imperatores pileum margaritis gemmisque distinctum, cujus apex cruce notatur, aut diadema gestant. In occidente Carolus M. cum diademate clauso (quod hodie adhuc ad S. Dionysii fanum in Gallia asservatur) quamvis diverso ab hodierno, in statuis & imaginibus conspicitur. Qui eum sequuntur aperta ut plurimum usi sunt usque ad Henricum II. sive Sanctum, qui fundato Episcopatu Bambergensi ejusdem insignibus coronam Imperialem, quam hodie adhuc scuto ejus impositam videmus, concessisse dicitur. Post illa tempora Imperatores clausa corona maxime uti cœperunt, quamvis non pauci, inter quos etiam ipse Rodolphus I. apertam maluerint alii item mitram. Post Carolum V. corona clausa supra mitram quæ hodie est Imperatorum propria, præ aliis cœpit usurpari. Regi Gallia assignant coronam octo liliis, insignem, & 4. semicirculis superius coeuntibus, & duplici lili flore ornatis, clausam studiose caveri jubet Gilb. de Varenn. ne aliorum regum more misceantur folia. Optaret idem liliorum numerum quantum fieri potest augeri ob plures provincias, & ob hoc etiam semicirculos 4. liliis ornari vellet, Delfino similem coronam assignant, sed duobus tantum semicirculis clausam. Reliquis regiis filiis coronam liliatam quidem, sed apertam. Talem etiam reliqui principes sanguinis gestare solent, quamvis artis hujus autores jubeant, liliis alia misceri folia. Quæ vero foliis solis circulo aureo impositis constant, Ducibus & Paribus Francia proprias inquirunt, hoc cum discrimine, quod Pares in regis sacratione in capite veras tales coronas gerant, sed alii duces tantum insignibus adjiciant. Folia hæc aliqui apii, alii quercina, nonnulli trifolia (treffles refendus) vocant: & à coronibus obsidionalibus deducunt. Aliam vero apud antiquos coronam ducum fuisse oportet. Cum enim Henricum Austria crearet Fridericus I. Imp. 1156. concedit pileum ducalem, circumdato ferto pinnato in diplomate. In Oesterreich. Spiegel der Ehre l. 2. c. 2. p. 168. redditur ein fürsten hut mit guldenen kronspitzen / von den alten corona rostrata genandt. Qui de principatu (de qua dignitate apud Gallos peculiari sensu ita nominata vid. Limn. Nobil. R. Franc. 4.9.) investitur, portare debet ex illorum regulis coronam radiatam seu cuspidibus tantum exornatam. Marchionem quæ notare debet corona, 4. foliis uniones interferit. (Aliam differentiam coronarum quæ Ducum & Marchionum sit, adfert Rodolfin. de orig. dign. & pot. Duc. Ital. p. 8. nempe quod rotunditate & gemmis illa ab hac distinguatur.) Comitum coronam ita describit Paschal. de Coron. 9. 23. constat è circulari lamina, cui hærent tres lapilli: supra laminam ut plurimum eminent 3. uniones magnitudine conspici (ita alii Vicomitem coronari volunt) aut certe continua series minorum unionum qui & in extremitatibus laminæ & super ipsa media duplicantur aut triplicantur, cæterisq; eminentiores adspiciuntur, sicut illa margarita tribacca Indica. Alii 9. uniones singulis cuspidibus, qui è circulari lamina exeunt, impositos requirunt. Vicedomino vidi assignatum circulum aureum tribus cruciculis pedatis insignem. De Baronibus ista iterum Paschal. 9. 23. Baronibus licet gestare, non quidem laminam integram & latam, sed tenuiorem & restrictiorem ac veluti circulum seu gracile vinculum aureum. Hoc puto representari priscum illud $\sigma\epsilon\phi\iota\omicron\nu$, hodie etiam à vera nobilitate super insigniis & galeæ cono usurpatum, quod connumeratur inter ornamenta excelsiorum capitum, ac distingui à corona: Cæterum pictura hoc rectius representat: Galli vocant perles enfilees. Parum distat figura alterius circuli ex puro auro ternis margaritis communibus exornati, quem dominis Banneretis seu vexillariis tribuunt. Hisce addunt gestamina togatorum: Cancellarii mortarium seu mitella (mortier) aurata est, ora reducta velleris pontici, præsidium vere nigra, duabus tæniolis aureis terminata (bordé de 2. galons d'or.)

§. XVII. Hæc ex disciplina sua feciales Gallici, sed uti non dubito in ipsorum regno usu jam distinctiones illas majori ex parte receptas esse, ita certissimum mihi

est, Germanis nostris omnino non probari, cum non videam apertas coronas nisi unus tantum figuræ, quæ seu summorum principum vel comitum scutis galeisve imponuntur, seu nobilium exornant cassides: nisi forte à paucis annis aliqui peregre natum discrimen observare voluere. Est vero illa species coronæ, quæ nostris moribus recepta videtur, quæ §. præced. apud Gallos ducibus tribuitur. Hoc unum adjicio: aliquos nostros principes coronæ huic pileum ducalem, qui rubeus, ordinarie oram reductam vellere pontico fartam ostentat, inferere: imposito aliquando Imperiali pomo. Ita figura pileorum impositorum Austriacis scutis Wap. I. p. 4. accipienda videtur, ut inserti sint coronæ pilei, nisi nudos malis intelligere pileos. Facilius dignoscitur figura in 3. galeis Holsaticis Wap. I. p. 7. & media Pomeranica *ibid.* (Paulo aliter ut pileolus coronæ immineat, additis 2. bipennibus, fam. *Spaur* (Baron.) (α) galeam mediam ornat.) Quod forte concessioni Austriacæ tribuendum. Sed plane ad modum istorum principum fam. nob. *Ebeleben* (Thuring.) (β) (pileum coronæ inferum, 2. clavas sustinentem gestat: forte Electoris sui beneficio) imo clausæ coronæ inferitur talis pileolus, vel ei inducuntur circulo aurei coronam claudentes, & lilium candidum sustinentes in galea 2. *Mager de Fuchsstatt* (Carinth.) (γ) Hoc ipsum ejus me admonet, quod nonnunquam Electores, & alii duces & principes nostri scuti gentilitiis, omissis galeis & coronis imponunt pileolum hujusmodi electoralem vel ducalem. *Churfürsten-oder Fürstenhut.* Hoc Electoralibus familiis proprium esse, an reliquis etiam tribui debent, meum non est arbitrari.

Regum
coronæ.
M.D. He-
truræ.

§. XVIII. Quod alios reges vel regna attinet, non distincte exprimere possum, quod ex scutis illis Gallicis retineant. Regis Hispaniæ coronam video floribus ornatam & 4. semicirculis clausam, & globo fastigiatam: sed Anglicana alternis liliis & floribus. Ab aliis omnibus fere differt ea, quæ M. Duci Hetruriæ attribuitur, quæ duos majores expansos lilii flores, & plura minora lilia radiis imposita sustinet. Hanc à Pontifice acceptam *regalem coronam* vocat, & ejus exquisitam & novam formam depictam refert Thuan. l. 46. p. m. 781. conf. hist. insign. l. 1. c. 62. n. 6.

Serra.
Ecclesi-
asticorum
mitra. Pa-
palis co-
rona &
insignia.

§. XIX. Coronis (de quarum portandarum jure consuli potest Jul. Chifflet. les *marq. d'honneur de la maif. de Tassis* p. 1. c. 3. p. 32. 33.) addenda sunt alia, quæ vicem coronarum obtinent non modo serra, quæ nonnunquam interjiciuntur galeæ & apici, ut illi imposita hunc sustineant: (Quo refero coronam frondeam, qua tegitur cassis fam. *schuverin* (Marc.) (δ) sertum laureum datum *Mesigero* apud Hæping. de jur. inf. c. 15. n. 16.) & coronæ spinæ (conf. hist. insign. l. 3. c. 23. n. 14.) sed & imprimis Ecclesiasticarum in Romana hodierna Ecclesia dignitatum mitra. *Papalem coronam* triplicem esse, pervulgarum. Exornatur autem cæruleo, viridi & purpureo. Nomen regni obtinet. Ex quo nomine, quod imperium non dicatur, qua probabilitate *Auberius* deducat regni ante imperium prærogativam, forte præter eum nemo prospicit. Vid. *Lud. du May l'avoc. cond. l. 3. p. 30.* Perhibetur vero hæc ipsa corona esse quam Imper. Anastasius cum titulo patritii Regi Franciæ Clodoveo jam converso misit, hic vero non magni donum faciens Symmacho Papæ obtulit. Ne vero mysterium in triplici corona desideretur cavit *M. Gilb. de Varenn. p. 4. p. 530.* allegans eam triplicitatis rationem, quia potestatem acceperit super ecclesiam *militantem, laborantem*, (idoneum ergo post hac pro purgatorio argumentum ex tiara Pontificis deduci poterit) *triumphantem*. Dein eundem dicit magistrum Ecclesiæ, judicem orbis & legislatorem generis humani: satis hæc magnifica, si vera essent: quæ tamen rectius edocti inania impiæ arrogantiae emblemata esse scimus. Digna vero illius tiaræ vetus inscriptio fuit *Mysterium* (conf. Apoc. 17, 5.) quam Julius mutavit: quod teste Montmorencio refert Jos. *scalig.* in NN. aliq. adjectis N. T. Porro præter hanc tiaram, qua scutum Pontificum, telamonibus 2. angelis, qui triplicem crucem gestant, cinctum, superbit, adjiciuntur claves dignitatis testes argentea & aurea. Has olim solas ab omnibus usurpatas legimus, donec circa 1045. Clemens II. & Damasus 3. Germani gentilitiis etiam uti inciperent insignibus. Vide *Hæping. de jur. insign. c. 6. p. 1. n. 15.* Verum *Jac. Strada* his etiam vacua scuta dat. De reliquis ornamentis Pontificiis ita

idem

(α) Wap. I. pag. 24. (β) Wap. I. pag. 144. (γ) Wap. I. pag. 46. (δ) Wap. I. pag. 176.

idem ad Onophr. Panvin. Epitom. Pontif. in Epist. Dedic. Summi pontificis insignia, quæ clavibus & tiara constant, non uno olim modo fuere picta. Memini cum ea de re multa mihi narraret Panvinus, qui etiam multis in templis picturas ab ea, quæ nunc in usu est, longe diversas mihi ostendebat. Eorum 6. differentiæ fuerunt, de quibus commodior alias loquendi dabitur locus: quæ tamen hodie usurpatur, omnino est splendidissima, ac nos reliquis propter earum multis in partibus obscuritatem omisiss accipere hanc maluimus. Est vero pictura talis, ut scuto immineat triplex tiara & claves decussatæ, non tam post scutum dispositæ, quam supra illud eminentes, propendenti utrinque quibus colligantur chorda. Aliam quam quæ Pontifici placeat duarum clavium interpretationem Paræus attulit, quam vide adductam in *Ins. Saxon.* in hist. insign. c. 1. s. 2. n. 8. Porro coronam hanc papalem ut pro apice gestent *Claramontia* stirps in Delphinatu obtinuit. Audiamus hic quoque Seb. Fesch. de insign. & cor. jur. c. 3. n. 5. & quædam quæ jam diximus confirmantem addentemque plura pro sua diligentia: Continet Pontificium insigne triplicem coronam supra simplicem Episcoporum inferiorum mitram, inque illo multa mysteria detegunt *Ant. Mazaronius* libello de 3. pontificum coronis, & *Car. Paschalius* l. 9. coron. 14. *Sigebertus* in anno 550. & anno L. 1. c. n. 4. autores sunt, Clodoveum diadema aureum unionibus & gemmis insigne, quod regnum dicebatur, ab *Anastasio Imp.* acceptum Ecclesiæ offerendum Romam misisse: hinc Pontifices primum mitræ suæ junxisse ferunt. Alteram addidisse *Bonifac. II.* qui dare regna & auferre pro arbitrio animi conabatur, ut *Platina* loquitur, post publicatam *Extravag. unam sanctam*: inter *Extravag. comm. de majorit. & obed.* quæ propter summam in principes potestatem Papæ tributam multorum & cruentorum motuum causa fuit, communis est opinio; quare & Pontifex iste ejusque successores aliquas cum duplici corona in statuis ac imaginibus Romæ Avenioque conspiciuntur. *Benedictus XII.* postquam celebrem quæstionem de visione beatifica, quæ Ecclesiæ sub *Rom. Ioh. XXII.* summopere turbaverat, sententia lata decedisset, tertiam coronam adjecisse creditur, unde triregni appellatio orta, ut tradit *Menestrier* prat. des arm. c. 8. quamvis antiquius gestamen hoc fuisse, nec à *Bonifacio* vel *Benedicto* primum inductum; sed à *Paulo II.* cum multis seculis ex usu abiisset, fuisse derivatum arbitretur *Jac. Card. Papiens.* l. 2. com. de rebus *Pauli 2.* Nec desunt, qui Pontifices triplicem hanc coronam æmulatione Imperatorum, quos tribus diversis coronis inauguratos fuisse superiorum seculorum scriptores prodidere. Addamus quæ idem ibidem n. 8. de insignibus Papæ subneçtit: Aliquot ab hinc seculis diversus fuit insignia hæc componendi modus. *Nicolaus V.* claves in scuto loco dignitatis; *Urbanus V.* & *VIII.* *Alexander VII.* & alii in summa scuti parte; *Innocentius VI.* *Paulus III.* & *IV.* cum pluribus aliis supra scutum collocarunt, quanquam *Hadrianus VI.* illas jam penes scutum decussatim posuerit, quem modum moderni retinent, ut ex monumentis probat *Menestrier* prat. des armoir c. 8. Quo vero tempore Pontifices scutis propriis ac familiaribus uti cœperint, non adeo facile est augurari. *Papyrius Massonus* tradit *Clementem II.* & *Damasum II.* illius successorem *Germanos* natione usum insignium argumentorum in Italiam tulisse, eumque *Leonem IX.* retinuisse, cujus insigne erat leo niger in scuto octo liliis exornato. Hæc tamen monumentorum auctoritate destituuntur. Antiquissimum scutum *Clementis IV.* liliis insignitum *Viterbis* ejus sepulchro additum visitur, quod tamen patrium magis, erat enim natione *Gallus*, quam familiam indicare videtur. Sub *Bonifacio VIII.* morem istum invaluisse monumenta testantur, quæ vero antiquioribus tribuuntur scuta gentilitia à *Platina* & *Andrea Ciccarelli* de vitis pontificum & *Onuphrio Panvino* libro de Pontificum & Cardinalium creatione, cum aliud de illis non extet iudicium, vel ficta sunt, vel eum in finem addita, ut familiam, ex qua credebantur orti, demonstrarent. Ita *Leoni IX.* circa annum 1050. fascia *Austriaca* à plerisque tribuitur miro anachronismo, utpote quæ centum vel ut aliis placet trecentis annis post familiæ demum obtigit: In laudato libro *On. Panvini* idem ex *Alsatia* dicitur oriundus, eique insignia comitum à *Dagsburg* adscribuntur. *Massonum* autem leonem eidem tribuere modo diximus. Eadem reliquorum est ratio, ut sigillatim ostendit *Menestrier* dicto loco.

§. XX. Cardinales scutis suis loco coronarum pileos imponunt latiores rubeos. Cardinali pilei. Hos in Concilio Lugdunensi 1245. tribuit *Innocentius IV.* ut admonerentur, teste *Mart. Polono*, se semper paratos esse debere sanguinem pro christiana religione profundere, præsertim in eo tempore, quo *Rom. Ecclesiæ* à *Frid. Imp.* vehementer

oppugnabatur. Paulus II. interdixit, ne quisquis alius præter eos bireta coccinea ferret. Unde Strada ad illud tempus scuta sine pileis fingit. Dein nodulos fimbriatos tantum tres tribuit, (uti etiam ex *Sylv. de Petra sancta* observat, & ejus tanquam auctoris authoritatem Vulsonio opponit *Segoing. Thres. herald. p. 461.*) unde cum hodie chordas utrinque in 5. nodulos fimbriatos exire volunt, recentioris id inventi esse oportet. Iterum in mysterio rubei coloris assignando sibi placet *M. Gilb. de Varenn. p. 4. p. 584.* quia Greg. Nyssen. homil. 7. in cant. colorem eum vocet indicium dignitatis supremæ: Et huc trahit verba *Nabum 2. 3. Viri exercitus in coccineis.* Unde dicit ad illos spectare regale sacerdotium & præcipuos esse duces Ecclesiæ militantis, docentes quod semper parati debeam⁹ esse ad effundendum sanguinem pro Domino. Ita hunc si audiamus, sanctissimus apostolus Petrus quid loquatur ignoravit, cum *regale sacerdotium* 1, 2, 5. 9. commune Christianorum axioma credidit, cum Cardinalibus nondum natis ille debitus fuerit, novis autoribus honos. Confer etiam infra n. 56. Juvat denuo adscribere, quæ eruditissimus S. Feschius de insign. eorumque jur. c. 3. n. 9. recenset: *Autor est Gregorius Logotheta in chronico Constantinop. p. 399. Pelagium Romani Pontificis legatum ante hæc tempora habuisse talaria purpurea & vestem, sagum ac frenum purpurei coloris in signum participatæ regis potestatis summi Pontificis. Sed præter pileum, qui scuto imponitur dependentibus utrinque funiculis nihil Cardinalium arma gentilitia exornat. Qui tamen legationem apostolicam, ut vocant, sedis nomine obiverunt, à tergo scuti crucem ponunt, quæ à Pontifice solenniter accepta per totum legationis tempus legatis præferri consuevit. Qui in Equitum Melitensium ordinem adscripti sunt, illius crucem penes scutum armis familiaribus adjicere solent. Qui à Principum familiis proveniunt extra, non intra urbis Romæ pomeria, coronam scuto imponunt.*

Pilei archie-
piscopo-
rum, epi-
scopo-
rum, ab-
batum.
Mitræ.

§. XXI. Non differt à Cardinalitio pileo, quo *Archiepiscopi & Episcopi* utuntur, nisi quod uterque viridis pro rubeo, ille in 4. nodulos, hic in 3. desinere debet. Quod crucem & pedum concernit vid. c. 7. Porro in Germania nostra illos pileos receptos esse non video, sed eorum loco mitras vel tiaras, quæ & cidaris ac infula vocatur. Formam illarum mitrarum ex pictura discas licet. Bicornis est & patulo curvamine superne hians respondetque apici Flaminum Romanorum. Ita *Sebast. Fesch. de insign. c. 3. n. 15.* ubi ex Onuphr. addit, olim fuisse albam & lineam, nec ante sexcentos annos auro gemmisque ornatam. Gémina cornua P. Gregor. L. 15. syntagm. c. 50. explicat, quod necessaria sit Episcopo cognitio utriusque testamenti: Paschalius notari vult scientiam & humilitatem. Differentiam inter Archiepiscopalem & Episcopalem autor præfat. *Wapenb. II. n. 72.* istam assignat, quod illa clausa imposita cruce, hæc aperta sit; tum pedum priorum interius, horum exterius conversum conspiciatur. Quod discrimen nec tueri nec refellere audeo. An vero mitram adjicere debeant insignibus, vide disputantem contra Labourerium *Cl. Fr. Menestr. L'art. du blas. justif. c. 9. p. 215.* ut & an liceat adponere coronas familiares vel alias dignitates p. 223. seq. Nostris Archiepiscopis & Episcopis etiam galeas usurpari §. 12. evicimus. In Gallia lego *Dolensem & Cadurcensem* episcopos quoque galeam obversam gestare: nec non archiepiscopos atque episcopos, qui ducum vel comitum dignitate fulgent, illas coronas addere. Post Episcopos *abbatibus & protonotariis Pontificiis* pileos nigros assignant, quorum chordæ in duos exeant nodos. Verum denuo apud nos hujus pilei usum nullum vidi. *Abbatibus* vero mitratis mitram & pedum pastorale attribuunt. Horum in Germania usum ostendit *Wapenb. l. p. 13.* De mitræ hujus ab episcopali differentia, nihil mihi constat, sed aliis illam disquisitionem relinquo. Inter Gallos illud discrimen notat *Cl. Franc. Menestr. L'art. du blas. justif. cap. 9. pag. 220. Les abbez portent une crosse, les abbez mitrez y ajoutent la mitre, mais un peu tournée, les Eveques la mettent de front, les archevêques ajoutent la croix, les primats la mettent double en qualité de patriarches.* Abbates pedum pastorale seu lituum, mitrati mitram adjiciunt, sed non nihil conversam, Episcopi eam recta facie locant, archiepiscopi crucem addunt, primates duplam patriarchali titulo. Non longe abit du Val. obs. p. 5. *Les Evêques mettent la mitre de front sur la droite de l'écu & la crosse en profil & la crosse en dedans.* Episcopi mitram recto situ dextræ clypei parti imponunt, & lituum pontificium exterius convertunt; abba-

abbates lufca facie mitram & pedum introrfum locant. Primus omnium Barthol-
dus abb. Fuld. circa ann. 1135. mitra, baculo, annulo aliisque Pontificalibus orna-
mentis ab Innoc. II. donatus dicitur à Brufch. de monaft. p. 60. & Brouer annal. Fuld.
Porro Epifcopalis mitra non à folis Epifcopis gellatur, fed aliquando aliis etiam
proceribus pro apice ferviit. Ita galeam mitra tali tegunt *Werdenberg* (Com.) *Veld-
kirch* (Com.) *Afperg* (Com.) (α) De cujus rei rationibus difquirant alii. Sed de
hifce fatis.

§. XXII. Diximus §. 5. Quod tertio loco nobis de tegumentis agendum fit. Teg-
Vocantur ea *helindecken* feu *wapendecken* feu *helinzier*. Solebant nempe olim men-
calfides tegere, vel ut fulgoris contra aëris injurias confervandi vel folis, quo ca-
lefieret ferrum feu chalybs arcendi caufa. Addit tertiam rationem *Menestr. L'art*
du blafon. juftif. cap. 8. p. 184. ut in conflictu dignofcerentur. Ibidem late probat,
talía tegumenta (quæ *champerons* vocat) in ufu fuiſſe, contra Labourerium hoc
negantem. Oſtendit etiam dicta eſſe *volet*, quia ad ventorum flatum volitabant,
item *camail* (p. 184.) *capeline* (p. 183.) *banderole* (p. 196.) Cum latius erat tegu-
mentum, *manlelet* dictum legimus. Cæterum originem horum tegumentorum
illam tradit *Cyr. Spangenberg. Udelſp. P. 2. l. 12. c. 26. p. 303.* quod apud antiquos qui
paganis vel ruriculis præfecti fuerint, à ſumma poteſtate donati ſint faſciis ſuæ præ-
rogativæ argumento: milites ſcutis, qui ſingulare quid designaſſent galeis: cum
hi tres nobilium ordines æmulationes inter ſe alerent, conjuncta hæc ſymbola & fa-
ſcias etiam galeis additas.

§. XXIII. Cæterum tegumenta hæc in conflictibus ſæpius in varias lacinias con- unde la-
ſcindi contigit. Ex eo deinceps uſus invaluit, ut lacinioſæ pingerentur, imo inde cinioſa
factum eſt, ut pictoribus data ſemel poteſtate, ita demum figura immutaretur, ut picta.
ornatus cauſa varie flexis, criſpatis & incifis his laciniiſ (quas non æque facile descri- Lambre-
pſeris, quam ex pictura apparet) prima ſpecies vix amplius agnoſci queat. quins.
Inde Galli vocant *bachemens* & *lambequins* ſeu *lambrequins*. De huius vocis etymo diſ-
putatur inter Gallos. Poſt alios *Menestr. l'art du blaſ. juſtif. cap. 8. p. 182. ſeq.* (qui
ridiculam derivationem, qua Labourerius orig. des arm. num. 160. à *lamina* dedu-
xerit, exagitat cap. 13. p. 361.) derivat à *lamberare*, quod eſt ſcindere. Et quidem ſi
ex latina lingua quærenda ſit origo, forte commodiori nulla ſe offeret. Quid vero ſi
Germanis noſtris vindicemus hanc vocem? certe ſuſpicionem hanc excitat termi-
natio plurium vocabulorum in *quin*, quæ præfatus *Menestr. p. 110.* adducit. Ea vero
omnia ſunt diminutiva dialecto Saxonica & Belgica: *Petrequin*, *Petercken* / (vid.
eund. pag. 350.) *Raoulequin*, *Rudolfcken*, *Hennequin*, *Sânſten* / (hoc nomine Hen-
nequin aliquis fuit Spurius Lucenburgicus, de quo Vignier diſerte notat, alias ei *Io-
anni* nomen fuiſſe) *Ioffequin*, *Joſſiken*: Ad analogiam horum, terminum lambe-
quin (unde dein *lambrequin*) deducam à Germanica voce *lampen* / qua utimur, ſi
quid neglectum pendeat, eſt *lampt*. Quamvis autem ab hoc verbo nomen in no-
ſtra lingua non ſuperſit, quod in aliis quoque contingit exemplis, crediderim tamen
aliquid fuiſſe, cuius jam diminutivum erit *lampſen* h. e. *lambequin*, lacinia quæ ne-
glectum ad venti arbitrium pendet. Nec dubito ab hoc *lampen* ſuperſeſſe alterum
lumpen / quo lacinias & quæ lacera ſunt appellare ſolemus, unde *lumpſchen* ſeu dia-
lecto Sax. *lumpſen* / panni laceri. Quantula vero hæc à *lambequin* differentia,
quæ vix niſi unius vocalis eſt? Utuntur etiam ad designandum hunc inſtructum
aliis terminis, qui nunc latine talia ſolent exprimere: Ita legi *lemnifcos* vel *vit-
tas* nominari: nec non *phaleras*: ita in diplomate Cæſareo, quod Megi-
fero conceſſum eſt (apud *Hæping. de jur. inſign. cap. 15. num. 16.*) lego: *pha-
leræ ſeu lacinie nigræ & crocæ ſeu aureæ ab utroque latere mixtim circumfuſæ
& molliter defluentes*.

§. XXIV. Chiffletius poſt Monetam appellare etiam ſolet *plumarium inſtructum* An recte
ſeu *ornatum*, *plumatilem criſtam*, *pennas incumbantes vel volitantes*, *acroterium plu-
meum*, *plumatile acroſtolium*. Hoc vero nomine non recte appellari notat *Menestr.*
d. l. c. 8. p. 195. Antiqui ipſis Gallis non inſolens eſt, eas vocare *pennaches*: *Varenn. R.*
d'arm. p. 4. p. 543. comparat ipſas lacinias plumis alarum gloriæ. Paulo poſt inquit:
Le ſym.

(α) Omnia tria exempla ſunt T. II. p. 12.

Le symbole parfait de la bonne renommée se treuve dans ces plumes estendues & ondoynes, qui couvrent nos armoiries, & un chacun pour preuve de l'affection qu'il y porte peut en représenter tout le plus qu'il pourra. Symbolum perfectum bonæ famæ observatur in his plumis expansis & sinuosis, (Æg. Gelen. de Col. Agrip. magnit. l. 2. p. 118. vocat *corymbas* & *quasi laqueatas vittas aut repanda folia*) quibus arma nostra conteguntur, & quivis pro suo in eas affecta earum tantum repræsentare potest, quantum poterit. Paulo ante: *De faire voler autant qu'il luy est possible la reputation de ses ancestres*, ut quantum in se est famam majorum expandat. Iterum: *Les noms de fueillars d'acantes, & de lambrequins ne sont pas si propres que ceux de grands plumages ou hachemens, estans figurez en ondes.* Nomina filiorum acanthi & lambrequins, non æque propria sunt, atq; plumarum vel laciniarum sinuosarum. Neque desunt exempla eorum, qui plane plumas struthionicas loco laciniarum harum gerunt & existimat *Vuls.* quod omnes qui nunc nobilitantur, talibus uti debeant, cum aliarum nostro tempore nec fuerit nec sit usus. Nec vero plumarius ille galeæ (loco laciniarum) ornatus adeo absurdus videri deberet: cum sint exempla, ubi crines ex capite galeæ imposito defluentes phalerarum locum supplerint. Ita apicem fam. *Landschad* (Rhen.) (α) constituit caput coronatum, cujus crines defluentes loco laciniarum sunt. Similis apex est fam. *Uttenheim* (Alsat.) (β) cum caput coronatum repræsentetur, tanquam dentibus mordens, qua sustinetur galea, crinibus canis utrinque circumfusus. Nec aliter *Matzenheim* (Alsat.) (γ) nisi quod corona deest.

Aliquan-
do inte-
græ pin-
gi solent,

§. XXV. Porro etiam si communiter nunc laciniosa & varie concisa tegmenta hæc pingi soleant, sunt tamen aliqui, quibus adhuc placent integra, vel dependentia ex galea, vel nodis collecta & expansa. Dependentium exempla sed antiqua videre est apud Menestr. d. l. p. 182. Nostro tempore alterius generis plura videas. Conf. dom. de *Buchholz* (δ) quorum galea prior tegumento interius argentato, exterius prasino tecta sustinet cygnum candidum. *Wlasim* (Baron.) (ε) ex utrinque galeæ latere expandit tegumentum duplici nodo ligatum, inde auro & cyano, hinc argento & minio tinctum. De integris his placet audire ex antiquitate ea revocantem Cyr. Spangenb. *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 41. p. 331. b. *Es sind freylich solche belindecken nicht also krauß und einem laubwerck so ehnllich gewesen / wie die hernach von den mahlern gemacht worden / sondern als ein viereckigt tuch formiret gewesen / wie die nehalten gemahlden zu befinden; das aber die mahler hernach solche sonderliche und wunderliche muster erdacht und gemacht / muß man ihnen passiren lassen / wie auch anders mehr / als das sie die adler / löwen / lilien und dergleichen viel anders für bilden / dann solches sonst seyn würde / wann es eigentlich gemahlet werden solte; denn hie heist es: Pictoribus atq; poetis &c.* Neque vero in hoc aliquid singulare quæri video, cum sint, qui modo una modo altera utuntur specie. Nisi forte, quod de familia *Buchholz* crediderim, antiquitatis memoria à nonnullis in ea re quæritur.

Pallia du-
calia.

§. XXVI. Huc etiam retulerimus *pallia* ducalia, quibus recentiori inventione nonnulli principes sua insignia cooperire amant. Exemplum ducis *Lotharingia* (ζ) celebre est, cujus pallium exterius areolarum scuti symbola repetit, interius vellere pontico factum conspicitur. Conf. Hist. insign. l. 1. c. 57. n. 1.

Regulæ
de tinctu-
ris laci-
niarum.

§. XXVII. De hisce tegumentis, integra an laciniosa sint, regula est, quod ejusdem coloris vel tincturæ cum scuto ejusq; figura esse debeant. Addit *Vulson.* illa: quod interiora metallo, exteriora colore tingenda sint, observationem hanc non contemnendam puto. Nec tamen fidem omnium exemplorum in me suscepero. Quod vero ipsam illam regulam attinet, legem immutabilem Varenn. R. d'arm. p. 4. p. 536. vocat: *Ce qu'il y a invariable en ce sujet, est que les bourlets, & les pennaches, que nous appellons hachemens, fueillars & lambrequins, sont toujours des mesmes esmaux que le champ & les figures du corps de tout l'escu.* Hoc unum invariabile in isto argumento est, quod diademata tortilia & plumæ, quas vocamus lacinias & folia semper eandem tincturam recipiunt, quam area & figuræ scuti referunt. Quod ita intelligit, ut etiam minimæ figuræ in clypeo color repeti in laciniiis debeat. E.g. cum scutum *Garnier* cæruleum capreolum aureum stipatum 3. ejusdem metalli stellis, & sustentem cuspi-

(α) Wap. I. p. 122. (β) Wap. I. p. 194. (γ) Wap. II. p. 133. (δ) Wap. I. p. 31. vid. c. 5. f. 3. m. 2. n. 27. (ε) Wap. I. p. 8. (ζ) Wap. I. p. 6. (& in nostra historia insign. l. 1. c. 58. n. 15.)

de summo lunam argenteam, & *la Haye Tuiebert* (Norman.) rubeum 3. talenta aurea in regione capitis 5. argenteis plinthidibus (3. 2.) imminetia, contineant, illi lacinias dat aureas, cæruleas & argenteas, huic aureas, argenteas & rubeas. Ita & famil. *Pardaillan Gondrin* M. de Montespau. gestanti pro *Gondrin*, in aurea arca rubeum castellum, imminetibus 3. maurorum nigris capitibus, quæ fasciola tortilis alba circumdat, & pro Montespau in argenteo laterculo leonem rubeum, limbo viridi 7. scutula argentea continente, assignat lacinias aureas, argenteas, rubeas, nigras, virides.

§. XXIX. Cæterum cum regulam illam nec ipse diffitear, (imo eam istius vim ^{Exceptiones.} agnoscam : ut in exemplo *Luckovvin* (Misn.) (α) in lacinias auro cinereus color addatur, qui arti peregrinus est, ob hanc rationem quia in scuto avicula apparet, cui ille color naturalis est, tam late tamen eam extendere nollem, si de nostris moribus sermo sit, neque eam plane sine exceptione invenio. Reperias quidem exempla laciniarum tricolorum, cum totidem in scuto fuere, sed in plurimis non nisi duo occurrent colores, licet plures in clypeo observentur. Inprimis vero figurarum accessoriarum color in lacinias frequentius omittitur. Exempla quæ nimis multa sunt adscribere superfedeo. Tum non tantum, quando in scuto figura apparet, nativo colore picta, plerumque in lacinias illius loco alius affinis substituetur, ut cum *Rietheimii* (Suev.) (β) qui asinum nativo colore præditum argenteo scuto inferunt, lacinias argento & nigro (ad quem asini nativus color proprius accedit) & *Drachsdorf* (Misn.) (γ) ob virum sylvestrem carneo colore pictum in clypeo cæruleo, phaleras suas rubeo colore & cyaneo (conf. c. 4. n. 30.) Sic & sæpius quæ ferrea pinguntur in lacinias argentum requirunt. Conf. exemplum *Stetenorum* (Franc.) c. 5. f. 6. m. 1. n. 14. fingunt. Verum etiam circa ipsos colores heraldicos reperire licet, quæ à regula abeunt. *Vuls. de la Columb. sc. heroïq.* c. 42. ipse allegat, Maximiliani I. (de quo id videas in *Chifflet. Eq. A.V.*) ejusque patris Friderici III. Imperatorum lacinias scuto circumfusas, quod aureæ fuerint vellere Pontico fartæ : Ita & lacinia regis Angliæ Edoardi IV. pinguntur minio, & vellere Pontico apud eund. *Chifflet* eq. 63. Et ne regibus hoc eximium credas, primus eques Aurei velleris Guilh. de Vienne Dn. de S. George teste Chifflet. cum insignia cocco & auro constent, lacinias habet coccineas & hermionicas. Inter nostros illa inprimis anomala exempla (si quidem sculptori tuta fides adhibeatur) reperi *Bülzingsben* (Brunsvic.) (δ) cujus lacinia minio & argento tinguntur, cum regula pro minio viridem colorem exigeret *Bozheim* (Alsat.) (ε) gestat lacinias argenteas & nigras, cum aureas analogia scuti requisivisset. Sed forte mansit hæc tinctura ex prioribus insignibus, quæ antequam fierent prætores Selestadienses gesserant. Conf. super c. 5. f. 1. m. 1. §. 108. Ita & exemplum *Guttenbergiorum* (Franc.) plane abludit, vid. cap. 5. f. 4. m. 4. n. 13.

§. XXIX. Singularia plane sunt, quod nonnunquam solo metallo lacinia pinguntur. ^{Exceptiones.} Tales sunt fam. *Rathsamhausen* (Alsat.) (ζ) totæ nempe argenteæ, & quidem in utraque linea, cum tamen altera loco scutuli argentei aureum gesserit, tales & sunt famil. *Andlau* (Alsat.) (η) cujus tamen scutum nihil plane argenti habet : Vicissim aureæ *Michelspurg* (Tirol.) (θ) seu idem nomen est *Michelspeck* (Bav.) (ι) cum tamen scutum ex argento & nigro bipertitum sit : Verum scutum cum simile sit *Michelsperg* (Baron.) (κ) & ex nominis convenientia familia eadem credi queat, huic vero juxta analogiam argenteæ & nigrae lacinia tribuantur, dubium suboriri potest, an menda careat. Singularia etiam illa sunt familiarum Helveticarum, *Flachsland. Eptingen & Bernfels* (λ) quarum lacinia nigra consperguntur innumeris foliolis seu corculis aureis, vel quod ultimam hanc attinet, argenteis.

§. XXX. Hujus loci est, ut etiam agamus de diademate tortili, quo affigebatur, ^{Diadema tortile.} tegumentum galeæ & cono *Menestr. l' art du blas. justif. cap. 8. pag. 154. 197.* Galli vocant *bourlet*, vel *tresque*, vel *torque*, vel *tortil*. Nobilitatis eximia fuisse signum illæ phrasæ apud *Varenn. R. d' arm. pag. 459.* arguunt, ut cum describuntur insignia Petri Rohanei Marecalli : *comblée du bourlet de chevalerie & de Noblesse des siennes coulers* : & Philippus de Crevecœur : *comble du bourlet de noblesse chevaleruse.*

(α) Wap. I. p. 163. (β) Wap. I. p. 115. (γ) Wap. I. p. 152. (δ) Wap. I. p. 183. (ε) Wap. I. p. 195. (ζ) Wap. I. p. 192. & Bernh. Herhog Chr. Alf. 1. 6. p. 270. (η) Wap. I. p. 192. (θ) Wap. III. p. 99. (ι) Wap. II. p. 67. (κ) Wap. III. p. 33. (λ) Wap. I. p. 197.

chevalereuse. Ubi videmus vocari equestris nobilitatis documentum. Reperimus huius usum etiam non infrequentem inter nostros, ita tamen ut nobilitati non ita proprium signum sit, quin alii etiam eo utantur. Vocamus *wulst*. Pingitur vero nonnunquam, ut extrema taniolarum, quibus constat, volitent, cui Gallicum *volet* accommodare possumus, quo alias laciniae veniunt: nostri dicunt *helmst* seu *brünst* / seu *zindelbinden*. *Hæp. de jur. insign. c. 9. §. 4. num. 690.* Solet vero hoc quoque diadema tortile imitari scuti colores, nisi quod *Vulson* notat, alius color in gratiam principis sui vel domus originariae vel virginis amatae assumatur. De hac ultima causa ista habet *Varenn. R. d' arm. P. 4. p. 579.* *Aucuns escrivent, que jadis les plus braves cavaliers es jours d' une bataille portoient sur leurs heaumes ces bourlets ou tortils de soye tresses & cordonees des cheveux & des livrées de leurs dames, pour tesmoigner, qu' ils alloient au combat aussi gayement qu' à des nopces ou à des festins solennels, & que de la est venue la coustume de mettre des bourlets à la cime de tous les casques.* Aliqui scribunt, olim equites fortissimos in aciem prodituros galeis aptasse tortilia hæc serica, confuta capillis & coloribus earum quas amabant, ut docerent, eadem alacritate se certamen inire quam ad nuptias vel solennia convivia: & inde originem trahere morem hoc tortile omnibus aptandi galeis.

Apex.

§. XXXI. Superest ut 4. de ipso *apice*, qui his imponitur aliqua dicamus. Vocatur autem isto nomine quicquid galea sustinet: inque hunc sensum allegatur Virgil. 12. *Æneid.* 491. alii *acrostolium* vocant, quidam à gallico cimier *cimerium*. Hoc proprie nomine insignium venire lege apud *Hæping. de jur. insign. c. 9. §. 4. m. 5. n. 530.* ex Cæsare & Virg. & quidem etiam in singulari *insigne*. Nostri vocant etiam *helmzeichen*. *Helmleinodt.*

Origo à cristis veterum.

§. XXXII. Origo est à cristis veterum. De quibus illa memorare operæ pretium credo. Vocavit Polyb. *πτερόν ἑσφάνον* (apicem plumeum) qui constabat pennis puniceis (ita Virgil.

Cristæq; rubentes. Et Æneid. 9.

Purpurei cristis juvenes auroq; corusci.)

aut nigris tribus rectis ad cubiti longitudinem, ut altiores viderentur: Eodem fere more, qui nunc Turcarum est. In monumentis tamen fere ad hodiernum morem effictas videre licet plumas. Arbitratur *Lipsius*, puniceum fuisse nobiliorum, viliorum nigrum; & addit candidum colorem, & quod pavoninis usi sint. De colore albo item patet ex *Silio l. 11. de Annibale*

Vibrant in vertice coni.

Albentis niveæ tremulo nutamine pennæ.

& *Plutarcho*, qui tribuit Alexandro galeam cristata juba & candidissimis pennis circumcinctam. Conf. Virgil. 10. *Æn.*

Cujus olorina surgunt de vertice pennæ.

Tum notat *Lipsius*, centurionum cristis aliquid argenti allitum, forte & auri, ut inter nosceretur. Affinia sunt ista *Ribera* ad *Apocal.* 9. 7. n. 15. p. 255. *Magni duces summitatem auream imponebant, in qua eminebant cristæ, ut apud Homerum legimus de armis Achill. 18. Iliad. τεύχε δ' οἱ κούρην βελέειν &c.* Simile est quod Virg. scribit de *Ænea.* 10. *Æn.*

Ardet apex capiti cristisq; à vertice flammæ,

Funditur

Ardere dicitur, quia aureus est, sicut continuavit:

& vastos umbo vomit aureus ignes.

Quare duces & nobiliores milites aut aureas aut æreas summitates faciebant, quæ coronæ videbantur, & æs fabre expolitum auro simile erat. Hoc ornatu nobilitas significabatur equitum quomodo apud Nahum. 2. 3. alio simili indicata est. Ubi item vid. idem Ribera. Cæterum à tribus seu triplici illa crista Græcorum τριλοφία seu τριφάλεια. Arbitrantur etiam autore Suida Geryonem dictum fuisse τρικέφαλον, non quod monstrosus tria capita sed totidem cristas habuerit. Addebant etiam nonnunquam Græci & Latini galeis caudas equinas vel juba, sed tinctas, plerumq; phanicias (Achillis perhibentur aureæ) Virg.

Cristasque hirsutus equina. Idem: *Cristantes galeæ, vel cristæ comantes. Silius: horridus & squamis & equina curio crista.* Existimat vero *Cluverius* primas cristarum has setas equinas, Homero memoratas fuisse, harum autem jubarum primi autores apud Herod. *Æthiopes Asiatici* fuere. Dein fere apud omnes gentes pro setis equinis usurpatæ pennæ avium. Ovid. de Minoc metaph. 10. seu caput abdiderat cristata caside

caside pennis in galea, formosus erat (conf. *de Parthis* Curt. quod se & equos pennis exornarint) *comantem Androgei galeam* Æn. 2. quod Serv. ad h. l. interpretatur cristatam, quia, inquit, de caudis animalium habebant cristas, & ad illud Æn. 10. Dardaniis ornat telis clypeumque jubaque: propter equinam caudam inquit, quæ esse solebat in galeis. Ex hoc ille locus B. Luth. apud Rein. Reinecc. von der Meißner / und auch des Adels anfänglichen herkommen / p. 178. daß ob gleich die Reuter den Gelehrten nicht hold wären / doch nun selber bekenneten / daß der stand höher wäre / als ihr eigener / sintemahl sie vor die roßschwänze / so sie vor zeiten getragen / nun federbüsche aufgesteckt. conf. Hæping. de jur. insign. c. 9. n. 609. Laudant Polyænus & Herodotus cristarum inventores Cares, qui apicis loco utebantur figura Galli gallinacei, pro honore solum pugnare soliti: unde eandem Minervæ statuæ Phidias adjecit. Finis cristarum fuit, ad ornatum, ad terrorem & ut dignoscerentur apud Polyb. Video etiam alicubi originis causa apicem assumptum, quod arguit illa stella, quam monstrandæ stirpi Julius Cæsar & Augustus ap. *Sil.* 13. v. 877. in galea gestarunt. conf. Virgil. 8. Æneid. 680. Sic & majorum facta, ut corvus Corvinorum ap. *Sil.* 5. v. 76. Dein religionis professio etiam aliquem hic locum obtinuit, ut cum Constantinus Magnus notam super galea æque atque in vexillo gestare solitus est. De eodem ajunt, clavum aptasse galeæ, ex illis unum, quibus Servator cruci affixus perhibebatur, ut ex Platina refert *Spelmann.* conf. *Limn. Jur. publ.* 6. 6. 74. *Hæping de jur. inf. c.* 9. §. 4. m. 6. n. 541. *seqq. & m.* 7. §. 2. n. 578. *& seqq.* 586. 597. *Alex. ab Alex. gen. dier.* 1. c. 20. Ex gladiatorio ordine etiam pinnas vel cristas gestarunt Hoplomachi s. Samnites. Unde pinnarum dicti, qui cum Samnite compositi. Alioquin plebejis solas galeas, non item apices fuisse permisos, satis probat Campanile dell' arm. c. 11. pag. 17. ex illo *Lucani* de M. Bruto.

Illic plebeja contactus caside vultus

Ignotusq; hosti, quod ferrum Brute tenebas.

§. XXXIII. Germanos nostros quod concernit, late de illis differit patriæ ^{Germanorum mores.} *men Ph. Cluverius German. antiq.* L. 1. c. 44. Cumque *Stevvechius* crediderit nostrorum insignium apices ab Ægyptiis descendere, quorum reges caput leonis, tauri, draconis, principatus insigne (imo nonnunquam etiam arboris effigiem, ignem, quandoque non parum redolentium suffimentorum, non solius decoris sed & stuporis & superstitionis aliis incutiendæ gratia, *Spelman. aspil.* p. 64. conf. *Natal. Com. Mytholog.* L. 8. pag. 840.) capite gestarint; ab his enim descendisse ad Græcos, inde Romanos: collectionem ulteriorem ad Germanos non fert Cluverius, nisi & Americanos dixeris illis didicisse auctoribus. Existimat ergo potius Celtas omnes mores suos ex ipsa dispersione gentium in Celticam intulisse, ut nec ab alia origine Græci suos. Diod. de gallorum galeis ait, quod aliis cornua affigant, aliis avium, aut quadrupedum formas: Ita & de Celtiberis cristas puniceas memorat. De Cimbris *Plutarch.* alatas cristas. Ita & *Lips.* insignia nostra inde deducere amat, quia ipsi majores studiosi fuerint hujus ornatus. Circa Anglos suos observat *Spelmann. aspil.* pag. 63. apud eos morem cristas portandi Edoardi III. Regis tempore introductum.

§. XXXIV. Porro observandum est circa apicem, quod etiam eo tempore, ^{Apices apud Veteres sæpe mutati.} quo jam solenne erat, ut signum quod semel scuto inscriptum perpetuo etiam à posteris retineretur, apicem tamen variari nostris insolens non fuerit. Ita ut videatur res diu fuisse arbitraria. Nostris vero moribus nunc apex non minus quam figura scutaria cuiusvis familiæ proprius servatur. Confirmat quod dixi post multos alios *B. Herzog Chron. Alsat.* l. 6. pag. 234. *Es ist die änderung der Helmkleinodien etwan bey den Adelichen Geschlechtern vor zeiten sehr gemein gewesen / also / daß zu zeiten auch Bitter und Edhne nicht gleichmässige Helmkleinodien gehabt. Doch haben dieselben Geschlechter alle in den Schilden nichts geändert / sondern ein jedes sein Schild jederzeit gleichmässig behalten.* Imo ut idem vir in alia expeditione, alio apice, quam forte alibi usus, se insigniret, inconueniens habitum non est. Vide varios unius familiæ *Mülheimia*, cujus scutum invariatur manet, apices, nec non *Zornia Wapenb.* ex Herzog Chr. Als. c. 6. p. 260. & 298. *Der von Mülheim Geschlecht ist vor zeiten sehr groß und weitläufftig gewesen / also / daß sie zum unterscheid 22. Helmkleinodien geführt / und doch die schild als*

als gleichmäßig behalten: De Zornis: daß sie 31. unterschiedene Helmkleinodien und zunahmen geführt haben. Deinceps subdistinctionibus inservire cœpere diversi apices. Conf. c. 8. n. 32. Inde est quod *Limn. Iur. publ.* 6,6. 85. uti à scutario symbolo apex differt, hoc antiquius pronunciat.

Io apice
figuræ,
quibus
nullæ in
scuto re-
spondent.

§. XXXV. Exemplo Ducum *Brunsvicensium* (vid. Hist. insign. L. 2. c. 9. n. 9.) liquet, nonnunquam apud Veteres, symbola antiquiora cum aliis in scuto locum cedere coacta sunt, in apicem assumpta esse, ne omnino memoria periret. Ita enim equus Saxonicus clypeo exclusus in eorum casside salit. Exemplum vero Ducum Wirtembergicorum (Hist. insign. L. 4.) docet, galeas nonnunquam scuto imprimi tales, quibus in scuto nihil respondet, nam memoriam Uraci galea, non etiam clypeus in principum illorum insignibus servat: Vicissim idem & centum alia docent non omnibus laterculis peculiare galeas respondere. Quod inde ortum puto, quia serius multiplicari cœpere galeæ, cum jam scutum in aliquot areolas secari non esset insolens.

Figuræ
apicis
pluribus
scutariis
respon-
dentes,
& galeæ
multipli-
catæ.

§. XXXVI. Nonnunquam ex eadem ratione, quod priscis minus conveniens visum est, uni viro diversas cassides, quas simul capiti imponere nequiret, attribuere, æque ac duo scuta assignata non videmus uni galeæ, in apicem tamen contractis aliquando pluribus figuris (uti nec clypeos partiri & variis figuris replere, indecorum fuit) aliquot laterculis respondet (vid. exempla in armis Palatinorum, Saxonum, Brunsvicensium.) Et tum aliquando fit, ut utrinque aliis coloribus tingantur quæ dependent lacinia pro ratione diversæ quæ diversos laterculos afficit tincturæ. E. g. *Castel* (Baron.) (α) cum clypeo utatur quadripertito ex minio & cyaneo, locatis in singulos quadrantes senis liliis, illis argenteis, his aureis, uno utitur apice, nempe coronatæ galeæ imposito jugo complicato alarum nigrarum liliis aureis pictarum, Lacinia vero dependentes, hinc ob quadr. 1. & 4. argenteæ & coccineæ, isthinc ob 2. & 3. argenteæ & cæruleæ sunt. Sic & *Hohenwarth* (Austr.) (β) ubi Lacinia hinc argenteæ & miniata, isthinc aureæ & nigra. Quia vero tandem tot areolas in scutum variè sectum compingendi consuetudo invaluit, ut totidem apices contrahere unique galeæ imponendi possibile non esset, non amplius religioni sibi duxere, galeas duas, tres pluresve (imò totidem ut margo supremus non omnes capiat, sed aliquas lateri scuti adjiciendi, vel juxta illud collocandi necessitas fuerit. Vide varia exempla *Baden Wap.* 1. pag. 8. vid. Hist. insign. L. 2. c. 4. n. 12. *Kevenhüller Wap.* 1. p. 20. Hist. insign. L. 2. c. 47. n. 8.) eidem clypeo imponere. Qui mos lapsu temporis omnem absurditatis speciem deposuit. Et quidem postquam duas permissum est gestare, cur non liceret plures? quæ enim ratio, quod unum caput non nisi una galea tegi possit, plures excludit, æque duas? Id vero magis mireris, aliquando parma simplici nec nisi una figura constanti duas imminere galeas. Cujus exempla habes in *Eberstein* (Com.) (γ) *Geroldseck* (Baron.) (δ) *Harrach* (Baron.) (ε) *Duesenbach* (Baron.) (ζ) *Staufen* (Baron.) (η) Cujus rationem aliam reddere nescirem, nisi hanc, quod uti §. præced. vidimus apice non uno olim uti soliti fuerint, qui ejusdem familiæ fuere, sed pro suo arbitratu alii alios assumere. Factum ergo est inde, ut aliquando posterius, memoriam servare vellet plurium, adeoque cum unus sufficere posset, adhiberent plures. In primis cum stirps aliqua in duas lineas abierat, & hæ apice solo distingui amaverant, altera extincta, linea superstes credidit sibi jam accrevisse alterius cimerium. Porro cum ex quacunque causa eidem scuto incumbant plures galeæ, ratione ordinis vel dignitatis ordinarie quidem primaria est media, non tamen semper id obtinet. Uti allegatum exemplum Wirtembergicum monstrat. De eo magis mireris, quod apud Germanos etiam dignitatis notæ apici nonnunquam inferantur; Quod inter nostros insignia Electorum, & qui horum vicarii sunt, docere queunt. Conf. c. 7. n. 11.

Analogia
figura-
rum scu-
tariarum
& apicis.

§. XXXVII. Figuris, quæ apicem constituunt, id commune est, ut scuti vel *δείγματ* in illo contenti vel utriusque colore tingantur: unde plerumque ad scuti secti modum, secatur etiam apex, imo sæpius ipsæ figuræ repetuntur in apice, ut figura hujus primaria istius receptaculum æque fiat, ac scutum fuit: ad quod indican-

(α) *Wap.* I. p. 20. (β) *Wap.* I. p. 19. (γ) *Wap.* I. p. 14. (δ) *Wap.* I. p. 19. (ε) *Wap.* I. p. 20. (ζ) *Wap.* I. p. 23. (η) *Wap.* I. p. 24.

indicandum sufficere credidi, si in exemplis quoties occurrerunt, dicerem, ad modum seu normam scuti sectum, pictum vel tinctum esse. Alius si color apicis sit, indicio est, ascititium esse, cujus exemplum denuo esse potest Wirtenbergico scuto impositum cornu venatorium à tinctura laterculi cui respondet, differens. (vid. Hist. insign. l. 4.) sed in propatulo est ratio, quia Uracensis potius quam Wirtenbergicus apex est. Conf. apicem Brunsvicensem &c. Aliquando tamen naturalis figuræ apici servientis color servatur sine alia ratione. Inde nemini mirum esse debet cygnum *Hanovum* (licet cantheriis aureis & coccineis respondeat) candidum esse (vid. Hist. insign. lib. 2. cap. 41. num. 16.) vel pavoninas caudas versicolores plerumque sine consideratione tincturæ, quæ scuti est, pingi, nam ille nativus color est.

§. XXXVIII. Figurarum, quæ apici serviunt, numerum vix facilius invenire, quam earum quæ in clypeis pinguntur. Neque vero animus est, eas hic enumerare omnes, multo minus quæ singularum significationes s. sint s. fingantur, adferre, præsertim quia ex cap. 5. repeti poterit, cui lubitum est, quæ ad hanc rem quisque commoda crediderit. Hic tantum illas recensebimus, quæ ante alias vel communiores vel rariores sunt.

Figuræ
apicis
frequen-
tiores.

§. XXXIX. *Cornua* primum hic locum occupanto. Fuere autem ea etiam apud priscos in usu, adeo ut inde nonnunquam cornuum nomine

Cornua
veteribus
in usu.

(ensemque clypeumque & rubræ cornua cristæ. Virg. 12. *Æn.*)

totus apex intelligendus veniat. Vid. *Heping. de Iur. insign. c. 9. §. 4. n. 581. Æg. Gelen. de Col. Agr. Magn. l. 2. f. 45. p. 214. Cum adhuc in milite vetus disciplina & Romana virtus vigeret, olim Romanæ cohortes & legiones amantur cornutæ appellari, nam à superatis inimicis fere gloriosa asciscabant nomina, quin igitur obvium est barbaros ferarum cornutis exuviis se in præliis ad terrorem contegere, hinc à detractis cornibus cornutorum arma & nomina videntur permanere, aut etiam ab ipsis feris superatis, nam venatoria nobilem & militarem virum decet.* Pyrrhus ap. Plutarch. usus est τοῖς τραγικοῖς κέρασιν, hircinis cornibus: iisdem Philippus R. Macedon. ap. Liv. l. 27. Ita & Thraces, Myfi & Teucrisuper æneas galeas bovis aures & cornua apposuerunt: nec non Galatæ vel cornua æneis galeis affixa vel avium quadrupedumque facies in illis expressæ habebant. *Spelmann. Aspilog. p. 63.* Apud *Diodorum* Hammon arietis caput effigiatum habuit, quod hoc signo galeam in bellis ornatam gestasset. Inde exemplum imitatus est Alexander & successores aliqui. Ab his cornibus Alexandro nomen ab Arabibus hæsit *ألكرنين* *Δέρεπος*: vel quod cornuta ejus effigies in numis extaret: vel quod Orientis & Occidentis victor fuit. *Ut Gol. in Lex. Arab. p. 1896.* Numos tales expressos videre licet apud eos, qui Græcos exhibent. Tryphonis etiam imaginem cum galea cui cornu infixum est, edit Villalp. & juxta Com. à Bap. Luc. p. 83. Cornelius Pontifex pingitur cum cornu, quia restitit Decio martyr constantissimus. Nec mirum de hoc figura videri debet, quod pluribus placuerit: cum roboris, fortitudinis, potentiae & regni habita sit symbolum: Ita P. Elias Germ. in *מתורנמן* voce קנן perhibet: כל קרנות רוכיה מתורנמן מלכותא. Hoc est, ubicunque in Zacharia Propheta occurrit nomen cornuum, Chaldaus de regno interpretatur. Ita Astarte Sidoniorum Dea taurinum caput tanquam insigneregni sibi imposuisse dicitur ap. *Seld. de D. Syr. 2.2. p. 243.* Conf. *Salom. Glaff. Philol. Sacr. V. I. II. p. 1267.*

§. XL. Non ergo mirum est, nostro seculo & proximis complures etiam ex nobilitate fuisse, qui cornua apicis loco usurparunt: imprimis in Germania. Quem morem adv. irrisores tuerentur *Limn. Iur. publ. 6,6.95. & Tom. addit. V. p. 61. Heping. de Iur. insign. c. 9. n. 322. seq.* Neq; vero unius generis sunt ea quæ in galeis eminent. Vides 1. *cervina*. Talibus superbiunt galeæ familiarnm *Hornstein* (Rhen.) (α) uno nigro & curvato *Hirschberg* argenteo & rubeo (Rhen.) (β) *Rätzniß* (Rhen.) altero argento & cyano fasciato, altero coccineo (γ) *Gladenböck* (Brunsv.) (δ) aureo & cæruleo, *Schencken de Schenckenstein* (Suev.) (ε) altero nigro & argento, altero auro & cocco fasciatis, sed ut dactylis singulis lateralibus foliola adhæreant &c.

Apud nos-
tros cer-
vina, arie-
rina, bu-
balina.
An pro-
boscidis
elephant.
Addita
quandoq;
alia, in-
primis
auris.

Ss 2

2. *Arie.*

(α) *Wap. I. p. 127.* (β) *Wap. I. p. 125.* (γ) *Wap. I. p. 127.* (δ) *Wap. I. p. 148.*
(ε) *Wap. I. p. 116.*

2. *Arietina*, quæ ita pinguntur, ut appareant γεαίμαι ἀποπνευθεῖσαι κύκλω πρὸς τὴν ῥίζαν, lineæ quæ quotannis radici ut torno inductæ adnascantur. Talia sunt cornua aureum & nigrum, quæ galeæ coronatæ imposita & caudam pavoninam stipantia apicem constituunt fam. Baron. *Kurzen.* (α) Tale etiam est, nisi ex nomine *hircinum* malis in apice fam. *Geisberg* (Suev.) (β) 3. *Bovina & bubalina*. Hæc vel ad naturæ normam pinguntur ut acuta sint, vel extremitatibus repandis & apertis. Vidi aliquibus hæc appellari *Lohehörner*. In Diplom. Cæsar. nuncupata vidi: *Zwey mit den mundlöchern aufwärts gekehrte püffelhörner*. Figura visu ex picturis agnoscenda est. Cæterum vix dubito hanc diversitatem in se nullam, & figuram quæ nunc vulgaris est, pictorum arbitrio natam esse. Ita duo cornua fam. *Ranzov.* apex *Wapenb.* I. p. 180. pinguntur extremitatibus repandis. Sed *Wap.* III. p. 154. simplicia. Ita *Wap.* I. p. 71. fam. *Nostiz* (Siles.) gestat cornua duo tessellis argenteis & rubeis picta in scuto cæruleo: quæ in galea repetuntur extremis repandis. Ita ap. Bernh. Herzog. Chr. Alsat. I. 6. p. 267. cum de familia Neuenstein agit, promiscue apparent utroque modo picta cornua. Talia vero nonnunquam in scutis pinguntur. Ita hujus generis duo alterum argenteum, alterum rubeum, in scuto ad perpendiculum secto & alternis coloribus his distincto gestat famil. *Filtz* (Siles.) (γ) (Hæc vero frustra proboscides elephanti interpretatur, Paillot vero proboscide, quod & aliis exteris in explicatione horum cornuum usuenire solet.) Item duo nigra in rubeo *Gaffron* (Siles.) (δ) aureum in cæruleo *Barschker* (Siles.) (ε) duo nigra utrumque exterius quaternis foliis viridibus exornata in argenteo *Naschvitz* (Siles.) (ζ) Ita in bipertito ex cæruleo & argento gestat duo talia cornua, quorum utrique tres rosæ cum petiolis adhærent, tinctura areæ opposita. *Gäffruck* (Styr.) (η) Quin & basis duobus talibus cornibus cæruleis in scuto aureo additur pro *Schadner* (Austr.) (θ) Quod modo de proboscide dixi, alius conjecturæ me admonet *Gelenii*, qui & confirmat proboscidis conjecturam, & aliam propriam adfert, de Col. Agr. magn. L. 2. f. 19. p. 172. *Cornua quæ supra galeas ostenduntur, ex Romana antiquitate repetens lituos interpretor, cum in extrema cupide abstruncata sunt, & non nihil se exspatians exhibent orificium. Appellat quidam cl. vir proboscides: quo vocabulo eum galearum ornatum ad veterem militiam videtur referre, nihilque Scipionibus Africanis posset aptius congruere, quia solent veteres nummi exhibere caput Africæ vestitum proboscide & exuviiis elephantinis &c.* Cyr. Spangenb. *Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 41. p. 332. cum apices recenset, inserit: *Elephantenschnaußen/ wie es etliche nennen/ andere aber cornua copiaë daraus machen/ wie zu sehen auff dem Sächsischen Chur-Wapen*. Porro cornibus non illud tantum commune cum reliquis figuris est, ut nempe cum parmæ in aliquot partes sectæ imponuntur, sectione afficiantur, seu ad ejus normam tinctura alternetur: vel ut fasciæ, balthei, aliæve scuti figuræ illis etiam inscribantur, tum ut utrique stipent eam figuram, quæ in apice medium locum occupat: Verum hoc etiam peculiare illis est, quod plumis, globulis, floribus &c. ornentur, & quidem duobus modis. Nam vel hæ figuræ inferuntur præfatis extremitatibus repandis & apertis (forte diceret quis, hanc primam hujus figuræ rationem fuisse, ut aliquid inferi possit) vel exteriori curvaturæ adhærent tanquam adglutinatæ. Exempla utriusque ubivis obvia sunt. Thuringiæ cornibus adduntur rutæ ramuli 5. *Rautenstengel*. Spangenb. *Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 41. p. 322. Demum exempla quædam sunt, in quibus adduntur cornibus aures. Ita in apice fam. *Halder* (Bavar.) (ι) cornibus nigris sed rubea & argentea fasciis exaratis adduntur aures candidæ. (Aures

(α) *Wap.* I. p. 27. (β) *Wap.* I. p. 113.

(γ) *Wap.* I. p. 51. cornua scutaria.

(δ) *Wap.* I. p. 52. tres corolla pavoninis pennis conferta. A falsitate excusari possunt insignia, quia cornua natura nigricant. Lacinia etiam sunt nigra & rubea.

(ε) *Wap.* I. p. 70. ex casside coronata prodeuntia duo cornua rubea, quorum ora exterior utrinque exornatur ternis scyphis aureis sine operculo.

(ζ) *Wap.* I. p. 66. cornua cum foliolis. Lacinia argentea & nigra.

(η) *Wap.* I. p. 49. ex coronata galea, duo cornua scutaria cum rosis.

(θ) *Wap.* I. p. 40. Figura sentaria coronata galea imposita.

(ι) *Wap.* I. p. 85.

(Aures hæ docent cornua talia extremitatibus apertis nihil artificiosi vel factitii sed bubalina, quales aures sunt, cornua designare.) Ita aures etiam argenteæ adduntur cornibus ejusdem metalli nigris maculis pictis *sandicell*(*) (Bav.) Idem fit in galea priori Bar. *Eitzing*.(λ) quæ cum auribus cornua nigrum & rubeum, utrinque ternis globulis argenteis exornata, sustinet; & *Schvvalbach* [Rhen.](μ) ubi aures rubæ repræsentant impressos scuti argenteos annulos (an quia cornua argento & nigro, qui color alienus à scuto est, divisa, adscititius apex sunt?) Ex antiquitate huc spectat, quod Æthiopes auxiliares Xerxis gestabant pro apice cornua cum longis auribus, ut ostenderent, se paratos esse ad obediendum ducibus militaribus.

§. XLI. Vix rariores cornibus sunt alæ. Eminent autem ex galea vel unica ala (*demyvol* Gallis) vel alarum jugum: (Gallis *vol.*) Duæ si sint, vel expansæ ^{Alæ apici adhibitæ,} sunt, vel altera ita post alteram latet, ut tantum aliqua sui parte promineat. Gelen. de Col. Agr. magn. L. 2. f. 35. p. 200. ita: *Quibusdam origo diviniior persuasit, ut in armis & supra galeam alas gererent, quod stirpem gentilitiam repeterent à gale-rito & talarigero de astro Mercurio.* Quod tamen de Christianis mihi non persuaserim. Exempla passim obvia sunt omnium modorum. Cæterum frequenter alæ non tantum iisdem sectionibus afficiuntur, quibus forte ipsum secatur scutum gentilitium, verum etiam sæpius ipsa symbola scutaria, alis tanquam solo inscripta, hoc modo in apice repetuntur. Aliquando vero figuram scutariam in galea repetitam, media in ala adpositæ stipant.

§. XLII. Affinis apex ille est, qui *plumis* superbit: & inde jam apud antiquos ^{Plumæ,} nomina: *plumeæ cristæ*, *plumeus apex*, *plumea corolla*. Notat vero *Hæping* in primis placuisse priscis huic usui alas & pennas aquilinas, cygneas, pavoninas, struthionicas de insign. jur. c. 9. §. 4. m. 8. n. 597. seq. Possunt vero ejusmodi plumæ, non solum pro gestamine & ornamento capitis, quod quisque suo arbitrio assumerit, haberi, verum aliquando galeis hostium victrici modo ablatas significare plumas. *Varenn. R. d' arm.* P. 4. p. 548. Præ aliis vero frequentes sunt plumæ *struthionice*, haud dubie, quia nobilioribus in familiari usu fuit illud ornamentum. Verum ne quidem galli gallinacei pennas dedignantur. Nam & hæ olim à viris primariis usurpatæ leguntur seculis superiorib⁹, quibus nondum in locum simplicitatis fastus successerat. Ita annales Hassiaci referunt de Henrico (qui 1483. vivis excessit) cum panno laneo indutum pennas galli gallinacei pileo ornamenti causa imposuisse. Observat vero *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magn.* L. 2. f. 12. p. 158. 162. *Sæpe ex errore in pennas transformari figuram, quæ ramus sit palustrium gladiolorum vel juncorum vel marisci, cujus usus ex antiquitate militiæ veteris servatus in galearum ornatu transit, dum sub prima bellorum incunabula fœni & palustris herbe manipulos pro ordinum signo erigebant, unde hujusmodi ramusculus (& quidem apud omnes nigri coloris) aut scutaria vel plumaria pannicula (nam plerique in plumarias gladiolos seu gallinacei pennas mutant) frequens est in antiquissimis armis: Iterum f. 42. p. 212. Plumaria pannicula modo fere ex incurvis gallinacei pennis, olim ex arundineti nigro aut gladiolis palustribus erat. P. p. Est hujusmodi palustris furculus & quidem non prasino verum uno similique atro colore plurimis & veterrimis stirpibus communis supra galeas, uti videre est in galeis, Schænvetterorum, Hundiorum de Saulheim, Gymnichiorum, Sinzichiorum, Benesiforum, Gulpiniorum, Duviniorum, Zandtiorum, Ottensteiniorum, Mezenhausiorum, Erlachiorum, Heppenheimiorum, Sanverdenorum, Halliorum, Schonbergiorum, Bersteiniorum, Niehofiorum, Drachenfelsiorum, Sombrefiorum, Imfenorum, Carbenorum, Breidenbachiorum, Sturmerorum de Neupetter, Scheckendorfiorum, Advocatorum de Salzburg, Devvdichiorum, Heimbachiorum, Caracciolorum in Italla & plurimorum aliorum, qui omnes palustrium juncorum, marisci & herbarum non viventem sed atram panniculam plumariam gerant supra casidem, ut videatur res ab Ethicis originem habere, & extortam invitis palustribus nominibus victoriam, idem singulis ater color significare. P. p. Simili ratione aquaticæ victoriæ & superati*

Ss 3

pala.

(*) Wap. I. p. 78. (λ) Wap. I. p. 22.

(μ) Wap. I. p. 124.

palustris deastri signum intelligo super galeas junior. Nonnunquam fasculi sunt è pennis contexti (nisi folia & his contextos thyrsos credere malis) tales candidos duos pileolo nigro, cuius ora reducta rubet, impositos conspiciamus in galea media *Rhingrav*, seu *Com. Rheni*. Vide Hist. insign. l. 1. c. 76. n. 9.

Pennæ
pavoni-
næ.

§. XLIII. Non infrequens etiam usus est pavoninarum pennarum. Idque ex antiquo. De Honorio *Claudianus* de VI. Consul. v. 573. *Quod picturatas galeæ Iunonia cristis Ornet avis.* Et Panegyrista ad Maximian. *offert tibi etiam nunc puero galeam, auro gemmisque distinctam & pennis pulchræ alitis eminentem.* Conf. D. Blondell. *Geneal. Franc. T. 2. p. 356.* Inno sæpe integra cauda hujus avis, vel forma modice divaricatum apicem constituit. Nonnunquam in illa cauda figura aliqua conspicitur. Exemplum dat apex fam. *Taxis* (α) in quo caudæ inscribuntur cornu venatorium seu potius quo veredarii uti solent (*Posthörulein*) indicando muneri, cum feudi imperiali postarum cura *Taxis* collata sit. Caudam nonnunquam aliæ figuræ circumstant ut ocreæ duæ aureo in apice *Ehrenberg* (Franc.) (β) Alibi non integra cauda, sed aliquæ pennæ erectæ conspiciuntur. Nonnunquam primariæ apicis figuræ ornamentum accessorium sunt hæ pavoninæ pennæ. In Suecia *Guldensterniorum* galea gestat duo brachia tenentia speculum argentei coloris ferto cæruleis & flavis herbis redimitum, & 7. pavonaceis pennis in circuitu decoratum. Sic & *Ivari Plaa* Sueci galeæ imminet speculum septem manipulis plumarum pavonacearum ornatum. A quo non valde abludit apex *C. Kirchberg*. Alibi in sertum disponuntur pennæ hæ. Triplex ejusmodi sertum imminet galeæ fam. *Gaffron* [Siles.] (γ) Nonnunquam theculæ inferuntur hæ pennæ. *Schafft mit Pfauenfedern.* Frequenter bacillis etiam imponuntur. Alicubi bini bacilli tertio transverso, qui cygni collum transverberat, sustentantur. Vid. *Gundelfingen in Helfenstein.* vid. Hist. insign. l. 1. c. 35. n. 9. Ex plumis his quas capiti & galeæ imponant, non uti Veteres soliti equorum caudas, Nobilibus confessionem exprimit Lutherus, quod Doctorum arma propius, cum gladius humeros accingant, præferunt.

Hermæ.

§. XLIV. Hermæ viriles vel muliebres, juveniles, regii, Mauri, sine brachiis & pedibus non minus crebro conspiciuntur. Quod Hermas illos seu pectorales statuas attinet, conf. *Blondell. plen. assert. Geneal. Franc. Tom. 2. p. 352.* Qui Chiffletium ridet, quod velut parva trophæa gestatos dixerit. Cæterum loco brachiorum sæpe aliquid aliud adglutinatur his statuis: inprimis cornua vid. Exempla *Fleckenstein* (δ) vel cornua cervina, rosis ornata ut *Thierstein* [Blondell. loco citato vocat *binos rosarum ramales*] (ε) vel alæ, vide *Nippenburg* [Suev.] (ζ) vel pisces, ut in apice *Mompellicardenfi* Wirtenbergiorum videre est (η) Aliquando hermæ hi monstrosi sunt: ut cum aures asinina appingantur, vel cornua, ut *Schenck de Winterstetten* [Suev.] (θ) Aliqui nudo capite sunt, alii pileos non unius generis gestant, alii coronas, alii mitras episcopales, ferto, &c. Circa habitum observandum est, alios nudos pingi, alios vestitos. Ita nudus est puellaris herma *Thiersteiniorum*, quod Blondell. notat, & expressæ mammæ species docet. Cum vestiti sunt, color vestis plerumque scuto respondet, etiam cum hoc sectum est, simili sectione assumpta. Observandæ etiam sunt oræ reductæ, si tinctura earum differt.

Humanæ
aliæ figu-
ræ. Vel
Angelo-
rum aut
Sirenum.

§. XLV. Præter hos hermas, nonnunquam imago hominis integri, vel saltem umbilicotenues extantis galeæ imponitur. Integrorum hominum, adeo ut pedes etiam conspiciantur, non tot sunt exempla, sunt tamen. Ita in galea fam. *Bretz* (Suev.) (ι) inter cornua ex argento & minio secta consistit virilis imago acinace minax. Frequentius umbilicotenues extant icones. Circa eas observandum est habitus capitis, vestis (nisi nudæ pinguntur) brachia & manus, quo ista situ, & an aliquid teneant. Huc referimus imagines Sanctorum: uti fam. *Robr* (Bavar.) (κ) galea diademate tortili tectæ imponit iconem radiosum virginis *Stonix*, filiolum alteri complexæ. Quin & imagines Angelorum humana forma appa-

(α) Wap. I. p. 39. (β) Wap. I. p. 103. (γ) Wap. I. p. 52. (δ) Wap. I. p. 19.
(ε) Wap. II. p. 19. (ζ) Wap. I. p. 111. (η) Wap. I. p. 6. (θ) Wap. I. p. 111.
(ι) Wap. I. p. 113.

apparentium. Vide *Engelsbosen* (Bavar.) (α) *Engelhard* (Siles.) (β) *Engelbrecht* (Allat.) (γ) Sed & huc revocari debent icones monstrosæ Sirenum: quales duæ galeæ *Korff* (Westphal.) (δ) impositæ tenent scutarium lilium imminentibus 3. aureis stellulis. Ita Melusina quæ talis est effigiem pro apice gestant in Gallis Domus *Lusignan*, *Roche-faucauld*, *S. Valier*, *Lansac*, *S. Gelais*, *la Lande*, *la Coste*. Varenn. R. d' arm. P. 4. pag. 549. 550.

§. XLVI. Certa etiam membra humani corporis nonnunquam acrostolion galeæ constituunt. Ipsum caput humanum huic usui adhibetur. Exempla aliqua, cum caput galeam mordens repræsentatur, & defluentes crines laciniarum vicem sup-
plent, vidimus §. 24. In Gallia *Longuevil de Maisons* inter aureas alas apium locat vultum humanum capillis prolixis & barba cana, *Sancerræ* Com. caput regis capillis & barba promissis, *Linieres* caput reginæ capillis sparsis. Frequentius singula vel bina brachia ex galea prodeunt nuda, vestita, armata. Aliquando crura & pedes. Qualia exempla facile colliget ipse, qui librum armoriale lustrare volet.

Humana
membra,
caput,
brachia,
crura.

§. XLVII. Præter humanas imagines, bestiarum etiam figuræ in galeis conspi-
ciuntur, aliquando integræ ut galeæ insistant, plerumque dimidiatæ seu exorientes, aut
exsurgentes vel nascentes, ut vocare amant. Græci *δεγπομαί* nominant, illa anteriora
animalis alicujus (ut & humanæ figuræ. Inde Josephus memorat *δεγπομαί* Cæsarum in
signis Romanorum) confer de illis *Blondell. Plen. assert. Geneal. Franc. T. 2. p. 356.*
Cum ex Diodoro Ægyptiorum, qui leonis, draconis, tauri *δεγπομαί* tanquam princi-
patus insigne adhibuerint, & Germanorum, qui terribiles videri amabant, mores com-
ponit. Cui illud *Campanilii dell' arm. c. 12. p. 18.* convenit, cum animalia galeæ im-
posita rapacia aut chimærica & monstrosa esse debere credit, ut melius antiquis respon-
deant, atque terrori inserviant.

Bestia-
rum fi-
guræ, vel
*δεγπο-
μαί*.

§. XLVIII. Integræ plerumque pingi solent aves: *aquila*, talis nigra insistit galeæ
fam. *seberganz* (Helvet.) (ε) aquila coronata rostro gestans vexillum scutariis symbolis
pictum *Puy du fou. Pavones.* Talem gestant *Montmorencii*, *Tecklenburgii* (vid. Hist.
insign. L. 1. c. 11. n. 13.) *Cygni.* Talis insistit galeæ *Steinfordiæ* (vid. Hist. insign. L.
1. c. 11. n. 13.) *Reineccie* (vid. Hist. insign. L. 2. c. 41. n. 8.) *Columbæ.* Talis apparet
in galea. - - - *Corvi.* Ex antiquitate illud huc spectat:

Aves in-
tegræ.

nomenque superbum

Corvinus Phæbea sedet cui caside fulva.

Ostentans ales proavita insignia pugna.

Ita etiam in apice *Schifer* (Austr.) (ζ)

§. XLIX. Nonnunquam tamen etiam nascentes seu anteriora earum tantum re-
præsentantur, ubi alas expansas esse necesse est. Aquila nascens plures galeas ornat:
nec non Cygnus nascens, in apice frequens, talis argenteus auro coronatus (cunei
coccinei temere sparsi alas complent) notat *Bec Crespin.* Frequenter solum cum col-
lo caput cygni pingitur & quidem ejus rostro, quem gestat, annulus inseritur. Pavo
nascens etiam apparet. Talis constituit apicem *Bethuniorum*, sed conspersus liliis
Francicis. (*gorgé de France*, loqui amant.) cum jugo alarum Bethunio symbolo in-
signium. An vero de volucre simul dici possit *naissant & volant.* Vid. ap. *Ferrand.*
Epimic. pro lil. pag. 108.

Earum
nascenti-
um fi-
guræ.

§. L. Ferarum & quadrupedum reliquarum non sterilior in acrostoliis proven-
tus est. Integrarum exempla facile hinc inde colligere est, cum sint frequentissima,
ita ut quantum animal sit Elephas, talis tamen turriger premat galeam *zur Gilgen Dn. in*
Hilficken (Helvet.) (η)

Feræ in-
tegræ,

§. LI. Frequentiores sunt *δεγπομαί*. E. g. Leonis cujus collo sæpius alia aptantur
ornamenta, monocerotis, elephantis, cervi, canis, cujus auri imprimitur sæpe fi-
gura scutaria. Draconis. Talis viridis, lingua sanguinea, inter alas expansas & auro
atque cyano per cuspides distinctas apex est *Chazeron.* Duorum qui dentibus & ungui-
bus tenent scutulum coccineum *Gastebois* (Campan.) Huc referatur Cadmi serpens,
Chimæra Turni ap. Virgil. 7. *Aeneid.* 183.

Cui

(α) *Wap. I. p. 97.* (β) *Wap. II. p. 53.* (γ) *Wap. II. p. 132.* (δ) *Wap. I. p. 188.*
(ε) *Wap. I. p. 102.* (ζ) *Wap. I. p. 36.* (η) *Wap. I. p. 200.*

*Cui triplex crinita juba galea alta Chimæram
Sustinet Æthneis efflantem faucibus ignes.*

Galea Bojorum regi erepta, quam T. Flaminius gestabat Sil. L. 5.

Vertice surgens

*Triplex crista jubas effundit crine Suevo,
Scylla super fracti contorquens pondere remi
Instabat sævosque canum pandebat hiatus.*

Animalium partes.

§. LII. Aliquando animalium partes visuntur : caput solum, vel cum parte colli, vel aures, quibus attentio ad sonum tympani & clavicorum notatur. Conf. *Limn. Iur. publ.* 6, 6. 96. *Pedes.* Ita duos pedes equinos aureum & rubeum promittere vides ex coronata galea media Com. *Limburg* (α) *Cauda.* Conf. *Limn. Iur. publ.* 6, 6. 97. Joannes Lucenburgius M. Mag. Franc. usus est acrostolio cauda vulpina, ut se similem Lysandro ostenderet, qui vulpem leoni junctam voluit.

Montes & rupes. Turres. Castella. columnæ naves.

§. LIII. Videre licet aliquando montium vel rupium, inprimis cum sustentaculo aliarum figurarum serviunt, imagines cassidi impositas vid. *Levvenstein*, (vid. *Hist. insign. L. 1. c. 56. n. 7.*) *Meichselrayn* Baron. (galea media) (β) *Hohenvvarth* (Austr.) (γ) ubi inter nigras alas tricipiti insistit colliculo argentea turris seu specula cæruleo testō. Unde mirum esse non debet, licet nec Hercules turrem vel columnam capite sustinuerit, turres etiam galeis impositas : Exemplum jam vidimus in *Hohenvvarth*. addimus ista. *Thurn* [Com.] (δ) cassidi scendæ imponit turrem rubeam, *Lynar* [Com.] (ε) primæ argenteam *Sayn* [Com.] (ζ) primæ (quæ dominium *Runkel* notat) castellum *διποργον* argenteum, *Wintour* (Angl.) turrem cum armato brachio tenente 3. plumas hostili galeæ ereptas, *Lancarota* (Hispan.) turrem argenteam, lapidum juncturis nigris & ex illa prospicientem equitem S. Jacobi, dextra argenteum gladium aureo capulo, læva caput aurum tenentem. Singulare est *Griesbeck* [Tirol.] (η) ubi inter duas galeas argentea turris insistit ipsi scuto. Nec minus columnæ quorundam insistent galeis de his *Cyr. Spangenberg. Uelssp. P. 2. L. 12. cap. 41. pag. 332. Triumphseulen/ gemeiniglich mit Pfauensfedern gezieret / oder sonst mit Zweigen umwunden oder gekröneten Seulen oder Scepter/ und oben darauff Kronen/ Pfauenschwanz/ als die Graffschafft Berne/ gedoppelt/ als Orlamünde.* Ita *Bodenhausen* [Brunsv.] (θ) cassidi imponit columnam argenteam, plumis struthioniceis argenteis & coccineis fastigiatam, & utrinque lunæ falcatae imagine ornatam. *Campen* [Brunsv.] (ι) item auream pavoninis pennis superius ornatam (ante eam vero salit cervus) similiter *Bodendyck* [Brunsv.] (κ) Nonnunquam naves cassidi imponuntur : Cymbam nigram gestat fam. *Bonde* (Succ.) Huc malus cyaneis & aureis lineis exaratus cum dependente velo argenteo, cum aplustri argenteo rubea cruce insigni. Apex *Segger* [Austr.] (λ)

Flammæ

§. LIV. Alicubi vidi flammæ tanquam ex galea erumperent. Vide *Hohenlobe* (*Hist. insign. L. 1. c. 42. n. 5.*) *Meyendorf* s. *Meinsdorf* [March. Brandenb.] (μ) galeæ diademate tortili testæ inter 6. flammæ aureas 5. pennas pavoninas imponit.

Vexilla.

§. LV. Alicubi vexilla conspiciuntur pro apice usurpata. Conf. *Limn. Iur. publ.* 6, 6. 98. *Hæping. de Iur. insign. c. 9. §. 4. n. 683.* Exempla sunt Duc. *Holsatiæ* (vid. *Hist. insign. L. 3. c. 12.*) *Mansfeld* Com. (*Hist. insign. L. 1. c. 60. n. 4.*) &c. Et quidem vel sola vel aliis figuris addita.

Pilei, latiores vel turbinati.

§. LVI. Frequentiores hisce modo allegatis sunt pilei omnis generis : quibus, uti alias quoque tegumentum capiti præbent, galeæ conteguntur : Sunt illi lati vel turbinati seu fastigiati. *Lati breite Hüt.* Non tamen omnino unius formæ sunt. Exemplo est ille, qui argento & nigro colore bipertitus & duabus pennis ornatus tegit galeam secundam *Winaberg* (Baron.) (ν) Inprimis etiam huc spectant plus illius formæ, qua Cardinales delectantur. Conf. §. 20. vid. exemplum *Reindorffer* (Bav.) c. 5. f. 5. m. 2. n. 14. *Dachsberg* (Bav.) c. 5. f. 3. m. 2. n. 12. inprimis *Mäming*

(α) *Wap. I. pag. 17.* (β) *Wap. I. pag. 19.* (γ) *Wap. I. pag. 35.* (δ) *Wap. I. p. 18.* (ε) *Wap. I. p. 18.* (ζ) *Wap. I. p. 19.* (κ) *Wap. I. p. 179.* (λ) *Wap. I. p. 40.* (μ) *Wap. I. pag. 178.* (ν) *Wap. I. p. 25.*

Mining & Praefing (Bar. & Austr.) (α) ubi etiam noduli fimbriati dependentes conspiciuntur. Nec longè absunt mitræ illæ ducales, de quibus §. 17. diximus. Imponit vero tres tales mitras seu pileos rubeos, oris reductis hermonicis, coronatæ galeæ secundæ, adjectis ei, qui supremus est, plumis aliquot struthionicis argento & minio pictis *Ursenbeck* (Bavar.) (β) Quod attinet ad turbinatos vel orientales, (quos *chapeaux pointus* seu *bonnets orientaux*, *spitshüt* vocant.) De illis vide differentem adv. Labourerium *A. Franc. Menestr. l'art du blas. justif. c. 8. p. 199. 200.* Sunt vero inprimis duorum generum: Alii oram apertius reducunt, aliorum ora non æque apparet, vel corona tegitur, alii iterum retrorsum flectuntur, alii re-ctistant. Hi plerumque superius coronulam sustinent, & aliquot pennas pavoninas: Unde aliqui pro columnis habuere, quod in Labourerio suo improbat *Menestr. d. 1.* Nec adeo abludit forma, ut non aliquando dubitari possit, pileus an columna agnos- scenda sit. E. g. Saxonicus apex, visus Labourerio columna, sed est pileus ejusmo- diturbinatus. Pileus turbinatus rubeus cujus ora reducta argento, nodus extimus auro fulgent, additis 3. plumis, quorum media cocco, reliquæ argento tinguntur, coronæ inseritur, & tegit galeam priorem fam. *Friedeshain* (Austr.) (γ) Aliquan- do pilei inverso situ galeæ incumbunt. Ut *Liechtenstein* Com. *Wap. I. p. 18.* me- dia galeæ impositum habet pileum, sed inversum, cæruleum, cujus ora reducta ar- gento candet, ei vero inseruntur inter 3. cyaneas 2. argentæ plumæ struthionicæ. *Chistvitz* (Siles.) *Wap. I. p. 61.* duos tales pileos universos rubeum & cæruleum, oris reductis contrariam tincturam referentibus, galeæ imponit.

§. LVII. Non adeo rara etiam exempla sunt ventilabri angularis, ornati pennis pavoninis. *Schirm.* Solet autem plerumque illud ornari scutaria figura, atque ita aliquod quasi solum illi præbere. vid. *Trevir. elect. (Hist. insign. l. 1. c. 91. n. 9.)* Ita galea quarta Com. *Hardeck* (δ) tale ventilabrum sustinet, ornatum symbolis quadran- tis secundi. (conf. *Hist. insign. l. 3. c. 22. n. 9.*)

§. LVIII. Nec vero omnes figuras, quibus uti solent, enarrare vacat. Id unum addo, quod sæpius ex scuto repetatur figura, quæ hoc occupaverat. Adeo ut etiam figuræ honorabiles, quorum usus in apice rarior, aliquando huc translata sint, ex ea ratione. Ita *Lambert*, cum scutum habeat ex minio & argento ascendentibus & descendentibus cuspidibus transverse sectum, imponit galeæ apicis loco 3. cuspi- des argenteas.

§. LIX. Non raro fit, ut inter galeam & apicis ipsam figuram aliquid interme- dium interjiciatur, cui hæc insistit. In coronis id solenne est, unde exemplum non adduco. Sed & pileorum adhuc usus est, etiam Cardinalitiorum. Inversorum pileorum §. 56. exempla allegavimus, ex quibus huc spectat *Chistvitz*, ita *Bosen* (Misn.) (ϵ) pileo ex argento & nigro bipertito, atque inverso inserit pennas galli gallinacei minio & argento tinctas.

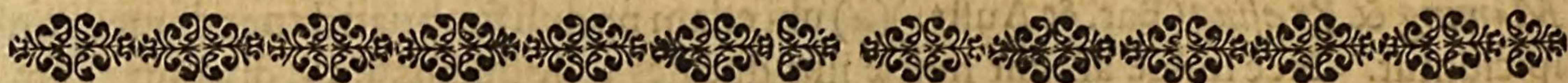
§. LX. Culcitra eidem usui servit, cujus extremæ oræ plerumque panniculis (*quasten*) diversæ tincturæ exornantur. Exempla ubivis obvia. Aliquando illa etiam erecta apparet, ut in famil. *Teuffel.* Nonnunquam sola culcitra galeæ in- cumbit. *Schencken de Sommau* (Franc.) (ζ)

§. LXI. Antequam hinc abeamus, quædam singularia notare adhuc convenit, Singula- Fam. *Blacha* (Siles.) (η) utitur loco apicis fagitta rubea, quæ galeæ non imponitur, ria quæ- sed eam obliquè transverberat. An forte quod ex conflictu talis aliquando redie- dam. rit? *Taubadel* (Misn.) (θ) præter apicem, quem pennæ galli gallinacei consti- tuunt, per galeæ diademate tortili tectæ clathros trajicit gladium. Forte ex eadem causa, *Biberstein* (Siles.) (ι) galeæ coronatæ imponit cornu cervinum, sed ex latere galeæ protenditur armatum brachium, gladio ictum minitans. *Wendte* (Westf.) (κ) præter apicem ipsum ex casside protendit brachium ex dextro latere, quod scutum amplectitur. *Griesbeck* (Tirol.) (λ) inter duas galeas scuto turrem scutariam imponit.

T t

CAP.

(α) *Wap. I. p. 21. & 38.* Cardinalitio pileo quo tegitur galea imponitur corona pavoni- nam sustinens caudam. Lacinia argentæ & coccinæ. Areas respondentes huic apici vide c. 4. n. 25. (β) *Wap. I. p. 29.* (γ) *Wap. I. p. 37.* (δ) *Wap. I. p. 15.* (ϵ) *Wap. I. p. 155.* (ζ) *Wap. I. p. 104.* (η) *Wap. I. p. 59.* (θ) *Wap. I. p. 157.* (ι) *Wap. I. p. 56.* (κ) *Wap. I. p. 188.* (λ) *Wap. I. p. 44.*

CAPUT VII. DE ADJACENTIBUS SCUTO.

<p>1. Scuto adjacentia.
2. Enumeratio.
3. Telamones vel sustentacula.
4. Origo. Exempla in Germania.
5. Differentia exemplorum.
6. Non hereditaria.
7. Adscita ex armis vetustioribus, vel matris.
8. Exempla Francica.
9. Ex Hispania.
10. Affinia Telamonum.
11. Dignitatum nota. Apud Germanos scutis inserta. Ecclesiasticorum pedum & ensis.
12. Officiorum regionum apud Gallos nota.
13. Torquium apud antiquos dignitas.
14. Torques Ordinum equestrium. Ordo S. sepulchri.
15. Ordo S. Lazari & Mauriti.
16. Obsoleti, canis, galli gallinacei, genetta.
17. Ordo B. Mariae de Lilio.
18. Melitenensis.
19. Templariorum.
20. Teutonicorum de Hospitali s. Marianorum.
21. Alii in Palestina.
22. S. Salvatoris.
23. De Montjoye.
24. Ensisferi Livonia.
25. S. Jacobi.
26. Calatravensis.
27. Ordo Jesu Christi.
28. Alcantara.
29. Gloriosa Virginis Maria.
30. De Montesa.
31. Portugalliens S. Jesu Christi.
32. De Banda.
33. Avisii.
34. Tabulae rotundae.</p> | <p>35. Periscelidis.
36. Balnei.
37. Stella.
38. Annunciationis Mariae.
39. Aurei Velleris.
40. Cygni.
41. Hystricis.
42. Cardui Mariae.
43. S. Andreae s. Cardui.
44. Elephantum.
45. Cypri s. Lusitani.
46. Columbae & rationis.
47. Draconis inversi.
48. Cherubini s. Jesu.
49. Spicae.
50. Lunae crescentis.
51. Navis s. concha marina.
52. S. Michaelis.
53. S. Georgii.
54. Crucis Burgundicae.
55. S. Stephani Papae.
56. S. Spiritus.
57. S. Sanguinis Salvatoris.
58. B. Virginis de monte Carmeli & S. Lazari.
59. A Pontificibus instituti.
60. Alii à Pailloto notati.
61. Alia scuto circumdari solita.
62. Funiculi viduarum illustrium.
63. Papilio s. Conopaeum.
64. Symbola rerum praeclare gestarum.
65. Symbola s. lemmata epigraphica.
66. Symbola personalia.
67. Gentilitia.
68. Fastuosa.
69. Tessera militaris. Origo.
70. Usus in Heraldicis.
71. Exempla.
72. Ab urbibus vel arcibus desumpta.</p> |
|---|--|

CAP. VII.

DE ADJACENTIBUS SCUTO.

§. I. Ita consideravimus, quas insignium partes potiores cap. I. diximus, nempe scutum cum suis figuris & galeam cum apice imposito: restat ut appendices five ea quae circumstant scutum & reliquum apparatus constituunt, nunc lustremus. De quibus id generatim monendum saepius illa abesse, sine insignium defectu, imò in Germania nostra usum eorum rariorem fere esse.

§. II. Referemus in hunc censum 1. Telamones 2. dignitatum & ordinum notas 3. symbolum 4. tesseram militarem.

§. III. Quod *telamones* seu *atlantes* vel sustentacula concernit, illi Gallis *supports* seu *tenants* vocantur: ista differentia, vel quod prius nomen conveniat animalibus quae pinguntur, tanquam scutum elevatum gestarent, posterius cum instar custodum assistunt adposita manu vel pede, vel quod *Menestr. abreg. method. p. 41.* placuit, quod *tenentes* tantum sint homines, angeli, dii gentilium, centauri, atque adeò humanæ aliquid speciei habentes: *Supportantes* animalia. *Soustiens* seu sustentacula autem vocant, si cui figuræ innititur scutum vel ex ea suspenditur, ut si ex arbore suspendatur parma.

§. IV.

§. IV. Vocantur autem telamones figuræ animalium, qua repræsentantur, ^{Origo.} tanquam clypeum gestent seu teneant. Eorum tempus scutorum in sigillis usu ^{Exempla} parum esse posteriorem existimat *Blondell. plen. assert. Geneal. Franc. T. 2. p. 66. *. 2.* in Ger-
 Pinguntur sæpius gestantes vexilla. Sunt vero in Germania non æque atque in mania,
 Gallia vel alibi in usu. Exempla nostrorum illa sunt *Colonienſe* (α) scutum tenet gryphus & leo, *Palatinum* (β) duo leones *Pomeranicum* (γ) duo viri sylvestres cum clavis, *Mansfeldium* duo gryphi aurei, *Schwarzenburgicum* (δ) vir & foemina sylvestris vexilla gestantes, *Saynenſe* duo SS. *Marcellus & Marcellinus* patroni Ecclesiæ Valendaria. *Hæping. de Iur. insign. c. 9. §. 5. n. 709.* *Hohenek* [Austr.] (ε) vir comatus & bipennem dextra tenens &c. Ita & tenent scuta Civitatum *Argentinenſis* duo leones, *Wormatiæ* Dracones (*Lindevvurm*) *Basiliensis* basiliſci &c. Ex his multa sunt, ubi per galeas prospiciunt telamones: Nempe *Pomerania*, *Hohenek* &c. Porro sustentaculorum originem à ludis equestribus petit sæpe laudatus celeb. *Menestr. Orig. des arm. cap. 3. pag. 175.* quia in iis servi ac pedisequi Angelorum, deorum, æthiopum, hominum sylvestrium, leonum, urforum, aliorumque animalium semper hilaritatis ergo induti, equitum scuta scircumferre consueverant. *Die von Zürich zugen 1103. gen Basel an ein fastnacht/ mit einem würcklichen schimpffspiel: die Wapen der 12. Ort waren gar zierlich zugericht/ nemlich 2. Basilisken neben Baseler / 2. Löwen neben Zürich / 2. Bären neben den Bärner Wapen ic. und also durch alle Ort neben eines jeglichen ehrenzeichen zweien bossen/ wie sie das in gewohnheit haben.* *Sumpt. Chron. Helv. l. 12. c. 34.*

§. V. His ipsis exemplis apparet, aliquando unum nonnunquam duo, ejusdem vel diversæ speciei animalia huic usui adhiberi. Occurrit vero exemplum ^{Differen-} ap. *Vulson. de la Columb. jc. heroïq. c. 4. p. 428.* Ubi 8. leones in orbem circa scu- ^{tia exem-} tum collocantur. Sumuntur vero plerumque ex figuris scutariis vel apice. Verum id perpetuum non est. E. g. *Gastebois* in Campan. 2. Dracones & cassidi imponit, & scuto adponit. Verum *Lamoignon* cum pro apice habeat aquilam, atlantes duos cervos adsciscit alatos, *Kergournadech* cimiterio utens leporario nascentetelamones habet duos leones.

§. VI. Neque vero hæ figuræ simpliciter hæreditariæ sunt, sed sæpe levi occasione mutantur. Ita Carolus VI. R. Galliæ duos cervos alatos usurpavit, quod cervum cepisset, illo torque insignem: *Hoc me Cæsar donavit*; tum quod somnio sibi visus alato cervo insidens sequi & assequi (hæc symboli causa) falconem qui avolarat. Conf. *Limn. Iur. publ. 6, 6, 102.* *Hæping. de Iur. insign. c. 9. §. 5. n. 711.* Dein Ludovicus XII. ob ordinem equestrem usus est duobus erinaceis. His vero telamonibus ante eos reges Franciæ non usi, nec exemplum posterius imitati sunt, angelis suis uti malentes. ^{Non hæ-} ^{reditaria}

§. VII. Nonnunquam fit, ut veteribus armis immutatis quæ novis locum ^{Ascita ex} cessere in clypeo figuræ pro telamonibus denuo assumantur. Ita *Avenio* urbs olim ^{armis ve-} Imperialis, cum Papæ cessisset, unde 3. clavium hieroglyphicum scutarium, aequi- ^{tustiori-} lam seu girofalconem; priscum *δελγυα* in telamonis locum assumit cum symbolo: *à bec & griffes*: rostro atque unguibus. *Limn. Iur. publ. 6, 6, 105.* Ubi & Burdigalensium telamones duo verveces allegantur indicio originis & Biturigibus. Ita ^{bus, vel} & *Chifflet. les masq. d' honn. de la mais. de Tax. P. 1. c. 3. p. 36.* existimat, leones ^{maternis,} Tassiorum scuto additos Comites, esse ex Valsassinorum, in quorum hæreditatem successerunt, stirpe & ex *Moreau* illum adducit locum memorabilem: *Plusieurs royant leur noblesse plus enrichie & appuyée par les parens & biens maternels & de leurs femmes, ont voulu, que les blasons de leurs armes servissent des supports à celles, qui leur estoient propres, sans les briser ou escarteler.* Aliquando vetera, quæ deposita sunt, insignia vexillis inscribuntur, quæ telamones gestant, Exemplum exhibet *Menestr. abreg. meth. p. 54.* ex fam. de Bournonville. Nonnunquam telamones adscitos videmus ex scutis eorum, quibus aliquid debemus, tanquam clientelæ vel studii documento.

T t 2

§. VIII.

(α) Wap. I. p. 3. (β) Wap. I. p. 3. (γ) Wap. I. p. 7. (δ) Wap. I. p. 14.
 (ε) Wap. I. p. 35. conf. c. 5. f. 1. m. 1. n. 147.

Exempla
Francica

§. VIII. In Gallia illa imprimis exempla observavi : Regio scuto jam ab antiquo (ad Caroli M. tempora aliqui audent adscendere) adstant angeli duo (vid. Hist. insign. l. 1. c. 24. n. 26.) Eorum tanquam dignissimorum telamonum elogia vid. ap. *Varenn. R. d' arm. P. 4. p. 605. seq.* Nolunt vero ob reverentiam regii usus, ut quisquam in Gallia, exceptis regii sanguinis principibus, iisdem uti audeat : nisi peculiare id fiat concessione regis. Hanc datam lego *Boucicauldio & Hospitalio Vivrio* ; præcipue vero *Montmorenciis* : quorum angeli laureas manibus tenent, capiti suo imposituri (Alios telamones olim ab hac familia usurpatos legere licet ap. *Andr. du Chesn. hist. Geneal. de la mais. de Montmor. l. 1. c. 3. p. 32. 33.*) Tum ab hac prohibitione Ecclesiasticos exclusos volunt. Imo sunt, qui ab his omnino angelos usurpandos existimant. Quod reliquam nobilitatem attinet, utuntur domus *Cossé* 2. gryphis, *Bethune* 2. viris sylvestribus clavas deorsum convertentibus, *clermont* in *Delfin.* *Nesmond & Kergournadech* duobus leonibus, *Puy du fou* 2. aquilis coronatis, *Montchal* 2. sylvestribus clavas gestantibus, *Aguesseau* 2. monstris marinis, quæ vultus seniles præferunt, & alas quales sunt vespertilionum, expandunt. *Chanlecy* 2. centauris, *Refuge* duobus draconibus, *Gesvres* 2. Sirenibus, *Espeffes* 2. unicornibus, *le Loui Bellenave* 2. aquilis. Singulare aliquid habent illa exempla. *Vivonne* utitur aquila pro telamone, sed qua ex galea prospicit, apice tamen diverso. *Britannia* Duces usi leone, itidem per galeam prospectante, & vexillum Britannicum gestante. *Aspermont* (in Lotharing.) aquila, cujus caput coronatum ultra galeam eminet, utitur ut scutum & cassidem teneat, omnia vero teguntur pallio, quod ducale vocant, aquilulis confito.

Ex Hispania.

§. IX. In Hispanorum insignibus illa observavi : *Mendozia* Marchionis de *Cannete* ita pingitur scutum apud *Alf. Lopez. de Harc. Nobil. Hisp. l. 10. c. 16. 114.* illud teneant utrinque angeli palmas manibus gestantes, & insistentes capitibus leonum jacentium, quibus incumbit scutum cum dependente figura orbis, quem manus gladio transadigit, cum inscript. *Non sufficit orbis.* Superne lemma adscriptum apparet. *Fides. Spes. Charitas. & Me Ruise satis. Suareziorum de Mendoza* clypeus pingitur supereminente aquila nigra auro coronata, cujus pedes scutum tenentes & cauda infra illud protenduntur. Parma fam. *de Vera* similis aquila inferitur aliud scutum hac ratione tenens cum epigraphe schedulæ inserta : *Veritas vincit.* In *Cordubensi* gente Marchio *de Priego* aquila utitur coronata auro, cujus hinc ultra scutum prominet caput, illinc cauda & pedes illud apprehendentes. Telamonibus annumerari nequit, sed affine quid est, stella aurea octo radiorum, quam Com. *de Tendilla* & March. *de Mondejas* scuto Mendozio subjiciunt, utundique soli radii promineant, his vocibus interjectis : *Buena Guia.*

Affinia
Telamonum.

§. X. A telamonibus non longe abit draco vel crocodilus alatus, qui caudam mordens circumdat scutum *Wartenbergicum* (Baron.) (α) conf. *Wendte* c. 6. §. 61.

Dignitatum nota
Apud Germanos
scutis insertæ. Ecclesiasticorum
pedum
& ensis.

§. XI. Nunc 2. de dignitatum notis agendum est : Porro in Germania illas scuto adjici insolens est, sed ipsi potius inferuntur. Reperi vero illud quintupliciter imprimis fieri. 1. Toti aliquando figura imponitur sine novo scutulo. Ita scyphus *Limpurgiorum* vid. Hist. insign. l. 1. c. 53. n. 5. 2. Vel toti imponitur, sed mediante nova parmula. Huc exempla Bavariæ, Saxonum, Brandenburgicorum ; 3. Vel in quadratura repetitis alveolis dignitatis nota exaratur. Ita *Zollerani* sceptrum, *Pappenheimii* enses locant. 4. Vel in cuspidem scuti rejicitur. Exemplum præbet Com. *Schvvarzenburg.* conf. Hist. insign. l. 3. cap. 34. n. 7. Demum 5. peculiare scutum ob dignitatis notam adsciscitur. Uti *Palatini* solebant peculiari parmula pomum Imperiale ferre. Vid. Hist. insign. l. 3. cap. 27. n. 12. Aliquando etiam in ipso apice dignitatis nota apparet, quod cap. 6. §. 36. observavimus, & exemplo Saxonum, Brandenburgicorum, Limpurgiorum, Pappenheimiorum, Zollerensium probatur. Cum vero tot modi sint dignitatis notas exprimendi, ille solus exulat, qui Gallis familiarissimus, nempe ut adjiciantur scuto. Excipimus tantum hoc, quod Episcopi & Abbates pedum, aliqui etiam ad designandam temporalem jurisdictionem præter istud enses adjiciunt. In quo Franci etiam nobiscum fere conveniunt. Ita apud hos quoque Archiepiscopus crucem Archiepiscopalem scuto addit. vid. *Menestr. l' art du bl. justif.* c. 9. p. 219. 220. 222. 223. Nec minus

Episco-

Episcopi pedum suum, atque si temporalem jurisdictionem simul habeant, ense. De quo more (quem Erlango Episcopo Herbipolitano adscribunt) vide disputationem apud eundem *Menestr. l' art du blas. just. c. 10. p. 245. 249.* De pedo Episcoporum audiamus aliqua Clariss. Seb. Fesch. de insign. & cor. jure c. 3. n. 14. *Croceus*, qui & pedum, virga, baculus, ac lituus pastoralis nuncupatur, vel pastorale tantum à lituo *Augurum Romanorum* originem traxisse videtur, ad cujus similitudinem est formatus. *Æn. Vicus in Julio p. 82.* In hoc baculo tria notanda monet *Hugo à S. victore c. 40. l. 1. de Sacram. recurvitatem, virgam, cuspidem: quorum significationem hoc Disticho complectitur:*

*Attrabe per curvum, medio rege, punge per Imum
Curva trahit quos virga regit, pars ultima pungit.*

§. XII. In Gallia vulgatum admodum est, ut functionum & officiorum re- ^{Officiorum} giorum scuto adjiciantur notæ. Ex status Francici descriptione sæpius edita, illa ^{regiorum} exempla adducam. *Magno Eleemosynario* tribuere quidam volunt librum holo- ^{apud Gallos} serico caruleo contextum & liliis Francicis notatum, quem collocet ad scuti pe- ^{notæ.} dem: id veroreceptum usu non est: nec magis illud, quod *M. Magistro Francie* assignare voluere scipiones duos in coronas liliatas & clausas superius designantes, quos decussatim scuto subjiciat, & *magno Cubiculario* duas claves aureas itidem coronis regiis ornatas & decussatim locatas. In usu vero illæ sunt: *M. Sultarius Francie seu Hippocomus*, utrinque scuto adjicit regium ense cum vagina & baltheo ex holoserico caruleo liliis aureis sparso, capulo aureo. *Magnus Constabilis Francie* (quæ quidem dignitas jam abolita) utrinque stipabat scutum manu è nube protensa & nudum ense sursum verso mucrone tenente. *Marescalli* autem duo scipiones cælestinos liliis sparso decussatim post scutum locant. *Magnus tormentariæ rei magister* duo tormenta bellica cum apparata suo clypei pedi apponit. *Admiralis* duas anchoras scuto decussatim subjicit: *Generalis trirremium* similis ita anchoras duplices: *Cancellarius* eodem sita duas clavas argenteas & deauratas, quibus accedit tanquam dignitatis etiam nota mortarium seu mitra, scuto imposita, nec non loco apicis imago reginæ altera manu sceptrum, altera sigilla regia tenens. Non addam illas, quas aliis etiam Officialibus post Vals. Columberium notas quidam assignavere, potius quas gestare possent, quam quas gestassent: cujus generis nonnullas superius retuli. De Marescallorum tamen notis id addo, loco scipionum, quibus nunc designandas, olim in usu bipennes fuisse. Ita enim *Varenn. R. d' arm. p. 459.* ex antiqua formula describit *Petri Rohanci* insignia: *Cottoyé de deux haches d' armes Royales de France seu Francigenes.*

§. XIII. Hujus loci est, ut de torquibus ordinum Equestrium aliquid dicamus, ^{Torquum apud antiquos dignitas.} cum eos scutis circumdari in more sit positum. Fuit jam olim torquibus suis honores & dignitas. Unde *Genes. 41, 42.* Pharaon Ægyptius Josephum in supremum honorum apicem evecturus collo etiam circumposuit torquem aureum. Torquis Manlii Torquati, opimum spoliū hosti detractum, celebris etiam & ad posteritatem ejus memoria servata est. *Gell. 4. 13.* Dabantur etiam torques ab Imperatoribus illis ex militum numero, qui strenuè rem gessissent: unde *torquatorum* nomen. *Veget. de re milit. l. 2.* Torquati duplares & Torquati simplares erant, quibus torquis aureus solidus virtutis præmium fuit: quem qui meruisset præter laudem interdum duas consequatur annonas, duplares duas, simplares unam. Autor tamen est *Plinius l. 33. cap. 2.* priscis Romanorum temporibus auxiliares tantum & externos aureis torquibus donari solitos, at cives non nisi argenteis. Verum nunc non de torquibus in universum, sed qui ordinum equestrium sunt, nobis sermo est.

§. XIV. Inter ordines enumerandos non alium servabimus ordinem, quam ^{Torques ordinum equestrium Ordo S. sepulchri.} quem servatum legimus à *D. T. U. V. les Etats Empires & princip. du monde:* adjecta appendice *del' origine des ordres militaires.* pag. 1441. & seq. nullo honoris vel dignitatis ex ista colloca- tione præjudicio: cum & ipse credam meliorem & convenientiorem servari posse: sed modo enarremus omnes, de ordine non speramus litem nobis moveri. *Equites S. sepulchri* primos recenset, quorum aliqui memoriam ad Helenam Augustam fabulose referunt: imo ne quid absurditati desit,

desit, ad Jacobum Apostolum. Verius autem ut ex Favino Paillot refert, Balduino R. Hierosolym. tribuitur institutio. Patriarcha Hierosolymitanus eorum erat Magister: dein cum numerus crevisset, etiam in Italiam transire, sede Perusiæ electa. Papa Innocentius II. cum univit cum Rhodiis 1484. sed post 12. annos Alexander VI. sibi vindicavit ordinis magisterium, & Gardiano Franciscanorum, qui S. sepulchri Hierosolymis custos est, potestatem contulit, ordinis dignitatem illis conferendi, qui religiose loca illa sancta visitassent. Insigne est crux brachiatæ, cujus angulos singulæ cruciculæ obsident, omnes minio tinctæ.

Ordo S.
Lazari &
Mauritii.

§. XV. Equites *S. Lazari* & *Mauritii* ap. Sabaudos celebres sunt. Quod ordinem S. Lazari attinet, Basilio Magno originem adscribunt, qui xenodochium sub nomine S. Lazari erexit: sed cum in prima quasi institutione iterum extinctus esset, renatis ajunt, Hierosolymis iterum in Christianorum potestatem redacta, cum hi equites in xenodochia sua reciperent quosvis fideles, in illas regiones adventantes: unde liberalitate Principum divitiæ ordinis jam destinati ad leproforum curam cito auctæ sunt. In Galliam vero tempore Ludovici junioris venerunt, primaria sede Boigniæ prope Aurelianum à Rege assignata. Benedictinorum vel Augustinianorum regulas professi sunt: utuntur vero insigni crucis octangulæ seu 8. radiorum viridis, albo limbo terminatæ: cui Eman. Philibertus D. Sabaudia 1573. cum à Gregorio XIII. contradicente tamen ob Franciæ jus Henrico III. Rege, magisterium ordinis jam fere exoliti, obtinisset, & cum altero Mauritiano conjunxisset, imposuit crucem albam, cujus externis singula poma seu sphaeræ adhærent, ipse qui sub nomine *Mauritii* venit ordo, institutus est ab Amedeo I. Duce Sabaudia, qui nomine Felicis inter Pontifices legitur, sed cum se titulo abdicasset, Ripaliam concessit, eremiticam vitam acturus, inde equites dicti Eremitæ S. Mauritii, quem Patronum Sabaudia vulgaris credulitas esse jussit. Ordines ipsos confusos & cruces conjunctas jam diximus. Crices vero loco torquis ex fascia pendentes gestantur.

Obsoleti,
canis,
galli gal-
linacei,
genettæ.

§. XVI. Inter obsoletos sunt duo ordines, canis & galli gallinacei (*du chien & du coq*) qui Momorantiæ familiæ adscribuntur: & quidem illum Buchardo Momorantio sub Philippo I. Rege adscribunt, torque ita descripto, quod cervina capita plura complexus sit, & effigies canis, fidelitatis symbolum, inde dependerit: hunc Perro Montmorantio assignant. Eodem referendus Ordo *genettæ* seu *de la geneste S. Jaunette*. Originem dicitur habere à Carolo Martello Franciæ Principe Caroli Magni avo, sive quod nomen datum sit à Johanna ipsius uxore, communiter Jeannette dicta, seu ab animalculo hujus nominis, quod mustelæ cætera affine, rubeis maculis insigniatur, & in ea parte Hispaniæ frequens sit, quam habitarent Saraceni, quos 738. in Turonibus ingenti strage cæcidit, & in eorum castris pelles animalculi plures, qua fragrantem odorem dicuntur spirare, quædam etiam viva reperit. Prior conjectura vel illo indico fallis, quia Carolo uxores non nisi duæ fuere, altera Rustrudis seu Geltrudis, altera Svanhildis dicta: De Joanna altum apud Historicos silentium: Imo eo seculo vix nomen Joannæ, certe in regia gente, aut in aliis familiis Francicis Principibus, repertum iri, existimo. Dicitur ordo hic durasse usque ad tempora Ludovici IX. Torques constabat 3. catenulis aureis, rubeas rosas complectentibus, dependente iconetalis genettæ, nigræ rubeis maculis insignis, & floridæ telluri insidentis; collari quod gestat animal liliis aureis picto.

§. XVII. Ordo *lilii* (*du lys*) seu *B. Mariæ de Lilio* institutus dicitur à Garcia 6. Rege Navarra 1048. in civitate Najera. Destinabantur 38. equites, qui expellendis Navarra Mauris studerent. Torques constabat duplici catenula plures literas M. antiquo modo pictas colligante: dependet ex torque ovalis figura, continens lilium ex tellure crescens, atque literam M. coronatam sustinens.

Meliten-
sis.

§. XVIII. Ordo *Melitenfis*, alias fratrum *Hospitaliorum*, vel *S. Joannis Baptistæ*, Hierosolymis 1104. cœpit, ab illis equitibus, qui peregrinorum in xenodochia susceptioni atque defensionis adversus prædones Arabes vitam dicaverant. Ordo brevi tempore armorum exercitio potentissimus factus est. Hierosolymorum urbe à Saracenis iterum capta, subistere in Ptolemaide; Hac quoque amissa Cyprus eos suscepit: jam capta Rhodo 1308. Rhodii cœpere dici: sed hac quoque 1523. à Turca illis erepta, Carolus V. Melitam seu Maltam concessit, quam hucusque strenue

strenue tuiti sunt. Sub M. Magistro equites in 8. provincias, quæ sunt Provincia, Arvernia, Francia, Italia, Aragonia, Anglia, Germania, Castilia dividuntur. Insigne est crux octogonia (octo beatitudines respiciunt) candida, quam pallio affixam, & aurea, opere encaustico albo, quam suspensam supra stomachum, gestant.

§. XIX. Ordo *Templariorum* 1119. coepisse dicitur, & nomen accepit ab ^{empla-}habitatione primorum equitum, quam in templo Salomonis assignatam acceperant. Munus erat, ut peregrinos ad loca sacra ituros tuerentur, & vias à prædonibus securas præstarent. Crevit vero numerus & opulentia horum equitum, ut hac reges æquarent. Inde postea 1311. à Clemente V. Papa in Concilio Viennensi ordo abolitus, & equites plerique horrendorum facinorum postulati atque suppliciis duris excarnificati, bona autem aliis ordinibus distributa sunt. Injuriam vero ordini illa abolitione factam, & quæ impingebantur eis crimina, prætexui sumta, sed aliam causam fuisse, non tantum qui crederent, sed & publice defenderent, nunquam defuere. Insigne erat juxta aliquos crux duplex seu patriarchalis rubea, dein octogonia ad modum Hospitalariorum, sed nigra limbo candido, vel juxta alios coccinea.

§. XX. Ordo equitum *Teutonicorum de Hospitali S. Mariæ Hierosolymitano*, ^{Teutoni-}qui alias vocantur *crucigeri Mariani*, institutus perhibetur à Friderico II. Impe- ^{corum de}ratore. Propositum & ratio instituti idem cum Hospitalariis & templariis; Regula ^{Hospita-}assumpta Augustiniana. Cum Hierosolymorum urbs & dein etiam Ptolemais in ^{li S. Ma-}Turcarum venissent potestatem, in Germaniam redire, & in Prussia sedem fixere. Eam vero totam variis adversus Polonos, Lithvanos & Tartaros gestis bellis sibi vindicarunt. Demum cum Albertus Brandenburgicus M. Magister 1525. se Regi Poloniæ submisisset, & Prussiam feudo accepisset, in Germania tamen Ordo substitit, & adhuc suis ibi bonis fruitur. Cruce utuntur nigra, quam aliquibus video pingi potentiatam seu brachiatam: Nigræ cruci alia (itidem brachiata seu in gradustermiata, nonnulli tamen floridam pingunt) imponitur. Addit *Paillot* crucis supremum marginem capite liliis Francicis insigni ornari, uti ipse vult ex dono R. Ludovici IX. Porro crux hæc non nisi simplex nigra in area argentea, sustinens in medio palmulam auream aquila nigra (Prussiæ forte emblemate) insignem pingitur in insignibus Magistrorum ordinis *Wap. V. p. 25. seq.*

§. XXI. Alii quoque ordines in Palæstina orti sunt, uti 1. *Equitum S. Joannis* ^{Alii in}*Baptistæ Acconitani* seu in Ptolemaide, quæ olim Ace, deinceps Accon dicta, ^{Palæstina}consecratorum illi studio ut ægrotorum peregrinorum haberent curam, eosque ducerent & reducerent (urbe Ptolemaide capta in Hispaniam concessere, & defecere tandem.) 2. *Equitum S. Thomæ* (à Thoma Cantuariensi patrono ita dicti) à Richardo R. Angliæ pro Anglis in eadem urbe Ptolemaide institutus. 3. *Ordo Eq. S. Blasii* (à patrono adscito Blasio Ep. Armeniæ & martyre) in Aula regum Armenorum, quæ in Ptolemaide erat, floruit. 4. *S. Mariæ*. 5. *Pænitentia sanctorum martyrum*. Plerique hi Augustinianis se obstringebant legibus. Primorum insigne fuit crux pedata candida, secundi ordinis crux plena rubea, argentea conchulam in medio complexa, tertii crux aurea (de quarto nihil legi) quinti crux rubea.

§. XXII. Ordo equitum *S. Salvatoris* in Aragonia circa 1118. ab Alfonso Re- ^{S. Salva-}ge Hispaniæ in civitate Montreal institutus adversus Mauros, qui fortitudine equitum hostium expulsionem ingens momentum attulit, & ob hoc insignes redditus à rege meruit. Refert vero ex Favino Paillot, Templariis initio civitatem illam Montreal concessam, sed his extirpatis huic ordini datam. E regione stomachi gestabant crucem anchoratam rubeam, quam item ex triplici torque aureo suspendebant. Caput Ordinis est Rex Aragoniæ.

§. XXIII. Ordo equitum de *Montjoye* in Syria dictus, à monte qui Hierosolymis propinquus est, vel duobus castellis, quæ in Judæa hoc nomen gestabant, & ^{De Mont-}ab ipsis defendebantur, à Christianis Principibus multas divitias nactus est, quod in ^{joye.}Palæstina recuperatione multum causæ communi profuerint. Dein in Castilia dicti sunt de *Monfiac* & *Trugillo* seu *Truxillo*, in Catalonia de *Mongoia*. Gestabant è regione Stomachi quinque radiorum stellam candidam. Demum in Ordines Calatravensem & Alcantarensem transferunt.

§. XXIV.

Enfiferi
Livoniæ.

§. XXIV. In Livonia *militēs Christi* vel *enfiferi* (porte glaive) instituti sunt, bello adv. infideles gerendo, & asserendæ provinciæ. Sequebantur Cisterciensium Leges. Duo gladii rubei, decussatim collocati, & palliis adfixi, insigni serviebant. Aliquando cum Teutonicis in Prussia coalescere visi, vel juxta alios eorum propago erant (vidē Thuan. l. 21. p. 956.) sed iterum divisi sunt. Ordo demum defecit, Livonia in aliam potestatem concedente, & Gothardo Kettlero ultimo Magistro, in Ducem Curlandiæ inaugurato.

S. Jacobi.

§. XXV. Eq. S. *Jacobi* (S. Jacques de l'Espée) in Hispania, huic se consecraverunt servitio 1157. vel 1158. Ut ituris ad B. Jacobi Apostoli sepulcrum præsto essent, eosque ab injuriis hostium defenderent. Præcipua sedes eorum in xenodochio vel hospitio, quod à S. Maria denominatur in suburbii Legionis. Regulam Augustinianam susceperunt, insigni vero utuntur cruce rubea in modum ensis. Torquis est triplex, ex quo pendet ensis vel crux ensiformis rubea, conchylio argenteo impresso capulo. Symbolum est: *Rubet ensis sanguine avum*. Magisterium ordinis coronæ vindicavit Pontifex Adrianus.

Calatravensis.

§. XXVI. Ord. eq. de *Calatrava* illam originem assignant: quod cum oppidum Calatravam sibi à Sancio III. concessam 1158. adv. infideles tueri non auderent, ad defensionem se obtulerint Raymundus Navarrus, Abb. Cisterciensium & ex monachis ejus *Didacus Velasquez*, militiam prius secuti: nec obtulerint se tantum, sed & brevi tempore ita communierint, ut formidabilis esset infidelibus. Inde institutus Ordo, & illi Cisterciensis regula præscripta est. Concessa dein à Pontifice Paulo III. equitibus semel matrimonium ineundi facultas, sed ut à secundo abstinerent. Insigne constituit adfixa albo pallio crux rubea, cui adjectæ inferius duæ manicæ ferreæ, quibus captivorum manus solent indi (mentes) Dein Benedictus XIII. Pontif. hoc adjecit, ut extrema crucis liliis ornarentur. Magisterium ordinis coronæ vindicatum est à Ferdinando Rege Innocentii VIII. gratia.

Ordo Jesu Christi.

§. XXVII. Ordo milit. *Jesu Christi* ortum dicitur trahere ab illis, quos Dominicus adversus Albigeneses, qui concionibus ipsius se moveri non patiebantur, instituit: Duravit etiam postea Albigenium nomine jam extincto. Fuere in eo cælibes & conjuges. Dicti sunt deinceps fratres & sorores poenitentia S. Domini: Innocentius VI. regulam eorum approbavit 1360. Insigne erat crux 4. liliis albo & nigro bipertitis, area similiter in 8. partes divisa constans.

Alcantaræ.

§. XXVIII. Equites *Alcantaræ* orti sunt ex Ordine quem Gomesius Fernandus ex Proceribus Legionensibus auspiciis Ferdinandi Regis instituit contra Mauros; Ei primum inditum nomen *S. Juliani de Pirario* seu *du Poirier*, à castello hujus nominis. Rex se protectorem ejus Diplomate professus est 1176. dato; Pontifices autem Alexander III. & 1183. Lucius III. confirmarunt eum. Utebantur piro viridi in area ovali aurea, quam sustinebat crux liliata viridis in scuto aureo; quæ dein sola retenta est. Domum *Alcantaram* ad Tagum eis concessit Alfonsus II. & quia locus ille prius ad Calatravenses spectabat, ob eam rationem hisce eos subjecit, cujus testimonio duas manicas ferreas ex Calatravensium hieroglyphicis assumsere. A Benedicto XIII. 1411. obtinuerunt, ut pectoris sinistra parti imponerent crucem liliatam viridem. Conjugii licentiam indulxit Paulus III. anno 1540. Adrianus VI. sui quondam discipuli Caroli V. favore 3. Ordines Jacobi, Calatravæ & Alcantaræ, coronæ Castilianæ in perpetuum inseruit. Quod alii attribuant Alexandro VI. qui Ferdinando & Isabellæ hoc concesserit.

Gloriosa Virginis Mariæ.

§. XXIX. *Equites gloriosæ Virginis Mariæ* in Italia autorem agnoscunt Barthol. Episc. Vicentinum Dominicanum, qui 1233. eos huic fini instituit, ut per Italiæ civitates pacem conciliarent, & omni discordiæ se opponerent, summa imprimis viduarum & orphanorum protectione. Probavit eos Urbanus IV. 1262. gestabant tunicam albam & cineritiam, atque pedatam crucem rubeam seu purpuratam in area candida, cum stellis, quæ laterales angulos duos superiores occupabant. Dicti etiam sunt *Fratres hilares* (Joyeux) quod hilares & sua sorte contenti cum suis viverent.

De Montesa.

§. XXX. Cum Templariorum Ordo extirparetur in regno Valentia, eorum bona alii, qui à præcipuo loco *Montesa*, equitum B. Virg. Montesæ nomen accepe-

acceperunt, concessa sunt, ut fines regni Valentini adversus Mauros tuerentur. Approbarunt hosce Benedictus XIII. & Martinus V. Albis induti gestabant cruces rubeas, quales etiam à margine dejecta scutum signabant : Legibus iisdem fere quibus Calatraveses utebantur.

§. XXXI. Dionysius Rex Portugalliae ordinem instituit, qui speciatim *Portugallicus s. Jesu Christi* appellatur. Habitu nigro induti equites gestabant ex triplici tor-<sup>Portugal-
licus s.
Jesu
Christi.</sup> que aureo dependentem crucem pedatam rubeam (aliqui atram dicunt) oblongiori pede, imposita crucicula alia argentea. Joannes XXII. 1321. eos obligavit regulæ Benedicti. Alexander VI. matrimonii dedit licentiam. Officium erat, ut in Boetica Mauros oppugnarent. Ad summas dein divitias pervenit Ordo in Europa, Africa, Asia & Brasilia, unde demum coronæ insertus est.

§. XXXII. Alfonsus II. Rex Castiliæ 1332. antequam regnum capefferet in urbe <sup>De Ban-
da.</sup> Victoria seu Palentia ordinem instituit de *banda* dictum, quia quo die à rege ordinis magistro creabantur fasciam rubeam 4. digitos latam gestabant, ex humero dextro sub brachium lævum dependentem. In eum admittebantur Nobiles (exceptis Primogenitis) qui decennium in militia exegissent. Sed defecit demum. Ita & ordo dictus de *Scama* sub regno Joannis II. Regis Castiliæ celebris fuit, sed ita memoria exolevit, ut nec de nominis ratione constet. Circa idem fere tempus quo institutus est ordo de Banda, iisdem propemodum legibus constituere Veneti ordinem *de calza*. Renovatus ille est 1562. Quidam his, sed non nisi ex conjectura tribuunt torquem aureum cum dependente imagine S. Marci cum elogio *Pax Tibi Marce*.

§. XXXIII. *Ebora* Mauris erepta Alfonsus Rex ob loci commoditatem eam ^{Avili.} Calatravesibus dedit, ut perpetuis excursionibus Mauros incesserent, unde ab illa civitate *Eborenses* initio dicti sunt. Sed qui ex magistris eorum tertius fuit castrum *Avis* infidelibus extortum eis tradidit, unde nomen deinceps eis datum est. Probavit ordinem Innocentius III. 1204. Inde Joannes filius naturalis Regis Petri Lusitanici magister ordinis & deinde Rex, à Calatravesibus suos abstraxit. Tum eis symbolo data crux viridis trunco paulo longiori in scripta, pyro Alcantarensium expuncta : licet prius gessissent ad modum Calatravesium rubeam, adjectis inferius duabus aviculis. Paulo aliter ex Favino Paillot : nempe institutum ordinem ab Alfonsus, sub nomine *Confratrum S. Mariæ Eborensis*. Et Calatravesibus subjectos tum esse, cum hi ipsis quicquid in Portugallia possidebant, hac conditione cessissent. Symbolum describit crucem viridem liliatam, adjectis inferius duabus aviculis nigris se invicem respicientibus.

§. XXXIV. De fabuloso ordine eq. *mensæ* seu *tabulæ rotundæ*, quem Arto <sup>Tabulæ
rotundæ.</sup> Regi Angliæ adscribunt, nihil hic dicam. Cambdenus multo recentiotem eum facit, & torneamentis seu ludis militaribus originem eorum adscribit, quæ de ipso feruntur.

§. XXXV. *Edoardus* III. Rex Angliæ ordinem *periscelidis* seu *garteriæ* (de la ^{Periscelidis.} jarretiere s. jartieres *des Hosenbands*) 1350. instituit, cum ut periscelidem Comitissæ Sarisberiensis, quam amabat, inter saltandum lapsam humi tolleret, se inclinasset, astantes autem ob hoc ex suspitione in risum solverentur ; Alii institutum credunt in memoriam victoriæ ad Pictavium ab Edoardo reportatæ. Figura est periscelidis, qualis alioqui esse solet, cum fibula aurea. Solet autem ea gestari sub genu sinistro cærulea auro & gemmis interstincta cum aurea fibula. Pallio additur crux Georgii rubea in argenteo scutulo. Torques quem in die creationis gestant equites, autore Henrico V. multiplex est, admixtis rosis candidis & rubeis, quas nodi & laquei amoris colligarent, ex quo dependet imago Georgii draconem conficientis tanquam patroni. Jacobus V. Rex loco nodorum substituit carduos Scotticos, ut ordines duorum regnorum conjungeret. Solennia ordinis quotannis Windsoræ in die Georgii celebrantur.

§. XXXVI. De Equitibus *balnei* (du bain) in Anglia, quos reges creabant, ^{Balnei} & variis ceremoniis circa eorum creationem lege Cambdenum. Symbolum erat aureus circulus tres ejusdem metalli coronas continens, cum Epigraphe *Tria in Unum*.

Stellæ.

§. XXXVII. Joannes Rex Franciæ 1352. ordinem *stellæ* instituit, in memoriam stellæ Magorum Ducis. Dicebantur etiam *Confratres B. Virginis ad D. Andoëni*, à loco, qui illis assignatus erat non procul Parisiis. Symbolum erat stella ex torque aureo suspensa, vel alibi affixa cum inscriptione: *Monstrant regibus astra viam*. Initio non nisi Illustribus conferebatur, sed ignobilibus communicatus omnino evluit, unde Carolus V. præterianis suis eam indulgit. Nunc cohors præfecti vigilum Lutetiæ servat memoriam nobilissimi pridem symboli. Præfectus solus eques vocatur *Chevalier du guet*, ipsi vigiles vero omnes stella ante & retro insigniuntur. Hæc fere, quem sequi nos diximus autor, sed ex Favino ostendit Paillot, ordinem hunc institutum esse à Roberto R. Franciæ 1022. sed circa tempora Philippi Valesii ob bellicas turbas intermissum, atque adeo à filio restitutum. Idem describit torque, quod triplici catenularum ordine constiterit, interfertis rosis, alternatim candido & rubeo colore tinctis. Inde pendebat stella 5. radiorum.

Annun-
ciationis
Mariæ.

§. XXXVIII. Ordo *Annuntiationis B. Virginis* in Sabaudia, autorem habet Amedæum VI. C. Sabaudia. Torques ex quo dependet (juxta aliquos Mauriti Equitis imagini olim usitatæ nunc substituta à Carolo III. 1518.) imago B. Virginis cum annuntiationis historia (Ajunt tamen alii neutram harum iconem esse veterem, cum olim triplici tantum nodo intortus annulus dependeret,) constat 4. aureis laminis, quas catenulæ ejusdem metalli, in laqueorum amoris (ut vocare solent) modum effigiata conjungunt. Inscribuntur singulis literæ 4. FERT. quas interpretantur *Fortitudo ejus Rhodum tenuit*. Aliqui *Frappés, entrés, rompés, tout*, explicant. A Carolo III. Duce additæ 15. rosæ argento & cocco tinctæ. Solennia ordinis quotannis renovantur eo festo, cujus nomen fert.

Aurei
Velleris.

§. XXXIX. Inter ordines alios facile eminet ille qui ab *Aureo Vellere* cognominatur, institutus à Philippo Bono Duc. Burg. 1430. in Januario cum Isabellam Portugallicam duceret. Alludi volunt ad Vellus Gedeonis, de quo Judic. 6,37.39. indicio veterum tapetum. Torques aureus constat pluribus ignariis & filicibus unde scintillæ profiliunt. Symbola adjiciuntur: *Ante ferit quam flamma micet.* & *Pretium non vile laborum*. Patronum in Equites sibi sumfere *S. Andream*. Fuerunt autem initio creati 25. sub Carolo V. numerus ad 51. excrevit, deinceps indefinita libertas data est extra capitulum eos creandi regi.

Cygni.

§. XL. *Rich. de Wasseburg*. mentionem dicitur facere ordinis *Cygni*, instituti à Salvio Brabone: Cygni autem Hieroglyphicon concordiam notare. Erat vero ordo Cliviorum. Torques triplex aureus sustinebat cygnum argenteum solo florido insistentem.

Hystri-
cis.

§. XLI. *Hystricis* ordinem instituit Carolus Aurelianensis Dux vel ejus Pater Ludovicus cum symbolo: *Cominus & eminus*. Ex torque triplici aureo dependebat hystrix insistens solo viridi & florido. Dein Ludovicus, qui nominis XII. Rex fuit, hystricem coronavit, & epigraphen adjecit: *Ultus avos Troja*.

Cardui
Mariæ.

§. XLII. Equites *Cardui Mariæ* instructi sunt à Ludovico D. Borbonii, cum Aurelianensis & Burgundica factiones singulis ordinibus institutis se insignivissent, juxta aliquos in solennitatis nuptialis cum Anna Delfina Averniæ memoriam 1370. Torques erat aureus complectens flores lilii, cum foliis cardui, ex eo dependebat crux, cum inscriptione: *Esperance*. Paillotita describit: *de Losanges entieres & de demies à double orle esmaillées de verd cleschees & remplies de fleurs, de lys d'or & de lettres capitales antiques en chacune losenge, esmaillées de rouge faisant le mot esperance: au bout du collier pendoit sur l'estomach une ovale, le cercle esmaillé de verd & rouge, & dans cette ovale une image de la vierge entourée d'un soleil d'or couronnée de 12. estoiles d'argent & un croissant de mesure sous ses pieds: & au bout de la dite ovale une teste de charden esmaillée de verd barbillonnée de blanc*.

S. Andree
f. Cardui.

§. XLIII. Ordo *S. Andree* vel *Cardui* Scoticus est, & origo adscribitur apparitioni alicui factæ regi Scotiæ, qui crucem eo situ, quo Andreas martyrium tulit, in cælo lucidam viderit victoriæ adv. Scotos augurium. Unde crucem dein in arma & vexilla Scotica relata referunt, & equites Andree titulo institutos. Torques constat cardui floribus & foliis pluribus connexis, dependente inde in ovali figura S. Andree imagine: cum elogio: *Nemo me impune lacescit*. Vel: *pour ma deffense*. Apud eosdem Scotos ordo *rutæ* etiam olim floruit, torque equitum duobus rutæ ramis constante cum icona B. Andree.

§. XLIV.

§. XLIV. Daniæ reges instituere ordinem *Elephanti* seu *S. Mariæ*. Adscribitur illud Christiano I. & quidem quod hac ratione insigniverit solennitatem nuptialem filii Joannis cum Christina Saxonica. 1478. Torques distinguitur elephantis, turriculas suas dorsis gestantibus, intermistis calcaribus (Paillot dicit cruce anchoratas) dependente inferius imagine virginis *Θεοτόκος*, radiosa, cum ex igne aurea moneta seu numo 3. claves, quibus cruci affixus est Salvator, insignito. Nunc elephas turriger, hieroglyphicum prudentiæ, fortitudinis & mansuetudinis, durat idem hic quoque, sed novus dictus *Dannebrogius* nunc priori adjectus est. Conf. Hist. insign. l. 3. c. 12. n. 21.

§. XLV. Lusigniana domus equites instituit, quibus de insula *Cypro* vel domo *Cypri* seu *Lusiniæ* vel *ense* nomen est. Torques characteres majores colligabat, dependente inde ense, cujus lamina argento, capulus auro inducta: cum symbolo: *Pour loyauté maintenir*. Paillotus ex Favino speciatim adscribit Guidoni Regi 1195. & describit collare, quod constiterit sericis funiculis in plures laqueos amoris (ut vocant) contortis, & literas S.R. aureas aliquoties repetitas complectentibus: ex his dependebat argenteus ensis capulo aureo in ovali figura, cum epigraphe, *securitas regni*.

§. XLVI. Joannes I. R. Castiliæ ut aulicos suos dignis exercitiis aduefaceret, duos instituit ordines, quorum brevis duratio, alterum *Columbæ* s. *Spiritus*, alterum *Rationis* (de la raison) dictum. Illius torques aureus duplex radiis solaribus aliis rectis aliis undosis distinctus, ornabatur columba deorsum volantis aurea figura.

§. XLVII. A Sigismundo Imperatore & Ungariæ Rege ajunt institutos esse 1418. equites *draconis inversi*, qualis pendebat ex torque duplici crucibus patriarchalibus distincto indicio victæ hæreseos & schismatis, quo nomine superstitio sæculi supplicium innocentium martyrum Joh. Hussi & Hieron. Pragensis, qui eo Imperatore in concilio Constantiensi combusti sunt, designare volebat. Quotidianum vero equitum gestamen ajunt fuisse crucem liliatam viridem. Aliam mentionem eq. Hungaricorum reperire licet, qui crucem viridem, palliis ostro tinctis affigebant.

§. XLVIII. In Suecia equitum Ordo *Cherubini* s. *Iesu* fuit, quo rum torques duplex imagines Seraphinorum & Cherubinorum sese invicem contingentium, intermistis crucibus patriarchalibus (ob honorem Upsaliæ) constabat, dependente inde icone Servatoris: vel ap. Paillotum in ovali figura cærulea nomine IHS, literis aureis, media sustinente cruciculam erectam, inferius vero 4. clavis argento & nigro pictis. Idem institutionem ordinis adscribit Magno regi Sueciæ 1334. Alii ibidem equites (dicti, *gladii & balthæi equites*) conficiebant torque è gladiis & ex quibus hi suspensi, balthæis, ut acies cruentæ visæ se contingerent.

§. XLIX. Franciscus D. Britann. ordinem *Spicæ* instituit 1450. Equitum torques constabat spicis, quas laquei amoris (ut nominare solent) colligabant, ut coronam aliquam Cereris referret. Ex torque suspendebatur duabus catenulis mus ponticus seu hermionicus colliculo viridi insistent, cum symbolo *Ama vie*. Defecit hic extincta Britannorum familia.

§. L. Renatus Andinus Rex Siciliæ & Neap. ordinem 1464. instituit *Lunæ crescentis*. Andegavi, cujus symbolum erat ex torque aureo triplici suspensa figura Lunæ crescentis, cum Epigraphe, *Los*. Quod legebatur *Loz en croissant*. Defecit hic quoque cum Andegavensi familia.

§. LI. Alium ordinem equitum sub nomine *navis & conchæ marinæ* instituisse dicitur Ludovicus IX. Rex Gallia, qui iisdem symbolis post expeditionem orientalem monetam insignivit. Eum ordinem Paillot ait dictum à nave vel à transmarina expeditione (*d'outremer*) vel à duplici semiluna. Torques enim, ex quo in figura ovali dependebat pictura navis, alternatim singulis conchis & duplici semiluna distinguebatur.

§. LII. Ordo *S. Michaelis* in Gallia Ludovicum XI. agnoscit autorem, qui eum instituit 1469. Ambosiæ. Torques conchyliis constat, dependente inde Archangeli Michaelis imagine, quia hic Franciæ creditus adv. Anglos propugnator. Symbolum est: *Immensi tremor Oceani*.

§. LIII. Rudolpho Habsburgico adscribitur institutio ordinis *S. Georgii* in Carinthia, cui urbs à Sancto hoc dicta concessa est. Alii eundem adscribere malunt

Friderico III. vel Maximiliano I. qui adversus Turcas eum instituerit. Insigne crux aurea trifoliata cum corona inserta. Veterem crucem putant fuisse rubeam in scuto argenteo.

Crucis
Burgun-
dicæ.

§. LIV. Carolus V. in expeditione Africana, quæ Muleassem regno restitue-
rat, Tuncti, ubi victor ingressus erat, 1535. ordinem instituit equitum *crucis Bur-*
gundicæ, in memoriam expeditionis. Symbolum fuit crux Burgundica, cum ignia-
rio scintillas è filice eliciente: cum inscriptione: *Barbaria*. Torques vero consta-
bat talibus crucibus & imposito igniario. *Varenn. R. d' arm. P. 4. p. 590. 591.* ait
esse runcinam, quæ decussatis illis scipionibus imponatur. vid. infr. §. 68.

§. Stepha-
ni Papæ.

§. LV. Equites *s. stephani Papæ* (cujus die memoriali victoria ad Marcia-
num potitus erat) instituit 1561. Cosmus Mediceus M. Hetruriæ Dux, & ilico Pon-
tificis Pii IV. obtinuit confirmationem. Obligantur ad defensionem fidei Christia-
næ, auxilium pauperum & redemptionem captivorum. Crucis forma est cum Me-
litenfi communis, cocco tingitur, sed limbo eam aureo terminante.

S. Spiri-
tus.

§. LVI. Ordo equitum *Spiritus S.* institutus est Lutetiæ l. Can. 1579. ab Hen-
rico III. Franciæ & Poloniæ Rege, ut indicio servi & æternæ pietatis & gratitudinis,
qua se DEO obstrictum agnoscebat ob beneficia, quæ eo die acceperat, qui effu-
sioni Spiritus S. sacrari solet: Illo enim vitalem auram primum hauserat, illo Rex
Poloniæ electus fuerat, & eodem morte fratris Caroli IX. successorem regni
Francisci adeptus erat. Numerus equitum constitutus est, ut triginta sex essent:
Verum ille jam dudum servari desiit: cum Ludovicus XIII. 1633. una creatione
50. equites nominaverit: & ultima solenniori creatione 1662. septuaginta nu-
merati sunt. Equites hi gestant crucem holosericam coloris aurantii ex sinistro la-
tere palliorum vel vestium, in cujus medio visitur columba acu picta argentea,
quales etiam radii extrema complent. Alia crux collo dependet aurea, de tania
cærulea, quæ opere encaustico refert in angulis singula lilia, & in medio utrinque
columbam. Major torques ordinis componitur è liliis aureis, flammis ejusdem me-
talli coronatis rubentibus, intermixtis tribus characteribus H. & duplici Δ ex auro,
sed dealbato. Crux ordinis est aurea, medio sui representans columbam argente-
am, qualis etiam peribolus est crucis, ex altera parte visitur imago S. Michaëlis.
Ultimo Junii die 1594. Henricus IV. characteres decessoris sui è torque sustulit,
substitutis trophæis armorum, & litera H. coronata. Sunt qui asserant 1352. ordi-
nem hunc institutum à Ludovico Siciliæ Rege, adeo ut Henricus III. non nisi reno-
vator ejusdem haberi debeat.

S. Sangui-
nis Salva-
toris.

§. LVII. Vincentius Gonzaga Dux Mantuæ instituit ordinem, qui cogno-
men habet à *S. sanguine Salvatoris nostri Iesu Christi*, quia huius guttas aliquas à
Longino exceptas, cum spongia Mantuæ servari vulgo persuasio est. Institutio
facta 1608. in nuptiis filii Francisci cum Margareta Sabaudica. Symbolum est:
Nihil isto triste recepto. Torques connectit ovales figuras aureas, in quarum jacen-
tibus alternatione voces *Domine probasti*, candidis literis exaratae, erectis vascula
aurifabrorum, quibus in probando auro uti solent (coupelles) flammis imposita,
comparent: Dependet ex torque ovalis iterum figura, angelos duos ciborium co-
ronatum, cum 3. guttis sanguineis, & symbolo ordinis supra dicto continens.

B. Virgi-
nis de
monte
Carmel.
& S. La-
zari.

§. LVIII. Quamvis equites Lazari in Sabaudia cum Mauritanis juncti sint,
obtinue tamen autoritate Henrici IV. qui 100. equites, ut se in expeditionibus bel-
licis sequerentur, instituit Philibertus de Nereham à Paulo V. Pontifice 1607. Ut
posthac in Francia equites Lazari nomen gererent *B. Virginis de monte Carmel. &*
S. Lazari: Crux eorum est violacea Melitenfis forma, cum imagine Virg. Deiparæ.

à Ponti-
ficibus
instituti.

§. LIX. Demum adjicit equites, qui à Pontificibus instituti sunt; quales sunt
equites *Iesu Christi*, cum cruce rubea, aureo limbo vel potius alteri cruci pedatæ
inclusa, Joanne XXII. autore 1320. *S. spiritus seu hospitalarii S. spiritus* Fratres,
cum cruce alba Pauli II. 1468. *S. Petri* (ex torque triplici dependebat S. Petri
Apostoli imago) Leonis X. adversus Turcas institutum, *S. Georgii* (insigne crux
aurea circulo in coronæ formam efficto inclusa) à P. Alexandro VI. instituti, *Pii*
IV. Pontificis 1560. qui ejus nomine sed non nisi quoad ipse sedit, superbiebant, &
in publico comparituum Pontificem gestaturi erant, *Lauretani* Sixtum V. auto-
rem 1586. habentes.

§. LX

§. LX. Illos ordines recenset præfatus autor, ordine dubio & nullo potius: Alii à Pailloto
 His ex Pailloto (qui ex Favino allegat) addas licet: 1. ordinem eq. *Ampulle* quam Pailloto
 vocant, & B. Regimio Clodoveum regem baptizaruro allatam volunt, atque hunc notari.
 Regibus inaugurandis adhibere solent. Hic ordo 4. Baronibus *de Terrier, de Bel-
 lestre, de sonastre & de Lonversy*, vasallis Abbatæ S. Remigii, quæ Rhemis est, pro-
 prius, notatur cruce aurea, opere encaustico albo ornata, cujus angulis 4. totidem
 lilii flores inseruntur, ipsi vero cruci incumbit effigies columbæ ampullam ex manu
 porrecta rostro apprehendentis. Hanc crucem ex fasciola serica nigra suspensam
 collo, tum etiam pallio affixam gestant, cum ampullam, quæ ad regis consecra-
 tionem deferretur, uraniscum desuper portantes comitentur. 2. Ordinem *Coronæ
 regie*. Carolus M. eum instituit pro Frisiis, qui adversus Saxones fortiter se gesse-
 rant. Insigne erat corona regia aurea, quam è regione stomachi gestabant, qui eo
 inaugurati erant. Symb. *coronabitur legitime certans*. 3. *Aquila Albæ* in Polonia.
 Quem attribuunt Uladislao Loctico 1325. honori nuptiali filii Casimiri, cum Ge-
 dumini Lithuani filiam duceret; Torques triplex aquilam argenteam, coronatam
 suspensam duplici catenula sustinebat. 4. *Ursi S. Galli*: Hunc attribuunt Fride-
 rico II. 1212. qui eum in Galli fano instituerit in honorem Ursi ex legione Thebææ
 Soloduri martyrio affecti. Torques aureus erat, ex quo dependebat Icon Ursi
 nigri solo viridi insistentis. Cum præceptos procures regionis Cæsar eo ornasset
 ordine, potestas conferendi deinceps Abbati collata est. Solennitas festiva cele-
 brari solebat die S. Galli. Additum dein aliud ferrum foliis quercinis constans,
 quo prior torques circumdabatur. Desiit dein ordo castris nobilium in Helvetia
 dirutis. 5. *Siliquarum genistæ* (*de la cosse s. gousse de Geneste*). Adscribitur Ludo-
 vico IX. Regi 1234. Unde ob id ipsum sine hoc insigni nunquam pingendum di-
 cunt. Torques connectebat flores vel siliquas genistæ & lilia singulis rhombis in-
 ferta, dependente ex duplici catenula cruce aurea florida. 6. *Scuti aurei*. Autor
 fuit Ludov. II. D. Borbonii 1363. ex Anglia redux. Scutum aureum percurrere-
 bat fascia margaritarum, acu picta voce *Allen*, quasi diceret *Allons*. 7. *De la Dara
 vel de la Vase de la Vierge Marie*. S. Vasculi B. Virginis, Antiquera capta in memo-
 riam victoriæ à Mauris reportatæ 1410. Ferdinandus Infans Castiliæ hunc ordi-
 nem dicitur instituisse. Torques duplex connectebat gryphes D. vascula liliis ple-
 na. 8. *Caritatis Christianæ*. Ab Henrico III. R. Gall. institutus est, beneficio eo-
 rum, qui in bello membris mutilatis amisissent corporis vigorem, assignatis certis,
 quibus fruerentur ex xenodochiorum redditibus, subsidiis. Insigne crux aurea vel
 argentea, cæruleo cum limbo, impresso cordi rhombo cæruleo lilium aureum actu
 pictum complexo: circa crucem illa leguntur verba: *Pour avoir bien servi*. 9. *S.
 Magdalene*. Unus ejus eques fuit Joh. Chesnel Dn. de la Chappronaye, Brito, qui
 ex oriente redux institutum proposuit Ludov. XIII. 1614. Præcipuum votum ab-
 jurare omnia duella, & pugnæ, nisi quæ pro Deo, rege & regno susciperentur. Ve-
 rum ob varia obstacula consilium eventu caruit, unde solus ille ordinis eques, de-
 mum tædio sæculi eremum intravit & jam nomine *Eremitæ S. Magdalene* notior,
 mortuus est. Symbolum destinabatur: *L' amour de Dieu est pacifique*. 10. *S. Ma-
 riæ*. Autores fuere Petrus, Joh. Baptista & Bernardus Petriniani, fratres, Itali, & e-
 jus confirmationem à Pontifice Paulo V. 1618. obtinere. Consilium fuit pugna
 in Turcas & defensio fidei Christianæ. Ex torque dependet crux in 4. liliorum for-
 mam compositæ, impositus circulus literas M. & S. (Sancta Maria) implicitas, co-
 rona & stellis redimitas, & in peribolo symbolum: *in hoc signo vincam*, comple-
 tens. Singulis crucis angulis impressa spectatur stella radiosa. 11. *S. Marci*. A Re-
 publica Veneta confertur bene meritis, qui deinceps apici galeæ leonis rictum im-
 ponere possunt. Ordinis insignia sunt leo alatus. Cum epigraphe: *Pax tibi Marce
 Evangelista meus*. 12. *S. Catharinæ montis Sinai*. Conferebatur à primario religio-
 so monasterii S. Catharinæ illis, qui religionis causa eo veniebant. Insigne est crux
 Hierosolymitana rotæ 6. radiorum rubræ, clavis argenteis instructæ innexa. 13. *S.
 Antonii*. Caput ordinis est Viennæ in Delfinatu. Præcipui literam T. s. crucem
 Antonianam duplicem, alteram alteri impositam, reliqui unicam gestant in-
 signe. 14. *S. Georgii*, Genuensium est. Insigne præstat suspensa ex torque
 aureo crux rubra. 15. *S. Geryonis*. Autorem ferunt Fridericum Barbarossam, alii

secundo, qui cum instituerit in honorem Geryonis, qui Coloniae martyrium cum 318. commilitonibus tulit. Insigne erat crux nigra, vesti candidæ imposita.

Alia scuto
circumdari
solita.

§. LXI. Præter ordinum torques alia etiam circumdari videmus. Nam *Abbatissæ* præter pedum ad lævam conversum, rosario circumdant scutum: nec non *priores*, quorum pedum tale est, quale peregrinantibus usui esse solet. *Equites Melitenses* itidem rosario cingunt clypeum, cruce ordinis sui subjecta: aliam vero crucem argenteam capiti scutario rubeo inscribunt. *Commendatores* nudum gladium adjiciunt, Magnus Magister coronam, qua Principes utuntur: qui etiam pallio nigro, in quo Dominicæ passionis instrumenta picta visuntur, scutum tegit. *Religiosi* quoque rosarium scuto circumponunt, *religiosæ* vero sertum ex rosis & spinis. Monent tamen insignia tantum servare cum ordinem intrent vel moriantur: alias vero ordinis signo vel alio uti, etiam sigilli loco. Cum Episcopi creantur, intra mitram & clypeum ordinis symbolum interjici moris est. E. g. *Minimi* vocem *Charitas* in corona spinea: in eadem oratorii presbyteri *Jesus Maria*.

Funiculi
viduarum
Illustrum.

§. LXII. Hujus loci sunt funiculi (cordeliere, geflochtene knoden oder verschnüpfte schnür. Nobil. Harsdörfer reddidit) quibus in aliquot nodos collectis & variè contortis (laqueos amoris, lacs d'amour, vocant) solent in Gallia Viduæ circumdare scuta. Prima usurpavit Anna Britannica Caroli II. vidua. Unde Fauchet & alii indignabantur, in principum injuriam ad alios etiam morem transiisse: sed *Varenn. R. d' arm. P. 4. p. 600.* querelas necessarias non existimat, cum ipsa scuta satis distinguant, inter principes & inferioris ordinis nobilitatem. Idem vero hanc reprehendit consuetudinem, qua aliquæ etiam in conjugio viventes funiculis his usæ sunt, & mallet duos ramos, inprimis palmæ, ab his substitui viduam funiculis. Sed alias quoque hinc inde, nulla ratione, ornatus tantum causa, à principibus, vel nobilibus etiam, scutis quibus circumdantur addi palmas, à virginibus ferta.

Papilio
seu conopeum.

§. LXIII. Non alio referre possum *papilionem* seu *conopeum* (*paravillon thronzelt*) quo regia insignia contegi, recentioris inventi est. Regibus solis vindicat *Varenn. R. d' arm. P. 7. p. 613. seq.* Quia sit nota supremæ potestatis. 2. bellicæ fortitudinis. 3. aliquo modo sacrum signum. Ita *D. du Val. p. 6.* Qui addit: alios magnates, nulli subjectos, si tali conopeo tegere insignia velint, fastigium tollere: atque ita in pallii ducalis modum contrahere.

Symbola
rerum
præclare
gestarum.

§. LXIV. Priusquam hinc abeam, earum etiam figurarum mentio facienda est, quæ meritorum & gestorum causa adjiciuntur. Inprimis non infrequens est, vexilla adponi, quæ hostibus aliquando erepta. Hoc Hispanis admodum familiare, ob bella in Mauros. *Toletani* scuto adjiciunt decem, variis figuris picta, quæ ex majoribus unus eripuit hosti: *Acugnii* tredecim, *Granatenses* 8. *Portocarrerii de Palma* 15. *Cordubenses de Comares* 64. *Bazani* 28. *Sande March. de Valdisfuenta* sena equestria & pedestria. In Italia *Columnii* ex superiori scuti parte prominentia ostentant vexilla duo majora, quorum alteri Papæ, alteri Imperatoris insignia inscribuntur: dein alia vexilla majora 8. Turcis erepta, cum duobus regibus barbaris, qui catena vincti conspiciuntur. Ita *Com. Conti Wap. IV. p. 2.* scuto adjiciunt utrinque septena diversis symbolis insignita & non unius figuræ vexilla, tum inferius duo tormenta majora, quæ cum globo ignem & fumum evomunt. In Germania exemplum occurrit *Walpurgiorum* (*Wap. I. p. 19.*) qui scuto Suevicum vexillum adponunt: vid. *Hist. insign. l. 2. c. 107. n. 8. 11.* Affine est quod in apice *Kabiziorum* è latere prodeunt 5. hastæ (*Wap. I. p. 156.*)

Symbola
lemmata
epigraphica.

§. LXV. Nunc ad tertium capitis hujus membrum transimus, quo de *symbolis* seu *lemmatibus epigraphicis* scuto exterius adjectis, nam quæ in parma locum habent, superius C. V. S. VI. m. 5. tractata sunt (devise) agendum est. Cæterum symbolum vel nudis literis vel singulis vocibus (aliquando ad figuram scuti respicientibus) vel integra sententia, vel solis figuris, vel utroque constat. *Varenn. R. d' arm. P. 2. p. 163.* ita definit symbolum: *Une allegorie mystique d'un sens caché sous l'escorce d'une figure sans dicton, ou d'un dicton sans figure, ou de 2. ensemble: vel corps sans ame, ame sans corps, ou deux ensemble: h. e. Allegoria mystica sensus arcani sub cortice figuræ sine dicterio, vel dicterii sine figura, vel utriusque seu: corpus anima cassum, aut sine corpore hæc, aut utrumque. Ex his vero ad insignia proprie vix nisi illa species spectat, quæ solo dicterio constat.*

§. LXVI. Præcipua quæ huc spectat, illa divisio est, quod symbola alia personarum sint, alia familiarum. Ex quibus proprie hæc tantum, saltem præcipue, ad nostrum argumentum spectant. Dabimus tamen illorum quoq; exempla notabiliora: *Sigismundus Malatesta* I. Arimini nudo Scævola brachio flammis inserto, adscribebat: *His graviora* Camillus *Palavicius* flori, quem inferius rodebat testudo, *Ogni bellezza ha fine*, Paulus *Sfortia* M. de Caravas arcui intenso & in cœlum evibraturo sagittam: *Sic itur ad astra* (sc. intentione recta & vi) *Jacobus Medicinus Melenianus* pilæ in aerem jactatæ, *Percussus elevor*. Carolus Fridericus I. *Iuliaco-Clivius* scuto cordibus pleno. *Hic murus abeneus esto: &: Benevolentia bonissima Guardia*. Joannes II. R. Navarra duobus vasis, quorum altero aqua in terram effundebatur, alterum ignem ardentem continebat, *Par obitus* (quod sapientes cœlum morte, reliquit terram petant) *Catharina Medicea*, Henrici II. lanceæ fragmento occisiva, lanceæ fractæ: *Hinc dolor hinc lacrymæ: Maximilianus* II. Imperator aquilæ hinc laurum, isthinc fulmen ferenti; *Εν καιρῷ ἐλάττειν*. *Fridericus* III. Imp. brachio gladium codici oppositum tenenti. *Hic regit, ille tuetur*.

Symbola personalia.

§. LXVII. Quod vero symbola gentilitia attinet, qua schedulis inscripta, & vel superius vel inferius scutis gentilitiis rectius apponuntur, nunc aliqua eorum exempla enumerabimus. Sunt vero illa exteris quam nostris frequentiora. Dabimus vero promiscue. *Granatenses* in Hisp. ex regibus descendentes illo utuntur: *Servire Deo regnare est. Le Paige* (Picard.) *virtuti vigila. Liedet* 3. rupibus argenteis in cærulea parma addit: *Non est à terra mollis ad astra via. Sabaticis* (Provinc.) argenteæ semilunæ inter conchas tres aureas in parma cærulea: *Pleno fidere plena* (quia conchæ in plenilunio repletæ) Com. de *Leslie* (*Wap. P. IV. p. 7.*) *Gripfast. Bar. de Porta* (*Wapenb. IV. p. 14.*) *Protektor noster aspice*, in schedula scuto subiecta *Avanzini* (*Wapenb. IV. p. 22.*) in schedula apici imposita: *Ignis ut astra sic animus. Capria* (*Wapenb. IV. p. 38.*) in schedula apici adjecta: *Sub umbra alarum tuarum protege me. Columbo* (*Wapenb. IV. p. 42.*) itidem adjecta cimerio: *Non sine causa. Franchimont* (*Wapenb. IV. p. 61.*) schedæ super corona apicis volante: *Nil corona nobilius. Roya* (*Wapenb. IV. p. 152.*) in scheda quam cum palma & alio ramusculo medium tenet brachium protensum apicis, *Omen Concordia. Iacquet de la Verriere* in scuto cyaneo leoni sedenti aureo liliū ejusdem metalli pede dextro tenenti addit verba: *Accipe daque fidem*.

Gentilitia

§. LXVIII. Observatio non indigna est, quod monet *Varenn. R. d' arm. P. 4.* Fastuosa: p. 566. Ne symbola assumantur nimis fastuosa, quorum dein contrarium non sine aliorum ludibrio evenire facile queat. Fuere qui Caroli V. *Plus ultra*, quod columnis duabus Herculis (*Varenn. p. 288.* ait aprum additum inter eas, qui uti semper cursu pergit, ulterius pergendi hieroglyphicum esse poterat) solebat adscribere, arrogantia postulabant, in primis quando ad metam fortunæ suæ & victoriarum priusquam vitæ se venisse ipse agnovit. Huc etiam referunt *Francisci* 2. *R. Gall. Unus non sufficit orbis*. Ita narrant Ludovicum Ducem Aurelianensem, ut doceret regni administrationem, quam Johannes Dux Burgundiæ, ipsi controversam reddebat, in sua manu futuram, amicis suis scipiones nodatos dedisse cum symbolo: *je l'en vis*. Itaque æmulus Burgundus runcinam pro hieroglyphico cum voce *je boud* (ego teneo) assumsit, ostensurus, runcina se lævigaturum scipiones nodatos adversari: Unde vexillis & monetis impressi duo nodati scipiones cum runcina. Et hinc ordo ille Burgundicus de quo §. 54.

Fastuosa:

§. LXIX. Quartum est de *tessera militari* (cry de guerre) qua utebantur familia illustres in bello, cum Principis sui auxilio copias educebant, in primis vero ipsi principes. Unde habetur pro uno ex præcipuis testimoniis illustris nobilitatis, quia non aliis permittebatur, quam qui egregium numerum vasallorum Principi poterant adducere. Origo à tessera consuetis bellicis, qua dari solent ab Imperatore vel Duce exercitus. Græci σύμβολον vel σύνθημα dicunt, signum quod dabatur exeuntibus in pugnam vitandæ confusionis causa, & παρεγγυᾶν τὸ σύνθημα, tesseram dare. Ita Xenophon. Κυροπαίδ' 1. 3. ἕως δ' ἐτι ἐξω βελῶν ἦσαν, παρεγγυᾶ ὁ κύριος σύνθημα, ἕως σύμμαχῶν καὶ ἡγεμῶν. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξήρχεν αὐτὸν δισχυροὺς παῖδας τὸ νομιζόμενον. Et 1. 7. ταῦτα εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυᾶσαι ξεῦ σὼπερ καὶ ἡγεμῶν, ἐπορεύετο. Verum ita vocabatur non tantum quod exercitui in aciem prodi-

Tessera militaris. Origo.

prodituro dabatur, vocale symbolum. Sed & quod dabatur vigilibus & excubitoribus ab eo qui Latine tesserarius dicitur, Græceque ἐφοδῶν seu ἐφοδεύων, id est circulator. Inde Polybius de castrametatione Romanorum: τῶν δ' ἐφοδῶν ἕκαστος ἄμω τῷ φωτὶ πρὸς τὸν χιλιάρχον ἀναφέρει τὸ σύνθημα, καὶ μὴ ἢ πάντα δεδομένα. Χωρὶς ἐγκλήματος ἀπαλλάττονται πάλιν. Ubi taleolas ligneas fuisse ostendit insignitas characteribus; agens, ὁ δὲ (χιλιάρχος) δίδωσι, τέτοις πᾶσιν ξυλίσια κατὰ φυλακὴν βραχέα τελέως ἔχοντα χαρακτῆρα. Liv. l. 7. Tessera per castra à Cos. data erat. Fulviam Antonii uxorem accingi ense solitam, & σύνθημα δίδοναι militibus scribit in rebus Augusti Dion. σύνθημα est tesseram petere ab Imperatore vel Duce, quod & signum petere apud Sueton. dicitur. In sacris exemplum subministrat Judas Maccabæus. 2. Maccab. 13, 15. Δὲς περὶ αὐτῶν σύνθημα, Θεὸς νίκης. Er gab diese wort ihnen zur losung / Gott gibt sieg.

Ufus in
Heraldi-
cis.

§. LXX. A militari more secuti scuta, galeæ & alia ad insignia nobilitatis tracta sunt, ita & tessera militaris (de qua vide etiam Hæping de jur. insign. c. 17. n. 60. seq. sed ad militarem non heraldicum usum tractat) eodem tracta est, cum seu illustres, qui cum aliquo vasallorum numero principis sui exercitui accedebant, certam tesseram sumserant, familiæ propriam futuram. Sumebantur vero eæ tessera à variis rebus. Vals. de la Colomb. constituit inprimis 4. species: Quod sumantur à factionis capite. 2. Dei vel Sancti alicujus invocatione. 3. jactantia aut provocatione. 4. fortuito casu.

Exempla.

§. LXXI. Exempla adducemus variarum tesserarum: Regum Galliæ fuit: *Monjoye s. Denis* (de qua Hist. inf. l. 1. 24. n. 27.) veterum Burgundorum: *Monjoye au noble Duc*, vel *Monjoye s. Andriea*, Andinorum. *Monjoye Anjou*. *Montmoranciorum* Dieu ayde au premier Chrestien, *Levia* familiæ, Dieu ayde au second Chrestien, *Campanie & Sancerræ* Comitum, Passavant li meillos, *Viennensium*, S. George au puissant Duc, trium familiarum de *Ailly*, *Mailly*, *Crequy*, ipsa familiarum nomina, unde *Ailly*, *Mailly*, *Crequy*,
Tel nom, telles armes, tel cry.

Barensium au feu, au feu. Famil. S. Severe, Brosse: *Chastre* a l' attrait de bons Chevaliers, *Chauvigny en Berry*, Chevaliers pleuvent, *Verunen Puard*. Coucy à la merveille, *Iard*, Rochechouart, *Prie Cans d' oyseaux*, *Culant* au peigne d' or *Kergournadech* en dieux est *Molac*, *Gric*, *Vaudenay* au bruit, *Salvaing Boissien* in Delf. A *Salvaing* le plus Gorgias, *Montoyson* a la recousse *Montoyson* (data à Carolo VIII. in prælio ad Forum novum, quia Dn. de Montoyson Delfinas extremam aciem ducebat, & regis mandato accedens victoriam obtinuit.)

Aburbib⁹
velarci-
bus
defumta.

§. LXXII. Aliquando arcis vel urbis nomen assumtum huic fini: ut *Lotharingorum* Primi, Princip. Sic & Habsburgicis castri sui nomen pro tessera militari assignat. Chifflet. An vero ob hoc illi Comites regiæ originis fuisse probetur, examinat Blondell. Geneal. Franc. plen. assert. T. 2. pag. 359. Originem respiciebat tessera primorum Navarræ & Aragoniæ regum, cum in bellis contra Mauros clamare solebant *Bigorre*, *Bigorre*, hinc enim illi prodiisse perhibentur.

CAP. IIX.

DE DISCERNICULIS DES BRISURES.

§. 1. Discernicula ad distinctionem primogenitorum.

2. An etiam primogenitis necessaria.

3. Qui ex postgenitis exempti à necessitate.

4. Necessitas distinctionum aliquibus imposita.

5. Ex vetusta lege Anglorum & Werinorum.

6. Origo.

7. Usus apud Germanos.

8. Discernicula in principales figuras mutata.

9. Modi distinguendi, Variatio colorum.

10. Exempla in Germania.

11. Apud Gallos.

12. In Anglia.

13. Omissio ex figuris scuti.

14. Additio notarum.

15. Lemnisci. Lambeaux.

16. Segmentorum numerus.

17. Exempla in Germania.

18. An vera discernicula sint.

19. Limbus.

20. Usus in Hispania & Germania.

21. Baltheus dexter.

22. Quadrans honorarius.

23. Cantherius, fascia, peribolus.

24. Ra-

24. Rationes à successionem avita vel materna.
 25. Ex Dominio vel titulo peculiari.
 26. Afecto praclaro.
 27. Figura sine certatione assumta.
 28. Regula Discerniculis ab aliquibus scripta.
 29. An in illis metallum metallo inscribere liceat.
 30. Modus per alterationem figura.
 31. Abscissio angulorum.
 32. Modi apud Germanos per apicis variationem.
 33. Nec tamen hac primitus illo fine assumta.
 34. Mores Polonorum, Septentrionalium, Italianorum.
 35. Exempla Germanorum.
 36. Significationem primam aliquando discernicula perdunt.
 37. Exempla Gallorum.
 38. Hispanorum.
 39. Anglorum.
 40. Illegitimorum liberorum nota.
 41. Inprimis baltheus sinister.
 42. An id univrsim receptum.
 43. Gallorum & Belgarum consuetudo.
 44. Anglorum.
 45. Alia etiam figura & apex in laevam versa.
 46. Alia nota nothorum.
 47. Hispanorum circa has mores.
 48. Nota ignominiosa.
 49. Judicium de illis.
 50. Exemplum in Polonia.

CAPUT IIX.

DE DISCERNICULIS VEL DISTINCTIVIS AUT DIMINUTIVIS NOTIS.
DES BRISURES.

§. I. **U**Ti apud gentes plerasque primogenitorum variæ fuere prærogativæ (de quibus post alios Varenn. R. d' Arm. P. 4. p. 507.) ita in materia scutaria hanc quoque eorum nonnulli esse voluere, ut solis illis jus esset portandi arma plana, vel plena (des armes plaines) hoc est integra vel indiscreta, ut *Spelmannus* vocare solet. His opponuntur armes *brisées*, fracta seu certis distinctivis figuris affecta vel imminuta. Vocatur ergo *Brisure* seu imminutio scuti nota scutis juniorum fratrum vel linearum impressa, qua à primogenitis discernantur. Nostri vocant *Benzeichen*. Si vero parma jam tali discerniculo affecta iterum aliud accedat, Galli vocant *sous-brisure*, quæ est distinctio secundaria s. subdistinctio: cum primariæ notæ distinctivæ superadditur subdistinctiva.

§. II. Sunt qui ipsis primogenitis, dum parens vivit, distinctivas notas usurpandinecessitatem impositam volunt. Ita apud Le Labour. orig. des arm. num. 149. Oliverius de la Marche perhibet, & laciniam trifidam illis adscribit, atque ad hoc Jacobi Lalani exemplum adducit: sed Labourerius saltem à 150. annis rem consuetam non fuisse, verum à primogenitis plena paterna arma semper gestari testatur. Quod de Gallia accipere volo. Nam apud Chifflet in insign. Eq. aur. Vell. n. 93. 114. 172. 246. exempla Philippi I. Caroli V. 2. & 3. Regum Hispaniæ, quibuscum viverent parentes signa distinctiva adjiciuntur, arguere videntur, quod in Belgio mos verus non desierit. Idem de Anglia dixerim. Diserte enim *Herr. Spelmann*. perhibet, vivente patre donari primogenitos lemnisco triplici, si avus super sit quintuplici: primogenitum vero ex secundo conjugio lemnisco quintuplici. Allegat etiam ad Spelmannum N. N. p. 98. *Ed. Biffaus*, quod Edoardus de Hastings in controversia adversus Reginaldum de Grege argumentum, quod proximus hæres Hastingsiani scuti fuerit, adferat, quia majores illa insignia gesserint cum lambella argentea tricuspide, proximi hæredis notâ. De hodierno regni illius usu mihi non constat.

§. III. Exemptos tamen pronunciant ab ista necessitate certos quosdam; Puta 1. Qui ex Ecclesiasticos, quia cum nullam prolem relinquant, metus etiam nullus sit confusio-
nis linearum, quæ alioquin ratio est harum notarum. 2. Qui in aliud regnum trans-
iere: quod ex eadem causa fit, quia ratio distinctivarum notarum cesset. Exem-
pla sunt Ursini in Gallia, qui absque diminutione Romanorum, qui primo-
geniti superant, *δὲ γένετα* usurpant: ut & Principes Rosenbergii ejusdem
familia.

§. IV. Alii sæpius decreto adaçti, ut tales notas adsciscerent. Vid. *M. Vulf. de la Colomb. sc. Heroiq. c. 11. p. 75*. Ita Parlamentum Gratianopolitanum juniores familia de *Salvain de Boisfieu* adegit, ut senio primogenitorum differentiam aliquam adderent. Interim quam notam distinctivam adsumere velint, electioni ipsorum, qui gestare debent, permittitur, nec lege ad certas adstringi possunt, censente
M. Gilb. de Varenn. R. d' arm. P. 4. p. 512. conf. infr. n. 28.

Ex vetu-
sta lege
Anglo-
rum &
Werino-
rum.

§. V. Eundem morem *Spelmanus Aspilog.* pag. 139. deducit ex lege veteri Anglorum & Werinorum in German. Tom. 6. de alodibus §. 5. *Ad quemcunque hæreditas terræ pervenerit, ad illum vestis bellica, id est lorica, ultio proximi & solutio laudis debet pertinere.* Ed. Biss. ad Upton. pag. 51. *Olim natu minoribus nisi egregia data differentia, illicitum erat, familiæ insignia gestare. Triobolaria hæ differentia, quæ nunc nobis in usu sunt.* Tunc tempus incognitæ erant: Unde factum, quod minores natu fratres, derelictis penitus patrum tessuris, & novas & multum à prioribus alienas sibi assumebant. Conf. supra ex veteri Poëta cap. 2. num. 54.

Origo.

§. VI. Porro aliqui originem harum notarum adscribunt temporibus *Ludovici Sancti*, alii *Ludovici Crassi*, alii *Roberti I.* cui tanquam Andino Paradinus adscribat scutum Francicum cum limbo rubeo (sed hoc Paradinus ex suo ingenio) sed certum est, tempore S. Ludovici jam fuisse in usu, quod apparet ex tumulo Beatricis uxoris Raimundi Berengarii Comitis Provinciæ seculo duodecimo. Vid. *Menestr. Verit. art. du blas.* pag. 363. 371. Observant etiam veteres reges non permisisse junioribus filiis ipsa insignia, sed tantum tincturas. Unde novas ab his assumptas figuras, à matrimoniis aut apennagiis. Aut referunt, quod reges Austrasiæ gesserint scutum ternis tæniis diagonalibus aureis & cyaneis exaratum, Sveffionii tessellatum auro & cæruleo, *Aquitani* virgatum iisdem coloribus, *Aurelianenses* cæruleum sparsum filicibus aureis, *Verniandus & Drocenses* tessellatum auro & cæruleo &c. sed exempla si ad veritatis trutinam velis expendere, vix omnia examen sustinebunt. Drocensium tamen, Veromannorum & Burgundorum exempla non rejecerim, ut inde patent colores Francicos saltim servatos à Principibus regiæ familiæ. Huc illa observatio facere videtur *Varennii R. d'arm* P. 3. pag. 388. cum refert aliquem minorem natu familiæ *Lusiniæ* ex Palæstina reversum assumsisse distinctioni crucem argenteam in scuto cyaneo, ut ita tantum servaret Lusinianas tincturas; Ex eo Lusiniani de *S. Gelais* & *Lansac* orti sunt.

Ufus
apud Ger-
manos.

§. VII. In Germania etiam distinctivarum notarum aliquis usus fuisse, exemplis, quæ deinceps producuntur, patebit. Audiamus Cyr. Spangenberg. *Adelssp.* P. 2. l. 12. cap. 30. pag. 312. *Wann ein stamm oder geschlecht sich weit außgebreitet / und die nachkommen andere herrschafften und namen bekommen / hat man wohl denselben allen das vätterliche erbwapen gelassen. Aber doch zum unterscheid zwischen ihnen und dem erbstamme ihnen etwa eine bäncke / strich / strasse oder balcken / die länge oder die quâte / oder schlim herab / durch das Wapen gegeben / oder oben im schild eine brück über das erbwapen gesetzt / wie in des Königreichs Neapolis und des Herzogthums Orleans wapen über den lilien zu ersehen. Item, in deren von Harff wapen / welche von einem andern geschlecht eines andern namen herkame / die ein getheilten schild / oben roth / unten weiß geführet / zum unterscheid aber ist dem von Harff eine blaue bänck ins obern feld gesetzt. Affine huic materiæ est, quod legimus apud Casp. Lerch à Dirnstein. de Ord. Equestr. *Grunds.* 2. n. 7. p. 68. 69. daß bey etlichen Adelichen familiis sich begeben / da einer oder der ander in fehde und verbündliche gesellschaft sich eingelassen / das ein bezeichnen seines stammis / schild oder helm angenommen und gesetzt hat / damit unter Adelichen Personen und dero selben tugendgeschichten und Contracten ein unterscheid gehalten werde: welches vielfältig von den primogenitis oder ältesten geschehen / davon Exempel im Dalbergischen / Gersheimischen und anderer geschlechter wapen / Epitaphiis und sigillis vielmahl ich etwa gesehen hab. Es haben auch die alte Teutsche von Adel ihren gemein burg oder ganerben häusern ein gemein schild / helm oder wapffen angenommen und dessen ein jedes mitglied sich ein ernst und schimpff auch in eigenen wapffen gebraucht.*

Discerni-
cula in
principa-
les figu-
ras mu-
tata.

§. VIII. Cum major natu, vel ejus linea deficit, in jus succedit proximus frater vel linea, & abjecta sua nota plena insignia recipit, etiamsi ad successionem bonorum non vocetur, sed forte hæc per filiam aliorum transferantur. Factum tamen est non rarò, ut quæ initio fuerant notæ distinctivæ, coeperint fieri principales, vel pro illis haberi: sive errore seu alia ratione: ita ut ne quidem à junioribus depositæ

depositæ sint, cum jus primogenituræ ad eos delapsum est. Similis observatio est *M. Gilb. de Varem. R. d'arm. P. 4. p. 515. Mon opinion est, que quand on voit force differentes figures dans un escu, particulièrement au chef & aux costéz, on peut conjecturer, que ce sont brisures de puisnes anciens, les quelles mesmemont se retiennent aujourdhey, par ceux qui representent les aisnez, à raison que pentestre se sont rendus les plus recommandables par leurs merites.* Hoc est: Existimo, quoties apparent in scuto plures figuræ diversæ, præcipuè in scuti capite & lateribus, exinde conjecturam capi posse, esse has notas distinctivas juniorum apud priscos fratrum, quæ hodie etiam servantur, ab illis qui primogenitos referunt, quia creduntur meritis suis maxime commendari. Ita cruciculæ, quæ in Barrensibus insignibus adduntur piscibus, olim non nisi distinctionis gratia additæ, nunc servantur tanquam necessariæ. Ita & fasciolas Lucenburgiorum initio distinctivas tantum fuisse non improbabile est: conf. de Leiningens. nostram hist. insign. l. 3. c. 45. n. 3.

§. IX. Modus non unus est distinguendi. Enumerabimus 4. præcipue; Pri- Modi di-
stinguen-
di. Va-
riatio
colorum.
mus ille est, cum servatis figuris colores solum variantur vel invertuntur. Hic olim admodum familiaris fuit, inprimis Belgis, ita ut vix alius tum fuerit notus. Certe *Menestr. L'art. de blas. Justif. c. 11. p. 283. 284. 285.* (adducto suffragio Christophori de Butkens) reliquos modos demum per Burgundos in Belgium introductos memorat. Exempla adducamus aliquot. Celebre inprimis est, quod idem *Menestr. Verit. art. du blas. c. 19. p. 352.* ex Butkenio allegat, Arnoldi c. de *Arschot* circa 1120. ejus quinque filii totidem modis variarunt insignia paterna, quæ erant scutum aureum tribus liliis nigris impressum: cum enim hoc scutum solus servasset primogenitus, secundogenitus Gerhardus Dn. de Wesemale rubeæ parmæ lilia inseruit candentia (alius deinceps in eadem linea, solum auro, cocco flores tinxit.) Tertius Godofredus Baro de Rotzelaer lilia rubea inscripsit argenteo solo, Henr. Dn. de Riviere quartus itidem argenteo nigra, demum ultimus Joannes Dn. de *Schonoven*, aurea coccineo. Huc illa faciunt, quod cum Duces Brabantini gestent leonem aureum in solo nigro, Godofredus Brabantinus Henrici Ducis frater leonem altero metallo, ejusque falculas & linguam minio infecit. Comites de *Gennep* in Geldria in parma aurea gestabant decussim coccineum cum 4. forficibus concoloribus: Ex illis autem profati Domini de *Batteburg* scutum cocco, decussim & forfices auro tingunt. Walterus Bertaut Dn. *Mechliniæ* gestabat in clypeo aureo tres palos rubeos: frater Ægidius Dn. de *Berlaer* eosdem figebat in area argentea. Sic veteres Domini van *Zuylem* gestarunt in parma aurea tres rubeas columnas, quod dein assumsere Calenbergii, sed Domini de *Vianen* nigras in argentea, de *Bevervvaerde* cæruleus in argentea. *Clivie* parvam rubeam in cæruleam mutarunt (servata figura) Com. Teisterbantii. De familia *Castellia* notat Ægid. Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 6. p. 144. quod qui in Geldria sunt, gerunt in scuto prasino argenteam crucem anchoratam, cui ramus de *Woningem* in Transilvania intersit in dextro superiori angulo templum aureum: qui in Normania & Gallica Bononia sunt Castellii eandem anchoratam crucem sanguineam habent in argenteo solo, cum clabula coloris veneti obliquata à dextro in sinistrum: In Artesia anchoratam sanguineam crucem in perpendiculariter diviso clypeo, cujus anterior pars aurea, posterior argentea.

§. X. Quod de Belgis idem penè de *Germanis* etiam dixerim, hunc nempe di- Exempla
in Ger-
mania.
stinguendi modum, illis vel unum vel præcipue placuisse. Inde regula est apud *Hæping. de Jur. insign. cap. 9. num. 484. Majores in propagatione stirpis diversos insignium colores propagare consuevisse, ipso insigni retento.* Adducit exempla Comitum *Sternbergensium* & *Haymburgensium* in Carinthia, qui à Domino de Saaneck orti: ex quibus illi tres aureas stellas in clypeo cæruleo, hi in rubeo gestarint. conf. eund. cap. 13. num. 42. seqq. ubi exempla Polonorum & aliorum. Exempla multa illustria in histor. insign. occurrent: vide ibi *Nassoviae* & *Solmenses* Com. item *Leiningios* & *Hanoicos*, Montfortios, Rappolstenios &c. Adde- mus vero alia: Ita *Salmenses* tradunt pro comitatu Salmensi in Ardennensi sylva (unde adhuc *Reifferscheidii* superant) usurpari 2. rubeos Salmones in solo argenteo à Salmone I. Comite. Sed comites Salmenses superioris comitatus in Lotharingia, argen-

argenteos miniatae parmae inscripserunt, cum cruciculis in testimonium expeditionis in Palaestinam. Ita documenta Salmensis M.S. ex Christoph. Gernichamp. dans sa Declar. Chronolog. de la Vie de S. Symetre. p. 53. Duas lineas Comitum *Spanhemiorum* fuisse, itidem arguunt tessellae in alio scuto aureae & caeruleae, in alio argenteae & coccineae. *Wap.* 2. p. 12. Huc spectat quod ex B. Rhen. refert *Bernh. Herzog* Chr. Alf. 1. 6. p. 234. Tum (1281.) praetoris munus imperiale beneficium factum est, & additum insigne crux quadrata, quam à diversis una cum superficie aliter atque aliter colorum discrimine variatam constat. Sic etiam duplices sunt *Boyneburgii Wap.* 1. p. 136. Gestant utriusque scutum quadripartitum, uni album & nigrum, alteri loco nigri caeruleum. De famil. *Rathsamhausia* (Alsat.) memorat *Herzog* Chr. Alsat. 1. 6. p. 270. quod scutulum in clypeo coccineo fascia viridi impressum, argenteum alii, alii aureum gesserint. Huc retulerim (nisi sculptoris vitium est) quod *Hofsvart* (Francon.) caeruleam crucem ancoratam in aurea parma deferunt *Wap.* 1. p. 103. Sed alii (in Sjev.) auream in nigra. p. 110. Nec non quod *Dermbach zu Dermbach* (Hass.) gestant tria nigra corda, cuspidibus in clypei aurei umbilico coeuntibus, sed *Dermbach dicti Graul* aurea in caeruleo plinthidibus argenteis sparso. *Wap.* 1. p. 140. Cogitetur, an huc referendum quod *Munich* (Thuring.) scuto ex argento & minio tessellato inducit fascias duas caeruleas, sed *Werningshofen* (Thuring.) item tessellato ex argento & cyano rubeas. *Wap.* 1. p. 147. An forte eadem sub diversis nominibus & lineis familia est? Conf. de *Dobritschis*, superius c. 5. f. 6. m. 5. n. 2. Ita in *Kienburgis* insignibus area 2. & 3. una cum figura inserta tinctura differt in linea Carinthia & Bavarica. *Wap.* 1. p. 45. & 81. quod enim pro illa tingitur argento, id pro hac aureum est. Nisi sculptoris vitium.

Apud
Gallos.

§. XI. Nec Gallis hic modus ignotus est. Exempla dabo: *Aegidius de Mailly* quatuor filiis, quos ex Johanna Ambianensi susceperat, hanc legem dedit, ne aliis discerniculis quam variatione colorum uterentur. Unde retinuit primogenitus 3. malleos prafinos in aureo clypeo, secundus malleos minio, tertius caeruleo, quartus nigro colore tinxit. Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 476. Familia *Grolea* (de *Grolée*) scuto gaudet 8. conis s. pinnulis distincto, vel ut alii enunciare malunt, in crucem & decussim secto sed conos pingit linea Bressia auro & nigro colore alternatim, quae vero in *Delfinatu* habet, aurum argento mutat. Refert item Varenn. P. 3. p. 467. exemplum famil. *Turpin*, in qua linea de *Vanuredon* (Aurelian.) aureis & caeruleis, de *Crisse*, argenteis & miniatis rhombis scutum explet. Sic & in famil. *Castillon* (Castillon sur Marne) linea reperitur de *Montchallon*, quae familiare scutum in prasinum convertit, eique praetor incumbens caput aureum, 3. palos varii velleris inscribit. Notant quoque in familia *Villiers* juniorem quendam caput scuti aviti aurei caeruleum mutasse in coccineum, inscripto brachio dextro, hormionica manica, quae deorsum pendet ac ita toti incumbit induto. conf. de *Conigan* supra c. 5. f. 1. m. 1. n. 146.

In Anglia.

§. XII. Apud Anglos non plane hic modus ignotus fuit, quod exemplo patet *Thurlandorum*: nam cum hi in aluta muris Pontici literam T. auream ter inscribant scutario apici puniceo dentatoque, aliqui minores filii gestarunt literas argenteas apud *Biss. N. N. ad Upton.* p. 89.

Omissio
ex figu-
ris scuti

§. XIII. Alter modus est, si quid omittatur ex scuti figuris. Exemplum praeter aliis celebre est, quod familia *Foxia* (de *Foix*) tres palos rubeos inscribat scuto aureo, cum domus Barcinensis, ex qua ortum suum deducere amat, quatuor gestet. Ita familia Hispanica *Borgia*, quae ex *Bearnensi* stirpe se prodire jactat, unicam vallam rubeam in parma aurea pingit, cum duas Bearnensis complectatur. Si de fide Chalcographi constat, huc retulero ex Al. Lop. de Harv. geneal. 1. 6. cap. 10. & 1. 10. c. 35. quod *Davila* Comites de Risco gestant in scuto cyaneo 13. globos aureos, Marchiones de Velada non nisi sex. In Gallia familia *Choiseu* crucem auream à margine scuti caerulei depictam (alaisee) quam singulis in angulis quinque plinthides ejusdem metalli in decussim dispositae stipant, pro insigni habet. Sed linea *du Vaux de Choiseul* duos laterculos tallos, ut in inferioribus quadrantibus, non nisi quaterni conspiciantur. Le Labour. orig. des arm. n. 159. *Walramus* junior filius Henrici III. Ducis *Limburgensis* cum obtinisset dominium *Falckenburg*, sed cum conditione dependentiae à ducatu Limburgensi, quem major frater Walramus 3. obtinuerat, nactus est Limpurgensia arma, leonem rubeum in solo argenteo, sed citra coronam. MS. Salm. famil.

An

An huc referendum, quod *Ziegenheinenſes* Comites unam & Nidani duas ſtellas ſcutis alioqui ſimilibus geſtant, & exin quod familia una fuerit, colligendum ſit, cogitent hiftoriarum peritiores. Ita & ſi eadem familia eſt *Burckersdorf* (Sileſ.) (α) & *Burgsdorf* (Marc.) (β) Nec erraverit ſculptor, huc etiam exemplum ſpectaret: nam in priori ſcuti ternis palis argenteis & miniatis fascia cyanea incumbit, in altero bini modo conſpiciuntur pali.

§. XIV. Frequentiſſimus & fere ſolus hodie uſitatus eſt 3. modus, qui ſit per additionem aliarum notarum, unde proverbium: *qui porte le moins eſt le plus*. Qui pauciora geſtat in clypeo, pluris eſt. Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 512. Fit vero hoc non tantum, cum figura ſcutaria multiplicatur, quod rariſſimum eſt, nec memini niſi unum legiſſe apud *Biſſ. N.N. ad N. Vpton.* p. 89. qui memorat *Morleos* in agro Lancaſtrienſi geſtare pardi caput aureum lilio argenteo perforatum in clypeo nigro, cuius loco, qui ab iſtis oriuntur, in agro Suſſexiano tria geſtent: ſed inprimis cum alia plane figura ſuperadditur. Has vero ſemper in cephalica regione clypei comparere volunt, quod *Wriothſleus* fecialis ſub Edoardo IV. à ſe inventum propagatumque fuiſſe tradidit apud H. Spelmann.

§. XV. Quæ ſuperadduntur, figuræ uſitatiores iſtæ fere ſunt, quas jam dabitur. Primum locum debemus *Lemniscis ſive virgulas lemniscatas*. (ut Spelm. vocat, qui dicit fuiſſe lemniscos fasciolas coloratas è coronis dependentes, plerumque olim aureas floribusque intertextas. Eos alicubi *Chifflet*. vocat pendulas lacini- as. Chaffaneo *Lambentia* vocantur Uptono lingulæ vel labellæ. Alii limbum, limbulum, limbellum vocant, vel fasciolam, fasciolam ſegmentatam, ponticulum. Ferrandus mentionem facit guttati argentei tigilli terpedati, quod huc etiam ſpectat, Germani vocamus *brücken / bänck / ſtegen / geſärbte balcken*.

Galli vocant *lambel* ſeu *lambeau*, vocem derivat LeLabour. orig. des arm. n. 160. à *lambda*, pro lamina: Idem n. 22. putat eſſe *une piece, morceau ou lambeau d'une cotte, robbe ou manteau rapporte; conſu' ou applique ſur une antre robbe, manteau ou cotte d'armes*. Laciniam togæ vel pallii aſſutam vel alioqui applicatam alii togæ, pallio vel tunicæ militari: (unde exiſtimat Robertum Franciæ regis filium, Comitem Arteſiæ diſcerniculum francico ſcuti addidiſſe laciniam veſtis maternæ, quæ ratio caſtellorum in Lacinia apparentium; & Arto Britanno Comiti Richmondiæ placuiſſe laciniam ſymbolis Anglicis pictam, quia mater Regi Angliæ nupſerat.) Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 517. pariter teſtatur: *nous prenons pour lambeau en toute matiere une piece un peu longvette retranchée de ſon tout*. In omni materia accipimus lambeau laciniam longiuſculam ab integro ſuo avulſam. In alia ſententia eſt Ed. Biſſeus NN. ad Upton. p. 87. *Lambella, ut mihi quidem videtur, genus raſtro- rum ferreorum, quod plures habet dentes ad exſtirpandas herbas in agris*. P. ſeq. iſta obſervat, quod lambellæ non ſemper diſtinctionum notæ ſint, ſed quandoque inſignia ex parte conſtituant. Allegat exempla: Tres cantherii punicei cum lambella cyanea in argentea parma ſunt *Baringtonorum*, capreolus niger cum lambella coccinea in clypeo argenteo *Pridieuxiorum*, *Wintersbulliorum* in aureo ſolo 2. fasciæ rubæ cum lingula nigra &c. Fasciolam talem trifidam cognoſco in figura argentea, quæ in ſcuti nigro apparet notandæ ſam. *Eberhard* (Sileſ.) *Wap.* I. p. 54. quæ etiam galea ſed inverſa incumbit.

§. XVI. In his lemniscis ſegmentorum dependentium numerus exprimendus eſt. Noſtri vocant *ſtellen* / Galli *pendans*. Sunt autem alii bifidi: *de deux pendans* (quales dari, demonſtrat contra Labourerium Cl. Fr. Menestr. L'art. du blaſ. Juſtif. c. 11. p. 285.) alii trifidi, vel plurium ſegmentorum. Non permittit autem Varenn. ut plura ſint quam 4. vel 5. Quidam eam diſtinctionem produnt, ſed uſu non ſuffragante, ut fratrem duorum, filium trium, nepotem quinque ſegmentorum fasciola deſignet. Comuniſſima tamen ſpecies eſt trifidarum, quæ & intelligitur, ſi numerus ſegmentorum non exprimitur. Quidam tales lemnisci ita pinguntur, ut eorum margo cum margine ſcuti idem ſit, quod Galli vocant *mouvant du Chef*. Quales in Anglia inprimis reperiuntur.

X x 3

§. XVII.

(α) *Wap.* I. p. 57. Tres plumæ ſtruthionicæ erectæ rubæ, cærulea & argentea. (β) *Wap.* I. p. 178. Similes tres plumæ, niſi quod argentea medium ſitum occupat, & eas his diademate tortili tegitur.

Exempla
in Ger-
mania.

§. XVII. Sicuti in Gallia vix alius discerniculatorum modus frequentior est, ita rariora exempla reperimus in Germania. Nostro tempore nec unum inveniemus assumptum, cum omnis distinctionum usus jam diu desierit. Videntur tamen quædam vestigia superesse, ex quibus colligas figuram olim huic usui fuisse adhibitam. De fasciola in scuto *Leiningensium Dagsburgiorum* me vix dubitare, quod hoc sensu accipienda sit, dixi Hist. insign. l. 3. c. 45. n. 3.

In scuto fam. *Blumenau* (Alsat.) (α) reperio baltheo argenteo solo rubeo induto imprimi fasciolam trifidam cæruleam: Hæc vero familia cum eadem fuisse credatur cum *Kagenecia* similem parmam sine lambella hac deferente, vix dubito discerniculum hoc esse.

Reperiuntur etiam fasciolæ tales in 2. & 3. areola Com. *Manderscheid* & panula toti imposita, alterius lineæ Com. *Manderscheid* (β) Tum in 2. area C. *Solmensium* (γ) quæ plane similis in scuto fam. *Bredter de Hohenstein* (Rhen.) (δ) cum tamen sine hac fasciola occurrat scutulum illud rubeum in argentea area designandis fam. *Molberg* (Rhen.) (ε) in 2. & 3. tum *Geroldstein* (Rhen.) (ζ) & *Knebel* (Rhen.) sed cum annulo, qui pro subdistinctione, vel distinctione alia accipi posset (η) An vero his familiis aliqua sit sanguinis communio, mihi non constat. Præterea *Weingarten* (Rhen.) (α) parmæ argenteæ 3. fasciis cæruleis exarata imponit in cephalica regione fasciolam 5. segmentorum. *Harf.* (Rhen.) (β) parmæ transversim sectæ inferiorem regionem argento, superiorem cocco tingit, sed imposita fasciola trifida cærulea. *Thalheim.* (Ster.) (γ) in scuti pariter transverse secti parte superiori (inferior nigra est.) argentea pingit fasciolam quinque segmentorum cocco infectam. *Müllen de Vlmen* (Rhen.) (δ) scuto nigro q. rhombis aureis exornato quadrifidam fasciolam coccineam imponit. *Effern* (Rhen.) (ε) clypeo rubeo duas fascias aureas continente imponit lingulam ejusdem metalli quadrifidam. *Westphalen* (Saxon. & Westf.) (ζ) scuto argenteo fascia rubea ornato laciniam pendentem 5. segmentorum inserit nigram. *Wolf. dict. Metternich.* (Westf.) (η) in parmæ transverse sectæ, inferiori parte argentea lupum gradientem, superiori cærulea fasciolam trifidam argenteam ostendat.

An vera
discerni-
cula sint.

§. XVIII. Ita vidimus, non exulare hanc figuram ex scutis nostratium. Et quidem potissimum in provinciis quæ Galliæ vel Belgio viciniore sunt. Sed an pro discerniculo habenda sit, de omnibus asseverare non ausim, de aliquibus tamen vix dubito. Obstare in aliquibus illud videtur, quod in apice videmus repeti; nescio tamen an hoc obstet, & Gallorum mores, quæ discerniculatorum lingulas in apice non reperunt, nostri legem constituerint. Neq; tamen nego, fasciolæ hujus aliam etiam esse posse significationem. Quo spectant illa *Bissei* §. 15. Tum quod Philib. Campanile dell' arm. n. 78. sub titulo familiæ *della Ratta* referat, fasciolam trifidam cæruleam liliis sparsam, quæ illi gentilis est, donum gratiosum esse Roberti Regis, quo suum affectum in domum della Ratta testatus sit: Tum pluribus eundem ponticulum sed sine liliis concessum esse.

Limbus.

§. XIX. Proximum locum damus *limbo* seu *bordura* (*bordure*) seu margini circumadjecto. Hunc modum Menestr. Verit. art. du blas. p. 371. elegantissimum omnium

(α) Wap. I. p. 193. (β) Wap. I. p. 17. (γ) Wap. I. p. 17. (δ) Wap. I. p. 130. (ε) Wap. I. p. 130. (ζ) Wap. I. p. 33. (η) Wap. I. p. 124.

(α) Wap. I. p. 122. Cassidi calcitra incumbit rubea, argenteis panniculis exornata, sustinens cornu venatorium argenteum, alterius metalli ligatura. (β) Wap. I. p. 123. Galea tegitur pikeo lato, ex quo par alarum eminet, quarum altera cyanea est, altera argento fulget. Lacinia sunt cyaneæ & argenteæ. Quod argumento esse posset, fasciolam non adventitiam esse, sed primariam scuti figuram. (γ) Wap. I. p. 112. Inter cornua ad modum scuti tincta fasciola scutaria. Quod indicio esse etiam posset lambellam non esse adventitiam. (δ) Wap. I. p. 131. In hujus etiam apice fasciolæ reperitur imago. (ε) Wap. I. p. 132. Cum collo caput elephantis erumpens, auro pictum, argento vero tinctis dentibus. (ζ) Wap. I. p. 170. 190. Alterius lineæ apex constat 2. struthionis pennis argenteis, alterius duobus foliis acuminatis argenteo & coccineo; utrobique vero inter illas figuras conspicitur lambella scutaria. Prioris lineæ instructus laciniosus pingitur argento & nigro colore, tanq. fasciola, quam imitatur, non esset adventitia, alterius, quod regulare est, argento & minio. (η) Wap. I. p. 190. Galea tegitur diademate tortili, ex ea autem erumpit *πρωτομυ* lupi scutarii.

omnium ex eo credit, quia plane nihil in scuto mutat, & multoties variari potest. E. g. primogenitus gestaret limbum simplicem, secundogenitus striatum, tertius dentatum, quartus distinctum quadris majoribus, quintus talentatum, sextus quadrifariam deorsum, septimus pinnatum, octavus tessellatum, nonus molulis echinatis ornatum, decimus rhombis expletum, undecimus aliquo maternorum insignium symbolo exaratum. &c. (conf. de differentiis limborum C. S. f. 1. m. 1. n. 140.

§. XX. Hic modus Hispanis inprimis familiaris est, unde tot exempla limborum in eorum scutis, si tamen eundem usum agnoscimus, & non potius simpliciter affinitatis vel gratiæ testimonio ab illis usurpari dicere malumus. In Germania occurrit exemplum familiarum duarum de *Flebingen & Sickingen* (Rhen.) (α) quæ ejusdem profapiæ esse dicuntur, cumque communis sit parma nigra 5. indecussim dispositos numos Byzantinos sive orbes argenteos continens, Sickingenses addunt marginem rubeum. Confer. Hæping. de jur. insign. c. 13. n. 48. conf. c. 9. n. 380. In Merodia familia reperies similem limbum & quidem striatum, quem non dubito discerniculo adhibitum. Vid. supra c. 5. f. 1. m. 1. n. 68. & 140.

§. XXI. Nonnunquam *Baltheus dexter* vel radiolus huic usui adhibetur, ut scuto figura sua ornato inducatur discerniculo serviturus. Ita in Henrici 2. R. Angl. liberis invenio locum 1. Com. Pictaviens. radiolum cæruleum tribui. Inter Gall. Principes Duces *Borbonii* scuto liliato baltheum rubeum inducebant, tum *Eburovicensis* (Evreux.) ex argento & cocco segmentatum. Quia vero baltheus talis longior & latior insignem figurarum partem obliterare videtur, coepere angustiorrem pingere, & breviorrem, ut neutra parte scuti angulos contingat: *baston raccourcy peryen bande*. De voce pery. vid. Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 522. Le Labour. orig. des arm. n. 153. de differentia inter *baston & cotice*. Menestr. L'art. du blas. justif. c. 11. pag. 288. Conf. exemplum Condæorum in Hist. insign.

§. XXII. Aliquando *quadrans honorarius* huic usui adhibetur. Tale quid observat du Chesne hist. geneal. Dom. Montmorenc. l. 1. c. 3. p. 19. ex sigillo *Alenfonio*, quod Comites Alenfonii ex Pontivensium minoribus oriundi, horum baltheis diagonalibus adjecerint quadrantem dextrum. Similia quædam exempla in Lavallæis reperiuntur. Ita etiam si conferas scutum *Dauniorum*, idem apparebit. Conf. Hist. insign. l. 3. c. 13. n. 2. 3.

§. XXIII. Aliquando Veteres etiam cantherios & fascias huic usui adhibuerent, ut observat Menestr. verit. art. du blas. p. 365. De fascia alicubi suspiciatur, M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 516. Cantherii autem exemplum in familia Hilardiardorum observat Biss. NN. ad Upton. p. 89. Nonnulli peribolum à margine depictum (*filet carré ou trescheur toute simple sans fleurs*.) usurparunt: Talem rubeum video attribui *Gvilelmo de Rais*, quod discernendi causa inseruerit scuto aureo, crucem nigram deferente.

§. XXIV. Sed non ex illarum tantum classe, quæ alioquin arti propriæ sunt figuræ, discernicula petuntur, verum ex aliis etiam. Et quidem assumuntur illæ cum certa ratione vel sine ea. Rationes inprimis 3. reperio; I. cum avita vel materna insignia adsciscuntur, per quadripartitionem, vel ut toti incumbant. Ille modus Flandris & Belgis frequentissimus. Apud Chifflet. inf. Eq. O. A. V. illa extant exempla, n. 66. cum Jacobus Borbonius materna Burgundica symbola. n. 105. cum Gvilelmus Crojus ob matrem Lucenburgica, ob aviam paternam Lotharingica, maternam Barrensis adscivit. Et quidem frequenter secundogeniti hoc discerniculo usi. Ex. c. Admiralis de Bonnivert. Gvilelmi Gufflerii, cum patriis in quadratura junxit maternum nempe Montmorencium laterculum. Ita & Henricus Montmorencius D. de Danville, dum frater major viveret Montmorenciis symbolis Sabaudica matris causa composuit: Duces Aamaliæ & Meduanæ seu Mayennæ Borbonia & Ferratiensis iterum ob matres. Nec tamen hoc perpetuum est: nam reperias secundogenitos etiam aliis discerniculis usos. Ita Annas D. Montmorencius vivo fratre majori fasciolam trifidam scuto adjiciebat. Dux Mercurianus similem fasciolam cæruleam, *le Labour orig. des arm.*

§. XXV.

(α) Wap. I, p. 112. & 122.

Ex domi-
nio vel
titulo pe-
culiari.

§. XXV. Altera ratio est, cum aliquid inferitur scuto ob dominium vel titulum peculiarem. Ita *Delfinus Franciæ*, Delfinatus sui insigne regio scuto inferit. Ferdinandus infans Castiliæ, qui dein Rex Aragoniæ fuit, scutum habuit bipertitum; anteriorem partem symbola Castellani & Legionensis nova transversa sectione occupabant, posteriorem Aragonicum, cum margine rubeo & aurea athena completente; quod ob dominium *de Lara* assumptum est. Ejus vero filius Henricus D. de Villena tripartita scuti parti priori Aragoniam, mediæ Castellam & Legionem, ultimæ Siciliam inferuit.

A facto
præclaro

§. XXVI. Tertia ratio deduci potest à facto aliquo præclaro, cum serviendæ memoriæ virtutis *δέρμα* aliquod distinctivum datur vel sumptum est. Ita Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 517. in scuto *Besançon*, quod aureum 3. trifolia prasina, cum capite Æthiopis nigro, quo diadema tortile argenteum ornat, inter folia locato, hoc caput Æthiopis discerniculo servire credit, & ab aliquo descendere, qui in transmarina expeditione se bene gesserit.

Figuræ
sine certa
ratione
assumptæ.

§. XXVII. Præter has infinitæ fere figuræ etiam sine significatione assumuntur, unice ut discernant. Tales sunt semilunæ, rosæ, stellæ, molulæ echinatae &c. Lilia vero in Galliis excipiunt, nec permittere volunt illa à quoquam huic usui adhibere atque peculiari concessione ob regionum insignium reverentiam. In familia *Doria* linea de S. Stephano à reliquis scutum distinguunt 3. flammis in dextra capitis & utraque pedis regione. Cum in *Mauleorum* seu *de Malolacu* insignibus, quæ sunt in aureo solo baltheus niger baltheo impressos videat 3. aquilas argenteas *Ed. Biffaut* ad Joh. de B. aur. p. 92. credit esse has distinctioni pro fratre aliquo minori assumptas. *Puget* (Provinc.) in parma argentea caput vaccinum rubeum gestat, imminet stella aurea: hanc Varenn. credit distinctivam esse notam. De cruce illud exemplum habet Spelmannus: apud Froissardum *Gvil. Bailleul* argenteis cyaneisque repagulis transmutaverat, rubrisque binis fastigiis induxerat vexillum: Frater minor Robertus Bailleul cruce aurea exigua discriminaverat, unde cum illius milites ad vexillum suum contendere crederent, ad hoc venientes, fusi & dissipati erroris poenas dedere. Non infrequens est, ut leonis in primis exorientis species in capite scutario huic fini discernendi adhibeatur. Ita quidam ex domo *Melun* capite aureo inscripserunt leonem nascentem rubeum. Ita etiam accipio leonem rubeum nascentem in clypeo Com. *von der Marck Wap.* II. p. 17.

Regulæ
discerni-
culis ab
aliquibus
scriptæ.

§. XXVIII. Quidam ausi sunt promiscuam discerniculatorum licentiam certis regulis circumscribere, vel saltem consilia suggesserunt, qua ratione commodè in numerosa familia notæ illæ distinctivæ sumi possent, ut ex ipsa inspectione quivis, quam longè qui gerit à capite gentis absit, colligere quiret. Ita M. Vulf. de la Colomb. Sc. Hero. c. 11. p. 72. (Et ex eo du Val.) assignat secundo genito fasciolam trifidam, quæ in posteris quadrifida pingi, vel aliter variari aut certis subdistinctionibus onerari posset, tertio genito limbum seu marginem, (qui ut subdistingvuntur dein striatus, dentatus, quadris distinctus pingi vel novis figuris signari potest.) quarto peribolum à margine sejunctum, quinto bacillum, in modum balthei situ diagonali mediæ parmæ insertum, sexto diagonalem taniam angustiore. Addunt dein pro septimo caput scutarium, pro octavo quadrantem. Aliis aliæ placere notæ. Ut nempe primogenito detur fasciola trifida, secundo lunula, tertio penticonum vel molula echinata, quarto merula *αρωγ*, quinto annulus (an ita distinctiva nota est, qui visitur in parma fam. Rhen. *Knebel Wap.* I. p. 124. annulus, primariæ figuræ ex latere adjectus?) sexto lilium (His discerniculis internoscencia exhibentur Warwici in fenestra veteri Eccl. S. Mariæ arma sex filiorum Thomæ Beauchamp, qui A. 34. Edoardi III. Regis mortuus est, ex quo de antiquitate colligere est. H. Spelmann.) septimo rosa, octavo crux anchorata, (*parce qu'il se doit accrocher où il pour a.*) nono bellis seu anemone. Recte vero notat ipse Vulson. talia nullam inferre necessitatem, sed liberum esse debere junioribus fratribus, ut pro lubitu sumant notam: Nec singulis omnes enumeratæ convenirent. Conf. n. 4. Cum tamen Aptonus dat primogenito, dum pater vivat (conf. n. 2.) lunulam crescentem, secundo tres lingulas seu trifidam: Ausus minoribus filiis limbos, tertio quadrifidam fasciolam & ita consequenter, lego tempore Henrici VII. Regis in Anglia hoc obtinuisse.

§. XXIX. De his notis distinctivis disputatur, an in illis regula vulgata, de metallo non alii quam colorato solo, nec colore quam metallum inscribendis, obtineat. Et creduntur fere illa lege solutæ esse. Cum exemplum occurrat in Borboniis, quorum linea rubra cæruleæ areæ incumbit, sed Vulfon, hanc licentiam privatis sequendam non esse autumat.

An in illis
metallum
metallo
inscribere
liceat.

§. XXX. Superest quartus modus, sed ille rarior, cum nempe ipsa alteratur figura scutaria. conf. Menestr. verit. art. du blas. c. 19. p. 359. ubi allegat exempla. *Monthebenus* fam. in Delfin. gestat in area rubea baltheum striatum argenteum, quæ in Sabaudia est linea cochleatum (viurée) alia oneratum aquila nigra. *La Baume Com. de S. Amour* gestant in aureo clypeo baltheum cæruleum, *la Baume C. de Montrevel* similem sed cochleatum (viurée) Ita Guilh. de Bethune filius Guilhelmi II. fascia in quam in argento stirps illa coccineam pingit, utrinque pinnis asperavit. Stephanus *Gouyon* gestavit in clypeo aureo duas fascias nodosas rubeas cum limbo merularum nigrarum. Varenn. R. d' arm. L. 4. p. 515. nodos & merulas discerniculis accenset. Nescio an huc referendum sit, quod cum *Freibergii* Bavar. *Wap.* I. p. 78. & 83. aureas stellas gestent, *Freibergii* Suev. *Wap.* I. p. 112. orbis illarum loco substituant. Nisi de errore chalcographi justa sit suspicio. An huc referemus Hassos *Flachen Wapenb.* I. p. 138. & *Rhenanos Flachen de Schvvarzenberg* p. 125. (si tamen una familia est) quorum illa linea in scuto nigro zonas exhibet duas aureas, hæc scutum ex auro & nigro perpendiculariter secatur, inscriptis duabus zonis tinctura contraria ad modum sectionis tinctis.

Modus
per alterationem
figuræ.

§. XXXI. Ad nullum priorum modorum quadrat, quod lego aliquem ex familia Burgundica quatuor angulos abscidisse, ut in reliquo rhombo Burgundica paterna insignia restarent, quod esclopé vocant.

Abscissio
angulorum,

§. XXXII. Fuerunt isti modi distinctionum, qui in scutis apparent. Apud Germanos autem non infrequens est, eas in galeas rejici, & cum idem clypeus maneat, capitis ornamenta tantum pro diversis lineis variari. Exempla in duab' nobilissimis familiis Zorniorum & Mulheimiorum [Alsat.] vid. in *Wap.* III. p. 143. 144. 145. 146. 147. Ita *Notthastii* in Suevia, Franconia, Bavaria, Norico, cum gerant in scuto aureo zonam cæruleam, apice non uno utuntur. Præcipua in eo differentia est, quod una linea de *Liebenstein* galeæ imponat jugum alarum scutariam zonam deferentium, reliquæ omnes cornua similiter picta, & quidem vel sola (ut linea de *Wildtstein*) vel comparente inter cornua cane. Porro canis integer conspicitur confidens inter cornua candida in linea de *Weissenstein*, candidus maculis nigris conspersus pro ramo de *Wernberg* (quidam ejusdem rami surculi cani millum rubeum induunt.) alii eum rubro pulvino insidere jubent. Pro cane integro caput canis candidi, cum collo conspicitur in aliqua linea *Wernbergia*, sed maculis nigris conspersi in linea *Turstein*. Loco canis insidet falco vel alia avis expansis alis galeæ lineæ de *Falckenau* & *Heilsperg*, sed psittacus viridis cum collari rubeo pro linea de *Podenstein*. Et quidem omnes lineæ cassidem tegunt diademate tortili, præter *Tursteiniam* & unam *Wernbergiam*, tum aliam *Wernbergiam* quæ loco tortilis coronam usurpat, vid. *Wap.* III. p. 125. 126. Huc referam duas lineas de *Wallenrodt* (Francon.) *Wap.* I. p. 102. 104. In quarum apice etiam non aliud discrimen, quam quod jugum alarum in altera expansum in altera contrahitur. Quod enim de colore nigro additur errori scriptoris tribuerim. Ita *Wap.* I. p. 137. inter Hassos, *Winter & Winter in Fronkirchen*, galeam habent ornatam, jugo alarum, inter quas in altera linea tres rhombuli scutarii, in altera herma coronatus & veste scuti instar variegata indutus conspicitur. *Weiters* [Hass.] *Wap.* I. p. 136. & *Wittern* [Thuring.] *Wap.* I. p. 147. scuto gaudent simili, sed illi galeæ imponunt anatem argenteam, capite aliquot foliis ornatam, hi utuntur capite aquilino nigro, quod ultra cassidem coronatam prominet, & pennis argenteis & coccineis ornatur. *Sternberg* (Barones) *Wap.* I. p. 32. & nobiles Silesii p. 71. galea utuntur coronata utrique imminente stella aurea, sed illi interjiciunt, cni stella insistat tricipitem colliculam. *Girsdorf* seu *Gersdorf* (Siles. & Misn.) *Wap.* I. p. 53. & 162. exiguum habent in apice differentiam, cum utrique utantur pileo rubeo, ora reducta argentea & impositis pennis galli gallinacei argentatis & atratis. Solum discrimen apparet, quod altera galea coronata est, tum situs pilei diversus, & in altero diadema tortile inter pileum & pennas interjicitur *Wap.* I. p. 207. *Roblingerii* (August.)

Modi apud Germanos per apicis variationem.

[August. patrit.] gestant ex coronata galea prodeuntia duo cornua, ut fieri pote est, referentia, una linea caudam pavoninam interjicit, & inter *Welferos* (August. patr.) p. ead. cum gentilis apex sit jugum alarum ad modum sceter pictarum, aliqua linea interponit imaginem viri, sublati brachiis ictum mallei minitantis. Ita *Wapenb.* I. p. 136. cum *Budtlar* & *Treischen de Bodler* (Hass.) scutum commune habeant (forte quod eadem sit stirps) apex galeæ diademate tortili instructæ differt, illis enim est columna (nisi de pileo acuminato suspicari malis) rubea, argentea basi, tribus pennis struthionice argentea & coccineis fastigiata, ex qua suspenditur cornu venatorium argento tinctum, aureo ligamine: his solum usurpantur tres illæ struthionice plumæ. *Enzberg* (Suev.) *Wap.* I. p. 110. & *Enzenberg* (Alf.) p. 193. eundem apicem habent, nempe annulum aureum rubino instructum, impositum pulvillo, quod illis cyaneus, his rubeus est. *Wap.* I. p. 137. exhibentur insignia aliquot linearum fam. de *Busseck* seu *Buchseck* (Hass.) communis omnibus parma est caput arietinum nigrum (cujus diversum situm quod modo rectus modo ad lævam, modo ad dextram conversus repræsentetur, non attendo, ex iis, quæ alibi monui) continens aurea, nisi quod quibus cogn. est *Rüsser*, altero metallo eam tingant. Apex item communis est caput arietis scutarii cum collo, isto tamen cum discrimine, quod alia linea illud coronatæ imponit galeæ, reliquæ absque corona, & quidem simpliciter illa, quæ scutum & ob hoc etiam lacinias argento, inficit, cum adpositis alis, quæ *Brandt* & *Munch* cognominantur: Hæc alas auro pingit, ista inferiorem ejus partem aureis & nigris tessellis replet, in superiori aurea fasciolas singulas trifidas exhibet: quæ figura, ut vidimus, alioqui discerniculis propria est. *Harras* in Francon. *Wap.* I. p. 152. & in Misn. P. II. p. 73. communi clypeo imponunt apicem, illi inter alas expansas, hi inter cornua typo scutario picta columnulam seu sceptrum seu bacillum aureum plumis struthionice vel aliis fastigiatum. *Gaelen* Rhen. *Wap.* I. p. 126. & Westfal. p. 191. imponunt galeæ coronatæ jugum alarum expansum; illi rubearum, hi aureæ & rubear & inter eas illi uncinum scutarium, hi duos rubeos. In hoc exemplo etiam primus modus occurrit, nam in Rhenanæ stirpis parma rubea una 3. sunt argentei, in Westphalica rubei in auro: An addamus *Bæzeler* p. 191. cui 3. aurei conspiciuntur in clypeo coccineo? (conf. c. 5.) *Flachen* (Hass.) & *Flachen de Schvvarzenberg* (Rhen.) (vid. §. 30.) apice item differunt, hi una utuntur ala, scutario typo picta, illi jugo alarum expanso, quæ exarantur zonis clypei aureis, extremæ autem pennæ singulis rosis candidis exornantur. *Berg* (Siles.) *Wap.* I. p. 55. & (Francon.) p. 103. clypeo familiari imponunt cassidem, hi duobus cornibus, illi cauda pavonina caruleo pulvino, cujus panniculi aurei sunt, imposita insignem. Fascia autem scutaria & cauda pavonina & cornua impressa sunt. In Franconia *Huttenorum* duæ lineæ de *Steckelberg* & de *Förd* (*Wap.* I. p. 100.) eodem utuntur scuto, illius apex est jugum alarum balthæos clypei repetentium expansum, his herma virilis rubeo amictu, & pileo rubeo, quem pennæ impositæ ornant, & ora reducta argentata. In Hassia *Riedeseli* *Wap.* I. p. 134. 135. cum utantur familiari parma, ita apice differunt, ut linea de *Eisenbach* jugo alarum expanso inscribat, binas parmulas aureas cum capitibus singulis asininis, quod *δᾱγµα* gentis est. Sed lineæ de *Verss* & *Bellersheim*, imponit galeæ cum collo caput asini carduos mandentis. *Altorf* cogn. *Wollenschlager* & *Altorf de Grossberg* (Rhen.) *Wap.* I. p. 122. 133. nec apice aliter differunt, quam quod horum galea coronata est. Huc refero quod *Bilovii* in Suecia & Germania retinent idem scutum, sed illi galeæ imponunt psittacum inter 2. cornua pilis 7. scutariis ornata, hi in libro armoriali addunt alas P. I. p. 167. conf. de *Schlegelii* c. 5. §. 6. m. 1. n. 3. *Falckenbain* & *Falckenhan* n. 26. *Greggen* c. 3. n. 39. *Rucksleben* c. 3. n. 37. *Stein in Liebenstein* & in *Barchfeld*. c. 5. §. I. m. 1. n. 54. 74.

Nec tamen hæc primitus illo fine assumpta.

§. XXXIII. Hoc tamen circa istum distinguendi modum observandum esse reor, quod primum variationes apicis huic fini non fuerint institutæ, ut distinctionis linearum servirent. Vidimus enim c. 6. n. 35. quod idem homo non omni tempore eodem ornatu cassidis usus fuerit, sed alio tempore alio, ita à parentibus liberi sæpe diversos gestabant apices. Cum verò apices æque ac scutariæ figuræ coeperunt retineri à familiis, factum est, ut diversæ lineæ diversis clinodiis uterentur, quia à diversis factæ, cum quævis servaret, quæ parenti vel avo placuissent. Ita linearum distinctioni coeperunt inservire.

§. XXXIV. Porro quam varia circa hunc distinguendi morem variarum gentium & temporum instituta fuerint, jucundum est observatu. *Polonis* usitatos esse distinctiones tales negat *Le Labour*. qui iter Guetrianæ in Poloniam descripsit. Unde cum Uladislao Sigismundo [qui deinceps Rex Poloniæ fuit.] vivo parente in album Equitum aurei velleris relato insignia Chiffletius ita describat, ut paterno scuto adjiciatur fasciola, ex more Belgici quam Polonico factum credere malo. De Septentrionalibus regnis quod dicam parum habeo. Quantum tamen mihi constat, eadem res illi fere ignota est. De Italis lego, quod distinctionum loco plerumque affinitates & materna insignia adjicere soleant.

Mores
Polono-
rum, se-
ptentrio-
narium,
Italarum

§. XXXV. Germanis nostris olim in usu fuisse notas distinctivas, ea indicio esse possunt, quæ hætenus memoravimus. Nunc vero omnis illarum usus exolevisse imo oblivioni datus esse videtur. Nam quotquot unius familiæ lineæ sunt, nisi ab antiquo diversis uti consueverint, aut una peculiare nacta Dominium aut quodcunque jus illud scuto adjiciat gentili, fere iisdem insignibus uti solent. Ut ex nostra Historia insign. patebit. Atque adeo si quid nunc etiam distinctioni servit, non tamen eo animo primum assumptum est. Illustrium stirpium quæ in plures dispescuntur lineas passim obvia sunt exempla. Reperias tamen etiam inter nobiles familias, quæ in plures ramos abierunt, ex illa ratione clypeos non uno modo dispositos. Specimini serviant familia *Welserorum*, quam ex Valesia derivare solent, quo ex Italia se receperit, & ex habitationis loco nomen *Waliser*, quod successu temporis in *Welser* abiit, sortita sint. In hac scutum quinquies variatum à diversis lineis reperio. Aliquo adhuc utuntur, quod simplicissimum ajunt à Carolo M. 810. [si tamen illi ævo mos hic competit, sed domesticam traditionem enarrare non piget] Philippo Valesio seu Walisero suo contra Longobardos militi concessum esse, quod ex argento & minio bipertitum lilium eadem colorum variatione distinctum refert. Ille Philippus anno 839. decessisse, & ex Anna Rappolsteinia gentem propagasse fertur. Nepos vero Julius Ottonis M. adversus Hunnos copiarum dux & eques ab eo erectus, dicitur obtinuisse galeam equestrem corona tectam, quæ apicem gentilitium, jugum videlicet alarum liliis scuti insignitarum sustinuit. Eo natus est Octavianus, qui 1673. Augustæ Vindelicorum suam gentem reliquis nobilibus patritiis familiis adscribi passus est. Porro propter illam lineam, quæ nunc quoque simplici illo scuto utitur, linea à Luca Welsero seculo superiori orta, sed quæ defecit, lilio familiari adjecit in parma quadripertita *Gosenbrothium* (quam familiam Lucæ uxor clauferat.) symbolum, nempe in area cærulea hermam virilem, prolixa barba, rubeo amictu & capitis tegumento, ex quo dependentia utrinque tintinnabula, & quibus exornatur thorax triplici ordine globuli auro tinguntur. Eadem figura galeæ imponitur Welsarianæ adjunctæ. Alia linea à Bartholomæo Welsero, Caroli V. Consiliario prodiens, ob uxorem istius felicitatem *Granderiam*, hujus stirpis *δέρμα* adjecerunt, in quadripertito scuto: est verò Granderium insigne parma bipertita ex argento & minio, per eam partem quæ hoc tingitur, transeunte iterum argentea fascia, impressis argento anterioris partis & fasciæ tribus rosis coccineis. Demum quæ ex ista exivit patre Leonhardo Bartholomæi filio, & matre Sibylla *Hemmerlin* nova accessione parmam extendit, Welsario & Granderio *δέρμα* in prima & quarta area repetitis; pro Hemmerlinia autem hereditate adscito laterculo bipertito, in cujus anteriori parte aurea nigro manubrio, posteriori atra aureo, malleus ferreus conspiciuntur. Apex est ex casside coronata inter alas Welsarias plumis struthionice exornatas umbilicotenue extans imago viri, qui veste partim aurata partim nigra indutus (quæ tinctura etiam est fascia qua caput cingitur) ictu mallei supra caput reducti minatur. Laciniæ hinc argento & cocco pinguntur, isthinc atræ & aureæ sunt. Bartholomæi frater fuit Franciscus, quo nata est Philippina Ferdinandi archiducis Austriæ conjux 1580. extincta. Hic pro suis emto dominio *Zinnenburg* obtinuit, ut in quadripertito scuto Welsarianis in 1. & 4. liliis in 2. & 3. laterculo argenteo adderentur terræ fasciæ utrinque pinnatæ coccineæ: & peculiaris galea coronata sustinens quinque plumas struthionice: Ast hæc etiam defecit linea. Adeoque tres modo lineæ triplici differentia scuti hodie supersunt. Quas recenset etiam *Wapenb. P. 1. 207.* Pariter *Joh. Stumpf. Chron. Helvet.*

Exempla
Germanorum.

Y y 2

L. 12. cap. 20. trium linearum familiæ *Monachorum* s. *die Münche* ex *Basilea*, illam recenset distinctionem, quod linea *de Munchenstein* usa sit in parma argentea monacho nigro manibus ante se complicatis, cucullo acuto, mitra rubea & ejusdem coloris, calceis (qualis etiam in galea) linea verò de *Rosenberg* monachum nigrum capite aperto scuto aureo inferuerit, insistentem monticulo viridi, expansis brachiis, altera manu rosam, altera aviculam tenentem (galeæ impositus monachus aperto capite cum cucullo acuminato, sine brachiis) demum linea *de Landscron* locavit in argenteam aream monachum item nigrum, cucullo acuminato, capite verò aperto, manibus complicatis: qualis etiam cassidi insitit, sed auratus. Addit qui hæc citat *Cyr. Spangenb. Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 30. p. 312. b. septem Monachorum nobilium stirpes, quæ omnes utantur in argentea pelta nigro monacho, aperto capite, cucullo acuminato, complicatis manibus & calceis nigris, sed lineas galearum apice distingui: Nam juxta illum linea cogn. *Ringeli* monachum vestit rubeo, imposito pileo & instrumento militari, 2. cogn. *Happen*, amictu candido, 3. cogn. *schlegel* amictu griseo, barba oblonga, 4. cogn. *Zuvinger*, nigro amictu & pileo lato, oblonga barba, 5. cogn. de *Pougers*, monacho utuntur imberbi, amictu spadiceo (*braun*) cucullo caput tectum. 6. cogn. de *Büren* amictu fasciis nigris & argenteis distincto, sine coronæ rasura. 7. cogn. de *Munchsberg* amicitunt monachum palla candida inducto pallio nigro, cucullo acuminato, corona quæ in rasura capitis conspicitur omiſſa, prolixis barba & capillis. Cum Chifflet. Inf. E. A. V. n. 126. Ferdinandi I. Imp. adhuc juvenis insignia distinctionis causa argentea fasciola onerat, iterum Belgicum quam nostrum morem porius præ oculis habuisse videtur. Ad Belgas fere spectant *Merodii*, qui gestant in aureo scuto 4. palos rubeos, sed juxta varias lineas etiam distinctione utuntur: aliqua linea de *Petersheim* (*Wap. I.* p. 27.) circumscribunt parmam limbo dentato cyaneo. Alia dicta de *Conresheim* in angulo scuti dextro cæruleo appingit argenteam concham marinam, alia dicta de *Flatten* eadem cella stellam: quod utrumque symbolum assumptum dicitur in memoriam familiarum, quarum ad ipsos delata successio. Alia linea à præclaro heroe sui sanguinis agnomen *Scheiffart* assumsit, sed si fides *Sibmacheri Wapenb.* I. p. 104. simplex palorum scutum gestat. conf. *Gelen. de Colon. Agr. magn. L.* 2. f. 20. p. 174.

Signifi-
cationem
primam
aliquan-
do discer-
nicula
perdunt.

§. XXXVI. Occurrunt verò in pluribus scutis tales notæ, de quibus non varia forte conjectura est, quod olim distinctionis causa assumptæ, sed dein significationem suam perdidere. vid. supra n. 8. Fam. *Groschlag* (Rhen.) *Wap. I.* p. 125. in scuto cæruleo 3. baltheos diagonales sinistros, tessellis miniatis & argenteis constantes pingit, sed inter primum & secundum coronam auream locat, quæ etiam in veste apicis scutarium typum imitante comparet (Laciniæ propter morem sunt aureæ & cyaneæ, unde forte colligas, coronam auream figuris primariis accensendam. *Lindavv.* (Rhen.) (α) baltheo argenteo parmæ coccineæ ex læva angulo inducto, superiori parte inferit liliū cæruleum. *Hund de Salheim* (Rhen.) (β) inter 3. lunulas rubeas argenteæ parmæ inscriptas stellam nigram locat. *Günterrod* (Rhen. Mifn. & patr. Francof.) (γ) noctuam coronatam argenteam aureo stipiti in clypeo cyaneo insistentem gestat, sed adjecta lævo in angulo stella aurea, quæ apici etiam adponitur. *Wolf de Sponheim* (Rhen.) (δ) scuto tessellis aureis & miniatis distincto addit quadrantem dextrum argenteum aquila nigra impressum. *Dhaun* (Rhen.) (ε) scuto aureo miniatis ternis clathris obducto addit quadrantem honorarium cæruleum cum 2. liliis. *Knebel* (Rhen.) (ζ) scuto argenteo aliud scutulum rubeum inferit, adjecto annulo nigro (simile scutum est *Heroldstein* p. 133. & sec. area scut. *Molberg* p. 130. & quidem sine ulla nota, sed *Bredter de Flohenstein* p. 150. ponticulo cæruleo adjecto) De hisce notis, stellis, coronis, annulis, quadrantibus, liliis cogitent, quibus familiarum cognitio est, an usui distinctivo, an alii adhibitæ sint. Addatur & hæc observatio, omnia adducta exempla ex Rhenano tracta esse, qui Gallicis oris vicinior est. Notavimus etiam superius c. 5. f. 3. m. 3. n. 9. exemplum *Glaubiziorum*, quorum una linea carpiū gen-

tilem,

(α) *Wap. I.* p. 125. Ala argentea, cujus singulæ pennæ expansæ singulis rosis rubeis exornantur.

(β) *Wap. I.* p. 124. luna rubea cornibus sursum versis, pennis galli gallinacei nigris ornata.

(γ) *Wap. I.* p. 129. & 211. (δ) *Wap. I.* p. 129.

(ε) *Wap. I.* p. 128. (ζ) Inter duas alas scutarium cum palis.

tilem, tænia rubea ligat. conf. insignia *Altmanniorum* in Bavaria c. 5. f. 2. n. 8. *Reb-linger* c. 5. f. 1. m. 2. n. 33.

§. XXXVII. Gallorum inprimis diligentia in hac materia maxima est & nunc quoque usus ita viget, ut ad distinctivas notas supra audierimus juniores legibus etiam adigi. Porro jucundum est, innumeras fere variationes notarum harum in stirpe, quæ in multos ramos excrevit *Montmorencia* contueri. Cum enim gentis insignia sint crux rubea in parma aurea quaternis aquilulis cæruleis in singulos quadrantes, quos crux vacuos relinquit, insertis: discernicula illa observamus. Addebant linea de *Fosseux* stellam argenteam crucis medio inscriptam (quod & fecit linea de *Courrieres*) de *Wastines* tres numos byzantinos argenteos, de *Bouteville* cæruleam fasciolâ trifidam de *Croissilles* primo lemniscum argenteum, dein rhombum aureum, de *Bours* lunulam argenteam, (sic & de *Roupy de Thoré* stellam 5. radiorum crucis superiori parti inscriptam, du *Plesfis Cacheleu* stellam 5. radiorum nigram mediæ cruci impositam, d' *Auvraymesnil* argenteam fasciolam, de *Hubermont* scutulum maternum de *Oignies* toti impositum; Joannes de *Maffliers* primum dextrum quadrantem argenteum fecit, & sine aquilulis: linea de *S. Leu* eum pelle muris pontici implevit, linea de *Beaufaut* argenteo quadranti inscripsit stellam nigram: Unus verò ex linea mutavit, maternum scutum *Harcourtium* mediæ crucis imponens. Tota domus *Lavallea*, quæ ex *Montmorencia* prodit, distinctionis causa cruci familiari 5. conchas argenteas imponit sub distinctioni serviunt inter *Lavalleos* pro lineis *Morbemia* margo argenteus, *Laval-Olivet* nigræ 8. nummis byzantinis argenteis impressus, *Laval s. Aubin & Boisdauphin* niger cum 5. leunculis argenteis, *Chastillon* quadrans cæruleis sparsus liliis Francis cum leone aureo, quo notatur materna familia de Beaumont, *Loue* quadrans de Bauffay etiam à matre, *Pacy* quadrans rubeus cum 3. leunculis argenteis, *Chalouy-au* quadrans coccineus cum leone argenteo, *Attichy* argenteus cum leone gradiente nigro, *Lezay* ferrum lanceæ argentatum pedi crucis insertum. Linea de *Marly* egressa ex *Montmorenciis*, cum nondum 16. sed 4. tantum aquilulas gestarit, non plures quaternis ferre solita est. In ea Matthæus Dn. de *Lay* distinctionis causa crucem clathris distinxit.

Exempla
Gallo-
rum.

§. XXXVIII. Hispani præ aliis limbosamant. Vidi tamen inter insignia Equit. aurei Velleris à Philippo III. & IV. cum parentes viverent, fasciolas trifidas usurpatas esse, quod forte ex more Belgico potius sumtum, quam ex Hispania allatum fuerit. Quis in ipsa Hispania modus sit, forte non inutiliter illustratur exemplo duarum familiarum *Gusmanniæ* & *Mendoziæ*, quæ inter Hispanos inprimis illustres sunt, & in plures lineas dispescuntur. *Gusmanniæ* caput est dux de *Medina Sidonia* & comes de *Niebla*. Hujus insignia sunt decussata & superiori & inferiori area cærulea continent singula ahena tessellata auro & minio, cum 3. serpentum capitibus utrinque prominentibus: Duo verò latera alba 5. maculas pontici muris in decussim trajectas ostentant. Hanc parmam ambit limbus 8. castellorum & leonum totidem ex regiis insignibus sumtorum. Comites de *Orgaz* & M. de *Algava* cum aliis, duo ahena gestant, alterum alteri incumbens in parma cærulea, cum limbo argentato, sed 8. maculis muris pontici notato. Com. de *Teba* dispositis in decussim insignibus, cum capite gentis, convenit, nisi quod limbum omittit. M. de *Ayamonte* addit *δέρμα* Zuni-gense, & ahena duo ac limbum castello-Legionensem servat, omiffis maculis hermi-onicis. Quod *Mendozios* attinet, scutum familiare servant viride cum balthæo rubeo, aureis utrinque tæniis munito. Dux de *Infantadgo* addit insignia Vegarum ut symbola duo in decussim trajiciantur. Quod exemplum sequuntur Com. de *Tendilla* & M. de *Cenete*. Domini de la *Corçana* & de *Legarda* Mendozio symbolo inducunt catenam auream ad limbi modum collocatam. Com. de *Crunna* ex Tigucroensibus, Infantadgio scuto ex Mendozio balthæo ac Vegensibus literis constanti addit in sinistra scuti parte 5. folia ficulnea viridia. M. de *Cannete* iterum repetit bis balthæum in decussi, lateribus rubris inscribens 10. folia populnea argentea, ad distinctionem parmæ serviente catena argentea in decussim disposita. Quod imitatur C. de *Monteagudo*. C. de *Castrogeriz* Mendozio balthæo in scuti parte læva addit 10. illa folia. 3. 3. 3. 1. C. de *Galves* addit insignia cerdana, ex Legionensibus, Castellanis, & Francis composita. M. de *Montesclaros* priori parti scuti Mendozio Vegensia *δέρματα*, sinistra ob cognomentum lunæ lunulam inscribit. M. de la *Bala Siciliana*, Mendozia-Vegensia Alarconiis secundo loco in læva regio-

Hispano-
rum.

regione clypei adjicit. C. de Priego Mendozium baltheum secundo loco Carrillio castello postponit.

Anglo-
rum.

§. XXXIX. Ut de Anglorum moribus constet, quædam adferemus: Quæ notat Edoardus Bisseus ad N. Upton. p. 2. *Scuta minorum natuque maximorum fratrum, apud majores nostros non solita fuere per unam lunulam, echinatam calcarium molulam, apodem avem atque hujusmodi notulas, quæ nunc passim obtinent, distingui. Quem veterum morem Cobhamiorum gens expressisimis comprobabit exemplis. Cobhamii de Couling primum cantherium ternis nigris liliis consitum, intra coloris punicei areolam gestabant, statim verò liliorum loco totidem leones furvos ponunt. Familia de Sterbough leonum loco excudebat 3. stellas. Alia autem hujus gentis stirps 3. lunulas: alia 3. apodes aves, alia 3. aquilas, alia 3. minutas cruces, cum repetitis ad eorum scapos cruculis retentis tamen coloribus Thomas à Cobhamus de Charfford, qui vixit rerum potentiori Edoardo III. filio filius natu secundus Henrici Cobhami equestris dignitatis viri, ex Ioanna uxore sua filia & heredum altera Stephani Pencapor Eq. aur. Chanterium aureum cum echina calcarium molula perforata & lilio supernè & cruce cruciata argenteis in una cuspide ferebat. Frater ejus maximus natu, penitus abjecto majorum scuto, Pencesteriorum crucem argenteam area punicea sibi sumpsit, posterisque suis transmisit. Aliud exemplum variationis adducit p. 84. Bassetti, qui Weldon in Northamptonensi agro confedere, gestarunt in parma aurea, quam simbria cærulea numis Byzantinis impressa ambit, 3. vacerras similes: qui Sapcotæ in agro Leicestræ, primo 6. vacerras cum cantone ex vellere petasite, inde 3. tenias undulantes, tum 3. vacerras rubras cum angulo & vellere petasite: qui Draitonæ in agro Staffordiensi tres vacerras rubras acutas cum angulo & aluta hermionica in clypeo aureo: cum dein Baronum accederet dignitas, tres palos rubeos in clypeo aureo cum angulo velleris hermionici Bassetti de Blok in Comit. Bafford. vacerras cum triente argenteo gryphe nigro impresso. Aliud Exemplum subministrat p. 88. Comites Herfordin de Clare dicti 3. capreolos coccineos gestant in scuto aureo, aliquis minor filius Gilbertus, cui Steph. rex dedit Comitis Penbrokiæ titulum, scutum capreolis plenum habuit, Barones de Fizvalter binos capreolos cum interjecta instita. Th. de Clare 3. Cantheriis imposuit lambellam s. partem cyaneam, alii nigram. His quæ ex Bisseo attulimus, addamus ista ex Henr. Spelm. aspilog. p. 141. cum in familia Extraneorum s. l' E strange s. le strange variationes tales ostendit, clypeum integrum rubeum duobus leonibus gradariis insignem gestat Joh. de Strange IV. Baro de Knockyn Fulco le strange B. de Corsbain & Blackmore à Joanne Joannis avo per filium tertium descendens invertit tincturas. Rogerus le strange B. de Ellesmere ab eodem avo per filium quartum clypeo circumdedit limbum umbricatum aureum. Ejus pater etiam Rogerius, cum Mathildem Guilelmi de Bellocampo filiam duxisset, Bellocamporum cruces crucigeras sed argenteas numeroque novenario argenteis leonibus intercalavit. Homo le strange à Joanne 4. per quintum editus fratris Joannis 6. scutum aurea diagonali virgula trajecit, unde adhuc linea in Hunstanton. Ipse Joannes VI. aliquando leonibus peribolum apodum in sigillo circumdedit.*

Illegiti-
morum
libero-
rum no-
ta.

§. XL. Ut matrimoniorum dignitati & sanctitati consuletur illis, qui non ex legitimo thoro prognati sunt, licitum non est paterna insignia gestare sine nota. conf. supra c. 1. §. 16. Imo observat ex Tilio *Menstr. verit. art. du blas. c. 19. p. 375.* olim plane non permissum fuisse naturalibus, ut uterentur familiæ *δέρμασι*. Verum quod adducit Tilius exemplum Amabrici C. Montfortii, probationi non sufficit, cum à Genealogis nobilissimis demonstratum sit, opinionem falsam fuisse, qua Robertum Regem Franciæ patrem dedit. Sunt tamen alia etiam exempla, qui nothis alia plane insignia data. Ita ap. Ed. Bisse. N. N. ad Upton. p. 32. *Rogerus de Clarendon*, Principis Edoardi nigri filius gessit plumas paternas, quas in prælio Carisiaco ille Joanne Rege Bohemiæ occiso obtinuerat, in baltheo nigro super aureo scuto.

Impri-
mis bal-
theus si-
nister.

§. XLI. Porro nota non una est, qua discernuntur à legitimis illegitimi. Præcipua tamen fere omnium & vulgatissima est batra s. baltheus diagonalis, quia non è dextro sed infelici concubitu nati sint, ex sinistro angulo toti parmæ ejusque figuris inductus. Unde Proverb, *Estre de Costé gauche. von der linken Seite.* Sian-
gustior

gustior est, vocatur *filet gauche*, linea s. taniola obliqua. De hac barra sive baltheo sinistro (quem tamen perperam & inverso modo, ut & Hæping de jur. insign. c. 7. §. 3. n. 146. pingit) ista notat ex Ponto Heutero Joh. *Limn. Jur. publ.* 6, 6. 16. quod qui è nothis ac illegitimis justis nuptiis nascuntur, lineam illam à sinistris ductam relinquere possint, & exiguum aliud aliquid signum discriminis causa (ne cum maximo natu aut ex hoc ortis concurrant) ad instar legitimorum liberorum, secundo, tertio aut alio loco natorum, scuto gentilitio appingere. Si illegitimus sacris fuerit initatus, non est opus transversam dictam lineam paternis insignis addere, cum propter sacriordinis dignitatem legitimus censeatur, imo ante susceptum ordinem numero sit legitimandus, quare quoque nuptiis exinde inidoneus ac inter steriles numeratur. Sic & Cyr. Spangenberg. *Udelsp.* P. 2. L. 12. c. 32. p. 314.

§. XLII. De eadem tania transversa s. barra ita scribit *Marc. Gilb. de Varenn. R. d' arm. P. I. p. 103.* C'est merveille de voir, que les peuples, qui sont si differents en leurs usages & en leurs opinions, se sont pourtant accordez en ce, qui est des armoiries de ceux, qui sont nez d'un mariage illegitime, & que tous les Herauts d'armes par un consentement general ont affecté cette seule pieces des escus d'armes, que nous appellons barre. Hoc est: Admiratione dignum est, omnes populos moribus & sententiis alioqui discrepantes, in materia scutaria circa eos, qui ex thoro illegitimo prognati sunt, consensisse, & huic fini omnes feciales communi consensu applicuisse hanc figuram, quam barram dicimus. Si verò de omni sinistro baltheo intelligit, maximè fallitur. Conf. supra c. 5. f. 1. m. 1. n. 72. Certe apud nostros receptum fuisse morem non video. Potius exempla videntur suppetere familiarum nobilium, in quibus hæc tania sinistra non est sequior nota, neque de hac suspicandi justa causa. Ita *Haunoldii* (Silef.) (α) scuto tessellato quadris argenteis & cæruleis taniam rubeam inducunt ex angulo sinistro, & *Logavii* (Silef.) (β) parmæ virgatæ iisdem coloribus, itidem concolorem: Quo minus verò temere aliquid suspiceris, alibi (γ) *Haunoldiorum* tania ex dextro angulo ducitur: ut appareat hoc illi tribuendum causæ, de qua l. c. n. 71. diximus.

§. XLIII. In Gallia verò & Belgio hujus barræ exempla frequentissima. Ita apud *Chifflet. inf. Æq. A. V. n. 33.* Joannes nothus Lucenburgius Dn. de Haubourdin scuto gentilitio cæruleam taniam obliquam sinistram inducit. Apud eundem n. 54. Antonius Burgundus C. de la Roche en Ardenne paternum scutum fert, sed fractum taniola obliqua sinistra. Apud Oliv. de la Marche Bernardus nothus Foxius gestat Foxia arma cum baltheo sinistro. Sic *Bellenave* præter gentilem laterculum cæruleum leone aureo bifurca cauda & corona aurea, dentibus & unguibus rubecis prædito impressum gestat 2. & 3. aream quadripertitam ex Andino Siciliensi, Hierosolymitano, Barrensi & Lotharingico, hisque imposito Aragonico symbolis, cui quadripartitæ areæ ejusmodi linea s. taniola obliqua inducitur nigra: haud dubie ob Magdalenam filiam naturalem Renati Andini R. Siciliae nuptam Ludovico Joanni Dn. de Bellenave. Ita adhuc nostra memoria *Henr. Vales. Dux Engolismensis*, qui obiit 1653. Francorum scutum gestabat cum bacillo s. tania transversim ex sinistro latere ducta. Eidem usui servit tania sinistra marginem scuti non attingens s. bacillus sinistro situ, *baston perien barre*. Ita Dux Engolismensis naturalis filius Caroli IX. Regis, Francico scuto aureum bacillum imposuit.

§. XLIV. De Anglis ista Bisseus NN. ad Upton. p. 32. *Bacillus sinister extrema scuti non attingens, & simbria quandoque striata, sed plerumque goboniata* (ut fecialibus fari visum est) hodiernæ nobis illegitimi notæ sunt. Vetusior *Ioh. de B. aureo* p. 41. nothis adscribit insignia paterna baltheo, qui deferat insignia patris.

§. XLV. Alias quoque figuras adjectas, sinistro lateri spuris designandis adhiberi vide ap. *M. Vulf. de la Colomb. sc. hero. c. 11. p. 75.* Sic & eorum galeas ad lævam flexivolunt (conf. *Limn. jur. publ.* 6, 6. 71.) verum situs ille nostris Germanis arbitrariorius est, & ob hoc saltem apud hoc signum esse nequit.

§. XLVI. Sunt & plures modi notandi nothos. Nonnunquam quadrans aliquis adjici-

An id
univer-
sim re-
ceptum,

Gallo-
rum &
Belga-
rum con-
suetudo.

Anglo-
rum.

Aliæ er-
iam figu-
ræ & a-
pex, in
lævam
versa.
Aliæ no-
tæ notho-
rum,

(α) Wap. I. p. 52.

(β) Wap. I. p. 62.

(γ) Wap. IV. p. 83.

adjicitur. Ita scio nobilem familiam, quæ ex filio naturali Joannis Com. Spanheimii (qui 1335. vixit) descendit, tessellis Spanheimensium comitum cæruleis & aureis uti, sed adjecto quadrante rubeo cui inscribitur gallus gallinaceus candidus. Aliquando contrarium fit, nempe ut quadranti inferantur insignia paterna. Ita Dominus de *somerdyk* gestavit scutum aureum, cum quadrante Burgundica symbola complectente ap. Menestr. L' art. du blas. justif. c. 13. p. 350. Imò *Ren. Franc. ess. de merv.* c. 42. p. 376. hoc ordinarium putat, ut illegitimi scutum argenteum vel aureum gestent (quod dicatur *escu faux*, scutum falsum) inque ejus superiori quadrante dextro paterna insignia. Le Labour, orig. des arm. n. 117. præter hunc modum alium notat, ut cuspis triangularis abscindatur ex paternis armis: Ita usus est Joh. *Burgundus Dn. de Ameroal.* dein Episc. Cameracensis, Burgundico scuto, sed abscissa cuspide triangulari aurea (à la pointe d'or) Velut caput paternæ parmæ imponderetur: Item in add. ad n. 117. p. 17. notat cantherium nonnunquam huic usui servire, ut nothi ei inferant gentilia symbola. Aliud exemplum est *Car. Somerseti C. de Worcester* nothi Henr. Beaufortii Ducis de Somersset, qui initio Anglo-Somersetio clypeo usus est aurea obliqua tænia fracto: dein clypeo aureo cum fascia Anglo-Somersetiis symbolis (quæ sunt Francica & Anglica quadripartita, cum margine argenteis & miniatis quadris distincto) impressa. Alius modus est in exemplo Philippi Burgundi nothi apud Chifflet. inf. Equit. A. V. n. III. qui scutum paternum manicis & pede mutilatis aureis gestavit (aux manchures & à la pointe de l'escu escloppées d'or) Apud Messen. Theatr. Nobil. Succ. paraphr. c. 18. p. 145. *Carolo* Caroli Guldenhelm Sueco datus est dimidiatus aureus fascis ex integro Gustavidarum mutuatus in campo ex rubro argenteo & cæruleo variato, sed in galea plenus inter bina cornua permissus est. Sic & ei concessus leo dimidiatus Gothicus prioribus pedibus trans candidas aquas protensis & catena revinctis. Alioquin nolunt permittere apicem legitimorum nothis. Menestr. Verit. art du blas. p. 159. ubi *Joannis D. Burgund.* nothi gestant arborem auream in apice, & qui à Philippo bono prognati fuere, aureum bubonem. Ita apud Chifflet inf. eq. A. V. n. 54. *Antonius Burg* bubonem habet. Singulare plane exemplum videtur, quod idem Menestr. p. 376. adducit *Humberti nothi Sabaudi*, qui cruci familiari 5. lunulas crescentes cæruleas inscripsit. Apud *Ed. Bisse. NN. ad Upton.* p. 32. Palæottus ait, se audivisse extra Italiam, maxime in Germania, spuriorum & illegitimorum insignia *Stella* distingui. Ita & Joh. Niddanus ap. Hæping. de jur. insign. c. 7. §. 3. n. 144. Stellam dari nothis autor est: Et novi ego familiam nobilem ex illustri domo, quæ 3. parmulas rubeas scuto argenteo inscribit, 2. parmulas & tertiæ loco stellam gestare, prout etiam Jul. Chifflet. Marq. d'honn. de la maif. de Tassis p. 3. c. 14. p. 206. *Philippo Taxio* naturali filio Johanni C. de Villa mediana scutum paternum tribuit stella argentea 10. radiorum meli familiari subiecta, alii à Philippo Taxio item naturali loco ejus lunulam argenteam c. 6. p. 214. Absit verò ut hoc universale dicamus, vel scuta, in quibus stellæ fulgent hac ratione in suspicionem trahere quis audeat.

Hispano-
rum eir-
ca hos
mores.

§. XLVII. Ut de Hispanorum institutis aliquid dicamus. Universim *Bern. Moreno de Vargas* disc. 19. n. 5. Spuriis quidem paterna insignia non concedit sed naturalibus, qui ex soluto & soluta suscipiuntur, & quidem sine nota. In regia familia ista observavi: quod *Tellus* Henrici Regis frater gestavit scutum decussatum, in superiori parte rubea castellum aureum, in inferiori argentea aquilam nigram, in lateribus argenteis leones purpureos: Sancius alter frater in rubeo rhombo s. losengia gestavit castellum aureum, 4. leonibus purpureis quatuor angulos scuti argentei circa rhombum vacuos occupantibus. Petro C. Trastamaræ data sunt in solo rubeo duo castella aurea & in inferiori parte inflexa triangulari argentea Leo coronatus purpureus. Fridericus D. Beniventi gestavit novem tessellas, 5. argenteas cum singulis leonibus purpureis, & 4. rubeas cum castellis aureis. In Familia *Henriquezia* admiralii Castiliæ & Comites de *Alba* & *Alista* gerunt duo castella aurea in rubeo solo, triangulari cuspide argentea leonem coronatum purpureum continente: sed Com. de *Gyon* & *Norogna* scutum habebant argenteum, in quo duo leones purpurei obversi conspiciuntur cum triangulari cuspide (en mantil) rubea castellum aureum continente: Limbus scutum ambiens octo tessellis varii velleris constabat. Ex Aragoniis Fridericus Com. de

de Luna nothus Martini R. Siciliae, à Pontifice legitimatus, gestabat sine ulla nota scutum bipertitum, hinc Aragoniae, isthinc Lunae *deiyματα* continens. In Mendoziis nullam naturalibus notam impositam observavi.

§. XXXXIX. Antequam claudamus hanc materiam distinctionum, addere lubet, quæ vulgo ferunt de notis, quæ ignominiae causa dentur. Eas vid. apud M. Vulf. de la Colomb. scienc. heroïq. c. 10. p. 68. seq. G. Phil. Harsdœrfer. *gesprächspiel* P. 3. coll. 129. Ex hoc ista notabimus. Si abscindatur angulus dexter, *das rechte spizlein abgeschnitten / oder rechtsgespizter winckel* / iactabundum; si pes semicirculo à reliquo scuto separetur, le bas point arrondi, *mit der rundung abgenommene schildspitzen* / eum qui bello captum occiderit; si pes scuti linea transversa abscindatur, le bas point coupé, *die unterste schildspitze durchschnitten* / eum qui principem mendaciis in bellum compulit; si cuspis sinuata ex lævo latere versus centrum protendatur, *la gore, linck außgerundete spize auff den mittelpunct* / timidum, vel temulentum & libidinosum; si quadra medio inserta clypei medium obtegit, *et ne vierung mitten im schild* / cum qui verbis non steterit, aut principi falsa retulerit; si parmula inversa inseratur scuto, *un escusson renversé, kleiner umbgewandter schild dem grossen einvisirt* / fugitivum; si triangulum sinuatum ad centrum clypei ascendat, un bas triangle arrondi, *außgerundte grade triangel* / pigrum: si scutum inversum pingatur, *renversé, umbgekehrter schild* / proditorem vel fugitivum designari perhibent. Ultimam istam notam scuti everfi, etiam Joh. de Bado aureo proditiōis, fugæ vel fidei ruptæ documentum esse vult. Addit Vulson. de la Colomb. loco citato, alias etiam notas ignominiosas: ut quod Herbertus Veromanduorum comes coactus pantheram argenteam scuto rubeo deferre in notam feloniae, omissis prioribus insignibus: & Joannes Avesnensis, quod matri maledixisset, leonem absque falculis & lingua (morné) gestare iussus est.

§. XXXXIX. Quæ vero ex vulgari traditione §. præced. de notis ignominiosis attuli, attulisse contentus sum: neq; enim ego illis quicquam tribuo, aut ex vero referri existimo. Fuerit ista fecialis alicujus curiosioris, qui sceleribus suas notas in clypeis extare optarit, inventio: nunquam tamen in usum translatas arbitror, imo aliqua parum aut nihil differre videntur ab illis scuti sectionibus, quæ honorificæ sunt. Cur ergo ignominiae causa datas suspicaremur?

§. XXXXX. Ex Labourerio Menestr. verit. art. du blas. c. 19. p. 377. refert de Polonica stirpe *Iastr Zembic*, cujus parma cyanea ex auro soleam equinam sursum conversam, cum cruce pedata inter extrema soleæ locatam complectitur; quod cum ex ea aliquis interfuisset cædi S. Stanislai 1079. eum agnati coegerint, ut in memoriam facinoris equinam soleam deorsum versam (fer de cheval baissé) cum cruce supposita gestaret: alia linea, cujus autor fratricidium commiserat, inversam soleam equinam, & loco crucis acinacem, qui scindit ferrum, gestat.

CAP. IX.

DE INSIGNIBVS AEQVIVOCIS.

§. 1. Insignia æquivoca seu loquentia.

2. An plane rejicienda?

3. Merito probantur.

4. Exempla ex antiquitate.

5. Iudicium Varenii & Gelenii.

6. Exempla Italarum, Anglorum, Hispanorum, Suecorum.

7. Francorum.

8. Cum allusio est in tinctura.

9. Cum in figura sed simplex.

10. In civitatum scutis.

11. Cum allusio in figura eadem duplex est.

12. Cum in figuris diversis.

13. Allusio longius petita.

14. Ex alia lingua vel dialecto.

15. Allusio ex non intellecta vel neglecta etymologia.

16. Allusio in apice.

17. Allusio ad nomen familia antiquum: vel nomen ex insignibus sumtum.

18. Longius petita tantum ex sono: qua rejecta.

§. I. Insignia æquivoca vel paronomastica vocantur, quæ ad nomen alludunt ejus, cui designando adhibentur (conf. Limn. jur. publ. 6.6. 17.) Galli vocant *armes parlantes*, ou qui chantent, ou *equivocues*. Nostri redende *wapen* oder *nahm-wapen* (Harsdœrf.) Hæc Campanile dell'arm. c. 9. p. 14. vocat naturalia & materialia in oppositione

Insignia
æquivoca
seu lo-
quentia.

fitione symbolicorum. Illa enim definit cum figura naturaliter significat id, quod nomine gentilitio denotatur. Symbolea ei sunt, cum potius respiciuntur mysteria figurarum. Ita in primo ordine leo deberetur familiæ, cui à leone nomen, in secunda ei, qui fortitudinis emblemata quærit. Observat vero quod primi generis figuras, cum nomen repræsentari debet, non alio colore tingi sed nativo ob oculos poni sit necesse. Hoc vero an omnibus ita placuerit, valde ambigo, exempla enim contraria plurima occurrunt. Ipse Roboreorum robur adducit, non viridi colore sed auro pictum, quod etiam excipit, flavescere demum arborem, longius petum, & infirmius esse videtur.

An plane
rejicien-
da?

§. II. De hujus generis insignibus certamen est, alii enim ea tantum non omnino rejiciunt, & plebi quam nobilioribus digniora esse judicant. Aliqui sententiâ hanc moderantur, & cum simplicem non rejiciant allusionem, duplicem tamen haud admittunt.

Merito
proban-
tur.

§. III. Saniores & peritiores non dubitant æquivoca insignia probare, & ea nihilo inferiora aliis judicant. Ita eorum approbationi rerum harum peritissimus *Clar. Franc. Menestrier*. peculiarem partem suæ quam meditatur scientiæ fecialis destinavit, & vindicias adornabit antiquorum autoritate, suffragiis celebrium autorum, rationibus, usu atque exemplis: Eadem probat ex nostris *Coss. Lerch à Durmstein P. 1. Reichs ritterlich herkommen 2. grundriss*. Sum. Marg. 68. conf. Limn. jur. publ. 6. 6. 17. Hæping. de jur. insign. c. 5. n. 39. seq.

Exempla
ex anti-
quitate.

§. IV. Veteribus certe, qualia tum habuere insignia, non insolitum fuit, ea nominibus accommodare. Ut Freherus etiam pleraque antiqua talia fuisse fateatur. Ita Troibus scropha insigne, quæ Latino nomine troja, Rhodii in numis, uti nunc quoque videre est, rosam gestarunt. Selinuntii in vexillo herbam *σέλινον* gestabant. De hac re *Clariss. Seb. Feschi* de insign. & eor. jure c. 8. n. 11. *L. Aquilius Florus* qui triumvir monetalis suo Aug. fuit, florem, quo ad nomen suum alludit, in numis expressit, quod videre est apud *Fulv. Urs.* in fam. *Aquila & Erizzo* dichiarat. di med. ant. p. 49. *Q. Voconius Vitulus* quæstor vitulo signavit denarios. *Ursin.* in gent. vocon. *L. Lucretius* triastro septentrionum nominis sui originem indicavit in numis nostris & apud *Ursin.* in fam. *Lucret.* *L. Statilius Taurus* & *L. Thorius Balbus* III. viri monetales tauro: *Manius Acilius* dea Hygia: *C. Fabius Buteo* Buteone ave eandem ob causam numos signarunt, ut docet *Erizzo* d. l. p. 69. & *Ursin.* in fam. *P. Furius Crassipes* pedis, *Scarpus* ex gente *Pinnaria* numus nota nominis originem indicarunt in numis nostris, quorum typos exhibet *laudatus Ursinus*. Sic & *Edoard. Bissæus* NN. ad *Upton*. p. 51. *Quæ gestantium nominibus alludunt antiqua sane, si non omnium sunt antiquissima, sunt insignia*. Cui sententiæ etiam favet *Silv. Petra sancta*. Et quædam dedit *Basilius de Sereniis* in elogio fam. *Borromæ*. Conf. *Marq. Freher* in NN. ad *P. de Androl.* 2. de imp. Rom. c. 14.

Judicium
Varennii
& Gelenii

§. V. *Varennii hæc sunt P. 3. p. 469. Nos ancestres moins curieux & plus naïfs, que l'on n'est pas aujourd'hui, prenoient ordinairement garde en la composition de leurs armes, qu'il y eut du rapport, s'il faisoit se pouvoit, entre leurs noms & les figures, dont ils armorioient leurs escus. Ce qu'ils faisoient nommement à celle fin, que toute sorte de personnes subtiles & grossières, des villes & de champs peussent reconnoître facilement, & sans autre enqueste, à qui appartenoient les terres & les maisons, ou ils se rencontroient des aussi tost qu'ils auroient jetté la veue dessus les ecussions. Iterum P. 2. p. 488. Comme ainsi soit, que toutes les armoiries n'ayent esté inventées, que pour mettre de la distinction entre les personnes, & nous fuissent discerner les uns des autres, se voir de marque, particuliere à tout ce, qui nous appartient, certainement il n'y a rien de plus propre à cet effet, que de se donner à cognoître par la creature ou l'ouvrage de la main, qui a le mesme nom que nous. Et p. p. l'excepeteray bien celles, que nous tenons du ciel, ou qui sont données, par les princes à leurs suiets, en consideration de quelques beaux faits d'armes: mais en apres je ne feray point de difficulté de dire, qu'il n'y a point d'armoiries mieux faites à mon advis, & moins sujettes à estre taxées de vanité: que celles que nous appellons parlantes. Addamus huic diligentissimū *Ægid. Gelenium* de Colon. *Agripp. magn.* l. 2. p. 120. Observandum est ex legibus scutariis rejici arma cantantia, cantare autem arma dicuntur primò à Cantario, scilicet cum bullatum diploma nuper emptum privato adhuc latet scrinio (quod Cantorium ex Cantatoriū vulgo appellant) & nec dum in Nobilitatis albū vel Matriculam recipi meruit. Deinde sunt cantantia, de quibus ait *Marcus Gilbertus* de *Varennius Gallicus* scriptor: Armes parlantes figures d'armes qui ont le mesme nom que celui qui s'en fert dans son elcu, id est, *Arma dicuntur loquentia figurata tesseris nominis proprii illius, qui sentum defert. Hanc regulam ex per vestigatione Vbio-Romane vetustatis, imo ex omnium nationum quasi consensu autoritate sua enervandam puto exigua distinctione, nempe veram tantummodo esse**

„esse in illis signis, quæ noviter ficta, aut empta à Principe mercatoriae officina, & rustica in
 „prædii signa, suppellectilem apparatusq; & inde commentatus appellationes cantant,
 „quasi thecæ institoriae carmen, atriorum vero & monumentorum notis destituuntur. Rem
 „hanc exemplis non elucidabo propter invidiam. Aliud autem est in illis stemmatibus, quæ ex
 „templorum parietibus, fenestris, monumentis, aulaeis, diplomatibus &c. vetustatis testimo-
 „nium habent, quibus religiosiores fecialium leges tanquam minoribus rogationibus lata cotes
 „esse non debent. An enim ignoramus, à signo olim lato gestantes appellatos, ubi
 „Draconarii dicebantur olim à dracone ferendo, Aquiliferi ab aquila. Ostendo iis
 „clarius exemplis variarum nationum. In Italia enim Columniorum genus à scutaria
 „columna nomen habet, à leunculis panem frangentibus Frangipanii dicuntur. Spinolæ
 „nomen acceperunt à cadi vinarii epistomio quod adjiciunt institæ tessellatæ Marcanorum
 „Comitum, sic in Hispania scutario castello Castilla & à Malogranato Granada, à turre
 „Torres, à calceis tessellatis Zapata nominantur. In Gallia Barrui à piscibus barbatulis:
 „Iouri ab aurora seu illucescente die dicuntur. In Germania nostra frequentissimæ
 „sunt hujusmodi denominationes, e. g. Drachenfeltziorum à dracone, Sal-
 „miorum à salmonibus, Fuchsiorem à vulpe, Helfensteiniorum ab elephante, Spiegeliorum
 „à speculis, Sonnenbergiorum à sole exoriente & montium jugo, & ne nimius sim sexcenta
 „& innumera ejusdem generis occurrunt: Ad istius igitur legis interpretationem, aliud
 „dico esse cantare militem, aliud mercatorem; ille enim vetustatis & virtutis notas habet,
 „huic ex officina aut rusticano apparatu imagines & nomina sibi comminiscuntur, etiamsi
 „Principis ostendet diploma, cum contra rem scutariam errorem habet, præsumendum
 „est principis Feciales studio leges suas dissimulasse in gratiam æarii & ministrorum aule.
 „Nobiles vero quantumcunq; recedant à minoribus regulis scutariis seu consuetudine seu
 „consensu nationum inductis, solum antiquitate centenaria licite armorum suorum errorem
 „& piacula excusant.

§. VI. Cum vero quicquid hujus rei est, unio pendeat ex beneplacito atq; usu
 populorum, quibus insignia aliquo in cultu sunt, vix validius pro æquivocis insigni-
 bus militabit argumentum, quam si ostenderimus, omnibus fere gentibus, quæ ad
 certas regulas scuta sua pingunt, hoc genus in usu esse. De Germanicis jam non dice-
 mus, cum eorum mox allaturi simus, & passim adduxerimus innumera exempla.
 Nec Italarum allegabimus morem, quorum fere pleraq; hujus generis. Unde apud
 eos Alciati ab alce, Columnii à columna, Castiliones à castello, Crivelli à cribro, Roborei
 à robore seu quercu, Turriani à turre, Malaspina à spina, Becchii à becco seu hirco,
 Coglioni (quos ex Thessaur. Limn. iur. publ. 6.6. 17. perperam colinios vocat, & cum il-
 lustri inter Francos gente confundit) tergeninos coleos seu testiculos obscœnitatis for-
 midini, morem communem præponentes, alii aliunde & nomen & cum hoc insignia
 sumserunt. In Anglia non magis defunt exempla. Apud Upton. Dominus de
 Bortraux gestat 3. botraces seu bufones nigros in alveo argenteo, Lucii tres lucios,
 Hadrianus IV. Anglus à nomine gentilizio Breckspeare in parma rubea lanceam fra-
 ctam argenteam, symbolo usurpavit. Plura ex professo recenset Edoard. Bisseus N.
 N. ad Upton. pag. 51. 58. 74. 86. 87. Hispanorum ista notavi. Luna gestat lu-
 nam argenteam cornibus deorsum versis. Giron 3. girones rubeos in alveo aureo (3.
 girones roxos en campo de oro.) Figueroa tria folia fici viridia in scuto aureo, Solis so-
 lem rubeum in aurea parma, Vera, variarum vellus, quod dicitur veros (aquila gestat
 scutum, & supereminet, cum lemmate Veritas vincit.) Azevedo, 2. . . . virides in melio-
 ri metallo (dos azeves verdes.) Granada 5. mala punicea. Cardenas lupos duos
 lividos (dos lobos cardenos) in parma aurea vel apud alios cærulea (vid. supra cap. 4.
 num. 11.) Cabrera capram nigram in parma aurea cum limbo, Acunna baltheum au-
 reum cum 9. cuneis (con 9. cunnas en dos ordines azules.) Padilla, tres. . . . (pa-
 dillas) ex argento in solo cæruleo. Zapata 5. calceos (zapatas) tessellatos ex ar-
 gento & nigro in campo sanguineo. Ita & Torresii Portug. turres gestant. Ut jam
 nihil de castello Castellæ, malo punico Granatæ in regis insignibus dicam (conf.
 hist. insign. lib. 1. cap. 38. num. 3. 6. 36.) de Gallicie & Legionis regno. Nec
 Septentrioni illa displicuit aliorum consuetudo. En ex Suecia exempla. Gestant enim
 nominibus convenientia insignia familiæ, Oxenstiern, Sparr & in his speciatim
 dicti Guldensparr, Levenhaupt, Guldenstern, Guldenhelm, Baner, Skytte, Steinbock
 (quod cognomen Olaus Arvidi cum hac scuti area à proavia Anna uxore Gustavi Olai
 de Toffta assumsit.) Gryp (quæ etiam insignia assumpta à Boëtio Nicolai, nam hic
 avi

Exempla
 Italo-
 rum, An-
 glorum,
 Hispano-
 rum, Sue-
 corum,

avi materni emblema asciverat, sed Boetii pronepos Mauritius cognomen etiam usurpavit) Gere (quæ vox Suecica lingua trigonam figuram instar colossi notat) aliæ.

Francia-
rum.

§. VII. In Francia quoque non desunt exempla satis multa, forte tamen ex hac causa in comparatione ad alias gentes rariora, cum nomina in illorum lingua pleraque sine certa significatione sint.

Cum al-
lusio est
in tinctu-
ra.

§. VIII. Cæterum distinctionis gratia paronomastica insignia in certos dispecimus ordines. Quorum primus sit eorum, in quibus à nomine color est. Ita Roth abb. scutum rubeum gestat, inque eo inter lineas duas aureas fasciam cocco & argento variegatam (Wapenb. I. p. 13.) Rotenstein parma semel ad perpendicularum & bis transverse secta, minio & argento tinctis tessellis, seu (conf. c. 3. n. 73.) parma ad perpendicularum distincta cocco & argento, inscripta fascia iisdem coloribus alternantibus (Rhen.) (α) Grunberg (Siles.) fasciam viridem in scuto rubeo (conf. c. 4. n. 32.) du Verdet in prasino clypeo leonem argenteum cor cruentum unguibus ostentantem. Freyberg zu Aschau (Bav.) (β) 2. & 3. laterculum cinereo colore tingit inserto tricollis monte aureo (conf. c. 4. n. 11.) Neustatt seu Austriæ Neapolis (ut ex Cuspiniano Limn. jur. publ.) utitur clypeo rubente, inque illo mœnibus argenteis cum turri nova, quia propter continua incendia quotannis fere innovetur. Ob hanc rationem aliquando etiam griseum & lividum colorem à duabus familiis Hispanis receptum ex Menestrierio monuimus c. 4. n. 11. & modo n. 6.

Cum in
figura sed
simplex.

§. IX. Altera classis est eorum, in quibus allusio est in figura & quidem simplex tantum. Hæc innumera exempla habet, unde illis adferendis consulto superfedemus: utpote quæ in c. 5. hincinde extant. Ut tamen, qui aliqua exempla intueri cupit, non frustra hic quærat, en indiculum aliquem, multorum, sed non plerorumque (longe enim plura supersunt) quibus insignium ejusmodi usus est: Roggenburg (Abb.) Salm (Com.) Thurn (Com.) Fuchs (Bar.) Zinneberg (in Welschiano scuto) Wolckenstein (Bar.) Ganssen zu Puttlitz (Bar.) Ruber zu Pichsendorf (Bar.) Ræder (Bar.) de la Scala seu Scaligeri seu zu der Leiter (Bar.) Schwanberg (Bar.) Hasenburg (Bar.) Geyer de Osterburg (Austr.) Hornberg (Austr.) Spindler (Austr.) Hacken (Austr.) Enzersdorf (Austr.) Volckkrab (Austr.) Kællenpæck (Austr.) Taxis (Austr.) Heyden zum Dorf (Austr.) Greiffenberg (Austr.) Graben (Tirol.) Mordaxt (Carinth.) Eichelberg (Carinth.) Hebdle (Carinth.) Axt (Styr.) Pfefflerl de Biberbach (Styr.) Zenger (Bav.) Kranichsberg (Bav.) Kœnigsfeld (Bav.) Widerspach (Bav.) München zu Ramspaur (Bav.) Iuden zu Bruckberg (Bav.) Schælhammer (Bav.) Bart zu Koppenhausen (Bav.) Amsheim (Bav.) Munchau (Bav.) Hackelæder (Bav.) Gæbolhofer (Bav.) Doles de Rosenberg (Bav.) Prandt (Bav.) Stahringer de Kalching (Bav.) Vetter von der Gilgen (Bav.) Eberspach (Bav.) Rosenbusch zu Nozing (Bav.) de Hütte zu Heusbach (Bav.) Dachsberg (Bav.) Schænborg (Bav.) Prandner (Bav.) Heckel zur Altenstatt (Bav.) Lerchenfelder (Bav.) Schuweinback (Bav.) Kæzelobr (Tirol.) Engelsbosen (Tirol.) Reiger de Haustein (Bav.) Eicher de Herngiesdorf (Bav.) Sterner de Mißbrunn (Bav.) Eyßen (Bav.) Pronner zu Thalhausen (Bav.) Gradel de Boden (Bav.) Stralnfeld (Bav.) Schildt (Bav.) Ligsaltz (Bav. eine weisse saltscheibe) Strasl (Bav.) Bibra (Bavar.) Fuchs (Franc.) Hirschberg (Franc.) Rosenau (Franc.) Sparneck (Franc.) Wolff (Franc.) Hirschheid (Franc.) Rechen de Hohenleinach (Franc.) Embs (Franc.) Pircker de Pirck (Franc.) Wolffthal (Franc.) Rabensteiner (Franc.) Bernstatt (Suev.) Hundpiß de Waldrams (Suev.) Laubenberg (Suev.) Hirschborn (Suev. & Rhen.) Geisberg (Suev.) Lambtin (Suev.) Sættelin (Suev.) Thierberg (Suev. capreolus ein thier/ sicut etiam in insignibus Com. Thierstein) Steinheim (Suev.) Kerpsen (Suev.) Kelner de Zinnendorf (Suev.) Widmann zu Mieringen (Suev.) Barfûse (March.) Rindtorf (March.) Kazen (March.) Bærstel (March.) Brandt (March.) Sacke (Sax.) de Wulffen (Sax.) Spiznasen (Sax.) Schlittstedt (Sax.) Boxdorf (Sax.) Stockheim (Sax.) Schlegel (Sax.) Stralendorf (Sax.) Lampen (Sax.) Spiegel de Bickelsheim (Sax.) Cronberg (Rhen.) Ruden de Collenberg (Rhen.) Hirschberg (Rhen.) Wulffel (Rhen.) Thierheim (Rhen.) Ræblinger (Rhen.) Rephun de Fersheim (Rhen.) Gæler de Rabensperg (Rhen.) Kranich de Kirchheim & de Wachenheim (Rhen.) Riedesel (Hass.) Leuvenstein (Hass.) Hun zu Elckerhausen (Hass.) Budlar & Treischen de Budlar (Hass.) Schleyer dict. Schlægerer (Hass.) Schlichte dict. Kazbiß (Hass.) Krenchel (Hass.) Schaben (ein schabeisen) (Hass.) Hund zu Kirchberg (Hass.) Wolff zu Gutenberg (Hass.) Rosenbach (Hass.)

(α) Wap. I. p. 122. pulvillo rubeo panniculis (quæsten) argenteis insissit stella argentea. (β) Wap. I. p. 78. galeæ coronatæ insissit aquila (al. vultur) argentea coronata, Lac. aureæ & cinereæ.

(Hass.) *Stockhausen* (Hass.) *Maisenbug* (Hass.) *Schlaun de Linden* (Hass.) *Holzadel* (Hass.) *Stumpf de Tettingen* (Hass.) *Worme* (Thur.) *Dobekazen* (Thur.) *Eberbach* (Thur.) *Ercken* (pro *Ebereken*, Thur.) *Hagen* (Thur.) *von der Gabel* (Thur.) *Gansen* (Thur.) *Sparr* (Thur.) *Wolframsdorf & Wolfersdorf* (Misn.) *Krahe* (Misn.) *Pfugen* (Misn.) *Gabelenz* (Misn.) *Einsidel* (Misn.) *Birckicht* (Misn.) *Bernstein* (Misn.) *Leichnam* (Misn.) *Azelndorf* (Misn.) *Blasbelg* (Misn.) *Pfersdorf* (Misn.) *Steige* (Misn.) *Krahevvinckel* (Misn.) *Maenhaupt* (Misn.) *Brandt* (Misn.) *Lindenau* (Misn.) *Mordeysen* (Misn.) *Stangen de Trebach* (Misn.) *Winckler* (Misn.) *Ziegler* (Misn.) *Ganse* (Misn.) *Eichelberger de Trutschler* (Misn.) *Steindorf* (Misn.) *Bardeleben* (Brunf. eine eisenfarbe baro ten) *Hagken* (Brunf.) *Ruttenberg* (Brunf.) *rauten* (lozenges) *Streithorst* (Brunf.) *Reden* (Brunf.) *Munchhausen* (Brunf.) *Beer* (Brunf.) *Bæck de Nordholz* (Brunf.) *Helmersen* (Brunf.) *Hanensee* (Brunf.) *Rauschenblatt* (Brunf.) *Busch* (Siles.) *Schepps* (Siles.) *Lux* (Siles.) *Landscron* (Siles.) *Fuchs* (Siles.) *Krohmeyer* (Siles.) *Olhafen* (Siles.) *Schaaf* (Siles.) *Wachtel* (Siles.) *Haas* (Siles.) *Wolf* (Siles.) *Keul* (Siles.) *Krobe* (Siles.) *Schneckheuser* (Siles.) *Stempel* (Westph.) *Baeren* (Westphal.) *Falcken* (Westphal.) *Hagken* (Westphal.) *Wælf* dict. *Mettermich* (Westph.) *Bock de Erlenburg* (Alsat.) *Falckenstein* (Alsat.) *Bæcklin de Bæcklinsau* (Alsat.) *Bapst de Bolsenheim* (Alsat.) *Brandschitt* (Alsat.) *Holzappel* (Alsat.) *Hüpschmann de Biberbach* (Alsat.) *Mæncb de Mæncbenstein* (Helv.) *Rechburger* (Helv.) *Escher de Luchs* (Helvet.) *Escher de Glaas* (Helvet.) *Stapfer* (Helvet.) *Mulinen* (Helvet.) *Se-giser* (Helvet. ein segeisen oder sence) *Haben* (capita accipitrum, habichs-köpff) [Helvet.] *von der Port* (Helvet.) *Castelmur* (Helv.) *Adelshausen* (aquila Bav.) *Schrætl* (Austr.) *Amsberg* (Bav.) *Holzschuch* [Norimb.] *Schlusselfelder* (Ner.) *Schurstab* (Norimb.) *Frosch* (Francof.) *Hund* (Siles.) *Rædern* (Siles.) *Schindel* (Siles.) *Schurweinichen* (Siles.) *Horning* (Siles.) *Stralenberger* (Francof.) *Knobloch* (Francof.) *Faust* (Francof.) *Degenhard* (Francof.) *Preem* (Francof.) *Kühorn* (Francof.) *Barth zu Koppenhausen* (Bav.)

§. X. In civitatum clypeis nihil frequentius, quam figuræ paronomasticæ. Vide In civi-
 exempla civitatum *Mulhusii Nortgoiæ*, *Biberaci*, *Lindavia*, *Isnæ*, *Rosshemii*, *Monasterii* tatum
 in valle Gregoriana, *Ænipontis* seu *Insbruck*, *Monachii*, *Onoldsbaci*, *Bernæ*, *Cygneæ*, *Uri*, scutis,
Mulhusii Sundgoiæ, *Schaphusii*, *Biela*, *Schurveinitzii*, *Regimontis* seu *Königsbergæ Boruss.*
Ochsenfurti, *Krailsheimii*, *Königsbergæ Franc.* *Lichtenaviæ*, *Berolini*, *Scherdingæ*, *Pfaff-*
senbovia, *Weidæ*, *Wolfsbergæ*, *Hasfurti*, *Elnbogæ*, *Brackenheimii*, *Canstadii*, *Heydenbe-*
mii, *Meckmulæ*, *Dornstetti*, *Leonbergæ*, *Gaylingæ*, *Nagoldi*, *Blaubeurii*, *Rosensfeldæ*, *Gar-*
tachii, *Knittlingæ*, *Kirchheimii* ad Nicrum, *Altensteigæ*, *Schiltachii*, *Windlingæ* &c. Ita &
Vlissingam dicta volunt à lagena, *flasche*. [Limn. jur. publ. 6. 6. 17.] Addamus illa colli-
 gente Nobiliss. Sebast. Fesch. de insign. eorumq; jur. c. 8. n. 12. *Urbes* & oppida pleraq; quæ
 à burgo seu castro denominantur castrum seu arcem in insignibus gerunt, ut *Lüneburg*, *Ham-*
burg, *Magdeburg*, *Salzburg*, *Aldenburg*, *Rotenburg*, *Mersburg*, *Ravenspurge* &c. quæ à
 ponte pontem, ut *Insbruck*, *Hemsbruck*, cum aliis, sic & apud Gallos *Pontamousson en Lor-*
raine, *Pontalier en Bourgogne*, *le Pont S. Esprit en Vivarets*, aliaq; oppida plura. Quæ apud
 nos in *hausen*, *statt* vel *dorf*, desinunt, domo arceq; crebro insigniuntur, ut *Schafhausen*, *Im-*
menhausen, *Wirzenhausen*, *Umstatt*, *Hochstatt*, *Teckdorf*, &c. quæ in *berg* finiunt monti insi-
 gnia imponere gaudent: ut *Heidelberg*, *Franckenberg*, *Königsberg*, *Fridberg*, sic & *Lich-*
tenfels aliaque loca plura.

§. XI. In classem tertiam retulerim ea insignia, in quibus duplex allusio nominis est, Cum al-
 [qui parlent deux fois] & quidem in ea figura. Exempla illa allegaverim *Hohenvarth* lusio in
 [Austr.] gestat spiculam argenteam, ut celsior appareat, monticulo viridi impositam, figura
 in parma rubea. Ita enim simul situs excelsior exprimitur *Siebenburger* [Carinth.] in eadem
 clypeo coccineo baltheum sinistrum aureum, septicolli monte ornatum. *Schurvarzen-* duplex
stein (Bavar.) murum nigrum *Lauterbach* [Hass.] rivum candidum (ut ita εὐφαις τῇ est.
Lauter exprimatur) in coccineo solo. *Goldaxt* (quasi *Goldox March.*) bovem auratum
 in prasino scuto. *Offenburg* (Helvet.) castrum argenteum patentibus portis auratis
 apertum in aurea rubea. *Schurvarzach* (Helv.) rivum nigrum in pali modum dispo-
 situm (veteribus Germanis *Uch* aquam v. fluentum notabat.) *Altmänner* (Bavar.)
 vetulum canis capillis & barba, *Blanckensteiner* (Siles.) octo argento candentes
 rhombos. Inter insignia civitatum huc spectant *Rotenburgum* ad Tubarim, *Weissen-*
burgum Noricorum. *Offenburgum*, *Wittenbergæ*, *Rottenburgum* ad Nurum, *Ziegenhan-*
Cron-Weissenburg seu *Sebusium*. In quo triplicem si velis allusionem, agnoscam. Conf.
 c. 5. f. 6. m. 4. n. 9. Ad eandem classem retulerim ista Gallorum ex *Varenn. Tresseol.* in

solo cærulei tres soles aurei (in lingua Britannica, vox ea tres soles notat) *Nogaret* in parma argentea nux arbor viridis (les armes sont parlantes, puisque selon Gascons le noyer & le gueret sont exprimés par le champ de l'escu & par son arbre. Varenn. P. 2. p. 179.) *Trenchelion*, in clypeo rubeo brachium argento amictum, quod ense leonem concolorem transfodit (alibi p. 430. mentionem brachii omittit) *Grateloup* (Burg.) in area coccinea lupus divaricatis ad prædam pedibus, & brachium argento amictum ex sinistra scuti parte protensum, cuius manus dorsum lupi fricat, quod tamen rectius ad seq. classsem refertur, ut & præcedens exemplum *Palluert*, parma palis ternis hermionice & variis exarata (huc spectare videtur, ex corrupta etiam dialecto) *Roquetaille* rupes discissa; conf. *Breckspere* §. 6.

Cum in
figuris di-
verfis.

§. XII. Constituant jam quartam classsem ea insignia, in quibus diversæ scuti figuræ duplicem hanc allusionem continent. *Ochsenhausen* abb. in scuto aureo bovem nigrum repræsentat viridi telluri insistentem, & ex domo miniata prodeuntem. *Wap.* p. I. p. 13. *Sternberg* Bar. in parma cærulea stellam auream monticulo argenteo innixam. *Auersperg* (Bar.) urum aureum viridi monticulo insistentem in area rubea. *Raumschüssel* (St.) in parma viridi 3. patinas argenteas immixtis cochlearibus aureis (damit die schüsseln geräumt werden / quod cochlearibus patinæ evacuentur. Vid. f. 6. m. 1. n. 3.) *Reitmohr* (Bav.) æthiopem cervo inequantem. *Uhrmühl* (Bav.) argenteum horologium & lapidem molarem in nigro laterculo. *Rabenstein* (Franc.) corvum nigrum insistentem tribus monticulis faxeis, colore qui saxorum esse solet tinctis. *Danbach* (Francof.) in solo nigro argenteum fluvium in fasciæ modum fluentem, additis tribus nucibus pincis aureis. *Hornstein* (Suev. & Rhen.) in scuto aureo cornu venatorium nigrum, viridi monti impositum. *Sternfels* (Suev.) in clypeo argenteo rubeam stellam rupibus cæruleis innixam. *Horneck de Hornberg* (Suev.) in area aurea cornu rubeum monti impositum. *Kannenburg* (Marc.) in area cœlestina 3. argenteos cantharos monticulis viridibus insistentes. *Schlegel de Münchsberg* (Marc.) in scuti superiori parte argentea monachum griseo habitu, in inferiori coccinea ruditem (*Schlägel*) argenteum innitentem monti viridi. *Berenfels* (Helvet.) in aureo clypeo ursum nigrum rubeo monti insistentem. *Zur Gilgen domini de Helficken* (Helv.) in rubea area tria lilia argentea, in nigra duo elephantes metalli. *Stocker* (quasi *Stockaer* Helv.) in scuto aureo aquilam nigram insistentem trunco. *Von Dehm*, *Rothfeller* (Misn.) cervam πλατυκέρωτα (*dannhirsch*) & rupem rubeam. *Wolffurth* (Suev.) in parma aurea lupum cæruleum tria argentea flumina trajicientem. *Eisenberger* (Francof.) in scuto aureo duo ferra (seu laminæ ferreæ) cœlesti colore tincta monticulo tricipiti prasino (vidi alibi cæruleum colorem) insistentem. De comitibus *Lævensteinis*, nec non princ. *Henneberg* mentio fiet hist. insign. proleg. c. 1. f. 1. n. 31. 32. & l. 1. c. 56. n. 1. Exterorum præter exempla §. præced. allegata succurrit scutum *Frangipaniarum* cæruleum, duas continens manus argenteas panem aureum in duo frustra diffringentes, quo unius hujus gentis liberalitatem memoriæ servari ajunt, qui in caritate annonæ plurium egenorum fami succurrerit. Varenn. P. 3. p. 492. ubi de his insignibus illa addit: *Plusieurs n'estiment pas si bon, que quand elles ne parlent qu'une fois. Pen croirey tout ce que bon vous semblera.* Plurimi non æque ista existimant, ac ea in quibus allusio simplex. Credam ejus, quicquid vobis videbitur. In civitatum leutis exempla frequentissima. Inquirantur insignia *Buchornii*, *Magdeburgi*, *Dunkelsbubla*, *Waldcapella*, *Wolfbaga*, *Hersbrugæ* (*ein hermelin auf der bruck*. Hermionicus mus in ponte.) *Lichtenfelsæ*, *Beilsteinii*, *Dornhanii*, *Hornbergæ*, &c.

Allusio
longius
petita.

§. XIII. Quantum ordinem constituemus eorum, in quibus allusio est longius petita, non ipsa figura rei, à qua nomen qui parlent par rapport. Exempli palam facient, quid velim, quorum tamen aliqua si quis ad secundum ordinem referre velit, non multum pugnabo. *Spiler* (Aufr.) gestant alveolum latrunculorum seu scaccarium (*schachspiel*) tessellis coccineis & argenteis distinctum (qui alveolus talis ludentibus familiaris conf. c. 5. f. 1. m. 2. n. 11. 13.) *Toppler* (Nor.) duos talos seu taxillos (qui iterum in usu lusoribus) *Paumgartner* sepem horti. *Kecken de Maurstetten* (Bav. in parma nigra virum aurata veste, ense minacem (quod audacium est.) *Vischer* (Styr.) casiores & 3. fluvios. *Schlager* (Bav.) virum armatum cum ense c. 5. f. 2. n. 14. (quo feriat juxta nomen.) *Streitberg* (Franc.) murum pinnatum ex sinistro angulo descendente (*eine lincke maur*) *Renner zu Almedingen* (Suev.) in aureo solo nigrum equum (cursibus aptum.) *Schnabel de Schaufstein* (Suev.) in aureo tria nigra avium capita (cum rostris.) *Schelman* (Francof.) in rubeo solo argento pictum os cadaveris (aliquando *schelm* dici solet) dia gonali situ, cum stella aurea in sinistro angulo superiori scuti. *Haydenheimer zu Klingenberg* (Suev.) solem

solem & lunam (gentilitium cultu exposita) & in galea virum paganum. *Iæger de Gertringen* (Suev.) aureū cornu venatoriū in solo cæruleo. *Iageman de Hardeysen* (Brunf.) nigrum in argenteo. *Kœnigsmarck* (March.) virginem coronatam (reginæ instar) sed in casside. *Bellendorf* (Rh.) duos canes (à latrando.) *Kettler* (West.) ferrulam manubriatam (*fesseleisen*.) *Keller de Schlatheim* (Helvet.) in rubea parma duō brachia cum clave [cum œconomorum sit nota Clavis.] *Teuffel zu Rotensee* (Bav.) feram ignivomam. *Schænbeck* (Sax.) duas pulchellas virgines. *Brandstein* (Misn.) vulpis certum genus (*brandfuchs*.) *Schæneich* (Siles.) fertum viride ex foliis quercinis. *Mulheim* (Sil.) duas rotas molares. *Popschiz* (Sil.) duas sagittas argentatas. Inter civitatum scuta huc retulerim illa, *Liechtenavii*, *Onoldsbaci*, *Regumontis* Franc. *Weinsperga*, *Lauffæ*. Nec exteris destituuntur. Ita *Varenn*. P. 2. p. 199. *Vergiaca* insignia putat eo alludere, quod rosæ sint *l'ornement des Vergers*. Viridariorum argumenta. *Pierre vive* in aureo scuto ostentat 3. palos rubentes, quorum singuli in capite ornati singulis adamantibus argenti pictis. Huc etiam referunt *Bellegardiorum* (Var. P. 3. p. 367.) argenteam in cæruleo scuto campanam, cuius malleus niger, *en ce que la cloche dans une ville ou citadelle sert à la bonne & s'œuvre garde*, quia campana in urbe vel castro inserviat bonæ & tutæ custodiæ. Nec non *Montpezatorum* in area coccinea bilancem aureum (à pezer) vel ut *le Labour*. in aurea coccineum. Hic eo etiam refert *Crequiorum* Chamæcerasum & *Pelleveorum* scutum, in cuius coccinea area caput humanum argenteum horridis crinibus aureis (poil levé) conspicitur.

§. XIV. Sextus ordo esse potest eorum, in quibus convenientia petenda ex alia lingua vel dialecto nonnihil aut corrupta aut antiquata. Ita *Ruttenberg* pro *Raudenberg* gestat rhombos, *rauden*. *Ecker* (Bav.) 3. panes oblongos (*wecke*.) *Ercken* (pro *Ebercken*) (Thur.) in scuto aureo verres niger. *Vossen* (Westph.) (pro *fuchse*) vulpem rubeam in aureo. *Reinhard* (Helv.) (à Gall. *Renard*) vulpem auratam. *Sparren* (Sax.) ternos baltheos argenteos & totidem cœlestinos (Hos *sparren* dici credo sed abusive.) *Habel* (Hass.) frangibulum seu vulsellam linariam, seu cannabis tridentem melioris metalli in parma aurea (illa dialecto provinciali, *Sabel*.) *Schleiniz* (Misn.) rosas (dicuntur enim rosæ illo nomine in lingua slavica vocari.) Inter exteros illa notavi. *Neuchezes des Frans* gestat in scuto rubeo 9. molulas calcarum argenteas, *au langage du Poiton, pais originaire, cheze, signifie molette*. (Var. p. 482.) *Layncel* (Prov.) in simili scuto ferrum sagittæ argenteum diagonali situ (*Layn* ou *Lens* en Provençal signifie ce fer.) *Reilbanc* (Prov.) in cæruleo vomerem (nam *reilbe* id instrumentum rusticum in Provincia notat.) Ita *Ed. Bissaus* N.N. ad Upt. p. 52. notat, quod *Godolphinorum* nomen in Cornvallica lingua ab aquila alba factum sit, unde gestant aquilam expansam albam bicipitem inter 3. lilia item candida in scuto rubeo. Huc illam referam conjecturam, cum apud *Heping. de jur. insign. c. 5. n. 46*. Britanni Aremonici ita dicti ab hermionibus gente litorali, ea allusione creduntur elegisse caudas illas muris pontici.

§. XV. Septimam classem illis assignarem, in quibus ob non intellectam vel neglectam etymologiam allusio nata est. Ita exemplum paronomastici insignis *Joh. de Bado* aureo futurum esset, *ut forte cornubius assumat sibi cornicem in armis suis*. Nobile exemplum est regni *Legionensis*, *Leon*, cuius *δέρμα* leo est, tanquam à fera dictum esset, cum ex legionis nomine illud sit natum vocabulum. Non aliam originem habet calix *Galliciæ*, quæ tamen non ab illa voce sed Gallæcis nuncupatur. Si quid demus conjecturæ *D. Blondelli*, Francorum lilia eundem habent ortum: T. 1. geneal. Franc. LXVI. 2. & 7. 2. p. 163. 164. quod videlicet Ludov. VII. allusione ad nomen *Lois* v. *Louis* florem illum sibi sumserit, non atterato, quod nominis non ab illo origo derivetur. In civitatū insignibus frequenter hoc occurrit. Nobile exemplum præbere potest *Landsbutum* Bavarix, huic non à pileo sed specula (*des sandes hut oder wart*) nomen inditum, unde turris ibi extantis altitudo omnibus notissima: In insignibus tamen loco speculæ, tres pilei visuntur. Ita & qui *Scaphusum* à scapis dictum arbitrantur, scutum ovis figura insignis huc etiam trahent. Ita Guil. Paradinus arma *Foxia* in hunc censum refert, vaccas representantia, quia antiquus populus Vaccæi. Sed *le Labour. orig. des arm. n. 62*. monet, non Foxenses sed Bearnenses vaccis istis notari, atq; Flustates esse in Foxio comitatu, in Biscaya Vaccæos. Eas tamen vaccas putat à Bearnensibus electas, quia provinciæ opes in armentis fere consistant. Unde legatur in historia Caroli VI. quod Gasto C. Foxii, & Bearnii dynasta, regi obviam miserit, 100. *chevaliers, des gras moutons sans nombre, 100. bœufs gras, 12. beaux dextriers, lesquels avoient au col sonnettes, d'argent, comme celles qui estoient au col de bœufs, & ceux qui conduisoient le bestail, & che-*

Ex alia
lingua
vel dia-
lecto.

Allusio
ex non
intelle-
cta vel
neglecta
etymo-
logia.

„& chevaux choient les dextriers, estoient vestus en habi de vachers, & bouviers, encore que ce
„fussent des plus nobles gentilshommes de ses terres.

Allusio in
apice.

§. XVI. Octavus ordo illorum sit, qui in apice nominis convenientiam vel allusionem qua-
siverunt. Exempla inter alia ista notavi. *Schafgotsch* (Bav.) ovem cassidi imponit: *Kolb de Heils-
berg* (Bav.) & de *Wartenberg* (Rhen.) virum clava armatum. *Rotenhahn* (Franc.) rubeum gallum
gallinaceum c. 5. f. 5. m. 2. n. 4. *Schencken de Gayren* (Franc.) vulturem. *Vasant* (Franc.) phasia-
num, c. 5. f. 6. m. 1. n. 22. *Rosenberg* (Franc.) rosam rubeam, c. 5. f. 1. m. 1. n. 66. *Greyffenclau* (Rh.)
aureum gryphis pedem cum unguibus. *Hane* (Thuring.) pennas nigras galli gallinacei. *Kudorf-
fer* (Franc.) nigram vaccam. *Mollendorf* (Marc.) virginem cum rota molari. *Schvvanberg* (Marc.)
cygnum candidum. *Schlegel* (Marc.) totidem miniatum. *Stangen zu Cuniz* (Sax.) virum rubeo
amictu cum conto aureo. *Tannvitz* (Misn.) picam abieti insidentem. *Raben* (Misn.) & *Rabe-
nan* (Siles.) corvum, *Horn* (Siles.) cornu venatorium, *Biberan* (Siles.) duas castoris caudas. *Be-
ner* (Siles.) virum duo vexilla gestantem. *Zobeltiz* (Misn.) mustela scythica seu mus sebellinus,
Jobel colore naturali. *Rehebeck* (Brunf.) capreolum nativi coloris. *Guldenbock* (Brunf.) *ωροτομην*
hirci nigri, auratis cornibus. Huc illa spectant Ed. Bissæus NN. ad Upton. p. 53. de sua familia re-
ferentis, majores suos cum *de la Bisse* dicuntur (quod cervam significat) saltem in galea retinuisse
cervam candidam: alium vero minorem natu cervam concolorem in parma punicea gestasse.
Idemp. 62. narrat familiam *le Moine* apicis loco representare monachum flagelliferum exsurgen-
tem. His affine est, si telamones ex nominibus sumti. Ita *Habsburgenses* comites ob nom. *Habsburg*
quasi *Habichsburg* accipitres scuto adposuere telamones, D. Blond. gen. Franc. plen. aff. T. 2. p. 358.

Allusio
ad no-
men fa-
miliæ an-
tiquum:
vel no-
men ex
insigni-
bus sum-
tum.

§. XVII. Nonum ordinem constituo eorum, qui cum gentis antiquum nomen alio mutarint,
istius memoriam in scuto servare laborarunt. Ita illustres *Ungnadii* prius *Weissenwolf* dicti, cum
ex ratione, quam apud M. Dressler. *Ungnad-Chron.* legas, nomen asciverunt *Ungnad*, lupi tamen al-
bi *μνημόσυνον* in scuto custodiverunt. Nostro vero tempore cum aucta dignitate resumtum etiam
priscum nomen. Conf. simile exemplum *Teršovicensium* Bohemorum apud Hæping, de jur. in-
sign. c. 5. n. 71. Nec non superius c. 5. f. 3. m. 3. n. 8. de fam. *Rouville*. Contrario modo alii ex in-
signibus nova sumfere nomina. Huic mori analogo quædam apud Veteres reperire est. Vid. Hæ-
ping. de jur. inf. c. 5. n. 47. Ita etiam credit Spelm. Asp. p. 45. Richardum I. Angliæ regem ex eo
cognomen *Cor leonis* accepisse, quia primus leone in insignibus sit usus: ut olim Glaucus Minois
filius ab ansa clypei, quam Græci *λάβην* vocant, dictus Labicus, Ita & *Plantaganiste* sunt dicti à
planta genistæ, qua utebantur in apice galeæ: Sic Guilhelmo comiti, qui Richardi signa seque-
batur, inditum est nomen *Hirundela*, quod hirundines celeritatis symbolon gestaret clypeo. Ita
Guilh. Brito arm. Philipp.

Ut comes erecta Gulihelmus cominus hasta

Vidit hirundela, velocior alite quæ dat

Hoc agnomen ei, fert cujus in agide signum.

Alia exempla allegat *Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 492. 493.* Roberti I. Dn. de Bethune, qui *Faïsseul* di-
ctus sit ob fascias scuto pictas, & familiæ dominorum *de Chantilly* nominis Silvanectensis seu *de
Senlis*, qui *Buticularii* seu *Bouteillers* nuncupati à parmæ figura. Addit p. 494. cognomen *Cauliculi*
seu *Choléri*, quod inditum Hugoni Comiti *de Roucy* seu *Roceji*, ob scutum rubeum brassica aurea
insigne, quod dein ex posteris ejus domini *de Bours* retinuerunt. *Philib. Campanile* dell' arm. p. 216.
refert, quod cum Andejavensibus in regno Neapolitano omnes familiæ à Germanis oriundæ invi-
sæ fuerint, stirps *Alemannia* seu *Alemagna* ob hoc ipsum nomen mutant, assumpto altero de *Mer-
loto* seu quod istud antiquius gentile nomen fuerit, seu quod à merulis scuti familiaris hoc deri-
vatum sit: quo casu huc exemplum pertineret. In Germanica nostra exemplum succurrit Ill.
Rechbergiorum, quibus in scuto duo leones rubei, & ex eo (nec enim aliam rationem divinare pos-
sum) titulus novus Comitum de *Rotenleven* *Wap. IV. p. 1.* An his addemus fam. *von der Gabel*
(Thur. *Wap. I. p. 149.*)

Longius
petita
tantum
ex sono,
quæ re-
jecta.

§. XIX. Extremum ordinem illorum constituimus, in quibus allusio longius petita ex so-
no tantum vocum conjunctarum, non attento, quæ significatio earum sit: quam vocent *in rebus*
de Picard. vid. S. d'Accord les bigarrures, c. 2. p. 22. Ut si quis nominis *de Chalon.* selem lon-
gum gestaret, *un chat long.* *Poitiers*, tria P. quod pronunciant *Poy Clergant*, clavem & chirothe-
cam *un clef & un gant, du Pont*, ducem & pontem, *un duc & un pont.* *Rouffseau*, rotam & sigillum,
une roue & un sceau. *Turpin*, Turcam & pinum: quæ ex parte Segoing. tr. des arm. art. 5. p. 46.
fingit, & rececet, atque vocat *equivocus sottement inventées qui marquent un esprit aussi bas comme
la naissance.* Paronomastica stulte inventa, indicii ingenii æque humilis atque sit nativitas. Quo
referas quam rusticorum inventioni tribuit, illisque dignam credit speciem insignium *cifrato-
rum & alludentium* Phil. Campanile dell' arm. c. 10. p. 15. Ista cum plures figuræ unam vocem
constituunt, ut si quis ob nomen *Amoroso* hamum & rotam usurparet: hæc cum non vox ipsa sed
aliqua vicina significatur: ut pro nomine Biasco, *un fiasco eine Glasche.* Eo referendum etiam
esset scutum *Brulartorum*, si juxta aliquorum sententiam respiceretur ad voces *brule & ard*, cum
gesteretur ab illis in parma coccinea baltheus aureus impressis 5. nigris doliolis pulveris pyrii, qui
itidem (parsus ibi visitur (5. barillet, de sable, à la trainee de poudre d'amorce de mesme) sed Va-
renn. p. 491. rectius conjicit assumpta à quodam, quem familiæ rei tormentariæ dederit, magi-
stro. Porro haud dubie hæc minimum nobilitatis habent insignia, & vere ridicula, atque seculis
barbaris nata sunt, quorum indicium servant. Unde de hac saltem specie verum fuerit, illustres
familias nunquam voluisse æquivocis, hoc est hujusmodi ineptiis, insigniri.

Index Terminorum Heraldicorum *& rerum occurrentium.*

A.

- A**bbatica Insignia. p. 13
 Abbatum mitræ. 316
 Abies. 258
 Abolitio insignium. 22
 Abolla. 67
 Abscissio angulorum. Esclopé. 353
 Abaisé. 130
 Academica Insignia. 14
 Accessiones foli. 130
 Accipiter. 220
 Acinaces. 294
 Accollé. 210
 Accorné. 210
 Acrostolium. 320
 Acrostolium plumatile. 317
 Acroterium plumeum. 317
 Actiones ex insignibus, & judicia ob ea. 21. probandi modi. 21
 Acuminati pali. 158
 Adjacentia Scuto. 330. Earum enumeratio. ibid.
 Adoptatis an insignia convenient. 17
 Ædificia. 297
 Æquivoca Insignia. 361
 Æquor. 128
 Æthiopes alba veste amiciebantur: aut corpora inficiebant dimidia minio, dimidia minio, dimidia gypso. 68
 Æthiopum imago. 204
 Æs metallum an Ducibus & militibus consentaneum 77
 Affinia insignium 22
 Agefilai milites. 68
 Agitatores Circensium. ibid.
 Agitatores Circissarii. ibid.
 Agitatores an infames. ibid.
 de Agitatoribus & Aurigis Ulpiani sententia. ibid.
 Agnus Paschalis. 250
 Agriculturæ apud veteres pretium. 285
 Ahenorum ansæ (Kesselfring) 279
 Ahenum. 279
 Aigle deplumé. 215
 Aigle pasmé. 215
 Aiglettes. 215
 Agnus. 249
 Alarum jugum. 227
 Alæ in apice. 325
 Alæ avium. 226
 Alauda. 224.
 Alba vestis apud Æthiopes usitata. 68
 Albi coloris significatio. 125
 Albus color. 60. Ejus usus. ibid. & 61
 Alce. 245
 Alebarda. 295
 Alerions. 215.
 Alexander M. Argyraspis vocatus. 70
 Alexander Severus Chryaspis appellatus. 70
 Allium. 262
 Allumé. 210
 Aluta. 114
 Alveolus latrunculorum. 187
 Alveus. 128
 Amaltheæ cornu. 263
 Amicula armorum. 6
 Amazonica securis. 295
 Amissio insignium. 22
 Amphimallum. 67
 Amphisbæna. 257
 Amphisteres. 257
 Amphitapa. 67
 Ansel. 225
 Anas. 218
 Anaticula. 218
 Anchora. 302. Spei symbolum. ibid.
 Ancilia scuta. 83
 Ancyle, scutum breve. 83. & 84
 Angelorum figuræ in apice. 326
 Angelorum imago. 205
 Angliæ feciales. 8
 Angulare ventilabrum. 329
 Angulorum abscissio. Esclopé. 353
 Angustior baltheus. 186
 Angustior palus. 186
 Animalia in scutis. 208
 Animalia diversa in uno scuto quomodo collocanda. 208
 Animalium figuræ aliquid tenentes. 209
 Animalium figuræ mutilatæ. 209
 Animalium figuræ sectæ, coupé, glatt abge-schnitten / arraché, abgerissen. 209
 Animalium partes in apice. 328
 Animalium situs in scutis. 208
 Animalium situs erga se invicem, vel adversus, ἀντιπροσώπως, affronté; vel aversus, addosé, mit dem Rücken zusammen gefehrt. 209
 Animé. 210
 Anneau. 197
 Anneaux enlafsés. 198
 Annelet. 197
 Anille s. anile. 288
 Annuli. 184. 197. 198. 292

Index Terminorum Heraldicorum

- Annuli flavi Judæorum. 13
 Annuli hieroglyphica. 197
 Annuli innexi. 198
 Annulus nudo circulo constans. 198
 Ansæ anhenariæ (Kesserling) 279
 Anser. Ejus hieroglyphicum. 218
 Anserini pedes. 218
 Antihermionicum scutum. 116
 Antiochi aula. 74
 Antiochi milites. 68
 Aper. 242
 Aperta corona. 312
 Aperta galea. 309
 Apertas galeas gestandi quibus jus sit? 309
 Apex. 305
 Apex galeis impositus. 320
 Apex plumeus. 320. 325. 305
 Apex Brunsvvicensis. 322. & 323
 Apex Wirtembergicus. 322. & 323
 in Apice figuræ, quibus nullæ in scuto respondent. 322
 Apices in Gallorum galeis. 321
 circa Apices Germanorum mores. 321
 Apices qui scuto imponuntur & adjiciuntur an semper hereditarii? 305
 Apices apud veteres sæpe mutati. 321
 Apicis colores. 323
 Apicis figuræ infrequentiores. 323
 Apicis figuræ pluribus scutis respondentes. 322
 Apicis & figurarum scutariarum analogia. 322
 Apicis origo. 320
 Apis. 225
 Apium. 262
 Ἀποφραγισµαία. 13
 Apparatus militaris. 294
 de Apro aliqui gallicitermini. 242
 Aprugnum caput. 242
 Aspides. 192
 Aqua. 275
 Aquila. 211
 Aquila in apice. 327
 Aquila biceps, au Chef parti. 212
 Aquila nascens in apice. 327
 Aquilæ diversis coloribus tinctæ. 213
 Aquilæ galeatæ. 215
 Aquilæ mutilatæ, demembré, estropié diffamé. 214
 Aquilæ pelicani in modum pictæ. 215
 Aquilæ plures in eodem scuto. 214
 Aquilæ solem respicientes. 215
 Aquilæ symbola. 212
 Aquilæ tessellatæ. 214
 Aquilæ truncatæ. 214
 Aquilæ variæ tincturæ. 212
 Aquilæ volaturientes, s'efforant, prenant l'esfort. 215
 Aquilæ usus antiquus. 211
 Aquilarum & aliarum ferarum ex metallo usus. 75
 Aquilarum concessarum Exempla. 56
 Aquilarum situs, expansus, becque, langué, membré, onglé, couronné &c. 212
 Aquilarum situs extraordinarius. 214
 Aquilina capita. 215
 Aquilina crura & pedes. 216
 Aquilinæ pennæ in apice. 325
 Aquilini pedes. 216
 Aquilulæ. 215
 Aquilulæ Montmorenciorum. 52
 Aranea. 226
 Aratrum. 286
 Arbaleste. 296
 Arbores. 258
 Arbores incertæ. 259
 Arborum folia. 260
 Arborum Trunci. 260. Eorum differentia. ibid.
 Archi-Episcoporum pilei. 316
 Arcubalista. 296
 Arcus. 296
 Ardea. 219
 Area. 127. 128
 Area alveolata. 187
 Area cygnea. 110
 Area latruncularia. 187
 Area pluribus conis repleta quomodo exprimenda. 181
 Area tessellata. 187
 Area tessellis vermiculata. 187
 Area tessellæ gentilitiæ. 71. 78
 Area divisiones. 128
 an Area omni, sua figuræ. 128. hac de re aliquæ leges non receptæ. ibid.
 Aream & figuram exprimendi modus. 128. apud Germanos. ibid. Gallos. 129
 Arena. 128
 Areolarum recensendarum ordo ex diplom. Brotbeckiano. 129
 Arelts. 255
 Argentea scuta. 83
 Argenti significatio. 125. 127
 Argentum. 110
 Argentum & aurum. 109. 124. 125
 Argumenta. 13
 Argyraspida. 83
 Aries. 249. Ejus situs. ibid.
 Aries bellicus. 296
 Arietina cornua. 250. 324
 Arietinum caput. 250
 Arit Germaniæ populi quo colore utebantur. 68
 Arma. 12. 294
 Arma falsa. 118
 Arma fontalia. 275
 Arma pervestigatoria s. à enquerir. 123
 Arma Phocensium. 68
 Arma plana vel plena. 345
 Armbrust. 296
 Armes. 13. armes & devise differunt inter se
 Armes brisées. 345
 Armes equivoques. 361
 Armes parlantes, ou qui chantent. 361
 Armes plaines. 345
 Armillaris sphaera. 268
 Armoiries. 1. 13
 Armoiries & armes an inter se differant. 13
 Armo

Et rerum occurrentium.

Armoralis ars. 1
 Armoriſta. 1
 Armorum vocis derivatio. 12 Ejus ſynonyma. 13
 Armorum amiculum. 6
 Armorum Inſignia. 12. Vocum differentia 12
 Armorum Reges. 2. 7
 Armorum Reges in Anglia. 8. Eorum munera. 8
 Ars armorialis, ſcutaria, teſſeraria, Heraldica. 1
 Artaxerxis & Cyri copiae puniceis, & albis ſagulis induti. 68
 Arti heraldicae figurae propriae. 135
 Artificiales res. 278. Earum diſtributio, ibid.
 Artis Heraldicae principia. 9
 Artis Heraldicae uſus. 9
 Arvum. 127
 Aſcia. 284
 Aſcita ex armis vetuſtioribus vel maternis. 331
 Aſellus. 255
 Aſinus. 247
 Ἀσπίς τετραγώνη. 84
 Ἀσπίς. 80. & 81
 Aſpre. 109
 Aſſerculi fragmentum. 260
 Atlas. 330
 Aves. 211
 Aviculæ incertae ſpeciei 225
 Aves integræ in apice. 327
 Avium alæ. 226
 Avium capita. 227
 in Avium figuris quid obſervandum. 211
 Avium ova. 228
 Avium pedes. 227
 Avium uſus in ſcutis unde originem ſumſerit? 211
 Aula Antiochi. 74
 Aurantii coloris ſignificatio. 126
 Auratis ſagulis Boii, & Inſubres & Antiochi milites uſi. 68
 Aurea ſcuta. 83
 Aurea veſtis quando Regis propria eſſe incœpit. 60
 Auream veſtem Princeps Aurelianus primus induit. 60
 Aurelianus Princeps veſtem auream primus induit. 60
 Auri ſignificatio. 125. 127
 Auri uſus Rom. Ducum in veſte triumphali. 60
 Aurigæ Circenſium 68. An infames? ibid.
 Aurum & argentum. 109. 124. 125
 Aurum & argentum, quæ ſola congruunt rei teſſerariæ. 76. 77. ſecialium hac de re præcepta. 77
 Aurum an præſtantius reliquis metallis. 109
 Art. 284
 Azur. 110

B.

BAdelaires. 294
 Balæna, de ea terminus gallicus Fierté. 254
 Barentagen oder Tappan. 240
 Barenthafer unde ſic dicatur. 240
 Balcke. 140. 151
 geſchuppter Balcke. 152

ſchiffſiegender Balcke. 151
 ſchmaler rechter Balcke. 178
 Baltheus. 140. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 159. 164
 Balthei bipertiti: terni: quaterni. 164
 Baltheus anguſtior. 186. aliis baltheis adjectus. ibid.
 Baltheus dexter. 151. 351
 Baltheus fuſorius. 193
 Baltheus ſiniſter. 159. 164. 359
 Baltheus ſiniſter anguſtior. 186
 Baltheus ſiniſter in ſcuto illegitimorum liberorum nota ſeu diſcerniculum à legitimis. 358.
 Hac de re proverbium gallicum. 59. an id univerſim receptum. 359
 Baltheus teſsellatus. Eſchiquetée, geſchacht. 156. 164
 Banck. 349
 Band. 140. 151. 159
 Bandſtelle. 89
 Bande. 137. 139. 151. 156
 Bande jumellée. 186
 Bande lonzangée. 156
 Bande partie. 155
 Bandeler. 186
 Banderole. 317
 Bandes retraites d'or. 139
 Bandum. 44
 Bannereti Domini. 9
 Banniere. 87
 Bannitis an inſignia convenient. 17
 Baptiſmus proſequentium. 5
 Barne. 255
 Barra. 137. 140. 159
 Barrata inveſta inſignia. 116
 Barre. 159. 164
 Barbretecée & contrebretécée. 164
 Barre eſchiquetée. 164
 Barre ondée. 164
 Bars. 254
 Barſevanten. 2
 in Barsletania color niger in uſu. 68
 Bas de la faſce. 89
 Baſſinet. 306
 Baſton. 156. 186
 Baſton en barre. 186
 Baſton pery. 186
 Baſton perien barre. 359
 Baſton raccourey pery en bande. 351
 Bazen / Beſz ſeu Beſle unde ſic dicantur. 240
 Baudrier. 159
 Βάδελυμα τῆς ἐρημώσεως. 43. Grotii ſententia. 44
 Beffroy de Vaire. 117
 Beil. 284
 Beizeichen. 345
 Belette. 245
 Bellantium galeæ. 308
 Benda. 151
 Bendula. 186
 Beſans. 199
 Beſanſtourteaux. 199
 Beſchlag und Bänd. 289
 Beſtiarum figurae in apice. 327
 Biber. 246

Index Terminorum Heraldicorum

- Biche. 244
 Bigolores vestes. 71. apud antiquas urbes atque
 Respublicas adhuc in usu. *ibid.*
 Bidens. 286
 Billettes. 201
 Bipennis. 295
 Bipertitum scutum. 91
 Birkhan. 224
 Bische serpens. 256
 Blason. 1. 13
 Blau. 111
 Blechhandschuch. 296
 Blerau. 246
 Boa. 256
 Boa Mediolanensem principatum S. Milano no-
 tans. Hac de re historia vel potius fabula.
 257
 Boji milites. 68
 Bonnet oriental s. pointu. 291. 329
 Bordura. 351
 Bordure. 137. 129. 351
 Bos. 248. Ejus situs. *ibid.*
 Botraces. 257
 Bouclé. 210
 Bouclier. 82
 Bourlet. 319
 Bouterole. 294
 Bovina cornua. 249. 324
 Bovinum caput. 249. Ejus à bubalino differen-
 tia. *ibid.*
 Brachia humana. 206
 Brachia humana in apice. 327
 Bracke. 252
 Brand. 274
 Braque. 252
 Brassica. 262
 Braun. 113
 Brique. 201
 Brisure. 345
 Brochiero. 82
 Brombeere. 259
 Broye. 289
 Brücke. 349
 Brünldhr. 320
 gewölbte Brück. 150
 Brutorum figuræ. 208
 Brynn vel Brenn. 306
 Bubalina cornua. 324
 Bubalini capitis à bovino differentia. 249
 Bubalus. 248
 Bubo. 222.
 Buccula galea. 307
 Buffles. 249
 Bufo 257.
 Burelle. 184. 185
 Bust. 202
 Byllus. 60
 Byzantinus numus. 199
- C.
- C**Adaver hominum extinctorum. 207
 Cadus. 280
 Caduceatores Romanorum. 4
 Cæruleus color. 110
 Cærulei coloris significatio. 125
 Calcaria. 293
 Calcei. 293
 Caligula amans præsini coloris. 66. Ejus amen-
 tia. *ibid.*
 Calix. 278
 Calvaria. 207
 Camail. 317
 Camelus. 248
 Campana. 283
 Campus. 127. vocis synonymia. 128
 Campus tesserae gentilitiæ. 71
 Cancelli. 194
 Cancer. 255
 Candelabrum. 281
 Canis. 251
 Canis leporarius. 252. Ejus situs. *ibid.*
 Caninum caput. 252
 Canonica Insignia. 13
 Cantharus. 279
 Cantherius. 165. & seqq. & 351
 Cantherii bini, terni in eadem area. 168
 Cantherii diminutio. 186
 Cantherii inversi. 196
 Cantherii pinnati. 168
 Cantherii tessellati. 168
 Cantherii undulati. 168
 Cantherii significatio hieroglyphica. 165
 Cantherii vocis synonyma. 165
 Canton. 186
 Capeline. 317
 Hugo Capetus. 50
 Capita avium. 227
 Capita aquilana. 215
 Capita gallorum. 217
 Capitalia signa. 165
 Capitis humani hieroglyphicum. 205
 Capito. 255
 Capito. 217
 Capra. 250
 Capreolus. 44
 Capreoli caput, crus & pes. 245
 Capricornus. 250. & 251
 Caput aprugnum. 242
 Caput arietinum. 240
 Caput asini. 248
 Caput bovinum. 249. Ejus à bubalino differen-
 tia. *ibid.*
 Caput caninum. 152
 Caput capreoli. 245
 Caput cephalum. 137. 139
 Caput cervinum. 244
 Caput corvinum. 221
 Caput equinum. 247
 Caput humanum. 205
 Caput humanum in apice. 327
 Caput leonis. 235
 Caput leopardinum. 237
 Caput lupinum. 241
 Caput s. cephalus scuti. Champagne. 92
 Caput scutarium dentarum, danché ou dentelé,
 emmanché, zackicht oder außgespißt schild-
 haupt: in nubem formam ductum: tessel-
 latum:

- latum: aliis signis impletum. 137. 138. 139
 Capitis scutarii differentia. 139
 Caputium. 291
 Cardinalitia Insignia. 13
 Cardinalitii pilei. 291. 315
 Cardinalium coccinei galeri. 67
 Cardinalium mos ex Pontificum scutis adsciscendi sua decora. 23
 Carduelis. 224
 Carduus. 261
 Cares inventores cristarum. 321. Earum finis. ibid.
 Cariophilli. 268
 Carnalio. 114
 Carnea tinctura. 114
 Carneus color. 114. 126
 Caroli M. nota super galea. 321
 Carpio. 254
 Carrariorum nomen unde? 287
 Carroci. 44
 Cartouchet. 85
 Cartouche scuti cum aliis scutis differentia. 55
 Caschetto. 306
 Cassidis tegumentum. 306
 Casque. 306
 Castanea. 263
 Castella in apice. 328
 Castella plura in uno scuto. 300
 Castellum. 299
 Castor. 246
 Castrensis corona. 310
 Castrum διπυργον. 300
 Castrum τριπυργον. 300
 Cataractæ. 301
 S. Catharinæ rota. 288
 Catena. 288
 Catenatæ loricæ. 75
 Cauda leonis. 229
 Caulia punicea. 63
 Caveçon. 289
 Cedrenus de Romulo. 66
 Celada. 306
 Celade vel salade. 306
 Cephalum caput. 317. 139
 Cerafa. 263
 Cercopithecus. 246
 Cerisier. 258
 Cervina cornua. 244. 323
 Cervinum caput. 244
 de Cervo gallici termini. 243
 Cervus. 243. Ejus situs ibid.
 Cetra. 81
 Chabor. 255
 Chain. 302
 Chalybs, metallum an ducibus & militibus consentaneum? 77
 Chalybs igniarius. 279
 Chamæcerasus. 258
 Le Champ. 127. 128
 Champagne. 180
 Champeron. 317
 Chappe renversée. 195
 Chappé. 194
 Chappeau pointu. 329
 Chapperon. 291
 Caracteres. 302. de horum δειγμάτων antiquitate. ibid.
 Casteau fendu. 300
 Chaudiere. 279
 Chef. 137. 139. 140
 Chefbarre. 180
 Chefchevron. 180
 Chef couçu. 122. & 139
 Chef couvert, patté, ajouré du champ, fleurdelisé, bordé, crenellé, alaisé, adextré, fenestré, engreslé, canellé, soutenu. 139. surmonté, abaissé. 140
 Le Chef de l'Escusson. 89
 Chespal. 180
 Chelidonium color. 111
 Chelys. 290
 Cheville. 282
 Cheville des Cornichons. 243
 Cheureuil. 244
 Chevron. 137. 165. Vocis derivatio. ibid.
 Chevron abaissé. 169
 Chevron brisé. 169
 Chevron contrepoincé. 170
 Chevron crenellé. 168
 Chevron coupé en chef. 169
 Chevron echiqueté. 168
 Chevron edatté. 169
 Chevron en fasce. 170
 Chevron gauché. 169
 Chevron haillé. 169
 Chevron ondé. 168
 Chevron en pal. 170
 Chevron parti. 169
 Chevron parti en Chef. 170
 Chevron ployé. 168
 Chevron rompu. 179
 Chevron versé s. renversé. 169
 Chirothecæ. 291
 Chirothecæ ferro munitæ. 296
 Chorus gradiens. 65
 Christianorum signa socilia. 70
 Chrysoaspida. 83
 Chytra. 279
 Cicada. 226
 Ciconia. 219
 Cidaris. 316
 Cifrata insignia. 368
 Cigneæ pennæ in apice. 225
 Cimerium. 305. 320
 Cimeteues. 294
 Cimier. 305
 Cimeiro. 305
 Cinctus Gabinus. 62
 Ejus usus ibid.
 Cingulum. 292
 Cinericius color. 113
 de Circensibus Pontificia Constitutio. 69
 Circensibus in ludis Principes ipsos aurigare solitos fuisse. 69
 Circensium agitatores. 68
 Circensium aurigæ. 68
 Circensium colores. 65

Index Terminorum Heraldicorum

- Circensium colores quasnam significationes habuerint? 69
 Circi quatuor partes s. factiones. 66
 Circi seditio maxima sub Hippatio. 66
 Circinus. 282
 Circissarii agitadores. 68
 Circuli & hedera diversariorum. 13
 Circulus. 197
 Civica corona. 310
 Civitatum Insignia. 17. 22
 Clamys. 60. 61
 Clamys coccinea Alexandri Magni. 67
 Clamys Demetrii Polyorceris. 68
 Clamys Ferdinandi IX. Regis Legi: & Castellæ. 74
 Clather. 184. 194. 308
 Clathrata galea. 309
 Clathrorum numerus in galeis. 308
 Clavæ varii generis. 295
 Clavis. 280
 Clavis. 62. 282
 Clausa corona. 312
 Clausa galea. 309
 Cleomenis milites. 68
 Clepsydra. 281
 Clericalia Insignia. 13
 Clochette. 284
 Clypeus. 19. 81
 Clypei vocis derivatio. 81
 Clypei ovati. 84
 Clypeorum nomen unde? 80
 Clypeorum & galearum usus quando cœpit. 73
 Coccine. 109
 Cochleæ. 257
 Cochlear. 279
 Cochleatæ Zonæ. 146
 Cœlestia. 268
 Cœur seu abîsme de lé Escuffon. 89
 Cognomenta Militum & Ducum unde nata. 74
 Cohortum signa. 46
 Collegiorum Insignia. 17
 Colletté. 210
 Colliculi tricipites. 277
 Collis. 277
 Color colori non inscribendus. 118. hujus regulæ Exœptiones. 119. 120
 Color albus. 60. 65. Ejus usus. ibid. & 61. 65
 Color albus frequens in sagulis militum. 68
 Color albus hyemi dicatus. 65
 Color albus pruinoso autumno dicatus. 65
 Color cæruleus. 110
 Color carneus. 114. 126
 Color chelidonium. 111
 Color cinericius. 113
 Color conalis. 128
 Color croceus s. luteus. 55
 Color cyaneus. 63. 127
 Color glastus apud Britannos in usu. 68
 Color gramineus. 111
 Color griseus. 113
 Color inventus. 116
 Color limborum. 179
 Color luteus. 65
 Color monachinus. 112
 Color figurarum naturalis. 114
 Color niger. 63. 111. 124. 125. 126
 Color niger in Barsterania in usu. 68
 Color plumbeus. 113
 Color prasinus. 63. 65. 111
 Color prasinus virenti verno dicatus. 65. autor hujus impositionis Romulus. ibid.
 Color puniceus. 112
 Color purpureus. 65. 66. 110. an peculiaris. 112. 125. 126
 Coloris purpurei significatio. 126
 Color roseus. 113
 Color roseus æstati flammeæ dicatus. 65
 Color ruber. 67
 Color rubeus. 61. 110
 Color rubeus in Ducum clamyde. 67. non tantum apud Romanos, verum etiam exteros. ibid.
 Color russeus æstati dicatus. 65
 Color sanguineus. 113
 Color scutulatus. 63
 Color terreus. 113
 Color venetus nubilæ hiemi dicatus. 65
 Color violaceus. 63. 114
 Color viridis. 63. Insigne sacrorum Antistitum. ibid. & 111. 113. 126
 Coloris viridis significatio. 126
 Color umbraticus. 126
 Coloratæ cruces. 70
 Colorato. 110
 Colores apicis. 323
 Colores minus principales; griseus, plumbeus, cinericius, terreus, lividus. 13
 Colores ad modum sectionis alternantes. de l'un en l'autre, changé l'un de l'autre, mit abgetheilten oder geschrenckter Farben. 131
 Colores quaterni in circo. 65. 66
 Colores varii in una veste. 63
 Coloris albi significatio. 125
 Coloris aurantii significatio. 126
 Coloris cærulei significatio. 125
 Coloris nigri significatio. 125
 Coloris rubei significatio. 125. 127
 Colorum significatio. 118. 124. 125
 Colorum Circensium significatio. 69
 de Colorum conjunctione similia quædam. 126
 Colorum numerus.
 Colorum usus in bellicis expeditionibus. 67
 Colorum vetus usus in vestibus, præsertim domi seu in urbano cultu. 59
 Colorum usus in ludis Circensibus. 65
 in Coloribus an mysteria quærenda? 124. 125
 Coquilles. 276
 Columba. 222
 Columba in apice. 327
 Columna. 300. Ejus hieroglyphica significatio. ibid.
 Columnæ in apice. 328
 Comble. 184
 Comes Palatinus. 15
 Cometa, crinitus, caudatus. 273
 Comitum feciales. 9
 Communitatum Insignia. 22

Et rerum occurrentium.

Compagnons des Roys. 8
 Composita insignia. 24
 Conalis color. 128
 Concessio figuræ affinis vel particulæ in insigni-
 bus. 57.
 Concessionis Insignia. 23
 Conchæ. 276
 Conchæ Jacobinæ. 276
 Conchæ Michaelicæ. 276
 Concharum figura & differentia. 276
 Concharum significationes. 276
 Conchiliatæ vestes. 276
 Concolores vestes à quo dabantur. 70
 Conopeum. 342
 Constantini Monogramma. 304
 Contrebande. 159.
 Contrechevroné. 169
 Contrehermines. 116
 Contrevaire. 117
 Conus. 128. 181. & seqq.
 Coni differentia. 181. & 182
 Conis pluribus repleta area quomodo expri-
 menda. 181
 Coopertoria lectorum. 19
 Cor humanum. 207
 Corbis. 280
 Cordeliere. 342
 Cordis forma scuta. 86
 Cordis humani hieroglyphica significatio.
 207
 Coriacea scuta. 83
 Corneæ lorica. 75
 Cornichons. 243
 Cornix. 221
 Cornu Amaltheæ. 263
 Cornu copiæ. 324
 Cornu venatorium. 289
 Cornua. 323
 Cornua arietina. 250. 324
 Cornua bovina. 249. 324
 Cornua bovina & bubalina. 324
 Cornua cervina. 244. 323
 Cornua helcii. 288
 Cornuahircina. 324
 Corollas. 305
 Corolla plumea. 325
 Corollæ florea convivales unde? 76
 Corona. 306. 310
 Corona aperta. 312
 Corona Caroli M. duplex. 311
 Corona Castrensis. 310
 Corona civica. 310
 Corona clausa. 312
 Corona Delfini Francici. 313
 Corona Ducum antiquorum. 313
 Corona Ducum & Parium Franciæ. 313
 Corona graminea. 310
 Coronarum Imperatoriarum figura. 312
 Corona laurea. 310
 Corona leonis. 229
 Corona muralis pinnifera. 310
 Corona Navalis s. rostrata vel classica. 310
 Corona obsidionalis. 310
 Corona ovalis. 310

Corona Papalis. 314
 Corona populea. 311
 Corona quorum proprium gestamen erat? 311
 Corona Regis Galliæ. 313
 Corona rostrata. 313
 Coronæ olim tantum Diis tribuebantur. 311
 Coronæ prisca. 291
 Coronæ radiata. 311
 Coronæ Regum. 314
 Coronæ spineæ. 291
 Coronæ triplicis papalis origo. Triplicitatis
 ratio. 314
 Coronamentum fastigiarium. 305
 Coronarum differentia. 312. 313
 Coronarum genera apud antiquos. 310
 Coronarum Inventor Janus. 310
 Coronarum origo. 76
 Coronarum in scutis exempla. 291
 Coronarum usus quando cœperit. 311
 Coronarum apud priscos usus. 310
 circa Coronas Regum & Imperatorum mores.
 311
 Corporis ornatus. 290
 Corvinum caput. 221
 Corvus. 220
 Corvus in apice. 327
 Cossé. 285
 Cotice. 186. 194
 Cotte d'armes. 6
 Coturnix. 224
 Couleur d'ambres. 126
 Couleur enfumée. 126
 Couleur orangé. 113
 Couleur de Rosé. 113
 Couleur de Sable 111. vocis hujus derivatio.
 ibid.
 Couleur de Sinople. 111. hujus vocis derivatio.
 ibid.
 Couleur tanné. 113
 Couronne croisetée. 2
 Crampon. 282
 Crater. 279
 Cratis occatoria. 286
 Creatio Heraldorum. 2.
 Crequier. 258
 Creuß. 170
 Creußlein. 170
 Creußstab. 176
 Creuß mit einem Hacken. 175
 abgefürht Creuß. 173
 Andreas Creuß. 174
 anker Creuß. 174
 außgerundte flache Creuß. 173
 außgeschüptes Creuß. 172
 außgespißt oder gekerbt Creuß. 172
 Burgundisch Creuß. 178
 doppelt Creuß. 176
 eisen Hütlein Creuß. 177
 gegittert Creuß. 176
 gestickt oder abgefürht Creuß. 176
 gestümmelt ast Creuß. 173
 Trucken Creuß. 175
 Fugelstab Creuß. 175
 lilien Creuß. 173

nagele

Index Terminorum Heraldicorum

- nagelspizig Creuz. 175
 quartirtes oder viereckigtes Creuz. 171
 rauten Creuz. 176
 schach Creuz. 176
 schlangenköpff Creuz. 174
 schräges Creuz. 178
 schwebendes Creuz. 173
 wider Creuz. 175
 Crista plumatilis 317
 Crista comantes. 320
 Crista plumea. 325
 Crista veterum. 320
 Cristantes galea. 320
 Cristarum inventores. 321. Eorum finis. ibid.
 Cristas portandi mos apud Anglos quando ce-
 perit. 321
 Crocota. 60
 Croceus color. 65
 Crocotarii. 60
 Croisette. 170
 le Croissant. 270
 le Croissant renversé. 270
 Croix. 137. 170
 Croix aiguisée. 176
 Croix alaisée. 173
 Croix ancree. 174
 Croix de S. André s. de Bourgogne. 178
 Croix arborée. 173
 Croix arrondie. 173
 Croix barbée. 176
 Croix besantée. 177
 Croix bordée. 176
 Croix bourdonnée vel pommelée. 175
 Croix bretesée. 173
 Croix cantonnée. 170
 Croix cerclée. 174
 Croix chargée. 176
 Croix composées, eschiquetées, lozangées. 176
 Croix en cœur. 170
 Croix coupée. 176
 Croix cordée. 177
 Croix croisantée. 176
 Croix denchée ou dentelée. 172. 175
 Croix elechée. 177
 Croix engreslée. 172
 Croix enterrée de 4. degrez. 175
 Croix enlée seu nuagée. 176
 Croix estoilée. 176
 Croix fichée. 175. au pied fiché. ibid.
 Croix florencée, s. fleur de lisée, &c. 173
 Croix fourchée. 174. 175
 Croix frettée, recotcée. 176
 Croix gringolée. 174
 Croix haufée. 177
 Croix maclée. 177
 Croix moleyne. 174
 Croix de moulin. 176
 Croix morsue. 176
 Croix nislée s. nellée. 177
 Croix parti. 176
 Croix patée. 173
 Croix pater nostrée. 177
 Croix peronnée. 175
 Croix pommelée. 175
 Croix plaine. 170
 Croix potencée. 175
 Croix racourcie. 173
 Croix recroisée vel croisetée. 175
 Croix remplie. 176
 Croix resarcelée. 176
 Croix taillée ou tranchée. 176
 Croix treslée. 173
 Croix vivrée s. giorée. 174
 Croix vuidée. 173. 176
 Crura aquilina. 216
 Crura humana in apice. 327
 Crus capreoli. 245
 Crux. 170
 Crux aequalis. 173
 Crux anchorata. 174
 Crux Andrearia. 177. Ejus origo unde? ibid.
 Crux Antonii. 176
 Crux Archi-Episcopalis. 176
 Crux brachiata, seu cruciata. 175
 Crux Burgundica. 177
 Crux clathrata. 176
 Crux columnaris. 175
 Crux cordata. 177
 Crux cymbalites. 177
 Crux decussis seu decussata. 177
 Crux denticulata. 172
 Crux exaltata. 177
 Crux fugitiva. 175. &c.
 Crux fimbriata. 176
 Crux florida. 173
 Crux furcata. 174. 175
 Crux Georgii. 171
 Crux graduata. 176
 Crux hamata. 175
 Crux Herminalis s. hermionica. 177
 Crux Hierosolymitana. 123
 Crura humana. 206
 Crux Hungariae. 176
 Crux ingradata. 172
 Crux Lazari. 173
 Crux Lotharingia. 176
 Crux maculata s. maculata. 177
 Crux Melitensis. 177
 Crux molendinaria. 174. 176
 Crucis mystica significatio. 175
 Crux nubibus obducta. 176
 Crux patens & inaequalis. 173
 Crux patibulata, potentialis s. potentiata. 175
 Crux patriarchalis. 176
 Crux pedata. 173
 Crux perforata s. exinanita. 176
 Crux pinnata. 173
 Crux plana. 170
 Crux repleta. 176
 Crux sagittalis. 176
 Crux serpentinis capitibus exornata. 174
 Crux speculata. 175
 Crux striata. 172
 Crux talentata. 177
 Crux tessellata. 176
 Crux Tholosana. 177
 Crux trifoliata. 173
 Crux truncata. 173

Rerum occurrentium

Crux undulata. 173
 Cruces coloratæ. 70
 Cruces quas segmenta, tessellæ vel Rhombi com-
 plent. 176
 Crucicula. 170
 Crucis colores. 170
 Crucis diminutio. 186
 Crucis figuræ origo. 170
 Crucis figuræ significatio. 170
 Crucium differentiarum variarum. 170. & seqq.
 Crucula. 170
 Culcitra. 329
 Culter. 279
 Cuneus. 184. 192. & seqq.
 Cunei fusi significatio. 192
 Cuneorum situs. 193
 Cuniculus. 245. Ejus situs ibid.
 Cuniculus Hispaniarum. 13
 Currus. 286
 Curruum rotæ. 287
 Cuspides. 184. 194
 Cuspides conjunctæ. 196
 Cuspides dejectæ. 196
 Cuspides ex latere vel angulo. 195
 Cyaneus color. 63. 127
 Cyclotretus rhombus. 192
 Cydonium pomum. 263
 Cygnus. 218. Ejus symbolum. ibid. situs. 219.
 Cygnus in apice. 327
 Cygnus nascent in apice. 327
 Cymbalites vellus. 116
 Cypressus. 258
 Cythara. 290
 Cytrine. 109

D.

Dagues. 243
 Daim. 245
 Dama. 245. 251
 Dämlein. 245
 Dammhirsch. 245
 Daucher. 218
 Dauphin de Nile. 254
 Decora. 13
 Decussis. 178. & seqq. Ejus differentiarum. ibid.
 Decussis angustior. 186
 Delphin francici corona. 313
 Delphinus. 254. Ejus symbolum, Figura & situs.
 ibid.
 Delphinus Niloticus. 254
 Demivol. 227
 Devise. 13. 184. 185
 Devise & armes an inter se differant? 13
 δειγματα. 13. 17
 δειγματα veterum varia. 45
 Diadema Regium. 78. olim ex panno: & lino.
 ibid.
 Diadema tortile. 319. Ejus colores. 320. origo.
 ibid.
 Diadematis nomen. 61
 Dignitas fecialium s. Heraldorum paulatim de-
 crevit. 6
 Dignitatum notæ in Germania. 332.
 Differentia inter arma & insignia. 12
 Differentiarum crucium variarum. 170. & seqq.
 Differentia Prosecutorum à fecialibus & Heraldis 17
 Differentia veterum signorum & hodiernorum

insignium. 46. plures differentiarum. 48. senten-
 tiarum variarum: Spellmanni assumpta. 48
 Difficultas artis Heraldicæ. 11
 Difficultas originis insignium. 39
 Diminutiones figurarum honorabilium primi
 ordinis. 148. Capitis & fasciarum. ibid.
 Diminutivarum notæ. 345
 Diploma concessum Brotbeckiis. 33
 Diplomata concessorum insignium: nobilitatis:
 privilegiorum nobilium: Comitivarum, Palati-
 narum D. Dæringio. 25
 δειγματον. 300
 Discernicula. 344. & 345
 Circa Discernicula modi distinguendi. Primus
 ille est variatio colorum. 374. Exempla in
 Germania, apud Gallos. 348. In Anglia. 349.
 secundus modus est omissio ex figuris scuti.
 348. Tertius modus est additio notarum.
 circa Discernicula in insignibus Anglorum &
 Werinorum veterum leges. 346
 Discernicula ad distinctionem primogenitorum.
 345
 Discernicula an etiam primogenitis necessaria?
 345. Qui ex postgenitis exempti à necessitate.
 ibid.
 Discernicula in principales figuras mutata. 347
 Discernicula per modum alterationis figuræ. 353
 Discernicula significationem primam aliquando
 perdunt. 356
 in Discerniculis an metallum metallo inscribere
 liceat? 353
 Discerniculorum figuræ sine certa ratione as-
 sumptæ. 252
 Discerniculorum modi apud Germanos per api-
 cis variationem. 353. aliæ ob hanc rem obser-
 vationes. 354. Mores Polonorum, septentri-
 onalium, Italicorum ibid. Exempla Germano-
 rum. 355. Exempla Gallorum. 356. Hispano-
 rum. 357. Anglorum. 358. Illegitimorum libe-
 rorum. ibid.
 Discerniculorum in Insignibus origo. 346
 Discerniculorum necessitas aliquibus imposita.
 346
 Discerniculorum rationes à successione avita vel
 materna. 351. Ex dominio vel titulo peculia-
 ri? 352. A facto præclaro. ibid.
 Discerniculorum regulæ ab aliquibus scriptæ. 352
 Discerniculorum usus apud Germanos. 346
 Disciplina Heraldica. 9
 Dispositio plurium figurarum. 131. En croix, en
 sautoir, Creuzweiß/schregcreuzweiß. ibid.
 Distinctio insignium nobilium & ignobilium.
 24. an inter nobilia aliqua præstent 24
 Distinctivarum notæ. 345
 Distinctivarum notæ an etiam primogenitis neces-
 sariæ. 445. Qui ex postgenitis exempti à ne-
 cessitate. ibid.
 Divalia insignia. 13
 Diverfarum gentium mores in scutis. 86
 Divisio scuti in suas regiones. 89. & seqq.
 Divisiones areæ. 128
 Divisiones insignium. 22. Heroica: Imperato-
 ria & hodierna: dignitatis: Domani: com-
 munitatis & familiarum: 22
 Divisionum scuti varii modi. 89. an eæ antiquæ?
 ibid & seqq.
 Divorum gentilium imago. 205.

B

Don-

Index Terminorum Heraldicorum

- Donjon. 299
 Donjonné. 299
 Dolabra. 284
 Doliaria scala. 289
 Dolium. 280
 Dolium salinarium. 280
 Doloire. 284
 Domantii insignia. 23. Eorum permutatio cum gentilitiis. 23
 Dominiorum insignia. 17. 22
 Domus imago. 298
 Domus testacea. 257
 Doublures. 114
 Draco. 255. Ejus origo in clypeis. ibid.
 Dracones picti. 76
 Dracones textiles habentes caput ad auram capiendam &c. 76
 Draconis usus apud Græcos & alias gentes. 255. & 256. Hieroglyphica. 256
 Dreispiz. 296.
 Drutensius s. Druntensius. 314
 Ducale pallium. 318
 Ducalia insignia. 14
 Ducalis mitra. 329
 Ducum & militum cognomina unde nata. 47
 Ducum antiquorum corona. 313
 Ducum & Parium Franciæ corona. 313.
 E
 Ecclesiastica insignia. 13
 Ecclesiastica instrumenta. 263
 Ecclesiastica vexilla. 283
 Ecclesiasticæ imagines. 203
 Ecclesiastici à necessitate discerniculorum in insignibus exempti. 345
 Ecclesiasticis an galea conveniat. 309
 Ecclesiasticorum ensis & pedum. 332
 Ecclesiasticorum mitra. 314
 ἐφοδίων. 344
 ἐφοδος. 344
 Egge. 286
 Ehrenheld. 2
 Ehren-Knechte. 3
 Eichhorn. 245
 Einfassung. 179
 Eisenhüttlein. 116
 Electoralia insignia. 14
 Elephantæ Africa. 13
 Elephas. 239
 Elephas in apice. 327
 Elephanten schnauben. 324
 Elephantiproboscis. 324
 Elmetto. 306
 Elmo. 306
 Emblemata. 13
 Emmanché. 196
 Englanté. 258
 Enguiché. 289
 Enquerir. 119. 122. 123
 Ensis. 294
 Ensis Ecclesiasticorum. 332
 Ephestrites. 19
 Ephippium. 688
 Epigraphica symbola s. lemmata. 343
 Episcopalia insignia. 13
 Episcoporum pilei. 316
 ἐπίσημα. 13. 17. 89
 Eques in trabea. 62
 Equestria Insignia. 14.
 Equestrium ordinum feciales. 9
 Equestres imagines. 203
 Equippé. 301
 Equus. Ejus attributæ significationes. 246. Ejus situs ibid.
 Equus Italiæ. 13
 Equinæ solæ. 288
 Equinum caput. 247
 Erinaceus. 243
 Escharpe du cavalier. 159
 Eschiquier. 187
 Esclopé. 353
 Escoubleau. 122
 Escu. 82
 Escus accollez. 106
 Escus d'attende. 18
 Escus couchés. 88
 Escus faux. 360
 Escus liez vel liez de courtois. 106
 Escurieu. 245
 L'Escusson. 137. 182. & seqq.
 Escusson renversé. 361
 Escuyer. 80
 Esmalto. 109
 Esmaux. 108. vocis derivatio ibid.
 Essonier. 180
 Esquierre. 282
 Estaye. 186
 Exceptio de sectionibus scuti. 121. circa figuras honorabiles. 122. alia cantela. 123
 Exempla concessarum aquilarum. 56
 Exempla fecialium Principum & Comitum. 9
 Extinctio insignium. 12
 F.
 Fagus. 258
 Fahren. 44
 Fahrstachel. 302
 Falco. 220
 Falcula leonis. 129
 φαλκ. 307
 Falsa arma. 118
 Falx. 285
 Falx sceniseca. 285
 Falx vinitoria. 285
 Farbe. 108
 in seiner natürlichen Farb. 114
 Fasce. 137. 140. 144
 Fasce en devise. 184
 La fasce del' Excusson. 89
 Fasce haussée. 144
 Fasce lozangée. 150
 Fascé de hermines & de vair. 115
 Fascia, fasce s. faisce: fastigium: Band: Straß: Balcke: Strich: Zona: Barra: Trames: balthei: strophii. 140
 Fasciacadens. 151
 Fascia obliqua sinistra: du val sententia de ea. 159. 164
 Fasciæ nubibus distinctæ, gewölckt/ gewölckte Brück. 150
 Fasciæ palis vel Baltheis completæ. 150
 Fasciæ tessellatæ. 149. eschiquetées. ibid.
 Fasciculus frumenti vel spicarum. 202.
 Fasciis pluribus sectum scutum. 144. Tribus. 145
 quatuor: quinque: sex: 146. 149
 Fasciolæ aliis inductæ situ altiori multiplicatæ. 185
 Fasciolæ segmentatæ. 349. an vera discernicula sint. 351
 Fastigia-

Et rerum occurrentium.

Fastigiarium coronamentum. 305

Fastigium. 140

Fastuosa symbola. 343

Fax ardens. 274

Faustcolben. 295

Faux. 285

Feciales Angliæ. 8

Feciales Comitum. 9

Feciales in Germania. 8. Eorum numerus. 9. functiones. 9. functionum exempla. 9. dignitas non eadem quæ in Gallia & Anglia. 8

Feciales in Germania ex nobilibus & ignobilibus in Germania creantur. 9

Feciales in Germania nullum habent Collegium, neque Regem armorum aut judicem insignium. 9

Feciales ordinum Equestrium. 9

Feciales Principum 9. Eorum Exempla. 9

Feciales Romanorum. 4

Fecialium seu Heraldorum dignitas. 6. Functiones. 6

Fecialium s. Heraldorum nomina in Gallia sunt à pronuntiis. 7. eorum habitus & prærogativa in Gallia. 7

Fecialium præcepta de metallo. 77

Feld. 128

Felis. 253. Ejus situs ibid.

Fer de cheval baissé. 361

Fer de moulin. 176. 288

Feræ integræ in apice. 327

Fermeaux. 292

Ferr lancearum. 294

Ferrum, metallum an ducibus & militibus consentaneum. 77

Ferrum molendinare. 176. 288

Ferramenta portarum. 301

Fibula. 292

Fibulæ duplices. 293

Ficus. 259. 263

Figura. 127. Earum numerus. 129. situs, Dispositio in linea recta, unius generis, trium figurarum, in literam Pythagoricam, en pairle. &c. 30. & seqq.

Figura artificiosa lilii. 264

Figura galearum. 307

Figura naturalis lilii. 264

Figuræ Angelorum in apice. 326

Figuræ animalium mutilatæ. 209

Figuræ animalium sectæ. 209

Figuræ apicis infrequentiores. 323

Figuræ arti Heraldicæ propriæ. 135

Figuræ bestiarum in apice. 327

Figuræ brutorum. 208

Figuræ honorabiles. 10. 134. 135. Les pieces honorables. vocis hujus derivatis. ibid. stationariæ, an simpliciter antiquiores. ibid. eidem generi accensentur sectiones scuti. ibid. accidentia harum figurarum. 136. Earum numerus & classes. 136. & seqq.

Figuræ honorabiles secundi ordinis. Earum numerus. 184

Figuræ humanæ vel ab homine ejusque corpore desumptæ. 202

Figuræ humanæ varix. 203

Figuræ humanæ in apice. 326

Figuræ monstrosæ. 209

Figuræ in orbem dispositæ. En orle, in Ring herum. 135

Figuræ in pisces vel dracones terminatæ. 210

Figuræ per quincuncem dispositæ. 129

Figuræ provincias repræsentantes. 277

Figuræ scutariæ honorabiles in apice. 329

Figuræ scuto inscriptæ. 127

Figuræ toti scuto impositæ. s. brochant sur le tout. 131

Figuræ Sirenum in apice. 327

Figuræ stationariæ an simpliciter antiquiores. 135

Figuram & aream exprimendi modus. 127. apud Germanos ibid. Gallos. 129

Figurarum dispositio in crucem vel decussim. 113

Figurarum dispositio in linea recta, En pal, en fasce, En bamle, en barre, 130. En chef, adorsé, adossé, affronté ibid.

Figurarum dispositio in medio se tangentium. 131

Figurarum dispositio in literam Pythagoricam. En pairle. 130. 181

Figurarum diversarum dispositio, chargé, beslé, accompagné, begleitet, accosté, costogé, addextré, sinistré, somme, surmonté, supporté, soutenu, &c. in crucem vel decussim, toti scuto impositæ. 131

Figurarum honorabilium primi ordinis diminutiones. 184. Capitis & fasciæ. ibid.

Figuræ honorabilium primæ classis numerus. 137

Figurarum honorabilium accidentia dentatæ, striatæ: pinnatæ, denté: ondé: engrellé: canellé: crenellé: bastillé: bretesé: 136

Figurarum honorabilium analogia ad corpus equitis. 137

Figurarum misteria & hieroglyphica. 131. hac de re judicium. 132

Figurarum numerus an ternarium superare debeat? 129

Figurarum naturalis color. 114

Figurarum origo. 57

Figurarum partitio. 133

Figurarum plurium dispositio. 131. En croix, En sautoir, creuzweis, schregcreuzweis. ibid.

Figurarum scutariarum & apicis analogia. 322

Figurarum situs. 130. haussé, abaissé. ibid.

Figurarum situs unius generis. 130

Figuris humanis an in scutis locus. 202

An ex Figuris de prærogativa familiarum judicandum? 132

Figurarum tesserarum origo. 73. ejus rei ratio. ib. & 74

Filet. 186

Filet carré. 351

Filet en croix, vel estrez. 186

Filet gauche. 186. 359

Fille flanchis. 186

la Filere. 186

Fimbria. 179

Gischgräth. 255

Flagellum. 288

Flammæ in apice. 328

Flammea. 60

Flammula. 44

Glasch. 229

Gleischfarb. 114

Fleur de lisé s. flaisstri. 19

Flores. 264

Index Terminorum Heraldicorum

- Flores penthaphylli. 268
 Flores tetraphylli. 268
 Flores tryphilli. 268
 Fluvius. 275
 Fœnifeca falx. 285
 Fœmina sylvestris. 203
 Fœminea imago. 203
 Fœminis an insignia conveniant. 17
 Folia arborum. 260
 Folia Cardui. 261
 Folia quercina. 256
 Folia nymphææ. 262
 Folia digmatis origo. 260
 Folium. 128
 Fons. 275
 Fontalia arma. 275
 Forceps. 281
 Forfex. 281
 Forma insignium interna. 18
 Forma insignium externa. 18
 Forma scutorum. 83. 84
 Formica. 257
 Fouine. 245
 Fourrures. 19. 114
 Fragmenta rotarum. 287
 Franc Cantou. 186
 Franc quartier. 135. 137. 181
 Frenum. 288
 Fretté. 164
 Fructus. 258. 262
 Fructus seminales. 263
 Frutex piperis. 259
 Gahrwag. 287
 Fulmen. 274
 Functiones Heraldorum, fecialium. 6
 Funiculi. 293
 Funiculi viduarum illustrium. 342
 Furca. 286
 Gursenhut. 314
 Fuseau. 192
 Fuseau en pal. 193
 Fusorius baltheus. 193
 Fusorius palus. 193
 Fusté. 259
 Fusis repletum scutum. 193
 Fusis. 192 Vocis significatio ibid. & 282
 G.
 Galea. 306 Eius origo, ibid. Materia apud veteres. 307. Figura. 307. Recentiora instituta. 308. tinctura. 308. Situs. 308. clathrorum numerus. 308
 Galea aperta. 309
 Galea buccula. 307
 Galea clausa. 309
 Galea clathrata. 309
 Galea in clypeo. 296
 Galea fica. 307
 Galea an Ecclesiasticis conveniat? 309
 Galea & scutum an universam armaturam constituant? 25
 Galeæ vocis derivatio. 306
 Galeæ bellantium. 30
 Galeæ binæ, parmæ simplici, una figura constanti imminentes. 322
 Galeæ cristantes. 320
 Galeæ explorantium vel tyronum. 308
 Galeæ multiplicatæ. 322
 Galeæ origo. 306
 Galeæ quibus in universum conveniunt? 309
 Galeam inter & Cassidem discrimen. 306
 Galeas apertas gestandi quibus jus sit? 309
 circa Galeas apertas & clausas hodierni mores. 308
 Glearum apertarum & clausarum discrimen. 309
 Glearum figura. 307
 Glearum genera apud veteres. 308
 Glearum materia. 307. 308
 Glearum situs. 308
 Glearum tegumenta. Earum origo. 317
 Glearum tinctura. 308
 in Galeis clathrorum numerus. 308
 de Galeis Vulsonis dela Colombiere regulæ. 308
 de Galeis recentiora instituta. 308
 Gallina. 217
 Gallopavo. 223
 Gallus gallinaceus. 217
 Galli descriptio varia. 217
 Galli symbola. 217
 Gallorum capita. 217
 Galliæ Regis corona. 313
 Galli quo colore usi sunt. 68
 Gallica lilia. 50
 Gallorum aliqui termini, quorum in animalium figuris usurpari solent. 210
 Garteriæ ordo in Anglia. 8. 9
 Garterius. 8. 9
 Gausape. 67.
 Gausapinatus miles. 67
 de Gueulus. 110.
 Geige. 209
 Geloni picti. 63
 Gembe. 251
 Gemma. 277
 Genestæ pelles. 116
 Gentilitia insignia. 21
 Gentilitia symbola. 343
 Gentilitiæ tessera. 1. 58
 Gentilitiæ tessera an ex agmine discolori Circensium ortum habeant? 68. an ex vestium ornatu. 69. 70. 75. 78
 Gentilium divorum imago. 205
 Germani prisce quid pro clypeis portarint. 70
 Germanorum circa galeas studium. 306
 Gerra. 81. 82
 Gesellschafft. Knechte. 3
 Gesteintes Feld. 189
 Giure. 256
 Gladii usus. 25
 Glans. 263
 Globus. 199
 Globulus filorum netorum. 282
 Goldfarb/ seu Gelb. 109
 Gonfanon. 283
 la Gore. 361
 Gottschalci vocis significatio. 169
 Gouffers. 280
 Grabscheid. 286
 C. Gracchi lex de vestibibus. 70
 Graculus. 224
 Gradus muri. 298
 Graminea corona. 310
 Gramineus color. 111
 Granatense malum. 262
 Grand Escuyer. 6

Et rerum occurrentium.

les Grilles. 308
 Grillets, Grillot. 284
 Grillus. 226
 Griphi pes. 238
 Griseus color. 113
 Grus. 220
 Gryphus. 237. 238
 Guelphi & Gibellini. 67
 Gueules vocis derivatio. 110

H.

Habitationes. 267
 Habitus Regis & Heraldorum armorum in Gallia. 7
 Hache. 284
 Hache d'armes. 295
 Hachemens. 317
 Doppelte Hafften. 393
 Halec. 255
 Hamaide. 146. 147. 148. 185
 Hammer. 284
 Hamus. 283
 Hahndl. 217
 Harengus. 255
 Haron, f. harant. 1
 Harpa. 290
 Harpago. 302
 Harpfe. 290
 Harpyjæ. 209. 210
 Haspa. 178
 Hasta. 82. 294
 Hausé. 130
 Heaulme. 306
 Hecken-rosen. 166
 Hedera diversiorum. 13
 Heerschild. 82
 Hell parte. 295
 Heliotropium. 268
 Helm. 305. 306. Ejus derivatio ibid.
 Helmdecke. 317
 Helm-Kleinodien. 305. 320
 Helmlöcher. 320
 Helmschen. 320
 Helm Zier. 317.
 Hopp. 285
 Heraldus, Rex armorum, & Prosequens an differant inter se. 2
 Heraldici vocis derivatio. 1
 Heraldica ars. 1
 Heraldica disciplina. 9. quæ ad hanc disciplinam scitu necessaria. 9
 Heraldicæ arti figuræ propriæ. 135
 Heraldicæ artis laudem Francis deberi. 10. Germanis tamen non deneganda. 10
 Heraldicæ artis leges quando ortæ. 9
 Heraldicæ artis principia. 9
 Heraldicæ artis termini. 10. artis difficultas. Judicium Erici Puteani. 11
 Heraldicæ artis usus. 9.
 Heraldorum creatio. 2. creationis ritus. 5. an semper ex nobilitate. 5
 Heraldorum f. fecialium signitas. 6
 Heraldorum f. fecialium functiones, quæ hodie apud Gallos supersint. 6
 Heraldorum officia in seculis proximis. 4
 Herant. 1
 Herba. 261

Hercules purpuræ inventor. 61. 70
 Herisson. 243
 Hermæ. 202
 Hermæ sine brachiis & pedibus. 326
 Hermæ juveniles in apice. 326
 Hermæ mauri in apice. 326
 Hermæ monstrosi in apice. 326
 Hermæ muliebres in apice. 326
 Hermæ regii in apice. 326
 Hermæ viriles in apice. 326
 Hermelin. 115
 Hermelin Creux. 177
 Hermiones. 115. hujus vocis derivatio. ibid.
 Hermionicae pelles. 115
 Hermioniceus leo. 233
 Heroica insignia. 14
 Heroica scientia. 1
 Herold. 1
 Herolds-Kunst. 1
 Heron. 219
 Heroum indumentum. 61
 Heroum mos olim in usu pellium. 72. hujus rei exempla ibid.
 Heroum scuta auro & argento exornantur. 77
 Herfes. 286. 301
 Heteromallum. 67
 Heerschildlein. 107
 Hibou. 222
 Hierosolymitana crux. 123
 Hievax. 220
 Hinnulus. 244
 Hipparcha f. scutarius Gallia. 6
 Hircus. 250
 Hircina cornua. 324
 Hirundo. 224
 Hirschgeweid. 243
 Homo nudus. 102
 Homo sylvestris. 203
 Homo vestitus. 202
 Hominum extinctorum cadaver. 207
 Honorabiles figuræ. 10. Les pieces honorables. 135. vocis hujus derivatio. ibid. stationariæ. an simpliciter antiquiores, eidem generi accensentur sectiones scuti. 135. accidentia harum figurarum. 136. Earum numerus & classes. 136. ex seqq.
 Honorabiles figuræ secundi ordinis. Earum numerus. 184
 Honorabiles figuræ scutariæ in apice. 329.
 Honorabilium figurarum accidentia. 136
 Honorabilium figurarum analogia ad corpusequitis. apud Germanos, Gallos. 137
 Honorabilium figurarum primi ordinis diminutiones. 184. capitis & fasciæ ibid.
 Honorabilium figurarum primæ classis numerus apud Germanos, Gallos. 137
 Honorarius quadrans. 181. 351
 Iobe Hörner. 324
 Horologiaris rota. 287
 Horologium. 281
 Humana brachia. 206
 Humana brachia in apice. 327
 Humana crura. 206
 Humana crura in apice. 327
 Humana manus. 206
 Humana membra in apice. 327

Index Terminorum Heraldicorum

- Humana ossa. 207
 Humanæ Figuræ vel ab homine ejusque corpore desumptæ. 202
 Humanæ Figuræ variæ. 203
 Humanæ Figuræ in apice. 326
 Humanæ imagines nudæ. 202
 Humani cordis hieroglyphica significatio. 207
 Humani oculi. 205
 Humani pedes. 206
 Humanis Figuris an in scutis locus? 203
 Humanum Caput. 205
 Humanum caput in apice. 327
 Humanum cor. 207
 Humus. 128
 Hure. 242
 Hurt. 82
 Breite Hütte. 328
 Churfürsten-Hut. 314
 Fürsten-Hut mit guldenen Kron-Spißen. 313
 Spiß-Hut. 329
 Hystrix. 243
- I.
- Jacobinæ conchæ. 276
 Jacula. 296
 Janus coronarum inventor. 310
 Jærnhatt. 306
 Ibis Ægypti. 13
 Icones tessellaræ. 13
 Iconum tessellarum origo. 71. 75. 76. 77
 Ignis. 274
 Ignobilium Merea. 24
 Ignominiosæ notæ. 361 Exempla in Polonia ib.
 De Ignominiosis notis judicium. 361
 Imago Angelorum. 205
 Imago æthiopum. 204
 Imago Divorum gentilium. 205
 Imago Fœminea. 203
 Imago Malusina. 205
 Imago Maurorum. 204
 Imago nympharum. 205
 Imago Sirenum. 205
 Imago Virginea. 203
 Imagines. 13
 Imagines Ecclesiasticæ. 203
 Imagines Equestres. 203
 Imagines humanæ nudæ. 202
 Imagines militares. 203
 Imagines monstrosæ. 205
 Imagines pueriles. 203
 Imagines Sanctorum. 203
 Imagines sigillorum. 46
 Imagines vestis regis. 203
 Imbres des croix. 127
 Imbricata scuta. 84
 Imperatorum & Regum circa coronas mores. 311
 Imperatorum paludamentum. 67
 Imperatoriarum Coronarum figura. 312
 Imperialia Insignia. 14
 Infula. 316
 Ingradata crux. 172
 Indumentum Heroum. 61
 Insignia. 12. Realia. 13. Verbalia. 13. sacra & profana & id genus alia. 13. vocis definitio. 13. Itemque divisio. 13. 22. 24
 Insignia Abbatica. 13
 Insignia Academica. 14
 Insignia æquivoca, paronomastica seu loquentia. 361
 Insignia æquivoca an plane rejicienda? 362. Merito probantur. ibid. Exempla ex antiquitate. ibid. Judicium Varenii & Gelenii. ibid. Exempla Italicorum, Anglorum, Hispanorum, Suecorum. 363. Francorum. 364
 Insignia æquivoca in certos ordines distincta. Primo, Cum allusio est in Tinctura. Cum in figura, sed simplex. 364. In Civitatum scutis. 365 Porro cum allusio in figura eadem duplex est. 365 Cum in figuris diversis. 366. Allusio longius petita. 366. Ex alia lingua vel dialecto. 367. Allusio ex non intellecta vel neglecta Etymologia. 367. Allusio in apice. 368. Allusio ad nomen familiæ antiquum: vel nomen ex insignibus sumptum. 368. Allusio longius petita tantum ex sono, quæ rejecta. 368
 Insignia cum allusione ad certas circumstantias. 52. Hujus rei exempla. 53
 Insignia Canonica. 13
 Insignia Cardinalitia. 13
 Insignia Cifrata. 368
 Insignia Civitatum. 17. 22
 Insignia Collegiorum. 17. 22
 Insignia Communia. 14
 Insignia Communitatis. 22
 Insignia composita. 24
 Insignia concedendi an Papæ facultatem habeant. 15
 Insignia Concessionis. 23
 Insignia ex Concessione Principum 55. hujus rei Exempla, in Hispania, Gallia, Anglia. 55. in Imperio. 56
 Insignia ex Conjugiis assumpta. 55
 Insignia dignitatis. 20. 22
 Insignia dignitatis universalis. 13
 Insignia Domanii. 23
 Insignia Domanii & gentilitia permutata. 23
 Insignia utra antiquiora domanii an familiæ. 23
 Insignia Domaniorum. 17. 22
 Insignia Ducalia. 13. 14
 Insignia Ecclesiastica. 13
 Insignia Electoralia. 14
 Insignia Episcopalia. 13
 Insignia Equestria. 14
 Insignia ob eventum aliquem singularum assumpta. 54
 Insignia an fœminis convenient. 17. an spuris, 17. an legitimis. 17. an adoptatis. 17. Judæis: bannitis: peregrinis? 17
 Insignia Gentilitia. 21. Eorum permutatio cum Domanio. 23
 Insignia, an Germanis propria autoritate assumere liceat. 15
 Insignia apud Germanos non solis nobilibus propria sunt. 16
 Insignia Heroica. 14. 22
 Insignia Nobilium. 24
 Insignia ex officiis deducta. 53. ejus rei exempla. 53
 Insignia nonnunquam originis notandæ causæ adsumuntur. 53. hujus rei exempla antiqua, & recentia Corvinorum. 53
 Insignia ab Imperatore dari solent & ejus nomine ab aliis. 15

De rerum occurrentium.

- Insignia papalia. 314
 Insignia pastoralia & Clericalia. 13
 Insignia Patriarchalia. 13
 Insignia Patronatus. 23
 Insignia plura in unum scutum compingendi
 usus. 103
 Insignia etiam in poenam dari. 51
 Insignia Pontificalia. 13
 Insignia Principatum. 17
 Insignia profana vel politica. 13
 Insignia propria. 14
 Insignia quibus modis acquirantur. 50. Donatio-
 ne: Successione: 50. hujus rei exempla. 51
 Insignia realia. 13
 Insignia Regia. 14
 Insignia Regnorum. 17
 Insignia ex religione assumpta. 55
 Insignia Sacra. 13
 Insignia secularia. 14
 Insignia simplicia. 24
 Insignia societatis Limpurgensis, nobilium patri-
 ciorum Francofurtensium. 22
 Insignia ex spoliis victorum hostium. 52. hujus
 rei Exempla. 52
 Insignia triumphalia. 14
 Insignia verbalia. 13
 Insignia veteres sue gladii capulo insculpere so-
 lebant. 20
 Insignia victi olim ad victorem pertinebant. 52
 Insignium & Insigne indifferent inter se. 12
 Insignium abolitio. 22
 Insignium affinitas. 22
 Insignium amissio. 22
 Insignium capaces. 14. Antantum nobiles. 15
 Insignium causa efficiens moribus Gallorum. 14.
 Anglorum. 15. Germanorum. 15. Forma. 18.
 Finis. 17. Materia. 18. Subjecta. 19. Loca. 20.
 Usus. 20. Effectus. 20. Divisiones. 22.
 Insignium ulterior cultura ex ultramarinis ex-
 peditionibus. 49
 Insignium definitiones: Spelmanni. Moneti.
 Campanilii. Limnæi. Menestrierii, &c. 14.
 Insignium variae divisiones. 13
 Insignium divisiones. 22
 Insignium aliarum distinctiones, in communia &
 propria, antiqua & nova, propria & aliena:
 vera & ficta vel falsa. 24. 25
 Insignium Effectus. 20
 Insignium extinctio. 22
 Insignium Figuræ ex iis quæ in provincia fre-
 quentia. 54. hujus rei exempla. ibid.
 Insignium fines varii. 17. Forma. 18. Eaque ex-
 terna & interna.
 Insignium hodiernorum & veterum signorum
 differentia. 46. plures differentiarum. 48. Sen-
 tentiarum Menestrierii: Lobouwerii, Gellenii. 48.
 Insignium loca sunt vel publica vel privata. 20
 Insignium Materia. 18
 Insignium mutationes. 21. 58
 Insignium nobilium & ignobilium distinctio. 24
 Insignium origo. 38
 Insignium origo, an ex natura? 39. an ante dilu-
 vium. 39. an ex Israeliticarum tribuum hie-
 roglyphicis? 39
 Insignium origo non simultanea. 42
 Insignium partes essentielles. 25
 Insignium partes integrantes. 25
 Insignium rationes. 51
 Insignium simplicitas unde æstimetur. 24
 Insignium subjecta. 19. præcipuum subjectum
 arma, scutum ac galea. 19
 Insignium usus, etiam in sepulchris. 20
 Insectio novarum ditionum in areolas. 108
 Insectio per triangulum. Enté, partido en man-
 tel. 108
 Intubres milites. 68
 Institutio Regis armorum in Gallia. 7. Institu-
 tionis Autores. 7. 8
 Instrumenta Ecclesiastica. 283
 Instrumenta luforia. 290
 Instrumenta Musica. 290
 Instrumenta sacra & regia. Bellica. Venatoria &
 piscatoria. Mechanica. Musica. Utensilia. Ve-
 stes. Edificia. 278
 Intermedia inter galeam & apicem. 329
 Intermedia. 13
 Invector color. 116
 Iris. 273
 Illant. 209
 Judæorum annuli flavi. 13
 Judæis an insignia conveniant. 17
 Judicia ob insignia. 21
 Jugum alarum. 227
 Jugum vehiculi. 287
 Jumelles. 185
 Juramentum Regis armorum in Gallia. 8
K.
 Karst. 286
 Katelhatt. 306
 Kesselseisen. 285
 Kirch-Sahne. 283
 Kleinod. 13
 Kog. 284
 Königliche Cron. 312
 König-Spiel. 187
 Κοσμηματα. 13
 Κρανος. 306
 Gesortener Krebs. 120
 Krug. 279
 Kugel. 199
 Kummethölzer. 288
 Kündiger der Wapen. 2
L.
 Lana. 67
 Labarum. 44
 Lac d'amour. 342
 Lacerta. 257
 de Lacinarum tincturis regulæ. 318. Harum re-
 gularum Exceptiones. 319
 Laciniæ pendulæ. 249
 Lacinosum tegumentum. 317
 Lactymæ. 275
 Lagenæ. 279
 Lambeau. 349. pendant. 350. de deux pendants.
 Mouvant du Chef. ibid.
 Lambel. 349
 Lambella. 349
 Lambequin, s. Lambrequin. Ejus derivatio. 317
 Lampas. 281
 Lancea. 294
 Laccarum ferra. 294
 Lanca lorica. 75

Index Terminorum Heraldicorum

- לאָקאַר. 110
 Lapis. 277
 Lapis molaris. 288
 Laque. 113
 Laqueus amoris. 342
 Later, laterculus. 201
 Laterculi. 63
 Laterculi tesserarum. 127
 Latrunculorum alveolus. 187
 Laurus. 259
 Laureæ corona. 310
 Lazur. Farb. 111
 Λαζούριον. 110
 Lebetes. 279
 Lectorum coopertoria. 19
 Lecythus (Del-Hafen.) 279
 Ledige Bierung. 181
 Leges Heraldicæ artis quando ortæ. 9
 Legitimatis an insignia convenient. 17
 Lemmata epigraphica. 342
 Lemniscus. 317. 349
 in Lemniscis segmentorum numerus. 350. Exemplum in Germania. ibid.
 Leo. 228. Symbola in leone. 229
 in Leone varia accidentia. 235
 Leonis caput. 235
 Leonis cauda. 229.
 Leo diversorum colorum. 235
 Leonis corona. 229
 Leo defectuosus, capite truncatus, defuit seu decapité etesté, monstrosus, dissectus, zergriffen dert/morné naissant vel issant. 234
 Leonis discrimen à Leopardo. 230
 Leonis falcula. 129
 Leo hermonicus. 233
 Leonis lingua. 129
 Leonis pellis. 233
 Leoninus pes. 236
 Leones plures in uno scuto. 233
 Leo rapax, rampant. 230
 Leonis situs ordinarius. 230. varius. ibid.
 Leonis variæ descriptiones. 229. & seqq.
 Leonis variæ tincturæ. 231
 Levrette. 252
 Leurier. 252
 Leopardus. 236. Symbolum in Leopardo. ibid.
 Leopardi plures in uno scuto. 237
 Leopardi discrimen à Leone. 230
 Leopardi situs. 236
 Leopardinum caput. 237
 Lepus. 245. Ejus situs. ibid.
 Leporarius canis. 252. Ejus situs. ibid.
 Lictores paludati. 67
 Lignea scuta. 82
 Ligo. 286
 Lilium. 261. 264
 Lilium expansum, apertum vel dehiscens, espagnouy. 264
 Lilia Gallica. 50
 Lilia mutila. 265
 Lilia plura in uno scuto. 265
 Lilia terna. 265
 Liliata Sceptra. 266
 Lilien-Stab. 266
 Lillii figura artificiosa. 264. naturalis ibid.
 Lilliorum singulorum & binorum Exempla. 264
 Limaçon. 257
 Limax. 257
 Limbus. 349. 351. Ejus variæ distinctiones. ibid.
 Usus in Hispania ibid.
 Limborum color. 179
 Limborum differentia. 179
 Limbi diminutio. 186.
 Limbi figmentum pictorum. 127
 Limpurgensis societatis Insignia. 22
 Linea obliqua. 359
 Lineæ gemellæ. Tergeminæ. f. Tierces, Hamas-de. 185
 Lingua leonis. 129
 Linthea lorica. 75
 Lynx. 241
 Lion chaperonné. 235
 Lion morné. 361
 Lion en pal, en bande vel barre, en Fafce, posé, assis, conchant, dormant & couchant, regardant vers sa queue. &c. 230
 Litera Pythagorica. 181
 Literæ. 302, de horum δειγμάτων antiquitate. ib.
 Literarum in scutis exempla. 303. & 304
 Lys du Jardin. 264.
 Lys au pied coupé, perdu, f. noircy. 265
 Λέψας. 307
 Loquentia insignia. 361
 Lorica cuditur ex metallo. 75
 Lorica catenata. 75
 Lorica corneæ. 75
 Lorica vocis derivatio. 75
 Lorica laneæ. 75
 Lorica lintheæ firmitas. 75
 Lorica lintheæ usus cui competat. 75. an militibus apta. ibid. Ejus firmitas ibid.
 Lorica origo. 75
 Lorica squammarum vel plumearum. 75
 Loricas inter & pectoralia differentia. 75
 Lorum. 288
 Lozenges. 86. 87. 189
 Lucius. 245
 Luna. 269
 Lunæ situs varius. 269. 170
 Lunæ symbola varia. 269. & seqq.
 Lune en decours. 270
 Lupus. 241. Ejus situs. ibid.
 Lupinum caput. 241
 Lusoria instrumenta. 290
 Luteus color. 65

M.

- Macle. 192. vocis derivatio ibid.
 Macula. 192
 מַכּוּל 82
 מַכּוּל 82
 Maillet. 284
 Malum granatense. 262
 Malum punicum. 262
 Malus in apice. 328
 Malleus. 284
 Manche. 291
 Manica. 291
 Manus humana. 206
 Mantela. 19
 Mantelet. 317
 Marcha. 24
 Marder. 245

Mac

¶ rerum occurrentium.

Marescalli vocis significatio. 169
 Marteau. 284
 Marres. 245
 Massacre. 243
 Massonné. 298
 Mateola. 284
 Materia galcarum. 307
 Materia Insignium. 18
 Mauro. 109
 Maurorum imago. 204
 Melis. 246
 Mellophori. 19
 Membra humana in apice. 327
 Mensa. 279
 Mensæ fulcrum (Tischgestell.) 279
 Merca. 21. 24
 Mercæ ignobilium. 24
 Merges. 262
 Merula. 224
 Messoria falx. 285
 Meteora. 273
 Metallum metallo non inscribendum. 118. hujus regulæ exceptiones. 119. 120
 Metallus usus in pictura tessera gentilitiæ. 75
 Metallorum numerus. 109
 Michaelicæ conchæ. 276
 Milites modo albatim modo purpurati in bello erant. 68
 Miles gaufapatus, s. gaufapinatus. 67
 Militares imagines. 203
 Militares vites. 297. Earum figura ibid.
 Militaris apparatus. 294
 Militaris securis. 295
 Militaris tessera. 343. Ejus origo ibid.
 Militarium virium significatio. 297
 Militum & Ducum cognomenta unde nata. 74
μυλωνοι. 270
 Miraillé. 210
 Mitella. 313
 Mitra Ducalis. 329
 Mitra Ecclesiasticorum. 314
 Mitre Abbatum. 316
 Modus exprimendi aream & figuram. 128
 apud Germanos. ibid. Gallos. 129
 Modus tincturas designandi apud Germanos, Gallos & Italos, itemque notis planetarum in Spelmanno. 113
 Monetarum figuræ. 46
 Monetæ divisio scuti. 89
 Philibertus Monetius de origine rei tesserariæ. 59. 68
 Monoceros. 238
 Monochinus color. 112
 Monogramma Constantini M. 304
 Monogrammata. 46. 304
 Mons. 277
 Mons ardens. 277
 Monstrofa figuræ. 209
 Monstrofa imagines. 205
 Monstrofi Hermæ in apice. 326
 Mont St. Michel. 9
 Montes in apice. 328
 Molaris lapis. 288
 Molaris rota. 287
 Molendinare ferrum. 176. 288

Molossus. 252. Ejus situs ibid.
 Molulæ. 293
 Mores Romanorum. 46
 Mortaise. 192
 Mortarium. 296. 313
 Mortier. 313
 Mos notandarum ædium in oris Septentrionalibus. 74
 Mos Herorum olim in usu pellium 72. hujus rei exempla ibid.
 Moucherures. 115
 Mucro hastæ. 294
 Mucrones Sagittarum. 296
 Mulus. 248
 Mulli barbati de iis terminus addosé. 254
 Munera armorum Regum in Anglia. 8
 Murus. 298
 Murus in balthei s. fasciæ modum locatus. 298
 Muralis pinnifera corona. 310
 Muri gradus. 298
 Muri pinnati, crenelés. 298
 Mutationes insignium. 21. 23. 58
 Mus ponticus. 115
 Musca. 225
 Musica instrumenta. 290
 Mühleisen. 288
 Mührad. 287
 Muschel. 276
 Mustela. 245
 Mustella fluviatilis. 255
 Mysteria an in coloribus quærenda? 124
 Mysteria & hieroglyphica figurarum. 131. hac de re judicium. 132

N.

Nachfolger der Wapen. 2
 Naissant. 209
 Natatilia. 253
 Naturalis figurarum color. 114
 au naturel. 114. 120
 Navis. 301. Ejus symbolum. ibid.
 Navis sine malo & velis. 302
 Naves in apice. 328
 Navalis corona. 310
 Nebelüssen. 87
 Nero Imperator 66
 Nervé. 261
 Nervina scuta. 83
 Neß. 194
 Niger color. 63. 111. 124. 125. 126
 Nigri coloris significatio. 125
 Nille. 288
 Nisus. 220
 Nobilium insignia. 24
 Noctua. 222
 Nolatum vellus. 116
 Norma. 282
 Nola. 116
 Notæ. 13
 Notæ dignitatum in Germania 332
 Notæ diminutivæ. 345
 Notæ quibus discernuntur liberi legitimi ab illegitimis. 358
 Notæ distinctivæ an etiam primogenitis necessariae. 345. Qui ex postgenitis exempti à necessitate. ibid.

C

Notæ

Index Terminorum Heraldicorum

- Notæ gentilitiæ. 39
 Notæ ignominiosæ. 361. Exempla in Polonia. ibid.
 Notæ naturales. 39
 Notæ officiorum Regiorum apud Gallos. 333
 Notæ variæ benevolentiae & obsequii Papalis. 13
 Notarum distinctivarum in insignibus origo. 346
 Notarum distinctivarum usus apud Germanos. 346
 circa Notas distinctivas in insignibus Anglorum & Werinorum vetustæ leges. 346
 de Notis ignominiosis iudicium. 361
 Nubes. 274
 Nubibus distinctæ fasciæ. 150. *gewölckte gewölckte te bruck*. 150
 Nudæ imagines humanæ. 202
 Numerus colorum. 109
 Numerus metallorum. 109
 Nummorum figuræ. 46
 Nummus byzantinus. 199
 Nux. 258. 263
 Nux pinea. 263
 Nymphæa. 262
 Nympharum imago. 205
 O.
 Obliqua linea s. taniola. 359
 Oblidionalis corona. 310.
 Occa. 286
 Occatoria cratis. 286
 Oxyus. 307
 Ocreæ. 293
 Oculi humani. 205
 Officiorum Regiorum apud Gallos notæ. 333
 Olea. 258
 Olla. 279
 Opus phrygium. 77
 Orangé. 113
 Orarium. 179
 Orbes. 184. 199
 Orbis colores. 199
 Orbis figura. 59
 in Orbem figuræ dispositæ. *En orle, in ring her- um*. 131
 Orbis hieroglyphica. 199
 Orbis varia synonyma. 199
 Ordinum equestrium feciales. 9
 Ordo areolarum recensendarum ex diplomate Brotbeckiano. 129
 Ordo della Banda. 151
 Ordo Garteriæ in Anglia. 8. 9
 L'ordre de la jartiere. 8
 Origo apicis. 320
 Origo coronarum. 76
 Origo galeæ. 306
 Origo insignium. 38. originis difficultas. 39. causa difficultatis. 39. 49. 50
 Origo insignium an ex natura? 30. an ante diluvium & mox post diluvium? 39. an ex Israeliticarum tribuum hieroglyphicis? 39. quid in his desideretur? 40. an ex heroicis temporibus? 40. an ab Assyriis? 40. an ab Ægyptiis? 40. an à Pictis, Caribus, Trajanis? 40. An à Græcis? 40. an à Romanis? 40. an ab antiquis heroibus? 41. an à bellis Christianorum adversus Mauros? 41. an ab Italis? Longobar-
 dis? 41. an à Cerolo M. vel Henrico aucupe? 41. an à Friderico I. 42. an ex transmarinis expeditionibus? 42. 49. 50. Menestrierii sententia ad Philippi Augusti regnum referentis insignia. 50
 Origo figurarum. 57. hujus rei poetæ cujusdam veteris carmen. 57
 Origo lorice. 75
 Origo tessellarum. 187
 Origo rei tessellaræ. 59. an ex Augusti regia & Romani castris. 59. an ex factionibus Circensium. 68. an ex vestium ornatu. 69. 77. *panno*. 75. 78
 Origo tessellarum. 58. 68. 69. 77. 78
 Origo tessellarum figuratarum. 73. ejus rei ratio. ibid. & 74
 Origo tessellarum ex panno. 75. ex metallo. 76
 Orla vel orula. 180
 Orle. 137. 180
 Orles rondes. 198
 Ornatus corporis. 290
 Ossa humana. 207
 Orelle. 173
 Otice. 186
 Ova avium. 228
 Ovalia scuta. 83. 84
 Ovalis corona. 310
 Ovati clypei. 84
 Ovis. 249. Ejus situs ibid.
 Oiscy. 109
 Oyseau duc. 222
 P.
 Pade vox quid significet. 153
 Pairle. 181. vocis derivatio. ibid.
 Pal. 137. 156. & seqq.
 Pal ab aisé. 158
 Pal alaisé. 158
 Pal chevronné. 158
 Pal eschiqueté. 158
 Pal au pie fiché. 158
 Pala. 286
 Palaris divisio scuti. 89. *party, my parti, partito en palo, getheilt/der länge nach getheilt/lang getheilt/langwärts getheilt/ adextré sinistré*. 90
 Palea. 262
 Pali inferius acuminati. 158
 Pali cantheriis onerati. 158
 Pali decurtati. 158
 Pali denticulati. 158
 Pali differentia. 158. & seqq.
 Pali dimidii. 158
 Pali striati. 158
 Pali tessellati. 158
 Pali undulati. 158
 Palle. 199
 Pallium. 60. Tertulli de pallio. 60
 Pallium Ducale. 318
 Palma. 258
 Palmarum rami. 258
 Palmites. 259
 Paludamentum imperatorum. 67
 Paludati centuriones. 67
 Paludati lictores. 67
 Paludati tribuni. 67
 Palus

Et rerum occurrentium.

Palus. 156. docis hujus Synonyma. ibid. 157. & seqq. differentia. 158. & seqq. & 281
 Palus angustior s. virgula. 186
 Palus fusorius. 193
 Paner. 44
 Panniculæ typhæ. 263
 Papalis corona. 314
 Papalis coronæ triplicis origo. Triplicitatis ratio. 314
 Papalis obsequii & benevolentia varia notæ. 13
 Papalia insignia. 314
 Papilio. 225. 342
 παρὰσημα. 13
 Pardus. 237
 Parma. 81
 Parmarum primus usus. 73
 Parmula. 182. Ejus differentia. 183
 Parmulæ quadripartitæ. 71. Harum specimen ubi videndum. ibid.
 Parmulæ scutulatæ. 71
 Parmulæ tessellatæ. 71. bicolores. ibid.
 Parmulæ virgatæ. 71
 Paronomastica insignia. 361
 Partes essentielles insignium. 25
 Partes integrantes insignium. 25. numerus harum partium. 25
 Partitio figurarum. 133
 Partitio scuti in suas regiones. 89. & seqq.
 Pastoralia insignia. 13
 Pater patratus. 4
 Patina. 279
 Patriarchalia insignia. 13
 Patronatus insignia. 23
 Pavillon. 342
 Pavo. 223
 Pavo nascens in apice. 327
 Pauvis. 82
 Pavonina pennæ in apice. 325. 326
 Pavoninis pennæ etiam alias figuras imponi. 326
 Pecten. 282
 Pectorales statua. 326
 Pedum. 281
 Pedum Ecclesiasticorum. 332
 Pegasus. 247
 Pelles. 114. Hermionica. 15. contrehermionica. 116. varia. ibid. genestæ. ibid. origo harum pellium ibid. alia. 117. 178
 Pelles varia. 116
 Pelicanus. 216
 Pellis leonis. 233
 Pelta. 81
 Pelta Amazonica. 81
 πέλτι. 81
 Weiße Kirsch oder Pelzwerck. 117
 Pendulæ lacinia. 349
 Penna scriptoria. 282
 Pennaches. 317
 Pennæ aquilinæ in apice. 325
 Pennæ cygneæ in apice. 325
 Pennæ galli gallinacei in apice. 325
 Pennæ incumbantes vel volitantes. 317
 Pennæ pavonina in apice. 325. 326
 Pennæ struthionica in apice. 325

Pennes. 114. hujus vocis derivatio. ibid.
 Pennis pavoninis etiam alias figuras imponi. 326
 Pentagonalis stella. 304
 πεντάγωνα. 304
 Pentaphylli flores. 268
 Penula 63
 Pepones 263
 Perdix. 223
 Peregrinis an insignia convenient. 17
 Peribolus. simplex, duplex, triplex. 180
 περιβεβηται. 306
 περιπόρευσθαι. 65
 Persebanten. 2
 Personalia symbola. 343
 Pertica. 286
 Pes capreoli. 245
 Pes gryphi 238
 Pes leoninus. 236
 Pedes aserini. 218
 Pedes aquilini. 216
 Pedes avium 227. & 228
 Pedes humani. 206
 Pes ursinus. 240
 Petalon triganon. 181
 Pegasus. 116
 Pegasus vellus. 116
 Petra. 277
 Sylv. Petra sancta de origine imaginum tessellarum. 58
 Pertoselinum 262
 Petschaft. 13. Vocis Petschaft derivatio 13
 Psal. 156. 158
 Psal mit aufgespißten Bibeln. 158
 Psal mit Sparren besetzt. 158
 Phalera. 317
 Phocenses. 68
 Phoenix. 216. Ejus symbolum. ibid.
 Phrygiæ vestes. 77
 Phrygium opus. 77
 Pica. 222
 Pickelhaube. 306
 Pictæ vestes. 77
 Picti Dracones. 76
 Pictorum figmentum limbi. 127
 Picus. 224
 Pigmentum. 108
 Pignon de muraille. 298
 Pila. 196
 Pilei Archi-Episcoporum. 416
 Pilei Cardinalitii 291. 315
 Pilei Episcoporum 316
 Pilei latiores in apice. 328
 Pilei omnis generis in apice. 328
 Pileus protonotariorum Pontificis. 316
 Pilei turbinati. 291. 329
 Pileus in clypeo. 290
 Pilgram's Stab. 281
 Pille. 199
 Pineaux. 263
 Pinnatæ turre. 299
 Pinnatæ zonæ. 147
 Pinnati cantherii. 168
 Pinula trigonia triangula, triquetra 181. & seqq.
 Pinus. 258
 Piperis frutex. 259

Index Terminorum Heraldicorum

- Pirus. 259
 Piscis. 253. Ejus Hieroglyphicum. ibid.
 Piscis volans. 255
 Pisces incertæ speciei. 253
 Pisces Salmenses. 253
 Piscium partes in scutis. 255
 Piscium spinæ. 255
 Planities. 128
 Plafnierung. 13
 Plaga. 228
 Plana crux. 170
 Plinthides 184. 201
 Plinthides erectæ. 201
 Plinthides jacentes couchées. 201
 Plinthides solæ in scutis occurrentes. 201
 Plinthidibus scuta strata. 201
 Plinthidis vocis synonyma. 201
 Plinthidium situs. 201
 Plinthotretos rhombus. 192
 Plumæ in apice. 325
 Plumbæ struthionice. 227
 Plumbeus color. 113
 Plumalia. 116
 Plumarius instructus, an rectè dicatur? 317
 Plumatile acrostolium. 317
 Plumatilis crista. 317
 Plumé. 122
 Plumea corolla. 325
 Plumeæ crista. 325
 Plumea lorica. 75
 Plumeum acroterium. 317
 Plumeus apex. 320. 325. 305
 Pluvix. 274
 Le point de la dextre ou de la sinistre. 89
 Point seu lieu d'honneur de l'Escusson. 89
 Point du nombril avec ses deux flancs de l'Escusson. 89
 La pointe seu le bas de la pointe de l'Escusson. 89. 195
 Points equipollés. 189
 Pointes en fasce. 196
 Pointes renversees, separees & aboutissant à un mesme point. 196
 Polg. 296
 Pomum. 262
 Pomum Cydonium. 263
 Pons. 301. Ejus significatio. 301
 Ponticulus. 349
 Ponticus. 349
 Ponticus mus. 115
 Pontificalia insignia. 13
 Populea corona. 311
 Porcus. 242
 Portæ. 301. Earum significatio. ibid.
 Portarum ferramenta. 301
 Porte coulisses. 301
 Potence de S. Anthoine, litera T. representat. 176
 Poudré d'argent. 116
 Poursuivants. 2
 Les poursuivant d'ermes ne sont que des aydes des herauts d'armes. 7
 Præcones & feciales veterum græcorum. 3
 Prærogativa fecialium in Gallia. 7
 Prætexta toga. 61
 Prasini & Veneti. 67
 πρᾶσινοι. 111
 Prasino. 109
 Prasinus color. 63. 65. 111
 Principatum insignia. 17
 Principia artis Heraldicæ. 9. usus. 9. Leges quando ortæ. 9. scitu necessaria ad hanc artem. 9
 Principum feciales. 9
 Primogenitorum discernicula. 345
 Privilegia Regis armorum in Gallia. 8
 Proboscis Elephanti. 324
 Prosecutorum stipendia. 7. Eorum differentia à fecialibus & Heraldis. 7. Eorum munus. 7
 Prosequentes. 2
 Prosequentium Baptismus. 5
 Prosequentium nomina. 6
 προσημα in apice. 327
 Provinciarum figuræ. 277
 Psittacus. 217
 πτερυγοι σεφαιον. 305
 Puerilis imago. 203
 Puffels. Horner. 324
 Pullata turba. 63
 Pullus color apud Thraces in usu. 68
 Punicea caufia. 63
 Puniceo panno milites Cleomenis & Agesilai inornati. 68
 Puniceus color. 112
 Punicum malum. 262
 Purpura Regum & summorum Principum propria. 62
 Purpuræ Inventor Hercules. 61. 70
 Purpuratis sagulis, Persæ, Afri, Caunii, Numidæ, Massagetae usi. 68
 Purpuratis sagulis, item virgalis aut scutulatis Galliis. 68
 Purpurea toga. 61
 Purpurea vestis. 62
 Purpureus color. 63. 66. 110. an peculiaris. 112. 125. 126
 Purpurei coloris significatio. 126
 Pussan Rolben. 295
 Erii Puteani de arte Heraldica judicium. 10. 11
 Puteus. 275
 Pyramides. 300
 Pyropus solaris. 266
 Pyrum. 263
 Pythagorica litera. 181

Q.

- Quadrans honorarius. 181. 351
 Quadrata scuta. 87
 Quadratum vexillum. 86. 87
 Quantitas scutorum antiquorum. 84
 Quartefeuelles. 268
 Quercus. 258
 Quercina folia. 258
 Quercinus ramus. 258
 Quercinus truncus. 21
 Quintefeuille. 267

R.

- Radiatæ coronæ. 311
 Radii stellarum. 272
 Rais. 266
 Rais de soleil. 269
 Rame s. ramure. 243
 Ramus quercinus. 258
 Rana. 257

Et rerum occurrentium.

Rand. 179
 Rangier. 285
 Rappenmüng. Rappenpfenning unde origi-
 nem habeat. 221
 Rapum. 262
 Rasseau. 286
 Rastum. 286
 Rationes insignium. 51. recensentur variæ, im-
 primis autem præmium virtutis & rei gestæ
 memoria. 51
 Rauten-Kranz. 268
 Rauten-Schach. 189
 Rauten Stein. 189
 ein Riecke. 150
 Regale sacerdotium. 316
 Reges armorum. 2. 7
 Reges armorum in Anglia. 8
 Reges armorum in francia. Eorum institutio. 7
 Regia Insignia. 14
 Regiæ imagines vestitæ. 203
 Regiæ vestes phrygio opere elaboratæ. 77
 Regis armorum in Gallia Juramentum. 8
 Regis armorum nomen in Gallia. 7. 8. Ejus ha-
 bitus 7. Institutio 7. Juramentum. 8 privile-
 gia. 8.
 Regis armorum in Gallia privilegia. 8
 Regnorum insignia. 17
 Regulæ de lacinarum tincturis. 318
 Harum regularum exceptiones. 319
 Regum amictus. 61
 Regum coronæ. 314
 Regum & Imperatorū circa coronas mores. 311
 Regum sodales. 8
 Rehbocklein. 244
 Rehschensel. 245
 Renard rampant. 242
 Rencontre de bœuf. 249
 Reptilia. 255
 Rerum præclarè gestarum symbola. 342
 Res artificiales. 278. Earum distributio. ibid.
 Rex hominum sol. 60
 Rincken. 292
 Ring. 197
 Rhombi. 184. 189. 192
 Rhomborū differentia à tessellis quadratis. 189
 Rhombo forma scuta. 86. an foeminarum. ibid.
 Rhombulata scuta. 189
 Roc d'eschiquier. 290
 ein Rochen in dem Schachspiel. 290
 Rodanche. 82
 Roëles. 199
 Romana securis. 295
 Romanorum mores. 46
 Romanorum signa militaria consularia: Impa-
 ratoria. 43. & 73
 Rosa. 261. 266
 Rosæ Hiroglyphica. 266
 Roseus color. 113
 Roslo. 110
 Rost. 308
 Rostrata corona. 313
 Rota S. Catharinæ. 288
 Rota horologiaria. 287
 Rota molaris. 287
 Rotæ currum. 287

Rotarum fragmenta. 287
 Rotella. 82
 Rotunda scuta. 83
 Roue. 287
 Ruber color. 67. Ejus similitudo. ibid.
 Rubeus color. 61. 110
 Rubeus color in ducum clamyde. 67
 Rubei coloris significatio. 125. 127
 Rubrum indumentum Spartanorum. 68
 Runcinæ ascendentes & descendentes. 196
 Rund ausgebrochene Rauten. 192
 Rupes in apice. 328
 Ruppe. 255
 Rustre. 192
 Ruta. 261
 Rutaceum fertum. 261. 268
 Roy d'armes, Cheffouverain des Herauts. 2. 7
 S.

S Accus. 280
 S Sacerdotium Regale. 316
 סֶפֶד 82
 Secularia insignia. 14
 Sagitta. 295
 Sagittarum mucrones. 296
 Sagulis discoloribus Samnites usi. 68
 Salamandra. 257
 Salinarium dolium. 280
 Salomo. 254
 Samnites discoloribus sagulis usi. 68
 Sanctorum Imagines. 203
 Sanglier. 242
 de Sangre. 110
 Sanguineus color. 113
 Sanguin. 113
 Sapin. 258
 Sautoir. 137. 178
 Scaccarium. 187
 Scalæ. 289
 Scalenon clypeare. 181
 Searabeus. 226
 Sceptum. 281
 Sceptra liliata octona in rotæ forma. 266
 Schach. 187
 Schachband. 149
 Schach von neun Feldern. 189
 Schräger Schach. 189
 Schacht oder Königspiel. 187
 Schaffschere. 281
 Schall vocis significatio. 169
 Schelm q. Schildnehm. 82
 Scherbvogel. 215
 Schiffhacken. 302
 Schilde vocis derivatio. 82
 Schild und Helm. 13
 gegittertes Schild. 194
 liegende Schilde. 88
 Schildmann. 82
 Schild in Rautenform. 86
 Schildes Haupt. 137. 138. 139
 Schildlein. 182
 Schildes Theilung. 89
 Ehrenstelle des Schildes. 89
 Oberstelle des Schildes. 89
 Mittelstelle des Schildes. 89
 Unterstelle des Schildes. 89
 שֶׁחַר 82 C 3

Schirm

Index Terminorum Heraldicorum

- Schirm. 329
 Schlängel. 284
 Schlingen. 293
 Schloß. 282
 Schmelzwerck. 108. & 109
 Schneckenhaus. 257
 Schußgatter. 301
 Science du blason. r
 Scipio. 281
 Sciurus. 245
 Sclopeta. 296
 Scorpio. 257
 Scriptoria penna. 282
 Scudo. 82
 Scut. 80
 Scutum. 80. materia. 82. forma 83. quantitas. 84.
 forma hodierna: antiqua. 84. Situs. 88. di-
 visio. 89. & 296
 Scutum & galea an universam armaturam con-
 stituant. 25
 Scutum antihermionicum. 116
 Scutum bipertitum. 91
 Scutum coniferatum, s. conconatum & c. 181. hu-
 jus rei Hieroglyphicum. ibid.
 Scutum falsum. 360
 Scutum fasciis pluribus sectum 144. Tribus. 145.
 Scutum an sine figura consistere possit? 18
 Scutum fuscis repletum. 193
 Scutum eur insignibus dicatum. 25
 Scutum sarpedonis. 71
 Scutum servo gestare nunquam licebat. 80
 Scutum singulare fam. Von Tale. 103
 Scutum virgatum. 193
 Scuta aenea. 83
 Scuta ancilia. 83
 Scuta argentea. 83
 Scuta aurea. 83
 Scuta coriacea. 83
 Scuta cordis forma. 86
 in Scuta insertio novarum ditionum. 107. & 108.
 insertio per triangulum. ibid.
 Scuta expectationis. 18
 Scuta gentilitia. 12
 Scuta Heroum auro & argento exornantur. 77
 Scuta imbricata. 84
 Scuta lignea. 82
 Scuta Lucanorū viminea, sed coria obducta. 82
 Scuta nervina. 83
 Scuta sine numero confita. 129
 Scuta ovalia. 83. 84
 Scuta plinthidibus strata. 201
 Scuta plura jungendi modi. primo nuda juxta
 positione. Secundo colligatione, Escus liez,
 vel liez de courrois. zusammengehefte Schild.
 Tertio Conglutinatione, Escus accollez,
 Quarto insitione scutulum medium, En
 abysme. 106. & 107
 Scuta plura. 18
 Scuta plura unius tincturæ. 128
 Scuta quadrata. 87. Moneti hac de re sententia
 ibid.
 Scuta quadripartita: quartiers. Escartelé, escar-
 telé en bannière, gevierdt/durchkreuzt/quar-
 tirt. decussata, escartelé en sautoir, esclop-
 pé, schregß gevierdt/ querchß gevierdt/ creuz-
 weis quartirt. 101
 Scuta quadripartita per lineas dentatas, striatas,
 cochleares. Engreslé, irraté, verré s. vairé.
 Schneckenweis in vier Theil getheilt. Escar-
 telé en cœur. 103
 Scuta Rhomborum forma, 86. an fœminarum.
 ibid.
 Scuta rhombulata. 189
 Scuta rotunda. 83
 Scuta sinistrorsus pluries fasciata. 164
 Scuta triangula. 84
 Scuta viminea. 82
 Scutaria ars. 1
 Scutaria symbola gentilitia. 13
 Scutaria vitta. 71
 Scutariarum figurarum & apicis analogia. 322
 Scutarium caput. 137. 138. 139
 Scutarii capitis differentia. 139
 Scutarius. 80
 Scutarius s. Hipparcha Gallia. 6
 Scuti cadenti seu chinati. 88
 Scuti caput s. cephalus. Champagne. 92
 Scuti nominis derivatio. 80
 Scuti sectio diagonalis dextra. Tranché, rechtß
 durchschnitten/ diagonalis sinistra, taillé,
 linckß durchschnitten/ 94. & seqq.
 Scuti divisio centralis in partes æquales duas. 89
 Scuti sectio tripartita diagonalis dextra drey-
 fach durchschnitten. Tiercé en bande, Tier-
 cé trenché, Trenché en trois. 99
 Scuti sectio tripartita diagonalis sinistra. Tiercé
 en barre, tiercé barre en trois, dreyfach
 linckß durchschnitten. 99
 Scuti sectio tripartita per lineas in medio con-
 currentes. Tiercé en pairle, in die Ecke drey-
 fach getheilt/ in Triangel getheilt. in margi-
 ne. 100
 Scuti sectio tripartita per lineas cochleares.
 dreyßnecht oder Schneckenweis dreyfach
 abgetheilt. tiercé en trois gironis arrondis &
 joints en cœur. 101
 Scuti sectio tripartita palaris. Tiercé en pal, tier-
 cé parti, parti en trois, dreyfach von oben her-
 ab oder psalweis getheilt. 97
 Scuti sectio tripartita in partes inæquales. 100
 Scuti sectio tripartita transversa. Tiercé en fa-
 sce, tiercé coupé. coupé en trois. dreyfach ge-
 spalten. 98
 Scuti divisio quadrifida. 101
 Scuti divisio quadripartita, cum quadra in alias
 quadras secantur. Vierfach gevierdt/ escar-
 telé, contrescartelé suré cartelé. 104
 Scuti divisio quadripartita decussata. partido
 en aspa vel frange. 104
 Scuti quinaria divisio. 105. Senaria. ibid.
 Scuti divisio in suas regiones. 89. & seqq.
 Scuti divisio transversa l. balthica. coupé ge-
 spalten/ überzwerch des Schildes getheilt. 92
 circa hanc divisionem varii termini gallici ibid
 circa scuti divisionem varii termini gallici. 89
 circa scuti divisiones alia subdiinctiones 105
 Scuti divisionum varii modi. 89. an ex antiqua?
 ibid. & seqq.

Et rerum occurrentium.

Scuti sectio in areolas plures. Fascé, palé bandé, barré. 105
 Scuti sectio denticulata & striata. 97
 Scuti sectio per gradus, coupé parti & recoupé, emanché &c. 96. pignoné. 97
 Scuti sectio diversa insignia uai parmæ includens. 91
 Scutisectio inversa, vairée, palisé. 97
 Scuti sectio lineis cochleatim ductis & striatis. mit abgeschnuptem Schneckenzug abgetheilt. 97
 Scuti sectio in nubium speciem. Enté, nebulé nuagé, Wolckenweis getheilt/ &c. 96
 Scuti sectio per pinnas, seu identata. 95
 Scuti sectio singulares. 97
 Scuti sinus vel pleuræ, flanges. 104. & 105
 Scutumbilicus. 89
 Scutifer. 80
 de Scutis Companilii collectio. 83
 Scutis impressæ imagines. 45. Inventum hocce Caribus attribuitur. 45
 Scutoadjacentia. 330. Earum enumeratio. ibid.
 Scutoimpositus apex. 305
 Scutorum forma. 83. 84
 Scuto inscriptæ figuræ. 127
 Scutorum antiquorum quantitas. 84
 Scutorum materia. 82
 Scutorum situs erectus, inclinatus. 88
 Scutulæ unde sic dicantur. 63
 Scutulæ vestes. 63. 64. 77. 116
 Scutulum. 182
 Scutulum medium. Herßschil. lein. 107
 Scutulorum mediorum apud Gallos solennis titulus. sur le tout du tout. 107
 Scutulorum mediorum usus 107
 Scutulatus color. 63
 Scut & nomen corio & clypeo olim tributū. 80
 Scyphus. 278
 Sectio scuti in suas regiones. 89. & seqq.
 Securis. 284
 Securis Amazonica. 295
 Securis militaris. 295
 Securis Romana. 295
 Segeisen. 285
 Segmentatæ vestes. 64. quænam eæ fuerint. ib. 77
 Seelblätter. 262
 Seefolben. 263
 Seigneurs bannerets. 50. 87
 Semé 129
 Semilorica. 75
 Seminales fructus. 263
 Seminale thecæ. 263
 Seneschalli vocis significatio. 169
 Senfe. 285
 Sepes. 301
 Sera. 282
 Serpens tortuosus. de eo terminus vivré. 256
 tres Serpentes A. 13
 Serpentum significatio symbolica. 256
 Serra. 285
 Serrula manubriata. 285
 Sertum 268 314
 Sertum rutaceum. 261. 268

Siegel. 13
 Sigilla. 13
 Sigilla veterum. 46
 Sigillorum imagines. 46
 Signa. 13
 Signa s. merca. 21. 24
 Signa præmia rei benè gestæ domi forisque. 74
 Signa belli ex panno, interdum ex metallo. 76
 Signa capitalia. 165
 Signa cohortum. 46
 Signa militaria Romanorum. 43
 Signa Romanorum Consularia. 43
 Signa Romanorum Imperatoria 43
 Signa socialia Christianorum. 70
 Signa veterum non familiarum notæ: Aliquando tamen ad posteros transmissa. 47
 Signorum veterum differentia & hodiernorum insignium. 46. plures differentiæ 48. sententiæ Menestrierii: Gelenii Labourerii: Welferii 48. Spelmanni assumpta 48
 Significatio colorum. 118. 124. 125
 Significatio argenti. 125. 127
 Significatio auri. 125. 127
 Silagalea. 307
 Silberfarb. 110
 Simia. 246
 Σημεία 13
 Simplicia insignia. 24
 Singularia quædam in apicibus. 329
 Sirenum figuræ in apice. 327
 Sirenum Imago. 205
 Situs animalium in scutis. 208
 Situs arietis, saliens, saillant s. sautant, gradiens stans. &c. 249. & 250
 Situs bovis gradiens, passant, cubans, saliens, furieux s. en furie accolé, clariné. 248
 Situs canis leporarii & molossi, currentes, stantes, erecti. &c. 252
 Situs cervi. gradiens, currens, cubant, passant, courant, couché. 243
 Situs Delfini, barbè, peautre, alumé lorre, pasmé. curvatus, unde curvicervium pecus vocitatur. 254
 Situs equi. consistens, sella & freno instructus, posé sellé & bridé, liber, gay, forcené, effaré vel effragé cabré, gradiens, passant, pascens, saliens. 246
 Situs felis. Fronte erecta, horidus, herissoné, effaré s. effrayé &c. 253
 Situs figurarum. 130
 Situs figurarum unius generis. 130
 Situs galearum. 308
 Situs leonis ordinarius. 230
 Situs leonis varius. 230
 Situs leopardi. 236
 Situs leporis vel cuniculi. currens vel cubans. courant en bande. 245
 Situs lunæ. 270
 Situs varius lunæ. 269
 Situs lupi. ravissant. 241
 Situs ovis, gradiens, passant, pascens, paissant. 249

Situs

Index Terminorum Heraldicorum

- Situs plinthidum. 201
 Situs sciuri. divaricatis pedibus, erectus, sup. pied.
 confidens & comedens, gradiens. 245
 Situs scutorum erectus, inclinatus. 88
 Smaltare. 109
 Smalto. 109
 Sodales Regum. 3
 Sol. 268
 Le sol. 128
 Soleæ equinæ. 288
 Soleil rayant s. rayonnant. 269
 Soli accessiones. 130
 Solis umbra. 269
 Solum. 127. accessiones soli. 130
 Sonnette. 284
 Sous brisure. 345
 Soustiens. 330
 Span. 260
 Spannisch Creuz. 176
 Sparre. 156. 165
 Gebrochene Sparren. 169
 Gespizte Sparren. 165
 Umbgestürzte Sparren. 169
 Spartani rubro indumento in præliis utebantur.
 68. hujus rei ratio. ibid.
 Spatium. 128
 Sphæra armillaris. 268
 Specula. 281. 299
 Spicæ. 262
 Spinæ piscium. 255
 Spindel. 282
 Spinnrad. 287
 Spizen. 116
 Spizenweis getheilt. 196
 Aufsteigende Spizen. 194
 Herabsteigende Spizen. 195
 Spuriis an insignia conveniant. 17
 Squammea lorica. 75
 Standara royal 44
 Standardum. 44
 Stange. 302
 Stangve. 302
 Stapeda. 288
 Stationariæ figuræ. An simpliciter antiquiores.
 135
 Statuæ pectorales. 326
 Stecher. 283
 Stechhelm. 309
 σ. φαν. 306
 Steg. 150. 301
 Stege. 349
 Stein. 277.
 Stella 271
 Stella. pentagonalis. 304
 Stellæ plures in uno scuto. 273
 Stellarum radii. 272
 Stellen. 350
 Stemmata. 13
 Stern. 296
 Stiglitz. 224
 Stigmata seu figuræ corpori humano impressæ.
 19
 Stipendia prosecutorum. 7
 Störche. 122.
 Stola. 60
 Stral. 274
 Stramen. 262
 Straß. 140. 151. 159
 Straus. 216
 Streithammer. 224. 295
 Streithorst. 295
 Streiksolben. 295
 Striata crux. 172
 Striati pali. 158
 Striata Zonæ. 146
 Strich. 140
 Strophium. 140
 Structuræ. 297
 Struthiocamelus. 216
 Struthionica pennæ in apice. 325
 Struthionica plumæ. 227
 Sturmhut. 306
 Sturnus. 224
 Subfrutices. 261
 Sublica. 158
 Supportantes. 330
 Supports. 330
 Sus. 242
 Sustentaculum. 330
 Sylvestris fœmina. 203
 Sylvestris homo. 203
 Σύμβολα 13
 Symbola fastuosa. 343
 Symbola gentilitiæ. 12. Scuta gentilitia 13. Sym-
 bolicæ tessera gentilis scuti. 13. &c. 343
 Symbola hieroglyphica veterum populorum.
 Græcorum. Atheniensium. Thebanorum.
 Rhodiorum. Corinthiorum. Lacedæmonio-
 rum. Argivorum. Locrensiū. Messeniorum.
 Arcadum. Ætolorum. Persarum. Macedo-
 num. Thessalorum. Asianorum. Medorum.
 Armeniorum. Chaldæorum. &c. 42. 43. 47.
 & 48
 Symbola seu lemmata epigraphica. 342
 Symbola personalia. 343
 Symbola rerum præclare gestarum. 342
 Symbolicæ tessera gentilis scuti. 13
 Sylva. 259
 Σύθημα. 344
 Synthesis. 64. Ejus usus ibid. & 65
 T.
 Tabernaculum. 301
 Tania. 293
 Taniola obliqua. 359
 Tanné. 113
 Targa. 82
 .א. טרנג. 82
 Targhetta. 82
 Targue s. targe. 82
 .א. טרנג. 82
 Targone. 82
 Tartsch. 82
 Taurus. 248
 Taxus. 246
 Tectura Domus. 298
 Tegmenta etiam integra pinguntur. 318
 Tegumenta galearum. Earum origo. 317
 Tegumentum cassidis. 306
 Tegumentum laciniosum. 317
 Telamon. 306. 330
 Telamo-

Et rerum occurrentium.

- Telamonum affinia. 332
 Telamonum differentia. 331
 Telamonum exempla Francica. 332
 Telamonum exempla in Germania. 331
 Telamonum exempla in Hispania. 332
 Telamonum origo. 331
 Tempestas. 274
 Templum. 298
 Tenants. 330
 Tenentes. 330
 Tentorium. 301
 Terrens color. 113
 Termini artis Heraldicæ. 10. intellectu difficiles. 10. artis difficultas. 11
 Tessellæ. 184. 187. 189
 Tessellæ in balthei vel fasciæ modum dispositæ. 191
 Tessellæ linguatæ; dejectæ. 190
 Tessellæ Normanniæ. 187
 Tessellæ novenæ. 189
 Tessellæ ex pellibus. 189
 Tessellarum collocatio. 187
 Tessellarum origo. 187
 Tessellatæ fasciæ. Eschiquetée. 149. geschacht I. schachband. ibid.
 Tessellati cantherii. 168
 Tessera militaris. 343. Ejus origo ibid.
 Tessera gentilitiæ. I. 58
 Tessera gentilitiæ an originem habuerint ex Veterum imaginibus. 58
 Tessera gentilitiæ an ex agmine discolori Circensium originem habuerint. 68. an ex vestium ornatu. 69. 70. 75. 78
 Tesseraria ars. I. 68
 Tesserariæ icones. 13
 Tesserariæ parmulæ 71. bicolores. ibid.
 Tesserarii laterculi. 127
 Tesserarius. 343
 Tesserarum origo. 58. 68. 69. 75. 77. 78
 Tesserarum figuratarum origo. 73. ejus rei ratio. ibid. & 74
 Tesserarum origo rectè ex panno petitur. 75
 Tesserarum usus in Heraldicis. 344
 Tesserarum usus desumptus etiam ab urbibus vel arcibus. 344
 Tesson. 246
 Testacea domus. 257
 Testudo. 257
 Testimonium subjectionis ex insignibus. 57
 Τετράγωνον. 84
 Tetraphylli flores. 268
 Τετραπύλλον. 307
 Textiles Dracones. 76
 Litera Thau. 13
 Thecæ seminales. 263
 Theophilus de orig. rei tesserariæ. 68
 Thorax. 75
 Thorbande. 301
 Thron-Zelt. 342
 adelicher offener Thurnirs Helm. 309
 Tiara. 114
 Tiercefeuille. 268
 Tilia. 259
 Timber. 305
 Timbre. 305
 Tinctura. 108
 Tinctura carnea. 114
 Tinctura galearum. 308
 Tincturæ figurarum naturam non sequuntur. 118
 Tincturæ unius Scuta. 128
 Tincturas designandi modus. 113. apud Germanos, Gallos & Italos, itemque notis planetarum in Spelmanno. Ibid.
 de Tincturis lacinarum regulæ. 318
 Harum regularum exemptiones. 319
 de Tincturis regula aliqua rejecta. 118
 Tinea. 255
 Tintinnabulum. 284
 Titio. 274
 Tituli. 13
 Toga. 60
 Toga picta. 62
 Toga prætexta. 61
 Toga purpurea. 61
 Tormentum. 296
 Torquatorum nomen unde? 333
 Torque. 319
 Torques Ordinum Equestrium. 333. & seqq.
 præter Torques alia Scuto circumdari solita. 342
 Torquium apud antiquos dignitas. 333
 Tortil. 319
 Tortile diadema. 319. Ejus colores. 320. origo ibid.
 Tour ou Chasteau don jon née. 299
 Tourteau. 199
 Tourteau beffants. 199
 Trabea sancti Ludovici. 74
 Trabeati Equites. 62
 Trabeæ triplex genus. 62
 Trace. 180
 Trahe. 287
 Trames. 140
 Trangle. 184. vocis derivatio. ibid.
 Trescheur. 180. 351
 Triangula. 195. Plura in uno Scuto. 196
 Treque. 319
 Triangula Scuta. 84
 Τρίγωνος. 307
 Tridens. 286
 Tridens bellicus. 295
 Τριφάλλια. 307. 320
 Trifolium. 261
 Τρίκρονον. 307. 320
 Τριλοφία. 307. 320
 Τρίπυρον. 300
 Trium figurarum dispositio. 130
 Triumphalia insignia. 14
 Trunci arborum. 260. Eorum differentia. ibid.
 Truncus quercinus. 258
 Trutta. 254. de ejus maculis terminus picotée. ibid.
 Tryphilli flores. 268
 Tuchschræ. 281
 Tudes. 284
 Tufa. 199
 Tugurium. 298
 Tulipæ. 268
 Tunica. 60

Index Familiarum.

- Tunica Jovis. 62
 Tunica palmata. 62
 Turba pullata. 63
 Turbinati pilei. 291
 Turris. 299. Ejus significatio. *ibid.*
 Turres in apice. 328
 Turres pinnatæ. 299
 Turres plures in Scuto. 299
 In Turribus quæ observanda? 299
 Turtur. 222. & 23
 Tygris. 237
 Typhæ. 263
Ουγέες 80. 81
 Tyronum galeæ. 308
- V.
- Vacca. 248. Ejus à bove differentia. *ibid.*
 Vacerra. 196
 Vaires. 116
 Vaire appointé. 117
 Vaire & menuvaire. 117
 Vairé En pal. 117
 Variæ pelles. 116
 Vartorum populorum usus insignis militari-
 bus. 73
 Vasculum 279
Basileiter. 289
 Vegetabilia. 258
 Vehiculum. 19. 286
 Vehiculi jugum. 287
 Vellus. 114. 116
 Vellus nolatum. 116
 Vellus solarium. 114
 Venatorium cornu. 289
 Veneto. 109
 Venetus color. 65
 Ventilabrum angulare 329
 Verganara. 9
 Vergette. 186
 Vermiglio. 110
 Vespa. 225
 Vespertilio. 222
 Vestis. 19
 Vestis Justiniani Imperatoris in morte. 74
 Vestis purpurea. 62
 Vestis nexilis. 64
 Vestes bicolores. 71. apud antiquas urbes atque
 Republicas adhuc in usu *ibid.*
 Vestes conchyliatæ. 276
 Vestes concolores à quo dabantur. 70
 Vestes Phrygiæ 77
 Vestes pictæ 77
 Vestes Regiæ Phrygio opere elaboratæ. 77
 Vestes scutulatæ. 63. 64. 77. 116
 Vestes in Scuto. 290
 Vestes segmentatæ. 64. quænam eæ fuerint,
ibid. 77
 Vestes virgatæ. 64. unde sic dictæ, *ibid.* 77
 Vestitæ imagines regiæ. 203
 Vestitus homo. 202
 Vexillum. 19. 20. 44. 75. 87. 296
 Vexillum quadratum. 86. 87
 Vexilla in apice. 328
 Vexilla ecclesiastica. 283
 Vexilla textu serico. 75
 Viminea Scuta. 82
 Vinitoria falx. 285
 Viola. 268. 290
 Violaceus color. 63. Cleri proprius. *ibid.* &
 114
 Virgatæ vestes. 64. Unde sic dictæ. *ibidem*
 77
 Virgatum Scutum. 193
 Virginea imago. 203
 Virgulæ lemniscatæ. 349
 Vires. 198
 Viridis color. 63. 111. 113. 126
 Viridis coloris significatio. 125
 Vitis. 259
 Vires militares. 297. Earum figura. *ibid.*
 Vitium militare significatio. 297
 Vitta. 317
 Vitta scutaria. 71. Earum usus, *ibid.*
 Vitulus. 248
 Ulnus. 259
 Umbilicus Scuti 89
 Umbo 84
 Umbra Solis. 269
 Umbraticus color. 126
Umschweiff. 179
 Uncus. 282
 Uncus hamatus. 282
 Uncus militaris. 296
 Uncus simplex, (*itecher*.) 283
 Undulatæ Zonæ. 148
 Undulati cantherii. 168
 Undulati pali. 158
 Unicornu. 238
 Voces. 302. de horum *δερμάτων* antiquitate.
ibid.
 Voces integræ in schedis. 304
 Voces sine schedis in ipso Scuto. 304
 Vol. 227. 325
 Volatilia. 211
 Volet. 317. 320
 Vomer. 286
 Vorcestriense templum. 19
 Upupa 224
 Urbs. 300
 Ursus. 239. 248
 Urinus pes. 240
 Urtica. 261
 Usus artis Heraldicæ. 9
 Usus auri Romanorum Ducum in veste trium-
 phali. 60
 Usus coloris albi. 61
 Usus colorum in bellicis expeditionibus. 67
 Usus colorum in vestibis domi atque in urba-
 no cultu. 60
 Usus gladii. 25
 Usus Synthesis. 64. 65
 Utenilia Mechanica & alia Instrumenta.
 278
 Uvæ 263
 Vulcanus mons. 277
 Vulpes. 242
- Vultur.

Index Familiarum.

Vultur. 220

W.

Wagenrad. 287

Wappæ. 14. 41

Wapen. 13

Wapenbrieff. 21

Wapendecke. 317

Wapen Könige. 2

Wapenkunst. 1

Wapen, Rock. 6

Nam. Wapen. 361

redende Wapen. 361

Warte. 299

Wartschild. 18

Wasserhuhn. 219

Wecken. 192

Wedel. 288

Weiß- oder Silberfarb. 110

Wellen freuſ. 173

Winkelmeß. 165. 282

Windspiel. 252

Wolfsangel. 283

Wulst. 320

Z.

nar

Zapata. 293

Zapffen. 282

Ziegel ſpen. 201

Zindelbinden. 320

Zobel. 111

Zona. 140. 146

Zonæ cochleatæ. 146

Zonæ ex ramo detruncatæ. 148

Zonæ pinnatæ. 147

Zonæ Striatæ. 146

Zonæ undulatæ. 148

getheilte Zwerchbalg. 155

Zwerchſt. b. 151

Index Familiarum, quarum insignia tota, vel partes earum recensentur.

A.

l'Age. 172

Aavaille. 192

Abelly. 242

Abensperg Com. 94

Abſchaz. 245

Abſperg. 100

Acarie. 167

Acconitani. 335

Acerac. 188

d'Acher. 299

d'Achey ſ. Ache. 295

Acugny. 342

Acunna. 363

Adeleffen. 105

Adelevesen. 105

Adelhausen. 212

Adelhofen. 285

Adelsbach. 233

Adelsdorf. 227

Adelshausen. 365

Aderam. 218

Admiralis Franc. 333

Adolzheim. 250

Adornii. 156

Advocati de Saltzburg. 325

von Aducht. 217

Affaytardi. 299

Affenstein. 155. 275

Agolant. 212

Agoult de Sault. 241

Aguesseau. 332

Ahaim. 237

Aheim. 92

Ahlſingen. 183

Ahr. 272

Aichach. 102

Aigna. 268

Aigvemont. 171

Ailly. 344

Aifei. 145

Ait de Altenberg. 169

Aiver. 251

Aiver de Auberg. 298

Alani. 246

Alaigre de Puiffagu. 299

Albe. 240

Albersdorf. 218

Albich. 185

Albinei Com. 231

Albilly. 198

Albizey. 213

Albm. 157

Albon S. André. 171

Albrechtsheim. 237

Albretani. 128

Albuquerque Duces. 256

Alciati. 363

Aldenberg. 203

Aldenburg. 365

Algava M. 57

Algey. 55

Algrin de Cajeu. 174

d'Alemagna. 225

Alemagn. 300

Alemannia Stirps. 368

Alenſonum Com. 351

Alerac. 182

Aleſſo. 178

Allersbach. 273

Alles. 233. 235

Allinville. 145

Alnbach. 215

Theodoricus Alneuacensis. 55

Altensburg. 56

Altendorf. 91. 183

Altenlegern Baron. 94

Altenſteiga. 365

D 2

Altenstein.

Index Familiarum.

- Altenstein. 284
 Alt-Guffidaun. 91
 Althammer. 242
 Althan. Bar. & Com. 303
 Althann. 312
 Altmann. 356
 Altmänner. 365
 Altmänner de Regeldorff. 204
 Altmanner de Vilswert. 203
 Altmanstein Comit. 94
 Altdorf. 92
 Altorf. dicti Grosberg. 265. & 354
 Altorf cogn. Wollenschlager. 354
 S. Amadour. 241
 St. Amand. 145. 190
 Amblot. 153
 Ambray-Montigny. 299
 Amedens viridis, Com. 88
 Amelunxen. 157. Brunsv.
 Amelunxen Westph. 157
 Amerval. 200. 360
 Amiens. 168
 Amoroso. 368
 Ampringen. 157
 Amsberg. 365
 Amsheim. 225. 364
 L'Anchise. 240
 Ancienville de Villiers aux Corneilles. 284
 Andelot. 188
 Andini. 344
 Andlaw. 172
 Andrada familia. 304
 S. André. 213
 Anfang. 252
 Angennes. 178
 Auger. 117. 271
 Angelloch. 283
 Angle. 232
 Anglure. 284
 Angoulême. 190
 Andlau. 319
 Andloviagens. 218
 Andradæ. 112
 Andresel. 233
 Anicia fam. de Henberg. 233
 Anna Britanica. 342
 Aufelme. 194
 Antellana gens. 165
 Antolines. 188
 Antonius Burgundus. 359
 Apelvoisin. 185
 Appenheimer. 254
 Appenzel. Civ. 240
 Appiana. 189
 Aqua viva. 232
 de Aquæ ductu. 217
 Aquila. 212
 Aquilini. 151
 Aquitani. 346
 Aragoniæ Reges. 344
 Aransion Princ. 289
 Arau de Rochefort. 190
 Arces. 186
 Archery. 295
 Arcolieres. 293
 l'Arconneur. 171
 Arellano O'de Aquilar. 265
 d'Argies. 225
 Argentinense scutum. 331
 Argentinensis Episc. 152
 Argenton. 200
 Argentoratum Civ. 152
 Argentre. 173
 Arlatan. 195
 d'Arly. 139
 Armansberg. 212
 Arminus. 343
 des Armoises. 182
 Arnelot. 207
 Arnim. 145
 Arnold. 220
 Arnsberg. 121
 Arnshawang. 188
 Arnsdorf. 189
 Arondeleæ Com. 231
 Arpajou. 290
 Arradon. 192
 Arschot Com. 347
 d'Arfilieres. 172
 Arsy. 200
 Artigoity. 288
 Artstetter. 94
 Arzt. 152. 235
 Arvernæ Com. 238. 283
 Arvillars. 213
 Arundelii B. de Wardour. 224
 Asch. 168
 Aschhausen. 287
 Aschwede. 245
 Ascoughi. 247
 Ascui. 248
 Ashley. 248
 Askewei. 247
 Asperg Com. 317
 Aspermont Loth. 332
 Aspermont Pic. 231
 Astauvand. 212
 Asbeck. 190
 Asseliri. 173
 Ashelm. 164
 Astovans de Muspart. 212
 de l'Astre. 225
 Attichy. 357
 Atzelndorf. 222
 l'Avaugous. 137
 Avazini. 343
 Auberii. 146
 l'Aubespain. 283
 Aübeterre. 190
 Aubigny. 141. 300
 St. Aubin. 137. 257
 Aubuffon. 177
 Avellaneda. 241
 Avenio urbs. 331
 Auer. 198
 Auer de Puelach. 105
 Auer de Tobel. 239

Index Familiarum.

Aver de Winckeli. 235
 Auersberg. 248. 303
 Aufreville. 213
 Augustanus Episcopus. 91
 Augustus Imperator. 251
 Aulhon Servieres. 173
 Aulock. 121
 Aumont. 166
 Aumontia insignia. 107
 Aurach. 90
 Aurbach. 91
 Aurberg. 96
 d'Auray. 139. 190
 Aurelianenses. 346
 Auria. 121
 Aurifaber. 244
 Aursperg. Bar. 366
 Ausseville. 232
 Austriaca fam. 140
 Austriaca insignia. 107. 108
 Autret. 148. 184
 Autruy. 190
 Auvraymesnil. 357
 Auxi-Monceaux. 189
 Axleben. 285
 Axt. 285. 364
 M. de Ayamonte. 357
 Aycher de Herngiesdorf. 258
 Aydie de Riberac. 245
 d'Ayen. Com. 153
 Azelndorf. 365
 Azevedo. 363

B.

Bacelli. 248
 Backenstein. 157
 Basckisch. 251
 Baden Alsat. 188
 Badenses March. 153. 322
 Badrun. 224
 Baheim. 155
 de Baëce. 116
 Baeren. 365
 Bahuno la Demiville. 241
 Baillet. 261
 Bailleul. 178. 352
 Bailleul de Poyane. 218
 Baillon de Forges. 237
 Baillou. 243
 Bain. 302
 Bajordan. 174
 M. de la Bala. 358
 Balbi. 56
 Balck. 240
 Baldinger. 121
 Baldorf. 104
 de Balzo. 272
 Balciorum fam. 272
 Bally d'Ozereaux. 176
 Bambel. 215
 Bandinellum. 19. 110. 128
 Bandini. 151
 Baner. 265. 363. 368

Bauer de Eifeneck. 160
 Banerorum fam. 297
 Bangy de Ledeville. 260
 de Bantaleon. 153
 Banville. 157
 Bannereti Domini. 313
 Bapst de Bolsenheim. 365
 Baqueville. 284
 Barat Montraversier. 288
 Barbarini. 225
 Barbesieres. Chemeraut. 192
 Barbesieux. 183
 Barby. 124
 Barchon. 212
 Barcinensis Domus. 349
 Barckley. 166
 la Barde. 276
 Bardeleben. 365
 Barenfes. 344
 Barfute. 122. 207. 364
 Baringtoni. 350
 Baronnat. 297
 Barr. 146. 233
 Barrault. 172
 la Barre. 234
 des Barres. 171. 177
 les Barres. 190
 Barrensis Insignia. 347
 Barrii. 363
 Barria la Galissoniere. 225
 Barron. 289
 Barschker. 324
 Bart zu Kopenhausen. 205. 364. & 365
 Bartridge. 224
 Barut. 248
 Basiliense scutum. 331
 Basiliensis Episc. & Civ. 266
 Basileensium δειγμα. 302
 Basoges. 235
 Bastheim. 150
 Bassetti. 358
 Bassompierre. 168
 Batteburg. 347
 Bavarix Elect. 332
 Baveaux. 166
 Baudricourt. 233
 Baudrier. 137
 les Bauds. 250
 Bauer. 247
 Baulon. 117. 178
 la Baume C. de S. Amour. 353
 la Baume C. de Montreuil. 353
 Baumgarten. Bar. 106
 la Buvre. 194
 Bausac. 233
 Bauslay. 357
 Bautru. 167
 de Baux. 272
 Bayencourt. 299
 Baylens de Poyanne. 252
 Baymundt. 188. 219. 248
 Bayrn de Caldif. 272. 277. 282
 Bayrn de Pellenhofen. 265
 Bazan. 188. 342

D 3

Bazo-

Index Familiarum.

Bazoges. 189
 Beamont de Montigny. 153
 Bearn. 54
 Bearnensis stirps. 349
 Beaucaire Peguillon. 236
 Beauce. 174
 Beaucé. 213
 Beaucham. 142
 Beaufort. 183. 233
 Beaufort Dux de Sommerfet. 360
 Beaufremont. 117
 Beaujeu. 185
 Beaulne. 166
 Beaumanoir. 201
 Beaumont. 182. 212. 234. 245. 299. 357
 Beaumont le Richard. 214
 Beaumont le Vicomte. 231
 Beaufaut. 357
 Beauvau. 234
 Beauville. 248
 Beauvilliers. 146
 Beauxoncles. 276
 Bec Crespin. 327
 Becay. 149
 Bechii. 363
 Beck. 56. 107
 Becourt. 182
 Bedaro. 297
 Bedingfeld. 213
 Beer. 365
 Beestoni. 225
 Beheim. 131. 280
 Bohem. 265
 Behem de Adelhausen. 244
 Behr. 280
 Beilstein. 366
 Belin. 185
 S. Belin. 249
 Belmonte de los Campos. 293
 Belpench. 188
 Bely de Belfort. 283
 Bellangues de Tourneville. 223
 Belley. 193. 293
 de Balle. 284
 Belle combe. 153
 Bellefaye. 167
 Bellefondt. 167
 Bellefouriere. 265
 Bellegardii. 367
 Bellemonte. 267
 Bellenave. 231. 352
 Bellendorf. 367
 Bellersheim. 354
 Bellestre. Bar. 341
 Belleveue. 206
 Bellieure. 143
 Bellinghausen. 297
 Belloni. 303
 Berndorf. 123
 Bemelberg. Baron. 102
 Benavides. 235
 Bendeleben. 92
 Benelle. 166
 Benfis. 191. 325

Benil. 248
 Benstedt. 104
 Bentkeim. Com. 106
 Beranger. 182
 Berangeville. Com. 171
 la Beraudiere. 175
 Berbisdorf. 123
 Berchtold. 229
 Berchtolzhofen. 157
 Berckheim. 172. 218
 Berckley. 166
 Bercy. 225
 Beré. 237
 Berenfels. 366
 Berg. 354
 von Berg. f. Bergen. 149. 185
 Berge. 251
 Bergelafen. 120
 Bergeres. 192
 von Berghe. 147
 Bergkhofen. 239
 Berische. 240
 Berlaer. 347
 Berler de Tullau. 154
 Berlichingen. 287
 Bermenicourt. 138
 Bermont. 235
 Bermudes. 188
 Bern. 117
 Berna. 239. 365
 Bernage. 252
 S. Bernardus. 156
 Bernerii. 112
 Bernfels. 319
 Bernhausen. 112
 Bernheim. 265
 Bernieules Rabodanges. 174
 Bernstatt. 364
 Bernstein. 249. 365
 Berolinum. 365
 Berruier. 279
 Bersau. 93
 Berstein. 325
 Bertaut, Dn. Mechlinia. 347
 Bertou. 186
 Bertrad. 104
 Bertran. 232
 Bertrand. 244
 Berrier de Migieu. 212
 Berwang. 239
 Besançon. 352
 Besem. 121
 Betezé. 178
 Berhaucourt. 233
 Bethune. 141. 327. 332. 353. 368
 Bettendorf. 198
 Bettschen. 287
 Bettwingen. 90
 Beuchwiz. 169
 le Beuf. 248
 Bevereau. 219
 Beveren. 147
 Beverforde. 246
 Beverwaerde. 347

Index Familiarum.

- S. Beuve.* 198
Beyerley. 1751
Beynac. 245
Bezenstein. 99
Bezisky. 121
Biamont. 190
Biberacum. 365
Biberau. 294. 368
Biberstein. 243. 244. 251. 285. 329
Bibra. 246. 364
Bibritsch. 262
Bicken. 145
Bidenfeld. 282
Bieli Civ. 285
Biela. 365
Bielcke. 145
Bielde. 144
Bierse. 145
Biesy. 207
Bignon. 259
Bigny d'Esney. 254
Bigod. 172
Bigorre. 234
le Bigot. 142. 152
Bilandt. Bar. 172
Bilitzsch. 296
Billersheim. 292
Billick. 287
Bilow. 354
Bindeman. 188
Bipenna Civ. 285
Birckelin. 240
Bircken. 260
Birckicht. 365
Birgel. 142
Birglin. 174
Birninghamii. 97
Gontaut de Biron. 102
Bironiorum familia. 38
Bisce. 256
Bischofsheim. 99
Bischofswerd. 302
de la Bisse. 368
Bissey. 352
la Bistrade. 300
Bittenheim. 93
Bituricenses. 54
Bituriges. 331
Bivero. 261
Blacha. 295. 329
Blainville. 168. 171
Blanchefort. 237
Blanckenberg. 164. 203
Blanckenfels. 241
Blanckenstein. 191. 287. 365
Blandrata. 203
Blanette. 178
Blantzen. 274
Blarri. 213
Blasbelg. 204. 365
Blaubeurium. 365
Bleichenbach. 155
Blemur. 172
Blettrans de Pierreloux. 259
Bleverhasseti. 254
Blindheim. 94
Blot Chavigny. 191
le Bloy. 231
Bloys. 261
Blumenau. 350
Blusquelle. 168
Bocart. 182
Bock de Erleburg. 365
Bocken. 243
Bockwitz. 274
Bodeckher in Elgow. 171
Bodendyck. 328
Bodenhausen. 328
Böck de Nordholz. 365
Böcklin de Bocklinsau. 365
Böcker. 195
Böle. 284
Böltzig. 255
Böerlin. 250
Böerfel. 364
Bösozel. 139
Bötzler. 287
Bözeler. 354
Boffin d'Uriage. 248
de Bogen, seu Arcu. Com. 296
Bohaux. 257
Bohun. 186
du Bois. 213. 282
le Bois. 171
Bois daulphin. 357
Boisgency. 188
Boisroux. 193
Boissavesne. 172
Boissieu. 130. 234
Bolandt. 280
Boliers. 55
Bollen. 166
Bolmeriz. 188
Bolschwiz. 93. 112
Bomgart. 166
Bompart. 238
Bonabes de Rouye. 173
Bonaguri. 264
Bonanno. 263
Bonatorfi la Harpinere. 231
Bonchevol. 213
Boncompagno. 256
Bonde. 328
Bondu. 143
Bonin Messignac. 174
Bonne de l'Esdiquieres. 231
Bonnebon. 292
S. Bonnet Thoiras. 289
Bonnier. 261
Bonniuet. 352
Bonstetten. 193
Bonterard. 230
Bonuert. 188
les Bonvieres. 249
Bopfingen. 117. 137
Boraus. 141
Borbonii Duces. 351. 82 352
Borcken. 295

Borde-

Index Familiarum.

- Bordeaux. 218
 des Bordes. 293
 Borghese. 256
 Borgia. 248. 349
 Le Borgne de Montagny. 213
 Bornstett. 121
 Carolus Borromeus. 55
 Borschnitz. 189
 Borsel Com. 142
 Bortraux. 363
 Borudricout. 171
 Borwiz. 250
 Bosen. 329
 Bosen de Waldeck. 292
 Bosokan. 157
 Bost Radepons. 176
 Bossu Longueval. 180
 Bossu C. de Herford. 267
 du Bot. 295
 Botleve. 179
 Bottfeld. 121
 Bouchard. 172
 Bouchavanes. 173
 Bouchu. 167
 Boucieauldius. 332
 Boudrac. 122
 Boulainvilliers. 174
 la Boullaxe. 167
 Bovillé de Creance. 185
 Boulliers. 138
 Boulieu. 190
 Boullene. 143
 Godofredus Boullionens. 123
 Bouqueval. 177
 Bourbon. 108
 Bourbourg. 185
 la Bourdonniere. 294
 de Bourg. 150
 du Bourg. 304
 Bourgeois de Crespy. 231
 Bourgeois Moleron. 198
 Bourgneux. 178
 le Bourgoin. 174
 Bournon. 153
 Bournonville. 233. 331
 Bours. 153. 172. 357
 Bourys. 174
 du Bouschet. 198
 Boussinges. 284
 Bouteuille. 214
 Bouteillers. 368
 Bouteville. 178. 357
 Boutier Chasteaudacy. 182
 Bowmann. 296
 Boxdorf. 364
 Boyneburg. 56. 348
 Boyneburg de Hoinstein. 102
 Boyneburg cognomen die Weisen. 102
 Bozheim. 21. 53. 171. 319
 Brac. 193
 Brachet. 252
 Brackenheimium. 365
 Bragelonne. 142
 Brahe. 265
 Braidenbach. 155. 227. 275
 Braidenstein. 92
 Braille. 141
 Braitenbuch. 123
 Brancamont. 167
 Brancas de Willars. 174
 Brandeburg. El. 332
 Brandenburgica insignia. 107
 Brandschitt. 365
 Brandstein. 367
 Brandt. 354. 364. 365
 Brantstein. 242
 Brasii. 103
 Brauchitsch. 243
 Braun. 130. 194
 Brauneck. 103
 Brauspach. 94
 Breaute. 267
 Brechter de Hohenwört. 193
 Breckendorf. 210
 Breckspeare. 363. 366
 Bredter de Flohenstein. 356
 Bredter de Hohenstein. 185. 350
 Brehan. 236
 Breidenbach. 283. 325
 Breidenbeck. 257
 Breidenstein. 257
 Breisach. 291
 Breitenacker. 269
 Breiten Landenberg. 198
 Brem. 231
 de Brembt. 138
 Brempt. 158
 Brendel de Hohenburg. 147
 Brenne. 231
 Bresal. 200
 Breserville. 263
 Bressia fam. 348
 Bressuire. 212
 Bretagne. 284
 Brothovil. 220
 Bretigny. 210
 Le Breton. 223. 233
 Breton Grillon. 186
 Bretonniere de Warty. 191
 Bretz. 92. 326
 du Breuil. 232
 Breuning in Buchenbach. 180. 263
 Breussant. 212
 Brezé Maille. 148
 Briançon. 171
 Brichanteau. 200
 Bricquebecq. 233
 Bridiers. Com. 144
 Brie. 225
 Brie en Bresse. 122
 Brieze. 100
 des Brioux. 200
 Brignac. 178
 Brignole Civ. 303.
 Brillac. 265
 Brillet. 148. 293
 Brimen. 214

Brincken

Index Familiarum.

<p> Brincken. 277
 Brinon. 167. 268
 Brion. 231
 Brionne. 145
 Briquebecq. 323
 Brisci. 252
 Brisinowsky. 149
 Brissac. Duc. 285
 Brissay. 233
 Brishitz. 144
 S. Brissou. 265
 Britanniæ Duces. 54. 332
 Brixienfis Episc. 250
 Brockendorf. 243
 Brockn. 278
 Brockot. 251
 La Brodicre. 213
 Brogien. 277
 Broich. Com. 183
 Brombsen. 99
 Bromlei. 103
 Bromm. 259
 Joannes Brommius. 259
 de Brembalis. 56
 Broon Brondineve. 176
 la Brosse. 234
 Brotbeckii. 25. 33. 129
 Brovillart. 166
 Broyes. 189
 Bruayes. 115
 Bruck. 301
 Brucourt. 233
 Bruges. 172
 Brulard. 368
 Brullon la Musse 237
 Brumbach. 112
 de Brumat. 272
 le Brun. 139
 Bruneau. 159
 Brunfels. 179
 Brunolet de St. Clair. 159
 Brunsberg. 193. 201
 Brunsvicensis Dux. 322
 Brunsvicensia insignia. 107
 Bruyant. 153
 Bruyeres. 233
 Buade. 238
 Buade Balcan. 218
 Buatter. 242
 Bubelwiz. 188
 Bubenhofen. 147
 Buccafoco. 205
 Buch. 190
 Buchart. 206
 Bucher. 258
 Buchholtz Baron. 112
 Buchholtz. 95. 237. 318
 Buchnan Com. 207
 Buchornum. 366
 Buchten. 296
 Buchseck. 354
 Buchvitz. 90
 Buckhel. 196
 Budee. 263 </p> | <p> Budes. 258
 Budlar. 364
 Budtlar. 278. 354
 Bueil. 270
 Buena Guia. 332
 Buerer C. de Holdernes. 155
 Buffevant. 175
 Pierre Buffiere. 235
 Bugnons. 182
 du Buiffon. 294
 Bulaw. 201
 Bulgari. 247
 Bülzingsben. 319
 Bulleux. 138
 Bülling. 286
 Bünau. 91
 Bungart. 165
 Buntichen. 188
 Burckersdorf. 349
 Burckersroda. 196
 Burdian. 205
 Burdigalenses. 331
 Burckhard 300
 Burckkaus. 212. 232
 Bure. 189
 Buren. 120
 Burg. 191
 Burgermeister de Dicisaw. 102
 Burgsdorf. 349
 Burgundi. 246. 256
 Burgundiæ Comit. 231
 Joh. Burgundus Dn. de Amerval. 360
 Burscheck. 189
 Burstorw. 220
 du Bus. 294
 Busch. 365
 von Busch. 260
 von dem Busch. 140. 285
 Busvoy. 188
 Busseck. 354
 Bussion. 233
 de Bussy. 168
 Buticularii. 368
 Buticularii Silvaçtenses. 53
 Butler. 278
 Burggraff. 252
 Büttner. 238
 Byckelberg. 282 </p> |
|--|---|
-
- C.
<p> Cabillonio-Arausionenses. 107
 Cabrera. 250. 363
 Cadier. 244
 Cadomenfes. 207
 Cadovalan. 148
 Cadurcensis Episcopus. 316
 Caen. 174. 205
 Caffre. 156
 Cajerani. 154. 186
 Caillarville. 224
 Caifurit. 189
 Calabria. 175
Calataynd. 293 </p>	E
- Calden;

Index Familiarum.

- Caldenberg. 190. 299
- Calenbergii. 347
- Calfii. 249
- Calletol. 233
- Calletot. 235
- Calthorpi. 56
- Galva. 188
- Calvarci. 145
- Calveley. 249
- Calverley. 249
- Cambout. 149
- Cambronesii 145
- Camerarii de Wormatia. 139
- Camillus Palawicinus. 343
- Caminade. 217
- Cammer. 154
- Cammerer de Fulda. 103. 194
- Campa. 106
- Campaniæ Com. 344
- Campaniæ insignia. 186
- Campen. 147. 189. 328
- Campodunensis Civ. 303
- le Camus. 216
- Cancellarius Franc. 333
- Canders. 281
- Canillac. 252
- M. de Cannete. 357
- Canon. 139
- Canstadium. 365
- Cantorberis Episc. 181
- Cany. 191
- Cappler von Seden. 140
- Capenhurstii. 217
- Cappel. 100
- Capellia fam. 347
- Capra C. 56
- Capria. 343
- Caraccioli. 325
- Caradet. 233
- Caraffa. 145. 302
- Carben. 325
- Carbounieres la Capelle Biron. 274
- Carcassonensis Civ. 250. 301
- Cardaillac. 198
- Cardenæ. 113
- Carel la Bourdonniere. 294
- Cardona. 261
- Cardenas. 363
- Carlisleus. 304
- Carnei. 216
- Carolus V. 343
- Carolus Fridericus I. Juliaco-Clivius. 343
- du Carpont. 232
- le Carron. 200
- de la Casa. 150
- Cassel. 154. 299
- Cassincourt. 213
- Castanea fam. 230
- Castel. Baron. 322
- Castel S. Nazart. 300
- Castel, Com. 103
- Castel fromont. 174
- Castelmur. 365
- Castelnau. 300
- Castellana familia. 300
- Castenubrient. 263
- Castilienfe Emblema. 299
- Castiliones. 365
- Castille. 299. 363
- Cast Lucé. 200
- Castner de Schnadebach. 244
- Castriotus Scanderbeg. 123
- de Castro Com. 200
- Castrogeriz. Com. 357
- le Cat. 299
- Catharina Medicea. 343
- Candel. 191
- Candelbroune. 191
- Caulincourt. 138
- Caumartia. 145
- Caumont. 99. 237
- Cazetvautort. 214
- Cazenove. 168
- Celles. 186
- Cename. 233
- M. de Cenete. 357
- Centuriana fam. 156
- Cerieres. 233
- Susanne Cerny. 198
- Cesarini. 240
- Cervalos. 244
- Cervini. 244
- Cervulini. 244
- Chabanes. 233
- Chabotii. 255
- Chaillou. 168
- Chalant. 138
- Chalençon. 235
- Chaligaut de Crosne. 219
- Chalon. 153. 368
- Chalon du Blé. 168
- Chalonges. 232
- Chalouyan. 357
- Chambaron. 283
- Chambes. 232
- Chamblay. 171
- la Chambre. 265
- Champagne. 138. 206
- Champagne la Sufe. 194. 235
- Champdivers. 167
- Champgirault de Germonville. 255
- Champigny. 270
- Champlite. 231
- Champluisant. 177. 178
- Chandio. 144
- Chanlecy. 300. 332
- Channeviere. 178
- Chantelou. 190
- Chanternerle. 152
- Chantilly. 368
- Chapeaupers. 300
- la Chapelle. 171. 172. 248
- Chaponnay 217
- Chappronaye. 193
- Charente. 150
- Charlet. 213
- Charlieu. 190

Charlot.

Index Familiarum.

Charlot. 167
 Charny. 183
 Le Charon. 167
 de Charrots Com. 141
 le Chaffier. 190
 Chasteaubrient. 130. 265
 Chasteaubrun. 237
 Chasteaudun. 190
 Chasteaugal. 300
 Chastenaugiron. 137
 Chasteaugontier. 168
 Chasteaumorant. 234
 Chasteauneuf. 272
 Chasteauneuf. in Delfin. 137
 Chasteauneuf-Rochebonne. 299
 Chasteaurouge. 265
 Chateauvillain. 182. 231
 Chasteigners. 230
 Chastelani. 300
 du chastel Giffart. 172
 du Chastellier. 139
 Chastellier d'Erac. 137
 Chastelus. 232
 Chastillon. 205. 357
 Chastillon sur marne. 116. 348
 la Chastre. 174. 344
 Châte. 280
 Chatelus. 153
 Chaulnes. 233
 Chaume. 174
 Chaumont. 146. 214
 Chausnes. 282
 Chauvel. 293
 Chauvigny en Berry. 344
 Chazeron. 327
 Chemilly. 225. 289
 du Chemin. 232
 Chenin. 172
 Cheny conforgien. 280
 Cherisy. 144
 Chesnalla. 193
 la Chesnay. 168. 267
 du Chesne. 245
 C. de Chester. 262
 Cherardy. 153
 Chevalier. 219. 239
 Chevalli. 247
 Cheuvrieres. 168
 Chezelles. 233
 Chifflet. 256
 Chifflet. 185
 Chila. 160
 Chiny. 178
 Chistwitz. 123. 185. 329
 Chohan de Kocanday. 244
 Choiseul. 349
 Choiseul Praslin. 171
 Chomeday. 274
 Chomel. 142
 Chontrin f. Concin. 169
 Chonzin. 159. 267
 du Choure. 299
 Chourfer. 146
 Cibo. 156

Cigala. 212
 Cicogna familia. 304
 Cilles de Fours. 232
 Ciry. 252
 Le Cirier de Neufchelles. 239
 Cislighi. 56
 Clamedis. 145
 Clapillon. 262
 S. Clar. 283
 Clare. 168. 358
 Rogerius de Clarendon. 358
 Claromontani. 55
 Claromontia Stirps. 315
 Classy. 158
 Clavel. 284
 Clause Marchaumont. 167
 Clauver. 205
 Cleingedanck de Mommersloch. 147
 Cleingedanck de Pavono. 147
 Cleingedanck de Stessen. 147
 Clema dict. Tschapsky. 97
 Clematia fam. 147
 Clemmen. 146
 Clepingi. 167
 Clermont. 168. 212. 280. 332
 Clermont en Bassigny. 244
 Clervaux. 263
 Clifford. 188
 Clinchamps la Buisardiere. 223
 Clinton C. de Huntingdon. 175
 Clifton. 232
 Clivii. 266
 Clofen. 200. 219
 Clugny. 280
 du Cluteau. 181
 Clypart. 167
 Coatmen. 198
 Coastin. 149
 Cobhamiorum gens. 358
 Cobhamus de Chafford. 358
 Cobhamii de Couling. 358
 Cockain. 217
 Codolmeri. 152
 Coëfme. 232
 Coesquen. 154
 Coetanezré le Sergué. 294
 Coëtgourheden. 172
 Coët Jus. 117
 Coëtmen. 198
 Coetquelfen. 267
 Coglione. 207. 363
 Cognet la Tuillerie. 294
 le Coigneux. 243
 Cokkiold. 265
 Colbert. 257
 Coldstein. 238
 Colibeaux Malemains. 206
 Coligny. 212
 Collalto. 103
 Colner. 254
 Colobrath. 213
 Cologne. 299
 Colom. 223
 Colomber. 233

Index Familiarum.

- Colombi. 112
 Colombo. 277. 302
 Colonia Agrippina. 55
 Colonienſe Scutum. 331
 Colonienſis Archi Episc. 172
 Colonienſis Elector. 106
 Colti. 247
 Chriſtophorus Columbus. 52. 340
 Columaii. 205. 342. 363
 Combaut d'Arcierre. 252
 Combour. 102
 Commendatores Melitenſes. 342
 Commerſtatt. 179
 Compton. de Northampton. 296
 Conan Rabellan. 201
 Concin. 169
 Coneslii. 245
 Conſlans. 231
 Conigan. 348
 Conigan d'Arcenet. 181
 Conigan. de Cangez. 181
 Conreſheim. 356
 Conſtantiæ Episc. 171
 Conſtantin. 153. 277
 Conti Com. 342
 Copier. 138
 Coquelaire. 200
 Coraſe. 198
 Corbet. 221
 Corbigny. 280
 de la Corçana. 357
 de Cordona. 303
 Corduba. 145
 Cordubenſis gens. 332
 Cordubenſes de Comares. 542
 Corgenon. 137
 Cornillau. 222
 Cornon. 273
 Cornubia. 54
 Cornubienſis nobilitas 54. 224
 de Corſain. 167
 Corvey abbat. 93
 Corvini Colon. 221
 Corvini (Rom.) 221
 Corvinorum fam. 220
 Coſmus Medices. 251
 Coſſa. 206
 Coſſé. 285. 332
 Coſtain. 141
 La Coſte. 205. 327
 Coſtniz Episc. 171
 Cottebrune. 178
 Cotteran. 257
 Couciaci. 116
 Coucy. 117. 344
 Coudette. 288
 la Coudray. 117
 du Coudré. 291
 Coulombiers. 174
 Courcelles. 189
 Courchy. 194
 Courlandon. 287
 Courrieres. 357
 Courſillon. 191
 La Court. 207
 Courtiamble. 294
 Courtray. 168
 de Courville March. 141
 Couſans. 174
 Couſtain de Puifignan. 190
 Coutay. 193
 Cramailles. 171
 Craon. 190
 Crays de Lindenfels. 145
 Crazen de Scharffenſtein. 141. 201
 Creilsheim. 143
 Cremer de Kunigshofen. 168. 232
 Crequy. 258. 344. 367
 Creſcentii. 56
 de Creton. 172
 Crevcœur. 168
 von Creutzen. 157
 Criechingen. 141
 le Crilles. 226
 Criſegaud de Coëſmet. 194
 Crisky. 298
 Crivelli. 363
 Croiſſilles. 191. 357
 la Croix. 177
 Cronberg. 19. 117. 364
 Croneck. 215. 251
 Cron-Weiſſenburg. 365
 Croſſe. 158
 Croſyei. 225
 Crucigeri Mariani. 335
 de Crunna Com. 357
 Magnus Cubicularius Franc.
 Cugnac. 182
 Culant. 231. 344
 Cuniculoſa Celtiberia. 54
 Curlandia. 245
 Curtii. 234
 Cuſance. 213
 Cuſi. 289
 Cuſſe. 178
 Cuſſi. 148
 Cuſtrelles. 294
 Cueva. 256
 Cueuret. 207
 Cuinghien. 168
 Cuyck. Com. 211
 Cygnea. Civ. 365
 Cygnei. 219
 Cygnii. 219
 Cyr. 169
 Czechau. 303
 Czechowsky. 121
 Czipianer. 141

D.

- Daanii. 351
 Dabertzhofen. 291
 Dachsberg. 158. 246. 328. 364
 Dachenhaufen. 188
 Dachſtul. ſ. Dagſtul. 178
 Dadizele. 190
 Daillon. 173

Dalberg

Index Familiarum.

Dalberg. 347
 Dalegre. 299
 Daliber. 200
 Damas, C. de Thianges. 174
 Dameraucourt-Lanoy. 188
 von Damm. 276
 Danbach. 366
 Danckwerth. 245
 Dangerville. 198
 Dania Rex. 107
 Danthon. 212
 Dantoing. 232
 Darant. 231
 Dargies. 225
 Darley. 265
 Dassel. 244
 Dati. 205
 Davalos. 300
 Daucher. 218
 Daucy. 191
 Daventria. 106
 Davesne. 146
 Davila. 200
 Davila Com. de Risco. 349
 Daxheim. 185
 Daxn S. von Dax. 246
 Defen. 223
 Degenhard. 365
 Degenhart. 206
 Degelin de Wangen. 304
 von Dehm. 366
 Dehn. 167
 Délandes. 152
 Delbeine. 266
 Deleytosa nom. Monroy. 117
 Delfini Arvernæ. 425
 Delfini Viennenses. 254
 Delfinus Galliæ. 313. 352
 Delingendes. 263
 S. Delix de Heurtourt. 223
 Dellorii. 145
 Demritz. 270
 Dengau. 143
 Denoville. 146
 de Derby. 117
 Dermbach zu Dermbach. 348
 Dermbach dicti Graul. 348
 Descamin de Launay. 290
 Des champs. 168. 218
 Despensé. 168
 Destours. 190
 Deti. 271
 Dettelbach. 95
 Dettenhofer. 104
 Dettlingen. 264
 Dewdich. 325
 Deychsler. 181
 Dham. 255
 Dhamere. 284
 Dhaun. Com. 194. 356
 Dhaun Rhen. 194
 Dhunæ. 195
 Dhunge. 195
 Dibitsch. 130. 227

Dieden zum Fürstenstein. 103
 Dieder. 284
 Diefenbach. 98
 Diemair. 150
 Diemantstein. 180
 Diemar. 142
 de Dienheim. 138
 Diepen. 190
 Dier. 152
 Digby. 264
 D. Dignies. 144
 Digoine Bonuert. 188
 Dinteville. 237
 Dirmstein. Alsat. 117
 Dluhomil. 131
 Dluhomil. 296
 Dobbeltstein. 175
 Dobekazen. 365
 Doberschitz. 303
 Dobritsch. 303. 348
 Dopschiz. 130
 Dobschütz. 260. 275
 Dobrzinsky. 220
 Docteville. 214
 Doggetti. 252
 Doineau S. Solline. 268
 Dol. 102
 Dolensis Episcopus. 316
 Doles de Rosenberg. 267. 364
 Dominiceti. 304
 Dondeauville. 214
 Donat. 251
 Donav verdensis Civ. 303
 Dondorf. 206
 Doneckh. 278
 Donnerstein. 90
 Donon. 243
 Doria fam. 352
 Dorieux. 153
 Döringeberg. 90
 David Döringius. 25
 Dornhan. 366
 Dornheim. 130. 253
 Dornstetrum. 365
 Dorstatt. Comit. 102
 Dortzer. 250
 Doveffy. 192
 Douiat. 238
 Douxlieu. 178
 Drachenfels. 325
 Drachenfeltzii. 363
 Drachsdorf. 112. 120. 319
 Drandorf. 123
 Drayac. 212
 Drebber. 191
 Drebbses. 124
 Dudinck. 150
 Dudley. 232
 Duefenbach. Baron. 145. 322
 Dugesheim. 93
 Dumer. 130
 Dumperg. 268. 298
 Dumckelsbuhla. 366
 Düne. 174

Index Familiarum.

Dunelmum. 174
 Döngel. 160
 Dürckheim. 293
 Duret. 277
 Durham. 174
 Durmenz. 292
 Durner zum Thurn. 250
 Durostugrin. 206
 Dürschnabell. 234
 Durtal. 299
 Duvenvordii. 271
 Duverton. 178
 Duvinii. 325
 Dyon. 299
 Dziwuntti. 260
 Drée. 225
 Dregling zu Wagrein. 251
 Dreschwiz. 253
 Dresker. 242
 Dreux. 188
 Dreyling zu Wagrein. 143
 Drocentes. 346
 Dominig. 168
 Drosten. 183
 de Drutem. 153
 Duces & Pares Franciæ. 313
 Duchtel zu Dützingen. 160. 169

E.

Ebeleben. 92. 314
 Eberbach. 365
 Ebercken. 367
 Eberecken. 365
 Eberhard. 350
 Eberhard dict. Schwind. 244
 Ebersdorf. 239. 250
 Eberspach. 144. 242. 364
 Ebersperg. 265
 Eberstein. 196. 266
 Eberstein Com. 322
 Ebner. 196
 Ebron de Wildenberg. 95
 Eburovicenses Duces. 351
 Engelbrecht. 178
 Echter. 159
 Eck. 142. 153. 190. 237. 270
 Ecke. 260
 Eckel. 249
 Ecker. 193. 367
 Eckersdorf. 260
 Eckher. 94
 Ecksted. 114
 Eckvart. 142
 Edelbeckn zu Schonau. 292
 Edelsterten. 271
 des Effards. 186
 Effern. 145. 350
 d'Effiat. 169
 Eggenberg. Bar. nunc Princ. 130
 Egolfstein. 240
 l'Equé. 274
 Ehenheim. 142
 von der Ehren. 281

Ehrenberg. 326
 Eichelberg. 263. 364
 Eichelberger de Trutschler. 365
 Eicher de Herngiesdorf. 364
 Eichhäuser. 231. 258
 Eichholz. 299
 Eicke. 219
 Einatten. 218
 Eineck. 272
 Einsidel. 365
 Eiseler. 154
 Eisenbach. 354
 Eisenberg. 107
 Eisenberger. 366
 Eiseneck. 178
 Eisenreich. 188
 Eisersdorf. 258
 Eitzing. 325
 Elbel. 296
 Eldern. 144
 Elector Colonienfis. 106
 Elector Palatinus. 106
 Magnus Eleemolynarius Franc. 333
 Elershofen. 103
 Elise. 190
 Eller. 182
 Ellerbach. 102
 Elnboga. 365
 Elnching. 245
 Elsenbeck. 237
 Eltershofen. 98
 Emau. 284
 Embs. 364
 Ende. 114
 Endikon. 103
 Enenckel. 156. 227. 247
 Engelbrecht. 327
 Engelhard. 327
 Engelin. 261
 Engelshofen. 205. 327. 364
 Engiena familia. 182
 Engl. 252
 l'Englantier. 200
 Engolismensis Dux. 359
 Enliferi. 336
 Entzberg. 120. 292. 354
 Enzenberg. 292
 Enzesdorf. 98. 218. 364
 Epinefort. 189
 Eppan. 91
 Eptingen. 214. 319
 Epsendorff. 176
 Equites Alcantaræ. 336
 Equites S. Jacobi. 336
 Equites S. Lazari. 334
 Equites S. Mauricii. 334
 Equites B. Virg. Montefæ. 336
 Equites S. Sepulchri. 333
 Erbstatt. 141
 Ercken. 365. 367
 Erelpach. 164
 Ergoltsbach. 99
 Erlach. 158. 325
 Erlbecken zu Sinigen. 265

Ern-

Index Familiarum.

Ernberg. 227
 Erpen. 155
 Erpinghamii. 112
 Erstenberger. 255
 Ertbach. 241
 Erthal. 19. 103. 145
 Ertmansdorf. 90
 l'Escale. 167
 d'Escarz. 117
 Escaubleau sourdit. 155
 Eschallard la Boullaye. 167
 Eschelpach. 279
 Escher de Glaas. 365
 Escher de Luchs. 365
 Eschwege. 91
 Esebet. 190
 Esendorf. 104
 Espagne Montespain. 204
 l'Esparre. 190
 Espeigne de Venevelles. 282
 Espernon. 138
 l'Espervier. 220
 Espeffes. 332
 Espinay S. Luc. 166
 der Essars. 166
 Esslingen. 91
 Esslinger. 257
 Esnery. 276
 d'Estaines. 166
 Estampes. 115. 182
 Esterhafi. 238
 Esticer. 178
 Estourmel. 172
 Estouteville. 234
 Estrac. 232
 l'Estrange S. le Strange. 358
 d'Estrées. 194. 267
 Ettenhart. 94
 l'Evandre. 152
 Eubing. 190
 Eulner. 300
 Eveilchien. 167
 Eureux. 141. 351
 d'Eureux C. de Saresbery. 234
 Expilly de la Poype. 217
 Extraneorum famil. 358
 Eyb. 276
 Eybeswald. 288
 Eyck. 143
 Eygenberg. 214
 Eylenburg. 235
 Eyk. 154. 281
 Eysen. 289. 364
 Eysenhoven. 281
 Ezel. 300
 Eyzenret. 181
 Eyzing. Bar. 106

F.

Fabroni 56
 Facking. 215
 Fard Franc. 164
 Fahrnbach. 138
 Fajardo. 261
 Failloul. 368

Falcken. 365
 Falckenau. 353
 Falckenberg. 233
 Falchenburg. Bar. 232. 349
 Falckenhain. 354
 Falckenhan. 289. 354
 Falckenhein. 289
 Falckenstein. 98. 194. 365
 Farcus. 194
 Farlay. 177
 la Farque. 284
 Fauchinet du Noyer. 258
 Faucon. 236
 Faulié. 285
 la Faultriere. 167
 Fauquemont. 233
 Fauque Rochefort. 285
 Fauquet. 245
 Fauquieres. 285
 du Faur. 145
 Faust. 365
 Faust de Aschaffenburg. 206
 Fauten. 166
 du Faux. 285
 Favu. 172
 Fay. 171
 le Fay. 245
 Fay d'Espaiffes. 153
 Feilitzsch. 98
 Feillée. 172
 Fenestranges. 141
 Felicium familia. 303
 Fermineau. 122
 Fernberger zu Egenberg. 157. 286
 Fernberger zu Eyenberg. 237
 de Ferrars. 117
 Ferreis. 289
 la Ferriere de Telle. 289
 Ferrieres. 289
 Fers di St. Steurmeister. 158
 Feu. 274
 Feuqueray. 173
 Feuquieres. 284
 Feur von Au. 97
 le Fevre de Lespinay. 252
 le Feure d'ormesson. 264
 Feurs. 190
 Feyrtager. 271
 Fichart. 237
 Fichrel. 258
 Figueroa. 363
 Fieffes. 232
 Fienues. 233
 Fierer. 240. 273
 Filtz. 324
 Fimarcon. 233
 Fincker de Eichhausen. 104
 Firleus. 236
 Fischer. 246. 254
 Fisdhorn. 241
 Fitigny. 168
 Fitz Jamesii. 254
 Fizwalter Baron. 358
 Fizwarini. 103

Flac

Index Familiarum.

- Flachen. 145
 Flachen. Hassi. 353. 354
 Flachen de Schwarzenberg. 353. 354
 Flachsland. 153. 319
 Fladen. 287
 S. Flaive. 288
 Flans. 209
 Flatten. 356
 Flavy. 172
 Fleckenstein. Bar. 112. 114. 146. 178. 326
 Flehingen. 200. 351
 Flersheim. 98. 347
 la Fleschiere. 214
 Flisci. 151
 Flitzing. 193
 Flogni. 255
 Florentini. 128
 Florianer. 101
 Floss. 264. 288
 la Flotte. 194
 Flusses. 141
 Fluseaux. 299
 Flusshart. 265
 Fochsperg. 178
 Foissy Villemereux. 213
 de Foix. 349
 Fonlebon. 214
 Fonsca. 273
 Fontaine. 183
 de la Fontaine d'oignon. 156
 Fontaines Bacquerot. 200
 Fontenais. 186
 Fontenil. 138
 Forcalquier. 233
 de Fords. 172
 Forenses Com. 254
 Forges. 200
 de Forest. 254
 Forestarii Flandriæ. 182
 le Forest Vassly. 200
 Forstmeister. 295
 du Fort. 171
 Fortenbach. 119. 155
 le Fortiat. 299
 de Fortibus. 174
 la Fosse Chapuisel. 268
 Fosseux. 185. 357
 Fosseze. 234
 du Fou. 236
 Foucaut. 233. 265
 Fouquerolles. 237
 Fourbin. 166
 Fourbins de Soliers. 285
 Jean Fourilles. 174
 de Fours. 172
 Fowkei. 265
 Foxia fam. 349. 367
 Bernardus Foxins. 359
 Fräbelwitz. 158
 Framonville. 285
 Franceschi de Rougemont. 173
 Franchimont. 343
 R. Franciæ. 265
 Francii. 265
 Franciscus II. Rex Galliæ. 343
 Franckenberg. 201. 365
 Franckengrüner. 262
 Franckenreiter. 240
 Franckenstein. 142. 251
 Franckerum. 244
 Francofurtum ad Moenum. 212
 Francorum lilia. 367
 Frangipanii. 363. 366
 Fratres pœnitentiæ S. Dominici. 336
 Frauenberg. 94. 157. 246
 Fraunhofen. Bar. 157
 Fredeuille. 176
 Fregosia familia. 96
 Freiberg de Aschau. 113
 Freibergii. Bavar. 353
 Freibergii. Suev. 353
 Freidenach. 152
 Freidenberg. 92
 Freising. 138
 Freitag. 195. 283
 Frelag. 283
 Frenoy. 117
 Frenz. 172
 Fresen. 175
 Fresnay. 270
 du Fresne. 138. 232
 Fresnes. 233
 du Fresnoy. 178
 Fresseaucorut. 271
 Fretard. 194
 la Frette. 178
 Freudiger. 247
 Freyberg. 235. 273
 Freyberg zu Aschau. 364
 Freyberg de Eisenberg. 200
 Freyberg de Justingen & Oepfingen. 155. 200
 Freyburg. 138
 Freyburg. Civ. 221
 Freytag. 198
 Freymann auff Hohen Randeck. 214. 268
 Freymersdorf. 276
 Freysteiner. 220
 Frichtburgum Uchtlandiæ. 92
 Fridberg. 262. 365
 Fridericus III. Imp. 343
 Fridesheim. 329
 Fridesheim. 101. 237
 Fridingen. 152
 Fridivirth, zum Fridthoff. 157. 160. 238
 la Frimoville. 214
 Frisia Princ. 210
 Frœlich. 165
 Fromigeres. 299
 Fronberg. 96
 Fronheimer zu Malching. 203
 Frontenhausen. 146
 Frosch. 155. 257. 365
 Frœschel de Martzel. 232. 257
 Frugn. 122
 Fryburg. 169
 Fuchs. 242

Fuchs.

Index Familiarum.

Fuchs. Bar. 363. 364
 Fuchs Franc. 364
 Fuchs. Sil. 365
 Fuchsen. 242
 Fuchsstein. 147
 Fueger de Friedberg. 251. 262
 Fuerth. 141. 231
 Fugger Com. 106
 Fuldensis Abb. 172
 Fumée. 145
 Fursten. 157. 241
 Furstenberg. 107
 Furstenberg Com. 180
 Fürstenberger. 143
 Fyot d'Arbois. 167

G.

Von der Gabel. 365 368
 Gabelentz. 195. 368
 Gæbolthofen. 286
 Gadaigne. 172
 Gadenstett. 157
 Gæder. 157
 Gaelen. 282
 Gaffron. 121. 324. 326
 Gaillarbois Maronville. 198
 Gaillomiel. 178
 Galande. 233
 Galen. 283
 de Calerande. 168
 Galois. 166
 Galpii. 156
 Gæltinger. 99
 de Galves Com. 357
 Gallego. 261
 S. Gallen. 240
 Gallen de Gallenstein. 239
 Gæller. 153
 Gallia Rex. 313
 Gallia Rex. 313
 Gallia & Polonia Insignia conglutinata. 106
 Gallia & Navarra Insignia. 106
 Gallicia calix. 367
 Gallifanum. 240
 Gamaches. 137
 Gand. 138
 Ganger. 242. 285
 Ganges. 145
 Gans de Uzberg. 218
 Gänse. 112. 365
 Gänse de Walbrun. 191
 Gansen. 365
 Gansen zu Puttliz. Bar. 364
 Ganser de Gaus. 103
 Garain. 55
 Garancheres. 168
 Garces. 219
 Garche. 303
 Garde de Vins. 299
 des Gardes. 141
 Garentes f. Jarentes. 178
 Garges. 231
 Garlande. 145
 Garnier. 267. 318
 Garnier-Montfuron. 122

Gartachium. 365
 Gartner. 276
 Gasconig. 263
 Gaseran. 231
 Gæssruck. 324
 Gastebois. 27. 331
 Gastelier. 226. 284
 de Gastiries. 142
 Gæstnitz. 98
 Gætinga. Civit. 303
 Gattinara. 207
 Gaucourt. 254
 Gaudin Martigné. 231
 Gauffouts. 168
 Gaveston C. Cornubiæ. 214
 Gauville. 138
 Gaylingen. 92. 365
 Gayspitz. 191
 Gebfattel. 251
 Gedoin de la Daubiay. 221
 Gefueg. 275
 Geisberg. 324. 364
 Geispitzheim. 147
 Geizkoffler. 251
 S. Gelais. 205. 327. 346
 Gelbhorn. 289
 Gelee. 226
 Gelhausen. Civit. 142
 de la Gelieres. 186
 Geliot. 143
 Gellhorn. 152
 Gelterchingen. 98
 Geltinger. 100
 Gelse zu Gilse. 148
 Gemen. 150
 Gemenich. 172
 Gemeppe. 254
 Gelingen. 145
 Generalis triremium Franc. 333
 du Genest. 200
 Gennep. Com. 347
 Genouville. 144
 Gensfleisch de Sorgenloch. 204
 Gentil. 212
 les Gentils. 288
 Geoffroy. 300
 de S. Georges. 168. 171. 203
 Gerbeeken. 223
 Gerard. 156
 Gere. 364
 Geresleben. 188
 Gergelafen. 120
 Geroldseck. Bar. 322
 Geroldstein. 183. 350. 356
 Geroltowsky. 209. 214
 Gerre. 274
 Gersdorf. 100. 353
 Gesvres. 332
 Geyer. 251
 Geyer de Osterberg. 220. 273
 Geyer de Osterburg. 364
 Geyman. 95
 Gfäller. 99
 Ghisleri. 154
 Ghistelle. 167

F

Gibing.

Index Familiarum.

- Gibing. 190
 Giech. 219. 281
 Giel de Giesberg. 188
 Giefer. 206
 Giffart. 172
 Giffart de Meaux. 291
 Gigant. 167
 Gilbert de Voifins. 173
 zur Gilgen Dn. de Helficken. 327 366
 S. Gilles. 265
 Gilpiain. 242
 Gilfe zu Gilfe. 112
 Girard la Rouffiere. 168
 Giron. 363
 Girond. 155
 Girsdorff. Gersdorf. Siles. 353
 Giury. 267
 Gladenbeck. 150
 Gladenböck. 323
 Glaubitz. 255. 356
 Glaubitz de Brug. 255
 Glauburg. 167. 300
 Gleichen: Com. 174
 Gleisbach. 247. 271
 Gletins. 190
 Glochen. 176
 Glogovia. Civ. 303
 Glutinata. 106
 Glynii. 213
 Gmainer. 196
 la Gobelaye Visdeloup. 241
 S. Gobert. 174
 Goddard. 212
 Godefse. 243
 Godolphini. 367
 Gæbolhofer. 364
 Gæler de Rabesperg. 221. 364
 Gæsbriant. 142
 Gægeritz. 91
 Goheau-Boismacé. 296
 Goibert. 220
 Goldäcker. 100
 Goldbecken. 120
 Goldaxt. 112. 365
 Golditz. 289
 Gœltling. 261
 von der Goltz. 166
 Gomiecourt. 153
 Goudechal Bachinville. 225
 Gorgias. 279
 Görlitz. 285. 263
 Gorrevod de Marnay. 168
 Görtchacher. 202. 235. 273
 Görz. 164
 Gosenbroth. 355
 Gösken Baron. 94
 Gösl zum Thum. 200. 256
 Gotschalkowsker. 275
 Gotschen. 157
 Gotsmaner. 251
 Gottfurt. 272
 Gotthart. ibid.
 Gouel Pouillé. 267
 Gouffier. 185
 Gougeux. 254
 Gouiquet. 192
 Gaulafre. 206
 Goulainia familia. 56
 la Goupeliere. 242
 Gourlay. 174
 Gournay. 172. 299
 Gouffencourt. 138
 Goux de Rupt. 238
 Gouyon. 353
 Goy. 289
 Goyn Matignon. 233
 Graben. 286. 364
 Grabisch. 213
 Grabner de Rosenberg. 152
 Gradel de Boden. 255. 364
 Grateneck. Bar. 190
 Graffar. 238
 Grailly. 200
 Grainberques. 142
 Grammont. 232
 Granada. 363
 Granatæ Regnum. 54. 262
 Granatenfes. 342. 343
 Grancey. 232
 le Grand. 276
 le Grand d'Aluze. 117
 Granderia. 355
 la Grandiere. 232
 Grandprei. 145
 Grandval de Fraize. 275
 Grandi pratenfes. 145
 Grandrie. 261
 Grange de Montigny. 250
 la Grange le Roy. 225
 le Granger de la Piequemenie. 256
 Granges. 214
 Granfay. 232
 Granfey de Uttendorff. 164
 Granfy. 232
 le Gras. 244
 Grafelfing. 179
 Grasse. 233
 Grasse. 231
 Grateloup. 366
 Gravenreut. 114
 Graville. 292
 Grayl de Graylberg. 137
 Grefen. 123
 Greiffen. 237
 Greiffenberg. 238. 274. 296. 364
 Greiffenclau. 238. 368
 Greiffenclau de Volraths. 266
 Greggen. 93. 354
 Gregersdorf. 250
 Gremlich de Jüngigen. 102. 251
 Gremoville. 186
 Greul de Greulberg. 117
 Greyfs. 196. 244
 Greysneck. 156. 286
 Gric. 344
 Griefbeck. 213
 Grienthal. 206. 227
 Grientaller. 26
 Griesbach. 174
 Griespeck. 168

Grieche.

Index Familiarum.

Griefsbeck. 299. 328. 329
 Griffensee. 102
 de Grignan. 300
 Grigny. 285
 Grillon de Gratissous. 234
 Grimalos. 189
 Grimant. 248
 Gripfast. Bar. de Porta. 343
 Griplan. 280
 Grifones. 202
 le Groin. 235
 Groitsch. Com. 90
 Groland. 285
 Grolea fam. 348
 de Grolée. 348
 Gropsberg. 92
 Grosberg. 265
 Groschlag. 356
 Groschlay. 165
 Großen de Trockau. 102
 Grosmenil. 292
 Grossen. 102. 112
 Grossia familia. 56
 Grosstein. 167
 Grotocosky. 302
 Gronveldii. 271
 Gruber de Grub. 195
 Gruber de Peterskirch. 243
 Grueres. 220
 Grumpach. 204
 von der Grün. 152
 Grünaw. 227
 Grunberg. 112. 122. 364
 Grunberger. 277
 Grundschreiber. 252
 Grunenstein. 138
 Gryn. 237
 Gryp. 363
 du Guast. 200
 du Gue. 172
 Guenand. 193
 Guengat. 206
 Guer. 192
 la Guerche. 237
 Guerin. 274
 Gueroult. 234
 du Gueschin. 213
 Guespré. 143
 Guffidaun. 98
 la Guiche. 178
 Guerville. 122
 Guillon. 138. 178
 Guischarde de Payré. 236
 Guldenbock. 368
 Guldenhelm. 360. 363
 de Guldenheufft f. de aureo capite. 206
 Guldenparr. 363
 Guldenstern. 272. 326. 363
 Gulpen. 156. 325
 Gulten. 209
 Gundelsheim. 157
 Günterrod. 222. 356
 Gusmannia fam. 357
 Gurttenberg. 319
 Guzman. 279

Gyltæ. 102
 Gymenich. 172. 325
 de Gyr. 234

H.

HAas. 365
 Hæckel zu der Altenstatt. 266. 364
 Hæckelberg. 235
 Hæckelœder. 240
 Hædesdorf. 213
 Hæhndle. 364
 Hænheim. 273
 Haeter. 216
 Habel. 367
 Haben. 365
 Haberkorn. 291
 Habert. 213. 288
 Habsburgici Comites. 344. 368
 Hackelœder. 364
 Hacken. 274. 364
 Hacken dicti Peusten. 122
 Hadersleben. 122
 Hagen. 274. 282. 365
 Hagen de Altensteig. 402
 Hagenbach. 142
 Hager. 102
 Hagken. 365
 Hagker. 283
 Hågnenberg. 183. 247
 Hainoult Comit. 168
 Hainville. 174
 Hais. 293
 Haiterbach. Civ. 92
 Hala Hannoniæ. 55
 Halberstad. Civ. 92
 Halberstattinus Episc. 90
 Halder. 324
 Halderberg. 281
 Haldermanstetten. 100
 Hall. 325
 Halle du Thuy. 261
 Hallegg. 105
 Hallenvillier de Baigneux. 214
 Haller. 166. 215
 Hallersdorf. 144. 235
 Halsensis Comit. 91
 Halvyn. 234
 Hamam. 182
 Hamburg. 365
 du Hamel. 172
 Hamerstein. 261
 Hamlincourt. 194
 Hander. 271. 295
 Hane. 217. 368
 Hanensee. 365
 Hangeft. 171. 189
 Hannonia. 168
 Hannoniæ Comites. 51
 Hanoici Com. 348
 Hantzenberg. 271
 Hantzschke. 238
 Hanwalt. 153
 Hanxlar. 297
 Hanxleden. ibid.

F 2

Happen.

Index Familiarum.

- Happen. 356
 Haquenouvelle. 293
 Harcourt. 357
 Harant. 257
 Haratte. 206
 Haraucourt. 272
 Hardeck Com. 329
 Hardenvust. 206
 Harding. 252
 Hardouin Perefie. 273
 Hardy 231
 Harenvillier. 206
 Harf. 93. 350
 von Harff. 346
 Hargicourt. 138
 Harheimer. 299
 Harlay. 157
 Harleston. 177
 Harmborch 146
 de Haro M del Carpio. 180
 Harrach Bar. 322
 Harras 142. 354
 Hart. 122
 von der Harte. 240
 Hartheim 299
 Hartmuth 289
 Harthmuth von Buckenbach. 230
 Hafen. 245
 Hasenburg. 152. 243. 245
 Hasenburg. Bar. 364
 Hasfurtum. 365
 Haslang. 97
 Haslbecken. 102
 Hassenstein. 214
 Hassia leo. 235
 Hastinger. 245
 Hastings. 291
 Hattenbach. 196
 Hattenheim. 176
 Hatstattii. 21. 178
 Haubourdin. 359
 Havelberg. Episc. 171
 Haugwitz. 121. 250
 Haunold 188. 359
 Haunsperg. 148
 Haunsperg Bar. 157
 Haus 234
 Hausmann de Namendey. 260
 Hausner. 94. 250
 Hauswelder. 271
 Hautefort. 251
 Hautemer. 148
 Hautot 214
 Hazfeld. 293
 Hayd zum Dorf 204
 Haydeck. 90 98
 Haydnheimer zu Klingenberg. 270. 366
 Haydenreich. 286
 Haydenbacher. 204
 la Hay. 183
 la Haye Tuiebert. 319
 des Hayes. 301
 Haymburgenfes Com. 348
 Haynolt. 281
 Hechstötter. 97
 Hedersleben. 112
 Heggelbach 146
 Heide 230
 von der Heide 208
 Heidelberg 365
 Heiligenberg 107
 Heilingen. 142
 Heilly 193
 Heilsberg. 158
 Heimbach 325
 Heimburg. 141
 Heinberg. 150
 Heinspach 96
 Heisberg. 353
 Helchner. 97
 Heldrich. 98
 Helfenstein Com. 239. 363
 Helgenstein. 267
 Heling. 295
 Hellande 152
 Helle dict. Pfeffer. 249
 Heller. 167. 200
 Helln. 142
 Helmerfen. 365
 Hemart. 146
 Hemmerlin. 355
 Hemsbruck. 365
 Hendschuchsheim. 292
 Henencourt. 284
 Hengsberg. 290
 Heinrichi. 243
 Henneberg. 366
 Hennin de Possut. 159
 Henningk. 204. 214
 Henrichemont Princ. 141
 Heppenheim 141. 325
 S. Herant. 232
 Herberstein. Com. 166 309
 Herbst. 90
 Herck. 190
 Herden. 164
 Herdt. 160
 Herfordia Comites de Clare dicti. 358
 Herigon. 243
 de Heringen. 139. 285
 Hermangand 300
 Hermsdorf 97
 Herold. 281
 Heron. 219
 Heron de Lincolne. 219
 Herpedeune de belleville. 181
 Herpin du Coudré. 291
 Hersbruga 366
 Herfy. 286
 Hertel. 260
 Hertenstein 92
 Herter de Herteneck. 92
 Herwart de Hohenburg. 220
 Herzenkraft. 296
 Herzheim. 290
 Hesenburg. 268
 Hessen. 102. 231
 Hefler. 104
 Hetzeldorf. 103
 Heugel. 286

Index Familiarum.

- Heusdanorum dynastia.* 54
Heusenstein, Baron. 196
Heyden. 146
Heyden zum Dorf. 364
Heydenhemium. 355
Heyperger. 301
Heyrling. 197. 239
Hibernia. 290
Hicmani. 97
Hierosolymorum Regnum. 175
Hievax. 220
S. Hilaire. 293
Hilbach. 158
Hilckrode Com. 182
Hildebrandus R. Longobardorum. 246
Hildesheim, Episc. 102
Hildiardorum fam. 351
Hilinger. 97
Hinderöfer de Muethen. 179
Hinsperg. 244
Hintzenhausen. 245
Hirschberg. 243. 323. 364
Hirschheid. 120. 364
Hirschhorn. 364
Hirzlin. 244
Hisfeld. 117
Hispania. 245
Hispaniæ cuniculus. 54
Hispanica Insignia. 107
Hochburg. 98
Hochhausen. 167. 300
Hochkirchen. 172
Hocholting. 101
Hochstatt. 365
Hochsteden. 158
Höchstetter. 96
Hocke. 260
Hocknelli. 248
Hodespan. 176
Hodicus. 174
Hæwdorf. 283
Hofer zum Lobenstein. 168
Hofftetten. 94
Hofwart. 348
Hoffwarth. Franc. 174
Hoffwarth Sjev. 174
Hohefeld. 289
Hohenack. 221
Hohenberg. 238
Hohenberg. Comit. 92
Hoheneck. 157. 249. 331
Hoheneck. Baron. 201
Hohenegk. 181
Hohenfeld ratione Aistersheim. 141
Hohenfelt. 93
Hohenfels de Reypolzkirch. 178. 253. 287. 302
Hohenfelter. 103
Hohenkrayen. 152
Hohen Landenberg. 102. 198
Hohenreis. 200
Hohenwart. 227. 299. 322. 328. 365
Hohenwifel. 139
Holland. 179
Holland C. de Huntingdon. 236
Holfatia. civ. 261
Holfatiæ Duc. 328
Holnstein. 95
Holtzhausen. 267
Holzadel. 365
Holzapfel. ibid.
Holzer. 159. 244
Holzheimer. 152
Holznowsker. 228
Holzschuch. 365
le Homet. 231
Honburg. Comit. 92
Honrodt. 216
Hopfer. 205
Horben. 291
Horitsch. 276
Horitzky. Bar. 114
Horizer. 252
Horlinspg. 271
Horn. 294. 368
Horn. Com. 289
de Horn. 240
Horneck de Hornberg. 366
Horning. 124. 365
Hornberg. 100. 198. 244. 364. 366
Hornstein. 323. 366
de Horrion. 56
Horsey. 247
Hofer. 274
Hospital. 299
Hospitali S. Mariæ Hierosolymitano. 335
Hospital Vitry. 217. 332
Hottot. 231. 242
von Hoven. 172
la Housay. 188
Housdain. 258
Howard. 152
Hozier. 153
Hubermont. 357
Hubert de Landreville. 252
Huchou. 198
Hue. 212
Huercy. 193
Hugenpoeth. 148
Phailler de Interville. 143
Huit. 186
Hüller de Onoldsheim. 184
Hülßen. 224. 257
Humbracht. 148. 236
Humieres. 153. 194
Hummelberg. 214
Hun zu Elckerhausen. 364
Hund. 365
Hund zu Kirchberg. 364
Hund de Salheim. 356
Hundbusck. 179
Hundelshausen. 98
Hundpils de Waldrams. 364
Hundt. 252
Hundt de Lauterbach. 95. 227
Hundt de Saulheim. 271. 325
Hudtstocker. 290
Hungariæ regnum. 145
Hunstanton. 358
Huntingdon. 175
von der Huppe. 224

Index Familiarum.

Hüpschmann de Biberbach. 365
 Hurant de Chiverny. 127. 269
 Hütte zu Hauspach. 301
 de Hütte zu Heusbach. 364
 Hutten de Förd. 354
 Hutten in Steckelberg. 164. 354
 Hutter de Hüttershofen. 238. 269
 Hnyn ab Anftenraet. 175
 Huynnorum scutum 297

I.

JAcoben de Ebelspach. 257
 Jacquemain. 262
 Jacquet de la Verriere. 343
 S Jacques de l'Espée. 336
 Jageman de Hardeysen. 466. 367
 Jägenreuter. 181. 301
 Jagensdorf. 291
 Jäger de Gertringen. 289. 367
 la Jaille. 193
 la Jaille Payro. 191
 Jalowke. 288
 Jamehii. 254
 Janorinsky. 210
 le Jar Caserani. 212
 Jard. 344
 Jærger. 203
 la Jarrie. 263
 Jarsdorf. 118
 Jary. 168
 Jastre Zembic. 361
 le Jau. 191
 Jaucourt. 237
 Javerfy. 138
 Jausse Mastaing. 142
 Jawer. 187
 Jaworsker. 228
 le Jay. 215
 Jeckeli. 260
 Jenekowitz. 147
 de Jenlis. 171
 Jemmedingen. 93
 Jefer. 287
 Iffan seu Yffan Com. & Baron. 90
 Iliers. 198
 d'Illam. 180
 Ilfung. Baron. 147
 Imfen. 325
 Imhof. 210
 Immenhausen. 365
 Imsteinhaus. 265
 de Infantadgo Dux. 357
 Ingei. 112
 Ingelheim. 176
 Ingelstetter. 148
 Ingholdestorp. 172
 Inpruck. 142
 Insbruck. 365
 Interiana. 232
 Interfer. 271
 Instiniani. 300
 Joannes II. Rex Navarra. 343
 Joannes Dux Burgundia. 343
 Johannsdorff. 145

Jœstl. 271
 Joigny le Viviers. 212
 Joinville. 289
 S. Jon. 283
 Canutus Jonæ, Archidap. Suecia. 210
 Jopin. 214
 Jordaner. 290
 Jorniz. 227
 Jofferand. 172
 Jouin. 171
 Jovii. 57
 du Jour. 269
 Jourii. 363
 Jousseau. 194
 Iphofer. 253
 Iphoses. 252
 Ippelbrun. 152
 Irland. 265. 290
 Isenburg. Com. 145
 Ils von Obendorff. 91
 Ilsandia. 54. 255
 P Isle du Guast. 176
 P Isle Jourdain. 173
 P Isle de Marivault. 141
 Isna. 365
 Isoscelen. 193
 Issendorf. 197
 Italia Equus. 54
 Jubert du Thil. 294
 du Juch. 232
 fam. de Judæis. 291
 Juden von Brugkberg. 204
 Juden zu Bruckberg. 364
 la Jugie C. de Rieux. 264
 zum Jungen. 289
 Jungingen. 102
 Julbach. Com. 90
 Jul. & Cliv. Duc. 105
 S. Julien. 144. 231
 Jully. 171
 Jully-S. Denis. 173

K.

KAas. 123
 Kæberer. 280
 Kæbizii. 342
 Kaer. 175
 Kagenneck. 152. 350
 Kairue de Bleré. 225
 Kaldenbrun. 131. 286
 Kaldenhof. 295
 Kalenberg. 90
 Kall. 104
 Kalle. 149
 Kalteschen. 145
 Kammerer. 263
 Kämmerer de Dalburg. 139
 Kaniz. 178
 Kannenburg. 366
 Kansungen. 197
 Kapelan. 197
 Kapfmänner. 278
 Kapler. 253
 Kärgl. 240

Kra.

Index Familiarum.

Karnitzky. 188
 Karwinski. 293
 Katerlii. 196
 Kay. 226
 Kazelohr. 246. 296. 364
 Kazen. 114. 364
 Kazmann. 144
 Kecken de Maurstetten. 168. 203. 366
 Keldunck. 179
 Keller. 200
 Keller de Schlatheim. 367
 Kelner de Zinnendorf. 364
 Kellner. 298
 Keltich. 280
 Kemmat. 156
 Kemnitz. 287
 Kempen. 295
 Kempten. Bar. 179
 Kempley. 285
 Kerannou de Kertanmazé. 190
 Keravion. 188
 Keraviori Talœt. 190
 Kercado. 192
 Kercken. 265
 Kercœnt. 190
 Kerhœnt. 190
 Keren-Raiz. 117
 Kergournadech. 189. 331. 332. 344
 Kerharo. 244
 Kerliver. 178
 Kermassément. 284
 Kermassouet. 276
 Kermellee. 117
 Kermeno. 192
 Kerminihi. 293
 Kermouen f. Karmen. 299
 Kernegant. 232
 de Kerpen. 146
 Kerpfen. 364
 Kerriée Koetanfao. 192
 Kerrouant. 173
 Kerfauzon. 292
 Kersendi. 236
 Kersimon. 102
 Kerstlingerode. 281
 Kesselring de Thurnburg. 279
 Kesslitz. 154
 Kettenheim. 157
 Kettler. 285. 367
 Kevenhuller. Com. 106. 322
 Keul. 295. 365
 Keutschach. 245. 262
 Khunstein. 93
 Kienburg. 200. 348
 Kieselowsker. 270
 Kieselwetter. 120. 203
 Kiner de Scharpfenstein. 238
 Kinzich. 171
 Kirchberg. 117. 295
 Kirchberg. Com. 137. 326
 Kirchemium ad Nicrum. 365
 Kirel zu Kaltenbrunn. 248
 Kirscher. 295
 Kirschker. 130
 Kladrubsker. 303

Klammenstein. 298
 Kieingedanck. 147
 Klettenberg. 144. 265
 Klobitz. 230
 Klugheim. 200
 Knaringen. 198
 Knebel. 350. 356
 Kneyfel. 239
 Knittlinga. 365
 Knobel. 183
 Knobelsdorf. 150
 Knoblauch. 190
 Knobloch. 262. 365
 Knolles C. de Viscounts. 176
 Kœbiz. 121
 Kochersdorf. 293
 Kockorsch. 209
 Kohtgrafen. 173
 Komantzky. 303
 Königsberga Boruff. 365
 Königsberga Franc. 365
 Kœnigseck. 193
 Königsfeld. 203. 364
 Königsmarck. 196. 367
 Kœniz. 193
 Koppel. 270
 Kopfschitz. 141
 Kœrberer. 280
 Korf. 264
 Korff. 327
 Korckwiz. 130. 279
 Kolazkowsker. 249
 Kolben de Heilsberg. 158. 368
 Kolben de Wachenberg. 141
 Kolb de Wartenberg. 368
 Kolderer zu Höhe. 233
 Koier. 198
 Kolgen. 206
 Kolhausen. 281
 Kölnbach. 92
 Kolnitz. 237
 Kölnpöck. 251. 364
 Kollonitsch. 98
 Koslowsky. 300
 Koterich. 122
 Kötzw. 208
 Krackau. 130. 194
 Krafft. 153. 195
 Kraffter. 224
 Krafthofen. 244
 Krahe. 365
 Krahewinckel. 365
 Kraigga. Bar. 94
 Krailsheimium. 365
 Kranich. 265
 Kranich de Kirchheim. 364
 Kranich de Wachenheim. 364
 Kranichsberg. 220. 364
 Kranitz. 292
 Krantzau. 93
 Krantz. 192
 Krazen. 123
 Kräze. 252
 Krebsen zu Diesfurt. 294
 Kreckmar. 196

Kreck-

Index Familiarum.

Kreckwiz. 131. 254
 Kreidelwiz. 121
 Kreischelwiz. 188
 Kreit. 286
 Krenchel. 112. 364
 Kresberg. 267
 Kreswitz. 191
 Krichbaum. 259
 Krieche. 263
 Krohe. 365
 Krohmeyer. 365
 Krolnitz. 255
 Kromayr. 221
 Kroschnitzky. 188
 Krotendorf. 239
 Krümenau. 147
 Krummel. 174
 Küdorffer. 156. 368
 Kuffsteiner. 204
 Kühorn. 240. 365
 Küllmer. 99
 Kundenstein. 167
 Küuheim. 233
 Künsberg. 195
 Kupperwolf. 258
 Kürmreuth. 263. 282
 Kürneck. 195
 Kurtz. 56
 Kurzen Baro. 324
 Kutenaro. 190
 Kuttler. 160. 231
 von der Kyrn. 104

L.

Læffelholtz. 160
 Lalain. 191
 Lalaing. 191
 Zum Lamb. 284
 Lambe. 172
 Lamberque. 183
 S. Lambert. 174
 Lambert. 329
 Lamboting. 267
 Lambtin. 364
 Lamet. 152
 Lammingen. 301
 Lamoignon. 331
 Lamoratus. 55
 Lampen. 120. 364
 Lamppen. 281
 Lampertheim. 104
 S. Lan. 145
 de Lanau. 56
 Lancorata. 172. 328
 La Lande. 205. 284. 327
 Landeck. 93. 206
 Landes. 168
 Landschad. 318
 Landschaden von Steinach. 118
 Landcron. 365
 von der Landseron. 234
 Landshut. 367
 Landskron. 148. 288
 Landsperg. 112. 277

Lanet Champost. 248
 Langen. 281
 Langenbruck. 123
 Langeneck. 96
 Langheac. 158
 Langkhoven. 280
 Langle B. de Pecques. 215
 Langmantel de Sparn. 195
 Languenois. 148
 Lannoy. 234
 Lanfac. 205. 327. 346
 Lansberg. 186
 Lappitz. 213. 218
 de Lara. 279. 352
 Larisch. 279
 Later. 112
 Lassel. 286
 Lasserwitz. 238
 Lassota. 196
 Lataiges. 288
 Latra. 189
 Lavallæi. 276. 351. 357
 Laval S. Aubin. 357
 Lavat-Olivet. 357
 Laubenberg. 364
 Laubespine chasteauneuf. 179
 Lavedan. 225
 Laufenholtz. 138
 Lauffa. 367
 Launay de Razilly. 265
 Laurent. 172
 Laurens Prov. 259
 S. Laurens. 206
 Laurentii. 173
 Lautenschläger zu Wilmarberg. 104. 295
 Lauter. 159. 168. 274
 Lauterbach. 164. 365
 Lantern Civ. 157
 Lauternau. 298
 Lauzon. 256
 Layming, Eibschencen. 140. 235
 Laymingen. 185
 de Lay. 357
 Layncel. 367
 Leas de la bastie. 233
 Lecæ. 112
 Ledeburn. 166
 Ledebut. 165
 Leffort. 173
 de Legarda. 357
 Von der Legen S. de Petra. 157
 S. Leger. 265
 Legionente regnum. 367
 Leinach. 104
 Leibingen. 193
 Leicester. 267
 Leicestriæ, Com. 294
 Leichnam. 120. 365
 Leichnan. 207
 Leichwiz. 166
 Leining zu Lenecken. 272
 Leiningii Com. 248
 Leiningen Dagsburg. 350
 Leininger. 278
 Leipoltz. 242

Leiler.

Index Familiarum.

- Leiser. 271
 Leisnick Com. 90
 zu der Leiter Bar. 364
 von der Leiter zu Behrn. 289
 Leivæ. 112
 Lemberg. 227
 Lemblein. 250
 Lemminger. 166. 262
 Lenberg. 268
 Lendersheim. 95
 Lenecken. 272.
 Lengenfeld 93. 260
 Lenoncourt. 172
 Lenteyfen. 227
 Lentzel. 154
 Leodienfis Episc. 156
 Leon. 234
 Leonberga. 365
 Leonrodt. 141
 Lerbach. 92
 Lerchenfelder. 224. 277. 364
 Lersiner. 157. 230
 Lescot. 245
 Lesch de Hilckhertzhausen. 283
 Leschiz. 298
 Lesongar. 171
 Lesovalcke 148
 de Lessart 167
 Leslie. Com. 343
 Lest. 268
 Lestaus. 232
 Lestwitz. 288
 S. Leu. 357
 Levalle. 192
 Leubel. 101
 Leibelfinger 145
 Leubrechtig. 96
 Leuchtenberg. 141
 Leuchtenbergius Comit. 91
 Leuthorst. 165
 Leutenbach f. Leutenbeck. 147
 Leutsch. 112
 Levia familia. 344
 Levis. 168
 Lewenhaupt. 363
 Lewenstein. 91. 328. 364
 Lewenstein dicti Schweinsberg. 96
 Leyns. 190
 Lezay. 357
 Lezeroy. 138
 Libmänner de Trusch. 240
 Liechtenavia. 365. 367
 Lichtenfels. 365. 366
 Lichtenstein. 154
 Liebdaler. 156
 Liebeneck. 103
 Lieber 173
 Liebenstein. 353
 Liechtenstein. 103. 329
 Liechtenstein. Baron. Princip. & Comit. 93
 Liedet. 343
 Liedlavv. 131. 280
 Liencourt. 172
 Ligalz. 152. 280. 364
 Ligniz. Princ. 94. 187
 Lignes Grifons. 202
 de Lily. 245
 Limbeuf. 254
 Limburg. Com. 328
 Limburg ad lanum. 149
 Adelige Gesellschaft auf alt Limburg. 149
 Nobilis societas ad Limburg. 149
 Limburgensis Dux. 349
 Limoges. 115
 Limpurg. 107
 Limpurg. Com. 332
 Gesellschaft zur alten Limpurg. 22. 259
 Limpurgensis Societas Francofurti. 22
 Limpurgii. 131. 259
 Lindau. 259. 356
 Lindavia. 365
 Lindenau. 365
 Lincken zu Schwabach. 95
 Lincel. 158
 Lincolne Com. 192
 Lincolnia. Civ. Ang. 171
 Lindt. 96
 Linhar. 146
 Linieres. 174. 327
 Lins. 235
 Linfig. 150
 des Lions d'Espaux. 237
 von der Lippe. 147
 Lippia Com. 267
 Lisignies. 141
 Liskirchii, f. à Lisolatis Kirchen. 301
 Lisle Bouchard. 237
 Liste. 138
 Listen. 157
 Lithvania. 203
 Livenburger. 243
 Lochen. 91
 Logaco. 193
 Logavii. 359
 des Loges. 265
 Lohe. 283
 Lohrac. 117
 à Loiff. 145
 Lomaria. 172
 Lomenie de Brienne. 259
 Londinum. 172
 Longevil. 167
 Longjumeau. 217
 Longovalli. 116
 Longueil. 268
 Longueval. 117. 180
 Lonquevil de Maisons. 327
 Lonhern de Rosheim. 184
 Lonversy Bar. 341
 Lor. 232
 Lori. 150
 Lormur. 139
 Lornay. 173
 Lorrix. 214
 Lose. 232
 Losen. 249
 Losimthal. 56. 107
 Lospice. 201
 Lostitz. 120
 Los. 112. 121

G

Los-

Index Familiarum.

Losnitz. 192
 Lotharingia. 243
 Lotharingæ Dux. 318
 Lotharingiorum I. Princeps. 344
 Lotin Martylly. 188
 Lotzky. 254
 Lovancour de Vauchelles. 212. 241
 Lovanium Civ. 140
 Læwenstein Com. 107. 366
 Loubers Verdalle. 241
 Loue. 357
 Lovei. 112
 le Loui Bellenave. 332
 le Loup Bellenave. 241
 Loupy. 198
 Lubeca Civ. Imp. 92
 Lubecensis Episc. 171
 Lubowsker. 295
 Lubrin. 232
 Lübthaler. 243
 Lucé. 232
 Lucenburgii. 347
 Joh. Lucenburgius. 359
 Lucensis Resp. 304
 Lucerna Civ. 91
 Luchaw. 156
 Lucii. 254. 363
 Lücke. 244
 Luckowin. 114. 319
 Luczendorff. 158
 Ludovicus Dux Aurelianensis. 343
 Ludovisii. 139. 166
 Lugo. 261
 von der Lühe. 298
 Luna. 188. 270. 363
 Lüneburg. 365
 Lunenburger. 243
 Lungen de Planeck. 164
 Lupfen Comit. 93
 Lufac. 262
 Lufe. 168
 la Luferne. 288
 Lusignan. 205
 Lusignan. 145. 327
 Lusiniæ fam. 346
 Lussenay. 235
 Lutetia Parisiorum. 301
 la Luthumiere. 171
 Lüttich. 156
 Lütticz. 240
 Luttoni. 112
 Lütwitz. 227
 Lutzenrodt. 190
 Lux. 365
 Luxen. 241
 Albert de Luynes. 233
 Luynius. 241
 Lydl. 160. 251
 Lynar Com. 328
 Lyndei. 216
 du Lyon la Cave. 233
M.
M Achant. 221
 Machecou. 168
 Macherot. 224

Machwitz. 98
 Madron. 248
 Maffæi. 155
 Mafflières. 357
 Magaloti. 304
 Magdeburg. Archiep. 92
 Magdeburg. 365. 366
 Mager de Fuchsstatt. 242. 314
 M. Magister Franciæ. 333
 Magnus Tormentariæ rei Magister Franc. 333
 Magnus Magister melitenfis. 342
 Mahun f. Mohun C. de Sommerfet. 291
 Maillart. 179
 Maille. 148
 Maillet. 225
 Maillezay. 205
 Mailloc. 284
 Maillot. 284
 Maily. 344. 384
 Ægidius de Mailly. 348
 Maenhaupt. 123
 Mainardeau. 239
 Mainardi Bar. d'Estaines. 166
 Majorga. 128
 Maisenburg. 365
 Le Maître. 268
 Malarbes. 268
 Malaspina. 363
 Sigismundus Malatesta. 343
 Malconvenant. 287
 Malenthein. 215. 289
 Maleret. 233
 Malet. 292
 Malewitz. 247
 Malicorne. 254
 Mælin de Ulmen. 191
 Mællen de Ulmen. 350
 Mallinckrotia. 260
 Mallinckrot. 260
 Malliffy. 196
 de Malolam. 352
 Malon de Bercy. 218
 de Malsen. 153
 Malthefelon. 183
 Mæming. Bar. 106. 118. 279. 329
 Mammez. 284
 Mammaing. 179
 Manbuchson de Ribaute. 233
 Manckschitz. 249
 Mandau. 266
 Manderscheid Com. 147. 350
 Mandeville. 266
 Mandie. 153
 Maenhaupt. 365
 Manfredi. 175
 Mongot. 220
 Thomas Manrors. Com Rutland. 56
 Manquevilles. 233
 Mansbach. 182
 Marisfeld Com. 328
 Mansfeldium scutum. 331
 Manshofer. 151
 Manschwitz. 260
 Marazzani. 277
 Marbeuf. 153. 294

S. Marc.

Index Familiarum.

- S. Marc. 149
 Marcani Com. 363
 Marchaumont. 167
 la Marche in Britan. 137
 Marck. Com 149
 von der Marck. 352
 Marcoufey. 252
 Marcy. 231
 de Mardorf. 236
 Mardoryne. 174
 Marennas Com. 150
 Marechal des Nois. 200
 Marecalli Franc. 333
 Margaillan. 296
 Margival. 172
 Marger. 159
 Marigny. 213
 Marina. 155
 Markowsker cogn. Otto. 249
 Marly. 357
 Marmels. 90
 Marnueil en Brie. 200
 Marolles. 293
 Maronville. 198
 Marquart. 247
 Marqueville. 212
 von Marpurg. 230
 Marsay. 237. 265
 Marschalck de Biberstein. 194
 Marschalck de Ebner. 155. 164
 Marschalck de Gotsmanshausen. 281
 Marschalck de Oltheim. 279
 Marschalck de Stuntzberg. 169
 Marschall. 189
 Marsia Com. 143
 Marspergii. 189
 Martas. 190
 Martel. 284
 Marteville. 189
 S. Marthe. 193
 Martigne. 265
 S. Martin. 171. 201
 Martonville. 168
 la Marzeliere. 265
 du Mas. 235
 Masalskii. 303
 Masanizowsky. 254
 Masbach. 195
 Maschefer. 289
 Maschko. 259
 Maschkwitz. 100
 Maschwiz. 268
 Malcounois. 148
 Maserode. 166
 Massi. 186
 Masflow. 145
 Maternstein. 220
 Matzenheim. 318
 Maubech. 237
 Mauchenheim dict. Bechtolsheim. 145
 Maucier. 288
 Mauenheim. 295
 Maugiron. 182
 Maulei f. de Malolacu. 352
 S. Maure. 141
 de Maure. 212. 271
 Maurstetten. 168
 Maustertingen. 140
 la Mauvisiere. 293
 Mauvorfin chevriers. 148
 Maximilianus II. Imp. 343
 Mayrhofen. 175
 Meaune. 193
 Meaux Civ. 303
 Mulinen. 287. 365
 Meaux-Bois-Boudian. 291
 Mechwald. 243
 Meckelburg. Duc. 93
 Meckmula. 365
 Medicaa insignia. 131
 Jacobus Medicinus Melenianus. 343
 Mediger. 100
 Medina Sidonia. Dux. 357
 Medula 138
 Megen. Comit. 93
 Megenzer. 101
 Mehlem. 255
 Mehlhofen. 263
 Meichselrayn Bar. 328
 Meill. 158
 Meilly. 138
 Meinsdorff. 274. 328
 Melitenis ordo. 171
 Melitenis Magnus Magister. 342
 Melitenes Commendatores. 342
 Melitenes Equit. 342
 Melitenes religiosi & religiosæ. 342
 Mellemont. 172
 Melun. 200. 352
 Mendel. 99. 100
 Mendel de Steinfels. 219
 Mendorf. 180
 Mendozia Marchio de Cannete. 332
 Mendozii. 112. 302. 357
 Mendozii C. de Monteagudo. 104
 Meneses. 128
 Menesii. 19. 110
 Mengersdorf. 101
 Mengershausen. 234
 Mensluel. 184
 Mentrelais. 186
 Merania fam. 283
 Mercurio. 256
 Mercy. 231
 Merfeld. 194
 Mergerreuth. 287
 Mergot. 168
 Merherrn. Comit. 93
 Merlau. 210
 Merlo. 145
 Merloto. 368
 Merode de Slosberg. 158
 Merodia gent. 158. 179. 351. 356
 Meronoser. 263
 Mersan. 234
 Merseburg. Episc. 172. 365
 Merluckhofen. 186
 Merton. 169
 Mergwick Brockhusen. 115
 Mesgrigny. 233

Index Familiarum.

Mesigerus. 314
 Mesles. 292
 du Mesnil Simon. 206
 Mesenaw. 303
 Messenbeck. 142
 Messenii. 303
 Messenpach. 142
 Mester. 282
 Mestich. 210
 Metcalvii. 249
 Metis seu Metz. Civ. 91
 Metternich. 241. 276
 Metrich. 56. 112
 Metrich. 166
 Metzrode. 191
 Meulant. 188. 232
 de Meun. 138
 Meyendorf. 102. 274. 328
 Meyenfels. 144
 Meylersdörffer. 190
 Mezenhausen. 325
 Meziars. 144
 Michaeli. 119
 Michailles-Antechifer. 271
 Michelsburg. 91
 Michelspeck. 91. 319
 Michelsperg Bar. 319
 Michelspur. 319
 Michon la Plisse. 200
 Midorge. 167
 Mige. 214
 Michelsdorf. 243
 Milchling. 260
 Milites Christi. 336
 Milles des morelles. 296
 Miltiz. 145
 Milly. 138
 Minckwitz. 196
 Mirabel. 184
 Mirandula. 212
 Miraumont. 200
 Mirebel. 186
 Mirembeau 150
 Miron. 281
 Missendorff. 143
 Missirien. 258
 Mistellach. 285
 Mitmejer. 223
 Mittelhausen 144
 Mleschker. 296
 Modaine. 183
 Modschidler in Gera. 171
 Moguntinus. AE. 310
 de Mohun. 172
 Moilii. 248
 le Moine. 191. 368
 Molac. 192. 344
 Molart Dieulament. 191
 Molay. 225
 Molberg. 174. 183. 350. 356
 Molembais. 146
 Möllendorf. 196. 368
 Moller de Heyzenstein. 297
 Momenstecheri. 165
 Mommersloch. 147

Mompellicard. Duc. 326
 Monachium. 365
 Monachorum familia. 355. & seqq.
 Monasteriensis Civ. 144
 Monasteriensis Episc. 142
 Monasterium in valle Gregoriana 365
 Monbrun. 172
 Moncada. 200
 Monchal. 139
 Mœnch de Mœnchenstein. 365
 Mönchen zu Ramspaur. 203
 Moncheureuil. 178
 Monchy. 284
 Monconis. 148
 Mœncourt. 193
 Mondejas March. 332
 Monges. 188
 Monjoye. S. Andrica. 344
 Monjoye Anjon. 344
 Monjoye S. Denis. 344
 Monjoyean noble Duc. 344
 Monis. 154
 Monsloir. 233
 Monluc. 200. 241
 Monlucius. 55. 241
 Monnemmet. 280
 Monigny. 172
 Monsloir. 171
 Monsterberg. 286
 Monsterbergicus ducatus. 213
 du Monstier. 173. 299
 Monstervil Bonnin. 240
 Monstreul. 166
 Mont S. Jean. 183
 Montafé. 272
 Montagne. 235
 Montagu. 233
 Montaigu. 299
 Montalais. 169
 Montalamben. 174
 Montargis. Civ. 303
 Montmorencii. 327. 332. 334. 344
 Montausur. 141
 Montbehard. 254
 Montbize. Benard. 239
 Montboucher du Bourdage. 279
 Montchal. 332
 Montchallon. 338
 Montcorner. 235
 Montdidier. 284
 de Monte. 277
 Monteagudo Com. 357
 de Monte alto. 232
 Montehenu. 154
 Montehenus. 353
 Montelar. 178
 Montenegri. 303
 Montergon. 168
 Monterosa. 261
 M. de Montesclaros. 357
 Montescot. 277
 Montespedon. 233
 Mont faucon. 254
 Montfetre. 213
 Montferrati March. 137

Mont-

Index Familiarum.

Montfort. 137. 174. 348. 358
 Montfort l'Amaury. 232
 Montgascon. 138
 Montgobert. 174
 Montgomery. 167. 231. 265
 Monthaut. 232
 Monthenes. 213
 Montholon. 250
 Montigny. 145. 183
 Montigny en Ostervant. 232
 Montinii. 171
 Montieu. 233
 Buchardus Montmorantius. 334
 Petrus Montmorantius. 334
 Montmoret. 189
 de Montmurtin. 234
 Montot. 153
 Montoyson. 344
 Montpezatii. 367
 Montrichard. 117
 Montricher. 189
 Montfereau. 232
 Montvagnard. 186
 Morainvillier. 225
 Moraumés. 168
 Mordaxt. 295. 364
 Mordeysen. 365
 Morea. 141. 204
 Morevilo. 234
 Morges. 182
 Morhemia fam. 357
 Morien. 155
 Morin. 166
 Morin Ludon. 146
 Morin la Masserie. 146
 Morlagne. 157
 Morlei. 349
 Mornauer de Lichtenwörl. 204. & 236
 Mornay la Ferté Nabert. 234
 Moroldingen in Hornbach. 204
 Morschtein. 204
 Morsheim. 185
 Mörspach. 185
 Morspeck. 93
 Mortagne. 171. 172
 Mortemar. 148
 Morvilliers. 225
 Mosen. 121. 274
 Mosheimb. 212
 vom Mofs. 185
 Mofsheim. 251
 la Motte. 148. 267
 la Motte Houdancour. 299
 Morschelnitz. 214
 Moulins. 288
 Mowbray Com. de Norfolck. 232
 Mouy. 178
 Mouy la Meilleray. 194
 Mozé. 152
 Muderspach. 172
 Muelick. 261
 Mugkenthal. 245
 Mühlstetter. 167. 267
 Mulabarbe. 300
 Mulheim. 155. 287. 123. 353. 367

Mülhofen. 99
 Mulhusia. 287
 Mulhusium Nortgoia. 365
 Mulhusium Sundgoia. 365
 Müller de Aspach. 288
 Mülwitz. 265
 Munch. 354. 355
 Munch de Landsron. 356
 Munch de Rosenberg. 356
 Munchau. 203. 364
 München zu Ramspaur. 364
 Munchenstein. 355
 Munchhausen. 365
 Munchsberg. 356
 Münchweil. 157
 Joham de Mundolzheim. 239
 Munich. 188
 Munich Thuring. 348
 Münster. 142. 144. 227
 du Mur. 300
 Murach. 147
 Murheimer. 252
 Murzer. 189
 la Musse Pontus. 198
 Muydeblé. 171
 Mynner. 148

N.

Nächer. 300
 Nagel de Dirmstein. 117
 Nagel de Elterhoven. 103
 Nagoldum. 365
 le Nain. 188
 Nankowsky. 304
 Nauterre. 148
 Nanteuil. 172
 Nantovillet. 188
 Nantueil le Haudouin. 265
 Naptonorum de Napton familia. 54
 Nariæez. 265
 Naschwitz. 324
 Nasengrieff. 217
 Nassovii. Com. 107. 201. 348
 Nattenheim. 183
 Navarræ Reges. 344
 Navarræ Insignia. 106
 Navegerii. 151
 la Naune. 301
 Nebelzal. 259
 Neborotosker. 262
 Nechlern. 157
 Nefen. 217
 Negre. 152
 Nehem. 165. 167
 Neiching. 203
 Neidaw. 158
 Neideck. 141
 Neidhard. 261
 Nepreu. 219
 Nerloch. 141
 Nese. 168
 Nesmond. 289. 332
 Nesselrodt. 148

G 3

Nec

Index Familiarum.

Nettancourt. 166
 Nettesheim 179
 Neubechburg. 98
 Neuberg. 102
 Neuchezes des Frans. 367
 Neudeck zu Raftenburg. 275
 Neuenstein. 284
 Neven Charnay. 263
 Nevers. 231
 Never. 236
 Neufbourg. 225
 Neufville. 167
 Neufville in Norman. 200
 Neuhaus. 166. 138. 260. 282. 286
 Nevil. 178
 Neumburg. Civ. 153
 Neustatt. Civ. Austr. 364
 Neydeck. 256
 Neypberg. 198
 Nez. 124
 Nibelschitz. 219
 Nickenbaur. 204. 205
 Nicolai. 252
 Nidani Com. 349
 Niebla Com. 357
 Niehof. 325
 Niffern. 292
 Nimtscher. 210
 Nimitz. 169
 Nippenburg. 326
 Nilon. 258
 Nitychwitz. 122
 Noailles. 153. 241
 Nobeck. 241
 Noce. 263
 Noë. 190
 Nogarer. 366
 Nogentel. 231
 Nollant Trouville. 268
 de None. 188
 Nopping. 94
 Norfolck. Com. 172
 Northampton. 300
 Nortonii. 112
 Norwich. 115
 Nostiz. 324
 Nothafft. 143. 353
 Nontouillet. 189
 Notten. 216
 Novailles f. Noailles. 153
 Nuburgh. 188
 Nuich. 233
 NUSDorf. 239
 Novegraven Com. 90
 Nuzelii. 132

O.

OBerg 190
 Oberheim zu Schœnaw. 268
 Obermeyer. 234
 Obicii. 151
 Obisch. 270
 Ochsenfurtum. 365
 Ochsenhausen abb. 366

von Ockstatt. 145
 Odorsky. 238
 von der Oede. 141
 von der Oede dict. Zulemburg. 155
 Oedenberg. 167
 Oelhafen. 214. 279
 Oesti. 201
 Oeth. 91. 238
 Oertling. 144
 Offenbach. 252
 Offenbergh. 277
 Offenburg Helvet. 365
 Offenburgum. 365
 Offenheimer zu Seybersdorf. 93
 Offignies. 178
 Offner. 295
 Oftringen. 171
 Ogigel. 270
 von der Ogten. 142
 Ohmen dict. Janschowsky. 296
 Oldenburg. Com. 145
 Olderhausen. 269
 Olhafen. 365
 Olsniz. 153
 S. Omer. 142
 Barthelemy d'omville. 235
 Onoldsbacum. 365. 367
 Opersdorf. 216
 Oppavia. 159
 Oppel. 302
 Oppen. 178. 157
 d'oraison. 148
 Orcival. 254
 Orden des Hofenbands. 337
 Ordo S. Andreæ. 338
 Ordo annunciationis B. Virginis. 338
 Ordo S. Antonii. 341
 Ordo Aquilæ albæ. 341
 Ordo Aurei Velleris. 338
 Ordo de Banda. 337
 Ordo obsoletus canis & galli gallinacei. 334
 Ordo Cardui. 338
 Ordo Caritatis Christianæ. 341
 Ordo S. Catharinæ montis Sinai. 341
 Ordo Cherubini f. Jesu. 339
 Ordo columbæ S. spiritus. 339
 Ordo Coronæ regiæ. 341
 Ordo Cygni. 338
 Ordo de la dara. 341
 Ordo S. Galli. 341
 Ordo Gateriæ. 337
 Ordo S. Georgii. 339. 341
 Ordo S. Geryonis. 341
 Ordo fratrum Hospitaliorum. 334
 Ordo Hystricis. 338
 Ordo Portugal. f. Jesu Christi. 337
 Ordo S. Joannis Baptistæ. 334
 Ordo lili. 334
 Ordo Lunæ crescentis. 339
 Ordo Eremit. S. Magdalens. 341
 Ordo S. Maroi. 341
 Ordo S. Mariæ. 335. 339. 341
 Ordo confratrum S. Mariæ Eboracensis. 337
 Ordo B. Mariæ de Lilio. 334

Ordo

Index Familiarum.

Ordo Poenitentiae sanctorum Martyrum. 335
 Ordo Melitenfis. 334
 Ordo S. Michaelis. 339
 Ordo periscelidis. 337
 Ordo rationis. 339
 Ordo Rhodius. f. Melitenfis. 171
 Ordo S. sanguinis Salvatoris. 340
 Ordo scuti aurei. 341
 Ordo siliquarum genistæ. 341
 Ordo spicæ. 339
 Ordo stellæ. 338
 Ordo Templariorum. 335
 Ordo S. Vasculi B. Virginis. 341
 Ordo Confratr. Beatæ Virginis ad D. Andoëni.
 338
 Ordo Urfi. 341
 Ordo Equestris. 55
 Ordo Eq. Ampullæ. 341
 Ordo Eq. Balnei. 337
 Ordo Equitum S. Blasii. 335
 Ordo Equit. de Calatrava. 336
 Ordo Eq. Cardui Mariæ. 338
 Ordo Eq. conchæ marinæ. 339
 Ordo Equitum crucis Burgundicæ. 340. &
 343
 Ordo Eq. Cypri. 339
 Ordo Eq. draconis inversi. ibid.
 Ordo Eq. Elephanti ibid.
 Ordo Eq. de ense. ibid.
 Ordo Eq. Jesu Christi. 340
 Ordo Eq. Lauretani. 340
 Ordo Eq. S. Lazari. ibid.
 Ordo Eq. de domo Lufiniana. 339
 Ordo Eq. Mensæ. 337
 Ordo Eq. de Monfiac. 335
 Ordo Eq. de Mongoia. ibid.
 Ordo Equitum de Montjoye. ibid.
 Ordo Eq. navis. 339
 Ordo Eq. S. Petri. 340
 Ordo Eq. Pii IV. ibid.
 Ordo Equitum S. Salvatoris. 335
 Ordo Eq. Spiritus S. 340
 Ordo Eq. S. Stephani Papæ. ibid.
 Ordo Eq. tabulæ rotundæ. 337
 Ordo equitum Teutonicorum
 Ordo Equitum S. Thomæ. 335
 Ordo Eq. de Trugillo seu Truxillo. ibid.
 Ordo Equitum B. Virginis de monte Carmel.
 340
 Ordo milit. Jesu Christi 336
 Ordre de la jarretiere. 337
 Ordre du lys 334
 Ordre de la Vase de la vierge Marie. 341
 Orenge Princ. 289
 Orgaz Com. 357
 Orgemont. 262
 Orglandes. 189
 Orly. 240
 Ornano. 299
 Orne. 198
 Ortenburg Com. 155
 Orval. Com. 141
 Oforia. 241
 Ossa. 122. 160
 Osterhausen. 113

Ostermayr. 205
 Ostfrisiæ princ & Com. 98. 106
 Oth. 245
 Ottenperg. 240
 Ottensteinii. 325
 Otterbach. 164
 Otterwolf. 244
 Oudars. 172
 d'Ouerrigny. 250
 Overstoltz. 301
 Ourville. 231
 Oxenstirn. 363
 Oxoiensis academia. 304
 P.

PAcheco. 279
 Pachel. 234
 Pack. 157
 Pacy 357
 Paderbornensis Episc. 171
 Padilla. 363
 Le Page. 167
 Le Paige. 167. 343
 Paillas. 262
 Pair. 213
 Pelniz. 166
 St. Palais. 168
 Palatinum scutum. 331
 Palatinus Elector. 106. 322. 332
 de Palays f. de Palatio. 165
 Pallant zu mercames. 144
 Palmsdorfer. 289
 Palevesion. 301
 Pallndin. 235
 Palvert. 116. 366
 Palutii Comit. 98
 Panholtz. 99
 Panichner. 96
 Panwitz. 100
 Pappenheim. 221. 332
 de Parade. 232
 Paradeyser. 213. 257
 Pareyba. 55
 Pardaillan Gondrin. 319
 Pardos. 113
 Paricard. 166
 Paris. 141
 Parise. 226
 Parisot 217
 Parmæ Duc. 98
 Parr. 154. 248
 Parsberg. 100
 Partenay. 173
 Partenay de Maillé. 178
 Paschal. 250
 Pascart. 225
 Pasterwitz. 209
 Paston. 265
 Patatin. 148
 Paté. 168
 Pavelli. 174
 Pavie. 117
 S. Pauli. 262
 Paulidorf. 104
 Paumgartner. 217. 233. 301. 366
 Payer de Flach. 190

Payot.

Index Familiarum.

- Payot. 233
 Payrstorf. 232
 Pencesterii 358
 Pessenhausen. 101
 Peitonori 56
 Pelcken. 181
 Pelckhofen. 90
 Pelet. 138
 Pelham. 216
 Pelheim. 95
 Pelotzimer. 226
 de Penaut. 245
 Pentheure. 262
 Penmack. 225
 Pennec Lauvergnac. 205
 Penricei. 97
 Pentinger. 122
 Pentzig. 227
 Pequieres. 193
 Peralta. 138
 Le Perche. 231
 Perdriel Baubigny. 206
 S. Pere. 186
 Peregrini de Peregrinis. 277
 Perger. 272
 Perger zum Clamm. 94. 202
 Pergles. 98
 de Peri. 263
 Le Perier. 201
 Perigord. 234
 S. Pern. 192
 Pernin. 267
 Pernstörffer. 203
 Peroischen. 263
 Peronne Civ. 303
 du Perron. 167. 290
 Pesteil. 153
 Pestivien. 117
 Peterborou. 280
 Peterswald. 122
 de Petra. 157
 Petschach. 173. 247. 288. 312
 Petzlinger. 282
 Pezzen. 241
 Pellevé. 205. 367
 Pfaffenhovia. 365
 Pfahler. 281
 Pfartner. 188
 Pengvilli. 173
 Pfeil. 240
 Pfeffert de Biberbach. 364
 Pfeffert de Biberbach. 259
 Pfersdorf. 365
 Pfingsthornii. 166
 Pfinzing. 93
 Pfiretenis fam. 254
 Pflanner. 283
 Pflug. 286
 Pflugen. 365
 Pfraunheim dict. de Klettenberg. 144
 Pfullingen. 99
 Phalay seu Valois. 117
 Phelippeaux. 268
 Philemelle. 213
 Philippus Burgundius. 360
 Pianello. 122
 Le Picart. 231
 le Picard Estelan. 294
 Picarti. 132
 Piccolomini. 56. 172
 Pickler. 215
 Pici de Mirandula. 188
 Pictavienses Com. 351
 Piedeser. 231
 Piedeser. 188
 Piencourt. 206
 Pienzenaw. 160
 Pierre file. 146
 Pierre du Puy greffier. 173
 Pietersen. 232
 Pierrerevive. 367
 Pignatellæ fam. 279
 Pilaren. 216
 Pilly. 186
 Pilsen Civ. 248
 Pimentel. 145. 276
 du Pin. 276
 Pinart. 148
 Pincé. 225
 Pircker de Pirck. 364
 Pirckheimer. 224
 Pirghaimer. 287
 Piring. 193
 Pirion. 263
 Pirutzky. 188
 Pistorii de Nidda. 205
 Pirlesdini. 216
 Plæue. 168
 Plaines. 284
 Planeck. 164
 Le Planque. 206
 Plantaganistæ. 368
 Plassac. 150
 Plassenberg. 195
 Plastrier. 240
 Platecorne. 244
 Platten. 196
 la Platiere Bourdillon. 288
 Plausig. 188
 Pledian. 192
 Pleissleis. 198
 Pleßis. 168. 193. 258
 Pleßis Anger. 117
 Pleßis Boudoin. 173
 Pleßis Bude. 192
 Pleßis Cacheleu. 357
 du Pleßis au chat. 253. 276
 Pleßis Chastillon. 267
 Pleßis de chivray. 233
 Pleßis liencourt. 172
 Pleßis Toffo. 276
 Plettenberg. 90
 Plittersdorff. 164
 Plorec. 194
 Pluvinet. 203
 Podenstein. 353
 Pogorsker. 210
 Pogrel. 300
 Poitiers. 200
 Poisseux. 185

Poissy.

Index Familiarum.

- Poissy. 189
 Poitiers. 368
 Poix. 152. 227
 Polarii. 271
 la Pole Duc de Suffolck. 143
 Poleins de la Jaciere. 153
 Polinger de Persing. 288
 Pölling. 203
 Polonia & Gallia insignia.
 Polsniz. 246
 Pœmer. 95
 Pomerania. 331
 Pomeranicum scutum. 331
 Pomerii. 165. 1 Bungart.
 Pommereuil. 166
 Pommolain. 144
 Pompadour. 299
 de Pons. 150
 Pons de Thomieres. 260
 du Pont. 368
 du Pont l'Abbé. 233
 Pontac. 301
 l'ontalieren Bourgogne. 365
 Pontallier. 231
 Pontamousson en Lorraine. 365
 Pontbriant. 301
 Pontchâteau. 117
 Pontcorlé. 243
 Le Pont S. Esprit en Vivarets. 365
 Ponthou. 194
 Ponti. 231
 Pontenez C. de Carces. 301
 Poppel de Lobowitz. 214
 Poppel de Lobcowiz. & Hassenstein. Bar. Com.
 & Princ. 92
 Poppendorf. 224
 Popschiz. 367
 Poppschütz. 296
 Poyet. 300
 le Porc. 242
 Porcellet. 54
 Porcelos. 242
 Porcon. 144
 von der Port. 365
 du Port en Beugey. 184
 de Porta. 56
 la Porte neuve Guer. 192
 Portner zu Teuren. 245
 Portocarcero. 188
 Portocarrerii de Palma. 342
 Portus Naonis. 301
 Posanges. 265
 Poseck. 99
 Poser. 120. 221
 Pöstel. 233
 Poster. 275
 Pot. 144
 la Poterie. 171
 des Potots. 279
 Pottes. 279
 Pöttinger de Persing. 252
 Pougers. 356
 Poulmic. 188
 Powri, in Anglia. 96
 Poy Clergant. 368
 Poyloauls. 190
 Poyssel zu Hackenberg. 244
 Prabeck. 283
 de Prado. 114
 Präsing. 329
 Praga. 143
 Prandis. 232
 Prandner. 275. 365
 Prandt. 274. 275. 364
 Prandtanner. 173
 Praquaux. 213
 Präsing. Bar. 106. 118
 de Prato. 57
 Pratonxas. 171
 Praunen. 92
 Prechter. 145
 Precii Com. 171
 Precy. 189
 Preem. 225. 365
 Preisinger de Woltzach. 95
 Prem. 231
 Prennberg. 277
 Presteval. 152
 le Prestre. 183
 Preudhomme. 213
 Preville. 153
 Previlley-Poule. 130
 Prevost d'Auge. 179
 Prevost S. Cyr. 169
 Prevost du Fort. 171
 Prevost du Teil. 243
 Preuten. 122
 Preussen. 215
 Preysing. 95
 Pridieuxii. 350
 Prie. 261. 268. 344
 de Priego. Com. 358
 Priego March. 332
 Priesen. 100
 S. Priet. 201
 Prilzelwitz. 215
 Priola. 158
 Prittwitz. 189
 Prizelwiz. 248
 Prockendorff. 240
 Prof. r. 97
 Prohannes Dn. de Peines. 300
 Promnitz. 295
 Pronner zu Thalhausen. 364
 Proy de Findelstein. 274
 Pruckbach. 279
 Prulay. 237
 Prully. 214
 Prunclay Gaseran. 198
 Prunner de Thalhausen. 275
 Prunsky. 203
 Prygkheuser zu Wachs. 168
 Puchberg. 271
 Puccio. 205
 Puchenau. 112
 Puchenstein. 102
 Puchler. 231. 267
 Püchler de Ringers. 195
 Puchhausen. 153
 Puchheim. Com. 107. 141
 Puchot. 212

H

Pudens

Index Familiarum.

Pudensdorf. 287
 Pudewels. 120
 Puget. 352
 Puggh. 231
 Pülhofen. 243
 Purget. 168
 Putz de Adlersturn. 276
 Putzen. 268
 Puy. 172
 du Puy. 157. 189. 231
 Puybaselé. 192
 du Puy de Digny. 157
 Puy du fou. 192. 332
 Puygreffier. 173
 du Puy Martin. 283
 le Puy Monbrun. 232
 Puzner zu der Puzn. 99
 Pfefferl. 190
 Pyle. 295
 Pybrac. 145

Q.

Quaden. 148
 Quarcavy. 252
 Quasrens fam. 155
 Quatermains. 142
 Quebriac. 265
 Quelocadovean. 176
 Quency. 192
 Querheim. 141
 Quermeur. 194
 des Quesnes. 176
 Quesnoy. 213
 la Queville. 172
 Quincarnon. 237
 Quinnones. 117. 189
 Quinquenpoix. 146. 299
 Quintin. 137
 Quissinic. 293

R.

Raben. 368
 Rabenau. 368
 Rabenau. 251
 Rabenstein. 90. 221. 366
 Rabensteiner. 207. 364
 Ræblinger. 221. 364
 Rabodanges. 174
 Rackel. 125
 Rackwitz. 271
 Radeck. 209
 Ræder. 214
 Rædern. 287
 Rädwitz. 98
 Raffenstein. 216
 Raggio. 56
 le Ragois Bretonvilliers.
 Raguier. 224
 Guilelmus de Rais. 351
 Raiffe. 261
 Raitenbach. 195
 Raitstock. 143
 Raltii. 254
 Raming. 215

Ramingen. 159
 Ramme. 250
 Ramseider. 209
 Rancher. 178
 Rancrolles. 225
 Randaw. 180
 Ranzaw. 90
 Raoul. 253
 Rapaccioli. 262
 Rappach. Bar. 160
 Rappolstein. Com. 183. 221. 348
 Raschor. 274
 Rasse. 168
 Rasse de Ganre. 234
 Rassenghien. 231
 Rastfeldt. 144
 Rastelwitz. 285
 Rathen. 273
 Rathmänsdorf. 289
 Rathsamhausen. 112. 319. 348
 Rathsmaul de Elfelt. 204
 Ratisponensis Episc. 152
 Ratt. 275
 della Ratta. 351
 Ratzbar. 188
 Ratzen. 227
 Rätznicz. 323
 Rauchberg. 238
 Rauchhaupt. 98
 Raudenberg. 367
 Rauen ab Holzhausen. 141
 Ravenspurg. 365
 Rauhberg. 281
 Raumschüssel. 112. 203. 279. 366
 Raumung de Daspach. 169
 Raunach. 251
 Raunich. 198
 Rauschenblatt. 365
 Rauscher. 238
 Rauschner. 262
 de Raufendorff. 138
 Raux. 200
 Ray. 266
 Raymond. 171. 268
 Raymond d'Aübeterre. 190
 Rayneval. 172
 Raynold. 152
 Razen de Frenz. 171
 Razenried. 139
 Reaux. 212
 Rebe. 225
 Rebiz. 99
 Rebours. 191
 Rechberg. 209. 368
 Rechburger. 365
 Rechen de Hohenleinach. 364
 Rechenberg. 121. 250
 Reck. 260
 von der Recke. Bar. 150
 Reckiri. 140
 Recourt. 185
 Reden. 365
 Redesham. 265
 Reding. 303
 Redinger. 234

Rede

Index Familiarum.

- Redwiz. 155
 Refuge. 332
 Regau. 243
 Regeldorf. 239
 Regenspurg. Episc. 152
 Regumons Boruff. 365
 Regumons. Franc. 367
 Regnier Guerchi. 200
 Regzenstein. 152
 Rehebeck. 368
 vom Rhein. 138
 Rehlingen. 147. 197. 356
 Rehlingia Fam. 226
 Rhem. dicti Rothfeller. 121
 Reiber zu Reinegg. 248
 Reibisch. 154
 Reibnitz. 145
 Reich de Reichenstein. 294
 Reicharter de Pechthal. 251
 Reichaw. 214
 Reichenaw. 138
 Reichenbach. 288
 Reichling de Meldeck. 141
 Reideburg. 187
 Reiffen. 155
 Reiffenstein. 250
 Reifferscheidii. 183. 348
 Reiger de Hausstein. 364
 Reigher. de Hausstein. 250
 Reignac. 235
 Reilhac. 367
 Rein. 167
 Reinach. 235
 Reinberg. 141
 Reindorffer. 293. 328
 Reinecc. 327
 Reinhart. 274. 367
 Reinsberg. 143
 Reinsperg. 189
 Reisperg. 99
 Reitmohr. 205. 366
 Reitenau. 200
 Religiosi & Religiosæ Melitenfes. 342
 Rely. 168
 Remesfort la Grilliere. 291
 Rempe de Pfullingen. 99
 Renard. 367
 la Renardiere. 242
 R. naud Lalaing. 191
 Renchen. 112
 de Reuel. 168
 Reneville. 200
 Renner. 214
 Renner zu Almedingen. 366
 Renouart Villayer. 267
 Rentv. 285
 Rephun de Fersheim. 223. 364
 Retel. 286
 Retschin. 142
 Reuber zu Reineck. 156
 Reven. 297
 Revol. 261
 Reütlinga. Civ. Imp. 99
 Reyensperg. 191
 Reyger de Hauitein. 219
 Rezin-Beauchamp. 280
 Rhæri. 202
 Rhein. 265
 vom Rhein. 157. 158
 de Rhodes. 144
 Rhodius ordo. 171
 Rhingrav. Com. 326
 Ribaupierre. Com. 183
 Ribbing. 262
 Ribera. 112
 Richard de S. Priest. 267
 Richedame. 261
 Richelieu. 168
 Richenburg. 94
 Rie. 212
 Riederer de Pair. 273
 Riedesel. 354. 364
 Riedesel de Bellersheim. 248
 Riedesel de Eifenbach. 248
 Riedesel in Vers. 248
 Riedt. 186
 Riemben. 233
 Riencourt. 149
 Rierheim. 114. 247. 319
 Rietperg. 212
 Ricens. Arch. Episc. Liv. 171
 Rimbaber. 243
 Rinaldelli. 145
 Riuderbach. 292
 Rindtorf. 364
 Burggr. de Rineck. 146
 Ringel. 356
 Rinlonin. 171
 Rion en Auvergne. Civ. 303
 Rion le Sain. 192
 Rittschæn. 212
 de Riviere. 347
 la Riviere. 152. 153. 176
 River. 238
 Rivoire. 277
 Roannois f. Rouanez. 185
 Robertat. 231
 Roberti. 363
 Rochaw. 266
 la Roche. 213. 225. 277
 de la Roche en Ardenne. 359
 Rochebaron. 107. 139
 Roche beaucourt. 191
 la Roche bretteau. 232
 la Roche chemeraut. 185
 Rochechouart. 148. 245. 344
 la Rochedaim. 245
 Rochfaucault. 205. 327
 de la Rochefaucared. 169
 Rochefort. 117. 213
 Rochegnyon. 186
 la Roche Ramé. 191
 Rocheceffon. 115
 des Roches. 277
 Rockenhaus. Com. 90
 Rocquart. 181
 le Roy. 265
 Roden. 103
 Rodenhausen. 197
 Röder. 98

Index Familiarum.

- Røeder. Bar. 364
 Røederer de Thiersperg. 214
 Rødern. 159. 365
 Rodes. 261
 Roddes. 231
 Rogemont. 213
 Rogewiz. 248
 Roggenburg. abb. 364
 Rogres. 182
 Peter Rohancus. 333
 Rohan. 192
 Rohaneorum maculæ. 54
 Rohlengerii. 354
 Rohr 95. 196 326
 Rohrbach. 196. 288
 Rohrwiz. 91
 Rojas. 273
 Rolandt. 300
 Rollaincourt. 284
 Rollat. 299
 Røemer. 304
 Røemersthal. 172
 Romnitz. 296
 Romolles. 299
 Romorarchri. Com. 144
 Romul. 203
 Ronau. 260
 Ronberg 120. 260
 Ronstarr. 95
 la Roque. 145
 Roque feuil 189. 287
 Roque lauce. 290
 Roquetaille. 366
 Rordorf. 97
 Røschen de Geroldsau. 273
 Rosenau. 268. 364
 Rosenbach. 365
 Rosenfelda. 365
 Rosenberg. 157
 Rosenberg. Franc. 368
 Rosenberghii. 140
 Rosenberghii Principes. 345
 Rosenbusch zu Nozing. 261. 364
 Rosheim. 166
 Rosillo. 188
 de Rosiny. March. 141
 Rosshemium. 365
 Rossert. 198
 Rostain. 143
 Rosthlig. 251
 Rostrenan. 115. 144
 Rotberg. 143
 Roth. abbat. 185. 364
 Rothfelfer. 245. 366
 Rotier. 139
 Rotkirchen. 94. 216
 Rotenburg. 233
 Rotenburg. Com. 169
 Rotenburgk. 164
 Rotenburgum ad Tubarim. 365
 Rotenburgum ad Nurum. 365
 Roteneck. Com. 94
 Rotenhan. 275. 368
 Rotenlaven. 368
 Rotenst. in. 364
 Rotomagensis Civ. 250
 Rorthal. 171
 Rottersdorff. 143
 Rottiviz. 141
 Rotulinsky. 227
 Rotzelaer. Bar. 347
 Roubaix. 138
 Rouxel Mesdavid. 217
 Roucy. 232. 368
 Rouen. Civ. 250
 Rouillé. 206
 Roujou. 149
 Roumilly la Chesnelaye. 237
 Roupy. 357
 Rourtay. 265
 Rousei. 213
 Rousseau. 368
 Rousselot. 285. 295
 Rousserotes. 171
 la Roussiere. 168
 Roussillon. 212
 Rouville. 254. 368
 le Roux. 166
 les Roux des Aubieres. 182
 Rouy. 167
 Roy. 167
 le Roy chauvigny. 152
 le Roy Gomberville. 168
 Roya. 343
 Roye. 152
 Roygweil. 182
 Roze. 191
 Rubei. 19
 Rubempré. 185
 Ruberzu Pichtendorff. Bav. 364
 Ruck. Com. 102
 Rücker. 271
 Rückersfelder. 175. 245
 Rückingen. 258
 Rucksleben. 92. 354
 Ruden de Collenberg. 364
 Ruder. 112 250
 Ruddere. 184
 Ruditzker. 293
 Ruditzky. 210
 Rudolphi de Monte Hermenii. 213
 Ruel. 214
 Ruepp. 153. 255
 Ruffei. 145
 Rufier. 232
 Rumel. 203
 Rumelheim. 90
 Rumpenheim. 149
 Runckel. 328
 Runes. 214
 Rupifulcaudii. 169
 Rusdorff. 158
 Ruse Beaulieu. 169
 Rusetzker. 287
 Rüsler. 354
 Russworth. 112. 152
 Ruttenberg. 365. 367
 Ruttenburg. 191. 102
 Rzepitzker. 244

Index Familiarum.

S.

Saaneck. 347
 Saavedra. 265
 Sabatici. 343
 Sabatiers. 276
 Sabaudia. 171
 Sabaudica Ducissa. 106
 Humbertus Sabaudus. 360
 Sabrans. 231
 Georgius Sabinus. 247
 Sachsen. 148
 von Sachsen. 230
 Sachsenhausen. 144. 219
 Von Sachsenhausen. 296
 Sacke. 364
 Sacke. 280
 Saily. 194
 Saintyon. 176
 Salder. 267
 Salemandri. 257
 Salern. 138
 Sallaert de Bouron. 179
 Salldorf. 244
 la Salle. 148. 174. 200
 des Salles. 299
 de Sallnburg. 96. 265
 Saliceta. 173
 Saligdon. 169
 Salignac. 154
 Saligny. 299
 Saligny f. Florent. 158
 Salin la Nöcle. 153
 Salisch. 226
 Salmenfes Comit. 183. 191. 254. 248. 363.
 364
 Salmons Weiler. 186
 Saltz Bar. 142
 Salvage. 200
 Salvain de Boissieu. 344. 345
 Saluciarum March. 137
 Salza. 124
 Salzburg. 365
 Vorten de Salzburg. 147
 Samay la Goutte. 200
 Sancerræ. com. 327. 344
 Sancques. 252
 Sanctai. 178
 Sandei March. de Valdifuerite. 242
 Sandes Bar. 173
 Sandicell. 249. 325
 Sandoval. 153
 Sanfelice. 225
 Sanglier. 141
 Sanverden. 325
 Saqueville. 215
 Sarceli. 232
 Sardinia Regn. 172
 Sargel. 246
 Sarmiento C. de sancta Martha. 200
 Sarsé Malemains. 206
 Sassenburg. 137
 Sætern. 282
 Sattelböger. 99
 Sättelin. 288. 264
 Saveuse. 153

Savoisii. 168
 à Saurau. 98. 214
 Saurau Bar. 195
 Saurmann. 153
 Saurzapfen. 283
 Sautour. 271
 Saux. 273
 Saux de Tavanès. 231
 Sax. 90
 Sæxen. 90
 Saxon. Elect. 322. 332
 Saxonix Duc. 261
 Saxonica insignia. 107
 Sayn Com. 328
 Saynense locum. 331
 Sazenhofen. 146
 Scaglinoi. 151
 de Scala. 289
 de la Scala f. scaglieri. Bar. 364
 Scaligerorum gens. 56
 Scaphusium. 367
 Scepeaux. 117
 Schaaf. 365
 Schaben. 364
 Schachmann. 189
 Schachner. 204
 Schaden. 215
 Schaden von Liepold. f. Leipoltz. 142
 Schaderitz. 194
 Schadner. 324
 Schael. 131
 Schafen. 249
 Schafgotsch. 368
 Schafhausen. 365
 Schaldorff. 167
 Schænau. 181. 198
 Schænberg. 266
 Schænberg Bar. 183
 Schaubühel. 219
 Schænburg. 300. 364
 Schæneck. 144
 Schæneiche. 258
 Schænenburg. 177
 Schænfeld. 144
 Schänkichen. 242
 Schænradil. 156
 Schænstein. 157
 Schænwetter. 325
 Schallenberg. 255
 Schaphusium. 365
 Scharffenberg. 150
 Scharlemer. 154
 Scharneburni. 56
 Scharpfenstein. 185
 Schætzel in Hermansberg. 231
 Schauenberg. Com. 150
 Schaumberg. 166. 281
 Schavver. 113
 Schæzel de Merxhausen. 229
 Schebitz. 143
 Scheelen. 283
 Scheid. 166. 260
 Scheiderich. 234
 Scheiding. 156
 Scheiffart. 356

H 3

Scheif.

Index Familiarum.

Scheiffart de Merode. 158
 Schelhammer. 295
 Scheliha. 270
 Schella. 295
 Schellendorf. 184. 190
 Schelmen. 207. 366
 Schemonsky. 293
 Schenck. 148. 291
 Schenck de Geyren. 92. 368
 Schencken de Rosberg. 99
 Schencken de Schenckenstein. 189. 323
 Schenck de Schmidperg. 292
 Schencken de Simmau. 235
 Schencken de Sommau. 329
 Schenck de Winterstetten. 282. 326
 Scherdinga. 365
 Scherfgen. 151
 Schernäkel de Hartenfels. 154
 Schepfen. 250
 Schepps. 365
 Scheufel. 99
 Scheurenschlos. 198
 Schesnaye. 192
 Schicken. 167
 Schifer. 377
 Schiffer. 221
 Schildknecht. 296
 Schildl. 183
 Schildt. 364
 Schilling. 198
 Schiltachium. 365
 Schiltor. 275
 Schindel. 130. 201. 365
 Schiraw. 239
 Schivalbach. 198
 Schlafer. 366
 Schlamersdorf. 153
 Schlaun de Linden. 365
 Schlegel. 284. 354. 356. 364. 368
 Schlegel de Munchsberg. 284
 Schlegel de Münchsberg. 366
 Schleinitz. 268. 267
 Schlenderberg. 196
 Schlenderhan. 211
 Schleudersperg. 233
 Schleuter. 280
 Schleyer. dict. Schlægerer. 364
 Schlichte dict. Kazbils. 364
 Schlichting. 244
 Schlieben. 149
 Schliewitz. 273
 Schlittstet. 287. 364
 Schlizii. 168
 Schliz dict. Görz. 164
 Schlux. 243
 Schmieden. 200
 Schmidt. 280
 Schmidtau. 141. 231
 Schmihen. 92
 Schmiritz. Baron. 94
 Schmirfiz. 94
 Schmithi. 252
 Schmolzn. 248
 Schnabel de Schaufstein. 366
 Schnäbelt. 299

Schnebelin. 93
 Schnecheuser. 257. 365
 Schneeweiss. 295. 298
 Schneligen. 282
 Schöder. 92
 Schœlhammer. 364
 Schœnbeck. 367
 Schonberg. 321
 Schœnborn. 276
 Schonburg. 154
 Schœnburg. 287
 Schondorf. 239
 Schœneich. 367
 Schœner de Strubenhart. 92
 Sckonoven. 347
 Schœnstetten. 227
 Schœnvetter. 271
 Schotten. 103
 Schragen. 198
 Schrammen de Hæven. 152
 Schratenbach. Bar. 181
 Schrætl. 226
 Schreibersdorf. 131. 140
 Schrenck de Notzing. 152. 235
 Schrenteisen. 265
 Sckrot de Kindberg. 203
 Schroetl. 265
 Schuckburg. 54
 Schulier. 266
 Schürf. 279
 Schürnding. 235. 275
 Schürsdorf. 96
 Schurftab. 365
 Schütz. 221
 Schutzisper. 260
 Schlusselfelder. 365
 Schwalbach. 103. 325
 Schwanau. 166. 217
 Schwanberg. 219. 368
 Schwanberg. Bar. 364
 vom Schwanen. 219
 Schwartzach. 365
 Schwarz de Hirtz. 146
 Schwarzdorf. 142
 Schwarzen. 144
 Schwarzenberg. 147
 Schwarzenburg. Com. 91. 106. 331. 332
 Schwarzenstein. 298. 365
 Schwebel. Bar. 141
 Schweighard. 237
 Schweinbock. 242
 Schweinböck. 364
 Schweinichen. 242. 365
 Schweiniz. 98
 Schweinizium. 365
 Schwemke. 118
 Schwenckfeld. 130
 Schwend. 143. 219
 Schwenckfeld. 286
 Schwerin. 190. 314
 Schwind. 244
 Scotiæ Regnum. 180
 Sabergünz. 327
 Sebner in Reiffenstein, Baron. 192
 Sebotendorf. 260

Index Familiarum.

- Sebulium. 365
 Seckendorf. 259. 325
 Scenus de Freidenberg. 242
 Sedlnitzky. 296
 Seele. 138
 Seemann. 154
 Segger. 328
 Segiser. 285. 265
 Segker. 221. 302
 Segnorino. 261
 Segvier. 167. 249
 Sehefeld. 237
 Seidlitz. 253
 Seintlöwe. 252
 Seiffel. 182
 Seligen. 114
 Seliviz. 185
 de Selles Com. 141
 Selliviz. 140
 Senaillii. 168
 Senarpont. 174
 Senarre. 168
 Senesfes. 241
 Senft de Bilsach. 234
 Senft de Suelburg. 153
 Senitz. 255
 Senslis. 368
 Seque. 175
 Sequiran. 243
 Seraphini. 205
 Serau in Buechberg. 248
 Sercy f. Sercey. 148
 Sermaises Villarsceau. 191
 Sermoneta. 186
 Serpent. 233
 Serpents de Gondras. 232
 de Serto. 192
 Servieres. 173
 Sefmaisons. 299
 Seubersdorf. 164
 Seve. 179
 S. Severe. 344
 S Severin. 141
 Seigné d'oliv. 103
 Seyboltzdorf. 96
 Seydel. 198
 Seydewiz. 204
 Seyfridsdorf. 272
 Seyturier. 285
 Sfondrati. 154
 Sfortia 263. 243
 Sfortiarum de Segna fam. 268
 Shouldham. 212
 Siber de Piesenitz. 280
 Sichelstein. 124
 Sickingen. 200. 351
 Silicia insignia. 104
 Sidenii Com. 294
 Siebenburger. 277. 265
 Sigenheim. 220
 Sigenhofen. 286
 Sigershofen. 251
 Sigmær. 97. 280
 Sigmershausen. 195
 de Signia Com. 214
 Sigrot. 228
 Silberborner. 142
 S. Simon. 190
 Simphalle. 174
 Sindalli. 112
 Sintzich. Baron. 218. 325
 Sinzendorf. 112. 142
 Sinzendorf Com. 201. 311
 Sinzenhofen. 182
 Siomoruditzky. 103
 Sirmond. 293
 Sitsh. 99
 Skrebensker. 157
 Skytte. 363
 Slavi. 256
 Smiling. 264
 Sobitschowsky. 288
 Soily. 231
 Soircourt. 194
 Soisson. 158
 Sokolowsky. 270
 Solieu. 171
 Solis. 363
 Solmasii. 168
 Solmenses Com. 348. 350
 Solothurn. com. 211. 325
 Somerdyk. 360
 Sommereux. 225
 Sommerfeld. 254
 Sommerfet Com. 291
 Sommerfet Com. de Worcester. 360
 Sonastre. Bar. 341
 Sennenberg. 363
 Sonnewald. Baron. 232
 Sonfier. 200
 Sorbier. 231
 Sordet. 253
 Sorel. 237
 Sorina. 56
 Sorores poenitentia S. Dominici. 386
 Sofa. 145
 Sossenheimer. 268
 Sötern. f. Zötern. 303
 Sotomayar D. de Bejar. 185
 Souastre. 194
 Soucy. 183
 Sourdon. 176
 Souvert. 215
 Souvin. 173
 Souyneres de Effenau. 192
 Span. 260
 Spanheim. Com. 348. 360
 Sparneck. 168. 364
 Sparr. 167. 363. 365
 Sparren. 367
 Sparrenberg. 98
 Spaur. 188. 233. 273
 Spaur. Bar. 106. 314
 Spegelii. 363
 Speir. Episc. 171
 von Speier. 219
 Sperberseck. 188
 Spiegel. 147

Spiegel

Index Familiarum.

- Spiegel de Bickelsheim. 381
 Spiegel de Bukelsheim. 281
 Spiegel auff dem over feu uffer. 281
 Spiegel von Rodenberg zum Diesberg. 281
 Spieler. 366
 Spiller. 187. 188. 240
 Spindler. 275. 282. 364
 Spirensis Episc. 171
 Spiznasen. 364
 Sponheim. 356
 Sporkii. 56
 Abbates stabulenses f. Stablo. 54
 Stackel de Hertenberg. 217
 Stadion. 283
 Stadler. 206
 Stafford de Bückingam. 166
 Stählin de Storchsburg. 215
 Starenberg. 238
 Stahringer de Kalching. 224. 364
 Stain. 284
 Stain Baron. 93
 Stain de Reichenstein. 283
 Stainheim. 191
 Stainhausen. 277
 Stairer de Ruckendorff. 156
 Stalberger. 276
 Stalburger. 276
 Stammer. 164
 Stängel. 153
 Stangen zu Cunitz. 215. 368
 Stangen de Trebach. 365
 Stanley. 152
 Stapfer. 365
 Stapleton. 233
 Starcke. 219
 Starhemberg. Com. 90
 Starschedel 99
 Starzhausen. 216. 304
 Staten. 120
 Staudenhecht. 254
 Stave. 97
 Stavele. 153
 Stauf de Ehrenfelt. Bar. 92
 Staufen. Bar. 322
 Staufer de Thunau. 195
 Steck 150
 Steckborn. 90
 Steenhute. Bar. 126
 Steffan de Cronstetten. 283
 Steffen. 158
 Steger zu Ladendorf. 301
 Steige. 365
 Stein zum Barckfeld. 164
 Stein in Barckfeld. 354
 Stein zu Liebenstein. 154
 Stein in Libenstein. 354
 Stein de Oftheim. 160
 Steinau. 51
 Steinbock. 363
 Steindorf. 365
 Steinfeld. 327
 Steinheim. 364
 Steinlinger. 217
 Steinsdorf. 298
 Steirer de Berneck. 238
 Stempel 365
 Sterborough. 358
 Sternberg. 273
 Sternberg. Com. 348
 Sternberg Baron. 353. 366
 Sternfels. 366
 Sterner de Misbrunn. 273. 364
 Sternskildii. 272
 Stertz. 221
 Steten. 285. 319
 Stetenberg 279
 Stetten. 251
 Steyrer. 365
 Stibar. 294
 Stibitz. 157
 Stieffen. 268
 Stingelheim 101
 Stislingen. 185
 Stizelade Rochitz. 156
 Stochheim. 160
 Stockamer. 143
 Stocker. 366
 Stockhausen. 365
 Stockheim. 197. 364
 Stockhörner. 270
 Stolzen. 189. 201
 Stolzen von Bickelnheim. 284
 Stommel 268
 Storck. 219
 Stormaria. 54
 Störn. Störnstein. 92
 Storn Dorf. 285
 Stöffel. 204
 Stourton. Bar. 275
 Strawitz. 277
 Strackwilz. 267
 Strahlendorf. 364
 Strain de Schwarzenau. Baron. 93
 Stralen. 296
 Stralenberger. 144. 274. 265
 Stralnfels. 274. 364
 le Strang B. de Corshain & Blackmore. 358
 le Strang. B. de Ellesmere. 358
 le Strang. Baro de Knokyn. 358
 Strasburg. 152
 Strafer. 160
 Strasfelder. 145. 233
 Strasl. 364
 Sträsl 153
 Straussen. 216
 Streitberg. 232. 285. 366
 Streithagen. 171
 Streithorst. 295. 365
 Strozzi. 144
 Strutzen. 240
 Stuckii. 182
 Studniz. 148
 Stumpf de Tettingen. 260. 365
 Stuntzberg. 169
 Sturii. 107. 262
 Sturm de Sturmeck. 149
 Sturmer de Neupetter. 325
 Styria March. 112
 Styria Insignia. 238
 Suarezii de Mendoza. 332

Index Familiarum.

Sudermanica fam. 165
 Suecia regn. 291
 Suede. 291
 Sueffionenses. 158. 346
 Suevi. 246
 Suilly. 231
 Suffolck. 171
 Sulching. 99
 M. Sultarius Franciæ. 333
 Sultz. 270
 Sulz, Com. 197
 Sulzberger zu Krapfenberg. 289
 Sully. Duc. 141
 Sündersdorff. 154. 266
 Sundhausen. 241
 Suramont. 295
 Surger de Muzig. 186
 Surgeres. 194
 Suye Mauric. 277
 Süzel de Mergetheim. 94
 Swetingii. 290
 Swinertoni. 174
 Swollenfis Civitas. 106
 Sydenham. 250
 Sygel de Gurtz. 218
 Symiana familia. 299

T.

Tabor. 244
 Taching. 138
 Tader. 216
 Tägerfeld. 183
 Von Tale. 103
 Tallansac la Loudriere. 191
 Talöet Kerfervant. 201
 Talovet Keravion. 188
 Tamaraca. 55
 Tamboneau du Bauchet. 143
 Tamdorf. 227
 Tamfelder. 186
 Tamlay. 137
 Tangel. 180
 Tannberger Bar. 277
 Taneck dicti Ruck. 95
 Tannenbergl. 188
 Tannwiz. 368
 Tanques. 255
 Tase. 260
 Tassii Comit. 55. 331
 Taubadel. 121. 329
 Taubenheim. 231
 Tauchritz. 153
 Tauer. 218
 Tauffer de Sinching. 92
 Tauffkirchen. 93
 Taxis. 326. 364
 Taxis. Austr. 246
 Teba Com. 357
 Teck. Duc. 193
 Teckdorf. 365
 Tecke. 285
 Tecklenburg. 327
 Teisterbantii Com. 347
 Telier. 295
 le Tellier. 257

Templanorum ordo. 171
 Tendilla Com. 332. 357
 Tentzli. 233
 Termes. 232
 Ternant. 289
 de Terno. 239
 Terrier Bar. 341
 Tersowicenfii. 368
 Testart. 144
 Tettaco. 197
 Terrenbach. 152
 Teufel. 101. 226
 Teuffel. 156. 329
 Teuffel de Bühel. 153
 Teuffel de Birkensee. 238
 Teuffel zu Rotensee. 367
 Teuffenbach, Baron. 190
 le Tevre de Lambiere. 252
 Teutonicus ordo. 172
 Thaimer. 273
 Thalheim. 350
 Thanhausen. 216
 Thana. 253
 Thebaldi. 247
 Themines. 250
 Thermes. 274
 Thevales Crean. 198
 Thevinla Dubliere. 276
 Thianges. 174. 267
 Thiars. 255
 Thierberg. 364
 Thierstein. 326. 364
 Thilly. 167
 Thinonville. 198
 Thionville en Bauffe. 107
 Thomshirn. 120
 Tholon. 219
 Thonn. 153. 214
 de Thoré. 357
 Thorer de Eyrafpurg. 195. 250
 de Thou. 225
 de Throtta. 168
 Thuanea fam. 225
 Thümmel. 123
 Thungen. 150
 Thürheim. 364
 Thuringul leo. 235
 Thurlandi. 348
 Thurn. 169. 328. 364
 im Thurn. 91
 Thvvengi. 217
 Tibergeault. 148
 Tiercelin. 185
 Tignonville. 192
 Tigny. 176
 Tigurum seu Zurich. civ. 94
 du Tilles. 173
 Tillieres. 153. 232
 Tillon du Chesne. 294
 Tilly le Roux. 167
 Tincken. 285
 Tingecoret. 186
 Tingri. 249
 Tiraqueau. 148

I

Tivarlan.

Index Familiarum.

Tivarlan. 300
 Tlück. 261
 Tobelheim. 252
 Toledo. 138
 Toligny. 186
 Tollerani. 342
 Tomshirn. 145
 Tounelier de Conty. 220
 Toppler. 366
 Toreau Molitart. 248
 Törken. 191
 Tornacelli. 156
 Torres. 299. 363
 Torrefii. 363
 Torveon. 299
 Tott. 102
 Tottenheim. 250
 Toulangeon. 185
 Toulangeon. 148
 la Tour. 299
 la Tour S. Vidal. 299
 du Tour. 237
 Tourbaut. 172
 Tournay. 171
 la Tournelle. 299
 Tournemine de la Hunadaye. 102
 Tournon. 158
 Touthville. 235
 Train. Comit. 91
 Trainelli. 1171
 de Trans. 294
 Trants. 145
 Trappen zu Bissein. 146. 213. 227
 Traun. Com. 90
 Trauner. 251
 Trautenberg. 151
 Trautson. 56
 Trazegnies. 126
 Treana. 192
 Trebra. 154
 Trecession. 168
 Treischen de Bodler. 278. 354. 364
 Tremaini. 206
 Treifs. 209
 du Tremblay. 153
 Tremilleuc. 271
 Trenbach. 193
 Trenchelion. 366
 Treskau. 217
 Tresseol. 365
 Trevirensis Archi-Episc. 171. 310
 Trevisis. 55. 203
 Trevisani. 158
 de Treusa. 250
 Trewarthean. 242
 Trezka zu Linda. 98
 Tricastel. 280
 Trie. 153
 Triebeneck. 241
 Trier Archi-Episc. 171
 Trollii. 205
 Tronchay. 215
 Trongaidy Coulembier. 200
 Tronfac. 200

Troppau f. Oppavia. Civ. 159
 Trouseauville. 288
 Troussebois. 233
 Trousselli. 174
 la Troussiere. 172
 Von der Troyen. 168
 Trudaine. 245
 Trugenhofen. 235
 Truchses de Henneberg. 227
 Truchses de Kühlenthal. 174
 Truchses de Pommerfelden. 184
 Truchses de Wäldenburg. 94
 Truchses de Wetzhausen. 107. 144
 Trupbach. 101
 Truschke. 270
 Trutschler. 153
 Trzinsky. 285
 Tschammer. 244
 Tschelo. 296
 Tscherny. 102
 Tscheterwang. 203
 Tscheterwiz. 204
 Tschirnhausen. 149
 Tufery de Trapenard. 231
 la Tuffiere. 234
 Tullum Civ. 303
 Turlandorum familia. 303
 Turlinger de Turlingstein. 99
 Turpin. 194. 348. 368
 Turpincriffe. 189
 Turpin Vauvredon. 190
 Turquant. 166
 de Turri in Molingass. 152
 Turriani. 363
 Türri gel de Rigelstein. 251
 Turstein. 353
 Tüschel. 143
 Tussé. 185
 Tzeschen. 103

V.

Vaize. 200
 la Vallée. 292
 Valenciennes. 231
 Valengi. 159
 Valentia. 55
 Valery. 171
 S. Valery. 194
 Henr. Valesius. D Engolismensis. 359
 la Valette Cornusson. 217
 S. Valier. 205. 327
 Vallon. 239
 Valsassini. 331
 Vandali. 256
 Varax. 117
 la Varenne. 252
 Varenne Sury. 188
 Varennes. 171. 285
 Varennes Nayant. 191
 Varnier. 168
 Vasant. 289. 368
 Vatan. 189
 Vaticano. 261
 Vaubecourt. 166
 Vauchelles. 139

Vaudemont.

Index Familiarum.

Vaudemont. 145
 Vaudenay. 344
 Vaugrenense. 194
 Vauquelin des Yvetaux. 179
 Vauflain. 167
 Vavasseur. 232
 Vauvredon. 348
 de Vaux de Choiseul. 349
 Vaux le Vicomte. 225
 le Vayer. 172
 la Vayrie. 191
 Uberacker. 158. 206
 Uberacker. 287
 Uchtriz. 280
 Veelu. 214
 Velacra. March. 349
 Velaschi. 117
 Velasco. 189
 Velasquez. 173
 Veldkirch. Com. 317
 Velei. 249
 Veller. 174
 Vendegies. 287
 Vendosme. 108
 Venetorum S. Marcus. 203
 le Veneur. 152
 Venningen. 266
 Ventadour. 189
 Ventet. 184
 Ventes. 188
 de Vera. 332. 363
 Verdensis Episc. 156
 du Verder. 232. 364
 Verdugo. 36
 Verdun. 194
 Verduinus Episc. 171
 Vere Com. 102
 Vergiacum. 367
 Vermandois. 188. 346
 La Vernade. 259
 Verneilles. 232
 Vernon. 171
 Vernuis. 256
 Veroin. 183
 La Veronne. 138
 Vers. 354
 Vert. 188
 Verun en Puard. 344
 Vestenberg. 112. 142
 Vetter von der Gilgen. 265. 364
 Veyre. 300
 Uffordori. 56
 Uffsteiner. 216
 Ufftenner. 216
 Uhrmühle. 281. 366
 Vianden. 140
 Vianen. 347
 Viau de Chanlivaut. 153
 de Vic. 206
 Vicenteli. 112
 Vichi. 117
 Vicupont. 189
 Vieille Maison. 301
 Vienne. 212.

Viennenses. 344
 Viernundt. 169
 de Vierte. 153
 La Vieu. 117
 Vieuville. 145
 Vieuxbourg. 176
 Vieux chasteau. 300
 Vigean. 150
 La Vigne le Houle. 201
 Vigneral. 167
 Vignory. 146
 Villandry. 185
 Villani. 138
 Villarceau. 191
 Villeblanche du Pin. 255
 Ville brune. 256
 La Villeau. 213
 de Villena. 352
 Ville neuve. 174. 234. 294
 Villequer la Guierche. 173
 Villeroy. 167
 Villier. 209. 234
 Villiers. 348
 Villsegger. 232
 Vinstingen. 141
 Vinther de Platsch. 240
 Vintimiglia. 93
 Vintimille. 262
 Viole. 169
 Virieu. 198
 Virmund. Bar. 156
 Virnenburg Com. 191
 Virodunensis Episc. 171
 Vischer. 366
 Vischer f. Fischer. 246
 Vissegger. 213
 Le Viste de Fresne. 122
 Vister. 300
 Vitelichi. 249
 Vitre. 232
 Vitzthum ab Eckstett. 157
 Vivonne. 115. 138. 332
 Ulersdorf. 293
 Ulsparr. 123
 Ulissinga. 365
 Ulm zu Wangen. 147
 Ulma civ. 92
 Ulner de Dieppurg. 300
 Umstarr. 365
 Under holzer vom Haus. 272
 Ungeraten. 100. 131
 Ungnadi. 368
 Unmüs de Altenhausen. 103
 Unruhe. 154. 238
 Unterwaldt. civ. 93
 Unverzagt. Baron. 104. 159. 252
 Unwerdt. 260
 Wöglar. 180
 Wögt de Frönhausen. 189
 Wögt von Gundingen. 155
 Vogten. 288
 Vogtsberg. 178
 Wöhl in Dieffen. 106
 Voisins. 173

Index Familiarum.

Voiten de Rieneck. 250
 Völcher. 195
 Volckersdorf. Bar. 277
 Volckkrah. 364
 Vollkrah. 222
 Volstedt. 100
 Vosse mare. 183
 Vossen. 367
 la Vour. 200
 de Upupa. 224
 Urbini. 98
 Ursé. 117
 Uri. 365
 Ursay la Beraudiere. 175
 Ursé. 138
 Ursebek. 93
 Urtenbeck. 329
 Urseoli. 240
 Ursini. 139
 Ursini in Gallia. 345
 Walther de Herbon. 279
 Usodimari. 148
 Utmann. 121
 Uttenheim. 160. 318
 Uttingen. 263
 Vulturei colon. 234

W.

Wabern. 178
 Wachendorf. 138. 280
 Wachtel. 365
 Wackerbrodt. 102
 Wadripont. 209. 234
 Waffleri. 21. 53
 Wahren. 160
 Walbrun. 191
 Waldan. 124
 Waldcappel. 260. 366
 Waldeck. Com. 272
 Waldenburg. 169
 Waldersee. Baron. 102
 Waldkirch. 195. 233
 Waldpott de Bassenheim. 182
 Waldstein. 231. 232
 de Waldt seu de Vallo. 97
 Walier de Griesbach. 174
 Walincourt. 232
 Waliser. 355
 Wallen. 207
 Wallenfels. 239
 Wallenrodt. 292. 353
 Wallenstein. 231. 232
 Wäller. 91
 Waller zum Wildthurn. 147
 Wallincour. 233
 Walspurgi. 342
 Walrabii. Colon. 221
 Wambold de Umstatt. 193
 Wanbach. 155
 Wandritsch. 288
 Wangen. 145
 Wangenheim. 185
 Wangensis Civ. 303
 Wanglin. 90

Wanton. 167
 Wankl. 213
 Warckotsch. 261
 Warlen. 188
 Waroux de Maillet. 284
 Warrenii. 56
 Wartenberg. Bar. 90. 332
 von der Barth. Baron. 104. 147
 Warwick. 188
 Wasar. 262
 Wassenarii. 271
 Wastines. 179. 357
 Wagdorf. 90
 Waghmansdorf. 90. 261
 Weber. 270
 Becken de Leopoldturf. 152. 274
 zum Beddel. 242
 Wegers. 265
 Weigheim. 189
 Wehingen. 147
 Wehren. 154. 159
 Von der Weichs an der Glan. 195
 Weida. 365
 Weigsdorf. 94
 Weiler. 98. 159. 209
 Weilerianæ gentis quædam specialia. 160 & seqq.
 Weingarten. 350
 Weinsbrunn. 253
 Weinsperga. 367
 Weiters. 100. 353
 Weitersheim. 272
 Weischner. 287
 Weisen. 209
 Weis de Bettelhofen. 232
 Weißdorf. 232
 Weissenburgum Noricorum. 365
 Weissenstein. 353
 Weissenwolff. 368
 Welandt. 152
 Welchenberg. 103
 Welden. 112
 Welsch. 354. 355
 Welsperg. 102
 Welwart. 270
 Welger de Eberstein. 206
 Welger de Spiegelsteld. 196. 206. 241
 Wembding. 252
 Wenckheim. 227
 Wendte. 329
 Wenger. 210
 Wengky. 244
 de Werda dict. Nading. 148
 Werdenberg. 107
 Werdenberg. Com. 317
 Werfen de Limburg. 144
 Wermesdorff. 289
 Wernberg. 353
 Werningshofen. 188. 348
 Wernsdorf. 266
 Wersabe. 90
 Wersing in Kramwinkel. 296
 Wesemale. 347
 Wesenberg. 141
 Westphalen. 350

Westen.

Index Familiarum.

Westensee. 245
 Westernach de Grofa. 138
 von Wetke. 303
 Wetter. 274
 Wendegh. 195
 Weyer. 174
 Wegel de Marfilien. 152
 Weghausen. 56
 Wichsenstein. 241
 Wickerad. 148
 Widemann. 309
 Widerspach. 250. 364
 Widhopff. 224
 Widmann zu Mieringen. 364
 Wiedebach. 213
 Wienna, Civ. Austr. 171
 Wiedani. Com. 223
 Witland. 92
 Wierrand. dicti Vogten. 288
 Wiese. 156. 284
 Wiesenbrohe. 112
 Wiesener. 112
 Wiesentaw. 193
 Wilckenig. 112
 Wilden. 151
 Wildenberg. 143
 Wildenfels. 267
 Wildenstein. 94. 159. 228. 310
 Wildenstein de Wildenstein. 95
 Wildenwarth. 195
 Wildperger. 240
 Wildtstein. 353
 Willach. 218
 Willichii. 165
 Willg. 137
 Wiltwart. 195
 Winaberg. 328
 Windas. 90
 Winchester. 192
 Winckler. 282. 365
 Winckenthal. 102
 Wind. 121
 Windeck. 160
 Winden. 253
 Windischgrätz. 180
 Windlinga. 365
 Winegl. 298
 Winter. 190. 353
 Winter de Fronkirchen. 190
 Winter in Fronkirchen. 353
 Winterbrecher. 147
 Wintershullii. 350
 Wintour. 144. 328
 Wippermann. 122
 Wirsberg. 298
 Wirtenbergia Dux. 322
 Wirzen. 157
 Wirzenhausen. 365
 Wisbecken. 138. 180
 Wisen de Gyrsberg. 165
 Wisenbrohe. 143
 Wisenfeld. 169
 Witten. 273
 Wittenberga. 365

Wittenheim. 91
 Wittenhorst. 185
 Wittern. 100. 353
 Wittstadt/ dict. Hagenbach. 142
 Wigleben. 169
 Wlaffim. Baron. 318
 Wolckenstein Bar. & Com. 96. 364
 Wolff. 114. 241. 365
 Wolf de Gutenberg. 114
 Wolf de Sponheim. 189. 356
 Wolf, dict. Metternich. 241. 350. 365
 Wolfersdorff. 114. 365
 Wolff. 241. 264
 Wolff de Guttenberg. 231
 Wolff zu Gutenberg. 364
 Wolfhaga. Civ. 240. 366
 Wolffthal. 364
 Wolffsurth. 366
 Wolframisdorff. 365
 Wolfsattel. 92
 Wolfsberga. 365
 Wolfskeel. 204
 Wolfskeel in Wolckeburg. 206
 Wolgshaffen. 269
 Wolmershausen. 145
 Wolmundstein. 260
 Wolnschlager. 92
 Wolrab zu Haukendorf. 95
 Wolzogen. 247
 Woningn. 347
 Woodville. 180
 Wornatiz scutum. 331
 Worme. 365
 Wriothseus fecialis. 349
 Wulffel. 364
 de Wulffen. 364
 Wulipsberg. 184
 Wunderer. 271. 273
 Wuris. 160
 Wurmbser. 271
 von Wyl. 180. 181.

X.

Xaintrailles. 173

Y.

Ylnkover. 91
 Ynard de Brantes. 178
 Yssoudun. Civ. 181 303
 Yver. 184
 Yvetot. 193

Z.

Zacharei. 304
 Zamolsky. 294
 Zandt. 197. 325
 Zapata. 293. 363
 Zartl. 209
 Zaurer. 301
 Zborov. 288
 Zebulka. 246

I 3

Zechau.

Index Familiarum.

Zechau. 157	Zobel. 247
Zedliz. 293	Zobeltig. 368
Zedwiz. 98	Zoppl- zum Hauf. 142. 245
Zehenter de Zehentgrub. 261. 272	Zoller. 112
Zeilhofen. 122	Zollern. Com. 107. 332
Zelcking. Bar. 95	Zollern feu Hohenzollern / Com. 102
Zeller. 200	Zollicofer. 181.
Zenger. 282. 364	Zollner de Hallberg. 253
Zertschen. 285	Zorn 321. 353
Zeschlin. 262	Zornberg. 130. 286
Zettrig. 249	Zors. 158
Zevelde. 194	Zoetern. 282
Ziegelheim. 152	Zoten de Beruck. 291
Ziegenhan. 365	Zoten de Borneck. 233
Ziegenhann. 209	Zschirn. 101
Ziegenheimenes Com. 349	Zuckmantel. 164. 251. 272. 275
Ziegler. 96. 298. 365	Zug. Civ. 141
Zillii. 271	Zulemburg. 153
Zingel. 289	van Zuylen. 347
Zinnenberg. 148. 364	Zweifeln. 138
Zinnenburg. 355	Zwigl. 223
Zingendorff. 102	Zwinger. 356
Zirchan. 271	Zwirner. 282
Zirn. 158	Zyganer. 293

F I N I S.

Spener, Philipp Jakob,

Insignium Theoria Sev Operis Heraldici Pars Generalis Quae Circa Insignia,
Horum Originem, ... Visum Est

Francofvrti ad Moenvm 1717

Bamberg, Staatsbibliothek -- Her.f.8#1
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11698825-5
VD18 11150645-003